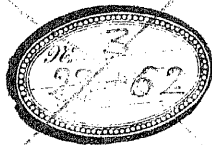
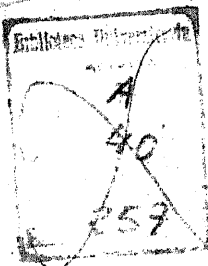
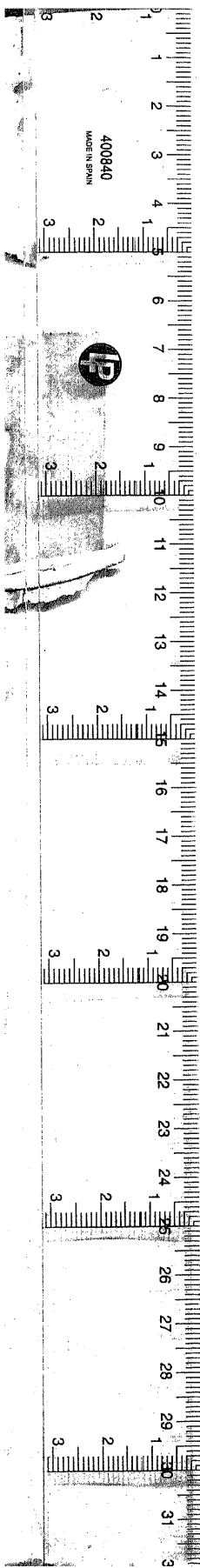

B. L. VIII-3

~~1-a-6-1~~

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL GRANADA	
Sección:	A
Estantería:	40
Número:	4

74

R. 1118

*Opera omnia Erasmi caute legenda: nam multa enim
in illis correctio digna, & vix omnia expurgari possunt.* (1)

auctoris demeriti

DES. ERASMI ROT. OPERVM

QVARTVS TOMVS

QVAE AD MORVM INSTITVTIO-
NEM PERTINENT COMPLECTENS,
quorum catalogum uersa pagina docet.

*Por comision de los señores inquisi-
dores corrigi este libro en
Granada a 20 de febrero
de 1623.*

Augustin de quinon

BASILEAE EX OFFICINA FROBENIANA
ANNO M D XL

*Por comision de los señores inquisidores corrigi este libro conforme al ex-
purgatorio de 1613.*

Miguel Vazquez

*notare de nuevo q se purgo
por el expurgatorio de 1613
el 20 de febrero de 1623.*

11973624

IN VICTISSIMO ANGLORVM

REGI HENRICO OCTAVO DES. ERA.

sinus Roterodamus S. D.

QVARTVS TOMVS OPERVM DES.

Erasmi Roterod. continet sequentes libros.

Ex Plutarcho uersa

De discrimine adulatoris & amici	Pag. 5
Quomodo utilitas capiatur ex inimicis	26
De tuenda bona ualitudine	31
Cum principibus philosopho maxime disputandum	46
Animi an corporis morbi grauiores	48
Num recte dictum sit, <i>λὲθε βίβρασις</i>	50
De cupiditate diuitiarum	52
De cohibenda iracundia	57
De curiositate	67
De uitiosa uerecundia	73

Apophthegmatum libri octo	82
<i>Μωδὸς ἐγνώμων.</i> Stultitiæ laus	353
Ad Philippum Burgundionum principem panegyricus	390
Ad Philippum eundem carmen gratulatorium	428
Institutio principis Christiani	433
Isoocratis de regno administrando, uersum	474
Declamatio, De morte	479
Declamatiuncula gratulatoria	484
Querela Pacis	486
Lingua	503
Xenophontis Hieron	583
Carmen de Senecute ad G. Copum Basiliensem	595

ICVTI non alia res, uel ad uitæ consuetudinem iucundior, uel ad obcunda negocia magis necessaria, quàm syncerus ac uere liber & micus: ita nihil omnium solet homini rarius contingere: quem admodum & alias præstantissimarum rerum summa raritas esse consuevit. Verùm ut scite disserit Hieron ille Xenophonticus, hanc tantam felicitatis partem nulli magis desiderant, quàm principes alioquin felicissimi, quum nulli magis habeant opus amicis uel pluribus, uel syncerioribus. Etenim plurimum perspiciat oportet eis, qui unus tot hominum milibus prospicit. Proinde multis oculis, hoc est multis prudentibus ac fidis amicis præditum esse principem decet. Quod quidem prudenter intelligens Darius Persarum rex, oblato malo punico quopiam, insigni magnitudine, tantum optauit Zopyrorum, quantum in esset in eo granorum. Erat is Zopyrus uir egregie probus, regisq; amicus, unde illum rex non iniuria tantum fecit, ut diceret se malle Zopyrum unum integrum, quàm centum capere Babylonas, palam testificans, nullum esse thesaurum, quo non sit amicus preciosior. At huius filius Xerxes, Græciam inuasurus in tot hominum milibus, quot nullus adhuc hominum ausus est credere, unum reperit Demaratum, à quo libere & amice moneretur: sed cuius fidem non prius intellexerit, quàm euentu compertam. Quod ipsum usu uenit & Cræso Lydorum regi in Solone. Alexander item Magnus in tam numerosa conuictorum turba, unum habuisse Calisthenem legitur, Aristotelis discipulum, & hunc tamen liberum magis quàm amicum. Dionysio Syracusano solus aderat Dion & Plato, Neroni Seneca, cuius consilij si paruisset, & imperium habuisset diuturnius, & inter bonos principes numerari potuisset. Sed horum fortasse mores & ingenium ingenuos amicos non recipiebant. Quamquam etiam si facillima sit natura principis, planeq; tua, qua nihil cogitari potest facilius, tamen fortunæ splendor, qui turbam amicorum allestat, idem obstat quo minus queat uerus amicus à fucato dignosci. Neque enim temere dictum est illud, Amicos secundæ res parant, aduersæ probant. Atqui quo melior est possessio syncerus amicus, hoc nimirum est pestilentior qui hoc titulo personatus obrepit. Itaque cum coticulis diligenter exploremus aurum, purum sit an secus, neque desint notæ, quibus natuam gemmam à factitia secernamus, nonne uehementer absurdum sit, in re tanto maioris momenti parem diligentiam non adhibere, uidelicet ut assentatorem ab amico, hoc est, rem omnium longe pestilentissimam ab omnium saluberrima dignoscamus? Verum ne cui ceu uenenum gustu, sic amicum experimento, magno suo malo deprehendere sit necesse, Plutarchus autor, inter Græcos sine controuersia doctissimus, miram quandam rationem prodidit, qua facile possit ingenuus ac syncerus amicus à personato fucatoq; distingui. Iam uero quoniam in admonendis amicis, uelut in medicando non sat est adesse fidem, uerum & prudentiam adhibere conuenit, ne dum parum apte mederi studemus erratis amici, subuertamus amicitiam, & hanc adic-

Hieron.

Zopyrus.

Sententia

Similitudo optima

Similitudo.

Coronidem adijcere

4
cit coronidem, docens qua moderatione sit admonendus amicus, siquid extiterit
admonitione dignum. Tam frugiferum igitur opus in maiestatis tuæ gratiam la-
tinitate donauimus, quo idem studium eundem animum quem tibi
olim amplissimæ spei puero testati sumus, nunc regi
regum omnium florentissimo testare-
mur. Beneuale.

5
EX PLVTARCHO

VERSA PER DES ERASMV M RO

TERODAMVM, AC POSTREMVM RECOGNITA
per eundem, ex Græcorum uoluntate
num collatione.

QVO FACTO POSSIS ADVLATOREM
ab amico dignoscere.

VI FATEATVR sese plurimum amare seipsum, Antio-
che Philopappe, huic omnes ueniam dare solent, quemad-
modum inquit Plato. Quum tamen ea res, præter alia mul-
ta uitia, illud quoque grauissimum gignat in homine malum,
quod non potest esse sui iudex, æquus & incorruptus. Quis
quis enim amat hallucinatur ac cæcutit in eo quod amat,
nisi quis doctrina consuescat, ea magis habere in precio, se-
ctariæque quæ sint honesta, quam quæ cognata, domesticaque.
Atque id quidem amplum locum ac spatium inter amicos præ-
bet assentatori, quippe cui facilem & commodum in nos ad-
itum aperit, amor nostri, per quem, quando sibi quisque adula-
tor est, primus ac maximus, haud grauatim admittit & alium, si eorum quæ appetit ac uult,
sibi testis simul & astipulator accedat. Si quidem qui contumeliæ causa dicitur philoco-
lax, hoc est gaudens assentatoribus, is uehementer est amans sui, ac propter beneuolen-
tiam, qua seipsum profecquitur, nihil non adesse sibi, non solum cupit, sed etiam arbitra-
tur. Quanquam hominum huiusmodi, cupiditas quidem haud quaquam absurda, cate-
rum opinio periculosa est, quæ multam desideret cautionem. Quod si diuina quædam res
est ueritas, ex qua ceu fonte, dijs pariter atque hominibus omnia bona proficiantur auto-
re Platone, cõsequens est, ut adulator cum dijs omnibus sit hostis, tum uero maxime Apol-
lini pythio; Semper enim illi repugnat oraculo, nosce teipsum, id inferens in animos mor-
talium, ut unusquisque fallat seipsum, ignoretque sua ipsius bona, ac mala: Bona quidem mu-
tila reddens, & imperfecta, mala uero prorsus inemendabilia. Ergo si, quemadmodum
cætera fere faciunt mala, sordidos & humiles duntaxat impeteret adulator, haud esset,
res perinde pestilens, nec æque uitatu difficilis. At posteaquam uti teredines lignis tene-
ris ac dulcibus potissimum innascuntur: sic ingenia generosa, gloriaque cupida, proba &
humana, recipiunt adulatorem, & adnascentem alunt. Ad hæc quoniam (ut inquit Simo-
nides) quemadmodum morbus alendi equos, non Lecythum comitari solet, sed arua fru-
mentifera, sic uidemus adulationem non esse comitem, pauperum, aut ignobilium, aut pa-
rum potentium, sed ingentium familiarum ac negotiorum ruinam ac morbum existere,
adeo ut sæpenumero regna quoque subuertat & imperia, non mediocris est negotij, ne-
que uulgarem postulat curam & prouidentiam, si quis de ea uelit expendere, quibus ra-
tionibus fieri possit, ut quum maxime se circumagat, ac penetret in omnia, tamen amici-
tiam non lædat, neque traducat. Nam pediculi discedunt à morientibus, & corpora relin-
quunt, simul atque sanguis extinctus fuerit, quo nutriri solent: assentatores autem ui-
deas, nec attingere prorsus res aridas ac frigidas, nobilibus ac potentibus imminet, hisque
aluntur. Sed isdem rebus commutatis statim auolant, Verum haud oportebit illius tem-
poris experimentum expectare, tum quidem inutile, uel potius noxium, neque periculo-
uacans. Graue siquidem est, in eo demum articulo sentire, qui non sint amici, quo amicis
est opus, quum non liceat iam, incertum & insyncerum amicum, cum certo synceroque
permutare. Quin magis ut nummum ita amicum habere conuenit nempe probatum an-
tequam eo sit opus, non usu ipso deprehensum. Neque enim oportet intelligere postea
quam malum acceptum est, sed ne quid accipiamus mali, experimentum adulatoris est
capiendum, & animaduersio. Alio qui idem nobis accidet, quod solet his, qui letale ue-

nenum non aliter sentiunt, nisi quum prae gustarint, suo exitio iudicantes. Neque hos sane probamus, neque rursus illos, qui amicos honesto metientes & utilitate, protinus ipsa re deprehendisse se putant assentatores esse, quorum consuetudo iucundior est, & blandior. Nec enim insuavis res est amicus, nec incondita, neque quisquis asper est & agrestis hoc ipso amicus est, quod seuerus & austerus, uerum ipsum amicitiae decus, & grauitas, suavis est & amabilis.

Hanc iuxta Charitesque & amor sedem posuere.

Neque enim afflictio solum dulce est, uultum intueri uiri beneuolentis, quae admodum inquit Euripides, uerum in utraque fortuna praesto est amicitia, non minus uoluptate & gratiam addens bonis, quam malis molestiam adimens, ac desperationem. Et quemadmodum Eueni sententia, condimentum potissimum est ignis ipse, sic deus qui uitae mortalium amicitiam admiscuit, omnia laeta, dulcia, gratiaque reddidit, hac praesente, simulque res conueniente. Alioqui quomodo per delectationem insinuaret sese adulator, si conspiceret amicitiam, nequaquam admittere uoluptatem, certe nullo pacto. Sed uti quae non aurea sunt, sed aurum arte mentientia, facticiaque, solum splendorem ac nitorem imitantur auri: sic adulator amici iucunditatem ac festiuitatem effingens, omni tempore sese hilarem ac blandum exhibere uideretur, nusquam repugnans, nusquam oblitens. Unde qui nos laudant, non eos protinus suspectos adulationis habere conuenit. Si quidem non minus est amici, laudare in loco amicum, quam reprehendere. Quin potius profusus esse morosum & querulum, alienum est ab amicitia, mutuaque uitae consuetudine. Verum candidae sibi terque recte factis suam laudem tribuentem beneuolentiam, facile citraque molestiam ferunt, rursus & admonentem, & libere loquentem, dum & in bonam accipiunt partem, & credunt, qui libenter laudat, eundem non nisi necessario reprehendere. Ergo difficile est dixerit aliquis, assentatorem ab amico discernere, si quidem neque delectando disseunt, neque laudando. Nam in officijs & obsequijs saepenumero uidere licet, amicitiam ab adulatione superari. Cur uero non magis, dixerimus utique, uerum adulatorem & cum calliditate & arte rem tractantem persequimur: ac non quemadmodum uulgus hominum facit, adulatorem existimamus, istos quos autolecythos ac mensarios uocant, quique tum audiuntur, postquam manibus infusa est aqua, ueluti dixit quidam, Si quidem horum sordidum ac teruilem animum, in unico calice, ac patina, scurrilitas & nugacitas prodit & arguit. Neque enim opus fuit Melanthium, Alexandri Phergi parasitum deprehendere, qui interrogantibus quomodo fuisset interfectus Alexander, per costam, inquit, in meum uentrem. Neque hos qui mensas opulentas cingunt, quos nec ignis, nec ferrum, nec aes prohibet, quo minus ad cenam uentitent. Neque rursus Cyprias illas assentatriciulas, quas, quum in Syriam transissent, gradulos appellabant, quod regum uxoribus in curram ascensuris, inclinatae ceu gradus praebent. A quonam igitur cauendum est? Nimirum hoc qui non uideretur adulari, neque praese fert adulatorem, quem non reperias circa culinam, neque deprehenditur umbram dimittens, uti cenae tempus cognoscat, neque temere cadit uino temulentus, sed plerumque sobrius est, curiosus est, ad rem pertinere putat, ut negotiorum tuorum sit particeps, uult arcanorum fieri confectus: in summa tragicus est amicitiae histrio, non satyricus, aut comicus. Nam uti Plato dicit, extremum iniustitiae genus esse, iustum haberi qui iustus non sit: ita sentiendum est, & adulationem esse periculosam, quae lateat, non eam quam aliquis praese ferat. Neque eam quae ludicra sit, sed quae seria, propterea quod haec facit, ut uerae quoque diffidatur amicitiae, cui multa saepe cum illa conueniunt, si quis animaduertit. Gobryas igitur, quum forte in idem incidisset domicilium obscurum, in quod fugerat magus, iamque cum eo colluctari coepisset, Darium iminentem & ambigentem, iussit utrunque transfodere. Nos uero, quando quidem minime probamus dictum illud, ualeat amicus cum inimico, & adulatorem cum amico multarum rerum similitudine connexum, distrahere conamur, diligenter cauere debemus, ne quando uel unam cum malo eiciamus id quod est utile, uel parcetes ei quod ad rem pertinet, incidamus in id quod noxium est. Nimirum ut inter agrestia femina, quae forma ac magnitudine similia sunt, frumētis admixta, difficile repurgantur, aut enim non excidunt per angustiora foramina, aut simul excidunt per ampliora: Sic adulatio difficile separatur ab amicitia, quippe quae sese in omnem affectum, in omnem animi motum, utilitatem

Ex poeta quopiam

Gobryas

& con

& consuetudinem cum illa commiscet. Iam quonia omnium rerum iucundissima res est amicitia, nec est aliud quicquam quod aequae delectet, ob hoc & adulator uoluptatibus irrepit, & uoluptati esse studet. Rursus quoniam gratia & utilitas consequitur amicitiam, unde dictum est etiam illud, amicum magis esse necessarium, quam aquam, aut ignem; ob id adulator ingerens sese ministerijs, & obsequijs, uehementer dat operam, ut diligens, im

Amicus magis est necessarius

quam aqua

aut ignis

Morum et studiorum simili

tudo conciliatrix amicitiae

Senarius

Libertas loquendi pro

amicitiae

Principium amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

in amicitiae

Es ipse Achilles, non Achillis filius. Ad haec autem quod est omnium in adulatorem astutissimum, quoniam intelligit loquendi libertatem tum dici, tum uideri propriam amicitiae uocem, uelut animantis cuiuspiam, contra non libere loqui, & ab amicitia, & ab ingenuis moribus alienum, ne hanc quidem inimitatam relinquat. Verum non aliter atque callidi obsoniorum artifices amarum succis, & austeris uruntur condimentis, quo dulcium satietatem adimant: sic assentatores haud ueram illam nec utilem, sed uelut e supercilio promicantem, palamque titillantem adhibent libertatem. His itaque de causis difficillimum est hominem deprehendere, quod quidem accidit & in animantibus, quae colorem mutare solent, & rebus ac locis subiectis, similia redduntur. At quoniam ille fallit & obtegatur similitudine, nostrae partes sunt ostensis discriminum notis, eundem reregere ac renudare, alienis coloribus ac formis, quae admodum inquit Plato, propterea quod proprijs careat, ornatum. Protinus igitur a principio rem consideremus. Principium autem amicitiae plerisque mortalibus esse dictum est, affectuum in genijque similitudinem, mores eisdem, eandemque uitae rationem libenter amplectentem, isdem gaudentem studijs, negocijs, exercitamentis, quibus de rebus dicta sunt & illa.

Seni Senilis lingua iucundissima est.

Puero puellus, mulier apta est mulieri.

Aegrotus agro, quem tenet fors aspera

Multis malis exercito est accommodus.

Ergo perspiciens adulator, insitum esse nobis consimilibus gaudere & uti, eaque libenter amplecti: hac uita primum nititur unicuique semet adiungere, & in familiaritatem insinuarere, non secus atque hi faciunt, qui beluam aliquam immanem alunt, isdem studijs & exercitamentis, earundem rerum cura, tractatione, paulatim accommodans sese, & in eundem transformans uitae colore, donec ille ansam aliquam praebuerit, ac mansuetus iam palpat, familiarisque reddatur: interea uituperat ac damnat, et res, & instituta uitae, & homines, qui buscumque senserit illum offendi. Rursus quae placent, ea laudat haud moderate, sed ita, ut cum stupore & admiratione, supra modum esse ferre uideatur. Porro quod amat & odit, id confirmat a iudicio proficisci potius quam affectu. Quae nam igitur ratione deprehenditur, aut quibus discriminum notis capitur ille qui nec est, nec fit similis, uerum se similem mentitur. Primum illud animaduertendum erit, num simile sit uitae institutum, & num similitudo perpetua sit & continens, num semper eisdem gaudeat, eadem laudet, num ad idem exemplar uitae suam dirigat, componatque, sicuti dignum est ingenio, cui uera cordi est amicitia, uitaeque consuetudo, morum similitudine cohaerens. Nam huiusmodi est amicus. Ast adulator qui nullam morum stabilem habeat sedem, nec ullum uitae genus sibi praescripserit, sed nunc his, nunc illis accommodet sese, & affingat, haud quae simplex est, nec unus sed in quamuis mutabilis speciem ac uariis, alio atque alio subinde habitu, aquarum in morem semper transeuntium, ac praeterfluentium, quae ad subiecti soli speciem transmutantur. Nam simius quidem ut uideretur, hominem imitari studens capi solet, dum una cum illis mouetur ac saltat. Contra assentator, ultro alios illicet ac fallit imitando, non quidem eodem modo omnes, sed cum hoc quidem una saltans ac cantans, cum illo colluctans & conficians. Porro nactus hominem uenandi studiosum, sequitur tantum non exclamans ea quae Phaedra dicit in Tragœdijs. Per deos gestio canibus dilacerare, ceruos maculosos, caesibus implicans. At qui nihil ille molitur in feram, sed ipsum irretit ac circumuallat uenatorem. Quod si

Simius hominem imitatur

iuuenem uenietur, & captet, literarum ac discendi cupidum, rursum in libris est rotus, barbam ad talos usque demittit, amicitur pallio, in uictu nullus delectus, tum in ore habet, non meros, rectangulos, & triangulos Platonicos. Rursum si quis solutior in eum inciderit, & computationibus gaudens, ac diues,

*Homeri
uerfus*

Deinde quidem pannis uaser est exutus Vlysses.

Abicitur pallium, detondetur barba ceu mectis infrugifera, poscuntur delicata uascula, refrigerando uino, & phiala, proferuntur risus ac ioci in deambulationibus, iaciuntur dieteria in philosophos, id quod accidisse narrant Syraculis, quum illuc aduenisset Plato ac Dionysius miro quodam ardore philosophiae teneretur, nempe regiam puluere fuisse refertam, praeturbas geometricas pingentium figuras. At simul atque iam offendisset Plato ac Dionysius relicta philosophia, rursum ad computationes, ad mulierculas, ad nugas, ad lasciuam praecipue raperetur, statim uniuersos, perinde quasi Circes poculis transformatos literarum odium, obliuio, uitaeque mollicies occupauit. Testantur autem & magnorum adulatorum facta, & eorum qui rem publicam administrant, quorum summus Alcibiades, is Athenis diceris iudebat, alebat equos, comemque quandam & festiuam agebat uitam. Idem apud Lacedaemonios ad cutem usque radebatur, gestabat pallium, frigida lauebatur. Rursum in Thracia belligerabatur ac potabat. Porro quum peruenisset ad Tisaphernem, delictis, mollicies, fastidique se dedit. Atque ad hunc modum effingens sese, & ad omnium mores accommodans plebem sibi conciliabat, & in consuetudinem ac familiaritatem sese insinuabat. At non talis fuit Epaminondas, nec Agesilaus, qui tamen cum pluribus hominibus, ac diuersorum institutorum ciuitatibus haberent consuetudinem, tamen ubique mores se dignos, & amicum & uictu, & oratione, & uita tuebantur. Sic & Plato non alius fuit Syraculis, quam in Academia, nec alius apud Dionysium quam apud Dionem. Ceterum adulatoris ueluti polypi piscis mutationes facillime deprehendere licebit, dum idem in diuersa uertit uidetur, uituperans quam prius laudauerat uitam, rursum approbans facta, uita ratione, dicta, perinde quasi placeat quibus antea offendebatur. Videbis enim illum haudquam stabilem, ac suum, neque proprio affectu diligentem, aut odio habentem, gaudentem, aut dolentem, sed speculati ritu, externorum affectuum, uitarum ac motuum imitator, gines in se recipientem. Talis enim est, ut si uerbo tenus amicum aliquem apud illum uituperes, dicat, sero tu quidem hominem pernoctasti. Nam mihi nec in initio placebat. Rursum si mutata sententia laudes, per Iouem gratulor inquit, & illius nomine gratiam habeo, planeque uera credo, quae dicis. Quod si dixeris diuersum uitae genus esse suscipiendum, tanquam a rei publicae negotiis digressus, ad tranquillam, & a negotiis alienam uitam te uelis conferre. Iam olim, inquit, nos ab his tumultibus, & inuidentijs liberari conueniebat. Quod si rursum ad negotia, & agendas causas propensus uidearis, statim exclamat, digna te cogitas: nam a negotiis abesse, iucunda quidem res est, sed humilis & ingloria. In hunc igitur protinus illud dicere conueniet:

*Assentator
speculo com
paratur*

*Homeri
uerfus*

Hospes nunc alius mihi quam prius esse uideris. Nihil opus est amico, qui mecum mutet locum, qui mecum annuat, quandoquidem ista multo magis facit umbra, sed eo qui mecum uera loquatur, qui mecum diiudicat. Atque una quidem adulatorem deprehendendi ratio haec est. Alterum autem discrimen quod obseruandum inter similitudines, hoc est. Qui uerus est amicus, is nec imitatur omnia, nec facile laudat omnia, sed optima tantum.

Nam socius esse amoris haud cursus solet, quemadmodum inquit Sophocles: imò per Iouem, in recte factis, in honestarum rerum studio socius est amicus non in peccando, nec in facinoribus, nisi si quis insciens uitium & improbitatem ex conuictu & familiaritate sibi contraxerit, quemadmodum oculorum morbus contagio serpit & inficit uicinum. Sic enim ferunt Platonis familiares contra hos humeros expressisse, item Aristotelis amicos, balbutiem illius imitari solitos. Rursum Alexandri regis familiares ceruicem inflexam, & in dicendo uocis asperitatem reddidisse, sunt enim nonnulli, qui non sentientes ex alienis moribus & ingenijs multa in se recipiunt. Verum adulatori prorsus id accidit, quod solet chamaeleonti. Siquidem & ille colorum omnium exprimit similitudinem, praeterquam albi. Itidem adulator quum sese similem praestare nequeat in his, quae digna sunt studio, nihil in turpibus imitatum relinquit. Sed quemadmo-

quemadmodum imperiti pictores, quum quae pulchra sunt, assequi nequeant, in rugis, ac lentiginibus, & cicatricibus similitudinem representant: Sic assentator, imitatur in temerantiam, superstitionem, iracundiam, acerbiteriam in famulos, diffidentiam erga domesticos & cognatos. Nam praeterquam quod est suapte quoque natura procliuus ad deteriora, uideatur sibi ita longissime abesse a uitio reprehensionis, si turpia imitetur. Suspecti sunt enim, qui quaerunt meliora, quique amicorum erratis offendit, eaque moleste ferre uidentur. Quae quidem res, & Dionysio Dionem, & Samium Philippo, & Cleomenem Ptolemao suspectos & inuisos reddidit. Adulator autem, simul & iucundus uideri studet & fidus, quasi praemagnitudine amoris, ne malis quidem offendatur, sed in omnibus isdem ducatur affectibus, & ingenio consentiat. Unde tales nec fortuitarum rerum, quae quae citra nostrum accidunt consilium expertes esse uolunt, quin & simili morbo teneri se fingunt, assentantes agrotantibus, & nec acute cernere, nec audire, si cum lusciosis ac surdastris agant. Quemadmodum Dionysio caecutiente adulatores illius, alius in alium impingentes, & patinas inter cenandum deijciantes, simulabant & ipsi caecutientiam. Nonnulli uero magis etiam penetrantes in affectus, interius & altius insinuant sese, & usque ad arcana, similitudinem affectuum commiscunt. Etenim quum senserint aliquos infeliceiter duxisse uxorem, uel de filiis aut domesticis male suspicari, ipsi suis non parant, sed queruntur de liberis proprijs, aut uxore, aut cognatis, aut familiaribus, arcana quaedam crimina proferentes. Siquidem similitudo facit, ut magis affici tangique uideantur amici matris, iamque illi ceu dantis obsidibus, effutiant uicissim arcana rerum quippiam. At ubi effutierint, utuntur illis, metuuntque si dei desertores uideri. Ego uero noui quendam, qui uxorem suam eiecerit, ut amicus item suam repudiauerat: deprehensus est autem clanculum ad illam commeare, uel ad sese accersire, id quod etiam ab amici uxore animaduersum est. Vique adeo non nouerat adulatoris ingenium, qui credidit hos uersus Iambicos magis conuenire cancro quam assentatori.

Est uenter omne corpus, undique obtuens

Oculus, suisque bestia reptat dentibus.

Nam huiusmodi quidem est imago parasiti, & amicorum qui patellam sequuntur, & ad prandia praesto sunt, quemadmodum inquit Eupolis. Verum haec quidem omitramus in praesentia, suo dicenda loco. At aliud adulatoris artificium haud est praetermittendum, quod si quid etiam imitatur honestum, in eo quem assentando captat, tamen illi cedit uictoriam. Inter hos enim qui ueri sunt amici, nec ulla intercedit amulatio, nec inuidia, sed siue pares fuerint in recte factis, siue impares, aequo animo ferunt. At assentator, cui semper cura est secundas agere partes, sic imitatur aequalitatem, ut superetur, sitque inferior omnibus in rebus uinci sese dicens, praeterquam in malis. Porro in malis haud concedit illi primas, uerum si fuerit ille morosus, sese praedicat atrae bili obnoxium esse: si ille fuerit superstitiosus, se dicit numine quopiam afflari rapique: si amarus ille, se dicit insanire. Immodice inquit risi, at ego inquit praerisu emoriebar. In bonis autem rebus contra facit. Nam se quidem ait currere uelociter, sed illum uolare, se quidem equitare mediocriter. Sed quid inquit ad hunc Hippocentaurum? Poeta sum non infelicis ingenij, nec pessimos omnino facio uersus, tonare uero non meum est, sed Iouis. Et sic adulatur, ut ostendat sibi conatum honesti non defuisse, quum imitetur, sed dum non assequitur uirtutibus destitutum. Quantū igitur ad similitudinem attinet, huiusmodi notis dignoscere possis adulatorem & amicum. Ceterum quoniam uti iam dictum est, delectatio quoque communis est amobus. Neque enim minus uir bonus delectatur amicis, quam malus assentatoribus: age distinguamus & hanc partem. Est autem distinguendi ratio, ut ad suum finem delectatio referatur, id quod hunc ad modum consideres licebit. Habet unguentum fragrantia, habet & pharvacum, sed hoc interest, quod illud ad nihil aliud quam ad delectandum paratum est, in hoc uero quod purgat, quod calefacit, quod carne uulnus obducit, praeter hanc uim, obiter etiam bene olet. Rursum pictores floridos colores ac tincturas miscunt. Sunt autem & medicorum nonnulla pharmaca, aspectu florida, coloribusque non inamoenis. Qui differunt igitur: Nimirum hoc, quod usus fini discernuntur. Ad consimilem ergo modum, amicorum mutua beneuolentia in re quapiam honesta frugiferaque habet quiddam quod oblectet, uelut florulentum. Aliquoties autem luscibus, conuictijs, uino sese oblectant

oblectant, nonnunquam iocis ac facetijs, inter se ueluti condimentis honestarum ac seriarum rerum utuntur. Vnde & illud dictum est,

Oblectant animum uario sermone uicissim. Et illud,

Indiscretus amor fuit, indiscreta uoluptas.

Verum unum hoc agit adulator, unum hoc spectat, ut semper uel lusum aliquem, uel rem uel orationem ad uoluptatem comminiscatur, & arte condiat. Sed ut rem in pauca conferam, adulator quo delectet, nihil non faciendum sibi putat. Amicus semper faciens quod oportet saepe iucundus est, saepe molestus, non hoc uolens, nec uero fugiens, siquidē esset utilius. Sicut enim medicus quum expedit crocum & nardum immiscet pharmacis, atque adeo saepenumero & lauat placide, & alit benigne, nonnunquam his praetermissis, castorium immittit,

Aut graue olens polium, uirus inamabile cuius,

Aut tritum elleborum cogit ebibere, nec hic molestiam nec illic iucunditatem ceu finem spectans, sed utriusque modis ad idem tendens, nempe ut eum quem curat, ad meliorem adducat ualitudinem. Idem amicus, nonnunquam efferens ac delectans amicum, laude & beniuolentia, ad honestum adducit, uelut ille apud Homerum,

Teucer amice mihi Telamonie, ductor Achiuum

Fac isto iaculere modo. Et illud,

Post equidem quinam diu obliuiscar Vlissis?

Rursum quum coheritione est opus, tum sermone mordaci, castigatorioque libertate tangens ait, Infans Menelae, nec hec dementia quicquam, Profuerit tibi.

Nonnunquam factio simul & dictis corripit. Quemadmodum Menedemus Asclepiadis amici filium luxuriosum & in composita uita, excludens, nec alloquens, sobrium reddidit. Et Batto scholam interdixit Arcefilaus, quum uersum in Cleanthem fecisset in comedia. Ceterum postea quum Cleanthi satisfecisset, factique poenitere, recepit hominem in gratiam. Oportet enim sic amicum contristare ut prodis, non oportet autem contristando tollere necessitudinem, sed dolore ceu mordaci pharmaco conueniet uti, quod feruet & incolumem reddat eum qui curatur. Vnde sicut Musicus, itidem & amicus, ad honestatem & utilitatem utens mutatione, dum quaedam concedit ac remittit, quaedam intendit, saepe quidem iucundus est, semper autem utilis. Contra assentator, semper eadem formula, eodemque tenore, quod delectat, & ad gratiam facit assonare solitus, neque factio nouit repugnare, neque dictio molestus esse, tantum quod illum uelle uiderit, id sequitur. Semper ad illius uocem concinens & concordans. Quemadmodum igitur Xenophon narrat, Agesilaum libenter ab his laudari solitum, qui non dubitarent & uituperare: ita putandus est amice iucundus & blandus esse, qui quandoque possit contristare amicum, ac resistere. Consuetudinem autem perpetuo iucundam, & ad immodicam gratiam obseruientem, omni que carentem morfu, suspectam habere conuenit. Atque adeo Laconis illud, in promptu habere, qui, Charillum regem laudante quopiam, quoniam inquit pacto, hic bonus esse possit, qui ne malis quidem acerbus est. Aiunt itaque tauris castrum in aurem ingredi, & canibus item uermiculum quem crotonem uocant. Adulator autem ambitiosorum aures laudibus occupans, & affixus, haud facile excutitur. Vnde iam maxime uigilanti iudicio fuerit utendum & obseruandum, utrum ea laus rei tribuatur, an homini. Rei tribuitur, si magis laudent absentes quam praesentes, si iidem uelint eadem, suspicientes non nos solum, sed quoscunque consimiles, ac non modo haec, modo diuersa tum dicant, tum faciant. Ad haec, quod est omnium maximum, considerandum est, si non senserimus ipsi nosmetipsos uel poenitere, uel pudere eorum, de quibus laudamur, ac non optare potius diuersa a nobis facta dictaque fuisse. Siquidem domesticum animi iudicium reclamans, nec agnoscens eiusmodi laudes, haud corrumpitur, aut tangitur affectibus, nec assentatoribus capi potest. Verum haud scio quo pacto complures in rebus quidem aduersis consolationem non ferunt, sed magis hos admittunt, qui una secum lamentantur ac desunt. Porro cum errauerint ac deliquerint, si quis eos coarguerit, mordacique reprehensione poenitudinem inducere conetur, hunc hostem & criminatorem esse ducunt. Qui uero collaudet ac praedicet quae fecerint, eum amplectuntur, hunc beneuolum & amicum esse putant. Iam uero qui factum aut dictum quicquid illud fuerit, quod uel

uel serio dixerit, uel false in quempia luserit, laudant & applaudunt, si solum ad praesens, ac statim noxij deprehenduntur. Ast qui laudando penetrant ad ipsos mores, & per ipsos adulantur, perinde faciunt ac famuli solent, qui non de aceruo, sed de semine furantur. Nam dum uirtutis uocabula, uirtutis tribuunt, nimirum inficiunt affectum actionum seminarium, & habitum animi, unde ceu fonte omnia uitae officia proficiuntur. Scribit enim Thucydides in seditionibus ac bellis, solitam uocabulorum dignitatem, non his tribui factis quibus oportebat, sed accommodari his quae fiebant. Siquidem audacia temeraria, fortitudo contentiosa iudicabatur, contatio prouida, timiditas decora. Contra modestiae nomine praetextebatur ignauia, & diligens in omni re prudentia, segnicies habebatur. Ceterum in adulationibus perspicere & cauere conuenit luxum liberalitatis nomine fucatum, timiditatem cautela, temeritatem celeritatis. Rursum sordes frugalitatis palliatas uocabulo, tum eum qui foedis amoribus est deditus, appellatum comem & amantem, iracundum autem ac praeferozem, dictum magnanimum. Porro uilis abiectique animi hominem, uocatum humanum. Quemadmodum alicubi scribit & Plato, amantem, quoniam adulator est is quos amat, eum qui simis est naribus, amabilem appellare: qui naso sit adunco, regalem: qui nigri sint uiriles: qui candidi, deorum filios. Porro mellei cognomen, prorsus amantis esse fucum, diuinentis, facileque ferentis amati pallorem. Quamquam cui persuasum est, ipsum esse formosum, quum sit deformis, aut procerum esse, quum sit pusillus, is nec diu tenetur hoc errore, & leui afficitur incommodo, nec eo quidem immedicabili: uerum quum uirtutum nominibus laudantur, ut iam pecces, non modo, non dolens, sed gaudens etiam, detrahiturque peccatis pudor, ea nimirum res, Siculos subuertit, quod Dionysij Phalaridisque crudelitatem, iustitiam, & sceleratorum odium uocarent adulatores. Eadem Aegyptum perdidit, quod Ptolemaei muliebritatem, affatus, eiulatus, liliorum ac tympanorum insculpturas, religionem deorumque cultum appellarent. Eadem Rhomanorum mores tam integros, ad nihilum redegit, ac sustulit, quod Antonij delicias, libidines, ac uiscerations, ita blandientes extenuarent, ut humanitatem & hilaritatem uocarent, indulgente illi potentia fortunaque. Porro quoniam alia res Ptolemaeo capistrum ac tibias addidit? Quid aliud Neroni Tragicum addidit ornatum? quid personam & cothurnos induit? An non assentatorum laudatio? Iam reges plerique, nonne si quum musicantur, uocantur Apollines, quum inebriantur, Bacchi: quum luquantur, Hercules, in omne dedecus, gaudentes adulatione abducuntur? Quapropter potissimum in laudibus cauendus erit assentator, id quod nec illum ipsum fugit, sed miro artificio cauens, ne suspectus sit, si quem nactus fuerit splendide cultum gloriosum, aut agrestem, crassa uestitum tunica, tum toto utitur naso. Quemadmodum Struthias insultans Bianti, ac laudibus in stuporem illius debacchans: Plus, inquit, bibisti, quam rex Alexander. Item quum risu Cyprium inceseret. Quod si uiderit eos nasutiores, maxime si conspexerit animaduertentes, ac regionem hanc, ac locum, ne possit adulator occupare, custodientes, tum non e directio laudem inducit, sed procul discendens, longisque circumactus ambagibus, tandem accedit, nullo strepitu ceu beluam manu contrectans ac palpans, tentansque. Interdum enim aliorum de illo laudes renunciat, rhetorum exemplo, alienam inducens personam, dicens in foro se hospitibus quibusdam, aut senibus admodum libenter astitisse, multa, & ea quidem bona de illo referentibus, & illius uirtutes admirantibus. Rursum aliquoties leuibus quibusdam & falsis criminibus confictis, & in illum compositis, perinde quasi ea ab alijs audierit, accedit festinabundus, ac serius rogans, ubi nam hoc aut illud dixerit feceritque: tum ubi negarit ille, sicuti contentaneum est, hac ipsa occasione tenens hominem, in laudes conicit. At ego mirabar, inquit, si tu cuiquam amicorum maledixisses, qui ne inimicis quidem soleas. Mirabar si tu occupasses aliena, qui tam multa largiare de proprijs. Rursum alij peiorum in morem, qui quo quaedam illustriora reddant, ac splendidiora, addunt in propinquo umbrosa quaedam & obscura, ita clam laudant & alunt eorum uirtia quibus adulantur, dum his contraria uituperant, insectantur, carpunt ac derident. Siquidem apud luxuriosos, auaros, ac sceleratos, improbos, quicquid sibi diuitias foedis modis pepererunt, frugalitatem rusticitatis nomine uituperant, sua contentum esse forte, iustitiamque, hominis nihil audentis esse dicunt, quicquid sit imbecillus ad capeffenda negocia. Ceterum ubi uersantur cum inerti-

tibus & ocio deditis, ac mediam ciuitatis lucem fugietibus, non pudet illos reipublicae administrationem, alienorum negotiorum laboriosam gestionem appellare, & magistratus honorē, inanem uocare gloriā ad nihil utilem. Iam uero nonnunquam & rhetorica adulatione traducunt philosophū, & infamāt, & apud lasciuas mulierculas magni sūt, dum matronas unō contentas, & uiroꝝ amantes, rusticas & alienas à Venere uocant. Est autem illud omnī sceleratissimū, quod nec à seipſis temperant adulatores. Nam quem admodum luctatores sūt corpus humiliant, ut deiciant alios, sic illi uituperādo seipſos, clanculum huc irrepunt, ut alios laudent. Timidū inquit sum mancipiū in mari, à laboribus abhorreo, infanio iracundia, si quis mihi maledixerit. Verum in hoc quidem, nihil est mirum, neq; uitio tribuendum. Quanquam is qui uere sit homo, cuncta placide, citraq; molestiam tolerat. Quod si quis fuerit, qui sibi plurimum sapere uideatur, & cupiat seueris ac rigidus uideri, semper Homericum illud ueluti praerectitudine quadam animi in medium adferens,

Tytide, neq; ualde probes, neq; uituperes me.

Hunc non hac artifex assentator aggreditur uia, sed est alia quaedam ars qua captet hominem. Accedit enim de suis ipsius negotiis, ut uidelicet prudentia praestantior, conſultus: & se quidem alios familiariores habere dicit, cogit tamen, ut illi negotium exhibeat. Nam quod confugiamus inquit, quum opus est consilio, aut cui fidem habeamus? Deinde posteaquam audierit, quicquid illud sit quod ille dixerit, ita discedit, ut consilium se oraculum accepisse, non consilium. Quod si quem uiderit, qui facundus & eruditus haberi studeat, huic aliquid suorum scriptorum exhibet, orat uti legat & emendet. Porro Mithridati regi rei medicae studioso, quidam amici & secandos & urendos sese praebuerunt, factis non uerbis adulantes. Siquidem testimonium esse uidebatur artis quod illi crederent.

Sanè uaria est forma deorum.

Cæterum illud dissimulatum laudationis genus, diligentiorē requirēs cautionem, arguendum & aperiendum est, quod data opera, absurda quaedam profert consilia moriturus, & correctiones nihil ad rem pertinentes. Etenim dum nihil refellit, omnibus annuit, approbat omnia, & ad singula succlamat, bene dictum, satis factum, nimirum palam intelligitur, rogare studio, cæterum aliquid persequens hoc agere, ut laudet, ac laudatum ut inflatum reddat magis. Ad hæc, sicuti quidam picturam definiunt, tacentem esse poeticam, sic & adulatio nonnunquam tacendo laudat. Ut enim qui uenantur ita magis fallere solent quæ captant, si non hoc agere, sed uel iter facere, uel pascere greges, uel agricolare uideatur: sic adulatores tum maxime mouent laudando, quum uidentur non laudare, sed aliud quiddam agere. Nam qui locum cedit ad confessum uenienti, & qui loquēs apud populum aut in curia, si senserit diuitem aliquem uelle loqui, obſciscit interim, locum simul & orationem illi cedens, silēdo magis declarat, quam alius clamore, quod illum superiores & sapientia praestantiorē existimat. Vnde cernere licet istos prima sedilia in recitationibus & spectaculis occupantes, non quod ipsi se dignos his arbitrentur, sed quo cedentes diuitibus, eis adulentur. Item uidere est illos in comitiis & conciliis primas dicendi partes occupare, mox eas concedere potentioribus, ac facillime in diuersam ire sententiam, si potens, aut diues, aut nobilis fuerit qui contra dicit. Atq; hac nota potissimum istiusmodi concessiones illorum & delationes oportebit deprehendere, quod haud concedant usui rerum, neq; uirtuti, neq; aetati, sed opibus, & nobilitati. Nam Apelles pictor assidenti sibi Megabyzo, & nescio quid de lineis & umbris loqui conāti, uides inquit hos pueros Melidem colorem terentes? hi tacentem reſpiciēbant, purpuram et aurum admirabantur, at isdem nunc derident, posteaquam de his loquitur coeperis, quæ non didicisti. Et Solon Creso de felicitate percontanti, Telum quem piam Atheniensem obscurum hominē, à d hoc Bitonem & Cleobim, pronunciauit esse feliciores. At assentatores, reges, diuites, ac primates, non felices tantū ac beatos praedicant, sed isdē & in prudentia, in artificio, in uirtute primas tribuunt. Hæc quū ita habeant, sunt qui Stoicos nec audire sustineant, quū sapientem simul & diuitem & formosum, & clarū, & regē appellāt. Adulatores autē qui diues sit, eū simul & rhetorē & poetā, quod si uisum sit, etiā pictorem ac tibicinē faciunt. Insuper & pedibus celerē, & robustū,

dum illi succumbūt inter luctandum, & in cursu superantur. Sic enim Crisson Himerus cursu contendens cum Alexandro, data opera uincebatur, quod quidē sentiens rex, indigne tulit. At Carneades dicere solitus est, diuitem & regum filios, nihil recte neq; bene dicere, praeterq; equitare, propterea quod his assentetur praceptor in exercitatione literarum, usq; laudans quicquid dixerint, aduletur & is qui colluctatur, cedēs ac submitte sese. Porro equus haud intelligens neq; cogitans, priuatus quis sit an magistratus, diues an pauper, praecipit quicquid ignarus sit equitandi. Stulta igitur & aspernanda, quæ dixit Bion, Si quis agrum laudando fera cem & frugiferum reddere queat, non uideri errare, qui id facere malit, quam fodere & fatigari. Ad eundem modum haud absurde facere uideatur, qui laudet aliquem, si ei quem laudat utilitatem ac frugem adferat laudando. Nam ager quidem nihilo deterior redditur quum laudatur. At qui hominem falso praeterq; meritum laudat, timidum illum reddunt ac perdunt. Ac de his quidem haecenus factis dictum est, superest ut de loquendi libertate uideamus. Itaq; quæadmodum Patroclus, Achillis induens arma & equos in pugna educens, solam hastam Pelicā non ausus est attingere, sed hanc omisit: sic conueniebat ut adulator, quum amici cultū & suppellectilem ad umbrat, hucusq; notas & insignia imitatus, solam loquendi libertatem, tanq; eximium amicitiae gestamen, graue uidelicet, ingens & ualidum, intactam & inimitatam relinquere. Verum quoniam, cauentes ne in iocis, aut uino, dicerisq; & iustibus deprehendantur, iam ad supercilium & seueritatem rem transferunt, & adulantur austeritatis praetextu, reprehensionem quandā & admonitionem admiscētes, age ne id quidē inexplorātū relinquamus. Quemadmodū igitur in Menandri comœdia falsus Hercules inducitur clauam gestans, non graue neq; robustā, neq; rigidam, sed molle quoddā & inanē figmentū: sic arbitrator assentatoris libertatē ijs, qui capiunt experimentū, mollem uideri, minimeq; grauem neq; rigorem habentem, sed idem facientē quod solent mulierularum capitibus impositae struices, quæ quū uideantur earum capitibus reniti & resistere, cedūt magis & obsecundant: itidem & ista fucata dicendi libertas, quū inanem et falsam ac sanie plenā habeat molem, attollitur quidē ac tumet, ut subsidens & cōtrahens sese, capiat & pariter abripiat, in ipsam sese conijciētē. Nam uera & amica libertas, peccatis imminet, salutarem ac medicam adferens molestiam, nō secus atq; mel, quod ulcerosa mordet, ac repurgat, alio qui iucundū & utile. Sed huic rei suus dabitur sermo. Adulator autē in cæteros quidem, acerbus & uehementer asper & inexorabilis uidetur. Nam suis famulis grauis est, cognatorū ac familiarū errata, grauius incensit, nec externorū quenq; aut miratur, aut reueretur, sed fastidit ac despicit ignoscens nemini, sed deferens ac calūnians, ut alios ad iram instiget, hoc modo captans famam & opinionē hominis utiis infesti, ut nec in hos uideat studio temperare à libera obiurgatione, neq; quicquid ad gratiā uel facere, uel dicere. Deinde idem in ueris ac magnis eorū quibus adulatur peccatis, nihil se scire nec intelligere simulans, ad errata leuissima, nihil ad hoc pertinentia, mire cōcitat: magnoq; amore & acrimonia iurgatur, si quod uas neglectū iacere conspexerit, si parū splendide habitantē, si parum diligenter à tonsore curatū, si togam, canem aut equū parum, ut oportet, curatū uiderit. Cæterum parentum contemptus, liberorū neglectus, uxoris cōtumelia, fastus in familiares, pecuniarum absumptio, nihil hunc mouent, in his elinguis est, in his timidus: perinde quasi Aliptes, Athletā inebriari scortariq; sinens, circa Lecythū & strigilem morosus sit: aut si grammaticus puerū de tabula, deq; stilo castiget, porro solocisimū aut barbarismū committentē audire se dissimulat. Talis em̄ est adulator, qualis sit is qui in imperito ridiculoq; oratore, nihilq; dicente quod ad causam pertineat, de uoce cauilletur, & grauius accuset, quod frigidā potans, corrūpat arteriam: aut si iustus scripturā malam & imperitā, emendandi causa percurrere, causetur, quod crassior sit charta, ac nō magis scriptorē ipsum malum ac negligentē appellet. Ad hunc modū adultores, & Ptolemæo, quum discendi cupidus uideretur, de lingua, de uersiculo, de historiola digladiantes, ad mediā usq; noctem reluctabantur. At uero sauiēti, ferocenti, tympanis uentī, uectigalibus oneranti populum, nullus e tā multis obſistebat. Non aliter ergo, ac si quis hominis tubera fistulasq; habentis, medico ferro, pilos incidat & unguet: sic assentatores, obiurgandi libertatē his ad mouent partibus, quæ nō dolent neq; molestiā adferunt. Quin etiā sunt & his astutiores nonnulli, qui ipsa reprehendendi libertate, ad gratiā & uoluptatem utuntur. Quemadmo-

Agis dum Agis Argiuus, quū Alexander ridiculo cuidam ingētia daret munera, prae inuidia ac dolore exclamauit, O rem uehementer absurdā. At postq̄ Alexander ira percitus conuersus ad illum dixisset, & quid tu tandē ais? Fateor, inquit, me moleste ferre & indignari quum uideā omnes ē Ioue prognatos, aequē adulatoribus & ridiculis hominibus delectari. Siquidem & Hercules Cercopibus quibusdā, & Bacchus Silenis delectabatur, et apud te uidere licet, huiusmodi magni fieri. Porro quū aliquando Tiberius Cæsar in senatū uenisset, surgens adulator quidam, ait hominibus liberis libere loquendum esse, nihilq; metu dissimulandum, neq; quicq; reticendum eorum que ad publicā utilitatem pertinerent. His uerbis quum omnes excitasset, factioq; silentio, & ipso etiam auscultante Tiberio: Audi Cæsar, inquit, in quo te quidem culpamus omnes, etiā si nemo palam audet dicere. Negligis teipsum, corpusq; tuum exponis pro nobis, sollicitudinibus & laboribus illud conficiens, nec interdiu nec noctu quiescens. Huiusmodi multa quum ille dixisset, aiunt oratorem Cæsium Severum subiecisse, ista libertas hunc hominē exitio dabit. Atq; hæc quidem leuiores sunt, sed illa sane periculosa, & stulto rum animos inficientia, quoties diuersos morbos ac uicia criminantur his, quibus laboratis, cui palpantur. Quemadmodum assentator Himerius Athenis diuitem quendam sordidissimū, & auarissimū, ueluti per contumeliam luxuriosum, reiq; familiaris indiligentem appellauit, addens futurum, ut unā cum liberis aliquando misere egeret. Aut rursus cum luxuriosis & profusis parsimoniam ac sordiditatem exprobrant, ueluti Neroni Titus Petronius: aut quum principes crudeliter & acerbè subiectis imminentes admonent, ut abijciant immodicam humanitatem, intempestiuamq; & inutilem misericordiam. His affinis est & ille, qui stupidum ac bardum hominem, perinde cauere sese ac metuere simulat, quasi callidum quempiā ac uersutum: Item qui inuidum ac semper maledicere carpereq; gaudentē, si quando compulsus fuerit celebrem aliquem uirū laudare, reprehendit, eiq; contradicens, tanq; hoc uitio morboq; laboret, laudas inquit homines nihil: Quis enim est iste, aut quid unquam magnificum uel fecit, uel dixit? Porro in amoribus potissimū insidiantur his quos captant, quo magis accendant. Etenim quum germanos inter se dissidentes uiderint, aut à liberis parentes haberi despectui, aut maritos male de uxoribus suspicari, tum nec admonent, nec accusant, sed magis ac magis instigant. Non sentis inquit, teipsum harum rerum esse causam, qui nimium obsequentem ac modestum te illi præbeas. Quod si quis iracundiæ pruritus ex ira & zelotypia subortus fuerit in amicam, aut adulteram quam amat, ibi præsto est adulator, splendidam imitans libertatem, ignem igni, quod aiunt, adijciens. Accusat & in ius uocat amantem, quod multa parum amatorie, multa dura & reprehendenda fecerit. O ingrate, inquit, & immemor crebrorum suauiorum. Sic Antonio quum Aegyptiam amaret, & incensus esset, amici persuadebant, ipsum ab illa adamari, & conuicantes rigidum ac superbum uocabant. Mulier, inquebant, relicto regno tam opulento, tanq; fellicibus familiaritatibus, amore deperit, tecum militans, concubinae cultu specieq;

Proverbium

Ast immota tibi duro sub pectore mens est
 Qui illam negligas afflictam.
 Ille uero nō illibenter admittens reprehensionē uelut illi faceret iniuriam, & sic huiusmodi gaudens accusatoribus, ut nō æque laudatoribus, haud sensit sese simulata reprehensione, magis etiam deprauari. Talis obiurgandi libertas similis est lasciuientium mulierularum moribus. Excitat enim tantum ac titillat, & hoc ipso quod dolorem facere uidetur, delectat. Non aliter ac uinum alioqui remedium efficax aduersus cicutam, si pariter utrumq; commiscuerint, planè uim uenenā reddunt immedicabilē, quod uini calore, celerius ad cor penetrat. Ita callidi quidā intelligentes liberam admonitionem efficax esse remedium aduersus adulationem, ipsi libertati monendi adulationem admiscunt. Proinde nec Bias recte dixisse uidetur, quū interroganti, quod esset animal omnium maxime noxium responderet, inter immitia tyrannus, inter mitia adulator. Verius enim dixisset, quod inter adultores mansueti sunt hi, qui in balneis & circa mensas uersantur. At uero qui in penetralia, & gynæcea, curiositatem, calumniam, maliciam, perinde quasi retiā quendam intendit, hic immittis, ac ferus, & intractabilis. Cæterū una cauendi ratio uidetur esse, si cognouerimus semperq; meminerimus, quod quū animus noster duas habeat partes, alteram ueram, honestis gaudentē, rationi obtemperantem, alteram rationis expertem, mendacis gaudentem, affectibus obseruientem, amicus quidem semper in potiorem partem consulit, & huic

huic patrociniatur, medicorum exemplo, quod sanum est id augens ac tuens. Adulator autē brutus, & affectibus obnoxia parti assidet, hanc scabit ac titillat, huic persuadet & abducit à ratione, perniciosam quandā mollicie illi molliens inducere. Ergo quæ admodum cibi nōnulli sunt, qui neq; sanguini sunt adiumento, neq; spiritibus, neq; neruis, aut medullis uigoris aliquid addunt, sed pudenda modo permouēt, aluum tumefaciunt, & carnē gignunt supputrem & flaccidā: sic assentatoris oratio nihil addit sobrietati, nihil prudētia, sed eum aut amoris delectatione quadā delinire, aut stultam incitare iracundiā, aut inuidiam irritare, aut animi fastium inducere, molestū & inanem, aut in dolore collachrymari, aut difficultatem morum, & illiberalitatē ac pertinaciā, semper delationibus quibusdā, & præsentationibus turbulentam ac suspicacem reddere, nō ignorabit quisquis animaduertent. Semper enim alicui imminet animi morbo, hunc premit & urget Bubonis in morē, undiq; putribus & inflammatis animi partibus incumbens. Si irasceris, ulciscere inquit, si concupiscis, fruire, si times, fugiamus, inquit, si suspicaris, crede inquit. Quod si in huiusmodi perturbationibus animi nō queat facile deprehendi, propterea quod ratio uehementia magni tudineq; cupiditatē excutiat, in alijs ansam magis præbebit, & in illis sui similis. Siquidem ubi contigerit amicū suspicari, ne quid peccarit crapula, aut si quid de balneo, deq; cibi dubitet, ibi amicus cohercebit hominem, admonebitq; ut sibi caueat, ac uitet periculum. Contra adulator in balneum pertrahit, iubens ut superiori peccato nouum aliud addat, neq; sinat corpus cohiberi seque scire. Quod si uiderit illum ad iter seu nauigationem, aut aliud quippiam agendum ob molliciem parum animatum esse, non dicit urgere tempus, sed nihilominus esse futurum, si uel differat, uel alium miserit. Porro si pollicitus sit familiari cuiquam se mutuo daturū aut largiturū pecuniā, & poenitet quidem promissis, egerum pudet negare: ibi adulator ad peiorem additus lanceam, sententiam pro crumena confirmat, & suo consilio bis lanceam impellens, uerecundiam illam excutit, iubens eum rebus suis parcere, quippe qui multa infumat, quicq; multis suppeditare cupiat. Vnde nisi ipsi non sentiamus nos ipsos cupidos esse, impudenter facere, ignauos esse, nihil nos fallat adulator. His enim affectibus ille semper patrociniatur, libere reprehendens ubi uelis ab his discedere. Atq; hisce quidem de rebus hucusq; satis dictum est, deinceps ad utilitatem & obsequia, nō ita se conferat oratio, quandoquidem in his quoq; sic confundantur omnia, ut difficillimum sit adulatorem ab amico distinguere, dum & ille uidetur impiger, & Euripidis sensu ad omnia promptus, nihilq; recusans. Nā ut ueritatis iuxta Euripidē, simplex est oratio, tentia sic & amici mores simplices sunt, sinceri, fucosq; carētes: uerum adulatoris mores, quum reuera morbidi sint in ipso, multis ac doctis opus habent pharmacia, atq; adeo nouis & exquisitis. Vt igitur in cogressibus, sic se habet amicus, ut cum neq; dicat quippiam, neq; audiat, tamen aspectu risuq; beneuolentiam, uerumq; pectoris affectum tacite dans ac uicissim accipiens prætereat. Ast assentator, currit, affectatur, salutat eminus, si prior uisus, appellatus fuerit, excusat sese testibus adhibitis, sapius & cum iureiurando: Sic & in negocijs, permulta prætermittunt amici minuta, non ex arte exquirentes, neq; curiosi, neq; semetipsos in quoduis obsequium ingerentes. At hic in huiusmodi rebus, assiduus ac perpetuus, & infatigabilis, alij nemini locum dans, neq; spacium inseruendi, sed exigens uti sibi mandet, & si mandatum non fuerit, moleste fert, uel potius prorsus exanimatur, & obtestatur deos. Ergo & ista quoq; significant his qui sapiunt non ueram, neq; sinceram amicitiam, sed meretriciā quandam, citius cōplectentē his, quos id facere contienit. Quamquam primum in pollicitationibus animaduertendum est adulatoris & amici discrimen. Siquidem recte dictum est illud à nostris maioribus, hanc amici pollicitationem esse:

Si præstare queam, & fuerit præstabile nobis.

Rursus adulatoris hanc.

Dic quicquid ueras animo.

Tales enim inducunt comici:

Nicomache me fac militi isti opponite,

Flagris nisi illum, peponem totum fecero,

Reddideroq; illi os mollius uel spongia.

Adde his quod amicis nemo comodat operam in negotio peragendo, nisi prius suscipient negotij consilium approbarit, sed ita demum postq; probarit, statueritq; rem uel ad

Homerus

Senarij uersus

honestatem, uel ad utilitatem pertinere, Contra adulator, etiam si quis eum de suscipiendo negocio consulat, suamque uelit aperire sententiam, is tamen quoniam non solum concedere amico & gratificari studet, uerum etiam metuit, ne ueniat in suspicionem quod de trechet, fugiat que laborem, accommodat sese ad illius cupiditatem, eamque magis infligat. Siquidem nulli diuitem neque regum facile est dicere illud:

*Senarij extra
gico quopiam*

Mendicus utinam sit mihi, uel si libet,
Mendicum & infra, qui mihi uolens bene
Timore posito, possit ex animo loqui,

Sed quemadmodum Tragediarum histriones egent amicorum choro concinentium, aut spectatoribus applaudentibus, itidem & illi. Vnde Merope in Tragedia monet ad hunc modum.

Hos fac amicos, qui tibi concedere
Nolint, at istos improbos, ad gratiam
Inseruientes, ac uoluptatem, tuæ
Excludat & procul arceat claustrum domus.

At isti prepostere faciunt, dum eos qui non concedant in disceptationibus, sed resistunt suadentes quod conducibilis est, abominantur & auersantur. Cæterum qui calli de ad gratiam obsecundant abiectos & impostores, non solum intra domus septa, uerum etiam in affectus & arcana recipiunt negocia. Quorum qui simplicior est, censet haud conuenire, neque dignum se iudicat, qui in tantarum rerum consilium adhibeatur, sed ministerium & adiutorem se præbet. Porro qui uersutior est, adest quidem in deliberando, sed nihil adducit supercilia, simul annuit uultu, loquitur autem nihil. Quod si ille dixerit quid sibi uideatur. Papæ inquit, paululo me anteuertisti loquendo. Nam istuc ipsum ego dicturus eram. Sicut enim mathematici dicunt superficies & lineas, per se nec inflecti, nec extendi, nec moueri, quum res sint intellectus, non corporeæ, cum corporibus autem una flecti, & extendi, & loco moueri, quorum sunt extremitates: sic adulatorem comperies semper cum alijs consententem, sententiam dicentem, intelligentem, irascentem, ut in his sane facillimum sit discrimen animaduertere. Sed multo adhuc facilius, in inseruendi modo. Siquidem officium quod ab amico proficitur, ceu uitium quoddam animal, uires maxime proprias in intimis habet, nihil autem accedit ostentationis aut plausibilitatis, quin sæpe numero fit, ut quemadmodum fidus medicus, ægroto nesciente sanat, sic amicus proflit, uel congregiens, uel discedens, ignorante amico negocium illius curans. Huiusmodi fuit Arcefilaus, tum in alijs, tum erga Apellem Chium, quem ægotantem quum egere quoque cognouisset, denuo reuisit hominem, & uiginti drachmas adferens & assidens proximo: Hic inquit nihil est præter Empedoclis elementa uidelicet hæc:

Ignem & aquam, terramque & sphaeras ætheris alti.

Ac ne cubas quidem satis commode: simulque mouens illius, ceruical, clanculum pecuniam subiecit. Quam simul atque reperisset anicula quæ inseruiebat ægoranti, & admirans quid esset, Apelli retulisset, ridens ille, Arcefilaus, inquit, hoc furtum est. Et in philosophia sanè filij nascuntur similes parentibus. Lacydes enim Arcefilai familiaris, Cephisocrati, læsæ maiestatis crimen deprecanti unâ cum reliquis amicis aderat. At quum accusator anulum postulasset, isque tacite demississet, Lacydes sentiens, imposito pede cõtextit. Erat autem in eo anulo, quo coargui poterat. Post latam uero sententiam, quum Cephisocrates iudicibus gratias ageret, unus quispiam illorum, qui sicuti uideatur, rem conspexerat, iussit uti gratias ageret Lacydi, & rem ipsam narrauit, quum Lacydes ipse nemini retulisset. Hoc pacto deos etiam arbitror, plerumque bene mereri de mortalibus, ut non sentiantur bene mereri, & ob id ipsum benefacere, quod suapte natura gaudeant benefacere. Rursum adulatoris officium, nihil habet iustum, nihil uerum, nihil simplex, neque liberale, sed sudorem, discursationem, clamorem, & uultus contractionem, quæ speciem & opinionem præbeat, rei laboriosæ, magnoque studio curatæ, non aliter quam operosa quædam pictura, coloribus impudentibus, uestibus inflexis, ac fractis, rugis & angulis id affectans, ut rem euidenter repræsentare uideatur. Quin grauis etiam & molestus est, quoties errores quosdam & curas pro illo susceptas commemorat, deinde simulates cum alijs susceptas, deinde

inde molestias innumerabiles, & ingentia mala recenser, ut dicere possis, non tanti sunt illa; ut hæc feram. Nam omne beneficium si exprobratur, molestum est, & gratiam perdit, nec ferri potest. At adulator non tum exprobrat beneficium postquam præstitit, sed iam quum præstat protinus exprobrationem & pudorem admiscet. Amicus autem si necesse fuerit dicere, rem quidem ipsam modeste narrat, de se uero nihil loquitur. Sic & Lacedæmonij cum Smyrnegis egentibus commeatum misissent, atque illi beneficium coepissent extollere, occupantes, nihil magni est, inquit, hæc enim collegimus, unius diei prandio nobis & iumentis detracto. Siquidem huiusmodi beneficentia, non solum liberalis est, uerum etiam accipientibus iucundior, propterea quod citra magnum benemerentium incommodum conferritur uideatur. Ergo non in hoc potissimum possis hominis naturam cognoscere, quod adulator inseruit moleste, & pollicetur facile: sed longe magis hoc quod amicus inseruit in rebus honestis, adulator turpibus, hic ad gratiam, ille ad utilitatem. Siquidem amicus non quemadmodum censuit Gorgias, sibi quidem in rebus iustis amicum obsequi uolet, inseruiturus tamen illi sapenumero in rebus etiam non iustis.

Nam sano adesse haud desipienti solet.

Itaque potius illum dehortabitur ab his, quæ non decent. Quod si non patietur ille, tum bellum erit uti eo, quod Antipatro dixit Phocion: Non potes me simul & amico uti, & adulatorem, hoc est, amico, & non amico. In factis enim adiutandus est amicus, non in maleficijs, & in consilijs, non in insidijs, & in rebus inonij, non in fraudibus, atque adeo infortunij participem esse conuenit amico, sed non iniusticia. Nam si nec conscium esse turpitudinis amico conuenit, quanto minus decet illi turpiter agenti, & indecore se gerenti, commodare operam. Quemadmodum igitur Lacedæmonij prælio superati ab Antipatro, ita cum eo rem componebant, ut imperaret, quantumuis damnosa grauique modo ne quid turpe: sic amicus, si qua incidit necessitas, quæ sumptum aut periculum, aut laborem postulet, cupit uocari primus, citraque tergiversationem & prompte negocium in se suscipit, tantum ubi res cum dedecore coniuncta est, detrechat obsequium, sibi que parci postulat. Adulator uero contra facit. In laboriosis quidem ac periculosis officijs excusat. Quod si ceu uasa solemus, ita pulsus tentes hominem, causans aliquid insyncerum quendam & minime generosum tinnitum reddit. Cæterum in dedecorosis, sordidis & infamibus obsequijs, ab utere calca, nihil illi graue, nihil contumeliosum existimat. Vidēsne simiam non potest custodire domum, ut canis, non gestare sarcinas, ut equus, non arare terram, ut boues, & ideo tolerat iniurias, scurratur, lusus ac risus se præbet instrumentum. Sic & adulator, quoniam nec in dicendo, nec in consulendo, nec in certaminibus ac periculis adesse potest amico, quippe ab omnibus laboribus, omnique studio abhorrens, in negocijs subalarijs, id est quæ ad uoluptatem pertinent, nihil recusat, fidus amoris minister, & in adducendo scorto diligentissimus, nec indiligens ad eijciendam ex animo sumptuum conuuij curam, neque segnis in cœnis apparandis, obsequiosus in concubinas, in affines autem rigidus & impudens, si iubeatur in illos audere, aut uxorem domo eijcere. Vnde fit, ut nec in his difficile sit hominem deprehendere. Siquidem, si mandes quicquid libitum fuerit, rerum infamium & minus honestarum, paratus est, nihil sibi parcens, modo gratum faciat mandanti. Quanquam non minus & hinc agnoscitur plurimum à uero amico discrepare, quod longe secus erga reliquos amicos affectus est. Verus enim amicus quoniam nihil ducit iucundius, quam cum multis amare simul & amari, id agens perpetuo cum amico uersatur, ut quàm plurimis amicus sit & charus. Etenim quum existimet res amicorum esse communes, nihil iudicat tam commune esse debere, quam ipsos amicos. At uero falsus amicus & adulterinus, ac factitijs, qui maxime iam intelligat sese iniuriam facere amicitia, quippe cuius ceu falsæ monetæ nomisma finxerit, natura quidem inuidus est, uerum hunc morbum exercet in suis similes, hos superare contendens scurrillitate, loquacitateque: præstantiorem autem ueretur & timet, haud sane pedestri cursu prope rans ad Lydium currum, sed ad aurum purum, ut inquit Simonides ac putum, nihil in se plumbi habens. Ergo quum ipse sit leuis & inanis, factitijsque & fucatus, si comminus ex pendatur ad ueram, grauem ac solidam amicitiam haud sustinet, sed quum proditur illi idem facit, quod is qui gallos infelicitate pinxerat, puero mandans ut ueros gallos procul

Sententia

Gorgias

*Sciti Phocion
nis dictum*

*Lacedæmonij
norum pactum
cū Antipatro*

*Comparatio
Simia ad assen
torem*

*Subalaria ne
gotia*

*Prouerbij me
minit & Bassi*

abigeret à tabula, Sic & adulator ueros abigit amicos, neq; sinit accedere propius. Quod si non possit, blanditur quidem palam, & affectatur, ac miratur, ceu præstantiores, clanculum autem subdit, ac subserit calumnias quasdam. Cæterū ubi clandestinus sermo, uel licauit hinc, nec tamen omnino statim efficere potuit, tum memor obseruat quod Medius solet. Erat hic Medius inter adulatorum greges, qui cum Alexandro uiuebant ueluti dux, ac magister antesignanus aduersus optimates oppositus. Iubebat igitur uti audacter calumnijs morderent & incesserent, docens, etiam si qui morsus sit, uulneri medeatur, cæcatricem tamen calumniæ relinqui. His sanè cicatricibus, uel ut uerius dicā, gangrenis & carcinomatis corrosus Alexander, sustulit Callisthenē, Parmenionem & Philotam. Cæterum Agnonibus, & Bagois, Ageijs, ac Demetrijs impune præbuit sese subuertendum, dum adoratur, ac stolis amicitur, & ab illis ceu barbarica quæpiā statua refingitur. Adeo magnam uim habet ad gratiā obsequi, & maximam, ut uidetur, in his qui maximi uidentur. Etenim quod sibi uidetur optimi, talesq; uelint uideri cæteris, ea res & fidem conciliat adulatori, & addit fiduciam. Nam loca quidem æditiora & excelsa, inaccessa, difficultaq; aditu redduntur insidiantibus. At animus parum sapiens ob fortunæ successus, aut formam sublimis & elatus, pusillis & humilibus, maxime peritus est & expositus. Vnde quod in initio sermonis admodum uideamus, idem & nunc iubemus, uti nostri amorem, & arrogantē de nobis ipsius opinionem abscondamus, quæ nobis præblandiēs, molliores nos reddunt externis adulatoribus, utpote iam paratos ac præptos. Quod si parentes deo, & oraculum, nosce te ipsum, uelut cuiq; utilissimum edocui, simul & naturam, & educationem & institutionem nostram reputemus, & contemplemur, quàm innumera habeat admixta, ab honesto degenerantia, quamq; multa, & uitiosa & temeraria, idq; tum in factis, tum in dictis, tum in affectibus, haud facile nosmetipsos præbebimus assentatoribus, ut suo arbitratu nobis insultent. Nam Alexander quidem duabus rebus commoneri sese dicebat, quo minus fidem haberet his, qui sese deum esse prædicarent, nempe somno & Venereis uti: quod in his degeneraret, plusque solito afficeretur. Nos uero undiq; in rebus nostris foeda, multa molesta, multa imperfecta, multa perperam facta, semper conspicientes, deprehendemus nosmetipsos, domi non belle habere: id que amico quoquam, haud latitante, & extollente, sed arguente, libere que reprehendente. Primum enim inter multos perpauci sunt, qui uelint & ausint amicum libere reprehendere, magis quam ad gratiam loqui. Rursum inter hos paucos haud facile reperias, qui id facere norint, sed ita libere loqui putant, si conuidentur ac uituperent. Atqui habet hoc ceu pharmacum non in tempore datum, in tempestiua libertas, ut perturbet, ac molestiam adferat nulla utilitate, & idem quodammodo efficiat cum dolore, quod eum uoluptate facit adlatio. Laudantur enim non hi modo, qui laudantur quum non oportet, uerum etiam qui uituperantur non in loco, atque hæc res facit, ut facilius ab assentatoribus capiantur, dum ab immodice resistentibus & aduersantibus, a quæ ritu, ad caua mollia que delabuntur. Quapropter libertas iucunditate morum erit condienda, ea que ratione temperanda, ut ueluti lucis, sic immodicam ipsius uim auferamus, ne dum conturbantur molestiaq; afficiuntur, à quibuslibet reprehendentibus, & quibuslibet de causis incitantibus, ad assentatoris umbram confugiant, & ad id quod molestia uacat, sese conuertant. Siquidem omne uitium Philopappe uirtute uitandum est, non diuerso uitio quemadmodum nonnulli sentiunt, pudorem impudentia uitare oportere, rusticitatem scurrilitate. Cæterum ab igna uia, mollicie que mores ita maxime seiungi, si ad temeritatem & confidentiam quam proximè uideantur accedere. Sunt qui superstitionem ita fugiunt, ac deprecantur, ut nullos credant esse deos, & ita desinunt esse abiecti, ut incipiant esse facinorosi, uitam non aliter ac lignum incuruum in diuersum torquentes, quod ignorent artem corrigendi. Porro turpissimum est, hoc modo adulationis opinionem effugere, ut citra utilitatem molestus sis, atque ita uitare ne in amicitia uidearis seruilis & abiectus, ut inurbana, & ad consuetudinem prorsus inepta familiaritate, grauis sis & iniucundus: cuiusmodi libertinus inducitur in comcedijs, qui dum criminatur, ex æquo & blande se loqui credit. Quoniam igitur foedum est, dum placere studes in adulationem incidere: rursus foedum, dum adulationem uitas, immodica reprehendendi libertate, gratiam amicitia simul que medendi perdere utilitatem: sed neutrum est committendum, uerum ut bona sit libertas, id ex moderatio

moderatione sumendum, quemadmodum & alijs in rebus facere oportet: uidetur ipse sermo succedens poscere, ut hanc Coronidem addamus libello. Ergo quum uideamus reprehendendi libertati multas pestes adesse, primum illi detrahimus amorem sui, diligenter obseruantes, ne nostræ causa uideamur obiurgare, uel quod offensi sumus, uel quod doleat aliquid. Etenim si de teipso loquaris, uideris non ob beneuolentiam, sed iracundiam dicere quæ dicis, nec admonere, sed accusare queri que. Nam admonitio libera, amicum quiddam habet, & græue. Contra querimonia, sui amorem, ac fordium animum sapit. Vnde fit, ut libere increpantes reuereantur ac suspiciant, querulos autem & incusantes uicissim accusent contemnuntque. Quemadmodum Agamemnon Achilles mediocri in dicendo utentem libertate non tulit. Rursum quum Vlysses increpat acriter ac dicit:

Perdite, dissimiles utinam moderere phalngas,

Homerus

Non has egregias,

cedit, animoq; temperat, emendatorio, cordatoq; sermone correptus. Nam hic quidem, quum nullam haberet priuatam irascendi causam, Græciæ nomine hac in illum utebatur libertate, ille uero sua ipsius causa potissimum indignari uidebatur. Quanquam Achilles ipse, etiam si animo parum leni placidoq; præditus, sed

Difficilis uir, qui haud dubitet culpæ uacantem

Homerus

Culpa, Patroclum tacitus ferebat, multa id genus in sese dicentem,

Non tibi eques genitor fuit immittissime Peleus

Nec Thetis est genitrix, glaucum te protulitæ quor

Aeriæq; rupes, tibi nam durissima mens est.

Quemadmodum enim Hyperides iubebat Athenienses considerare non solum an esset acerbus, sed an gratis acerbus: sic amici admonitio, uacans omni perturbatione propria, reuerentiam habet & severitatem, ut non aulis contra tollere oculos. Quod si quis in obiurgando præ se ferat, amici in se delicia se plane prætermittere negligereque, sed alia quædam commissa reprehendere, ob alia quædam obiurgare, nec amico parcere, in expugnabilis est huiusmodi reprehensionis uehementia, quippe quæ suauitate momentis intendat & acuat acerbiter & austeritatem admonitionis. Vnde dictum recte est illud: Quum irascimur aut dissidemus cum amicis, semper aliquid agendum ac sperandum esse, quod ad illorum pertineat utilitatem, aut honestatem. Cæterum non minus amicum est & illud, quum ipsi despici negligi que uidebimur, super alijs negligi uel habitis, amicum admonere, taciteque commonefacere. Quemadmodum Plato quum à Dionysio fastidiretur, parumque cum illo conueniret, poposcit congregiendi copiam, ille putans Platonem aliquid de se questurum, dedit. Plato uero in hunc modum cum eo disseruit: Si quem senseris inimicum in Siciliam appulisse Dionysi, qui mali quippiam tibi facere uoluerit, cæterum non data opportunitate, nihil mali fecerit, num hunc sineres abire, citraque noxam dimitteres. Multum abest, inquit Dionysius, ut id faciam o Plato. Oportet enim hostium non facta solum, sed animi quoque propositum dolisse, & ulcisci. Ergo si quis, inquit Plato, tui amore, beneuolentiæ que huc profectus, boni quippiam tibi cupiat adferre, non faciat autem, te non præbente illi oportunitatem, num par est hunc nulla cum gratia contemptum abijcere? Hic quum Dionysius interrogasset, quis nam is esset? Aeschines, inquit, uir & moribus cū quouis Socratis amicorū conferendus, & qui possit dicendo meliores reddere, cum quibus habeat consuetudinem: is quum huc, multū emensus maris ad nauigarit, ut per philosophiam tecum haberet consuetudinem, neglectus est. Hæc Platonis oratio, intantum commouit Dionysium, ut protinus ipsum amplecteretur, beneuolentiæ hominis animiq; magnitudine delectatus, Aeschinē uero honorifice splendideq; tractaret. Jam igitur secundo loco uelut expurgates omnē contumeliā ac risum, dicacitatē & scurrilitatē ut mala condimenta, ab admonitione tollamus. Quemadmodū enim medico secante carnem, concinnitatē quandam & elegantia ad id faciendum conuenit accedere, cæterū saltatoria gesticulatione, superuacuaq; & curiosa mobilitate, carere debet manus secantis. Sic admonitio libera, dexteritatē admittit & urbanitatem, si sic tæperes iucunditatem, ut nō pereat grauitas ac seueritas. Quod si accesserit impudens audacia, inamoenitas, & contumelia, hæc prorsus utilitatem ac

Magnanimitas
& candida
Platonis oratio

Simile

perdunt admonendi libertatem. Vnde cantor ille, non incite nec inelanter silentium imposuit Philippo, de pulsandis fidibus sibi contradicenti, quum diceret: Absit a te tantum mali rex, ut hæc melius me scias. At nõ recte Epicarmus, qui cum Hieron quosdam familiaribus suis e medio sustulisset, paucisq; post diebus eum uocasset ad cœnam, at nuper inquit, quum immolares amicos, non uocabas. Perperam & Antiphon, qui quum apud Dionysium quaereretur, ac disputaretur, quod aris genus esset optimum, illud inquit, ex quo statuas Harmodij & Aristogitonis fecerunt Athenienses. Nec enim prodest in huiusmodi dictis acerbitas ac mordacitas, nec delectat scurrilitas ac iocus, sed est eiusmodi intemperantiæ petulantiaq; genus, simul ex malicia contumeliaq; & inimicitia commixtum, quo qui utuntur, in exitium cõijciunt seipfos, plane saltationem illam saltantes, quam circa puteum prouerbio uocant. Nam & Antiphon interfectus est à Dionysio, & Timagenes à Cælaris excidit amicitia, quum nullam unquam uocẽ liberã emisisset, sed passim in conuiujs & inambulationibus ad nullam rem seriã,

Sed fore ridiculum quodcunq; putasset Achuis

ad criminandum illius amicitiam, ceu conuicium arte excogitatum, obijciebat. Quando quidem & comici permulta solent in spectatores seuerè ciuilitateq; dicta fingere, uerum quoniam illis ludicrum & iocus admixtus est, non aliter quàm cibus malum quiddam & insipidum intritum, elutam reddit & inutilem admonitionem. Itaq; & qui dicunt mordacitatis & scurrilitatis auferunt opinionem, & qui audiunt ex ijs quæ dicuntur, nihil capiunt utilitatis. Aliàs igitur amicis risus ac iocus erat adhibendus. Cæterum admonitio leuia sit & bene morata. Quæ quidem si fiat de rebus grauioribus, talis sit oratio, ut affectu habitu, uehementiaq; uocis, & fidem mereatur, & audientem permoueat. Porro oportunitas non obseruata, quum omnibus quidem in rebus ingens adferri malum, tum uerò maxime in admonendo detrahit utilitatem. Satis igitur liquet ab admonitionibus huiusmodi temperandum inter pocula, & in ebrietate. Primum quod serenitati nubilum inducat, qui inter iocos & hilaritatem amicorum, sermonem mouet, quo contrahatur supercilium, & frons obducatur. Repugnat enim is Lydio deo, molestiarum ac sollicitudinum funiculum soluenti, uelut inquit Pindarus. Deinde periculum ingens habet huiusmodi lingua petulantia, propterea quod animi uino calecetes, procliuēs sunt ad iram undam, ac sæpenumero fit, ut ebrietas occupans admonendi libertatem, similitatem gignat. Deniq; prorsus ignauum est, ac minime generosum & audax, eum, qui sobrius libere loqui non audeat, id in mensa facere, quema dmodum canes faciunt ignaui. Nihil igitur opus est de his sermonem in longum producere. Cæterum quoniam pleriq; amicos donec prosperæ res sunt, nec uolunt, nec audent corrigere, sed omnino felicitatem rem esse putant, ad quam admonitio non possit adire, nec pertingere, eosdem lapsos, ac deiectos inuadunt & calcant, humiles iam & abiectos redditos, totam simul obiurgandi libertatem effundentes in illos, non aliter quàm flumen, quod præter naturam uiscit, occasione mutatae fortunæ libenter uerentes, ob pristinã illorum superbiam ac fastum, suamq; imbecillitatem, non inutile fuerit de his iam differere, & Euripidi respondere, qui dixit,

Senarius

Quid opus amicis, quando res sunt prosperæ?

Sententia

Quoniam quibus res secundæ sunt, ijs maxime amicis opus est, qui libere admoneant, & immodicum animi fastum subducant. Perpauci sunt enim, quibus contigit simul & felices esse, & sapere. At pleriq; mortales opus habent aliena prudentia, consilioq; aliunde accedente, quod illos à fortuna inflatos iactatosq; premat. Nam ubi fortuna fastum ac tumore defecerit ac sustulerit, tum rebus ipsis inest quod admoneat, ac pœnitentiam inducat. Vnde nullus tum usus amici libere monentis, nec opus est uerbis grauibus ac mordacibus, sed reuera in huiusmodi fortunæ commutationibus,

Senarius

Vultum intueri beneuoli uiri iuuat,

qui consoletur & addat animum: quemadmodum Clearchi uultus, quum in prælijs ac rebus afflictis, beneuolus & humanus, conspiceretur, fiduciam addebat periclitantibus, ut inquit Xenophon. At qui liberam & mordacem obiurgationẽ admouet homini, rebus aduersis afflictio, ceu pharmacũ, quo solet acui uisus, oculo perturbato inflammatq;, nihil quidem confert ad sanitatẽ, nec ullam auferit doloris partẽ, quin magis iram addit dolori, & afflictum exacerbet. Proinde mox ubi reddita est sanitas, nullus admodũ indignè fert

fert, aut aspere, uirum amicum, reprehendentem Veneris usum, & cõpotationes, reprehendentem inertiam, aut exercitia, aut assidua balnea, & intempestiuas ingurgitationes. Aegrotanti uero intolerabile est, sed grauius est ipso morbo, audire, hæc tibi ex intemperantia uenerunt, ex mollicie, ex obsonijs, ex mulieribus. O hominẽ intempestiuum, scribo testamentum, & paratur mihi castorium aut scammonium à medicis, & tu me obiurgas ac philosopharis. Sic igitur etiã res afflictorum, haud recipiunt obiurgandi libertatem, aut sententiarũ recitationem, sed humanitatem & subsidiũ desiderant. Siquidem & nutrices ad pueros lapsos haud accurrunt cum conuicijs, sed erigunt, abluunt & componunt, deinde obiurgant ac puniunt. Narratur & Demetrius Phalereus, quum exularet, & Thebis inglorius & humilis uiueret, Cratetem adeuntem, haud libenter uidisse, quod Cynicam libertatem, & sermonẽ asperum expectaret ab illo. Verum ubi Crates illum placide conuenisset, deq; exilio differuisset, quod nihil haberet miserum, neq; grauius ferendum, quum esset à periculosis negocijs & incertis liberatus, simulq; adhortaretur, ut in seipso, suoq; animo fiduciam collocaret, exhilaratus ille, receptoq; animo, ad amicos inquit: Male sit negocijs & occupationibus, per quas huiusmodi uirum non licuit cognoscere,

Cratetis ad Demetriũ sermo

Senarij

Etenim dolenti grata amici oratio est,

At monita sanie desipiscenti nimis.

Atq; hic mos est ingenuorum amicorum. Contra uiles & humiles, felicibus adulantes, quemadmodũ Demosthenes dixit rupturas & uulsuras, quoties corpori mai quippiam incidit, tum moueri, sic hi rebus in diuersum commutatis imminet, ueluti gaudentes ac fruentes. Nam si qua submonitiuincula sit opus in his, in quibus per se lapsus sit, re male perpena, satis fuerit illud,

Similitudo

Haud ex mente mea, nam sapius ista monebatũ.

Homericus

Quibus igitur in rebus oportet amicum acrem esse, & quando conueniet acerba uti reprehensione? Quoties tempus hortatur, ut uoluptate, aut ira, aut ferocitate præcipitem coerceas, aut ut auaritiã cohibeas, aut ut aduersus stultum aliquem animi motum reuocaueris. Sic libere locutus est Solon apud Cræsum, instabili felicitate corruptum actumidum, iubens spectare finem. Sic Socrates compescuit Alcibiadem, ac ueras expressit lachrymas, quum illum coargueret, & cor illi funditus moueret. Huiusmodi Cyri dicta ad Cyaxarem, & ad Dionem Platonis, quem hic quum esset florentissimus, & ob pulchritudinem rerum gestarum atque magnitudinem, omnium in se uertisset animos, admonuit caueret ac metueret contumaciã, ut cuius comes esset solitudo. Scripsit eidem Speusippus, ne superbiret, quod magnificeret inter pueros & mulierculas, sed uideret ut Siciliã æquitate, iustitia, optimisq; legibus sic ornaret, ut celebrem redderet Academiã. Rursum Eucius & Eulæus amici Persei, donec secundæ res fuerunt semper illi quemadmodum & ceteri blandiebantur, assentabantur, & obsecundabant. Cæterum ubi cum Rhomanis congressus apud Pydnam, concidit ac fugit, tum acriter insectantes illum obiurgabant acerbe, & commemorabant quæ peccasset, & ut quemq; fastidisset, exprobrantes, donec homo dolore pariter & ira uictus, ambos gladio peremit. At communis quidem admonendi oportunitas, ad hunc modum perpendi potest. Iam uero quas ipsi sæpenumero ministrant amici, eas non oportet reijcere, cui curæ sit amicus, sed arripere atque uti. Nonnullis enim percontatio uel narratio quæpiã, uel similitum rerum in alijs reprehensio seu laus, uelut ansam præbuit libere monendi. Quomodo narrant Demaratum Corintho uenisse in Macedoniã id temporis, quo cum uxore filioq; diffidium Philippus habebat; hunc igitur quum rex esset complexus, rogassetq; quomodo inter sese concordarent Græci, respondisse ferunt Demaratum, ut beneuolum ac familiarem Philippo: planè Philippe, pulchre decet te de Atheniensium Peloponnesiorumq; concordia percontari, quum tuam ipsius domum negligas, tanta seditione, tantoq; diffidio refertam. Scite & Diogenes, qui quum in Philippi castra uenisset eo tempore, quo parabat cum Græcis configere, adductus est ad regem. Is quum cum non nosset, rogabat num explorator esset. Prorsus inquit, Philippe, explorator temeritatis & amentia tua, per quam nulla adductus necessitate huc ueneris, una hora de regno simul & de uita periculum subiturus, aleamq; iacturus. Quamquã id quidem acris uideri potest. Sed est & altera admonendi occasio, quoties fit ut ab alijs affecti probris,

sua

sua uitia exprobrantibus, submissi redditi fuerint & humiles. Hac scite uti poterit homo comis & urbanus, maledicos quidem refellens ac submouens, ceterum seorsum amicum taxans & comonefaciens, etiam si nihil esset aliud, tamen uel ob id ipsum cauendum esse sibi, ne tantum audeant inimici. Quid enim est in quo possint os aperire, aut quid habeant quod in te dicant, si ista quae tibi obijciunt, mutaris & abieceris. Fit enim ad eum modum, ut molestia imputetur conuicianti, utilitas admonenti. Nonnulli uero uenustius etiam de alijs uerba faciendo corripunt amicum, dum inculpant alios, quae sciunt ab illo committi. Noster autem magister & institutor Ammonius, quum in pomeridiana confabulatione familiarium sensisset quosdam pranos esse prandium haud simplex, sed opiparum & uarium, liberto mandauit ut suo filio plagas impingeret, addens elogium. Non potest, inquit, prandere absque aceto: simulque in nos flexit oculos, ut increpatio tangeret obnoxios. Insuper cauendum erit & illud, ne coram pluribus obiurgemus amicum, ac Platonis illud habere conueniet in animo. Nam quum Socrates acrius obiurgaret familiarē quempiam, in conuiuio cum eo disceptans, nonne satius fuerat inquit Plato, haec illi seorsim dixisset. Et Socrates. At tu sane nonne satius fecisses, si seorsim ista mihi dixisses. Porro quum Pythagoras in familiarē quempiam asperius coram pluribus fuisset inuectus, adolescentem laqueo praefocasse guttur aiunt, ex eo tempore nunquam Pythagoram quenquam alio praesente reprehendisse. Siquidem ut morbi parum honesti, sic & peccati reprehensionem ac refectionem, secretam esse conuenit, non ut ceu ludii solennes uniuerso populo exhibeatur, nec ut ostentetur, & spectatores ac testes accersat. Neque enim amicum est, sed sophistam cum, ex alienis erratis sibi parare gloriam, & apud eos qui adsumt sese factare, quem admodum solent medici, quos chirurgos uocant, in theatris arte ostentantes, quo ipsorum opera a pluribus conducatur. Iam uero praeter contumeliam, quam ab omni prorsus curatio conuenit abesse, cauendum erit & illud, ne quod est uitiosum, in admonendo contentiosus simus, & contumaces. Nec enim simpliciter amor obiurgatus magis premit, iuxta sententiam Euripidis, uerum ita, si quis obiurgat coram multis, nihil parcens amico, *sententia* is omne malum, & omnem morbum uertit ad impudentiam. Sicut igitur Plato censeat, ut senes qui studeant uerecundiam inserere adolescentibus, ipsi primum reuereantur adolescentibus: ita cum uerecunde reprehendit amicum, id potissimum gignit in eo uerecundiam. Cumque pudenter ac paulatim aggreditur, & castigat peccantem, superat ac conficit amici uitium, quem totum occupauit pudor pudescens, & reuerentia reuerentis. Unde reuerentissimum fuerit illud Homericum,

Admoto capite, ne quisquam exaudiat alter,

Minimeque decet, ut aperias delicia uel mariti, audiente uxore, uel patris sub oculis liberorum, uel amantis praesente amasio, uel praceptorum coram discipulis. Exagitantur enim dolore & iracundia, quum arguuntur apud eos, quibus probari cupiunt. Arbitror autem nec in Cletum perinde concitatum Alexandrum fuisse uino, ut quod illum multis praesentibus coerceret. Et Aristomenes institutor Ptolemaei, quod dormitanti praesentibus legatis insisteret & expergefecerit, ansam quandam praebuit adulatoribus, regis uicem in dignari sese simulantibus, si tantis laboribus ac uigilijs fessum, somnus occupauit, seorsim inquit, admonere te debemus, non coram tam multis uiris manum iniicere. At ille ueneni misso poculo, iussit hominem ebibere. Aristophanes autem ait in hoc se criminari Cleonem, quod

De ciuitate apud hospites dicat male,

Atque hac re irriter Atheniensium animos.

Quapropter inter alia cauendum & illud in primis, ne libertatem admonendi faciemus, ac uulgo circumferamus, sed ad iuuandum ac sanandum amicum ea duntaxat utamur. Quanquam quod Thucydides Corinthios de seipsis loquentes fecit, idoneos esse se qui reprehendant alios, haud male dictum est, & id habere conuenit eos, qui libere uelint obiurgare amicum. Lyfander autem in Megarēsem quendam inter belli socios libere loquentem pro Graecia, ait illius dictis opus esse ciuitate. Sed ad hoc ut quisque omnino libere loquatur, moribus fortassis opus est integris, atque id uerissime dicitur de ijs, qui alios admonent & castigant. Itaque Plato dicere solebat, per uitam ipsam admonere Speusippum. Quae admodum uidelicet & Polemonem, Xenocrates conspectus tantum in disputatione, & inuitus uertit, & in alium mutauit

mutauit hominem. Ceterum ubi leuis quispiam, & improbis moribus homo dictis obiurgat & castigat, prius illud audire debet,

Mederis alijs, ipse huiusmodi scitens.

Sed tamen quoniam saepenumero res ipsae nos inuitant, ut licet ipsi parum boni, cum alijs similibus haberes consuetudinem, eos increpemus, dexterrimus obiurgandi modus fuerit, si qui obiurgat, se modis omnibus admisceat culpa. Quo modo dictum est illud apud Homerum,

Tyde, quidnam accidit, ut nos Martia uirtus

Fugerit oblitos?

Item illud,

At nunc nihil sumus Hector.

Adeundem modum Socrates tacite redarguebat adolescentes, perinde quasi & ipse teneretur ignorantia, & opus haberet unam cum illis uirtutem amplecti, uerumque disquirere. Siquidem & beneuolentes uideatur, & fides habetur ijs, qui uidentur iisdem quidem obnoxij uitijs, amicos autem non aliter quam seipsos corrigere. Ceterum qui corripit alterum, seipsum iactat, perinde quasi liber & immunis a uitijs omnibus, nisi sit aetate multo proeclior, aut nisi sit eiusmodi, ut omnes illi uirtutis dignitatem ac laudem tribuant, grauis ac molestus uidebitur, neque quicquam proderit amico. Unde non simpliciter Phoenix, de suis infortunijs mentionem iniecit, quod quum per iracundiam patrem interficere statuisset, mox poenituerit.

Occisor patris ne diceret inter Achiuos.

Nec sic uideretur illum admonere, quasi ipse nihil ira commoueretur, aut peccaret. Talia siquidem magis penetrant in affectus, magisque cedunt homines ijs, qui communibus tanguntur affectibus, quam qui despiciere uidentur. Quoniam uero neque lumen admouendum est oculo insano, nec animus agrotus admittit libertatem, & admonitionem indilutam, utilissimum remedium fuerit, laus leniter admixta obiurgationi, uelut in his,

Vobis haud adeo cura est iam bellica uirtus

Quamuis in castris non sit praestantior ullus,

Sane ego nec pugnem cum illo, qui praesalia tentet

Quum sit iners, uerum uobis succenseo corde.

Item in hoc,

Pandare ubi arcus, ubi illa uolucra tela, decusque

Quo tecum haud alius castris contenderit huiusce.

Quin & huiusmodi tacita quadam significatione uehementer reuocant aberrantes.

Oedipus ubi ille, ubi clara sunt enigmata?

Item,

Tam multa passus ista dicit Hercules.

Non enim solum lenit ac remittit reprehensionis asperitatem, & adhortationis, uerum etiam gignit in homine emulationem quandam erga seipsum, ut secum ipse certet, dum honeste factorum commemoratione, turpium pudescit, & ob id se meliorum exemplum praestare studet. Nam quum alios, puta uel aequales, uel ciues, uel cognatos cum eo conferimus, moleste fert & irritatur improba ambitio, neque raro solet illud cum ira submurmurare: Quin tu igitur abis hinc ad me meliores, & mihi negotium faceffere desinis? Proinde cauendum erit, ne apud eos quos libere corripimus, laudemus alios, nisi sane fuerint pariter, quae admodum apud Homerum factum

Et Ulysses in tragodia, cui titulus Domini,

Tu splendidum natalium obscurans decus,

Lanam trahis, patre natus Argiuum optimo?

Ceterum illud haud quaquam fieri conuenit, ut qui admonetur, uicissim admoneat, & libertatem opponat libertati. Siquidem ea res protinus incendit animos, ac dissidium parit. Et omnino uidebitur ita commoueri, non quod libertatem libertate pensare studeat, sed quod liberam admonitionem non ferat. Satius est igitur amicum admonere uolentem ferre. Etenim si eueniat, ut ipse postea peccet, & correptione sit opus, tum haec ipsa res libertati quodammodo tribuit libertatem: submonitus enim citra refricationem iniuriarum, ne ipsum quidem amicos delinquentes solere negligere, sed arguere & castigare, nimirum magis admittet, accipietque correptionem, ut qua beneuolentia referatur & officium, non accusatio aut ira. Ad haec, haec quidem admodum scripsit Thucydides: quisquis aduersus summates uiros inuidiam suscipit, is recte consulit. Ceterum amici munus est, amicorum offensam que ex admonitione nascatur in magnis

in magnis, plurimumque momenti habentibus rebus, in se recipere. Nam si quibuslibet, & ad quælibet molestus sit, & offendat, nec amice, sed imperiose more pædagogorum famulantes incessat, hic cum in maximis negocijs admonerit, hebes erit & inefficax: haud secus atque medicus, acri quidem & amaro pharmaco, necessario tamen & sumptuoso, in uulgaria leuiusque, minusque necessaria, admonendi libertate abusus. Igitur ipse quidem cauebit ne assidue reprehendat, & obiurgandi cupidus esse uideatur. Porro quoties amicus quibuslibet in rebus erit morosior, & quiduis calumniabitur, tum alter uelut ansam habebit, eum in maioribus erratis admonendi. Nam medicus Philotimus, quum quidam epar habens suppuratum, digitum ostendisset exulceratum: Non est, inquit, o bone tibi negocium de reductua. Idem occasione data licebit & amico dicere, leuiculis de rebus, & nullius momenti incusanti. De lusibus, comotationibus, ac nugis loquimur. Sed heus tu iste potius ablegat amicam, aut desinat aleam ludere. Ac cæteris quidem in rebus uir nobis est admirandus. Etenim cui leuibus in rebus conceditur uenia, is in maioribus haud grauatim permittit amico libere loqui. Rursum qui semper instat, in quouis negotio acerbus & insuauis, omnia cognoscens, omnium curiosus: is adeo nec liberis est tolerandus, nec fratribus, ut ne à feruis quidem ferri possit. Iam uero quoniam ut senectus non omnia assunt male, ueluti dixit Euripides, ita nec amicorum prauitati, oportet amicos obseruare, non solum quum delinquunt, uerum etiam quum recte faciunt. At primū quidem candide conueniet illos laudare: deinde ueluti ferrum solidatur refrigeratione, ac duriciē accipit, prius calore solutum, ac molle redditum: sic amicis solutis & calefactis collaudatio ne, libertatem admonendi ceu tincturam paulatim addere. Dabitur enim occasio, ut dicere possis: Num illa cum his cōferenda sunt? Vidēs ne cuiusmodi fructus reddit honestas? Hæc abs te requirimus amici. Hæc tua sunt, teque digna. Ad hæc natus es, illa uero reijcenda sunt. Vel maris undosi in fluctus, uel in auia montis.

simile Nam sicuti bonus medicus magis cupiet somno, seu cibo, morbum ægroti depellere, quam Castorio, aut Scammonio. Sic & æquus amicus, & bonus pater, ac præceptor, laude potius quam reprehensione gaudet uti, ad emendandos suorum mores. Quandoquidem non alia res præstat, ut libere admonēs & offendas minime, & sanes maxime, quam si temperans ab iracundia, modeste & cum beneuolentia delinquentem aggrediaris. Unde nec inficantes oportet acerbius coarguere, nec oblitere purgantibus sese. Quin magis honestas occasiones undecunque subministrare, & à peioribus abstinere cauēsis, atque ad hunc modum amico concedere, ut leuius peccasse uideatur. Quemadmodum Hector in fratrem Paridem:

Non ira ista tibi in pectus descendit honeste.

Ceu quod in congressu aduersus Menelaum cesserat, non fuga fuerit, aut timiditas, sed iracundia. Item Nestor ad Agamemnonem,

Tu porro tuo iam pectore cello

Cessisti.

Citius enim arbitror, si quis dicat, ignorasti, quam si dicat, iniuriam fecisti: & non attendisti, dictu mollius est, quam turpiter egisti. Rursum ne cōtendas cum fratre, moderatius sit, quam si dicas, ne inuideas fratri. Item fuge mulierem te corrupentem, urbanus, quam si dicas, Desine mulierem corrumpere. Nam hunc desiderat modum admonitio, qua mederi uelis amico. Cæterum in actione negotiorum diuersa ratione utendum est. Quoties enim inciderit, ut amicus alioqui peccaturus, sit cohercendus, aut in impetum quempiam animo propensus, qui transuersum rapiat, aut quoties ad res honestas mollem & segenem incitare & inflammare conabimur: tibi conueniet rem ad causas fœdas & indecoras referre. Sicut Vlysses apud Sophoclem Achillem extimulans, non ait illum cœnæ gratia succensere, Sed iam inquit Troiæ simulacra aspiciens metuis, Ad hæc quum rursus indignaretur Achilles, seque ab nauigaturum diceret,

Scio quid fugis, non ne quid audias male,

Sed instat Hector, hinc manere haud expedit.

Ad hunc igitur modum eum qui sit animosus, ac fortis, timiditatis opinione territantes, incitant ad honesta, & abducunt à turpibus, sobrietum & temperantem, opinione intemperantia, liberalem & magnificum, opinione sordidū & auaritia, moderatiores ac leniores in his, quibus mederi non possunt, molestia modum expendentem, ut in admonendo magis

magis amici uicem dolere, quam reprehendere uideantur. Contra in cohibendis peccatis, acriter aduersus amici cupiditates repugnantes, hic implacabiles & assidui. Nam id tempus pertinacem beneuolentiam, & animum uere liberum requirit. At reprehensione factorum uidemus, & inimicos inter sese uti. Quemadmodum dixit Diogenes, ad salutem opus esse, uel bonis amicis, uel acris inimicis, propterea quod illi docent, hi redarguunt. Verum præstat, ut amicum consilijs parens, caueas ne pecces, quam si ob inimicorum conuicia poeniteat admissi. Quapropter etiam utendum erit arte in amicis corripiendis, quadoquidem hæc res maximum & efficacissimum est remedium, maximeque desiderans & opportunitatem, & modum. At quoniam sicuti dictum est sæpenumero, curanti molesta est huiusmodi libertas, medicos imitari conueniet. Neque enim hi quum fecant, partem afflictam, in cruciatu molestiaque destituunt, sed placide rigant ac fouent: neque qui admonent ciuilitate amicum, aufugiunt, posteaquam amara mordaciaque admodum & fabri lapidarij, uulnus ac cicatricem, quam icu celtis infixerunt in statuis, rursum poliendo leuigant, ac nitidum reddunt. Cæterum qui reprehensione uulneratus ac perfossus, deinde ira perturbatus ac tumens, turbatusque dimittitur, hunc postea difficile reuoces, aut confoles. Hoc igitur in primis cauendum est his, qui amicum obiurgant, ne post obiurgationem eum destituant, neue committant, ut ita contristent, & iritent familiaritates, ut ea res finiat consuetudinem, ac familiaritatem.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI D. D.

Thomæ Archiepiscopo & Cardinali Eboracensi Erasmus

Roterodamus . S. D.

QUVM hoc literario xenio, præsul ornatissime cuperem & meum in te animum testificari, & tuum uicissim ambire fauorem, cuius tanta est apud regiam maiestatem, tum autoritas tum gratia, ut nullus in uniuersa Britannia, non idem & optet, & agat: aliquandiu me deterruit magnitudinis tuæ splendor, dum uehementer improbum existimarem, tantulo munusculo, heroa tam incomparabilem sollicitare. At è diuerso multo magis tua inuitauit facilitas bonitasque, cogitantem quam non sapiant mores tui fortunam tuam, quamque sis omnibus iuuantis expositus: haud ignorans diuino consilio tibi contigisse, ut unus omnium plurimum posses, quo unus omnibus quam plurimum prodesse. Est libellus perquam exiguus, sed memoris minutissimis nonnunquam gemmis, maximum esse precium. Quin magis ut eum tibi compendio commendem, Plutarchi est, quem ita demum intelligam amplitudini tuæ placuisse, si libellum eum, quem regio nomini nuncupauit, te commendante sensero non displicuisse. Atque id quoque ita liquebit, si negotij quod agimus eventus, & meis uotis, & uestris pollicitis respondebit. Nullus est, cui plus debere possim, quam regi regum omnium florentissimo, nullus cui magis debere uelim, quam principi principum omnium optimo, præsertim de nostro ingenio tam candide sententi, tam honorifice loquenti. Equidem plurimum illi iam debeo, quod me toties ornat testimonio uocis suæ. Quis enim non gaudeat tali ore laudari? Plus tamen debiturus sim, si auctis fortunulis nostris, fidem quoque laudibus, quas mihi tribuit, astruat, Nam nunc quidem

multi non credunt me talem esse, qualem ille prædicat, quod con-

spiciant hanc fortunam tam magnificis illius præ-

conijs parum respondere. Bene uale-

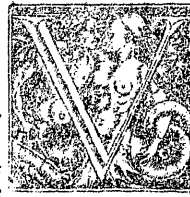
te, eximium & regis, & to-

tius regni decus.

QVO PACTO QVIS EFFICIAT

VT EX INIMICIS CARIAT UTILITATEM, PLV

tarchi Charonenſis Eraſmo Roterodamo interprete.

Liuor in omni republica. Creta caret uenenis

Chilonis dictum

Xenophon

Alia similitudo

Alia similitudo

Similitudo

Fabellalepida

Collatio

Crates

Zenon

Simile

Preceptum

IDEO quidem te Corneli Pulcher placidissimum uitae genus, & huius reipublicae negotijs semotum tibi delegisse, in quo tamen ita maxima adfers utilitate reipublicae, dum omnibus qui te aduocant, quibus tecum agunt consuetudinem, te ipsum & comem & iucundum praebes, Verum quandoquidem ita res habet, ut regionem quidem liceat inuenire, quae feris ac noxijs careat beluis, quemadmodum ferunt de Creta, nulla sit autem adhuc reperta respub. quae non aluerit intra se inuidiam, aemulationem, contentionem, quibus ex affectibus inimicitia potissimum nasci consuevit, imo ut nihil aliud sit, ipse nos amicitiae inimicitijs inuoluunt: Quod quidem quum intelligeret Chilon ille sapiens, quendam dicentem sibi nullum esse inimicum, interrogauit, an nullum etiam haberet amicum: uidentur mihi partes uiri et uisus, & in administranda repub. uersantis, ut inter alias curas inimicorum etiam habeat rationem, atque illud animaduertat, haud frustra dictum a Xenophonte, cordati prudentisq; uiri esse, etiam ex inimicis utilitatem capere. Proinde quae nuper hisce de rebus differenti, mihi ueniebant in mentem, ea collegi, totidemq; uerbis ad te scripta misi, cauens quam potui maxime, ne quid eorum attingerem, quae prius in ciuilibus praecipis a me conscripta fuerat, quandoquidem & eum libellum uideo tibi frequenter in manibus esse.

Priscis illis mortalibus satis erat, si non laederentur a diuersi generis animantibus, & hac modo fini cum noxijs bestijs depugnabant, At posteriore ratione deprehensa, qua feris uterentur, non solum ab illis non offenduntur, uerum etiam utilitatem capiunt, dum carnibus illarum aluntur, pilis uestiuntur, fel & coagulum ad morborum adhibent remedia, deniq; dum se pestibus armant & muniunt, ut periculum iam sit, ne si ferae deficiant homini, ferina iam, syluestris & inops eius uita futura sit. Itaque quoniam caeteris quidem satis est, si nihil accipiant ab inimicis mali, hos uero qui sapiunt Xenophon ait, etiam utilitatem ex aduersarijs capere, non est abroganda fides tanto auctori, quin potius istam, ac rationem oportet inquirere, qua commoditatem hanc consequi possint, quibus absque simultatibus uiuere non licet. Non potest agricola efficere, ut omnis arbor exuat syluestrem naturam, neq; uenator omnem feram potest cicurem reddere, ac mansuetam. Itaque ratio quaesita est, ut ad alios nihilominus usus, illi quidem arbores infruiferae, huic autem immittes bestiae commoditatem adferrent. Aqua marina potui quidem inutilis est, & insuauis, uerum alit pisces, commode transmittit, quocumq; uelis proficisci, importandis exportandisq; rebus seruit. At uero Satyrus, quum primum ignem uidisset, eumq; complecti uellet & osculari, Prometheus, heus inquit, nisi caues Hirce, profectio dolebit tibi mentum. Vrit enim, si quis attingat, non ualet in istum usum, sed lucem & calorem ministrat, tum artium omnium instrumentum est, si quis uti nouerit. Videndum est igitur, num & hostis alioqui noxius & inaccessus, alia quacunq; uia contingi possit, ac peculiarem aliquem usum sui praebet, & commoditatis non nihil adferre ualeat. Nam complures res sunt inuisae, grauesq; quibus incidunt, ex quibus tamen usus aliquis excerpitur. Vides enim nonnullos morbo corporis, ad occasionem otij, fuisse usos, item labores casu obiectos multorum ualetudinem exercitatione reddidisse firmiorem. Ad haec fuere nonnulli, quibus exilium & pecuniarum iactura uaticum extiterit ad studium ac philosophiam, ueluti Diogeni & Crateti. Nam Zenon ubi nauigium suum fractum audisset: Bene facis inquit, fortuna, quum ad pallium nos compellis. Quemadmodum enim animantia quae plurimum stomacho ualent, quaeq; corporibus sunt saluberrimis, etiam si serpentes ac scorpiones edant, concoquunt. Sunt autem, quae saxa etiam ac testis alantur, & has propter spirituum uehementiam, caloremq; in alimentum uertentia, quum interim graeciles isti ac ualetudinarij, panem etiam ac uinum appositum fastidiant: Ita stulti corrumpunt ac perdunt etiam amicitias. Contra qui sapiunt, etiam simultatibus commode norunt uti. Primum igitur quod est in similitate maxime noxium, id mihi uidetur summan

nam utilitatem allaturum, si quis animum aduerterit. Quid nam istud est inquis? Nempe inimicus semper aduigilans obseruat, quid agas, & ansam captans calumniae, iustrat ac circumspicit undiq; uitam tuam, non tantum quercus, testas ac saxa oculorum acie, penetras, sicuti narrant de Lynceo, uerum etiam amicum, famulum, & quisquis tecum habet consuetudinem, ut quoad potest, deprehendat quid agas, perfodiens ac scrutans tua consilia. Quum interim amici, contatione negligentiaq; nostra, saepenumero nobis inscisci & agrotent, & moriantur. Inimicorum uero propemodum & somnia curiose obseruamus, iam uero morbi, aas alienum, dissidia cum uxoribus, citius eos ipsos quorum sunt fugerint, quam inimicum. Quamquam ante omnia peccatis imminet, haec in primis uestigat. Nec secus ac uultures ad putrium corporum odorem rapiuntur; syncera sanaq; non sentiunt: ita si quid morbidum est in uita, si quid uitiosum, si quid affectum, id demum excitat ac mouet inimicum, ad haec assilit, quisquis odit, haec contrectat uellicatq;. An non est igitur conducibile, ad hoc cogite, ut per omnia cautim & attente uiuas, & neque facias quicquam, neque dicas ofcitanter & incircumspecte, sed semper eorum more, qui suspicionem morbi diligenti, exactaq; uita moderatione cauent, ne quid offendant ualetudinem, inculpato usque more, & itreprehensos conferues. Siquidem eiusmodi cautio, dum & animi cohibet cupiditates, & cogitationem cogit aduocatq;, gignit in nobis studium ac propositum, integre & inculpate uiuendi. Etenim quemadmodum haec ciuitates, quas finitimus hostis & continens bellum, sobrietatem uigilantiamq; docuit, & leges obseruant diligentius, & rectius administrant rempublicam: Ita quos huc inimicitia compellit, ut in uita sobrijs sint ac uigilantes, ut uitent socordiam, ut omnia citra neglectum illius & comiter agant, paulatim nec sentientes ducuntur in consuetudinem non peccandi moresq; componendi, si modo uel paulum adiuuerit ratio. Nam quibus illud quod est apud Homerum,

Gaudeat hinc Priamus, simul & Priameia proles, semper in proinptu est, eos nimis uocac, arceat, & abducit a his, quae sunt inimicis uoluptatem ac risum allatura. Quin etiam Dionysiacos, quos uocant artifices, hoc est cantores, uidemus saepenumero remissos, supinos, minimeq; accurate certantes in theatro, quoties soli canunt. Quod si contentio inciderit, ac certamen cum alijs, tum uero non solum ipsi magis intendunt animum, uerum etiam organa sua diligentius apparant, fides deligunt, easq; concinnant accuratius, explorato saepius concentu: Ita quisquis intelligit habere se uita famaeq; aemulum, attentius sibi cauet, facta sua circumspicit, uitam omnem componit. Quandoquidem & hoc habet peculiare malicia, ut in peccando magis reueretur inimicos quam amicos. Proinde Nafica, quum quidam existimarent res Romanas iam in tuto esse, nimis Carthaginensibus extinctis, Graecis in seruitutem subactis, immo nunc inquit, summo in periculo sumus, posteaquam nulli supersunt, quos uel timeamus, uel reueremur. Accipe nunc & Diogenis responsum, urbanum in primis ac philosopho dignum. Cuidam interroganti, quo pacto posset inimicum ulcisci, si te ipsum inquit, honestum ac bonum uirum praestiteris.

Quum bellos equos, ac laudatos inimicorum canes conspexerint, moleste ferunt. Rursum si fundum uiderint excultum, si hortum amoenum ac floridum, ingemiscunt. Quid igitur futurum putas, si te ipsum ostenderis uirum iustum, cordatum, probum, ac frugi, admirandum in dicendo, in rebus gerendis syncerum & incorruptum, intemperantia uictus sobrium ac moderatum.

Alto fruentem peccoris sulco probi Consilia de quo germinant pulcherrima. Qui uincuntur, ut inquit Pindarus, uinciam habent linguam, ut non audeant hiscere. Verum id non competit simpliciter in quemuis, qui quacunq; ratione uincitur, sed in eos duntaxat, qui se superari conspiciunt ab inimicis, diligentia, probitate, animi magnitudine, humanitate, beneficentia. Haec linguam detorquent, ut inquit Demosthenes, hec os obrurant & obsepiunt, haec praefocant guttur, haec silentium inducunt, haec faciunt, ut quod ait Pindarus, non ausis hiscere.

Proinde tu conare, quandoquidem potes Vt malis appareas praestantior.

Lyncus perispicax

Similitudo

Simile

Homerus.

Respectus habitum

Simile

Dionysiaci cantores

Sententia

Apophegma Nafica

Diogenis apophthegma

Collatio

Senarij uerisui.

Pindari dictum

Senarij

Itaq; si discernere cupis inimicum, ne id hac uia facere uelis, ut eum per contumeliam ap-
pelles cinædum, aut intemperantem, aut scurram, aut parcum, aut fordidum & impa-
rum, sed ipse magis da operam ut uir sis, da operam ut sis temperatus & continens, ut ue-
rax, ut humaniter & æque tractes eos, qui tecum habent consuetudinē atq; cōmercium.

Utilitas ex
conuiciando

Quod si contigerit, ut ad conuicia quoq; processeris, uideto ut q̄ longissime ab his
probris, quæ facis in alterum. Fac descendas in tuum ipsius pectus, iustitiam tuam ipsius si-
num, ac diligenter circumspice, num qua sint illic cariola, uitioq; obnoxia, ne forte sit un-
de tibi maledicus aliquis tacite secū conuiciū illud sumptum ē tragœdia possit obijcere,
Medetur alijs, ipse huiusmodi scatenus.

Senarius pro
uerbialis

Verum si te dixerit ineruditum, tu fac in teipso studium intendas, & acuas industriam,
si ignauum, fortitudinem, animiq; præsentiam excites, si incontinentem ac libidinofum,
uoluptatis studium ex animo profliga, si quod huiusmodi inscio te, uestigium inhæret.

Sententia

Nihil enim turpius conuicio, quod in autorem recidit. Ac ne grauius quidem aut acer-
bius quicquam. Etenim quem admodum luminis repercussus uehementius offendit in-
firmos oculos, ita magis dolent maledicta, quæ ueritas in ipsos unde profecta sunt retor-

Simile

Cæcias uetus.

scribit. Siquidem ut Cæcias ad se nubes uocat, teste pro uerbo, sic mala uita ad sese attrahit
conuicia. Proinde Plato quoties incidisset in eos, qui facerent indecori quippiam, digres-
sus conuenit apud se dicere: Nunc ubi ego talis? Cæterum qui in alium maledicta cōges-
sit, si continuo suam ipsius uitam contempletur, & componat, mutans eam in diuersum,
& corrigens, is uidelicet nonnullam ex maledicendo capiet utilitatem, quum alioqui res

Simile

Exemplum

inanis & habeatur, & sit. Itaq; uulgus ridere solet, si quis ipse caluus aut gibbo deforma-
tus, alijs hæc opprobret uitia. Quin magis in totum ridiculum est, in alterum iacere con-
uiciū, in quem conuiciū aliquod uicissim torqueri possit. Sicuti Leo Byzantinus,
quum oculorum infirmitatem obiectisset sibi quidam gibbo deformati, humanum in-
quit, opprobrafti uitium, quum ipse nemelū, hoc est, reprehensionem in tergo portes.
Quapropter caue cuiquam exprobres adulterium, ipse foediori libidinis generi obno-
xius, neque luxum, ipse fordidus.

Cognatus es mariticiæ foeminae.

Exemplum

Ita maledicit Alcæon Adrasto. Quid is igitur? Nempe proprium ei non alienum
impingens probum responder, Matrem ipse manibus interemisti tuis. Domitius in
Crassum ad hunc iocatus est modum: Non fleuisti, murena quam in uiuario alueras
mortua? At Crassus ita retorfit conuiciū, num tu lachrymabas, cum treis extuleris
uxores? Qui sit in alium dicturus, non hunc oportet facerem, aut clamorū, aut im-
probū esse, uerum eum esse conuenit, in quem nullum conuiciū aut crimen hæreat.
Nosce teipsum
Deus enim nulli magis præcepisse uidetur illud: Nosce teipsum, quàm ei, qui sit alium
uituperaturus, ne si dixerint quæ uolunt, audiant quæ non uolunt, Nam fieri solet, ut
iuxta Sophoclis dictum,

Vbi uerba temere fuderis, tum quæ uolens

Senarij

Dixit, uicissim eadem illa nolens audias.

Antisthenis
dictum

Atq; hoc quidem utilitatis & commodi excerpti potest ex maledicendo inimicis. At non
minus utilitatis ex altero proficiscitur, nempe si quis male audiat, & conuicijs afficiatur
ab inimicis. Vnde recte dictum est ab Antisthene, ad salutem & incolumitatem tuendam
opus esse, aut amicis ingenuis, aut acerbis inimicis, propterea quod illi dum admonent
peccantes, hi dum maledicunt, reuocant à uitijs. Sed quoniam his sanè temporibus, ad li-
bere loquendum penè uocem amisit amicitia: loquax est autem assentatio, admonitio mu-
ta, superest ut ab inimicis uerum audiamus. Nam uti Telephus, quum medicū amicū
nancisci non posset, uulnus hostili lanceæ submisit: sic ij quibus non adest beneuolus ad-
monitor, maleuolentis inimici uerba ferant oportet, qua mala ipsorum redarguant casti-
gentq;. Quo quidem in tempore rem ipsam spectare conuenit, non animum maledicen-
tis. Sicut enim is qui Prometheus Thessalum cogitabat occidere, casu tuber ita percussit
ac dissecauit, ut seruaret hominem, ruptoq; tubere periculo liberaret: ita nō raro fit, ut con-
uiciū per similitudinem & odium impactum, medeatur animi morbo uel ignorato, uel ne-
glecto. At uero pleriq; conuicio tacti, non illud considerant, num ipsi obnoxij sint ei pro-
bro quod obijciunt, sed perpendunt potius, an qui maledixit, aliud quippiā habeat quod
in illum

Fabulosa simi-
litudo

Simile ab ex-
emplo

in illum dici possit. Dumq; more colluctantium in palæstra probra ceteri puluerem non ab-
stergunt a sese, sed seipos conspergunt & obliuunt, postea congressu facto, uterq; ab al-
tero contaminatur ac denigratur. Quin magis conueniebat, ut cui conuiciū dixit in fini-
cus, id à se tollat, quod obiectum est, quod faceret, si quis maculam uesti inhærentem o-
stenderet. Iam etiam si quis obiecerit probum, à quo sis alienus, tamen inquirendum er-
rit, quibus ex causis maledictum hoc natum sit, deinde cauendum ac metiendum, ne
quid imprudens deliquerimus, uel affine, uel simile ei, quod nobis obiectum est. Quem
admodum Lacydes Argiuorum rex, ob comam compositiorem, & incessum delicatio-
rem uulgo male audiuit, ueluti mollis & effœminatus. Idem accidit Pompeio, propterea
quod uno digito scalperet caput, quum à mollicie & lasciua longissime abesset. Accidit
& Crasso, cui sæpius adeundi uirginem quandam uestalem, causa hæc fuit, quod prædio
lum quoddam elegans ab illa mercari cuperet, atq; hac gratia frequenter cum ea congre-
diebatur, captans mulierem. Posthumia uero risus solutior ac liberior cum uiris cōfabu-
lato peperit infamiam, ita ut incestus accusaretur. Quamquam igitur compertum esset il-
lam à crimine abfuisse, tamen summus pontifex Spurius Minutius dimissam admonuit,
ne inuerecundius loqueretur, quàm uiueret. Themistocles autem quum nihil peccasset,
ex Pausania tamen proditiōis suspicionem contraxit, quod eo familiaris uteretur,
quotidieq; literas ac nuncios ad illum missaret. Proinde quum dictum fuerit aliquid
in te quod uerum non sit, non oportebit ob id, quia falsum est contemnere, ac negligere,
sed expendere eum, num quid dixeris aut feceris, aut conatus fueris, aut nunquid fue-
rit in tuis familiaribus, quod illi calumniæ probabilem ministrauerit occasionem, idq;
simul atque deprehenderis, cauendum erit, atque uitandum. Etenim si difficultates ac
molestiæ temere foruitorq; incidentes, alios docent, quid expediat, uelut in fabulis Mero-
pa inquit, fortuna sublatis his quæ mihi erant charissima, mercede me sapientem reddidit:
quid uetat, quo minus gratuito præceptore utamur inimico, qui nobis prosit, aliquidq;
doceat, quod antea fugiebat, quando quidem pleriq; magis intelligit inimicus, q̄ amicus
propterea quod amor cæcutiat in re amata, uelut inquit Plato. Porro odio coniuncta est,
tum curiositas, tum garrulitas. Cum Hieronifœtor oris ab inimico quodam opprobra-
tus esset, domum reuersus, obiurgauit uxorem. Quid ais inquit, hoc uitium ne tu qui-
dem mihi indicasti? At illa, quum esset pudica & simplex, putabam inquit omnes uiros
adeundem modum olere. A deo & quæ sensibus percipiuntur, & quæ corpore insunt, &
quæ conspicua sunt omnibus, citius ex inimicis cognoscas, quàm ex amicis, aut familiari-
bus. Adde his, quod quum non exigua uirtutis pars sit, linguam habere moderatam, sem-
perq; rationi morigeram & obedientem, id non contingit nisi multa exercitatione, cura
studioq; pessimos animi motus edomueris, quod genus est ira. Siquidem ut impruden-
tibus uox excidat, & Homericum illud,

Fugiens uox oris claustra reliquit

Item illud ab alio quodam dictum, uerba nonnulla ultro euolare, id solet usu uenire po-
tissimum animis in exercitijs, ceu labentibus ac persipientibus, ob impotentiam iracun-
diæ, ob mentis intemperantiam, ob temerariam uitæ rationem. Cæterum loquacitatem
rem omnium leuissimam, uti diuinus inquit Plato, grauissima poena uindicant, tum dij,
tum homines. Contra silentium quum ubiq; innoxium est, ne dum ad ipsos, uelut ait Hip-
pocrates: tum uero in conuicijs constans quiddam, ac Socraticū habere uidetur, uel Her-
culeanum magis. Siquidem ille quoq;

Vel minus ac muscas curabat uerba molesta.

Sanè quum non alia res neq; grauior, neq; pulchrior, quàm si conuiciante inimico quie-
tem agas, ueluti mordacem Liffi scopulum præternauigans, tum latius ea patet exercita-
tio, Nam si consuefcas inimicum conuiciantem ferre tacitus, facillime nimirum feres, &
uxoris rixantis iracundiam, & amici clamorem, & fratris amarulentiam citra perturbatio-
nem sustinebis. Nam patri matricq; etiam pullandum te ferendumq; præbebis, nihil ira
commotus. At Socrates quidem Xanthippam uxorem, iracundam ac molestam domi
ferebat, ceu facilius cum alijs consuetudinem acturus, si illam perpeti consueuisset. Verū
longe præstat, ut inimicorum dictis, conuicijs & odijs exercitatus, cōsuefcas iracundiam
premere, nec cum maledictis in cesseris exandescere. Ad hunc igitur modum mansuetu-
dinem

dinem ac tolerantiam in similitudinibus prestare conuenit. Ceterum simplicitas ac magnanimitas benignitasque magis in amicitijs locum habet. Neque enim perinde pulchrum est de amico bene mereri, quam fecerit id non facere, quoties opus est. At humanum habetur, ultionem inimici, si quando per occasionem in te inciderit, negligere. Eius uero, cui lapsus inimici dolet, etiam qui roganti opitulatur, liberis ac domesticis rebus periclitantibus, studium aliquod, animiq; propensionem exhibet, quisquis non amplectitur beneuolentiam, quisquis non laudat benignitatem, is nimirum cor habet adamantinum, aut ferro excusum. Quum Caesar Pompeij statuas deiectas reponi iussisset, tum M. Tullius, statuas, inquit, Pompeij collocaui, tuas constabulisti. Vnde nec maligne laudandus est, nec honore fraudandus inimicus, merito laudandus, ac celebris, propterea quod maior laus hinc redit ad ipsos qui laudant. Ad haec qui promerentem laudat, et rursum fides habetur uituperanti, ueluti qui non hominem ipsum oderit, sed qui factum illius non probet. Iam uero quod est omnium & pulcherrimum & utilissimum, nequaquam inuidebit, uel amicis felicibus, uel familiaribus cum laude quippiam agentibus, quisquis assueuerit & inimicos laudare, & neque ringi, neque morderi successibus illorum. Est ne aliud ullum studium, quod parem utilitatem pariat, aut habitum potiore dignat in animis nostris, quam id quod emulationem & inuidentiam nobis admittit. Nam quemadmodum in republica, perhulta sunt, necessaria quidem illa, sed tamen mala, quae posteaquam in consuetudinem abierunt, iamq; legis uim facta sunt, tamen haud facile depellant, quibus ea molesta noxiaque sunt: sic similtas multa secum inducit uitia, nempe liuorem, suspicionem, gaudium ex alienis malis, tenacem iniuriarum memoriam, & horum uestigia relinquit in animo; Praeter ea quaedam, quae si facias in inimicum, nec mala uideantur nec iniqua, ita remanent in nobis, ut abijci difficile possint, quod genus sunt, uersutia, fraus, insidia. Deinde fit ut propter assuetudinem ipsam utamur in amicos, nisi cauerimus in inimicos uti. Proinde recte praecipit Pythagoras, quum ab auuipio dehortaretur, & empto retium iactu, pisces captos iubet amitti. Cumq; omnium mitium animantium caedem interdiceret, uidelicet ut in brutis animalibus nos consuefaceret, a crudelitate & rapacitate temperare. At qui multo pulchrius est, ut dum in similitudinibus, ac dissidijs aduersus homines & contentionibus, generosum, equum, ac simplicem inimicum agis, improbos, sordidos, ac fraudulentos affectus castiges, premasq; quo nimirum in commercijs amicorum profusus conquiescant, & a fallendo temperent. Scaturus cum Domitio similitatem habebat, eumq; fecerat reum. Itaque Domitij seruus quidam, priusquam ageretur causa, Scaturum adijt, significans habere se quippiam arcanum, quod illi uellet indicare. At ille non passus est hominem loqui, sed comprehensum ad herum remisit. Catonem quum Murenam ambitus reum ageret, & accusationis argumenta colligeret, affectabantur ex more, qui quid fieret obseruabant. Hi frequenter eum interrogabant, nunquid eo die collecturus esset, aut acturus aliquid quod ad accusationem pertineret. Quod si negasset, credebant ac discedebant, Atq; id quidem maximum erat argumentum, quam bene sentirent de Catone. Verum illud & maius est, & longe pulcherrimum, quod assuefacti iuste recteq; agere cum inimicis, haud unquam iniuste dolose eum amicis & familiaribus agemus. At quoniam necessum est galeritis omnibus inesse cristam iuxta Simonidem, & omne mortalium ingenium, contentionem, suspicionem, & inuidentiam ex se gignit, inter mente uacuos amicos, ut inquit Pindarus, haud mediocriter profuerit, si quis horum affectuum repurgationem in inimicos effuderit, eamq; ueluti cloacam, quam longissime a domesticis ac familiaribus auerterit. Id quod intellexisse uidetur Onomademus, uir urbanus: qui quum orta in Chio seditione, in his esset partibus, quae uicerant, admonerat suos, ne cunctos expellerent, qui diuersarum fuissent partium, uerum sinerent superesse nonnullos: ne cum amicis, inquit, incipiamus dissidere, si prorsus desint inimici. Ad eundem modum si nobis haec animi uitia consumantur in inimicos, minus erunt molesta amicis. Neque enim oportet figulum inuidere figulo, neque cantorem cantori, quemadmodum inquit Hesiodus, neq; conuenit uicinum amulari uicino neque consobrinum, neque fratri ad diuitias properanti, & felicibus rerum utenti successibus, sed si non est alia uita, qua reipsum a contentione inuidentia & emulatione liberum reddas, consuesce secundis inimicorum rebus morderi, in hos iracundiae mucronem excutere. Nam sicut

Immo plus q humanum

Quid potest dici magis Christianum?

Exemplum

Proverbium

Exemplum

Hesiodus

sicut elegantes agricolae rosas ac uioles ita meliores futuras putant, si cepas & allia serant in proximo, quod quicquid in illis acris ac grauis odoris inest, in haec repurgetur: sic inimicus in se recipiens, ac deriuas inuidiam, ac morositatem, candidiores nos minusq; graues reddat amicis, prospera fortuna utentibus. Quapropter cum illis sunt exercenda certamina, de gloria; de imperio, de iustis lucris, non haecenus tantum, ut discruciemur, si quid illi plus habeant nobis, sed ut obseruemus singula, quibus rationibus nos superent, eosq; diligentia, industria, sobrietate, & cautione praere conemur. Quemadmodum dicere solitus est Themistocles, sibi non licere somnum capere per Miltiadis in Marathone uictoriam. Etenim qui desicitur animo, penitusq; liuore contabescit, propterea quod se credat ab inimico utinci, uel in gerendis magistratibus, uel in agendis causis, uel gratia & autoritate apud amicos, aut optimates, ac non potius conatur aliquid & emulatur, hinc ociosa quaedam & iners habet inuidia. At quem non excecat odium, quo minus iudicet de eo quem odit, sed aequis oculis spectat illius & uitae & mores, dicta simul & facta, is nimirum perspiciet ea, quibus inuidet, pleraq; e diligentia, prudentia, recteq; factis, illi contigisse. Et ad haec animu intendens, studium ac sedulitate ipsius circa res honestas imitabitur: Oscitantiam uero ac socordia excutiet. Quod si uidebitur in aula principis, aut in republica, potentiam indignam & inhonestam affectu, uel asientatione, uel fraudulentia, uel corruptis iudicijs, uel largitionibus: id nobis haud quaquam molestum erit, quin potius uoluptatem adferet, integritatem uite nostrae, aequitatemq; cum illorum illiberalitate conferentibus. Si quidem uniuersum aurum, quod uel super terram est, uel sub terra, non est aequiparabile uirtuti, ueluti inquit Plato. Illud etiam Solonis dictum, semper conuenit in promptu habere: At nos uirtute non ita diuitijs permutabimus, nec acclamationibus epulo conducte multitudinis, nec honoribus, summoq; accubitu apud eunuchos & concubinas, nec regum praefecturis. Nihil enim suspiciendum, neq; praclarum, quod ex turpitudine nascitur. Sed amas caecutit in eo quod amat, autore Platone: magisq; sentimus si quid praeter decoru faciant inimici. Non oportet autem, siue quid peccat inutili affectu gaudio: siue quid recte faciunt, ocioso dolore tangi, Verum illud in utroq; cogitandum est, ut & illa cauentes meliores illis simus, & haec imitantes non simus deteriores.

Apophthegma

Odium non caecum

Solon

SPLYTARCHI DE TVENDA BONA

VALETVDINE PRAECEPTA, ERASMO ROTERO/ damo interprete.

τα προσωντα

MOSCHION ET ZEUXIPPVS.

V SANE Glaucum medicu heri deterrebas Zeuxippe, una nobiscum philosophari cupientem. ZEUXIPPVS. Neq; deterrebam amice Moschion, neq; ille nobiscu philosophari cupiebat. Quin magis fugiebam, metuens ne quam praerberem ansam homini pugnae audio. Nam in re quidem medica uti ille, quemadmodum inquit Homerus, Alijs aequandus pluribus unus.

Ansam praedere Homerus

Ceterum erga philosophia parum amico est animo, sed cum in disputando semper acerbum quiddam habet, ac morosum: tum uero id quidem temporis infestus in nos tendebat, acrius etiam illud uociferans: haud mediocriter iniquum facinus ausos esse nos, qui disciplinarum terminos confudissemus, de ratione uictus ad tuendam bonam ualetudinem conducibilibus differentes. Separatam enim aiebat esse philosophorum ac medicorum professionem, non aliter atq; Mysorum ac Phrygum fines, ut habet proverbium. Ac nonnulla a nobis dicta, non illa quidem accurate, neq; serio, at rursus non inutiliter, repetens carpebat ac dilacerabat. MOSCHION. At ego Zeuxippe, tum ista, tum reliqua illa cupide lubensq; audierim. ZEUXIPPVS. Nimirum cum philosophus sis natura Moschion, philosopho succedes, parum studioso medicinae, & indignum existimas, si magis officij sui putat esse, ut in Geometria, Dialectica, Musica studio uersari uideatur, quam ut inquirat cupiatq; cognoscere

c 4 Aedibus

Homeri uer- Aedibus in proprijs, quæ praua aut recta gerantur,
sus prouerbia ipso uidelicet corpore. Quamquam illic frequentiores uideas spectatores, ubi non nihil sacræ
 lis pecuniæ, qua ad spectaculum inuitetur, distribuitur affluentibus multitudini, ita ut fieri solet
Laus me- Athenis. At medicina sic est de numero disciplinarum liberalium, ut politie, splendore, ut
dicine cunctitate, nulla sit inferior: porro mercedem abunde magnam addit sui studiosis, nempe
 corporis salubritatem, ac prosperam ualitudinem. Proinde non oportet in ius uocare
 philosophos, quasi terminos præterierint, si de his quæ ad bonam ualitudinem condu-
 cunt, disputent: uerum ita magis accusandos ducere, si prorsus sublati finibus, existima-
 rint cõmuniter uelut in eadem regione rerum quæ cunctis sint honestæ, studiosos uersari o-
 portere, sectantes pariter & quod in disputando delectet, & quod ad usum uitæ sit necessa-
 rium. MOSCHION. Quin Glaucum missum faciamus Zeuxippe, qui ob fastum absolu-
 tus uideri studet, nec egens auxilijs philosophiæ. Tu uero disputationem omnem nobis
 recente, primoque loco, si uideatur, ea quæ dicebas non admodum serio abs te dicta, carpsis-
 se Glaucum. ZEUXIPPVS. Aiebat igitur amicus ille noster sese audiuisset quendam qui
 diceret, non mediocre fore momentum ad bonam ualitudinem, si quis manus semper ca-
 lidas haberet, neque pateretur eas frigere. Rursus extremarum corporis partium frigidita-
 tem, dum calorem ad interiora cogit, ceu familiaritatem quandam & assuetudinem febris
 inducere. Rursum si ea quæ foras uergunt, & ad summas partes tendunt, unâ cum calore
 per omne corpus deducant, ac dispensent materiam, id salubre est. Itaque si quod operis
 faciamus, in quo manibus sit utendum, tum calorem ultra ab ipsa corporis agitatione
 induci membris, ac contineri: ubi uero nihil agas operis istiusmodi, tum summis à mem-
 bris frigus arcendum esse. Hoc igitur erat unum eorum quæ ab illo ridebantur. Alterum
De cibus egro- autem, ni fallor, erat de cibus, quos agrorantibus exhibetis. Præcipiebat enim hos multo
tantibus exhi- ante tempore sumendos, atque degustandos esse, quo sani uidelicet illis assuesceremus, ne
bendis post ueluti pueri uicium eum horreamus, & auersemur, sed paulatim familiaris ac dome-
 sticus stomacho reddatur, ne in morbo cibus perinde ut pharmacis offendamur, neue mo-
 leste feramus, si quando simplicem aliquem cibum, sine obsonio & sine nidore, sumere
 necessum erit. Vnde ne illud quidam aliquando fugiendum, ut illi ad cibum capiendum
 accedamus, nec uti potemus aquam cum assit uinum, nec ut calidum bibas æstate, licet ap-
 posita niue: neglectis interim his, qui ad ostentationem, moreque sophistarum ab istiusmo-
 di rebus abstinent, ac temperantem nomine semet effert. Quin & ipsi magis nostrate spon-
 te paulatim & stomachum ita consuefaciamus, ut citra molestiam pareat utilitati, tum pro-
 cul ab animo tollamus nimis anxiam & superstitiosam huiusmodi rerum curam in mor-
 bis, neue collamentemur deplorantibus, quod è magnis ac iucundis uoluptatibus, in for-
 didam illam atque humilem uitæ rationem sint redacti. Nam recte dictum illud: Optimam
Aureum præ- uitæ rationem delige, eam tibi iucundam reddet consuetudo, cum singulis quicquid ag-
septum grediare cõducibile fuerit, tum uero maxime, si in ijs quæ ad corporis uicium uitæque ratio-
 nem attinent, ijs assuescens quæ sunt saluberrima, eadem amica cognataque, ac domestica
 naturæ reddas: memor eorum quæ nonnulli tum patiuntur, tum faciunt in morbis, quam
 moleste ferant, quamque uix toleret, quoties aqua calida apponitur, aut sorbitio seu panis,
 non solum ista detestabilia & insuauia, uerum etiam ipsos qui sumere compellunt detesta-
 biles ac molestos appellantes. Porro non paucos etiam balneum extinxit, cum initio nul-
 lo graui morbo tenerentur, nisi quod non possent, neque ferrent cibum capere, nisi loti. Quo-
Titus balneo rum de numero Titus erat imperator, quemadmodum referunt ijs, qui egrotanti ministra-
extinctum runt. Ad hæc relatum est hoc quoque, corpora gracilia, minimeque obesa semper esse salubrio-
 ra, maximeque cauendam ingurgitationem, ebrietatem, & immodicam deliciarum usum his
 qui solenne epulum sint celebraturi, aut qui amicos apparant conuiuio accipere, aut futu-
 rum est ut à diuite quopiam, aut principe, conuiuio splendido adhibeantur, expectentque
 commune bibendi certamen, quod recusare non liceat. Quo nimirum iam tum in tranqui-
 litate corpus expeditum ac leue reddant, uelut aduersus imminente uentorum ac undarum
 tempestatem. Siquidem perdifficile fuerit, in cœtu hominum, & inter inquitatiunculas illo-
 rum, te ipsum intra mediocritatem, solitamque temperantiam continere, ut non omnibus
Adagium uehementer grauis ac molestus & onerosus esse uidearis. Itaque ne ignis addatur igni (quem
 admodum prouerbio dicitur) hoc est, ne ingurgitatio ingurgitationi, intemperantia

intemperantia, diligenter oportebit meminisse, quod per locum festiuiter fecit Philippus.
 Id erat huiusmodi: Cum paucis inambulantiem quidam uocarat ad cœnam, deinde cum
 uideret illum complures secum adducentem, cum non admodum multum epularum ap-
 parasset, sanè conturbatus est. Id sentiens Philippus, submisit qui singulos amicos admo-
 neret, ut placentæ locum relinquerent: at hi dum uere credunt placentam apponendam,
 atque expectant, abstinent ab his quæ fuerant appositæ, atque eum ad modum factum est, ut
 conuiuium omnibus sufficeret. Hoc igitur pacto conueniet & nosmetipsos ad inuicabi-
 les computationes preparare, ut obsonijs, bellarijs, atque adeo ebrietati quoque locum in cor-
 pore referuamus, atque integram ad eiusmodi conuiuia stomachi appetentiam adferamus.
 Quod si nos iam expletos, grauiusque affectos, talis quæpiam necessitas occuparit, opti-
 matibus præsentibus, aut hospitibus de repente oblati, ut pudore cõpellamur ad eadem
 uenire, & computare cum his qui satis id ferre queant, ibi uero maxime nos arment oportet
 atque instruant, aduersus pudorem rem magnopere noxiam mortalibus, contraque ui-
 tiosam erubescitiam, ea quæ Creon loquitur in Tragœdia:

Mihi amice longe satius esse dixerim,

Tibi nunc ut hostis reddar ac gratus parum,

Quam ut leuis in te, postea grauius gemam.

Etenim ob metum, ne rusticior uidearis, in laterum aut renum dolorem te ipsum dare præ-
 cipitem, id uere rusticani est hominis, mentesque ac ratione carentis, qua qui præditi sunt, no-
 runt & absque poculis ac nidore cum hominibus conuiuere. Quandoque si dextre urbanit-
 atem recuses, non minus grata fuerit recusatio quam computationis. Tum si quis epulum ex-
 hibeat ueluti sacrificium, unde nihil degustet ipse, sed abstineat, atque interim inter pocula,
 superque mensam hilariter atque festiuiter simul & iocetur, & dicat aliquid in seipsum, is iur-
 cundior uidebitur, quam si pariter inebrietur, simulque uoret obsonia. Adduxit autem ex-
 antiquis quidem Alexandrum, qui post multam potationem, cum Medio rursum ad bi-
 bendi certamen prouocanti, & rursus ad meri potationem pertrahenti recusare uereretur
 eam ob causam perisset. Porro ex nostri temporis hominibus Rhigij Pancreatisten com-
 memorauit, qui quidam à Tito Cesare ad balneum mane inuitatus, abiit, simulque lauit: cumque
 semel duntaxat bibisset, quemadmodum aiunt, correptus apoplexia, subito mortuus est.
 Hæc nobis Glaucus quasi ridens obijciebat, ueluti paedagogica. De reliquis autem, neque
 illi libebat audire, neque nobis illi narrare, neque perpendebat unumquodque eorum quæ di-
 cta fuerant. Primus itaque Socrates admonens cauendos esse cibos, qui non esurientes de-
 nuo ad edendum inuident, cauendos esse potus, qui non sitientes ad bibendum illectent,
 non simpliciter interdixit, ne his uteremur, sed quatenus opus sit, uti docuit, ut harum re-
 rum delectationem ad usum ac necessitatem accomodemus. Non aliter que faciunt hi, qui in
 republica pecuniâ in ædendis in theatro ludis destituta, uertunt in usus belli. Nam quod
 natura delectet, donec pars fuerit, eius quod alit proprium est. Atque oportet eos etiam qui
 esuriunt, necessarijs frui potius, quam suauibus. Seorsum autem haud quæquam irritare nouas ap-
 petentias, posteaque à communibus epulis discesserimus. Nam quemadmodum Socrati sal-
 tatio, exercitatio erat nequaquam inuicunda, sic is cui bellaria & secundæ mensæ, lauiticiaque
 sunt cœnæ ac cibi loco, minus ab his offenditur. Cæterum qui iam acceperit quod nature
 satis est, seseque expleuerit, ne is auide talia sumat, id uero cum primis cauendum est. Atque in
 his non minus fugienda est imperitia & ambitio, quam uoluptas & ingluues. Propterea quod
 hæc quoque sapius inuitat ad edendum cum non esurias, ad bibendum cum non sitias, dum illi
 berales admodum & molestas suggerunt imaginationes, quasi sit absurdum claris sumptuo-
 sisque rebus non frui cum adsint, uelut fumine, aut fungis Italicis, aut Samia placenta, aut ni-
 ue in Aegypto. Siquidem ista se penumero illectant, ut celebratis ac raris utare cibis, uelut
 ab inanis gloriæ nidore adductus, uti corpus adigas cum cibus habere commercium, cum ni-
 hil sit opus: quo possis apud alios prædicare, admiraturos ac felicem iudicatos, cui rebus
 tam non obuijs, tamque exquisitis frui cõtingerit. Consimilem autem ad modum afficiuntur
 erga mulieres nobiles: sit enim aliquoties, ut cum proprijs dormientes, tum formosis, tum
 etiam amantibus, nihil tamen cõmoueantur: Cæterum Phryna, Laidiue perfoluto argen-
 to, cum corpore sint agro, & ad coitum ignauo, excitant tamen & irritant lasciuiam ad
 uoluptatem, idque inanis gloriæ causa. Quo factum est, ut ipsa Phryne iam anus facta,
 dixerit

Phrynes dixerit à multis fecem emi propter gloriam. Porro magnum est ac mirum, si quascunque naturam postulat ac recipit uoluptates, eas adhibetes corpori, imò si plerumque propter occupationes, reluctantes illi flagitanti, differentesque quod postulat, ac uix uoluptates magno opere necessarias suppeditantes, aut quæadmodum inquit Plato, titillanti etiam & uehementer instanti morigerantes, citra noxam discesserimus. Iam uero illius cupiditates que præpostere ab animo scaten in corpus, coguntque affectibus obsequi & inferuire, nulla ratione fieri potest, quin grauissima maximaque incòmoda, ex inualidis in anibusque uoluptatibus, in eo relinquat. Nequaquam autem competit animi cupiditate corpus ad uoluptatem concitare. Nam ut hinc uoluptas oriatur, id præter naturam est. Quemadmodum enim axillarum titillationes haud proprium, neque amabilem risum, præbent animo, sed molestum spasmodum similem, ita quascunque uoluptates corpus extimulatum ab animo, turbatumque capit, hæc nimirum & stupida sunt & turbulenta, & à natura aliena. Quoties igitur rarum aliquod, aut nobile cibi genus fruendum appositum fuit, magis ita querenda gloria ut abstinemus, quam ut fruamur, memores quæadmodum dixit Simonides nunquam sese poenituisse, quod tacuisset, quod locutus esset sæpe, ita nos quoque nunquam poenituisse, quod obsonium recusauerimus, aut quod aquam phalerni loco biberimus. Quin ediuerso magis non solum non est ad ista cogenda natura, uerum etiam si quid istiusmodi proponatur desideranti, conueniet ob consuetudinem & exercitationem sæpius ad leuia consuetaque reuocare appetentiam. Nam si ius uiolandum, quemadmodum dixit Thebanus ille, etiam si non recte, optimum est imperij causa uiolare. Nos uero melius, si gloria assecunda est, optimum est eam sanitatis causa in huiusmodi rerum abstinentia affectare. Quam sunt nonnulli, quos parsimonia còiuincta cum gula uitio, adducit, ut cum domi coerceant cupiditatem, apud alios lautijs fruantur, expleantque sese, ampliter ingurgitates, perinde quasi rebus bello partis, deinde grauius affectio corpore discedunt, postero die præmiium ingurgitationis auferentes, nempe stomachi cruditatem. Crates igitur cum existimaret in ciuitatibus seditiones ac tyrannides potissimum delectationis & luxu nasci, per iocum aduertentia adhortetur quisque, ne semper præ lente augens patinam, in seditione nos coniciat. Sed seipsum nalturcio & olea ad farcimen & piscem desciscens, ex repletionis corpori seditione concitet & tumultum, ac alui profluuium. Nam cibi uiliores appetentiam intra naturam modum cohibent. Cæterum artes istorum, qui obsoniorum sunt opifices atque architecti, & operosa ista cupedia, neque non ingeniosa còdimenta semper, ut inquit comicus, uoluptatis fines longius promouent, ac uitiant utilitate. Atqui haud scio quo pacto fiat, ut cum uxores, quæ philtis ac ueneficijs in uiros utuntur, abominemur fastidiamusque, còducitque ac seruus ci bos, & obsonia nostra proijciamus, ut ea penè dixerim ueneficijs ac præstigijs uitent. Proinde quanquam amarius illud ab Arcefilao dictum uidetur in adulteros ac libidinosos, nihil referre aduersus, an auersus cinædus sit aliquis, tamen haud male quadrat & in hanc rem de qua agimus. Quid enim (ut uerum loquar) interest, utrum exhibitis satyrijs intemperantiam ad uoluptatem excites atque irrites, an gustum odoribus & lautijs prouoces, ut ceu membra scabiosa, scalptu, frictuque semper opus habeamus. Sed aliàs fortassis aduersus uoluptates dicemus, quanquam per se honesta res et egregia sit temperantia demonstrabimus. Nunc nobis de multitudine, ac magnitudine uoluptatum est institutus sermo. Morbi igitur, non tam multa negocia, neque tot spes, neque tot peregrinationes, neque tam multa exercitia nobis eripiunt ac perdunt, quam multa adimunt uoluptates, unde fit, ut qui maxime sectantur uoluptatem, his minime expediat corporis sanitatem negligere. Siquidem permulti sunt, quibus aduersa ualetudo nequaquam est impedimento, quominus philosophia dent operam aut rem etiam exerceant militarem, aut imperium administrant. At corporis uoluptates aut huiusmodi sunt, ut his in morbo frui nullo modo possis. Quod si quis in morbo quoque locus est, hæc nec illam ipsam delectationem suapte natura breuem, puram exhibet. Sed magna ex parte malis alienis fermentata ac cicatricosam, uelut è procella ac tempestate quapiam reddunt. Neque enim ueneri locus in ingurgitatione, quin magis in corporis serenitate tranquillitateque. Nam Veneris finis uoluptas est, quemadmodum & elus ac potus. At bona ualetudo, uoluptatibus haud aliter atque cœli tranquillitas Alcynonibus præbet, ut tuto comodeque generent incubentque. Eleganter enim Prodicus uisus est dixisse

dixisse, optimum condimentum esse ignem ipsum. Nam uerissime quis dixerit, bonam ualetudinem maxime diuinum longeq; blandissimum esse còdimentum. Siquidem cibi elixi, aysi coctique, his qui morbo laborant, aut crapula grauantur, qui uel stomacho nauseant, nullam adferunt, neque uoluptatem, neque iucunditatem. At pura, synceraque stomachi appetentia, corpori sano quidlibet etiam reddet suaue, & accòmodum, atque harpaleon, quæ admodum inquit Homerus, id est, quod rapere libeat. Sed sicuti Demades Athenienses, qui non in tempore bellum capefferent, aiebat nunc nisi pullatos pacem decerneret ita nobis haud unquam tenuis ac moderata uictus ratio uenit in mentem, nisi iam febris æstuantibus, & admotis pharmacis. Atque adeo cum in hæc inciderimus, mirum tamen, quam peccatum nostrum celamus, nimirum innitentes famæ & opinionis. Quemadmodum mortalium uulgus affolet, qui nunc cœlum, nunc regionis insalubritate criminantes, aut pestilentes alios, quos morbos loqui solent, ne morbi causa uideatur luxus, & uoluptatum immoderatio uisus. Sed quæadmodum cum Lysimachus inter Getas, siti còstrictus sese pariter atque exet, citum hostibus dedidisset, ac deinde frigidam bibisset aquam, dii boni inquit, quæ breuis uoluptatis gratia, magna de posuit felicitate. Itidem & nobis ipsis in morbo debemus in animum reuocare, quod ob frigidam potionem, non in tempore sumptam, aut balneum intemperatum, aut còpotationem, còplures earum rerum delectationes amiserimus, deinde præ clara negocia permulta, postremo non paucas exercitationes iucundas perdidimus. Facit enim huiusmodi reputatio, ut dolor quidam animum mordeat, uulneransque memoriæ ueluti cicatrix quepiam remanens in bona ualetudine, cautiores ac circumspectiores nos reddat in obseruanda uitæ ratione. Neque enim tum corpus sanitati redditum, admodum magnas pariet cupiditates, nec intractabiles, aut inuisitas, & inuincibiles. Quin magis forti & intrepido animo esse oportet, aduersus appetentiam erumpentem, & ad fruendum his quæ cupit, exillertem, ut quæ nihil habeat præter leues, ac pueriles querimonias, ac ploratus, deinde mox conquiescat sublata mentis, neque quicquam incuset, aut lædat, sed contra potius pura atque hilaris, minimeque grauis, minimeque fastidiosa, duret in posterum diem. Quemadmodum uidelicet Timotheus, qui superiore die in Academia apud Platona nem cœnauerat musicam tenuemque cœnulam, dixit, qui cœnassent apud Platonem, eos la postero quoque die suauius agere. Fertur autem & Alexander dixisse post ea quam solitos obsoniorum artifices abiecisset, se longe comodiore secum posse ducere, nempe non curam nam professionem ad còdiendum prandium, ad cœnam uero prandij tenuitatem. Quanquam quidem non sum nescius fieri, ut lassitudo, auræstus, aut frigus febrim còciliet hominibus: uerum quæadmodum sterculorum ornamenta per se parum efficacia, si oleo admisceantur, uehementior uim habent: itidem istiusmodi morborum causis & initijs quæ foris accidunt, humorum abundantia iam ante collecta, corpus exhibet ac tradit. Ea si non ad sit, nihil ab illis fuerit periculi, uerum facile euanescent illa, ac dissipantur, si sanguine subtili, si puris spiritibus incidit istiusmodi quæpiam affectio. Rursum distento corpore, & humoribus redundante, uelut cœnum còmotum, noxia, difficilia, quæque non facile profliges, reddit omnia. Proinde cauendum est, ne sicuti mali naucleri, posteaquam ob auiditatem multum oneris in nauim cōiecerint, deinde perpetuo labore sentinam exhauriunt, aquamque marinam eijciunt: ita nos quoque simulatque corpus expleuerimus, onerauerimusque tum rursum repurgemus & clysteribus exoneremus. Sed leue & expeditum seruare conueniet, quo si quando etiam contingeret premi, suberis in morem ob leuitatem sursum emicet. Sed maxime præcauendum, cum morbus aduentat ac præsentitur. Neque enim morbi omnes adueniunt taciti, uelut inquit Hesiodus,

Vocem ubi præripuit consultor Iuppiter omnem,

Imò plerique uiatores habent, qui prænunciet, præcurrantque, nempe stomachi cruditatem & corporis segniciem ac torporē. Grauitates inquit Hipocrates, ac lassitudines per se obortæ, morbum denunciant: idque uidetur accidere, quod corpus intus repletum sit neque non propter distentos ac impactos spiritus circa neruos. Atqui cum interim corpus ipsum, quodammodo reluctetur, & ad lectulum quietemque pertrahat, tamen alij gulæ deliciarumque intemperantia in balnea se conijciunt, ad propinationes festinant, cibis onerantes sese uelut in futuram obsidionem, quasi uero metuant, ne sese febris impransos occupet. Alij rursum magnificentiores, ista quidem ratione non capiuntur, sed dum

dum longe abiectus pudet ingurgitationem, aut cruditatem fateri, totumq; diem in uentris fumentis suis agere, ceteris in certamen euntibus, ac eodē prouocantibus, surgit & ipsi, simulq; cum alijs uestes exuunt, eademq; faciunt quæ sani. Sunt complures quos intemperantia, mollicieq; suæ prouerbio patrocinant, spes impellit, ac persuadet, ut relictis stratis audacter ad consuetam uitæ rationē accedant, perinde quasi iam uinum uino, crapula crapula profligarint ac discusserint. Aduersus hanc igitur spem cautio Catonis est adhibenda, quæ quidem, ut inquit uir ille, quæ magna sunt, ea pusilla facit, quæ pusilla prorsus tollit: ac meminisse oportebit satius esse, ut præternecessitatē abstineas à cibo, & quietem agas, quam tractus ad balneum atq; conuiuium ibi prouoluaris atq; concidas. Nam si quid est periculi, nocebit nō cauisse, nec abstinuisse. Si nihil est, haud nocebit corripuisse corpus, ac purgatius reddidisse. At puerilis ille, qui ueretur ne amicis ac famulis fiat palam, ex ingurgitatione luxurq; collectum esse morbum, dum præ pudore grauatior hodie fateri cruditatem, postridie fitebitur alui profutuum, aut febrim, aut uentris tormina, uel cum pudore. Summum probum ducis esuritionem, ac longe turpissimam, si corpus crudum cibis onustum ac distentum ad balneum pertrahas, non aliter quam si in mare deducas nauem putrē ac rimosam. Nec aliter profecto, quam nauigantes nonnullos pudet, saeuente tempestate in litore tempus terere: at isdem paulo post in altum perducti, turpissime sese gerunt, uociferantes ac nauseantes: Sic hi qui corpus ad morbum iam esse pro pensum sentiunt, dum ignauum arbitrantur, unum diem lecto decubere, nec apponi mentem, postea turpissime decumbunt complures dies, dum purgantur, inunguntur, dum medicis obseruunt atq; obsecundant, dum uinum aut frigidam aquam postulant, coacti interea, partim ob cruciatum, partim ob metum absurda, & indecora per multa, quum faceretum dicere. At qui istos, qui uicti uoluptatibus sibi non temperant, sed in affectus procliuces ab his præcipites rapiuntur, docere ac comonescere oportebit, uoluptatibus maximam delectationis partem ab ipso corpore proficisci. Et quemadmodum Lacones cum acetum ac salem coquo dederint, reliquum in ipsa uictima iubent querere: ita condimentum esse optimum appositum cibi, si sano puroq; corpori apponatur. Nam dulce quidem ac opiparum, aliquid per se & absq; his dici potest. Consuevit autem ita demum iucundum fieri, si incidit in eius corpus qui gaudet ac delectatur, quicq; iuxta naturam uitam agit. Rursum in morosis, crudis, ac male affectis, hæc omnia gratiam sui perdunt & usum. Proinde non illud oportebit expendere, num recens sit piscis, num syncerus panis, num caleat balneum, num formosum scortum: sed seipsum consideret, fastidiosus ne sit, aut parum tranquillius, aut marcidus, aut perturbatus. Quod nisi factum erit, haud secus, ac si comesatores ebrii in ades irrumpant iuctu funestas, nihil hilaritatis, neq; uoluptatis sint allaturis, quin eiulatum potius excitaturi. Sic etiam uenus, obsonia, balnea, uinum, si quidem in corpore male, præterq; naturam affecto misceantur, his etiam humoribus, qui nondum certum uitium, aut corruptionem acceperunt, phlegma bilemque mouent, exagitant, magis ac magis excitant. Porro delectationem nullam adferunt, quam magnificas, neq; fructuendi uoluptatem, qualis fuerat expectata, reddunt. Igitur exacta quidē illa, & uehementer ad unguem, ut dici solet, obseruata uitæ ratio, simul & corpus formidolosum reddit, ac periculis obnoxium, & animi frangit uigorem & alacritatem, dum omnia negocia refugit, dumq; nō audet, nec in uoluptatibus, nec in laboribus uersari, dum omnē rerum administrationem suspectam habet, neq; quicq; confidenter & intrepide aggreditur. Verum oportebit corpus non aliter quam nauem uelut, neq; contrahere sereno celo, neq; uehementer premere, neq; rursus laxatis uti linteis, & negligenter ac supine agere, cum suspicio sit tempestatum. Sed obsequi conueniet, ac leue corpus reddere, quemadmodum est dicendum, nō expectata cruditate aut perfluuio neq; feruore, aut torpedine. Quibus rebus perinde ceu nuncijs quidā, ac uisatores, febrim in foribus adesse renunciarint, uix tandem perturbati nonnulli tum contrahunt sese. Quin magis procul multo ante præcauendū erit, quam tempestas incidit, quasi summū maris equor crispante Borea. Si quidē absurdum fuerit, coruos crocitantem, gallinas glocientes, & sues iactatis manipulis insanientes, uelut Democritus inquit Democritus, diligenter obseruare, his rebus uentum aut hinc imbrem imminere significantes: in corpore uero motus & exundationes, & morbi præludia, nō animo præcipere aut præcauere, nec ulla tenere signa, quibus tempestatē in teipso coarcturam, præsentias.

Vnde

Vnde non in cibis solum & exercitationibus conueniet obseruare corpus, num præter solitum illis grauatim & illibenter uratur, aut contra, num siticulosius, magis ue famelicum sit quam consueuerit. Sed etiam illud obseruandum erit, si quando somnus nec perpetuus fuerit, nec placidus, sed inæqualis & interruptus. Quin insuper in somniorū etiam absurditatem conueniet annotare. Nam si nefaria, minimeq; consuetata uisa occurrerint, aut crassis humoribus abundare corpus, aut spiritus intus turbatos esse declarant. Iam uero & animi affectiones indicant, corpus ad morbum esse propensum. Nam sæpenumero fit, ut occupet quosdam tristitia, nullam ob causam idoneā oborta, aut metus, repente spes extinguens, idq; cum nihil appareat eor sit metuendum. Redduntur autem & iracundi sic, ut facile comouentur, & ob rem quantumlibet leuem indoleant, lachrymanturq; ac moerent, quoties mali uapores & exhalationes amaræ, condensatæ, animi circuitus, ut inquit Plato, præpediunt occupantq;. Quamobrem quibus acciderint ista, considerent ac meminerint oportet, si nulla res animi sit in causa, tum corporale quippiam esse, quod subductionem aliquam ac temperantiam requirat. Rursum profuerit & illud, si quis amicos laborantes obseruans, sciscitetur morbi causam, non ita sane, ut sophisticè, præterq; rem de corpore molis intensionibus, & sanguinis in arterias dilapsu, ac communitatibus garriat, frustra q; calleat medicorum uocabula, quamq; sit eruditus, ostendet. Verum ubi leuia ista, uulgariaq; non oscitanter audierit, puta de repletionem, inanitionem, lassitudine & uigilijs, præcipue uero quo uictu tū uteretur cum in febrim incidit: deinde sicut in alienis erratis Plato solitus est, discedens secū dicere, Num & ego sum istiusmodi ita ex amicorū malis sibi quenq; consulere & cauere conueniet, ac meminisse, ne in eadem incidat, ne ue simili ter ipse lecto affixus, laudet ac desideret preciosissimam illam sanitatem. Sed alio laborante secum annotabit, quam preciosa res sit bene ualere, dandaq; erit opera, ut eum thesaurū sibi conferuet, curæ habeat, ac parcat. Nec inutile fuerit, ut nostrā ipsorum uitæ rationem seorsum pensitemus. Nam si fors acciderit, ut compotationi, seu inuitati unculis, aut laboribus aliquibus, aut alioqui parum moderatis rebus interfuerimus, neq; corpus inrerim ullam morbi suspicionem, aut præensionem præbeat, nihilo secius tamen ultro nos caue re & occupare conueniet, ut post uenerem ac fatigationem, otium ac quietem adhibeamus, post temulentiam & compotationem, aquam potemus. Maxime uero si cibis uictu sitimus onerosus, puta carnum, aut uarijs, tum oportebit exiguo pastu contentos esse, neque superfluum quicquam in corpore reliquum facere. Si quidē ut hæc ipsa per se multarum agritudinum sunt causæ, ita alijs causis materiam ac uim adiungunt. Proinde præclare dictum est illud, Vesci citra saturitatem, impigrum esse ad laborem, uitale semen conseruare, res esse longe saluberrimas. Etenim coitus immodicus, propterea quod maxime uim eam extrahit, qua cibis concoquitur, plurimum superfluitatis & redundantia gignit. Itaque rursus ab initio repetito sermone, de singulis ordine disseramus, ac primo loco de exercitationis, quæ literarum studiosis congruant. Sed quemadmodum is qui dixit maritimo non esse scribendum de cura dentium, usum aquæ marinæ docuit, ita dixerit aliquis, literarū studiosis nō oportere præcepta tradi de corporis exercitationibus, quod ipse quotidianus disputationis usus, qui uoce peragitur, mira quædam est exercitatio, conducens non solum ad bonā ualitudinem, uerum etiā ad corporis robur, nō illud quidem palestricū, neq; quod carne cutē distendat, incrustet, infarciatq; foris, uelut in ædificio, sed quod partibus maxime uitalibus, principalisimisque, uim internam, uigoremq; uerum ac genuinum inserat. Porro spiritum ad uires facere, ipsi declarant aliptæ, iubentes athleticis ut obnitantur fricationibus, ac semper se opponant, moueantq; corporis partes in uncias & contractas. At cum uox sit agitatio spiritus, nō leuiter, nec in superficie, sed uelut in ipso fonte in ipsis uisceribus ualens, & caloræ auget, & sanguinē subtilem reddit, et omnes purgat uenas, & omnes aperit arterias. Humorem uero superfluū non sinit crassescere, neq; con crescere, neq; fecis in morem subsidere in his conceptaculis quibus accipitur & conficitur cibus. Itaq; cum primis danda est opera, ut sese huic exercitatiōi familiares & assuetos reddant, assidue disserendo, aut legendo, siue recitando, si quid suspicabuntur corpus esse lassum, aut imbecillius. Nā quod ad certaminū laborē est gestatio, id est ad disputationem lectio, quæ uelut alieni sermonis uehiculo mollius nos agit, & placide uocem perfert. At disputatio, contentio, ac certamen adiungit, cū animi labor, uim eum corporis

Somnus & in
somnia consi
deranda
De affectioni
bus animi

Platonis dicitur

Memorable
dictumStudioforū ex
ercitatioAttende com
moda exerci
tationisLectio ex
ercitatio

labore copulatur. Quanquam à nimis commotis uociferationibus & iurgiosis clamoribus est temperandum. Siquidem inæquales illæ spiritus intensiones & impetus, rupturas & spasmos solent inducere. Cæterum à recitatione, seu disputatione priusquam inambules, pingui calidiorque frictu conueniet uti, ac mollire carnem, quantum fieri potest uisceribus conractus, & spiritu leniter adæquato, & ad summas corporis partes diffuso. Sit autem hic frictus modus, ut eouiscip utaris, donec gratū minimeque molestum senseris. Quisquis ad hūc modum composuerit in intimis ortam turbationem, ac spiritus intentionem, is nec est superfluitate quicquam molestiæ sentiet, & si temporis incommoditas, aut negocium aliquid quod obstabat, quo minus inambulatione liceat uti, nihil fuerit periculi. Nam quod erat suum, id ipsa natura adepta est. Neque causari oportebit in nauigatione, aut in diuersorio publico deesse silentiū, ne si derideant quidē omnes. Etenim ubi turpe nō est cibum capere, ibi nimirū nec exerceri turpe est: imō turpius est metuere ac uereri nautas, muliones ac stabularios iridentes, nō quod sphaera ludas, aut umbraticam pugnam exerceas, sed quod te exercitando simul & disputes, doceas, quæras aliquid, aut discas, & in memoriam reuoces. Quare Socrates solitus est dicere, saltatione mouenti sese, spaciōsa domo opus esse, in qua exerceretur. Ac si cantu, dictione uel exercitaretur, uel stanti, uel accubenti quemuis locum sufficere. Vnum illud erit in his cauendum, ne consilij nobis, uel repletionis, uel lassatis nō commoderatæ libidinis, uel defatigationis acrius intendamus, & exasperemus uocem, id quod oratoribus ac sophistis nō paucis usu uenire consueuit, alijs quidem ob gloriam & ambitionem, alijs rursum, dum præmijs ad publica certamina prouocati, uehementius contendunt, quam expediat. Niger autem familiaris noster dum in Galatia sophistice profiteretur, forte fortuna piscis spinam deglutierat: interea dum alius quispiam sophista peregrinus esset exortus, & artem suam exercere cœpisset, metuens hic, ne is sibi gloria præriperet. Si concessisset, spina etiamnum gutturi infixæ cœpit exercere; uerum exorto tumore duro asperoque, doloris impattens, coactus est foris sectionem adhibere, ferro alte adacto, At spina quidem per uulnuseducta est, cæterum cum uulnus factum esset periculosum, ac profluens sustulit hominem. Sed hæc aliquis postea suo loco meminert. Cæterum ab exercitamentis, frigidis uti balneis, ambitiosum magis est ac iuuenile, quam salubre. Nam dispositio quæ agre externorum hæmoni obnoxia est, & duricies corporis, quam inducere uidetur, ea plus mali gignit in intimis, cum meatus occupat, & humores cōdenfat, cum exhalationes sistit, quæ semper laxari cupiunt ac resolui. Ad hæc necessum est, ut qui frigidis utuntur balneis, in eandem rursum incidant, quam uitamus, exactam illam, & anxie præscriptam uitæ rationem, semper solliciti, ne si quid præteritum fuerit, protinus quiduis peccati possit acriter imputari. Verum in calidis balneis multum est ueniat. Neque enim ea res tantundem admittit uigoris, ac roboris, quantum adiuuenti confert ad sanitatem, dum ea subministrat quæ cōmoda sunt & amica concoctioni. Ea uero quæ concoqui non possunt, nisi planè cruda fuerint, & in summo hæreant stomacho, citra molestiam diffundit ac dissipat, & occultas lassitudines refocillat, ac mitigat tepore. Quanquam ubi natura significante senseris corpus temperate, satisque recte affectum esse, satius erit omisis balneis ungi ad ignem, si corpori tepore fuerit opus, Nam calor ipsius prout libet distribuitur. Verum sol neque magis neque minus, sed prout ad aerem temperatus est, usum sui præbet. Hactenus igitur de exercitationibus satis dictum est. Iam uero ut ad cibi rationem ueniamus, si quid profuerunt ea quæ superius dicta sunt, quibus appetentiam coercemus ac mansuefacimus, quid attinet de reliquis præcipere? Quod si sit molestum, ueluti solutum uinculis tractare uentrem, & contendere cum aluo, auribus carente, quemadmodum dixit Cato, tum conandum est, ut ciborum qualitate leuiorem reddamus expletionem. Id ita fiet, si solidiores multique nutriti cibus, quod genus sunt, carnes, caseus, siccis siccis, oua assa, cum apponuntur, cautim attingamus, Nam lenibus cibis semper recusare difficile sit, Subtilibus autem ac leuius immoremur, cuiusmodi sunt oleo- ra pleraque, uolatilia, & siqui pisces sunt, non pingues. Siquidem fieri potest, ut his exhibitis, ita palato gratificeris, ut corpus tamen non graues. In primis autem cauenda cruditas, quæ ex esu carniū nascitur, propterea quod non solum protinus grauant uehementer, uerum etiam in posterum noxiæ harum reliquæ remanent. At optimum quidem fuerit ita consuefacere corpus, ut nullum carniū esum desideret. Nam terra pluri-

Socrates

Repletis & lassatis nō commoderatæ libidinis, uel defatigationis acrius intendamus, & exasperemus uocem, id quod oratoribus ac sophistis nō paucis usu uenire consueuit, alijs quidem ob gloriam & ambitionem, alijs rursum, dum præmijs ad publica certamina prouocati, uehementius contendunt, quam expediat.

Non utendum frigidis balneis

Aluus auri- bus caret

Cibi multi nutriti

Lenibus cibis immorandum Carnium esu temperandus est

ma suppeditat, quæ abunde satis sint, non ad alimoniam modo, uerum etiam ad delicias ac uoluptatem. Quorum alia sic exhibet, ut cetera negocium protinus eis uti liceat. Alia rursum, ut ceteris admixta omnijugis rationibus, ea condulcent, condiantque. Iam uero quomodo consueto in naturam quodam modo transeat, non decet uisum ac leonum ritu, ad explendam appetentiam carniū esu uti, sed tacto ceu fundamento ac munimento pastus, tum reliquis cibarijs uti conueniet, alijsque obsonijs, his uidelicet quæ cum magis congruunt cum natura corporis, tum minus hebetant rationalem animi partem, ut quæ tenui leuique materia excitari solet. Ex liquidis autem non oportebit lacte uicē potus uti, sed cibi loco, ut quod fortiter & copiose nutrit. Porro uino eadem à nobis dicenda sunt, quæ Veneri dixit Euripides. Contingat tui hi tui copia, sed contingat moderata, ne unquam mihi desis. Siquidem uinum & potus est utilissimus, & pharmacum suauissimum & obsonium quamminime noxiū, siquidem temperatum esse contigerit, idque magis ut in tempore modice sumas, quam ut aqua diluas. Aqua uero non solum si uino admisceatur, uerum si perinde inter uina diluta per se sola bibatur, magis innoxium reddit id quod dilutum est. Proinde consuefacere nosmetipsos oportebit, ut extra quotidianam uictus rationem, duos tresue aquæ cyathos addamus: quibus uis, uigorque lenior redditur, & corpus affuescit aquæ potandæ, quo si quando necessitas inciderit non offendatur insolentia nouitateque, neque renuat ac recuset. Fit enim ut nonnulli tum maxime uinum appetant, cum maxime opus est aquæ potu: siquidem quoties sole aestuant, aut contra frigore rigent, aut ubi uehementius dicendo laborarunt, aut acrius cogitationem intenderunt, in summa post labores ac delassationes, existimant bibendum esse uinum. Perinde quasi natura solatiū aliquod corpori postulet adhiberi, quo à laboribus refocillet. At natura solatiū quidē haud postulat, si delicias solatiū appelles, refocillationem autem postulat quæ mediā sit inter uoluptatem & laborem. Quapropter in istiusmodi, minuendus est etiam cibus, uinum aut omnino subtrahendum, aut adhibendum est multa subinde aquæ potatione temperatum ac dilutum. Etenim cum uehementis & uelocis efficaciam sit uinum, corpus iam turbatum magis exagitat, quæque commota sunt, magis exasperatque exacerbatur, cum mitigatio ne potius egeant, ac lenimine, ad quæ maxime cōducit aqua. Nam si quando nō cum sitimus, sed alioqui post fatigationem, calidam biberimus aquam, aut post uehementem commotionem, aut uel, protinus in intimis laxamentum ac lenimentum sentire solemus. Propterea quod lenis est humor aquæ, minimeque motorius. Contra uini potus multum habet impetum, uimque nequaquam amicam ac placidam morbis nascentibus. At quoniam sunt qui dicunt inediā corpori siccitatem & amaritudinem adferre, si quis id metuat, aut si quis puerorum more durum existimet, non apponi mensam, priusquam febris accesserit, quam accessuram suspicatur, huic aptissimum fuerit consinium aquæ potus. Nam ipsi quoque Baccho Nephalia sacra frequenter exhibemus, à sobrietate sic appellata, quod in his uinum bibere nephas esset, recte nosmetipsos affuescētes, ne semper merum requiramus. At Minos & tibiam submouit à sacris, & coronam à luctu. Atqui scimus animum dolentem, nihil uel à tibijs, uel à coronis offendi aut affici posse. Sed nullum corpus adeo ualidum est, quod non lædatur, si commoto & inflammato uinum accesserit. Feruntur autem Lydi, si quando fames & annonæ penuria inciderit, ita transigere tempus, ut alternis diebus pascatur, deinde ludant ac tesseri certent. Porro studiosus ac literarum amans si quando pro tempore serius fuerit conandum; picturam Geographicam, aut librum, aut lyram haud quaquam abijciet, cum uentre bellum gerens, sed assidue cogitationem auocans à mensa, & ad illa traducens, cibi cupiditatem, uelut harpyias, literis discutiet. Nam si non ueretur Scythia, quum inter potandum subinde contreciat arcum, neruoque soluto cantat, uidelicet ab ebrietate reuocans animum, uir Græcus num metuet ne rideatur quum literis ac libris improbam ac impotentem cupiditatem sensum remittit ac relaxat. Nam & adolescentibus illi apud Menandrum, quibus inter pocula leno tendit insidias, formosis aliquot ac magnificis inductis meretricibus, in sese quisque dimisisis, ut inquit, oculis ardebant bellaria, non ausi in eas oculos deflectere. Verum eruditionis studiosi, & honestas, & pet multas iucundas habent rationes, quibus auocent atque auertant animum, si nequeant alia uia cibis appositis caninam ac ferinam stomachi appetentiam cohibere. Cæterum quum undique uociferentur aliptæ, undique dicentur pædotribæ, quod inter cœnam disputare de

consuetudo in naturam transe

Euripides

Laus uini

Aqua uino m

cedenda

Lenis aqua

Διονύσιος

id est baccho

care

Minos

Lydorum in

stitutum

Attende adol

escentulorum

honestum pu

dorem

literis, & alimenta corrumpit, & capitis grauedinem inducit: id tum deniq; metuentum erit, quoties aut Indum resoluturi, aut de dominante disputaturi sumus in cōuiuio. Nam palma cerebrum quum sit admodum dulce, tamen aiunt capitis dolorem parere. Dialectica uero edulitū est in cœna, ut minime suauē, ita uehementer & capitis dolorem, & grauedinem gignens. Quod si non sinent nos aliud quippiā super cœnam uel inquirere, uel disputare, uel legere ex his quæ in honestate & utilitate, uoluptate ac iucunditate asferunt, admonebimus eos, nequid obturbent, neue molesti sint, uerum abeant ipsi potius eademq; ista narrent Athleticis in Xysto, siue in palestra uersantibus. Quos dum à libris arcent, omnemq; uitam in cauillis, ac scurrilibus iocis peragere cōsuefaciunt, gymnasiolorum columnis similes reddunt, nempe pingues & saxeos, quemadmodum uenuste dictum est ab Aristone. Nos ipsi uero medicis credentes qui admonēt, ut inter cœnā & somnū interuallū aliquod sinamus intercedere, neq; cibos in corpus cōgeramus, ac spiritus offendamus, nec protinus crudis & feruentibus etiamdū effcis concoctionē oneremus, uerū interpirationem & laxamentum indulgeamus: quemadmodum facere solent hi, qui quum à cœna statuerunt agitare corpus, haud quaquam id faciunt cursibus, aut pancratijs, sed mollioribus exercitijs, puta inambulationibus, modulatisq; saltationibus ac choreis: Itidem & nos existimare debemus, animum à cœna nō esse uexandum, neq; negocijs, neq; curis, neq; sophisticis contentionibus, quæ ferè in ambitiosum certamen ac tumultū exeunt. Sed sunt complures de rerum naturis quæstiones, ut minime graues ita probabiles. Complures item narrationes quæ ad mores pertinent, & in quibus inest aliquid confiderandum atq; expendendum, coniuictæ tamen cum eo, quod Homerus uocat menōices, id est animum delinens, alienæ ab omni contentione pugnaq;. Porro istiusmodi historiarū & poetiarū quæstionū exercitaciū culas, sunt qui nō inuicē, studiosorū & eruditōrum hominū secundas mentas cognominarunt. Sunt item narrationes, in quibus nihil est molestiæ. Sunt fabulæ. Tū de lyra tibiaq; aliquid uel dicere leuius est, quàm ipsam lyram tibiāq; sonantem auscultare. Porro modus temporis in eo est, si paulatim subsidente cibo, & conspirante, temperata fuerit concoctio cōmodaq;. At quoniam Aristoteles in hac est sententiā, ut puter ambulationem à cœna calorem excitare: Somnum autem, si quis ilico dormiat, eundem calorem suffocare: rursum alijs placet, quiete concoctionem magis adiuuari, agitatione cōtra turbati digestiōē: factum est ut alij rationem Aristoteles secuti, protinus à cœna inambulent; alij diuersa permoti sententiā conquirent; peculiarem & utriq; mixtā rationem sequi uidebitur, qui corpus post cœnam foueat, contineatq;, neq; uexans cogitationem, neque rursum ocio statim languens, sed (uti dictum est) leniter digerens spiritus, & subtiliores reddens, uel fabulando, uel audiendo aliquid placidum ac lepidum, quod neq; mordeat animum, neq; grauet. Porro uomitus & alui subductiones, quæ pharmacis fiunt, ut mala solatia repletionis, nisi grauis exigat necessitas, non oportebit experiri. Quod autem uulgius hominum facit, qui in hoc ipsum corpus expleat, ut possint euacuare, rursum euacuant, ut possint explere, utrumq; cōtra naturam, non minus interim cruciati distensione, q̄ inanitate: imò potius expletione modis omnibus grauantur, tanquam quæ delicijs sit impedimento, inanitatem uero uelut ilocum ac spacium uoluptatibus semper præparant. Non enim obscurū est ista noxiā ad ducere, quum utraq; corpus perturbent, atq; conuellant. Habet aut uomitus & peculiare malum, quod infatigabilitatem auget alitq;. Nascitur enim uelut intercisi fluctus, esuritiones acres ac turbulentiæ, & per uim ad cibum pertrahunt, semper relinquentes, non appetentiā similem his qui cibis opus habent, sed inflammationibus pharmacorum ac cataplasmatum. Vnde quum uoluptates illis cōtingunt repentiā & imperfecta, multumq; torminis habentes in fruendo: tum uero distensiones, ac plagæ meatuum, spirituumq; conclusiones succedunt, quæ naturales educationes non expectant: sed ita redundant in corpore, tanquam in nauigijs sentinā plenis: quibus onerum eiectione opus est, non accessione. Iam commotiones per pharmaca in aluo inferiore, corrumpunt, ac liquefaciunt partes subiectas, & plus addunt superfluitatis, quàm educunt. Itaque non aliter, quàm si quis grauius ferens Græcorum multitudinem, ac turbam eadem in ciuitate commorantem, Arabis ac Scythijs peregrinis expleat ciuitatē: sic nonnulli tota errant uia, dum effcis endis consuetis ac domesticis superfluitatibus, aliunde grana quædam Cnidia, & Scamoniam

Venustum Aristonis dictū

Menōices

Studioforū secundæ mentis

Aristotelis opinio

Vomitū et alui subductiones uitandæ

Peculiare uomitus malum

Grana Cnidia & Scamoniam

moniam in corpus ingerunt, itemq; alias compositiones intemperatas atq; agrestes, quæ tantum absumunt ut naturam expurgare queant, ut ipsa magis indigeant purgatione. Proinde optimum fuerit moderato frugalitq; uictu tale corpus efficere, quantum ad inanitiōes & repletiones attinet, ut ipsum sibi sufficiat constetq;. Quod si quando necessum erit nouare corporis statum, tum citra pharmaca, citraq; curiositatem uomitus faciendus est, ita ut nihil cōturbemus, sed ad euitandam cruditatem, redundanti euacuationem per se, citra alienam curam permittamus. Nam quemadmodum lintea si cinere nitroq; lauentur, magis atteruntur lotionē, quàm si proluantur undis: Itidem uomitus pharmacis extorti magis offendunt, utiantq; corpus. Porro quum dura sumus aluo, non aliud remedium melius quàm ut his utamur cibis, qui leniter cient aluum, ac placide soluunt. Quorum quum familiaris est experientia, tum usus molestia uacat. Quod si minus his rebus commoueat, tum oportebit complures dies aquam potare, aut abstinere cibis, deniq; clyster fumendus potius quàm pharmaca ista, corpus perturbantia simul & uitiantia, quæ uulgius cupide, facileq; solet appetere, non aliter quàm mulieres ueneficijs utentes, quibus abortum faciunt, foetumq; perdant, ut rursum impleatur ac uoluptetur. Sed hos quidem dimittamus. Porro qui nimium sunt diligentes, ac stas quasdam, certoq; dierum recursu decretas in dias sibi imponunt, haud recte faciunt, quippe qui naturam, quum nihil sit opus, docent indigere abstinentia, & facere necessariam quæ necessaria non est, cibi subtractionem in tempore statum morem expetente. Præstabilius enim est, non ex præscripto, sed libere castigationes istiusmodi corpori adhibere: uerum quum nulla morbi presentio est, neque suspitio, tum oportebit reliquam omnem uitæ rationem ita præparatam habere, ut pro renata, facile commodeq; ferat nouitatem, & obsequatur, non ut feruiat, eidemq; uitæ tenori sit alligata, sic instituta & assuefacta, ut ad certa tempora, numeros, circuitus redigatur. Nam id neque tutum est, neque facile, neque ciuile, neque hominis omnino, sed ostrei magis, aut stipitis uita uidetur. Nam qui sic ad eundem perpetuo tenorem astringunt sese, in cibis, in abstinentijs, in exercitijs, in quiete, in umbraticam quandam & ignauam uitam singularem, ab amicitia, à gloria, à ciuilitate maxime alienam conijciunt, contrahuntque seipos, me quidem, inquit, haud quaquam approbante, neque enim inertia & otio comparatur bona ualetudo, quum hæc præcipua duo mala putentur, quæ morbis adiuncta sint. Neq; quicquam interest inter eum qui oculorum sanitatem hac uia tuetur, ut nihil aspiciat, & uocem hac ratione feruat, ut nihil loquatur, & hunc qui credit bonam ualetudinē non aliter seruari posse, quàm si ea non utatur, nec exerceat. Etenim quum recte ualetis, nihilo tamen ipse sibi fuerit utilior, ad multa humanitatis officia præstanda. Proinde nequaquam existimandum est salubrem esse inertiam, siquidem id perdit, cuius gratia salubritas expetitur. Ac ne illud quidem uerum est, ualere rectius eos qui degant in ocio. Siquidem neq; Xenocrates rectius ualuit quàm Phocion, neq; Theophrastus, quàm Demetrius, neq; quicq; profuit Epicuro, nec Epicureis, ad eam quam tantopere laudant, bonā corporis institutionē, quod omnē rerum administrationē & ambitionē effugerint. Sed alijs rationibus naturalem illum corporis habitum oportebit tueri, sic ut meminimus in quouis uite genere, & morbo, & bonæ ualetudini locū esse. At sanè qui in reipublica negotijs uersantur, inquit, diuersa ratione sunt admonendi, quàm ea qua Plato conuenit adolescentibus præcipere. Siquidem è disputatione discedens, dicere solitus est ad hunc modum. Videte pueri, ut ocio in re quapiam honesta collocetis. At nos hortabimur eos qui reipublicam administrant, ut in rebus honestis ac necessarijs laboribus exerceantur, neque uilium, aut mediocrium gratia corpus exagitent. Sic enim complures in morbum incidunt, dum se quibuslibet de causis discruciant uigilando, peregrinando, sursum ac deorsum cursitando: quum interim nihil utile aut bonum agant, sed alijs uel detrahant, uel inuideant, uel contendant, aut gloriolas inanes & infrugiferas aucupentur. In hos (ni fallor) maxime quadrat illud, quod dixit Democritus: Si corpus animum in ius uocaret, non futurum ut ille malæ tractationis crimen effugeret. Atque haud scio, Theophrastus uerum dixerit Theophrastus, quum per translationem ait, animum ingentem pro locata domo mercedem corpori persoluere. Quanquam plus malorum accipit corpus ab animo, quum is eo non utitur ut par est, neque curat, uti debet. Nam quoties affectibus suis, contentionibus & curis occupatus est animum, tum non parcat corpori. Miror itaq; nūc

Optima comparatio Leniter cientibus aluum uitandum

Admonitio Platonis

Theophrastus

Animo corpore inquit

quid Iasoni uenerit in mentem, quum diceret, in paruis negocijs ius esse uiolandum, ut in magnis seruari possit. Nos uero iure optimo monebimus uirum in reipublica negocijs uersantem, ut in rebus minutis remissus sit & ociosus, & in his sese refocillet, si uelit ad praecleara & ardua negocia corpus habere laboris patiens, non languidum, neque detrectans, sed uelut statione naualis curatum ac redintegratum ocio, quo quum animus rursus ad necessarios usus uocatur, Cursu sequatur, pullus ut lactens equum. Quapropter quoties per negocia licebit, reficiant sese, neque somnum interim corpori, neque prandium inuidentes, neque relaxationem, quae quidem media est inter uoluptatem & afflictionem, nec terminos obseruat, cuiusmodi plerique mortales obseruantes, corpus perinde ac ferrum immergendo crebris permutationibus, consumunt, quum aliquando laboribus supra modum urgetur, atque intenditur, rursus uoluptatibus liquefit praeter modum, ac mollescit: post haec iterum uenere uinoque dissolutum, ac flaccidum, in forum, aut curiam, aut aliam consimilem functionem trahitur, quae uiuidum & acre desideret studium. Heraclitus quidem quum aqua intercute laboraret, medico praecipit, ut ex hembre faceret siccitatem. At multi tota errant uia, qui quoties in laboribus, fatigationibus, cibi somnique inopia fuerint uersati, tum maxime dant operam, ut corpus uoluptatibus soluant, atque remolliant, rursus autem post uoluptates denuo distringant atque intendant. Nec enim natura pensiones ac faturas corporis requirit, sed animus magis intemperans atque illiberalis, qui dum nauarum exemplo a laboribus digressus, ad uoluptates ac delicias rapitur, rursus post uoluptates ad quaestus ac labores incitatur, non sinit naturam id cosequi, quo potissimum opus habet, nempe constantiam ac tranquillitatem, uerum inaequalitatem uitae perturbat, atque a statu suo dimouet. At hi qui sapiunt, nequaquam fatigato corpori uoluptates admouent. Neque enim omnino desiderant, immo ne meminerint quidem istiusmodi, ut quibus mens sit honestis intenta negocijs, eaque pars animi quae uoluptatem affectatura fuerat, alijs cupiditatibus obruatur. Etenim quod aiunt per iocum dixisse Epaminondam, quum uir quispian probus, tempore Leucitrici belli, morbo perisset, papae, quo pacto fuit ocium moriendi homini in tam multis negocijs: hoc uere licebit dicere de uiro, uel publicis negocijs, uel philosophicis studijs occupato: quod autem ocium nunc est isti uiro, ut crudus sit, aut ut temulentus, aut uti lasciuia: Verum ubi rursus a negocijs in ocium sese receperint, relaxant ac refocillant corpus, cauentes ac uitantes, quum labores inuitiles, tum uero praecipue uoluptates non necessarias, uelut hostes natura. Equidem Tiberium Caesarem aliquando dicentem audiui: Seditulum hominem esse, qui sexagesimum praetergressus annu, manum porrigeret medico. Sed hoc ille mihi dixisse uidetur arrogantius. Quamquam illud esse uerum arbitror, conuenire ne sui quisque pullus peccatares rationes ignoret: singulis enim diuersae sunt; neque suae temperaturae sit imperitus quam calidum, quam siccum habeat corpus, neque quarum rerum usu uel iuari soleat, uel offendendi. Siquidem ipse sui sensu caret, caecusque ac surdus corpus inhabitat, quisquis ista discat ab alio, medicum percontans, utrum rectius aestate ualeat, an hyeme. Et utrum humida facilius accipiat, quam sicca, & utrum pullum natura densum habeat, an rarum. Nam ista scire non solum utile est, uerum etiam per facile, quippe qui assidue experiamur, & adsumus. Ceterum inter ciborum ac potus genera magis oportet cognoscere quae iuuant, quam quae delectant, ac magis peritum esse eorum, quae stomacho sunt amica, quam quae inimica, & eorum quae non perturbant concoctionem, quam quae palatum magnopere titillant. Etenim a medico sciscitari, quid sibi sit concoctu facile, aut difficile, quid aluo conducant, aut noceant, id non minus sit turpe, quam interrogare, quid dulce, quid amarum, quid austerum. Nunc uero ipsos quidem obsoniorum artifices reprehendunt, castigantque experimento dijudicantes, ubi plus dulcedinis, aut salis, aut austeritatis in sit, quam oportet. At iidem ignorant quae res si corpori admisceatur, leuis, aut innoxia, aut utilis sit futura: unde fit, ut in condiendo iure raro peccetur apud istos: at dum seipsos perperam ac male condiunt, plurimum negocij quotidie medicis exhibent. Ac ius quidem non ita ducunt optimu esse, si sit dulcissimu, quin acris quoque permulta commiscant, Verum in ipsum corpus multas & fatietate & nauisam gignentes, uoluptates inuergunt, partim quod ignorant, partim quod non meminerint his quae salubria sunt, & utilia, uoluptate innoxiam ac perpetuam a natura adiungi. Quin & illud ad rem pertinet, ut meminerimus quae cognata sint, & accommodata corpori, & quae

Versus Senari
us ex poeta
quopiam

Heraclitus

Studiosis non
uacat memi
nisse uolupta

Iocus Epami
nonda

Tiberius Caes
sar

Sui cui libet
pulsus atten
dendi

secus

secus, in temporarijs affectionibus, ac reliquis casibus, uti nouerimus propria ac peculiariter cuique uictus ratione accommodare. Nam quae plerique uulgo incurrunt anxietatis ac illiberalitatis offendicula, circa colligendos ac laboriose adseruandos fructus, uigilijs ac concursationibus corporis debilitate ac marcore contrahentes, non est uerendum, ne studiosis aut rempublicam administrantibus uiris accidant, ad quos nobis est institutus sermo. Sed his in literis ac disciplinis alia quaedam acrior anxietas est uitanda, qua fit, ut neque parcere corpori, neque curam illius habere compellantur saepenumero iam deficienti non indulgentes, uerum adigentes ut mortale cum immortali, terrigenum cum olympio certamen suscipiant ac perficiat, Deinde bos camelo conseruo recusanti sese oneris parte subleuare, imo inquit paulo post, & me ipsum, & haec omnia portabis. Id quod etiam euenit boue mortuo, Idem usum uenit animo, qui dum pusillum relaxare & concedere renuit fatigato corpori, & postulati, paulo post febris quapiam incedente, seu capitis uertigine, libris, disputationibus, & exercitijs literarijs omissis, cogitur una cum illo aegrotare simulque laborare. Proinde recte monebat Plato, ut neque corpus exciteremus sine animo, neque animum sine corpore, sed ueluti iugalium quorundam aequilibrium seruaemus. Quum corpus maxime animo nauat operam, seque laborum socium praebet, tum plurimam illi curam ac sollicitudinem uicissim impendamus, praeclearam illam & optabilem incolumitatem praemij uice rependentes, existimantes omnium bonorum, quae praestat animus, nihil excellentius dari posse corpori, quam ut omni careat impedimento, uel ad uirtutis cognitionem, uel ad usum, tum dicendi, tum agendi.

Contrastudio
sors corpori
no parcentes

Festinus apo
logus

IN PRINCIPE REQVIRI DOCTRI

NAM PLVTARCHI COMMENTARIUM, ERA

fmo Roterodamo interprete.

LATO rogatus a Cyrenensibus, ut sibi leges scriberet scriptasque relinqueret, ac reipublicae statum componeret, recusauit, dicens esse perdifficile leges condere Cyrenensibus, qui tam essent felices. Nihil enim tam superbum, nihil tam intractabile ac morosum esse, quam hominem quem felicitatis opinio corripuerit. Quapropter difficile est his qui gerunt imperium, de imperio consulere. Reformidant enim rationem, ceu principem admittere, ne potentiae bonum, quod habere uidentur, impediatur, si id astringat, & seruire cogat honesto.

Idem faciunt, quod ignorent sententiam Theopompi Spartanorum ducis, qui quum prius in Sparta regiae potestati adiunxisset magistratus Ephoros, deinde uxor dixisset probro illi futurum, si filijs traderet minus imperium, quam accepisset ipse, imo maius inquit relinquo, nimirum hoc maius quo firmius. Nam quum acerbiter ac sauitiam imperij remississet, una cum inuidia uitauit & periculum. Quamquam Theopompus ex imperio uelut magno flumine deductis riuus, quantum alijs dedit, tantum sibi detraxit. At ratio quam adfert sapientiae studium, si principi assideat, ei ceu domesticus custos adiuncta bona ualetudinis, sublato eo quod est periculo obnoxium, quod sanum est relinquit. Sed plerique reges ac principes parum cordati, statuarios imperitos imitantur, qui credunt colossos magnos & amplos uideri, si tibijs uehementer diductis, si late distentos, & hiantes stuxerint. Nam hi quoque grauitate uocis, toruitate uultus, ac moru truculentia, fugaque consuetudinis humanae, maiestate & autoritate imperij sibi uidentur imitari, nihil prorsum a colossorum signis discrepantes, qui quum foris heroicam, ac diuinam quandam speciem praeferant, intus pleni sunt terra, lapide, plumbo, nisi quod istud colossorum pondus rectitudinem illorum stabilem & immotam seruat. At ineruditi duces ac principes, propterea quod intus male librati sunt, saepenumero uacillant, ac subuertuntur: etenim quum basi non recte positae sublimem superstruunt potestatem, simul cum ipso pondere nutant, & ad ruinam inclinantur. Verum quemadmodum oportet, ut ipsa regula primu recta sit, nihil habens obliquu, deinde caetera sibi admota, quatenus sibi congruunt, exaequet: consimili modo princeps posteaquam imperium in seipso parauerit, ac direxerit, uitamque suam composuerit, tum debet si-

Sententia
Theopompi
Imperium non
spatio, sed stabilitate metiendum

Bona similitudo

Comparatio principis ad regulam

Sententia hi coaptare eos, quibus imperat. Nec enim cadentis est alium erigere, nec ignorantis docere, nec incompositi componere, nec ordinare inordinati, nec imperare eius qui non pareat imperio. At qui parum sapiunt, illud præcipuum imperij bonum esse ducunt, quod nullius imperio subiaceant. At Persarum quidem rex omnes pro seruis habebat, præter uxorem suam, cuius maxime conueniebat esse dominum. Quis igitur imperabit principem? Nempe lex omnium regina & mortalium, & immortalium, ut ait Pindarus, non ista quidem lex foris in libris, aut ligneis scripta tabulis, sed animata ipsi insita ratio, semper conuiuens, ac familiaris principi, nec unquam animum suo ductu, sua moderatone destituens. Nam Persarum rex unum habebat cubicularium, cui hoc negocij mandatum erat, ut diluculo ingressus illi diceret. Surge rex, atq; ea cura negocia, quæ te curare uoluit Memoromafdes. At erudito prudentiq; principi intus in animo adest, qui semper idem dicitur ac iubeat. Polemon dicebat adolem esse deorum obsequium ad prospiciendum adolefcentulis. Sed uertius quis dixerit, principes ministros esse dei, ad curam ac salutem hominum, uti bona quæ deus illis largitur, partim distribuunt, partim seruent. Vides in sublimi cælum hoc immensum, quod terram undique liquidis uulnibus amplectitur. Illud quidem demittit feminum, quibus opus est, principia, terra uero producit. Crescunt autem partim himbribus, partim uentis, partim stellis, ac luna confortibus. Porro sol ornat omnia, omnibus uim amoris ex sese admiscens. Sed tot tantisq; muneribus ac bonis quæ dii largiuntur, non licet, nec frui, nec uti recte si desit lex, iusticia, & princeps. Itaq; iusticia quidem legis est finis, lex autem principis opus. Princeps uero dei simulacrum administrantis uniuersa, nihil egens Phidia statuario, neq; Polycleto, neq; Myrone. Sed ipse seipsum per uirtutem deo similem reddit, ac fabricatur statuum omnium uisucupatissimam, ac magnificentissimam. Quemadmodum enim deus in cælo pulcherrimum suijus simulacrum constituit, solem ac lunam, talis est in republica imago; ac lumen princeps, qui dei reuerens, iusticiam tuetur, hoc est dei rationem gestat, nempe intellectum, non sceptrum, aut fulmen, aut tridentem, qua specie seipsum nonnulli fingunt ac pingunt, stulticiam suam, quod uideantur inaccessi, reddentes inuidiosam. Offenditur enim deus his, qui tonitrua, fulmina, radiorum iaculationes imitantur. Delectatur autem his, qui suam æmulantes uirtutem, semet in honestate & humanitate reddunt ad similes, atque hos in maius prouehit, impertiens suam æquitatem, iusticiam, ueritatem ac mansuetudinem. Quibus rebus nihil est diuinius, neque ignis, neque lux, neque solis cursus, nec exortus & occasus astrorum, nec ipsa æternitas, aut immortalitas. Non enim felix est deus uitæ spacio, sed principatu uirtutis. Hic enim diuinus est. Honestum autem est etiam quicquid imperio ipsius subiacet. Anaxarchus igitur, cum Alexandrum de Cliti cæde discruciantem sese cõsolaretur, dixit ad hunc modum. Clito iusticiam cõtigisse, quæ dijs assideat, ut quicquid a rege fieret, fas iusq; uideretur: idq; nec recte, nec utiliter, quum regem erranti poenitentem animare ad similia patranda existimaretur. Quod si hisce de rebus similitudines sunt conferendæ, non assidet Ioui iusticia, sed ipse iusticia, fasq; est, lexq; tum antiquissima, tum exactissima. Veteres ita & loquuntur, & scribunt, & docent, absq; iusticia principatum recte gerere, ne Iouem quidem ipsum posse. Atq; eadem, uirgo est iuxta Hesiodum, nimirum incorrupta, pudoris, modestiæ, & utilitatis amica, unde & reuerendos cognominant reges. Conuenit enim, ut hi maxime reuerentur, qui minime timent. Cæterum principem magis oportet timere, ne quid mali faciat, quam ne quid patiat. Nam hoc ex illo nascitur. Atq; hic est principis metus, & humanus, nec ingenerosus, ut his quibus imperat, metuat, ne quid se inficio lædantur. Non aliter atq; canes nocturnam ac laboriosam agentes ouium in septis custodiam, simulatq; trucem audierint feram, timent non sibi, sed his quæ custodiunt. Epaminondas autem Thebanis in ludos quosdam festos & computationes solutis, solus adibat arma, mœniacq; dicens se sobrium esse, ac uigilare, quo liceret alijs ebrios esse, ac dormire. Præterea Cato in Utica, uictore Cæsare, reliquos omnes iussit ad mare uocari: eos simulatq; imposuisset, ac prosperam esset nauigationem precatus, ipse reuersus domum, sibi necem sua manu consciiuit, docens uidelicet, quibus debeat timere princeps, & quæ debeat contemnere. Contra Clearchus Pontii tyrannus arcula inclusus, serpentis in morem dormire solitus est. Et Aristodemus Argiuis in cœnaculo domicilium habebat, ostio pensili, cui imposta lectica, dormire consueuit

consueuit unam cum amica, puellæ mater scælas detrahebat, easq; rursus apponebat orta luce. Quantopere creditis hunc horruisse theatrum, palatium, curiam, conuiuium, qui e cubiculo sibi ipsi carcerem fecerit. Itaq; qui uere sunt reges, timent his, in quos habent imperium. Contra tyranni eos ipsos timent, proinde metum augent, aucta potentia, propterea quod quo pluribus imperant, hoc plures metuunt. Nec enim consentaneum est, neq; decens, id quod a nonnullis philosophis dictum est, in hyle, id est materia quæ cuncta paratur, quæq; in rebus innumeras recipiat necessitates, casus, commutationes, latere deum admixtum: sed supra nos in sublimi, iuxta naturam quæ semper eodem modo se habet, in sanctis (ut inquit Plato) fundamentis fixus sedens, recta perficit iuxta naturam obambulans. Quemadmodum autem in cælo solem pulcherrimum sui simulacrum, quod seceus speculo representat, ostendit his, qui illum per se possunt intueri: ita in ciuitatibus iustitiæ lucem, huiusq; rationem uelut imaginem constituit, quàm felices ac prudetes effingunt e philosophia, ad summam rerum pulchritudinem accommodantes sese. Hunc autem animi habitum nihil est quod gignat in nobis, nisi ratio e philosophia proficiscens: ut ne idem accidat quod Alexandro, qui quum Corinthi uidisset Diogenem, eiusq; probasset ingenium, ac uiri prudentiam ac magnitudinem esset admiratus: Ni Alexander esset, inquit, Diogenes essem: aliquid tantulum, ut ita dicam, onustus sua felicitate, ac splendore, potentiaq; uelut impedimentis, & ocium negantibus ad capessendam uirtutem, inuidens tam interim Diogeni pallium ac peram, quibus ille inuictus erat, & insuperabilis, non quemadmodum ipse armis equis & satellitibus. Licebat igitur philosophantem simul & affectu fieri Diogenem, & fortuna manere Alexandrum. Et ob hoc magis etiam Diogenem fieri conueniebat, quod Alexander esset, ut qui aduersus magnam fortunam, turbulentam ac procellosam, multis opus haberet futuris, magnoq; gubernatore. Nam in imbecillibus, humilibus, ac priuatis, eo quod ut sunt stulti, ita parum possunt offendere, molestia quædam ueluti malis somnijs perturbat animum, qui nequeat cupiditates expleat. At potestas cõiuncta cum malicia anxietatē molestiaq; adiungit cupiditatibus. Verum est illud Dionysii, qui dicebat se tum maxime capere fructum ex imperio, quum quæ uellet celeriter efficeret. Itaque uehementer est periculosum, uelle quæ non decet, eum qui quæ uelit, facere possit.

At simul ac dictum est uerbum res ipsa peracta est, Malicia celerem nacta cursum ex potestate, quemuis affectum aggravat ac auget, iram efficiens cædem, amorem, adulterium, auaritiam, proscriptionem. Ac simul ut uerbum dictum est, actum est de eo qui suspicionem offendit, perijtq; delatus. Et quemadmodum doctus Physici, fulgur posterius erumpere, quàm tonitruum, prius tamen apparere: sicuti sanctus prius apparet quàm uulnus, propterea quod sonitum quidem excipiant aures, lumen uero uisus occurrat: Sic in imperijs supplicia præuertunt accusationes, & prius emittant condemnationes, quàm probationes.

Illic enim ira iam nequit resistere, Hamata sicut anchora æquori feror:

Nisi rationis pondus frangat ac premat potentia, uti princeps solem imitetur, qui quum altissimus est, ad polum septentrionalem euectus, tum minimum mouetur, cursum tutum reddens tarditate. Neq; enim fieri potest ut malicia lateat in potestate. Verum eos quidem qui morbo comitali sint obnoxii, si in frigus aliquod incidat, eoq; corripantur, continuo capitis occupat uertigo, ac uacillatio morbum arguens. At indoctos & inruditos simulatq; fortuna paulum extulerit, opibus ac gloria, aut potetia, subuectos in altum, protinus ostendit caducos. Immo potius quemadmodum in uasis inanibus non queas dignoscere, integra sint, an uitiosa, uerū ubi infuderis aliquid, tum apparet qua pertulissent: Sic animi putres non ferentes potentiam, effluunt cupiditatibus, nempe iracundia, fastu, insolentia. Sed quid attinet de his dicere, quum minima etiam nobilitum & illustrium uirorum delicta calumnientur homines. Catoni uinum obijciebatur, Scipioni somnus: Lucullus ob cœnas sumptuosiores male audijt,

Attende Alexander ad Diogenem dictum

Similia

Senarij uerfus, Simile

CVM PRINCIPIBUS MAXIME PHI-

LOSOPHYM DEBERE DISPUTARE, PLVTARCHI

Erasmo Roterodamo interprete.

N AMOREM insinuare sese, & aliorum amicitiam ambire, & alios in amicitiam recipere, eamque colere, quae multis situm publice, tum priuatim utilitatem ac fructum allatura, id hominum est ciuiliu honestate & humanitate praedictorum, non gloriae cupidorum, quem admodum nonnulli dicunt. Quin contra potius is & gloriae sitis, & probri metuens uidetur, qui reformidat ac ueretur, ne dicatur studiosus & obseruans eorum, qui potestate praecellunt. Alioquin quid dicit amicitiae cultor, qui sanabilis est & philosophum desiderat: Vtinam

Ariston Chius

sim Simon ille corarius, aut grammatista Dionysius, e Periclis aut Cimonis familia, ut mecum confabulet, mihique assideat Socrates, quae admodum illis. Et Ariston Chius, quum male audiret a Sophistis, quod cum omnibus quicumque uellent, disputaret, utinam inquit, etiam ferae intelligerent sermones qui prouocent ad uirtutem. Et nos refugemus habere consuetudinem cum uiris potentibus, & optimatibus, perinde quasi immites sint ac feris: Philosophiae doctrina non est huiusmodi statuarum artifex, ut signa fingat, quae in basi mutasitent & sensus expertia, quem admodum dixit Pindarus: Sed agilia studet facere quae cumque aggreditur, actiuo ac animata. Addit impetus, quibus excitetur, addit iudicium quod inuit et ad utilia, addit defectum, quo sequamur potiora, addit prudentiam, animique magnitudinem, cum mansuetudine cautelaque coniunctam. Per quas res uiri ciuiles libentius habent familiaritatem & consuetudinem cum praecellentibus dignitate uiris ac praepotentibus. Etenim si quis medicus sit egregius, libentius illi medebitur oculo, qui pro multis circumspiciat, multosque custodiat. Ita philosophus eius animi curam libentius aget, quem uidet pro multis sollicitum, quem oporteat multis sapere, multis esse philosophum, multis exhibere iustitiam. Etenim si peritus artifex fuisset in exquirendis & contrahendis aquis cuiusmodi narrant Herculem ac ueterum complures, non gauisus esset fodere in extremis oris, iuxta Corui rupem, subulcica illam Arethusa: sed amnis alicuius perennis fontes aperuisset ciuitati & exercitui, regum arbustis ac salibus. Audiuimus sane Homerum, Minoa dei oaristen appellatam, hoc est, interprete Platone, familiaris ac discipulum. Neque enim cesebat priuatos homines, aut aedium custodes, aut ociofos esse deorum discipulos, sed reges, quibus si contigerit rectum consilium, iustitia, probitas, fortitudo, continuo futurum est, ut omnes adiuuentur, fructumque capiant, qui cum eis habent commercium. Ferunt si erungium herbam una aliqua capra sumperit in os, primum ipsam sisti, deinde reliquum omnem gregem cum illa consistere, donec accedens caprarius, herbam eximat. Eiusmodi quaedam uis & acrimonia fluit a potestate, quae ignis in morem depascatur, ac dissipet quaecumque propius adnota fuerint. Atqui philosophiae ratio, si in hominem priuatum incidit, gaudentem ocio, seseque ueluti centro, ac spacio geometrico, corporis necessitatibus circumscribentem, nihil transfundit in alios, sed facta in uno illo tranquillitate & quiete marcescit, simulque cum eo deficit. Verum si principem, aut magistratum, & in negotiis uersantem attigerit, atque hunc expleuerit honestate, per unum prodest copulibus, quem admodum fecit Anaxagoras Pericli familiaris, Dioni Plato, Pythagoras Italiae principibus. Ac Cato ipse relicto exercitu, nauigauit ad Athenodorum, Scipio Panatium accersiu, quum a senatu legatus esset ad res sociorum inspicendas, ut narrat Posidonius. Quid igitur oportuit dicere Panatium: Si quidem esses Castor, aut Pollux, aut alius quispriuatius, cupiens mediam urbis lucem effugere, per ocium in angulo quopiam philosophorum syllogismos resoluens ac nequens, lubens te docendum suscepissem, tuaque uterer consuetudine. Sed posteaquam es Aemilij Pauli bis consulis filius, nepos autem Scipionis Africani, eius qui Hannibalem Carthaginensem deuicit, haud differam tecum. Caterum quod dicunt nonnulli duplicem esse philosophiae rationem, alteram ipso in animo sitam, Hegemonis, id est ducis Mercurij munus, alteram in efferendo & enuncian-

Ex poeta quopiam

Reges acorum discipuli

Mirum de capris epuyioy

Qui principes quos doctos habuerit

Ironia

ἡγεμόνος

do positam, atque organicam, id est friuolum est, coniungendumque cum illo, quod dici solet: Hoc

Hoc noueram antequam Theognis natus est. Quamquam ea distinctio nihil obstiterit, propterea quod tum eius ratio nis, quae sita est in animo, tum eius quae posita est in enunciando, finis est amicitia. Huius quidem erga alterum, illius uero erga seipsum. Ergo quae per philosophiam omnia refert ad uirtutem, ipsum secum concordem, sibique consentientem, ac talem, ut ipse de se nihil queratur, pacis & gaudij plenum, semper sibi ipsi amicum ac beneuolentem reddit hominem. Non hic seditio, non impij bellum in membris, non affectus parum dicto audiens rationi, non cupiditas cum cupiditate pugnans, non concursus cogitationis cum cogitatione, non uelut in confinio cupientis ac poenitentis asperitas, ac turbulenta cum delectatione coniuncta. Sed amica pacataque omnia, per quae fit, ut uel nusquis pluribus fruatur bonis, ac seipso gaudeat. At enunciatiuae rationis musam, Pindarus negat olim quaestus audam & operariam fuisse. Ego ne nunc quidem esse puto, sed inficitia & honesti neglectu, communem illum Mercurium, negociatorem ac mercenarium esse redditum. neque enim consentaneum est, Venerem sacrifici sui filibus indignantam fuisse, quod prima tentarint meretricijs artibus illeciare adulescentulos: Callio pen autem & Vraniam & Clito gaudere his, qui sermonem ac doctrinam pecuniae gratia tradant. At mihi sane sic uidetur, musarum opera muneraque magis quam Veneris esse cum amicitia beneuolentiaque coniuncta, magisque ad haec paranda conducere. Nam gloria fama, quam nonnulli doctrinae sinem faciunt, uelut initium ac seminarium amicitiae diligitur. Quin potius hominum uulgus in totum gloriam beneuolentia metiuntur, arbitantes nos eos duntaxat laudare quos amamus. Verum sicut Ixion Iunonem insequens, in nubem incidit, sic isti pro amicitia, falsum amicitiae simulacrum, populare, uagumque amplectuntur. At is qui sapit, si in administranda re publica ueretur ac negotijs, is tantum gloriae desiderabit, quantum satis est ad conciliandum illi in rebus gerendis auctoritatem, quae nascitur inde, quod uir optimus creditur. Neque enim iucundum est, neque facile prodesse, si quis nolit prodesse. Ut autem uelis, facit opinio, fidesque tibi habita. Sicuti lumen bonum est, non tam his qui uidentur, quam his qui uident: itidem fama, his qui sentiunt potius, quam his qui non negliguntur. At his qui semotus a publicis negotijs secum ipse uiuit, quique finem boni collocat in ocio & quiete, ut gloriam in turbis hominum, in theatris per omnem populum circumuolantem, non aliter quam Venerem Hippolytus, quod castus esset, procul salutat, ita eam quae a probis cordatisque uiris proficiscitur, idem haud aspernatur. Opes porro & maiestatem regiam, ac potentiam, nec oportet persequi in amicitijs, neque fugere, tamen si cum modestis moribus haec fuerint coniuncta. Neque enim philosophus adolentes requirit formosos, & uenustos, sed tractabiles, copiosos, & discendi cupidos. Neque rursum, si quibus adest decor & forma, flosque aui, id deterret philosophum, neque pulchritudo alienat, aut abigit a curandis his, qui digni sunt. Itaque si principis dignitas ac potentia simul contigerit homini modesto & humano, non abstinebit ab huius amore, beneuolentiaque philosophus, neque metuet hominum rumores, ne dicatur aulicus, & principum cultor.

Prouerbialis senarius

no uide de epigramis

Quicumque Venerem fugit, insanit nimis:

Non aliter atque hi, qui student bona tollere.

Similiter & isti, qui erga tam splendidam amicitiam optimatum eodem modo sunt affecti. Ergo philosophus a negotijs alienus, non refugiet, nec abhorrebit ab huiusmodi. At ciuilibus eos etiam audire cupiet, non obstrepsens ac molestus, nec aures infarciens importunis ac sophisticis disputationibus. Verum cum his qui cupiunt, gaudebit & disputare, & ociari, & libenter habere familiaritatem.

Bis sex dierum iter, sero arua fertilem

Berecynthium agrum.

Hic non solum agricolationis studiosus, uerum etiam hominum, libentius utique conseruit agrum, qui tantam hominum multitudinem alere posset, quam illum Antisthenis agellum, qui uix ipsi sufficiebat. Ego uero si te an idem facere uelis interrogem, uniuersum terrarum orbem inuertere recuso dixeris. Atqui Epicurus summum bonum in ocio altissimo constituens, uelut in portu tranquillo, qui nullis agitur undis, nullo strepat fragore, dicit non modo pulchrius esse beneficio afficere, quam affici, uerum etiam iucundius. Nam nulla res perinde parit gaudium, ut beneficentia. Sapiebat autem qui Gratij indidit noia, Aglaiae, Euphrosynae, ac Thaliq. Laetitia enim & hilaritas amplior & purior est in eo qui beneficium confert.

Senarij e traegodia quapiu

Quapropter

Quapropter multum saepe pudore suffunduntur, quum beneficium accipiunt, semper autem gaudent, quum beneficium praestant. Porro de multis bene merentur, qui eos reddunt bonos, quorum opera plures indigent. Ac rursus qui semper corrumpunt principes, reges ac tyrannos, nempe delatores, calumniatores ac adulatores ab omnibus exiguntur puniunturque, ut qui non in unum calicem letale uenenum mittant, sed in fontem publicitus feotentem, & quo uident omnes uti. Quemadmodum igitur Calliae adultores in comœdijs taxati sunt, quod eos nec ignis, nec ferrum, nec aes arcere potuerit, quo minus ad coenam uentitaret, teste Eupolide: Apollodori autem tyranni & Phalaridis ac Dionysii familiares & amicos plebeijs macularunt, torserunt, exusserunt, & execrabiles ac deuotos redderunt, quod illi unum modo legerent, hi multos per unum imperium gerentem: Sic hi qui cum priuatis hominibus habent consuetudinē, efficiunt, ut ipsi sibi molesti non sint, sintque innocui & placidi: sed qui principis malos mores, aut sententiam mutat, prout res postulat eum emedans, is quodammodo publicitus philosophatur, ac rem publicam corrigit, qua uniuersi gubernantur. Sacerdotibus reuerentiam & honorem impendunt ciuitates, quod a dijs postulent bona, non solum sibi ipsi, amicis ac familiaribus, uerum etiā in commune omnibus ciuibus, quum tamen sacerdotes non id efficiant, ut dijs sint bonorum datores, sed tales quum sint, inuocant. At philosophi qui cum principibus uiuunt, eos reddunt meliores ac moderatiores, & ad benefaciendū propellunt. Vnde par est eos etiam magis honorari. At ego quidem sic existimo eum qui lyrae fabricandae sit artifex, libentius faciendum lyram, ac promptius, simul atque cognouerit futurum, ut eius lyrae possessor Thebanorum urbem moenibus cingat, (quemadmodum fecit Amphion) quam cuius possessor sit Lacedaemoniorum seditionem compositurus, incinens ac delinens eos, ita ut fecit Thales. Itidem faber libentius faciet clauum, si percontatus intellexerit futurum, ut is Themistoclis imperatoriam nauem gubernet pro Graecia propugnantem, quam si Pompei nauem esset gubernaturus cum piratis nauali bello pugnantis. Quid igitur sentis de philosopho doctrina & eruditione praedito? Nimirum quod quicumque in republica constitutus ac principatus gerens uir hunc ipsum assumpserit, is toti reipublicae profuerit, exhibens iustitiam, condens leges, puniens nocentes, euehens moderatos ac bonos. Mihi uero uidetur & nauium opifex elegas libentius clauum fabricaturus fuisse, qui audisset futurum, ut is Argo gubernaret, pro qua omnes essent solliciti, & faber lignarius non tam libenter compositurus ararium, aut plaustrum, quam tabulas illas, in quibus Solon leges scripturas esset. Et sane philosophorum rationem si principum & reipublicae administrationis animis inscribantur, insignanturque sic, uti inharecant, legum uiam nanciscuntur. Si quidem & Plato nauigauit in Stesiam, futurum sperans ut philosophiae decreta, & leges & facta gignerent in Dionysii negocijs. Verum reperit Dionysium ceu librum prioribus literis derasis denuo scriptum, ac maculis mendisque plenum, nec remittentem tyrannidis tincturam, qua longo iam tempore fuerat imbutus, ut non facile posset elui. Faciles autem adhuc & mutabiles sint, oportet, qui honestas accipiunt rationes.

VTRVM GRAUIORES SINT ANIMI

MORBI, QUAM CORPORIS, PLVTARCHVS

Erasmo interprete.

MERVS quidem, ubi mortalium animantium genera contemplatus esset, horumque uitae rationem & statum inter se contulisset, in hanc uocem erupit, omnium quae in terris & spirarent, & serperent, nihil esse calamitosius homine, principatum haud sane felicem homini tribuens, ut in malorum praesentia primas teneat, atque excellat. At nos hominem tanquam iam uincens calamitate, iamque animantium omnium pronunciatum miserimum, ipsum cum seipso conferimus, ut proprijs malis secum ipse certet, eum in corpus atque animam partiētes: quod quidem negotij nequaquam fuerit inutile, sed uehementer ad rem pertinens, nimirum ut intelligamus, utrum per animum, an per nos ipsos miserius uiuamus. Nam morbus quidem natura corpori innascitur, uitium uero & malitia primum actus est ab animo proficiscens, deinde morbus eiusdem. Quanquam non paulo & quietore animo ferendum erat, si uel id quod

quod peius est, esset medicabile, uel leuius esset quod est immedicabile. Proinde quum uulpes Aesopica de uariiegata maculis pelle cum pardali certaret, nam haec corpus summa cura florulentum; uarijsque picturatum notis ostentabat, illi contra, flavor quidam erat squallidus; minimeque iucundus aspectu. At qui, inquit, si me introspexeris iudex, uidebis me pardali magis uerlicolorem, significans morum dexteritatem ad complures usus respondere. Dicamus igitur ipsi nobis, complures quidem o homo morbos, ac mala corpus tuum, & gignit, ac prodit ex sese, & fortis incidetes accipit: uerum si te ipsum intus aperueris, uarium quoddam, ac multis refertum malis penu reperies, ac mundum quendam miseriarum reconditum, quemadmodum inquit Democritus, non quidem foris incidentium, sed ipsum in solo, ipsaque in terra suos habentiu fontes, unde scaturiat: quos remittit malitia, copia sum ac largum fluxum praebens affectibus. Quod si corporis morbi pulsibus arteriarum, aut coloris rubore deprehendantur, hosque feruor aut facilis lassitudo solet arguere, contra animi mala plerosque ita fallunt, ut non habeantur pro malis, nimirum ob id ipsum periculosa sunt, quod sui sensum adimunt aegrotanti: siquidem corporis morbos ratio sana percipit, ac animi morbos, ipsa simul aegrotans non potest iudicare, in quibus patitur, propterea quod aegrotet ea pars, cuius erat iudicare. Proinde inter primos ac maximos animi morbos ponenda est dementia, per quam fit, ut plerisque immedicabilis ac domestica sit, & conuiuat, & commoriatur malitia. Etenim sanitatis institutum est, si qui laborat, sentiat sibi opus esse remedio. Rursus qui non uidet quibus eget, propterea quod non credat se aegrotum, etiam si praesto sit qui medeatur, tamen recusat, nec admittit curationem. Nam inter corporum morbos, perniciosiores sunt hi, qui sui sensu uacant, quod genus sunt, Lethargus, capitis dolor, morbus comitalis, febres, atque haec potissimum febres, quae inflammationem ad delirium exacerbant, ac sensum uelut in organo perturbant mouentque chordas non mouendas mentium. Quapropter medici uolunt quidem, ut ne aegrotet homo, si uero aegrotet, ut ne ignoret quod aegrotat, id quod in omnibus animi morbis solet usu uenire. Neque enim qui desipiunt, neque qui sunt petulantes, neque qui faciunt iniuriam sibi uidentur peccare: uerum etiam sunt, qui tum officiose se facere putant. Febrim enim nemo uocat sanitatem, neque tabem quisque appellat bonam habitudinem, neque podagram pedum uelocitatem, neque pallorem non minatur ruborem. At ira cum diu multi fortitudinis nomine imponunt, amorem amicitiae nomine palliat, inuidiam emulationis, timiditatem diligentiae, qua res in tuto collocatur. Hinc fit, ut illi quidem medicos accersant, quippe qui intelligant quid morbus postulet. Ediuerso hi fugiunt philosophos, uerum ne non allequaatur eas res, in quibus delinquit. Atque his quidem rationibus adducti, dicimus ophthalmiam, id est oculorum morbum esse leuiorem insaniam, podagram phrenesim: propterea quod ille morbum intelligens uociferans accersit medicum, cui cum adest, oculos inuendendos, capitisque uenam secandam praebet, porro Aguen insanientem audis ob morbum etiam sibi carissima non agnouisse. Adducimus domum e monte pampinum recens decifam, felicem praedam. Nam qui corporis morbo tenetur, is protinus in lectulum sese conijcit, atque interim dum curatur quietem agit. Quod si paululum exerat sese, commoueatque corpus illapsa inflammatione, assidentium aliquid blande dicens, mane miser quietus in stratis tuis, cohibet hominem atque coepescit. Contra qui animi morbis laborant, tum maxime sunt in negotio, minimeque quiescunt. Nam ut agas aliquid ab animi impetu proficiscitur, at impetus uehementia a morbo nascitur. Itaque non sinit animum esse quietum a deo, ut quum maxime opus est homini tolerantia, silentio atque secessu, tum maxime pertrahant illum sub diu, aperiantque iram, contentiones, amores, dolores, cogantque multa, tum facere nefaria, tum loqui nequaquam accommoda temporis. Itaque quoadmodum periculosior est tempestas, quae uetat in portum appellere, quam ea quae cohibet a nauigando: itidem quae in animo accidunt tempestates, grauiores erunt, quae non sinunt hominem contrahi, neque rationem perturbatam consistere, sed nullo gubernatore, nullis futuris in perturbatione atque errore, pernicioso cursu procul auctus, praecipit in metuendum aliquid quod incidit naufragium, suamque ipsius uitam illius comminuit. Proinde his quoque de causis, grauius est animo, quam corpore aegrotare, propterea quod hi tantum patientur, illi non solum patientur, uerum etiam faciunt male. Denique quorsum attinet de morbis multa uerba facere: ipsum tempus nos admonet. Videtis ingentem hanc multitudinem, & confusaneam, omnique ex hominum genere permixtam turbam hic circum tribunal ac

De uulpe Aesopica

Sententia aurea

Animi mala latere

Dementia praecipua animi morbus

Ex poeta quopiam

forum congregatam. Non in hoc conuenerunt isti uti dñs patrijs rem diuinā faciant, non ut communia inter se sacra peragant, non uti Aseræo Ioui Lydorum fructuum primitiās ferant, non Baccho furiosum thyrsum, sacris noctibus, & communibus epulis orgia celebrantes, quin magis ceu morborum ui uicibus annuis recrudescente, huc ad lites, & condicta certamina ueniunt, suas facultates collaturi. Porro causarum multitudo, negotiorumq; ueluti collectarum fluxionum, in unū incidit forum, inflammataq; & erumpit, perdentibus quibusdam, ac pereuntibus. Quæ febres ista faciunt, quæ epial, quæ corporeæ molis intensiones, aut sanguinis in arteriam dilapiones: aut quæ caloris intemperantia, quæ humoris exundantia: Si litem unamquamq; uelut hominē, perconteris unde nata sit, unde uenerit, hanc ira præfracta peperit, illam insana contentio, aliam iniqua cupiditas,

NVM RECTE DICTVM SIT AAΘE

ΒΙΩΣΑΣ, ID EST, SIC VIVE, VT NEMO TE
sentiat uiuissse.

Sententia pro uerbialis

AT NE ille quidem ipse, qui hoc dixit, latere uoluit, quando quidem hoc ipsum ideo dixit, ne esset ignotus, sed uideretur aliquid supra uulgus sapere, adhortando ad gloriæ contemptum immeritam sibi parans gloriā. Sapientem ego odi, qui sibi ipsi non sapit. Narrant enim Philoxenum Eryxididis filium & Gnathonem Siculum, obsonatorū audidissimos, nasi mucum emungere solitos in catinum, quo reliquis conuiujs dederunt, ipsi soli cibus appositis explerentur. Sed qui immo dice sunt adididid gloriæ, alijs ad fatietatem usq; damnant gloriā, ueluti ritualibus, ut ea citra æmulum potiantur, idemq; faciunt quod remiges solent. Etenim quemadmodum illi ad puppim spectantes, proræ tamen impetum adiuuant, ut undæ quoq; repercussus cymbam arreptam impellat: ita qui præcepta huiusmodi prodiderunt, gloriā uelut auerſi sectantur, alioqui quorsum attinebat hoc dicere, quorsum autem scribere, scriptum edere, ac posteris tradere? An fugētatis homines latere uoluit, qui ne posteris quidem uoluit ignotus esse? Quin illud ipsum nōne malum est, sic uiuere, ut nemo sentiat te uiuissse, perinde quasi suffosso monumento. An hoc ipsum uiuere turpe est, ut omnibus conueniat esse ignotum? Ego uero dixerim, ne male quidem uiuens latere uelis. Sed esto nouus, respisce, poeniteat, siue uirtute præditus es, ne fias inutilis, siue malus es, ne maneat incurtus. Immo distingue ac discernere, cuiñā istud præcipias: si indocto, malo, ac stulto, perinde est ac si dicas, nemo te sciat febricitari, nemo te sciat teneri phrenesi, ne te nouerit medicus abi, conijce te aliquò in tenebras ignotus unā cum tuis malis. Et tu abi cum tuo uitio, morbo laborans immedicabilis ac pernicioso, occultans inuidiam, ac superstitionem, ueritus ceu pulsū quemdam exhibere, his qui monere possunt, ac mederi. At prisci illi mortales, ægrotos palam exhibebant, eorū unusquisq; si quid habuisset conducibile, quod uel ipse ægrotans, uel alterum curans comperisset, consulebat ei cui opus erat. Atq; ita ferunt artem experimentis singulatim collectam, in manus auctam esse: uerum illud etiam oportebat, morbidam uitam, animiq; morbos omnibus retegere, ut qui tetigisset & affectus perspexisset, posset dicere, irasceris, hoc caueto. Zelotypus es, hoc facito. Amas, & ego quondā amaui, uerum poenituit. Nunc contra negant, occultant, cōtrahunt, alteq; in semetipsis animi pestem reconduunt. Iam si bonis præcipis ut lateant, & ignorētur, dicis igitur Epaminondæ, Ne fueris dux exercitus. Lycurgo, ne leges condideris. Thrasibulo, ne peremeris tyrannos. Pythagoræ, ne docero. Socrati, ne disputato, ac tibi ipsi in primis Epicure, ne quid scribas amicis quos habes in Asia, ne ue communices cum his, qui ab Aegypto profecti te uisunt, ne Lampfacenis ephelis stipatus incedas, ne passim emittas libros omnibus uiris, ac mulieribus sapientiam tuam ostentans, ne quid ordines de sepultura. Quorsum enim pertinent mentis communis? Quorsum studiosorum & honorum conuentus? Quorsum tot uersuum milia, ad Merrodorū, ad Aristobolum, ad Chæredemum scripta, accurateq; composita, ut ne defuncti quidem ignoti sint, an ut uirtuti præscribas obliterationem, ocium arti, silentium philosophiæ, obliuionem beneficentiæ: Quod si uelut è cōiuiuo lumen, sic è uita tollis cognitionem, quo nesciantur omnia ex uoluptate, & ad uoluptatem facere, nemo sciat te uiuissse. Prorsum igitur si quis cum iucundo scorto sit uitam acturus, si cum

Veteres ægrotos palam curabant

Leontio

Leontio consuetudinem habiturus, si formosam amplexurus, si summum bonum in carnis titillatione positurus, hæc extremas desiderant tenebras, hæc noctem, ad hæc obliuionem & ignorationem præcipe. Sed si quis in naturalibus deum laudet, eiusq; iustitiam, ac prouidentiam, in mortalibus autem legem, benignitatem, & rerum administrationem, in administratione uero, honestum, non utilitatē, cur debeat huius latere uita? An ne quem erudiat, ne quem ad uirtutis imitationē excitet, ne cui sit exemplo ad honestatē? Si Theomistocles ignotus fuisset Atheniensibus, Græcia non expulisset Xerxen: si Romanis Camillus, non esset ciuitas Romana, si Dionis Plato, non fuisset liberata Sicilia. Verū quem admodum lumen in causa est, ut non solum alij alijs conspicui simus, uerum etiam utiles: ita noticia, non gloriā modo, uerum exercitationem parit uirtutis. Epaminondas igitur ad quadragessimū usq; annum ignotus, nihil profuit Thebanis, deinde præfectus rebus gerendis, & imperium nactus, rem pub. pereuntem seruauit, Græciam seruitute liberauit, uirtutem in gloria uelut in luce, suo tempore non ociosam præstans. Refulgecit enim quum res & usus postularit, uelut generosum æs, quod per tempus ociosum iacuit, impetum suum per domum declarat, uelut inquit Sophocles. Quin etiam hominis ingenium, ceu cariem & senium in ocio contrahit, propter obscuritatem. At mutua quies, uelut sedentaria in ocio semota, non corporibus modo, uerum etiam animis marcorem conciliat. Non secus atq; aquæ latentes, propterea quod umbra sint opacæ, torpentq; neq; profuant, putrescunt. Itidem eorum qui in ocio degūt, uita, si quid habeat usui futurum, tamen quia non promanant ad alios, nullo inde bibente, corrumpitur & consenescit uis illa natura. An non uidens in nocte, tum corpora inertī torpore occupari, tum animos pigra quadam inertia segescere, contractamq; & coarctatam in sese rationem, uelut ignem, penè extinctum ob inertiam ac mororē, paululum distractis imaginationibus moueri, ut hominem uiuere tantū in dicit: At simul atq; solem emergens, fulgurantia submouit somnia, ac uelut in unum commiscens, reuexit atq; excitauit sua luce acies & cogitationes omnium, quæ admodum inquit Democritus, nouo in die uersantes homines, in uita inter ipsos alacritate, ueluti subita renouatione denuo creati, alius aliunde surgūt ad opera. Ego sanè sic existimo, hoc ipsum quod uiuimus, quod omnino nascimur, quod in hominum genus asciti sumus, in hoc à deo donatum esse ut innotescat. Latet autem & incongnitus est, in turba uniuersū, dumq; per minuta sparsim mouetur. Verum ubi natus fuerit, & se ipse collegerit sumpsitq; magnitudinem, tum elucescit, fitq; ex ignoto manifestus, ex obscuro conspicuus. Neq; enim cognitio uia est ad essentiam, quemadmodum dicunt nonnulli, sed essentia potius ad cognitionem. Neq; enim ille producit aut gignit omnia quæ nascuntur, sed ostendit. Quemadmodum nec corruptio est sublatio existentis ad non esse, sed magis abductio rei dissolutæ ad obscuritatem. Vnde qui solem Apollinē esse credunt ex maiorum ac priscorum mysterijs Delium ac Pythium eundem cognominant. Cæterum eum qui diuersæ partis est dominus, siue deus is est, siue demon, ad eum id est orcum appellant, quod mortui in locum tenebrosū & obscurū demigremus, ad densæ noctis, somniq; inertis regem. Opinor autem à ueteribus hominē quoq; simili de causa dictum esse phota, nimirum à luce, propterea quod omnibus uehemens quædam insita sit cupiditas & cognoscendi, & innotescendi. Sunt autem & philosophi nonnulli, qui ipsam animi substantiam lumen esse putent, quum alijs adducti coniecturis, tum hac potissimum, quod nihil omnium æque refugit & odit, atq; ignorantiam & quicquid luce uacat, id refugit, eoq; perturbatur, quod tenebræ illi suspiciæ terrorem incutiant. Cōtra lux usq; adeo est iucunda & amabilis, ut nihil eorum quæ natura uoluptatem adferunt, absq; luce cupiat in tenebris, uerum ea uoluptatem omnem, omne studium quacunq; re frui uelis, ceu nouum condimentum admixtum, exhilarat, & iucundum facit. At qui hominem conijcit in ignorationem, & obscuritatem, ac tenebris obteggit, uitamq; quasi sepelit, is uidetur hoc ipsum grauius ferre, quod nascimur, & eo reuocare nos, ut nō simus. Et tamen aiunt gloriæ essentiaq; locum sedem esse piorum, quibus splendet solis uigor, deinde noctem inferne in pratis roseo colore purpurantibus, quibus in tonsa uernant omnia, & procerarum arborum floribus amœnus cōuestitur campus, tum amnes quidam fletus ignari ac lenes eum perfluunt, ipsi transigunt iucunde tempus colloquijs & commemoratio: ne rerum præteritarum ac præsentium, deducentes sese mutuo, & inter se cōsuetudinem

Simile

Epaminondas

Vita sedentaria marcorem conciliat

Ex poeta quopiam

Ædes E porta quopiam quæ

uita agitantes. Porro tertia uia eorum est, qui impie uixerunt & iniuste, animas in obscuro locum & barathrum quoddam praecipitans, unde immensas rucant tenebras, languida noctis obscurae flumina, quae recipiunt, & ignoratione atque obliuione tegunt eos qui puniuntur. Neque enim uultures semper arrodunt eparosium in terra iacentium. Nam aut exustum est, aut computruu. Neque grauium quorundam onerum gestatio affligit, conficitque corpus eorum qui puniuntur. Neque enim iam carnes aut ossa cohaerent neruis. Nullae sunt corporis reliquiae uita defunctis, cruciatuum eorum capaces, qui speciem sibi respondentem requirunt. Sed una profecto ratio puniendi eos, qui male uixerunt, nempe obscuritas & ignoratio, & modis omnibus abolitio, tollens in tristem amnem, eque Iethe, id est obliuione praecipitans in abyssum, ac uastum pelagus, uidelicet ignauiam & ocium, quod suo fluctu ignorationem & obscuritatem secum trahit.

PLVTARCHVS DE CVPIDITATE

DIVI TIARVM, DESIDERIO ERASMO

Roterodamo interprete.

HIPPO MACHVS A liptes, quibusdam laude efferentibus, praelongum quempiam, ac praelongis manibus hominem, tanquam ad pugilum certamen idoneum, sane inquit, si suspensa in alto corona foret detrahenda. Idem licebit dicere in hos qui pulchra praedia, qui amplas aedes, qui pecuniae uim stupent, atque his in rebus felicitate sitam esse ducunt, sane si quidem uenalis esset emenda felicitas. Quamquam permultos uideas, qui malint esse diuites, simulque miseri, quam dato argento parare felicitatem. At non emitur nummis, animus liber omnium molestia, suaeque contentus sorte, nec magnanimitas, neque tranquillitas, neque libertas. Diuitem esse, non est diuitias contemnere, nec immodicas opes possidere, sed non egere superuacaneis. A quibus igitur malis liberant diuitiae, si ne hoc ipsum quidem adimunt malum, sui cupiditatem: Quin potus sedat sitim, cibus fame sanat. Et ille qui dicit, da pallium Hipponacti, uehementer enim algeo, pluribus impositis palliis offenditur, ac dilinquit. Ceterum argenti cupidinem non extinguit argentum, nec aurum auri, neque si plura possideas, coeretur plura possidendi cupiditas. Quin idem dicas licebit diuitijs, quod in medicum competit impostorem, pharmacum tuum morbum auget. Nam ille qui susceperit homines egentes panem, lecto, medicis indumentis, & obsonio quolibet, implet cupiditate auri, argenti, eboris, smaragdorum, canum, equorum uidelicet a necessarijs ad periculosa, rara, paratu difficilia & inuisitata, traducto appetitu. Quandoquidem nemo pauper est earum rerum, quae naturae sufficiunt, neque quicquam unquam foenore mutuum accepit, ut farinam, calcem, panem, aut oleae baccas emeret. Sed hunc sumptuosa domus aeri alieno reddidit obnoxium, illum contiguum suis agris oliuetum, alios arua frumentaria seu uineta, nonnullos mulae galaticae, alios equi iugiferi, uehicula magnifica cum plausu ducentes praecipitarunt in barathrum paucorum, usurarum, pignorum. Deinde fit, ut quemadmodum hi qui non sitientes bibunt, neque esurientes edunt, etiam ea quae sitientes atque esurientes sumptuerant, reuomunt: sic hi dum superuacanea & inuisitata appetunt, ne necessarijs quidem potiantur. Atque isti quidem sunt huiusmodi. Ceterum eos qui nihil insumunt, possident autem permulta, semperque plura desiderant, magis etiam admirabitur qui meminerit Aristippi. Nam is solitus est dicere, si quis multum ederit, multumque biberit, nec unquam expleatur, adit medicos, percontatur quid sit morbi, quae sit affectio, qua ratione queat leuari. At si quis habens quinque lectos, requirat decem, ac decem possidens mensas, alteras totidem coemat, quumque multum adsit agrotum, multum pecuniae, non tamen expletur, uerum in alia inbitans uigilat, nullisque omnino rebus satiari potest: hic non existimat sibi opus esse a quo curetur, quicque ostendat, quibus ex causis morbus is sit ortus. Ac sane qui quum nondum biberit, sitiat, futurum expectes, ut is simul atque biberit, siti liberetur. Eum uero qui continenter bibat, nec ullum faciat sinem, huic non expletione, sed purgatione iudicamus opus esse, iubemusque uomere, quippe qui non perturbatur

Ex poeta quopiam

tur inopia, sed acrimonia caloreque quopiam, qui praeter naturam inest. Ergo etiam qui eger atque inopia laborat, ex eorum numero, qui parant facultates, fortasse quiescet, parata domo, aut inueto thesauro, aut amici cuiuspiam ope persoluto, liberatus a re alieno a foeneratoratore. At si plura quam sat est possidet, plura nihilominus concupiscens, hunc nec aurum, nec argentum sanare potest, nec equi, nec oues, nec boues, sed eiectione aut purgatione opus habet. Neque enim huius morbus est penuria, sed insatiabilitas, amorque diuitiarum a prauo, & a ratione alieno iudicio proficiscens: quae nisi quis reuellat ab animo ceu malum transuersum inhaerens, non desinet superfluis egere, hoc est desiderare ea quibus non est opus. Medicus ad hominem ingressus, lecto affixum, suspirantem, ac cibum capere recusantem, simul atque tetigerit eum, ac percontatus fuerit, deprehenderitque non teneri febri, animi morbus est inquit, ac discedit. Nos igitur quum uiderimus hominem lucris ad dictum & intrabescentem, sumptibus ingentem, a nulla turpitudine molestiaeque temperantem, quae modo conducat ad rem faciendam, quum domos habeat, agros, armenta, mancipia, uestes, quo tandem morbo dicemus hunc hominem teneri, nisi animi paupertate: Quandoquidem pecuniarum inopiam, quemadmodum ait Menander, uel unius amicis benemerens sustulerit. At illam animi penuriam, ne uniuersi quidem expleant, neque uiuentes, neque uita defuncti. Quare illud eleganter in hos dictum est a Solone,

Haud est finis opum fixus mortalibus ullus.

Alioqui hi qui sapient, hi naturae modum habent praescriptum, adestque finis aliquis necessitatis ueluti centro & interstitio circumscriptus. Iam uero est & illud auariciae proprium, quod haec cupiditas ipsa sibi repugnat ne satiatur, quum reliquae magis ad id adiuuent. Itaque nemo sanus ab obsonijs abstinet, ob id ipsum quod sit auidus obsoniorum, nec a uino quod uini sit appetens, quemadmodum isti a pecunijs abstinent, ob pecuniae cupiditatem. Et sane nonne morbus in sanitate similis ac miserandus uideatur, si quis ob id non utatur ueste quod algeat, neque pane quod esuriat, neque diuitijs quod diuitiarum sit auidus. Sed isdem in malis est, in quibus Thrasionides ille, nam intra me est, licet hoc mihi, & uolo sed non facio, quemadmodum solent hi, qui insanissime amant. Sed posteaquam omnia conuulsero, ob signa ueroque, aut usurarijs ac negociatoribus denumerato, tum alia concueruo uenoreque, urgeo famulos, agricolas, debitores. Deum immortalem num quem hominem miseriorem uidisti aut amarem infelicis: Sophocles interrogatus, posset ne congrederi cum muliere: bona uerba inquit o homo. Nam liber iam sum factus, & ab inclementibus istis ac furiosis dominis aufugi, senectutis beneficio. Elegans enim est, ut cum uoluptatibus, simul desinant & cupiditates, quas neque uir potest effugere, quemadmodum dixit Alcaeus, neque mulier. Atqui id non accidit in cupiditate diuitiarum, sed magis tanquam acerba grauisque domina, cogit quidem ut pares, ceterum uetat ne fruaris. Et cupiditatem quidem acuit, uoluptatem autem subducit. Stratonicus igitur Rhodiensium luxuriam taxauit, quum diceret eos aedificare, tanquam immortales, obsonare tanquam breui tempore uicturos. At auari parant quidem opus tanquam splendidum, utuntur autem uelut fordidum, & labores tolerant, quum careant uoluptatibus. Itaque quum Demades adesset aliquando Phocioni prandenti, uideretque mensam illi parcam ac frugalem esse, demiror te Phocion, inquit, qui rem publicam administras, quum possis ad istum praedare modum. Nam ipse uentri gerebat magistratus, a deo, ut quum existimaret Athenas minus esse, quam ut suo luxui suppeditare possent, e Macedonia quoque commeatum pararet: unde & Antipater hunc iam senem conspicatus, dicebat uelut e uictima oblata, nihil esse reliquum, praeter linguam & uentrem. Te uero quis non admiretur infelicissime, si quum possis istum ad modum uiuere uitam a deo sordidam, a deo ab homine alienam, nemini quicquam impertiens, tam in comis in amicos, tam non munificus erga rem publicam, tamen affigeris, uigilas, operas conducis, captas hereditates, submittis te, quum tantum habeas oculi uitaticum, nempe sordidam parsimoniam. Narrant Byzantium quendam quum mœchum in deformi uxore deprehendisset, dixisse, O miser quid opus est sapragora dote: Age tu quidem scelesti mices ac subtaxas reges, quod opes sibi comparent, regumque praefectos, tum hos qui dominari in republica primasque tenere uolunt: at his quidem necessitas est, dum ob ambitionem, fastum, & inanem gloriam exhibent conuiuia, largiuntur, satellitum alunt, munera mittunt, alunt exercitus, gladiatores emunt: tu uero tantum negocij susti-

nes, perturbans ac distorquens teipsum, quum cochleæ uitam uitas, ob animi sordes ac parsimoniam, & omnia molesta perfers, nullum inde fructum captiens, haud secus atque balnearis alius, qui quum ligna fumentatq; deportet, semper tamen fumo ac fauillis est oppletus, nec unquam particeps fit, neq; balnei, neq; teporis, neq; mundicie. Atq; hæc dixerim aduersus asiniam istam, ac formicarum uitæ sitillimam diuitiarum cupiditatem. Est autem & aliud auaricie genus ferinum, nempe eius quæ calumniatur, quæ captat hæreditates, quæ circūuenit, quæ pluribus negocijs inuoluit sese, quæ curis discrutiat, numeratq; quot adhuc ex amicis sint superstitēs. Atq; hæc omnia quum faciat, nulla tamen ex parte si uitur quæ sitis, itaq; quemadmodum uiperas, cantharides, ac phalangia magis detestamur, atq; odimus, quam ipsos uros ac leones, propterea quod interficiant ac perimant homines, nullum usum captientes ex his quos occiderint: ita magis conuenit inferos esse his qui per sordes ac parsimoniam mali sunt, quam his qui per luxum. Nam alij eripiunt, quibus ipsi uti, neq; possunt, neq; solent: unde fit, ut illi quidem quum abundant, & quod satis sit habent, indutias agant, quemadmodum respondit Demosthenes his qui credebant Demadem desuisse malum esse, iam enim inquit faturum uidetis, ueluti leones. At his uersantibus in publicis officijs, idq; ad nullam rem nec iucundam nec utilem, nullæ profus indutiæ, neq; feriæ sunt cumulandi diuitias, propterea quod semper inanes sint, semperq; egeant omnibus. At isti sane, dixerit quispiam, liberis & hæredibus seruant ac recondunt opes, quibus dum uiuunt, nihil impertunt. Verū perinde accidit ut in muribus qui in metallis aureis uescuntur arenulis, nec licet per eos auro potiri, nisi mortui sectione aperiantur. Porro filijs atq; hæredibus, qua de causa capiunt multam pecuniam, & amplas relinquere facultates: Nimirum ut hi quoq; seruent alijs filijs, non aliter quam faciunt canales fictiles, quæ nihil ipsæ in se recipiunt humoris, sed omnes alia in alia transfundunt aquam: donec aliunde quispiam, uel calumniator, uel tyrannus extiterit, qui custodem illum intercédât, eoq; comminuto alio diuitias auertat ac deriuat: aut donec, quemadmodum dicunt, aliquis qui sit totius generis sceleratissimus, omnia bona solus deuoret. Non enim seruorum tantum liberi nascuntur prodigi iuxta Euripidis sententiam, uerum etiam sordidorum: quemadmodum Diogenes facete taxauit hoc hominum genus, quum diceret præstare arietē esse uiri Megarenis, quam filium: siquidem quum erudire uidentur & instituere, perdunt ac deprauant, inferentes in animos eorum pecuniam studium, ac parsimoniam, ueluti munitum quempiam locum in hæredibus ædificantes, in quo tuto seruetur hæreditas. Nam hæc sunt quæ monent ac docent, Lucrator, ac parcito, tantq; teipsum esse putato, quantum habueris. Atqui istud non est instituere, sed cōtrahere sarcinæq; uelut marsupium, quo capere seruariq; possit quod fuerit immisissum. Quanquam marsupium tum deniq; redditur sordidum ac male olens, postea quā immisissum fuerit argentum. At auarorum liberi priusquam accipiant diuitias, implentur amore diuitiarum; ab ipsis parentibus: quibus illi sane dignam pro institutione mercedem rependunt, dum eos non ob id amant, quod multum ab illis sint accepturi, sed oderūt quod nondum accipiant. Etenim quum ab illis didicerint nihil admirari præter diuitias, nec alio uitæ rationes referre, nisi ut quàm plurima possideant, nō sinunt illos uiuere, putantq; tantum sibi adimere tempus quantum illis addecerit. Quas ob res uiuis adhuc parētibus clanculum utcunq; surripunt, ac suffurantur uoluptatem, fruunturq; & tanquam de alieno impertunt amicis, insumentes in cupiditates ubi quid audito perceperint: uerū ubi de functis parentibus clauēs acceperint, ac sigilla, tum protinus alia uitæ species, uultus grauis & austerus atq; inaffabilis, non uenit in mentem follis, non pila, non lucta, non acadēmia, non lyceum, sed seruatorum examinatio, syngrapharum inspectio, cum dispensatoribus, ac debitoribus disceptatio, tum occupatio ac sollicitudo, quæ prandio priuet, quæq; noctu ipsum in balneum comitatur. Cæterum exercitamenta in quibus fuerat institutus, & aqua Dirces negliguntur: quod si quis illi dixerit, non audis philosophum? qui possum inquit non est mihi ocium patre mortuo. O te miserum, quid tibi reliquit pater, conferendum cum eo quod abstulit? nempe libertatem & ocium: quanquam non tam ille abstulit, quam ipsa rerum opulentia, quæ tibi circumfusa tui que uictrix inflammat te, ut apud Hesiodum uxor absque torre, crudelique tradit senectuti, tanquam præpropere rugas, & canos in ducēs animo, uidelicet curas e studio ditescēdi eiq; negocijs nascen-

tes

tes, per quæ marcescit alacritas, splendor, & humanitas. Sed dicit aliquis, at non uides quosdam, splendide pecunijs utentes? Sed tu, sic enim respondebimus, non audis Aristotelem dicentem, alios quidem uti, alios uero abuti, perinde quasi neutrum ad rem pertinet? Verum illos sua opulentia, nec ornat, nec tuat, hos uero lacerat etiam ac dehonestat. Age sane, consideremus in primis quoniam sit usus iste, cuius gratia magnificamus diuitias, num est earum rerum, quas requirit natura? At in his nihilo plus habent locupletes, q̄ hi qui fortuna sunt mediocri. Verum opulentia res est profecto leuis nec admodum suspicienda, quemadmodum dictum est à Theophrasto, si Callias Athenensium opulentissimus & Istenias Thebanorum locupletissimus, hisdem usi sunt, quibus Socrates & Epaminondas. Nam sicut Agathon tibias e cōiuiuo relegauit ad mulieres, satis esse iudicās confabulationē eorū qui adessent, ita stragulas purpureas, mensas preciosas, cunctaq; superuacanea submouerit, qui uideat diuites hisdē rebus uiuētes, quibus & pauperes, non

Protinus a renti temonem imposito fumo

Intereatq; labor mulumq; boumq; ualentum,

sed aurificum, tornatorum, unguentariorū, coquorum, si rerum inutilium luxus per temperantiam probe eiciatur. Quod si ea quæ natura requirit, etiam diuitum sunt cōmunia, diuitiæ uero sese iactant de superfluis: Scopamq; Thessalum laudandum duxeris, à quo quum peteretur aliquid ex rebus domesticis, uelut superfluum, ita etiam inutile, Atqui inquit his superuacaneis felices sumus ac beati, non illis necessarijs: uide ne pompam magis ac solennes ludos laudare uidearis, quam uitam. Patriū Bacchanalium festum olim populariter atq; hilariter agebatur, pompa erat, amphora uini & pampinus, deinde hircum trahebat quispiam, hunc alius sequebatur caricarum cophinum gestans, postremo loco phallus erat. At ista nunc despiciuntur & obscurata sunt, nimirum dum circumferuntur aurea uasa, magnificæ uestes, dum aguntur currus ac personæ: ita quæ erant necessaria atque utilia in diuitijs, ea sunt obruta superfluis & inutilibus. Verum pleriq; nostrum accidit illud Telemachi. Nam ille per imperitiam, uel potius obrusticitatem, quum Nestoris domum uideret instructam mensis, uestibus, stragulis, uino suauis, non admiratus est eum rebus necessarijs & utilibus abundantem. Cæterum apud Menelaum conspicatus ebit aurum & electrum, obstupuit dixitq;

Talis adest aula hæc, qualis Iouis altitonantis

Plurima dictumira, stupor me habet aspicientem.

Porro Socrates aut Diogenes dixisset, quàm multa hic misera, inutilia, stulta, risus me capit aspicientem. Quid ais stolidè? quum debueris detrahere purpuram & ornatum à muliere, ut desineret delitiarum rerumq; peregrinarum amore insanire, tu contra exornas eades, perinde quasi theatrum, aut scenam ingredientibus: Huiusmodi felicitatem adferunt diuitiæ quæ sit spectatorum ac restium, aut certe nulla. At temperatum esse, philosophum esse, de dijs scire, quæ scitu sunt necessaria, id semper idem est, etiā si uniuersi nesciant mortales, sed proprium iubar magnamq; lucem habet in animo, & gaudium domesticum parit, ipso suo ipsius fruente bono, siue uideat aliquis, siue lateat omnes, & deos & homines. Huiusmodi quidem res est, uirtus, ueritas, disciplinarum Geometriæ & Astrologiæ pulchritudo, an conuenit huic phaleras istas diuitiarum, monilia, puellariq; conferre ostentacula? Si nemo uideat, nec aspiciat, ueræ cæcæ sunt, & orbæ luce sunt diuitiæ. Siquidem diues quum solus cœnat cum uxore seu familiaribus, non facessit negotium mensis cōuualibus, neque poculis aureis, sed utitur quibuslibet, ac plebeis: adest uxor, nullo auro, nulla purpura insignis, sed simplici cultu. Verum ubi iam concenatio, hoc est, pompa & spectaculum adornatur, fabulaq; diuitiarum inducitur, tum è nauibus effert lebetesq; tripodasq; ordine disponuntur lucernæ, contrahuntur calices, mutant pocillatores, reuertunt omnia, omnia mouent, aurum, argentum gemmis additum, palam se diuites esse confitent, cæterum abest alacritas, abest temperantia, etiam si solus cœnet.

e 4

Agathon tibi
as ex cōiuiuo
relegauit
Versus Hesiodi

Versus Homeri

Ex poeta quopiam

Ne solis lamis existimes oculos esse emissitios, uir ornatissime, aut soli Midæ prælongas aures: en nos tanto locorum interuallo dirempti, etiam isthuc usque porrectis auribus atq; oculis audimus quid optimus quisq; de te prædicet. Spectamus ac suspicimus raras animi tui dotes, quibus longe ditior es, quam thesauris regis, etiam si tuum esset, quicquid dispensandum accepisti. Quin potius quod te non uisum nouimus, haud quaquam aurium aut oculorum nostrorum curiositati tribuendum est, sed quemadmodum tonitruui strepitus procul auditur etiam surdastris, ac fulguris emicantis iubar procul etiam cæcutientium præstringit oculos, ita uirtutum tuarum splendor fama; nusquam gentium nõ penetrat. Nos uero natura penè dormitabundos hisce temporibus expergeficit necessitas, ut homines uirtute præstantes, & cognoscere studeamus, & cognitos demererit; non aliter q̄ qui uiribus hostium pressi metuunt extrema, è regionibus quamlibet longinquis asciscunt auxilia, & nusquam non habent aures atque oculos, uidelicet captantes si quid alicunde præsidij rebus laborantibus affulgeat. Itaq; quum perspicimus homines quosdam, si tamen qui tales sunt, homines dici merentur, deuotis animis & coniuuatis copijs imminere bonarum literarum exitio, quibus ut in genere fateor me debere plurimũ, ita fatentur & illæ, se nonnihil uicissim & mihi debere, non pudet undiquaq; præstantium heroum emendicare præsidia, aduersus Gothorum ac Vuandalorum istorum insanas incurfiones: ut prorsus uideatur actum, non modo de linguis ac politioribus literis, uerum etiam de disciplinis omnibus homine libero dignis, nõ cõtingat non unus aliquis Camillus, sed multi propugnatores, qui tantum ualeant, ingenio, uirtute, & autoritate, quantum aduersarij ualent insania, malicia, & impudentia, quibus rebus sine cõtroversia ualent plurimum. Extinctus aut huiusmodi studijs, que so quam tulum aberit uita nostra à uita pecudum, ferarum ac piscium: Atque ut hanc legationem publico studiorum nomine non detrectarem ad te suscipere uir clarissime, ceu calcar addidit Ioannes Antonnius Cassouensis, uir moribus non minus integris quam candidis. Apud me certe fidei spectatissima sit oportet, cui corpusculum hoc, uitro fragilius, aut sim credere, quod tamẽ nulli sem medico uel fidentius uel felicis unquam credidi, quam illi iuueni. Is mihi quum hic esset, nunquam desistit prædicare, quam propensus esset animi tui fauor, erga rectorum studiorum cultores, tum autẽ quantum apud inclytum Hungariæ regem polles gratia, quantum apud Hungaros omnes auctoritate. Quid multis persuasit hanc legationem, nec mihi nec studijs infeliciter cessuram. Orator itaque pro literis ueniens ab ipsis literis munusculum adfero, duos Plutarchi libellos, qui utinam per me tam diserte loquatur latinis auribus, quam haecenus Græce peritis loquebantur. Mihi certe non mediocre negocium exhibuit, ipsa Plutarchicæ phraseos subtilitas, sensusq; reconditi ex retrusis omnium autorum ac disciplinarum apothecis sic deprompti connextique, ut non orationem sed Centonem, aut ut melius dicam, musaicum opus existimes, ex emblematicis exquisitissimis concinnatum: quod ut illi fuit facillimum, qui pectus habebat instructissimum omni genere literariæ supellectilis, ita difficillimum est interpreti, quid unde decerpserit obseruare, præsertim quum plerique scriptores non ex tẽt e quorum pratis decerpserit suos flosculos, unde corollas hæc contexit. Præter hanc difficultatem habet concisum quiddam & abruptum, subito lectoris animum transmutans in diuersam regionem: ut iam non solum requirat undiquaq; doctum, uerum etiam attentum ac uigilantem. Denique Boetus quidem est Plutarchus, sed aurem animumque Boetum longe submouet à lectione. De mendis interim librariorum nihil dicam, que tamen ueluti salebræ non raro cursum nostrum remoratae sunt. Vicinus quidem per multas, nonnullas sed admodum paucas transilijmus uerius quam submouimus. Verum omnem difficultatem abunde pensat utilitas argumenti. Socrates philosophiam è coelis deduxit in terras, Plutarchus introduxit in cubiculum, in conclaue, in thalamos singulorum. In huiusmodi campis nunc ideo uerfor libentius, quod eò tumultus uideam deuenisse rem Christianam, ut de Christo loqui parum sit tutum, siue bene loquaris siue male, adeo sub omni lapide scorpius dormit. Plutarchus autem in his libellis ea tractat

ea tractat, quæ quouis tempore mox in usum uitæ depromere possit. Quo magis admiror, quicquid hic autor prodidit de moribus, non teri manibus omnium, non à pueris edisci. His certe libellis quamq; & olim non indiligenter lectis, sentio me nonnihil profecisse, dum attentius uerso, dumq; penitus intropicio. Sunt uita, quæ senectus uel tollit, uel saltem mitigat. Caterum ira, quam in iuuenibus acuit sanguinis feruor, ac rerum inscitia, in senibus repubescit, nimirum ob ætatis imbecillitatem, nisi rerum usus ac philosophia ratio pharmacum præsentaneum admoueat. Quin & curiositatis uitium utriq; ætati pubescenti uidelicet ac repuerascenti familiare uidetur, nisi quod in pueris nomen habet leuitatis, in senibus suspicionis. Et si Peripateticis credimus, pueris hic ueluti stimulus additus est ad rerum cognitionem, senibus ceu remedium aduersus lethargum ac uertum, aut submonitor potius aduersus captionem. Rerum alienarum curiositas adeo me nunquam tenuit, ut propriarum etiam securior sim quam expediat. Caterum irasci celer, at licet ut placabilis essem. Nonnunquam anteuertit hic affectus ac fallit animi propositum, præsertim ubi quod peccatur cum impudentia malitiæq; coniunctum est. Et tamen unum è paucis esse me puto qui grauati ac serio discedunt ab amicitia, quicq; capitaliter læsi, idq; non semel, possunt non *μυρομαχίονα*. Fortassis tuæ prudentiæ, ingenijq; lenitati, non est opus talibus remedijs, nisi quod tantum negociorum sustinẽti perdifficile est non alibi commoueri. Certe nullus est mortalium tam absolutus, ut non habeat quod proficiat, etiam si desit quod corrigat. Bene uale uir clarissime. Basileæ pridie calendas Maías. Anno 1525

DE COHIBENDA IRACUNDIA

DIALOGVS SYLLAE ET FVNDANI, AVTORE PLV-
tarcho Charoneo, interprete Erasmo Rot.

REcte mihi facere uideatur Fundane pictores qui priusquam absoluant opera sua, ex interuallo temporis solent ea contemplari, propterea quod dum ea seponunt, nec in oculis habent, frequenter iudicando, faciunt ut nouũ sit iudiciũ, quod tenue discrimen magis attingitur, id quod celat asiduitas & assuetudo. Quoniam autem fieri non potest, ut homo à seipso seiunctus, ac interrupto sensu asiduitatis rursus ex interuallo semet adeat, imò ea res uel maxime facit unumquemq; deteriorem suis ipsius iudicem quam aliorum: proximum fuerit, ut amicos quisq; suos ex interuallo contempletur, pariterq; seipsum illis contemplandum exhibeat, non an breui consenuerit, & utrum corpus melius an deterius habeat: sed mores potius ac uitam oportet inspicere, an his aliquid boni tempus addiderit, aut aliquid mali detraxerit. Ego igitur cum hic alter sit annus quod Romã adueni, dein de hic mensis quintus, quod tecum ago consuetudinem, non arbitror admodum esse mirandum, quod ob ingenij tui dexteritatem ad ea bona, quæ prius aderant, tantum incrementum, tantaq; facta est accessio. Caterum ubi uideo tantam illam ingenij uehementiam, & igneam, ut ita dixerim, ad iram impetũ, rationis magisterio uersum in tantam morum placabilitatem ac mansuetudinem, subit ad illum irati animi impetum hoc dicere, O diu quanto est iam mollior. Ita Græci quidem de Hecloire iam exanimi. Caterũ hæc mollitudo non segnicem aut dissolutionem, sed nõ aliter quam terra cultu subacta, lenitatem ac profunditatem ad res agendas efficacem, pro impetu illo ac uehementia accepit. Vnde liquet & illud, iracundiã ac ferociam, non per ætatem simul cum deficiente corporis uigore, neq; suapte spõte uelut emarcescere, sed honestis quibusdam ac placidis rationibus sanari. Quanquam sanè, nam uerum apud te non tacebitur, Eros amicus, qui hæc nobis renunciabat, suspectus erat, quasi ob beneuolentiam ea testificaretur, non quæ adesset, sed quæ deceret adesse honestis ac bonis amicis: etiam si, quod tu nosti, nõ solet facile huc adduci, ut in cuiusq; gratia cõcedat de sententia. Verũ & ille nunc à falli testimonij crimine liberat, & tu, quando præbet ocium ipsa profectio, enarra nobis, ueluti curationẽ tuis ipsius, ac medicinã quamptiam, qua usus, animum iracundum reddideris adeo tractabilem, simplicem, ac rationi audientem, obtemperatẽq;. Itane nõ consideras amicissime Fundanus Sylla

Sylla, ne & ipse ob amicitiam ac benevolentiam qua nos prosequeris, hallucineris aliter
 bi in iudicandis nostris. Siquidem Eros, cum frequenter ne ipse quidem stabilem habeat
 animum, & in Homerica persuasione permanentem, sed exacerbationem odio uitiorum,
 uerisimile est nos uideri mansuetiores, quemadmodum in picturis figurarum musicarum
 transmutandis, neta quaedam, quæ sonum reddunt acutissimum collatæ ad alias ne-
 tas, ordinem accipiunt hypatarum, quæ sonant grauissime. Neutrum horum accidit
 Sylla Fundane, sed age fac quod dico, nobisq; gratificare. Atqui in his que multa pulchre dicta
 à Mufonio meminimus, est & illud ò Sylla, his qui uelint esse salui, semper curandam ef-
 se uitam. Nec enim opinor conuenire, ut quemadmodum elleborus in curationem adhi-
 bitus, simul cum morbo eijcitur, itidem eijciatur & ratio, quam oportet in animo manen-
 tem, continere seruareq; iudiciū. Neq; enim pharmacs assimilis est rationis uis, sed cibis
 salubribus, placide habitū bonum gignens, in his quibus facta fuerit familiaris. Cæterum
 admonitiones & obiurgationes adhibita malo uigenti tumentiq; egre quidem ac uix per-
 ficunt quod agunt, nihil autem differunt à pastillis odoriferis, qui morbo comitiali obno-
 xios erigunt quidem collapsos, non liberant tamen à morbo. Ac cætera quidem mala, et-
 iam tum cum uiget morbi uis, ut cunq; cedunt & admittunt orationem opiferam, aliū
 de uentem in animum: uerum ira non quemadmodum ait Melanthios:

Acerba patrat, mentem ab ædibus suis,

Alas in ædes transferens, sed expellens ex ædibus, denique & excludens, non
 aliter quàm isti qui sese unā cum ipsiis ædibus incendunt, ita tumultu, fumo, caligine cum-
 cta intus replet ira, ut nec uidere possis, nec audire eos qui cupiunt subuenire. Quapro-
 pter nauis in mari tempestate periclitans sine nauclero, citius aliunde recipiat gubernato-
 rem, q̄ orationem alienam admissurus sit homo, quum impetu & ira ceu fluctibus iacta-
 tur, nisi paratā habeat domi rationem. Sed quemadmodū qui expectant obsidionem con-
 trahunt & in promptu collocant quibus est opus, nihil spei collocantes in his que sunt ex-
 tra ciuitatem: ita maxime nos oportet, aduersus iracundiam auxilia, e longinquo petita, ni-
 mirum e philosophia comportare in animum, ne cum tempus aduenerit eorum usum po-
 stulans, non facile possint aliunde inuehi. Neq; enim tum audit animum eos qui foris sunt
 ob tumultum, nisi intus habeat uelut monitorem rationem suam celeriter accipientem &
 intelligentem, quid in quaq; re præcipitur. Cæterum ira ubi audierit, ea quidem quæ sen-
 sim ac placide dicuntur, negligit, rursus aduersus eos qui acerbius instant, iritatur. Etenim
 cum ira superba sit ac præfracta, quæq; omnino difficile moueri patitur ab alio, non aliter
 quàm undiq; satellitio cōmunita tyrannus, ex sese habeat oportet domesticū aliquid ac fa-
 miliare, quod ipsam dissoluat. Itaq; irascendū assiduitas, ac frequenter in iram impingere,
 habitum peruersum gignit in animo, quæ appellant iracundiam, huc tandem deducens ho-
 minem, ut facile commoueat, utq; sit amarulentus ac morosus. Postquam animus red-
 ditus est ulcerosus, ac leues ob causas ægrescens ac de quibuslibet mouens querimonias,
 non aliter quàm ferrum tenue & inualidum, non fert denuo sculptentis manum. Cæte-
 rum ratio iudex, quæ protinus instat ac premit iracundiam, non solum præsentem medetur
 malo, uerum etiam in reliquum tempus firmum reddit animum, ut non facile morbo ten-
 retur. Mihi quidem igitur posteaquam semel atque iterum iræ restitisset, accidit id quod
 Thebanis, qui cum primum repulissent Lacedæmonios, tum ut uidebantur inuincibiles,
 postea nullo in prælio ab ñsdem superati sunt. Iam enim intelligebāt, ratione prudentiaq;
 uictoriam esse parandam, Videbam autem, nō solum frigore offuso desinere iram, quem
 admodum dixit Aristoteles, uerum etiam metu admoto extingui. Quinetiam per Iouem
 subito oborto gaudio multis, iuxta Homerum, effloruit, atque exporrectus est animus
 ira turbatus. Itaq; mihi persuasum est, non omnino malum esse immedicabile, si qui mo-
 do uelint. Neq; enim ira semper ex magnis ac ualidis iniuriis oritur, sed uel dicitur, uel io-
 cus, uel ridere quæpiam uel innuere, aliaq; huius generis multa, complures ad iram concia-
 rant. Velut Helena fratris filiam alloquens:

Electra uirgo longa temporis mora Me fari adegit.

In Eurip. Oreste Et cætera quæ inibi sequuntur, uicissim audit à uirgine:

Nunc quidem sero sapis,

Quæ tum penates turpiter reliqueris.

Itidem

Itidem Alexandrū offendit Clisthenes, qui cum in conuiuio circumferretur ingens pate-
 ra; nolo, inquit, Alexander bibendo committere, ut mihi Aesculapio sit opus. Quemad-
 modum igitur flammā pilis leporum aut stuppis paleisq; succensam, facile est cohibere,
 quo d si corripuerit solida, ac spissitudinem habentia, mox corrumpit ac simul perdit
 Sursum inualecēs, opera fabrorū ardua, ut dixit Aeschilus: Ira qui statim initio in iram
 animaduertit, dum uidet paulatim ex leuibus dictis, ac stuppea scurrilitate fumare & in-
 cendium colligere, non opus habet magno negotio, sed frequenter ipso silentio ac negli-
 gendo restinguit. Nam ut incendiū, qui non addit materiā extinguit, sic & iram quisquis
 non aluit nascentem, nec eam flatu concitauit, seipsum seruat ac subtrahit incendio. Pro-
 inde, quanquam alioqui multa dicens & præcipiens utilia Hieronymus mihi tamen non
 fatiscit in hoc quod dicit, ob celeritatem in nobis non esse sensum iræ nascentis, sed na-
 tæ duntaxat, ac præsentis. Neque enim ullum est uitium, quod dum colligitur ac concia-
 tatur, habeat æque manifestam originem & incrementum, quemadmodum erudite nos
 docet Homerus, dum Achillem quidem, mox e uestigio facit animo discrucari, dictio pro-
 uocatum. Sic enim ait:

Sic ille, hunc nubes contexit nigra doloris.

Agamemnonem uero quanquam multis uerbis prouocetur, tamen inducit lentum ad
 irascendum. Ea si quis statim initio subtraxisset illis, ac progredi uetuisset, non eouisq; in-
 creuisset discordia. Proinde Socrates quoties sensit sese acerbius commoueri, aduersus a-
 micorum quempiam, uelut ante tempestatem ad quendam marinum scopulum perueni-
 ens, remittebat uocem, ac uultu aridebat, faciemq; placidiorē ostendebat. Itaque alter-
 ram in partem desectendo atq; in diuersum nitendo q̄ quod uocabat affectus animi, ser-
 uabat seipsum inconcussū & inuictum. Est enim quoddam ò amice, iræ; ceu tyranni,
 dissoluedi initium, si non obremperes, nec auscultes illi imperanti, ut acriter uocifereris,
 ut truci si aspectu, ut cadas teipsum, sed si quiescas, nec iram ceu morbum iactatione cor-
 poris & clamore reddas uehementiorem. Nam ea quæ facere solent amantes, dum ad la-
 sciunt, dum occidunt, dum coronant fores amicæ, habent ut cunq; alieuationem, non
 ingratham, nec inelegantem:

Adueniens autem non clamore effero, cuius,

Aut quis, sed fixi dilectæ basia amicæ,

Hæc iniuria si est, fateor, sum iniurius.

Præterea quæ permittuntur lugentibus, compiorare ac lamentari, bonam doloris par-
 tem unā cum lachrymis educunt. Contra, ira uehementius incitatur his quæ faciunt ac di-
 cunt qui ea sunt occupati. Proinde quiescere optimum est, aut effugere aut occultari, se-
 seq; ad silentium uelut in portum recipere; quemadmodum solent qui sentiunt morbum
 comitalem oborientem, ne concidamus, aut potius ne in quenquam irruamus. Nam in
 amicos & potissimum & frequentissime irruimus. Nec enim amamus omnes, nec omni-
 bus inuidemus, nec omnes metuimus. Cæterum nihil est quod non inuadat & in quod
 non faciat impetum ira, sed irascimur tum inimicis & amicis, tum liberis ac parentibus,
 ac per Iouem etiam dijs, denique bestijs ac uasis anima carentibus, quemadmodum fecit

Cornuq; rumpens auro id obuinctum licet

(Thamyris,

Modulosq; rumpens fidibus intensæ lyrae.

Ac Pandarus, seipsum deuouens, nisi arcus manibus cōfractos in ignem conficeret. Xer-
 xes uero etiam ipsi mari notas ac plagas inculsit, ac monti milit epistolas: Atho infelix, ad
 coelum usq; porrecte, ne meis operibus facias lapides magnos & ad eruendum difficiles,
 Alioqui excisum te projiciam in mare. Multa enim sunt horrenda, quæ designat ira, mul-
 ta rursus ridicula. Quapropter nullus est animi morbus, qui magis uel habeatur odio,
 uel contemnatur magis. Profuerit autem utraque considerasse. Ego igitur, nescio quidem
 an recte fecerim, attamen cum hinc medendi fecissem initium, quemadmodum Lacones
 solent in Helotibus (sic enim illi uocant homines mediæ conditionis, inter seruos & inge-
 nuos) ostendere, q̄ foeda res esset ebrietas, ita ego in alijs didici qualis esset ira. Ac primū
 quidem, sicut Hippocrates ait, eum morbu esse grauissimū, qui faciem ægrotantis quā-
 maxime mutet in diuersum: ita conspiciens alios ob iram maxime mente moueri, ac uul-
 tum immutantes, colorem, incessum, uocē, in diuersum uertere, hinc uelut imaginem eius
 mala

mali mihi fingebam admodum dolens, si quando tam formidabilis & commotus uiderer amicis, uxori, ac liberis, non tantum aspectu truci, & ad consuetudinem in amano, uerum etiam uocem emittens immite & asperam, quemadmodum in alios familiares incidere, qui neque mores, neque formam, neque sermonis gratiam, nec affabilitatem & comitatem in colloquio, praeter ira seruare possent. Itaque Caio Graccho, qui fuit orator, & moribus acerbis, & in dicendo uehementior, fistula erat modulata, qua cantores uocem paulatim uel intendunt, uel remittunt, tonos ad id aptos occinentes. Hanc seruus tenens dicenti a stabat a tergo, tonumque accommodabat placidum ac mansuetum, quo clamorem illius reuocabat, uocisque contentionem & asperitatem adimebat. Quemadmodum arguta passorum cera compacta perstrepat fistula, modulos somnum conciliantes blande occinens, ita oratoris iracundiam sedabat. Quod si mihi famulus esset diligens & elegans, haud molle tulerim, si in ira speculum adferret, quemadmodum nonnullis offerunt, ubi lauerint nulli usui futurum. Caeterum si quis seipsum contempletur, praeter naturam affectum conturbatumque, non parum habeat momenti ad infamandum iram morbum. Nam & Mineruam aiunt qui tocosis fabulis delectantur, cum tibia caneret, a satyro admonitam non aduertisse quidem tum animum:

Non te decet forma ista, mitte tibias,

Sume arma, buccas, ut decet, componito.

Caeterum ubi figuram oris uidisset in anne quodam, offensam tibias abiecit, quamuis ars deformitatis solatium; habet aptam modulationem. Ac Marfyas, ut uidetur, capistrum quodam ac folliculis ori circumpositis per uim flatus stridorem cohibebat & uultus deformitatem corrigebat, atque inaequalitatem celabat:

Auro fulgenti hirsutum caput undique cinxit;

Ac tenerum loris os a ceruice reuinctis.

Et diuerso, ira inflans ac distendens indecore uultum, foediorum etiam uocem emittit & insuauiorum;

Fides mouendo non mouendas mentium.

Mare quidem cum uentis turbatum, algam & fucum rejicit, aiunt purgari. Verum ira, animo exaestuante & inuerso, sermones rejicit impudicos, amarulentos ac scurriles, quibus primum ipsos loquentes conspurcat, oppletque infamia, quippe qui talia semper quidem in sese continent, ipsaque sordibus abundant, caeterum per iram quod latebat aperiant. Unde fit ut pro leuissima re, uidelicet oratione, grauissimas (ut ait Plato) dent poenas, dum pro hostibus ac maledicis, & improbis habentur. Haec itaque dum considero & obseruo, fit ut placide reponam apud me, semperque habeam in memoria, quod in febris quidem bonum est, sed melius in ira, linguam teneram ac leuem habere. Nam lingua febricitantium, si minus affecta sit secundum naturam, malae quidem rei signum est, causa nequaquam. At irascentium lingua posteaquam facta est aspera sordidaque, ac diffuens in sermones absurdos, emittit ferocem, & contumeliosum sermonem immedicabilis inimicitiae parentem, ac latentis maleuolentiae proditorem. Neque enim indiluta uini potatio refundit quietem quam tam petulantem ac molestem, quam ira. Atque illa quidem risui & lusui cura sunt, haec uero bili sunt temperata. Ac in comotationibus quidem qui silet, molestus grauisque est familiaribus, caeterum in ira nihil decentius est quiete, quae si non repente adesse possit, in pectore custodire linguam frustra latrantem. Iam non haec tantum reputare licet ei qui attenderit quomodo sint affecti, quos ira corripuit, uerum etiam iram perspicere naturam. Videlicet quam non generosa res sit, neque uiriliter, nec prudentiam obtinens, nec animi celsitudinem. Tamen uulgus hominum, quoniam ira turbas ciet, putat esse agilitatem, & quod minax est, credit esse fiduciam, & quod intractabilis est, opinatur esse fortitudinem. Nonnulli etiam crudelitatem interpretantur esse dexteritatem ad res grandes gerendas, & implacabilitatem, putant esse constantiam, denique morositatem, difficultatemque faciunt odium uitiorum, idque non recte. Nam ipsa facta, ipsae commotiones, ipsi habitus multam arguunt humilitatem atque imbecillitatem, non solum ob id, quod pueri diuexant, quod in mulerculas exacerbantur, quod canes, equos, & mulos putant esse poenis afficiendos, quemadmodum Ctesiphon pancratiales mulae recalcatras: uerum etiam in caedibus tyrannicis dum in amarulentia conspicitur illorum pusillanimitas,

dumque

dumque in eo quod agunt, perspicitur quid patiantur, res similis uidetur serpentum moribus, qui postquam exarserint, & circum circa dolore excitantur, tum demum medici his quae laeserunt adhibitis, exhauriunt inflammationem. Quemadmodum enim tumor accidit ex magna in carne plaga, ita in mollissimis animis, si quis se praebet dolori, hoc ipso quo maior est imbecillitas, hoc maiorem elicit iracundiam. Atque hac de causa, mulieres iracundiores sunt uiris, aegroti sanis, senes aetate uigentibus, & infelices felicibus. Iracundissimus enim est auarus aduersus dispensatorem, lurco aduersus popinatorum, zelotus aduersus uxorem, gloriosus in maledicos. At longe fauissimum sunt uiri, qui honores ambiunt in ciuitatibus, aut seditionem splendidam, ut ait Pindarus, molestiam. Sic ex eo quod maxime dolet, & aegrotat in animo, maxime ob imbecillitatem nascitur ira, nequaquam neruis ad similes animi, sicut dixit quidam, sed intentionibus & conuulsionibus in uindicandi impetu uehementius insurgentis. Itaque malarum rerum exempla, spectaculum praebet, non iucundum, sed utile duntaxat ac necessarium. Caeterum cum eos qui placide leniterque sese gerunt in ira, uel spectare uel audire existimem esse pulcherrimum, incipio contemnere istos qui dicunt:

Laeso uiro, uir sustinendus est tibi,

Item illud:

Impinge ceruici calcem, impinge & usque ad solum.

Aliaque dicta ad ultionem iritantia, per quae nonnulli iram ex conclauis mulierum, in conclauis uirorum transferunt, haud recte. Nam fortitudo in caeteris consentiens sociis que iusticia, mihi uidetur de sola mansuetudine digladiari, ut quae ipsam magis deceat. Siquidem non raro contingit, ut homines deteriores superent meliores. Caeterum erigere trophaea in animo aduersus iracundiam, qui cum difficile est confluere, ut inquit Heracletus, quicquid enim uelis uita emitur, magnae cuiusdam est ac palmariae uirtutis, quippe quae uere ceu neruos ac tendones habeat rationis iudicium aduersus animi cupiditates. Quas ob res semper studeo colligere, ac legere, non solum ista, quorundam philosophorum, quos qui sapiunt, affirmant carere bili, sed regum potius ac tyrannorum dicta factaque, uelut illud Antigoni, cui cum milites iuxta tentorium clam maledicerent, existimantes eum non audire, baculo foras prolato: Papae, inquit, non uos aliquo longius hinc digressi, male loque mini de nobis: Praeter ea cum Arcadion quidam Achius non desineret maledicere Philippo, monitusque ut fugeret ubicumque locorum essent, qui non nosset Philippum, ubi post alio quo casu rursus esset uisus in Macedonia, amici erant autores ut puniretur, nec enim oportere negligi tantam petulantiam. Philippus autem cum occurisset homini humaniter cum eo colloquutus, mox etiam xenij ac donis ad eum missis, postea iussit eos percontari, quomodo iam de se loqueretur apud Graecos. Cunctis autem testificantibus, eum hominem iam mirum Philippi laudatorem esse factum, ego igitur, inquit, melior medicus quam uos. In olympijs autem cum conuicia iacerentur in ipsum, ac nonnulli dicerent, Graecos dignos esse supplicio, qui beneficis affectu a Philippo, male de ipso loquerentur, quid igitur, inquit, facerent, si illos laederent: Egregia uero sunt, quae Pisisstratus fecit erga Thrasymbulum, quaeque Potisena erga Mutium, quaeque Magas erga Philemonem: qui cum a poeta publice taxatus esset in theatro hisce uerbis:

En rege ab ipso literae ad sunt tibi Maga,

Sed tu miselle literarum ignarus es:

& praetempstate in Paratonium portum delatum cepisset, satelliti mandauit, ut nudo ense ceruicem duntaxat attingeret, moxque comiter abiret. Deinde missis talis ac pila, tanquam puerulo, qui non saperet, dimisit. Ptolemaeus uero Grammatici irridens ignorantiam, rogabat quis fuisset pater Pelei. At ille: Dicam inquit, si tu prius dixeris quis fuerit Laegi pater. Hoc dicto, tetigit regis ignobilitatem, cunctique indigne ferebant, uelut intolerabile conuicium. Hic Ptolemaeus, si regium, inquit, non est ferre diceria, nec illud regium est, diceris quoniamquam laesere. Alexander uero amarulentior solito fuit, in his quae gessit aduersus Callisthenem & Clitum. Quare etiam Porus captus cum hortaretur eum, ut se regaliter tractaret, ac rege percotante, nunquid praeter ea? In hac uoce, inquit, regaliter insunt omnia. Quapropter deorum regem, Milichion, hoc est, placidum, Athenienses, tero, nifallor, Metactien appellat, a benefacendi promptitudine. Caeterum punire ad furias & daemonia pertinet, minime uero diuinum est aut olympium. Itaque sicut de Phi-

idem paulo d
liter refer
tur in Apoph
thegmatibus

lippo qui Olynthum subuererat, dixit quidam: At talem ciuitatem non posset condere, ita dicendum est de ira: Subuere quidem perdere ac diruere potes, erigere uero ac seruare, parcere & tolerare, mansuetudinis est & clementiae, & moderationis, hoc est, Camilli est, Metelli est, & Aristidis ac Socratis. Ceterum infigere dentem ac mordere, fornicarum est & murum. Quin in super cum simul & ad uindictam respicio, ulciscendi rationem quae per iram geritur, comperio plerumque irritam, ut quae morsu labiorum, stridoribus dentium, inanibus incursionibus, conuicijs praeter dementes minas nihil habentibus, consumitur. Deinde fit, quod in cursu pueri solent facere, qui quonia sibi temperare non ualent, ridicule cadunt priusquam perueniant ad metam ad quam festinabant. Vnde non male Rhodius ille, aduersus ministrum Imperatoris Romani, uociferantem ac ferocientem: Non curo, inquit, quid tu dicas, sed quid ille taceat. Itidem & Sophocles, eum Neoptolemum & Eurypylum armasset:

Torferere, inquit, tela sine conuicijs

Armorum in orbis areorum.

Nam nonnulli quidem barbari ferrum ueneno tingunt, Ceterum fortitudo non eget ira, siquidem a ratione tincta est. Porro quod furore & ira corruptum est, facile frangitur, estque putre. Proinde Lacedaemonij, pugnaturis iram adimunt concentu tibiarum, ac mulis rei diuinam faciunt antequam ineant praelium, quo uidelicet ratio permaneat in illis. Et cum hostem uerterint in fugam, non eum persequuntur, sed repriment iram, quippe quae facile reuocari possit, non aliter quam moderata mensura gladioli. Contra, ira innumeros sustulit ante uindictam, ueluti Cyrum ac Pelopidem Thebanum. Agathocles uero cum conuicijs incessetur ab his quorum ciuitatem obsidebat, placide ferebat, cumque dixisset quidam: Figule, unde perfolues hospitibus mercedem? Ille arridens, si istam, inquit, excidero. In Antigonum autem quidam e muro disceria iaciebant, quod esset deformis: Atta men, inquit, uidebar mihi formosus esse. Verum ubi cepisset ciuitatem, uendidit irrisores, testatus sese cum dominis illorum loquuturum, si rursus in ipsum iacerent conuicia. Quin & uenatores & oratores uideo uehementer labi praeter iram. Aristoteles refert Satyri amicos cum litem haberent, aures illius obturasse cera, ne cum ab aduersarijs conuicijs afficeretur, propter iram causa cognitio turbaretur. Quin nobis ipsis quoque frequenter accidit, ut ulcisci non queamus seruum qui deliquit. Aufugiunt enim, minus ac dictis territi. Itaque quod nutrices dicere solent pueris, ne plora, & accipies, hoc non inutiliter dicitur ire: Ne festina, ne clama, ne urge, atque ita citius quae uis fient, ac melius. Etenim pater ubi uidet filium tentantem ferro secare quippiam, aut findere, ipse arrepto ferro facit. Itaque qui iram intercepte manibus ultionem, ipse tuto nulloque detrimento, atque etiam cum utilitate, punit comeritum, non seipsum uice illius, quem ulcisci uolebat, id quod non raro facit ira. Ceterum cum omnes animi cupiditates egeant assuetudine, ueluti domitricem, quae exercitatione superet impetum rationi rebellem & intractabilem, non alibi maius est certamen heris inter famulos, quam aduersus iram. Neque enim aduersus hos oboritur, neque inuidia, neque metus ullus, neque ambitio. Sed iram etiam assiduae, quae multas pariunt offensas & errores, ob faciendi quod uelis licentiam, uelut in lubrico loco subuertentes animam, nemine obsistente aut prohibente. Nec enim fieri potest, ut in eo affectu nihil peccans, cohibeat rebelles animi motus, nisi quis multam illam quod uelit faciendi licentiam, multa lenitate circumseperit, ac nisi multas uoces tolerauerit uxoris & amicorum incusantium lenitatem & sollicitudinem, quibus potissimum exacerbatur & ipse aduersus famulos, ueluti quos corrumpere non castigando. Tandem uero cognoui quod primum quidem praestaret illos reddere deteriores tolerantiam, quam si quis amarulentia & ira deprauet seipsum, dum corrigere uult alios. Deinde cum uiderem multos, hoc ipso quod non punirentur, saepe numero uereri malos esse, quodque his mutandorum morum initium, magis esset ignoscentia quam ultio: atque adeo per Iouem, conspicerem eos ad nutum, sine responsione promptiusque seruire quibusdam, quam alijs cum plagis ac flagellis, persuasus sum, rationem magis herile esse & principatum gerendo accommodam, quam iram. Non enim sicut poeta dixit: Vbi enim est timor, & pudor hic est, sed contra, pudefcentibus innascitur timor, modestum reddens. Ceterum assidua uerberatio, non admissis precibus aut excusatione, nequaquam hoc efficit in seruis ut poeniteat peccasse, sed ut prospiciant, ne sentiantur peccare. Tertio, semper memor, ac mecum reputans & illud

& illud quod nec is qui nos docuit iaculari, prohibuit ne mitteremus sagittam, sed ne abiretremus a scopo: ita nec obstabit quo minus sumas poenas, si quis doceat id facere temperate, moderate, utiliter, & quemadmodum decet: conor iram subducere maxime, non denegans ipsis qui puniuntur pro se respondendi facultatem, sed audiendo quid adferant. Nam cum ipsum tempus gignit in perturbatione, quo sese occupet, & inducit cunctationem remittentem impetum irae, tum iudicium inuenit modum aptum ac decentem poenae magnitudinem. Adhaec non relinquitur ei de quo poena sumitur occasio reluctandi aduersus correctionem, si non per iracundiam, sed reuictus puniatur, nec iam est id quod est turpissimum, ut famulus uideatur iustiora loqui, quam dominus. Proinde quemadmodum Phocion post Alexandri mortem, non sine Athenienses ante tempus commoueri, nec facile credere rumori: Si hodie, inquit, uiri Athenienses Alexander mortuus est, & cras & perendie erit mortuus: Sic nimirum oportet hominem per iram ad uindictam properantem sub ipsi suggerere, si hic hodie peccauit, & cras & perendie uerum fuerit eum peccasse, neque quicquam erit periculi, si paulo serius det poenas, sed si praeproperè punitus, semper uidebitur non peccasse, quod iam frequenter accidit. Quis enim nostrum usque adeo morosus ac seuus est, ut puniat ac flagris cadat seruum, quod ante quinque aut decem dies aduulserit obsonium, aut menfam subuerterit, aut tardius aufcultauerit. Atqui haec sunt, obque protinus ut acciderunt ac reces admissa sunt, turbamur, exacerbamur, & implacabiles sumus. quemadmodum enim per nebulam corpora, ita per iram maiora uidentur commissa quam sunt. Quapropter oportet ilico horum huiusmodi similitum praceptorum reminisci, deinde cum liberi ab affectu suspecti esse desierimus, si pura rationi sibi que constanti uidebitur admissum scelus, animaduertere, ne cum dissimulare nec ultionem omittere eorum, uelut cibum dimittunt hi, quos edendi destituit appetentia. Neque enim perinde culpandum est praesente ira punire, quam ubi se remisit non punire, sed remissum ac dissolutum fieri, uelut idem accidat nobis quod solet pigris nautis, qui dum est tranquillitas commorantur in portu, deinde periclitantur uento uelificantes. Nam nos quoque neglecta rationis mansuetudine ac mollitudine in puniendo, properamus id facere adueniente ira, ceu flatu periculoso. Ac cibo quidem secundum naturam utitur qui esurit, ultione uero tum recte quis utitur, cum eam nec sitit, nec esurit, nec iam opus habet ira ad puniendum uelut obsonio ad edendum: quin potius cum longissime coeperit abesse ab appetitu uindictae, necessario rationem ac prudentiam admouens. Neque enim quemadmodum refert Aristoteles, suo tempore apud Tyrrenos ad tibia seruos caedi solitos, sic oportet ad uoluptatem, poenae ceu reuiuandae appetitu satiari gaudereque, rursus ubi punieris, poenitentia cruciari. Quorum illud ferinum est, hoc muliebre, sed absque dolore simul & uoluptate, eo tempore quo uiget ratio poenas sumere, nulla irae relicta occasione. Haec itaque fortasse non uidetur irae medicina, sed depulso potius & cautio, ne quid peccetur eorum quae solent per iram committi. Quamquam & splenis tumor solet simul accidere cum febre, Ceterum is ubi resederit, febrem adleuiat sicut inquit Hieronymus. Porro ubi mecum recolo quibus modis nascatur ira, uideo alios alij de causis in eam incidere, quibus omnibus probabiliter haec accidit opinio, ut se contemni negligitque credant. Quapropter his qui se defendunt, quasi iure irascantur, sic oportet succurrere, ut quod admissum est, quam longissime remoueamus a suspicionem contempus & contumaciae, transferentes ad opinionem dementiae, necessitatis, morbi, aut infelicitatis, quemadmodum fecit Sophocles:

Neque mens enim o rex, quamlibet urgens, manet

Fortuna quibus est tristis, imò his excidit.

Ita fecit & Agamemnon, qui Briseidis ablationem in Aten reiecit. Nihilominus mox cupit satisfacere, ac Donare ingentia dona.

Nam rogare, non est contemnentis. Et qui laesit, dum se praebet humilem, amouit contemptus suspicionem. Verum haec non oportet expectare eum qui ira correptus est, sed illud potius Diogenis: Hic te derident o Diogenes. Ego uero, inquit, non derideo, sibi ipsi assuere, nec existimare se contemni, sed illum magis contemere, ut qui per imbecillitatem, aut errorem, aut praecipitantiam, aut incogitantiam, aut obseruile ingenium, aut ob senium aut iuuentutem delinquit. Famulis autem & amicis modis omnibus talia sunt remittenda, non enim quasi non possimus ulcisci, aut quasi frustra sumus molituri uindictam, negligi-

mur in his: uerum ob humanitatem aut beneuolentiam, illi negligunt nos ut placabiles, hi ut amantes. Nunc uero non tantum aduersus uxorem, seruos & amicos quasi contemnamur ab illis, exasperamur, sed & in caupones, in nautas, in muliones, in ebrios frequenter ob iracundiam irruimus, dum nos putamus ab his contemni. Quin etiam & canibus latrantibus, & asinis in nos impingentibus indignamur. Quemadmodum fecit ille, qui cum uerberare uellet agasonem, atque ille clamaret: Atheniensis sum. At qui tu, inquit, inquit alio loquens, Atheniensis non es, cumque uerberauit, multasque plagas inflixit. Attamen huiusmodi perpetuas ac frequentes iras, quae paulatim in animis colliguntur, potissimum gignunt in nobis, amor nostri, morositas, cum delicijs ac mollitie coniuncta, non aliter quam examen apum aut uesparum. Proinde ad mansuetudinem nullum maius uaticum, quam facilitas ac simplicitas morum, erga famulos, uxorem & amicos, uidelicet si possimus rebus praesentibus esse contenti, nec egere multis ac superfluis.

At qui nec asis, qui nec elixis nimis,
Nec plus minusue, nec cibus gaudet modo
Medio apparatis, sic ut apposita approbet,
Sed nix nisi adsit, non bibit, nec e foro
Panem edit, eoque uasculis frugalibus
Testaceis ue, haud attingit piscem, neque
Lecto incumbat stratis ue nisi tumentibus
Non aliter ac mare, fundo ab imo concitum:

Sed uirgis ac uerberibus mensam ministros cogit accelerare, non sine cursu, clamore ac furore, perinde quasi non cibum adferant, sed ulcerum cataplasmatas debili uirgiosaque ac querule digtae inferuiens non sentit se ex multis offensis, uelut a perpetua tussi, ulcerosam ac distillatoriam affectionem circa iram sedem effecisse. Itaque consuefaciendum est corpus, ut per frugalitatem facilitateque discat sibi sufficere (etenim qui pauca requirit, non frustratur multis) ut que nihil tumultus mouens cibi gratia, silentio utatur his quae forte contigerunt, ut ne multis de causis irascetes & indignantes, ingurgitemus nos obsonio inuisissimo, tum nobis, tum amicis, uidelicet ira.

Hac coena haud possit contingere tristior ulla,

Dum famuli uerberantur, uxor conuictis afficitur, propter cibum adustum, aut fumum, aut salis defectum, aut panem sicciorem. Arcesilaus uero, cum hospites quosdam una cum amicis acciperet conuiuio, apposita est coena, sed deerat panis, nimirum famulis oblitis emere, quo quidem in casu, quis nostrum non rupisset parietes clamore: At ille rideus: Quam inquit, res est apta conuiujs apparandis esse sapientem. Socrates uero, cum e palestra redeunte Euthydemum casu duxisset ad conuiuium, Xanthippe cum irata surrexisset dixissetque conuicta, tandem etiam mensam subuertit. Euthydemus autem surgens abire coepit, dolore affectus. Tum Socrates: At domi tuae nuper, inquit, nonne accidit, ut gallina quaedam subuolans idem hoc efficeret? Nos tamen non indignabamur. Oportet enim cum comitate, risu, ac beneuolentia amicos accipere, non adducere supercilium, nec horrorem ac tremorem incutientes ministris. Consuefcendum est autem, ut facilliter assuescamus et uasculis qui buslibet, nec hoc magis utamur quam illo. Quemadmodum nonnulli poculo quopiam e multis sibi delecto, sicuti narrant Marium adamasse poculi genus, quod cantharum uocant, nequaquam biberent ex alio. Similiter affecti sunt erga lecythos ac strigiles, ex omnibus unquam adamantes. Deinde si quod istorum comminutum fuerit, aut perierit, grauiter ferunt, ac poenas sumunt. Proinde qui ad iram propensus est, huic abstinendum est a raris ac insignibus, uelut a poculis, sigillis, ac lapidibus preciosis: propterea quod si pereant, magis turbantur, quam ob ea quae paratu facilia sunt & uulgaria. Itaque cum Nero auleum quoddam apparasset, magnificum spectaculum, tum pulchritudine, tum precio: Declarasti, inquit Seneca, te esse pauperem. Nam si hoc amiseris, non possis alterum parare simile. Et sane euenit ut nauae dimersa, periret auleum. At Nero reminiscens Senecae, moderatius tulit. Ceterum facilitas in rebus utendis, etiam erga famulos reddat hominem facilem ac mansuetum. Quod si tales reddit erga famulos, haud dubium est, quin multo magis erga amicos, & erga illos, in quos gerimus imperium. Videmus autem et fertius nuper emptos de eo a quo empti sunt percontantes, non an sit superstitiosus, non an inuidus, uerum an iracundus.

Atque in

Atque in uniuersum si adsit iracundia, uidemus, neque uiros posse ferre uxorum pudicitiam, nec uxores uirorem amorem, nec amicos mutuam inter se consuetudinem, adeo ut neque coniugium, neque amicitia tolerari possit si adsit iracundia. Contra, si non adsit, etiam ebrietas res est tolerata facilis. Nam ipsa Bacchi ferula satis est ad castigandum ebrium, nisi addita iracundia uinum indilutum, pro lyao & chorio, quae eius dei cognomina sunt a soluendis curis, choreisque ducendis imposta, reddat, Omelsten ac Maenolen, quae crudelitatis & insanitiae sunt cognomina. Atque insanitiae quidem si sola sit, medetur Anticyra, quod si mixta fuerit ira, tragoe dias ac fabulas excitat. Caeterum nec inter ludendum ac iocos oportet iram dare locum, propterea quod inimicitiam asciscat beneuolentiae: nec in colloquijs ac disputationibus, eo quod ex cognoscendi studio gignit contentionem, nec in iudicando, nam uiolentiam addit auctoritati: nec in docendo, desperationem enim adfert, ac studiorum odium: nec in rebus prosperis, eo quod auget inuidiam: nec in aduersis, auferit enim misericordiam, quoties se praebent difficiles ac praefractos his qui simul dolent. Sic Priamus: Obiurgatores procul hinc, procul ite molesti.

Num uobis deest luctus, ut huc me curaturi Veneritis?

Contra, morum facilitas, alijs opitulatur, alia uero componit, alia condulcat. Vincit autem mansuetudine & iram & omnem morum difficultatem, quemadmodum de Euclide narrat, cui cum frater ob dissidium dixisset, peream ni te fuero ultus. At ego, inquit, peream ni tibi persuasero. Hoc dicto, mox uertit in diuersum fratris animam. Polemon item, cum in hunc quidam diceret conuicta, homo qui gemmis delectabatur, & in sigilla preciosa insaniebat, nihil quidem respondit, uerum in unum quoddam sigillum erat intentus, eiusque naturam explorabat. Id ubi sensit homo, Non sic, inquit, Polemon, sed ad lucem contemplant, & uidebitur multo melius. Aristippo postea cum ipsi cum Aeschine nescio quid ire incidisset, & quidam illi diceret: O Aristippe, ubi nunc amicitia uestra? Dormit, inquit, sed eam ego excitabo. Adijtque Aeschinem: Adeone, inquit, tibi uideo modis omnibus infelix & insanabilis, ut ne moneri quidem merear abs te? At Aeschines: Non mirum, inquit, si cum in omnibus me praecellat natura, hic quoque prior uideris, quid esset factio opus.

Etenim ferocem non modo mulier caprum

Verum & puellas scalpitanis tenera manu

Flectit facilius quam palestres quilibet.

Nos uero bestias feras circuramus, ac luporum catulos mansuefacimus, etiam leonum catulos in uulnibus circumferentes, ac post haec & filios & amicos & familiares per iracundiam efficimus, in seruos autem ac ciues, iram uelut feram immittimus, morbum nostrum hoc praetextu extenuantes, quasi uitiorum odio commoueamur, non recte, sed ita nimirum, quemadmodum & in caeteris animi morbis, dum alium appellamus prouidentiam, alium ingenuitatem, alium pietatem, a nullo liberari possumus. Et sane quaedam dixit Zenon, sperma mixturam ac temperaturam esse, ex omnibus animae uitibus reuulsum, ita uidetur & ira semen quoddam esse, ex omnibus animi perturbationibus commixtum, siquidem & a dolore, & a uoluptate & a ferocia decerpta est. Tum ab inuidia quidem hoc habet, quod malis gaudet alienis. Caeterum homicidio deterior est. Nam illud conatur ira, non ne quid ipsa patiat malum, sed ut male habeat, modo funditus perdat alium. Habet autem & ex concupiscentia sibi quod est insuauissimum, innatum. Siquidem libido adest alterum afficiendi molestia. Itaque cum luxuriosorum aedes adimus, tibicinam audimus mane canentem, ac lutum, ut quidam dixit, uini fragmentaque coronarum, ac famulos uidemus in foribus crapula grauatos. At iracundorum ac difficilium hominum indicia, uidebis in uultibus famulorum, & in cicatricibus, & in compedibus:

At cantor unus in aedibus asperi uiri

Nunquam deest ploratus,

dum flagris ceduntur oekonomi, dum torquentur ancillae, ut qui uident has iram molestias in ipsis concupiscentijs ac uoluptatibus, commiserentur. Verum enim uero quibus accidit, ut uere ob uitiorum odium frequenter ira corripiantur, hos oportet iram nimitatem & intemperantiam detrahere, simulque credendi facilitatem, si quid defertur de his quibus cum habent consuetudinem. Siquidem haec causa potissimum exaggerat iram, cum is qui pro bono habitus est, apparet improbus, & qui uisus est amare, incidit in dissidium ac re-

prehensionem. Porro mores meos profecto nosti, quanto impetu rapiantur ad benedolendum ac fidendum hominibus. Itaque quod usu uenit his, qui per uacuum eunt, ubi magis innitor amori, ibi pecco magis, lapsusque moleste fero. Atque hanc quidem ad amandum immodicam propensionem mihi penitus insitam, nondum sane possim eximere. Ceterum aduersus credendi facilitatem fortassis utar freno, uidelicet Platonis cautione. Ait enim Heliconeim mathematicum sic se laudare tanquam hominem animal natura mutabile. Et metueret se, ne qui in ciuitate recte fuerint educati, cum sint homines & ab hominibus prognati, declarent alicubi naturam imbecillitatem. At quomodo ait Sophocles:

Pleraque furum turpitudine, nil quidem

Est aliud, ac mortalium deprehensio,

uidetur nos supra modum incessere ac desicere. Attamen haec iudicandi de nobis morositas, & ad accusandum immodica propensio, nos reddit modestiores in ira. Etenim quod subito ac praeter expectationem accidit, reddit attonitos. Ceterum oportet, ut alicubi dixit etiam Panætius, uti Anaxagorae exemplo, & quemadmodum ille in filij morte dixit: Sciebam me genuisse mortalem, hoc unum quoniam nostrum subijcere his qui nos peccatis ad iram prouocant: sciebam me non emisse seruum sapientem: sciebam me non parasse amicum affectibus uacuum: sciebam, quod uxorem duxissem mulierem. Quod si quis illud Platonis semper assonans alienis peccatis, nunc ubi & ego talis? rationem ab externis referat intro, & alienorum errorum inculcationi interferat cautionem, non admodum exerabitur aliena peccata, considerans sibi ipsi multa opus esse uentia. Nunc unusquisque nostrum dum irascitur ac punit, Aristidis Catonisque uoces infert: ne furator, ne mentitor. Quare cessator es? Denique quod est omnium turpissimum, irascentes increpamus iracunde, quaeque per iram commissa sunt, per iram castigamus, non quidem ut medici solent qui Amaram amaro pharmaco hilem eluunt: sed exacerbantes potius & exasperantes. Itaque cum haec mecum reputo, simul conor etiam aliquid detrudere curiositati. Nam omnia exacte obseruare ac deprehendere, & quicquid gerit famulus in medium adducere, quicquid agit amicus, quicquid exerceat filius, quicquid clanculum garrat uxor, multum adfert irarum & frequentium & quotidianarum, quarum caput est, morum difficultas ac morositas. Deus igitur, quemadmodum dixit Euripides, quae sunt immodica attingit,

Curanda uero parua fortunae sunt,

Ego uero non arbitror quicquam esse committendum fortunae, neque negligendam tamen ei qui sapit, sed concedenda, alia quidem uxori, alia uero famulis, alia amicis ueluti principibus, principum praefectis quibusdam, rationalibus & gubernatoribus, sic ut ipse per rationem tractet ea, quae potissimum ad rem pertinent, quaeque sunt momenti maximi. Etenim quemadmodum minutae litterae uisum, ita pusilla negotia, quoniam magis reddunt intentos, pungunt & commouent iram, malam hinc consuetudinem sibi contrahentem ad maiora. Super omnia uero illud Empedoclis magnum quiddam & diuinum existimabam, ieiunium esse a malicia. Laudabam interim & illas non inuentistas, nec abhorrentes a studio sapientiae actas in precibus consuetudines, annum a re Venerea uinoque pueros uiuere, tolentes interim deum temperantia, aut rursus a mentiendo certum tempus abstinere, nos ipsos interim obseruantes, ut uera loquamur, tum in iudiciis, tum in serijs rebus omnibus. Deinde hisce rebus instruēbam animum meum, ut qui non minus amet pietatem, quam philosophiam, ut primum paucos dies sacros sine irascendo transigaret, uelut absque temulentia uinoque, non aliter quam si celebrassem Nephelia aut Melisponda, in quibus uinum attingere aut luxui indulgere fas non est, deinde idem faciebam mensum unum aut duos, paulatim mensis periculum faciens. Sic tempore proficiebam ad ulteriores malorum tolerantiam diligenter attendens & conseruans meipsum, cum uerbis bene ominantibus, placidum iraque uacuum, purum & a dictis improbis & a factis absurdis, & a cupiditate, quae ob uoluptatem exiguam, & inuentistam, tum turbas ingentes, tum poenitentiam turpissimam adduceret. Unde, ut opinor, etiam deo aliqua ex parte adiuvante, ipsa experientia declarauit illud esse uere iudicatum, quod placabilitas haec & mansuetudo & humanitas nulli familiarium perinde grata est, nulli tam amica, nec tam molesta carens, quam ipsis quibus haec adsunt.

EIVSDEM DE CURIOSITATE EODEM INTERPRETE

PTIMVM fortasse fuerat prorsus fugere domum fraud quaquam perflabilem, aut tenebrosam, aut frigori uentisque obnoxiam, aut alioquin morbidam. Ceterum si quis ob assuetudinem loco delectetur, licet uel trans lato lumine, uel alio transpositis scalis, uel ostijs alibi apertis, alibi rursus occlusis, illustriorem, magisque perflabilem, ac salubriorem reddere. Ac nonnulli ciuitatibus huiusmodi rerum transmutatione profuerunt. Quem admodum & meam patriam spectantem ad zephyrum uentum, ac solem tendentem ad occasum a Parnaso accipientem, ferunt ad exortum fuisse uersam a Charone. Empedocles autem phisicus montis cuiusdam profundum inter rupes hiatum, grauem, ac morbiferum, eo quod notum uentum efflaret in uicinos campos, obstruxit, atque ita uisus est pestilentiam e regione depulisse. Itaque si quae sunt cupiditates pestiferae, noxiaeque, tempestatem ac tenebras inuehentes animo, optimum quidem fuerit eas expellere, atque ad solum usque demostri; quo nobis ipsis paremus aerem apertum, lucem ac spiritum purum. Quod si minus poterimus, certe illud adnitendum erit, ut quibuscumque modis licebit, translatis & inuersis que nos offendunt, reddamus ea nobis aptiora commodioraque. Velut ecce protinus curiositas: Studium est quoddam cognoscendi mala aliena, morbus qui neque ab inuidia purus esse uidetur, nec ab improbitate. Cur o homo inuidiosissime, in alienis malis perspicaces habes oculos, in tuis caecus? Inuerte cognoscendi studium, & istam curiositatem, ab exterius transfer ad ea quae sunt intra te. Si cordi est aggredi malorum historiam, habes affatum domi quod agas.

Quanta isthnum circum defertur copia aquarum,

Aut quercum circum quantum stratum est foliorum:

tantum reperies multitudinem errorum in uita tua, malarumque cupiditatum in animo, nec minus negligentia in his quae fuerat officij praestare. Etenim quemadmodum scribit Xenophon, dispensatoribus rerum domesticarum seorsum esse reposita supellectile quae pertinet ad sacra, seorsum quae ad conuiuia, rursus alibi reposita, quae pertinet ad agriculturam, alibi quae ad bellum: itidem tibi digesta sunt mala, partim quae proficiscuntur ab inuidia, partim quae a zelotypia, partim ab ignauia, partim a parsimonia. Haec recenseto, haec recognosce, fenestras unde prospectus in uicinos aditusque curiositatis obturato. Ceterum alias aperito uias, quae ducunt in uirorum conclauem quod tibi domi est, in conclauem muliebrem, in loca in quibus uersantur famuli. Illic habet istud percotandi studium, & curiositas, negocium nec inutile, nec improbum, uerum utile ac saluterum: cum sibi quisque sic loquitur:

Quo lapsus, quid feci? quod mihi munus omissum est?

Nunc uero, sicut fabulae narrat, Lamiam domi quidem degere caecam, oculos habentem in uasculo quodam repositos, uerum ubi prodit foras reponere, ac tum oculatam esse: ita quisque nostrum foris & in rebus aliorum ob maleuolentiam, sibi curiositatem uelut oculum imponit. In nostris autem ipsorum erratis ac malis frequenter labimur praeter ignorantiam, ad haec nec oculos habentes, nec lucem. Quapropter homo curiosus, hostibus utilior est quam sibi. Siquidem illorum mala coarguit, profertque, commonstrans illis quid sit cauendum, quid ue corrigendum. Porro plerumque quae domi geruntur, non animaduertit, uel delictet attonitus studio negotiorum alienorum. Proinde Ulysses ne cum matre quidem prius colloqui uoluit, quam ex uate percontatus esset ea, quorum gratia descenderat ad inferos. Ea cum audisset, tum demum & ad matrem sese uertit, & alias mulieres percontatus est, quae nam esset Tyro, & quae formosa Chloris, & quam ob rem mortua sit Epicasta,

Dum tristem laquei nodum trabe necit ab alta.

Nos uero mire securi ignaque eorum quae ad nos ipsos pertinet, aliorum genus inquirimus, uel delictet quod a uis uicini fuerit Syrus, autia uero Thraessa. Ille uero debet talenta tria, nec usuram persoluit. Quin & huiusmodi disquirimus, unde illius uxor redijt domum, quid hic & ille solus in angulo collocuti sunt. At Socrates obambulabat ambigens, quid Pythagoras dictis suis persuadere uoluerit. Et Aristippus in Olympijs cum Ischomacho congressus interrogabat, cur Socrates disputans sic afficiat adolescentes, quumque pusilla quaedam

dictorum illius semina & exempla cepisset, sic fuit commotus, ut corpore concideret, fieretque modis omnibus pallidus & macilentus, donec nauigasset Athenas sitibundus & incensus, hauissetque de fonte, simulque & uirum & huius sermones ac philosophiam didicisset, cuius hæc erat summa: Ut quisque non sit sua ipsius mala, quo uidelicet ab his liberetur. At qui nonnulli propriam uitam uelut inamœnissimum spectaculum non sustinent intueri, neque rationem ueluti lucem, ad sese reflectere, ac circumducere. Verum animus omnigenere malorum scatenis, horrens ac metuens quæ sunt intus, exilit foras, uagaturque circa aliena, nutriens ac saginans animi uitium. Etenim quemadmodum gallina in ædibus frequenter, cum cibus sit appositus, subit angulum, ibique scalpens terram,

Sic ubi, ut in fimo, uel granum appareat unum:

Idem qui curiositatis uitio laborant, prætermittis interim sermonibus institutis, ac narrationibus, aliisque quæ nullus uetat percontari, nec quisquam moleste fert, si quis interroget, occulta secretaque mala torius domus efferunt. At qui scitum est illud, quod Aegyptius respondit interroganti, quid ferret obuelatum: Ideo, inquit, obuelatum est. Tu uero cur curiose uestigas quod occultum est? Si nihil esset mali, non fuisset occultatum. Et sane in alienas ædes, non est mos ingredi quenquam, nisi prius pulsarit fores, quanquam nunc adhibentur ianitores, olim mallei circuli uel pensiles, illi foribus, efficiebant ut sentiretur ingredi uolens, ne matrem familias alienus in opere deprehenderet, aut uirginem, aut uapulantem famulum, aut clamantes ancillas. Curiosus aut ad hæc ipsa clam subit, pudicæ domus, recteque constituta, nequaquam libenter spectator futurus, etiam si quis uocet. Ea uero quorum causa, clauis, repagulum, ac uestibulum adhibentur, reteggit & effert in uulgus. At qui uentorum hi nobis sunt molestissimi, sicut ait Ariston, qui nobis reuellunt pallia. Curiosus autem non pallia uicinorum, neque tunicas, sed parietes detegit, fores referat, & ad teneram usque uirginem, non aliter quam uentus penetrat irrepitque per omnia, bacchana lia, choreas, ac pannychidas, quæ noctu celebrantur Diana, percurtas & exquirens quod calumpniatur. Ad hæc quemadmodum Cleonis, quem taxat uetus comœdia,

In Clopidis mens erat, in Aetolis manus:

sic hominis curiosi mens simul est in ædibus diuitum, in casis pauperum, in aulis regum, in thalamis nuper nuptiarum, scrutans omnia omnium negocia, tum hospitem, tum præsidum, atque id quidem haud citra periculum: sed perinde ac si quis gustet aconitum curiositatis uitio scire cupiens quale sit, priusquam sentiat tollitur e medio: sic qui potentiorum inquirunt mala, prius absument seipsum quam intelligant. Etenim qui solis radios, largos sane atque omnibus diffusos intueri nolunt, sed ipsum solis orbem impudenter obtinentur, ac lucem in semet auerti cogunt audaces, excæcatur. Itaque scite Philippides comœdiarum scriptor, cum rex Lyfimachus ipsi dixisset: Quid e meis rebus tibi impartiar? Quiduis, inquit, o rex, modo ne quid arcanorum. Etenim quæ regum sunt, iucundissima pulcherrimaque foris posita sunt, conuiuia, diuitiæ, solennes conuentus, munificentia. Verum si quid arcanum est, ne a deas ne ue moueas. Non cælatur regis gaudium, cum res sunt prosperæ, neque risus ludentis, neque cum apparat aliquæ humanitate seu beneficio proficere. Quod occultatur formidabile est, triste, inamœnum, inaccessum, suppuratae cuitusdam iracundiæ thesaurus, aut ultionis profunda in animo uersatio, aut zelotypia in uxore, aut suspicio quæpiam in filium, aut diffidentia erga amicum. Fuge nigram istam & condensantem femuribem. Senties tonare ac fulgurare simul atque eruperit, quod nunc latet. Quamnam igitur fugiendi ratio? Si contrahas & astringas, ut dixi, curiositatem, potissimum autem si mentem uertaris ad ea quæ magis profunt iuuatque. Curiose perquire quæ sunt in cælo, quæ in terra, quæ in aere, quæ in mari. Vtrum paruarum rerum contemplatione delectaris, an magnarum? Si magnarum, circa solē curiosus esto, ubi occidat, & unde exoriatur. Quare cur luna uelut homo subinde mutetur, ubi tantum luminis absumperit, unde rursus quod amisit reparauerit.

Vbi iam uideri desijt, qui fiat, ut

Primum noua ac uultu decora prodeat,

Sensim usque ad orbis aucta plenitudinem.

Rursum ubi decorem enituit ad summum, statim

Senescat imminuta, donec nulla sit.

Atque hæc quidem sunt arcana naturæ, nec indignatur ea deprehendentibus. At magna

magna contemnis. Curiosus igitur esto circa minora, qui fiat ut in his quæ terra producit, alia perpetuo floreat & uireant, omnique tempore ueruent, opes suas ostentantia, alia rursus nunc quidem sint illis similia, nunc rursus uelut homo negligens rei familiaris, qui semel omnes facultates profudit, nuda mendicæ relinquantur. Deinde, quam obrem alia quidem fructus ædant proceros, alia angulosos, alia circulares aut rotundos. Fortassis eam ob causam non es harum rerum curiosus, quod in his nihil insit mali. Quod si omnino necesse est curiositatem in malis, quemadmodum serpentem in letiferis syluis semper alii uersarique, ducamus illam ad historias, atque illinc nobis congeramus copiam minime malignam, abundantiamque malorum. Hic enim inlunt ruinae uirorum, profusiones facultatum, corruptiones uxorum, insidiæ famulorum, calumniæ amicorum, apparatus ueneficiorum, inuidiæ, zelotypiæ, naufragia familiarum, eiectiones principum. Hicce temet expleto, hinc te oblectato, nemini molestiam aut dolorem allaturus eorum, quibus cum utuis. Verum ut uidetur, curiositas non gaudet per antiquis & obsoletis malis, sed calidis ac recentibus, nouasque tragœdias libenter spectat. Cum comicis autem & argumentis hilarioribus non admodum gaudet habere commercium. Proinde si quis de coniugio quoque loquatur, aut de sacrificio, aut de deductione, indiligenter & oscitanter audit curiosus, atque sibi plerumque iam ante audita esse, subiectaque narrantem conferre sermonem in pauca, aut prætercurrere. Quod si quis assidens referre cœperit uitiatam uirginem, aut adulteratam uxorem, aut institutam litem, aut dissidium fratrum, hic neque dormitat, neque causatur deesse ocium,

Quin alias quarit uoces, atque admouet aures.

Atque illud, heu ut magis in aures fertur mortalium malum, quam felicitas, uere dictum est de curiosis. Quemadmodum enim cucurbitula, quod in carne deterrimum est ad letrahunt, sic curiosorum aures deterrimos quosque sermones attrahunt, & ut melius dicam, sicut ciuitates habent portas quasdam nefastas sinistraque omnis, per quas educunt supplicio capitis destinatos, sordesque ac purgamenta eiciunt, nihil autem purum aut sacrum per eas uel ingreditur uel egreditur: ita per curiosorum aures, nihil probum aut uentum transit, sed sermones de cædibus aditum inueniunt, atque ibi uersantur, impuras & impias fabulas secum deferentes.

Semper canens in ædibus manet meis Ploratus.

Hæc est curiosi musa ac siren unica, neque quicquam est istis audire iucundius. Siquidem curiositas est libido audiendi secreta retrusaque. Nullus autem occultit, si quid habet boni. Quandoquidem hic simulantur a desse bona etiam quæ non adsunt. Proinde curiosus, qui appetit cognoscere mala, obnoxius est morbo, gaudendi de malis aliorum, inuidiæ & inuidiæ fratri. Nam inuidia dolor est de bonis alienis. Cæterum epichære cacia, uoluptas est ex alienis malis concepta. Cæterum utrumque nascitur ex affectu inmani ferinoque malicia. A deo uero molestum est unicuique, si quis ipsius mala retegat, ut multi moriantur citius, quam ut medicis aliquid secretorum morborum uelint ostendere. Age si Herophilus aut Erasistratus, aut Aesculapius ipse quum inter homines esset, tenens remedia & instrumenta iuxta domum astans, percontatus fuisset, num quis haberet fistulam iuxta positum, aut num uxor cancrum in membro pudendo (quanquam huius artis curiositas salutifera est) attamen nemo, ni fallor, non abegisset percontatorem, qui non expectata necessitate inuocatus uenisset ad aliena mala cognoscenda. At qui curiosi hæc eadem atque his etiam pectora disquirunt, idque non ut sanent, sed tantum ut retegant, unde non iniuria habentur inuisi. Nam & telonis indignamur grauiterque ferimus, non cum decerpunt aliquid ex his quæ palam importantur, sed quoties inquirentes quæ sunt occulta, in alienis uasis ac sarcinis uersantur. Et tamen illis hoc permittit lex, & damno afficiuntur, ni fecerint. Contra, curiosi perdunt ac proiciunt sua ipsorum negocia, dum intenti sunt alienis. Neque frequenter eunt rus, eo quod non ferant quietem ac silentium agrorum. Quod si quando se post longum tempus eo contulerint, uicinarum uineas intuentur potius quam suas, percontanturque quot boues uicino perierint, aut quantum uini illi acuerit, citoque recurrunt in urbem his expleti. Itaque qui uerus est agricola, nec eum sermonem libenter recipit, qui sua sponte uenit ex urbe. Dicit enim: Itane mihi fodiens dicit, quibus conditionibus copositate lites sint? Nam nunc harum rerum curiosus obambulat scelerosus iste. Cæterum curiosi fugiunt rusticationem, uti rem quamquam inanem, frigidam, neque quicquam habentem Tragædiæ

gediæ, ad tribunaia, fora & portus se recipiunt. Nihil ne noui? Nam mane non eras in foro. Quid igitur, num tribus horis existimas immutatam esse ciuitatem? Et tamen si quis habeat tale quippiam quod narret, descendit ex equo, dataq; dextra, & exosculatus hominem, consistit auscultans. Quod si quis forte obuius dicat, nihil esse noui, tanquam offensus, quid ais, inquit? Non fuisse in foro? Non preteristi prætorium, nec incidisti in eos qui uenerunt ex Italia? Itaq; laudanda Locrensium lex, quæ si quis peregre reuersus rogasset, nunquid noui, eum multa afficiebat. Quemadmodum enim coqui optant uberem pecudum prouentum, piscatores piscium; sic curiosi optant annonam malorum, ac negociorum multitudinem, nouitatesq; & rerum mutationes, quo semper habeant quod uenerunt macentq;. Quin & Thuriensium legibus recte cautum est, quæ uetant in comœdijs taxari ciues, præterquam adulteros & curiosos. Siquidem uidetur & adulterium esse curiositas alienæ uoluptatis, inquisitioq; ac perscrutatio rerum, quæ sic afferuntur, ut plerosq; lateant. Ipsa uero curiositas, paralyticus est ac tabes, renuatioq; rerum non efferendarum. Itaq; fere sit, ut multa cognoscendi studium, comitetur garrulitatis uitium. Quapropter & Pythagoras solitus est iuuenibus indicare silentium quinquenne, quod ille uocabat echemythiam, à continendo sermone. Cæterum fieri non potest, ut curiositatem non comitetur maledicentia. Etenim quæ libenter audiunt, ea libenter effutiunt, & quæ ab alijs studiose colligunt, apud alios cum uoluptate efferunt. Itaq; morbus hic præter alia mala adfert & illud, quod impedimento est, quo minus assequantur quod concupiscunt. Etenim omnes illos obseruant celantq;, neq; libenter aut faciunt quicquid uidente curioso, neq; dicunt audiente. Verum & consilium differunt & negociorum considerationes in aliud reijciunt tempus, donec è medio se tollat homo talis. Quod si forte subito superuenerit curiosus, dum quippiam arcani sermonis habetur, aut rei seriatim geritur, non aliter quam sele prætercurrente solent piscem, ita tollunt è medio quod erat præ manibus, & abscedunt, adeo ut plerunq; quæ cæteris audire spectareq; licet, his solis nec audire nec spectare detur. Quamobrem prorsus omni fide caret homo curiosus, famulis enim & peregrinis citius credimus epistolas, aut literas, aut sigilla, quam amicis aut familiaribus curiosis. At Bellerophontes ille ne aduersus seipsum quidem scriptas literas cum portaret, resignauit, sed abstulit manum ab epistola regis, quemadmodum abstulit uxore, nimirum eadem animi temperantia. Siquidem intemperantia est curiosum esse, non aliter q; adulterum esse: ad iuncta est autem intemperantia, grauis stulticia ac dementia. Nam præteritis quæ plurimæ sunt, communibus ac publicis mulieribus, ad conclusam ac sumptuosam ferri, frequenter ut accidit, deformem, insignis cuiusdam insanie dementiaq; est. Atqui idem faciunt curiosi, præteritis multis ac pulchris spectaculis, prælectionibus, studijs ac disputationibus, alienas perfodiunt epistolas, aures admouent uicinorum parietibus, ac susurros miscet cum famulis & uxorculis, nec id fere citra periculum, certe semper cum infamia. Proinde conducibile fuerit curiosis ad morbi depulsionem, si quam maxime fieri potest, recorderentur, quæ ante compererunt. Etenim si quemadmodum Simonides dixit, se cum ex interuallo temporis aperiret scrinia, alterum quidem quod mercedibus erat dicatum, inuenire plenum, alterum quod gratijs erat sacrum, uacuum: ita si quis ex interuallo, curiositatis penum aperiat inspiciatq; multis inutilibus, superuacaneis, & inamoenis rebus plenum, fortassis ipsum rei facies offendet, cum apparuerit modis omnibus inamabilis ac nugatoria. Nunc age, si quis aggressus ueterum libros, ex his pessima quæq; decerpit, ac librū habeat hinc compositum, uelut ex Homericis uersibus, qui ac phali dicuntur, aut ex tragicis solocisimis, aut ex his quæ Archilochus aduersus mulieres indeceter & intemperater dixit, seipsum interim traducens, an non is uideatur tragicis dignus imprecationibus

Male pereas, mortalium excerpens mala.

Quin & absq; tragicis imprecationibus, indecora est & inutilis collectio, repositioq; peccatorum alienorum. Qualis erat illa ciuitas, quæ Philippus ex pessimis quibusq; ac deploratissimis conditam ex re uocauit *πυρρόπολις*. Itaq; curiosi dum uarijs colligunt congeruntq;, non uersuum ac poematum, sed alienæ uitæ lapsus, errata, ac solocisimos, inueniunt illimum & iniucundissimum malorum grammatophylacion circumferunt, suam ipsorum memoriam. Quemadmodum igitur Romæ quidam picturas ac statuas, ac per Iouem etiam pueros, uenularum ac mulierum formas, pro nihilo ducetes, obuertantur circa forum in quo uenundant

uenundantur portenta, insipientes perquirentesq; mutilos tibijs, felium instar habentes cubitos, aut quibus sunt tres oculi, aut qui capitis forma passerem representant, aut si qua alia species commixta, aut si quod portentum abortiuum. Cæterum, si quis assidue perducatur illos ad huiusmodi spectacula, cito res ipsa satietatem ac nauseam pariet. Ita qui curiosi sunt circa lapsus alienæ uitæ, circa probra generis, circa turbas ac peccata, quæ inciderunt in ædibus alienis, ea quæ prius compererunt in memoriam reuocent, meminerintq; quod ex alienorum malorum obseruatione nullam neq; gratiam, neque utilitatem retulerint. Igitur ad huiusmodi morbi depulsionem plurimum profuerit, si consuescamus exercere nosmetipsos in iusto è loquino facto, atq; hoc pacto discamus in hoc affectu temperare nobis. Quoniam enim ex assuetudine natum est incrementum morbi, paulatim in peius proficientis, eodem modo sumus pariter & de exercitatione temperantia disputaturi. Proinde sumamus initium ab his quæ & celerrime fieri possunt, & maxime uulgaria sunt. Quantulum enim negocij est per uias, sepulchrorum inscriptiones non legeret, aut quid habet difficultatis, inter deambulandum literas parietibus inscriptas, oculis præterire, tacite nos ipsos componentes, in illis nihil esse scriptum, quod utilitatem aut oblectationem adferat, sed Meminit ille illius in bonum, & Amicorum optimus hic est quispiam: multaq; his similia illic uisuntur, plena nugamentorum. Quæ uidentur quidem nihil officere, cum leguntur, lædunt tamen clanculum, eo quod gignunt in nobis studium disquirendi quæ nihil attinent. Et quemadmodum uenatores non sinunt canes aberrare, & quemlibet odorem persequi, sed Iouis retrahunt reuocantq; olfactum illorum seruantes purum & integrum officio peculiari, ut acrius inhaereat uestigijs,

Naribus inquirens uestigia summa ferarum.

Sic oportet & curiositate ad quiduis spectandum audiendumue excurrentem, atq; oberantem cohibere ac retrahere, quo seruetur ad utilia. Etenim sicuti leones & aquilæ dum ambulant, unguis uertunt in trorsum, ne aciem illorum & cuspidem deterant: sic existimantes curiositatem ad multarum cognitionem aciem quandam & acumen habere, ne confusam manus illud, neq; hebetemus in rebus deterrimis. Secundo uero loco consuescamus, si quando præterimus fores alienas, non introspicere, neq; in ea quæ sunt intus oculis irrumpamus, curiositate manus utentes uice: sed illud Xenocratis in promptu sit, qui negauit quicquam referre, utrum pedes in oculos inferas in ædes alienas. Neq; enim iustum, neque honestum, ac ne iucundum quidem spectaculum est,

Hospes uidere, turpe si quid intus est.

Nam ea quæ uidentur in ædibus ferme sunt huiusmodi, uascula humi iacentia, aut ancillæ sedentes, nihil uero serium, nihil iucundum. Cæterum, turpe est ad hæc obiter diuertere mentis oculos, huc intendere aciem ingenij, hisq; assuescere malum est. Diogenes quidem cum spectaret Dioxiippum Olympionicen curru inuehi, nec ualentem interim oculos auertere à formosa muliercula, quæ spectabat pompam, sed respectantem, ac circumtorquentem ad illam oculos, uidere, inquit, athletam à puellula collo obrorto uinci. Curiosos autem uideas pariter ad quoduis spectaculum flectere ceruicem ac circumagi, posteaq; eos ceperit assueudo curaq; oculos per omnia circunducendi. Oportet autem, ut arbitror, sensum nequaquam foris deuagari, ueluti famulam non probe institutam, uerum cum ab animo dimittitur ad negocia, in illis uersari, celeriterq; renunciare quod mandatum est. Deinde rursus decenter intus apud rationem uersari, illiq; attendere. Nunc autem accidit illud quod ait Sophocles:

Deinde uero uiri non tenentis habenas

Liberi equi ui rapiunt:

ita sensus destituti recto, quemadmodum diximus, ductu atq; exercitatione, uastro excurrunt, ac plerunq; secum unam trahunt animum ad quæ non oportuit, tandem dant illum præcipitem. Vnde illud quidem falso iactatum est de Democrito, quod sponte sibi ademerit oculos, admouens eos speculis igni candentibus, & ab his repercussu accepto, ne quid obturbarent mentis, subinde uocantes ad res externas, sed sine illam intus seruare domum, uersariq; in rebus intelligibilibus, uelut obturatis quæ in uia spectant fenestris. Illud tamen uerissimum est, quod raro mouet sensum, qui plerunq; mentis agitatione uruntur. Siquidem & musea quam maxime procul ab urbibus collocabant, & noctem uelut amicam intel-

ligentiam

ligentia, uocabant euphronen, uidelicet arbitantes quietem & assiduitatem illam, nullis interpellantibus aliarum rerum curis, multum habere momenti ad inuentionem eorum quae inquiruntur. Ac ne illud quidem arduum est ac difficile, quoties homines in foro se se uicissim conuicijs ac maledictis impetunt, non adire: aut si quando multorum concursus fuerit, manere sedentem: quod si tibi non temperas, surgere atque abire. Nam si te ipsum curiosus admiscueris, nullius bonae rei fructum inde capies. Plurimam uero capies utilitatem, si curiositatem auertas, utque coherceas, ut confuescat obtemperare rationi. Ab hoc initio proficiens ad acriorē exercitationē, recte feceris, si theatrum in quo quid iucundi recitatur praetereas, sique amicos ad saltationis aut comediae spectaculum secum abducere conantes repellas, aut si clamore in stadio circouē exorto non aduertas oculos. Quēadmodum enim Socrates monebat cauendos esse cibos, qui non esurientes inuitarent ad edendum, similiter & potum, qui non sitientes ad bibendum: itidem oportet & nos, omnia spectacula omnesque recitationes cauere fugereque, quae nos ad se cogunt alleciantque, cum illis nihil sit opus. At Cyrus nolebat aspiciere Pantheam, uerum cum Araspus diceret, mulieris formam dignam esse quam contempleretur: Ob hoc ipsum igitur, inquit, magis abstinentum est ab ea. Etenim si tuū secutus consilium illam adiero, fortassis ipsa rursus mihi persuaserit, ut ad ipsam comedem, etiam cum non uacabit, spe. Itemque & assideam, neglectis interim multis serijs negocijs, Eundem ad modum nec Alexander uenit in conspectum uxoris Darij, cum praedicaretur esse de centissima specie, sed huius matrem conueniens animum, puellam ac formosam uidere non sustinuit. Nos dum in uxorum cubicula clam immittimus oculos etiam a fenestris pensiles, nihil flagitij nobis uidemur admittere, qui curiositatem nostram patiamur illabi, influereque per omnia. Est igitur & ad iusticiam exercendam utile, nonnunquam & quod iustum est praetermittere, quo confuescas procul abesse a factis iniustis. Similiter & ad pudicitiam conducit nonnunquam a proprijs uxoris abstinere, ne quando commouearis in alienas. Hanc denique consuetudinem adducens curiositati, tenta nonnunquam & eorum quae ad te pertinent, nonnulla dissimulare, nec in aures admittere, & si quis uoluerit aliquid earum rerum quae domi tuae gestae sunt renunciare, differas, uerbaque quae de te dicta uidentur, repellas ab auribus. Si quidem Oedipodem curiositas maximis inuoluit malis. Etenim cum de seipso perquireret, quasi non esset Corinthius sed hospes, obuiū habuit Laium, quo perempto, propriaque matre in matrimonium ducta, dotisque nomine regnum adeptus, cum iam uideretur beatus, rursus inquisiuit de seipso, idque cum non permitteret uxor, uehementius etiam redarguebat senem consilium, nihil non admouens, quo cogi posset ad prodendum arcanum. Tandem cum rei suspicio iam illum torqueret, & senex exclamasset:

Heu me eloquendi iam premit necessitas,
nihil fecius tamen curiositatis uitio deuinctus & discruciat, respondit:

Ac me audfendi, audire oportet attamen.

Ufque adeo dulcis quaedam est amaritudo, nec cohiberi potest curiositatis titillatio, uelut ulcus semetipsum cruentans dum lancinatur. Caeterum qui sit hoc morbo liberatus, naturaque placidus, neque gnarus uilius mali, dicitur est,

O diua quam sapis malorum obliuio.

Quapropter & aduersus haec est consuetudo ducenda, ne reddita epistolam mox ac protinus soluamus, quemadmodum faciunt plerique, qui si manus sint tardiores, dentibus epistolae uincula dilacerant. Tum sicunde ueniat nuncijs, ne accurramus, neque surgamus loco, si quis amicus dixerit, habeo nonnihil nouae rei quod tibi dicam. Imo potius si quid habes quod utilitatem ac fructum adferat. Cum ego quondam Romae dissererem, Rusticus ille quem post occidit Domitianus, gloriae illius inuidens, me loquentem audiebat, atque interim satelles accedens, Caesaris epistolam illi reddidit. Atque orto silentio, meque sermonem interrompente, quo posset epistolam legere, noluit, nec prius resignauit, quam ego finissem orationem, ac dimissem auditorium. Qua quidem in re omnes uiri grauitatem admirati sunt. Verum ubi iam quis quibuscumque potest modis alens curiositatis morbum ualidum ac uiolentum reddiderit, non iam facile est eam cohibere, propterea quod ob assuetudinem fertur rapturisque ad ea quae uetita sunt. Verum hi resignant epistolas, secretis amicorum consilijs semet ingerunt, sacrorum inspectatores fiunt, quae uidere fas non est, loca inaccessa calcant

calcant, facta dictaque regum scrutantur. Et tamen tyrannos quos necesse est omnia cognoscere, inuisibilis reddit hominum genus, quos aures ac delatores appellant. Primus itaque Darius minor, quosdam habebat auscultatores, quos *ὄρακτορες* uocant, sibi ipsi diffidens, nullosque non suspectos habens ac metuens. Dionysius uero, delatores huiusmodi Syracusanis admiscuerunt. Unde nouatis rebus hos primum apprehensos Syracusani occiderunt. Etenim delatorum genus ex curiosorum gente familiaris est. Ac sycophantae quidem inquirunt, si quid quis mali uel decreuit uel fecit. Curiosi uero etiam calamitates uicinarum, quae praeter animi decretum accidunt, exquirunt atque in uulgus efferunt. Dicitur autem & Aliterij cognomen ex curiositatis uitio primum esse natum. Cum enim, ut est uerisimile, ualida fames esset apud Athenienses, nec hi quibus erat frumentum proferrent in medium, sed clam nocturne domi molerent, isti obambulantes obseruabant molarum strepitum, unde cognomen inditum Aliterijs. Simili de causa narrant Sycophantarum cognomen ortum. Cum enim lege uetitum esset, ne quis exportaret ficos, qui prodebant ac deferebant exportationem, Sycophantae dicti sunt. Proinde nec illud fuerit inutile curiosis, quo pudeat ipsos suos, si cogitent sese simili cognatoque studio teneri, quo tenentur hi, qui maxime sunt inuisi molestique cunctis.

DES. ERASMVVS ROTERODAMVVS ORNATISSIMO
iuueni Francisco Dilso salutem dicit.

NULLA uitia grauiorem afferunt perniciem, Franciscae charissime, quam quae uirtutis specie fucantur. Quorum de genere est immodica uerecundia, quam Graeci uocant *ἄνωση*. Atque hoc noxium germen optimis quibusque ac generosissimis ingenijs potissimum innascitur, quod si ut tates euellere, succedit aliud nocentius. Si relinquant, multam malorum uitam secum inuehit. Caeterum si cauta moderatione corrigas, optimus est innocentiae custos, ac uirtutum omnium uelut ornatum. Et recte quidem Aristoteles negat pudorem esse uirtutem, sed in adolescentibus, affectionem probam bonaeque spei indolem arguentem. Ita comicus ille senex: Erubuit, salua res est. Verum is si immodicus sit, celat uirtutem, ne possint sanari, quae admodum scripsit Flaccus: Incurata malus pudor ulcera celat. Et Plato censet hunc affectum largioribus inuitatibus excutiendum. Obstupescit ingenij uigorem. Unde prisci primum insaniam gradum, quem gignere dicitur strychnum drachma pondere potum, ipsum pudoris uocauerunt. Nec rarum est cernere quosdam huiusmodi pudore sic delirantes, ut mens abesse uideatur. Breuiter non solum ad discendum ac iudicandum, uerum etiam ad dicendum & ad omnem honestam uitae functionem reddit inuites. Itaque hunc Plutarchi libellum, quem linguae nostrae appendicem esse uolui, eo libentius uertit, quod ipse repetens animo uitae peractae seriem, comperio me non alia re magis peccasse quam *ἄνωση*, neque quicquam infelicis mihi cessisse quam ea quae contra animi mei sententiam, amicorum improbis flagitationibus tribui. Quonia autem animaduerti cum eximij naturae tuae dotibus, multum uerecundiae, multumque facilitatis esse coniunctum, hoc libello te uelut antidoto muniendum putauit, ne quando pudor exeat in *ἄνωση*, quae an tibi haec genus damno fuerit nescio, certe illi acceptum fero, quod sero cognoui tam felix & amicis cum ingenium. Quod si maturius contigisset, tuo quoque, ni fallor, bono contigisset. Sed non te remorabor diutius a Plutarcho, ex quo melius audies haec omnia. Bene uale. Basileae postridi purificationis. Anno a Christo nato M D XXVI

PLVTARCHVS CHAERONEVS DE

VITIOSA VERECVNDIA, ERASMO ROTERODAMO interprete.

ALIAS quae terra producit, quaedam sunt non modo suapte natura syluestria infrugiferaque, uerum etiam mitibus frugiferisque seminibus ac plantis suo incremento officientia: attamen haec agricolae iudicant argumenta soli nequaquam mali, sed pinguis ac feracis. Itidem sunt & affectiones animi, per se quidem non bonae, sed tamen eorum germina quaedam ac flores bonae indolis, quaeque semetipsam rationi colendam commode possit exhibere

exhibere. In his numero & eam quam Graeci uocant dysopiam, hanc dicere possis uitio-
sum pudorem, aut stupidam uerecundiam, quae signum quidem est haud quaquam ma-
lum, quum sit causa mali. Etenim qui pudescunt frequenter eadem peccant, quae solent
impudentes, nisi quod illi quum peccant, dolore molestiaque afficiuntur, non autem dele-
gantur, quemadmodum isti. Quisquis enim pudore uacat, non sentit dolorem ex turpi-
ter factis. Contra qui facile pudescit, cito commouetur, non solum obiectis his quae uere
turpia sunt, uerum etiam quae speciem habet turpitudinis. Siquidem immodicus pudor
Δυσωπία dicitur, hinc imposito nomine, quod uultus quodammodo simul cum animo uer-
tatur, locoque dimoueatur. Quemadmodum enim κερθησαυ, quam pronitatem aut puti-
ditatem Latine possis dicere, definiunt dolorem in nobis efficientem, ut uultum demittat
mus: sic pudorem adeo nos afficientem ut non audeamus obtineri quos oportebat, Δυσω-
πία appellat uoce composita ex δυω aspectu, & πία particula quae difficultatis habet si-
gnificationem. Vnde orator quidem ille de impudente dixit, quod in oculis haberet non
κόρυς sed κόρυς, id est, non pupillas sed scorta, uidelicet ludēs ex ambiguo uocis κόρυς, quae
& uirginem sonat, & oculi pupillam. At est diuerso qui facile pudescit, animum plus satis
muliebrem ac mollem in uultu praese fert, extenuans interim uitium suum, & id quo uin-
citur ab impudente pudorem appellans. Itaque Cato dicebat sibi magis placere adolescen-
tes qui rubescerent, quam qui pallescere: recte consuefaciens illos doctusque, probum
esse metuendum magis quam reprehensionem, & suspicionem potius quam periculum.
Attamen immodicus ille metus suspicioque probri eximenda est ex animo, eo quod sae-
penumero fit in nonnullis, ut dum non minus metuunt audire male, quam affici malis, de-
terreantur ac resiliant ab honesto, quod non queant perpeti infamiam. Nec horum sane fo-
uendus est affectus, qui tam molles sunt & imbecilles, neque rursus laudandus est illi animi
rigor & immobilitas. Ceterum in hoc quod quis

Intrepide fixisq; oculis contra aspicit omnes,

Lucet Anaxarchi uis improbitasq; canina.

Quin magis arte conandum est, ut ex utroque modulata quadam fiat temperatura, quae simul
& a perpetuo fixoque obtutu, tollat impudentiam, & a nimia modestia tollat imbecillitatem.
Est profecto & difficilis horum curatio, nec absque periculo sit ab excessibus huiusmodi re-
uocatio. Sicut enim agricola qui euellit syluestre germē & infrugiferum, ibi ualide impa-
cto ligone, subuertit radicē, aut ad moto igni incendit, ceterum quum uitam aggreditur pu-
tandam, aut mali arborem aut oleastrum tractat, circumspice manū admouet, metuēs ne
quid ex his quae sana sunt reseruet, itidem philosophus, quum ex adolescentis animo eximit
inuidia infrugiferum germen, quodque non facile mansuescit, aut intemperatum pecuniae
studium, aut quum libidinis intemperantiam execat, cruentat premitque, ac sectionem & cicat-
ricē profundam facit. Ceterum quoties ad delicatam teneramque animi partē sermonem
adhibet auocantem a uitio, qualis est ea, quae immodico pudore commouetur ac turbatur,
cauet ne imprudēs simul reseruet ingenuū pudorem. Nutrices enim dum frequenter pres-
sius extergunt sordes ab infantibus, non nunquam & carnē unā cum sordibus abstrahunt lae-
duntque. Proinde non est committendum, ut dum modis omnibus ab adolescentibus ad uitium
usque pudorē immodicum extundimus, incogitantes eos reddamus ac praeter modum im-
probos. Quin potius quemadmodum ij qui demoliuntur aedes sacris aedificijs contiguas,
quae proxima sunt & continentia manere sinunt ac fulciunt: Ita dum immodici pudoris
uitium attingimus, cauendum est ne simul & illa detrahamus, quae contigua sunt pudori,
modestia ac mansuetudini. Nam sub his latitat, his adhæret uitiosus pudor, palpans &
assentans immodice uerecundo, uelut humano ciuilique, ac sensum habenti comunem, mi-
nimeque rigido ac praefracto. Hanc ob causam Stoici his de rebus disserturi, protinus ipso
etiā nomine distinxerunt erubescentiā ac uitiosum pudorē a uerecundia, ne si commune
uocabulum reliquissent, uitio darent occasionē laedendi: uerū nobis concedant nominibus
citra calumniam uti, uel potius largiantur nobis Homericō more loqui. Siquidē ille dixit:

Valde pudor mortale genus laeditur iuuatue.

Et haud male quidē legedi uerbum priore loco posuit. Fit enim pudor utilis ratione, quae &
detrahit quod redundabat, & quod erat moderatū relinquit. Illud igitur in primis persua-
dendū est ei, qui immodico pudori obnoxius est, quod affectu noxiō teneatur. Nihil autē
est

est noxiū quod idē sit honestū: quodque non oporteat uoluptatē capere, quoties laudibus
demulcet, dum pro graui, excello ac iusto praedicatur elegans & hilaris, neque quēadmodū
Euripidis Pegafus: Pauitādo celsit insidenti plus satis Bellerophōta, ita sese praebeat quae
buslibet rogantibus, atque ad illorum humilitatē simul & semetipsum deiciat, metuēs ne audi-
at durus & inexorabilis. Etenim Bocchoridi Aegyptio, quū esset natura saeuus, Ius ut fe-
rūt, immisit aspidē, quae circumuoluta capiti, super ne obubraret, uidelicet quo iuste iudicaret.
At pudor immodicus mollis, & effeminatis imminēs, nec ualēs ad ullā petitionē reuen-
re aut contradicere, & iudices auertit a iustitia, & in cōsultatione sedētibus obturat os, mul-
taque cogit tū dicere tū facere incōsulte. Ceterum qui improbissimus est, semp huius affectus
dominus ac superior est, sic excutiēs pudoris affectū ut nunquā pudeat. Itaque pudor immo-
dicus dū nullā interpellationē potest repellere nec submouere: pinde ut ager supinus ac
mollis, turpissimis tū factis tū cupiditatibus, peruius est. Nā huiusmodi pudor malus custos
est tenerē etatis, quēadmodū dixit Brutus, sibi non uideri eum etatis florē recte collocaffe,
qui nihil negaret. Rursus malus est thalami & foeminei cōclauis curator. Sicut apud So-
phocle loquit illa adultero iam facti poenitēs: Suasu impulsisti, blandiendo illecia sum.
Itaque pudor immodicus, posteaquē intemperantiam ad turpia procliuē magis etiā non obfisten-
do corrumpit, omnia praebet inuadētibus immunia, patētia, procliuia. Et in dādo quidē per-
dunt ingenia sceleratissima. Obsequēdi uero facilitate, & immodico pudore, corrumpunt
etiā uerecunda. Non interim commemorō detrimenta rerū utilium, quae parit immodicus pu-
dor dum mutū dant, quibus diffidit: dum sponsores fiunt, pro quibus nolunt, dum lau-
dant quidē illud, sponde, sed praesto est noxa, ceterum eo in rebus gerendis uti non possunt.
Quam multos autē hic morbus suffulerit, nemo facile recensuerit. Siquidē Creon dum sic

Mulier fatius est hostis ut siam tibi:

(Medeam alloquitur.)

Quam si obsequar nunc, gemere dira in posterum,

alijs quid esset agendum praescripsit: At ipse stulto pudore uictus dum unū diem poscen-
ti dat, subuertit domum. Nonnulli uero etiā quum caedes & uenena suspicarentur parari, ta-
men ob pudorē uitiosum subuersi sunt. Hunc in modū perijt Dion, non quod ignoraret si-
bi a Callippo strui insidias, sed quia puduit obseruare amicum & hospitem. Sic Antipater
Casandri filius, uocato ad cenā Demetrio. Deinde postero die quum uicissim esset uoca-
tus ab ipso, puduit reculare, ne uideret ei diffidere qui ipsi filius fuisset. Quū isset igitur, su-
per cenā interfectus est. Ceterum Polyperchon pactus talenta centū, receperat Casandro
sepe perempturum Hercule Alexandri ex Barsine nothū, deinde ad cenā uocabat. Porro
quum adolecēs suspectū quidē haberet eam uocationē, metueretque sibi, ceterum excusaret
incōmodam ualetudinē. Polyperchon ueniēs ad illum prior ita loquutus est: O puer imi-
tare morū paternorum facilitatē humanitatēque, nisi profecto metuis nos, quasi tibi strua-
mus insidias. Adolecentulus autē pudefactus, sequutus est, illi uero peracta cenā eum in-
gularunt. Non est igitur ridicula, quod aiunt quidā, nec illiberalis, sed prudens illa Heli-
odis sententia: Ad cenā uoca amicum, ne accersueris hostem.

Ne sis immodice pudēs erga osorē, neque submoueris eum, qui uideat fidere. Etenim si uo-
caris uicissim uocaberis, & cenā accipies, si fueris acceptus, tinctura, ut ita loquar, custo-
de diffidentia, pudore mollita abiecta. Conandum est igitur, ut hic morbus multorum cau-
sa maiorū propellatur primum per exercitationē factio initio, more eorū qui alijs in rebus
quippiā meditantur, a pusillis, & ubi non difficile sit cōtra oculos tollere: ueluti si quis tibi
propinet in cenā, quū satis biberis, ne te moueat pudor inutilis, neque tibi ipsi uim facias,
sed deponito poculum. Rursum aliquis prouocat ad talos inter pocula, ne pudeas neque
metuas si petaris dicerio, sed imitare Xenophontē Lagi, quē quum Hermoneus meticu-
losum uocaret, quod nollet cum ipso talis ludere, cōfessus est se non modo timidum, sed uehe-
menter etiā timidū & meticulosum esse aduersus inhonestā. Rursus incidisti in hominem
inepte loquacē, qui te apprehendit, & inhærens cōplexu retinet, ne sis hic immodice pu-
dens, sed interruptū sermonē urge & absolue. Nam huiusmodi recusationes ac discussiones
quoniam in minoribus malis preparant exercentque ad excutiendum inutile pudorē, con-
suefaciunt nos ad maiora. At hoc sane loco non alienum fuerit commemorare quod dixit De-
mosthenes. Etenim quū Atheniensis gestiret Harpalo ferre auxilia, iamque aduersus Ale-
xandrum armarentur, de repente apparuit Philoxenus, quē Alexander maritimis negotijs

ducem prefeerat. Quum uero populus attonitus metu, cōsileceret, quid faciāt, inquit Demosthenes, si solem uideāt qui nō possint obtueri lucernā: Quid em̄ facturus es in arduis negocijs, si rex interueniat aut populus pudore obticecat, quum familiari propinanti poculumq; porrigenti, nō possis recusare, neq; garrulū apprehendentē effugere, sed hominē nugaci p̄beas teipsum quoad illi lubet immorari, nō habēs tantū roboris ut dicas: uidebo te posthac, nunc nō est oclum. Iam uero aduersus laudes adulantū, nō inutilis fuerit in rebus leuioribus meditatio exercitatioq; ad expellendū uitiosum pudorem. Quod genus sit, in amici cōuiuio citharōdus inscite canit, aut comēdus magno emprus inscita actio ne perdit Menandrū, pleriq; plaudentibus & admirātibus. Nō fuerit opinor molestum aut difficile cum silentio audire, nec illiberaliter laudare, supra q; tibi uideatur. Quod si in his tibi non temperas, quid facies amico recitante malum carmen, aut scriptā orationem ostenderet: Nimirū illiberaliter ridiculeq; laudabis, simulq; cum ceteris adulantibus applaudens augebis tumultū. Quomodo igitur reprehēdes in negotio serio delinquētem? Quomodo in gerēdo principatu, aut in nuptijs, aut in administranda republica nō recte se gerentē admonebis? Nam ego quidē nec Periclis illud probarim, quod respondit cuidam amico postulanti, ut pro se ferret falsum testimoniū cui cōiunctum erat iustitiam, usq; ad aram inquitens amicus sum. Nimis em̄ prope iam accessit. Ceterū qui e longinquo se consuefecerit, ut neq; dicentem laudet prater animi sententiam, neq; canenti applaudat, neq; scōmatis parum dextre ludenti arrideat, nō cōmittet ut eoulsq; progrediatur aliquis, ut uel dicere audeat hominē in huiusmodi negocijs nō plus satis uerecūdo: Iura prome, dic falsum testimoniū, aut pronuncia prater iustū. Idem oportet & pecuniā mutuantibus flagitantibus obistere, cōsuetudine multo ante parata in rebus neq; magni momēti, neq; recusatu difficilibus. Archelaus Macedonū rex, quum ab ipso poculum aureum postulareret quidam, qui nihil ducebat honestum praterquam accipere, iussit ministro ut id Euripidi daret. Et hominē illum intūitus: Tu quidem, inquit, dignus es qui poseas nec accipias: hic uero dignus est qui etiam non postulans accipiat: pulchre declarans non ex pudoris arbitrio, sed ex iudicij delectu donationem ac largitionē esse faciendam. Nos uero sapenūro modestis hominibus ac familiaribus quum egent cōtemptis, alijs instanter improbecq; flagitantibus damus, non quod dare uelimus, sed quod negare nō ualeamus. Quemadmodum Antigonus senior, quum frequenter Biantem moleste flagrantem turpississet. Date, inquit, Biantē talentū uel uī. Tametsi is regum omniū maxime erat exercitatus & instructus dicitis ad huiusmodi postulationes excutiendas. Etenim quum aliquando Cynicus quidā petisset ab ipso drachmam, non est, inquit, regum dare drachmā, & quum illē subiecisset, ergo da mihi talentum, respondit, atqui non est Cynici accipere. Diogenes quidem obambulans in Ceramico, petebat à statuis. Id factum admirantibus respondit, se in hoc exerceri ut assuesceret frustrari postulat. Nobis autem primum exercitatio sumenda est in rebus uulgaribus, ac meditandum in paruis negare ijs qui flagitant, prater meritum accepturi, ne desit quod respondeamus maiora recusaturi. Siquidem nullus, ut inquit Demosthenes, qui quod habebat insumpsit in quā nō oportebat, quā non possidet si contingant, utetur in quā oportet. Quoties autem deficiamus circa honesta, redumdantes in superuacaneis, oritur multiplex turpitudine. Ad hęc uitiosus pudor, non modo malus & imprudens dispensator est pecuniarum, uerum etiā maioribus in rebus non admittit utiliter consulentē rationem. Etenim agrotantes nō accersimus medicum peritum uertū familiarem offendere, ac liberis praeceptores eligimus eos potius qui nos huc ambitu suo prouocant, quam idoneos. Quin & in litibus frequenter non patimur eum patronum dicere, qui causā utilis est & rei forensis peritus, sed amici cuiuspiā aut cognati filio gratificantes, tradimus apud populum agendā causam. Postremo permultos cernere est ex eorum numero qui philosophiā uacare dicuntur, quum sint Epicurei ac Stoici, non delectu neq; iudicio uersantes cū amicis ac familiaribus, uerū ultro se praeberentes illis impudenter aliquid postulantis. Age igitur ut ad hęc multo ante in rebus uulgaribus ac pusillis nosmetipsos exerceamus, assuescētes, neq; tonsore neq; pictore per immodicū pudorem uti, neq; in sordido diuersorio manere, si copia sit melioris, eo quod caupo frequēter salutarit nos, sed in consuetudinē ducamus, etiam in minimis eligere quod melius est. Sicut Pythagorici semper cauebant, ne quando dextro femori leuū imponerent, neq; p̄

tem nūm̄q;

tem nūm̄q; pro impari sumerent, quoties in ceteris esset aequalitas. Quin & illud dūgendum in consuetudinē, ne quum rem diuinā facimus, aut nuptias celebramus, aut aliud huiusmodi conuiuium apparamus, uocemus salutantē aut ultro accurrentē potius q; beneuolum & humanum. Etenim qui ad hunc modum se consuefecerit exercueritq; haud facile capietur, quin potius tutus erit in negocijs grauioribus. Ac de exercitatione quidem hęc sufficiunt. Ceterū rationum ad hęc cōducibilium illa prima est, quā nos docet & cōmonefacit quod omnes affectus ac morbos ea sequunt, quā per illos uidemur nobis effugere: uelut ignominia, gloriā studium, dolores, uoluptatum amorem, labores, mollitiem: & ambitionē uincendi, sequitur uinci & cōdemnari. Ceterū illud palam accidit immodico pudori, ut dum fumum uitat ignominie, in ignē se conijciat. Etenim quos pudet eis contradicere qui improbe molesti sunt, petendo quod equum nō est, postea pudescunt ab illis qui merito uocāt in ius, dumq; metuunt leuē reprehensionē, frequēter contentem pudorē sustinent. Nā amico petenti pecuniā, dum p̄ pudore nō aydent contradicere, paulo post indecore p̄descunt redarguti, & aliquibus auxiliū polliciti, litigare cōguntur. Deinde subuersis amicis latitac fugitant. Quin permultos uitiosus pudor posteaq; eos inutili promisso de nuptijs, aut de filia sororeue cōstrinxit, rursus in diuersum mutata sententia mentiri cogit. Etenim qui dixit omnes Asianos uni seruire hominē, eo quod non possent unam sonare syllabā, non haud serio dixit, sed faceta lusit. Ceterū qui pudore tenentur uitioso, etiam si nihil omnino dixerint, tantū adductis supercilij, aut in terram demisso uultu, licet multa incōsulta & absurda obsequia effugere. Nam silentium, Euripides ait, sapientibus responsi loco esse. Et fortassis aduersus improbos magis opus erit silentio, quando quidem humanioribus licet nos excusare. Quin & multa crebraq; uerborum illustrum ac honorū responsa conueniet in p̄optu habere, ac meminisse aduersus eos qui nostro pudori uim faciūt, quod genus est illud Phocionis ad Antipatru. Non potes me simul & amico uti & adulate. Rursum quod respondit Atheniensibus flagitantibus ab eo ut aliquid adderet in festū, simulq; applaudentibus: Pudet, inquit, uobis addere, et huic nō reddere, Callicle ostendēs ipsius sceneratorem. Nō enim turpe est fateri pauertatem, ut ait Thucydides, sed re ipsa non effugere turpius est. Atqui ob imbecillitatem mollitiemq; animi, non audet ob pudorem ineptum respondere petenti

Non est in antro argentū amice candidum, mox ueluti proiecto arabone:

Compedibus obstrictus tenetur, non faber

Quas cudit aere, sed pudor quas addidit.

Perseus aut quum noto cuidam mutuam daret pecuniā, apud forum ac mensam fecit cautionem, memor uidelicet illius Hesiodi dicit:

Et fratri testem ridens adhibere memento:

Verum quum ille admirans dixisset: A deō ne Perseae legaliter, scilicet, inquit, ut amanter recipiam, nec legaliter reposcā. Multi siquidem ob immodicū pudorē inuitio non cauentes ne fallantur, post cū amicitia detrimento cogunt legibus experiri. Cōtra Plato quum Heliconi Cyziceno daret ad Dionysium literas, cōmendauit illum et humanum ac modestum. Deinde in calce literarum ascripsit. Hęc aut tibi scribo de homine, animante natura mutabili. Xenocrates tamen moribus alioqui esset austeris, tamen pudore uictus, literis cōmendauit Polyperchontem, hominē minime probum, ut res indicauit. Hunc ubi cōplexus esset Macedo, rogaretq; num qua re opus haberet, poposcit talentum. Atq; ille quidem dedit, ceterum Xenocrate per literas admonuit, ut posthac diligentius circūspiceret, quos cōmendaret. At Xenocrates ignorabat, quem commendabat. Nos uero quos comperimus, idq; frequēter improbos, in hos nō modo literas cōmendatitas profundimus, uerum etiam pecunias, ipsi nobis noxam accersentes, haud quatē cum uoluptate, quemadmodū ij qui meretricibus et assentatoribus sua largiuntur, sed moleste grauitercq; ferentes postulantiū impudentiam, quā nobis iudicium subuertit opprimiq;. Porro sicubi alias, certe aduersus eos qui nos pudore grauant dicere licet illud:

Intelligo quē sim patraturus mala,

si falsum praeuero testimoniū, aut si prater æquum iudicauero, aut si suffragiū tulerō negotio inutili, aut si mutuū dederō, nō reddituū. Quapropter habet hoc peculiare pudor uitiosus, quod quū ceteras cupiditates sequat p̄denitentia, hic nō sequitur, sed protu-

nus in ipsis factis adest. Nā et quum damus, discruciamur, et testimonium ferentes, pude-
scimus: & auxiliantes, infamiam contrahimus: & non obsequentes redarguimur. Quoniam
enim imbecilliores sumus, quā ut possimus postulantibus recusare; etiā illa pollicemur ipsi
qui nos urgent, quā prestare nequaquam possumus, ueluti cōmendationes in principum au-
las, & intercessionem apud praesides, dum nec uolumus nec audemus dicere: Non nouit
nos rex, sed alios potius respicit. Hoc pacto Lyfander, quum offendisset Agelilaū, gloriae
tamen causa cupiens uideri plurimum apud illum posse, nō erubuit excusate aduentibus
iubens illos ad alios ire, & illos tentare, qui plus ipso ualere apud regem. Nec enim tur-
pe est non omnia posse: ceterum quum nō possis aut idoneus sis ad talia negotia suscipi-
enda, ad haec recipienda pudore protrudi, praeterquam quod turpe est summam etiā ad-
fert molestiam. Ceterum aliunde proficisci debet, ut in his quae uirum nostrarū sunt & ho-
nesta, libenter obsequamur ipsi qui nostrum requirunt officium, nō coacti pudore, sed tro-
lentes. In noxijs uero & inhonestis, conuenit illud Zenonis semper habere in promptu:
qui cum incidisset in adolescentē quendam ipsi familiarem iuxta moenia furtim ambulan-
tem, audissetque quod fugeret amicum a quo postulabat ad ferendum falsum testimonium:
Quid ais, inquit, ignaue? Ille ausus est te malo iniuriarū afficere, nec erubescit, & tu illi pro-
iustitia non audes obistere? Proinde qui dixit,

Improbos aduersus homines armat improbitas probet
male docet sic ulcisci malitiam, ut illam imitemur. Ceterum quisquis improbitatem illor-
rum, qui impudenter ac fronte perfricta obstrepunt, pari impudentia retundit, nec turpia
concedit, uerens facere inuerecunda, recte iureque facit, id quod faciunt quicumque sapiunt.
Iam uero, obscuris et humilibus nulliusque pretij hominibus quā obturbant, nō magni nego-
cij fuerit obistere, uerum tales cum risu quoque & salibus nonnulli submouent. Quēadmo-
dum Theocritus, quum in balneo duo strigilē comodato peterent, quorum alter erat per-
egrinus, alter notus fur: Te, inquit, nō noui, te noui, itaque ioco repulit ambos. Lysimache
uero apud Athenienses Minerue quae Polias dicit sacerdos, mulionibus sacra adducen-
tibus iubentibusque ut infunderet: Non faciam, inquit, ne hoc quoque fiat patrium & in cōsuetu-
dinem ueniat. Item Antigonus ad adolescentē quempiā, qui prognatus quidē ex elegan-
te uiro belli duce, sed ipse ignaue ac mollis postulabat tamē ob id ceteris anteferri: Apud
me, inquit, o adolescens, uirorum non parentum uirtutibus premia sunt. At tamē si qui nos
grauat pudore, nobilis sit ac potēs, quod hominū genus difficillime recipit excusationē,
nec patiens est repulse, praesertim quoties in iudicijs ac suffragijs interpellant, quod Cato
iuuenis etiānum fecit erga Catulum, fortassis alicui nec facile uidebitur nec necessarium.
Si quidem Catulo summa erat apud Romanos autoritas, ac tum censura gerebat. Adijt
autē Catonem tum ararij questorem, deprecaturus pro quodam, cui Cato multa dixerat:
eoque supplicem se prebuit, quo precibus eum uinceret cogereque, nec finē fecit donec Ca-
to non ferens deprecatoris improbitatē: Turpe fuerit, inquit, Catule, te censorem, quum
hinc nolis discedere, a ministris meis abstrahi. Moxque Catulus erubescens simul & iratus
discessit. Quin illud potius cōsidera, quod fecit Agelilaus, quodque Themistocles humanius
simul ac modestius. Nā Agelilaus patri iubenti, ut in causa quadā praeter leges pronuncia-
ret, imō, inquit, abs te pater a puero didici parere legibus. Quāobrem nunc quoque tibi ob-
tempero, cauens ne quid faciam praeter legem. Themistocles autē Simonidi petenti quid-
dā iniustū, nec tu, inquit, bonus poeta fueris si praeter numerū canas, nec ego bonus prin-
ceps si praeter leges iudicē. Quamquā autē non ob pedem lyre modulis parū respondentem
quēadmodū dixit Plato, & ciuitates cū ciuitatibus, & amici cum amicis dissentientes, leuissi-
ma tum faciūt tum patiunt, sed ob id potius quod in his quae sunt legū ac iustitiae peccat: attra-
men sunt quae in modulis ac literis metrisque ad unguē obseruēt quod artis est, ab alijs ta-
men postulat ut in obeundo magistratu, ut in iudicijs ac negocijs negligat honestum. Pro-
inde quod dicā maxime seruandū erga tales. Interpellat te rhetor in iudicio sedentē, aut
concionator in consilio uersantē, promittito, si ille solocismū cōmittat in dicendo proce-
mio, aut barbarismū faciat in narratione. Non em̄ id uolet, propterea quod turpe nō tam
sit quā uideatur: adeo ut nonnullos uideamus in dicendo ne uocalis quidē cum uocali con-
cursum ferre. Rursus ubi molestus est nobilis quispiā & in precio habitus, iubeto ut sal-
tans forum, aut distorto uultu trāseat. Quod si recuset, tū tibi loqui tempestiuū erit ac per-
contari

contari, utriusque turpiter, solocismū admittere, aut distortere uultū, an uiolare legem
transgredi iusiurandū, ac praeter ius & aequū malo bonū posthabere. Ad haec quemadmo-
dum Nicostratus Arguius, quū ab Archidamo sollicitaretur ingenti promissa pecunia,
tū cōiugio cuiuscunque uellet Lacænae, ut Crōnum traderet, respondit Archidamū non
ducere genus ab Hercule, quod ille obambulās solitus esset improbos afficere supplicio;
ipse autē ex bonis faceret improbos: Itidem & nobis ad hominem qui postulet honestus
ac probus haberi, dicendum est, si molestus sit, & pudorē nostrum urgeat, quod nec ipsi de-
cora faciat, nec ipsius uel claritate uel uirtute digna. Ceterū in uulgaribus illud uidentū ac
dispicendum, an auarum huc pudore possis adigere, ut absque cautione credat talentum,
an honoris audio persuadere ualeas, ut locum honoratiorem alteri cedat, an ei qui gaudet
gerere magistratum quū iam imminet gloriae, ut tēperet ab imperando. Profecto merito
uideatur absurdum, si quū illi in cupiditatibus suis ac uitiosis affectibus inflexibiles, rigi-
dique & immobiles perseuerent, nos qui nō solum esse uolumus, uerum etiam esse nos profi-
temur, studiosos honesti, & amantes aequi, nō temperemus nobis, sed subuertamus abijci-
amusque uirtutem. Etenim si qui nobis molesti sunt, gloriae potentia uel causa id faciūt, absque
dūm est eos qui aliorum mores cōponunt & educant, seipos dehonestare, ac sibi sinistrū
conflare rumore: quēadmodum male audiunt qui in certaminibus perperam addicunt
premia, qui uel in comitijs suffragia ferunt ad gratiam, officio parum honesto alijs paran-
tes palatia, coronas & gloriae, sibi ipsi bonam opinionē & honestum detrahunt. Quod si
qui nostrum pudorem urget, pecuniae causa molestus est, qui sit ut nō protinus succurrat,
absurdum esse, propriae opinionis ac uirtutis iacturam facere, ut huius aut illius crumena
reddatur onustior. Verū ista quidem succurrunt permultis, nec ignorat sese a recto desle-
ctere, non aliter quā solent ipsi, qui cum cogunt ingentes eporare calices, aegre ac suspirantes,
uultūque distortentes perficiūt quod imperatū est. Sed uidetur animi imbecillitas ob cor-
poris temperaturā, & aduersus calorem male cōposita, & aduersus frigoris rigorē. Nam
& quum laudant ab improbis, gestiunt, ac dilatant, & erga querimonias ac suspiciones eo-
rum quibus negarūt obsequiū, meticulosi sunt ac probri plus satis metuētes. Sed oportet
aduersus utrumque muniri, ut nec territantibus nec assentantibus cedamus. Thucydides igitur
existimans inuidiam necessario comitē esse potentiae, dicit illum recto cōsilio duci, qui
in maximis rebus eligit quod inuidia est obnoxium. Nos uero existimantes perdifficile
esse inuidiam effugere, in querimonias autem non incurrere, aut efficere ne quid accedat
molestiae ab ipsis, quibus cum habemus cōsuetudinem, uidentes prorsus impossibile, recte
nobis consuluerimus, si similitates improborum suscipere malimus quā iure meritoque
criminantium, illis praeter bonum & aequum obsequētes. Ac laudes quidem ab improbis
proficiscentes, quū sint fucatae & insyncerae; modis omnibus cauēda sunt, nec oportet ab
his sic affici, quēadmodum afficiuntur sues, dum fricantur ac titillant, ut nos ipsos facillime
praebemus utendos cuius uolenti, deijciētes nos & ad sculpturā accommodantes. Ete-
nim qui praebent aures palponibus, nihil differunt ab his, qui crura praebent supplantanti-
bus, nisi quod turpius subuertuntur caduntque, tum ipsi qui poenas remittunt hominibus im-
probis, quo uidelicet misericordes, humani, facilesque uocentur, tum isti qui contra, simul-
tates & accusationes haud quāquam necessarias, nec periculo uacantes suscipiūt, persuasi ab
his qui ipsos laudant, tanquā soli sint uiri, soli aduersus adulationem inuidi, denique ora &
uoces eos appellant. Itaque Bion tales similes esse dicebat amphoris, quod auribus facile
circumferrentur. Quemadmodum narrant Alexinum Sophistam inter ambulandum
multa mala dixisse in Stilponem Megarensē, quum autem quispiam ex ipsis qui adeo
rant dixisset: Atqui ille te nuper laudauit. Per Iouem, inquit, uir enim optimus est, ac
praestantissimus. Contra Menedemus quum audisset, quod frequenter ab Alexino lau-
daretur: At ego, inquit, semper uitupero Alexinum. Itaque uir malus est, & is qui malum
laudat, & is qui a bono uituperatur. Visque adeo a talibus nec flecti poterat nec capi, seruās
praecipuum illud, quod Antisthenius Hercules praecipit filijs, ne quam haberent grati-
am ipsi a quibus laudarentur. Hoc autem nihil aliud erat, quā non uinci stulto pudore,
nec mutuo adulari laudantibus. Sufficit autem opinor illud Pindari, cui cum quidam di-
xisset, quod ipsum ubique & apud omnes praedicaret. Et ego, inquit, refero tibi gratiam,
efficiens ut uera praedices. Igitur quod aduersus omnes affectus conducit, huius oportet

eos qui facile vincuntur in utili pudore, quoties morbo superati præter animi sententiam peccant ac subuertuntur, firmiter meminisse, notasque mortis ac poenitentiam, defixas in animo, reuocare seruareque in longissimum tempus. Sic enim uiatores postea quæ semel in lapidem impegunt, aut nauæ, postea quæ ad scopulum fregerunt nauæ, si meminerint, perpetuo metuunt cauentque non illa tantum, uerum etiam alia illis similia. Ita qui turpitudinem damnaque ex uitioso pudore accepta, assidue ingerunt animo poenitentia mortisque uulnera, in similibus postea reuocabunt seipfos nec facile patientur se à recto cursu deduci.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI IUNIO

RI GVILHELMO, DVCI CLIVENSIS, IVLIACENSIS, MON-
tensi, Comiti Marchiæ & in Rauenspurgo, &c. Des.
Erasmus Roterodamus S. D.

QUONIAM priores libellos quos mei erga te animi uelut arabonem qualemcunque miseram, tam comiter accepisti Guilhelme Princeps iunior illustrissime: nec tu modo, sed & ambo clarissimi parentes tui, uisum est aliquid & tua nobilitate dignius, & tuis studijs, nisi fallor, utilis adiungere. Proin ex optimis quibusque autoribus collegi, quæ Græci uocant Apophthegmata, hoc est, egregie dicta, quod uiderem non aliud argumenti genus principii, præsertim iuuenti, magis accommodum. Sunt illa quidem scitu dignissima, quæ philosophi de moribus, de reipub. administranda, de bello gerendo literis prodiderunt. Sed quoto cuique uel priuato tantum est ocij, ut apud Platone Socraticarum argutationum, ironiarum & Isagogarum ambages ac labyrinthos euoluere uacet? Aristoteles autem copiose quidem scripsit de moribus, sed philosophis scripsisse uidetur, non principii. Dilucidiora sunt quæ tradidit de re oeconomicæ & politice, sed is uir nusquam non requirit lectorem & attentum, & ociosum: ad hæc, quoniam affectibus caret, non perinde retinet animum principibus curis intentum. Iam in philosophicis & Marci Tullij de philosophia libris pleraque sunt eius generis, ut non admodum referat principem ea scire: quod genus sunt quæ disputantur ab illis de finibus honorum ac malorum, maiore subtilitate quam fructu. Conueniunt hæc illorum instituto, qui de honesto per omnem uitam nihil aliud quam disputant. At ei qui dittoni nascitur, statim expedienda uirtus est, non per ocium disputanda. Restat historia, quæ quoniam res præclare secus gesta uelut in tabula spectandas repræsentat, nec id absque uoluptate, magnatibus uiris aptior esse uidetur: sed hic ut infinitam uoluminum uim principii uacet euoluere, quis possit meminisse? At qui quemadmodum si qui certant in palæstra, certos quosdamprehendendi elabendi que modos ad manum habent: ita qui in pacis bellique negotijs uersantur certas rationes in promptu habere conuenit, quibus admoneantur, quid pro te nata sit factio opus, quid non. Hac in parte uidemus eruditissimos uiros principum curas suam diligentia subleuare conatos, quorum alij scripsere sententias, ueluti Theognis & Isocrates, alij celeberrimorum uirorum strategemata & apophthegmata, ueluti Valerius Maximus, & Sextus Iulius Frontinus, qui indicat idem ab alijs nonnullis factitatum. Non mediocri ocij res est aurum scrutari in uenis, aut gemmas in harenis maris quærere. Is demum occupatissimo principii gratum præstat officium, qui aurum purum factumque exhibet, qui selectas ac repurgatas gemmas, auro inclusas, aut poculis additas offert. Id officium quum à multis tentatum sit, mea tamen sententia, nemo felicius præstitit quam Plutarchus, qui post æditum egregie frugiferum opus De uitis uirorum illustrium, in quo permixtum facta simul ac dicta illorum referunt, Traiano Cesarum laudatis, collegit insignia diuersorum apophthegmata, quod in his uelut in certissimo speculo repræsentatur animus singulorum. Nam in factis bonam laudis partem sibi uindicat consiliarius, dux ac miles, maximam fortuna, per quam uidemus interdum optime consulta pessimum habere exitum: rursus quorundam inconsulta temeritate felicissime cedere. Nam quemadmodum dixisse fertur Siramnes Persa, Dux, ut opinor, interrogatus quur facta præclaris eius dictis non responderet: quid loquar mihi in manu est, quid eueniat in arbitrio fortunæ & regis. Nec tam ideo sua laude frustrantur honesta consilia. Plutarchus autem non tantum in delectu ceteris præstat, uerum etiam

in ex-

in explicando. Habent enim apophthegmata peculiarē quandam rationem & indolentiam suam, ut breuiter, argute, false, & urbane cuiusque ingenium exprimant. Siquidem ut linguæ hominibus, ita singulis etiam nationibus suis quidam genius est: unde fit ut alia conueniant Alexandro, alia Philippo aut Antigono, alia Phocioni, alia Alcibiadi: rursus alia quadrent in Laconem, alia in Scytham aut Thracem, alia in Atheniensem, aut in Romanum. In his igitur exprimendis mihi dilucior uidetur Xenophon, suffrigidus Herodotus, loquacior Diodorus & Quintus Curtius, ne pergam de ceteris dicere. Plutarchus omnes impleuit numeros. Eoque uisum est hunc ex omnibus potissimum sequi. Quicquid igitur erat in huius opere quod inscripsit, de apophthegmatibus, hic in solidum reperies. Comperimus hoc opus bis latine uersum, primum à Francisco Philepho, deinde à Raphaelo Regio, quem Patauij nouimus. Philephus in nonnullis locis fuerat lapsus quæ restituit Raphael, sed ipse rursus impingens alicubi: nimirum homines erant ambo. Sed uterque nihil aliud esse uoluit quam interpres, nos Plutarchum multis de causis sequi maluimus quam interpretari, explanare que uertere. Primum ut dilucidior esset oratio, quippe minus astricta Græcis uocibus. Non enim hæc Traiano scribuntur, uiro tum utraque literatura, tum longorū rerum usu exercitatissimo, sed adolescenti principii, imò per te pueris & adolescentulis omnibus liberalium studiorum candidatis: nec illo seculo, quo dicta gesta que eiusmodi uulgifabulis celebrabant, in balneis, in cōuiuijs ac circulis foribus: dein ut mihi liceret indicare dicti argutiā, si quod occurreret obscurius, qualia nunc sunt permulta, non solum rudibus, uerum etiam ultra mediocritate eruditis. Me certe in multis torlit diuinatione, & haud scio an alicubi fefellerit etiam. Nec paucis in locis lucra fuit cum mendis codicum, in quas necessario impegunt etiam interpretes. Vix enim credibile est quantum sibi permiserint uel librarij, uel sciolij quidam in hunc autorem, cui summa debebatur religio. Nullus enim extitit inter Græcos scriptores, Plutarcho præsertim quod ad mores attinet, sanctior aut lectu dignior. At qui hoc ipsum quod absterere debuerat, inuitauit gloriæ quæstusque sitientes ad deprauandum, addendum, detrahendum. Etenim quos quisque scriptor est plausibilior ac celebrior, hoc magis ad quæstum corrumpitur. Arguit hoc ipsa Græcorum codicum uarietas. Nam ut alijs omissis, de hoc opere quod est in manibus loquar, quedam habet Philephus quæ Raphael non attigit, & contra. Deinde quum Plutarchus in præfatione profiteatur sese in uitis, dicta factaque uirorum illustrium promiscue retulisse, sed in hoc opere compendij gratia tantum apophthegmata cõtexuisse, permulta tamen admixta uidemus quæ nihil aliud sunt quam stratagemata. Iam eodem in opere toties eadem repetita, nonne palam clamitant, argumentum hoc ab alio cõtaminatum? Ut iam ignoscamus apophthegma referri sub eius nomine cui dictum est, non à quo dictum est, ut de Lysimachio & Philippo. Nam in Plutarchi collectaneis quod à Philippo responsum est Lysimachio, sub titulo Lysimachi refertur. Maioris erat audaciæ, quod ex uno opere fecerunt duo. Quoniam enim Plutarchus è Laconicis quæ plurima feruntur, ea duntaxat attigisset quæ uidebantur occupatissimo Cesari futura satis, ille quisquis fuit, si modo fuit unus aliquis, Lacedæmoniorum dictis proprium uolumen dedit, id que secundum ordinem literarum Græcarum, quem Raphael uertit in ordinem latinarum. At hic erat è tribus omnium deterrimus. Nam ordinem sententiarum sequuntur Valerius & Frontinus, quæ ad religionem, pietatem in patriam, ad fidem, ad fortitudinem ac iustitiam pertinent, & item de ceteris, in suam queque classem digerentes. Eruditissimus est quem sequutus erat Plutarchus seriem regionum ac regnorum obseruans, & in singulis ætatem, ordinem, unicuique regum suos adiungens duces, & cuique ducum suos collegas. A Persis uenit ad Aegyptios, ab Aegyptijs ad Thracas, à Thracibus ad Scythas, à Scythijs ad Siculos, à Siculis ad Macedones, hinc ad Athenienses, ab his ad Lacedæmonios, in horum singulis temporum non literarum ordinem sequens: à Lacedæmonijs ad Thebanos, à Thebanis ad Romanos, ut lector è paucorum dictis historia totius agnoscat seriem quam misere confudit is qui Laconica separauit, repetens interim eadem quæ ad Traianum collegerat Plutarchus: quanquam id frequentius in altero deprehenditur opere, sed in utroque toties, ut ea dormitatio non cadat in Plutarchum scriptorem exactæ diligentia. Adde quod hæc pars nullam habet præfationem, nec illa prior ad Traianum quadrat ad utrunque opus. Iam quid gratia debeat his, qui celeberrimorum autorum libros ad hunc cõtaminant modum, in præfatione non disputo

disputo, in hunc sacrilegij genus esse uidetur. A me tamē, exceptis aliquot Laonicis, quōd eadem in altero catalogo repetuntur omnia, nihil eorum prætermisum est, quæ Plutarchi titulo feruntur: partim ne quid hic desideraret lector auidus magis quæ elegans, partim quæ nihil illic uiderem nō dignum cognitu, licet non suo dictum loco. Sed totū opus quodam modo meum feci, dū & explanatius effero quæ Græce referunt, interiectis interdū quæ apud alios autores addita cōperissem, additis item permultis quæ in hoc opere non habebantur, ubi quæ ueluti scholijs indicās uel sensum uel usum apophthegmatis, in his duntaxat quæ lucis aliquid desiderabāt, sed hoc ipsum breuiter, ne ab apophthegmatū natura degenerarē. Ordo uero nobis etiā cōfusior est quæ illic inueni, quæ uero in initio statuissemus paucos duntaxat eximios recēserē, calor operis incitauit, ut mutata sententiā longius prouehere, mutū nec erat futurus finis, nisi rerū sese offerentiū uelut immēsum pelagus, receptui canere cōpulsisset. Nam ut Quintilianus inter grāmatici uirtutes colloca, quæ dā nescire: ita in hoc argumenti genere, diligentia pars esse uidetur quadam præterire. Itaque lautus conuitor esse malui quæ molestus, præsertim quōd si quid in hac cœna prætermisum est, poterit in alia proponi, postea quæ hæc erunt concocta. Porro ordinis neglecti in cōmodum indige pensauimus. De titulo nihil refert anxium esse, quū in his quæ collegit Plutarchus sub apophthegmatum nomine, multa sint quæ alius mallet σκώμματα, λοιπὸν ἀσέβεια, δὲ βάρβαροι siue γλώττια dicere. Cæterum posteaquam in his distinguendis frustra sudauit M. Tullius, nec Quintiliano satisfecit Marfus homo doctissimus, atque adeo nec ipse Quintilianus Marfo doctior sibi, non arbitratus sum operæ precium in hoc anxia operam sumere, sat habens alicubi dicti, iocis uel speciem obiter indicasse. In his certe quæ nos adiecit, sedulo cauimus, ne strategemata cum apophthegmatis cōfunderemus, tū ne quid omnino poneremus, nisi ex probatissimis utriusque linguæ scriptoribus, ipsæ uetustis decerptum: non quōd nescia à recentioribus permulta referri falsè lepidè quæ dicta, sed plus habent auctoritatis quæ cōsecrauit antiquitas, & adhibendus erat operi modus. Ne illud quidē quæ mouere debet, quōd nonnunquam idem dictū, ab hoc ascribitur huic, & ab illo tribuitur alteri. Nec em̄ tam refert à quo quid dictū sit, quæ quid dicatur, etiā si celebris & gratiofus autor non nihil ponderis & gratiæ dictis adiungit. Id frequētius occurrit, quæ ut exemplis sit probandum. Fit autē hoc interdū humanæ memoriæ lapsu, quæ nihil uetat eandē sententiam à diuersis autoribus proficisci, siue id faciat imitatio, siue casus: quæ admodum hūc senatum, σοφοὶ τὴν ῥημνοὶ τὴν ῥημνοὶ σιωπῶσι, cōstat esse Sophoclis, & tamē citatur à Platone ex Euripide. Rursus hic uersus, γέροντες γέροντες πειθαρχοῦσιν ὁ γέροντες, quū sit in Philoclete Sophoclis, tamen idem reperitur in Bacchis Euripidis. Similiter hic uersus, σὺ γὰρ δὲ πῶς δὲ λέγῃ τὰ λαοῦσιν, quum sit in Aeschylī Prometheo, deprehenditur apud Euripidē, duabus literulis immutatis σὺ γὰρ λέγῃ. Nonnunquam nec de re nec de nomine cōuenit inter auctores. Velut qui Fabio Max. exprobrauit, quæ ipsius opera recepisset Tarētum M. Tullio est Lilius Salinator, T. Lilius M. Lilius, Plutarcho M. Lucius, siue ut Græci codices habent, μαρκίος λιλίος. Item Fabius & Philostratus narrat Leonē Sophistā corpore insigniter obeso mouisse risum populo Atheniensī, Plutarchus pusillo. Val. Max. & Plin. de altercatione Cn. Domitij & Lucij Crassi quā dissonant in narrando: Illa frigidissima sunt quæ personis fabulosis affinguntur, quod genus sunt Philostrati Sophistæ, quum Palamedis, Ulyssi ac similibus affingit quod libet: ea quæ sunt bis frigida tractando, quorum omnino nihil attigimus. Proxima sunt, quæ uarijs personis attribuuntur in dialogis, non ad uerū fidem, sed ad delectandum confictis. Minus illa frigent quæ dicuntur in comedijs aut tragœdijs, habent quæ magnam gratiam in loco adhibita, tametsi sub apophthegmatis appellationem non cadunt, nisi quum ab autore nobili ad rem præsentem accommodantur, gratiora si non nihil etiam ad alienum sensum detorqueantur. Veluti quū Aristoteles Calisthenem liberius cum Alexandro quæ expediret agentē, Homericō uersū admonuit,

ὡπὶ μὲν δὲ δὴ μοι τὰ κῶστος αὐτὸν δὲ ἔργον ὄντας.
 Nec ex Herodoto libuit multa colligere, quod pleraque uideantur à scriptoris ingenio reperta. Eiusdem farinae sunt quæ incidunt in orationibus quas historiographi pro suo quisque ingenio solent attexere personis, licet & illa plurimum conducant & ad iudiciū, & ad dicendi facultatem. Optimū apophthegmatis genus est, quod paucis uerbis sensum non uulgarē significat potius quā exprimit, quale nemo facile possit studio fingere, quod quo

quo propius ac diutius cōtemplere, hoc magis ac magis delectat. Vniuersum autē hoc genus quod prouerbia, sententias, in ligniter dicta factaque cōplectitur, ac cōmodissimum est principibus uiris, quibus ob reip. negotia nō uacat magnā uitæ partem libris impendere. Hæc autē ut cum uoluptate discuntur, facileque insidunt animo, ita longe plus habent philosophiæ in recessu quæ prima fronte præ se ferunt. Legimus Casarem Augustū, quicquid usque talium præceptorum nactus esset, describendū curare solitum, & ad uaria loca mittere. Videmus autē prius illis sapientibus hoc præcipuo fuisse studio, ut res dignas cognitu, uoluptatis illecebra teneris ingenijs insererent, quo rudis ætas nondum matura serijs philosophiæ præceptis per lulum disceret, quæ per omnē uitam magno foret usui. Hoc cōsilio cōsmographiam, astrologiam, & musicā, naturalem ac moralem philosophiā, scite confictis fabulis & apologis asperserunt. In his uero nostris uidebuntur esse quædā, quæ nihil faciunt ad bonos mores, sed risum modo cōmoueant. Ne id quidem uitio dandū existimo, risu nonnunquam relaxare animum curis fatigatum, modo risus sit argutus ac liberalis. Hæc enim exhilarant ac uegetat iuuenem ingenia, nec mediocriter faciūt & ad uitæ comitatem & ad orationis iucunditatem. Quid enim magis edulcat M. Tullij dictionem, quā quod eam huiusmodi dictis subinde condit: Quid porro sunt Plutarchi moralia, nisi aulae huiusmodi coloribus picturata? Iam illa quæ maxime uidentur ridicula, tractando fiunt seria. Quid enim magis ridiculum quæ Diogenes in meridie cum lucerna obambulans, & hominem se in frequenti foro quaerere dicitans? At interim ridendo discimus, nō esse statim homines qui speciem habent hominis, quam habent & statuā, sed ut inuenias hominē in uerū stigandus est animus. Is si recta ratione ducitur potius quæ affectu, tum demum reperit hominē. Item quid æque ridiculū, atque quod Phryne stipulata ut quod ipsa prior faceret, idē cetera mulieres in conuiuio facerent omnes: manū bis aquæ immerfam admouit fronti, hoc cōmento magno omnium risu prodens cæterarū fucos, quum ipsa uideretur etiā formosior? Sed hic risus nos docet idē quod serio dixit Socrates, ut tales esse studeamus quales haberi uelimus, ne detractio fucos pro gloria male affectata reportemus ignominia. Docet & illud, ne nitamur bonis externis fluxisque, quæ uarijs casibus facile eripiuntur homini, sed paremus ueras opes animi, in quas nullū ius habet fortuna. Tantū seriæ philosophiæ docet nos illud ridiculū meretriculè factum. Proinde quæ alioqui seueris rationibus institueret ciues suos Lycurgus, tamen liberales iocos illis nō solum permisit, sed etiam præcepit. Instituit em̄ exercitamenti genus quod λέγας appellabat, ad quod cōueniebant seniores iam à publicis functionibus emeriti, lepidis dictis liberalibusque iocis tempus cū uoluptate transmittentes, sed quæ uel ad honestū laudē, uel ad uitiorū uituperationē conducerent. Quin & signū collocauit γέλοζ deo, id est, Risui, quod utilissimū iudicaret modestis faceris animorū uigorē recreare, & ad honestos labores alacres reddere, quādo in reb. humanis, quæ caret alterna requie durabile non est. Quin & Cleomenes adeo seuerus, ut nec mimos, nec psaltrias, nec tibicines unquam admiserit in remp. probauit tamē ut ciues iocis liberalibus, falsisque dicerijs inter se decerarent. Denique quoties dat à negocijs uacuum tēpus, aut ipsa res postulat hilaritatē, quāto decētius est huiusmodi dictis ludere, quæ illiberalibus indocitis & obscœnis fabulis oblectari. Mihi uidet aliquāto cōsulius pueros in ludis literarijs huiusmodi thematis exerceri, quæ uulgaribus istis, quæ ut sensuculos habet frigidus, ita nō indicant linguæ latinæ mysteria: modo præceptor indicet rationes quibus quod breuiter dictū est queat dilatari, & quod ridicule dictū est, possit ad usum serium accommodari. His addamus & illud: in sacris dōcionibus fortasse non cōuenit scripturis diuinis admiscere iocos humanos, sed tamē excusatius hæc adhiberētur ad excitandos dormitantes, quæ aniles fabulæ, quas nōnulli solent ex abrupto interponere, prorsus è mediā uulgi fece hauistas. Iulius Cæsar tot ciuilia bellicaque negotia sustinens, argutis dicerijs, quibus adeo delectabatur, ut etiam in ipsum torta pbaret, uel sancta, solet curarū lassitudinē discutere. Vix alius imperatorū fuit Augusto Cæsar uel sanctior uel occupatior. At rursus quis in hoc genere urbanior? De M. Tullio nihil dicā, qui nōnullis uidet in iocando nec modū nec decori satis meminisse. Xenocrates philosophus ingenij fuit tristioris, uir alioque magnus, sed hūc Plato subinde iubebat litare Gratijs. Zenon totus Stoicus, Socrate ob perpetuā sermonū urbanitatem, scurrā Atticū solet appellare: nullus tamē est quin fateatur Socrate utroque sanctiorē. Ne cōmemorē quod nullorū dicta magis celebrant quæ leporibus cōdita sunt, certe

pueris

pueris instituendis utilior esset Socrates, Diogenes aut Aristippus, quæ Xenocrates aut Zeno. Quod si recte uisum est sapientissimis uiris primam etatem oblectamentis quibusdam ad amorem sapientiae seuerioris alligere, multo magis id conuenit tum iuuentum Principi, quem ut uigilantem esse decet, ita non oportet nec ipsum unquam esse tristem, nec quemquam a se tristem dimittere. Animus autem amoenioribus studiis educatus, sit ad omnes curas ferendas uegetior, et ad omnem hominum consuetudinem festiuor. His rationibus metueri poteram, si nihil collegissem nisi factas: nunc ferijs hæc duntaxat admixta sunt, ueluti conuiuij condimenta. Quo genere si te sensero delectatum, haud me poenitebit huius operæ licet humilioris, ut aliqui fortasse iudicabunt. Scribunt aliqui profectionibus, nos principis ætatem teneram laetamus. Quod si hæc infra tuos profectus fuerint, certe optatum esse, tametsi scio tibi non ingratum fore, per te communibus adulescentulorum studiis hoc utilitatis accessisse. Et nos fortasse dabimus aliquando seueriora, postquam hæc edidiceris. Nam ediscenda sunt omnino, quo semper ad manum preesto sint. Quam quid meis opus, quum domi habeas Conradum Heresbachium, uirum omni genere literarum absolutum, quem sic in te uideo affectum, ut quod optimo preceptore dignum est, alumni sui commodis & ornamentis impensius gaudeat quam suis. Is ut tuam pueritiam formauit literis, ita grandior ætate poterit fidelibus prudentibusque consilijs adiuuare. Mihi quoque non minus iucundum quam honorificum fuerit, quantulacumque ex parte felicissimam indolem tuam, nostra promouisse industria. Quod superest Deum Optimum Maximum precamur, ut sua dona quæ largisime me in te contulit, seruare, tueri, & augere dignetur, quo simul & laudatissimorum parentum uotis respondeas, & clarissimis maiorum tuorum imaginibus dignus euadas, & luculentæ ditioni, cui natus ac destinatus es, par esse queas. Definam si uerbum addidero: dum in his uersaris, memento te non Christianorum, sed ethnicorum apophthegmata legere, uidelicet ut legas cum iudicio. Apud Friburgum Brisgoiæ quarto Kalend. Martias. Anno M. D. XXXI

APOPHTHEGMATA LEPIDEQVE DICTA, PRINCIPVM, PHILOSOPHORVM, AC DIVERSI GENERIS HOMINUM, ex Græcis pariter ac Latinis autoribus selecta, cum interpretatione commoda, dicti argutiâ aperiente, per Des. Erasmi Roterodamum.

APOPHTHEGMATA LACONICA SECVNDVM ORDINEM literarum Græcarum.

LIBER PRIMVS.

AGASICLES.

ACEDÆMONII quoniam seueriores erant, ac moribus incorruptioribus, bellique gloriam potissimum spectabant, contemnebant omnes artes quæ ciuium animos uidebantur emasculari, & a uera uirtute ad ociosam ostentationem traducere. Nam & Romæ cum adhuc spiraret germanam illam austeritatem, Græculos professores urbe exegit. Hoc genus studijs nullam Græciæ pars corruptior erat quam Attica, ubi Gorgias, Lysias, Isocrates, Prodicus, alijque innumeri sophistæ magno cum applausu populis, nec mediocri mercede garriebant. Cum igitur Agasicles Lacedæmoniorum Regi diceret quidam, admirari sese quod cum esset audis discendi, non adiungeret sibi Philophanem sophistam, regalî prorsus indole respondit, Eorum, inquit, uolo esse discipulus, quorum sum & filius: significans non minus interesse quos nactus sis parentes, quam quos adsciscas preceptores. Etenim ut liberi ferme referunt maiorum unde prognati sunt ingenium, ita preceptorum uitia demigrant in eos qui instituunt. Et honestæ uitæ institutio potissimum ab illis petenda est, qui uirtutem ipsi factis præstiterunt, non ab ijs qui compositis arte

arte uerbis de uirtute nugantur. At nunc summi orbis monarchæ futuræ, deum immortalis, quibus interdum uiris à teneris annis formandi instituendique creduntur: quum principum non minus tum perniciosum sit tum indecorum, ab inhonestis institui, quam nasci. Nec qualibet artes discendæ sunt principibus, sed hæc duntaxat, quæ tradunt rationem recte administrandi regnum.

Rursum quum alius quispiam ab eo sciscitaretur, quo pacto posset aliquis tuto imperare, nullo stipatus satellitio, respondit, si sic imperet suis, quemadmodum pater imperat liberis. Nemo plura dixit unquam maiore compendio. Domini tantum timentur à seruis, quo mali metu coherceantur, quos non corrigit pudor. Pater quoniam liberis consultius potius quam sibi, diligitur ab illis, sic ut auctoritatem comiteretur reuerentia. Aduersus hos a deo non est opus satellitio, ut non aliud sit satellitium fidelius illorum stipatu. Quod si rex beneuolentia ac benefactis adiungeret sibi ciuium animos, non esset opus barbarico conductitioque satellitio, sed nullos haberet corporis sui custodes tutiores quam ciues, erga quos patris gereret affectum. Porro quibus placet hoc dictum, oderint dum metuunt, nullos magis habent suspectos, quam quibus oportebat maxime confidere: ac multos metuat oportet, quem metuunt multi.

AGESILAUS

Agasilaus ille magnus Lacedæmoniorum rex, quum in computatione quadam fortibus ex more ductis factus esset princeps conuiuij, (huius autem partes erant præscribere quantum quisque biberet) rogatus à pincerna, quantum cuique uini debet apponere, Simultum, inquit, uini paratum est, dato cuique quantum poscit: si parum, cunctis ex æquo diuidito. Hac dexteritate mire prospexit, ne uel parata uini copia deesset, quibus placeret largior portio: uel ad bibendum cogentur quibus placeret sobrietas. Rursum in maligniore uini copia, per æqualitatem exclusit occasionem murmuris. Etenim cum singulis æqua uini portio distribuere, nihil deerat his qui bibeant moderatius: & qui largius fuerant bibituri, quum haberent quod naturæ satis esset, queri non poterant si deerat libidini, eo quod nemo omnium plus aut minus haberet ceteris. Itaque æquis animis se illi quoque ad moderationem componebant, quibus alioqui placebat luxus. Porro Lacedæmonij præter ceteros Græcos uicinus frugalitatem probabant.

Quum uero narraretur apud eum, maleficum quempiam ac scelerosum hominem constanter pertulisse tormenta, Ut insigniter, inquit, miser est homo, qui tolerantiam ac patientiam in res flagitiosas ac turpes collocet. Apud Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerantia, quæ si suscipiatur ob res honestas, magnam promeretur laudem: si ob turpes, non solum non meretur fortitudinis laudem qui tolerat, sed hoc inferior est ac uir peior, quo constantius se gesserit. Alio quodam laudante rhetorem hoc nomine, quod mirifice res exiguas uerbis amplificaret. Ego, inquit, ne suturem quidem arbitrer bonum, qui paruo pedi magnos inducat calceos. Veritas in dicendo maxime probanda est: & is optime dicit, cuius oratio congruit rebus, ex quibus petenda est orationis qualitas potius quam ex artificio.

Quum quidam urgeret illum improbe postulando, diceretque ei, promissisti, atque idem crebro repeteret, quasi iam fas non esset negare quod petebatur. Recte sane, inquit, si quidem iustum est quod petis, promissisti: si minus, dixi, non promissi. Hoc dicto elusit flagitatoris improbitatem. Ille uero quum nondum faceret flagitandi finem, sed subijceret, At qui decet reges præstare quicquid uel capite annuerint, Nihil magis, inquit, quam eos qui reges adeunt, decet ea petere loquique quæ iusta sunt, spectantes simul & opportunitatem, & quid regibus conueniat decorumque sit. Sunt qui principes uelut ex insidijs adorantur, & à bene uotis, aut alioqui aliud agentibus, ut non uacet quale sit quod petitur considerare, postulant quod iniquum est: his merito negatur quod promissum est, & repulsi immerito requirunt fidem à promissore, qui sui officij non meminerint in postulando.

Quoribus audiebat aliquos ab alijs laudari aut uituperari, existimabat, non minus esse discendos eorum mores qui loquebantur, quam eorum de quibus loquebantur. Sensit uir prudentissimus, qui auidè obtreclat alienæ laudis, magis proderet morbum suum quam

Tom. 4

h

detegere

detegere mores alienos: & qui ob res parum honestas laudat quempiam, aut ob laudabiles vituperant, indicare stultitiam suam peruersumque iudicium.

Magnanimitate Quum adhuc puer esset, & ageretur ludus solennis, quo pueritia tum exercebatur, atque is qui negotio praefectus erat, statuisset illum in loco parum honorifico, paruit quidem tamen iam rex designatus, ac dixit, Bene sane habet, ostendam enim, non locum uiris, sed uiros loco conciliare dignitatem. Nimirum uox ea declarat in puero, miram animi celsitudinem cum pari moderatione coniunctam. Nec alij magis sunt administrando regno idonei. Simile quiddam tribuunt Aristippo.

Argute Quum medicus quispiam illi praescriberet curationem nimis exactam, minimeque simplicem, qualis esse solet apud Lacedaemonios, Per geminos, inquit, sumam quae praescribis, si mihi prorsus est in fatis ut non uiuam, etiam non omnia sum pfero. Significabat, eiusmodi curationes citius acceleraturas mortem, quam depulsuras morbum. Nec tam operosa pharmaca sumenda, nisi qui destinauit mori. Omnibus in rebus ei genitum placuit frugalitas ac simplicitas.

Simpliciter Quum adstantem ara Palladis, cui apud Spartanos ab greo delubro cognomen est, ut bouem immolaret, momordisset pediculus, non auersus est, sed arreptum palam omnibus occidit, Per deos, inquit, equidem insidiatorum lubens uel in ipsa ara: uel delictet declarauit animum nec inepto pudori, nec superstitioni obnoxium: te tectique significauit, insidias molientibus nullam aram aut asyllum oportere tutum esse.

Quum puer quidam eo uidente murem captum e cauo protraheret, musque conuersus, momordisset tenentis manum atque effugisset, Agesilaus indicauit his qui aderant, dixitque, Posteaquam minimum animalculum sic ulciscitur eos a quibus laeditur, quid uiros oporteat facere cogitate. Ita dux fortissimus undecumque captata occasione animum addere studebat suis, ut audentiores fierent aduersus hostem. Sed idem exemplum magis eo ualeat, ne quis quamlibet potens iniuria prouocet infirmiore. Fit enim saepenumero, ut qui, sicut ait Flaccus, fragili quarit illidere dentem, Infringat solido.

Religiose Quum in animo haberet mouere bellum aduersus regem Persarum, quo Graecos Asiam incolentes libertati restitueret, consuluit oraculum Iouis Dodonaei. Nam ea gens ex oraculis deorum pleraque gerebat. Is quum iussisset, ut pro suo arbitratu bellum institueret, Agesilaus dei responsum renunciauit Ephoris (Hi erant quinq; iudices, quorum autoritatem reges quoque parere cogebantur) Illi uero suaserunt ut adiret & Delphicum oraculum, ipsidem de rebus sciscitaturus. Eo profectus, hoc pacto proposuit consultationem, Apollo, num idem tibi uidetur quod patri? Quum Apollo comprobasset Iouis oraculum, ita deum delectus imperator bellum apparat: unico factio non unam rem nos docens, primum moderationem animi, qui quum rex esset, non grauatus sit Ephoris obtemperare rem suu peruacaneam imperantibus: deinde declarauit, quam non temere sit bellum capessendum. Illis non fat erat Iouis oraculum, quum hodie principes frequenter incosultis uel potius inuitis proceribus ac ciuitatibus, ad arma profiliant. Postremo demonstrauit, quam religiofam haberet de dijs opinionem, qui si inter se dissentiant, non sint dii: obiter notans Homeri fabulas, qui fingit deorum ac deorum atrociam dissidia, & quod in principibus ac magistratibus turpe sit, adscribit suis numinibus.

Iuste Tissaphernes Persarum dux cum Agesilao foedus non ex animo, sed metu percusserat, hac lege, ut Graecas ciuitates sineret libere suisque uiuere legibus: mox ingentibus copijs a rege suo acceritis bellum illi denunciauit, nisi Asia decederet. Hoc foedus uiolatum libenter arripuit Agesilaus, legatis hilari uultu respondens, Se magnam habere gratiam Tissapherni, quod periurio suo & deos & homines sibi inensos reddidisset, aduersa uero pariter propitios. Recte sensit, absque prouidentia dei nihil geri in rebus mortalium, magisque fidendum diuino fauori quam humanis consilijs aut uiribus. Caeterum exercitum mouit uelut in Cariam impressionem facturus: quod quum Tissaphernes ignarus doli, cogeret militem, Agesilaus repente copias mouit in Phrygiam: ubi cum multas cepisset urbes, magnamque pecuniarum uim abstulisset, dixit amicis, Foedera quidem uiolare praeter causam impium est, caeterum hostibus imponere, non modo iustum est ac laude dignum, uerum etiam & iucundum & lucrosam. Vir bellandus uidus, tamen ab iniusto bello abhorrebat, nec eius suscipiendi ansam dare uoluit, datam feliciter arripuit: nec turpe putauit doli in illum uti, qui uiolato foedere periurio sefellisset & deos & homines.

Idem

Idem quum parum esset instructus equitatu, Ephesum sese recepit: ibi opulentis denunciauit, ut quisquis pro se uirum & equum praeretur, a militia esset immunis. Hac arte factum est, ut pro ignauis ac timidis diuitibus breui colligeret & equos & uiros strenuos ac bello idoneos. Qua quidem in re dicebat sese Agamemnonis exemplum retulisse, quod is accepta equa generosa uirum diuitem, sed ignauum, militia liberaisset. Locus autem est apud Homerum Iliados.

Τὴν ἀγαμέμνονι δῶκε ἄρχιστάδης ἐχέπωλος
Δῶκε, ἵνα μὴ οἱ ἐποιδ' ἴππῳ ἰλίου λυγέμενος
Ἄλλ' αὖτ' ἐπὶ πῶσι μόνον, μέγα γὰρ οἶδ' ὄλωκε
Ζεὺς ἄφρονος, νόσῳ γ' ὄγ' ἐν δ' ἄρουρα σικυῶνι.

de equa loquitur,

Quam dederat Anchisiades Echepolus Attridae
Dono, ne huic comes iret ad altae moenia Troiae,
Sed remanere domi, ac sese oblectare liceret.

Nam uiro opes pater altitonans donarat opimas.
Incoluit uero praediuitem agris Sicyonem.

Haec sunt artes excellenti principe dignae, quibus efficitur, ut quod ad reipublicam dignitatem incolumitatemue necessarium est, non per uolentiam inuidiosam extorqueat, sed ea dexterate impetret, ut nec tenues grauet, & a ditioribus etiam gratiam ineat.

Caeterum quum edixisset ut captiui nudi uenderentur, Laphyropolae, quorum munus erat res praeditas ditendere, quod erant iussi faciebant: ac uestium quidem (quonia iuxta barbaricum morem erant splendidae, multique pretij) complures extiterunt emptores, caeterum ipsa corpora candida, prorsusque tenera ac delicata, nec quicquam uirile praeseferentia, quippe in umbra, otio ac uoluptatibus educata, adeo nemo concupiuit emere, ut deriderent etiam hoc mercium genus, uelut inuutilium, nec ullius omnino pretij. Id animaduertens Agesilaus, qui auctiori praesidebat, & hunc casum torfit ad animandos ad fortitudinem milites. Haec, inquit, sunt pro quibus pugnat, ornamenta captiuorum ostendens: hi qui bus cum pugnat, nuda captiuorum corpora demonstrans. Duplici nimirum argumento addidit suis animos, amplissima spe praemiorum, & hostium imbellium extremo contemptu.

Idem quum in Lydia Tissaphernem uertisset in fugam, ac quam plurimis interemptis iam in agros regio fecisset incursionem, rex Persarum per legatos, quorum praecipuus Tirraustes ingentem pecuniarum uim ultro ad illum misit, petens ut a bello desisteret: Agesilaus sprete pecunia respondit, Pacis quidem tempore reipublicae uigere auctoritatem, ut ius habeat decernendi quod ad tuendam ciuitatis tranquillitatem censuerit conducere: belli uero tempore non item. Sibi uero iucundius esse, si milites suos ditet, quam si ditescat ipse: praeterea se pulcherrimum ducere, si Graeci non munera caperent ab hostibus, sed armis pararent spolia. Vox excellentis animi, qui non aliud uirtutis praemium ambiret quam gloriam, nec pacem hosti uenderet fraudato milite.

Quum Megabates Spithridatis filius eximia forma adolescens, Agesilaum adisset aliquid quando salutandi gratia, ac iuxta Persarum morem osculum offerret, quod ab eo uidetur admodum amari: Agesilaus auertit uultum refugiens osculum. Caeterum quum erubuisset ille, ratus se contemptum fuisse, ac deinceps salutaret eum eminus: rex poenitens uitati osculi, finxit se mirari quid accidisset Megabatae, quod ipsum non salutaret osculo: famulantes responderunt, ipse fuisse in causa, rex, qui uenientem non exceperis, sed formosi bafiu exhorrueris: alioqui nunc quoque persuaderi poterit, ut tibi ueniat ad osculum, tantum ne rursus refugias. Hic posteaquam Agesilaus aliquandiu tacitus suo cum animo cogitasset, Non est, inquit, opus ut illi reditum persuadeatis. Nam ego mihi sic uideor affectus, ut malim huiusmodi rebus superior esse, quam aduersariorum urbem fortibus uiris instructissimam per uim capere. Prestantius enim duco, ut quis sibi ipsi seruet suam libertatem, quam ut alijs libertatem adimat. O uirum gerendo in alios imperio idoneum, qui suis cupiditatibus imperare posset. Quis non miretur, tam philosophicum in homine militari iudicium? Intellexit, neminem esse liberum qui seruiret cupiditatibus: intellexit, nullum esse imperium speciosius, quam si quis animo suo posset imperare. Hoc exemplum temperantiae multo pulchrius uidebitur reputanti, quod Graecorum leges formosorum adolescentium amorem concedant, citra turpitudinem tamen aut uim. Quanquam hoc apophthegma

Plutarchus in Vitis paulo secus refert, Ego, inquit, denuo malim illam de osculo pugna re pugnam, quam omnia quae uiderim mihi fieri aurea. Quo uir ille sensit amoris flammam acriorem, hoc pulchrius ducebat, non obsequi animo.

Humaniter 18 Cum caeteris in rebus esset rigidior, & exacte iusti legumque tenax, tamen in amicorum negocijs existimabat, inhumanitatis ac saeuitiae praetextum esse, nimium aduersus illos esse iustum. Huius rei testis est epistola quaedam perbreuis, quae fertur ad Hidirium Caerem scripta, qua cuidam amico ueniam deprecatur in hunc modum: Nicias si nihil peccat, dimitte hominem: si peccat, mihi dimitte, sed omnino dimitte. Innocentem punire, scelus est: culpam interdum condonare in gratia honesti deprecatoris, humanitas est. Quum enim iustitiam semper oporteat esse clementia temperatam, quoties nasci est grauem in terpellatorem, & minus habet inuidia, & plus impetrat gratiae. In plerisque igitur amicorum negocijs ad eum modum se gerebat Agesilaus: interdum tamen magis sequebatur reipublicae utilitatem per occasionem oblatam, quam indulgebat amicitiae.

Continenter et sapienter 19 Quodam ergo die quum castra tumultuosius essent mouenda, adolescentem cuius amore tenebatur relinquebat aegrotum, quumque is & blandis precibus & lachrymis illum remorari conaretur, uersus ad suos, Quam difficile est, inquit, simul & misereri & sapere: malens sequi quod id temporis expediebat, quam quod dicebatur in amicum affectus. His animi dotibus caeteris praecellebat Agesilaus.

Temperate 20 Caeterum quod ad corporis curam attinebat, nulla in re melius habebat quam hi quibuscum uiuebat: a saturitate quidem & crapula in totum abstinens: somno uero sic utebatur, non ut ille dominaretur, sed ut seruiret negocijs: aduersus astum autem & frigus sic erat instructus, ut quatuor anni temporibus unicus tantum uestibus uteretur. Caeterum quum in tentorijs inter milites ageret, uelut unus quislibet e numero, nihil meliorem culcitram habebat quam caeteri: illud assidue habens in ore, Principis esse, non mollitiae delicijs ue, sed temperantia ac fortitudine priuatis hominibus antecellere. O uere regiam uocem, si addidisset, sapientia. Nam ea uox omnes principis uirtutes complectitur.

Moderate 21 Sciscitante quodam quid Sparta fructus attulissent Lycurgi leges, Voluptatis, inquit, contemptum: uidelicet indicans, non alia magis ex re nasci resp. corruptelam, quam ex delicijs.

Sapienter 22 Alij cuidam qui se dicebat admirari, quod Agesilaus cum caeteris Lacedaemonijs tam frugali cibo uestituque uteretur, At qui, inquit, o hospes, pro hac frugalitate opimam messem metimus, libertatem: sapienter admonens nullam esse uoluptatem uiris ingenuis libertate suauiore: nec ibi diu libertatem esse posse, ubi regnat luxus.

Continenter et constanter 23 Rursum quum alius quidam eum admoneret, ut aliquid de uitae rigore remitteret, causam addens, quod quae est uitae uolubilitas, euenire posset, ut tempus ipsum exigeret aliam uiuendi rationem. At ego, inquit, me consuefacio, ut quaecumque incidit fortunae mutatio, ne quaeram ipse mutationem. Mira animi continentia, qui nec in austeriore uita delicias requireret, nec inter delicias agens ab illis corrupti posset.

Granter 24 Quin ne senex quidem factus quicquam de uictus uitaeque ratione, & corporis exercitijs remisit. Itaque percontanti quur per acrem hyemem solo pallio reclus obambulare absque tunica homo tam prouectae aetatis, Ut, inquit, iuuenes hanc uitae rationem imitetur, quum exemplum habeant & extremae senectutis hominem, & principem: sapienter admonens, senibus ita uiuendum esse, ut adolescentibus exhibeant recte uiuendi formam: & uulgus nihil imitari libentius, quam quod a uiris principibus conspexerint faciliari.

Frugaliter 25 Thasiorum gens, ut copia rerum abundabat, praecipue uini praestantia nobilis, ita delicijs erat addictior: per horum agros cum exercitu proficiscenti Agesilao Thasii honoris gratia miserunt farinas, anseres, bellaria, liba ex melle condita, & item omnis generis alia maximi precij tum esculenta, tum poculenta: at ille praeter farinas nihil accepit, reliqua domum referri iussit ab his qui attulerant, tanquam sibi suisque prorsus inutilia. Caeterum quum illi precibus & obtestationibus urgerent omnino ut acciperet xenia, iussit ea inter Helotes distribui: id erat apud Lacedaemonios mancipiorum genus. Eius facti causam sciscitantibus respondit, Non decere qui uirtutis ac fortitudinis studio tenerentur, id genus delicias cupediasque recipere: propterea quod istiusmodi res quibus inescarentur ingenio seruii nati, oporteret a liberis procul abesse: grauius taxans Thasiorum mores, qui dum uoluptatibus seruiret, nec ingenuos se praestarent nec liberos: & sapienter ostendens, nihil

nihil esse seruilius abiectionis, quam gula uentrisque uoluptatibus obnoxium uiuere.

Aduersus uoluptates quidem inuicti pectoris hoc specimen deditt: aduersus inanem gloria non minus insuperabile fuisse declarat, quod dicturus sum. Thasii quonia intelligebat Agesilaus de ipsi optime meritum, repleis ac diuinis honoribus illi dignati sunt: atque hac de re legatione ad illum miserunt. Is ubi legisset honores quos legati ad illum detulerant, percontatus est, num illorum patria potestatem haberet ex hominibus facienda deos: quum illi respondissent, habere, Agedum, inquit, primum uos ipsos deos facite: id si praestiteritis, tum uobis credam quod de me quoque deum facere poteritis. Vtrum hic prius admirari conuenit, an nimii celsitudinem adeo contemnentis oblatum, ob quod Empedocles philosophus semet in Aetnam coniecit, quodque tot eruditi principes tot artibus, & impendijis ambitum: an ingenij solertia, qua Thasius uel summam stultitiam, uel abiectionem adulationem suam in oculos ingessit.

Nec minus excessi animi fuit, quod quum nationes quae id temporis Graeciam incolebant, decreuissent illi in clarissimis quibusque ciuitatibus honoris causa statuas erigi, rescriptis illis hunc in modum, Mei nulla sit imago neque picta, neque ficta, neque ullo alio artificio parata. At principum uulgus hoc honoris genere se dijs aequiparari credebat, summumque rerum bene gestarum praemium arbitratur. Agesilaus ipso honesto contentus, negligebat eiusmodi adulationes uerius quam glorias, malens inculpi prudentum ac bonorum hominum peccatoribus, quam in foro aereus aureusue stare. Eximiam uirtutem sponte suum consequitur decus: Nec ulla speciosior statua, quam honorifica bene actae uitae memoria.

In Asia quum aedes quasdam conspexisset, quarum teclum quadratis trabibus contextum esset, rogauit aedum dominum, num apud illos ligna quadrata nascerentur: qui quum negasset talia nasci, sed ex rotundis arte quadrari, Quid, inquit, ergo ne si quadrata nascerentur, faceretis rotunda? Immane quantum abfuit illius regis animus a nostrorum edificiorum delicijs, in quibus nihil placet, nisi ex alieno detectum orbe, aut multo artificio adulteratum.

Quum aliquando quidam percontatus esset, quinam essent fines Laconicae ditiois, uibrata lancea, Quousque, inquit, haec traleat pertingere. Vox egregia duce digna, qui bellum non nisi iustum susciperet, imperiumque uirtute partum uirtute tueretur.

Rursum alij cuidam percontanti, quam ob causam Sparta non cingeretur incensibus, respondit, stendit ciues armatos, Hi, inquiens, sunt Spartanae ciuitatis moenia: significans respu. nullo munimento tutiores esse, quam uirtute ciuium.

Similiter quum alius quidam hoc idem percontatus esset, respondit, Ciuitatem non saxis lignis ue, sed pro uallis ac moenibus, inclementiam uirtute muniri oportere: quos si iungat concordia, nullus potest esse mirus in expugnabilior.

Aduersus pecuniarum studium, quo uitio plerique laborant, amicos admonere consueuit, ne tam pecunijs quam fortitudine ac uirtute studerent ditescere: quod frustra parat pes, qui ueris animi bonis uacat.

Si quid autem esset quod per milites celeriter confici uellet, primum ipse sub oculis omnium operas aggrediebatur, quo uel pudore ad industriam extimularentur: Efficacissimum exhortationis genus, principem hoc facere, quod ab alijs fieri uelit.

Illud sibi cum primis ducere solet gloria, quod cum rex esset, caeterisque consilio prospiceret, nihil fecius in laboribus obediis nemini cederet: quodque sibi ipsi imperaret, suique ut ita loquar, rex esset, id pulchrius esse iudicabat, quam quod regnum obtineret in alios.

Quidam conspiciens Lacedaemonium quendam claudum ad bellum exeuntem, quum ei equum ueluti debili necessarium quaereret, Non intelligis, inquit Agesilaus, in bello opeus esse, non qui fugiant, sed qui loco maneant: Significans eos demum esse bello utiles milites, quibus decretum est in praelio aut uincere, aut mortem oppetere.

Percontanti cuidam qua ratione sibi pararet eximiam gloriam, Si mortem, inquit, contempseris. Nihil enim in bello preclarae rei geret, cuius animus mortis metus occupauit. Idem affectus in omni uita mortalium a pulcherrimis facinoribus reuocare solet.

Roganti quam ob causam Spartanae ad tibiaram cantum inuiri praesentia exercerentur, Ut quum ad numerum, inquit, incedunt, appareat qui formidolosi sunt, qui fortes. Nam anapaestorum ictus strennuis addebant animum, uehementer meticulosi pallorem ac tremorem incutiebant. Itaque quum pes non responderet ad modulos tibiaram, prodebatur igna uorum imbecillitas: Magni siquidem refert, ut dux perspicuos habeat militum suorum

Libere et gra uiter

Magnanimi

Temperate

Fortiter

Fortiter

Sapienter

Sapienter

Impigre ex empli

Granter

Facete

Granter

Prudentes

animos, quo norit qui sint à prælio submouendi, aut qui qua parte exercitus collocandi. Valerius Maximus libro secundo putat tibias adhiberi solitas ad incitandos militum animos: contra Thucydides apud A. Gellium tradit, pro tubis & cornibus Lacedæmonios ad prælium tibijs uti solitos, ad moderandam uim & impetum militum, ne sparsi dispersi prouerent in hostem, sed compositè incederent suo quisque ordine. Proditum est iteris, Cretenses cithara præcinentè prælium inire solitos.

38 *Argute* Quum quidam apud Agesilaum admiraretur regis Persarum felicitatem, quòd admodum iuuenis esset, Ne Priamus quidem, inquit, quum hoc esset ætatis, erat infelix: indicas neminem appellandum beatum nisi ad supremum uitæ diem peruenisset, quod nec Priamo nec Cræso contigit.

39 *Moderate* Quum maximam Asiæ partem armis sibi subegisset, cõstituerat ad ipsum regem Persarum proficisci, ut eum compesceret; qui sic erat quietus à bello, ut interim Græcorum duces pecuniâ corrumperet; cæterum reuocatus domum ab Ephoris ob Spartam Græcorum obsidione cinctam (Nam id rex Persarum pecunijs missis effecerat) paruit dices, Bonum imperatorem legum imperatis parere oportere: citraque cõstitutionem soluit ex Asia, magno sui desiderio relicto Græcis Asiaticis. Offerebatur rei bene gerendæ occasio, inuitabat illum Græcorum affectus ut instituta perageret, sed rex à tyrannide alienissimus legum auctoritatem existimabat omnibus anteponendam.

40 *Facete* Quoniam uero Persarum numisma sagittarium habebat insculptum, ex Asia discedens *Moderate* aiebat, se triginta sagittariorum milibus à rege Asia depelli. Tot enim Daricorum auro rum milibus Athenas ac Thebas deportatis, & in plebis moderatores distributis, Timocrates effecerat ut populus hostilem animum aduersus milites susciperet. Ephorus autem rescripsit in hunc modum, Agesilaus Ephoris salutem. Asiam magna ex parte subegimus, barbaros expulimus, frequenter in Ioniam confluximus: attamen quoniam pro magistratus auctoritate iuberis ut istuc ad diem præscriptum adsim, consequor hanc meam epistolam, ac fortassis anteuertam etiam. Nec enim mihi principatum gero, sed tum reip. tum socijs & amicis reip. Atque ita demum qui potitur imperio, uere legitimeque imperat, quum & ipse paret imperio legum & Ephorum, aut quicumque sint illi, qui in reip. magistratu funguntur. Quid huius ducis animo moderatius? at quid eodem excelsius?

41 *Fidenter* Deinde quum transmissis Helleponto iter faceret per Thraciam, nulli quidem barbarorum *Animose* supplex fuit ut daretur transitus, sed missis ad singulos nuncijs, rogabat utrum per hostium an amicorum regionem iret: ac cæteri quidem illum amice recipiebant uenientem, ac discedentem deducebant. Cæterum qui Troadenfes appellatur, à quibus, ut fertur, Xerxes datis muneribus transeundi copiam emerat, transitus mercedem postulabat ab Agesilao, centum argenti talenta, totidemque foeminas. At is irridens eos, rogauit cur non protinus uenissent accepturi quod postulabant. Admouit exercitum, & congressus cum his qui se obiter collocarant in acie, omnes uertit in fugam, copuluribus trucidatis: itaque sibi ferro uiam aperuit.

42 *Intrepide* Itidem & ad Macedonum regem nuncios misit, rogans utrum per hostium solum irent, an amicorum. Quum ille respondisset, se consultaturum, Fiat, inquit, igitur consultatio, nos tamen interim iter faciemus. Rex admiratus hominis audaciam, sibi quoque metuens, satius esse censuit illum ut amicum suscipere.

43 *Seuere* Thessalorum, qui hostibus tulerat suppetias, agros depopulatus est. Virtus sic erat æquitate temperata, ut nec amicos læderet, nec inimicos parceret, ubi fortuna dedisset ulciscendi occasionem. Hoc apophthegma non est, & ab indocto quodam truncatum adiectum est.

44 *Moderate* Ad Larissæos autem qui non iuuerant res hostium, Xenoclem ac Scythen legatos *Amice* misit amicitiae conciliandae gratia. Hos quum Larissæi comprehensos asseruarent in custodia, cæteri quidem id factum grauiter ferentes censuerunt, ut Agesilaus admoto exercitu Larissam urbem obsidione uallaret. At ille negabat, se uel uniuersam Thessaliam hac conditione uelle capere, ut ex his quos miserat alterius faceret iacturam, amissurus utrunque fillos bello lacessisset: itaque captos acceptis conditionibus liberauit ac recepit. Tam atrocem iniuriam duorum amicorum incolumitati condonauit, alioqui contumeliarum impatiens: dicas illum suos affectus in sua habuisse potestate.

45 *Clementer* Feliciter pugnatum erat apud Corinthum: in eo prælio quanquam accepisset Spartanorum admodum paucos desideratos: cæterum à Corinthijs & Atheniensibus alijsque socijs

socijs ingentem numerum interisse, adeo non gauisus est, nec elatus ea uictoria, ut grauiter ingemiscens deploraret Græciæ uicem. Heu, inquit, Græciam, quæ tot uiros intestino bello perdidit, quot uniuersis barbaris debellandis satis esse poterant. Viro magnanimo uictoria erat optabilis, sed charior erat sociorum incolumitas. Quo animo tulisset ille si plurimorum ciuium interitu fuisset empta uictoria? Non parum laudis promeretur hic affectus in duce Lacedæmonio, tum natura bellaci, tum ethnico: at Christiano principi nulla non debet esse lugubris uictoria, quæ plurimorum etiam hostium exitio contigit.

Cæterum quum Pharsali urgerent, latrocinijsque uexarent ipsius exercitum, sexcentis equitibus uertit illos in fugam, moxque trophæum statuit sub Narthacis. Nec alia uictoria magis lætatus est, quod ipse per se constituto equitatu paucorum, nec alijs adhibitis copijs, eos superasset, qui de re equestri præcipue gloriabantur. Pulchrum est uincere lacessentes, præsertim his præsidijs, quibus hostes potissimum sese iactant.

Nunc accipe geminum in gloria cupidissimo duce, temperantiae exemplum. Quum Diphridas illi à patria nuncius attulisset, ut ommissis quæ tum agebat protinus in Boeotiam irumperet, quanquam destinarat hoc ipsum postea maiore aggredi apparatu, tamen magistratibus obtemperans, accessit ad se uiginti milibus eorum qui apud Corinthum militabant, inuasit Boeotiam, ac iuxta Coroneam congressus cum Thebanis, Atheniensibus, Argiuis & Corinthijs, ambas acies superauit, licet ipse multis acceptis uulneribus corpore esset grauiter affectus. Quæ pugna cum esset inter res ab illo gestas omnium maxima, quemadmodum scripsit Xenophon, tamen domum reuersus, nihil de pristino uictu uitæque modestia mutauit ob tantos rerum successus, totque uictorias. Multo dignior erat triumpho uictoria, qua uir primum suis consilijs anteposuit legum auctoritatem, deinde tot egregijs facinoribus nihilo factus est insolentior.

Animaduertens ciuium nonnullos qui in precio habebantur, ac sibi placebant quod equis alendis intenderent animum, forori Cyniscæ persuasit, ut consensu curru certaret in Olympijs: hoc pacto Græcis ostendere cupiens, id genus exercitamenta nullius esse ueræ uirtutis, sed nihil aliud habere quam opum & impendiorum ostentationem, eoque foemina esse digniorem quam uiris.

Quum haberet apud se Xenophontem illum sapientem, eumque plurimi faceret, iussit ut filios suos accereret Lacedæmonem, docendos artem omnium pulcherrimam, uidelicet imperare, & parere imperio. Athenis florebat omnium liberalium disciplinarum genus, sed hanc cæteris omnibus præstantiorem existimabat nusquam melius disci quam apud Lacedæmonios, ubi non uerbis disputabatur de bene administranda reip. sed ciuium moribus honestissimæ rei exemplum exprimebatur. Simul indicans, eos non esse gerendo magistratui idoneos, qui legibus ac magistratui nescirent obsequi.

Proinde rogatus abs quopiâ, quam ob rem Spartanorum reip. præ cæteris, secundis rebus floreret, Quoniam, inquit, plus cæteris in hoc se exercens, ut pariter & imperare & parere sciant. Quæ duæ res à ciuitatibus excludunt seditiones, & tuentur concordiam.

Cum uita defunctus esset Lyfander, Agesilaus numerosam sodalitatem aggregatam comperit, quam ille ex Asia domum reuersus statim aduersus Agesilaum instituerat: id indicentem Agesilaus, destitabat omnibus palam facere, cuiusmodi ciuis fuisset Lyfander dum uiueret, ac perlecta quadam oratione, quam Lyfander in libro descriptam reliquerat, compositam quidem à Cræonte Halicarnasseo, sed in hoc ut hanc Lyfander ediceret, atque apud popularem multitudinem recitaret (Tractabat autem oratio de nouandis rebus, deque mutando reip. statu) hanc, quoniam arguebat Lyfandrum fuisse ciuem perniciosum ac seditionis audidum, Agesilaus uoluit euulgare. Cæterum ubi senex quidam Ephorus orationem perlegisset, metuens dictionis grauitatem ac uehementiam, ne lecta quoque multos ad rerum nouarum studium excitaret, consuluit Agesilao ne Lyfandrum sepultum refoderet, sed orationem premeret. Senis consilio paruit, & à cæptis conqueuit Agesilaus doctus non solum obtemperare publicis legibus ac magistratui, uerum etiam priuato senioris consilio. Vir excellentis animi plus apud se ualere uoluit publicam utilitatem, quam priuatum odium: simulque perpexit, indecorum esse, similitatem exercere cum sepulto. Hac moderatione usus est aduersus manifestum inimicum.

Porro qui clanculum ipsi aduersarentur, eis palam quidem non exhibebat negotium, sed

efficiebat ut ipsum in militiam sequerentur, atque ex his nonnullos duces exercitus ac magistratus factos euehebat: qui cum se in magistratu improbe & auare gessissent, eoque in ius uocati periclitarentur, rursus Agesilaus illis patrocinabatur, & ab ipsis stabat, atque hac arte reddebat eos ex clancularijs hostibus amicos, & ad se reuocabat, quibus rebus factum est, ut iam neminem haberet aduersarium. Quid hac prudentia ciuilius, quam mederi male uolis maluit quam ulcisci?

Quidam petijt ab Agesilao, ut se scriptis ad hospites & amicos suos Asiaticos literis commendaret, quo apud illos ius suum consequeretur: respondit, Nihil esse opus literis commendatricibus. Nam mei, inquit, hospites sua sponte quae iusta sunt faciunt, etiam si illis non scripsero. Apud bonos in bona causa superuacua est commendatio, quum ipsa res impetret quod precibus exoraretur. Dux egregius non nisi cum sui similibus, hospitium coniunxerat.

Ostendebat illi quidam ciuitatis cuiusdam muros bene tutos ualideque extructos: quumque rogasset uideretur ne pulchri, Pulchri, inquit, per Iouem: uerum apparet in hoc paratos, ut mulieres inhabitent, non uiri: sentiens, non alijs moenibus rectius communiti ciuitatem quam strenuis ciuibus.

Megarensi cuidam multa iuueniliter de sua ciuitate aduersus Agesilaum iactanti. Adulescens, inquit, tui sermones opus habent magnis uiribus. Significans indecenter eum magnifice loqui, cui uires non suppetunt orationi pares.

Tantum & caeteris in rebus aberat a uulgi iudicio uir prudentissimus, ut quae cernebat alios admirari, ipse in tantum contemneret ut ne nosset quidem. Quod euenit in Callipide. Is erat tragœdiarum actor, multi nominis, famaeque celebris apud Graecos; & a cunctis in pretio habitus. Primum quidem occurrit Agesilao, eumque est allocutus: post improbe semet admiscuit his qui simul cum rege ambulabant, seseque ostentabat, ratus futurum ut rex prior ipsum comiter & cum beneuolentia quadam amplecteretur: Id quum non fieret, tandem, Non, inquit, agnoscis me o rex, nec audisti qui sim? Agesilaus autem intuitus illum, An non tu es, inquit, ille Dicelictar. Nam hac uoce peculiaris Lacedaemoniorum lingua signat mimum, hoc est, imitatore. *Δελκτορ* enim illis simulachrum sonat aut efficiam imaginem. A deo uir prudens, & omnia reipublicae commodis metiens, nullo honore dignatus est, histrionem quamuis insignem, cuius ars ad solam parata uoluptatem corruppendis ciuium moribus esset accommodatior quam erudiendis.

Huic simile est, quod rogatus ut uellet audire quendam, qui mira similitudine luscinae uocem imitabatur, recusauit, Frequenter, inquit, ipsam audiuim lusciniam: significans ineptam esse uoluptatem, magis delectari ipsa simulatione quam natura.

Quemadmodum autem ipse singulari modestia praeditus erat, ita non tulit in alijs arrogantiam. Menecrates quidam medicus, quum desperatae quadam curationes ipsi feliciter cessissent, populari adulatione dictus est Iupiter. Hoc cognomento uir arrogantis in genij delectatus, insolentius usus est eo titulo. Tandem quum & Agesilao scriberet, nec ueritus esset hac uti salutatione, Menecrates Iupiter Agesilao regi salutem, Rex eo offensus proœmio, praeterea nihil dignatus est legere, sed rescripsit in hunc modum, Rex Agesilaus Menecrati sanitatem. *χελειν* Graeci dicunt quibus bene precantur, *χελειν* ambiguum uerbum ferè in malum sonat, quum significamus abesse sanitatem mentis. Eo uerbo quidam Caesari exprobrauit insaniam.

Fortitudinis etiam in rebus aduersis insigne dedit specimen. Conon & Pharnabazus per classem regiam mari potius obsidebant maritimas Lacedaemoniorum regiones, quum interim Atheniensium ciuitas moenibus esset cincta. Itaque Lacedaemonij Pharnabazo donante pecunia pacem ineunt cum rege, mittuntque ciuem Antalcidam ad Teribazum, Graecos Asiaticos, pro quibus bellum gesserat Agesilaus, tradentes regit unde pessime euenit, ut huius ignominiae portio recideret in Agesilaum. Antalcidas enim inimicus erat Agesilao, eo pacem quacumque occasione confecit, inuidens illius gloriae, quem uidebat bello crescere, reddique maximum ac maxime celebrem. Nec tamen haec infelicitas deiecit illius animum, quin etiam cuidam dicenti quod Lacedaemonij Medissarent, ita respondit, Imò Medii potius Laconissanti: significans indolem suae gentis corrumpi fortuna non posse.

Quodam tempore rogatus, utra uirtus esset praestantior, fortitudo an iustitia, grauius respondit, Fortitudinis nullum esse usum nisi ad iustitiam. Quod si omnes essent iusti, nihil

hil opus fore fortitudine. En animus summo dignum duce, qui nihil uis praeter aequum iudicari facendum: recteque perspexerit, plurimum interesse inter audaciam & fortitudinem.

Quum Graeci qui Asiam incolebant, Persarum regem ex more magnum appellarent, Quam, inquit, re ille me maior est, nisi sit iustior ac temperantior? Contempsit uir egregius externa bona, quae uulgus praecipue suspicit: totamque hominis felicitatem animi bonis meriebatur. Ea sententia philosophis esse consuevit in ore, sed hanc bellator expressit affectu.

Notans praeposteram licentiam eorum qui Asiam incolebant eius genitum corrupti moribus, dicere solet: Inter illos qui improbi essent, eos esse liberos: contra qui probi, eos esse seruos: quod ibi uicij licerent omnia, uirtus haberetur odio.

Interrogatus qua ratione potissimum quis assequi posset, ut apud homines honestam haberet famam, Si loquatur, inquit, quae sunt optima, & faciat quae sunt honestissima. Quid dici poterat breuius, at rursus quid absolutius? Itidem Socrates idem percontanti, Si talis inquit, esse studeas, qualis haberi uis. Siquidem fucus parua gloria ut non est uera gloria, ita nec diuturna est.

Celebratur & hoc illius dictum principibus ediscendum, Imperatoris officium esse, erga rebellantes audacia, erga subiectos beneuolentia uti: quod idem Maro nobili carmine docuit, Parcere subiectis & debellare superbos.

Nec enim uere uictor est, qui iracundiam uindictam flagitanti frenum nescit imponere.

Cuidam sciscitanti, quae potissimum pueris essent discenda, Ea inquit, quibus usuri sint & quum ad uirilem peruenerint aetatem. Recte censuit uir prudens, solam uirtutem primam ac statim a teneris unguiculis disci oportere: nec ullam aui portionem artibus frivolis dandam: quae ut in pueris habent ostentationem plausibilem, ita nec grandibus decorae futurae sint, nec ad seria uocatis utiles.

Idem quum in causa quadam sederet iudex, & is quidem qui accusabat recte dixisset, patronus contra male, subinde tamen repeteret inter dicendum, Agesilao decet regem oportulari legibus: perinde quasi bonam haberet causam, & ab ipso starent leges: hominis improbitatem interpellans Agesilaus, Si quis, inquit, tibi domum perfoderit, aut uestem abstulerit, num expectaturus esses, ut architectus, aut qui uestem contextuit, tibi sit auxiliator futurus? Subindicabat, regem esse ueluti legum architectum, nec conuenire, ut is optuletur ei, qui contra leges aliquid admiserit.

Cum pax coisset, eique a rege Persarum essent allatae litere, quas Perse una cum Callia Lacedaemonem perferrebat, de hospitio deque amicitia tractantes, non recepit: sed iussit illos regi renūciare, Nihil esse necesse priuatim ad ipsum literas mittere: ceterum si perspicuum foret, illum bene uelle Lacedaemonijs & Graecis, ipsum quoque illi pro uiribus futurum amicum. Quod si deprehenderetur insidias tendere, ne putet, inquit, quod me sit habiturus amicum, etiam si uehementer multas ab eo recepero epistolas. Quid hoc animo sublimius, cui in omnibus rebus gerendis hic unicus erat scopus, consilere reipublicae commodis? Quum miro esset affectu erga liberos suos, dicitur aliquando atundine pro equo consensa, una cum pueris iussisse domi. Id quum forte uidisset ex amicis illius quidam, rogabat ne cui diceret quod uiderat, priusquam ipse quoque liberorum parens esset factus: festiue subindicans, eum iussum non esse leuitatis, sed pietatis: nec hoc agebat uideri posse ineptum ei, qui modo expertus esset, quam ingens sit affectus charitatis parentum erga filios.

Quum assidue belligeraretur aduersus Thebanos, ac in praelio quodam uulnus accepisset, Antalcidas, ut fertur, ait, Praeclara doctrinae tuae praemia recipis a Thebanis Agesilao, quos quum nec uellent bellare nec scirent, bellare docueris. Nam aiunt reuera, Thebanos crebris Lacedaemoniorum aduersus ipsos expeditionibus multo bellicosiores effectos quam antea fuerant. Eoque Lycurgus ille priscus legum conditor, in legibus quae tractantur Rhethra, ueluti dicas oracula a dijs profecta, uetuit sapius eisdem bello lacessi, ne hostes usu bellare discerent. Quanquam hoc apophthegma non est Agesilao.

Audierat socios moleste ferre tam crebras expeditiones, praesertim quum ipsi perimul ti Lacedaemonios numero paucos sequerentur. Agesilaus itaque uolens ostendere quanta esset Lacedaemoniorum multitudo, iussit uniuersos socios simul considere permixtos in uicem, Lacedaemonios item separatim solos. Mox per praekonem edixit, ut primi omnium surgerent siguli: hi quum surrexissent, secundo loco per praekonem iussit surgere

gere fabros ararios: deinceps architectos, ac domorum opifices, similiter & aliarum artium singulos. Ita factum est, ut propemodum socij surgerent omnes. Lacedaemoniorum uero nullus, eo quod Lacedaemonijs, qui militia parantur, interdiciuntur sit, opificum aut artem sedentariam uel exercere uel discere. Hoc factum risit Agesilaus, Videtis, inquit, o uiri, quanto plures nos educimus quam uos: Hoc strategemate dux inclytus demostrauit, non perinde referre est numerosum militem educas in praesidium, ut est forte & exercituum.

71 *Solenter* In pugna Leuctrica, quum Lacedaemoniorum multi fugissent, hinc legibus poenas dare deberent, Ephori reputantes, ciuitatem uiris desertam egere militibus, cupiebant eam ignominiam militibus remittere, simulque seruare leges. Deligunt igitur Agesilaum nouarum legum conditorem. Is prodiens in suggestum, Ego, inquit, alias leges haud quaquam laurus sum. Neque enim his quas habetis aut additurus sum aliquid, aut detracturus, neque quicquam omnino mutaturus. Sed mihi rectum uidetur, ut leges quas habetis, a die crastino robur habeant & auctoritatem. Eo commento uir solers simul & praesenti ciuitatis necessitati consuluit, & periculosum mutandarum legum exemplum exclusit a republica, uno tantum die legibus abrogatis.

72 *Fortiter* Exemplum erat praesentis & imperterriti animi, quod quum Epaminondas cum admirabili impetu ac pcella irrueret, adeo ut Thebani sociique iam de uictoria gloriarentur, nihil minus Agesilaus tutatus est Spartam ciuitatem: in qua tamen si perpauci erant, tamen hostes cogit domum reuerti. Hoc quocumque nomine uoces licebit, certe Apophthegma dici non potest.

73 *Prudenter* Ut hoc erat fortitudinis, ita quod diciturus sum consilij prudentiaque laudem habet. Quum pugnaretur apud Mantineam, admonuit Lacedaemonios, ut ceteris omissis omnibus, in unum Epaminondam intenderent uim praesidij, dicens, Solos cordatos esse uiros fortes, hosque solos esse autores uictoriae. Itaque si hunc, inquit, ceperimus facillime ceteros in potestatem nostram redigemus, utpote uae cordes nulliusque precij, quod & euenit. Nam inclinante ad Epaminondam uictoria, quum nonnullorum fuga fieret, adhortanti illi suos, & a fuga reuocanti, Lacedaemonius quispdam letale uulnus infixit. Eo prostrato, qui erant cum Agesilao a fuga reuersi, iam ancipiti Marte cum hoste depugnarunt, sic tamen ut multo inferiores Thebani, multo praestantiores Lacedaemonij uiderentur. Hac arte prudentia ducis consuluit incolumitati suorum, qui fuerant haud dubie perituri: simul illud docuit, in bello plus habere momenti unum uere prudentem & cordatum, quam turbam imprudentium.

74 *Pie in patria* Quum Spartanos pecuniae deficerent ad bellum, eo quod alerent externum militem, Agesilaus in Aegyptum profectus est, ab Thaco Aegypti rege accitus stipendius. Ceterum Agesilaus ob corpus incultum ac uestis uilitatem uenit in contemptum eius gentis hominibus, qui sperarant se uisuros Spartanum regem talem, qualis esset rex Persarum, corpore decentissime ornatum: perperam sane de regibus sentientes, quos externo cultu putarent aestimandos potius quam animi uirtutibus. Nihil ille quidem de cultus ac uictus simplicitate mutauit, sed interim ostendit, maiestatem, dignitatemque regiam non uestium splendore, sed prudentia ac fortitudine parari oportere: grauiusque taxauit uulgares monarchas quibus si diadema, purpuram, aurum & gemmas detrahas, nihil uideas praeter regium. Quin eodem facto declarauit insignem erga patriam pietatem, qui ob publicam utilitatem non grauatus sit in Aegyptum proficisci: nec aetatis iam serae ac uergentis ad annum octogesimo excusatione uti uoluit, quo minus apud barbaros stipendium faceret, modo rei publicae subueniret. Athenaeus hoc modo rem narrat. Agesilaus in Aegyptum profectus Thaco regi laturus supplicias, quoniam corpore erat pusillo, his uerbis a rege contemptus est, Parturit mons, Iupiter metuit, at ille peperit murem. Id ut audiuit Agesilaus, At ego inquit, aliquando tibi uidebor leo. Nam post, quum illi non adesset Agesilaus, regno pulsus confugit ad Persas.

75 *Callide* Ceterum ubi quos educiturus erat in aciem, conspiceret ob imminens periculum formidolosos, partim propter hostium multitudinem (erant enim numero ducenta milia) partim ob ipsorum paucitatem, decreuit ante conflictum rem diuinam facere, ueluti capturus auspiciam ab extris: itaque non conscijs ceteris, leuam manus uolens literis inuersis uictoriam inscripsit, deinde tecur ab aruspice acceptum supposuit manui quae clam scripturam habebat, diuque tenuit, fingens interim se deliberabundum, ac dubitantis speciem praeseferens, donec literarum figurae tecinori imprimerentur: moxque militibus, quos in aciem educiturus

educiturus erat ostendit, dicens, deos his literis certo portendere uictoriam. Illi uero exstimantes sese certum habere signum futurae uictoriae, uehementer animati sunt ad pugnam. Hic dolus multo plus ualuit quam oratio quamuis proluxa ac meditata. Et hoc strategema est, non apophthegma.

Cum hostes Agesilai exercitum fossa cingerent, id quod facile poterant ob multitudinem, ac Neclabius, cui suppetias ferebat, censeret erumpendum, & cum hoste conferendas manus, ne quod instituerant perficerent, ille negabat impediendos hostes, qui pares hostibus esse studerent, non superiores. Siquidem fossa utriusque adimebat confligendi copiam. Porro quum parum abesset quin fossa coiret, per hoc angustum interuallum instruxit quod erat reliquum militum: ac inter partes commissa pugna uertit illos in fugam, hostiumque ingentem stragem edidit paucis militibus quos secum habebat, atque ex praeda magnam pecuniarum uim misit Spartam.

Decessit ab Aegypto patriam repetens, morbo implicatus in portu qui Menelai dicitur. Moriens autem mandauit suis qui aderant, ne quam ficulem aut alias imitam corporis sui imaginem facerent, si quod, inquit, praclarum facinus gessi, hoc erit monumentum meum: si minus, ne omnes quidem statuam, quum sint uilium ac nullius rei opificum opera, illustrentur mei memoriam. Quis non miretur in bellatore peccius tam Philosophicum?

Crebro solet in concione admonere milites suos, ne captiuos ut facinorosos cruciarent, sed ut homines seruarent. Infantibus etiam in bello captis prouidit ut in unum locum portarentur, ne mutatis castris relicti perirent. Eandem curam impendit senibus captiuis, ne, quoniam sequi non possent, a canibus lupisque discerperentur. Haec autem humanitas illi non solum aliorum, uerum etiam captiuorum miram beneuolentiam conciliauit. Et nunc homines sibi uidentur, qui trucidatis infantibus ac senibus, eam aetate abducunt, quae uel libidini apta est, uel labori, uel utriusque. Quod progressa est immanis illa feritas.

EX PROBO AEMILIO

Apud Coroneam Athenienses ac Boeotios cum suis socijs, Agesilai iter impedire conatos graui praesidio uicite: ei uictoriae per se magnificae multum laudis apposuit religionis exemplo. Multi e praesidio confugerant ad templum Mineruae, de his rogatus quid uellet fieri Agesilaus, uetuit illos uiolari, quum in eo praesidio uulnera aliquot accepisset: uideturque uehementer iratus omnibus qui tum arma aduersus ipsum tulerant, tamen plus apud illum ualuit religio quam ira. Neque hoc solum in Graecia fecit, ut templa deorum haberet sancta, uerum etiam apud barbaros summa religione simulacra arasque consecrauit: quasi in hac nullum esset ius belli. Itaque praclare solitus est dicere, se uehementer admirari, eos non haberi sacrilegorum numero, qui laederent ipsis supplices, ac per deos obtestantes: nec grauius sumi poenas de his, qui religionem minuerent, quam qui templa spoliarent: recte iudicans, dijs esse chariorem hominum salutem, quam muta templorum ornamenta.

Accipe nunc exemplum fortitudinis clementia temperata. Posteaquam ingenti strage fregisset Corinthiorum vires, eosque intra moenia compulisset, multis hortatibus ut urbem oppugnaret, negauit id suae uirtuti conuenire, qui peccates ad officium cogeret, non qui nobilissimas Graeciae urbes subuerteret. Ut hoc est eximia cuiusdam moderationis, ita quod adiecit, admirabilem uiri prudentiam arguebat. Si, inquit, eos extinguere uoluerimus, qui nobiscum aduersus barbaros steterunt, ipsi nos expugnauerimus, uel quiescentibus hostibus, qui subuerfis socijs nullo negotio, quando uolent, nos oppriment.

Diuinitatis cuiusdam esse uidetur quod adijciam. Quum adornaretur expeditio apud Leuctra, quae Lacedaemonijs fuit lucuosissima, Agesilaus quum a plerisque urgeretur ut exiret, proficisci noluit, perinde quasi calamitatem irreuerabilem animo praesentiret.

Rursus accipe solertiae reipublicae salutaris argumentum. Quum Epaminondas incredibili impetu Spartam urbem inuaderet, ac ciuitas careret mœnibus, aliquot adolescentes hostium aduentu territi stauerant ad Thebanos transfugere, tamque locum extra urbem editum occuparant. Agesilaus perpendens, acium fore de ciuitatis incolumitate, si sensisset populus aliquos ad Thebanos transfugere conari: dissimulans cum suis adolescentum turmam peruenit, ac perinde quasi id bono animo fecissent collaudauit consilium, quod eum locum occupassent: sibi in animo fuisse dixit idem facere. Sic adolescentulos ficta laudatione temperauit, & adiunctis suis comitibus locum tutum reddidit. Erem qui transfugiendi

transfugendi consilium clam ceperat, uidentes maiorem adiunctum numerum eorum, qui eius consilij fuerant expertes, non ausi sunt sese commouere: eoque libentius conueniunt, quod latere arbitrabantur quae cogitarant. Absque dubio Sparta non erat futura Sparta, nisi tum Agesilaus celeritate consilij salutem attulisset. Eadem arte & iuuenili temeritate remedium adhibuit pro supplicio.

AGESIPOLIS CLEOMBROTI

83 *Clementer* Agesipolis Cleombroti filius, quum quispiam apud ipsum ceu rem magnificam praedicaret, quod Philippus Macedonum rex intra pauculos dies subuertisset Olynthum, Atque per deos, inquit, talem ciuitatem longe maiore temporis spatio non exstruclurus est: significans multo regalius esse, condere urbes, quam conditas demoliri.

84 *Iuste* Cum alius quidam dixisset, ipsum cum rex esset cum aequalibus suis fuisse obsidem, non liberos aut uxores eorum, uelut hoc esset regi de decorosum, dari in manus ac ius aliorum, quum alij reges soleant uxorem ac liberos pro se dare obsides, Et quidem iure inquit, optimo: par est enim ut nos nostra ipsorum feramus errata: subindicans si quid calamitatis accidit in bello aut in republica regum uitio accidere, eoque iustum esse, ut hi potissimum puniantur, per quos uenit calamitas. Ceterum morem iniquum esse quo receptum est, ut coniuges ac liberi, qui nihil commuerint, dedantur obsides.

85 *Argute* Idem quum e Sparta iussisset mitti catulos, ac respondisset aliquis, non exportari apud Lacedaemonios catulos, Ne uiros quidem, inquit, antea, atqui nunc fieri coepit. Festiuiter indicabat, in republica bene instituta omnia proficere in melius. Olim Lacedaemonij aegre sua tuebantur, post ausi sunt reges ac gentes procul semotas bello lacessere. Quemadmodum autem recta institutio uiros reddit bello reipublicae utiles, ita canes ad uenatum habiles reddit educatio.

AGESIPOLIS PAUSANIAE

86 *Generose* Agesipolis Pausaniae filius, quum Athenienses querimoniarum, quas cum ipso mutuas habebant, arbitram delegissent Megarensium ciuitatem, quae controuersiam inter eos componeret, Turpe, inquit, si Megareses melius norunt quid iustum sit, quam hi qui se Graecorum duces ac rectores praestitissent. Megareses apud Graecos male audiebant, de quibus iactantur, quod neque primi essent neque secundi, neque tertij, neque quarti, neque ullo in numero: quum Athenienses plerumque Graeciae imperarint. Ab ipsis igitur quibuscumque litem habebat rex uolebat finiri dissidiis: simul declarans, & quam suae fideret causae, & quam aduersariis non diffideret: malens clarissimae ciuitatis iudicio uinci, quam Megarensium arbitrio uincere.

AGIS PRIMVS

87 *Proditio turpis* Agis Archidami filius, quum Ephori quodam tempore dicerent, Proficiscere iuuentutem tecum ducens ad huius patriam: nam is ipse te perducet in arcem, Et qui conuenit inquit, o Ephori, tot iuuenes ei credere, qui suam ipsius patriam prodidit: grauius admonens, nihil illis turdè credi qui in patriam perfidii fuerint.

88 *Animose* Interrogatus a quodam quod disciplinae genus potissimum exerceretur apud Spartanos, Scire, inquit, & imperare & ferre imperium. Athenis enim complures disciplinae colebantur, curiosae magis quam ad recte gubernandam rem publicam necessariae.

89 *Animose* Fortiter & illud dixisse fertur, Lacedaemonios non oportere percontari quot sint hostes, sed ubi sint: significans non a militum numero pendere uictoriam, sed a fortitudine, reique gerendae celeritate. Statim enim congregari uult qui quarit ubi sint hostes.

90 *Animose* Apud Mantinæam quibusdam dissuadentibus ne cum aduersariis quod numero plures res essent confliogeret, Cum multis, inquit, pugnet, oportet, qui multis uelit imperare.

91 *Argute* Cuidam sciscitanti quot essent Lacedaemonij, Quot satis sunt, inquit, ad propulsandos malos: ostendens magis referre quam fortes uiros habeat ciuitas, quam multos.

92 *Salse* Idem quum praeriret Corinthiorum moenia, conspiceretque uehementer excelsa montes: innuens, fortibus uiris non esse opus incenibus.

93 *Salse* Cum sophista quispiam apud eum dixisset, orationem esse rerum omnium praestantissimam, uidelicet praedicans artem quam profitebatur, Ergo, inquit Agis, tu quum taces, nullius es pretij: significans, multo praeclearius esse res magnificas gerere, quam habere linguam ad magnifice loquendum expeditam.

Vicerat

Vicerat Argiuos praelio, qui post redintegratis uiribus rursus ferociores illi occurrerant. Agis itaque concipit multos e socijs turbati, Sitis, inquit, bono animo uiri: quum enim nos qui uicimus trepidamus, quid facere censetis eos, qui a nobis uicti sunt? Eo dicto ducis solertia protinus reddidit animum suis.

Peculiaris erat Lacedaemonijs uerborum paucitas, unde & ab ea regione breuiloquentia Laconismus dicitur. Quum igitur Abderitarum legatus apud Agidem multa loqueretur, uix tandem dicendi finem fecisset, rogaretque quid ciuibus suis esset renuntiaturus: Agis, illud, inquit, renuncia, quantum temporis tibi fuit opus ad dicendum, tantum me silentem audisse. Hoc dicto exprobrauit stolido oratori inanem loquacitatem responso indignam.

Quibusdam Eleos hoc nomine praedicantibus, quod in certaminibus Olympiacis essent iustissimi, Quid, inquit, magni miri ue faciunt, si intra quinque annos uno tantum die se iustos praestant? Non putabat uir sapientissimus in eum competere iustitiae laudem, nisi qui per omnem uitam in omnibusque actionibus iustitiam coleret. Nam ludij Olympiaci semel tantum intra quinquennium celebrabantur.

Quum quidam apud illum dicerent, esse nonnullos alienae familiae qui ipsi inuiderent, Gemnam igitur, inquit, habebunt molestiam, quos & sua ipsorum mala discruciant, atque insuper tum meis, tum amicorum meorum bonis torquebuntur. Magnifica uox de claris eos, quos habet inuidia, magis esse misericordia dignos quam ira: propterea quod inuidus abunde dat poenarum etiam si nemo ulciscatur.

Cuidam consulenti ut hostibus fugientibus daret transitum, Et quomodo, inquit, pugnamus cum his qui ob fortitudinem manent, si non pugnamus cum fugientibus? Exstimabat uir animosus, aduersus hostes nullam praetereundam occasionem.

Cum de Graecorum libertate quidam in medium adduxisset, magnifica quidem, sed factu perquam difficilia, Tua, inquit, uerba hospes opus habent utriusque & pecunia: per quam scite declaras, frustra de his uerba fieri, ad quae perficienda non suppetit facultas. In consultationibus enim non solum spectandum est quid sit factu pulcherrimum, sed quid fieri possit.

Quodam dicente, Philippum effecturum ne Lacedaemonijs pateat iter in Graeciam, Nobis, inquit, o hospes nostra patria sufficit ad illic uiuendum. Peius ad utrumque paratum, & ad proferendum imperium si contingat, & ab boni consulendum fortunam licet medio crem: quum principum uulgi nec quod obtigit sapienter administrant, nec ullis satientur ditionis accessionibus.

Perinthiorum orator in Lacedaemoniam missus, quum apud Agidem dixisset admodum prolixè, ubi perorasset rogauit eum, quid Perinthijs renunciandum, Quid aliud, inquit, nisi quod tu uix dicendi finem feceris, ego uero tacuerim. Hoc apophthegma simillimum est illi, quo superius Abderitae legati multiloquium taxarat.

Cum legationem suscepisset, solus ad Philippum profectus est. Is ubi admirans dixisset, quid hoc rei est? unus uenisti? Agis, quid ni, inquit, ad unum? Grauius taxauit aliorum principum ambitionem, qui sumptuosas ac splendidis legationibus exhauriunt erarium, quum unus uir cordatus possit totum hoc praestare quod reipublicae interest.

Quum e senioribus quidam uidens praeas leges & instituta uetera aboleri, & alia praua succedere, atque ob id res Spartanorum inuerti, quae summa fuerat in inum deiectionis, & conteri: haec quum apud Agidem iam senem deploraret, ioco respondit, Si sit, inquit, quod narras, recto ordine res procedunt. Si quidem ego puer a patre audiui, quod iam tum illis temporibus res inuenterentur. Itaque si rursus inuertuntur, redierunt in locum pristinum. Hoc quidem ille ludens. Ceterum serio dicebat, se puerum hoc quoque accepisse a patre, nihil esse mirum si praesentibus succedant deteriora, sed mirandum si succedant meliora, aut similia. Notauit peculiarem senibus querelam de rebus in deterius prolapsis, simulque rerum humanarum hanc esse naturam, ut usque in peius degenerent.

Rogatus a quodam, quo pacto quis libertatem suam tueri possit. Si mortem, inquit, contempserit. Hic metus qui cadere dicitur in constantem uirum, multos deterret a pulcherrimis facinoribus, hoc qui caret, potest ubique quod rectum est sequi, nec est quod timeat improbos, qui ut extrema moliantur nihil aliud possunt quam occidere.

AGIS SECVNDVS

Agis iunior, Demadi dicenti quod enses Laconici ob breuitatem a circulatoribus ac praestigias

Vrbane praestigias imitantibus deuorarentur. Atqui his, inquit, ensibus Lacedaemonij assequuntur hostes longioribus armatos gladijs: declarans non referre quo quid apparatu fiat, sed quantum efficiatur. Siquidem hoc speciosior uictoris gloria, quo minus habet praesidij praeter uirtutem.

Libere 6 Quemadmodum ad improbum subinde percontantem quis esset inter Spartiatis uir optimus. Qui tui, inquit, est dissimillimus. Indigne tulit uir generosus, eum de uirtutis praestantia loqui, qui ipse esset uitij oblitus.

AGIS VLTIMVS

Fortiter 7 Agis Laconicorum regum ultimus, per insidias captus, ac praeter meritum ab Ephoris condemnatus, quum ad laqueum duceretur, conspiceretque quendam e licitoribus stentem ob indignitate rei, cuius cogebatur esse minister, Desine, inquit, o homo uicem meam flere. Nam sic moriens praeter ius & aequum, melior felicioque sum his qui me occidunt. Haec loquutus ultro collum laqueo induit. Quo nemo Stoicorum docuit quicquam fortius, hoc ille iuuenis non uerbis, sed re praestitit, felicitatem omnem solo honesto metiens, eosque iudicans infeliciores, qui faciunt iniuriam quam qui patiuntur.

Inste 8 Parentibus rogantibus, ut sibi in re quapiam iniusta adesset, recusauit illis aliquandiu: *Graviter* caeterum quum instarent, hunc in modum respondit, Donec essem apud uos, nullam omnino tenebam iustitiae scientiam; uerum ubi me patriae tradidistis, patriaeque legibus, insuper & iustitiam & honestate pro uiribus docuistis, conabor huic magis obtemperare quam uobis. Et quandoquidem haec est uestra uoluntas, ut quae sunt optima faciam: optima uero sunt quae iusta sunt, quum homini priuato, tum praecipue principatum gerentis quae uultis faciam, quae dicitis negabo. Narrant Agidem puerum in summis delitijs fuisse educatum, sed simulatque adolefcens etiamnum ad reipublicae gubernacula admotus est, incredibili mutatione reiectis pristinae uitae uoluptatibus huc totum animum adiecit, ut Spartam barbarorum ac Graecorum moribus corruptissimam ad pristinam frugalitatem reuocaret, quae res illi fuit exitij causa. Utinam autem caeteri principes, quorum prima aetas ferè luxu delitiisque corrumpitur, saltem cum Agide tum animum uertant ad bonam frugem, quum regni habenas accipiunt: atque hanc formam sequantur, quam praescripsit Agis, si quis quid petat ab ipsis quod legibus & honesto aduersatur. Nec tamen egregius iuuenis morosa atque aspera reculatione contristauit parentum animos, sed mira ciuilitate respondit, se magis hoc pacto obtemperare parentibus, si faceret quod illorum perpetua uoluntas optabat, quodque semper essent probaturi, quam si praesenti affectui indulgisset.

Ex Plutarchi 9 Idem cum in carcere rogaretur ab Ephoro, num poeniteret eorum quae gessisset, impauide respondit, se nulla tangi poenitentia consilij cum prudentia honestoque coniuncti, tam metui non ignoraret, se mortem praemij loco relaturum: sciens ipsam uirtutem abunde *Constanter* magnum esse sui praemium, quicunque sequatur euentus.

Improbe 10 Agisilaus Ephorus, quum ipsius suauis factum esset, ut fieret omnium debitorum solutio, iamque tabulis in forum Clarium comportatis ignis esset iniectus, ac flamma exurgeret, caeteris creditoribus moestis insultabat dicens, Se nunquam clarius lumen, aut ignem uidisse puriorem. Debebat enim ipse plurimum, & erat agrorum praediuus, nihil tamen cuique soluere habebat in animo. Extrema improbitatis est linea, etiam illudere quos afflixeris.

ALCAMENES

Graviter 11 Alcamenes Telecri filius cuidam percontanti, quo pacto quis optime regnum seruare posset. Si lucrū, inquit, non magnifecerit: longe lateque dissentiens a uulgo principum, qui non alia magis ratione principatum constabilire student, quam attenuandis ciuium, suis augendis opibus: quum iustitia & aequitas maxime reddant diuturnum imperium.

Integre 12 Alio quodam rogante quare Messenijs oblata munera recusasset, Quoniam si recepissem, inquit, cum legibus pacem habere non poteram. o mentem regno dignam, quae magno obuiosque lucro legum autoritate anteposuit. Et ubi sunt interim qui clamant, quod principi placuit, legis uigorē habet: & principem dare quidem leges, at non teneri legibus?

Continenter 13 Cum quidam illi obijceret quod parce frugaliterque uiueret, quum facultates amplas possideret, Decet enim, inquit, eum qui multa possidet, pro ratione non pro libidine uiuere: significans perniciosas esse diuitias nisi adsit animus diuitijs superior, qui

qui possit earum usum non ex copia sed ex necessitate moderari.

ANAXANDRIDAS

Anaxandridas Leontis filius cuidam acerbe ferenti, quod cogere turbe exulare, Ne, *Sapienter* 14 inquit, uir optime exhorrefcas exulare ciuitate, sed a iustitia exulare horrendum est. Senlit, non esse miseris quibus, praeter meritum incolumitque innocentia accidit aliqua calamitas, sed eos uere deplorandos, qui sua sponte discesserunt ab honesto, etiam nulla sequat calamitas.

Cum quidam Ephoris opportuna quidem loqueretur, sed pluribus quam sat erat. *Loquacitas* 15 Anaxandridas hospes, inquit, re necessaria in non necessario ueris: significans quod per se rectum est & utile, non egere prolixa oratione: quod ipsa causa bonitas facile seipsum commendet. Quod si usquam locus est loquacitati, ea oportet ad inhonestas causas adhibere.

Percontanti cuidam cur Lacedaemonij Helotibus (sic apud illos dicebantur, quorum conditio media erat inter seruos & ingenuos) committerent colendos agros, ac non ipsi *Argute* 16 potius eos colerent. Quoniam, inquit, non ipsorum causa, sed nostra Helotas nobis comparauimus: uidelicet stultitiam eorum taxans, qui mancipia ad ostentationem alunt otiosas, & seruos socios ac ministros uoluptatum habere malunt, quam frugiferis operis occupatos.

Alius quidam cum dixisset, gloriam ac celebre nomen nocere, eoque felicem esse qui illud *Salse* 17 effugerit. Ergo, inquit, Anaxandridas, si uera loqueris, qui nepharia perpetrant felices erunt. Nam qui fieri potest, ut qui sacrilegium committit, aut aliud iniustum facinus perpetrat, gloriae curam habeat? Notauit eos, qui sic contemnunt laudem, ut interim perignauit nihil gerant laudabile: quum eximiam uirtutem honesta fama comitetur ultro, ac generosis animis amor laudum ueluti stimulus ad praecleara facinora sit innatus.

Alii cuiquam percontanti, quam ob causam Spartani impauide semet exponerent periculis, *Prudenter* 18 Quoniam, inquit, pro uita timere consueuimus, non aliorum more expauescere: significans, moderatam uitae curam addere calcar ad fortiter agendum, immodicum mortis pauorem ab egregijs factis deterrere.

Cuidam ab ipso sciscitanti, quam ob rem seniores apud Lacedaemonios plures dies *Prudenter* 19 fumerent ad cognoscendum in causis capitalibus, & si quis fuerit absolutus, nihilo minus obnoxius sit legi. Ideo, inquit, pluribus diebus cognoscunt, quoniam si in capitis discrimine errauerint, non est corrigendi consilij potestas. oportet autem a causa liberatum obnoxium manere legibus, quod fieri potest, ut secundum eandem legem liceat aliquid relictius de re statuere. Hoc temperamento prouisum est; ne uel occidatur innocens, uel effugiat nocens: qui quamuis errore iudicium sit absolutus, potest eadem lege denuo conueniri, poenasque dare legibus.

ANAXANDER

Anaxander Eurycratis filius, roganti cuidam, quare Spartani non colligerent pecunias *Integre* 20 in aerarium publicum, Ne, inquit, corrumpantur qui facti fuerint illarum custodes. Quam male consulunt integritati suae, qui priuatim pecuniarum uim in arcam recondunt, si uir prudens ciuium suorum moribus timuit a pecunia publica, cuius tantum erant custodes futuri, non domini.

ANAXILAS

Cuidam admiranti quod Ephori regibus non assurgerent, praesertim a regibus consulti *Moderate* 21 tuti; Ob hoc ipsum, inquit, Anaxilas, quod Ephori sunt. Magistratus est apud Lacedaemonios, quo qui funguntur Ephori dicuntur: eos prius reges in hoc instituerunt, ut essent regum ministri: quorum potentia postea eorum creuit, ut ipsis etiam regibus imperarent, deum & occiderent. Vox animi moderatissimi testis, quod percontator ille contumeliosum ac superbum iudicabat, ille interpretatus est esse ius legitimum.

ANDROCLIDAS

Androclidas quidam Lacon crure claudicans, coniecit sese in ordinem bellatorum: id pro *22* hibituri cum insurrexissent quidam ob cruris uitium, ille, Imo, inquit, non fugientem sed manentem oportet bellare cum hostibus: perquam lepide hoc ipso uitio ob quod resciebatur se colligens utiliore praesidio, quam essent caeteri pedibus integris.

ANTALCIDAS

Antalcidas quum in Samothracia initiaretur, rogatus a sacerdote quid egregium *23* passus esset

Modeste trasset in uita. Si quid, inquit, mihi tale peractum est, sciunt ipsi dii existimans ineptum commemoratione suorum gestorum se dijs commendare, qui siue praedicaret siue sileret nihilominus nouerant. Nam apud sacerdotem poterat etiam falsa narrare. Sit hoc modus vitae exemplum, ac de deo praclare sentientis.

24 Grauius Quum Atheniensis quidam Lacedaemonios appellaret indoctos, Soli igitur nos, inquit, nihil mali a uobis didicimus. Sen sit artes quibus se iactabant Athenienses, magis ad ostentationem, otium ac uoluptatem accommodas, quam ad rempub. gubernandam, ad quod nulla disciplina deerat Lacedaemonijs.

25 Salse Alteri cuidam Atheniensi sic apud ipsum gloriantem, uerum tamen nos saepe numero uos a Cephalo propulimus. Sed nos, inquit, uos nunquam ab Eurota sum mouimus: significans hoc ipsum esse fortitudinis argumentum, quod Lacedaemonij frequenter ausi fuissent usque ad Cephalum flumen Atticae progredi, quum Athenienses nunquam sustinissent accedere ad Eurotam Sparta fluium.

26 Sapienter Rogatus a quodam, quo pacto quis maxime placere possit hominibus, Si, inquit, loquatur illis iucundissime, praestet autem utilissima. Admonuit in colloquijs adhibendam sermonis comitatem, in officijs praestandis spectandam utilitatem. Reprehendendi sunt qui quum re sint fideles, tamen officium orationis asperitate corrumpunt; his peiores sunt qui sermone benigni, re laedunt; pessimi uero qui quum uerbis molesti sunt, tum factis noxij.

27 Salse Cum sophista quispiam appareret recitare librum, & Antalcidae percontanti quod esset argumentum, respondisset, Hercules encomium. Quis, inquit, illum uituperat; seruacaneum existimans in eo laudando sumere operam, quem uno ore praedicaret omnes. Hercules autem apud Spartanos religiosissime colebatur.

28 Ad Agefilum in pugna cum Thebanis uulneratum, Habes, inquit, doctrinae tuae mercedem, qui eos pugnare docueris, quum ante pugnare nec scirent nec uellent. Videbantur enim Thebani crebris Agefilai aduersos ipsos expeditionibus euasisse bellaces. Significabat inutile semper cum iisdem bello configere, ne usu colligant bellandi peritiam.

29 Idem muros Sparta dicebat, iuuenes esse Spartanos: fines autem Sparta ditionis, esse lancearum cuspides: sentiens, ciuitatem non egere moribus, quae iuuentutem alat bellis idoneam, & eorumque porrigi ditionem Lacedaemoniorum, quousque pertingerent armis: significans uirtute non dolis aut pecunia propagandum imperium.

0 Lepide Cuidam roganti, quam obrem Lacones in bello breuibus pugionibus uterentur, Quoniam, inquit, cominus cum hoste pugnamus. Lepide torfit in argumentum fortitudinis, quo ille uolebat eos uideri minus utiles bello.

ANTIOCHVS

31 Argute Antiochus Epheorus quum audisset, quod Philippus Messenijs dedisset agros, percontabatur, num uires quoque dedisset, per quas aduersus pugnantes pro agris ueri possent quod (erat datum.)

ARGEVS

32 Pudicitia coniugum Argeus, quibusdam non suas sed aliorum quorundam uxores praedicantibus, Per deos, inquit, de bonis & honestis mulieribus nihil temere loquendum est, sed in totum quales sint oportet ignorari, praeter quam solis maritis quibus se uiuunt. Tam insignis erat apud praefatos uirginum & uxorum pudicitia, ut eas ab alijs quam a parentibus aut suis maritis conspici, gradus aliquis ad impudicitiam haberetur: tantaque cautioe consulebatur illarum famae, ut parum pudica uideretur, de qua rumor, quamuis uanus, oriri potuit: sed ea demum summa matronalis pudicitiae laus haberetur, si mulier a deo domi conclusa uiueret, ut nullus esset, qui de ea uel bene uel male loqui posset: propterea quod hoc ipsum matronam uersari in fabulis, trahique per ora hominum, prostitutionis genus putaretur. Etenim qui laudat alienam uxorem, uidetur habere cognita cuius laudes praedicat, quod ipsum aliquid detrahit pudori foemineo. Quid igitur uir ille praclarus sentiret de matronis, quae sine maritis interesse gaudent iuuenem conuiujs, quae cursitant ad alienarum ciuitatum dies festos & emporia, quae ducunt choreas ex uiris ac foeminis alterne mixtas, quae in balneis corpus nudum ostendunt quorumlibet uirorum oculis?

Quodam tempore faciens iter per Selinuntem, quum in monumento quodam hoc Elegiacum carmen uidisset inscriptum,

Hosce tyrannida dum extinguunt Mars sustulit atrox,

Pone

Pone Selinuntis moenia considerant.

Iure peristis, inquit, qui tyrannidem ardentem conati sitis extinguere: contra magis oportuit illam sinere, donec tota deflagaret. Arripuit iocum ex occasione uerbi extinguere, Extinguitur enim quod opprimitur, & extinguitur incendium.

ARISTO

Aristo cuidam laudibus uehementi dictum Cleomenis, qui rogatus, quid oporteret bonum regem facere, respondit, Amicis benefacere, inimicis male. At quanto praestantius est, inquit, uir optime, amicis benefacere & ex inimicis reddere amicos? Hanc sententiam citra controuersiam primus omnium Socrates prodidit, & ad illum autorem refertur.

Humilitate Alij cuiuspiam rogati, quot essent numero Spartiatae. Quot, inquit, ad arcados multos suscipiam in laudem eorum qui fuerant a Lacedaemonijs in bello caesi. Quales igitur, inquit, nostros esse putas qui istos uicerunt? Mos erat apud Athenienses, ut qui in praelio cecidissent, publicitus oratione laudarentur, quam illi uocant Epitaphia: in hac magno artificio amplificabantur & ciuitas Atheniensis & populus: postremo peculiariter hi, qui fortiter in bello mortem oppetissent. At uir generosi animi non inuidit arte exaggeratis Atheniensium laudibus, sed eas in suae gentis gloriae retorsit. Itaque recitator ille magis illustrabat uirtutem Lacedaemoniorum quam Atheniensium: quandoquidem hoc consilio Homerus multis modis attollit uirtutem Hectoris, ut Achilles uictoriam reddat illustriorem.

Argute Archelaus regni socius Charilaos solitus est de illo dicere, Quo pacto non sit uir bonus Charilaus, qui ne sceleratis quidem molestus esset? Fertur enim Charilaus mansuetissimus fuisse ingenij. Hoc mox in catalogo commemoratur in diuersam sententiam, ac meo iudicio argutiorum: Et haud scio an in uita Lycurgi super sit syllaba *ovk*. Ad haec nescio an Charilaus & Charillus idem sint.

ARCHIDAMIDAS

Archidamidas cuidam in laudem Charilli praedicanti quod pariter erga cunctos fuisset mitis & mansuetus, Et qua fronte laudetur aliquis, inquit, qui erga sceleratos semitum praebat? Percepit uir egregius, mansuetudinem cum iustitia coniunctam esse oportere. Alioqui principis in facinorosos lenitas quid aliud est quam in bonos crudelitas?

Iuste Idem cuidam qui uitio uertebat Hecataeo rhetori, quod adhibitus ad ipsorum conuiuium nihil dixisset, Videtis, inquit, mihi nescire, quod is qui dicendi nouit artem, etiam dicendi norit opportunitatem. In senatu, in foro, in concionibus, in legationibus, alijsque reipub. negotijs locus est oratori: in conuiujs temulentis maiore cum laude silet eruditus quam loquitur. Sic periti bellatoris est, non minus scire fugiendi artem quam pugnandi.

ARCHIDAMVS

Archidamus Zeuxidami filius; roganti qui nam essent Sparta ciuitatis praefecti, Leges, inquit, ac legitimi magistratus. Grauius censuit, in repub. bene instituta supremam auctoritatem esse legibus deferendam, nec ulli magistratui fas esse quicquam contra leges publicas tentare.

Legum auctoritas Apud hunc quum praedicaret citharcedum, eiusque in canendo facultatem admiraretur, Heus, inquit, uir optime, quid honoris ac praemij abs te ferent boni uiri, quum tantopere praedices citharcedum? Recte taxauit non uulgi modo, uerum & principum praepostera iudicia, qui plerumque pluri faciunt Mimum aut Morionem, quam sapientem fidiq; consilij uirum. Citharcedum uero, cuius ars non reipub. sed uoluptati seruauit, adeo non iudicauit praedicandum, ut nec inter bonos uiros habendum duceret.

Artes inutiles Ad eum qui ipsi cantorem commendare uolens dixit, hic est bonus cantor, At apud nos, inquit, hic est bonus condimentorum artifex: perinde quasi nihil referret, utrum quis musicorum instrumentorum sono, an obsonijs & condimentis uoluptatem adferret. Apud Athenienses, cantores erant in summo pretio, cum coquis non haberetur idem honor: Lacedaemonijs uero nihil placebat artium, quod ciuium animos effoeminaret magis, quam quodam illi pollente uinum suauis, Quorsum, inquit, opus? (uirtutem accenderet: quandoquidem & plus absumetur, & quae fortes decet ea reddent inutiliora. O uere ma-

Cum Corinthiorum urbem obsideret, uidit e solo moribus proximo exillire lepores;

Tom. 4

1 3 moxq;

43 Continetur

moxq; uerfus ad comilitones, Habemus, inquit, hostes expugnati faciles: quod fortuito acciderat, uelut in omne rapiens. Molles em ac paru uiros Graci leporis uocabulo notare solent. argumento est illud e Comedia, Tute lepus es, & pulpamentum quaris.

45 *Solertes* A duobus inter se dissidentibus delectus arbiter, ambos duxit in lucum Mineruæ cogno memento Chalciceæ sacrum, ibi exegit ab illis iusiurandū, ut starent arbitri iudicio; id ubi iurassent, Pronūcio, inquit, ne prius hunc locū exeatis, quam quod estis inter uos dissidij deponatur, & inuicem reconciliemini. Reperit uir ingeniosus quo pacto fieret, ut nec ambos offenderet recusato arbitrio, nec alterum e duobus alienaret, si pro altero contra alterum tulisset sententiam. Apud Lacedæmonios autem, nefas erat fallere quicquid in Mineruæ templo promissum esset.

46 *Senere* Cū Dionysius Siciliæ tyrānus filiabus Archidami uestes splendidas multiq; pretij dono misisset, recusauit accipere, dicēs, Vereor ne hoc amictu puellæ mihi turpes uideant. Intellexit uir prudens, uirgines nullo cultu melius ornari quam simpliciter: porro sericis, gemis & auro de honestari magis quam ornari: propterea quod uestium luxus arguit animum parum sobrium, & intuitum animos ad libidinem sollicitat citius, quam ad honestam opinionem. Decet autem ut uirgo tota & undiq; uirgo sit, nec ulla ex parte det corruptæ mentis significationem.

47 *Audacia periculosa* Conspiciens filium suum cum Atheniensibus iuueniliter ac temere congregientem, Aut uirius, inquit, adde, aut animis adime: docens, periculosam esse audaciā si uires nō

ARCHIDAMVS ALTER

48 *Arrogantia* Archidamus Agesilai filius post conflictum apud Cheroneam habitum, quem à Philippo rege Macedonum literas accepisset acerbius scriptas, hūc in modum rescripsit, Si metieris umbram tuam, haud quaquam reperies illam factam maiorem quam erat ante uictoriam. Grauitur admonens, non esse prudentis ob fortuna successum iutumescere, quum ipse sit nihilo maior. Aequū autem est, ut homo se suis ac proprijs bonis metiatur potius quam externis, quæ fortuna cum libet dat, quum uisum est eripit.

49 *Degeneratio* Percōtanti quam spaciosam regionē obtinerent Spartiatæ, Quantā, inquit, hasta possunt assequi. Allusum est autē ad mensores agrorū, qui decēpedis aruorū spatia metiunt. 50 Perianthro qui quū esset arte medēdi celebris, & in primis laudatus, carmina scriberet infelicia, Quid, inquit, tibi accidit Perianther, ut pro eleganti medico malus poeta uocari concupiscas? Notauit hominum mores, qui res honestas aggressi degenerant ad fordidi ora, quum consultum sit, unum quenq; in ea se arte exercere, in qua ualet plurimum.

51 *Fortiter* In bello quod gerebatur cum Philippo, quibusdā suadentibus, ut procul à patria pugnaretur, Haud istud spectandū est, inquit, sed bene pugnantibus hostibus erimus superiores: significans nō perinde referre ubi cōligas cū hoste, ut q; strenue se gerat dux aut miles in

52 *Victoria speciosa* Cū Arcadas bello superasset, ob id laudatus à quodā, Prestātius erat, inquit, si (bello illos prudētia quam utrib. superassemus. Intellexit dux egregius, nullā esse speciosorem uictoriā, q̄ uirtute uincere, quum utrib. superemur & à brutis animantibus.

53 *Breuitas* Cum irrupisset in Arcadiam, audito quod hostibus Elei ferrent auxilium, scripsit illis in hunc modum, Archidamus Eleis, Quies bona. Non potuit breuius & suadere quod erat illis commodum, & minari malum si quid perperam aggredierentur. Decet hæc breuis loquentia & ducem & Laconem.

54 In bello Peloponnesiaco socijs rogantibus, quanta pecunia futura esset satis, ac postulantibus ut tributorū certum modum præscriberet, Bellum, inquit, non querit definita: significans eos qui bellum susceperunt, oportere per omnia seruire belli necessitatibus, quarum nullus est certus modus, quod uariæ sint bellorum præter expectationē occasiones.

55 *Fortiter* Vbi uidisset iaculum catapultæ mittendum, id temporis primū ex Sicilia aduectum, exclamans inquit, Hercules, perijt uiri uirtus. Quoties enim instrumentis bellum gerit quæ misso telo saxoue procul feriunt, minimum interest inter fortem uirum & ignauium: uerum ubi cominus res geritur, tum apparet qui uiri sint, qui non.

56 *Vasire* Quum Graci nollent rescindere pacta quæ cum Antigono & Cratero pepigerant, & amplecti libertatem, quam offerebat Archidamus, ueriti ne grauius essent habituri Lacedæmonios quam Macedones, Ouis, inquit, semper eandem adit uocem. Cæterum homo multas ac uarias emittit uoces, donec quod decruit confecerit; hoc dicto significans fallendam

fallendam esse fidem, si qua magna inuitet utilitas. Nullum autem est animal cui tam uaria uox sit quam homo. Hoc apophthegma uideri possit indignum Lacone, nisi post integritas eius gentis, barbarorum commertio degenerasset. Dicitur potest honestus aliquis uisus esse, ueluti si quis admoneat, pro tempore proq; re nata uariandum esse sermonis habitum. Est ubi loquendum sit seuerius, est ubi blandius, est ubi magnificentius, est ubi submissius: est ubi iucundius, est ubi durius: id si fiat citra perfidiam, prudentia est. Porro o uilli mores dicuntur hominum stupidorum, qui sese nesciunt rebus ac personis accommodare. Græcorum igitur constantiam Archidamus stultitiæ tribuit, qui proposita libertate nollent mutare uocem.

ASTYCRATIDAS

Astycratidas posteaq; Agis superatus est apud Megalopolin in prælio aduersus Antigonom, cui dā dicenti, Quid nūc facturi estis Lacedæmonij, an Macedonibus seruiturū? Quid tandem, inquit? num Antigonus uetare potest quo minus in pugna pro patria mortem oppetamus? Generosa uox, sentiens libertatem urbis esse uita chariorē, nec turpiter occumbere qui pro patria pugnans moritur. Quoniam moriendi potestatem nullus hostis potest eripere, qui quis mortem contemnit habet quo quum uult semet in libertatem asserat. Ea uox arguit egregie fortem animum, sed cuius exemplū nulli bono sit imitandum. Fortius est diutinam seruitutem quamuis duram perferre, quam morte finire dolores: multoq; sanctius est, quod docet Socrates, non esse fas animam de corporis perfidio decedere iniussu imperatoris.

BIAS LACEDÆMONIUS

Bias Lacon insidijs circumspectus ab Iphicrate Atheniensium duce, quū illius milites rogarent quid in eo rerum statu esset faciendum, Quid aliud, inquit, nisi ut uos seruemini ego pugnando moriar? Talis erat animus Catonis Uticensis, qui cæteris suis, ut suæ salutis consulere, ipse spontanea morte turpem effugit seruitutem.

BRASIDAS

Brasidas quum murem in caricis cōprehendisset, morsus ab eo dimisit captum, moxq; ad eos qui aderāt, Vt nullū, inquit, est animal tam minutū, quin seruari possit, modo ausit ulcisci inuadētes. Hoc dicto fortis & animosus dux suis animū aduersus hostes addidit.

In prælio quodā per clypeū uulneratus, eduxit hastā e uulnere, & eadē hostē interemit qui uulnerauerat. Pulcherrimū est, inimicū suis ipsius armis opprimere. Hoc apophthegma Cuidā percōtanti quomodo uulnus accepisset, perq; festiuiter respōdit, (gma nō est. Prodēte me scuto. Ita crebro malū per illos uenit, quorū p̄sidio credimus nos esse tutos.

Egressus ad bellum in hunc modum scripsit Ephoris, Quicquid erit malorū in bello, aut profligabo aut moriar: testatus animum fortissimo duce dignum. Nam euentus homini non est in manu. Cæterum ubi cecidisset in prælio, dum Græcos Thraciam incolentes liberat, & id nunciaturi oratores Lacedæmonē missi matrem eius Archileonidē adissent, illa nihil prius rogauit, quam an Brasidas honeste occubisset. Thracibus illius uirtutem collaudantibus dicentibusq;, non esse apud Lacedæmonios alium illi parem, Ignoratis, inquit, hospites, quales sint Lacedæmonij. Erat quidem uir bonus Brasidas, cæterum Sparta multos habet illo præstantiores. Vtrum in hac scemina magis admirari cōuenit animi ne generositatem, quæ de filij morte quod obtigisset honesta, gloriandum etiā putaret, tantum abest ut muliebriter desueuerit: an modestiā & in patriam affectum, quæ nō passa sit ita filium prædicari, ut reliquorum Spartanorum gloriæ decederet aliquid.

DAMONIDAS

Damonidas quū à chori magistro postremū in choro locū accepisset, Euge, inquit, chore rage reperisti quo pacto & hic locus quū per se sit in honoratus, fiat honorificus. Generosus adolescentis animus, qui fiducia sui non metuit ne locus abiectior esset dedecori, sed citius futurū arbitrabatur, ut per ipsum locus fieret honorator. Id em sepe numero factū legimus, ut hominis uirtus magis ratui per se contempto & humili dignitatē conciliarit.

DAMIS

Damis quum Alexander Magnus per literas petisset, ut Lacedæmoniorum decreto decernerentur ipsi diuini honores, & in deorum numero referretur, Age, inquit, cōcedamus Alexandro, si uelit appellari deus. Vt despectum risit stultā principis ambitionē, qui tata

putarit ab ijs posse creari deos, qui ipsi nihil aliud essent quam homines: aut si hoc non putauit, insigni stultitia falsi nominis umbra gloriaretur.

DAMINDAS

65 *Mortis tēpus* Damindas quum Philippus irrupisset in Peloponnesum, & quidam ita loqueretur, periculum est ne acerba patiantur Lacedæmonij, nisi Philippo reconciliantur, O semiuiri inquit, quid nobis poterit acerbe accidere, qui mortem contemnimus?

DERCILLIDAS

66 *Refertur in ter dicta Lycurgi* Dercillidas orator missus ad Pyrrhum, qui iam exercitum induxerat in terram Spartanorum, ut cognosceret quid sibi uellet: quum Pyrrhus præscriberet, ut regem suum Cleonymum reciperent, alioquin futurum ut intelligerent se nihilo cæteris esse fortiores. hūc in modum respondit, Si deus est Cleonymus, non metuius eum, quippe qui nihil sceleris commisimus: si homo est, nihilo est nobis præstantior. Hoc dilemmate taxauit superbas regum minas. Dij, qui quos uelint possunt lædere, nec a quoquam lædi uicissim, non nocent nisi improbis: homines hominibus ex æquo metuendi sunt, proinde qui superbe minant alijs, aut dij sibi uident, aut nō cogitant, id quod minant alijs, in ipsos

DEMARATVS

67 *Blandiloquium* Demaratus postquam cum ipso colloquium Orontes habuisset asperius, cuiusdam dicenti, asperius tecum egit Orontes o Demarate, Nihil, inquit, in me peccauit. Si quidem qui ad gratiam colloquuntur, hi lædunt, non qui durius cumque maleuolentia uerba faciunt. Intellexit uir prudens, nihil esse nocentius blandiloquio, quod ut non fallat, reddidit hominem insolentiorē: at qui non ex odio durius loquitur, a deo non lædit, ut interdum proficit etiam ei, præsertim qui nouit ex inimico decerpere fructum aliquem.

68 *Pub. utilitas* Cuidam percontanti, quam ob causam apud Spartanos qui scutum abiecerint notarentur ignominia, & infami uocabulo Rhipaspides appellarentur: qui galeas aut thoraces, non item, Quoniam, inquit, hæc sua ipsorum causa gerunt, scutum uero communis exercitus gratia: significans unicuique pluris esse faciendam communem utilitatem, quam propriam. Qui galeam aut thoracem abiecit, seipsum prodit tantum & exarmat: qui scutum abiecit, prodit uniuersam phalangem. Nam obtentu clypeorum tota acies tuta est aduersus hostium iacula.

69 *Ars inutilis* Cum audiret catorē quendam ostentantē artem suam, nihil aliud laudis illi tribuit, tantū ait, Mihi uidetur nō male nugari. Tantis erat contemptus artium, quæ licet essent operosæ, tamen solūmodo delinirent aures, nullam seriam utilitatem adferrent reipub.

70 *Silentium oportunum* In confessu quodam rogatus, utrum ob stultitiam an ob sermonis inopiam sileret, At qui stultus, inquit, ne possit quidem silere. Quidam hoc præclarum existimant, si nunquam sileant, quum id sit certissimum fatuitatis argumentum: ut contra silentium, ubi loquendi tempus non est, prudentiæ signum est.

71 *Moderate* Cuidam percontanti, quare exularet Sparta, quum esset rex, Quoniam, inquit, leges sunt in ea potentiores: significans, regem apud Lacedæmonios esse principem ciuitatis, at non legum dominum, sed his non minus obnoxium regem quam ciues: hoc ipsum laudabat in suæ gentis institutis, per quod cogebatur exulare. Dedit interim insigne moderationis specimen, æquo animo ferens exilium auctoritate legum indicium, nec de patria male loquens, nec de legum iniquitate quærens.

72 *Moderate* Cum Persa quidam crebris muneribus puerum quem amabat Demaratus, tandem abduxisset, atque id iactans apud illum dixisset, O Lacon, uenatus sum amasium tuum, Per deos, inquit, nō tu sane uenatus es, sed mercatus: in iocum uertens contumeliā, ob quam alij solent cælum miscere terræ: simulque significans, non esse speciosum pecunia uincere.

73 *Clementer* Persa quidam a rege defecerat, Is suauis Demarati mutatus quum reuertisset ad suos, tentaretque eum rex interficere, Turpe, inquit, fuerit, o rex, si cum hostis fuerit non ualens ab eo defectionis poenas sumere, nunc amicum factum uelis occidere. Hoc prudentissimo dicto, & regis indignationem temperauit, & eius cui reditum persuaserat incolumitati consuluit. Vtrique consultor utilis, alteri ne quid indignum regia mansuetudine committeret, alteri ne poeniteret ab errore reuocanti paruisse.

74 Ad eum uero qui apud regem Persarum parasitum agebat, ac subinde in Demarati exilium dicerijs ludebat, Non, inquit, amice tecum pugnaturus sum, nam uitæ aciem absumpsi

absumpsi. Ludens ex ambiguitate uocis, τῶν δὲ enim Græce, tum ordinem sonat, tum aciem. Nullus autem ad pugnam instructus est, cui nulla superest acies: & ordinem uitæ absumpsit, qui ex rege factus est exul.

EMEREPE

Emeripes Ephorus, ex Phrynidis musici cithara nouem habere chordas, duas incidit, Noli, inquiens, deprauare musicam. Prisci cantores non nouerant nisi septem chordas, quibus aliquid addere, ac musicam pro simplici reddere operosiores, iudicabat artis esse corruptelam. A deo Lacedæmonijs nulla non in re placebat simplicitas ac frugalitas.

EPÆNETVS

Epænetus dicere solitus est, mendaces omnium scelerum & iniuriarum autores esse. Ea sententia non dissonat a literis Hebraeorum, quæ narrant, serpentis mendacio primū fores apertas omni uitiorum generi. Mendacium autem nomine continentur assentatores, calumniatores, infidi consiliarij, peruersi educatores, qui fontes sunt fere malorum omnium, quibus sursum deorsum turbatur uita mortalium.

EUBOIDAS

Euboidas audiens a quibusdam prædicari uxores alienas, non approbavit id factum, dicens: De moribus ingenioque uxorum apud exteros nullā omnino facendam esse mentionem. Qui nō tulit laudari coniuges aliorum, quid faceret uituperantibus? Prima laus pudicitia matronalis est, nulli notam esse præterquam suo uiro quicum cubat.

EUDAMIDAS

Eudamidas Archidami filius, Agidis frater, quum audisset Xenocratem iam senem in academia cum amicis disputantem, percontatus est, quis esset ille senex: ubi responderat aliquis, illum esse uirum sapientem, & ex eorum numero, qui uirtutem quærent, Et quædo, inquit, ea usus est, si adhuc quærit? Visum est Laconi ineptum, per omnem uitam de uirtute disputare, ueluti de re controversa, quum oporteat a prima statim adolescētia habere certissima decreta de honesto impressa animo, & secundum uirtutem exerceri, nō quætere, quædam modū faciunt philosophi, qui magna contentione inter ipsos de summo bono ac malo digladiant, ne in hoc quidē satis cōsentiētes, quid sit uirtus aut beatitudo.

Idem audito philosopho, qui differuerat, solum sapientem esse bonum belli ducem, Sermo quidem, inquit, mirificus est, at qui eum dicit, fide caret, eo quod illum nunquam circumsonuit tuba. Probauit sententiam, sed indicauit, neminem cum fide loqui de re quam nullo modo sit expertus.

Die quodam quum Xenocrates argumentum quod tractabat differendo absoluisset, iamque finem dicendi fecisset, superuenit Eudamidas: cui cum comitū quispiam dixisset, posteaquam nos adsumus tum ille desit dicere, Recte, inquit, si quidem ea dixit quæ uoluit. Rursus cum alter diceret, bonum erat audire, putans fore ut sua causa iuberet Xenocratem eadem de integro differere. Quid, inquit Eudamidas, si uenissemus iam ad cenatum, num postularem ut cenaret iterum? Ciuitas erat quod philosophum ad iterandam disputationē percellere noluit, quod ea res non caruisset tædio dicentis: Laconicæ uirtutis erat, quod magis admirabat præclara facinora designantes quam de uirtute differētes.

Cuidā percontanti, quare ciuib. bellū aduersus Macedones suscipere uolentibus ipse autor esset quiescendi, Quoniam, inquit, nolo illos mēdaciū arguere: te te significans, Sparta nos gloriose magis quā serio bellū poscere: eos prodidisset Eudamidas, si ipse quoque bellum approbasset. Tum enim fore putabat, ut ciues bellum detrectarent. Nunc effecit, ut per ipsum stetit uideretur, quo minus bellū susceptum esset, ac ciuib. fortitudinis gloriam reliquit integram, quasi promptos haberent ad bellandum animos.

Cum quidā cōmemorando laudem ac trophæa quæ Lacedæmonij ex rebus cum Persis præclare gestis retulissent, hortaretur ad bellum cum Macedonibus suscipiendum, Ignorare mihi uideris, inquit, istuc idem esse, ac si quis deuicis mille ouibus pugnaret cum quinquaginta lupis: significans, Persas ut delictijs effœminatos, & ob id imbelles non fuisse difficile uincere: sed aliud esse cum Macedonibus bellacissima gēte rem habere. Proinde qui ob uictorias a Persis reportatas censeret cum Macedonibus bellum item suscipiendum, nihilo probabilius diceret, quàm si quis ei qui uicisset mille oues diceret, aude cum quinquaginta lupis congregi, qui tot oues deuiceris.

Rogatus

83 Rogatus de cantore quodam, qui feliciter cecinerat, qualis ipsi uideretur; Magnus, inquit, in re parua delinitor. Contempsit operosam artem, cuius nullus erat fructus praeter inanem ac temporariam delectationem aurium.

84 Cum quispiam praedicaret laudes urbis Athenarum, Quis, inquit, eam ciuitatem merito laudet, quam nemo dilexit factus seipso melior? Non iudicauit eam urbem esse dignam ulla laude, quae sic esset corrupta delictis ac uitijs, ut nullus in ea libenter uiuens eua deret melior, sed deteriores omnes: tacite praeferebat Spartam Athenis, in qua qui uixisset efficeretur melior.

85 Argiuo cuidam dicenti, Lacedaemonios peregrinationibus reddi deteriores, quod interim degenerent a maiorum legibus & institutis, At uos, inquit, quum Spartam uenitis non deteriores, sed meliores euaditis. Dicitum retorfit in Argiuum. Nam hoc dicens magis suam gentem uituperauit quam Lacedaemoniorum: simul indicauit, quanto pere re ferat inter quos uiuas.

86 Cum Alexander in Olympijs praconio ius fecisset, omnibus exulibus in suam cuiusque patriam redeundi, praeterquam Thebanis, Infortunatum quidem, inquit, praconium, sed uobis o Thebanis gloriosum. Solos enim uos metuit Alexander. Ad consolandos Thebanos sic interpretatus est uir animi solertis. Etenim qui permittit exulibus reditum in suam patriam, non metuit ne moliantur uindictam. A Thebanis igitur solis metuebat.

87 Rogatus a quodam, quam ob causam Lacedaemonij priusquam irent in praedium, Musis immolarent, cum Musis nihil uideretur cum Marte esse commercij, Ut rebus, inquit, fortiter gestis contingat honesta commemoratio. Bene gerenda rei laudem sibi tribuebant: ut autem egregia gesta splendidis uerbis celebrarentur, hoc a Musis eloquentiae praesidijs petendum iudicant, eod quod ipsi negligenter eloquentiae studium: simul admonebat, non expetendam honorificam memoriam nisi recte factis promeritam.

EVRYCRATIDAS

88 Eurycratidas Anaxadridae filius, percontanti quor Ephori per singulos dies de conuentis & contractibus ius dicerent, Ut inter hostes etiam, inquit, mutuam fidem inueniamus. Maiore reip. discrimine pacta uiolantur in bellis, sed illic quoque uiolantur ab his, qui domi consueuerint fallere.

HERONDAS

89 Herondas cum esset Athenis, audissetque quendam iudicem sententia damnatum de crimine occisus, qui moestus incederet, & ab amicis moestis deduceretur, iussit sibi demonstrari eum, qui in causa liberalis reus perageretur. Lacedaemonij quicquid erat fordidarum artium, non per ciues, sed per Helotas mancipia exerceri uolebant: eoque mirabatur Herondas, ob id quenquam uocari in ius quod seruilis non exerceret, ibique pro crimine haberi, quod Lacedaemone iudicaretur honestum ac liberale.

THEARIDAS

90 Thearidas quum gladium cote acueret, rogatus a quopiam num esset acutus, Acutus, inquit, calumnia: grauius innuens, rem omnium rerum nocentissimam esse calumniam.

THEMISTEAS

91 Themistneas quum esset uates, praedixit Leonidae regi, futuram apud Thermopylas internitionem tum ipsius tum comilitonum eius. Itaque quum a Leonida Lacedaemonem mitteretur, hoc quidem titulo ut renunciat eventura, sed re uera ne simul cum alijs periret, non sustinuit ire, dicens, Ut pugnarem huc missus sum, non ut ferrem nuncia. Quis non admiratur in uate tam praesentem animum? Prauidit exitium, nec euitare uoluit, quum id liceret honesto titulo. Admirabilis etiam fuit Leonidae moderatio, qui uati tristitia nunciatum non tantum non succensuit, ut principum uulgus solet, sed & uitae & fame illius consultum uoluit.

THEOPOMPV

92 Theopompus interroganti quo pacto quis regnum tutum possit tueri, Si, inquit, amicis concedat iustam libertatem, pro uiribus interim aduigilans ne subditi afficiantur iniuria. Multis principibus exitio fuit, quod amicis nihil non permitterent, ciues iniuria affectos negligenter. Hic temperantia adhibenda est, ut princeps nec amicos alienet tyrannica sauitia, nec patiatur illos regia familiaritate abuti ad quiduis audendum praeter ius aduersus plebeios, qui nimium irritati saepe reges suos excusserunt.

Hospiti

Hospiti cuida iactanti quod apud Theopopi ciues philolacon, hoc est, Laconum amans diceretur, Praestaret, inquit, si philolacon, id est, ciuium amans dicereris, potius quam Laconum. Alter expectabat ut sibi pro studio erga Lacones ageretur gratia, at ille notauit hospitem, qui alienae ciuitatis studiosus haberi mallet quam suae, quum prima charitas debeat patriae. Porro quisquis alienam rem uehementer adamat, suam quodammodo uituperat.

Huic simile est illud, Quum legatus ab Helide missus diceret, sibi ob id a ciuibus legationem commissam, quod unus Laconicam uitam admiraretur; rogauit hominem utrum meliorem duceret uitam aliorum ciuium, an suam ipsius: cum is respondisset, suam ipsius, Qui potest, inquit, igitur ista ciuitas seruari, in qua quum multi sint, unus tantum bonus est? Salte taxauit oratoris imprudentiam, qui Lacedaemonios ac sese laudat cum suorum ciuium uituperatione. Probabat Lacedaemoniorum mores, sed solus Helidensium: restabat igitur ut apud Helidenfes non esset nisi unus uir bonus, cui placent honesta.

Dicente quodam, ideo seruari rem. Spartanam, quod reges scirent imperare, Imo potius inquit, quod ciues sciant parere: insigni modestia regum laudem in ciues transferens. Multum habet momenti principis integritas, sed multo plus ciuium recta institutio.

Cum Pylis decretum adidissent, quo Theopompo tribuebantur summi honores, rescriptis, Mediores honores ipsum tempus auget, immodicos abolet. Hoc animo quid excellentius? quod alij sibi aut uindictant arroganter, aut ambiunt inepte, hoc ultro delatum reiecit: simul & suam declarans modestiam, & amicos admonens, in omni re modum esse optimum. Quin & illud acute perspexit, quae subito crescunt in altum, non esse diuturna quod genus sunt betae & cucurbitae: caeterum quae paulatim auferunt, ea ferre aetatem, ueluti quercum & buxum.

Cuidam ostendenti ciuitatis suae moenia, ac percitantem, num ualida & alta uiderentur, Minime, inquit, siquidem sunt mulierum: sentiens ciuitatem satis munitam esse si uiros habeat: sin minus, nihil prodesse quamlibet operosa munimenta.

Vxori obiurganti, quod regnum humilium ac minus esset filijs traditurus quam accepisset, Haecenus igitur, inquit, maius, quod diuturnius. Ita Plutarchus in Vita Lycurgi. Quae moderata sunt, in longum tempus durant, & hoc ipso meliora sunt.

TECTAMENES

Tectamenes posteaquam Ephori captis sententiam in ipsum pronuntiasent, abiit ridens: rogantibus, qui aderant, an etiam conteneret Spartanorum leges, Nequaquam, inquit, quin gaudeo potius, quod haec mihi multa soluenda est, quam ea nec indixerim cuiquam, nec a quopiam mutuo acceperim. Vir innocens non accusauit patriae suae leges, sed hoc felicitatis esse iudicabat, quod mori iuberetur, qui neminem ad mortem adegisset, nec cuiquam deberet uitam nisi sibi. Facete mortis poenam uocauit multam, rem atrocem molliori uocabulo signans. Iure autem cogitur soluere pecuniam, qui eam uel extorsit ab alio, uel mutuo sumpsit. M. Tul. hoc apophthegma sic uertit Tusc. quest. lib. 1. Cum Lacedaemonius quidam, cuius ne nomen quidem proditum est, mortem tantopere contempserit, ut quum ad eam duceretur damnatus ab Ephoris & esset uultu hilari atque lato, dixissetque ei quidam inimicus, Contemnitis ne leges Lycugis respondit, Ego uero illi maximam habeo gratiam, qui me ea poena multauerit, quam sine mutatione & sine uersura possem dissoluere. O uirum Sparta dignum, ut mihi quidem qui tam magno animo fuerit, innocens damnatus esse uideatur. Pro diuinitate Cicero uertisse uidetur, uersura. Lusit autem contemptu mortis Tectamenes, quasi mors leuior esset multa, quam pecuniaria, quod illam quisque de suo posset soluere, ob hanc multi cogantur usuram aut uersuram facere.

THERYCION

Therycion e Delphis rediens, quum uideret in Isthmo angustias a Philippi copijs occupatas, Malos, inquit, o Corinthij portarum custodes uos habet Peloponnesus. Alludit eod, quod grauius animaduerti solet in ciues, quibus urbis portae commissa sunt, si eas indiligenter custodierint. Multo magis accusari merebantur Corinthij, qui totius Peloponnesi portas Philippo prodidissent.

HIPPODAMVS

Hippodamus quo tempore Agis aduersus Archidamum aciem instructam habebat, simul cum Agide iussus est ire Spartam, curaturus illic ea quibus erat opus, An non, inquit

inquit, honestius est, ut pro Sparta fortem bonumque uirum praestans mortem appetam. Ac post sumptis armis, stansque regi ad dexteram pugnando interijt. Consultum uolebat illius senectuti, quae uiribus defecta in bello non ita multum esset habitura momenti, in patria futura nonnulli usui (excesserat enim annum octogesimum) at ipse sibi non indulgit.

HIPPOCRATIDAS

2 Hippocratidas acceptis literis à Cariae satrapa, in quibus continebatur, Lacedaemoniū quendam quum fuisset conscius insidiarum, quas quidam ipsi struxerant, non indicasse re, sed silentio texisse, si uel rogabat satrapas quid de illo facturus esset, respondit hunc in modum, Si quo magno beneficio illum affecisti, interfice: sin minus, eijce e regione, ut ad uirtutem formidolosum. Ingratitudinem erga bene meritū cēssit morte plecendam. Ceterum quod esset non per malitiam, sed per formidolositatem commissum, ei satis superplacitū iudicabat exilium. Non enim ipse struxerat insidias, sed sibi metuens non prodidit.

3 Hunc quum aliquando fuisset obuius adolefcens, quē amator sequebatur, erubescēti adulescentulo, Cum his, inquit, oportet ambulare, cum quibus conspectus, nō mutēs colorē. Docuit, ex improbis cōiutoribus nihil capi fructus, nisi probum & ignominiam.

CALLICRATIDAS

4 Callicratidas classis praefectus, à Lyfandri amicis sollicitatus, ut unum quēdam ex inimicorum numero permitteret ipsis interimere, & acciperet talenta quinquaginta: tamen si uehementer opus haberet pecunijs ad soluēdum nautis stipendium, haud tamen concessit. At quum Cleander, qui erat illi à consilijs, dixisset, accepissem si fuisset Callicratidas, Et ego, inquit, si fuisset Cleander. Mira ducis integritas, qui nulla pecunia licet necessaria, uel ad hoc corrupti quierit, ut in unum hominem pateretur aliquid iniquum fieri: simulque monuit, in omni actione spectandum esse decorum personae. Quod forte de cuiisset Cleandrum, non decuisset Callicratidem. Quod deceret plebeium, non semper decet principem.

5 Idem profectus Sardeis ad Cyrum iuniorem, quo tum Lacedaemonij in bellicis socij utebantur, petiturus pecunias rei nauali necessarias, primo statim die iussit renunciari, se cum Cyro uelle colloqui. Quē ut audiit bibere, expectabo, inquit, donec biberit. Actum quidem abiit, quoniam intellexit, eo die non posse dari conueniēdi regis copiam, ne parum ciuilibus haberetur. Postero uero quum iterum audisset illum bibere, nec se admitti ad colloquium, dixit, Ita curam habendam pecuniarum, ut ne quid tamen committeretur Sparta indignum: moxque inde recessit Ephesum, multa imprecatus mala ijs, qui primi à barbaris fuissent ludibrio habiti, eosque sua patientia docuissent illos fiducia diuitiarum a ijs illudere. Iurauitque apud comites, sese ut primum Spartam redisset, nihil nō facturum, ut Græcos inter se conciliaret, quo barbaris fieret magis formidabiles, desinerentque illius regis uiribus inter sese pugnantēs egere. Quid non & faciunt & patiuntur homines, ubi effoeminati regis tertio pati fastidium, quum alij leuioribus de causis aequo animo ferant, si uel post totos sex menses admittantur ad regis colloquium. Deinde nihil imprecatus est ipsis barbaris aut regi, sed ijs indignabatur, qui primi sua tolerantia docuissent eos ob opulentiam tantas cristas sumere. Nam si fuissent omnes, quales erant Spartani, opū ac uoluptatum contemptores, nunquam ad tantam insolentiam uenissent barbari. Postremo singularis erat prudentia, quod perspexit, Græcos nō alia magis ratione posse barbaris reddi formidabiles, quam si positis intestinis simultatibus, mutuam inter se concordiam sancirent.

6 Interrogatus quod genus homines essent Iones, Liberi, inquit, mali, sed serui boni: significans illos nescire imperare, ac libertate uti, sed seruitutem aequo animo ferre: uidelicet referendos ad secundum hominum genus iuxta distinctionem Hesiodi, qui per se quidem non sapiunt, sed parent recte sapienti.

7 Quum Cyrus stipendium misisset militibus, Callicratidi seorsim xenia, amicitiae monumenta: Stipendium quidem accepit, xenia uero remisit, negans sibi cum ipso priuata habendam amicitiam, sed quam haberet publicam cum Lacedaemonijs omnibus, eandem illi secum quoque intercedere. Quid hoc animo incorruptius, qui totus ad rei publicae commoda spectabat.

8 Apud Arginusas quū esset nauali pugna cōstituturus, atque Hermōni nauclerus diceret, bonum

bonum esse ab eo loco soluere, quod Athenensium triremes numero longe plures essent; Quid, inquit, tum postea? At qui fugere ignominiosum est Sparta ac damnosum; contra, manentem aut mori aut uincere, honestissimum. Gloriam uitae anteposuit, sed publicam gentis, non priuata suam.

Ante cōstitutum peracto sacrificio, quum aruspex nunciaret ex incensis, exercitū quidem portendi uictoriam, sed imperatori mortem: nihil expauescens, Haud penes unum, inquit, sunt res Sparta: me si quidem mortuo nihil deterius habitura est patria: sed si celsero hostibus, aliquid decedet patriae. Itaque quum Cleandrum pro se ducem designasset, naualem pugnam aggressus est, ac pugnando interijt.

CLEARCHVS

Clearchus militum auribus subinde solet inculcare, Militi magis esse metuendum imperatorem quam hostem: quae uox mortem minabatur militi, qui parum gnauiter se gessisset in praelio. Honestus autem est cum laude uitam impendere patriae, quam cum dedecore poenae. Hoc dictum non qui uis milites laturi sint, sed hi facile ferebant, quibus matres domi solent edicere, ut aut uictores cum armis redirent, aut mortui in armis referrentur.

CLEOMBROTVS

Cleombrotus Pausaniae filius, cum hospes quidam controuersiam haberet cum patre de uirtute, Tantisper, inquit, pater est te praestantior, quoad tu quoque genueris. Ciuilitate deterruit hominem à contentione, quod pater uel hoc nomine superior esset, quod filium dedisset patriae, quum ille nondum pater esset.

CLEOMENES

Cleomenes Anaxandridae filius dicere solet, Homerū esse poetam ciuium Lacedaemoniorum, Hesiodum uero Helotum, hoc est, seruorum, quod ille docuisset quomodo gerendum sit bellum, hic quomodo colendi agri. Nam, ut ante dictū est, Lacedaemonij tantum ad bellicas res instituebantur, eoque humiliores operas & artes manuarias seruis committebant, quos illi uocant Helotes.

Idem cum Argiuis septem dierum pactus inducias, quum obseruās deprehendisset, tertio nocte indulgere somno, fiducia uidelicet induciarum, adortus est eos, & alios interfecit, alios abduxit captiuos. Ceterum quum illi probro daretur uiolata iusiurandi fides, De diebus, inquit, pactus sum, noctes non additae sunt in iureiurando. Quanquam & alio, qui quicquid mali quis fecerit hostibus, id & apud deos & apud homines habetur iustitia praestantius: uerum huic magnificae uoci non respondit euentus. Nam & urbe, cuius gratia uiolarat conuenta, frustratus est, eo quod mulieres detrahis e templis deorum armis illum ultae sunt: perinde quasi dijs ipsis, quos contempserat, poenas de ipso sumentibus. Postremo uersus in dementia, ipse sibi gladiolo quodam fodit & incidit corpus à talis usque ad loca uitalia, itaque uitam finijt ridens, & ore diducto. In hoc apophthegmate nihil habes imitatu dignum, utile tamen exemplum ad uitandam iusiurandi uiolationem.

Cum augur illum dehortaretur ne exercitū educeret ad urbem Argiuorum, alioqui reditum illinc fore turpem: postea quā admouisset ciuitati copias, ac portas uideret claufas, & mulieres in mœnibus. Hic, inquit, reditus tibi turpis uidetur, in quo uiris mortuis uxores occlusere portas: Fortis animus, si cum aequo bonoque fuisset coniunctus. Argiuis nonnullis illum conuicio lacerantibus, ut periurum & impiū, Vobis, inquit, potestas est mihi maledicendi, at mihi potestas est uobis faciendi male. Admonet, nō esse tutum eos maledicis iritare, quibus in manu est, quum uelint, re ipsa laedere: ad haec non oportere potentes humiliorū dictis admodum commoueri. Satis enim uindictae est, quod licet quum libet ulcisci, quum illis nihil aliud reliquū sit quam male loqui.

Venerunt ad Cleomenem Samiorum oratores, hortaturi ut cum Polycrate tyranno bellum susciperet: id quum fecissent oratione plus aequo proluxa, respondit in hunc modum, Quae primò loco dixistis non memini, & ob id ne media quidem intelligo, quae uero dixistis omnium postrema, non probo. Admonet, multiloquiū non solum molestum esse auditori, uerum etiam ad persuadendū inutile, praesertim apud principes, tum uarijs curis occupatos, tum auribus fastidiosos.

Pirata quidam populabundus discurrebat per agros Lacedaemoniorum. Is ut captus est, rogatus quid ausus esset, Quoniam, inquit, deerat mihi cōmeatus, quem militibus praebere

Mors cōtemptra

Vrbane

Argiue

Vafre

Animose

Moderate

Loquacitas

Andasid

k praebere

præbere, ad eos ueni qui & habebat, nec sponte dabant, ut erepturus. Ad id Cleomenes, Compendiosa, inquit, malitia: detestatus prædonis nefarium scelus, probauit tamen orationis expeditam breuitatem.

18 *Moderate* Cum improbus quidam ipsum cõuicijs inceseret, Num ideo, inquit, tu maledicis omnibus, ne si uelimus respondere, ocium habeamus uicissim de tua dicendi malitia? Ut è sublimi contempsit maledicum, nec ullo responso, nec alia pœna dignum iudicauit hominem nullius rei, cui nihil esset præsidij præter maledicam linguam.

19 *Urbane* Cum è ciuibus quispiã apud eum diceret, bonum regem omnino erga omnes mitem & placidum esse oportere, Sed hæc tenus, inquit, ne sit cõtemptui: significans, erga improbos mansuetudinem nimiam esse inutilem ciuitati: notansq; quorundam mores, qui principes uehementer bonos & clementes, quum impensius amare debuerint, discunt habere contemptui. Est quidem præcipua uirtus in principe comitas ac mansuetudo, uerũ ob malorum ingenium hæc ita temperanda est, ut principi sua conset autoritas.

20 *Argute* Cum diutino morbo uexatus, expiatorib; ac diuinis auscultaret, ante non solitus idem facere, quodam id admirante, Quid miraris, inquit? Non enim idem sum nunc, qui tunc eram. Cum autem non sim idem, nec probo eadem. Elusit quidem ille inconstantię reprehensionem, uerum tamen est, non eadem placere seni, quæ iuueni placuerant.

21 *Decorum* Sophista quodam de fortitudine multa differente risit Cleomenes. At sophista dicens, quid rides Cleomenes, audiens de fortitudine differentem, præsertim quum sis rex? Quoniam, inquit, o amice, si hirundo de fortitudine loqueretur, idem facerem quod nunc facio: sin aquila, magno silentio auscultarem. Visum est ineptum, quenquam de fortitudine magnificis uti uerbis, qui ipse nihil fortiter gessisset unquam, nec aliud posset quam in hirundinis morem garrere.

22 *Facete* Arguis profitentibus se prioris conflictus fortunam, in qua uicti fuerant, iterato prælio sarcire uelle, Demiror, inquit, si duarum syllabarũ accessione facti estis meliores quam eratis prius. Huius apophthegmatis argutia latine reddi non potest. Nam Græcis uoluptate pugnare est, *ἀναμάχη* redintegrare pugnam. Inter hæc duo uerba nihil interest, nisi quod posterius superat prius duabus syllabis, *ἀνα*.

23 *Belle retortũ* Quidam per conuicium illum dixerat delicijs deditum, At hoc, inquit, fatius est quam iniustum esse. At tu pecuniarũ amore teneris, quum quod satis est possideas. Argute significauit, neminem esse posse iustitiæ tenacem, qui supra quam satis est congerendi studio tenetur. ad hæc, stultum esse, qui alteri leuius exprobrat uitium, quũ in ipsum ilico grauius crimen possit retotqueri.

24 Quidam ut Cleomeni cantorem quendam cõmendaret, quum alijs multis nominibus prædicabat hominẽ, tum illud in primis affirmabat, eum esse cantorem inter Græcos præstantissimum. At Cleomenes ostenso quodam ex his qui aderant, At per deos hic, inquit, apud me iuris condiendi artifex. Contempsit artem ad solam delectationem utilem.

25 *Integre* Mæander Samiorum tyrannus ob incursionem Persarũ profugerat Spartam, ostenditq; quantam pecuniarũ uim secum apportasset, & quantum Cleomenes uellet largiri. At Cleomenes ipse quidem nihil accepit, sed ueritus ne quid alijs ciuibus donaret, adijt Ephoros, dixitq; fatius esse si hospitem suum Samiũ è Peloponneso submouerent, ne cui Spartano persuadeat ut fiat malus. Ephori uero Cleomenis consilio parentes, eodem statim die promulgarunt edictum, ut Mæander Peloponneso decederet. Quantus in hoc homine diuitiarũ contemptus, à quibus non secus atq; à præsentissimo ueneno timuit ciuibus suis? quum pleriq; nõ aliter existiment beatas ciuitates, q̃ si quammaxime abundant opibus. Munc Mæandrum Herodotus lib. 3 Mæandrium appellat.

26 *Industrie* Quodam interrogante, quor Argiuos cum Lacedæmonijs bellum gerentes, quum sæpenumero uicissent, non deleuerint, Ne optauerimus quidem, inquit, illos deletos, ut habeamus qui iuuenes nostros exerceant. Perspexerat egregius dux, corrupti iuuentutem, si permittatur ocio, luxus ac malorum omnium magistro.

27 *Fortiter* Percontanti cuidam, quam ob causam Spartiata non dicarent dijs spolia ab hostibus detracta, Quoniam, inquit, à timidis uenerunt. Porro quæ parta sunt ab his qui ob timiditatem capti sunt, nec decet intueri iuuenes, nec dijs cõsecrata reponi. Sensit, in bello aut uincendum, aut fortiter occumbendum: adeoq; rem ignominiosam iudicabat metũ mortis,

ut alienæ

ut alienæ quoq; timiditatis monumenta putaret ab iuuenum oculis submouenda.

Cleomenes quum amicus quidam hospiti in Phiditijs nihil apposuisset, nisi uinum ni-grum, & panem igni duratum, succensuit homini dicens, Erga peregrinos non oportere nimium *ἀκρονοίεσθαι*. Seueritas est si quis à seipso exigat uictum duriores: at inhumanitas est, hospitem eodem compellere.

CLEOMENES ALTER

Cleomenes Cleombroti filius, quum quispiam illi donaret gallos gallinaceos pugna-ces, ac munus suum ornans uerbis diceret, illos ob uictoriam pugnando interire, Da igitur Lepide tur, inquit, mihi aliquot ex his qui hos occidunt. Nam illi his sunt præstantiores. Vir militaris ad bellum torisit omnia. Quisquis laudat uictum, illustrat uictoris gloriam.

LABOTVS

Labotus cuidam apud ipsum prolixiore utenti sermone, Quid mihi, inquit, de re pu- silla longa tæxis procemia? Quanta res est, tãtam oportet & orationem esse quæ uteris. Est hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi sermone quàm causa. postulat longiore, adeo nusquam non placebat frugalitas. Nam ad causam non magnam adhibere superuacua uerborũ copiam, luxuriæ genus est. Hunc Labotũ Herodotus Leobotan appellat, quod nobis sonat populũ pastorem.

LEONTYCHIDAS PRIMVS

Leontychidas huius nominis primus, cuidam obijcienti quod facile mutaretur, Mu- tor, inquit, sed pro temporũ ratione, non, ut uos, proprio morbo. Prudentis est, pro re nau- ta nouare consilia: at sine causa subinde alium fieri, inconstantiæ uitium est. *Non habetur in Græco*

Idem rogatus à quodam, quo pacto quis bona quæ adsunt tueri ualeret, Si non omnia, inquit, fortuna crediderit. In animi bona nullũ ius habet fortuna. Tum externa bona red- demus nobis stabiliora, si quædam seposuerimus, nec fortunæ uolubili cõmiserimus. At sunt principes, qui proferendæ ditionis studio semet in periculũ conijciunt, ne hoc ipsum quod habent imperium amittant: multi item diuites augendæ rei studio quicquid habent totum committunt nauibus. *Prudenter*

Interrogatus quid potissimũ oporteret pueros ingenuos discere, Quæ illis, inquit, ubi ad uirilem ætatem peruenerint, usui sint futura.

Percontanti cuidam, quam obrem Spartiata parcissime biberent, Ne, inquit, pro nobis alijs, sed nos potius pro alijs cõsultemus: falsissime notans, uinosos non esse ad consul- tandum idoneos, sed salubrium consiliorum parens est sobrietas. *Sobrietas*

Leontychidas unus è seniorũ numero, quos ferunt Lacedæmonijs fuisse uiginti octo, quum Corinthi cõnaret apud hospitem, rogauit num illic ligna quadrata nascerentur: il- lo negante, Quid igitur, inquit, si quadrata nascerentur, faceretis rotunda? Ita Plutarchus in uita Lycurgi. Quamq; hoc alibi refertur alterius nomine, uidelicet Agefilat.

LEONTYCHIDAS ALTER

Leontychidas Aristone natus, cuidam ipsi dicenti, quod Demarati amici male de eo lo- queretur, Per deos, inquit, nihil miror, quandoquidẽ nullus illorum de quoquam bene lo- qui posset. Docuit cõtemnendam esse maledicentiã, quæ non à iudicio, sed ab animi mor- bo proficitur. Qui uero passim maledicunt omnibus, eos palam est id naturæ uitio face- re, non ex eorum merito quibus obrectant. *Asaledicentiã*

Quum portæ illi proximæ clauem draco circunvolutus esset complexus, idq; augures affirmarent esse portentum, Mihi, inquit, nequaquã uidetur, sed si clauis fuisset circūplexa draconem, portetum erat. Lepide irrisit hominum superstitionem, qui terrentur his quæ casu, nec præter naturã accidunt. Hunc mortalis ingenij morbũ alunt augures, arioli, aru- spices ac diuini. Verum ubi quis præter rectum & honestũ instituit nefaria consilia, tum oportebat horrere portentum, & aliquid magni mali secuturum expectare.

Philippus quidã erat profitens Orphei mysteria, et his alios initiare solitus: is quũ esset extrema paupertatis, tamen apud Leontychidã diceret, eos q̃ apud ipsum Orphei sacris initiati essent, post obitũ fore beatos: Quin igitur, inqt, o demens q̃ ocissime uitã abrum- pis, ut desinas infelicitatẽ tuam ac inopiã deplorare? O animũ ab omni superstitione liberũ. Post hanc uitã felices erunt qui hic pie iusteq; uixerint, nõ qui fictis ceremonijs fuerit ini- tiatus. Hoc persuasum erat Lacedæmonijs, qui hic pie uixissent, eos ab obitu fieri diuos. *Superstitio nulla*

LEON

39 Leon Eurycratidis filius interrogatus, in qua tandē urbe aliquis possit tuto uitam agere, In ea, inquit, quam qui incolunt, neq; plus possident, neq; minus: & ubi iustitia uiget, in iustitia imbecillis est. Grauius admonuit, æqualitatem esse pacis & tranquillitatis altricem: in æqualitatem seditionis esse seminarium: nec ibi locum esse iustitiæ, ubi ut quisque potentior est, ita licentius opprimit imbecillioem.

40 Idem quum uideret in Olympijs cursores sollicitos de emissionē, ut aliquid lucri haberent ad occupandā uictoriā, Quanto maior est, inquit, cura cursoribus de celeritate quam de iustitia. Vir integræ mentis etiam in ludis uolebat haberi rationem iustitiæ, nec tatum agendum ut prior quis ad metam pertingeret, sed ut iuste uinceret.

41 Cuidam de rebus haudquaquā inutilibus intempestiue loquenti, O hospes, inquit, re opportuna nō opportune uteris. Nihil oratione melius si parce promas linguæ thesaurū.

LEONIDAS

42 Leonidas Anaxandridæ filius, frater Cleomenis, cuidam ad ipsum ita loquenti, exopto regno nulla re nobis præstas, At, inquit, ni uobis fuisset melior, non essem rex. Moderatissimo dicto & refellit conuictū, & suam dignitatem sibi defendit. Etenim ubi reges non nascuntur, sed ciuium suffragijs eliguntur, hoc ipso publicis calculis princeps iudicatus est ceteris melior, quod ad regnum ascitus est.

43 Cum ad Thermopylas proficisceret cum Persis cōflicaturus, uxori Gorgoni roganti si quid ipsi mandaret, Vt bonis, inquit, nubas, bonosq; liberos parias. Hæc uox testatur illum animo prælagisse interitum: nec hac præfensione deterritus est ab expeditione, pulcherrimum esse ducens, pro patriâ pugnantem occumbere.

44 Ephoris dicentibus, quod ad Thermopylas proficiscens paucos secum educeret, Nimirum ad hoc, inquit, negociū ad quod proficiscimur. Indicans satis multos educi ad moriendum in bello: satius enim perire paucos quam multos.

45 Rursus quum Ephori percōtarentur, si quid præterea reifacere statuisset, Nihil aliud, inquit, quam uerbotenius impediturus barbarorum transitum, sed re uera pro Græcis moriturus. Egregium imperterriti peccioris documentum, in causâ honesta, piâq; nec certam mortem horrescere.

46 Vbi peruenerat Thermopylas, sic cōmilitones affatus est, Aiunt Barbarum in propinquo esse, nos autem tempus terimus. Nunc enim peruenimus ad barbaros, quos aut uiuicamus oportet, aut uiciti moriamur.

47 Quodam ita dicente, præ iaculis barbarorū nec solem uidere licebit, An non, inquit, lepidum fuerit, si cum illis sub umbra pugnaturi sumus: Quid hoc animo fortius? Ad mortem eunti etiam iocari libuit: sed ludens interim metum exemit suorū animis. Hoc apophthegma refert M. T. Tusc. quæst. lib. 1 uelut de ignoto, E quibus, inquit, unus quū Perses hostis in colloquio dixisset glorians, solem præ iaculorum multitudine & sagittarum umbra non uidebitis, In umbra igitur, inquit, pugnabimus.

48 Quum alius quidam militū de hostibus dixisset, Sunt prope nos, Et nos, inquit, prope illos: significans ob id non minus imminere discriminis hosti quam ipsis.

49 Cuidam dicenti, Siccine cum paucis aduersus multos belli fortunam experturus huc uenisti? Leonidas, Si putatis, inquit, me multitudine fretum huc uenisse, ne Græcia quidem omnis satis sit, Si quidem ea ad barbarorum multitudinem collata exigua portio est, si uirtute, & hic numerus suffecerit. In bello iudicauit plus habere momentū quales ducas milites, quam quàm multos.

50 Alteri cuidam dicenti, qd cum paucis aduersus multos cōflicaturus iret, Imò multos, inquit, duco ut morituros. Hoc conuenit cum eo quod ante respondit Ephoris.

51 Xerxes Leonidæ scripserat, Si desinas *δουραξην*, id est, cum dijs bellare, sed meis te copijs adiunxeris, potes Græciæ fieri monarcha. Huic ita respondit, Si nouisses quæ sint in uita honesta, abstinuisses à concupiscendis alienis. Mihi uero potius est pro Græcia mori, quam in populares meos gerere monarchiam. Quid tam impium est, quod mortalium uulgus non admittat ampli principatus gratia? At hic prius duxit honestam mortem pro amicis liberandis oppetere, quam monarcha factus eos seruitute premere, à quibus uenerat depulsus seruitutem barbarorum.

Rursus

Rursus quū Xerxes scripisset, mitte arma: rescripsit, Veni & cape. Maluit armis mori, quam traditis armis turpiter de uita cum hoste pacisci.

Cæterum ubi iam adornaret cum hoste confligere, belli duces admonuerūt, expectaret reliquos socios, Non adsunt, inquit, qui pugnaturi sunt? An nescitis eos solos cum hostibus pugnare, qui reges uerentur ac metuunt? Non putauit eos expectandos, qui ad præscriptum ab imperatore tempus non adessent: reliquos etiam si adsint non pugnare.

Milites sic adhortatus est, Ita prandete cōmilitones mei, tanquam apud inferos cenaturi. Hæc uox ignauis ademisset animū, at uiris fortibus addidit: admonēs ne cibo uinoq; graues uenirent ad prælium, aut certe pro patria fortiter occumbere.

Idem percontanti, quam ob causam fortes uiri gloriosam mortem in gloria uitæ anteponant, Quoniā, inquit, alterū naturæ propriū, alterū peculiariter suum esse ducit. Nam naturæ beneficio uiuit & ignauissimi, at honeste mori nō contingit, nisi uirtute præditis.

Quum cuperet iuuenes coelibes quo forent incolumes, abesse à belli periculo, sciretq; illos id minime laturos, singulos illorū tradidit scythalas, id est epistolarū Laconicarum genus, cumq; his misit illos ad Ephoros. Cum uero treis etiam ex his qui grandiores iam dixerāt uxores, optaret saluos, ac simili prætextu ablegare conaretur in patriā, intellecto dolo, non sustinuerunt accipere scythalas. Quorum unus se ita excusauit, nō præco, sed pugnatorem te secutus sum. Alter uero, hic, inquit, manens ero melior. Tertius porro, non postremus, inquit, horum, sed primus in cibo pugnam. Vtrum hic potius admirari conuenit, ducis ne animum qui de se nihil sollicitus, eorum incolumitati prospexit, quos adhuc uiuere referebat patriæ: an in ætate florenti tantum uitæ contemptum?

LOCHADVS

Lochadus Polyænidæ filius, Sironis pater, nuntianti quod e filijs ipsius alter interisset, Oltm sciebam, inquit, illi moriendum esse. Nihil illi uisum est nouæ rei, si mortalis natus moretetur: nec magni referre, paulo serius an citius uita decederet, cui omnino breui foret decedendum.

LYCURGVS

Lycurgus is qui Lacedæmonijs leges condidit, quum conaretur ciues suos à moribus præsentibus ad temperantiore uiuendi rationem traducere, eosq; uirtutis & honesti studiosos reddere: nam erant corrupti delicijs: duos educauit catulos eodem patre eademq; matre progenitos, quorum alterum passus est domi lautioribus uesci cibus, alterum educum uenatibus exercuit. Dein quum ambos produxisset in forum apud multitudinē, posuit illic spinas, simul & escas aliquas delicatiores, mox emisit leporem: quumq; uterq; ta peretur ad assuetam, alter ad escas, alter lepore inuaderet, An nō uidetis, inquit, ciues, duos catulos, quum eiusdem sint generis, tamen ob diuersam educationem admodum dissimiles inter sese euasisse, plusq; ad honestatē momenti habere exercitationē quam naturam? Sunt qui dicāt ab illo productos catulos, non quidē ex iisdem parentibus natos, sed quorum alter esset ex ignobili canum genere, qui aluntur ad ædium custodiam, alter ex his qui aluntur ad uenandum. Deinde qui erat ex ignobiliore genere, exercuit ad uenatum: alterum qui erat ex præstantiore genere, tantum delicijs exercuit. Deinde quum uterq; ferretur ad ea quibus assueuerat, atq; hoc pacto palam omnibus fecisset Lycurgus, quantum institutio ualeret, tum ad meliora, tum ad deteriora, dixit. Proinde ne nobis quidem o ues nobilitas quam miratur hominum uulgus, ductumq; ab Hercule genus profuerit, nisi ea gesserimus, per quæ ille mortalium omnium clarissimus ac generosissimus extitit, ac per omnem uitam quæ honesta sunt & discamus & exerceamus. Reperit uir ingeniosus uiam, qua multitudinē philosophicis rationibus non satis idonea, uirtutis imaginem ob oculos poneret: magis enim mouent ac penetrant animos quæ cernuntur, quam quæ audiuntur. Quod autem ille fecit in ciuitate, hoc cuiq; patrifamilias in sua domo, cuiq; moderatori in suo grege faciendum est. Res quidem efficax est natura: sed potentior est institutio quæ malam naturam corrigit & uertit in bonam. Quales nascantur liberi nulli in manu est, at ut recta institutione euadant boni, nostræ potestatis est.

Quoniam intelligebat æqualitatem ad frugalitatem & ad concordiam in primis conducere, fecerat nouam agrorum partitionē, & in singulos ciues æquam portionem distribuerat. Fertur itaq; quum dein ex peregrinatione rediens, iter faceret per agrum recens

demeffum, cōfpteretq; manipulorum acervos ordine positos æquales, delectatis eō spē cūculo cum rifu dixiffe comitibus, Vt tota Lacedæmon uideretur multorum effe fratrum; qui nuper inter fe diuiferint hæreditatem. Bono principi nihil iucundius effe ciuium concordia, rurfum tyranno nihil formidabilius.

60 Idem quū inductis nouis tabulis debitores æris alieni liberaffet, iam & ea quæ quifq; priuatim in ædibus habebat, ex æquo partiri tētauit, quo funditus ē ciuitate tolleretur discrimen opum & inæqualitatem: fed quum cerneret eos ægre laturos manifestam rerum ablationem, idem occultiore uia facere aggreffus effe, monetam auream fimul & argenteam abrogauit, inftituit que ut ciues ferreo duntaxat nūmo uterentur, & quatenus postulabat ufus ad huius permutationem, totius fubftantię modum præfcripfit. Hoc factio omnis in iuftitia exulabat ab Lacedæmone. Neque enim iam furari, neque largitionibus corrumpere corrupiue, neque fraudare dolo, neq; rapere per uim quifquam poterat, quod nec cæleri ualere, nec parare magnificum effe, nec uti periculo uacaret, nec importare aut exportare tutum foret. Hac arte uir folertis ingenij, quibus diuitiarum contemptum per suadere nō potuit, diuitiarum ufum fubtraxit, ac reponendi ftudium negociandi que mæteriam ademitt.

61 Ad hæc, quicquid erat rerum fuperuacanearū ē ciuitate eijciendum curauit, adeo ut nec negotiator, nec fophifta, nec uates, nec circulator, nec lautitiarum artifex Spartam ingrederetur. Neq; enim paffus effe illic effe pecuniam talibus utilem; tātum ferream monetam cudit, quæ pondere Aeginetico æquabat minam, ualore æreos quatuor. His remedijs expugnauit auaritiā.

62 Cæterum quum ftatuiffet inuadere delicias luxumq; & in his quoq; tollere diuitiarum admirationem, inftituit fyllitia, hoc effe, conuiuia publica. Percontanti uero cur ea conftituiffet, ficut in fingulis cōuiuijs pauci cum armis difcumberent, Vt, inquit, expediti finte ad parendum imperatis, & fi quid tumultus incidere, penes paucos fit delictum, fitq; inter omnes potus ac cibi æqua portio: deniq; non folum in efculentis ac poculentis, uerum ne in ftatu quidem, aut uafis, aut alia re quacunque plus haberet diues quam pauper. His rationibus quum diuitijs detraxiffet admirationem, pofteaquā nemo erat qui uel uti poffet illis, uel oftentare, dicebat amicis, Quam præclarum effe d' amici, ipfa re declaraffe curiufmodi fint diuitiæ, fi quando cæcæ funt, carentq; fpectatoribus & admiratoribus. Interim obferuabat, ne quis prius domi fumpta cœna ueniret ad publica conuiuia, & expletus alijs cibis alioue potu. Quod fi quis cum cæteris non biberet ederet ue, eum uituperabant, ut qui alijs edulij delinuit ab horreret a uictu communi. Porro qui palam cōuictus effe id feciffet, ei multa dicebatur. Vnde Agis qui multo poft Lycurgum tempore rex fuit, debellatis Athenienfibus domum reuerfus, quum uellet unum diem cœnam capere cum uxore, miffus à fyllitijs polcenti præfecti militiæ non miferunt. Ea res quum poftero die innotuiffet Ephoris, multam illi dixerunt. In eodem factio geminum exemplum nobis effe proditum, primum frugalitatis, deinde feueritatis, quum in caufa non graui leges nec regi pepercerint.

63 Sed Lycurgo euenit, quod ferè folet his qui cum corruptis populi moribus bellum fufcipiunt. Diuites hoc genus inftitutionis indigne ferebant, coortiq; funt in illum; & nō folum conuictijs infeftabantur, uerum etiam faxa in illum iaculabantur, conantes eum lapidare. At quum urgerent perfequētes, dilapfus effe per forum, ac reliquos quidem fugiens anteuertit. Alcander autem pertinacius in fequens fuffe refpiciēti in tergum extudit oculum. Hunc Alcandru quum noxæ deditum publico decreto accepiffet puniendum, nec ullo affecit incommodo, nec in culpa uit, fed quum illum fui inftituti focium haberet, effecit ut & ipfum Lycurgum & uitæ rationem quam cum eo egerat, prædicaret: nec uictum modo, fed uniuersam ciuium educationem amaret, quam Lycurgus induxerat. Porro mali quod acciderat monumentum locauit dicatum in templo Mineræ, cui ab æreo delubro nomen Chacæco, deæq; cognomentum addidit, ut Optiletis diceretur: nam Dores Lacedæmonem incolentes, oculos optilos uocant, ab opto, quod Græcis fonat uideo. Et hie habemus geminum exemplum: alterum admonens, non absque difcrimine mores ciuitatis corruptæ uictijs ad meliorem frugem reuocari: alterum in fignis tolerantia, quæ ex hofte capitali reddidit amicum ac propugnatorem: quem etiam necaffet, ut ipfi licuit, nihil

nihil tamen minus ipfe fuiffet lufcus, & uno legum fuarum defenfore minus habuiffet.

Percontanti quam ob caufam non uteretur legibus fcriptis, Quoniam, inquit, eruditi qui funt, recteq; educati, probant quid pro ratione temporis expediat: fignificans fcripturam non mutari, quum pro uarietate occafionum uir probus & fapiens fæpenumero cogatur mutare confiliū. Ea res nominatim præfcribi nō potest. Satis effe, ciues honefte fuiffe inftitutos, hi fua fponfe uidebunt quid pro tempore factio fit opus.

Rurfus alijs percontantibus quā ob rem ftatuiffet, ut ad adium culmen imponendum fabri feuri uterentur, ad fores uero addendas fola ferra, nec ullo alio inftrumento, Vt inquit, ciues mediocritate feruent in omnibus quæ in ædes inferunt, neq; quicquam habeant earum rerum quæ apud alios funt admirationi. Videbatur enim indecorum, fi per oftium rude ac uile fupellex inferretur exotica, pretio chara, arte operofa. Id ne fieret ipfe quodāmodo fores admonebant. Hinc aiunt accidiffe, quod Leontychidas primus apud Lacones rex, quum cœnaret apud quendam, cerneretq; tectum domus fumptuofe apparatu factum, ac lacunaribus ornatū, rogabat hofpitem, num ligna apud eos quadrata nafcerentur; adeo luxum effe putabat, naturam artificio corrumpere.

Rogatus aliquando Lycurgus, quam ob rem uetuiffet frequēter aduerfus eofdem expeditiones agere, Ne, inquit, dum crebro fe defendunt, bellandi peritiā ufu colligant. Vnde & Agefilæus grauius accufatus effe, quod crebris in Bœotiam expeditionibus ac bellis Thebanos Lacedæmoniorū hoftes ad repugnandum induxiffet. Nam cum Antalcidas uidiiffet illum faucitū, exprobrauit quod Thebanos præfidi artem docuiffet, quum ante nec fciret bellare, nec uellent, Præclarum, inquit, doctrinæ tuæ mercedem habes, qui Thebanos nec animatos ad bellandum, nec exercitatos, uel inuitos confuefeceris, docuerisq; bellum gerere. Hoc ftategema latius etiam patet, uidelicet ne fapius cum iisdem litigemus aut contendamus, ne tandem affueti uel contemnunt nos uel fuperent.

Alio quoq; percontante, quam ob rem uirginū corpora curfibus, luctis, difcorū ac telorum iactibus fatigaret, Vt, inquit, foetū profeminatio ab ipfa ftatim radice ualidum in ualidis corporibus initium fumens, recte germinet; fimul ut ipfæ in perferendis partibus facile fimul & generofe certent aduerfus pariēdi nixus doloresq; poftremo fi qua incidat neceffitas, pofint & pro fe & pro liberis et pro patria pugnare. Intellexit uir prudēs quanta rerum publicarū peftis fit ocium atq; ignauia: cōtra moderatos labores etiam corpora reddere tum firmiora, tum falubriora: unde nec uirginibus permiffit in ocio uiuere, fed has quoq; mafculinis exercitijs quodāmodo uertit in mafculos, quum in plerifq; ciuitatibus per delicias ac luxum mafculi transformarentur in foeminas.

Cæterum quum effent qui uitio darent, quod uirgines in pompis ac ludis foennibus nudas exhiberet oculis omnium, caufamq; quur id inftituiffet requirerent, Vt, iisdem, inquit, cum mafculis rationibus inftituta, nihil fint illis inferiores, uel robore, uel falubritate corporum, uel animorū uirtute, ac generofitate, ftudioq; ueræ laudis, uulgarem autem gloriam contemnāt. Vnde tale quiddam fertur de Gorgone Leonidæ uxore, Quum quædam, ut probabile effe, extera mulier illi dixiffet, Solæ Lacedæmonis uiris imperatis, refpōdit, Ni mirum folæ uiros parimus. Hoc exemplum nec in mafculis, nec in puellis imitandū cenfuerim: hætenus tamen conducit, ut ftupidum pudorem qui frequenter obftat honeftis actionibus ab ætate tenera excutiamus, ftatimq; difcant, nihil effe uere pudendum, præter turpitudinem. Innumeras uero reperias quæ nudatæ uehementer erubefcant: fi quid præter honeftum dixerint fecerint ue, non mutant colorem. Sunt item innumera quibus amicus utilior cultusq; fimplicior genas rubore tingat, cōtra gloriofum effe ducant, fi splendido uestitu prodeant in publicum, negligentes earum rerum quæ uerum probum, uerumq; laudem adferunt.

Ciues qui à nuptijs abhorrent, cœlibesq; uiuere mallent, à fpectaculis quibus nudi pueri incedebant, arcebat Lycurgus, aliasq; addebat ignominias, hac arte prouidens diliger, ut ciues creandis liberis operam darent. Quum enim mos effe apud Lacedæmonios, ut iuniores fenioribus multum honorem cultumq; præftarent, hoc honoris ademittijs qui coniugibus ductis nollent augere ciuium numerū. Vnde nec illud in Dercyllidam dictum reprehendit quifquā, quum tamen belli dux effe probatiffimus, Quum enim ad uenienti iuuenis quidā non affurgeret, atq; ille diceret, num mihi affurgēs ceffiffi, Nec tū,

k 4 inquit

inquit, mihi cessurum genuisti. Tam procax iuuenis dictum in senorē, eumq; bellica laude celebrem, nūquam tulisset populus Spartanus, nisi pro pessimis ciuibus habuisset eos, qui sponte steriles esse statuissent, nec agnoscerent quid patriā deberent. Nam rem propius intuentibus non ita magnum discrimen est inter eum qui ciuem occidit, et qui ciuem reipub. dare quum possit, recusat.

70 Cuidam percontanti, quam ob causam lege cauisset, ut sine dote uirgines elocarentur, *Vxor eligenda* Vt, inquit, neq; propter inopiam ullā relinqueretur innupta, neq; ob diuitias expeterentur, sed ut iuuenem quisque ad puellā morēs respiciens, ex uirtute faceret electionem. Eadem de causa fucos & ornamenta quibus aliā formam uel fingere uel cōmendare solent, ex urbe submouit. Vt ubiq; uir egregius studuit aequalitati.

71 Idem quum certum tempus praescripisset quo puellā nubere, iuuenes ducere deberent, interrogatus quid id statuendū putarit, Vt, inquit, soboles ex adultis perfectaq; aetatis parentibus nata, ualida sit & uegeta. Ex coitu praepropero non solum laeduntur corpora gignentū, uerum etiam proles nascitur imbecilla. Tum qui ante tempus dant operam liberis, carent apud illos autoritate, quam aetas conciliat: rursus qui uergente iam aetate, nec fruuntur liberis suis, nec eos possunt ad perfectam institutionem perducere, morte senioq; praueunt.

72 Altero quodam admirante, quam ob rem uetuisset sponsum cum sponsa simul dormire, sed statuisset ut uterq; cum suis aequalibus maximam diei partem uersaretur, cumq; his totas noctes quiesceret, cum sponsa uero furtim ac uerecunde cōgrederetur, Primum, inquit, ut corporibus essent ualidi, si non uterentur congressu ad fatietatē, dein ut illis amor mutuus semper maneret recens ac uigens, deniq; ut fortis aederent robustiores. Hoc demum est patriā patrem agere, nusquam non ad uigilare ad reipub. utilitatem, ciuiumq; tum animis tum corporibus undiquaq; cōsulere. At multi sunt qui sibi legitimi magistratus uidentur, si quā plurimum tributorū ac uectigaliū ē ciuibus extorqueant, & interdum puniant immania scelera, quum alioqui scelerū iritamenta praebant suis.

73 Quin & unguenta eiēcit ē reipub. tanquā olei corruptelam ac perniciem. Nam oleum odoribus uitiatū nullum habet usum, nec ad esum, nec ad membrorum unctionem: atque dum rem necessariam ad delicias corrumpunt, fit ut minor sit copia.

74 Submouit & tingendi artificū, ueluti sensus adulationem. Etenim dum color blanditur oculis, natura rei corrumpitur. In summa, cunctis ornandorū lenocinio corporum artificibus Spartana urbe interdixit, ut qui malis artibus bonas artes corrumpere: propterea quod huiusmodi delicias ciues a salubribus ac ferijs exercitamentis auocarentur.

75 Tanta porro erat illis temporibus uxorum pudicitia, tantumq; aberant ab ea facilitate quā post inuasis, ut prius esset incredibile, adulterij crimen apud Spartanos inueniri: ferturq; dictum cuiusdā uetustissimi Spartani Geradae, qui rogatus ab hospite quodā, quid poenarum darent apud Spartanos adulteri, neq; enim uidere se quicquā super hac re sanctum a Lycurgo, Nullus, inquit, o amice apud nos adulter est. Quū ille subiecisset, Quid igitur si existat? Dabit, inquit, bouem tantum, ut porrecto ultra Taygetum montem collo bibat ex Eurota. Cumq; ille ridens dixisset, fieri non potest ut tantus bos inueniatur, Et quo pacto, inquit Geradas, Spartā existat adulter, in qua diuitia, delicia, & corporis ascitius cultus probro habentur: contra uerecundia, modestia, ac obedientia magistratibus debitae obseruatio, decori laudiq; dantur? Prudenter intellexit Geradas, ibi non posse nasci uitia, ubi non admittuntur uitiorum seminaria, eaq; ubique iacere, quibus pro honore tribuitur ignominia. Atq; haec est clementissima ratio medendi prauis moribus, excitandiq; uirtutis studium.

76 Cuidam postulanti ut in ciuitate pro aristocratia, id est, optimatū gubernatione, constitueret democratia, hoc est, popularem gubernationem, Tu fac, inquit, prius domi tuae democratia instituas. Compendio docuit, eam reip. speciem non esse utilem ciuitati, quam nemo uellet esse in sua familia. Ciuitas autem nihil aliud quam magna domus.

77 Percontanti cur instituisset ut minutis ac uilibus rebus sacrificaretur, Ne unq; inquit Lycurgus, deficiat nos quo numen honoremus. Quis non diceret in solenni deorum cultu magnificentiam ac splendorem adhibendum? At uir prudens intellexit, numen magis delectari frugalitate quam opimis uictimis, ne sub religionis obtentu luxus irreperet, aut cer-

aut certe rerum penuria. Deus enim non eget nostris impendijs, amat autē homines, quorum necessitati poterat illis impendijs succurri.

78 E certaminibus ea sola concesserat exercere, in quibus manus non extenderetur in alium. Eius constitutionis causam percontanti, Ne quis, inquit, illorum laborando consuescat defatigari. Siquidē exercitia ad confirmandū corporis robur adhibentur, non ad exhauriendas uitres. Qui uero subinde delassantur in exercitamentis, quoniam imbecilliores ueniunt ad labores necessarios, facilius deficiunt.

79 Cuidam percontanti quam ob rem crebro mutari castra iuberet, Vt magis, inquit, laedamus hostem. Lacedaemonij quoniam erant expediti, non magno negotio transferebant exercitum; uerum idem facere non perinde commodum erat hostibus, magnam sarcinatum & impedimentorum uim secum trahentibus, praesertim qui castra ferē fossis, aggeribus ac uallis solent communitate.

80 Rogati qua de causa uetuisset oppugnari turres, Ne, inquit, a foemina pueroue, aut ab alio quopiam homine puero ac foeminae non dissimili, uiri praestantiores occidantur. Non probauit praelij genus, in quo uirtuti locus non esset. E turribus uero puer aut mulier deiectu saxorum potest uirum quantumuis fortem interimere. Quis igitur locus uirtuti in bellis nostris, in quibus praecipuas partes agunt bombardae.

81 Quum Thebani cōsulerent Lycurgum de sacrificio lucuq; quem illi Leucothea solēt facere, Si, inquit, deam esse creditis, ne lugeatis: sin hominem, ne ut dea rem diuinā faciat. Mire taxauit Thebanorū ritus secum pugnantem. Non enim cōuenit simul lugere & sacrificare, hoc est, ab ea petere opem, quae ipsa sit in calamitate, ac lugenda.

82 Ciuibus quibusdā interrogantibus, quomodo liceret hostium insultum effugere, Si, inquit, pauperes fueritis, nec alius alio plus requirat. Ad opulentos & onustos praedae spes inuitat hostem; nec facile potest elabi, qui sarcinis & impedimentis retardatur: ad haec turiores sunt ab hostiū incurſu, inter quos est aequalitas, & ex aequalitate concordia.

83 Iisdem percontantibus cur prohibuisset urbem cingi muris, Quoniam, inquit, non caret mœnibus ciuitas, quae non lateribus sed uiris cincta est. Indicauit id genus munimenta magis arguere ciuium ignauiam, quam fortitudinem.

84 Spartanis studio est alere comam, & super ea quoq; re narrat Lycurgum reddidisse rationem, Quoniam, inquit, coma formosis addit decorem, deformes uero reddit hostibus terribiliores. Vt enim decet coma speciosos, ita minus felici specie praeditis horrorem ac ferinum quiddā conciliat. Capillitium naturalis est ornatus, minimoq; constans: hoc genus non damnauit Lycurgus, ut quod nec operosis artibus cōstaret, nec pro frugalitate luxum induceret. Adscititiū cultum magnoq; paranda lenocinia non probauit. Quo magis detestanda est quorundam prepostera cura, qui corporis eas partes uellunt raduntq;, qui bus natura pilos dedit, non tantum ad decorem aut uerecundia, uerum etiam ad tuendam ualetudinē: contra illic eliciunt sylvam artificio, ubi natura uoluit esse glabriciem.

85 Praecipere solet, ut postea quā in bello hostem uertissent in fugam, ac superassent, tam diu fugientes insequerentur, donec certa esset uictoria, moxq; retrocederēt. Neque enim Graecorum cōuenire moribus, eos trucidare qui celsissent; idq; non solum honestius, uerum etiam utilius esse dicebat. Siquidē hostes, quibus cum res est, ubi cognorint Lacedaemonios parcere cedentibus, occidere uero qui loco non cedunt, sibi conducibilius existimabunt fugere quam persistere. Frequenter enim desperatio magnū robur addit animo, non minus quam spes uictoriae. Decet autē Graecos legibus ac disciplinis imbutos etiam in bellis meminisse clementiae: Barbaricae feritatis est saeuire in prostratos. Sed rursus ita temperanda est clementia, ne nobis sit exitio. Fit enim non raro, ut hostis fugam simulet, ut redintegratis uiribus acrior insurgat in uictorem.

86 Percōtanti quam ob rem hostiū caesorum cadauera spoliare uetuisset, Ne, inquit, dum spolijs incumbunt, pugnam negligant, sed paupertatem unā cum ordine seruent. Vt uir ille sapiens ubiq; ciuibus suis metuit a diuitijs, tanquam a fonte plurimorum malorum, quum apud hominum uulgus nihil expetatur auidius, quasi in his sint praecipua felicitatis humanae praesidia.

87 Dicere solet, reipub. duobus rebus contineri, praemio & poena. Refert Marcus Tullius libro Epistolarum ad Brutum.

Lysander

LYSANDER

- 88 **Lyfander** preciosas uestes, quas Dionysius ad filias ipsius miserat, non accepit, dicens, Vereor ne his amicitiae turpes uideantur.
- 89 **Idem** quū aliquanto post idem Dionysius ipsi misisset stolas duas, iubens ut utram elegeret, ipsa inquit, rectius eligeret, itaque accepit ambas & abiit. In hoc exemplo nihil est imitandum, nec uiro Lacedaemonio dignum; nec aliud ab hoc duce expectandum fere praeter multosiam ingenij uafritiem.
- 90 **Is** quum egregius simulandi artifex euasisset, ac pleraque quae crudeliter & auare gerebat, callidis fucis ornaret, iustum non alia re quam utilitate, & honestum comodo metiens, fitebatur quidem ueritatem mendacio praestantiorē esse, sed utriusque dignitatem ac praecium utilitate aestimandā. Inuertit uir improbus philosophorum dogma, qui quod honestum est, idem uolunt utile esse: hic quicquid esset utile, idem ducebat honestum.
- 91 **Ad eos** uero qui ipsi probro dabant, quod pleraque dolo ac fraude gereret, non palam uirtute conficeret, hac parte Hercule generis autore indignus, ridens dixit, Vbi quod uellet non assequeretur leonis exuuiū, ibi uulpinum applicandū esse: sentiens quod honestis rationibus non posset effici, id fraude dolisque perficiendum.
- 92 **Rursum** alijs illi uitio uertentibus, quod d foedera quae cum iureiurando fecisset in Miletio uiolasset, ait, Pueros talis esse fallendos, uiros iureiurando: quasi hoc ipsum esset uiro dignum, periurio fallere.
- 93 **Quū** Athenienses non uirtute, sed insidijs uicisset iuxta flumen, cui nomen Aegis, eisque fame pressis, urbem in fidem suam accepisset, scripsit Ephoris, captae sunt Athenae: perinde quasi ut rem gessisset, gloriam aucupans mendacio.
- 94 **Quum** Argiui de ditionis finibus ambigerēt cum Lacedaemonijs, asseuerarentque se iustitiam habere causam, Lysander stricto ense, Qui hoc, inquit, superior est, is optime de finibus disputat. Ab aequo & bono uir insolens ad uim prouocauit.
- 95 **Ad Boeotos** ancipites, nec huic nec illi parti addictos, quum per illorum confinia faceret iter, legatos misit, qui percontarentur, utrum rectis an inflexis hastis per illorum agros proficisci deberet: significans siue amici essent Boeotij, siue inimici, nihil minus se cepto itinere perrecturū, nisi quod per hostium agros iturus esset erectis hastis ad propulstandū si quis obstitit: per amicorum inuersis, ueluti nemini nociturus, Hoc dictū non nihil respicit indolis Laconicae, qui nec inimicis supplex esse uellet, nec amicis grauis.
- 96 **Megarensi** cuidam in publico conuentu liberius aduersus ipsum loquenti, Tua uerba, inquit, amice opus habent ciuitate: significans in ciuili confesso cuique liberum esse quae uidentur dicere, in bello non esse eandem libertatem.
- 97 **Cum** ad Corinthiorū qui defecerāt muros peruenisset, uidens Lacedaemonios conantes aggredi, ac forte accidisset, ut lepus conspiceretur excitatus transilire fossam, Non pudet, inquit, o Spartani huiusmodi formidare hostes, quorum mœnibus ob ipsorum ignauiam lepores indormiunt: Casum fortuitum solertia ducis torfit ad animum addendum militibus.
- 98 **Eidem** in Samothrace oraculū consulenti sacerdos iussit, ut quod in uita maxime sceleratum commisisset, diceret, Ille sacerdotem rogauit, Vtrum hoc tuo an deorum iussu facere oportet: quū sacerdos respondisset, deorum iussu, Tu igitur hinc discede, ac dijs dicam si percontentur. Hic cuique liberum est, utrum malit laudare animum ab omni superstitione liberū, an prudentiā qui senserit sacrifici fucum hoc agentis, ut ex conscientia criminis haberet illum obnoxium. Mos erat Lacedaemonijs, nihil aggredi nouae rei, nisi cōsultis oraculis: at Lysander, quum nulla religione teneretur, nihilo secius hinc quoque solitus est suis uitijs honesti speciem petere, tamen si parum successit.
- 99 **Interroganti** Persae, quam reipub. maxime probaret, Eam, inquit, in qua fortibus uiris ac meticulosis congrua utrisque redduntur. Sensit uirtutē inuitari praemijs, ignauos excitarī ignominia. Nimirū hoc est, quod apud Homerum stomachatur Achilles, idem honoris haberi ignauis ac fortibus. Ea sententia non solum habet locum in republica, uerum etiam in priuatis familijs. Sunt enim haec duo praecipua ad conseruandam cuiuslibet gregis disciplinam. Honos enim non solum alit artes, ut habet prouerbiū, uerū etiam uirtutem. Nec tā refert monarchia sit, an aristocratia, an democratia, an aliqua reip. forma ex his tem-

his temperata, quam ut in quacunque gubernatione discrimen habeatur publicum inter uiros utiles reipub. & suo uiuentes abdomini.

Cuidam apud Lysandrum iactanti, quod ipsum & laudibus ueheret, & aduersus obiretantes tueret, Duo, inquit, mihi sunt boues ruri, tacentibus ambobus, tamen certo non uiuter sit ignauus, uiter ad laborem strenuus. Sensit, ueram uirtutem non egere laudibus humanis, quum ipsa secum ducat suam laudem ac decus. Ceterum qui nihil gerunt praecleari, his opus est praecconibus.

Ad quandam a quo conuictus impetebatur, Dic, inquit, assidue o amicule, dic dic, nihil omittas, si qua tuum animum malis, quibus uideris plenus, ualeas exonerare. Ingentis animi argumentū, ne ira quidem dignum arbitrari maledicum, quum in promptu esset ultio.

Aliquanto post defuncto iam Lysandro, quum de societate belli nata esset controuersia, Agefilaus adijt Lysandri domū, inquisiturus super hac re literas, quas Lysander apud se detinuerat. Reperit autem praeterea librum Lysandro cōscriptum de nouando reipub. statu, quod oportet regnum ab Eurytionidis & Agide ablatum (Nam ex his tantum familijs fas erat creare reges) in cōmune ponere, ac regē eligi ex optimis: quo uidelicet hoc honoris decerneretur, non his qui genus duxissent ab Hercule, sed ijs qui tales essent uirtute, qualis fuisset Hercules: quando quidem uirtute, non generis commendatione, & ille ad diuinos honores subuectus est. Hanc orationem Agefilaus nitebatur apud ciues euulgare, cupiens per eam ostendere, qualis ciuis clanculum fuisset Lysander, non sine calumnia eorum, qui Lysandro fauerāt. Sed ferunt Cratidem, qui tum inter Ephoros primas tenebat, ueritum ne lecta oratio persuaderet, reuocasse ab eo consilio Agefilaum, ac dixisse, non solum non esse refodiendum Lysandrum, sed ipsam potius orationem cum illo defodiendam, quod callide & ad persuadendum accommodata composita uideretur. Hoc factum declarat Lysandri peruersam ambitionem, qui nihil intentatū reliquerit ad regnum adipiscendum: sed idem arguit Agefilai moderationem, qui priuatam simultatem posthabuit utilitati reipublicae.

Ceterum qui stilarum illius nuptias prius ambierant, mox post obitum eius, quod reuertus esset pauper, eas recusabant, ijs Ephori dixere mulctā, eo quod quem diuitem esse credentes coluerant, eundem iustum ac probum ex paupertate agnitum contemnerent. Hoc ut apophthegma non est, ita salubre est exemplū seueritatis, quod admoneat, in conciliandis matrimonijs magis spectandam uirtutem quam censum: eosque perfidos & inconstantes esse amicos, qui amicitiam comodo metiuntur, cuius spe adempta protinus recedunt ab amicitia. Quin & illud nos admonet, honestius esse fama quam pecunia ditescere.

NAMERTES

Namertes quum legatione fungēs, a quodam eius gentis ad quam erat missus, beatus praedicaretur, eo quod multos haberet amicos, interrogauit quomodo qui multos haberet amicos, periculum faceret an amicum haberet syncerū ac probum. Id quum alter falsus se nescire, cuperet discere, Per aduersam, inquit, fortunam.

NICANDER

Nicander cuidam dicenti, quod Argiui male de ipso loquerentur, Num igitur, inquit, dant poenas qui de bonis loquuntur male: significans reipub. male moratam, ubi liceret impune maledicere nihil mali commertis.

Idem percontanti, quare Lacedaemonij comam ac barbam alerent, Quonia, inquit, hic ornatus quum sit homini omnium pulcherrimus ac proprius, nullo constat impendio:

Cum Atheniensis quidam dixisset, nimirū o Nicander amplectimini ocium, Verū, inquit, praedicas, sed non quemadmodū uos, quocunque modo nobis parare studemus. Sensit, ocium honestis rationibus partū non esse reprehendendū: sed eos uituperio dignos, qui per fas nefasque sectarentur ocium. Ocium autē Atheniensis dixit, non exercere sordidas artes,

ZEUXIDAMVS

Zeuxidamus cuidam percontanti, quam ob causam Lacedaemonij leges de fortitudine citra scriptum seruant, ac non potius descriptas traderent iuuenibus legendas, Quonia, inquit, assuefaciendi sunt, ut praeclearis gestis potius quam scriptis intendant. Inertiae genus est, de fortitudine philosophorum more disputare, sed protinus factis exercenda uirtus, quae paucis dogmatibus tradi potest.

Actola

108
Laus ab hā
minibus

Moderate

Seuerā

4
Videtur
adiectum
Amici ex
ploratio

5

6

7

9 Aetolo quodam dicente, quod qui studeant probitatem cum fortitudine coniungere, bellum esset potius pace, Non per deos, inquit, sed his mors vita potior esse debet. Correxerunt Lacon dictum Aetoli. Non enim optandum bellum, sed nec in bello, nec in pace libertatem tueri licet, nisi mortis terrorem abieceris.

PANTHOIDAS

10 Panthoidas legatus missus in Asiam, ostendentibus ipsi murum probe munitum, Per deos, inquit, o hospes, bellum conclaue mulierum.

11 Idem quum in academia philosophos audisset multa de uirtute differentes, interrogatus, cuiusmodi uiderentur eiusmodi sermones, Quid aliud, inquit, quam probi, sed profusus inuitiles uobis, qui illis non utimini. Salse tetigit mores Atheniensium, qui uirtute habent in labris, non in factis.

PAVSANIAS

12 Pausanias Cleombroti filius, quum Delij de insula cum Atheniensibus haberent controuersiam, atque inter caetera dicerent, quod ex more regionis, neque mulieres in insula parerent, neque mortui sepelirentur, Quomodo igitur, inquit, haec insula erit uobis patria, in qua neque fuit quisquam uestrum, nec futurus est? Argute notauit ineptam Deliorum consuetudinem, qui suos in patria, neque nasci sinerent uiuos, nec humari mortuos: quum ut mulier, ita nec regio mater sit, nisi gignat. Allenum autem sit a materna pietate, nolle sepeliri quos genuit.

13 Quum Atheniensium exules hortarentur illum, ut aduersus Athenienses moueret exercitum, dicerentque, quum in Olympijs praecognitionis uoce pronuncietur uictor, soli Athenienses ipsum exhiberent, Quum hoc, inquit, fecerint in bene meritum, quid facturum creditis, si illis malefecero? Insigne moderationis exemplum, nihil tam atroci commoueri contumelia, at idem ingenij mire solertis argumentum, quod adferebat uelut instigaturum Pausaniae animum ad suscipiendum bellum, id in partem diuersam retorquere.

14 Percotanti, quum Tyrtaeum poetam Spartae ciuem fecissent, Ne quis, inquit, externus nobis dux fuisse uideatur. Poetae apud Lacedaemonios non erant in precio, nec hoc nomine Tyrtaeus meruit apud illos honorem, sed quoniam strenuum ducem in bello praestiterat, putarunt eam laudem patriae uindicandam.

15 Ad quendam imbecillum corpore, tamen hortantem ut cum hostibus terra marique exereretur, Vis, inquit, igitur positus uestibus te ipsum ostendere, qualis sis, qui nobis bellandi es autor? Salse risit ad id hortantem alios, in quo ipse nihil opis adferre possit.

16 Quibusdam in spolijs barbarorum demirantibus preciosas uestes, Praestiterat, inquit, ipsos esse multi precij, quam possidere preciosas. Correxerunt suorum admirationem, eosque ad uerorum bonorum admirationem reuocauit.

17 Post uictoriam a Medis apud Plateas reportata, praecipit suis ut apponerent cenam perficam, quam sibi barbari prius apparauerant. Ea quum esset opipera ac sumptuosa, Lurco, inquit, eras o Persa, qui quum tantas haberes delicias, ad nostram ueneris mazam: id erat panis genus contemptrum ac uulgare. Admonuit, stultissimum esse, locupletes pugnare cum his quibus non multum est quod eripiatur. Etenim si feliciter cadit Martis alea, exile lucrum est: sin secus, ingens est damnum. Dicit uero argutia in hoc est, quod fastidiose delicatus uidetur, qui inter uarias delicias appetit cibum uilem ac plebeium. Nam id solent interdum diuites, quibus assidua copta lauticiarum parit nauisam.

PAVSANIAS ALTER

18 Pausanias Plistonactis filius cuidam roganti, quam ob rem apud Spartanos nefas esset uillam praescarum nouare legum, Quoniam, inquit, legibus conuenit autoritas in hominibus, non hominibus in leges.

19 E patria profugus quum Tegeae laudaret Lacedaemonios, cuidam dicenti, quin igitur mansisti Spartae, sed fugere maluisti? Quoniam, inquit, nec medici apud sanos, sed apud aegrotos uersari solent. Salsissime conuicium exilij retorisit in Tegeaten, quod eius gentis corrupti mores egerent Spartana disciplina.

20 Alteri percotanti, quo pacto possent debellari Thraces, Si, inquit, qui uir optimus est, eum belli ducem delegerimus. Admonens, plurimum ad uictoriam momenti esse in imperatore. Quemadmodum in omni negotio magni refert, quales sint, quibus gerende rei creditur autoritas.

Medicus

Medicus qui inuisebat Pausaniam dicebat, nihil habes mali. Non enim, inquit, te me dico utor. Hoc ipsum quod nihil habebat mali, adeo non acceptum ferebat medicis, ut eos solos iudicaret prospera esse ualitudine, qui medicis non uterentur. Id ut perpetuo uerum non sit, tamen extra controuersiam est, maximam malorum partem a medicis proficisci, uel quia sint imperiti, uel quia negligentes, uel quia ambitione quaestiuue corrupti.

Quum ab amico argueretur, quod de medico quodam male loqueretur, a quo nec ulla laesus esset, nec cuius fecisset periculum, Si fecissem, inquit, periculum, nequaquam uiuerem.

Medico cuidam dicenti Pausaniae, ad senectutem peruenisti, Ob id, inquit, quod te me dico non sum usus. Medicus existimabat arti suae debere, si cui contigisset senectus: at ille credebatur uix unquam ad senectutem pertinere, qui medicis utuntur.

Eum uero medicum censebat optimum, qui non sineret aegrotos extabescere, sed quam primum sepeliret. Inhumanior quidem uidetur haec sententia, sed tamen a Socratis opinione non multum abhorrens, qui uult admodum ualitudinarios nec ulla iam ex parte utiles reipublicae, a quo animo debere uita decedere, sic tamen, ut nemo sibi uim adferat, sed honestis actionibus immoriatur. Certe non apparet quid magni faciat, quum quatuordecim medici multo tempore immodicis impendijs adnituntur, ut anui iam praemortuae uitam in unum alterum uel menssem proferant. Quid enim aliud agunt, nisi quod arte sua mortem reddunt longiorem, quasi hoc cuiquam sano sit optabile, diu mori? At uiri sapientes mortem inopinatam ac breuem iudicantur optimam.

PAEDARETVS

Paedaretus cuidam dicenti, magnum esse numerum hostium, Tanto, inquit, plus gloriae referemus, quoniam plures interficiemus. Quod alter adferebat ad persuadendam ignam uitam, ille uertit in calcar fortius agendi. Eodem telo repellit possunt, quicumque difficultatis causatione dehortantur ab honesto.

Idem conspecto quodam, qui natura mollis, tamen ob humanitatem laudabatur a ciuibus, dixit, Nec uiros qui mulierum similes sint, oportere laudare: nec mulieres, quae uiro sunt similes, nisi si qua mulierem urgeat necessitas. Sensit, aliud decere bonum uirum, aliud bonam mulierem: ac pro muliere in uirum transfigurata accipit necessitatis excusationem, in uiro degenerante in mulierem, nullam recipit excusationem. Ita non eadem laus decora principi est, quae plebeio, non eadem magistratui quae priuato.

Quum in trecentorum uirorum ordinem non esset adscriptus, qui honos apud Spartanos primam dignitatem obtinebat, repulsius discessit hilaris ac ridens: reuocantibus autem Ephoris, quidquid rideret percontantibus, Gratulor, inquit, huic reipublicae, quae trecentos habeat ciues multo me meliores. Quid hoc peccatore magis philosophicum? Nec moleste tui lit repulsi, nec questus est de Ephorum iudicio, sed plus uoluptatis capiebat ex publico reipublicae bono, quam sensurus erat ex honore impetrato.

PLISTARCHVS

Plistarchus Leonidae filius cuidam interrogati, quam ob causam reges Lacedaemoniorum non a praescis regibus cognomen fortiterentur, Quoniam, inquit, illi ducere quam regnare maluerunt, posteriores illis nequaquam. Primus omnium regum Lacedaemoniorum Agis dictus est, & hoc nomen in aliquot posteriores demanauit. Agis autem dictum est a ducendo, quoniam clementer imperabant: & regum est imperare potius quam persuadere. Plistarchus autem sonat, plurimis imperantem.

Quum patronus quidam ridicula loqueretur in causa, Plistarchus interpellans illum dixit, Non tu cauebis amice perpetuo risu digna dicere, ne quemadmodum qui assiduo palaestricam exercent palaestritae fiunt, ita tu sias ridiculus? Sensit uir egregius, raris lapsibus, dandam esse ueniam: caeterum quum error transit in habitum & consuetudinem, sit immedicabilis. Expedit autem hac Plistarchi interpellatione amicos crebrius peccantes reuocare, ne peccandi colligant usum, & uitium transeat in naturam.

Cuidam referenti ipsum a maledico quodam laudari, Demiror, inquit, si quis illi dixit me mortuum esse. Nam ille de uiuo bene loqui possit nemine. Non delectatus est uir generosus laude, quae a uiro illaudato proficiscebatur.

PLISTONAX

Plistonax Pausaniae filius, quum rhetor quidam Atticus Lacedaemonios dixisset indoctos

1

cios

21 Medicina contempta

23 Medicorum osor

24 Medicus optimus quis

25 Fortiter

26 Decorum

27 Candor

28 Moderate

29 Stultiloquium

30

ctos, Nos enim, inquit, Græcorū soli nihil a uobis didicimus mali. Lacedæmonij malum existimabant, quicquid non faceret ad efficiendam ciuitatem meliorem.

POLYDORVS

32 Polydorus Alcamenis filius, in eum qui nō cessabat minitare hostibus, Non intelligis, inquit, te maximam uindictæ partem frustra cōsumere? Qui statuit inimicum ulcisci, minis nihil aliud efficit, nisi ut præmonito inimico sibi minuat lædendi facultatem. Fortium autem utrorum est, male facere ijs qui malo digni sunt, non maledicere.

33 Quum in Messenensiu regionem eduxisset copias, roganti cuiuspiam, num aduersus fratres essent pugnaturi, Non, inquit, sed in eam agrorū partem proficiscimur, que nondum sortito diuisa est. Elusit percontatorem: dissimulans consilium suum. Sit hoc quoque exemplum celandi propositum, si quem cupias lædere.

34 Quum Argiui post illam trecentorū pugnam rursus essent prælio superati, socij Polydorum adhortabatur, ne eam opportunitatem præteriret, sed aggressus hostium muros, ciuitatem illorum caperet. Id enim factu fore facillimū, quum interfectis uiris solæ mulieres essent reliquæ. His in hunc respōdit modum, Mihi pari Martis alea rebellantes deuincere honestum est. Cæterum quum pro agris pugnarim, urbem uelle capere non arbitror esse iustum. Siquidem huc ueni agros recepturus, non urbem occupaturus. Vir excellentis animi ne cum hostibus quidem putauit agendū secus quam postulabat æquitas, quum hominū uulgus sibi in hostem putet licere omnia, in tantum ut si de frigido oppidulo fuerit cōcertatio, uictor existimet sibi ius esse, regnum uniuersum uicti occupare. Ille etiā turpe sibi iudicabat bellare cum his quibus deerant paria ad bellum præsidia. Talis enim uictoria nullam habet uirtutis laudem, sed crudelitatis crimen.

35 Percontanti quid esset in causa, quod Spartani in bello fortiter sese periculis obijcerēt, Quoniam, inquit, duces reuereri didicerunt potius quam timere. Reuerentia cum amore coniuncta est, metuimus autem illos maxime, quos odimus. Rectius autem suo fungitur officio, qui ex animo facit, quam qui metu mali.

POLYCRATIDAS

36 Polycratidas unus cum cæteris missus orator ad duces regiois, quum ab his interrogaretur, utrū priuatim uenissent, an publice missi. Si impetramus, inquit, publice sin minus, priuatim. Vox pij candoris in patriam index, Si cessisset ex sententia legatio, gloriam uolebat reip. cedere; sin minus, ignominiam repulsæ ad patriam non pertinere.

SOEBIDAS

37 Soebidas cum esset Lacedæmonij in pugna Leuctrica Martis aleæ experturi, cuidam dicenti, hic dies declarabit uirum bonum, Præclarus, inquit, dies, qui possit declarare uirum bonum incolumem: præfagiens in eo prælio plurimos egregios uiros fortiter occubituos, quos ipse patriæ maluisset incolumes.

38 Idem quum esset loco iniquo, præterea nullam habente aquā, obfessus ab hostibus, dicitur ita pactus cum hostibus, ut eis terram bello partam cederent, si milites unā cum ipso e uicino fonte bibissent. Nam eum fontem hostes obsederant. Icto fœdere congregatis ad se suis, omnibus pollicitus est se daturum eius regionis imperium ei qui non bibisset. Porro quum nemo sibi temperaret, sed bibissent omnes, ipse post omnes descendit in fontem: & aqua conpersus, hostibus etiamnum presentibus abiit, ac regionem occupauit, ut qui solus non bibisset. Eodem strategemate & exercitum a sitis periculo liberauit, & hostem elusit, & regnum sibi uindicauit tolerantia. Non erat obstrictus inimicis ex fœdere, quia non omnes cum ipso biberant: nec milites fefellit, quia nemo præter ipsum a potu abstinuit. Quod si hostes uoluissent ad arma currere, iam nactus locum pugnæ cōmodiorem, ac fonte potitus, facile poterat illis esse par.

TELECRVS

39 Telecrus ipsi nunciati patrem de eo male loqui, Nisi, inquit, illi dicendum esset, haudquaquam diceret. Maluit in se transferre culpam, quam committere, ut pater quicquid te mere loqui uideretur. Habes & pietatis simul & modestiæ exemplum.

40 Iam fratri suo querenti, quod ciues erga se nō perinde afficerent, atque erga illū, sed inhumanius tractarent, quod nondū ab illis esset creatus Ephorus, Tu, inquit, iniuriā ferre necis, ego scio: significās ei qui uelit uti fauentib. ciuibus, ad multas iniurias esse cōueniendum.

Percon-

Percontanti, quare mos esset apud Spartanos ut iuuenes assurgant senioribus, Ut, inquit, affuerit honorem habere nulla propinquitate iunctis, magis honorent parētes. Optima ratio consuefaciendi ad debitum officium, si ultra quā debetur doceamus præstandum. Veluti si quis assuescat cum uxore uerecunde casteq; cōuiuere, multo minus improbus erit apud alienas.

Percontanti quantum possideret facultatum, Non plus, inquit, quā sat est. Diuitias non cupiditate, sed usū metebatur.

CHARILLVS SIVE CHARILAVS

Charillus interroganti, quam ob causam Lycurgus tam paucas leges tulisset Lacedæmonijs, Quoniam, inquit, pauca loquētibus, paucis etiam legibus est opus. Sensit nimirum pleraque mala ex multiloquio nasci. Laconibus autē peculiaris erat breuiloquentia.

Alteri percontanti, quam ob rem Lacedæmonij uirgines nudas producerēt in publicum, uxores uero tectas, Quoniam, inquit, uirginibus mariti sunt inueniendi, uxores uero seruandæ ijs qui eas nacti sunt. Huc spectabat ea consuetudo, ut nec puellis deessent mariti, nec cōtaminarentur matrimonia præter aliarū gentium consuetudinē, ubi uirgines uideri nefas est, uxores oculis hominum exponuntur.

Seruo cuidam audacius agentī cum ipso, Ni iratus essem, inquit, occiderem te. Adeo putabat nihil recte dici fieriue ab irato, ut ne in seruum quidem animaduertere uoluerit commotior.

Interroganti quam arbitraretur optimam rempublicam, In qua, inquit, plurimi ciues de uirtute inter se decertāt citra seditionem. In plerisque ciuitatibus certamen est de opibus & honoribus, de uirtute qui certent penē nulli. Quanquam hoc quoque certamen de honesto debet haecenus feruere, ne prorumpat in seditionem. Iam enim non est cōcertatio uirtutis sed ambitionis. Qui uera uirtute præditus est, nihil spectat, nisi ut prosit reipublicæ. At seditio, præfens uenenum est ciuitatis.

Percontanti cuidam, quam ob rem omnium deorum statuæ apud Lacedæmonios ponerentur armatæ, Ne, inquit, probra quæ ob ignauiam iaciuntur in homines ad deos referamus, ne uenientes nisi armati deos comprecantur. Eo cōmento ciuium animis hanc opinionem infligere studebat, dijs gratam esse fortitudinem, inuisam ignauiam: simulque iuuentem armis ferendis debere assuescere, quo simul & minus indulgerent delicijs, & utiliores bello euaderent, si ne religionis quidem causa fas esset arma ponere, cuius obtentu ferre solet ocium & luxus in ciuitates irrepere.

LIBER SECVNDVS LACON

NVM. ALIQVOT ANONYMON apophthegmata.

AMIORVM legatis prolixiore utentibus oratione dixerūt Spartani, Prima sumus oblitū, postrema nō intellexim⁹, quia prima nō meminim⁹. Ad Thebanos item, qui de quibusdam pertinacius contradicebant: Oportet, inquit, aut minus habere spirituum, aut plus uirium.

Lacon quidam senex interrogatus, quare barbā gestaret syluosam ac promissam, Ut, inquit, intuens canos pilos, nihil committam illis indignum. Vir bonus undecunque uenatur sit stimulos ad uirtutem.

Alius cuidā laudibus immodicis efferenti bellatores optimos. Apud Troiam, inquit, significans tales olim fuisse, sed hoc genus hominum iam olim desisse inueniri.

Alius quidā Lacon, quum audisset quosdā à coena cogi ad bibendum, Num, inquit, coguntur etiam ad edendū? Notauit Græcorum morem in conuiujs compellentū ad certum cyathorū modum, quum id re uera nihilo absurdius sit quā hominem, qui non esuriat ad certum escarū modum compellere, nisi quod alterius absurditatem eleuat consuetudo.

Recitato quod scripsit Pindarus, Græcię fulcimentū esse Athenas, Lacon dixit, ruituram Græciam, si tali futura niteretur. Taxauit Atheniensiu mollitiem, quæ poetę elogio non respōderet: aut certe poetæ uanitatē, qui tali præconio celebrasset indignos.

Tom. 4.

1 2 Quidam

- 7 Quidam cōspecta tabula quæ picturam habebat, quomodo Lacedæmonij trucidaren-
Salse tur ab Atheniēlibus, dixit: fortes Athenienses. Id Lacon audiens, subiecit, In tabula: signi-
 ficans ridiculū esse de pictura gloriari, q̄ ea non minus mentiri soleat quam poetæ.
- 8 Ad eum qui maledicta in alios per calumniā iactata solet facile admittere, Lacon, *Dei*
Maledici ne, inquit, aduersum me præbere aures. Sensit non solum eos uituperio dignos qui calu-
 mniarentur alios, uerum etiā qui calumniantibus accommodarēt aures. Et iniuriæ genus
 est, aduersus nihil male meritum audire maledicā linguam. Non enim essent maledici,
 si nullum inuenirent auscultatorem. Proinde Lacon exposulauit etiā cum illo qui præ-
 buerat aures de ipso male loquenti.
- 9 Quidā seruo qui dum puniretur dicebat, non uolens errari, Non uolens igitur, inquit,
Argute pœnas dato. Vulgaris quidem, sed frigida excusatio est, insciens feci: uigilandum erat, ne
 quid committeret imprudens.
- 10 Alius quum in peregrinatione uidisset homines in sellis curulibus sedentes, Absit, in-
Seuere quit, ut in talibus sedeam sellis, unde non liceat assurgere seniori. In his enim sedebant de-
 licati porrectis cruribus, ac cœlum imminens capiti prohibebat exurgere. Apud Lacedæ-
 monios uero scelus erat, iuuenem non assurrexisse seni.
- 11 Chij quondam Sparta peregrinantes à cœna, uomuerant in Ephorum curia: dein
Licentia etiam in sedes in quibus sedere solent Ephori, uentris onus detecerat. Ac primū quidem
 acris inquisitio facta est, qui nam hoc designassent, ne forte ciues essent. Vt uero comper-
 tum est fuisse Chios, edixerunt se Chijs permittere, ut agant intemperantius, Excellentium
 uirorum est negligere contumeliam, quæ à palam improbis proficitur, à quibus etiam
 laudari turpe est.
- 12 Alius quidā Lacon, quū duas amygdalas duras duplo uendī conspiceret, Sunt ne hic
Lepide inquit, rari lapides? Quasi nihil interesset inter siliicem & duram amygdalā. Adeo Lacon
 deliciarū erat rudis, ut nesciret sub gemino cortice latere nucleum. Et apparet, hoc genus
 arboris non quibuslibet regionibus fuisse notum, quando Plinius dubitat an ætate Caro-
 nis fuerit in Italia.
- 13 Alius quum in luscina plumis reuulsis minimū reperisset carniū, Vox, inquit, tu es,
Loquacitas præterea nihil. In eos dici potest, q̄ præter garrulā linguā ac magnifica uerba nihil habent.
- 14 Alius quidam quum uideret Diogenem cognomento canem, in uehementi frigore sta-
Argute tuam creatam amplectentem, rogauit num algeret: illo negante, Quid igitur, inquit Lacon,
 magnificis: Philosophus gloriæ mancipiū, hoc ipsum existimabat magnificum, q̄ sic ha-
 beret corpus ad omnes iniurias duratum ut in rigore frigida statuat complexū ferre pos-
 set absq̄ dolore. Id Laconi nihilo pulchrius uidebatur, quam si quis in ætate simile quip-
 piam amplecteretur nullo suo incommodo.
- 15 Quidam Metapontinus Laconi obijcienti ignauiam, At qui, inquit, non parum aliene
Argute regionis possidemus. Ergo, inquit Lacon, non solum ignaui estis, uerum etiā iniusti, Signi-
 ficans non posse fieri, ut quis meticulosus & imbellis multum teneat alienæ ditionis, nisi
 fraude partum.
- 16 Hospes quidam apud Lacedæmonios, quum ipsi stanti interm altero pede, crepida in
Ridicule alterū indueretur, dixit cuidam, Non arbitror te Lacon tantū temporis uni pedi posse in-
 sistere, quantū ego possum. Lacedæmonius excipiens, Fateor, inquit, attamen nullus est an-
 serum, qui istuc non possit. Iure derisit hominē, qui longo usu didicisset artem, quæ nihil
 utilitatis adferret reip. Huiusmodi sunt artes præstigiatorū, funambulorum & similia.
- 17 Cuidā iactanti de arte rhetorica, At per geminos, inquit Lacon, ars nisi uerū attigerit,
Graviter nec est, nec unq̄ erit. Notauit rhetores qui se profitemi uerisimilia dicere, licet uera nō sint.
- 18 Argiū quodam dicente, multa Spartanorum sepulchra apud nos sunt, Lacon exci-
Argute piens: At qui Argiuorum apud nos nullum est sepulchrum: innuens quod Spartanī sem-
 per inuasissent Argos, Argi uero Spartanos nunquam. Solerter Lacon quod ille dixerat
 in gentis suæ laudem, retorlit in ignominiam.
- 19 Lacon in bello captus cum sub hasta ueniret, ac præco diceret, Laconem uendo, obtu-
 rauit illos, Captiuum, inquit, prædica te uendere. Suam conditionem æquo animo tulit,
 patris ignominiam ferre non potuit in auctione traducendæ.
- 20 Ex his militibus qui sub Lyfimacho stipendiū faciebant, quidā quum ab eo rogarctur,
 num

num esset quispiam ex Helotum, id est, seruorum Laconicorū numero, Tu ne, inquit, exi-
 stimas Laconem ad te uenturum, ut abs te ferat quatuor obolos: Maluit se fateri seruum,
 quam hoc probri admittere in nomen Lacedæmonicum.

Quum Thebanī deuictis apud Leucitra Lacedæmonijs ad ipsum uenissent Eurotam, 21
 & quidam gloriabundus dixisset, ubi nunc Lacones? Spartanus quidam ab illis captus, *Generose*
 Non adsum, inquit, alioqui uos huc non uenissetis. Ne uictus quidem & captiuus potuit
 obliuisci indolis Laconicæ, nec tulit uictoris iactantiam.

Atheniensibus quum tradita ciuitate postularent, ut Samum tantum ipsis relinquerent, 22
 ita responderunt Lacones, Hoc tempore quo uestri non estis, alios habere postulatis: un- *Argute*
 de natum est prouerbium,

Qui semetipsum non habet, Samum petit.

Quum Lacones ciuitatem quandam armis cepissent, Ephori dixerunt, Perijt iuuentu 23
 tis lucifamen, Non enim posthac habebunt aduersarios. Gaudebant quidem de uictoria,
 sed iuuenibus exercendæ uirtutis materiam ereptam dolebant.

Quum Lacedæmoniorū rex polliceretur se funditus euerfurum alteram quandam ci- 24
 uitatem, quæ sæpenuero Lacedæmonijs exhibuerat negocium, nō permiserunt Epho- *Generose*
 ri dicentes, Nequaquā abolebis, neq̄ subuertes iuuenem cotem. Urbem infestam appel-
 labant cotem iuuentutis, quod per eam iuuentus acueretur ad bellandi peritiam.

Lacedæmonij non præficiēbant pædorribas, qui pueros ad luctam exercebant, ut uir- 25
 tutis esset certamen non artis. Vnde & Lyfander interrogatus, quo pacto à Charonte uir-
 tute esset, respondit, uario artificio. Non existimabat ea gens, in qua uis re speciosam esse
 uictoria, quæ callidis consilijs contigisset, potiusquam animi corporisq̄ robore. Ars au-
 tem omnis ut à naturali simplicitate recedit, ita dolo affinis est.

Philippo quū peruenisset in agros Lacedæmoniorū, scripsissetq̄, utrum uellent ipsum 26
 uenire hostem, an amicū, responderunt, Neutrum. Vnico uerbo absoluerūt sententiam, *Libere*
 quod erat Laconū ac simpliciter negantes regi transitū, quod erat uirorum fortium.

Lacones legatum quem ad Antigonū Demetrii filium miserant, quoniā acceperant q̄ 27
 Antigonum appellasset regem, multarunt, quamuis in annonæ penuria medimnū fru- *Factum*
 menti in singulos ab ipso reportaret. Tantis erat apud illos legum rigor, ut nec tanto be-
 neficio subleuata inopia ab illis ueniam impetraret, ut unius uoculæ gratiā facerent pro-
 sperè legatione perfuncto.

Quum improbus quidam sententiā dixisset optimam, ipsam quidem sententiam ap- 28
 probarunt, sed eo qui dixerat amoto, alteri cuiusdam inculpatis moribus eandem sententiam *Factum*
 tribuerunt. Adeo in repub. nihil honoris habendū putarunt his qui flagitiose uiuerent: au-
 torem mutarunt, ne esset dedecori reipublicæ; consiliū non receerunt, ne ob priuatā igno-
 miniam publicā utilitatem neglexisse uiderentur. Meminit huius & A. Gellius.

Quum duo fratres inter se dissidium haberent, Lacedæmonij multam dixere patri, q̄ 29
 filiorum discordiam dissimulasset. Iuuenibus ignoscendū putarunt, sed quicquid illi per *Factum*
 calorē etatis peccassent, parenti imputabant, cuius autoritas prouidere debuerat, ne quid
 inter filios oriretur similitatis.

Cantori apud Spartanos peregrinanti dixere multam, quod citharam digitis pulsa 30
 ret, non ebore. Adeo non patiebantur innouari publico usu recepta. Hoc studio cuidam *Factum*
 alteri ex nouem chordis duas indicit Lacedæmonius ille. *Seuere*

Duo pueri inter se pugnant, quorum unus alteri letale uulnus inflixit. Puerorum au- 31
 tem sodales quum saucius ille moriturus esset, polliciti sunt illi uindictā, sed uulneris au-
 torem interfectorum. At ille, Nequaquā, inquit, per deos: Non enim æquum est, quando *Generose*
 quidem & ipse hoc facturus eram, si anteuerissem, siq̄ strenuus fuisset. Indolē uere La-
 conicam, qui uictus ac moriens iusto tamen uictori fauebat, quod uirtute non dolo supe-
 rasset aduersarium. Quid talibus ingenijs felicius, si à teneris ad ueram uirtutē fuissent in-
 stituta, potiusquam ad militarem duriciem?

Alter quidā puer eo tempore quo mos erat apud Spartanos, ut pueris ingenuis phas 32
 esset, quod quisq̄ possit suffurari, sed haecenus ut deprehendi turpe esset: quum uiuā uul-
 peculam quam sodales erant furati, sibi ab eis traditam seruaret, uenissentq̄ qui eam per-
 diderant, inquit edj gratia, uulpeculam sub ueste abdita tenebat. Cæterum quū efferata

- bēsta latus pueri usq; ad intestina eroderet, dissimulauit tacitus, ne proderet furti. Mox uero quū digressis illis pueri uiderent quod acciderant, obiurgabant illum dicentes, prae stiterat aperire uulpeculam, quam ad mortem usq; caelare. Nequaquam, inquit, imō prae stat doloribus immori, quam hac nota traduci, ut ob mollitiē dicar lucrificasse uitā igno miniosam. Quid absolutius, si tam feliciter natis ingenijs accessisset philosophia?
- 33 Animosē Quum quidam forte obuij Laconibus dixissent, fortunati estis o Lacones; nam mo do hinc abiūere latrones, Nō nos, inquit, per Enyalium (sic enim illi Martem uocant) sed illi potius fortunati sunt, qui in nos non inciderint. A deo gens ea gerebat animos ad omnia impuidos, quae uulgius hominum formidat.
- 34 Generosē Lacon quidam interrogatus, quid artis sciret, Liber, inquit, esse. Ea gens nec disciplinis philosophorum, nec opificijs exercebatur, tantum inuictis animis libertatē tuebatur, nec hominibus nec uicijs seruire docilis.
- 35 Fortiter Puer Spartanus captus ab Antigono rege, ac sub hasta uenditus, in ceteris omnibus, quaeq; putabat ab ingenuo decenter fieri posse, obsequens erat ei, qui ipsum fuerat mer catus, ceterum iussus adferre matulam, haud sustinuit dicens, non seruiam. At quum in staret herus, puer consensu tecto dixit, Senties cuiusmodi mercatum feceris: moxq; se ē sublimi praecipitem dedit ac perijt. Captiuus esse poterat, seruilis facere non poterat, ac semet in libertatem morte asseruit.
- 36 Alter quū uenderetur, rogatus à licitatore, eris ne frugi si fuero mercatus, Etiam si non fueris mercatus, Ne fortuna quidem seruilis docere potuit illum seruilis loqui, Qui enim natura probus est, ubiq; & apud omnes probus est.
- 37 Alter quidam captiuus, quum uenderetur, ac praeco diceret se mancipium uendere, Scelestē, inquit, non tu dices captiuum? Non puduit durā cōditionis, sed puduit tituli ser uilis. Tantus erat libertatis amor.
- 38 Salsē Lacon quidam in clypeo pro insigni gerens muscam, eamq; non maiorem uera: qui busdam irridentibus dicentibusq;, quod id studio fecisset quo lateret, Imō, inquit, ut sim conspicuus. Tam enim prope accedo ad hostes, ut ab ipsis insigne cuiusmodi sit uideri possit. Salsissime conuiciū ignauiae uertit in argumentum fortitudinis.
- 39 Seuerē Lacedaemonius alter quum super conuiuium esset illata lyra, Nos est, inquit, Laconis cum nugari, longe dissentiens à ceteris Graecis, quibus nullum conuiuium suae uideba tur absq; musica. Id Laconi nugale uidebatur, qui lautius existimabat honestis ac festiuis fabulis condire compotationem, quam inanī lyrae strepitu.
- 40 Argutē Spartanus interrogatus, num tutum esset ad Spartam iter, Refert, inquit, qualis eō de scendas. Nam leones illuc euntes plorant, lepores autem in umbraculis uenamur: signifi cauit nec ferocibus ac uiolentis esse tutum proficisci Spartam, nec mollibus & effemina tis: quod hostili animo illuc proficiscentes male acciperentur à fortioribus, delicatos ho mines illuc non sinerent lasciuire in tenebris.
- 41 In lucrandi genere, quod illi chirapsiam appellant, quum is qui collum alterius urge bat frustra, praeterq; legem palaestrae pulsaret undiq;, & in terram detraheret, posteaquam corporis uiribus destitueretur, qui inhaerenti cedere cogebatur, brachiū urgentis momor dit: cumq; alter diceret, mordes o Lacon sceminarū more, Non, inquit, sed more leonum. Ut solerter obiectam ignauiam detorsit in laudem fortitudinis. Nullum enim probrum apud illos detestabilius, quam muliebris imbecillitatis. Iure autem se morsu liberauit, qui praeter ius certaminis urgebatur à uicto.
- 42 Claudus ad bellum proficiscens, quum ab alijs rideretur, Nō opus est fugientibus, in quit, sed qui subsistant, locumq; in acie tueantur.
- 43 Generosē Alius sagitta percussus, quum animam ageret, dicebat, Non memouet quod morior, sed partim quod ab imbelli sagittario ac mulierculae simili, partim q; nullo facinore edito morior. Victis solet esse solatio, uirtute praestantis uiri dextra cadere. Lacedaemonij uero, quoniam ensibus pugnare solent cominus, non putabant esse uirtutis procul missa sagitta quempiam interficere, quod idem possunt & foeminae. Tum aequiore animo decedunt ē uita, qui recte factorum post se relinquunt memoriam.
- 44 Frugaliter Quidam ingressus diuerforium cauponi dedit obsonium ut appararet: quum ille po sceret caseum & oleum, Quid, inquit Lacon, si caseum haberem, iam nō egerem obsonio. Caupo

Caupo caseū et oleum petebat ad condiendū piscem, at Lacon id uidēs, cui sufficiebat ui/ ctus simplicitas, superuacū existimabat, cibum cibo miscere, quum alter per se satis esse posset. Quātum absunt ab huius Laconis animo, qui centum rerum species in unum mi/ scent dicunt?

Cuidam Lampen Aeginetam efferenti, ac felicem praedicanti, quod praediues uideba tur, multorum nauigiorum dominus, Lacon, nihil, inquit, moror felicitatem de funibus pendentem. Quum omnes diuitiae sunt in manu fortunae, tum ea praecipue quas negocia tores cōmiserē nauibus: ruptis funibus sequitur naufragium, & hinc mercium omnium in teritus. Vnde philosophus quidam interrogatus, utrum putaret maiorem esse numerū ui uorum an mortuorum, uicissim rogauit, utro loco haberet nauigantes, quod hi uersantes in summo uitae discrimine, uitae essent habendi pro uiuis.

Quidam Laconi dixit, Mentiris: ille contra, Nimirū, inquit, liberi sumus, alij uero nisi uera dixerint uapulant. Nihil cōmotus est Lacedaemonius, sed atrox conuiciū elusit ioc, co, obiter taxās maledicum quod ipse non esset Lacedaemonius, atq; ob id nec liber. Por ro serui si quid fallant mendacio, loris emendantur.

Alius quum uellet cadauer statuere rectum, nec id posset efficere, quum nihil nō fecis set, Per Iouem, inquit, aliquid intus sit oportet. Suspiciatus est Lacon animam aut genium malum latere in cadauere. Solent enim cadauera in rogo erecta poni.

Tynnichus Thrasylbuli filij mortem perquam forti animo tulit, in hunc hoc factum est epigramma,

Exanimis Pitane clypeo Thrasylbulē redisti

Septem ex argiuis uulnera saua gerens;

Aduersa ostendis tamen omnia, sanguinolenta

Membra rogo imponens Tynnichus haec senior;

Plorentur timidi, mi infletus humabere filij.

Qui & patre hoc uere dignus es & patria.

Quum Alcibiadi Atheniensi balneator plurimū administraret aquae, Lacon id uidēs, Quid hoc rei est, inquit, plus aquae infundit, quasi nō puro, sed uehementer sordido. Hoc scommate notauit Alcibiadis uitam multa infamia contaminatam.

Philippo regi Macedonum quaedam per literas imperanti rescripserunt Lacedaemo nij, De quibus nobis scripsisti, non. Ad prolixam regis epistolam unica syllaba responde runt, oia, quam grandibus literis pinxerat, ut expleret iustum epistolae spatium, simul & gentilis breuiloquentiae memores, & solitae fortitudinis.

Rursus quum Philippus in agro Lacedaemoniorum duxisset exercitum, resq; in eo es set statu, ut probabile esset eos ad unum omnes interituros, rex dixit cuidam Spartiatē, Quid nunc facietis Lacedaemonij? At ille, Quid, inquit, aliud, nisi quod fortiter morier mur, quando nos soli Graecorum liberi esse, non alijs parere didicimus. Nemo seruire cogitur, qui mori paratus est. Quam dulce bonum est libertas quae morte emitur, quam misera res seruitus cui mors anteponitur? Quid igitur metis dicemus his esse qui se spon te dedunt in eam seruitutem, unde nec dato peculio possunt redimi, nec gratuita manu/ missione liberari?

Post Agin bello superatum Antipatro postulanti obsides pueros quinquaginta, Eteo cles qui tum Ephorum agebat respondit, De pueros non daturum, ne si licenter uixissent, fierent indociles patriae disciplinae, itaq; ne ciues quidem essent: ceterum senes ac mulie res se duplo numero daturū. Verum Antipatro dira minitanti ni acciperet postulata, po pulus una uoce respōdit, Si imperas acerbiora morte, facilius moriemur. Hunc animum in uno alteroue ciuium reperire, fortasse non ita magni miraculi esse uideatur, in uniuersa fo populo tantū esse cōsensum, prodigiosum est. Hoc exemplo simul admonemur, quan ta sollicitudo debeatur aetati tenerae ad probitatem educandae, quando licenter educatos iuuenes illi non putarunt habendos pro ciuibus, perinde quasi mater abdicet filium ex se natum, nisi probitate morum maioribus suis respondeat.

Senex in Olympijs cupidus erat spectandi certaminis quod agebatur, sed quum nulla uacaret sedes, ad uaria loca sese cōferens ludibrio erat, ac scommatis petebatur, q; nullus eum exciperet; ut uero peruenit ad Lacedaemonios, non solū pueri omnes assurrexerunt,

uerumetiam uiri multi cesserunt illi locum. Id factum quum ceteri Græci quotquot aderant plausu cōprobassent, patriumq; morem suprà modum collaudassent, Senex

Salte Concutiens canasq; genas & tempora cana,
Ac fuis lachrymis, Heu miseriam, inquit, ut omnes Græci norunt quid sit honestum, sed eo soli utuntur Lacedæmonij.

54 Sunt qui narrent hoc idem accidisse Athenis. Quum enim agerentur Panathenæa, Attici senem ludibrio habuerunt, inuitantes tanquam admitturi, ceterū ubi uenisset non admittentes. Verum iam perambulatis ferè omnibus, tandem ad Lacedæmonios spectatores quum uenisset, omnes è sedibus assurgentes, locum illi cesserunt. Eo facto delectatus populus, plausu multaq; gestuum significatione comprobauit. Inter hæc è Spartanis quidam dixit, Per geminos norunt Athenienses quæ sint honesta, at nō ea faciunt. Apud Athenienses maxime florebat philosophia, quæ docet quid turpe, quid honestum: Spartani non recipiebant eiusmodi disciplinas, sed ex institutione maiorum uirtutem facis ac moribus præstabant. Ita factū est, ut apud Athenienses essent uerba philosophiæ, apud Lacones ipsa res. Admonet apophthegma turpissimū esse scire quod deceat, & tamē diuersa sequi.

55 *Argute* Mendicus quidam petijt aliquid à Lacone: at ille, Si quid, inquit, dedero, magis es futurus mendicus. Verum istius probrosæ uitæ tuæ fuit autor qui tibi primus dedit, teq; fecit inettum. Apud Lacedæmonios probro dabatur medicitas, quod & ocium odissent, & minimo essent contenti. Benignitas autē in mendicos speciem habet magnæ uirtutis, sed ea piorum hominum bonitas alit plurimorū malorum luxuriosam ignauiam.

56 Lacedæmonius uidens quendam dijs corrogantem, Nihil, inquit, moror deos qui me sint paupiores. Hinc liquet, uetus esse sub obtentu religionis exercere mendicitatē, quum plerumq; tali collecta titulo non impendantur diuis, qui nullius rei sunt egeni, sed improborum luxui ac libidini.

57 *Moderate* Alius quidam quum adulterū apud deformem uxorem deprehendisset, Miser, inquit, quæ tibi fuit necessitas? Primum hic æditum est nobis moderationis exemplum. Quis sibi temperet in adulterum deprehensum? Hic potius uidetur miserum hominis, qui graui quapiam necessitate uideretur huc cōpulsus, ut cum deformi rem haberet. Neq; enim uerisimile erat adulterum uoluptatis gratia sese in hoc discrimen coniecisse.

58 *Loquacitas* Alius quum audiret rhetorem magnos sermonis circuitus cōnectentem, Per geminos, inquit, fortis sanè homo, qui quum nullum habeat argumentū, tamen egregie uoluit linguam. Lacedæmonijs nulla placebat oratio, nisi breuis & uera, & ad rem seriā pertinens. Proinde ridiculū existimabat, quod orator in ficto themate tantā uerborū copiā pfunderet.

59 *Senectus honorata* Quidam profectus in Lacedæmonem, quum uidisset honorē quem iuniores præstant senioribus, In sola, inquit, Sparta expedit senescere. Paupertas onus est et miserum & graue, ut ait Comicus: sed in hac molestiarū maxima pars est, quod homines facit etiam ridiculos, ut ait Satyricus. Sic inter incōmoda quæ fert ætas in grauescens, non minima pars est, quod senes ferè contemptui sunt ac ludibrio. Proinde Sparta uita est multis honestissimum uirtutis domicilium.

60 *Ars inutilis* Lacedæmonius percontanti quid ipsi uideretur Tyrtaus poeta, Bonus, inquit, ad deprauandos iuuenum animos. Quemadmodū Plato indicabat Homeri poesim inutilem, esse reipub. qualem institui uolebat, ita Lacedæmonij non recipiebant poetas, qui blanda scriberent potius quam salubria.

61 *Fortiter* Cuidam qui laborans ab oculis exierat in bellū, quum nonnulli dicerent, quod uadis ad istum affectus modum, aut quid facturus? Vt nihil, inquit, aliud, certe hostis gladium habetaro, Hoc dictum salius ne sit an fortius, nondum statui.

62 *Pietas in patriam* Buris & Sparti Lacedæmonij sponte profecti sunt ad Xerxem regem Persarum, daturæ pœnas quas Lacedæmonij iuxta oraculum pendere debebant, eo quod oratores à Persa missos occidissent. Hi quum uenissent ad Xerxen, iusserunt ut ipsos quocunq; modo uideretur interficeret pro Lacedæmonijs. Quumq; rex admiratus, & pietatem in patriam, & animorum fortitudinem liberasset illos à pœna, peteret que ut apud se manerent, Qui possumus, inquit, hic uiuere relicta patria, patrijs que legibus ac uiris, quorum gratia tantum iter susceperimus morituri? Cæterum quum Hydarnes exercitus regij dux, rogans instaret, diceret que fore, ut in pari honore haberentur, cum his qui inter regis

regis amicos primas tenebant, hunc in modum responderunt, Videre nobis ignorare quod ingens bonum sit libertas, quam nemo sanus uel cum Persarum regno cōmutaret. In eodem facto nobis propositum est exemplum pietatis erga patriam, & constanter adamatæ libertatis, & animi mortis terrore uacui. Cæterum Herodotus libro 7 hos duos appellat *σπέρθιον καὶ βουλιν*, id est, Sperthien & Bulin.

Laconē hospes quem pridie declinauerat, postridie stragulis cōmodato sumptis splendide excepit: at ille stragulis conculcatis dixit, Propter has heri ne storij quidem indormire licuit. Lepide risit illorum morem, qui quum sint tenues, tamen affectant uideri diuites corrogata, aut cōducta supellectile, quod maxime solent in excipiendis hospitibus, in nuptijs, aut alioqui solēnibus epulis. Porro quum ineptum sit ostentare tuas diuitias, quanto magis ridiculum est ostentare supellectilem alienam, interdum ab usurarijs sumptam. At Lacedæmonij non solum oratores regum, uerum ipsos etiam reges ad sua phiditia inuitabant, eam frugalitatem sibi magno etiam honori futuram existimantes.

64 *Licentia* Alius quidā quū uenisset Athenas, uidissetq; illic præcones, qui muriam promitterēt, qui obsonium, qui publicanos & lenones, aliasq; parum honestas functiones profiterentur, neq; quicq; sibi turpe ducerent: ubi reuersus est in patriā, ciuibus percontantibus quomodo se res haberent Athenis, Omnia, inquit, honesta: per ironiam inueniens, Athenis omnia haberi honesta, turpe nihil. Argutia dicti est in ambiguo sermonis.

65 *Licentia* Alter interrogatus de re quipiā, respondit, Non. Verum ubi percontator dixisset illum mentiri, Non uides igitur, inquit Lacon, te stultum esse, qui scisciteris de his quæ noueris? Salte taxauit in illo uisū garrulitatis, qui de nihilo quæserit fabulandi materiam.

Venerunt aliquando Lacedæmonij ad Lygdamin tyrannum legatione fungentes: sed quum ille uarijs causationibus frequenter distulisset colloquendi copiā, tandem post omnes excusationes dictum est, illum parum firma esse ualitudine, sed languere non nihil. Legati responderunt, Per Iouem nō uenimus huc cum illo luctaturi, sed colloquuturi. Belle taxarunt barbari regis fastū ac delicias, qui quamuis friuola de causa res serias omitteret.

67 *Licentia* Quidā sacris initiaturus, Laconem rogauit, quid sibi cōsciret maxime impie factū per omnem uitam. At ille hoc, inquit, dijs sciunt. Quū initiator magis urgeret diceretq;, omnino proferas necesse est. Lacon uicissim rogauit, Vtrū, inquit, oportet me tibi dicere an deo: quū ille respondisset deo, Tu ergo, inquit, hinc secede, ut illi dicam.

68 *Superstitio* Alius Lacon quidā noctu præteriens monumentū, quū sibi uisus esset uidere spectrū, accurrat lancea traiecturus, & in hoc nitens, Quod me fugis, inquit, aia bis moritura? O mentē uere liberā omni formidine, quæ nec laruarū nec lemurū occurfu terri potuerit.

69 *Lepide* Lacon alius quū uoto se obstrinxisset, quod se de Leucate præcipitē daret, cōscendit monumentū, & cōspecta altitudine sese auertit. Id quū illi probri gratia obijceretur, Nō putaram, inquit, illi uoto maiore uoto opus esse. Loco elusit incōstantiæ formidinisq; crimē. Etenim qui facinus arduū concipit animo, prius à dijs optare debet animum facinori parem.

70 *Belli disciplina* Quidam in acie quum stricū iam ensem in hostem esset infixurus, quoniā interim signum datum est receptui canens, nō infixit. Roganti uero cuidam, quum hostem quem in potestate habebat non occidisset, Quoniā, inquit, melius est parere imperatori, quā hostem occidere. Exemplum disciplinæ militaris, à qua immane quantum recesserunt, qui sub belli titulo mera exercent atrocitā. Olim nō licebat ferire hostem, nisi tuba dedisset signum: eadem simulatq; cecinerat receptui, homicidij crimen erat hostem interemisse.

71 *Argute* Quidam Laconi in Olympico certamine superato dixit, Aduersarius tuus o Lacon te fuit potentior, Imò, inquit, ad deiciendum accommodatior. Quoniā certamen artis erat magis quā uirtutis, Lacedæmonius non putabat se ob id detentorem quā uictus esset. Dicti argutia sita est in ancipiti uoce: nam *λεπότερον* & meliorem significat & potentiorē, siue superiorē aut præstantiorē. Is uere inferior est, qui honesto uincitur.

72 *Licentia* Aetoli quondam ingressi regionem Laconicam, abduxerunt quinquaginta seruorum militia: unde Lacon quispiā senior festiuiter dixisse fertur, Magno bono fuerunt hostes Laconicæ, quam tanta turba leuarunt.

73 *Licentia* Mos erat apud Lacedæmonios, ut rex hostes aggredieretur, præcedente quopiā gestante coronā, qui in certamine uictor aliquando tulisset coronā. Quum igitur Lacon quidam in Olympijs magnam pecuniæ uim respuisset, sed multo cum sudore deiecto aduersario coronam

coronam tulisset cuiusdam dicenti, Quid emolumenti tibi adfert uictoria? Lacon: Ille ridens & alacer respondit, Ante regem, inquit, coronatus incedēs pugnabo cum hostibus. Generosa mentis est, laudis honore teneri potius quam pecunia.

74 Miles quidā Lacedaemonius quum prostrato hostis insideret tergo occisurus, rogauit ut se uerteret, & in pectus potius stringeret ensē; rogatus quid ita, Ne amarius, inquit, meus erubescat, si uiderit auersis confossum uulneribus.

75 Lacon quidā ad Rhodiū Diagoram, qui in Olympijs & filios, & ex filio filiaq; nepotes uidisset coronari, Morere, inquit, Diagora, non in Olympum ascendes: sentiens tum optimū exire de uita, quū res sunt prosperrime. Ita Plutarchus in Vitis. Meminit & Cic. in Tusculanis quaestionibus, libro primo. Lepos est in ambiguo: nā Olympus mōs est, in quo singulis lustris peragebatur Olympica certamina, & pro caelo accipitur.

76 Lacon quidam pædagogus pueri cura suscepta, quum interrogaretur quid esset illum dociturus, Efficiam, inquit, ut honestis delectetur, turpibus offendatur. Nihil efficacius ad ueram felicitatem, quam amare uirtutem propter se, odisse uitium propter se.

77 Spartanus quidam interrogatus, quid conferrent utilitatis pueris adhibiti pædagogi, Efficiunt, inquit, ut quæ sunt honesta, eadem pueris fiant etiam iucunda.

78 Agelilaus dicebat, sibi iucundū esse laudari ab his qui non uererentur & uituperare, si quid displicuisset. Tales enim si quid laudant, iudicio laudant, nō metu aut adulatione.

79 Demonides amissis furto crepidis, precatus est, ut eius qui sustulerat, pedibus conuenirent. Visus est bene precari, quum illi magnum precaretur malum, uidelicet pedes distortos, quales habebat Demonides.

80 Lacedaemonij cum Smyrnaeis egentibus cōmeatum misissent, atq; illi beneficiū uerbis attollerent, Lacedaemonij sermonē interrumpentes, Nil magni est, inquit, Hęc enim collegimus unius diei prandio nobis & iumentis detracto. Gratius est beneficium quod extenuatur ab eo qui cōfert. Nam qui quod largiuntur exaggerant (qui plerisq; mos est) bonam gratiæ partem amittunt.

81 Lacydes Arcefilai familiaris, Cephisicrati crimen lesæ maiestatis deprecanti, unā cum reliquis amicis aderat. At quum accusator annulum exhiberi flagitaret, per quem coargui poterat: isq; clam in terram demisisset, Lacydes sentiens pede imposito textit. Inficiatus est igitur Cephisicrates & absolutus. Mox reo iudicibus, ut mos est, agēti gratias, quidam e iudicum numero qui uiderat, iussit ut Lacydi quoq; gratias ageret.

82 Arcefilaus quū arderet podagrae doloribus, cumq; Carneades inuississet, atq; exiret tristis, Mane, inquit, Carneade, nihil enim illinc huc peruenit, ostensis pedibus & pectore: Sentiens pedes quidem dolere, sed animum dolore uacuum esse.

PRISCA LACEDÆMONIORVM INSTITVTIA

1 Ad publica cōuiuia ingredientibus, qui natu erat maximus singulis ostendebat fores, dicens, per has nullus egreditur sermo, admonēs nihil effutiendū, si quid liberius dictum esset in conuiuio. Hunc morem instituit Lycurgus.

2 Quoniam apud Lacedaemonios in summo precio erat ius, quod illi nigrum appellāt, adeo ut seniores hoc cōtenti non desiderarent carnes, sed eas iuuenibus cederent, Dionysius Siciliae tyrannus dicitur huius gratia coquum emisse Laconicū, eiq; mandasse ut sibi hoc ius apparet, nullis parcens impendijs. Quod ubi rex gustasset, ac displicuisset, expuit. Tum coquus, hoc, inquit, ius o rex sumendum est postea quā te Laconum more exercueris, & in Eurota laueris. Festiuus hoc narratur à M. Tul. Tusc. quaest. lib. 5 in hoc uarians à Plutarcho, quod scribit illū Spartē in phiditijs cœnauisse, & à cœna negasse sibi nigrum illud ius quod cœne caput erat placuisse: tum q̄ illud coxerat respondisse, minime mirum si displicuisset, condimenta enim deesse: ac Dionysio rogante quæ tandem illar' Labor, inquit, in uenatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis: his enim rebus Lacedaemoniorum epulas conditi.

3 Lacedaemonij postea q̄ moderate biberunt in cōuiujs publicis, discedunt absq; tædâ non enim fas est illis ad lumen incedere, nec hac uia, nec illa, quo consuescant in tenebris noctuq; cōfidenter & intrepide ire. Id interdū in bellis usu uenit ut necesse sit.

4 Idem literas quidem discabant ad usum, cæteras uero disciplinas exoticas eijciebant, nec minus homines harum professores quam ipsos libros. Hęc autem erat illorū eruditio, bene

bene parere magistratibus, patientē esse laborum, & in prælio aut uincere aut mori. Hoc animo fuerunt olim & Romanorum quidam, qui philosophos Græcos urbe pepulere, quod curiosis disciplinis auerterent iuuentutem ad ocium & ignauiam, redderentq; ad differēdum quidem instructos, ad gerenda uero reip. munia inutiles. Quid illi dixissent, si sophistarum gryphos, si nominaliū & realium frigidissimas argutias audissent?

Perfeuerabant absq; tunicis uestem unicam accipientes, corporibus squalidi, quippe à balneis & unguētis ferē in totū abstinentes. Nemo tales facile inuadit tum inopes, tum duros: nec malis artibus cogebantur rem quærere, qui tam paruo contenti sunt. Hac Lacedaemonij, qui nec philosophorū dogmata, nec Christiū nouerant: & non pudet nos de licitarum nostrarum? Anachoritas uocamus, qui quatuor uestibus contenti sunt.

Iuuenes uero gregatim ac turmatim dormiebāt supra stibadas, herbæ genus quas ipsi sibi congerebant ex arundine apud Eurotam nascente, cuius summa non ferro, sed manibus defringebant. Per hyemem uero substernebant sibi, quos uocant lycophanes, ac stibadjs cōmiscabant, quod ea materia caloris quiddam habere uideretur. Vbi sunt nunc qui toto corpore plumis anserinis indormientes queruntur ob duriciē sibi dolere latera?

Amare puerorum indolem, qui probo ingenio uidebantur, permissum illis erat, cæterum abuti illis turpissimum habebatur, quasi corpus adamaretur potius quam animus. Quod si quis accusatus esset, quod parum honestam cum illis habuisset consuetudinem, is per omnem uitam infamis erat, & à publicis honoribus submouebatur. Hoc nō solum in pueris, quorum ætati consulens lex permisit grandioribus amare, sed citra turpitudinem locum habet, uerum etiam in coniugibus: non enim recte amat uxorem, qui corpus amat potius quam animam.

Mos erat ut adolescentes quopiam abuti à senioribus interrogarentur quod irent, & ad quid obiurgabatur autem, qui uel non responderet percontanti, aut friuolas causas recitaret. Senior qui non obiurgarat adolescentem ipso præsentē delinquentem, eidem poenæ erat obnoxius, quam daturus erat si peccasset ipse. Cæterum qui obiurgationem moleste ferebat, in magno erat probro. Merito puerorum errata imputantur ijs quorum partes erant ea uel arcere uel corrigere. Simul autem magna necessitas habebat, seniores ne quid testibus adolescentibus præter decorum committerent. Nam qua fronte obiurgarent iuniores, si ipsi senes essent obiurgandi?

Si quis in peccato deprehensus fuisset, is cogebatur aram quandam, quæ erat in urbe circumire, ac uituperationem interim in ipsum compositam canere, quod nihil aliud erat quam seipsum sua uoce obiurgare. Ingeniū pudore & laudis amore melius ducuntur ad honesta: uirgis ac flagris cædi seruire est.

Quin & ille mos erat, ut iuuenes non solum suos quisq; parentes reuererētur, hisq; dicto audientes essent, uerum etiam ut omnes seniores uererētur, tum de uia cedentes, tum è sedibus assurgentes, ac prætereuntibus illis taciti quietiq;. Qua re factum est, ut quisque non quemadmodum fit in alijs ciuitatibus, in proprios modo liberos, seruos ac possessiones autoritatem haberet, uerum etiam in amicorum ac uiciorum liberos ac possessiones perinde ius haberet, atq; in sua propria: ut omnia quàm maxime inter se communiter haberent, ac aliena quisq; non aliter quàm sua curaret. Intellexerunt illi quantam utilitatem haberet cōmunitas, non adacta, sed ex mutua beneuolentiā proficiscens. Quod enim à Pythagora proditum est, amicorum communia esse omnia, id illi uolebant in repub. sua quàm latissime patere. Omnes enim ciues inter se amici sunt, multo magis omnes eadem professi religionē. Postremo inter omnes homines ob hoc ipsum quod homines sunt, intercedere deberet mutua beneuolentiā.

Cæterum puer abs quopiam castigatus, si querelam ad patrem detulisset, turpe erat patri, si hoc audito non iterum filium emendasset. Si quidem ex institutione maiorum habebant hanc de se mutuo fiduciam, ut crederent neminem esse, qui cuiusquam liberis, quos quisq; pro suis habebat, quicquā imperaret inhonestum. Prima ætas quoniam nondum sentit quid turpe, quid honestū, uerberibus eget. Solent autem pueri à præceptoribus cæsi, si apud parentes queri de crudelitate eorum à quibus castigati sunt. Ea res quoniam minuebat aliorum seniorum autoritatem, hanc fenestram occluserunt liberis suis, ut omnium seniorum eadem esset in pueros autoritas.

Furantur

- 12 **Furandi ars** Furantur illi pueri etiam ex esculentis quicquid possunt, discētes dextre imponere uel dormientibus uel indiligentibus sua seruantibus. Deprehenso pœna erat uapulare & eiu- rre. Datur enim illis coena perquam tenuis, quo inopie ingenio depellētes inopiā, cogantur audaces esse & callidi. Hoc erat quur cibi inopia premerentur: quin ob id etiam dabatur illis uictus exiguus, uti consuescerent nunquam expleri ad satietatem usq̄, sed famem tollerare possent. Siquidem hac ratione existimabant illos & ad bellum utiliores euasuros, si ualere & post toleratam inēdiam perdurare in laboribus: quin & temperantiores utilibusq̄ contentos fore, si longo tempore minimis impendijs degerent: insup̄ si citra obsonium assuescerent uiuere, & quemuis cibum appositum boni consulere, existimabant corpora fore tum salubriora, tum maiora: quod subtracta cibi copia conferret ad proceritatem, dum non depressa corpora tolluntur in altum potius quam in latum, reddunturq̄ etiam pulchriora. Tenuis enim & gracilis corporum habitudo obsequitur artuum momento: obelitas uero ex cibi copia collecta, propter grauitatem oblitit. Vt ea gens nihil dabat uoluptati delictijs ue, sed in omnibus spectabat reipub. cōmoda, longe lateq̄ diffentiens à plurimorum sententia, qui sibi persuadent, nihil esse utilius, quam pueros immodico cibo potuq̄ saginare: quum ea res non modo pigros reddat, & laboribus inutiles, uerum etiam tum corpora reddat deformiora, tum ingenia crassiora.
- 13 **Musica uirilis** Nec minor illis cura fuit de genere musices, modulorū & cantionum, q̄ de uictu, cultu & cæteris quæ commemorauimus. Hæc autem talis erat, ut animi uim ac spiritus excitaret, & impetū diuino afflatui similem, adq̄ res gerendas accomodum induceret, quū reliquis Græciæ ciuitatibus magis placeret musica demulcens, & ad uoluptatē molliemq̄ effœminans animos. Nam Plato magni referre putat, quo genere musices utatur ciuitas.
- 14 **Chori tres** Quin & orationis genus simplex & in affectatum, nihil habens molle ac delicatum, nec in alijs uersabatur argumentis, quam uel in laudibus eorum qui fortiter ac genereose uitā exegissent, quicq̄ pro Sparta occubuisse, & ob id ab omnibus ut beati celebrabantur: uel in uituperandis his qui metu periculorum nihil egregij gessissent, & qui ob ignauitiam à morte cruciabilem infelicemq̄ uitam uiuerent: uel in pollicitatione per gloriæ studium accendente animos ad uirtutem, ad cuiusq̄ ætatem accommodate. Itaq̄ tres erant apud illos chori iuxta triplex ætatum discrimen, quibus in festis simul constitutis senum chorus incipiens canebat.
- Nos fuimus olim strennui iuuentuli.
Secundus in quo erant uiri robustæ ætatis, ita respondebat,
At nos sumus, si uis factio periculum.
Porro tertius qui erat puerorum, ita canebat,
Præstantiores nos futuri olim sumus.
- 15 **Musicae genus** Quin insuper apud illos erant numeri, ad quos temperarent incessum concitandis animis ad fortitudinem, audaciam, mortisq̄ contemptum accommodi, quibus utebatur tum in choris, tum ad tibiam tendentes in hostem: Siquidē Lycurgus rei bellicæ studium cum musices studio copulauit, quo nimirum nimius belladi ardor modulatione temperatus cōsonantiam aptumq̄ cōcentum haberet. Vnde mos erat, ut in bellis rex priusquam iniret prælium, musis sacrificaret, quo pugnantem facinora æderent digna, quæ scriptis honestaq̄ memoria celebrarentur. Nec permittebant ut quisquam aliquid de ueteri musica mutaret, adeo ut Terpandrum quum esset antiquissimus, & omnium eius qui citharæ ceterorum præstantissimus, egregiusq̄ gestorū heroicorum celebrator, tamen Ephori multa uerint, eiusq̄ citharam arrepta paxillo affixerint, quod unam tantum chordam in ea præter necessitatem intendisset, ob uocis uarietatem, Non enim probant modos nisi simplicissimos. Ac Timotheum certantem in Carneis (id festum erat in honorē Carni cuiusdam uatis institutum: Pausanias autem indicat apud illos Apollinem dici Carnion) ex Ephoris quidā arrepto ense interrogaret, ex utra citharæ parte incidit uellet chordas quæ accesserant ultra septem. Vt ubique gens illa frugalitatem colebat, luxum horrebat, metuens à maiorū institutis recedere, quod ex his fontibus nasci solet omnis rerum publicarum perniciēs.
- 16 Quin & sepulchrorum uniuersam superstitionē sustulit Lycurgus, permittens ut non solum intra ciuitatem humarentur cadauera, uerum etiam ut monumenta templis uicina haberentur.

haberentur. Submouit & funebres expiationes: nec concessit, ut quicquam unā cum cadauere sepeliretur. Nam alia nationes si quid fuisset uiuo charissimum, id mortuo addabant in sepulchro, damosa simul ac ridicula superstitione, quasi mortui sentiant aliquid: sed in puniceo amictu, & oleæ folijs ex æquo positos, omnes sepeliri iussit. Vetuit etiam titulos, & inscriptiones addi monumentis, præterquam eorum, qui in bello cecidissent. Sustulit autem & luctus & funebres nœtias, quas reliquorum hominum uulgus incredibili sumptu & apparatu, etiam per conductos ploratores celebrare consueuit, magna specie dementiæ, quasi manum sit ullus sensus: aut si quid sentiunt, hsdem rebus delectetur, quas in uita non iudicio, sed animi uitio dilexerunt.

Peregrinari illis concessum non erat, ne morum peregrinorum, uitæq̄ incompolitæ contagium attraherent. Quin & peregrinos urbe exigebant, ne paulatim inundantes mali cuiuspiam ciuibus existerent magistri. Quisquis autem ciuium non tulisset libero rum suorum iuxta patrios ritus institutionem, iure ciuili priuabatur. Rursus narrant quidam, quicumque peregrinus Spartanæ ciuitatis institutis sustineret exerceri, eum ex Lycurgi sententia admitti in eam ciuilitatis portionem quæ fuerat à præcis ordinata. Cæterum uendere ius ciuitatis nulli phas erat. Perspexerat uir ille prudentissimus, commercijs exterorum ac negociatorum, ciuitates quamuis bene institutas corrumpi, quod ad nequitiam omnes sunt magis dociles quam ad uirtutem. Sed nulla mixtura perniciosior, quam quæ per imperij translationem prolationemue inuehitur. Sic influxu Græcarum nationum effœminata est Roma: sic barbarorum commercio tandem & Sparta exfamulissima facta est corruptissima: sic aliarum nationū admixtu effœminata est Gallia, non nihil etiam Germania.

Vicinorum famulis perinde ut suis uti mos erat, si quando quis opus haberet. Itidem & canibus & equis, nisi forsitan histum opus esset hero. Quin & ruri si qua re quis egeret, apertis foribus, & ablati ab eo qui habebat ad usum præsentem accommodis, obli gnabat locum unde abstulerat atq̄ abibat. Inter huiusmodi mores ubi locū inueniret insatiabilis auaritia: ubi rapacitas aliena pro suis uindicantium: ubi supercilium è diuitijs sumptum: ubi latronum immanitas ob aliquantulum nummorum uiatorem ignotum & innocuum iugulantium: Diceret hos germane Christianos, si pro Lycurgo Christum nacti fuissent legum latorem.

In bellis utebantur puniceis tunicis, siue quod hic color uidebatur illis aliquid habere uirile: siue quod sanguineus coloris rubor plus terroris incuteret bellorum imperitis: siue ne protinus conspicuum esset hostibus, si quis uulnus accepisset, sed utiliter lateret, ob uestem sanguini concolorem.

Si quando strategemate, hoc est, callido consilio superassent hostem, Marti bouem im molabant: sin aperto prælio, gallum: hoc pacto consuefacientes belli duces, ut non solum fortes essent ad prælium, uerum etiam callidis cōsilijs aduersus hostē instructi. Præclarus enim existimabāt hostē ingenio citra sanguinē deijcere, q̄ pugna plerūq̄ utrinq̄ cruenta.

Quum deos comprecantur hoc uotis addunt, ut possint iniuriam pati, quod neminem iudicarent ad gerendum imperium, aut alioqui magnas res obeundas idoneum, qui quauis iniuria commoueretur.

Summa comprecationis hæc erat, ut dijs bonis adderēt honesta, præterea nihil. Non aliquid petebant uirtutis præmium q̄ honestam famam, quū multo alta sint aliarū gentiū uota, non solum multiloqua, uerum etiam inutilia, nonnunquā & turpia à dijs postulauerunt.

Venerem quam illi uocant *μορφω*, armatam colunt, quin omnes etiam deos deasq̄ hac figura fingunt ut lanceā teneant, hac imagine significātes omnes esse bellica uirtute præditos. Quoniam nihil ducebant turpius ignauia, nihil bellica uirtute pulchrius: tali specie proponebant deos suos, quales cupiebant esse ciues. At cæterorum Græcorum theologia faciebat deos ociosos & quietos, eoq̄ fingebāt illos gestu recumbentiū. Porro quum archetypum omnis honesti petendum sit à numine, periculofum est reipub. tales facere deos, quales si quis imiteretur, inutilis aut perniciosus sit reipublicæ futurus.

Iam & prouerbio celebratum est apud illos, admota manu fortunam esse inuocandam: quo significabant, sic esse inuocandos deos, ut simul & manum apponamus, & nostram addamus operam, alioqui frustra inuocari. Verum est, numini acceptum ferri oportere,

Superstitio fu-
nerumPeregrinatio
res

Communitas

Callide

Consilium in
bellis

Tolerantia

Vota

Armati dij

Industria

si quid in actionibus hominū prospere cedit, sed non fauet numen ociosis, ac pigris: uult sua munera ad nos, per nostram uenire industriam, ne stultū uideatur, si faueat ipsius dona contemnentibus.

Temulentia 25 Pueris ostendebāt seruos, qui uino essent temulenti, quo magis abominarentur ebrietatem, uidentes quā deforme spectaculum sit, homo immodico madens uino, quamq; dementi similis. Immo cogebant Helotes quā plurimum bibere, deinde saltationes ineptas saltare, & carmina quādam ridicula canere. Ita quod alij prolixo sermone uix persuadent, sobrietatem esse rem honestissimam, ebrietate nihil esse homine indignius, illi compendio ponebant ob oculos, sed in mancipijs, ad quorum mores degenerare in genuis turpissimum est.

26 Mos erat apud illos, non pulsare fores atriorum, sed uoce foras euocare si quid uellēt. Adeo nihil clam geri uolebant, sed propalam omnia.

Par simonia 27 Strigilibus quibus sudor abstergetur, non ferreis sed arundineis utebantur in balneis, ut minus operosis, paruq; parabilibus; nusquā nō memores frugalitatis ac parsimoniae.

28 Comœdias & tragœdias non audiebant, ut nec serio nec ioco quicquam audirent repugnans legibus. Leges enim prohibent supra, incestum & adulteria, prohibent dolos, iniurias, furta, ceteraq; flagitia: at in fabulis talia poetæ dijs affingūt. Nec placuit illis quorundam excusatio, fabulas ad uoluptatem fingi, non ad fidem ueri. Voluptas ea corrumpit imbecillum animos. Hanc ob causam Archilochum poetam quum uenisset in Lacedaemonem, eadem hora expulerunt, quod intellexerant ab illo scriptum, satius esse abijcere arma quā mori. Carmen sic habet,

Scuto aliquis gaudet Saforum, quod bene pulchrum

Deferui nolens inter opaca rubi.

Ille quidem clypeus ualeat, quoniam mihi posthac

Illo haud deterior forsitan obueniet.

Lenitas pra 29 Virginib. ac pueris sacra erāt coia, quo uel sic puellae ad masculinū robur proficerent. 30 Sciraphidam mulctarunt Ephori, quod à multis erat iniuria affectus. Interpretabantur enim illius ignauiam esse in causa, quod complures auerent eundem laedere. Nam qui ueterem impune fert iniuriam, inuitat nouam. Si qui primus laeserat delatus dedisset poenas legibus, ceteri temperassent ab iniuria.

Seueritas 31 Scutiferum militem interemere, quod scuto non nihil purpurei panni intertexuisset. In tantum horrebant exemplum peregrinae luxuriae, non ignari, ex minimis initijs incubicabilem uitiorum colluuiem inundare, eoq; tutissimum esse iudicantes principijs obstare. Ob id in primos autores seuerissime animaduertebant. Plurimum nocuit rei publicae quisquis fenestram uitijs aperuit.

Peregrini mo 32 Adolecentulum ex eorum numero qui exercebantur, increpauerūt, quod uiam nosset quae ducit in Pyleam: adeo studebant suos à peregrinationibus ac rerum exoticarum cognitione seruare alienos, ne per occasionem à patrijs institutis degenerarent: praesertim cum Arcadia, cuius est Pylea, luxu delitijsq; barbaricis esset corrupta.

Loquacitas 33 Ctesiphontem elecerunt, qui se profitebantur de re quauis totum diem posse dicere, dicentes, Boni oratoris esse, sermonem habere rebus parem. Nulla in re iustus putarūt adhibendam frugalitatem quā in oratione, quam Hesiodus nō aliter quā preciosum thesaurum parcissime censet esse de promendam ad usum, non ad ostentationem.

Pueritia dura 34 Pueri apud illos in ara Dianae, cui ab indejicibili uirtute cognomē Orthia, flagellis ex more totum diem caeduntur: itaq; frequenter durant ad mortem usq; hilares ac læti, contentates inter sese de uictoria, quis ipsorum diutissime fortissimeq; toleret uerbera, uictor cum primis celebris habetur. Hoc certaminis genus appellant *ἀγμῶσις*. Renouatur autem quotannis. Huius consuetudinis originem indicat Plutarchus in uita Aristidis. Quū Paulantias paulisper semotus à statione militum rem diuinā faceret, Lydi aliquot incurfione facta, sacrificiorum apparatus diripuerunt: quos ipse cū comitibus suis comprehensos, quoniam inermes erant, loris cecidit. In huius facti memoriam fieri coeptum est Spartae quod retulimus. Paulantias in Laconicis diuersam adfert huius consuetudinis causam. Quum Limnates, Cynofurenfes, Mesoani, & Pitaneſes Dianae sacrificarent, in dissidium uenerunt, ex dissidio ad pugnam, adeo ut multis caſaueribus ara compleretur, reliquos

reliquos pestilentia consumpsit. Hinc proditum est oraculum, aram Dianae humano sanguine expiandam esse. Quum igitur immolarent cuiuscq; fors obuenisset, Lycurgus eam mactationem uertit in flagellationem adolescentulorum. Ita factum est, ut citra necem hominum ara sanguine humano expiaretur. Hoc exemplū ut imitari sit ineptū, ita nobis exprobrat immodicam indulgentiā erga pueros, qui sic in delitijs eos educamus, ut ad studiorum quoq; laborem sint inuiles, & omnis increpationis quamuis blandē impatiētes.

Hæc utcunq; assumentur, unum tamen quiddam ad honestatem, ac beatitudinē conducens ciuib. suis praestitisse uidetur Lycurgus. Quid hoc? Assatim ocij, propterea quod sedentarias artes in totum attingere phas non erat. Neq; prorsus opus erat ullo opificio negotioq; operoso ad quaestum, postea quā diutius in totum tūm ad mirationem, tum honorem ademerat. Sed Helotes, hoc est, mancipia colebant illis agros, fructumq; reddebant à maioribus praesinitum. Sunt & hodie qui hoc exemplum imitentur, per seruos, aut conductitias operas, aut per eos quos ex liberis seruos faciunt pleraq; facientes, nō ut ipsi interim uacet meditari meliora, sed ut ocium habeant bibendi, aut ludendi aleam.

Erat autem detestabile, si quis alicui pluris locasset agrum, quā erat praescriptū: quo simul & mancipia lucri gratia libentius inseruirent, nec ciues plus solito quaererēt. Quāto consilio ea gens omnium uitiorum materiam in mancipia rejiciebat, ab ingenuis arcebat, contra quā reliquae faciebant nationes, quae liberis luxus, libidinis, auaritia, temulentiaq; seminaria uindictant, seruos ad paupertatem & frugalitatem adigunt.

Interdictum erat illis nauticam exercere, ac naualibus uti pugnis, tametsi post naualibus praesijs mare potius abstinerent, quum perspicerent ciuium mores corrumpi. Sed denuo ab hac sententia mutati sunt, quemadmodum in ceteris omnibus. Vbi pecunia sunt in Lacedaemoniorum regionem conuectae, qui eas importarant morte damnati sunt. Siquidem Alcament ac Theopompo regibus hoc oraculum erat redditum. Pecuniarum amor Spartam perdet. Nichilo secius tamen Lyfander deuictis Atheniensibus, magnam auri argentiq; uitam inuexit, nec solum pecunias receperunt, uerum etiam ipsi uiro honos est habitus. Proinde Sparta donēc Lycurgi legibus uteretur, nec à iureiurando recederet, sexcētis annis in Graecia primas tenuit & legum aequitate & gloria. Ceterum quum ab his paulatim defluerent, inuidaretq; obiter diuitiarum amor, & auaritiaq; malum: non solum hoc decreuit illorum potentia, uerum etiam quibus antea socijs, & amicis in bello fuerant usi, eos inimicos habere coeperunt. Porro quum ita se gererēt, tamen post Philippi Macedonis in Chæronea uictoriam, quanquam Graeci ceteri omnes illum imperatorem terra pariter ac mari declarassent, ac post hunc Alexandrum filium, euerſis Thebanis, soli Lacedaemonij tametsi ciuitatem haberent nullis cinctam muris, essentq; non modo perpauca propter assidua bella, sed multo quā antea imbecilliores captu faciles essent facti, quoniam adhuc seruabant admodum exiguas quādam Lycurgiarum legum scintillas, non se praebuerunt belli socios, neq; ceteris Graecis, neque post Macedonicis regibus, neq; in commune cum illis concilium uenerunt, neque tributum pendere coacti sunt: donec per omnia contemptis Lycurgi legibus, à proprijs ciuib. tyrannide oppressi sunt, ita ut nihil iam reliquum esset patriae institutionis, sed reliquorum similes effecti, & gloria, & libertate quam prius obtinuerant exuti sunt, & in seruitutem traducti: ac nunc quemadmodum ceteri sub Romanorum uiuunt imperio. Graue documentum uniuerſis, imperia uirtute parari: auaritia, luxu, delitijsq; uel perire, uel uerti in tyrannidem.

APOPTHEGMATA LACAENARVM

Archileonis Brasidae mater, post obitum filij quum Amphipolitae quidam uenissent Spartam, eamq; inuiferent, percontata est nūm honeste, & ut Spartano dignum erat, occupauisset: illis inuenis uirtutem amplificantis ac dicentibus, eū in bellicis negocijs Lacedaemoniorum omnium esse praestantissimum, respondit, O hospes, honestus quidem ac strenuus erat filius meus, sed multos illo praestantiores habet Lacedaemon.

Gorgo Cleomenis regis filia, quū Aristagoras Milesius Cleomenem ad bellum pro Ionibus aduersus regem Perſarum suscipiendum hortaretur, magnam pecuniarum uitam pollicens, quantoq; magis ille recusabat, tanto plus adderet promissa summae, Pater, inquit, corrumper te hic peregrinulus, ni ocys eum ædibus extruseris. Vbi nunc sunt qui

- dicunt, autum mulierum genus, quum Gorgo pro hostatrice patri fuerit dehortatrix:
- 3 Eadem quum pater aliquando mandasset, ut cuidam mercedis nomine daret frumentum, & elogium addidisset, docuit enim me uinum reddere suauius. Ergo, inquit, o pater, & uini plus bibetur, & qui bibent deliciares deterioresque reddentur. Quis satis prædicet hanc puellam, & sene & uro seueriorem? Atqui solet hic sexus maxime captiue rebus suauibus.
- 4 Eadem quum uideret Aristagoram a quopiam e famulis calcari, Quid, inquit, pater? Seuerè Hospes iste manus non habet? Existimabat non ferendas uiri delicias qui in eo abutebatur famuli opera, quod ipse suis manibus facere sibi poterat. Et non pudet quosdã quibus uestiendis comendisque uix decem famuli sufficiunt? Opus est famulo qui uentrẽ exone turo soluat ligulas, qui foenũ aut lanã porrigat exterfuro, ac minimo minus qui abstergat.
- 5 Quum hospes quispiam molliter & ægre uestem prælongam attraheret, protrulit ho Seuerè minem, dicens, Non tu hinc abis, qui nec ea possis quæ sunt foeminarum? Mulierũ est la ciniosis & in humum defluentibus uti uestibus, quia & caudas admodum longas interdum trahunt, nec tamen grauantur onere, aut succingunt.
- 6 Gyrtias, quum Acrotatus qui illi erat ex filia nepos, e quadam puerorum pugna mul- Fortiter tis acceptis plagis domum pro exanimi relatus esset, plorantibus cæteris familiaribus ac notis, Non tacebitis, inquit: Declarauit cuius esset sanguinis. Addidit fortes nõ esse com plorandos sed sanandos.
- 7 Quum illi e Creta nuncius esset allatus de morte Acrotati, Quã ad hostes, inquit, pro Fortiter ficiceretur, nonne futurum erat, ut aut ipse moreretur, aut illos occideret? Lucundius au- Prudenter tem est audire quod mortuus est, ut & ipso & ciuitate & progenitoribus dignum erat. Quã si iners & imbellis per omne æuum uiueret. Solent autã tenerius & impotentius amare nepotes suos quã ipsæ matres. Et ubi nunc sunt quæ in morte liberorum confugiunt ad la queum, quum Gyrtias nepotem & seminecem lugeri uetuerit, nec eundem flendum pu- tarit, quod fortiter pugnans interisset?
- 8 Damatria quã accepisset filium ita se gerere in bello, ut tali matre uideretur indignus, Fortiter domum redeuntem interemit. Qua de re hoc fertur epigramma,
Transgressum leges mater Damatria natum,
Ipsa lacæna necat non Lacedæmonium.
Hoc facinus propius accedit ad barbaricam immanitatem, quã ad fortitudinẽ, utile tamen exemplum est ad exprobandam uulgo matrum nimiam in liberos indulgentiã, quæ ob hoc ipsum sæpe impotentius amant eos, quod sint nequitia corruptissimi.
- 9 Altera quædam Lacæna filium, qui deserto in acie loco fugerat, ut patria indignum in- Fortiter teremit, dicens: Haud meum est hoc germen, in quam hoc extat epigramma,
Germen iners abeas ad tartara, teq; perofus
Eprotas ceruis nec det aquam timidis.
Ignauus catulus, mala fors, hinc uade sub orcum,
I, Sparta indignus, quem nec ego peperì.
Alia quædam quum filium audisset fortiter in acie cecidisse, ait,
Plorentur timidi, mi infletus humabere nate,
Et matre hac uera dignus es & patria.
Hoc ante tributum est Tynnicho, quod tamen Philephus separatim commemorat.
- 10 Alia quædam ut audierat filium incolumem, sed fugisse ab hostibus, scripsit illi: Ma- Animo se lus rumor de te sparsus est, aut hunc dilue, aut ne sis. Præstabilius iudicauit mori, quam cum ignominia uiuere.
- 11 Alia rursus quum filij qui e prælio fugerãt, ad ipsam uenirent, Quod, inquit, itis ignaua Rustice & fugitiua mancipiar & ostẽ so uentre, Num huc, inquit, denuo subituri unde emeristis? Hoc apophthegma Cynica dignum est.
- 12 Quædam filium ad se uenientem conspicata, percõtata est quid ageret patrias quum Fortiter respondisset, periire omnes, laterem contiecit in illum occiditq; dicens: Te igitur nobis mi sere mali nuncium: Vita putauit indignum, qui cum suis perire non sustinisset.
- 13 Cuidam qui matri narraisset quã generose frater occubisset, Proinde an non turpe Animo se est, inquit, tibi non contigisse illi esse comitem?

Quædam

- Quædam filios quos habebat quinq; postea quã in bellum emiserat, ante suburbium sta- bat expectans quis esset belli exitus. Ut accessit quispiam nuncians filios illius omnes oc- cubuisse, Non istuc percontabar, inquit, ignauum mancipium, sed quid ageret patria. Is quum respondisset, a patria fuisse uictoriam, Libenter igitur, inquit, accipio filiorum in- teritũ. Egregia mulier priuatum in liberos affectum publicæ in patriã pietati posthabuit.
- Quædam sepeliebat filium, ad eam quum uilis anicula quædam accessisset, dicens, Heu fortunam o mulier: illa subiecit, Per geminos, inquit, bonam equidem arbitror. Si- Fortiter quidem cuius gratia filium peperì, uidelicet ut pro Sparta moreretur, id mihi contigit. Fortissima mulier aniculę deplorationem uertit in gratulationẽ. Huius meminit M. Tul- lius Tusc. quæst. libro primo.
- Quum mulier quædam Ionica de texto quodam suo ut preciose gloriaretur, Lacæna 16 ostensis quatuor filijs quos habebat moribus compositissimis, Huiusmodi, inquit, decet esse honestæ probæq; mulieris opera, deq; his tollere animos & gloriari. Iones operosis texturis uacant, quæ uaria picturarum habent argumenta. At Spartana docuit, nullum opus esse præclarior, quam si filios honestis moribus instituat. His enim melius ornari pa- triam, quã aulæis aut uestibus Ionicis.
- Alia quum accepisset quod filius peregre agens, in honeste se gereret, scripsit illi, Ma- lus rumor de te sparsus est, hunc tollito, aut ne esto.
- Similiter quum Chij exules uenissent Spartam, multis nominibus inculabant Pæda- retum. Eos mater Teleutia ad se accersit: ex his ubi cognouisset quæ filio obijcerent, uide- returq; filius in culpa esse, scripsit illi in hunc modum, Mater Pædareto, ut aut melius ui- ueret, aut illic maneret, desperans fe Spartæ esse incolumem. Virago mortem minata est filio, ni mores corriget suos.
- Altera filio iniuriarum postulato, Aut crimine, inquit, fili, aut uita te ipsum libera. Ma- ter in filium seuerior quã iudex, quæ extinctum malebat, quã cum ignominia uiuum.
- Alia filium claudum in aciem proficiscentem deducẽs, Fili, inquit, singulo quoq; gra- du fac uirtutis memineris. Alijs claudicationis uitium solet formidinem incutere: at hæc monuit ut ex ipso uitio sumeret animos ad rem fortiter gerendam ita cogitans, nihil est in fuga præsidij claudõ, aut uincendum est, aut moriendum.
- Alia quum illi filius redisset ex acie, atq; ex uulnere pedibus uehemẽter doleret: Si uir- tutis, inquit, memineris o fili, non solum non dolebis, uerum etiam bono futurus es anti- mo. At uulgus matrum solet filiorum dolorem suis querimonijs & lachrymis exaspera- re, hæc animauit ad doloris tolerantiam.
- Lacedæmonius quidam sic in bello uulneratus, ut ingredi non posset, sed quadrupe- dum more ambularet, quum ob id derisus erubesceret, a matre reprehẽsus est his uerbis: Quanto præstabat fili de fortitudine gaudere, quã de stulto risu pudescere? Simile nar- rat Cicero de matre Sp. Claudij, uerba mulieris sumens ex apophthegmate, quod paulo ante præcessit.
- Alia clypeum imponens filio sic illum adhortata est, Fili, aut hunc, aut super hunc: La- conica breuitate sentiens sic rem gerendam in bello, ut aut uictor clypeũ referret, aut mor- tuus in eo domum reportaretur.
- Alia rursus filio ad bellum proficiscenti clypeum imponens, Hunc, inquit, tibi pater semper seruaui, proinde tu fac serues eundem, aut ne sis.
- Alia filio dicenti quod breuem haberet gladium, Tu, inquit, adde gradum: significas nihil obsuturam gladij breuitatem, si propius ad hostem accederet.
- Alia quum audisset, quod filius fortiter in prælio se gerens occubisset: Nimirum, in- quit, meus erat. Non deplorauit mortem filij, sed de uirtute sibi gratulata est. Contra quum de altero audisset, quod ob timiditatem prælium detraçians saluus esset: Nimi- rum, inquit, non erat meus, sentiens non esse habendos pro liberis qui a parentum insti- tutione degenerassent.
- Alia quum audisset filium in prælio casum, Deponite illum, inquit, ut erat in ordine lo- catus, eiusq; locum expleat frater. Tale robur animi quã in paucis reperias uiris. Non metuuit orbitatem, modo uita patriæ impenderetur.
- Alia quum in publica solenniq; pompa audisset filium in prælio quidẽ uulisse uictoriam, sed

Tom. 4

m 3 sed

fed ex uulnerum multitudine mori, coronam non deposuit, sed glorians comitibus dixit, Quanto pulchrius est amica, in acie uictorem occumbere, quam in Olympijs parta uictoria uiuere. Quantum hæc uirago diffensitã cæteris mortalibus, quibus persuasum erat, dijs proximum esse in Olympijs ferre palmam, quum ibi non ageretur certamẽ uirtutis, sed artis & impediõrum: tum nihil esse terribilius morte, neq; quicquam esse tanti, quod uitæ factura sit emendum? Hæc nullam existimauit uictoriam speciosiore, quam quæ patriæ quæreretur, nec ullam mortem optabiliorem, q̃ quæ cum hac laude contigisset.

29 Quum quidã forori suæ narraret, q̃ fortiter ipsius filius in prælio occubisset, Quatum, inquit, illa, de filio cœpi uoluptatis, tantũ tuã doleo uicẽ, q̃ a tã honesta societate defeceris.

30 Quidam Lacenam misso nuncio sollicitauit, nũ assentiretur ut ipsi sui faceret copiam, Cui illa, respondit, Quum essem puella, parenti obedire didici, idq; feci, mulier autem facta, uiro. Itaq; si me inuitat ad honesta, uiro meo primum rem aperiat.

31 Virgo quædam paupercula roganti quam sponso dotem esset allatura, Pudicitia, inquit, a maioribus traditam. Generose professa est, eam esse pulchre dotatam, quæ mores incorruptos adferret ad nuptias.

32 Lacena rogata num ad uirũ accessisset, Non, inquit, sed ille ad me: significans sese non sibi diuinitis causa commercium habere cum uiro, sed parentibus ac legibus obtemperatem. Turpissimum enim esse fœminæ, si uirum ad coitum sollicitet.

33 Virgo quædam clanculum corrupta fœtum extinxit, tam interim patiens dolorum, ut nullam æderet uocem, adeo ut parturiens & patrem & alios qui æderant falleret. Nam magnitudinem cruciatu turpitudinis cum honestate coniuncta superauit. Generosi animi erat quod ignominiam pati non posset: factum ipsum habebat turpitudinem, quam ut effugeret, nixus, in quibus aliæ mulieres solent miseræ uoces ædere, silentio perpeffa est.

34 Alia quum uenderetur, interrogata quid sciret, Fidelis, inquit, esse. Existimabat fidem in famula quouis officio esse melius.

35 Alia similiter captiua, quum interrogaretur, quid sciret, Probe, inquit, regere domum. Et hæc non uulgaris ars est in muliere.

36 Quædam a licitatore interrogata, num esset futura proba si ipsam emeret, Etiam, inquit, si me non emeris.

37 Alia quum in auctione præco rogaret illam quid sciret, Libera, inquit, esse: significans sese captiuam quidem esse, cæterum ad illiberalia iussa non parituram. Itaq; quum emptor imperasset quædam non cõuenientia libera, Plorabis, inquit, qui tibi ipsi talem inuideris possessionem, moxq; sibi necem consciuit.

38 Agestirata quum Agidem filium exanimem iacentem uideret, exosculata faciem dixit, Nimitia tua õ silt bonitas, nimitia mansuetudo & humanitas te simul & nos perdidit. Moliebatur enim Agis facinus sanè præclarum, sed inuidiosum, nimirum ut degenerantes Lacedæmoniorum mores ad prisicam illam seueritatem reuocaret. Interim dum studeat offendere neminem, & gratificari omnibus, semetipsum in exitium coniecit.

39 Eadem laqueo guttur inferens, In hoc tantum, inquit, Spartæ utilis fui. Doluit generosa fœminæ, quod filio non licuit de patria quemadmodum uoluit bene mereri.

40 Quum Thebani irrupissent in Laonicam, & inter captiuos captiuasq; multos etiam abduxissent helotas, iusserunt illos Terpahdri, Alcmanis ac Spendonis Laonica carmina canere: illi recusarunt dicentes, id nolle filias heriles. adeo plus apud illos ualuit concaptiuarum puellarum autoritas, quam iussa uictoris. Hinc probatur quidam esse uerum quod uulgo diceretur: liberum Spartæ maxime liberum esse; contra seruum maxime seruum. Ita Plutarchus in uita Lycurgi.

41 Theand uestem induens casu brachium nudauit: cuiusdam autem dicenti, õ pulchrum brachium, At non publicum, inquit. Admonens uni pulchrum esse, non cuiuis, & laudatoris illius intemperantiam notans, qui alieni corporis nimium curiosus spectator esset.

CHILONIS LACONIS APOPTH.

1 Non dubium est quin Chilo Lacedæmonius, qui fertur unus de numero septem Græciæ sapientum, in apophthegmatis Laonicam indolem retulerit, quanquam scriptorum alteri ut opinor, uitio, non habent eandem gratiam quæ illi tribuuntur. Diogenes Laertius hæc illi ascribit, Fratri quærenti quod Ephorus ipse non crearetur, quũ ille, esset; Ego, inquit, iniuriam

iniuriam ferre nã ui, tu non: significans neminem esse idoneum magistratu, qui non possit dissimulare multa præter æquum & bonũ facta, iuxta illud, ἀγχοῦ ἀνοσοῦ καὶ ἀδικίας καὶ ἀδολείας, id est, Princeps æqua & iniqua pariter audias.

Ab Aesopo interrogatus, quid ageret Iupiter, respondit, Excelsa deprimat, depressa exaltet: indicans arbitrio numinis res hominum sursum deorsum uolui reuoluiq;.

Interrogatus, qua re docti præcellerent indoctos, Bona, inquit, spe. Doctos autem appellabat, honestis legibus ac moribus institutos, & iuxta rectã institutionẽ uitã agentes. Hi cæteris rebus pares hoc uno superant improbos, quod post hæc uitã sperant recte factorũ præmia.

Nã Lacones existimabant egregios uiros post obitũ in uitã beatã translatos fieri diuos. Dicere solet, quod Lydius lapis est auro, id aurum esse homini. Lapis enim index affertur prodit quale sit aurum, ipsum autem aurum arguit quale hominis ingenium, iuxta illud, Magistratus uirum arguit.

Iam grandæuus dicebat, se sibi nullius facti consciũ esse, cuius poeniteret, uno excepto, quod quũ esset ascitus arbiter, ut inter duos amicos finiret contouersia, nec quicquã uellet aduersus leges facere, persuasit alteri amico, ut ad alios deferret arbitriũ. Hoc pacto legem seruauit & amicũ. Hic scrupulus non nihil mouebat senis animum, quod perfectę uirtutis fuisset, nullo metu à regula legũ defletere; nec illius amicitia magnificere, qui ob sententia secundum leges non secundum ipsum datã desineret amicus esse. Quid illa sanctius anima, qui per omnem uitã, quæ illi longa contigit, hoc tantum criminis admisit?

Quidam, quorum est A. Gellius, huic tribuunt & illud, Sic ama tanquam osurus, sic oderis tanquam amaturus. Hoc dicto admonuit, nec similitates tam acriter exercendas, ut præcludatur omnis in gratiam reditus: nec amicis adeo fidendum, ut illis committas, quo si fiant inimici possint te perdere.

Docebat, neminem conuictis lacessendum, ne si dixerimus quæ lubet, audiamus uicissim quæ dolent. Habet enim & maledicẽdi morbus suam uoluptatem, sed quæ plerumq; male audiendi summo dolore pensatur. Huc alludit M. Tullius, Salustio comminans fore, ut si quam uoluptatem male dicendo cepisset, eam male audiendo perderet.

Dicebat, non committendum ut lingua præcurreret animum: admonens prius cogitandum quid loquaris, quam lingua prorumpat in uerba. Nescit enim uox missa reuerti. Cogitatio prior potest corrigi posterior meliore, ut habet prouerbiũ, uox non item.

Damnũ aiebat turpi lucro præferendum. Nam illud semel dolere, hoc semper. In actu reifacile sarciri potest, fama contaminata uix unquam diluitur. Res amissa exiguo tempore dolet, scelere conscientia semper cruciat animum. Itaq; lucrum scelere partum, damnũ est non lucrum.

Non esse tentanda quæ fieri nõ possunt. Quædã honesta sunt ac magnifica, sed magno reip. malo tentantur, si nequeas perficere. Atq; hæc est præcipua pars boni consultoris, discipere non solum quid per se optimum sit, sed quid pro temporũ ratione possit obtineri.

Rogatus quid esset difficile, Arcanum, inquit, reticere. Tanta est linguæ omnium maxime uolubilis incontinentia, quum aliõ qui nihil uideatur facilius quam silere.

Idem præcipiebat, linguam quum aliãs semper, tum præcipue in conuiuio contingendam, quod illic cibus & potus inuitet ad intemperantiam. Porro ubi plus est periculi, ibi maior est adhibenda cautio.

Nulli minandũ esse, nõ solum quod id mulierũ uideatur esse potius q̃ uirorum, uerum etiã quod minitari ei cui uelis nocere, est inimicum admonere ut sibi caueat, tibiq; ipsi lædẽdi facultatẽ adimere. Amicis autem minari, parũ est humanũ. Recte tamẽ minamur, quoties aliquem hoc remedio correctũ esse cupimus, & hac pœna decreuimus esse contenti.

Promptius ad amicorum aduersam fortunã, q̃ ad res secundas accurrendum. Rebus prosperis aduolãt quilibet, etiã minus amicisq; adsunt reslante fortuna, hi uere sunt amici.

Vxorem humilem modico apparatu ducẽdam, ne pro coniuge dominam accersas domum. Sat enim dotata uenit puella, quæ pudicitiam & honestos mores secũ adfert. Proinde hoc erat unum ex Laonicis institutis, ut uirgines sine dote nuptum irent.

Vetabat de mortuis male loqui, quod ignauum uideretur, eos incessere lingua, qui res spondere non possunt, ac turpe esset cum umbris ac laruis luctari. Nam id est quodam modo sepultum refodere.

17 *Seneſtus hor* Docebat honorem à iunioribus habendum ſeneſcuti, ut ipſi facti ſenes ab alijs habeantur in præſidio. Ea res geminam habebat utilitatem. Si quidem ut ſenem autoritas ac reuerentia temperabat ætatem laſciuam à peccando, ita ſenes cauebant, ne quid cõmitterent, quo iuuenibus uel ob ineptiam ludibrio poſſent eſſe, uel ob turpitudinem pernicioſi; ſed inter omnes iuuenes omneſq; ſenes ea eſſet reuerentia, quæ inter parentes ac liberos.

18 *Inſolentia* Admonebat ſecundis rebus elato non applaudendum nec arridendum. Inſelix felicitas eſt, quæ hominem reddit inſolentem, eoq; non plaufum meretur, ſed lachrymas. Grauiusq; peccant, qui docent inſolentiam, quàm qui utuntur. Sæpe populis clamat in auaritiã ac tyrannidem principum, quum ipſe doceat illos hæc uitia. Quidam codex Græcus habebat, *ἐπὶ τὸν μὴ ἐπιγυλάει*, id eſt, inſelicem non eſſe irridendum, ſiue inſelici non inſultandum; id enim extremæ eſt inhumanitatis.

19 *Moderate* Docuit potentia adiuſtendam manſuetudinem, ut à ſuis non tam metũ extorqueat, quàm impetret reuerentiam. Reuerentia comes eſt amor; merus odium. Amari autem non ſolum honeſtius eſt, uerum etiam tutius.

20 Admonebat, ut ſua quiſq; domui bene præeſſet. Primam enim curam debemus familiaribus; nec idoneus uideatur adminiſtranda reip. qui priuatã recte gubernare nescit. Do mus enim nihil aliud eſt quàm parua ciuitas.

21 Vincendam iram, quodis affectus ſit cæteris potentior, quam ſuperare fortius eſt, q̄q; hoſtem armatum deſcere, nec minus exitij mortalibus ſit ab ira, quàm ab hoſte.

22 *Diuinatione* Diuinationem non eſſe deteſtandam, quòd hanc deorum munus eſſe crederet, quæ ratione percipi poſſet ab homine inſigni uirtute prædico. Nam ipſe prædixiſſe fertur, futurum ut ex inſula Cuythera ſummum malum oriretur Lacedæmonijs, cuius ſitum narraturamq; cum didiciſſet, Vtinam, inquit, hæc aut nunquam fuiſſet, aut ſimul ut nata fuiſſet, ſubuerſa fuiſſet. Nam Demaratus Lacedæmone profugus Xerxi ſuaſit, ut in ea inſula claſſem haberet; ac planè Græciam ſubegiſſet Xerxes, ſi Demarati conſilium fuiſſet ſequutus. Poſt Nicias ea potitus ſtatuit illic præſidium Athenienſium, & Lacedæmonios multis cladibus afflixit.

23 *Mores in pu* Fertur & hoc illius nomine, in uia properandũ. Ex inceſſu colligitur animus, præceps arguit præcipitem, nimium lentus ignauum. Decet autem in publico compoſitis eſſe moribus. Fortaſſe deterruit à præcipiti conſilio.

24 Huic ſimillimum eſt, inter loquendum non eſſe mouendam manum. Id enim eſſe uacordium. Vnde & in Hebræorum prouerbijs eſt, Stultum digito loqui.

25 *Legum auto* Monuit obtemperandum legibus. Hoc ad principes præcipue pertinet, qui ſe credunt non teneri legibus. Nec aliunde magis florent reſpub. quàm ſi legum uigeat autoritas. Nec ſibi tyrannis oriſi poteſt, ubi ex arbitrio præſcarum legum geruntur omnia.

26 *Ocium* Dicebat, adamandam eſſe quietem, quoniam datur honeſtũ ocium, iuxta illud, *ἡσυχία κρη* Nihil enim uel tutius, uel iucundius. Nullum autem negociũ periculofius q̄q; bellum.

27 *Cautio ſui* Quin & illud huic aſcribitur, Caue tibi ipſi. Fortaſſe legendũ, caue teipſum, ſiue à teipſo, ſiue obſerua teipſum. Nam Græce eſt, *φύλαττον ἐαυτοῦ*, ut admoneat ſibi quoniam de bere ſuſpectum eſſe. Omnes ſibi cauent ab alijs, ac frequenter nemo magis hoſtis eſt homini, quàm homo ſibi, dum libidinem, dum iram, dum ambitionẽ aliãq; cupiditates adhibet in conſilium. Demior autem quem autorem ſequutus Auſonius hæc illi aſcribat.

28 *Amari ſine* Ita moderandum uitam, ut nec inferioribus ſis terrori, nec ſuperioribus deſpectui. Meritũ à ſubditis, tyrannicum eſt; negligentia uero eſt, ſic agere, ut à maioribus cõtemnaris. Hoc & ad ætatem referri poteſt. Sic temperandi mores, ut à iunioribus ameris potius q̄q; timeatis, à maioribus non cõtemnaris. Immodica ſeueritas parit terrorem; ſomnolentia, uinolentia, incogitantia ſimiliaq; uitia gignunt cõtemptum. Poteſt & ad fortunam accommodari, quæ ſi ſit uehementer ampla, parat qui metuunt citius, quàm qui amant aut reuereantur; ſi humilior, patet cõtemptui. Mediocritas igitur hic quoq; eſt optima. Auſonij carmen ſic habet,
Nolo minor me timeat, deſpiciatq; maior.

29 *Mors quate* Præterea ſic eſſe cõtemnendam mortem, ut nihilo ſecius curã habeas incolumitatis. Non enim eſt fortitudinis, ſed amicitia, ſemet temere in uitæ diſcrimen conſicere; ſed quoniam cõtemnenda tics aut inuitabilis neceſſitas urget, aut grauis honeſtaq; cauſa ſuadet, mortẽ cõtemnere fortis

fortis animi eſt. In morbo non eſt metuenda mors, ſed interim adhibenda curatio medicocris. In bello ſumendum eſt animus ad mortem paratus, ſed interim fortiter pugnandum pro uictoria. Auſonij carmen ſic legendum arbitror,
Viue memor mortis, ut ſis memor & ſalutis.
Poteſt autem & hic accipi ſenſus, Hæc ſenſus memineris te moriturũ, ut abſtineas à uitijs curiſq; ſuperuacaneis; ſed interim perinde quaſi diu uicturus ſis, ea cures quæ ad honeſtã beatãq; uitam pertinent. Multos mortis conſideratio deterret ab honeſtis actionibus; contra mortis obliuio multos inuitat ad licentius peccandum. Poteſt & ſic intelligi; Ne ſic metuas mortem, ut uiuas anxius ac triſtis, ſed uitæ ſpes mortis horrorem temperet. Hunc ſenſum indicat carmen quod ſequitur.
Triſta cuncta exuperans aut animo, aut amico.
Hæc uita præterquam quòd multis miſerijs expoſita eſt, nihil habet triſtius, quàm quòd Amicis con mortem habet certiffimam, diem mortis incertiſſimum. Sed omnia ſuperanda ſunt, aut ſolator animi fortitudine, aut amicorum alloquijs. Nullum enim in dolore remediũ præſentius quàm curas æſtusq; animi in amicorum ſinum effundere, quorum & conſolatio, & communis dolor maximam mali partem tollit.
Beneficij dati obliuifci decet, accepti meminiffe. Vulgus hominum contra facit. Si quid cui benefecerunt, & ſine fine prædicant, & ſine modo exaggerant; ſi quid in ipſos collocatum fuerit officij, mox aut obliuifcuntur, aut diſſimulant, aut eleuant. Carmen Auſonij ſic habet,
Tu bene ſi quid facias, non meminiffe ſas eſt.
Eidem hanc tribuit ſententiam, optabilem eſſe ſeneſcutem iuuenilem, moleſtam eſſe iuuetutem ſenilem. Maxima malorum pars ob quæ male audit ſeneſtus, à uitijs hominum proficiſcitur; habet autem ex ſeſe nonnulla commoda, plurimarum rerũ uſum ac memoriam, conſulendi facultatem, reuerentiam & autoritatem; hæc ſi adſint cõmoda, abſintq; incommoda, ea ſeneſtus optabilior eſt multorum iuuentute, uitijs & inertia marcete. Vi deas autem in nonnullis iuuenibus ſenilem imbecillitatem, ſenilem ſomnolentiã, ſenilem ignauiam, ſenilem moroſitatem; horum iuuentus peior eſt ſeneſcute. Nam quũ ſeneſcia careant, ſenio tamen abundant, Auſoniani uerſus ſic habent,
Grata ſeneſtus homini, quæ parilis iuuentæ.
Illa iuuentus grauior, quæ ſimilis ſeneſtæ.
Plinius & illud oraculi uice celebratum aſcribit Chiloni, *ἐγγυα, μαγάδι ἄρῳ*, ſponde, ſed noxa præſto eſt.
A. Gellius Noct. Atticarum lib. i. cap. 3. adſcribit illi quod dicã, idẽq; autore Plutarcho in lib. De anima, quendam prædicantem, ſibi nullum eſſe inimicum, rogauit, an ullum etiam haberet amicũ; ſentiens amicitias & inimicitias inuicẽ ſeſe conſequi; nec fieri poſſe, quin qui multos habet amicos, complures habeat & inimicos. Sit hic huius cõuiuij ſecundus miſſus, ſi uideatur, cui ſubiiciemus philoſophos, non omnes, ne nullus ſit finis, ſed aliquot eximios, ut uarietas excludat lectiõnis tædium. Quòd ſi quem huius patinæ maior auuiditas tenet, huic Diogenes Laertius facile ſtomachum explebit, ſi modo non habeat nimis faſtidioſum.

LIBER TERTIUS
SOCRATICA

ADLACONICAM indolem mihi proxime uidetur accedere Socrates; non tantum integritate morum, decretis ac dictorum ſale, uerum etiam tolerantia, ut dicas patria quidem Athenienſem, ingenio uero Spartano, niſi quòd Laconicam breuiloquentiam non affectauit, magis ſtudens uirtutem perſuadere quàm præcipere. Ad id potiſſimum utebatur ſimilibus & inductionibus, quas Græci uocant *ἐλεγμῶς*, cui generi non conuenit illa Laconica breuitas. Vt autem hac parte uincitur à Lacedæmonijs, ita ſanctitate dictorum ſuperat illos, quorum aliquot recenſere non ab re fuerit.
Dicebat, deos omnium optimos ac feliciffimos, ad horum ſimilitudinem quo quiſq; propius

Amicis conſolator
Gratitudo

Senectus iuue
nilis

Amicitia iun
ta inimicitia

propius accederet, hoc & meliorem esse & beatiorum. Si corrigas unius uocis numerum, nihil dici potest Christianus.

Vota qualia 2 A dijs nihil petendum, nisi bona simpliciter, quum uulgius petat bene dotata uxorem, opes, honores, regnum, longam uitam, quasi prescribentes numini, quid oporteat facere. At deus optime nouit, quid nobis bonum sit, quid non.

Sacrificia minimi sumptus 3 Sacrificia uolebat q̄ minimis impendij constare, quod dii ut non egent rebus hominum, ita magis spectant affectus immolantium, q̄ diuitias. Alioqui quum improbitissimi quicq; maxime abundant diuitijs, actum esset de rebus humanis, si malorum potius quam bonorum uictimis delectarentur. Eoq; uersum hunc magnopere probare consuevit, *καὶ δὲ τὸ αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν θεῶν.*

Hoc dictum & ad nos Christianos pertinet, qui immodicis impendij ornatus templi, peragimus sacra & parentalia, gratijs facturi deo, si quod ultra frugalem mundiciem superest, fratribus egenis erogaremus. Eandem frugalitatem adhibendam docuit in excipiendis hospitibus, eodem utens uersiculo, *καὶ δὲ τὸ αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν.*

Argute 4 Quum admoneretur ab amico, quod excepturus hospites admodum tenuem fecisset apparatus, Si boni sunt, inquit, satis erit: sin minus, plus satis.

Frugalitas 5 Docuit abstinendum a cibis, qui non esurientem incitaret ad edendum: & a potu, qui non sitientem intuitaret ad bibendum. His enim rebus non est utendum, nisi quatenus corporis necessitas exigit.

Frugalitas 6 Dicebat optimi condimentum esse famem, q̄ & optime edulcaret omnia, & nullius esset impeditum. Vnde ipse semper iucunde edebat ac bibebat, quia neutrum faciebat nisi esurientem ac sitientem.

Affectus cohibiti 7 Quin & ad famem ac sitim tolerandam exercuerat sese: post sudorem enim e palaestra collectum, quum alij potum uehementer appetunt, nunquam bibebat de primo crateret rogatus quamobrem id faceret, ne consuescam, inquit, obsequi affectibus. Interdum enim licentia, noxium est bibere: hic quum ratio suadet abstinentiam, affectus hortatur ut bibas, magis obtemperandum est rationi.

Voluptas ex uirtute 8 Dicebat eos qui se ad continentiam ac frugalitatem exercuissent, & longe plus habere uoluptatis, ac minus dolorum, quam qui summa cura undique pararent oblectamenta, quod uoluptates intemperantium praeter animi sibi male conscij cruciatum, praeter infamiam ac paupertatem, frequenter ipsi etiam corpori plus adferant molestiae quam delectationis. Contra quae sunt optima, eadem sunt iucundissima si quis assuerit.

Seruire uoluptatibus 9 Aiebat esse turpe, si quis sua sponte seruiens uoluptatibus, talem se faceret, quales nemo domi suae uellet habere seruos. Talibus autem nullam salutis spem reliquam esse, nisi pro eis deos comprecarentur alij, ut bonos dominos nancisci possent, quando prorsus decretum erat seruire. Existimabat autem nullos sceleriore miserioresq; seruire seruitutem, quam qui & animo & corpore seruirent uoluptatibus.

Prodesse pluribus 10 Interrogatus quam ob rem ipse non administraret rempublicam, quum administrandi ratio nem optime sciret, respondit, Eum utiliore esse ciuitati, qui multos efficeret idoneos gubernanda reipublica, quam qui ipse recte gubernaret. Idem mihi respondit Nicolaus Leonicensis Ferrariae, demiranti quur artem medicandi, quam profitebatur, ipse non exerceret, Plus, inquit, ago, docens omnes medicos. Nec dissimile mihi respondit unicus studiorum meorum Moecenas Guilielmus archiepiscopus Cantuariensis sacerdotium improbe recusanti, dicentiq;, Qua fronte fruar illorum pecunijs, quibus ut lingua ignarus nec conuocari possim, nec monendo, nec consolando adesse, nec ullum boni pastoris officium praestare: Quasi, inquit, non plus efficias, qui libris doces pastores omnes, quam si uni rusticanae plebeculae inseruas. Fastus sum, amice dictum, mihi tamen non persuasit.

Fama quomodo paranda 11 Rogatus quo pacto quis posset honeste assequi famam, Si talis, inquit, esse studeas, qualis haberi uelis. Veluti si quis bonus tibicen haberi cupiat, ea praestet oportet, quae a probatis tibicinibus fieri uiderit. Quemadmodum qui medendi est imperitus, non ideo medicus est, quod pro medico ascitus est, & uulgo medicus appellatur: ita non statim princeps est aut magistratus, qui populi suffragijs declaratus sit, nisi sciat artem gubernandae ciuitatis.

Artem gubernandi 22 Dicebat, uehementer absurdum esse, quum artes sedentarias nemo profiteatur absq; dedecore, qui eas non didicerat, neq; quicquam scriinium faciundum locet ei, qui rudis sit eius officij: ad publicos magistratus admitti, qui nunquam dederunt operam disciplinis, sine quibus nemo potest recte magistratum gerere: quumq; nemo non detestatur sit eum

eum qui clauo affideret ignarus artis nauticae, multo magis detestandos, qui rempublicam capesserent ignari politicae philosophiae. Neq; eum putabat appellandum impostorem, qui a persuaso quopiam pecuniam aut uasculum acciperet, quod non posset reddere: sed illos magis impostores habendos dicebat, qui dolo persuaderent se idoneos gubernandae reipublicae quum sint homines nihili. Hoc dictum multo magis ad principes, magistratus & episcopos Christianos pertinet, quam ad ethnicos.

Dicere solitus est, nullam esse possessionem preciosiorem uero bonoq; amico, nec alij unde plus fructus aut uoluptatis capi. Itaq; praepostere facere multos, qui pecuniae dispensandum grauius ferunt, quam amici iacturam: quicq; se beneficii perdidisse clamant gratis collocatum, quum eo sibi conciliarint amicum quouis lucro potiorem.

Vt illis committimus statuas faciendas, a quibus uidemus aliquot statuas eleganter factas: ita non sunt admittendi in amicitiam, nisi quos cognouerimus erga alios praestitisse fidos & utiles amicos.

Quendam acrius castigantem seruum percontabatur, quamobrem ita fauisset: quoniam niam, inquit, quum sit obsoniorum uoracissimus, tamen ignauissimus est: quumq; sit aut diffusus, tamen desidiosissus est. Tum Socrates, Nunquam ne, inquit, considerasti, uter uestrum plurib; egeat uerberibus, tu ne an famulus? Vtina tibi quisq; dicat, quod illi Socrates, quoties hoc in alijs reprehendit, punitq; idem quod sibi ignoscit, aut si non idem, crebro deterius.

Cuidam cupienti quidem ire ad Olympia, sed itineris labore deterrito, Quum, inquit, domi saepenumero totum prope diem ambules, ante prandium, rursus ante coenam: si domesticas ambulationes proferas ad quinque se xue dies, facile peruenies Olympiam. Docuit uir ingeniosus, id quod terret in aduendis laboribus, imaginationem esse potius quam ipsum laborem. Si quid honestae rei gratia periculi, dispendij, aut laboris suscipiendum est, excusamus, derideamus, horremus, quum frequenter ultro in rebus nihili, non enim dicam turpibus, plus impendamus. Ita quidam inuitati ad studia literarum, excusant ualitudinem, insomnia, impendia librorum, quum interim totam noctem ludant aleam, potatione contrahant febrim, podagram, hydropem, & lippitudinem, scortatione paralysim, aut scabiem nouam, quam Gallicam appellant.

Quendam conquerentem se defatigatum longo itinere rogauit, num puer ipsum potuerit consequi. Ait, Rogauit, uacuum ne an aliquid ferens oneris. Portauit, inquit, non nihil sarcinarum. Quid, inquit, queritur ne ille se defessum? Quum negaret, An non pudet, inquit, te molliciei, qui uacuum ambulans defessus fueris, quum ille gestans sarcinam non queratur se fatigatum? Ostendebat Socrates, seruum in hoc feliciorum domino, quod ad labores exercitior minus sentiret molestiam.

Admonere solet, quod apud alios diceretur edere aut conuiuari, apud Athenienses dici *ὄψωνος*, qua uoce dicebat nos admoneri, eo temperamento sumendum cibum, ut nec corpus, nec animus oneretur: huc opinor alludens, quod *ὄψωνος* sonet uehi, unde *ὄψωνος* uehiculum, quanquam *ὄψωνος* dicatur & cibus, eoq; additum *ὄψωνος*, ne sarcina iusto grauior imponeretur corpori.

Dicebat, optime natis ingenuisq; potissimum adhibendam rectam institutionem. Idem enim in his usu uenire quod in equis, in quibus qui feroces sunt ac generosae indolis, si statim a primis annis recte instituatur, egregij & ad omnem usum accommodi euadunt: sin minus, efferati, intractabiles, & ad nihil utiles. Eoq; fit, ut feliciss. quaeq; ingenia corrumpantur inscitia instituentium, qui mox equos uertunt in asinos, quod erectis ac liberis animis imperare nesciant.

Dicitabat, illi impudenter facere, qui quum boues efficeret pauciores, postularet tamen haberi bonus bubulcus: sed multo absurdus esse, si quis haberi uelit bonus reipublicae gubernator, quum ciuium numerum imminuat. Hoc dictum torsit in Critiam & Chariclem, qui multos ciuium trucidarant. Nec illos id latuit: Critias enim illi minatus est, ni sileret; fore ut ipse quoq; faceret boues pauciores: et quod minatus est uerbo, re praestitit. Nam huius opa Socrates perijt.

E priscis autoribus selegit uersiculos aliquot, quos prouerbiorum uice frequenter usurpabat, quorum est ille Hesiodius,

Ἐργον ἄδελφ' ὀψιδ' ἔσται, ἀεργὸν δὲ ὄψωνος. Id est, Non probrum est operari, aut est cessatio probrum.

Quo *ὄψωνος* turpe

Amicus sive

E factis iudicium

Punire in alijs quod ipsi

Spontaneilla

Bores

Seruus domi

no melior

Sobrietatis in

edulij

Indoles erecta

Quo dehortabatur iuvenes non solum ab ocio, uerum etiam ab actionibus infrugiferis. Siquidem eos appellabat ociosos, qui alea, computationibus, & scortis aetatem absumerent.

22 Curiositas Item i. lud. Homeris, ut indicat Gellius ac Laertius, *ἄλλοι οὐ μὲν ἄποισι κἀκὼν ἀγαθὸν ἔτερον ἔτερον* Id est, Aedibus in nostris quae praua aut recta gerantur.

Eo non solum reuocauit auditorem a curiositate rerum alienarum, uerum etiam a disciplinis non necessarijs: uelut ab exacta cognitione astrologiae, aut geometriae, aut causarum naturalium, aut rerum ultramundanarum, ad cognitionem ethices, cuius scientia praestat, ut nobis ipsi noti simus, utque rem domesticam aut publicam utiliter administremus.

23 Curiositas Eodem spectat & illud, quod illi adscribitur, & in primis celebratur, Quae supra nos, deque meteorologis nunquam disputaret.

24 Patienter Quum in uia quidam illi per lasciuam calcem impigisset, admirantibus quod id pate retur, Quid facerem, inquit illis hortantibus ut uocaret hominem in ius, Ridiculum, inquit, si quis asinus me calce percussisset, diceretis mihi, uoca illum in ius? Nihil putabat inuoluisse inter asinum, & hominem brutum, nullaque uirtute praeditum: ac uehementer absurdum uideri, non pati ab homine, quod ab animante bruto passurus sis.

25 Moderate Quidam ab eo salutatus non resalutauit, nec id moleste tulit Socrates: amicis autem admirantibus, & ob hominis inciuilitatem indignantibus dixit, Si quis nos preteriret, peius affectus corpore quam nos sumus, nequaquam illi succenseremus: quum igitur illi succensum, qui peius affectus est animo, quam nos sumus?

26 Salse Euripides obtulit Socrati librum ab Heraclito conscriptum, eo lecto rogauit quid illi uideretur. Per Iouem, inquit, quae intellexi mihi praecleara uidentur, qualia puto & ea quae non intellexi, sed opus est Delio quopiam natatore. Notauit perquam false affectatam eius scriptoris obscuritatem, unde & *ὀνομαζόμενον* cognomen inditum est. De Delio natatore diximus in Chilliadibus.

27 Munus inuile Quum Alcibiades illi spaciosam aream offerret dono, in qua sibi domum aedificaret, Quid, inquit, si mihi calceis opus esset, num corium dares unde mihi calceos conficerem? Et si dares, an non ipse ridiculus essem si acciperem? Hac similitudine munus inutile recusauit.

28 Frugalitas Per forum obambulans, quum aspiceret mercium copiam, quae illic uendebantur, ita secum loqui consueuit, Quam multis rebus ego non egeo, aut alij cruciantur animo ita cogitationes, quam multa mihi desunt. Socrates sibi gratulabatur, quod iuxta naturam uiuere, ac paucis affuetus, aurum, purpuram, gemmas, ebur, aulacum, reliquasque diuitum delicias, nec cuperet, nec egeret, quas dicere solent magis necessarias agendis tragicedij quam ad usum uitae. In hanc sententiam usurpabat uersus Iambicos poetae nescio cuius.

*τὰ δὲ ἀργυρέματα δίδωμι, ἢ τὰ πορφύρεα
Εἰς τὸν τραγῳδῶν ἄριστον, ὅτι εἰς τὸν βίον.* Id est, Argentea ista haec uasa simul ac purpura Tragediarum accommoda histrionibus Sunt ad beatam conferunt uitam nihil.

29 Frugalitas Dicere solitus est, eum esse dijs simillimum, qui paucissimis egeret, quum dijs omnino nullius egeant rei. At uulgus diuites dijs proximos existimat, quorum delictis nihil satis est. De his enim dictum est in comedia Terentiana, Quam uos facillime agitis. Hoc autem Homerus dijs tribuit, quos appellat *θεῶν ἀγοῦντας*; id est, facillime uiuentes. Facillime autem uiuit, qui paucissimis contentus est.

30 Frugalitas Dicebat, qui suauiter ederet panem, huic non esse opus obsonio: & qui suauiter biberet quemlibet potum, hunc non desiderare poculum praeter id quod adest. Fames enim & sitis optime condit omnia.

31 Amicus syncretis Dicebat, cuius esse promptum, si quid rerum insignium haberet proloqui, quum difficillimum esset nominare quos possideret amicos, quum hac possessione nulla sit charior. Hoc dicto taxabat praeposterum uulgi de rebus iudicium, qui hoc negligentissime habere, quod omnium plurimi faciendum erat. Dicitur sibi uidetur cui pecuniae non nihil obtingit, & damnum deplorat cui perijt: at qui sibi parauit bonum amicum, non uidetur sibi factus beator, nec iacturam deslet qui perdidit.

Euclidi contentiosarum argutationum admodum studioso, Sophistis, inquit, o Euclides uti poteris, hominibus non poteris. Indicans; Sophisticen inutilem ad publicas functiones, quas qui affectat, eum non oportet gryphis & inanibus argutis ludere; sed hominum moribus semet accommodare.

Scientiam dicebat inuictum esse bonum: contra, unicum malum ignorantiam, quod quicumque committunt rem iniustam, hoc peccant, quod ignorant quid cuique sit tribuendum: & qui fortes sunt, non alia re fortes sunt, nisi quod sciunt ea expetenda, quae uulgus existimat horrenda: & qui intemperantes sunt, hoc errant, quod ea putant suauia aut decora, quae minime sunt. Summum igitur bonum esse dicebat, scientiam rerum expetendarum ac refugendarum.

Cuidam dicenti, Antisthenem philosophum matre Threicia prognatum esse, uelut hoc probrum impingenti uiro quod hybrida esset, patre quidem Atheniensi, sed matre barbarata, Quid, inquit, an tu putas uirum a deo praeclearum ex utroque parente Atheniensi nasci potuisset? Notans corruptissimos Atheniensium mores, ut citius e Thrace Scythiae nasci posset uir probus, quam ex Atheniensi: & hoc quod habebat probitatis Antisthenes, matri tribuendum putauit.

Dicebat, ocium possessionum omnium optimam, Ocium autem sensit non ignauiam, sed a tumultuosis negocijs, & a cupiditatibus, animi tranquillitatem uitantibus, esse quietum. *Ocium honestum*

Illud omnium maxime celebratur quod dicebat, se nihil scire, nisi hoc unum, quod nihil sciret, inquirebat enim de singulis, tanquam ambigens, non quod reuera nihil haberet certo cognitum: sed hac ironia & suam declarabat modestiam, & aliorum redarguebat arrogantiam, qui se profitebantur nihil nescire, quum reuera nihil scirent. Sophistae quidam publice profitebantur, se ex tempore responsuros ad omnem propositam materiam, horum arrogantem incertitiam saepenumero confutabat Socrates. Atque ob hoc ipsum, ut ipse quidem interpretatur, ab Apolline iudicatus est sapiens, quod quamuis omnium rerum ignorantiam cum caeteris haberet communem, eo nomine tamen illos superaret, quod suam incertitiam agnosceret, quum illi hoc quoque nescirent, se nihil scire.

Laertius & hoc illi tribuit, Caeppisse, dimidium facti. Dicebat enim dimidium operis peractum ei, qui iam esset aggressus. Sunt enim qui contando ac deliberando uitam omnem absumant. Est autem hemistichium Hesiodium; *Ἀρχήμισον πάντος.*

Qui res praecoces magnò emerent, eos aiebat desperare, quod ad tempus maturitatis essent peruenturi. Alioqui stultum est, & pluris & deterius emere, quum paulò post liceat & minoris & meliores. Ita nusquam non reuocabat hominum cupiditates rationis expertes ad sobrium iudicium.

Quodam tempore quum Euripides ita de uirtute differeret, ut diceret, *Καλὸν εἶναι πάντα εἶναι ἀφαιρῆσαι.* Id est, Haec missa temere est optimum relinquere.

Quali uirtus inueniri uix posset: surrexit Socrates dicens, Ridiculum esse, quum mancipium si non protinus inueniatur, operae pretium existimemus inuestigare: uirtutem nulla inuestigatione dignam iudicare, si non protinus contingat homini.

Rogatus ab adolescente quodam, utrum melius censeret, uxorem ducere, an non ducere. Vtrumcunque inquit, feceris, poenitebit: iudicans & coelibatum & coniugium habere suas molestias; ad quas perferendas esset praeparandus animus. Coelibatum comitatur solitudo, orbitas, generis interitus, haeres alienus; matrimonium perpetua sollicitudo, iuges querelae, dotis exprobratio, affinium graue supercilium, garrula socrus lingua, subfessor alieni matrimonij, incertus liberorum euentus, aliaque innumera incommoda. Proinde non hic est electio, qualis est inter bonum & malum, sed qualis inter leuiora & grauiora incommoda.

Quendam ex amicis conquirentem, quod Athenis omnia magno uenirent, uinum enim Chium mina, purpuram tribus minis constare, mellis hemina quinque drachmis: manillius prehensa duxit in penam farinariam, obolo, inquit, semisextarius uenit, uilis igitur annona est. Hinc ad oleariam deducens, duobus, inquit, areis sextarius. Non magno igitur in urbe uenit omnia: Qui paucis ac necessarijs contentus est, sibi facit uilem annonam.

Archelaus, rex Socratem ad se uocarat, multa pollicens, Socrates respondit, se nolle ad eum uenire a quo acciperet beneficia, quum illi reddere paria non posset. Hoc dictum improbatur.

probat Seneca, quod philosophus persuadens auri argentiq; contemptum, plus dat q; si det aurum & argentum.

43 Quodā tempore reuersus e foro, inter amicos dixit, Emissem pallium, si nummos habuisssem. Nihil postulauit, tantum uerecunde admonuit egestatis. Mox inter amicos amicitia erat, a quo Socrates acciperet. Et tamen post eam uocē quisquis properauit, ut ait Seneca, sero dedit.

44 Cuidam querēt, quod peregrinationes sibi nihil profuissent, Non immerito, inquit, tibi istud euenit. Tecum enim peregrinabar. Multi putāt, longinquis peregrinationibus colligi prudentiam, quā Horatius clamat,

Coelum non animum mutat, qui trans mare currit;

Congressus sapientium confert prudentiam, non montes aut maria.

45 Colapho percussus a quodam in uia, nihil aliud respondit, quā quod homines nescirent, quando prodire deberent cum galea. Simile quiddam Laertius ascribit Diogeni.

46 Aiebat se mirari, quod quum statuarum artifices id summo studio conuiterentur, ut lapsis quā simillimus homini redderetur, non pariter hoc curarent, ne ipsi lapidibus similes & uiderentur & essent. Sunt autem qui putent Socratem priusquam, ad ocium philosophiae sese conferret, statuarum opificem fuisse.

47 Adhortabatur iuuenes, ut se subinde ad speculum contuerentur, quo si essent egregia corporis forma, cauere ne quid ea indignum committerent; sin minus, quod corpori deesset, id ingenij cultu morumq; honestate pensarent. Adeo uir ille undecunq; rapiebat occasionem ad uirtutis studium adhortandi.

48 Aduocarat diuites aliquot ad cenā; ob id sollicita Xanthippe, quod apparatus esset perquam exiguus, Bono animo es, inquit. Nam si frugi temperantesq; sunt, boni consulent; sin minus, nulla nobis horum cura debet esse. Hoc dilemma nobis merito excuteret operosam & sumptuosam ambitionem in excipiendis conuiuiis.

49 Dicebat, multos in hoc uiuere ut ederēt biberētq;, se cōtra ob id edere ac bibere ut uiueret, quod his rebus nō ad uoluptatē, sed ad naturae necessitatē uteretur. Hanc sententiā retulit Satyricus, Non uiuas ut edas, sed edas ut uiuere possis.

50 Eos qui multitudinē imperitiae fidem habebant, aiebat perinde facere, ac si quis tetradrachmum unum contemnens rejiceret, & aceruum ē similibus congestum probaret reciperetq;. Cui non fideres solus, nihil magis fidendum est in turba simulum. Nec enim refert quā multi sint, sed q; graues. Nummus adulterinus etiam in quamuis magno ac ceruo adulterinus est. Hoc aduersus turbam testium, & indocti uulgi iudicia.

51 Quum Aeschines ambiret esse de numero discipulorū Socratis, excusaretq; uerecunde de paupertate sua, ac moleste ferret, quod quum ceteri Socratis amici diuites multa largirentur, sibi nihil esset quod daret praeter seipsum, An non intelligis, inquit, quā magnum munus mihi dederis, nisi forte te ipsum paruo aestimas? Itaque mihi curae erit, ut te tibi reddam meliorem quā accepi. Alij Sophistae quum meras nugas docerent, nullum admittebant discipulum nisi magna mercede, Socrates nihilominus libenter recepit inopem quā opulentos.

52 Quum quidam illi diceret, Athenienses te morti adiudicauerunt, Et illos, inquit, natura. Sentiens, non esse magnum malum, si quis adigatur ad mortem, paulo post moriturus, etiam si nemo interficiat. Quanquam hoc dictum quidam ad Anaxagoram referunt.

53 Vxorī muliebriter comploranti dicētiq;, Mi uir, innocēs morieris, Quid, inquit, uxor, nūm me nocentem mori malle? Mors bonorū ob hoc ipsum minus deffenda est, quod praeter meritum occiduntur; bis uero deplorandi sunt, qui ob malefacta dant poenas; sed longe miserius est, meruisse poenas quā dedisse.

54 Eo die quo Socrates bibiturus erat uenenū, Apollodorus ei palliū multi precij ad solatium obtulit, ut eo indutus moretetur. At ille recusans donum, Quid, inquit, hoc meum palliū quod uiuenti conuenit, mortuo non cōueniet; Damnamus quorundā ambitionem, hoc miro studio prouidentium, ut q; honorificentissime efferantur ac sepeliantur.

55 Nuntiant quod quidam de ipso male loqueretur. Nimirum, inquit, non didicit bene loqui; lingua morbi non malitiae tribuens, sed inscitiae; nec ad se iudicauit pertinere, quid de se dicerent, qui morbo animi, non iudicio loquuntur.

Quum

Quum Antisthenes Cynicus pallium haberet pertusum, idq; obuertens fissuram omnibus daret inspicendam, Per fissuram, inquit Socrates, pallij tui uideo tuam inanitatem; eleganter notans, turpiorem esse ambitionē uilitate cultus, quā ex amictu splendido. Atq; utinam inter Christianos non sint multi Antisthenes, qui sub ueste fusca, uili fordidaq; plus caelent gloria, quā alij diuites habeant in holosericis ac byssinis.

Cuidam admiranti, quod nihil in eum commoueretur, a quo conuicijs incessebatur, Mihi, inquit, non maledicit, quandoquidem ea quae dicit, mihi non adsunt, nec in me haerent. Atqui ob hanc causam hominum uulgius magis commouetur, si quid dicitur inimicentem. Boni quum male audiunt, sibi gratulantur quod puri sint ab his malis quae ipsi impinguntur, nec in se dici interpretantur: nihilo magis quā si quis oculorum errore Platonem appellet Socratē, & in Socratem congerat maledicta, is nō maledicit Platoni, sed ei quem existimat esse Platonem.

Vetus comedia solet nominatim in ciues dictoria iacere. Horum libertatem quū plebs metueret, Socrates dicebat expedire, ut quis semet illic sciens ac uolens obijceret. Nā si quid, inquit, dixerint in nos merito reprehendendum, admoniti corrigemus, & profuerint; sin falsum conuictum in nos iaculabuntur, nihil ad nos.

Socrates quum Xanthippen diu rixantem tulisset in aedibus, ac tandem fessus confisset ante fores, illa magis irritata quiete uiri, de fenestra perfudit eum lotio. Ridentibus qui praeteribant, & ipse Socrates aridebat, dicens: Facile diu nabam, post tantum tonitruu sequuturam pluuia.

Alcibiadi demiranti, quod Xanthippen supra modum rixosam domi perpeteretur, Ego, inquit, iam pridem quā sic assueui, ut non magis offendar, quā si rotae quae aquam educit ē puteo stridorem audiam. Nam is stridor molestissimus est insuetis, eundem qui quotidie audit, adeo moleste non fert, ut se audire nesciat.

Eidem simile quiddam dicenti, At tu, inquit Socrates, nonne domi tuae toleras gallinarum glorientium strepitum? Tolero, inquit Alcibiades, sed gallinae mihi parit oua pullosq;, Et mihi, ait Socrates, mea Xanthippe parit liberos.

Sunt qui putent Socratem simul aluisse domi duas uxores. Myrtho & Xanthippen. Proinde demiranti cuidam, in quem tandem usum aleret duas mulieres, praesertim rixosas, nec eas domo exigeret; Haec, inquit, me domi docent tolerantiam, qua mihi in publico utendum est; harum moribus exercitatus, commo dior ero ad aliorum consuetudinem. Hunc percontatorem A. Gellius facit Alcibiadem.

Quum Xanthippe in publico pallium marito detraxisset, ac familiares admoneret, ut tantam iniuriam manu ulcisceretur, Pulchre, inquit, nimirum ut nobis colluciantibus ac clametis, alius, Eia Socrates, alius, Eia Xanthippe. Nam huiusmodi uocibus spectatores animant duos inter se commissos. Maluit autem uir sapiens, tolerantiae exemplum de se praebere, quā ridiculum exhibere spectaculum uiri cum uxore concertantis.

Percontanti, quorū Xanthippen moribus incommodissimis foeminam haberet domi, dicebat, Sic habendam consuetudinem cum morosis uxoribus, quae admodum qui se ad studium equestre exercent, parant equos ingenij ferocioris, quos si subegerint, ac perpeti possint, ceteris utuntur commo dius: ita qui morosae coniugis mores ferre didicerit, multo facilius cum quibuslibet habebit consuetudinem.

Quum Socrati Lysias orationem, quam in eius defensionem composuerat, recitasset, Praeclara, inquit, & elegans oratio est, sed non conuenit Socrati. Erat enim forensi iustitiae aptior, quā philosopho, ac tali philosopho. Rursus Lysias percontati, quorū si bonam iudicaret orationem, putaret sibi non cōuenire: Nonne, inquit, fieri potest, ut amicus aut calceus elegans sit ac pulcher, qui tamen alicui non conueniat? Hoc ipsum Valer. Maximus, narrat odiosius, minusq; Socratice. Sic enim Lysiae respondisse memorat. Aufer quae so istam. Nam ego si adduci possem, ut eam in ultima Scythiae solitudine perorarem, tum me ipsum morte multandum concederem.

Quum iudices inter se disceptarent, qua poena dignus esset Socrates, Ego, inquit, ob ea quae feci dignum me cenfeo, qui publicitus alar in prytaneo. Nam hoc honoris haberi solet, qui praecclare de repub. fuissent meriti. M. Tullius hoc refert lib. De oratore primo, Erat, inquit, Athenis reo damnato, si fraus capitalis non esset, quasi poenae aestimatio ex sen-

tentia quam iudicibus daretur, interrogabatur reus, quam quasi affirmationem commiseruisse se maxime confiteretur: quod quum interrogatus Socrates esset, respondit, se miseruisse, ut amplissimis honoribus & præmijs decoraretur, & ut ei uicinus quotidianus publice in Prytæneo præberetur: qui honos apud Græcos maximus habebatur. Cuius responso iudices sic exarserunt, ut capitulis hominem innocentissimum condemnarent.

87 *Cultus animi* Xenophontem in angiportu quodam Socrates habuit obuium, quumq; uideret adulescentem rara indole, porrecto baculo uetuit ne præteriret: ubi cõstiterat rogauit, ubi fierent uenderenturq; uariæ merces, quibus uulgo utuntur homines: ad id quum prompte respondisset Xenophon, percontatus est, ubi homines fierent boni: cum adulescens respondisset, se id nescire, Me igitur sequere, inquit, ut hoc discas. Ex eo Xenophon cepit esse Socratis auditor. Absurdum est scire ubi parere queas honestam uestem, aut poculum, & ignorare unde tibi comparare possis animi cultum.

88 *Frugalitas* Quondam pro foribus deambulanti contentius usq; ad uesperam: quum prætereun-
Tus, quæst. *lib. 5* tium quispiam dixisset, Quid agis Socrates? Obsonium, inquit, mihi cõparo in cœnam: de fame sentiens, quam agitatione corporis excitabat. M. Tullius sic explicat, Quo melius cœnem, obsono ambulando famem.

89 Aiebat unguentâ relinquenda fœminis, in iuuenibus nullum unguentum melius ole-
Εσθλαυ μὲν γὰρ ἀπὲρ ἰσθλάδιδος ἀφεῖναι. re q̃ oleum, quo inter exercendum utebatur. Nam amaracino, aut foliato, protinus idem olent seruus & ingenuus. Rogatus, quid senes olere deceat, probitatem, inquit. Rogatus ubi hoc unguentum uenderetur, recitauit Theognidis carmen,

Id est,

70 *Oratio speculum animi* Quum diues quidam filium adolescentulum ad Socratem misisset, ut indolem illius inspicere, ac pædagogus diceret, Pater ad te o Socrates misit filium, ut eum uideres: tum Socrates ad puerum, Loquere igitur, inquit, adulescens, ut te uideam: significans, ingenium hominis non tam in uultu relucere, q̃ in oratione, quod hoc sit certissimū minimèq; mendax animi speculum.

71 *Fœmineus sexus ad omnia docilis* Dicebat, muliebrem sexum non minus esse docilem & ad disciplinas, & ad omnem uirtutem, etiam fortitudinem, quæ tanquam uiris propria, Græcis a uero dicitur ἀσθησια, si diligenter instituat. Id collegit ex puella saltatrice, quæ inducta in conuiuium, mira arte trochos duodecim in altum proiectos excipiebat, ita temperato altitudinis spatio, nūmerisq; pedum, ut nunquam falleret: eadem inter acutissimos gladios, non sine horrore spectantium, impauida saltaret.

72 Quum tret ab Agathone uocatus ad conuiuium soleatus & unctus, idq; præter morem, & ab amico quodam obuii rogaretur, quorū esset solito nitidior, ludens dixit, Ut pulcher eam ad pulchrum, quum nullus esset ab huiusmodi affectibus alienior.

73 *Voluptas dolo- roris comes* Eo die quo bibiturus esset uenenum, quum detractis compedibus ex frictu sensisset uoluptatem, dicebat amicis, Quam mire hoc natura comparatum, ut hæc duæ res sese inuicem comitentur, uoluptas ac dolor: nisi enim præcessisset molestia, non sentirem hanc uoluptatem.

74 *Hilaritas in re tristis* Carceris ministrum porrigentem in poculo cicutam interrogauit, quomodo sumendum esset hoc pharmacum, quod eius artis esset peritus: alludens ad ægrotos, qui à medicis discunt, quando & quomodo oporteat sumere, quod ab illis temperatum est: quumq; puer respondisset, semel totum hauriendum si posset, deinde tantisper inambulandum, donec sentiret grauedinē in cruribus, post in lecto decumbendum supino corpore, ibi pharmacum effecturum quod solet. Socrates rogauit, liceret ne inde aliquid libare, quod in conuiujs mos sit, effusa uini portionem alicui deo libare: minister respondit, se tantum miscuisse, quantum opus esset: hoc sermone innuens, nihil esse quod effunderetur. Tum Socrates, sed & phas est, & oportet orare deos, ut felix faustaq; sit hæc mea migratio.

75 *Hilaritas in morte* Quum puer illum detexisset, quod illi iam frigerent præcordia, Debemus, inquit, o Crito, gallum Aesculapio, quem persolvere ne neglexeris: perinde quasi sumpta potionem medica conualuisset. Nam Crito hoc summis uiribus egerat, ut Socrates uitæ suæ consuleret. A deo inerat illi uiro natua quædam uis urbanitatis, ut moriens etiam iocaretur. Nam hanc ferunt illi fuisse supremam uocem.

Docuit

Docuit, animorum formam magis amandam q̃ corporum, eamq; uoluptatē, quam in nobis gignit conspecta formosa facies, ad longe pulchriorem, sed latentem animi speciem esse transferendam. Verum ut hanc uideamus, philosophicis oculis opus esse. Notabat ὀλαδῶν Græcam uocem ancipitem esse odoscandum & amandum, quorum prius est corpus amantiū, alterum mentem.

77 Critoni uehementi studio suadenti, ut si uitam ipse suam negligeret, certe liberis etiam non paruulis, & amicis ab ipso pendentibus se seruaret incolumem, Liberi, inquit, deo qui mihi eos dedit curæ erunt: amicos hinc discēdens inueniam uobis aut similes, aut etiā meliores, ne uestra quidem consuetudine diu cariturus, quandoquidem uos breui eodem estis commigraturi.

78 Eos qui corpus tantum amarent, similes esse aiebat medicis, qui semper egerent, semper instarent aliquid flagitantes: ut si qui amici essent potius q̃ amatores, similes esse his qui propriū fundum possiderent, quem semper student reddere meliorē. Amator suam quærit explere uoluptatem, amicus haud quaquam ad se spercians, hoc se putat ditio-
Amor castus rem, quo meliorem reddiderit amicū.

79 In conuiuio apud Xenophontem singulis dicere iussis, quo artificio quouero bono sibi præcipue placerent: quum ordo uenisset ad Socratem, ioco dixit, se maxime gloriari de lenocinio: sentiens se tradere ueram uirtutem, quæ potissimum commendat habentem, queq; tum priuatim, tum publice conciliat homini beneuolentiā & amorem.

80 Physiognomon, qui se profitebatur ex habitu corporis, & oris liniamētis posse hominis ingenium certo prehendere, inspecto Socrate pronunciauit, illum esse hominē bardum ac stupidū, tum mulierosum, ac puerorū amoribus impurum, uiolentū & intemperantem. Quum amice uehementer indignati minaretur homini, Socrates illos cohibuit dicens, Nihil, inquit, inuitus est, oino talis erā futurus, nisi me philosophiæ gubernaculū tradidisset.

81 Quum Aristippus Socratis discipulus ex quaestu, quæ Socrati corū primus facere instituit, præceptorū misisset uiginti minas, remisit ilico Socrates ad illum pecuniā, dicens, ipsius ingenium hoc nequaquam permittere. Dicebat enim Socrates, sibi peculiarē esse dæmonem, a quo prohiberetur arcano signo, si quid tentaret parū honestū. Genium autē illum opinor fuisse rationē. Atq; interim ciuilitate indicauit Aristippo, sibi non probari, quod philosophiam doceret mercede, eoq; donum ceu sacrilegio partum reiecit.

82 Socrates è palæstra redeuntem Euthydemum casu factus obuius, duxit ad cœnam. Illis autem inter se multa commentantibus, Xanthippe irata surrexit, multaq; in maritum dixit conuicta, quibus quum ille nihil commoueretur, tandem & mēsam subuertit. Quum autem Euthydemus ualde perturbatus surgens abire cepisset, Quid habes, inquit Socrates, Nonne nuper hoc idem accidit domi tuæ, ut gallina subuolans euerterit quæ erant in mensa: Nos tamen ob id non indignabamur.

83 Quum in Aristophanis comœdia, cui titulus Nebulæ, multis & acerbis conuicijs profecinderetur, & adstantiū quidā diceret, Non hæc iniquo fers animo Socrates? Nō per Io uem, inquit, ægre fero, si in theatro, perinde ut in magno conuiuio, salibus mordeor. Mos hic etiam nū durat apud quosdā Germanos, ut in celebrib. conuiujs adhibeatur dicax aliquid, qui in conuiuas iaciat scommata, quibus commoueri uehementer inciuile habetur.

84 Dicere solitus est, saltatione mouenti corpus spatiosa domo opus esse ad exercendum sese: at qui cantu aut oratione sese exerceat, huic uel stanti, uel accumbenti quemuis locum sufficere. Hoc dicto probabat moderatas exercitationes, præsertim à cibo sumpto, turbulētiōes improbat.

85 Socrati acrius obiurganti familiarem quempiam in conuiuio, Plato dixit, Nonne fatius erat hæc illi dixisse seorsum: Cui Socrates, Et an non tu quoq; rectius fecisses, si hæc mihi seorsum dixisses: Salsissime taxauit hoc ipsum reprehendendo committentem, quod reprehendebat.

86 Socrates in conuiuio uidens adulescentem audidius uescentem obsonio, ac subinde panem in ius immergentem, o conuiuæ, inquit, quis uestrum pane utitur pro obsonio, obsonio pro pane? Hinc orta inter conuiuas disputatione, sensit iuuenis & erubuit, cepitq; moderatius obsonio uesci.

Rogatus quæ esset præcipua iuuenū uirtus, Ut, inquit, ne quid nimis tentent. Nam ca-

lor ætatis uix finit illos seruare modum. Huc Terentius spectatit in iuuenæ Pamphilo.

88 **Memoria** Literas quas uulgus putat repertas iuuantæ memoriæ, dixit uehementer officere mē moriæ. Olim enim homines si quid audissent dignum cognitū, nō libris sed animo inscri bebant: hac exercitatione confirmata memoriā facile tenebāt quicquid uolebāt: & quod quisq; sciebat, habebat in promptu. Post reperto literarum usu, dum libris fidunt, non per inde studuerunt animo insigere quod didicerāt. Ita factum est, ut neglectio memoriæ cul tu, minus uiuida esset rerum cognitio, & pauciora quisq; sciret: quandoquidem tantum scimus, quantum memoriā tenemus.

89 **Animi immor talis** Quum iam tempus urgeret moriēdi, rogatus à Critone, quomodo sepeliri uellet, Mut tam, inquit, o amici, operā frustra consumpsi, Critoni enim nostro nondum persuasi, me hinc auolaturum, neq; quicquam mei relicturū. Veruntamen o Crito, si me assequi pote ris, aut sicuti nactus eris, ut cunq; tibi uideatur sepelito, Sed mihi crede, nemo me uestrum quum hinc excessero consequetur. Sensit Socrates, animum esse hominem, corpus nihil aliud esse quā animi uel organum uel domicilium. Eoq; stulte facere illos, qui solliciti sunt quomodo sepeliantur.

90 **Mors & som nus** Idem dicere solet, mortem esse similem profundo somno, aut diuinæ peregrinationi. Somnus profundior adimit omnem sensum, & animus à corpore digressus, aliquādo in suum domicilium rediturus est.

91 **Sua cuiq; fors displicet** Idem dicere solet, ut omnes omnium hominū calamitates in unū conferrentur, moxq; singulis ex eo aceruo portiones æquæ distribuērentur, ita fore, ut suas quisq; calamitates recipere malit, q̄ æquam è communi portionem. Hoc aduersus uulgares hominum mō res, qui alienæ inuidēt, suam deplorant fortem.

92 Didicit fidibus canere iam natu grandior inter pueros, id admirantibus uelut absurdum, negauit absurdum esse, quæ quis nesciret ea discere. Nulli enim uitio uertitur, ea sibi parare, quibus opus est, si desint: nec hic spectanda est ætas, sed egestas.

93 Dicebat bene incipere, non esse pusillum, sed iuxta pusillum. Græca sic habent, εὐ ἀεὶ χεῖρα, μὴ ῥῶν μὴ ἐπι, παρὰ μὴ ῥῶν δέ, quod Laertij interpres ita reddidit, Bene incipere par uum non esse, sed maximum. Quanquam aliud exprimūt uerba Socratis, sed sentit, ni fal lor, bene incipere non esse quidem paruum, sed parui fieri, Aut, recte incipere nō esse pu sillum, sed iuxta pusillum. Paulatim enim incipiendum, eo quod qui in initio prapropere sunt, serius perueniāt ad finem, ut alludat ad Hesiodum iubentem, ut pusillum pusillo ad damus. Dicit argutia est in Græcis uocibus, eaq; latine reddi non potest.

94 Admonebat esse dandam operam geometriæ, donec quis possit mensura terram & ac cipere & tradere. Græca sic habent, ἐφασκεδ' εἰ γεωμετρῆσθαι, μὲν γὰρ ἀντὶς μετρεῖται τῶν γῆναι καὶ λαβάντες ἐπαρὰ δ' ἄναι, Opinor eum sensisse, moderatos agros esse parandos, quos & tibi cōmodum sit à maiorib. accipere, & hæredibus tuis tradere. Nam immodicę possessio nes ut non sine negotio parantur, ita nō absq; lite perueniūt ad hæredes. Dicit argutia est in uerbo γεωμετρῆσθαι, quod anceps est, ad artem geometricam, & ad agrorum mensores.

95 Cuidam moleste ferenti, quod negligere, quo tempore triginta tyrāni tempub. oc cuparant, Nunquid est, inquit, cuius te pœnitet: Sentiens non esse moleste ferendum, si quis contemnatur ab improbis, nec hoc nomine sibi quenquā oportere displicere, sed si quid cōmisit, ob quod merito & sibi & alijs bonis displiceat, Malis enim displicere, lau

96 Quum in somnis quidam ipsi uisus esset dicere, (dis est ἡματι μὴ πρὸ τῶν φθίλων ἐπιβολῶν ἰκοιο.)

Ad Phthiam uenias simul ac lux tertia surget:

Aeschini dixit, tertio die moriar: uersum Homericum pro oraculo interpretans: idq; eue nit, Phthia erat patria Achillis, & amici conati sunt persuadere Socrati, ut in Thessaliam fugeret, quod illic haberet bonos amicos.

97 Dicebat, uiros oportere ciuitatis parere legibus, uxores autē maritorū quibuscū uiuūt moribus: Norma coniugis uir est, quæ recte uiuit, si ille publicis legibus obtemperet.

98 Admonebat, uoluptates non aliter q̄ Sirenas esse prætereundas ei, qui properat ut uit tutem ueluti patriam conspiciat. Alludit ad Vlyssēm, qui cera obturatis auribus præterna uigauit Sirenas, ut Ithacæ fumum subsilientem cerneret.

99 Quum audiret recitare Lyfidem Platonis, Deum, inquit, immortalem, q̄ multa de me mentitur

mentitur adolefscens: siue quod ob modestiam non agnosceret laudes quas ipsi tribuebat Plato, siue quod in dialogo multa de Socrate fingeret.

Aeschinem, qui premebatur inopia, solet admonere, ut à seipso sumeret mutuū siue uisuram, πρὸ ἑωυτοῦ δανείζειν, & addidit modum, sibi ipsi subtrahendo cibaria, iuxta il lud, magnum uectigal parsimonia. Expeditissima ratio est augendi census, detrahe re sumptibus.

Interrogatus de Archelao Perdicaæ filio, qui tū fortissimus habebatur, num eum bea tum iudicaret. Nescio, inquit, nunquam cum eo colloquutus sum. Subijcēti, eadem o pera de rege Persarū dubitare potes an sit beatus, Quid nī, inquit, quum nesciam quā sit doctus, aut q̄ uir bonus. Socrates hominis beatitudinem ueris animi bonis metieba tur. Refertur à Cicerone lib. Tusculanarum quaest. 5. ex Gorgia Platonis.

ARISTIPPVS

Arbitror conuenire, ut discipulum & ætate & auctoritate primum, præceptorū iunga mus, quo nemo fuit inter philosophos uel ingenij dexterioris, & ad omnē uitæ habitum accōmodatoris, uel in dictis urbanior aut festiuor, tam etsi non præstitisse uidetur eā mo rum sanctimoniam, quam in Socrate mirantur omnes.

Inter hunc & Diogenem Cynicum nonnulla fuit æmulatio ob diuersum uitæ institutū. Diogenes Aristippum appellabat canem regium, quod Dionysium Siciliae tyrannū coleret. In quem uicissim Aristippus, Si Diogenes sciret uti regibus, non uesceretur crudis holeribus. Contra Diogenes, Si Aristippus didicisset esse contentus crudis holeribus, non esset canis regius.

Quum aliquando perdicem quinquaginta drachmis uisisset emi, cuidam detestati luxum in philosopho, Et tu, inquit Aristippus, si obolo uenalis esset, non emerēs: Quum is respondisset, se empturum, Et mihi, inquit, tātū sunt quinquaginta drachmæ. Quod ille luxus nomine damnabat, hic detorsit ad laudem contemptæ pecuniæ. Siquidem qui precij magnitudine deterretur ab emendo, is non contemnit cibum, sed pluri facit pecuniam. At philosopho nihilo pluri aestimabatur quinquaginta drachmæ, q̄ illi obolus. Aristip pus itaq; obsonij cupiditate par. superior erat despectu numorum.

Quum Dionysius illi tres uenustas meretrices obtulisset admonens, ut ex his quā uel let eligeret, omnes apprehendit dicens, Ne Paridi quidem fuisse tutum, unam ceteris præ tulisset: ac puellas deduxit ad aulae uestibulum, dimisitq; non minus in contemnendo faci lis, quā in amplectendo.

Strato, siue, ut alij tradunt, Plato, dixit Aristippo, Tibi uni & chlamydē & pannū ferre datū est. Chlamys uestis est satraparū, pannus mendicorū. Id notauit Horatius quū ait,

Omnis Aristippum decuit color.

Apud Dionysium saltauit in purpura, interdū uili pallio utebat, semp tamē decori memor.

Consputus à Dionysio, æquo animo tulit: ob eam contumeliam indignantibus, Piscatores, inquit, ut gobionem capiant, aqua marina se patiuntur aspergi, ego ut balenam capiam, non patiar me aspergi saliuar. Balenæ uocabulo regem signans, quem sua patientia conabatur ad philosophiæ studium allucere. Plurimum autem utilitatis ex principum sapientia nascitur.

Rogatus quid fructus cepisset ex philosophiæ studio. Quod cum quibuslibet, inquit, libere loqui possim. Nec enim metuebat potentes, nec fastidiebat humiles. Quoniam animū habebat spe pariter ac metu liberum, nemini seruiebat, neq; cuiquam assentieba tur præter animi sententiam.

Quum quidam illi probro darent, quod splendide exquisitēq; uiueret philosophus, Id, inquit, si uitium esset, in celebratibus deorum nequaquam fieret. In his enim & magnifice uestiri, & lautissimo ciborum apparatu solent uti. Porro quum dij sint insensu uitijs, non placarentur, sed iritarentur eiusmodi magnificētia, si ea cum uitio esset cōiuncta. Sic ille quidem elusit conuictum, non ostendit quid esset optimum.

Percontanti Dionysio, quid eximium haberent philosophi præ ceteris hominibus, Ut, inquit, etiam si omnes leges aboleantur, tamen æqualiter uicturi simus. Vulgus legum præscriptis arcetur à peccando, philosophus rationem habet pro legibus, non ideo quod rectū est faciens quia lex iussit, nec à scelere temperās, quia lex uetuit: sed quia

novit illud per se rectum esse, hoc per se turpe.

9 Vterque Dionysium coluit Aristippus & Plato, sed Aristippus a delictis aulicis quum adessent non abstinerebat, Plato etiam inter regalem luxum frugalitatem servare nitentur. Itaque quum Plato reprehenderet Aristippum, quod adeo lautitias indulgeret: rogavit quid sentiret de Dionysio, num vir bonus videretur: quum respondisset, videri bonum, Atqui ille, inquit, me multo vivit lautius. Proinde nihil vetat, eundem & laute vivere, & bene vivere.

10 Percontanti Dionysio, qui fieret, ut philosophi divitum limina tererent, non contra, Quoniam, inquit, philosophi norunt quibus egeant, illi desunt. Philosophi sciunt, absque pecunia vivere non posse, itaque petunt eos qui quod opus est dare possunt. Quod si divites aequae intelligerent se egere sapientia, multo magis tererent philosophorum limina. Miserior enim est egestas animi quam corporis: atque hoc miserius egeri sunt divites, quod non intelligant, quam preciosa quamque necessaria re careant.

11 Rogatus quo differrent docti ab indoctis, Quo, inquit, equi domiti ab indomitis. Quemadmodum, equus indomitus ad omnem usum incommodus est ob insciam ac ferociam: ita qui rapitur affectibus, quos sola domat philosophia, ad omnem vitae consuetudinem inutilis est.

12 Quum aliquando adiret scortum, sensit quendam ex adolescentulis, qui aderant, erubescere, quasi turpe esset philosophum ingredi fornicem: ad hunc versus, Huc, inquit, ingredi turpe non est adolescens, sed egredi non posse turpe. Sensit, ignoscendum si quis moderate utatur licita venere: non ignoscendum si quis adductus voluptati serviat. Hoc dictum illo seculo probari poterat, quo nulla lex vetabat cum scorto congregari, nunc praeter argutiam nihil habet laudabile.

13 Cuidam qui proposuerat aenigma, vehementer instanti ut solueret, Quid est stolide, inquit, vis solvam, quod nobis etiam ligatum exhibet negotium? Lusit ex ambiguo. Solvitur enim quaestio, & solvitur homo aut belua vincita. Stultum autem sit, furiosum hominem aut noxiam bestiam solvere, magis nocituram.

14 Dicebat, satius esse fieri mendicem quam indoctum, quod ille tantum pecuniis egeat, hic humanitate. Nihilominus homo est, cui deest pecunia: at homo non est, cui deest eruditio. Et tamen cui deest pecunia, petit ab alijs: cui deest sapientia, nullum sollicitat ut accipiat.

15 Quum a quodam conuictus inceseretur, tacitus abiit: at quum maledicus insequeretur abeuntem dicens, quur fugis? Quoniam, inquit, tibi quidem potestas est male loquendi, mihi vero non audiendi. Salustissime notaui hominis impudentiam, qui quum sibi vis surmeret male loquendi, non saltem hoc iuris concederet alteri, ut subduceret sese, desineretque male audire. Nam vox haec, quur fugis? erat velut expostulantis de iniuria.

16 Quidam multa destomachans in philosophos, etiam hoc adiecit, quod conspiceret illos semper obsidere fores divitum: cui Aristippus, Et medici, inquit, aegrotantium domos frequentant, nemo tamen aegrotus esse inallet quam medicus. Scite retorfit in diversum conuictum. Philosophi praedicant felicitatem, quam uni sapienti vindicant, & tamen assidue versantur apud divites aliquid venientes ab illis: unde colligebat, divites esse beatiores quam philosophos. Sed ille interpretatus est, philosophos ideo potissimum colere divites, quod ob luxum ac delicias caeteris mortalibus & stultiores & corruptiores, magis egerent praecipis sapientiae: philosophus autem animorum male habentium medicus est. Porro beatius est esse medicum, quam aegrotum.

17 Quum aliquando Corinthum navigasset, & orta tempestas naufragium minaretur, expalluit Aristippus: id animadvertens euectoribus crassus quispiam militaris ac philosophorum osor, sedata tempestate coepit insultare: quur inquiens vos philosophi, qui praedicatis, mortem non esse formidandam, expallescitis in discrimine, nos indocti non timemus? Quoniam, inquit Aristippus, non de pari anima tibi mihique cura ac metus est. A. Gellius hoc addit, Ego timeo animam Aristippi, tu non times animam nebulonis: quod tamen amarulentius dictum est, quam ut Aristippo conveniat, cuius urbanitas non tantum habet nigri salis. Rebus utilissimis minime timemus, unde proverbum, Hydria in foribus. Hinc lusit Aristippus, illum non expalluisse, non quod esset fortior, sed quod quum esset homo nihil, haberetque animum omnium virtute vacuum, minimum erat detrimenti si perisset

perisset. Vir eruditus ac sapientia praeditus, non perit, nisi gravi republicae dispendio.

Cuidam iactanti se, quod esset *πολυμαθης*, hoc est, multiplicis eruditionis, quasi nihil non didicisset, Quemadmodum, inquit, non hi qui plurimum edunt excernuntque, melius valent his qui sumunt quantum opus est: ita non qui plurima, sed qui utilia legerunt studio: si & eruditi sunt habendi. Grauviter taxavit eos, qui tumultuaria, immodicaque lectione se met ingurgitant, nec ea quae legunt traiciunt in animum, sed tantum reponunt in memoria, quare nec doctiores evadunt nec meliores.

Orator quidam Aristippum reum defendit in iudicio, uicique litem. Is, quum velut artem suam praeferebat philosophiam, diceret, quid tibi profuit Socrates Aristippe? Hoc, inquit, quod oratio quam pro me dixisti, vera fuit: defenderat ut virum bonum & innocentem. Ut autem talis esset, qualis ab oratore praedicabatur, Socrates praestiterat, a quo philosophiam didicit. Orator non hoc efficit, ut quis sit vir bonus, sed ut talis videatur iudicibus, etiam si non sit. Praestantius igitur est, quod praestat philosophus quam quod orator.

Aretam filiam salubribus praecipis instituebat, consuefaciens, ut ubique quod immodicum esset, contemneret, quod medio critas in omni re sit optima, & in femina maximae virtutis sit temperare cupiditatibus.

Cuidam percontanti, quare esset melior euasurus filius, si eum curaret literis erudiret, dum, Vt nihil aliud, inquit, certe in theatro non sedebat lapis super lapidem. Amphitheaera gradus habebant marmoreos, in quibus sedens populus spectabat. Lapidem autem uulgo dicebant hominem indoctum & elinguem.

Quidam cum Aristippo agebat, ut filium suum susciperet erudiendum: sed quum philosophus pro mercede peteret quingentas drachimas, alter deterritus magnitudine precij, minoris, inquit, emerem mancipium. At hic, inquit, habebis duo. Sensit eadem pecunia illum sibi paraturum, & philosophum utilem, & filium obsequentem. Lepide taxavit uulgi iudicium, qui nusquam paucior est, quam in recte instituendis liberis, plusque sumptus impendit curandis equis quam filijs.

Reprehensus quod pecunias acciperet ab amicis, ait, se non ideo accipere ut uteretur ipse, sed ut illi discerent, ad quas res utendum sit pecunijs. Vulgus enim diuitum, aut in equos, aut in operas structuras, aut in luxum perdit pecuniam, quum ea bonis uiris si egeant sit eroganda. Quin & aliter intelligas licebit. Aristippus non nisi ad uitae necessaria pecunijs utebatur, ideoque a diuitibus accipiebat, ut eis demonstraret bene utendi rationem: id non poterat, nisi illi materiam subministrarent. Veluti qui cupit artem scribendi discere, chartam & calamum porrigit docturo.

Cuidam exprobranti quod in propria causa oratore conductio fuisset usus, Nihil mirum, inquit, & coenam apparatus coqui conduco. Alter uideri uolebat ob hoc oratorem praestantior philosopho, quod eius opera conduceret: ille retorfit in diversum, innuens inferioriorem esse qui conducitur. Oratoris enim munus inferius est quam ut philosopho conveniat. Iustus est aliquando e sua philosophia non nihil dicere, quumque detrectantem urget Dionysius, R. idiculum, inquit, si quidem me ut de philosophia loquar rogas, & quando oporteat loqui ipse me doces. Sensit hoc ipsum esse philosophi, scire quando loquendum sit, quando tacendum: at qui petit ut audiat aliquid ex philosophia, declarat se philosophiam a philosopho uelle discere: rursus qui cogit ad loquendum, is uidetur ipso philosopho doctior, ut qui melius norit loquendi tempus quam philosophus ipse. Ob hoc Aristippi responsum indignatus rex, iussit illum in conuiuio infimum omnium accumbere: hic Aristippus nihil offensus, Hunc, inquit, locum rex illustrare uis ac honorificum reddere: significans non locum reddere hominem utiliore, sed ex dignitate hominis honorem addi loco.

Quendam sibi uehementer placentem de natandi peritiam non tulit Aristippus, Et non te pudeat, inquit, tam insolenter his de rebus iactare te, quae Delphinum sunt propriae Lepidius erat si dixisset, ranarum. Decet hominem gloriari super his quae sunt hominis propriae. Nihil autem magis conuenit homini, quam ratione pollere. Nullus tam peritus natator est, quin hic a Delphinis superetur.

Percontanti, quare differret sapiens ab indocto, Mitte, inquit, ambos nudos ad homines ignotos, & uidebis. Significauit, sapientem secum in pectore circumferre, quomodo se com

se commendet quibuslibet. Proinde si doctum & indoctum pariter nudos mittas in regionem peregrinam, ubi ambo sint aequae ignoti, sapiens proferens opes suas protinus, & rem & amicos inueniet, nudus alter pro insano ridebitur, & fame periclitabitur.

28 *Bibacitas* Iactanti cuidam, quod multum biberet, nec inebriaretur, Quid, inquit, magni narras, quum idem faciat mulus?

29 Quidam Aristippo uitio dabat, quod cum meretrice haberet consuetudinem. Hunc Socratica isagoge sic confutauit, Age dic mihi, num referre putas, utrum quis accipiat domum quam multi inhabitauerint, an quam nemo? Quum negasset referre, Quid, inquit, refert ne utrum ueharis nauis quae multos uexerit, an quae nullos? Quum negasset & hoc, Quid igitur interest, inquit, utrum consuetudinem habeas cum muliere, quae multis sui fecerit copiam, an quae nulli? Et hoc dicitur ut festiuum parari potest apud illos, apud quos simplex stuprum non habet pro crimine.

30 *Provisio necessarium* Reprehensus a quodam, quod Socratis discipulus contra Socratis morem pecuniam acciperet, Merito, inquit, hoc facio, nam Socrati plurimi diuites amici mittebant triticum & uinum, e quibus pauca in usus necessarios referuans remittebat reliquum. Nimirum habebat ille dispensatores Atheniensium primores, ego uero Eutychedem seruum meum emptitum. Significabat, se nihilominus contemnere pecuniam quae Socratem, sed illi fuisse largiores amicos. Hoc colore se possent & hodie quidam excusare prostantes summam pecuniam contemptum, quum apud amicos habeant depositam pecuniam: quod olim habebant benignos peni curatores, nunc efururos satis, si nihil sit alicubi repositum nummorum.

31 Habuisse dicitur consuetudinem cum Laide nobili scorto. Quo nomine quum uulgo male audiret, cuidam obijcienti, quod philosophus haberetur a Laide, Imo Laïs, inquit, habetur a me, non ego a Laide: significans non esse turpe uti concessa uoluptate, sed ei feruore deditumque esse, in turpibus habendum.

32 *Lauitia* Rursum obijcienti, quod cibus lautioribus uteretur, hac ratione occlusit os, Tu, inquit, hos cibos triobolo non emeris: quumque is qui uolebat lautitiarum uideri contemptor annuisset, Ergo, inquit, non tam ego uoluptati istud deo, quam tu auaritia. Siquidem uisurus erat & ille lautitius, si gratis aut minimo contigissent. Sic nationes quaedam Germanis obijciunt bibacitatem, Anglis edacitatem, quum ipsis nihil sit uoracius, si quando gratis datur indulgere gulae. Auariores igitur illae sunt, non temperatiores. Huic simillimum quod ante retuli de perdice.

33 *Libere* Dionysii quaestor, nomine Simus, natione Phryx, ostendit Aristippo suas aedes undique quaeque splendidas, etiam pauimento preciosis tessellis constrato: omnibus circumspectis Aristippus sputum oris reiecit in barbam Simi: & ob id indignanti hoc colore se excusauit, quod in tota domo nihil uideret ad excipiendum oris, recrementum opportunius innuens, in tota domo nihil esse foedius aut immundius barbari facie, quum eam hominis partem oportuerit esse mundissimam. Quamquam hoc dicitur magis quadrat in Cynicum aliquem, quam in Aristippum, utcumque illi ascribitur.

34 Delectatus aliquando insigni unguento, Male sit, inquit, malis cinædis, qui re tam bel lam infamarunt: sentiens multa per se bona reijci culpa utentium male.

35 Interrogatus, quomodo Socrates obisset diem, Vt ego, inquit, optarim: significans talem mortem quauis uita oprabiliosem, nec potuit breuius felicem obitum describere. Dicit tamen argutia in hoc est, quod philosophus aliud responderit, quam expectabat percontator. Ille quarebat de genere mortis, morbo perisset, gladio, ueneno, an praecipitio: ille putans id nihil referre, respondit, illum feliciter esse mortuum.

36 *Argute* Sophista Polyænus ingressus aedes Aristippi, quum uideret illic mulieres pulchre ornatas, ac magnifice instructum conuiuium, cepit reprehendere tantum in philosopho luxum. Aristippus dissimulata obiurgatione, aliquanto post, Potes ne, inquit, hodie nobiscum esse? Cum ille non recusasset, Quid igitur, inquit, incusas? Videris enim non lautio rem mensam reprehendere, sed impendium. Nam si conuiuium ob hoc ipsum displicuisset quod esset lautius, recusasset esse conuiuia. Porro probare quidem apparatus, sed offendi sumptu, non frugalitatis sed avari hominis esse uidetur.

37 Vix credibile est quod de illo refert Bion, quum famulus in itinere gestans pecuniam onere premeretur, abijce, inquit, quod nimium est, & fer quod potes.

38 Quodam tempore nauigans, ut intellexit nauim esse piraticam, deprompsit aurum ac numerare

numerare cepit, moxque abiicit in mare, & grauiter ingemuit, fingens sibi imprudenti & inuito excidisse. Hoc ingenio uita suae consuluit, adempta piratis occidendi uinciendique materia. Sunt qui narrent illum & haec dixisse, Satius est ut haec per Aristippum, quam propter haec pereat Aristippus.

Percontanti Dionysio, quum Aristippus uenisset in Sicilia relicto Socrate, Vt, inquit, quae habeo impartiam, quae non habeo accipiam. Sunt qui narrent illum sic respondisse, Quum egerem sapientia, adij Socratem: nunc quoniam egeo pecunia, ad te ueni.

Aristippus Platoni obiurganti, quod multos pisces emisisset, respondit, se illos emisisset obolo, quum Plato dixisset, tanto & ipse empturus eram, Vides, inquit, igitur o Plato, me non esse obloniorum audium, sed te pecunia amantem. Similia quaedam ante commemorata sunt.

Idem Aegina in neptunalibus consuetudinem habuit cum Phryne: quumque illi quispiam obiecisset, quod tantum pecuniam impenderet mulieri, quae Diogenem Cynicum gratis admitteret, Ego, inquit, illi multa suppedito, ut ipse ea fruatur, non ne quis alius. Traditum est hoc de Phryne, quod quum esset formosissima, quibuslibet tamen sui copiam facere soleat, nullo delectu personarum, seu diuites essent, seu pauperes, in neminem fastidiosa. Ita que urbam amatorum habuit. Huic respexit Horatius,

Me libertina, nec uno Contenta Phryne macerat.

Aristippum cum Phryne consuetudinem habentem sic obiurgauit Diogenes, Cum publica, inquit, muliere tibi res est Aristippe: aut igitur canem agas quemadmodum ego, aut desinas. Hunc inductione sic repulit Aristippus, Num absurdum tibi uideatur Diogenes inhabitare domum, in qua prius habitauerunt alij? Quum negasset ille, Quid, inquit, num uehi nauis, quae multos antea uexerit? Quum hoc quoque negasset absurdum esse, Quum igitur, inquit, absurdum putas congregari cum muliere, qua plures sunt usi? Hoc commemoratum est, nisi quod Athenæus hunc in modum retulit.

Quum praedium amoenissimum perdidisset, cuidam deploranti tam miserabilem illius casum, Quid, inquit, an nescis tibi unicum esse praedium, mihi uero tres agros superesse? Quum annuisset alter, Quin igitur tuam potius uicem deploramus? sentiens, insipientis esse, dolere amissis potius, quam gaudere relictis.

Cuidam interroganti, num tu es ubique ridens, Naulum, inquit, non perdo, si sum ubique. Elusit Aristippus sophisticam quaestionem, an idem corpus possit esse diuersis locis, dum respondit non esse periculum, ne perdat naulum. Perdit enim naulum, qui dato precio non peruehitur eod quod uult. Potest & sic accipi, Ergo naulum perdidit.

Confutatus in disputatione a quodam homine audaci, sed eodem furioso ac stolido, quum illum uideret gestientem inflatumque uictoria, Ego quidem, inquit, redargutus ab eo, sed suauis dormiturus te qui redarguisti.

Helicon Cyzicenus unus ex Platonis aequalibus, solis defectum praedixerat: qui postea quam accidit, quemadmodum ille praedixerat, a Dionysio argenti talento donatus est. Tum Aristippus ad reliquos philosophos, Et ego rem miram habeo quam possim praedicere: orantibus ut proferret, Praedico, inquit, breui inter Platonem ac Dionysium futuram similitudinem. Senferat enim regem animum suum iam dudum dissimulare.

Illud cum primis damnabat in hominum moribus, quod in auctionibus uasa diligenter inspicerent priusquam emerent, uitam eorum non inspicerent, quos sibi in amicitiam adiungerent. At maior utilitas est a fidis amicis quam a uasis, & plus damni est nisi deligas.

Quum Dionysius in conuiuio iussisset, ut singuli in ueste purpurea saltarent: purpura uero tum regum erat gestamen, nunc sutoribus etiam communis: id Plato facere recusauit his trimetris e fabula quapiam,

ὄνκ' ἂν δ' αὐτὸν ἐμὸν δὴ λυγρὸν ἢ δ' αὐτὸν σὸν λυγρὸν
ἔββ' ἔμ' ἢ τὰ φωνὰς, ἢ γὰρ τὸν δ' ἔββ' ἔμ' ἢ τὸν σὸν λυγρὸν. Id est,
Muliebri ego haudquaquam indui queam stola,
Vir natus ipse, & ex uirili germine.

Aristippus uero non recusauit, sed indutus purpura saltaturus, hos uersus recitauit ex tpe. Comitiarum
καὶ γὰρ ἢ βακχ' ἔμ' ἢ τὸν σὸν λυγρὸν. Id est,
O uisus o satorum uisus διαφθορῆται. Id est,
Nam in Liberi patris sacris

Mens quæ pudica est, nesciet corrumpier.

49 Dum aliquando Dionysium interpellaret pro amico, nec ille preces admitteret, pro- Preces abie- stratus coepit amplecti pedes regis, & impetrauit. Id factum quæ quidam uelut abiecius- st. a. quam ut Philosophum deceret reprehenderet, Non ego, inquit, sum in culpa sed Diony- sius, qui aures habet in pedibus. Ingenium iuxta promptum & ad faciendum & ad execu- sandum quidlibet.

50 In Asia comprehensus est ab Artapherne satrapa, Id temporis quæ quidam eum in- Animus metu- terrogaret, num & illuc haberet solitam animi fiduciam, Inepte, inquit, quasi unquam fue- liber- rim fidentiori animo quam nunc, alloquuturus Artaphernem. Nimirum hoc illi præsta- bat philosophia, ne quem hominem metueret, sed cum omnibus libere ageret.

51 Eos qui liberalibus imbuti disciplinis, philosophiam negligenter, dicebat esse similes Philosophia- proci Penelopes, quod hi cum Melanthonæ & Polydora ancillis rem habuerint, & om- regina- nia potius se habituros sperauerint quam dominæ nuptias. Sensit liberales disciplinas esse uelut pedisse quas philosophiæ moralis, quæ cum primis sit adhibenda, & cuius gra- tia reliqua discuntur omnia. Simile quiddam dixisse fertur & Aristoteli de Ulysse, qui quum descendisset ad inferos, ait illum cum omnibus ferè manibus fuisse colloquutum, quum ipsam reginam ne uidere quidem potuerit.

52 Percontanti quæ potissimum adolescentibus essent discenda, Quæ uiris, inquit, usui optima pri- futura sunt. Hoc dictum & alijs ascribitur. Optima statim discenda sunt, nec rudis ætas, mum quæ maxime docilis est, superuacaneis est occupanda.

53 Posteaquam Aristippus magnam pecuniarum uim sibi cõparasset, & admiratus So- Philosophus- crates diceret, Vnde tibi tam multa? Vnde, inquit, tibi tam pauca? Non enim minus ad- diues- mirandum arbitrabatur, quod Socrates tantus philosophus, & qui tantos haberet ami- cos, pauper esset, quam quod ipse diues.

54 Scorto cuidam dicenti, sum ex te grauida Aristippe, Istuc, inquit, nihilo magis scire pos- Lepide- sis, quam per densissimas spinas ambulans dicere, hæc me spina pupugit.

55 Inculante quodam, quod filium sic abijceret negligenterq, quasi ex ipso natus non esset, Liberi dege- An non, inquit, & pituitam & pediculos e nobis natos uelut inutiles procul à nobis abij- neres- cimus? Sensit, eos non habendos pro filijs, qui nihil haberent alioqui quo se parentum affe- ctui commendent, nisi quod ab ipsis progenti sint. Ita senex in comœdia, Tantisper te uo- lo meum, dum id quod te dignum est facis.

56 Quum Aristippus à Dionysio pecunia donatus esset, Plato libris: atq; ob id à quodam carperetur, quasi ad rem attentior esset quam Plato, Quid refert, inquit, mihi pecunijs e- rat opus, Platoni libris: sentiens neutrum accusandum.

57 Interrogatus, quam ob causam sic ipsum argueret Dionysius, Ob eandem, inquit, ob Veritas odio- quam cæteri: significans, philosophi libertatem omnibus esse molestam, nõ igitur miran- sa- dum si regi: simul illud innuens, regis iudiciũ nihil à uulgari differre, quod fortuna non addat sapientiam.

58 Quondam petijt talentum à Dionysio, quumq; rex redarguendi nactus occasionem, Philosophus- diceret, Nonne tu prædicabas, philosophum non egeret? Da, inquit, & postea de hoc di- nullius eget- sputabimus. Quum accepisset pecuniam, An non, inquit, recte dixi, philosophum non e- geret? Non eget qui quum opus est, habet unde accipiat.

59 Dionysio recitanti uersiculum ex Sophoclis tragœdia. πρὸς τυραννὸν ὅς τις ἐμπαροβέτω, Id est, Κεῖν' εἰ δίδλος, κἄν ἐλευθερὸς μάλη. Quisquis tyranni ad tecta se contulit, Fit seruus illi, liber etsi uenerit.

Aristippus correcto posteriore uersiculo respondit, Libertas uera- οὐκ εἰ δίδλος, ἀν' ἐλευθερὸς μάλη. Id est, Haud seruus est si liber illuc uenerit.

Significans non esse uere liberum, nisi cuius animũ spe metuq; liberauit philosophia. Ne que enim uere liber est quisquis ingenuus natus est. Quidam hoc dictũ ascribit Platoni.

60 Quum inter Aristippum & Aeschinẽ incidisset similtas, quidam autẽ diceret, ubi nunc illa uestra amicitia? Dormit, inquit, sed eam excitabo. Itaq; similtatem Aristippus commoda

cõmoda liberatq; appellatio facile sustulit. Ne silentio malum, ut solet, in crudesceret, pl- tro adijt Aeschinẽ, Non, inquit, quãprimum redibimus in gratiã, ac nugari desinemus? Reconciliatio- an potius expectabimus, ut scurris inter pocula de nobis loquẽdi materiã præbeamus? Cui quæ Aeschines respondisset, se lubenti animo rediturũ in gratiã, Memento igitur, inquit Aristippus, quod cũ essem natu maior, prior ad te uenerim. Tum Aeschines, Næ tu profecto uir me longe melior es. Si quidem à me similtatis, abs te faciendæ gratiæ fuit initiũ. Hoc pacto redintegrata est inter illos amicitia.

Quodam tempore cum ciuibus aliquor suis nauigans naufragio eiectus est. Quum in 61- litore uidisset figuras mathematicas in arena depictas: Salua, inquit, res est amici: homi- Vera bona- num uestigia conspicio: & ingressus ciuitatem proximam inuestigauit, qui nam essent il- animi- lic disciplinarum studiosi: cum his ubi congressus est, summa cum humanitate tractarunt non ipsum modo, uerũ & comites illius, atq; etiam uiaticum ad reditum subministrarunt. Tandem quum hi qui cum Aristippo uenerant, pararent reditum in patriam, rogarentq; illum, ecquid uellet suis ciuibus renunciari, Ut, inquit, studeant sibi huiusmodi parare o- pes, quæ naufragio non pereunt, sed simul cum possidente enantant. Refert idẽ Vitru- uius De architectura lib. 6 addens Aristippum tunc uenisse Rhodum.

Quum Socrates taxaret unguentis delibutos & Charondas, siue, ut alijs placet, Phæ- 62- don percõtaretur, quis esset ille unguentis delibutus. Ego, inquit, infelix, & me infelicior Perfarũ rex. At uide, inquit, ut quemadmodũ hac parte nullo cæterorum animalũ est su- prior, ita nec hominum ullo præstantior. Sensit externis bonis hominem nihilo fieri me- liorem: & equus sansucino oblitus idẽ oleret quod rex, & medicus unguento simili de- libutus, non minus bene olet quam summus pontifex.

ΔΙΟΓΕΝΗΣ ΚΥΝΙΚΟΣ

Non incõcinnus, ut arbitror, ordo uidebitur, si post facetam Socratis sanctimoniam, post hilarem Aristippi libertatem, Diogenem Sinopensẽ commemoremus, qui dicto- rum omnijugis gratia longe superauit cæteros: quãquam omnes hos tres diuersis quidem uirtutibus, ex æquo tamen suspiciẽdos iudico, ut licet dissimillimi fuerint, & quales tamen fuisse dicas.

Primum Athenas profectus ad Antisthenem se cõtulit, à quo saepe repulsus (nullum 1- enim discipulũ recipiebat Antisthenes) non destitit tamen hæere: adeo ut quum aliquan- Studium sa- do baculum intentaret Antisthenem, ultrò baculo caput subiecerit, dicens, Cæde si uis, at- pientia- nullum inuenies baculũ tam durum, quo me abs te abigas, dum aliquid dixeris. Insigne exemplum adamatæ sapientiæ.

Quum murem forte conspiceret in Megarico discurrentẽ, qui neq; cauum quæreretur, 2- neq; turbis terreretur, neq; cibum appeteret, Bellum, inquit, libertatis exemplum: moxq; Libertas- contemptis omnibus coepit in dolio habitare.

Demirantibus q; nullas haberet ædiculas ubi cibum capere posset, ostendit Iouis porti 3- cum, atq; Athenienses ipsi magnificã extruxisse aulam ubi uelceretur. Quod publicum Facete- erat, sibi quoq; paratum interpretabatur. Neq; potuit optare cõnationem splendidiorem.

Euclidis scholam, quod arguta quidem, sed ad recte uiuendum inutilia docere uideret/ 4- tur, χολή, id est, bilem ac molestiam appellabat, quum schola Græcis sonet ocium. & Pla- Artes super- tonis ἀσπρίβην, id est, exercitationem, κατὰ βίβην, id est, contritionem uoce deprauata uo- uacaneæ- cabat, quod à cõmuni uita semotus disputationibus infensceret, quum Diogenes in pu- blico uiuens mallet philosophice uiuere quam disputare.

Dionysiaca certamina quæ Athenis in honorem Bacchi magnis impendijs pompaq; 5- celebrabãtur, appellabat magna stultorum miracula, q; in his nihil non ridiculũ ageretur. Pompa- inepta

Oratores qui summo in precio habebãtur Athenis, dicebat turbæ ministros, q; ad gra- 6- tiam loqui cogentur, ac seruilliter adulari solidæ multitudini. Coronas autẽ dicebat esse gloriae pustulas, ἐξ ἀνθίμωνων, qualia nõnullis progerminant in naso uulq; ex bile. Oratores

Quoties considerabat in hominum uita ciuitatum gubernatores, medicos ac philoso- 7- phos, dicebat nullum animal homine sapientius. Idẽ contemplanẽs somniorũ interpre- Homo animal- tes, coniectores, diuinos, & huius generis cæteros, aut qui gloriae diuitijsq; seruirent, aie- stultissimum- bat sibi nihil homine uideri stultius: indicans hominis ingeniũ ad res optimas accommo- dum si exerceatur: sin ad uitia degeneret, longe esse infra mutas pecudes.

- 8 **Ratio** Dicere solitus est, sapienter in uita parandum λόγῳ ἢ βροχῶν, id est, sermonem esse laqueum. Qui desponderunt animum, ad laqueum confugiunt, quum ad consolatorium sermonem potius sit confugiendum. Nam animo aegrotanti medicus est oratio. Nec absurdus fuerit sensus, si λόγῳ accipias pro ratione.
- 9 **Philosophus aulicus** Quum in opiparo conuiuio uideret Platonem nihil attingentem lauitiarum, sed oleis duntaxat uescentem, Quid accidit, inquit, uir sapientissime, ut quum ob huiusmodi menfas in Siciliam profectus sis, hic a paratis abstineas? Ad hec Plato, At Hercule, Diogenes, & in Sicilia huiusmodi fere cibo contentus eram. Quid igitur, inquit Diogenes, necesse erat Syracusas nauigare? Antum Attica non ferebat oleas? Hoc dictum quidam ascribunt Aristippo.
- 10 **Concessis abuti** Diogenes aliquando Platoni occurrit caricas edens, eiq; offerens dixit, Licet particeps esse; quum acceptas edisset, Participem esse dixi, inquit, non deuorare, μετὰ γὰρ εἶναι, οὐ κατὰ γὰρ εἶναι. Hic iocus ad rem seriam potest accommodari, uidelicet in eos qui principis, praeceptoris, aut parentum permisso abutuntur ad in concessa. Veluti si quis admonitus, non esse inutile degustare dialecticam, totam uitam ei impendat studio. Dictum ita refertur a Laertio, ut dubites uter alteri obtulerit caricas.
- 11 **Gloriatæ** Plato frugalis quidem erat, sed tamen amans mundicie, contra Diogenes fordidus. Itaq; calcans Platonis culcitram presentibus aliquot Dionysij amicis, quos Plato inuita, rat ad conuiuium, dixit, Calco Platonis ambitionem. Mox Plato, At quanta superbia tu, me ipse Diogenes, dum alienam superbiam te calcare putas. Hoc ipsum ab alijs narratur Lepidius. Diogeni dicenti, Calco fastum Platonis, Calcas, inquit Plato, sed alio fastu. Nam hoc ipsum fastus erat, quod iactabat mundicie contemptum, & qui fordidus gloriatur, non minus ambitiosus fuit quam qui splendide uestiuntur, sed aliter. Turpior est autem ambitio ex furo uirtutis laudem captans. Sotion tamen hoc non ascribit Diogeni, sed Platoni Cynico.
- 12 **Liberitas nimia** Diogenes a Platone petierat uini paululum, tunc & caricas. Plato misit lagenam: cui Cynicus hunc in modum gratias egit. Quum interrogaris quot sint duo & duo, respondes, uiginti: ita nec secundum ea quae rogaris das, nec ad ea quae interrogaris respondes. Notauit Platonem ut immodice loquacem, quod idem in illius scriptis notauit Aristoteles.
- 13 **Pauca boni** Percontanti in qua parte Graeciae uidisset bonos uiros, Viros, ait, nusquam, sed Lacedaemonios gentem incorruptissimam, tantum in pueris resideret prisca integritas. Simul illud inuit, in reliqua Graecia ne pueros quidem esse bonos: tum & illud, uiros esse pueris deteriores, quum ab his oporteat pueros ad probitatem institui.
- 14 **prope siu** Quum aliquando de re seria differens: nullum haberet auscultatorem attendentem, coepit ineptam cantionem canere ueluti saltaturis. Vbi iam plurimi concurrissent, obiurgauit illos, quod ad stulta & inepta frequentes & alacres accurrerent, ad seria uero & ad bene uiuendum utilia, nec alacriter conuenirent, nec diligenter auscultarent. Fluic simillimum est quod Demostheni quidam ascribunt de umbra asini.
- 15 **Cura praepostera** Reprehendebat homines quod lucta calcitrando alijsq; his similibus semet exercebant, ut periti euadant: nullos autem in hoc incumbere, ut probi & honesti euaderent.
- 16 A nullo denique hominum genere linguae dicacitatem temperabat. Grammaticos aiebat se demirari, qui tanto studio mala Vlyssis perquirent, sua ipsorum mala ignorarent, Olim Grammatici potissimum uersabantur in Homeri rhapsodis, at in Odysea commemorat uarios Vlyssis errores. Musicos item accusabat, quod in cithara diligenter aparent chor das ad concentus, mores haberent inconcinnos. Reprehendebat & Mathematicos, quod solem, lunam ac stellas intuerentur, non uidentes ea quae essent ante pedes. Oratores carpebat, quod studerent iusta dicere, sed eadem facere negligenter. Auaros obiurgabat, quod pecuniam uerbis uituperarent, quum eam animo plurimi facerent. Est enim auaris hoc peculiarare, quod nulli magis detestantur auaritiam quam ipsi.
- 17 Taxabat hominum uulgus, quod bonos uiros hoc nomine laudarent, quia pecunias contemnerent, nec interim imitarentur quos laudibus extollerent uehementer, sed pecuniosos magis sequerent, quos uituperabant. Destomachabatur in eos qui pro bona ualitudine sacrificarent, & in ipso sacro epulis immodicis semet ingurgitates, facerent bonae ualitudinis

ualitudini contraria. Dicebat se mirari seruos, qui quum uiderent dominos plus aequo uoraces, non illis eriperent cibos. Nam hoc esse dominorum ualitudini consulere, & seruis magis conuenit edactas.

Haecenus dictum est, quos quibus nominibus reprehenderit, nunc audi quos laudauerit. Probabat eos qui uxores ducturi non ducerent, qui nauigaturi non nauigarent, qui pueros alaturi non alerent, qui ad rempublicam accessuri non accederent, qui se ad conuiuendum praepotentibus componerent, nec tamen accederent: significans ab his omnibus abstinentum, eo quae prudentes uideri, qui ad ea sollicitati, tempestiue uertissent sententiam, quod semel aggressis non sit integrum mutare consilium, etiam si poeniteat instituti. Qui duxit uxorem, iam sui iuris non est: qui se mari commisit, uentorum arbitrio feratur oportet: qui semel accessit ad rempublicam, seruiat oportet, & ut cupiat, tutum non est ad priuam redire uitam.

illi tribuitur & hoc aenigma. manus non esse porrigendas amicis complicatis digitis: inueniens non satis esse, si comes nos praebemus amicis, sed comitati comitem adiungendam benignitatem. Qui comiter tractant amicos, dicuntur *Αφιδωτοι*, quasi dicas dextrare.

Quum captus uenderetur in Creta, praconi rogati quid sciret, & quo titulo eum comendaret emptori, Dixit, inquit, te uendere hominem, qui sciat imperare liberis. Quidam Xeniaes Corinthius admiratus praconij nouitatem, adijt Diogenem, percontans num sciret quod profiteretur: ubi ex sermone hominis comperit esse sapientem ac doctum, meratus duxit domum, eiq; suos liberos erudiendos tradidit: quos ille susceptos liberaliter instituit, primumq; tradidit artes liberales, mox docuit equitare, arcum tendere, fundam rotare, iaculari telum. In palaestra uero non permittebat, ut paedotriba illos grauioribus laboribus in morem athletarum exercebat, sed haecenus quantum ad ruborem bonamq; corporis ualitudinem conduceret. Curauit ut ex poetis alijsq; scriptoribus optima quaeque edicerent, quod ea modo uere scimus quae memoria tenemus: breuiter totius doctrinae summam illis redegit in compendium, quo & citius perciperet, & fidelius memoria complecteretur. Eisdem instituit domum ministrare parentibus, cibo leui uisq; & aquae potu contentos esse: quumq; caeteri caesariem alant ad formae commendationem, ille iussit illos radere comam: & si quando pro deum esset in publicum, incompertos producebat absq; tunica, in calceatos ac tacitos. Quin & ad uenatum illos instituebat, Lacedaemonios imitatus. His rebus factum est ut a pueris obseruaretur, perq; illos parenti commendaretur. Alij narrant praconem Diogenis iussu ita praedicasse, Est ne quispiam qui uelit emere dominum?

Quum federet in auctione, uetus est sedere, ac iussus est stare, ob id opinor, ut facilius inspiceret emptor quid emeret. At Diogenes, Quid, inquit, refert quando pisces quocumque modo faceant emantur: notans uulgi stultitiam, qui empturi seruum cauent, ne quod corporis uitium fallat, nec simili cautione explorant mentis habitum. Is autem deprehenditur ex oratione.

Aiebat sibi uideri mirum, quod quum ollam aut operculum non emerent homines, nisi si pulsu ac tinnitu exploratum, in emendo hominem solo aspectu essent contenti: significans hominem nulla ex re melius cognosci quam ex oratione. Vt igitur qui uas fictile tercio parant emere, digito pulsant, atq; ex tinnitu reddito dignoscunt, sit ne integrum, probe argillae, ac bene coctum: ita priusquam minis aliquot emant hominem, oportebat ad dicendum prouocare, atq; ex oratione deprehendere qualis sit. Eodem pertinet dictum superius: piscis mutus est, nec refert quomodo iaceat, quum nihil aliud sit quam piscis: ita non refert quo corporis habitu emas hominem, si silentem emas.

Xeniae a quo fuerat emptus dicebat, Mihi licet seruo obtemperes necesse est, propterea quod qui nauclerum aut medicum habet seruum, ei tamen parere cogitur, si uelit ex eo capere utilitatem.

Apud hunc Xeniaem fertur conuulsi esse, & a suis discipulis sepultus esse. Rogatus a Xeniaem quomodo sepeliri uellet. In faciem, inquit. Percontanti causam, Quonia, inquit, paulo post futurum est, ut inferiora fiant superiora: huc alludens quod id temporis Macedones rerum potirentur, atq; ex humilibus fierent excelsi: quod si inuenteretur omnia, fore ut cadaver etiam ex prono fieret supinum. Fortassis illud sentiens, nihil referre quo statu corpus exanime sepeliatur, quia in re magna erat uulgi superstitio, porrectis in portam

pedibus efferebantur. stantes cremabantur: & hodie stantes ut audio sepeliuntur Iudaei, cerre supini sepeliuntur omnes Christiani.

25 In foro quondam stans clamabat, Adeste homines, ueluti concionaturus apud populum: quumque iam frequentes conuenissent, nec ille desineret clamare, Adeste homines: quidam indignati, En adiuimus, dic aliquid. Tum Diogenes baculo illos abigens, homines, inquit, adeste iussi, non sterquilina. Non putauit hominis cognomen competere in eos qui non uiuerent iuxta rationem, sed brutorum in morem agerentur affectibus.

26 Alexander Magnus quum esset Corinthi, adijt Diogenem pro dolio sedentem, cumque eo multa colloctus est: a quo digressus indignantibus amicis quod rex illi cani tantum habuisset honoris, qui tanto principi nec assurgere dignaretur, Imo, inquit, ni Alexander essem, Diogenes esse uellem. A deo demiratus est animum illum liberum, ac rebus humanis omnibus superiorem, ut nihil regno similis esse iudicaret. Praecipua regum felicitas est, quod nulli seruiunt, sed quicquid uolunt facile efficiunt, tum quod nullius egeant: at qui hoc ipsum homini praestat philosophia multo uerius quam regnum monarchis. Quamquam Alexandrum esse, Alexander maus quiddam existimabat quod regem esse.

27 Negabat illos debiles ac mancos appellandos, qui surdi essent aut caeci, sed qui peram non haberent. Lusit autem affinitate uocum, Nam *αὐτοματὸς* Graecis dicitur mancus aut mutus, *ἀπυρρος* qui peram caret: innuens opinor, hominem ad omnem uitae functionem inuitem esse, qui expers sit philosophiae. Pera enim Cynicorum penus erat.

28 Ingressus aliquando iuuenem conuulsum capite semitonso, non solum non comiter exceptus est, sed multis plagis onustus dimissus est. Quos ille hac ratione est ultus: Nomina iuuenam a quibus fuerat caesus, albo inscripsit, itaque obambulabat soluto pallio, plagarum notae loquebantur quid esset passus, & album prodebat auctores. Hoc pacto iuuenes inhumanos omnibus obiurgandos ac reprehendendos exposuit.

29 Quoniam Cynicus erat, canis dicitur esse, & hoc uitae genus a multis laudabatur, nemo tamen imitabatur. Itaque dicere solitus est, se canem esse laudantium, sed laudatorum neminem cum laudato cane audere uenatum ire.

30 Iactante se quoptiam ac dicente, Viros supero in Pythijs, Equidem, inquit, uiros, tu uero mancipia. Lusit rursus affinitate uocum, quae est inter *κύριος* & *κύριος* mancipia. Mancipia autem appellabat quicunque seruirent cupiditatibus: has philosophia uincere pulchrius est, quam in Pythijs ludis uincere uiros.

31 Cuidam admonenti ut iam senex quiesceret a laboribus. Quid, inquit, si in stadio curerem, utrum oporteret iam metae uicinum cursum remittere, an magis intendere? Recte sensit, uirtutis studium hoc magis intendendum quo minus superest uitae, quod turpe sit tum ab honesto instituto refrigescere.

32 Aliquando uocatus ad cenam, negauit se uenturum. Roganti causam, Quonia, inquit, heri mihi non sunt actae gratiae. Vulgus hominum postulat sibi ueluti pro magno beneficio gratias agi, si quem admiserint ad conuiuium: at Diogenes licet pauper, existimabat sibi debere gratiam, quod non grauaretur interesse conuiuio, quia nusquam iret a symbolo, sed lauius philosophiae sermonibus pasceret conuiuatoris & conuiuiarum animos, quam ille corpus epulis.

33 Demosthenem adolescentem aliquando in publico diuersorio prandentem deprehendit, quumque ille conspecto Diogene sese subduceret introrsum, Tanto magis, inquit, in diuersorio futurus es: significans hoc illum magis fore conuiuiarum fabulam, quod non solum ibi uersaretur, sed etiam tanquam in re nefaria deprehensus sese subduxisset. Hoc enim memorabilis quam quod illic potaret. Alij narrat hoc cuidam adolescenti dictum, Is potuit & Demosthenes esse: simplicior autem sensus est, ut accipiamus adolescentulum admonitum, ne intro fugeret, sed foras. Nam quo interius sese abdebat in popinam, hoc magis erat in popina.

34 Hospitibus quibusdam celebrem illum Demosthenem uidere cupientibus, porrecto medio digito, Hic est, inquit, ille Demosthenes Atheniensium orator. Digito pollicis proximus in dex dicitur, quod hunc intendentes solemus aliquid demonstrare. Digitus autem medius apud praescos infamis habebatur ob causam hic non referendam. Porro Demosthenes uulgo male audiebat, quasi paru uir esset. Id significans Diogenes, maluit illum medio quod indice demonstrare.

Cuidam

Cuidam exciderat panis, eumque reliquit, quod puderet recipere. Huc castigare uolens Diogenes, inextincto fume collo traxit urceum per ceramicum, hoc faciens in poculo quod ille in pane facere erubesceret.

Quum multis uideretur immodice philosophus, respondit, sese imitari chori magistros, qui tonum legitimum excedere solent, ut alij congruum arriperent. Quod enim excedit modum, tamen si uitiosum est, tamen ad excitanda aliorum fociordia conducibile est. Ita palium ac dolium Diogenis, diuitibus suas delicias exprobrabant.

Dicebat, plurimos insanire praeter digitum. Nam si quis assidue medium digitum intendant uice indicis, uulgo habetur insanus: si quis indicem, sanus uidetur. At plurimi sunt homines qui grauius insanunt in rebus serijs, quam si digitum pro digito porrigant, & tamen si uulgo non habentur insani. Quem admodum & hodie parentes in liberis pro graui peccato castigant, si laeva pro sinistra utantur: at qui non itidem castigant eos, quum turpia pro honestis eligunt.

Taxabat & in hoc hominum insaniam, quod res preciosas minimo emerent uenderet, uilissimas plurimo. Statuam enim tribus nummum milibus emi, quum farinae chcenix duobus aereis ueniret. At statua nihil opus ad uitam, sine farina uiuere non licet. Conueniebat igitur farinam multo statuis esse chariorem. Philosophus precia rerum aestimabat usum naturalium, uulgus aestimat stultam peruersationem.

Quod supra retulimus de Xenia de, quidam ita narrat, Quum esset emptus Diogenes, perinde quasi ipse Xenia dem emisset, dixit illi, Vide ut iussis meis pareas. Quumque ille diceret, *ὄμο παλαιός*, significans rem praepostere agi, si seruus imperet hero. Si medicum inquit Diogenes, emisses aeger, num illi praescribenti obtemperares, an diceres, *ὄμο παλαιός*. Si herus corpore male affectus auscultat seruo rei medicae perito, multo magis decet animum agram auscultare seruo philosophiae perito: quod enim ars medica praestat corpori hoc philosophia praestat animo: illa medetur febrim, haec prauis cupiditatibus. Quanto autem animus praestat corpori, hoc illius morbi sunt quam huius grauiores. Laetius addit, quum a praecone rogaretur, quo titulo uellet praedicari, isque respondisset, se scire imperare liberis: ubi uidisset praetereuntem quendam bene cultum, huic, inquit, me uende, nam is eget domino.

Cuidam ambientia Diogene in philosophiae disciplinam recipi, admissio explorandi gratia pernam in uia ferendam dedit, seque iussit sequi. Ille praepudore abiecto quod gestabat, sursum se subduxit. Aliquanto post forte fortuna illi factus obuius, ridens, Tuam, inquit, ac meam amicitiam perna diremit: indicans illum non esse idoneum philosophiae discipulum, qui stultum pudorem non posset contemnere. Neque enim turpe est gestare pernam, sed ab honesto recedere turpe est. Diocles hoc ipsum paulo secus narrat. Quum quidam ambiens esse Diogenis discipulus dixisset illi, Impera mihi Diogenes, admissio in famulitium casei frustum portandum dedit. Id quum ille ob pudorem recufaret, Nostram, inquit Diogenes, amicitiam paululum casei diremit.

Quum aliquando uidisset puerum caua manu bibentem, Hic puer, inquit, me frugalitate superat, qui suppellectilem superflua mecum circumferam: & eductum e pera poculum ligneum abiicit. Nesciebam, inquit, & in hoc nobis prouidisse naturam. Quum alterum puerum uidisset uasculo fracto, cauo panis excipere lenticulam, abiicit & catinum ligneum, ut superuacaneum. Haec patiar uideri ridicula, modo fateamur, immodicum simpliciteris exemplum in hoc utile, ut nos nostri luxus pudeat.

Sapientem nihil deesse colligebat hoc syllogismo, Deorum omnia sunt, deorum autem amici sunt sapientes, & amicorum communia sunt omnia, sapientum igitur sunt omnia. Sed eodem syllogismo reijci poterat petens aliquid, Quis petis habens omnia?

Quum uidisset foeminam dijs procumbentem ita curuato corpore, ut a tergo quaedam appareret quae nudari non decet oculis hominum, adijt illam dicens, Non uereris mulier, ne stante post tergum tuum deo (nam illius plena sunt omnia) parum deceter te geras? Aesculapio percussorem consecraste dicitur, qui accurrens procidentes in faciem contereret, hoc figmento deterrens homines a superstitione, qui credunt deos non audituros, nisi ipsis indecoro corporis gestu supplicent.

Solutus est ioco dicere, sibi tragicas execrationes occurrisse quod esset *ἀνίσθητος*.

id est, domo, ciuitate patriæ carēs, pauper & erro,
 Alludēs ad locū aliquē ē tragœdijs. De Oedipi execrationibus nobis dicitū in Chilia dīb.
 4-5 Quin & illud dixisse fertur, quōd fortunæ opponeret animi fiduciā, legi naturam, affe
 Philosophi cibus rationem, eo quōd his tribus paratur ac seruat hominum tranquillitas. Aduer
 uita sus fortunæ procellas tuetur sapiētē animus impauīdus: naturam pro lege sequitur, cui
 si repugnet lex, contemnit eam; porro cupiditatum tumultus ratione compefcit.
 4-6 Quum Alexander Magnus inuiferet Diogenem, reperit eum in cranio sedentem pro
 dolio, ac laceras schedas glutino committentem. Posteaquam rex multa cum illo colloca
 tus pararet abire, diceretq; Cogita Diogenes quid a me uelis petere, nam quicquid opta
 ris feres. Mox, inquit, de alijs, interim secede paulisper. Quū rex secessisset, putans illum
 uelle deliberare, diūtius silenti repetijt, Pete quod uis Diogenes, Hoc, inquit, uolebā, nam
 prius arcebas mihi solem ad id quod ago necessarium. Alij narrant illum dixisse, Ne mihi
 feceris umbram, quōd uellet apricari.
 4-7 Memoratur & illud: Alexandrum ita fuisse locutum, Adsum o Diogenes tibi subuen
 Philosophus turus, quandoquidem uideo te multis egentem: cui Diogenes, Vt nostrum pluribus e
 paucis eget get; ego qui ultra peram & pallium nihil desidero: an tu qui non contentus patrio regno,
 tot periculis temet obijcis ut latius imperes: adeo ut uix totus orbis tuæ cupiditati uideat
 tur satis futurus?
 4-8 Quodam tempore cū diūtissime legens, tādē eō uenisset, ut uideret chartā uacua,
 Lepide Bono, inquit, animo estote uiri, terram uideo. Alludēs ad longa nauigatione fessos, qui re
 creantur animo quum ipsis procul apparet portus.
 4-9 Cuidam sophisticis argutationibus colligenti, quōd Diogenes haberet cornua: fron
 Argutie tem ac tempora manu contrectans, Atqui, inquit, ego nō uideo; irridere maluit friuolum
 friuole enthymema quā soluere.
 50 Quum Zenon in scholis differens, acutissimis rationibus probaret nullū esse motum,
 nec esse posse, Diogenes surgēs cœpit inambulare. Id admiratus Zenon. Quid, inqt, agis
 Diogenes? Confuto, inqt, tuas rationes. Taxans interim inanē ingenij ostentationem.
 51 Sophista quidam uolens apud Diogenem ostentare acumen ingenij, hunc in mo
 Argutie dum ratiocinatus est. Quod ego sum, tu nō es. Quum annuisset Diogenes, Ego, inquit,
 friuole sum homo, igitur tu non es homo. Tum Diogenes, A me, inquit, incipe. & recte colle
 geris. Nō dignatus est aperire, quid haberet uitij ratiocinatio, sed maluit irridere de tam
 friuolis nugis sibi placentem. Si sic sumplisset, tu es homo, sequebatur, sophisticam non es
 se hominem.
 52 Cuidam ad ostentationem ingenij multa de rebus cœlestibus differenti, Quam nuper,
 Ignota loqui inquit, de cœlo uenisti? Socrate in hoc retulit, cuius est illud, Quæ supra nos, nihil ad nos.
 53 Eunuchus quispiā contaminatæ famæ, inscripserat adibus suis, *μηδὲν εἰσέτατο κρητὸν*, ne
 Mala uere quid ingrediatur mali. Id uidens Diogenes, Aedium, inquit, dominus quā ingreditur: Eu
 nuchus boni omnis gratia proposuerat titulum, ne quid infelicitatis attingeret domum,
 id Diogenes detorsit ad mala animi, quæ sola uere mala sunt.
 54 Nactus unguentum, eo pedes inunxit præter morem publicum. Id demirātibz dixit,
 Ridiculum Quoniam unguentum capiti infusum exhalatur in aerem, à pedibus autem ascendit ad na
 res. Similiter alius reprehendit publicam consuetudinem, qua coronas capiti imponunt,
 quum magis conueniat infra nares ponere, quōd fragrantiae uapor non tam descendat,
 quā ascendat.
 55 Athenienses hortabantur Diogenem ut mysterijs initiaretur, addentes quōd initiati a
 Initiari non pud inferos principatum tenerent. Ad quæ Diogenes, Perq; ridiculum est, inquit, si Age
 est satis silaus & Epaminondas in cœno degunt, et Patetion fur ac uilissimū quicq; homines, quōd
 initiati sint, in beatorum insulis erunt. Grauius taxauit sacerdotum mores, qui quæstus
 gra ta blandiebantur hominum imperitorum superstitioni, persuadentes initiationē con
 ferre felicitatem post hanc uitam, quum ea parata sit his qui pijs & egregijs factis eam pro
 meruerint, siue sint initiati, siue non sint.
 56 Quum primum cœpisset philosophari, quum in dolio, sicco mucidoq; pane uescens so
 Lepide lus, audiret totam urbem læticia perstreptentem (erat enim dies festus) sensit animo non
 nihil tædij, diuq; secum de relinquendo uitæ instituto cogitauit. Sed quum tandem mures
 uideat

uideret adrepētēs, panisq; micas edere, Quid tibi displices, inquit, o Diogenes, sat magni
 ficus es, ecce etiam paralitos alis.
 Platoni ipsum ob uitæ sordes canem appellanti, Sanē, inquit, nam ad eos qui me uendi
 57 derant recurri. Solent enim canes si uendantur, ad ueteres dominos recurrere. Non offen
 Canis con? sus est conuictio, sed commode interpretatus est. Quum Aeginam nauigaret, interceptus
 uitium est à piratis, atq; in Cretam perductus, ibiq; uenditus. Eos piratas puto fuisse Corinthios,
 aut Athenienses, aut certe Aeginetas.
 Quum ē balneis redeuntem quidam rogasset, num illic esset multum hominum, nega
 58 uit esse. Rursus percontatus, an illic esset multa turba, annuit; significans hominis uocabu
 lum in paucos competere.
 Narratur & illud uix credibile: Plato sic definierat hominem, homo est animal bipes
 59 absq; pennis. Ei definitioni quum discipuli Platonis applaudeūt, Diogenes gallum galli
 Ridiculum naçem pennis ac plumis nudatū produxit in scholam, En, inquiens, hic est homo Plato
 nis. Itaq; definitioni adiectū est, latis unguibus, q; aues eiusmodi non habent.
 Percontanti, qua quis hora prandere debeat, Si diues est, inquit, quum uult: si pau
 60 per, quum potest.
 Fesuium Apud Megarense quum uideret arietes pellibus tectos aduersus frigoris iniuriā, ipso
 61 rum autem filios nudos, Satius est, inquit, Megarensis esse arietē quā filium. Traditum
 Educatio est de Megarensibus, quōd indiligenter habent filios suos.
 Quidam in publico gestans longam trabem, per imprudentiā percusserat Diogenem,
 62 moxq; ex more dixit, Caue. At Diogenes, Num, inquit, me uis iterum percutere? Alij sic
 Sera monitio narrant: dicenti caue, baculum impexit in caput, & post ictum adiecit, caue: par pari refer
 rens. Nam ante læsionem dicendum erat caue.
 Quodam tempore lucernam accensam gestans obambulabat in foro clarissima luce,
 63 quarenti similis. Rogantibus quid ageret, Hominem, inquit, quæro: notans publicos ci
 Homo rarus uitatis mores uix homine dignos.
 64 Quum aliquando perfusus esset aqua, staretq; toto distillans corpore, circumstātes ali
 Gloria tecta quot, ut sit, cōmiserabantur hominem indigna passum. Quibus Plato, nam et is forte tum
 aderat, Si uultis, inquit, cōmiserari Diogenem, abite; notans in philosopho gloriæ cupidi
 tatem. Hoc igitur spectaculo quoniam delectabatur, felix erat potius q; miserandus: at si
 nullo teste perfusus fuisset, tum uere fuisset miserabilis.
 Colaphum impingenti, Profecto, inquit, nesciebam me capite galeato ambulare. Lu
 65 dens manum pronam galeam dixit. Nec aliter ultus est percussorem. Nisi forte legēdum
 Moderate est, nesciebam capite galea tecto incidendum esse.
 At non eadem patientia tulit Midiam, qui impacto illi colapho dixerat, Tria milia ti
 66 bi in mensa sunt posita: per ludibrium illi gratulans, quōd pro colapho tantum nummo
 Par pari rum ex multa ad ipsum esset rediturum si lege ageret. At Diogenes postridie sumpto pu
 gilum loro, eoq; impacto Midie totidem uerbis dixit, Tria milia tibi in mensa sunt posita.
 Aul. Gellius narrat de quodam, qui pro delectamento habebat manu depalmare homi
 nes, moxq; e crumena quam in hoc circūferebat, iussit numerari multam. At Diogenes
 declarauit, non omnes esse ea patientia, ut multa contenti sint.
 Philosophi uulgo hoc nomine male audiebant, q; deos aut non crederent esse, aut con
 67 temnerent. Hoc inuens Lysias interrogabat Diogenem, crederet ne esse deos. Cui Dio
 68 genes, Qui conuenit, inquit, ut non credam, quum persuasum habeam te dijs inuisum es
 sisse: Hoc dictum quidam attribuunt Theodoro. Non respondit ad quæstionem, sed in con
 tumeliose interrogantem retorxit sermonem.
 Conspicatus quendam se religionis causa aspergentem aquis fluuiialibus, Nam hoc ri
 69 tu prisci solent purificari, si quid piaculi cōmissum crederēt. Infelix, inquit, quum erras in
 Superstitio grammatica, nō absolueris aspersus: multo minus aspersio te liberabit à uitæ criminibus.
 Recte notabat hominum superstitionē, qui crederent, sensibili elemento purgari maculas
 animi, nisi prauas cupiditates amputassent.
 Eos summopere reprehendebat, qui si quid secus euenisset, fortunam incusarent,
 69 id quod uulgo hominum solet: dicens, ipsos homines potius incusandos, qui postula
 Vota stulta rent à fortuna, non quæ uere bona essent, sed quæ ipsis bona uiderentur. Nam si permitte
 rent

rent dijs, quæ ipsi iudicant optima, dare, darent: nunc acceptis his quæ flagitarunt, impudenter inculant deos.

70 Superstitionem hominum qui in somnijs terrentur, hoc pacto deridebat, Quæ uigilantes, inquit, agitatis, ea non curatis: quæ uero dormientes somnatis, solcite perquiritis. Ad felicitatem enim aut infelicitatem hominis non tam refert quid patiat in somnis, quam quid agat uigilans. Ibi quoties aliquid turpe committit, oportebat metuere deorum iram ac tristem euentum, non si quid dormientibus sit uisum.

71 In Olympijs præconē ita pronunciantem, Doxippus uiros uicit, correxit Diogenes, Hic, inquit, mancipia, sed ego uiros: significas eos quæ certarent Olympia, non esse uiros, sed gloriæ mancipia. Solus philosophus uincit uiros. Simile huic est quod supra retulimus.

72 Quum Philippus exercitum haberet apud Cheroniā, uenit eod Diogenes, & comprehensus à militibus deductus est ad regem: qui conspecto Diogene ignoto iratus exclamauit, Explorator. Cui Diogenes, Prorsus, inquit, explorator, nam huc ueni inspecturus infantiam tuam, qui non contentus regno Macedonum, aliena captans temet in discrimen conficis, ne & regno & uita priueris. Rex admiratus hominis libertatem, iussit illum abire liberum.

73 Alexander Macedonū rex miserat epistolam ad Antipatrum, per quendam nomine Athliam: quum id temporis forte adesset Diogenes, qui Cynico more dixit, Athlius ab Athlio per Athliā ad Athlium. Porro Athlius Græce miserū sonat, multisq; laborib. afflictum, unde & athletis nomen. Sensit philosophus, principes ob ambitionem assiduis bellicis tumultuantes uere miseros esse: æque miseros qui illorum cupiditatibus inserviunt.

74 Inuitatus ut ad Alexandrū ueniret, recusauit: ac Perdica præfecto minitanti necē ueniret, Nil, inquit, magnifeceras, siquidem & catharis & phalangium idem possunt. Catharis pusillum est insectum non dissimile scarabeo, sed præsentaneū habens uenenū: phalangium aranei genus est nocentissimū. Nec dubitauit uicissim minitari Perdica, se feliciter uicturū, si sine illo uiueret: indicans infelices esse qui cum Perdica uiuerent.

75 Aiebat faciles esse deos ad donandam hominibus uitam, ceterum hanc ignorari ab his qui quærunt dulcissima, unguenta, aliasq; hoc genus delicias. His enim qui fruuntur, credunt se uiuere, quum ueram uitam, tranquillam ac suauem sola præstet sapientia. Non igitur dii sunt inculandi, sed homines, qui per stulticiam non postulant ab illis uitam, sed uoluptates.

76 Conspiciens delicatam quendam à seruo calceari, Nondum, inquit, sat beatus es, nisi etiam abstergeat: id erit, si mancus fueris. Visum est Diogeni, non multo minus absurdum in calceatu abuti opera famuli, si quis ipse sibi hoc præstare ualeat, quam si post exoneratam aluum adhibeat famulum abstergendo podici. Quanquam intelligi potest & de abstergendo naso. Philosopho ethnico prodigiōsæ deliciae uidebantur, ethnicum calceari à famulo: at ego noui Christianum, sacerdotem ac Theologum, cui quum nullum esset membrum mancum, tamen adituros latrinam famulos accersebat, qui soluerent ligulas, rem reuersus qui alligarent. Id ego uidens, sic mecum cogitabam, Vtinam hic adesset spectator Diogenes.

77 Conspicatus duci quendam, qui phialam ex arario furatus sustulerat: Ducebatur autem à magistratibus, quos illi ἰσπορημῶνας appellant: Magni, inquit Diogenes, fures paruum ducunt. Vtinam hoc non possit uere dici in magistratus aliquot Christianos, à quibus ad laqueum adigitur interdum, qui x drachmas sustulit, ipsi impune magnis furtis, uel peculatu potius ditescunt.

78 Videns adolescentem lapides iacentem in cruce, Euge, inquit, scopum attinges. Inueniens fore, ut aliquando in cruce ageretur.

79 Quum adolescentuli circumstantes Diogenem acclamassent, Canis, canis: ac mox territi fugere cœpissent, rogatiq; quid fugerent dixissent, ne mordeas nos canis, Bono, inquit, animo sitis filiole, canis non edit betulam: tecte illis exprobrans molliciem.

80 Cuidam sibi placenti, quod Leonis exuuiō tectus incederet, Non tu desines, inquit, uitae stragulas pudefacere: Indecorum esse censuit, quod homo mollis Herculis amicum sibi uindicaret. Idem dici potest ijs qui prodigiōso amictu profitentur sanctimoniam, uita non respondente.

Præd

Prædicantibus beatum Callisthenem philosophum, quod apud Alexandrum apparatu splendido exciperetur, Imo, inquit, infelix est, quod illi prandendum cenandumq; sit, quum Alexandro uisum fuerit: sentiens nihil esse beatum, si ablit libertas. Hic est Callisthenes Aristotelis discipulus, quem Alexander tandem coniecit in carcerem, ubi & perijt. Quidam pro Callisthene supponunt ipsum Aristotelem, cuius felicitatem prædicantibus quod cum regis filio uiueret: Aristoteles, inquit, pranderet quum uult Alexander, Diogenes quum uult Diogenes.

Si quando egebat pecunijs, eas ab amicis accipiebat: at suggillantibus eum, quod præter philosophi dignitatem peteret, quod esset mendicorum, Imo, inquit, non peto, sed repecto, οὐκ ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου. Repetimus enim mutuū aut depositū. Amicus autem egeni amico dans non donat, sed reddit quod debebat. Quisquis enim in tali casu pecuniā seruat, rem alienam detinet.

Quum adolescens quidam comptior Diogeni proposuisset quaestiuiculam, Non tibi prius, inquit, respondurus sum, quam sublatis uestibus ostenderit utrum masculus sis an fœmina. Ex cultu parum uirili notaui illius molliciem.

Alteri cuidā adolescenti, lusum quendam amatoriuū eleganter in balneis exhibenti, quod Græci uocant τὸ ἀλγίστον, Diogenes, Quo melius, inquit, hoc deterius: damnans improbatam artem, qualis est & alea, cuius quo quisq; est artifex melior, hoc uir est deterior.

Quum Diogenes adesset conuiuio, qui accumbebant appellantes illum canem, ossa illi projiciebant, quod id canibus fieri consueuit: at ille discedens à tergo commingebat accumbentes: significans & hoc esse canum.

Oratores ac ceteros omnia ad gloriam faciētes, appellabat τὸ ἀνεπισημόν, id est, ter homines, ancipiti dictio. Nam ut uulgus hominem esse negat, qui nec doctus est, nec humanus: ita philosophus hominem uocabat miserum, qui nihil haberet supra hominē. Si quidem iuxta Homerum, nullum animal homine miserius. Proinde ter homines dixit, ter miserus, qui sua studia omnia cōferrent ad rem inanissimam, ac populari multitudinī, multorum caputem beluæ, seruirent seruitutem.

Diuitem quendam indoctum, sed splendide uestitum, χρυσομύλον appellabat, hoc est, ouem aureo uellere. Nam tales fuisse proditum est à poetis, qui minimū ualere ingenio, ouillis moribus etiam proverbio dicebantur.

Præteriens prodigi cuiusdā ædes inscriptionem habentes, uenales, Facile, inquit, diuinitatem fore, ut præ immodica crapula domum euomeres. Iam enim domum absumperat, anteq; uenalem prosciberet. Vomitus igitur ille erat uerius quam uenditio.

Adolescenti conuerenti quod à multis perturbaretur, Desine, inquit, & tu perturbationis indicia præ te ferre: significans nulla re melius improbitatem lædentū finiri, quam si qui læditur, dolorem dissimulet. Etenim qui ob id incessunt hominem, ut illum discerant, desinēt si uiderint illum nihil commoueri. & Græcis suspicorum alium esse sensum: Quum enim adolescens quæreretur sibi turbam esse molestam, τὸ ἀσπαστὸν, inquit, καὶ οὐ τὸ ἀλύματον: τὸ ἀσπαστὸν ἴσως ἔστι, id est, At desine tu quoq; signa mollis et effœminatū circūferre.

Citharœdum imperitum uastoq; corpore & ab omnibus uituperatum, solus Diogenes laudabat. Demirantibus quam ob rem id faceret, Laudo, inquit, quod quum talis sit, maluit se cithara quam latrocinijs exercere: significans illum corpore ualidū, ingenio rudem, latrocinijs aptiorem esse quam musica. Locus est ab inexpectato.

Alterum citharœdum, qui quoties caneret ab auditoribus deserebatur, obuuium ita salutatebat, Salue galle. Quum ille offensus salutationis nouitate diceret, Quid ita? Quonia, inquit, cantu tuo excitas omnes. Locum captauit ex ambiguitate uerbi Græci, ἀνεγείρει enim dicitur, & qui excitat dormientem, quod solent galli gallinacii mane canētes: & qui sedentem excitat ut furgat, quod ille solet.

Quum adolescentem quendam insigni forma plurimi intuerentur, Diogenes incuruato corpore sinum lupinis implebat. Ad hoc spectaculum conuersis omnium oculis, aiebat, mirari se, quum adolescentulo dimisso sese intuerentur: obiter notans illorum intemperantiam.

Cuidam uehementer superstitioso, ac lemurū laruarumq; terroribus obnoxio, necem ipsi iminanti, dicentiq;, unico ictu tibi perfringam caput, At ego, inquit, si id feceris, tibi sinister

sinister astans, ut contremiscas efficiam. Significans se mortuum etiam illum terrere posse, à quo uiuus contemnebatur. Hic tamen affectus & hodie plurimos habet, qui quā sint aduersus uiros feroces, aduersus umbras sunt formidolosissimi.

94 **Lectio mortua** Ab Hegesia rogatus ut ipsi libros aliquos commodato daret, Non sapis, inquit, Hegesia, qui quum caricas non pictas sed ueras eligas, uera exercitatione neglecta ad scriptā te conferas. Hoc dicto notauit eos qui per omnē uitam nihil aliud quā legunt philosophorum libros, recte uiuendi praecepta continent, quum uirtus magis usu discatur quā lectione. *ἡγεσιᾶ* Graecis anceps uox est ad scribere & ad pingere. Itaq; uirtus libris expressa, quodammodo picta uirtus est. Absurdum autem uidetur, in caricis habere delectum, in uirtute non item.

95 **Exilium utile** Cuidam illi probro obijcienti q̄ exularet à patria: Miser, inquit, istius rei causa philosophatus sum: siue quod exiliū compulisset Diogenem ad philosophandū, siue quod ideo didicisset philosophiam, ut exilium similesq; casus aequo animo perpeti posset.

96 Alteri cupiam per conuitiū dicenti, Sinopenfes te exilio damnant. At ego, inquit, illos mansione: significans se quod solum uertere iuberetur, nihilo infeliciores esse his qui in patria manerent, nec exilium aequo animo pati possent. Tam enim miserū est manere coactum, quā exulare coactum. Philosophus cui quāuis terra patria est, si iubeatur ire exulatum, unius tantum ciuitatis exul est. At qui nusquam potest uiuere nisi in patria, plurimarum regionum exul est. Diogenes autem ob adulteratam, ut putant, monetam solum uertere iustus est. Erat autē Sinopenfis. Hoc ita refert Plutarchus in libello De exilio: Te Sinopenfes Ponto exulem esse iusserūt. At ego, inquit, illos hac damno poena. ut in Ponto extremisq; Euxini littoribus inclusi perpetuo maneāt. Diogenes mutarat patriam, sed in melius: exulabant potius qui infelici regiōni erant ascripti.

97 **Facete** Quum Olympionice, hoc est, in Olympijs certare solitum, offendisset pascentem oues, Quam celeriter, inquit, o praclare ab Olympijs ad Nemea te contulisti: ludens affinitate uocum. Nam *ὄμηρα* certamina dicuntur à loco, quemadmodum Olympia, *ὄμηρα* uero pasco sonat, & *ὄμηρα* pascoa.

98 **Stupor animi** Interrogatus quam obrem athletæ nihil sentirent, Quoniā, inquit, suillis ac bubulis carnis educati sunt. Nam athletæ crassioribus cibis enutriuntur, qui corpori quidem robur conferunt, sed mentis acumen hebetant: Vocis autem ambiguitas dedit loco locum. Nam ut graecis *ἀδωλεθρα*, ita Latinis sentire, tam ad animum quā ad corpus pertinet. At percontator ille quærebat quid esset causæ, quur athletæ ueluti sensu carentes non offenderentur plagis, Diogenes animorum stuporem notare maluit.

99 **Vsus lenit molestiam** Solitus est interdum adire statuas, & aliquid ab illis petere. Demirantibus quur id faceret, Vt consuecam, inquit, non commoueri, si quando ab hominibus non impetro quod peto.

100 **Mendicitas** Posteaquam inopia compulsus cœpisset mendicare, his uerbis solet aggredi, Si cui aliteri dedisti, da & mihi: sin nemini, à me incipe. Significabat se non inferiorem ceteris mendicis: itaq; par esse ut qui daret quibuslibet, daret & Diogeni: qui uero tam parum esset ut nemini quicquam daret, huic tempus esse ut aliquando dare incipiat.

1 **Libere** Interrogatus aliquando à tyranno, è cuiusmodi ære potissimum oporteret fieri statuas, Ex eo, inquit, ex quo fusi sunt Harmodius & Aristogiton: innuēs illum esse tollendum, q̄ illi tyrannicidæ fuerint.

2 Percontanti quo pacto Dionysius uteretur amicis, Vt utribus, inquit, plenos suspendit, inanes abiicit: significans à tyranno diuites occidi, pauperes negligi.

3 **Sero** Quidam gloriosum titulum inscripserat ædibus suis, Iouis filius Callinicus Hercules hic habitat, ne quid introeat mali. Diogenes ex inscriptione stultitiā hominis deprehendens, adiecit, *μετὰ πολέμου ἢ συμμαχίας*, id est, Post bellum auxiliū, indicans seram esse malorum omnium deprecationem, posteaquam talis immigrasset. Colebatur enim Hercules *ἀλεξίπικτος*, malorū depulsor. Eum oportuit in aedes immigrare priusquam immigrasset dominus ædium, qui ipse erat magnum malum.

4 **Luxus** Luxuriosum quempiā in diuersorio conspiciens uescientē oleis, Si sic prandisses, inquit, nō ita cœnares: sentiens nō esse frugalitatis q̄ cœnaret oleas, sed quod stomachus nimis lauto prædio grauatus, nihil appeteret in cœna. Nā tenue prandii optime cōdit cœnam. Dicere

Dicere solebat, cupiditatem esse malorū omnium arcem *μετρόπολις*, non procul abluens à sententiā Solomonis, qui dixit, cupiditatem radicem malorum omnium. **Auaritia**

Bonos uiros dicebat esse deorum simulachra. Deorum quum sint optimi natura, proprium est benefacere omnibus, nocere nemini. Hæc imago melius relucet in sapientibus ac bonis uiuis, quā in statuis, quum dii sint incorporei. **Boni similes dijs**

Amorem dixit ocioforum negocium, quod hic affectus potissimum occupet ocio deditos. Ita fit, ut dum ocio uacant, in rem negociosissimā incidant, nec interim tamen quicquam bonæ rei agunt. **Amor turpis**

Percontanti quid esset in uita miserriimū, Senex, inquit, egenus. Siquidem ubi naturæ præsidia destituunt hominē, extrarijs rebus fulcienda est etatis imbecillitas. Verum inter egenos habendus non est, qui bonas artes ac probos amicos sibi parauit certissimū senectutis uaticium, ille infelicitissime egenus est, qui nulla uirtute præditus est. **Senectus**

Interrogatus quæ bestia morsum haberet nocentissimū, Si de feris, inquit, interrogas, obtrectator: si de curibus, adulator. Nam obtrectator præ se fert odiū, adulator sub amici persona multo etiam lædit grauius.

Conspiciens duos centauros pugnātes in tabula pessime pictos, Vter, inquit, horū deterior est? Notans pictoris imperitiā, quasi dubitaret uter esset deterius pictus, Vt uis est aut uoce ambigua, nam *χέρω* & peior dicitur, & in pugna inferior. **Salse**

Orationem blandam non ex animo proficiscentē, sed ad gratiam compositam dicere solet, melleum laqueum, quod blande amplectens hominem iugulet. **Blandiloquiū**

Luxuriosorum uentrem uitæ charybdin appellabat, quod omnia deuoraret, nec saturatur unquam. Charybdis tantum ea sorbet quæ mari uehuntur, & reuomit tandē quod absorbit: at lurconum uentribus, nec aer, nec terra, nec flumina, nec maria sufficiunt, quin & domos & agros totos absorbent, nec reuomunt. **12**

Quum quidam Diogeni referrent, Didymonē mœchum comprehensum, Dignus est, inquit, ex ipso nomine suspendi. Porro Didymi Graecis testiculi dicuntur: ab his igitur uide nomen habebat, & quibus peccauerat, uult eum suspendi. **13** **Adulterium**

Physicus quidam interrogauit Diogenē, quomodo aurum palleret, Quoniā, inquit, plurimos habet sibi insidiantes. Pallent autem qui metuūt. **14** **Auri amor**

Quum uideret mulierem in lectica dixit: Caueam non conuenite feræ: notans tam esse ferum ac noxium animal ferrea cauea coerendum. Lectica uero sella genus est cancellatæ, ut aliquam caueæ speciem præbeat: in hac diuites ac delicatæ sedere, atque etiam gestari solent. **15** **Delicia**

Seruum fugitiuū uidens ad puteum sedentem, Vide, inquit, adolescēs ne excidas: ambiguo uerbo ludens. Nam excidit qui in puteum decidit, & *εκπίπτει*, id est, excidit qui de loco pellitur. Arbitror autē puteos olim fuisse sacros, & ab his nō fuisse phas quenquam ui detrahere, quemadmodū è templis aut à statua principis. **16** **Ambiguae**

Quum in balneis uidisset *λαποδύτης*, id est, furem uestium, dixit illi, Num ad unctiunculam, an ad aliud uestimentum? Rursum lusit affinitate uocum, quæ latine reddi nō potest, Graece est, *ἐπὶ ἀλμυροῦ*, & *ἐπὶ ἄλλῳ ἰατρῶν*, dictiones minimo discrimine soni inter se differunt: *ἄλμυρα* ab *ἁλείφω*, unguentum est, unde & aliptæ dicitur, inde *ἀλμυρό* diminitiuum: *ἄλλῳ ἰατρῶν* duæ dictiones, sed ob *συναρτισμῶν* propemodū una uidetur, quam si remoueas, est *ἄλλο ἰατρῶν*, id est, aliam uesticulam. In balneis enim olim unguebantur, & ibidem fures suum agebant negocium, quod positis uestibus lauare mos est. Notabat itaq; furem, quod alibi furatus uestem, eō uenisset alteram furaturus. **17** **Ambiguae**

Ingressus aliquando sordidum balneum, dicebat, Qui hic lauant, ubi lauantur: significabat ibi homines puros sordidari, & ibi lotis opus esse alio balneo quo mundentur. **18** **Sordes**

Quum aliquando uidisset mulieres ex oliua pendere laqueo præfocatas, Vtinam, inquit, & cæteræ arbores similem ferrent fructū. Erat enim Diogenes *μυρμυρῆς*, id est, murlium osor, eoq; cupiebat omnes uidere penfiles. **19** **Osor foeminarum**

Cernens quendam male audientem, quasi monumenta spoliaret, Homeri carmine compellauit, **20**

*πῆρε σὺ ὠδε φέρει.
ἢ λυγὴ συλήσωμ κενὸν κακῆτινὸν ἄνθρωπον;* id est,

Quid

Sacrilegium Quid tu huc uenisti uir prestantissime, num fors
 Ut spolies aliquem horum quos mors occupat atra?
 21 Interrogatus num seruum ancillam ue haberet, negauit. Quumq; percontator adie-
Sepultura cisset, Quis igitur te efferet si moriaris? Cui domo, inquit, erit opus. Multi supstitiose so-
 liciti sunt, quomodo, & per quos efferantur. Hac cura prorsus uacabat Diogenes, non du-
 bitas quin futurus esset aliquis qui cadaver eijceret, uel ob id quo domum faceret uacuum.
 Quaquam illi contigit honorifica sepultura.
 22 Conspiciens adolescentem quendam neglectius dormientem, baculo pungens illum,
 dixit carmen Homeri, *εγείρεο,* id est, Surge,
 Ne quis dum dormis, a tergo infixit hastam.
 23 Ad eum qui obsonijs ac luxui plus æquo indulgebat, illud Homericum accommodabat,
Luxus *ἀνύσπερος δὴ μοι τίσις ἔσται.* id est,
 Nate mihi fueris breuis æui; significans illum sibi luxu mortem acceleraturum.
 24 Platonis Ideas, id est, formas risit & Aristoteles. Quodam igitur tempore quum Plato
Argutie multa de Ideis differeret, & rem confictam confictis uocabulis explicare conaretur, subin-
nugatorie de in ore habens mentesitates & cyathitates, per quas uoces intelligebat species mensæ &
 cyathi: Diogenes irridens subtiles nugas, Mensam, inquit, ac cyathum uideo, mentesitatem
 & cyathitatem non uideo. Tametsi sunt & hodie qui Sortesitibus & ecceitibus sibi ui-
 dentur acuti. At Plato regessit dictum, Nec mirum, inquit, nam oculos habes quibus cer-
 nuntur cyathi ac mensæ, at mentem non habes qua cernuntur mentesitates ac cyathitates.
 25 Interroganti quando ducenda esset uxor, lueni, inquit, nondum, seni nūquam: Græ-
Matrimonium ce iucundius *μυδιεπότε,* & *μυδερύπότε:* subindicās prorsus abstinentium à matrimonio.
uitandum At percontator ille discere cupiebat, quo ætatis anno, aut qua anni parte expediret alicise-
 re coniugem: quemadmodum Aristoteles præscripsit puellæ decimum octauum, uirō trige-
 simum quintum; & Romani Aprilem & Iunium existimabāt auspiciatum nuptijs, Maium
 inauspicatum.
 26 Percōtanti quid nam uellet ut colaphum acciperet, Galeam, inquit. Et hic iocus est ab
 inexpectato. Nam ille expectabat quid mercedis peteret pro colapho.
 27 Quum uideret adolescentem quempiam sese ornātem, Si ad uiros, inquit, frustra: si ad
Mollities foeminas, iniuste. Hoc dictum festiuus est Græcis ob uocum affinitatem, *ἀρυχῆς* & *ἀδελ-
 χῆς.* Nam frustra se mas parat masculo, inter quos nō potest esse coniugium: & inique fa-
 cit adolescens, si cultura formæ insidiatur infirmo sexui, quum uxor nō lenocinio, sed ho-
 nestis moribus concilianda sit.
 28 Adolescenti cuidā erubescenti, atq; ob id perturbato, Bono animo es, inquit, fili, istius
Pudor modi est uirtutis tinctura.
 29 Quum audisset duos legum peritos inter se contententes, damnauit ambos, quod al-
Furacitas ter furtum cōmisisset, alter non perdidisset: significans utrunq; dignum exitio, Argutia di-
 cti in hoc est: qui furatur lucrifacit aliquid: is uero cui res furto tollitur, dāno afficitur. At
 hic absurdum quiddam acciderat, alter alterius rem furatus erat, nec tamen is cui furtum
 est factum perdidit, quod hoc ipse furatus esset, quod alter sustulit.
 30 Percontanti quod uinum libentius biberet, Alienum, inquit: & hic *ἰδὲ ἀπὸ δ' οὐνοῦ,* ad-
 dit gratiā dicto. Aliud enim expectabat percontator, uidelicet de genere uini sentiens.
 31 Cuidam ipsi dicenti, plurimi te derident, At ego, inquit, non derideo. Id autem uide-
Neglectus tur *ἀδωκάβη,* ut aliquis te percutiat, tu tamen non percutiaris: sed Diogenes negauit se de-
iniuriarum rideri, siue quod non esset deridiculus, siue quod existimaret hominum irrisionem nihil
 ad se pertinere.
 32 Dicenti miserum esse uiuere, Non, inquit, uiuere miserum est, sed male uiuere miserum
Vita misera est. Vulgus miserā appellat uitam, laboribus, doloribus, morbis, damnis, exilijs, multisq;
 hoc genus incōmodis obnoxiam. At philosophus nihil malum aut miserū esse ducebat,
 nisi quod cum turpitudine coniunctum esset.
 33 Erat Diogeni seruus nomine Manes: is quum profugisset à domino, admonuerūt ami-
Frugalitas ci ut fugitiuum inuestigaret, At ridiculum, inquit Diogenes, si Manes absque Diogene ui-
 uat, Diogenes absq; Mane uiuere non possit. At multi seruos insequuntur ut ulciscantur,
 Diogenes

Diogenes spectabat usum. Melior autem philosophus est qui paucioribus eget. Nolebat
 itaque hic seruo uideri deterior.
 Quodā tēpore prædebat oleas, mox inducā placentā abiecit accinēs illud ē tragœdia, 34
ἂν ἔσται τρυγάνοις ἐκποδῶν ὑβλιεῖα. id est,
 Procul à tyrantibus temet hospes auferas. **Deliciae**
Spereæ
 Item illud Homericū, *ἔκποτε μολιστῆν δ' ἐλάδην.* id est, Interdum scuticis agitabat. Se ty-
 rannum appellans, deliciarum contemptorem, quas procul abigi uolebat.
 Diogenes uulgo canis dicebatur. Sunt autem canum multa genera, sunt enim uenato- 35
 rii, sunt aucupatoriij, sunt custodes ouium & aditū, sunt qui habentur in delicijs. Ergo per-
 contenti qualis ipse canis esset, lepide respondit, Esuriens, inquiens, Melitæus, satur Mo-
 losseus: quod cibi appetens blandiretur, saturatus morderet.
 Interrogatus an philosophi placentis uesceretur, Omnibus, inquit, ut ceteri homines. 36
 Rursus hic aliud respondit quam interrogabatur. Quærebat percontator an conueniret
 philosophis frugalitatem profitentibus uesci placentis cibus delicatiorum, Diogenes *ἀγῶν* homo
ἄδωκον ita respondit, quasi philosophi non essent homines, & tamen uescerentur cibus hu-
 manis. Siquidem animalia bruta non uescuntur quibuslibet, bos comedit fœnum, leo ne
 quaquam: oues amant frondes salicum, equi auenam. Quædam aues pascuntur granis iu-
 niperi, quædam carniuoræ sunt, quædam uescuntur piscibus. Huc alludit Diogenes.
 Quum aliquando Diogenes in conuiuio placentam ederet, diceretq; conuiuatū quis, 37
 piam, quid comedis Diogenes? suspicans Cynicum philosophū nescire quid sit placenta,
 Panem, inquit, bene pistum: dissimulans se scire quid esset: alijs erat placenta, Diogeni pa-
 nis erat qui non edebat uoluptatis gratia.
 Percōtanti quur ceteris mendicis benigne largirentur homines, philosophis nō item, 38
 Quoniam, inquit, sperant citius futurum ut claudi cæci ue fiant quam philosophi. Qui mi-
 ferentur afflictorum, quales fere sunt mendici, faciunt hoc contemplatione cōmunis ho-
 minum sortis: ita cæco opitulantur cogitantes, hoc ipsum mihi poterit acciderē, de philo-
 sopho nō item cogitant. Dictum festiuus est, ob abusum uerbi sperant: ut philosophus
 suas sperari potest; cæcitatē aut claudicationem nemo sperat.
 Diogenes poscebat aliquid ab homine auaro: quem ubi uideret contentem ac negatu, 39
 ro similem, ὁ homo, inquit, ad cibum te postulo, non ad cyppum, ut quā licet Græcarum
 uocum affinitatē reddam. Græcis enim *ἄροσ* cibus est, & *ἄροσ* sepultura. **Contenter**
 Cuidam obijcienti qd aliquando falso signasset mōnetam. Nam hanc ob rem, ut dictum 40
 est, iussus est exulare, Fateor, inquit, fuisse tempus quo talis eram qualis tu nunc es: qualis
 autem ego nunc sum, tu nunquam futurus es. Notabat eos qui iuuentutis errores in alijs
 reprehendunt, quum ipsi ne in senectute quidem corrigant suos.
 Alteri cuidā hoc ipsum opprobranti, crimen iuuentutis obtentu defendit, dicens: Tum 41
 celerius reddebam lotium, nunc non item. Cynica circūitione notauit iuuenilem etatem,
 quæ facilius reddit humorem uesciæ, quum senibus molesta sit dysuria. **Error iu-**
 uenilis
 Myndum aliquando profectus, quum uideret portas amplas ac magnifice extructas, 42
 quum oppidū esset exiguum, Viri, inquit, Myndij, claudite portas, ne ciuitas uestra egre-
 diatur: notans oppidum tam esse pusillum, ut per portas egrēdi posset. **Ridiculum**
 Conspiciens furē purpuræ cōprehensum, Homericū carmē in eū detorsit: *ἔλαβες,* inquit, te, 43
πορφύρεος δὴν ἄβος ἢ μοῖρα λεπτῶν. id est,
 Te mors purpurea apprehendit, uolentatq; Parca.
 Craterus Alexandri Magni præfectus, homo præ diues, inuitat Diogenem ut ad se 44
 commigraret: cui respondit, Malo Athēnis salem lingere, quā apud Craterum opi-
 para frui mensa: sentiens libertatē quamuis inopem omnibus diuitū delicijs præferē-
 dam, ubi minuitur libertas.
 Anaximenes rhetor obeso aqualiculo erat onustus: hunc adiens Diogenes ita locutus 45
 est: Impartire nobis tenuibus & uentrem. Nā & ipse leuaberis onere, & nobis cōmodabis. **Obesitas**
 Quum oraret aliquando Anaximenes, Diogenes præterdens pernam, auditores in se 46
 cōuertit: ob id indignatus Anaximenes obticuit, ab auditorio destituit. Tum Diogenes,
 Anaximenes, inquit, disputationem oboli precium dissoluit: significans illum de rebus fri-
 uolis differuisse, quæ non admodum attentos haberent auditores.
 Tomi 4 p Qui

47 **Vesci in publi** Quibusdam obsecantibus, quod in foro cibum caperet. Quid mirum, inquit, in foro esse surio: ratiocinatus à relative oppositis. Si fames non urgeret hominem in foro, fortassis absurdum esset in foro uesci. Sed eodem colore se tueri potuerat in foro desiciens alium aut urinam reddens.

48 **Libertas** Sunt qui & illud ascribant Diogeni. Plato offensus illum lauantes olera, dixit illi ad autem, Si Dionysio morem gessisses, profecto non lauares olera. Diogenes uicissim Platoni in aurem dixit, Si tu lauares olera, Dionysio non inseruisses. Verum hoc uidetur effectum ad similitudinem illius quod ante retulimus de Aristippo, quemadmodum & hoc quod subiiciam.

49 **Irrisio cōtem** Cuidā dicenti, Multi te derident ô Diogenes, Et illos, inquit, fortassis asini. Altero subijciente, sed illi non curant asinos. Nihil magis, inquit, ego ipsos. Asinis irrisionē tribuit quod subinde nudatis dentibus irrisionis speciem præbeant. Quin & deridentes quempiam, mota ab aure manu imitatur asininas aurículas. Videtur igitur & asinus motis auriculis ridere homines, nemo tamen offenditur.

50 **Animi cultus** Conspicatus adolescentulum philosophiæ dantem operā, Euge, inquit, corporeæ formæ auditores ad animi pulchritudinem auocas. Sentiens illum hoc agentem, ut animum uirtutibus & honestis disciplinis exornaret, hoc consequitur, ut longe meliores amicos sit habiturus. Nihil enim sapientia pulchrius, nihil uirtute amabilius.

51 **Anathemata** Solent olim à periculis seruati, in templis suspendere donaria, uelut incolumitatem suam dijs acceptam ferentes. Proinde quum Samothracen profecto ostenderentur illi donaria, quæ è bello, morbo, nauigatione, alioue discrimine seruati dicarant, Atqui, inquit Diogenes, multo plura essent, si qui seruati non sunt, ista dedicassent. Sensit opinor, eos qui seruarentur casu seruati, non deorum beneficio. Quod si dijs imputandum est si quis seruatur, isdem imputandum est quod plures pereunt quam seruantur. Sunt qui hoc tribuant Diagoræ Melio, impio, Samothracen autem magna in hisce rebus superstitione laborabant.

52 **Conuicius im** Adolescenti formoso ad conuiuium eunti, Deterior, inquit, redibis, Reuersus à conuiuio deterior, inquit, inquit, χείρων μέρυ, id est, deterior igitur indicans fieri non posse, quin adolescens è luxurioso temulentosq; conuiuio redeat deterior.

53 **Libere** Diogenes ab Eurytio petijt quiddam magni: qui quum ex more his uerbis negaret, faciam si mihi persuadere possis, Si possim, inquit Diogenes, iam pridē tibi suauissimam, ut te suspenderes. Hic præter Cynicam libertatem nihil est quod mireris.

54 **Delitiae** Inuiserat Lacedæmonem: inde Athenas reuersum percōtabatur, ut fit, quod iret, & unde ueniret. A uiris, inquit, ad scēminas: notans Atheniensem delitijs effceminatos mores, quum Lacedæmonij dure instituerentur.

55 **Hotēs pauci** Redeuntem ex Olympijs quidam interrogabant, uidisset ne illic multā turbam, Turbā, inquit, plurimā, sed homines per paucos. Et hoc imitatum apparet ex eo quod supra dictum de balneo.

56 **Profusio** Eos qui per luxum in coquos, nepotes, scorta, & adulescentes facultates suas profunderent, similes dicebat arboribus per præcipitia nascentibus, quarum fructus homo non gustaret, sed à coruis & uulturibus ederentur: sentiens, eos qui gulæ uentriq; seruiunt non esse homines.

57 **Adulatio** Græci si cui precantur exitium, iubent abire ad coruos, ἐς κόρακας. At Diogenes dicere solet, multo periculosius esse incidere in assentatores quàm in coruos. Dicitur iurcunditas perit nobis, quæ est in Græcarum uocum affinitate. Nam illi κόρακας appellant coruos, & unica literula mutata κόλακας dicunt adulatores. Hoc dictum tribuitur & Antistheni.

58 Phryne meretrix Delphis Venerem auream dicitur, eam uidens Diogenes, ascripsit elogium, Ex Græcorum intemperantia. Arguebat enim Græcos supra modum libidinis deditos esse, quod scortum è turpi quæstu tantum auri collegisset.

59 **Libertas** Sunt qui & illud illi attribuunt. Quum Alexander Magnus ad Diogenem uenisset, eumq; salutasset, percontatus est Diogenes quis esset: quumq; ille respondisset, Ego sum Alexander ille rex, At ego, inquit, sum Diogenes ille canis: non minus superbiens suā libertate

bertate quàm Alexander suo regno. Interrogatus ob quæ facta canis nomen uulgo fortitus esset, Quoniā dantibus blandior, inquit, non dantibus oblatro, malos etiam mordeo.

E ficu quadam fructus decerpenti Diogeni, quum horti custos dixisset, ex ista arbore ante paucos dies homo quidam se suspendit, At ego, inquit, illam purgabo. Arbitrabatur superstitio ille fore, ut Diogenes admonitus abstineret à funesta arbore quæ gestasset cadauer. At ille nulla liber ab omni superstitione, nihilo impuriore fructus arbitrabatur.

Animaduertens Olympionicem quendam oculos defigere in scortum, adeo ut præteritum capite reflexo intueretur, Ecce, inquit, ut aries Maritus à puella publica, obtorto collo uinctus abducitur. Ridiculum existimabat, certare cum electis uiris, & à uili puella ueluti captiuum trahi sine funibus.

Formosa scorta similia dicebat mulso letalibus uenenis temperato, quod adferrent qui deminitio uoluptatem, sed quam perpetuus dolor consequeretur.

Quum in publica uia pranderet, multiq; cingerent illum ob spectaculi nouitatem, ac subinde acclamarēt, Canis, canis, Imò, inquit, uos potius estis canes, qui prandentem circumstantis. Nam id canibus cum primis familiare.

Quum mentio fieret de puero stuprato, Diogenes interrogatus cuius esset, iussit ex ambiguo dicens: Tegeates. Nam Tegea ciuitas est Arcadia. Tegos autem interdum idem quod lupanar, unde Tegeatem dixit philosophus scortum publicum.

Uidens quendā iam artem mendendi profitentem, qui prius fuerat palastrites, sed ignarus dixit illi, An eos qui te hactenus deiecerunt, nunc uicissim deijcies? Deiecit iuctor quem superat, & deiecit medicus, quos in lectū conijcit, aut etiam in sepulchrum. Sensit autem Diogenes illum tam malum esse medicum, quàm fuerat ignarus palastrites. Similis iocus est apud Martialem, de eo qui ex medico factus hoplomachus, non aliud faceret hoplomachus, quàm quod fecerat medicus.

Ad puerum spurium ex meretrice natū, lapillos iacentem in populum, Caue, inquit, ne patrem ferias. Erat enim è scorto natus, atq; ob id incerto patris.

Quibusdam prædicantibus eius benignitatem, qui Diogeni quiddam donarat, Quin & me, inquit, laudatis qui accipere merui? Plus enim est meruisse beneficium quàm dedisse, iuxta illud Publij Mimi, Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Et qui pallium à Diogene repetebat, lepidissime respondit, Si donasti, habeo: si comodaasti, uitor: significans sibi non in animo reddere, siue dono, siue commodato accepisset. Turpe est reposcere quod dono dederis, & inhumanū est eripere quo utenti est opus.

Quum supposititium quidam de Diogene dixisset, Aurū habet in pallio: recte regessit in illum cōuitium, Ideo, inquit, supposito indormio. Supposititij partus dicuntur, qui simulantur esse nati ex utero unde non prodierunt. Indormimus thesauro seruandi gratia, & indormimus ei quod negligimus. Diogenes autem pallium habebat noctu proculcitra.

Percontanti quid lucri caperet ex philosophia, Vt nihil, inquit, aliud, certe hoc quod ad omnem fortunā paratus sum. Hoc dictum uix sapit Diogenem, quoniam illi ascribitur.

Interrogatus à quopiam, cuius esset, respondit, κομποπολίτης, id est, cuius mundi: significans philosophum ubicunq; locorum agat, in sua patria uiuere.

Quū aliquando stipem posceret, ita σπανάριον, id est, qui stipibus erogandis erat præfectus, Homericò carmine compellauit, Τὸς ἄλλους σπᾶρα ἔχει, ἔχει δ' ἐκὼς ἰχθὺς χάρμας. id est, Despolia reliquos, teneas sed ab Hectore dextram.

Dicitur festiuitas in hoc est, quod pro σπᾶρις dixit σπᾶρα, quorum prius est, da stipem, alterum, armis spolia: se Hectoris nomine signans. Spoliat autē, qui negat egeni. Et solet hoc hominum genus esse furax.

Scorta dicebat esse regum reginas, quod ab his quicquid collibuisse peterent & intrarent, Nam ideo regum reginas appellabat, non quod essent pares uxoribus, sed quod in ipsos reges regnum exercerent. Reges à populo non semper obtinent quod exigūt, at scorto nihil negatur. Tales opinor olim fuisse reges barbaros.

Athenienses per adulationem decreuerūt, ut Alexander pro Libero patre haberetur.

& coleretur. Hunc honorē irridens Diogenes, Et me, inquit, Serapin facite. Vt enim Bacchus inter Satyros est, ita Serapis ab Aegyptijs specie bouis colitur.

Locus non contaminat 75 Obiurgatus quod intraret loca spurca ac parum honesta, Et sol, inquit, subit latrinas, nec tamen inquinatur. Senlit probum uirum nō fieri deteriorem ob loci infamiam.

Pura sacra 76 Quum in phano cœnaret, eiq; panes sordidi essent appositī, abiecit illos e phano dicēs, in templum nihil oportere ingredi sordidum.

Philosophia simulatio 77 Cuidam procaciter interroganti, quur quum nihil sciret, se philosophum profiteretur, Si philosophum, inquit, simulo, hoc ipsum est philosophari. Subnotans philosophiā rem esse usq; adeo difficile, ut eam uel simulare magna sit philosophiæ pars. Quemadmodum multum regis habet qui scite regis personā possit gerere. Et qui simulat imitatur, aut imitari philosophos, est philosophari, hoc est philosophiæ studiosum esse.

Laus immo dica 78 Quidam adduxit puerum ad Diogenem, ut illius doctrinā fieret particeps: ut autem illum philosopho commendaret, dixit illum excellenti ingenio optimisq; moribus præditum esse. Hic Diogenes, Quid igitur eget mei? Notauit immodicum laudatorem, qui hoc tribueret adolescētī, cuius ad ipsū cōcedi gratia solent pueri tradi philosophis. Satis erat probam in dolem bonamq; spem in puero prædicare.

Doctrina sine moribus 79 Qui de uirtute loquerentur, nec recte uiuerent, eos dicebat citharæ similes, quæ sono prodesset alijs, ipsa nec sentiret, nec audiret quicquam. Hoc dictum non multum abludivit à dicto beati Pauli de cymbalo tinniente.

Vulgo nihil recte placet 80 Quodam die quum populus theatrum egrederetur, ipse aduersus populum nitens ingrediebatur: interrogatus quur id faceret, Hoc, inquit, in omni uita facere studeo: sentiens hoc esse philosophari, in omnibus actionibus quàm maxime à multitudīne dissidere, propterea quod uulgus hominū cupiditatibus agitur, non ratione.

Degeneratio 81 Conspicito adolecentulo, cultu gestuq; parum uirili, Non te pudet, inquit, qui peius tibi uelis quàm ipsa natura uoluit. Siquidem illa te uirum fecit, tu te ipsum refingis in foeminam. Id in plerisque dici potest, quos quum natura creauit homines, ipsi sua sponte degenerant in pecudes.

Optima ne gligimus 82 Quum uideret cantorem quendam uæcordem, ac moribus incompositis aptare psalterium, Non te tui pudet, inquit, qui sonos ligno aptare noris, uitam ad rectam rationem componere nescias: Et hoc apophthegma ex superioribus uidetur effictum.

Vita sine lite ris mors 83 Dicenti cuidam, quem ad sapientiæ studium hortabatur, nō sum idoneus philosophiæ, Quid igitur uiuis, inquit, si tibi nulla recte uiuendi cura est? Non enim in hoc uiuit homo, ut uiuat tantum, sed ut discat recte uiuere. Natura dat uiuere, philosophia dat recte uiuere. Natura gignit ad uirtutem dociles, doctos non gignit.

Impietas 84 Ad eum qui patrem despiciebat, Non te pudet, inquit, eum contemnere, cui debes hoc ipsum quod tibi places? Dicitur gratia sita est in allusione cōtrariorum. Pugnant inter sese, despectui esse & sibi placere.

Turpiloquiū 85 Audiens adolecentem honesta specie, uerbis parum honestis utentem, Non te pudet, inquit, qui ex eburnea uagina plumbeum educas gladium? Ebur oliū in summo erat pretio. Animus corpore regitur, is in oratione relucet.

Vesci quous loco 86 Quum illi quispiā probri uice obieciisset, quod in caupona biberet, Et in tonstrina, inquit, tondetur: significans nihilominus honestum bibere quàm tonderi aut radi. Quemadmodum nemo reprehendit in tonstrina radi, quod is locus ei rei paratus sit, ita turpe uideri non debet, si quis bibat in caupona, modo bibat modice. Nam immodice bibere, quous uis loco turpe est.

Munera regum 87 Opprobianti quod à Philippo rege palliū accepisset, Homericō uersiculo respondit, οὐ τι ἀπ' ἐλπίος ἐστὶν βέβαιον ἐπικροῖα δάεον. id est, Non sunt reiicienda insignia munera diuūm.

Quod Homerus de forma corporis, quæ deorum munus est, scripsit, hoc Diogenes detorsit ad palliū à rege datum. Idem carmen & ipse possem occinere calumniantibus, quod interdū à principibus, aut episcopis accipio, quæ dantur honoris gratia. Nullus est horū à quo quicquam unquam petij, nec aperte, nec oblique; quæ uero uolentes deferunt, libenter accipio, non tam ut munera, quàm ut testimonia, præsertim quum illorum facultates abundantiores sint, quàm ut hoc damni sentiant,

Diogeni

Diogeni de non irascendo accurate differenti, adolescēs quidam proteruus, ueluti periculum faciens, an re præstaret ea quæ docebat, inspuit illi in faciem. Tulit hoc leniter ac sapienter, Non quidem, inquit, irascor, sed dubito tamen an irasci oporteat.

Conspiciens quendam meretrici supplicem ut impetraret quod petebat, Quid, inquit, tibi uis miser? præstat non impetrare quod rogas. A scorto reijci felicitus est quàm admitti. Et tamen pleriq; malum suum & ambiunt instantes, & magno emunt.

Cuidam habenti capillos unguento delibutos, Caue, inquit, ne capitis sua uolentia, uel maleolentiā adducat: nam Græcarum uocum iucundam affinitatem utcumq; reddere studuimus; ὀνομαστικῶν & ἰσοσυστικῶν. Unguentum enim in uiro arguit uitæ molliem. Fama porrò uelut odor est hominis. Simile quiddam dixit Martialis, Ne uole non bene olet, qui bene semper olet.

Dicebat inter seruos ac dominos malos præter uocabula nihil aliud interesse, nisi quod mancipia seruirent dominis, domini cupiditatibus: significans utrosque esse seruos, miseriores tamen seruire seruitutem dominos quàm mancipia, si sint improbi. Nam qui ducitur affectuum arbitrio, & multos habet dominos & turpes & inclementes.

Græci mancipia, præcipue fugitiua, uocant ἀνθρώπων δούλα, quæ dicitio uidetur composita ex uiro & pedē, quum Grammatici uariam reddant etymologiam. Quum igitur quidam improbus Diogenem interrogasset, quare mancipia fugitiua dicerentur, Quoniam, inquit, pedes habent uirosum, animū autem qualem tu nunc habes, qui hoc percontaris: sentiens illi esse mentem non hominis, sed pecudis.

A prodigo petebat minam. Ille miratus improbā postulationem rogabat, quur quum ab alijs obolum petere soleas, à me minam petis? Quoniam, inquit, ab alijs iterum me accipiturum spero, à te uero an unquam posthac accepturus sim. In deorum genibus situm est. Attexuit enim hoc Homeri hemistichium. Significauit autem homini profuso periculum imminere, ne breui redigeretur ad extremam inopiam, ut ne obolum quidem haberet reliquum.

Quibusdam Diogeni probro uertentibus quod peteret, quum id Plato non faceret, Imo, inquit, petis & ille, sed Admōto capite, ut ne quicquam exaudiat alter.

Abusus est Homericō carmine, quod est Odyssææ: quo significauit, Platonem non minus esse petacem, nisi quod ille clam peteret, ipse palam.

Antiqua aduertens quendam imperite iaculantem, proxime scopum confedit: quur id ferret interrogantibus, Ne forte, inquit, me feriat: significans illum quiduis percussurū citius q̄ scopū. At alij spectatores quàm possunt longissime sese à scopo semouent ne feriantur.

Qui scopum nō attingunt, hi uulgo ἀτυχέες, id est, frustrari dicuntur. At Diogenes negauit illos frustrari qui aberrant à scopo, sed eos qui curas suas ad uoluptates uelut ad scopum dirigerent. Nam ab his petunt beatitudinem, quum per eas deueniant in summam miseriam.

Interrogatus num quid mali esset mors, Quo, inquit, pacto malum, quum præsentem non sentiamus: Quod autem abest, nulli malum est. Dum sentit homo, uiuit: nondum igitur adest mors: quæ si adsit, abest sensus. Malum autem non est, quod non sentitur. Hanc rationationem quidam tribuunt Epicuro. Mors quidem mala non est, sed iter ad mortem miserum est. Id si metuimus, tota hominis uita quid aliud est q̄ iter ad mortem?

Narrant Alexandrum Magnum adstantem Diogeni, quæ sisse ab eo, num ipsum metueret. At ille, Quid es: bonum an malum? Alexander respondit, bonum. Quis, inquit, tui met bonum? Conuicit regem nō esse mettendum, nisi se malum esse profiteretur. Sed eodem enthemate colligeret, de iui non esse timendum.

Eruditionem omnibus hoc sermone commendabat, quod diceret eam iuuenibus adferre sobrietatem, senibus solatium, pauperibus diuitias, diuitibus ornamentum: propterea quod aetatem suapte sponte lubricam coherceat ab intemperantiā, senectutis incommoda honesto solatio mitiget, pauperibus sit pro uatico, nō enim egent eruditi. Diuitum fortunas ornet.

Didymon, qui uulgo audiebat adulter, curabat oculum uirginis. Ei Diogenes dixit, Didymon, qui uulgo audiebat adulter, curabat oculum uirginis. Ei Diogenes dixit, Didymon, qui uulgo audiebat adulter, curabat oculum uirginis.

Vide ne corrupas pupillam. Hoc dictum apud nos perdidit suam gratiam. Apud Graecos autem *ρογγ* & uirginem sonat & oculi pupillam. Lusit igitur ex ambiguo Diogenes.

1 Admonitus à quodam, ab amicis illi tendi insidias, ut caueret, Quid facias, inquit, si sumi *Amicis fidendum* liter & cum amicis & cum inimicis habebimus consuetudinem? Ab inimicis nobis caueamus, amicis fidimus. Quod si pariter ab utrisque nobis cauebimus, non est suaue uiuere.

2 Interrogatus quid esset in uita optimum, Libertas, inquit. At uere liber non est, qui *Libertas* seruit uitis: nec liber esse potest, qui multis eget: plurimis autem eget avarus, ambitiosus ac delicijs deditus.

3 Olim in scholis pingi solent Musæ ceu studiorum praesides. Ingressus igitur scholam, quum uideret multas Musas, discipulos admodum paucos, dixit praecptori, Cum dijs multos habes discipulos. Ludens ex ambiguo sermonis. Nam Graeci cum dijs dicunt, pro eo quod nos dicimus, fauētibus dijs. Interdum *σω*, id est, cum, significat comitem: cum multis te defendi, id est, multum tecum te defenderunt.

4 Quicquid per se turpe non esset, id ne in publico quidem dicebat esse turpe. Hunc igitur *Turpe ubique turpe* in morem ratiocinabatur, Si prandere malum non est, nec in foro prandere malum est. Haec tenus tolerari poterat Cynicus syllogismus, uerum quis ferat similiter colligentem, exonerare uentrem, aut reddere lotium, aut habere rem cum uxore, aut exuere uestes, malum non est: ergo nec in publico malum est. Probis, uiris ubique placet uerecundia.

5 Dicebat usum atque exercitationem quemadmodum in actionibus extrahijs, ita & in actionibus uirtutis & animi tum celeritatem quandam tum facilitatem parere.

6 Dicebat, nec legem esse sine ciuitate, nec ciuitatem sine lege.

7 Nobilitate atque hoc genus alia fortunæ decora, dicebat nihil aliud esse quam uelamentum *Bona fortune* malitiæ. Diuites enim quum alijs nihilo sint meliores, tamen peccant licentius, iuxta illud Flacci de diuite, Et quicquid uolet, hoc ueluti uirtute peractum, Sperauit magnæ laudis fore. Nobiles autem plerique & hodie sibi nihil non permittunt.

8 Quum Xeniadæ seruiret, amici agebant de illo redimendo. At ille, Nequaquam, inquit, an nescitis leones non ijs seruire à quibus aluntur, sed aliores potius seruire leonibus. Nam leo ubique est, semper leo est. *Libertas*

9 Quum à letali somno esset exprorectus, medicusque rogaret quid ageret, Recte, inquit, nam frater fratrem amplectitur. Alludens ad Homerum, qui *ἄναβυ* & *ἄννυ* germanos *Iocus in morte* finxit, quod somnus mortis sit imago.

10 Rogatus quomodo se uellet sepeliri, iussit cadauer abijci inhumatum. Tum amici, uolucris *Sepultura* lucibus ne & feris? Minime uero, inquit, sed bacillum prope me quo illos abigam ponite. Rursus illi, Qui poteris, non enim senties. Quid igitur, inquit, mihi ferarum laniatus oberit nihil sentientis?

11 Quum Plato laudaret quædam hoc nomine, quæ erga omnes esset humanissimus, Quid, *Lenitas mala* inquit Diogenes, illi tribuendum est, qui tot annos in philosophia uersatus, nullum hæcenus affecit dolore? Sentiens proprium philosophi munus esse mederi uitis hominibus: id autem fieri non posse, nisi metu ac dolore: metu probri, dolore presentis ignominia.

12 Idem in Lacedæmone peregrinum quendam conspiciens sese studiose ad festum diem componentem, Quid facis, inquit? An non quilibet dies uiro bono festus est? Sensit hunc mundum esse phanum deo dignum, in quo constitutus homo semper honeste uelut in conspectu numinis omnia cernentis uersari deberet. Detorsit huc prouerbiū quo dicitur, *Festum semper sapienti* pijs semper esse festum.

13 Dicere solet adolescentibus meretricum domos ingredi, ut perspicias quæ uiles res, quanto emantur pretio. Huc alludit Terentius, Hæc omnia nosse salus est adolescentulis. *Scorta*

14 Ad salutem opus esse dicebat, aut fidis amicis, aut acribus inimicis, eo quod illi monent, *Obiurgatio* hi redarguunt, utriusque diuersis quidem modis, sed pariter profunt, dum per eos uita nostra discimus. Hoc Laertius tribuit Antistheni, Plutarchus Diogeni.

15 Interrogatus à quodam, quo pacto maxime posset ulcisci inimicum, Si teipsum, inquit, probum & honestum utrum praestiteris. Hoc qui facit, & sibi prodest maxime, & inimicum maxime discruciat. Nam si fundum conspiciens bene cultum discruciat, inimicus, quid fiet si teipsum uiderit ueris ornatum bonis? *Vindicta optima*

Quum

Quum Antisthenem morbo decumbentem inuideret, dixit: Nūquid amico est opus? *Amicus totus solator* Significans in rebus afflictis potissimum fidis amicis utendum, qui uel re optulenter, uel consolando molestiam mitigent.

Ad eundem alia, quoniam acceperat, illum amore uitæ morbum ferre molestius, cum *Mors liberat à cruciatu* sic ingressus est: ad quem quum Antisthenes dixisset, Quis huiusce doloribus liberabit? Diogenes prolata sic, Hæc, inquit. Contra Antisthenes, doloribus, inquit, dixi, non uita.

Corinthum profectus ludum ingressus est, quem ibi Dionysius regno pulsus aperuerat, *Qui malus ubique malus* audiuitque pueros male canentes. Interim ingressus Dionysius, quoniam putabat Diogenem consolandi gratia uenisse, Humaniter, inquit, facis Diogenes, hæc est rerum humanarum uolubilitas. Imò, inquit Diogenes, miror te etiamnum uiuere, qui tantum malorum in regno patraris: & uideo nihilo meliorem esse ludimagistrum, quam fuisti rex.

Idem dicebat cæteris mortalibus, quibus res sunt prosperæ, uita iucunda est, mors odio *19* fior: rursus infelicibus uita grauis est, mors optabilis. At horum utrunque tyrannis est molestius. Siquidem ut uiuant insuauis ijs qui mortem uehementer optant, ita mortem perinde metuunt quasi uitam suauius degant.

Cuidam ostendenti horoscopo, Bellum, inquit, hercle instrumentum, ne frustremur *20* cœna: sentiens inuitiles esse artes geometricas cum cæteris.

Alteri cuidam iactanti musices peritiam, respondit, *21*

ἄνθρωπος γὰρ οὐ δρῶν ἐν πλὴν οἰσούται πόλιν, εἴ δ' οἴσῃ οὐ φαλακροῖν καὶ τρεπίστομασιν, id est,

Prudentia urbes bene gubernat, at domus

Nec cantilenis, nec modis regitur probè.

Quum Speusippus paralyti resolutus uehiculo deportaretur in academiam, ac Diogenes *22* nis forte obuio dixisset *γαῖα*: respondit, At non tu sane, qui quum ad istum sis affectus modum, sustineas uiuere: sentiens esse ueri philosophi, sponte mortem ascendere, posteaquam desijt esse usui ad uitam humanam. Idque fecit postea Speusippus.

Quum puerum conspiceret indecore se gerentem, pædagogum illius baculo percussit, *23* dicens, Quis sic instituit? Indicans primæ ætatis formatoribus potissimum imputandum esse, si adolescentes euadant male morati, aut secus. Refert Aphthonius ac Priscianus.

Cuidam probri gratia obijcienti paupertatem, quum ipse esset scelerosus. Ob paupertatem, *24* inquit, neminem uidi torqueri, ob maliciam multos. *Paupertas*

Paupertatem appellabat uirtutem *αὐτοδιδασκαλίαν*, id est, quæ per se discitur. Diuitibus opus est multis præceptis, ut frugaliter uiuant, ut corpus exerceat laboribus, ne corporis ambitioso cultu delectent, aliisque innumera quæ omnia seipsam docet paupertas. *25* *Paupertas*

Lacedæmonijs quibus merito prima laus debetur in Apophthegmatibus, subieciimus tres philosophos, sed in hoc genere præcipuos, quibus addemus totidem reges, qui ciuiliu *26* sum dictorum gratia præ cæteris celebrantur, ne lectorem turba rerum obruamus.

LIBER QVARTVS

PHILIPPVS MACEDO

X Græcorum regibus, mea sententia, nullus fuit, quem cum Philippo rege Macedonum Alexandri Magni patre cõferamus, uel ingenij *27* xteritate, uel dictorum urbanitate.

Is dicere solet, Athenienses sibi magnopere beatos uideri, qui quotannis inueniret decem quos belli duces crearent, quum ipse multis annis *Bonum nactus ne mutet* unum duntaxat belli ducem reperisset Parmenionem. Significans inuile reipublicæ subinde mutare duces, sed fatius esse, quem idoneum ac fidum nactus sis, eum non mutare. Tum in bello non referre quam multi sint duces, sed quam bello gerendo accommodi.

Quum illi nunciu esset allatum, uno die multas res feliciter ac prospere gestas esse: nam *28* eodem tempore, quadrigis uicerat in Olympijs, & Parmenio Dardanos prælio fuderat, *p 4 & Olym*

& Olympias ipsi masculum foetum erat enixa: porrectis in caelum manibus exclamavit. Et o fortuna, inquit, pro tot tantisque bonis leui quopiam malo me affice. Vir cordatissimus non insolenter gestit ob rerum successum, sed fortunae indulgentiam suspectam habuit, cuius ingenium esse nouit, ut quibus exitium molitur, his prius noua rerum prosperitate blandiatur. Huc pertinet quod de Polycrate Samiorum tyranno refert Plinius.

3 Quum subactis Graecis quidam ipsi auctores essent, ut ciuitates praesidijs contineret ne deficerent, Malo, inquit, diu bonus & commodus, quam breui tempore dominus appellari: sentiens regnum quod beneficijs ac beneuolentia teneretur esse perpetuum, quod ut metuq; non esse diuturnum.

4 Quidam petulantioris linguae maledicta conijcere solet in Philippum: hunc amici hortantur ut eijceret in exilium. At ille negauit se hoc facturum. demirantibus quid ita, Ne inquit, oberrans inter plures male de me loquatur. Quod maledicum non egit in cruce, uel clementiae erat quod ignouit, uel magnanimitatis quod contempsit: quod noluit expellere, prudentiae. Plus enim nocuisset.

5 Smicythus Nicanorem desererebat apud regem, quod sine fine de ipso male loqueretur: quum tamen suaderent amici ut hominem accersi iuberet, deq; eo supplicium sumeret, Philippus ita respondit, Nicanor non est Macedonum pessimus, uidentium est igitur, nec ubi nos cessamus in officio. Ut igitur cognouit uehementer afflictum inopia, & tamen a rege neglectum fuisse, iussit donum aliquod ad illum deferri. Hoc factum quum rursus Smicythus diceret regi, Nicanorem apud omnes sine fine praedicare laudes ipsius, Videtis igitur, inquit, in nobis esse situm, ut bene aut male audiamus. Immane quantum absunt ab huius principis ingenio, qui nunquam sibi uidentur satis laudari, quum nihil faciant laudandum: nec student beneficijs sibi conciliare beneuolentiam hominum, sed metui malunt quam amari: quumq; saepenumero faciant detestanda, idq; palam, tam eperijt quisquis ausus est hincere.

6 Aiebat se his qui in republica Atheniensium administranda primores essent, plurimam habere gratiam, q; suis conuicijs efficeret, ut ipse tum oratione, tum moribus euaderet melior. Dum conor, inquit, illos dictis patiter ac factis mendacij conuincere. Ouere philosophicum principis animu, qui nouit etiam ex inimicis capere utilitatem, nec quod uulgus solet, hoc tantum spectare, ut maledicos afficeret malo, sed ut ipse minus malus redderet, illorum maledictis admonitus.

7 Quum Athenienses, quotquot apud Cheronaeam capti fuerat, gratis dimisisset, illi uero etiam uestes stragulasq; reposceret, atq; hac de causa Macedones in ius uocarent, risit Philippus, dicens, Quid? Non uidentur Athenienses arbitrari, se a nobis in talorum ludu uictos esse? Tam ciuilliter tulit uictor uictorum ingratitudinem, qui non solum gratias non agerent, quod ipsi & incolumes & gratis fuissent dimissi, uerum etiam criminarentur, quod non simul & amicus & stragulas redderent, quasi nescirent quale esset ius belli, quasiq; nihil aliud esset certare armis, q; certare talis, qui ludus est puerorum.

8 Quum esset illi clauicula in bello fracta, ac medicus a quo curabatur, in singulos omnino dies aliquid posceret, Sume, inquit, quantum uoles, nam clauem habes: ludens ancipiti uoce. Laeis enim Graece & clauem sonat, qua aperitur scrinium aut ostium, & commissuram humeri cum pectore. Quid hoc animo ciuillius, cui & in dolore, & erga avarum medicum locarilibuit, nec ob cruciatum morosior, nec improbitate postulantis offensior.

9 Duo erant fratres, quorum alteri nomen Amphoterus, quod Graecis sonat ambo, alteri Hecateros, quod illis sonat uterq;. Philippus itaq; animaduertens Hecateron esse cordatum ac gerendis rebus accommodum, contra Amphoteron ineptum ac degenerem, in uertit illis nomina, dicens Hecateron esse Amphoteron, Amphoteron autem esse Vdeteron, id est, neutrum. Significans alterum fratrum, uidelicet Hecateron, duorum in se uirtutes complecti, alteri nihil relictum. Itaq; ei qui Amphoterus dicebatur, mutauit nomen in contrarium, ut diceretur, quali nullius precij.

10 Quibusdam ipsi consulentibus ut cum Atheniensibus asperius ageret, respondit, Illos absurde facere, qui homini cuncta ad gloriam tum agentis, tum patientis suaderent, ut gloriatur theatrum abijceret: significans sese hoc agere, non ut ut Athenas euerreret, sed ut ciuitati

uitati celeberrimae doctissimorum uirorum copia florenti suas uirtutes probaret.

Duo pariter scelerosi sese inuicem accusabant, cognoscente Philippo: audita causa pronunciavit, ut alter exularet Macedonia, alter illum insequeretur. Hoc Graece sonat iucundus, quod φδύειν & ad fugientem pertinere, & ad exulantem: fugientem autem insequi dicitur. Neutrum igitur absoluit Philippus, sed utrunq; damnauit exilio.

Quum appareret in loco pulchro castrametari, & moneretur illic non esse pabulum pro iumentis, Qualis, inquit, est nostra uita, si etiam ad aliorum commoditatem uiuere cogimur?

Quum arcem quandam ac praesidium capere destinaffet, ualde munitam, atq; exploratores retulissent, prorsus esse difficile, atq; a deo etiam impossibile: percontatus est, num usq; adeo arduum esset, ut nec alius auro onustus posset accedere: significans nihil esse tam munitum, quod auro non expugnetur. Quod ipsum poetae significarunt fabula Danaes a Ioue stuprata, sed deo in aurum uerso. Vnde Flaccus, Aurum per medios ire satellites, Et perumpere amat castra potentius Ferro.

Quum hi qui apud Lathenem erant quererentur, indigneq; ferrent quod quidam ex Philippo comitatu dicerent ipsos proditores, Philippus respondit, Macedones esse ingenio parum dextro, sed plane rusticanos, qui ligonem nihil aliud nosset uocare quam lignonem. Alludens ad illud prouerbum celebre, πρὸ οὐκὸς οὐκὸς, πλὴν σκῆφλω σκῆφω λῆγον. Innuit autem, illos reuera esse proditores. Rusticana ueritas quanque rem suis nominibus appellat.

Filium Alexandrum admonere solet, ut cum Macedonibus comiter haberet consuetudinem, uulgo interim conciliata beneuolentia uires ac robur sibi parans, dum liceret alio regnante esse humanum: prudenter intelligens, ut nulla re melius constabili imperium, quam ciuium beneuolentia: ita difficillimum esse iam regnum administranti erga quos liber esse humanum, non solum quod regia potestas opposita sit inuidiae, uerum etiam quod respublica non possit esse incolumis, nisi scelera supplicijs coherceantur. Regibus enim haec tenus temperanda est humanitas erga ciues, ut interim regiam teneatur autoritatem. Nam immodica bonitas saepe contemptum parit.

Idem suadebat, ut eos qui in republica pollerent autoritate tum bonos, tum malos sibi conciliaret amicos, ac bonis quidem uteretur, malis uero abuteretur. Praecipua regum ars est, nullum reijcere, sed ad publicam utilitatem omnium operam accommodare. Quem admodum deus unicus totius mundi monarcha, malis genijs ac impijs hominibus abutitur ad utilitatem ecclesiae: ita principes cordati norunt & probis & improbis uti: non quod ipsi per malos mali quippiam faciunt, sed quod per malos puniunt malos. At multi sunt principes qui praepostere bonis abutuntur, malis utuntur. Ad tyrannica negotia uiros adhibent sanctitatis opinione celebres, quo uulgus esse rectum ac pium quod agunt existimet.

Idem Philippus quum Thebis obses esset, Philonis Thebani hospitio usus est, multisq; insuper ab eo beneficijs affectus. Is quum uicissim a Philippo nihil muneris uellet accipere, Neme, inquit Philippus, beneficentia superatum hac laude spolijs, quod haecenus a nemine beneficijs uictus fuerim. O animum imperio dignum. Pulchrius existimauit benefaciendo quam potentia uincere.

Quum multi bello capti uenderentur, Philippus in auctione sedebat sublata ueste parum decore. Quidam igitur eorum qui uendebantur exclamauit, Parce mihi Philippe, paterne enim tibi sum amicus. Philippo uero interrogante quo pacto, & unde o homo conflata est haec amicitia? Tum ille, Volo, inquit, propius accedens dicere: quum admissus esset, quasi arcani quippiam diciturus, Demitte, inquit, chlamydem aliquatulum, nam ad istum modum indecenter sedes. Philippus, Hunc, inquit, sinite abire liberum. Nesciebam enim illum mihi uere beneuolum & amicum esse. Non offensus est rex tantus, nec simulatione, nec admonitione ignoti hominis, sed simul & simulatione mutua simulationem texit, & tantillum officium magno libertatis praemio pensauit.

Quodam tempore ab hospite quodam inuitatus ad cenam, inter eundem plures forte obuios secum adduxit umbras. Vbi sensit hospitem turbari, quod tam multis non sufficeret apparatus, praemisso ad singulos amicos puero, iussit ut placentem seruarent locum: illi persuasi dum placentas expectant, paululum edebant, ita factum est ut cena sufficeret omnibus

Inuidia fortis

Metus malus diuturnitatis custos

Maledicus contemptus

In nobis est ut bene audiamus

Conuiciator nullis

Ingratitudo tolerata

Iocus in morbo

Iocus ex uocabulis

Clementer

Facetum in dicitum

Militia misera

Auro nihil inexpugnabile

Veritas

Regum humanitas

Bonis uti, malis abuti

Beneficentia

Admonitio grata

Urbanum mendacium

omnibus. Faceto loco simul & eludit amicos, & hospitis pudori subuenit.

Gratitudo 20 Hipparcho Euboico uita defuncto, Philippus prae se ferebat quam illius mortem acerbe ferret. Itaque cuidam uolenti dolorem ipsius mitigare dicens, Attamen ille tempeste ue decessit, iam natus grandis: Sibi quidem ipsi, inquit Philippus, tempestiue decessit, sed mihi praepropere. Mors enim illum anticipauit, priusquam a me beneficium acceperit nostra dignum amicitia. Perquam rarum est, principem sentire gratiarum affectus, sed amicis plerique non aliter quam equis utuntur, dum ului sunt, curant, inutiles factos abijciunt, eosque spoliant citius quam beneficium iuuant.

Regnum uirtute ambiendum 21 Vbi rescituit Alexandrum filium queri, quod pater ex pluribus foeminis gigneret liberos, sic illum hortatus est, Ergo quum plures habeas regni competitores, da operam ut honestus ac probus euadas, ut non per me, sed per teipsum regnum obtinuisse uidearis. Vir prudentia uere regia praeditus, non consolatus est filium, sed merum illius auxilium, quod magis extimularet ad uirtutem: indicans illi non aliter sperandum paternum regnum, nisi se successione dignum praerberet, nec tam magnam esse regnum adipisci, quam regnum promeruisse.

Philosophia regi necessaria 22 Eundem hortabatur ut auscultaret Aristoteli, cui traditus erat institutus, daretque operam philosophiae. Ne, inquit, multa committas, quae me fecisse nunc poenitet. Perspexit egregius princeps neminem philosophiae expertem regno idoneum esse, nec puduit fateri, se multa per errorem fecisse perperam, quod a teneris unguiculis philosophiae praecipis non fuisset imbutus. Nam qui experimentis discunt administrare regnum, licet ingenio felicissimo nati sint, tamen & sero & magno Reipublicae malo tandem euadunt boni reges. At qui philosophiae praecipis praemonitus accedit, si adsit mens integra, uix poterit ab honesto deflectere. Vbi sunt interim qui literas ac philosophiae studium clamant ad Reipublicae administrandam prorsus inutiles.

Fuco non credendum 23 Ex Antipatri amicis quendam in iudicum numerum ascripserat. Verum post ubi cognouit illum tingere barbam & capillos, submouit eum dicens: Qui in capillis fidus non esset, eum in rebus gerendis non uideri dignum cui fideretur. Fuco utebatur in tingendis capillis, ubi non multum erat lucri, multo magis uisus erat fuco in publicis negociis, ubi dolus interdum ingens adfert emolumentum. Et hanc oportet regum praecipuam esse curam, ut cognoscendis causis uiros praeficiant incorruptos. Id qui fieri potest, ubi uenduntur iudicandi munia, & is designatur iudex, non qui uir melior est, sed qui ad dandum prior, aut largior. At apud Philippum nec Antipatri tantum ualebat autoritas, quin suspensum iudicum ordine moueret.

Iudex attentus 24 Machetae cuiusdam pro tribunali sedens causam cognouit, sed domitabundus, nec satis attentus ad iuris aequitatem, itaque sententiam tulit aduersus Machetam. Verum quum is exclamasset, se ab ea sententia appellare, rex iratus, ad quem, inquit, appellandi uerbum monarchis est inuisum. Hic Machetes. Ad teipsum o rex, si expergiscaris, & attentus audias causam. At tum quidem surrexit rex. Caeterum posteaquam causam apud se melius perpendisset, intellexeretque Machetae factam iniuriam, iudicata quidem non rescidit, sed pecuniam qua damnatus fuerat Machetes, ipse persoluit. In uno facto quot regiae uirtutis argumenta: Non perseuerauit irasci & prouocanti, & somnolentiam publice obijcanti, sed per ocium rem suo cum animo accuratius considerauit, tam ab ira liber. Sit hoc ciuilitatis regiaeque moderationis, illud uero prudentiae, quod ingenioso commento sic damnatum exemit damno, ut regiam tamen in iudicando autoritatem non proderet, multam priuatum perinde quasi ipse damnatus esset dissoluit.

Urbane 25 Indignatibus Philippi amicis, quod Peloponnesij in Olympiacis ipsum sibilis deriderent, praesertim beneficijs a rege affecti, hoc sermone Philippum extimulantibus ad uindictam: Quid igitur, inquit, futurum est, si quid illis faciamus mali? Urbane amicorum argumentum uertit in diuersum. Si tam prauo ingenio sunt, ut eos irrideant qui de ipsis bene meriti sunt, grauius nocebunt, si quis illos malefactis prouocet. Hoc non solum moderationis & clementiae, uerum etiam eximiae cuiusdam magnanimitatis documentum fuit, ingratorum sibilos regem negligere.

Index seruus 26 Harpalus pro Cratete propinquo ac familiari suo, qui iniuriarum postulabatur, petijt a Philippo ut reus multa quidem solueret, sed a causa liberaretur, ne damnatus hominum maledictis exponeretur. Hic uero Philippus, Praestat, inquit, ut ipse male audiat, quam ut nos

ut nos propter illum. Indulgebat amicis, sed quatenus licebat integra iudicis opinione.

In exercitu quum multo tempore dormisset, experrectus: Tuto, inquit, dormiui, uigilauit enim Antipater. Subindicans, non esse regium indulgere somno, praesertim in bello: sed tamē hoc interdum absque periculo fieri, si rex habeat fidum ac uigilantem praefectum. Ita cum laude amici suam excusauit somnolentiam.

27 Praefectus uigilans
Rursus euenit, ut interdiu dormiente Philippo, Graeci qui multi simul ad ostium conuenerant, indignae ferrent, regemque incusarent, quod ob illius somnolentiam non statim admitterentur ad colloquium: hic Parmenio sic regi patrocinauit est, Ne miremini, inquit, si nunc dormit Philippus, nam quum uos dormiretis, hic uigilabat. Significans, Graecis negligenter rem gerentibus, Philippum illis fuisse praesidio.

28 Somnus excusatus
Quemadmodum ipse fuit urbanus, ita aliorum faulse dictis delectabatur. Itaque quum cantorem inter conandum uellet reprehendere, de quo pulsus chordarum loqueretur, Dis, inquit cantor, prohibeant o rex, ne tu me melius haec noris. Ciuilitate & sibi uindicauit de arte iudicium, & regem non offendit, meliorem illum iudicans, quam ut cum musico de fidibus contenderet.

29 De arte iudicet artifex
Quin & asperius dicta, modo tempestiue, aequo ferebat animo. Nam quum dissidium haberet cum Olympiade uxore, cumque Alexandro filio, Demaratum Corinthium ad se uenientem percontatus est, quomodo inter Graecos inuicem conueniret. Hic Demaratus, scilicet, inquit, magnopere tibi cura est Graecorum concordia, quum qui tibi sunt coniunctissimi, huiusmodi in te sint animo. Quid hic expectas, nisi ut rex offensus Demarati libertate, iubeat illum ab oculis suis abduci? Immo quoniam Demarati sermo ab ira ad saniora consilia uocabat, rex sese ad eius obuiationem composuit, positaeque ira redijt cum suis in gratiam.

30 Admonitio liuera
Anui cuidam pauperulae Philippum appellanti, ut causam ipsius cognosceret, quum hac flagitatione frequenter obstreperet illi, respondit, sibi non esse ocium: quumque anus inclamasset, proinde ne rex quidem esse uelis: Philippus admiratus aniculae liberam uocem, non illi solum praebuit aures, uerum etiam alios audiuit. Hoc idem Latini tribuunt Adriano imperatori.

31 Regum est adire omnes
Philippus quum audisset, filium suum quodam in loco scite cecinisse, ciuilitate obiurgauit, dicens, Non te tui pudet, qui noris tam belle canere? significans, alias artes esse regi digniores.

32 Artes regem dignae
Idem in palaestra prolapsus, quum surgens in puluere uidisset corporis uestigium, Pauper, inquit, ut minimam terrae partem natura sortiti, orbem appetimus uuiuersum? Utinam hoc dictum inhasset animo filij, cuius ambitioni orbis fuit angustus.

33 Ambitio
Philippus Alexandrum filium obiurgans, quod largitionibus Macedonum beneuolentiam consecraretur, Quae te, malum, inquit, ratio in istam spem induxit, ut eos tibi pueros fore fideles, quos pecunia corruperis? An tu id agis, ut Macedones te non regem suum, sed praebitorem putent?

34 Beneuolentia uirtute paranda
Athenienses legationem ad Philippum miserant. Ea benigne audita, ut humaniter dimitteret, iussit illos dicere, qua in re gratum facere posset Atheniensibus. hic Demochares excipiens, si teipsum, inquit, suspendas. Is Demochares unus fuit e legatorum numero, ob linguarum procaciam dictus parrhesiastes. Ob tam inhumanum responsum indignantibus regis amicis, Philippus compefcuit eos, iussitque ut Thersten illum incolumem dimitterent. Tum ad caeteros legatos conuersus, Renunciate, inquit, Atheniensibus, multo superbiore esse, quae ista dicunt, quam qui impune dicta audiunt. Tales demum animi regno digni sunt.

ALEXANDER MAGNVS

35 Lenitas
In Philippi dictis nihil erat, quod praeter urbanitatem non etiam ad bonos mores conduceret: nec uideo quem Philippo iungamus congruentius, quam filium Alexandrum: Is puer etiamnum, quum Philippus pater multa praclare feliciterque gereret, nequamquam eo gaudebat, sed ad pueros aequales ac collactaneos dicebat, pater mihi nihil relicurus est. Illis contra dicentibus, Immo haec omnia tibi parat. Quid profuerit, inquit Alexander, si multa possidens agam nihil? Iam tum cognoscas scintillam indolis ambitiosae & irrequietae.

Idem quum leuitate corporis, ac pedum celeritate polleret, patri hortanti ut in Olympijs stadium

statū decurreret, Facerē, inquit, si reges habiturus essem cōcertatores. Et hic agnoscas ex
 cellum, nec cuiquam facile celsum in certamine laudis & imperij. Nondū erat rex, & ta
 men non dignabatur nisi cum regibus committi.

3 Quum puella multa nocte ad Alexandrū esset deducta, cum eo dormitura, rogauit rex
 ubi fuisset tam diu, illa respondente, se expectasse donec maritus isset cubitū: ministros ac
 citos acriter obiurgauit, Reducite, inquit, hanc, parum enim abfuit quin uestra culpa fue
 rim factus adulter. Egregium castitatis exemplum, tum in iuene, tum in rege. Nam apud
 illos simplex stuprum pro nullo crimine habebatur. Apparet autē tum fuisse morem qui
 adhuc durat in Italia, ut uxores secubarent à uiris, nisi si quando uocarentur.

4 Alexandro puero dijs largius facienti suffitum, ac subinde ad thus accurrenti, Leonī
 des illius pædagogus qui tum aderat, Heus puer, inquit, tum large facies suffitū, quum re
 gionem deuiceris quæ thus gignit. Post quum eam regionem obtinisset, memor eius di
 ci, hac sententia scripsit illi literas, Mito tibi thuris & casia talenta aliquot, ne posthac par
 cus sis erga deos, quum nō ignores nos potitos regione odores gignentē.

5 Apud Granicum Martem experturus, hortabatur Macedones ut affatim prande
 rent, ueluti postridie ex hostium commætu cœnaturi. Præfens animus, ac de belli euen
 tu fidens ac securus.

6 Perillus unus ex amicorum Alexandri numero, filius suis ab Alexandro dotē pe
 tit. Iussit rex illum capere talenta quinquaginta, quumq; is respondisset, decem satis esse,
 Tibi quidem, inquit, satis est tantum accipere, mihi uero non satis est tantum dare. Præcla
 re dictum, nisi uirtutis indolem ambitio uitiaffer.

7 Anaxarcho philosopho iusserat quæstōrē dare quantūcūq; ille postularēt, quūq;
 quæstor audita postulatione turbatus Alexandro indicasset, philosophū petere centū ta
 lenta, Recte, inquit, facit, sciens se amicū habere, qui tantum dare & possit & uelit. Hic du
 bites utrū potius admirari oporteat, regiam ne liberalitatē in donando, an philosophiam
 probitatem in postulando, nisi malumus hanc uocare fiducia.

8 Mileti quum uidisset multas statuas eorum qui in Olympijs ac Pythijs uicerant, easq;
 prægrandes, Et ubi, inquit, erant tam magna corpora, quū barbari uestram urbem obside
 rent? Salse taxauit illorum stultam ambitionē, qui gloriarentur his qui torporū magnitudi
 dine uiribusq; præstantes in ludicris certaminibus uictoriam reportassent, quum in tantis
 periculis nulli fuissent qui aduersus barbaros se tales præberent.

9 Quum regina Carum Adas illud haberet studio, ut assiduo mitteret Alexandro opor
 tia bellariaq; per talium rerum architectos coquosq; magna arte parata, Alexander ait,
 seipsum habere meliores opsoniorum artifices, ad prandium quidem nocturnū iter: ad
 cœnam uero tenue prandium.

10 Quodam tempore quum omnibus ad præliū apparatis interrogaretur, nunquid aliud
 præter hæc fieri uellet, Nihil, inquit, nisi ut Macedonū barbæ radantur. Hoc dictum quid
 sibi uellet admirante Parmenione, An nescis, inquit, in prælio nullā anisam meliōrē esse q̄
 barbæ. Significabat cominus esse pugnandū, in quo genere certaminis barbæ officiant, q̄
 his milites facillime possunt apprehendi.

11 Darius obtulit has conditiones Alexandro, ut ab ipso acciperet talentorum decem mi
 lia: & insuper Asiam secum ex æquo partiretur. Id quum recusaret Alexander, Ego, inquit
 Parmenio, accepissem, si Alexander essem. Et ego, inquit Alexander, si Parmenio essem.
 Dario uero hunc in modum respondit, Neq; terram duos soles, neq; Asiam duos reges
 ferre posse. Et hie animi celsitudinem probare possis, nisi dictum impotentiam quādam
 dominandi saperet.

12 Quum in Arbelis de rerum summa periclitaturus esset, cōflicturus cum mille homi
 num millibus ad pugnandum instructis, adierunt illum milites aliquot ipsi bene uolentes,
 deferebantq; cæteros, quod in castris inter se miscerent sermones, cōspirarentq; ne quid
 prædæ in regium tentorium deportarent, sed ipsi totum in suum uerterēt lucrum. His au
 ditus subriit Alexander, Fausta, inquit, nunciatis. Si quidem auditio sermones uirorum, ad
 uincendum non ad fugiendum animatorū. Nec illum sefellit diuina tio, plurimi namq; mi
 lites regem adiere dicentes, Bono animo esto rex, neq; metuas hostium multitudinem, ne
 pedorem quidem nostrum ferre poterunt.

Idem

Idem instructa iam ad prælium acie, quum cereret militem quendam id temporis a
 mentum telo adaptantem, ut inutilem submouit ab exercitu, qui tum demum appareret
 arma, quum his utendi tempus adesset. Hoc inter strategemata magis commemorandum
 erat, quā inter apophthegmata, quemadmodum & hoc quod subiiciam.

Legebat Alexander epistolam à matre missam, quæ arcana quædam & calumnias ad
 uersus Antipatrum continebat, simulq; ut solet, cum rege legebat Hephæstion, nec enim
 rex uelut legere, sed perlecta epistola anulum signatorium e digito detractum ori illius
 appressit: hoc gestu admonens, ut arcana contineret. Exemplum insignis de amico fidu
 cia, tum etiam humanitatis egregiæ, qui calumnias latius spargi noluerit, licet inuisum
 haberet Antipatrum.

In Ammonis templo quum à uate dictus esset Iouis filius, Nihil, inquit, mirum, nam
 Iupiter omnium quidem natura pater est, sed ex his optimos quosq; peculiariter suos fa
 cit. Modestissime interpretatus est oraculum: nam uates per adulationem dixit illum fi
 lium Iouis, quasi sic e Ioue prognatus esset, quemadmodum Hercules creditus est esse
 Iouis filius. Alexander falsus est, Iouem natura autorem ac parentem esse omnium, sed eos
 demum peculiariter pro suis filijs agnoscere, qui uirtute ac præclare gestis proxime ad di
 uinam naturam accederent. Ea est omnibus benefacere.

Quum in bello crus esset illi sagitta uulneratū, multiq; accurrerent, qui ipsum frequen
 ter deū appellare consueuerant, exporrecta hilaritq; fronte ad Homeri carmen alludens,
 dixit: Hic sanguis est quē uidetis, liquorq; qualis diuis solet emanare beatīs. Nimirū irri
 dens adulatorum uanitatem, quū ipsa res declararet, ipsum nihil aliud esse q̄ hominem.
 Alludit autem ad locum Homeri Iliad., ubi narratur Venus à Diomede uulnerata.

Nonnullis Antipatri frugalitatem laudantibus, quod alienam ab omnibus delictijs au
 steramq; uitam ageret, Foris, inquit, Antipater albo utitur pallio, intus uero totus est pur
 pureus. Notans fictam illius parsimoniam, quum esset alioqui ambitiosissimus.

Quum hyeme frigidq; cælo apud amicū quendam cōuiuio acciperetur, uideretq; fo
 culum exiguum & ignis pusillum: aut ligna, inquit, infer; aut thus. Subhorans cōuiuia
 torem lignis suis parcere, perinde quasi thus essent, quū in rigore tanto nec thuri parcen
 dum esset: simul satis esse ignis ad faciendū suffitum dijs, at parū ad depellendum frigus.

Quum apud Antipatridem cœnaret, isq; ad cœnam formosam psaltriam induxisset,
 Alexander aspectu motus in illam exarsit: mox rogauit Antipatridem, nunquid ipse mi
 lieris amore teneretur: illo consentente, O scelestē, inquit, non tu proinus abduces e con
 uiuio mulierem: Quantum ille animus aberat à constupranda aliena uxore, qui tantope
 re sibi metuuit ab amica hospitis?

Rursum quum Cassander Pythonem Euij tibicinis amatū per uim osculari uellet, idq;
 Euium ægre ferentē sensisset Alexander, iratus exiit in Cassandrum clamans, Ita ne per
 nos, ne amare quidē quicquam licebit: Non satis erat regi, si seipsum præstaret continen
 tem, nisi & præfectos haberet sui similes. Quando autē passus fuisset à suis per uim cōstu
 prari filiam aut uxorem honesti ciuis, qui tibicini suos amores etiam ab osculo uoluit esse
 inuolatos: Deniq; quod dūces peccarent, arbitratus est ad se pertinere.

Quum e Macedonū numero ad mare remitteret ualetudinarios ac mutilos debilesq;
 proditus est quidam, qui se inter ægrotos ascripserat, quum non ægrotaret. Is quum ad
 Alexandri conspectum adductus esset, & examinatus fateretur se morbū prætexuisse ob
 amorem Telesippæ, quæ ad mare fuerat profecta: percontatus est Alexander, cui si ego
 cium retrahendæ ad exercitū Telesippæ delegaretur. Caterum ut cognouit eam esse libe
 ram, Persuadeamus igitur, inquit, Antigēnes Telesippæ, ut nobiscū maneat. Nam uim
 admouere liberæ, non est nostrum. Sic indulsit amori strenui militis, quē in exercitu re
 tinere cupiebat, ut ingenuam mulierem redire nollet nisi persuasam.

Quum Græci qui apud hostes stipendium faciebant, uenissent in potestātē Alexandri,
 Athenienses quidem iussit in compedibus seruari, quod quum ex publico stipendū ha
 berent, tamen apud hostes meruissent: similiter & Thessalos, quod regionē optimam na
 sti, non eam colerent: Thebanos uero dimisit, dicens: His per nos nihil est reliquum, neq;
 ciuitas, neq; agri. Ita moderatus est pœnam, ut mortem commertis non indiceret nisi uin
 tura, & c. parum qui necessitatem excusare poterant, in se transtulit.

Tom: 4

q

Ex

22 Ex Indis quendam sagittandi arte cum primis celebrem, adeo ut etiam per anulum sagittam mittere diceretur, quum in bello cepisset, iussit artis suae specimen adere: recusantem iratus rex necari iussit. Quum duceretur homo, dixit his a quibus ducebatur, se multis diebus non exercuisse artem, eoq; timuisse ne aberraret. Id ubi renunciatum est Alexandro, quod non contumacia, sed ignominia metu recusasset, admiratus ingenium gloriae studio sum, dimisit illum donatum, eo quod mortem oppetere maluisset, q̄ fama sua uideri indignus. Hic apparet, non omnino uanum esse, quod prouerbio iactatum est, Simile simili esse amicum. Alexander gloriae supra modum appetens similem affectum in alijs amabat.

23 Taxiles unus e numero regum Indiae, occurrens Alexandro, sic illi affatus est, Pro uoco te, inquit, non ad pugnam, neq; ad bellum, sed ad aliud certaminis genus, Si inferior es, a nobis accipe beneficium: si superior, nobis benefactio. Cui Alexander, Arguit, inquit, ob hoc ipsum inter nos certandum est, uter benefaciendo superet alterum. Et humanissime complexus illum, non solum non spoliavit ditione, sed auxit etiam.

24 Quum audisset de rupe quadam apud Indos, quae ob sublimitatem uelut a uibus inaccessa midolofus, Nunc, inquit, locus capui facilis est, significans, nihil prodesse munimenta, nisi uir fortis ea tueatur. Arx enim non tam fossis ac muris tuta est quam uiris.

25 Quum alius quidam rupem teneret inexpugnabilem, ut putabatur, semet Alexandro dedit: at Alexander non solum eius ditionis principem esse iussit, uerum etiam addidit, dicens, Hic homo mihi uidetur sapere, qui se maluit bono uiro, quam loco munito concredere.

26 Rupe capta quum amici dicerent, illum egregijs gestis Herculem superasse. At ego, inquit, meas res gestas in imperio, ne uerbo quidem cum his quae gestit Hercules arbitror conferendas. Adulabantur illi, sed huius animo nulla satisfaciebatur adulatio.

27 Quosdam ex amicis mulctauit, quod in ludo aleae sensisset eos non ludere. Siquidem multi sunt qui in hoc ludo uelut in re maxime serua uersantur. Non enim ludunt, qui fortunas suas omnes, interdum & liberos, aleae permittunt arbitrio.

28 Inter amicos quos habebat praecipuos ac potentissimos, omnium maxime uidebatur honorare Craterum, sed omnium maxime diligere Hephastionem. Craterus enim, inquit, amat regem, Hephastion amat Alexandrum. Id Graece iucundius dicitur, *ἠλοῦσθαι*, *ἠλαλέσθαι*. Sentiens, Craterum in his quae ad regiam dignitatem attinebant praestare fidum amicum, Hephastionem priuato quodam affectu diligere Alexandrum. Pariter itaq; licet dissimiliter, amantibus, diuersa ratione perfoluit praemium: Craterum ornauit dignitate, Hephastionem ad intimam admisit familiaritatem.

29 Xenocrati philosopho quinquaginta talenta dono misit: ea quum ille recusasset accipere, dicens sibi non esse opus, interrogauit an ne amicum quidem ullum haberet cui esset opus. Nam mihi, inquit, uix Darij opes in amicos suffecerunt. Hic utrius animum magis admirari conueniat, nondum statui, regis ne tam ad liberalitatem propensum, an philosophi, qui tantum munus a tanto rege ultro delatum remisit.

30 Porus rex ab Alexandro deuictus, quum ab eo post pugnam rogaretur dicente, Quo modo te trahabor? Regaliter, ait. Rursum subiicienti Alexandro, Num quid etiam aliud? Omnia, inquit Porus, complectitur hoc uerbum, regaliter. Alexander & prudentiam & fortitudinem uiri admiratus, latiore ditionem illi addidit ea, quae prius obtinuerat. Supplicet & ad pedes abiecto minus concessisset. Adeo diligebat animosus iuuenis impuidos animos. Q. Curtius aliquanto secus narrat. Interrogatus Porus quid ipse uictorem statuere debere censeret, Quod hic, inquit, dices tibi suadet, quo expertus es q̄ esset caduca felicitas. Submonuit regem, ut modeste sua fortuna uteretur, memor ipsi posse accidere, quod acciderat Poro.

31 Quum accepisset esse quendam qui conuictis ipsum impeteret, Regium est, inquit, quum facias bene, audire male. Nihil hoc dicto generosius, quanquam idem & alijs ascribitur.

32 Morti proximus ad amicos respiciens dixit, Magnam epitaphium uideo futurum: praesentens, res ab ipso gestas multorum eloquentia celebrandas. Nec eum sua sefellit diuinatio.

33 Quum Darij filias haberet captiuas, demissis oculis eas salutabat, idq; raro, sibi metuens ab illarum insigni forma. Apud familiares aut dicitur solet, Dolores oculorum sunt Persice puellae. Edicto

Edicto uetuit, ne a quoquam pingeretur praeterquam ab Apelle, aut a quoquam aere sculperetur praeterquam a Lysippo, artificibus illius aetatis praestantissimis. Nam hoc quoque iudicabat ad principis dignitatem pertinere. Cum Cherylo poeta pactus erat, ut pro unoquoque bono uersu Philippicum acciperet aureum, pro malo colaphum.

Idem interrogatus, ubi suos reconderet thesauros, Apud amicos, inquit, significans, facultates nusquam reponi tutius. Quum enim res postulat, redeunt ad te cum faenore.

Quum nuncius quidam gaudio gestiens, porrectaq; manu accurreret, re prospere gestam narraturus, Quid mihi bone uir magni nunciabis, nisi nuncios Homerum reuixisset? significans, omnium praclare gestorum gloriam abolendam, nisi contingeret talis praeco rerum co qualis fuit Homerus.

Ciuitas quaedam ut ab armis Alexandri quiete haberet, obtulit illi partem agrorum, & praeterea rerum omnium dimidium. Cui sic respondit, Hoc animo ueni in Asiam, non ut acciperem quod dedissetis, sed ut uos haberetis quod reliquissetis.

Alexander habebat Eudam uenientem philosophum, sed quouis parasito adulantiorem hic quum aliquando tonaret uehementer, adeo ut omnes expauescerent, dixit Alexander, Quin tu tale quippiam facis Alexander fili Iouis? At ille non ferens tam abiecti philosophi uocem, ridens ait, Nolo enim formidabilis esse, quaedam modum tu me doces, qui Satraparum ac regum capita me iubes super cenam apponere. Sic Athenaeus. Plutarchus in uita secus aliquanto, Quid mihi succenses, quod pisces apponam in conuiuio, ac non potius Satraparum capita?

Alexander quum hyeme duceret exercitum assidens igni, recognoscere praetereuntis copias coepit: quumq; uideret senem quendam horrentem frigore, & ad ignem stantem, considerare loco suo iussit, dicens, Si in Perside natus esses, in regia sella sedere tibi capitale foret: in Macedonia nato conceditur.

Alexander etiamnum adolescens uidens patrem Philippum equum praeferozem, nec ullum sefforem tergo patientem, uelut inutilem abiectum ire, Qualem, inquit, equum isti perdunt, dum illo per imperitiam ac mollitiam uti nesciunt. Quaeq; mira arte sine uerberibus tractasset equum, tandem concensum ad cursum admisisset, tum calcibus usus est: ac molliter flexis habenis quum equum reduxisset, descendens caput exosculatus pater, Aliud, inquit, o fili tibi par regnum quaere, quando iam te non capit Macedonia. Praefagijt uir prudens, tam excelsae indoli non suffecturam paternam ditionem. Sed equus ille nos admonet, multa bene nata ingenia perire uitio instituentium, qui fere nesciunt imperare, nisi ex equis generosis reddiderint afinos.

Idem Aristotelem, cui puer formandus fuerat traditus, summa ueneratione prosequatur, dicens, se illi non minus quam patri debere, quod a patre uiuendi, a praepatore bene uiuendi initium accepisset.

Quum pirata captus ad ipsum deductus esset, rogatus, qua re fretus auderet infestare maria: compendio respondit, Ego, inquit, quoniam id unico nauigiolo facio, pirata nominor: tu quum idem facias magna classe, rex appellaris. Alexander admiratus intrepidum animum, donauit illi uitam.

Idem Delphos profectus, quum sacerdos negaret se consulturam deum, quod dies essent nefasti, quibus ne oraculis quidem loqui phas esset: ut pertracta secum sacerdote templum ascendit: quumq; illa importunitate uicta diceret, Inuictus es o fili, Satis, inquit Alexander, oraculi est: mulieris uocem responsi loco ducens.

Posteaquam in expeditione profectus regias opes penes omnes in milites ac duces distribuisset, roganti Perdicca, Quid tibi nuc rex superest? Spes, inquit. Hic Perdicca, Haec, inquit, nobis commilitonibus tuis futura communis est: & praedium quod ipsi designarat Alexander, recusauit. Tanta erat fiducia bene successuram expeditionem.

Idem initio quum in causis capitalibus sederet iudex, accusatori alteram aurem occludere debaturus quum id faceret, Alteram, inquit, integram seruo reo.

Quum Philoxenus classis praefectus Alexandro scripisset, Tarentinum quendam Theodorum esse apud se, pueros habentem insigni forma uenales, si uellet emere: indigne tulit, apud aequales subinde clamitans, Quid in me Philoxenus tam obscenum animaduertit, ut mihi tantum probri conciliaret?

Gloria uita charior

Certamen ue re regium

Viri fortis fiducia

Fides in deditum

Amicus

Liberalitas

Regaliter

Artes

Liberalitas

Præco rerum gestarum

Imperiose

Adulatio

Ciuitate

Indoles excelsa

Pietas in praepitorem

Animose

Oraculum

Fiducia euentus

Integritas

47 In Callisthenem nequaquam sese accommodantem aulae regie moribus; sed & dicitur
seruire tem- & gestu praeseferentem nihil ibi placere, dixit hunc uersiculum,
pori *μισῶ ἄριστον, ὅτις ἔχει ἀπὸ τοῦ ἄριστου.*
 Sapientem ego odi, qui sibi sapit nihil.

48 Nisam expugnaturus, quum uideret milites deterri fluminis quod ciuitate praeterla
Exemplum bitur profunditate, exiit, o me omnium deterrimum exclamans, qui natum non didice
ducis rim: moxq; clypeo pro subere innixus primus tranauit.

49 Ilum profectus Achillis statuam coronans, O te felicem, inquit, Achilles, cui uiuota
Præcipua lis amicus, mortuo talis contigerit praeco. De Patroclo loquens & Homero, quorum ille
bona fidissimus Achilli fuit amicus, hic defunctum Illiade tota celebrauit.

50 Duabus potissimum rebus, quum deus a multis praedicaretur, se quod mortalis esset
Quænos ad deprehendere dicebat, somno & coitu, quod hæc praecipue proderent humani corporis
moment mor- imbecillitatem, ad caetera inuictus erat. Somnus enim mortis imago est, & coitus species
talitatis est morbi comitalis.

51 Darij regiam ingressus, quum uidisset sublime cubiculum, & in eo stratum, mensas,
Delicia indi- caeteraq; omnia mirifico ornatu instructa, Hoccine, inquit, erat imperare? Sentiens non
gnae principe esse regium huiusmodi delitijs indulgere.

52 Idem lectum ingressus excussis accurate pallijs dicere solet, Nunquid hic delicatū aut
 superfluum mater abdidit? A deo abhorrebat a muliebribus delitijs.

53 Quum delato ad ipsum scriptolo, quo nihil inter opes Darij preciosius pulchriusue
Literarum ad repertum est, quaereretur in quem usum destinandum esset: alijs aliud suadentibus, dixit,
mor Huic optime seruandus dabitur Homerus: sentiens, nullum esse thesaurum illo preciosio
 rem. Ita usum est iuueni, qui se totum ad exemplar Achillis componebat.

54 Idem hortante Parmenione, ut noctu hostem adoriretur, alioqui summum fore discry
Ingenue men, si palam cum tanta multitudine Martem experiretur. Siquidem ex fragore procul
 uelut e pelago resonante contestabant, immensum esse numerum, Non furor, inquit, ui
 ctoria: recusans tenebrarum praesidio uincere.

55 Quum legisset prolixam epistolam ab Antipatro scriptam, in qua multa inerant ad
Matris la- uersus Olympiadem calumnias, Ignorare uidetur, inquit, Antipater, quod una matris la
chrymae chryma multas delebit epistolas.

56 Quum sensisset sororem suam cum iuene quodam eleganti forma consuetudinem
Candide agere, nihil offensus est, sed dixit, Concedendum esse, ut illa quoque aliqua ex parte re
 gno frueretur: Multum dissentiens ab animo Caesaris Augusti, qui nihil acerbius tulit,
 quam filiae neptumq; lasciuam.

57 Quum audisset Anaxagoram differentem, innumerabiles esse mundos, illa chrymasse
Ambitio in sa- dicitur. Rogantibus nunquid accidisset lachrymis dignum, An non uideor, inquit, meri
tiabilis to flere, qui quum mundi sint innumerabiles, nos nondum unius domini facti sumus?

58 Philippus a Triballis in praelio uulneratus est femore lancea traiecto: opera chirurgi
 liberatus periculo mortis, dolebat claudicationis deformitatem contractam manere. Cui
 Alexander, Ne uerearis, inquit, in publicum prodire, sed gradum mouens uirtutis tuae po
 tius memineris. Hoc & alijs ascribitur.

59 Si quando in colloquijs aut conuiujs incidisset contentio de carminibus Homeri, alijs
Comparatio car alia praferentibus, hoc unice probauit Alexander,
minum Home *ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθός, καὶ τὸς τ' ἀεχμητής.* Id est,
ricorū illud. Dux bonus atq; idem ualidus puginator in armis.

60 Addebat, Homerū hoc uersu uirtutē Agamēnonis praedicasse, Alexandri uaticinatū esse.
Musica digna Quum transmissio Helleponto Troiam inuaseret, ueterū heroum res gestas animo re
duce uolens, quidā si uellet, pollicitus est se Paridis lyram daturū. Hic Alexander, Minime,
 inquit, illa mihi est opus, quum Achillis lyram habeam. Hac uirtu strenuus fortium uiro
 rum laudes canere conuenit, quum Paris sua lyra molles ac lasciuos modulor incineret.

61 Quodam tempore Darij mulieres inuisit unā cum Hephastione. Hunc quum esset eo
Humaniter dem ornatu quo rex, corpore etiam maior, Syngambri Darij mater pro rege adorauit.
 Eadem quum ex nutibus adstantium intellexisset errorem suum, perturbata denuo salu
 tauit Alexandrum. Tum Alexander, Nihil est o mater quod turberis. Nam & hic Ale
 xander

xander est. Sentiens, amicum esse alterum Alexandrum.

Quum in Hammonis templum uenisset, sacerdos grandaeuus illum salutauit, Salue si
 ti, & hanc appellationem a deo habeas. Tum Alexander, Accipio eam o pater, & posthac
 patiar tuus dici, si mihi totius orbis dominū cōcesseris. Sacerdos recepit se intrō, & quasi
 consulto deo respondit, Iouem certo promittere quod pereret. Hic Alexander, Scire cu
 pio num quis super sit inultus eorum qui patrem meum interfecerunt. Ad hæc sacerdos,
 Philippi, inquit, interfectores omnes dedere poenas; sed patri tuo homo mortalū potest
 tendere insidias: significans illum esse Iouis, non Philippi filium.

Quum Darius numerosissimum exercitū instruxisset, Alexander profundissimo som
 no correptus est; adeo ut nec inter diu potuerit expergisci: tandem imminente periculo
 mici ingressi regem excitarūt, qui quum dicerent, se mirari in eo rerum statu tantam regis
 securitatem, Magna, inquit Alexander, animi molestia me Darius liberauit, qui uires suas
 omnes in unum contraxit, ut liceat uno die de summa rerum decernere.

Alexandro Magno Corinthij per legatos ius suae ciuitatis detulerunt. Hoc officij ge
 nus quum risisset Alexander, quidam e legatis, Nulli, inquit, ciuitatē unquam donauimus
 praeterquam tibi & Herculi. Hoc audito, lubens accepit oblatum honorem, quē illi com
 mendabat partim raritas, partim cum Hercule laudatissimo uiro societas.

Dum in obsidione cuiusdā urbis infirmissima mœnium quærit, sagitta ictus est, nec ta
 men ab instituto destitit: mox quā repulso sanguine sicci uulneris dolor cresceret, & crus
 equo suspensum paulatim obtorpuisset, coactus qd coeperat ommittere, ac chirurgū accerse
 re, Omnes, inquit, me praedicant Iouis esse filiū, sed uulnus hoc hominem esse me clamat.

Zenophantus certis modis Alexandrum ad arma solet concitare. Eam musices uim
 admirantibus cunctis, quidam ait, Si tantus artifex est, incinat modulor quibus illum a
 bellis reuocet: Sentiens, non esse magnæ artis hominem eō percellere, quō suapte na
 tura pronus est.

ANTIGONVS REX MACEDONVM

Antigonus in extorquendis pecunijs acer erat ac rigidus. Cuidā itaq; dicenti, At nō ta
 lis fuit Alexander, Merito, inquit, nam ille metebat Asiam, ego culmos lego. Sentiens, opu
 lentissimam Asiam prius ab illo spoliatam, sibi a spoliatis corradendum quod posset.

Milites quosdā uidens thoracibus & galeis indutos sphaera ludere, delectatus est hoc
 spectaculo, ac duces illos accersi iubet, ut eos coram illis laudaret: uerum ubi nunciatum
 esset, duces bibere, praefecturas illorum militibus dedit, qui sphaera luserant armati: simul
 & ducum ignauiam puniens, & militum strenuitatem honorans.

Quum omnes admirarentur quod quū initio regni durior fuisset, senex factus clemen
 ter ac placide regnum gubernaret, Prius, inquit, opus erat regno, nunc gloria & beneio
 lentia: Sentiens, regnum armis & austeritate frequenter parari, sed nō nisi honesta opinio
 ne, ciuūq; beneuolentia retineri.

Idem filio Philippo multis praesentibus percontanti ac dicenti, quando castra mouebi
 mus: Quid inquit: num metuis ne solus tubam non audias? Notans adolescentis imperi
 tiam, qui hoc patrem multis audientibus percontaretur, quum in bello caelanda sint con
 silia principum: sed quoties castra mouenda sunt, tum omnibus tuba dat signum.

Quum adolescens institisset, ut hospitium nancisceretur apud uiduam treis habentem
 forma decente filias, accito hospitij designandis praefecto, Non expelles, inquit, filium
 meum ex loci angustia: Non prodidit adolescentis affectum, qui sciebat illū captare quod
 amaret, sed excusauit adiuuam angustiam, in quibus uidua cum tribus filiabus ageret.

A graui morbo postea quam coualuerat, Nihil peius est, inquit, siquidem hic morbus
 submonuit nos ne animo efferamur, quum simus mortales. Quis docuerat ethnicum re
 gem philosophiam Christiano dignam animo: Deplorabant amici ceu magnū malum,
 quod tam grauius agrotasset, ille interpretatus est, ex morbo plus accessisse boni q̄ mali.
 Corpus extenuarat, sed animum reddidit modestiorem: corporis robori nonnihil detra
 xerat, sed animo detraxit insolentiam, morbum longe periculosissimū. Proinde nō pess
 me res habet, quum lenior morbus arcet pellit ue maiorem.

Hermodotus Antigonum in carmine scripserat Iouis filium. Is hoc legens, Istius, in
 quit, rei nequaquam mihi conscius fuit: Laxanophorus ille: perquam facete ridens poeti
 cam

cam adulationem, pariq; modestia sui generis humilitatem agnosceñs. Lafanum autem matula fictilis est. Quod si Iouis erat filius, ea res haecenus sefellerat & seruum matulam in cubiculo ferre solitum, & Antigoni filium.

Regibus honestantur licent 8 Quodam dicente, omnia regibus honesta iustaq; esse. Sunt per Iouem, inquit, barbarorum duntaxat regibus: at nobis ea duntaxat honesta sunt, quae honesta sunt, & ea tantum iusta, quae iusta sunt. Graueret retudit adulatricem uocem, uolentis omnia licere regibus. Non enim rex est honesti iustiq; regula, sed honesti iustiq; minister est. Atque utinam similes uoces non audiant Christianorum aures, aut si audiant, simili seueritate respiciant. Quid enim aliud dicunt, qui occidunt, Quod principi placuit, legis uigorem habet: qui negant principem teneri legibus, qui tribuunt illi geminam potestatem, ordinatam & absolutam, quarum altera possit quod leges, pacia, & foedera postulant, altera quodcunq; libuit.

Seuere 9 Frater Antigoni Marfyas litem habebat, sed a rege postulabat, ut causa domi cognosceretur. Cui Antigonus, Si nihil, inquit, praeter ius agimus, melius fiet in foro, cunctisq; audientibus. Non impetrauit hoc a rege fraternus affectus, ut uel tantillum de iure concederet. Ipsum autem hoc dilemmate constrinxit: si iniustam causam habere te scis, quid litigas? Sin iustam, quid fugis hominum conscientiam, & ad domesticas latebras rem fori pertrahis, non cariturus sinistra ciuium suspitione, etiam si bonam causam uiceris?

Lenitas 10 Quum aliquando tempore hyberno compulisset castra transferri in locum, ubi non erat rerum necessariorum copia, atq; hac de causa milites quidam in regem maledicta congererent, ignari ipsum esse in proximo, uirga tentorii uela duxit: Flebitis, inquit, ni longius semoti de me male loquamini. Quid hac facetia clementius, aut quid hac clementia facetius? Simulabat se non indignari quod male de ipso loquerentur, sed quod tam uicium, ut exaudiri possent ab eo cui maledicebant.

Liberalitas regum 11 Aristodemo, qui unus ex amicorum regiorum numero fuit, e coquo ut putabatur prodignatus, suadenti ut impendij ac legationibus aliquid detraheret, Verba tua, inquit, Aristodemus olent. Subindicans, coquorum esse partim oniam, non regum: proinde illum tali consilio non meminisse cuius esset amicus, sed quo esset patre natus.

Seuere 12 Quum Athenienses seruum Antigoni honoris gratia perinde ut ingenuum in ciuium numerum ascriptissent, Nequaquam, inquit, uelim unum Atheniensem a me loris caedi: significans per illos factum, ut unum ciuem Atheniensem possit loris caedere, quippe seruum: sed Athenis esse plures uno commeritos, ut a rege loris caederetur, qui seruum alienum, quod in ipsis fuit, manumitterent.

Oratio aliena 13 Adolecens quidam Anaximenis rhetoris discipulus, orationem a praepatore meditata, & ad eam recitandam subornatus, coram Antigono habebat: quumq; is interaudientium quidam scire cupiens sciscitaretur, moxq; adolecens reticuisset, Quid ais, inquit Antigonus, num ista tibi sunt in tabulis descripta? Quod ille in adolescente iudicauit absurdum, hoc hodie magnificum habetur, ut senes etiam apud principes orationem a rhetore quopiam conducto sex mensibus elaboratam ediscant, eamq; plittacorum more reddant. Nec raro fit, ut nemine etiam interpellante, sibi excidant, cunctisq; ridiculi sint.

Verba affectata 14 Alterum quendam rhetorem audiens ita loquentem, Hora niuium iaculatrix adueniens, regionem herbis defectam reddidit, Non desines, inquit, mecum ut cum turba agere: Offensus est rex oratione nimis elaborata, cuiusmodi uerborum apparatu solent se uenditare rhetores apud imperitam multitudinem. At idem apud regem facere, erat illius ab uti patientia. Quoniam autem affectata sermonis structura, latine non perinde potest exprimi, Graeca ponam, χιονόβολος ἢ ὄρεα γυναικίη, λειποπότανον ἐποίησε πτω χάρα. Pro χιονόβολος ἢ ὄρεα dicere poterat hyems; & λειποπότανον uerbum est affectatum, uixq; poetae concedendum.

Facete 15 Thrasillo Cynico petenti drachmam. Non est, inquit, munus regium. Cynico subijcien-
talentum igitur da, At non est, inquit, Cynicum, tale munus accipere. Vtroq; cornu repulit postulatoris improbitatem, quem existimabat nullo dignum beneficio.

Gloria stimuli 16 Quum mitteret filium suum Demetrium cum numerosa classe, magnaq; militum uia ad Graecos liberandos, dicebat, Gloriam a Graecia uelut a specula in orbem terrarum accedit: iuuenum gloriae studio extimulans, uti strenue rem gereret, quod eius laudis rumor non intra

intra Graeciae fines esset continendus, sed ob Graeci nominis celebritate, per omnes mundi plagas dimanaturus.

Antagoram poetam in tentorio congrum coquentem, atq; ipsum patellam uersantem 17 deprehendit Antigonus a tergo stans, eiq; dixit, Putas ne o Antagora, Homerum quum Agamemnonis res gestas scriberet, coxisse congrum? Contra haec Antagoras, Et tu rex, putas ne Agamemnonem quum illas res gereret, fuisse curiosum, si quis in exercitu congrum coqueret? a quo animo rex tulit ioci talionem, quasi inter pares res ageretur.

In somnis Antigonus aliquando uiderat Mithridatem auream metentem messem, 18 eiq; struebat illi insidias, ut tolleretur a medio. Idq; quum indicasset Demetrio filio, iureiurando adiecit ut sileret. Is uero iuncto sibi Mithridate deambulabat in littore maris, & infra firma haste inscripsit haerentem, Fuge Mithridates. Is intellecta re profugit in Pontum, atque illic perpetuo regnauit. Hoc quum non sit apophthegma, uidetur ab aliquo adiectum.

Antigonus amicis suadentibus, ut si Athenas caperet, ualidis illam praesidijs communi- 19 niret, ne quando deficeret, summaq; cura ut totius Graeciae basim custodiret, respondit, se semper in hac fuisse sententia, ut crederet, nullum esse regni praesidium firmitus, quam ciuium beneuolentiam.

Idem ubi audiuit reges in ipsius exitum conspirasse, insolentissime respondit, se illos 20 omnes uelut aues femina legentes uno lapide unoq; clamore disturbaturum.

Quum Antigonus in arduis ac praeruptis locis planicie imminetibus exercitum haberet, Pyrrhus postius circa Napliam castris, postridie per caduceatorem, ut in campum descendens Martem experiretur prouocauit. Antigonus uero respondit suam militiam non magis armorum quam temporum esse, Pyrrho, si illum suae uitae tadium cepisset, faris multas ad interitum uias patere.

Antigonus interrogatus, quem esse suae aetatis duobus praestantissimum iudicaret, respon- 21 dit, Pyrrhum si senesceret. Non pronunciauit optimum, sed optimum fore si rerum experientiam aetas adiungeret.

Idem uidens militem quendam alioqui strenuum, & ad pericula promptum, parum 22 bene affecto corpore, rogauit quid palleret: illo confesso morbum occultum, iussit medicis ut si qua fieri posset, adhiberent remedia. At miles iam morbo liber coepit detrectare pugnam, minusq; prompte semet obijcere periculis. Rex admiratus interrogauit illum quare nam esset mutati animi causa? Tu miles, Tu ipse, inquit, in causa fuisti: quum afflicte uiuerem, non magnopere metuebam tali uitae: nunc quum tua opera mihi uita facta est charior, magis caueo ne pereat.

Antigonus senior sophista cuidam librum de iustitia conscriptum porrigenti, Despis 23 inquit, qui quum me uideas alienas urbes armis uexantem, tam e apud me de iustitia dissertis. Senlit eos qui ditionis amplianda, gloriae ue causa bellum inferunt alienis ciuitatibus, non posse tueri iustitiae leges.

Antigonus senior quum frequenter Biantem moleste flagitantem tulisset, tandem ui- 24 sus tadio, Date, inquit, Biantum talentum, uel ui. Sentiens beneficium non impetratum, sed improbitate extortum.

Antigonus quum nocte quadam quosdam militibus suis exaudisset omnia mala impre- 25 cantes regi, qui ipsos in illud iter & inextricabile lutum in duxisset, accessit ad eos qui maxime laborabant: eos quum ignorantes a quo adiuuantur explicuisset, Nunc, inquit, maledicite Antigono, cuius uitio in has miserias incidistis: sed ei bene optate, qui uos ex hac uoragine eduxit. Hac uindicta contentus erat regis uere extensus animus.

Idem quum in paruulo quodam castello Graeci obsiderentur, ac fiducia loci contemnentes 26 hostem, multa in deformitate Antigoni iocarentur, & nunc staturam humilem, nunc collisum nasum deriderent, Gaudeo, inquit, & aliquid boni spero, quando in castris meis Silenum habeo. Quum hos dicaces fame domuisset, quod captis facere mos est, uidelicet ut qui bello sunt utiles, in cohortes describantur, caeteri praconio subijciantur, negauit se uel id factum fuisse, nisi expediret his dominum habere, qui tam malam haberent linguam. Hoc idem arborum esse cum eo quod refert Plutarchus, nisi quod aliter commemoratur a Seneca.

Idem quum accepisset instrumentum praegrandibus literis descriptum, Haec, inquit, 27 intra

35 *Libere* Curtius eques Romanus delitijs diffuens, quum apud Casarem conaret, macrum turdum sustulit e patina, eumq; tenens interrogavit Casarem, liceret ne mittere: quumq; is respondisset, quid ni liceat: ille protinus auem misit per fenestram: iocū arripiens ex ambiguitate uerbi. Nam cibus e conuiuio dono mittitur amicis, quod apud Romanos erat solenne: & mittitur quod abijcitur. Nec hoc ioco Casar offensus est.

36 *Ingratitudo* Idem aēs alienum cuiusdam senatoris, quem charum habebat, non rogatus dissoluerat, ac pro eo numerarat quadragies nummum. Senator autē ea re cognita, pro gratiarum actione nihil aliud scripsit Casari, quam, Mihi nihil: Ioco uelut exposulans etiam, quod quum numerasset omnibus creditoribus, ipsi nihil numerasset. Hunc iocum morosior aliquis ingratitude fuisse interpretatus, Casar familiaritatis si dūtia delectatus est.

37 *Faceta exprobratio* Licinius Casaris libertus solet patrono nouum aliquid opus inchoanti magnas conferre pecunias. Quem morem sequutus Licinius nouum opus aggressuro, centies promisit per libellum, in quo post expressam pecuniae summam, quae uirgula superducta signabatur, spatium erat uacuum. Hac occasione Casar usus priori summam quam scripserat libertus, alterum centies adiecit, sua quidem manu spatium quod uacabat diligenter explorato, sed affectata literarum similitudine. Itaque duplicem accepit pecuniam, dissimulante liberto. Caeterum ubi Casar rursus nouum opus inchoaret, libertus hoc factum illi leuiter obiecit, dato tali libello, Confero tibi domine ad noui operis impensam, quod uidebitur. Non expressit summam modum, ut illi liberum esset scribere quantum uellet, quando quidem priorem summam duplicasset.

38 *Libertas innocētia* Quum censoris munus gereret Augustus, eques quidam Romanus apud illum delatus est, quasi facultates suas imminuisset. At ille citatus probauit sese auxisse. Mox eidē obiectum est, quod legibus contra here matrimonium iubentibus non paruisset. Ille docuit se ex uxore trium liberorum esse patrem. Nec satis erat equiti dimitti, sed Casari crudelitatem exprobrans addebat, posthac Casar in honestos uiros inquirens, honestis mandato. Satis aperte pronuncians, eos non fuisse uiros bonos, qui manifeste falsa ad ipsum detulissent: obiter & ipsum criminans, qui uices suas mandaret sycophantis. Et hanc libertatem innocentiae condonauit Casar.

39 *Lenitas principis* In ulla quadā inquietas nocteis agebat, interrumpente somnos ipsius noctuae cantu. Miles aucupij peritus curauit apprehendendam noctuam, specq; ingentis praemij ad Augustum gustu pertulit: laudato imperatore mille nummum dari iussit, ille ausus est dicere, malo uiuat, auemq; dimisit. Quis non miretur hanc contumaciam impune cessisse militi?

40 *Gratitudo principis* Veteranus quidam quū uocatus in iis periclitaretur, adijt in publico Casarē, rogans ut sibi uellet adesse. Casar e comitatu suo selectum ilico dedit, eiq; litigatorem comendauit. Hic miles uociferans, At non ego Casar periclitante te Actiaco bello uicariū quasi ui, pro te ipse pugnaui: simulq; detexit cicatrices. Erubuit Casar, atq; ipse descendit in aduocationem, ueritus ne non modo superbus, uerum etiam ingratus uideretur.

41 Delectatus inter cenam fuerat Symphoniācis Turonij Flacci mangonis, eosq; frumento donarat, quum alios auditos solet largiter donare nummis. Eosdem quum postea Casar inter cenā requireret, Turonius sic excusauit, Ad molas, inquit, sunt: exprobrans illi frumentarium munus. Et hoc impune tulit, quod dixerat nō miles sed mango.

42 *Lenitas* Quum sublimis ex Actiaca uictoria reuertetur, occurrit inter gratulantes quidā coruum tenens doctum hac uerba sonare, Aue Cesar uictor. Hac salutatione delectatus Augustus, auem sex millibus nummum emit. Socius opificis ad quem nihil ex ea liberalitate peruenerat, indicauit Casari, eundem & alium habere coruum, quem ut adferre cogertur rogauit: allatus uerba quae didicerat expressit, Aue uictor imperator Antoni. Augustus nihil exasperatus, tantum iussit ut munus cum delatore partiretur.

43 *Solerter* Salutatus similiter a pisticaco, & hunc emi iussit. Idem miratus in pica & hanc mercatus est. Hoc exemplum tenuem quendam futorem sollicitauit, ut coruum institueret ad huiusmodi salutationem. Qui quum impendio exhauriretur, subinde ad auem non respondentem dicere solet, Opera & impensa perijt. Tandem peruicit assiduitate, ut coruus sonaret dictatam salutationem, Ea quum Augustum praterirentem salutasset, Casar, satis, inquit, istiusmodi saluatorum habeo domi. Tum coruus memor & illorum uerborum quae toties audierat, subtexuit, Opera & impensa perijt. Ad hoc arridens Augustus

stus iussit auem emi, quanti nullam adhuc emerat.

44 Graeculus quidam ita caprare solitus est Casarem Augustum: descendenti a palatio honorificū aliquod epigramma porrigebat. Id quū frustra saepe fecisset, nec desitū uideret Augustus, epigramma bene Graeci manu sua descripsit, & Graeculo ad se uenienti obuiam misit, ueluti carmina carminibus pensaturus. Graecus acceptum legit, ac non solum uoce, uerum etiam uultu gestuq; corporis laudauit carmen, miratusq; est. Deinde quū accessisset ad fellam qua Casar uehebatur, demissa in pauperem crumenā manu pauculos denarios protulit, Casariq; obtulit his uerbis, οὐ γὰρ τὸ γλυπτὸν ὁλωσθεσσι, εἰ πλεον ἔχοι, πλεον ἰδὲ δου, id est, non iuxta fortunam tuam Auguste, si plus haberem, plus dare. Sequuto omnium risu, dispensatorem Casar uocauit, & sestertium centum milia Graeculo numerari iussit. Bene cessit Graeculo palam exprobrata principi parsimonia.

45 Iulia Augusti filia quum patrem salutaret, senferat illius oculos licentiore cultu offensos, licet ille dissimularet: itaq; postero die, mirato cultu patrem complexa est. Tum Casar, qui pridie dolorem suum continuarat, gaudium continere non potuit. Et quanto magis, inquit, iste cultus decet Augusti filiam. Tum illa, Nimirum hodie me patris oculis ornaui, heri uiri.

46 In spectaculo gladiatorum conuerterant in se populi oculos Liuia & Iulia, comitatus dissimilitudine: Liuia inungebat uiri graues, Iuliam iuuenes luxuriosi comitabantur. Pariter Iuliam admonuit scripto, uideret quantum inter duas principes foeminas interesset, qui mores do illa rescripsit, Et hi mecum senes fient. Hoc commode interpretanti, lepide: incommode, mine procaciter dictum uideri potest.

47 Eadem mature canos habere coeperat, Subitus autē Casaris interuētus oppressit comitantes, filiae canos sublegentes, deprehensis super uestes earum pilis quos euulserant. Id dissimulauit Augustus, & alijs sermonibus extractio tempore tandē induxit aetatis mentionem. Hac occasione rogauit filiam, utrum post aliquot annos cana esse mallet an calua. Quumq; illa respondisset, Ego pater cana esse malle: quur ergo, inquit, iste te caluā ante tempus student faceret? Lepido commento coarguit illam mendacij.

48 Cuidā graui amico suadenti, ut se ad exemplum paternae frugalitatis componeret, satis procaciter Iulia, Ille, inquit, obliuiscit se Casarē esse, ego memini me Casaris esse filiam. Augustus duobus pantomimis inter se commissis, ut alternis gestibus certarent, alterum dixit saltatorem, alterum interpellatorem, quod ille immodice gesticularetur, alter nō gesticulari, sed saltantem interpellare uideretur.

49 Tarraconensibus pro lato ostento nunciātib; quod in eius ara palma esset enata, Apparet, inquit, quam frequenter ascendatis. Quod illi dijs tribui uolebant, ille tribuit illorum negligentiae, qui nunquam in ara Casaris adolerent incensum. *Adulatio uel pulsa*

50 Idem quum Galli donassent ei torquem aureum centum pondi, ac Dolobella periorum cum tentans illum, tandem huc produceret iocum ut diceret, Imperator, torque me dona. Na, Malo te, inquit, ciuica donare. Festiuiter submouit postulatoris impudentiam, qui nunquam in bello fuisset, eeq; magis illi conueniebat corona ciuica, quae ex quernis lignisq; frondibus fieri consueuit, quemadmodum triumphalis ex auro. Quamquam & castrensis & muralis & naualis ex auro fieri solet. Qua de re uide Aul. Gellium libro quinto, capite sexto. Ciuicam autem Augustus ut honorificetorem per iocum obrulit. Nam Suetonius refert, eum inter dona militaria aliquanto facilius phaleras & torques, & quae quid auro argentoq; constaret, dare solitum, quam uallares ac murales coronas, quae honore praecellerent. Hoc nisi scias, friget Augusti iocus. Tametsi de materia coronarum uariant Gellius & Suetonius.

51 Quum urbem Romam multis modis & ornasset & communisset, atq; etiam in posterum, quod quidem in ipso fuit, tutam reddidisset, non sine causa gloriā dicere solet, Romam lateritiā accepit, marmoream relinquo. Nihil principi magnificentius, quam si diuitionem quam accepit reddat statu meliore. *Principis est ornare diuitionem*

52 Quum miles quidam ab ipso impudenter peteret, ac Martianum uideret accedentem, quem & ipsum aliquid improbe petiturum suspicabatur, Non magis, inquit, faciā comilito quod petis, quam quod Martianus a me petitus est.

53 Lex erat, ut qui patrem occidisset, culleo infunderetur: nec hac poena sumebatur nisi de

confesso. Ab huius poenae atrocitate Caesar ut liberaret manifesti patricidij reum, sic in-
terrogavit. Certè patrem tuum non occidisti: ansam porrigens inficiãdi. Tanta erat prin-
cipis in iudicando lenitas.

Festina lente 55 Dicere solet, nihil minus in perfectum ducem convenire, quam festinationem ac teme-
ritatem, crebroq; illud iaciabat, *αὐτὸν δὲ βραδύτως, ἀσφαλῆς γὰρ ὅστις ἀμείνων ἢ θρασυὺς στρατῶν ἔχει*.
Qua de re satis dictum est nobis in Chiliadibus.

56 Liuia uxori pro quodam Gallo petenti civitatem, negavit, immunitatē obtulit, dicens,
se facilius passurum fisco suo detrahi, q̄ honorē civitatis Romanæ vulgari: nimirū reip.
dignitatem antefereus priuato commodo.

Cultus 57 Quum pro concione multos uideret pullatos, siue ut legendum arbitror, palliatos, in-
dignabundus, En, inquit, Romanos rerum dominos gentemq; togatam. A deo studebat
priscos reuocare mores, ut habitum quoq; uestitumq; doluerit immutatum.

Frigalitas 58 Populo de inopia vini caritateq; querenti dixit, A genere suo Agrippa perductis pluri-
bus aquis sati: prouisum ne sitirent homines. Fuit autem Agrippæ uigilantissimum stu-
dium undiq; prospiciendi urbi de aquarum copia. Augustus autem se uere populum ad
aquas à uino reuocauit.

Lenitas mira 59 Timagenes historiæ scriptor, multa petulanter in Caesarem, multa in uxore, mul-
ta in totâ illius domû dixerat, Caesar illum admonuit, ut moderatius lingua uteretur. Quū
perseueraret male loqui, nihil aliudq; domo sua illi interdixit. Timagenes aut liberos quos
scripserat acta Caesaris continentes recitauit, & combussit, in odium Caesaris, quasi reu-
ab illo gestarum memoriã abolere cupiēs. Hunc tamen palam & pertinaciter inimicitias
exercebat cum Caesare, nemo ciuū Romanorū ab ædibus suis exclusit, in domo Pol-
lionis Asinijs conuenit. Nunquã tamen Augustus cum hospite inimici sui exposulauit,
nisi quod quodam tempore illi dixit *θυροστροφείς*, id est, alis bestia siue uiperam. Mox Pol-
lionem paratē excusare se, interpellauit, dicens: Fruere mi Pollio, fruere. At quum Pol-
lio nondum securus diceret: Si tubes Cæsar, protinus illi interdixit domo mea. An istud
inquit Augustus, in e facturum putas qui uos redegerim in gratiam? Fuerat enim antea
Timagenis iratus Pollio, nec aliã habebat desinendi causam, nisi quod illi Cæsar irasci cœ-
perat. Vtriusq; maleuolentiã boni consuluit principis clementia.

*Seuicia casti-
gata* 60 Cœnabat Augustus apud Ateidum siue Vedium Poltionem, fregerat quidam e ser-
uulis uas crystallinum, silico iussus est ab Ateidio rapti, & murenis obijci. Puer ad Caesaris
pedes confugit, nihil aliud petiturus, quàm ut aliter periret. Cæsar motus nouitate crude-
litatis, & puerum dimi. tit, & crystallina omnia ante se frangi iussit, & his pro puero com-
pleri piscinam. Amicum autem grauius increpauit: E conuulso, inquiens, rapti homines
imperas, & noui generis poena lacerari? Si calix tuus fractus est, uiscera hominis distra-
hentur: Tantum ne tibi placebis, ut tibi aliquem duci iubeas, ubi Cæsar est?

Lenitas 61 In cognitione quadam, quum Aemilio Eliano Cordubensi inter cætera crimina illud
uel maxime obijceretur, quod male loqueretur de Caesare, cœuersus ad accusatorem, Ve-
lim, inquit, hoc mihi probes, efficiam ut Elianus sciat me quoq; linguam habere, plura e-
nim uicissim de eo loquar. His minis contentus, nihil postea de illo inquisiuit.

Lenitas 62 Tiberio frequenter per literas iracunde querenti de his, qui de Augusto male loque-
rentur, rescripsit, ne ea in re nimium indulgeret ætati suæ. Satis enim est, inquit, si hoc ha-
bemus, ne quis nobis malefacere possit.

Modeste 63 Filios suos nunquam populo commendauit, nisi cum hac exceptione, si merebuntur.
Honorem non auctoritati, sed meritis tribui uolens.

Liberi mali 64 Iulias filiam ac neptem relegarat, post etiam Agrippam prius ad optatum, post ob sor-
didum ac ferox ingenium abdicatum. Ad omnem horum mentionem solet exclamare
uersu Homericō.

Ὀὐτὶνὰμ τελεβὸς οὐκ ἔμελλεν, ὀρθοὺς τε πέριπτεν. Id est,
O uitinam celes uixissem, orbustq; perissem.

Nec aliter illos appellabat, quàm tres uomicas, seu tria carcinomata sua. Suorum enim
mortem leuius ferebat, quàm dedecora. Quin & testamento cauuit, ne si quid accidisset lu-
liæ filia & nepti, sepulchro suo inferrentur.

65 Indigne ferebat aliquid de se componi nisi serio, & à præstantissimis: admonebatq;
prætores

prætores ne paterentur nomen suum commissionibus minorum aut histronum obsole-
fieri, hac quidem in parte Alexandrum magnum referens. Decet ubiq; principis autori-
tatem sartam tectam præstare.

Insulam quandam Capreis uicinam, in quam e comitatu Caesaris secedere solent,
qui cuperent ociari, solitus est *ἀπεργιστολίη* appellare: *ἀπεργία* enim sonat negociorum
uacuitatem.

Quum sentiret imminere mortem, admissos amicos percontabatur, ecquid iplis uide-
retur mimum uitæ sat commode transegitse: sentiens de fabula uitæ peracta, & adiecit car-
men peractis comedijs accini solitum.

ὄβρε λέγεται, ὅτι πάντες ἡμεῖς μετὰ χεῖρας ἐπιπνεύομεν.

C. IULIVS CAESAR.

C. Iulius Cæsar quum Syllam fugeret, etiamnum adolescēs, incidit in piratas Cilices:
ac primum ubi pro redemptione summam quã ab eo peterent pronuntiauit, derisit præ-
dones, uelut ignaros, quem cepissent, seq; duplum daturum pollicitus est. Deinde quum
asseruaretur donec adferretur pecunia, imperauit illis ut sicerent, nec sibi dormienti obstre-
perent. Eisdem orationes & carmina quæ scribebat recitare solet, quæ quum illi non satis
probarent, stupidos ac barbaros appellabat, cumq; risu imitabatur se illos acturū in cru-
cē, quod & perfecit. Apportatis enim pecunijs, quas piratae pro redemptione pacti fue-
rant, dimissus, contractis ex Asia uitris ac nauibus, comprehendit eosdem prædones, ac
suspendit: sed prius iugulatos, ne seueritas careret clementia. An non hic statim agnoscis
indolem Alexandri magni, cui nihil mediocre satis esse posset?

Quum Romæ maximæ pontificis dignitatem ambiret, competitore Q. Catulo primæ
apud Romanos dignitatis ac potentie uiro, matri ipsū ad fores deducenti, Hodie, in-
quit, o mater, aut pontificem maximum habebis filium, aut exulem. Excelsa indoles, om-
nisq; repulsæ impatiens.

Pompeiam uxorem, quod sinistra fama laboraret, quasi cum Clodio rem habuisset, re-
pudiavit quidem. Cæterum quum Clodius hoc nomine reus perageretur, Cæsar citatus
restit, nihil mali de uxore dixit. At quū accusator diceret, Quis igitur cū illa fecisti diuor-
tium: quoniam oportet, inquit, Caesaris uxore etiã à calumniã purã esse. Præter argutiam re-
sponsi laudati potest & ciuilitas, quod repudiata coniugis famæ pepercit.

Quum Alexandri Magni res gestas legeret, nō tenuit lachrymas: atq; ad amicos, Hoc,
inquit, ætatis qua nunc sum, Alexander deus est: Darium: mihi uero ad hunc usq; diem ni-
hil præclari facinoris gestum est. Sueronius tradit, id accidisse quum prætor iure dicendo
conuentus obies, apud Gadēs in templo Herculis uidisset Alexandri magni statuã. Vi-
nam hoc ingeniu ad moderatū potius q̄ ad maximū principis æmulationem properasset.

Quū in Alpibus oppidulū quoddã frigidū præteriret, ambigentib; amicis, an illic etiã
essent seditiones, contentionesq; de principatu, substitit, ac secū aliquãdiu cogitauit: mox
malle, inquit, hic primus esse, q̄ Romæ secundus. Hoc nimirū est quod à Luciano poe-
ta scriptū est, nec Caesarem potuisse pati priorē, nec Pompeium potuisse ferre parē.

Facinora quæ quoniam periculo obnoxia sunt, & magna gerenda esse dicebat: at de his
non consultandum, quod ad hæc perficienda plurimum habeat momēti celeritas. Experi-
tio uero periculi reuocat hominē ab audacia.

Quum ex Gallia prouincia aduersus Pompeium tenderet, Rubicōne amne transmis-
so, dixit: Omnis iacta sit alea: significans, se de summa rerum uelle periclitari. Is enim flu-
uius Galliam ab Italia dirimit.

Quum Pompeius relicta Roma perfugisset ad mare, Metellus arario præfectus, Cæ-
sari uolenti illinc pecunias tollere, obstitit, & ararium clausit. At Cæsar illi mortem mina-
tus est: Ea uox quum Metellum reddidisset attonitum, hoc, inquit, o adulescens: dictū mi-
hi difficilius fuit quàm factū. Sentiens, se uel nutu posse quem uellet occidere, quū secum
duceret armatas cohortes.

Durachij exspectabat ut illuc e Brundusio milites mitterentur: id quum tardius fieret,
clam omnibus conscensa scapha exigua tentauit transnitere pelagus: quum nauigū un-
dis obrueretur, gubernatori iam animum despondenti, qui esset aperuit, dicens: Confide
fortunæ, sciasq; te Caesarem uehere. Tanta erat animi præstantia, quasi fortunam ac deos
in manu

in manu haberet. Ac tum quidem tempestate ingrauescente uetitus est quod instituerat peragere. Milites autem ubi rescuere factum, concursum fecerunt ad Caesarem, graui terq; terebant si alias expectaret copias, uelut ipsis diffusis.

10 *Viti uictoria* Caeterum commissa pugna Pompeius uicit, sed uictoriam non est persequutus, uerum sese recepit ad exercitum. Tum Caesar, Hodie, inquit, penes hostes erat uictoria, at non habent ducem qui uictoria sciat uti.

11 *Mora noxia* Quum Pompeius instructam aciem apud Pharfalum inibi consistere, & hostem operiri iussisset, Caesar dixit, illum errasse, qui uim, impetum, ac diuinum afflatum animorum ad incursionem paratorum mora relaxasset. A deo Caesari non modo certamen erat cum Pompeio de fortuna belli, uerum etiam de bellandi peritia.

12 Quum Pharnacem primo congressu uicisset, amicis scripsit, Veni, uidi, uici, summam rei gestae celeritatem indicans.

13 *Gloriae amor* Posteaquam milites qui Scipionem in Africa sequebantur fugissent, & Cato uictus sibi necem uictae consciuisset, Inuideo, inquit Caesar, o Cato tibi mortem istam, quando tu mihi salutem tuam inuidisti. Caesar existimabat sibi summam gloriae futurum, si uir tantus, quum bello uictus esset, ipsi uitae deberet. At Cato maluit honestam mortem, quam oppressa publica libertate cuiquam seruire. Proinde mortis illius gloriae Caesar inuidebat Catoni, quod is Caesari seruati Catonis laudem inuidisset.

14 *A crassis mi nus periculi* Nonnulli quoniam suspectos habebant Antonium ac Dolobellam, monebant ut ab illis sibi caueret. At ille non istos, inquit, metuo rubicundos & obesos, sed graciles illos ac pallidos, ostenso Bruto & Cassio. Nec sefellit illum suspicio, ab illis enim occisus est.

15 Quum inter coenandum ortus esset sermo, quod genus mortis esset optimum, inconstanter respondit, inopinatum, & quod optimum iudicauit, ipsi contigit.

16 In praelio quodam, Martiae legionis aquiliferum iam ad fugam conuersum, faucibus apprehensum in contrariam retraxit partem, dextraq; ad hostem porrecta, Quorsum, inquit, tu abis? Illic sunt cum quibus dimicamus. Ac manibus quidem unum militem corripuit, uoce tam acris, legionum omnium trepidationem discussit, uinciq; paratas uincere docuit.

17 Idem posteaquam Publius Mimus in scena superasset omnes, & in his Laberium, ita pronunciauit: Fauente tibi Caesare uictus es Laberi a Syro. Publius enim conditione seruus, natione Syrus erat. Longe a tergo relinquitur, qui fauente iudice superatur.

18 *Liberi pro si mjs* Caesar quum Romae uideret peregrinos quosdam locupletes, canum ac simiarum catulos in gremio circumferentes, eosq; habere in delitijs, percontatus est, num apud illos foeminae parerent liberos; sentiens nullos catulos esse iucundiores infantibus. Refert Plutarchus in uita Periclis; tamen non indicat cuius Caesaris hoc dictum sit; suspicor esse Augusti.

19 *Audacia in periculo* Quum milites suos uideret expectatione hostium perterritos, pro concione dixit: Scitote paucissimis his diebus regem adfuturum cum X legionibus, equitum XXX, leuis armaturae C M, elephantis CCC. Proinde desinant quidam quarere ultra, aut opinari, mihi hic qui compertum habeam credant, aut quidem uetustissima nauis impositos, quocumque uento, in quascumque terras subebo auehi. Noua ratio terrorem excutiendi, non inficiando minuendo, sed amplificando terroris materiam, ut certi de graui periculo sumerent animos tanto periculo dignos.

20 *Potestas abdi cata* Proferentibus in medium, quod Sylla dictaturam deposuisset, quum Caesar perpetuam gereret, quod minimum aberat a tyrannide, respondit, Syllam nescisse literas, eoq; dictaturam deposuisse. Dicant grammatici discipulis, quum praeeunt aut recitant scribenda; huc alludens dixit illum nescisse literas.

21 *Honos negatus* Quum triumphans subsellia tribunitia praeteriret, Pontius Aquila non assurrexit unus omnium; id adeo indigne tulit, ut proclamaret, Repete ergo Aquila a me remp. tribunus; nec deinde per continuos aliquot dies cuiquam quicquam pollicitus est, nisi sub hac exceptione, si tamen per Pontium Aquilam licuerit.

22 *Modeste* Populo per adulationem regem ipsum salutanti, Caesar, inquit, sum, non Rex. Maluit priuatum nomen, quam regium inuidiae obnoxium.

23 *Causatio* Quidam e turba statuae Caesaris coronam lauream imposuerat, candida fascia praeligatam; at quum tribuni detracta fascia hominem in uincula duci iussissent, Caesar graui ter increpitos eos potestate priuauit, idq; ne regnum affectare uideretur, causatus est, per illos

illos sibi recusandi gloriam fuisse ademptam.

Quoniam Caesar multos exteros in senatum allegerat, libellus propositus est, Bonum factum, si quis senatori nouo curiam monstrare uelit. Significabat quisquis is fuit, peregrinos illos ne uitam quidem ad curiam nosse, nisi commonstraretur.

Quidam Bruti statuae subscripsit, Vtinam uiueres: quod opera Bruti Tarquinius rex urbe depulsus esset. Caesaris statuae subscriperant hos uerficulos, Brutus quia reges eiecit, consul primus factus est; Hic quia consules eiecit, rex postremus factus est.

Quum undiq; uiderentur imminere insidiae, atq; admoneretur ut sibi caueret, respondit, Satis subire semel quam semper cauere. Significans, eum non uiuere, qui uiuit in perpetuo mortis metu.

C. Caesar post attritos Tigurinos ad urbem quandam sociorum proficiscens, quum audisset Heluetios in itinere occurrere, in locum quandam munitum se recepit. Ibi congregatis copijs, instructaq; acie, equus illius cui solet insidere adductus est. Hoc, inquit, post uictoriam utar in persequendis hostibus, & pedes aggressus est Heluetios.

Caesare iam palam multa ui praeterq; leges agente, Confidius admodum natu grandis libere dixit, ideo non conuenienter senatores, quod illius arma timerent. Huic quum dixisset, Quin igitur tu eodem metu te dormi contines? Me, inquit Confidius, senectus in trepidum facit. Quum enim uitae paucillu super sit, non est quur magno opere sim sollicitus.

C. Caesar Pomponio militi uulnus ostentauit ore exceptu in seditione Sulpitiana, quod se passum pro Caesare pugnantem gloriabatur. Ne unquam fugiens respexeris, inquit. Tale quiddam Macrobius ascribit Augusto Caesari, Quintilianus C. Caesari.

Idem quum testis ad exaggerandam iniuriam diceret, foemina sua a reo ferro petita, Quid enim faceret, inquit, quum tu galeam & lorica haberes? Non ignorabat quur illam partem potissimum uulnerare uoluisset, sed hoc dissimulato iocari maluit. Galea & lorica omnia tegit praeter foemina.

Idem Metello obfistenti, ne pecunias ab arario tolleret, ac leges id fieri uetantes proferenti, Non idem, inquit, armorum ac legum tempus est. Quod si haec pati non potes, quidem hinc abscede, ac posteaquam peractis foederibus arma deposuerimus, tunc si uidebitur, & plebis patronum age.

Idem dicere solitus est, sibi idem esse consilium aduersus hostem, quod plerisque medicis contra morbos corporum, fame potius quam ferro superandi. Nam medici non nisi tentatis omnibus ad sectionem descendunt. Hic mos & hodie manet apud Italos, aduersus omnem morbi genus indicunt in ediam. Huic simile est, quod dicere solet Domitius Corbulo, hostem dolabra esse uincendum.

Constituit Caesari magnam inuidiam, quod quidam ex his quos Romam miserat, stas in senatu simulatq; cognouit Caesari senatum non dare prorogationem, manu capulum percutiens. At hic, inquit, dabit, uim reipub. minitans.

Sylla praetura adeptus comminatus est Caesari, se sua in illum potestate usurum. Inquit Caesar ridens, tuam potestatem appellas, quae tuo aere mercatus es; notans Syllam quod eum magistratum largitionibus sibi parasset.

Marcus Tullius libro de Officijs tertio scribit, Caesarē hos uersus ex Euripidis Phocae nissis semper habuisse in ore,

Ἐπὶ γὰρ ἀδικίῃ καὶ τυραννίδι ὁ πόλις καὶ λαὸς ἀδικεῖ, τ' ἀλλὰ δὴ δυσέβη καὶ ἄνθρωποι.

Hos ipse uertit hoc pacto,

Nam si uiolandum est ius, regnandi gratia uiolandum est, alijs rebus pietatem colas.

Quum Africam petens, in egressu nauis prolapsus esset, omen sinistrum uertit in melius, dicens; Teneo te Africa. Frontinus id factum putat in consensu nauis, eumq; dixisse, Teneo te terra mater: Huc opinor alludens, quod cum quodam somnio perturbatus esset, quo sibi uisus constuprare matrem, coniectores interpretati sunt, portendi totius orbis imperium.

POMPEIUS MAGNVS

Cn. Pompeius cognomento Magnus, tam charus fuit populo Romano, quam pater fuerat

rat inuisus. Is etiamnum adolescens, totum se Syllanę factioni addixit: quumq; nec magi stratus esset, nec senator, magnum tamen ex Italia contraxit exercitum. Hunc quum Sylla ad se uenire iussisset, Non absq; spolijs, inquit, nec incruetas imperatori copias exhibebo. Nec prius ad illum uenit, quam multis conficijs hostiu duces superasset. Iam tum egregij principis, & ad res magnas nati specimen dedit. Noluĩt adducere numerum, sed militem uirtute spectatum.

2 *Milites inno-* Iam uero creatus imperator, quũ a Sylla missus esset in Siciliam, non strennuũ modo, uerum etiam iustum ducem agere cœpit. Quum enim audisset, milites in profectiõibus ab itinere deflectẽtes, uim facere ac rapere, temere palates ac circumcurritates supplicio affecit: q; uero prœmisisset ipse, horũ gladijs anuli signũ impressit, ne quẽ in uia læderent.

3 *Amor patrie* Mamertinos quod hostium partibus adhæssissent, uniuersos interficere statuerat. At Sthenius eius ciuitatis princeps Pompeium adiit his uerbis. Non æquum facis Pompei, qui propter unum noxium multos innoxios occidere pares. Atqui ego ipse sum ille, qui & amicis persuasi, & inimicos coegi Marianas sequi partes. Hic Pompeius uiri fortem & nimum admiratus, dixit se ignoscere Mamertinis a tali persuasi uiro, qui patriã suã ipsius uitã antetulerit: simul & ciuitatẽ & Stheniũ liberauit. In Sthenio habes exemplum, quem animum erga rempub. oporteat gerere principem, si periculũ incidat: in Pompeio placibilitatis documentum, qui pietati maluerit habere honorem, quam indulgere irã.

4 *Honos pro merito inuauit* Quum in Libyam aduersus Domitium transisset, eumq; ingenti praelio superasset, militibus ipsum imperatoris titulo consalutantibus, negauit se eum honorem admissurum, quoad hostiũ uallum stare erectum. Hoc audito milites, licet ingens obstaret pluuia, impetu factio hostium castra adorti expugnãrũ. Recusauit honorẽ nondũ factis emeritum.

5 *Soloriens* Ab ea uictoria reuersum Sylla quum alijs honoribus excepit, tum Magni cognomen ipse primus illi derulit. At quum Pompeius his non contentus uellet triumphum agere, non passus est Sylla, eo quod nondum esset ordinis senatorij. Ceterum quum Pompeius ijs qui aderant dixisset, ignorare Syllam, quod plures adorarent solem orientem q; occidentem, Sylla exclamauit, triumphet. Horruit iuuenis animũ, & indies crescentẽ gloriam, nec dubitauit illi cedere, quem uidebat nemini cedere posse.

6 *Animo se* Interim Seruilius uir inter optimates clarus indignabatur Pompeio cõcessum triumphum, atq; etiam milites complures oblittebant, ne triumphus ageretur: non quod inuiderent Pompeio, sed munera quaedam posebant, quasi largitionibus ab ipsis esset emendus triumphus. Alioqui milites minabantur se direpturos pecuniam quã in triumpho ferretur, eoq; Seruilius Glauciãq; suadebant, ut eam potius inter milites diuideret, quam diripi sineret. Verum ubi Pompeius respondit, se citius omisurum triumphum, quam militibus blanditurum, simulq; laureatos fasces eis obiecit, ut illinc inciperent direptionem. Nunc, inquit Seruilius, te Pompei uere magnum uideo, dignumq; triumpho. Non iudicabat esse speciosum triumphum, nisi qui citra ambitum citraq; largitiones beneficijs redderetur.

7 *Dux & idem miles* Romã mos erat, ut equites qui legitimum tempus militassent, equum in forum deducerent ad duumuitos, quos censores appellant, & commemoratis expeditionibus, ac duobus sub quibus meruissent, pro meritis aut collaudarentur aut uituperarentur. Itaque Pompeius quum esset consul, ipse equum ad censores Gallium ac Lentulum deduxit quib. ex more percontantibus, an omnia militaria munia obisset, Omnia, inquit, sub me ipso imperatore. Significans, se sic gessisse ducem, ut nihil fecius omnes militis partes gnauiter præstaret. Idem & imperator bonus, & miles strenuus, qua laude nulla principi potest maior contingere.

8 *Clementer* Quum Sertorij literas in Hispanijs interceptisset, in quibus erant inclusa complurũ ducum epistolæ, Sertorium ad nouandas res statumq; ciuitatis immutandum Romam inuitantium, exussit omnes, ut improbis daret penitentia locum, & in melius mutãdi consilia facultatem. Hoc ut inter moderate prudenterq; facta merito recenseretur, ita non uideo quid faciat inter apophthegmata. Quanquam eiusmodi multa reperiuntur in Plutarchi collectaneis. Si prodidisset nomina, iam metu poeng sese ad uim manifestam parassent. Simulq; deferens silentium hostium literis, docuit quãtum sit crimen, alienas resignare literas, aut quod tibi per literas obsignatas creditum est, sub diũm efferre.

Phraati

Phraati Parthorum regi per legatos ab ipso postulanti, ut Euphratem Romanã ditio, nisterminum esse uellet. Imò, inquit, illud magis postulandum, ut Romanorum fines à Parthorum regno iustitia dirimat. Significans. Romanis non esse præscribendum quousq; debeant proferre imperium, a quo propagando non montes aut flumina debeant accere: sed sibi demum fore fines Romanã ditiois, ubi ius non esset ulterius procedere.

Quum Lucius Lucullus post obita militiã munia sese uoluptatibus dederet, ac sumptuose uiuere, Pompeium interim reprehenderet, quod præter ætatem multis negocijs appeteret implicari, Magis, inquit, præter ætatem est, senem delitijs uacare, quam imperium gerere. Grauius taxauit illorum sententiam, qui putãt senibus nihil agendũ, quum decorum sit temp. gubernantem, uel stantem mori. Luxus autem & ocium in iuuenibus stultitia est, in senibus crimen.

Aegrotanti Pompeio medico præscriperat ut turdis uesceretur. Quumq; hi quibus datum erat negocium negarent inueniri, non enim erat tempus quo genus hoc auium capi solet, admonuit aliquis, apud Lucullum inueniri posse, qui turdos toto anno soleat alere. Irãne, inquit Pompeius, nisi delitijs deditus esset Lucullus, nequaquam uiuere Pompeius: Cõtemptorq; medico, cibus parabilibus usus est. O uere masculum animum, qui ne uitam quidem delitijs acceptam ferre sustinuit.

Quũ ingens rei frumentariã Romã esset penuria, Pompeius titulo quidẽ annonã procurator, re autẽ uera maris terraq; dominus declaratus, in Africã, Sardinia, ac Sicilia nauigauit, multaq; frumenti uicollecta properabat ire Romam: uerum quum ingenti tempestate oborta nauicleret, detractarent nauigationẽ, ipse primus nauim ingressus iussit ancoras tolli, clamans, Vt nauigemus urget necessitas, ut uiuamus non urget. Significãs patriã periclitantis habendam rationem potius q; priuatã incolumitatis. Siquidẽ reipub. subleuandã curis immorũ pulchrũ est: at patriã in extremo discrimine nostra cessatio, ne deferri, turpissimum est. Hic monemur, non animalia bruta tantum omissa libertate uenire in seruitutem, uerum etiam homines indomitos fame domari. Docemur item, publicã salutẽ priuatam incolumitatem posthabendam esse.

Quum iam detecta esset Pompeij cum Cesare similtas, ac Marcellinus, ut Plutarchus, aliorum iudicio, Marcellus, unus ex eorũ numero quos Pompeius euexisse putabatur, a Pompeio ad Casarem transfuisset animum, adeo ut non ueritus sit in senatu multa in Pompeium dicere: hunc ita compescuit Pompeius, Non te pudes, inquit, Marcelline emaledicere, cuius beneficiũ ex muto factus es facundus, ex famelico eõ productus, ut uomitum non teneas: Grauius obiecit ingratiudine homini, qui hoc ipsum quod habebat dignitatis, autoritatis & eloquentiã, abutebatur in eum cui debebat acceptũ ferre. Nam hoc turpissimum ingratiudinis genus est, sed tamen heu nimium uulgare.

Catonis acerbius insectanti Pompeium, quod ipse sapius prædixisset, potentiam Cæsaris indies crescentem nulli bono fore populari ciuitatis gubernationi, sed potius ad tyrannidem tendere: Pompeius ita respondit, Tua, inquit, Cato, magis accedunt ad diuinationem, at mea magis accommodata sunt amicitie. Sentiens, Catonem incerta loqui, quod nemo possit rerum humanarum exitum liquido præscire: se uero ea sequutum, quæ tum temporis amicitia quæ sibi cum Casare intercedebat postulabat. Certum erat quid debatur amico, incertũ erat an amicus illi futurus esset inimicus. De amico uero humanus est benesperare, quã diuinare peiora.

De se libere profitebatur, quod omnem magistratum quem gesserat, & citius esset nauis quam ipse expectasset, & citius deposuisset quã ab alijs expectatũ esset. Quod cito suscepisset imperium, uel fortunã fuit, uel præmaturã uirtutis: quod mature deposuisset, animi moderati erat, non ad tyrannidem spectantis, sed ad reipub. commodum.

Post praelium in Pharsalicis campis habitum, in Aegyptum profugit: quumq; e triremiti descensurus esset in scalmum piscatorium ab Aegypti rege missum, conuersus ad uxorem ac filium, nihil aliud dixit quã illud Sophocleum,

προς θυ τ' ερανον ος εμποροετας
λειν' ει δειλος κη ελσθερος μολη. Id est,
Quisquis tyranni ad tecta demigrauerit,
Fit seruus illi, liber & si uenerit.

4 Præfagisse

Prælagisse uidetur imminens exitium. Vbi descenderat in scapham, iustus gladio, semel tantum emisit suspirium, & obuoluto capite præbuit se occidendum.

17 *Molestia dicat* Pompeius impatiens Tullianæ dicatitatis, inter amicos dicere solet. Cupio ad hostes transeat Cicerone, ut nos timeat. Norant illius ingenium, quo dicitur hostibus fuisse supplex, in amicos contumax. Hoc Pompeij dictum ita refert Quintilianus, Tranſi ad Cæsarem, & me timebis.

18 *Desperatio* Idem rebus infeliciter gestis aduersus Cæsarem, & ad summam desperationem redactus, in tentorium uenit attonito similis, nec aliã uocem emisit q̃ hanc, οὐλοῦμαι, παρρηβολῶ, et ego in castra: sumptaq; ueste præsentis fortunæ accommoda, clam profugit.

19 *Armata preces* Composito Siciliæ tumultu, ac ciuitatibus quæ defecerant, placide receptis, soli Martini postulabant audiri, recitantes leges quas dā ipſis olim à Romanis concessas, Non definitis, inquit, nobis accincti gladijs recitare leges? Significans, iure agere uolentibus non esse opus armis.

20 *Tedium gloria* Idem quū ex literis senatus intellexisset, omnia quæ Sylla armis obtinuerat, in ipſius potestatem esse tradita populi suffragijs cēturiatis, percusso femore dixit, Proh nunquã finienda pericula, quanto satius erat obscurum nasci, si à militaribus curis nunquam dabitur recedere, nec hac exuto inuidia licere cum uxore ruri uitam degere. Magnã potentiam ambit in expertus, odit expertus: sed deponere tutum non est.

21 *Fiducia salax* Quibusdam se uidere negantibus quomodo posset Cæsaris impetum sustinere, hilari uultu uenit illos hac de re esse sollicitos, Nam simul ac, inquit, solum Italiæ pede pulsa uero, exilient affatim equestres pedestresq; copiæ. Præſens quidem animus, si fortuna respondiſſet.

Iam si nondū te cepit huius conuiuij satietas, addemus & ex oratorū numero aliquot PHOCION ATHENIENSIS (eximios.

1 *Sententiosa breuiloquentia* Primum igitur accipe Phocionem, Atheniensem genere, sed Lacedæmonium & morum integritate, & orationis breuiloquentia. Socratem in hoc referebat, quod nunquam uisus est cuiquam neq; flere, neq; ridere, tanta erat animi constantia. Huic in concione ſedenti quidam dixit, Videre cogitabundus o Phocio, Recte, inquit, coniectas. Cogito enim si quid queam detrudere his quæ dicturus sum apud Athenienses. Alij solliciti sunt ut quam plurima dicant, quo uideantur disertij: illi diuersa erat cura, nimirum ut quæ ad rem faciebant, uerbis quam paucissimis complecteretur.

2 *Vulgi nihil sanum* Quum oraculum proditum esset, Atheniensibus, in ea ciuitate unum esse uirum qui cunctoꝝ sententijs aduersaretur, ac populus uociferans iuberet illum inquiri, Phocionem semet prodidit, dicens: Ego sum ille, quem designat oraculum. Nam uni nihil placet omnium quæ uulgus uel facit uel dicit. Quid hic primum admiseris, impauidum ne uiri animi, an clementiam, qui non passus sit suspicionem ad innocentem aliquem deuolui: an singularem sapientiam, qua perspexit, inconditam multitudinem, quoniam affectibus agitur, nihil sani nec agere nec loqui.

3 Quodã die orationem habens apud Atheniensem populū, placebat omnibus quumq; uideret ab omnibus pariter sermonem approbari, cõuersus ad amicos, Quid, inquit? Num mali quippiam dixi imprudens? Adeo persuasum habebat, nihil placere uulgo, quod à recto iudicio proficiscitur.

4 *Quod super est, sacris impendendum* Quum Athenienses ad sacrificium quod apparabāt ex more peterēt à ciuibus, ut conferret aliquid, ac cæteris conferentibus, frequenter esset appellatus Phocion, Puderet, inquit, si uobis adderem, & huic nihil redderem, ostenso creditore. Pleriq; sunt qui putent optime collocatum, quod impenditur templis ac sacrificijs epulisue diuorum: at uir ille perspicax sensit, multo sanctius esse, reddere quib. debes; quid sensurus de his, qui fraudata coniuge ac liberis extruunt sacrificijs structuras regias, & horū ocio alēdo magnam facultatum partem impendunt.

5 *Pulchre reuertum* Demostheni rhetori dicenti, Occident te Phocion Athenienses, si quando ceperint insanire, hunc in modum respondit, Me quidem, si insanire ceperint, at te si ad sanam mentem redierint. Demosthenes enim pleraq; ad gratiam apud populum loquebatur, & blanda potius quam salubria.

6 Quum Aristogiton calumniatoriam condemnatus in carcerem oriturus esset, rogaretq;

retq; Phocionem ut se inuiseret, amicis non sinentibus, ut ad hominem iret. Et ubi quis, inquit, libentius Aristogiton loquatur? Amicorum argumentū argutissime torſit in diuersum: significans, se non ire ut sceleroso patrocinareretur, sed ut eius merita calamitate frueretur.

7 *Fides in duce* Quum Byzantijs iracerentur Athenienses, quod Charetem, qui cum exercitu in subsidium suæ ciuitatis missus esset aduersus Philippum, noluiſſent recipere: ac Phocion dixisset, non esse irascendum socijs diffidentibus, sed ducibus quibus fides non haberetur: ipse dux electus est: atq; ipsi fidentibus Byzantijs effectit, ut Philippus re infecta discederet. Diffidentiam Byzantium in Charetem ducem reiecit, qui talis erat, ut non uideretur tutum sese illius fidei committere. Prudentie est infido diffidere: at Phocioni probatæ opinionis uiro non dubitarunt sese credere.

8 *Corruptela munerum* Alexander Macedonum rex centum talenta dono miserat Phocioni: is uero percontatus est eos qui pecuniam adferbant, Quid ita, quum essent Athenienses permulti, sibi uni illa mitteret Alexander. Illis respondentibus, Quoniam unum te iudicat uirum & honestum & bonum, Ergo sinat, inquit, me talem & haberi & esse. Ut scite arreptum ab illis argumentum torſit ad occasionem recusandi muneris. Iam quis hic non admittetur in corrupti peccatoris sinceritatem? pauper erat Phocion, nec doni magnitudine quicquam mouebatur. Simul autem indicat, illos qui quum remp. administrant, tamen à capiendis muneribus non temperant, nec bonos esse uiros, nec tales haberi debere.

9 *Contumacia* Quum Alexander ab Atheniensibus posceret sibi triremes exhiberi, ac populus nominatum flagitaret adesse Phocionem, ut quid consuleret proferret, surgens inquit, Consulo igitur, ut aut armis superetis eos, aut superantium amici sitis. Compendio suauiter nihil Alexandro negandum, nisi qui quum remp. administrant, tamen à capiendis muneribus non temperant, nec bonos esse uiros, nec tales haberi debere.

10 *Præcipitatio consilium* Quum Alexander ab Atheniensibus posceret sibi triremes exhiberi, ac populus nominatum flagitaret adesse Phocionem, ut quid consuleret proferret, surgens inquit, Consulo igitur, ut aut armis superetis eos, aut superantium amici sitis. Compendio suauiter nihil Alexandro negandum, nisi qui quum remp. administrant, tamen à capiendis muneribus non temperant, nec bonos esse uiros, nec tales haberi debere.

11 *Magnifica promissa, sed inania* Rumor incerto autore obortus erat de morte Alexandri, moxq; rhetores profilierūt, hortantes ne contarentur, sed ilico bellum susciperēt. Phocion expectare iussit, donec certius aliquid cognosceretur. Nam si, inquit, hodie mortuus est, & cras & perendie mortuus erit. Grauius oratorum præcipitem temeritatem cohercuit.

12 *Optima decernenda* Quum Leosthenes ciuitatem Atheniensium ad bellū perpulisset, magnificis spebus ad nomen libertatis ac principatus erectam, Phocion illius uerba dicebat esse cupressis similia, quæ sublimes quum sint ac pulchræ, fructum non habent. Nihil potuit dici accomodatius in sermonem splendide magnificèq; pollicentem, sed infrugiferum: quemadmodum cupressis arbor sublimi compositoq; in conum uertice procul egregium quiddam polliceri uidetur, at uix ulla sterilior.

13 *Militis officij* Cæterum quum initia belli cessissent feliciter, ac ciuitas ob secundum nuncium dijs sacrificans gratareretur: rogatus Phocion, an hæc ita gesta nollet. Hæc quidem, inquit, gesta uellem, sed illa decreta. Sentiens, etiam inconsulta consilia nonnunquam feliciter cedere: id quoties accidit, gratulandum quidem esse reip. non tamen ideo non semper utendum optimis consilijs. Fortassis & illud sensit Phocion, non esse protinus fidendum primis successibus, sed totius negotij euentum declaraturum, quale fuisset ipsius consilium.

14 *Incorruptus animus* Quū Macedones irrupissent in Atticam, ac maritima illius depopularerentur, Phocion eduxit iuuenes atate florentes: quorum multis ad ipsum concurrentibus, hortantibusq; ut colle quodam occupato ibi collocaret exercitum, O Hercules, inquit, q̃ multos uideo duces, milites uero per paucos: notans iuuenilem temeritatē, quæ duci præire conaretur: quum militis sit, non dare consilium, sed ubi res postulat bonā nauare operam. Attamen commisso prælio uicit, & Nicionem Macedonum ducem superauit. At non multo post tempore bello deuicti Athenienses ab Antipatro, acceperunt præsidium.

15 *Antipater dicere solet* Quū uero Menillus præsidij dux, Phocioni pecunias dare uellet, indignatus Phocion dixit, Nec illum Alexandro meliorem esse, & causam deteriorē ob quam nunc accepturus esset, quum tunc non accepisset. O nullis muneribus expugnabilem animum.

16 *Antipater dicere solet* Antipater dicere solet, quum duos haberet Athenis amicos, neq; Phocioni unquam persuasiſſe ut acciperet, neq; Demadem unquã dando expleuisse. Hic erat Demades, qui ualebat extemporali dictione, quum Demosthenes non nisi de scripto diceret. Phocion Antipatro petenti, ut in gratiam suam faceret quiddam pugnans cum iustitia, Non potes, inquit, o Antipater, Phocione simul & amico & adulatorē uiri. Amicus obsecundat

obsecundat quousq; patitur æquum & honestum. Nec enim amicus ab amico quod iniū-
stum est petere debet. Adulator autem ad quiduis obsequitur.

¹⁷ Quum populus Atheniensis flagitaret ut Phocion copias in Bœotiã educeret, eamq;
rem Phocion nō fore e repub. iudicaret, edixit ut quotquot essent in ciuitate ab ephēbis
usq; ad sexagenarios se sequerentur. His reclamantibus senioribus, & ætate excusantib.
Nihil, inquit, absurdi meo edicto continetur, quū ipse natus annos octoginta una cū ipsi
dux profecturus sim. Hac arte temporarium multitudinis calorem retudit.

¹⁸ Post Antipatri obitum, quum Atheniensium resp. ad gubernationem popularem re-
disset, Phocion in concione capitis damnatus est. Atq; huius quidem amici cæteri qui si-
mul cum illo damnati fuerant flentes ducebatur, Phocion autem tacitus ibat. Cui ex ini-
micis quispiam factus obuius, post cōuita in faciem expuit. Tum Phocion ad magistra-
tus respiciens, Non huic, inquit, compescet aliquis indecore se gerentem? Vir sanctiss-
mus etiam moriturus publicæ disciplinæ curam habebat. De tam atroci contumelia que-
stus non est, nec flagitauit uindictam aduersus eum qui præter leges sæuiter in hominem
damnatum, tantum cohiberi iussit exemplum bonis moribus aduersum, & immane faci-
nus non aliud quàm indecentes mores appellauit.

¹⁹ Ex his qui cum Phocione erant morituri, quidam indignans complorabat fortē suam.
Quem ita consolatus est Phocion, Non tibi, inquit, Euipe, siue ut quidam legunt Thu-
dippe, satis est cum Phocione mori? Phocion non tantum innocens, uerum etiam præcla-
re de repub. meritis ducebatur ad mortem. Magnum itaq; solatium oportebat esse, cum
Phocione innocente mori innocentem.

²⁰ Deniq; quū illi poculum cicuta temperatum porrigeretur, percontatus est quispiam, si
quid filio uellet dicere. Nam is aderat. Ego, inquit, tibi fili præcipio, atq; etiam obsecro, ne
quid ob huius rei memoriã Atheniensibus male uelis. Cæteris morientibus præcipuum
solatium esse solet spes uindictæ, huic illud curæ fuit, ne filius patris iniustam necem ulci-
scretur, maluitq; illum in patriam quàm in patrem seruare pietatem.

²¹ Nicocli petenti, ut sibi ante Phocionē uenentū haurire liceret, Tametsi durum hoc, in-
quit Phocion, tamen cōcedendum est ei cui nihil unquam in uitā negauit. Phocion Nico-
clē inter amicos fidissimū unice adamarat, eoq; molestū erat uiderē illū morientē. Eā mo-
lestiã ut uitaret Nicocles, petebat ut ipse prior biberet. Et hac in re commodauit amico.

²² Quum bibissent omnes, solusq; Phocion superesset, consumpto ab alijs ueneno, car-
nisfex negabat se daturum nisi numerarentur duodecim drachinæ: tanti enim uenire cicu-
tæ unciã. Phocion itaq; ne per illius contentionē mora fieret mortī, accitō ad se cuidam
ex amicis. Quādoquidē, inquit, Athenis ne mori quidē gratis licet, quæso dato huic præciū.

²³ Quum Demosthenes in multa maledicta faceret in Alexandrum, iam Thebis imminen-
tem, Homericō uersu ex Odyssæã illum corripuit,
quæ λυγρὴν τὴν ἐδελαις ἐρεβίδην ἀγρίου ἀνδρῶς. Id est,
Quir libet tritare uirum miserandē ferocem?
M. TVLLIVS CICERO

¹ Nobilitas uir-
tute partē
M. Tullius, quū ob Ciceronis cognōmen dictetis incessetur, ab amicis admonitus
ut aliud sibi cognomen ascisceret, respondit, se Ciceronis nomen illustrius effecturū, q̄
esset Catonum, Catulorū, aut Scaurorū. Nam hæc familiæ cū primis illustres erant apud
Romanos, quum Tullius esset nouus homo. Cognomen autē ideo patebat cauillīs, quod
à cicerone uilissimo legumine dictū uideretur. Quali uero non & Fabij à fabis, & Lentuli à
lente cognomen habuisse uiderentur. Parum illustris est, qui præter imagines & cogno-
men nihil habet nobilitatis: pulcherrimū autem nobilitatis genus est, quā sibi quisq; pro-
prijs uirtutibus conciliat. Nec fefellit M. Tullius. Ciceronis enim nomen hodie decanta-
tius est, q̄ trecenti Catuli aut Scauri, cum suis stemmatis, statuis & imaginibus.

² Quum poculum argenteum dijs dicaret, prænomen ac nomen literis signauit, sed pro
Cicerone, ciceris figuram insculpsit, nihil refugiens cauillatorum interpretationem.

³ Oratores qui inter dicendum uociferantur, dicebat claudis esse similes, qui sic ad cla-
morem, ut illi ad equos confugerent. Hoc genus homines & hodie uidere est, qui quum
sentiant se causa inferiores, ad furiosa iurgia confugiant, ut quoniam rationibus persuade-
re non possunt, improbitate metuq; extorqueant.

Quum

Quum Verres, qui filium habebat parum pudice fibre ætatis uentem, Ciceronem ut
parum uirum ac cinædum incesset conuitijs, Ignoras, inquit, quod liberis intra fores
conuitiandum sit. Significans, hoc conuitiium non in ipsum competere, sed in conuitiato-
ris filium. Parentū autem est obiurgare liberos, sed intra domesticos parietes, nec ea con-
uitia sunt eliminanda. Eliminat autē, qui alijs impingit, quod ipse domi committit liberi.

Metello nepoti obijcitur, quod Cicero testimonio suo plures occidisset, q̄ patrocinio
seruasset, Plus enim, inquit, mihi fides est q̄ eloquentiæ. Mira solertia conuitiium retorfit
in laudem. Siquidem in teste spectatur fides, in patrono ualet eloquentia.

Rursum Metello percontanti Ciceronem, quis ipsius esset pater, nimirum ignobilita-
tem exprobrādo, Ad istam, inquit, percontationem ut respōdere sit difficilius, mater esse
cit tua. Nam Metelli mater audiebat parum pudica. Quin & ipse Metellus matrem refe-
rens, leuior erat & inconstans, & affectibus seruiens. Cicero conuitiū à patre ad matrem
transulit. Tum enim incertus est pater, quum mater non cū uno consuetudinem habet.

Item Metellus quum Diodoro, quo rhetorices magistro fuerat usus, defuncto, sepul-
chro eius coruum lapideum imposuisset, Iustum, inquit Cicero, præmium retulit. Nam
uolare ipsum docuit, non dicere: notans Metelli leuitatem & inconstantiam. Coruus a-
uis est ἀμύστος.

Vatiniū inimicū, & alioqui sceleratum M. Tullius audierat obijisse diem: post quum
audisset illum uiuere, Male pereat, inquit, qui male mentitus est: significans Vatiniū in-
dignum qui diutius uiueret. Omne quidem mendacium malum, sed hoc mendacium bis
erat malum, quia bonos uiros in falsum gaudium contecerat, Dictum tamen erat ambi-
guum, quod dici poterat & de illo quem mori nolles.

Quum orante M. Tullio quidam creditus Afer genere, diceret, non audio: hoc sermo-
ne negās se probare quod dicebatur, Atqui, inquit Cicero, aurem habes perforatam. So-
let enim ea gens habere perforatas aures, ut inde suspenderet anulos ac gemmas, quæ
nunc collo digitisq; gestamus. Ea foramina quomodo fiant docet Celsus.

C. Popilius qui iuris peritus uideri uolebat, quum indoctus esset ac stupidus, citatus in
controuerſia quadam restis, respondit, se nihil scire. Tum Cicero, Putas, inquit, fortassis
te de iure interrogari.

Hortēsius orator defensionis mercedem à Verre acceperat Spingē argenteā, is quum
M. Tullio obliquus quiddam & inuoluitus loquuto, dixisset, Nō didici soluere ænigma
ta. Atqui, inquit Cicero, Spingem habes domi. Nota est fabula de mōstro Sphinge, quæ
præmijs propositis adebatur ænigmata, non soluentibus mors erat præmium.

Quum Voconium forte obuū haberet cum filiabus tribus insigniter deformibus, ta-
cite ad amicos dixit uersiculum Græcum,
φαις μοι ἐκ τῶνδ' ἐσθλῶν ἄλλα. Id est,
Phoebō haud sinente hic seminauit liberos.

Sentiens illum inuito Apolline liberis operam dedisse, siue quod Apollo pulcher à poe-
tis fingitur, siue quod oriente sole scetus existiment concipi feliciores.

Quum Faustus Syllæ filius, ob æris alieni magnitudinē supellecilem suā proscripsit,
set, Hanc, inquit, proscriptionem magis approbo q̄ paternam. Ludit ambiguo uerbi. Pro-
scribuntur res, quæ in auctione uenum exponuntur, & proscribuntur homines, à quouis
iugulandi, quo crudelissimo genere Sylla quā plurimos ciues proscripserat.

Pompeio ac Cæsare inter se dissidentibus, Cicero, Quem fugiam, inquit, scio: quem se
quar nescio: sentiens, ambos non pro resp. libertate, sed pro principatu dimicare.

Pompeio uitio dabat, quod ciuitate deserta Themistoclem potius q̄ Periclem fuisset
imitatus, quum illis res nequaquam pares essent, his essent. Themistocles enim fugit ad
Persas, Pericles mansit Athenis.

Quum ad Pompeium uenisset, ac uenisse pœniteret, rogatus ubi Pisonem generum
reliquisset, Apud tuum, inquit, socerum, Cæsarem designans. Perinde quasi notatus es
set Cicero, quod à genero suo disjunctus esset, retaxauit illum quod ipse cum suo socero
bellum gereret.

Quum quidam à Cæsare ad Pompeium transfugiens, diceret se festinandi studio e-
quum reliquisse, Cicero dixit, illum melius de equo quàm de se statuisset: sentiens, longe
reclius

Patientia

Solatium mor-
tis

Amicitia

Emptamors

Nobilitas uir-
tute partē

Salse rectorii

Salse rectorii

Nihil scire

Sphinx domi

Deformitas
exprobrata

locus ex am-
biguo uerbi

Salse

Argute
reclius

rectius facturum fuisse, si & ipse mansisset apud Caesarem.

18 *Interpretatio* Cuidam nuntiandi, Caesaris amicos esse tristis, Hoc dicit, inquit, illos Caesari male cogitare. Irrisit adulantem nuntium, quasi Caesariani reb. suis diffideret, metueret Pompeium.

19 *Bellum cui gratia* Post Pharsalicum conflictum quum fugisset Pompeius, Nonius quidam dicebat, se/ptem adhuc aquilas superesse, proinde bono animo essent hortabatur. Recte, inquit Cicero, hortareris, si nobis cum graculis bellum esset. At ille aquilas dixit, uela Romana aquilis insignita.

20 *Clementia si mulata* Quum Caesar reru potitus Pompeij statuas dissectas honorifice reposuisset, Caesar, inquit Cicero, dum Pompeij statuas reponit, suas stabilit, sentiens, illum hoc non in Pompeij gratiam facere, sed ut sibi clementiae simulatione fauorem apud ciues conciliaret, atq; hoc pacto suum regnum constabilliret.

21 *Bene dicendi studium* Adeo uero sollicitus erat M. Tullius bene dicendi, tamq; anxium huic rei studium impendit, ut quum causam oraturus esset apud centumuiros, iamq; dies instaret, Erota seruum manumiserit, eo quod nunciasset, cognitionem in posteru diem fuisse prorogatum. Et hoc aliquis inter apophthegmata adiecit, quum non sit.

22 *Nihil parati* Quum Cicero in Pompeij castra uenisset, dicentibus, Sero uenisti. Minime, inquit, sero, nam nihil hic adhuc parati uideo. Alludit ad eos qui sero ueniunt ad conuiuium. Iocus est ex ambiguo. Sero uenit qui tarde uenit, & sero qui post tempus.

23 *Apertum conuiuium* Quum Pompeius Gallum quendam quod ad ipsum a Caesare transfugerat, ciuitate Romana donasset, Hominem, inquit, bellum, qui Gallis ciuitate promittit aliena, quum nostram nobis non possit reddere.

24 *Male praecinctus* Post Caesaris uictoriam interrogatus Cicero, quur in electione partium errasset. Praecinctura, inquit, me fessellit: sentiens non sperasse, uictoriam a molli & effeminato staturam. Caesar enim ita toga praecingebatur, ut laciniam trahens mollium in morem incederet: unde Sylla Pompeium admonere solet, caueret a puero male praecincto.

25 *Vinum uetus* Idem apud Damasi ppū cenans, quū conuiuator mediocre uinū apposuisse, idq; conuiuii a uetustate cupiens commendare diceret, Bibite Phaleru hoc, quadraginta annorum est. Bene, inquit, fert aetate. Hoc modo de homine loqui solemus, cuius forma uiribusq; non multu detrahit aetas. At ridiculum erat uinum ab immodica uetustate commendare.

26 *Nulla proportio* Quum Lentulum generum suum, exiguae staturae hominem, praelongo gladio uideret accinctum, Quis, inquit, alligauit generu meum gladio? Videbatur homo gladio alligatus, non gladius homini.

27 *In pusillum* Quum Quinti fratris clypeatam imaginem in prouincia quam is rexerat, ingentibus lineamentis, a capite usq; ad pedes ex more, uidisset, Frater, inquit, meus dimidius maior est quam totus. Erat enim Quintus pusilla staturae.

28 *Incessus decorus* Quum Tullia Ciceronis filia concitatus incederet quam deceret foeminam, contra Piso gener lenitius quam deceret uirum, ambos eodem dicto taxauit, filiae praesente genero dicens, Ambula ut uir.

29 In Vatiniu qui paucis diebus consul fuit, ita iocatus est, Vatini anno magnum ostentum fuit, quod deo. consule nec bruma, nec uer, nec aetas, nec autumnus fuisset. Nam his horis annus totus distinguitur, quarum unaquaeq; tres menses occupat. Nescio an hoc ipsum sit quod aliter refert Pollio in Mario tyranno. Consul qui sex meridianis horis consul fuerat, ioco Ciceronis aspersus est. Consulem habuimus tam seueru tamq; ceterorum, ut in eius magistratu nemo pransus sit, nemo cenauerit, nemo dormierit: nisi forte uideatur hoc magis ad Caninium Reuilum pertinere.

30 *Vatinius in Ciceronem* Rursus ex postulanti Vatino, quod Cicero grauatus esset ipsum languentem inuisere, Volebam, inquit, in tuo consulatu uenire, sed me nox occupauit. Haec talio uideri poterat. Nam antea Vatinius Ciceronem gloriatem, quod ipsum respub. suis humeris reportasset, ita taxarat, Vnde ergo tibi uarices? Varices enim non sedentium, sed stantium aut ambulantium crura solent occupare.

31 *Consulatus breuis* Caninius Reuilus unico tantum die consul fuit: is rostra quum ascendisset, pariter & honorem iniij consulatus & eierauit: in quem fertur illud Ciceronis, λογοδειξυλος est Caninius consul. In eundem iecit illud, Hoc consequutus est Reuilus, ut quaereretur quibus consulibus consul fuerit. Solet enim annoru numerus consulū nominibus designari.

Reuilus

Reuilus autem & consul fuit, nec ullum habebat annum. Rursus illud, Vigilantem habemus consulem, qui toto consulatu suo somnum non uidit.

C. Caesar multos in senatu legerat eo ordine indignos, & in his Laberium ex equite Romano mimum. Hic quum in senatu M. Tullium preteriret, sedem quaerens, Receptis sem, inquit Cicero, te, nisi anguste sederem. Simul & illum respues, & in nouum senatum iocatus, cuius numerum Caesar supra quam phas erat auxerat. Nec hoc dixeru insultum tulit Laberius, Demitor, inquit, si sedes anguste, qui soleas duabus sedere sellis: obijciens illi leuitatem, quod lubricae fidei nunc his nunc illis partibus adhaereret.

Idem quum ab hospite suo P. Manlio rogaretur, ut decurionatum priuigno ipsius exiret, assistente frequentia ciuium dixit, Si ius habebit Pompeius, difficile est: Caesaris in legendo senatum notans facilitatem.

Ab Androne quodam Laodiceo salutat, quum aduentus causam percontatus intellexisset illum pro patria libertate legatum ad Caesarem uenisse, Graecis uerbis expressit publicam seruitutem, ελευθεριαν, & ποδην ημων προσβαλον, id est, Si impetras, etiam pro nobis legatus esto, siue pro nobis orato.

Quum M. Lepidus in senatu dixisset, patribus conscriptis, ne dicam circūscriptis. Ego, inquit Cicero, non tanti fecissem εμοιοθηλον. Affecit uic Lepidus schema uocum similiter delinentium, quod rhetores εμοιοθηλον uocant. At fatius erat schema perdere, quam senatum offendere. Quamquam in his uerbis non tantum est εμοιοθηλον, uerum etiam ενομοιοθηλον, schema priore iucundius.

Quum quidam candidatus, qui coquo patre natus credebatur, coram Cicerone suffragium ab alio peteret, Ego quoq; inquit, tibi fauebo. Ex quo colligitur, coce a coco, & quoque coniunctionem, aut eodem, aut simillimo fuisse sono.

Quum accusator Milonis ex argumento temporis colligens, Clodio a Milone struatas insidias, subinde rogaret, quo tempore occisus esset Clodius, Cicero respondit, Sero uoce ancipiti significas, e repub. fuisse futurū, si Clodius multo ante fuisset interfectus.

Cicero nunciata morte Vatini, quum eius rumoris parum certus esset autor, Interim, inquit, usura fruar: sentiens se temporario gaudio de morte Vatini fruturū, quem admoldum qui pecuniam mutuo accepit, ad tempus ea perinde ac sua fruitur.

M. Caelium melius obijcientem crimina quam defendentem, Bonam dextram, malam sinistram habere dixit: huic alludens, quod in pugna dextra gladium tenemus, sinistra clypeum: gladio ferimus, clypeo defendimus.

Iubium Curtium, quo iunior uideretur, multa de annis aetatis suae mentientem, ita redarguit, Ergo, inquit, quum una declamabamus, non eras natus.

Fabiae Dolobellae dicenti se triginta annos habere, Verum est, inquit. Nam hoc iam uiginti annos audio. Volebat illa iunior uideri quam erat. Itaq; Cicero eludit illam simulatam assensione, significans interim illam esse quinquagenariam.

Obiurgantibus quod homo sexagenarius puellam uirginem duxisset, Cras, inquit, mulier erit. Iocans hoc probrum mox eluendum. Nam postridie non poterat obijci, quod uirginis esset sponsus.

Idem in Curionem semper ab aetate sumentem orationis exordium ita iudit, ut diceret illum quotidie facilius habere proceuiū, uidelicet aetate in dies magis ingrauescente.

Rursus in Vatiniu, qui quum pedibus ager esset, uolebat tamen uideri commodioris ualitudinis factus, dicebatq; iam se bina milia passuū ambulare. Dies enim, inquit, longiores sunt. Hoc Fabius tribuit Ciceroni, Macrobius Augusto. Narratur & hodie quidam non minus facetum, si modo accederet uetustatis commendatio. Miles quidam in conuiuiuo iactabat sibi balistam esse, quae iaculum excuteret ad spatium nulli credibile. Reclamantibus conuiuiis omnibus, affirmabat famulu suum, id uidisse factum. Accersito famulo percontatus est illum, an non ipse uidisset quod narraret. Tum famulus, Verum, inquit, narra heres, sed tum uento secundo miseris sagittam.

Cicero audito falso rumore de Vatini morte, quum Quintium Ibertum eius interrogasset, Recte ne omnia, atq; ille respondisset, recte, Mortuus est, inquit. Significans, non omnia recte habere si ille uiueret.

Idem quum testis, Sexti Annalis reum legisset, & instaret identidem accusator rei, Dic

Tom. 4

s Marce

Duabus sedere sellis

Obliquus iocus

Libertas oppressa

Schema male affectatum

Iocus ex similitudine uocis

Sero

Gaudium temporarium

Melior dextra

Assensio simulata

Virgo mulier

Podagra

In Vatiniu

Dic

Marce Tullii si quid potes de Sexto Annali: protinus recitare coepit uersus ex Ennii sexto Annalium libro, Qui potes ingentis causas euoluere belli. Scripsit enim Ennius Annales, & accusator dicebatur Sextus Annalis.

47 *Versus de tortis* Rursum in Accium hominem callidum & uersutum, quum is in causa quadam suspectus esset, senarium ex uetusto quoopiam poeta torsit, Nisi qua Vlysses rate euasit Laertius, Vlysses uaser naui & Charybdim & Scyllam euasit, sic Accius astutia sua e iudicij periculo elapsus erat.

48 Similiter lusit in quendam, qui quum prius habitus esset stultissimus, post adeptam hereditatem primus rogabatur sententiam, Cuius, inquit, hereditas, quam uocant sapientiam. In uersu pro facilitas mutauit hereditas. Apud poetam enim uersus sic habet, Cuius facilitas quam uocant sapientiam. Significauit autem hereditatem illi pro sapientia contigit, & ob hereditatem iam habitum sapientem.

49 *Tertia de ducta* Quum mater M. Bruti Seruilia pretiosum aere paruo fundum abstulisset a Caesare, qui bona ciuium subiiciebat hastae, ita iocatus est Cicero, Et quidem, inquit, quo melius emptum sciatis, emit hunc fundum Seruilia tertia deducta. Seruilia autem filia dicebatur Livia Tertia, eademque C. Considij uxor, lasciuiente dictatore tam in matrem quam in filiam. Ex ambiguo iocatus est Cicero: potuit enim intelligi tertia pars precij detracta. Deductur autem uxor ad scortum.

50 *Salse* Idem anigmate lusit in matrem Pletorij, qui Fonteium accusabat, dicens eam dum ueretur ludum, mortuam magistrum habuisse: notans quod dum uiuere infames ad eam foeminae comere solent, post mortem eius bona ueniebant. Sermo uidetur & absurdus, & praeposterus. Nam qui ludos habent, ipsi magistri sunt, & discipulos habent. Magistri autem dicuntur non solum qui docent, uerum etiam qui regunt.

51 *Locus ex nomine* In nomine Verris iocatus est, quasi sic dicitus esset, quod omnia uerret, hoc est, nihil reliqui faceret homo furax. Quo genere iocandi quidam furem pro Tullio Tullium dixit: nec defuerunt qui pro Tiberio dixere biberium.

52 *Ingenium uarium* De C. Caesare dicere solet, Quoties huius astutiam & ambitionem uideo sub humani tatis specie latitantem, metuo reipublicam tyrannum: rursum quum comas molliter fluentes, & ipsum uno digito scalpentem caput intueor, uix animum inducere possum, ut tantum facinus animo concipiat.

53 *Mendacium elusum* Idem obijcientibus quod a reo pecuniam accepisset, qua magnificas quasdam aedes esset empturus, Fatebor, inquit, accepisse me, si emero. Eas quum esset mercatus, exprobrantibus uanitatem, An nescitis, inquit, boni patris familias esse dissimulare si quid constituerit emere?

54 *Locus ex nomine* Ciceroni cum Crasso similtas erat. Quum igitur alter e Crassi filij non dissimilis cuiusdam nomine Digno: atque hinc populi suspitio in Crassi uxorem, quasi cum Digno rem habuisset, in senatu praeclearam habuisset orationem, rogatus Cicero, qualis ei uideretur, Dignus, inquit, Crasso: recte alludens ad nomen Digni. Locus lepidior est, si more Graecorum dicas, dignus Crassi, ut intelligas duos esse Crassos, alterum adulterum, alterum illi similem Crassi filium.

55 *Eloquentia uerborum non causa* Cicero Munatio reo patrocinatus fuerat, atque ille absolutus. Post quum Munatius Sabinum Ciceronis amicum reum perageret, iratus Cicero exprobrauit illi beneficium, Antu, inquit, Munati illud iudicium tua opera effugisti, an potius mea, qui multum caliginis tribunalibus offudit?

56 *Ex eodem ore frigidum & calidum* Quum Marcum Crassum pro rostris laudasset magno populi applausu, & eundem post ex eodem loco acribus conuictis incesset, Quid, inquit, Crassus, an non me nuper ex hoc ipso loco laudasti? Laudauit, inquit, sed exercendi gratia argumentum infame declamans. Solent enim rhetores tractare materias aduersas, uelut quum laudant Busyridem, aut ferbrim quartanam, aut ingratitude.

57 *Acerbe* Idem quum Crassus dixisset, Neminem Crassorum Romae uixisse diutius annis sexaginta, deinde poenitentis eius sermonis diceret, Quid mihi accidit ut hoc dicerem? M. Tullius, Sciebas, inquit, Romanos hoc libere audituros, & ista uia uenisti ad rem publicam gubernandam: duo significans, & Crassorum nomen inuisum esse Romanis, & illum non uirtute, sed blandiendo prouectum ad honores.

Crasso

Crasso dicente, Stoicorum esse dogma, uirum bonum esse diuitem. Vide, inquit Cicero, 58 ro, ne magis hoc sentiant, sapientis esse omnia. Tecte notans Crassi auaritiam, cui nihil esset satis. *Auaritia*

Crassus in Syriam profecturus, mallens Ciceronem amicum quam inimicum relin- 59 quere, officiose salutato dixit, se apud illum uelle cenare, quem Cicero alacriter excepit. *Redditus in gratiam* Post aliquot dies quidam amicorum egerunt apud Ciceronem, ut cum Vatinius quoque rediret in gratiam, Num, inquit, & Vatinius mecum cenare uult? Significans illum cenam ambire potius quam amicitiam.

Rursum in Vatiniū qui scrophas habebat in ceruice, id est morbi genus, quum causam 60 quandam ageret, Tumidum, inquit, habemus oratorē. Asiatici dicti sunt tumidi.

Caesar statuerat agros Campanos militibus diuidere, id quum complures in curia mo- 61 leste ferebant, tum L. Gellius, homo extremae senectutis, dixit hoc non futurum se uitio, *In senem* Expectemus, inquit Cicero, non enim postulat longam dilationem, significans illum esse se morti proximum.

Adolescens quidam accusatus quod patrem placenta uenenata sustulisset, quum sto- 62 machabundus minaretur se probis laceraturū Ciceronem, Hoc, inquit Cicero, malum est *Tectum crimen* placentam: ancipiti dicto parricidium illi obijciens.

P. Sextius Ciceronem cum alijs aliquot ad causam patrociniū adhibuerat: quumque ipse 63 uellet omnia dicere, nec cuiquam dicendi locum daret, ubi iam constaret illum a iudicibus absoluentum, ferreturque sententia, Vtere, inquit Tullius, hodie tempore, nam cras priuatus eris: notans hominem quod in causa suo arbitrato solus egisset omnia. *Loquacitas*

Quum M. Appius in procemio diceret, se magnopere rogatum ab amico, ut in causa 64 clientis adhiberet curam, eloquentiam, & fidem: hic Cicero, A deo ne ferreus homo es, ut *Irrisio* ex tam multis quae rogauit amicus, nihil praestes?

M. Aquilium duos habentem generos, sed ambos exules, Adrastrum appellauit, quod 65 lus locum tueretur: alludens ad Graeci nominis etymologiam.

L. Cotta censore, qui uini auarissimus habebatur, quum Cicero consulatum petens si- 66 tisset, bibissetque septus undique amicis, Recte, inquit, timetis ne censorem habeat infensum, *Censor bibulus* quod aquam bibo. Simulauit Cicero se credere, ob id circumstare frequentes amicos, ne censor uideret illum bibentem aquam. Simile enim simili amicum.

Quum M. Caesius, qui credebatur e parentibus non liberis natus, epistolam apud sena- 67 tum clara firmaque uoce recitasset, Ne miremini, inquit Cicero, nam hic unus ex his est qui *Vocalitas* proclamarunt: significans illum fuisse praenem, & hoc usu contigisse ut esset uocalis. Solent autem ferui uenales uoce praenonis commendari.

Memmius cuidam uituperanti Catonem Vticensem, dicentem quod totas noctes ebrius 68 esset, At illud, inquit Cicero, non addis, eum totos dies aleam ludere: ciuilliter excusans *Locus ex audito* Catonem, qui totum diem reipublicae negocijs dabat, nocturnas aliquot horas sumebat laxando animo.

C. Caesari in senatu enixe defendenti causam filiae Nicomedis, beneficiaque regis in se 69 commemoranti, Remoue, inquit, isthac oro, quoniam notum est quid ille tibi, quid illi tu *Scommata ex ambiguo* dederis. Locus est ex ambiguo uerbi. Nam dat qui confert beneficium, & dat mulier quae sui facit copiam. Vnde illud Martialis,

Vis dare, nec dare uis.

Male audiebat Caesar, quod in Bithynia Nicomedi regi fuisset obsequentior, quam pu- 70 dicitur leges postulant.

M. Callidius Gallum accusauit, M. Tullio defendente: quumque accusator affirmaret, 70 se testibus, chirographis, quaestionibus probaturū, sibi a reo fuisse preparatum uenenum: sed interim rem tam atrocem remisso uultu, languida uoce, ac reliquo gestu parum concitato pronunciaret, M. Tullius, Tu, inquit, nisi fingeres M. Callidi, sic ageres: Ex actione colligens, illum non ex animo loqui.

Idem in Isauricum ita lusit, Miror quid sit, quod pater tuus homo constantissimus te no- 71 bis uarium reliquerit. Locus ex ambiguo uocis. Nam uarius dicitur parum animo con- *Scommata ex ambiguo* stans: uarius item qui uestigijs plagarum notatus est. Vulgatum autem erat, hunc Isauricum cum aliquando a patre caelum loris, inde illud M. Caesij praetoris non dictum, sed factum,

Tom. 4

s. 2. cuius

cuius quum sellam curulem consui I sauricus fregisset. alteram posuit loris intētam, tacte minitans illi atq; exprobens, quod à patre loris cæsus esset.

DEMOSTHENES ORATOR

1 Pytheas Demostheni obiecit, q̄ ipsius enthymemata lucernam olerent: significans illum nō nisi de scripto, & ad lucernam elucubrata dicere. Quod dictum ita retorfit Demosthenes, ut diceret nō eodem precio sibi & illi constare lucernam: notans q̄ ille nocturnis conuiujs indulgeret, plus impendens luxui quā ipse studio.

2 Alijs immodicum eloquentiæ studium obijcientibus, ita respondit, Eloquentiæ studium declarare hominem popularem: contra negligere studium eloquentiæ, esse eorum qui dominari populo quærent, ut qui hoc agerent non ut persuaderent dicendo, sed ut ui cogere.

3 De Phocione quoties in concione dicturus assurgeret, ad amicos proximos dicere solet Demosthenes, rationum ipsius securim surgere. Nam Phocion erat in dicendo breuis, sed acutus. Solet autem ferè à Demosthene dissentire.

4 Populus Atheniensium à Demosthene flagitabat ut quendam accusaret: id quum recusaret, coepit populus in illum, ut solet, uociferari. Tum surgens, Vos me uiri Athenienses, consultorem habetis uel inuiti, calumniatorem autem non habebitis etiam si uelit.

5 Demosthenes unus fuerat ex decem quos Athenienses legatos ad Philippum Macedonem miserant. Itaq; posteaquam Aeschines & Philocrates, quos præcipue fuerat complexus Philippus, à legatione reuersi, quum alijs multis nominibus prædicarent regem, tum his præcipue, q̄ esset formosus, facundus, & ad bibendum strenuus. Demosthenes ita cauillatus est, ut diceret, in his laudibus nihil esse dignum rege. Nam primam esse senatorum, alteram sophistarum, tertiam spongiarum.

6 Demosthenes clypeo suo literis aureis inscripserat, ἀγαθὸν τύχη, id est, bona fortuna. Attamen quum ad pugnam uentum esset, ilico proiecto clypeo aufugit. Id quum illi probro daretur, quod ἐπιλασίου esset, elusit uulgato uersiculo, αὐτὸς δὲ φθὸν ἔχει καὶ πολλὴν μαχίαν, id est, Vir qui fugit, rursus integrabit prælium.

Iudicans utilius esse patriæ fugere, q̄ in prælio mori. Mortuus enim nō pugnat, at qui fuga quaesiuit salutem, potest in multis prælijs patriæ usui fuisse.

7 Quum Alexander pacem hac lege deferret Atheniensibus, si ciues octo sibi dederent, inter quos erat Demosthenes: Demosthenes apologum retulit de lupo, qui hac lege pacem obtulit ouibus, si canes dederent. Lupi nomine signans Alexandrum: canum, eos qui tum populi rem curabant: ouium, plebem Atheniensium. Addidit & illud; Vt mercatores, inquit, exiguum frumenti in paropside specimen deferunt, per hoc ingentes acruos uendere cupientes: ita uos si traditis ciues octo qui deposcuntur, populū uniuersum traditis.

8 Quū ab Areopagitjs damnatus, elapsus e carcere fugeret, & haud procul ab urbe obuios habuisset aliquot diuersæ factionis homines, primum abdere sese uoluit: sed quū illi nominatum Demosthenem appellantes iuberent esse bono animo, & uaticum insuper offerrent, grauius ingemuit, dicens, Qui possunt hanc urbem relinquere, in qua tales habeo inimicos, quales amicos uix in alia sum inuenturus.

9 Inter fugiendū fertur subinde respiciens ad arcem Palladis, sublatiis manibus dixisse, O Pallas urbium domina, cur tribus infaustissimis bestijs delectaris, noctua, dracone, & populo? Noctua quum sit auium inauspicatissima, tamen Palladi sacra est: quemadmodum draconem habet pro gestamine: populus autem belua est multorum capitum, pessimam gratiam referre solita optime de se meritis, uelut Socrati, Phocioni, Scipioni, & alijs compluribus.

10 Ad iuuenes quos habebat familiares, dicere solet, Sibi gnato iam quantū inuidiæ, metus, calumniæ, ac discriminis sit expectandum ad rempub. accedēt, si ex duobus alterum sit eligendum, citius in exilium iturum, q̄ ad suggestum aut tribunal.

11 Quum exularet in Arcadia, Pytheasq; pro Macedonibus dixisset, Vt domū in quam lac uenale importatur, aliquid habere mali suspicamur, ita ciuitatem esse morbidam, ad quam mitteretur Atheniensium legatio: Demosthenes eam sententiam ita retorfit: ut lac pro sanitate agrotantium importatur, ita Athenienses pro salute ciuitatum adesse dicens

Lucernam olet
Eloquentia popularis
Sermo breuis & efficax
Consultor nō calumniator
Laudes deprauatæ
Fuga excusata
Pauci pro omnibus
Patriæ desiderium
Remp. fuge
Exul in patriam pius

dicens. Id ubi rescituit populus Atheniensium, protinus illum ab exilio reuocarunt. Quum redeūti ab exilio nauis esset missa, multiq; magistratus ac ciues obuiam issent, sublati in cœlum manibus dixit, sibi in patriam reditum honorificentiore contigisse q̄ Alcibiadi, quod ille coactus ciuibus redisset, ipse persuasis.

Posteaquam Demosthenes metu Antipatri profugisset in Calauriam insulam, seq; in Neptuni templo contineret, & Archias ex tragœdiarum histrione potens, illi blandis sermonibus persuadere conaretur, ut sese in Antipatri fidem committeret, non modo nihil passurum mali, uerumetiam amplissimis muneribus honorandum, In scena, inquit, mihi nunquam placuisti histrion, neq; nunc persuadebis orator. At ubi comotus Archias intra retur, se detracturū illum e templo, Tandem, inquit, oracula Macedonica aperuisti. Nam prius histrionum more simulabas.

Fertur aliquādo Corinthum nauigasse Demosthenem illectum fama nobilissimi scortati Laidis, ut & ipse famoso amore potiretur. At quum illa pro nocte stipularetur drachmarum decem milia, deterritus magnitudine precij, mutauit sententiam, dicens: οὐκ ἀνοχὸς τοῖς ἑσπέραις μετανοήσας, id est, nō emoto tantī poenitere: significans inhonestæ uoluptati paratam esse comitem poenitentiam.

Celebre est Pythæ dictum, orationes Demosthenis oler lucernam, quod noctu scriberet meditareurq; quæ dicturus esset. In id quum alius quispiā, qui ob furti suspicionem uulgo male audiebat, petulantius inueheretur, Scio, inquit Demosthenes, nos tibi molestos esse, qui noctu lucernam accendimus. Fures enim amant tenebras.

Idem aduersus Demadem clamantē, Demosthenes me corrigere uult, sus Mineruam, At ista, inquit Demosthenes, Minerua anno superiore in adulterio deprehēsa fuit. Adulterium obiecit Demadi, quum Mineruam poetæ faciant uirginem.

Idem Atheniēsis flagitantibus ut consuleret, obstinuit dicens, οὐ σιωπῆσαι, id est, non sum coactus in ordinem. Significans se non seruire populū affectibus, sed suo arbitratu facere quod faciendum iudicasset.

Ancilla quædam depositi nomine pecuniā acceperat à duobus hospitibus, hac conditione, ut eam utriq; simul redderet. Horum alter post tēpus aliquod lugubri ueste & squallidus focij mortem simulās, decepta muliere nummos abstulit. Eo facto superuenit alter, & depositū repetere coepit. Quum mulier anxia de laqueo cogitaret, Demosthenes ei paratus adfuit, qui ut in aduocationē uenit, sic aggressus est petitorum, Mulier, inquit, parata est depositi fidem soluere, sed nisi focium adduxeris, id facere non potest, quoniam ut ipse prædicat, hæc dicta lex est, ne pecuniā alteri sine altero numeretur. Hoc ingenio serua uit miseram, elusitq; nebulonum conspirationem qui hoc egerant, ut eandem pecuniā bis acciperent.

Cuidam percontanti, quid esset in eloquentiā præcipuū, respondit, hypocrisis, hoc est, actio. Roganti quid proximum, respondit actio. Roganti quid tertium, nihil aliud respondit quā actio: tantum tribuens pronuntiationi, ut in ea totum situm existimaret. Actio autem multa complectitur, uocis moderationem, oculorum uigorem, uultus habitum, et totius corporis gestum.

Quum Athenienses gestirent Harpalo ferre suppetias, iamq; in Alexandrum armarentur, de repente apparuit Philoxenus, quem Alexander maritimis negocijs præfecerat: hic quum populus metu attonitus cōsulesceret, Quid facerent, inquit Demosthenes, si solem uideant, qui non possunt obtueri lucernam? Ita populo temerarios motus exprobrauit.

Quibusdā arbitrantibus Demadem iam desisse malum esse, Jam enim, inquit, saturum uideris, ueluti leones. Erat pecuniarum auidus Demades, leones aut mitiores sunt faturi.

Quum à quodam cōiuijs incessetur, Committor, inquit, in certamen, in quo qui superior euaserit, inferior est: & qui uicerit, uictus est.

Idem quum audiret oratorem quendam immodice uociferatē, Non, inquit, quod magnum est, bene est: sed quod bene est, magnum est. Hoc & alijs ascribitur. Sunt qui & cōiuiua prolixa, ac plurimis instructa missibus existiment lauta.

Spontanea gratia
Acerbe
Magno empta uoluptas
Salse
Acerbe
Fortiter

LIBER QUINTVS

QVIDEM statueram aliquot selectis, quos superioribus libris retuli, esse contentus: sed quoniam inuitabat arridens undique ditorum memorabilium copia, simulque ueniebat in mentem, quam audium ac famelium huiusmodi deliciarum conuiuam accepissem, uisum est quintum missum addere, repetito ordine, quem Plutarchus sequutus est.

CYRVS MAIOR

Persae amant homines adunco naso, quos Graeci gryphos appellant, eosque pulcherrimos esse putant, eo quod Cyrus, quo non alius regum populo fuit charior, eiusmodi specie nasum habuerit. Est autem duplex gryphorum genus, unum cui statim a fronte nasus insurgit, quod Aristoteles putat esse signum impudentis animi, & ad coruos refert: alterum cui curuatura nasi a fronte separata est, sed circa medium intumescit, & ad extremum tendens unci speciem praebet: id Aristoteles putat esse notam magnanimitatis, & ad aquilam pertinere.

1 Princeps qui uirtute praecellit. Cyrus autem dicebat, Qui sibi nolent prodesse, cogit ut alij sint usui: significans seruilis animo natos, sibi que inuitas, eos imperio adigendos, ut aliorum comodis inseruiant. Vultus autem putat homines aquilino naso, & ad suum commodum cum primis attentos, & imperio magis quam seruituti natos: unde & poetae ueteres aquilae regnum in omne auium genus tribuunt. Sed idem dicebat, Neminem debere suscipere principatum, nisi sit melior his in quos susciperet. Sentiens, hoc esse principis unicum munus, alij prospicere, & publicis consulere comodis: id autem non potest, nisi qui sapientia, uigilantia, animique integritate ceteris antecellit. Hoc uero non praestat natiuitas, sed institutio recta & rerum usus.

2 Delitiae mollium. Quum Persae, quonia regionem habebant montuosam asperamque, cuperent eam campetri ac meliore commutare, non passus est Cyrus, dicens, quae modo plantas ac semina, sic hominum mores ad regionis habitum immutari. Sentiens se uelle duros homines & laboribus accommodos. Nam mollis ac fertilis regio molles & ignauos gignit homines.

3 Caste. Cyrus abstinebat a conspectu Panthae: & Araspoe dicentis, mulierem esse insigni forma, dignam regis oculis, Ob isthuc ipsum, inquit, magis est ab illa abstinendum. Etenim si nunc tuo obtemperans consilio illam adiero quum uacat, fortassis illa mihi persuasura est ut ad ipsam frequenter comem, etiam quum non uacabit, eique assideam neglectis serijs negotijs. Scite retor sit argumentum, regis functionis memor.

DARIVS

4 Fortuna aduersa prudentes facit. Darius Xerxis pater, in sua laudem dicere solet, sese praesens ac rebus asperis reddi prudentiorem. At qui talis prudentia nimio constat reipublicae. Praestat principem e philosophiae praecipis haurire sapientiam potius, quam experimentis miseram, ut uocant, colligere prudentiam.

5 Favor arte captatus. Idem quum tributum indixisset subditis, accessit provincias praefectos percontatus est, quum alij de rebus, tum de tributis, essent ne grauiora: quum illi respondissent, esse mediocria, iussit ut singuli dimidium exigerent. Quod praefectis moderatum uidebatur, regis aequitati uisum est dimidium plus satis. Maluit enim suos beneficio sibi conciliare, quam exarmatos subigere. Strategematis autem gratia in hoc sita est, quod duplum imperauit eius quod destinarat accipere. Si dimidium imperasset, nec quicquam remisisset, latuisset benignitas: nunc exacta dimidians effecit ut omnes sentirent beneficium.

6 Amico fidonibil preciosus. Quum aperuisset praegrande malum punicum, & quidam ab eo sciscitaretur, cuius rei tantum numerum habere optaret, quantum illic inesset granorum, respondit, Zopyrorum. Is erat uir bonus ac Dario fidus amicus. Significans, regi nihil prius aut charius esse debere probis ac fidis amicis. Tamen Herodotus libro quarto, refert hoc fuisse dictum de Megabyze.

7 Fidis amicus. Is Zopyrus sibi nares & aures praecidit, itaque dissimulans quis esset ad Babylonios transfugit, fingens se a Dario crudelissime tractatum, Babylonij persuasi commiserunt illi praefecturam. Ille natus occasione Dario ciuitatem tradidit. Postea Darius saepenu merito dicere solet, Se malle unum Zopyrum integrum, quam centum Babylonas capere. Erat opulentissima ciuitas Babylon, tamen unum amicum centum Babylonibus anteposuit. Ab hoc

Ab hoc animo quantum absunt principes quidam, qui sannionem, aut equum, aut canem pluris faciunt, quam probum, fidelem ac doctum amicum. Huius factum damnans rex dicebat, quod turpissimo facto pulcherrimum nomen imposuisset. Videbatur enim mitra fides in regem, quum illum summa afficeret tum iactura, tum molestia.

SEMIRAMIS

Semiramis Assyriorum regina, quae Babylonem condidisse dicitur, monumento quod sibi pararat, inscripsit, Quisquis rex pecunijs egerit, aperto monumento quantum uoluerit capiat. Avaritia Darius potius ea ciuitate, titulo credens, saxum ingens quo clauderebat monumentum, uix delusa amolitus, nihil quidem inuenit pecuniarum, sed ex altero saxi latere hoc inscriptum reperit, Ni uir malus esses, & pecunia inexplebilis, haudquam mortuorum oculos moueres. Quamquam hoc aptius inter strategemata, siue inter Persiae commemorandum erat.

XERXES ALTER

Inter Xerxen Darij filium & Arimenem fratrem de regno erat contentio. Itaque quum Xerxes intellexisset fratrem ex Bactrianorum regione descendere, misit illi munera, & hys qui humanitas bus ea mandata perferenda, iussit ut ipsius uerbis illi dicerent. His in praesentia te honorat frater tuus Xerxes: quod si rex fuerit declaratus, eris apud ipsum omnium primus. Hac plus ualet quam uis humanitate delinitus Arimenes contentionem remisit, ac fratri regnum adepto protinus adorationis honorem exhibuit, eique diadema imposuit. Xerxes autem illi proximum ab se locum dedit. Nec hoc uideo quare inter apophthegmata debeat recenseri, quum Plutarchus recenset. Simile quiddam de Iacob & Esau legitur in Hebraeorum literis. Ira contentioque melius soluitur blandis uerbis & benignitate, quam repugnando.

10 Deliciae. Idem iratus Babylonij, quod se defecissent, postea quum illos in potestatem suam redegerat, interdixit ne ferrent arma, sed psalterijs tibijque canerent, scorta alerent, cauponas haberent, ac sinuosis tunicis uterentur, quo uoluptatibus euirati non molirentur denuo defectionem. Nec hoc inter apophthegmata commemoraturus eram, nisi Plutarchus recensuisset.

11 Fiducia sui. Quum importaretur ad illum Articae caricae uenales, negauit se illas esurum, donec regione potius esset quae illas ferret. Tam ingens erat excelsi pectoris fiducia sui.

12. Quum uidisset uniuersum Hellepontum nauibus suis constratum, omnia littora atque Abydenorum plana hominibus referta, iactauit se beatum, moxque fudit lachrymas. Tam subitam mutationem admiratus Artabanus regis patruus, qui dissuaserat eam expeditionem, ausus est rogare causam. Tum Xerxes, Subij, inquit, animum meum cogitatio, quam breuis sit hominum uita, quando ex tam numerosa multitudine post annum centesimum nemo superfuturus est.

13. Idem Graeciae bellum indiciturus, conuocatis omnibus Asiae principibus dixit, Ne uiderer meo tantum consilio hoc aggressus, contraxi uos: ceterum memento mihi parendum magis quam suadendum. Vox bis tyrannica, & quod principum conuentu pro suo abuteretur, & quod negotium multo periculosissimum sua unius cupiditate uerius quam consilio susciperet.

14. Idem quum a trecentis Lacedaemonijs ad Thermopylas uexatus esset, tantam multitudinem ducens multitudinem, hoc se deceptum aiebat, quod multos quidem homines haberet, milites autem perpaucos. Sentiens, non perinde referre quam multos educas, sed quam exercitatos.

15. Graecorum exploratores in exercitu comprehesos nullo affecit malo, quin potius iussos omnem lustrare exercitum illatos dimisit. Sit & hoc singularis fiduciae exemplum, quare apophthegma dici debeat non uideo.

ARTOXERXES

16. Artoxerxes Xerxis filius, cognomento Longimanus, quod alteram manum haberet longiorem, dicere solet, Regaliter esse addere quam adimere. Sentiens, principe dignius esse, honorem & opes eorum quibus imperant augere potius quam imminuere.

17. Idem permisit, ut ex his qui secum uenabant, qui possent ac uellent, ante regem iaculum emitterent. Sit hoc comitatus exemplum, quid ad apophthegmata pertineat non uideo.

18. Clementer. At is qui in uenatu fuit comis, tam erat mitis in disciplina militari. Nam ducibus qui deliquissent, pro eo quod solet flagris caedi corpora, iussit ut pro corporibus uestes illis detractae cederentur, utque pro eo quod solet illis uelli caput, tiara deposita uelleretur. Ne hoc quidem ad apophthegmatum sodalitatem pertinet.

19 *Iuste & comiter* Quum Satibarzanes Artoxerxis à cubiculo, quiddam minus iustum ab ipso peteret, sentiretq; rex illum hoc facere sollicitatū triginta Daricorum milibus, quæstori ærarij sui mandauit, ut Daricorum triginta milia ad se deferret, ea dedit Satibarzani dicens, Accipe, ô Satibarzanes. Nam hæc tibi quum dederò non ero pauperior, iniustior futurus, si illa quæ petebas fecissem. Commentus est rex egregius, ut nec amicum contristaret, nec à iusto deflecteret.

CYRVS IUNIOR

20 Cyrus Iunior Lacedæmonijs ut secum societatem inirent potius quàm cum fratre, hac oratione sese commendauit, Aiebat sibi cor longe grauius esse quàm fratri, plus illo meri bibere, meliusq; ferre quàm illum. Nam illum uix in uenatu posse in equo sedere, ut nō excutiatur: in rebus acerbis, ne in sella quidē. Sciebat enim Lacedæmonijs inuisos esse molles ac timidos. Hortabatur insuper ut uiros ad se mitterēt, pollicens se peditibus daturum equos, equitibus currus, agrum possidentibus se daturum uicos, uicos qui haberent eos se facturum urbium dominos: cæterum auri argentiq; uim tantam, ut non possent numerare, sed pendere cogerentur. Nimirum hoc erat quod dixit Artoxerxes, regalius esse adde re quàm adimere. Si quis princeps nūc talia polliceretur, uereor ne totam Germaniam breui uisuri simus uacuum.

21 *Animosè* Cyro conflicturo cum hoste loco qui dicitur Cunax, Clearchus suauis, ut se post Macedones contineret, nec sese in belli discrimen conijceret, Quid ais, inquit, Clearche? iubeas ne ut quum regnum appetam, regno me indignum ostendam?

22 Phocais ex Ionia, parentibus honestis orta, ingenueq; educata, ad regis cœnam cum alijs mulieribus admissa, cæteris regios iocos ac lusus hilariter excipiētibus, nec refugientibus ab illo tangi, sola tacite ingressa ad lectum constitit, nec uocanti Cyro paruit. Cubicularijs autem tentantibus illam adducere, Flebit, inquit, quisquis horum mihi manus ad mouerit. Ob hæc quum à cæteris agrestis & incomis haberetur, Cyrus gaudens, & cum risu uersus ad illū qui mulieres adduxerat, Non intelligis, inquit, te hanc unam ingenuam & incorruptam adduxisse? Postea ad hanc in primis adiecit animum, uniceq; adamauit, sapientem appellans. Apud barbaros, mulieres attigisse constuprassè erat.

ARTOXERXES ALTER

23 *Affabilis* Artoxerxes huius Cyri frater, cognomento Memor, non solum seipsum affatim præbuit adire uolentibus, uerum uxorem legitimā iussit sublati currus auleis uehi, ut ijs qui eam conuentam uellent, etiam in itinere pateret aditus. Laudo quidem affabilitatis exemplum, sed quid hæc ad apophthegmata?

24 Idem quum pauper quispiā insigni magnitudine malum obtulisset, hilariter accipiens, Per Mithram, inquit, (sic enim Persæ solem appellant) hic mihi talis uidetur esse, ut si quis ei comitrat ciuitatem, possit eam ex parua magnam reddere.

25 *Munus in tempore datum* Rusticus quidam uidens ad regem uaria deferrī donaria, nec aliud habens quod largiretur, utraq; caua manu haustam è proximo flumine aquam illi obtulit uultu alacri. Rex lætatus, iussit illi dare phialam auream, ac in ille Daricis donauit hominem.

26 In fuga quadam quum direpto illius cōmeatu, aridis ficis & hordeaceo pane uesceretur, Dñi boni, inquit, cuiusmodi uoluptatis hæcenus in expertus fui?

27 *Maledicere regi, nō est tutū* Quum Aclides Iapson multa in regem licenter & contumeliose diceret, hæcenus tumultus est maledicum, ut per tribunum militum denunciaret, ei licere quæ uellet in regem dicere, sibi uero in illum licere quæ uellet & dicere & facere.

28 *Fatis omnia licent* Teribazus in uenatu Persicam uestem dilaceratā ostendit, consulens quid faciendum esset: respondente rege, aliam induendam, Tuam igitur, inquit, mihi tradas oportet. Rex suam tradidit, dicens, Dono do tibi hanc uestem, sed gestare prohibeo. Teribazus uir minime quidē malus, sed leuis præcipitisq; consilij, neglecta regis monitione uestem induit, muliebribus etiam ex auro donis quæ à rege exceperat exornatam. Hoc cæteris omnibus indignè ferentibus, nam ridere nefas erat, rex effuse ridens, Tibi, inquit, ut mulieri aurum, ut infano regij amictus ius potestatemq; concedimus.

29 *Munus in tempore datum* Artoxerxi iam siti deficienti, Peribarzanes eunuchus quum aliud non liceret, à rustico quopiam sordidum utrem detulit, putris aquæ cotylas octo continentem. Eam atque quam quum rex totā cibisset, rogatus, ecquid illi placuisset ille potus: deos testatus est, se nun-

se nunquam uinum potasse iucundius, nec ullam aquam quamuis purissimam sibi uisam suauiore. Ac post nactus eum hominē qui eunuchò aquam dederat, è paupere diuitem fecit. Tanti refert in tempore dare munus.

PARYSATIS

Parysatis Cyri & Artaxerxis mater præcipere solet, ut rex palam ac libere loquatur, rus, uerbis bysiniis uteretur, hoc est, magnificis ac mollibus, quo sermonis blandicies reimitigare asperitatem. Reges bysio uestiuntur, sed talem decet esse regis orationem, quæ illis est amictus.

ORONTES

Orontes Artaxerxis regis gener, quum ab irato rege reiectus & condemnatus esset, Quemadmodum, inquit, supputatorum digiti nunc infinitum numerum; nūc unum tantum possunt ponere: sic regum amici nunc quiduis pollent, nunc quàm minimum. Olim digitis subducebatur ratio, quemadmodum nunc calculis.

MEMNON DVX

Memnon quo tempore bellum gerebat aduersus Alexandrum pro Dario rege, militem quandam mercenarium multa conuitia petulanter iacentem in Alexandrum hasta percussit, Ego, inquit, te alo ut pugnes cum Alexandro, non ut illi maledicas.

AEGYPTII

Aegyptiorum reges, iuxta regionis illius consuetudinem, iudices ad iusiurandum adhibebant, ut etiam si quid rex iuberet eos iudicare quod iustum non esset, ne iudicarent. Tanti referre putabant, ut populus iustos haberet iudices. Porro potentiae ferociaq; regis opposita est iusiurandi religio: quod ad actum uideri non poterat, quum ab ipsis regibus exigeretur. At qui fieri potest ut ciuitas iudices habeat incorruptos, ubi iudicandi potestatem magno uendit princeps?

POLTYS

Poltys Thraciae rex, Troiani belli tempore, quum Troiani pariter & Graeci legationem ad ipsum misissent, auditis utriusq; pronunciauit, ut Alexander redderet Helenam, & a se pro una duas formosas abduceret uxores. Sapiisset Paris si hoc fecisset. Nam una tantis fructus habuisset duas nouas, & patriæ consuluisset. Quis autem non miretur Graecorum humanitatem, quibus sat erat futurum, si tantum redderetur quæ cum adultero tam diu dormierat?

TERES

Teres Sitalci pater dicere consueuit, Quoties esset in ocio, nec militia exerceretur, senio hilo meliorem esse equisonibus. Hæc uox quid aliud sonat, quam barbaricam immanitatem, quasi pacis tempore desit quod agat bonus princeps?

COTYS THRACIAE REX

Cotys ei qui dono miserat pardalim, uicissim dono misit leonem, malam bestiam eque mala repensans.

Quum esset natura celer ad iram, saeuusq; castigatorem eorum qui in ministerio deliquissent, hospes quidam ad illum detulit uascula fragilia tenuiaq; sed scite curioseq; celte toruq; elaborata. At is hospiti quidem dedit munera, cæterum uascula omnia confregit: demitantibus quur id faceret, Ne, inquit, sauiam in eos qui fracturi erant. Prudentis est, naturæ suæ morbum agnoscere, & uitio materiam præripere.

Idem ubi cognouit quod Athenienses honoris gratia, ciuem ipsum suæ ciuitatis declarassent, pro auxilio quod illis aduersus Dorienses impenderat, gratiam reponere studentes, Per louem, inquit, & ego illis uicissim meæ gentis ius dabo. Sentiens, nihilominus honorificum esse Thracem, quàm Atheniensem appellari.

IDATHYRSVS SCYTHA

Idathyrus Scytharū rex, in quem arma mouit Darius, suauis Ionū regibus, ut Histrici pontis iunctura soluta fugientes sese in libertatē uindicarent: qui quū id facere recusarēt, ne uiolarent fidē qua Dario erāt obstricti, uocauit illos frugi mācipia, & ad se, hoc est, qui fugere nollent. Nam hæc nō minima laus est seruatorū, nolle fugere si liceat: at nolle tyrannicam seruitutē commutare libertate si detur opportunitas, animi seruilis est.

ATHEAS SCYTHA

Atheas hunc in modum scripsit Philippo, Tu quidem imperas Macedonibus bellādi peritis

peritis, at ego Scythis, qui & cum fame & cum siti pugnare ualeant. Significans hac parte Scythas ad bellum esse magis idoneos.

4.1 Idem quū fricaret equum suum præsentibus Philippi legatis, percōtatus est illos, num idem faceret Philippus. Sentiens se tanto meliorem bello quā esset Philippus.

4.2 Idem quum Ismenia tibicinem optimum in bello cepisset, iussit illū canere, ac cæteris admirantibus, ipse iurauit peruentū & Acinacem, sibi iucundius esse, audire hinnitū equi.

SCILVRVS SCYTHA

4.3 Scilurus octoginta liberos masculos habens, quum esset moriturus fasciculum iaculorum singulis porrexit, iussitque rumpere. Id quum singuli recuassent, eo quod uideretur impossibile, ipse singula iacula exemit, atque ita facile confregit omnia. filios admonens his uerbis, Si concordēs eritis, ualidi inuictique manebitis: contra, si disidijs & seditione distrahemini, imbecilles eritis, & expugnati faciles. Non potuit Scythia magis Scythice rem ob oculos ponere.

GELO SYRACUSANVS

4.4 Gelo Siciliae tyrannus, debellatis apud Imeram Carthaginensibus, in pacis fœdere cōpulit illos, & hoc acceptis conditionibus adscribere, ne posthac filios suos Saturno imolarent. Solet enim ea gens infantes suos æneæ Saturni statuæ caue, & intus incensæ, in sinum ponere, qui uelut in dei complexu enecabantur. Id ut Saturno gratum putaret effect fabula, quæ narrat illum omnes uxoris filios deuorare solitum, Nam & Iouem deuoraturus erat, nisi pro puero saxum supposuissent.

4.5 Idem Syracusanos frequenter ad agriculturā educere solet, sed non aliter instructos, quā si ad bellum irent, quo simul & agri meliores redderentur cultura, nec ipsi deteriores fierent ocio. Et hoc strategema dici meretur potius quā apophthegma.

4.6 Exigebat pecuniā a suis ciuibus, quos ubi uideret tumultuantes, ait se petere mutuo, quippe redditurū. Ita uolentes dederunt, atque ille peractio bello reddidit. Hoc artificio per fecit ut pecunia nō deesset ad bellum necessaria, nec ciues haberet minus beneuolos.

4.7 In conuiuio quū lyra circūferretur, cæteri ordine canerent: nam id apud Græcos honestum habebatur, ipse equum iussit induci in conuiuū, facileque ac leuiter in illum insillit: significans hoc esse regalius quā lyra canere.

4.8 Quum Athenienses conditiones pacis à Gelone delatas recusarent, multaque de sua gentis antiquitate præstantiaque iactarent, Gelo respondit orator, Hospes Atheniensis, apud uos qui præsent habetis, qui subsint non habetis. Proinde quando totum retinere mauultis quā partem cedere, quā ocyssime hinc abite, renunciaturi Græciæ, uer illi ex anno exaruisse: significans optimam ac florentissimā copiarum partem illis defuturam. Suum enim exercitum ueris nomine signauit

HERON

1 Hieron qui Geloni successit in regnum, neminē qui apud se libere loqueretur, importunum aut molestum esse dicebat: cæterum qui arcanū efferrent, eos existimabat etiam illos lædere, apud quos effutirent, eo quod odimus non solum illos qui efferunt, uerum etiam eos qui audierunt quæ nollemus illis audita esse.

2 Quidam exprobrabat illi oris graueolentiam. At ille cum uxore exposulauit, quod id sibi nunquam indicasset. Tum illa, Putabam, inquit, uiros omnes ad eundem olere modum. Eximium pudicitiae argumentum, quæ nulli uiro tam uicina fuerit, ut oris halitum sentire posset, præterquam uni marito.

3 Xenophani Colophonio de paupertate sua querenti, quod agre duos aleret famulos. At Homerus, inquit, quem tu carpis, etiam mortuus: alit plusquam decem hominū milia, & tu qui uis illo uideri doctior, unus non alis duos: Erant illis quoque temporibus qui carpentis illustrium uirosum operibus gloriam aucuparentur.

4 Idem Epicharmo Comico poetae, quod præsentē ipsius uxore dixisset quiddam in honestum, multam dixit. Epicharmus Siculus erat, iuxta regionis naturam plurimi ioci. At rex tantum iudicauit esse tribuendum reuerentiæ coniugio, ut crimen existimaret, audiente uxore iocari lasciuus.

5 Idem quū aliquotē familiaribus occidisset, paucis post diebus Epicharmū uocauit ad cœnā, cui ille nimium libere, At nuper, inquit, quū immolares amicos, non me uocabas. Solent

Solent qui sacrificant splendidum epulum apparare, atque id rogare amicos. Periculosa libertas quæ plus laudis adfert ferenti quā dicenti.

DIONYSIUS

Dionysius quū magistratus per literas forte crearentur, & ipsi cōtigisset litera M. dicitur centi cuidam per iocū *μαρολογῆς*, id est, Morio es Dionysi. Imò, inquit, *μοναρχῆσιν*, monarcha ero. Et adeptus magistratū protinus Imperator electus est à Syracusanis. Magni erat animi, quod illo ioco non offenderetur, contentus omen literæ secus interpretari.

Quum autē in initio regni regia ipsius obfideretur à coniuratis in illum ciuibus, & amici ciuitates essent ut imperium deponeret, ni mallet captus interfici: ille cōspiciens bouem à coquo maciatum ilico concidere, dixit, Quum mors adeo breuis sit, an non absurdū sit nos metu mortis tale regnum relinquere? Quanta regnandi libido peccus illius occuparat, qui principatum morte bene emi putarit.

Quum intellexisset filium cui principatū relicurus erat, ingenui uiri coniugem adulterasse, iratus interrogauit, an unquam tale quicquid in patre comperisset. Hic adolescēs, Tu enim, inquit, nō habebas patrem regē. Nec iu, inquit Dionysius, filium regem habiturus es, ni talia perpetrare desinas. Tyrannus in filio dignum exheredatione crimen iudicabat adulterium, qui hodie magnatum ludus est.

Rursus quū ad filium ingressus conspexisset uasculorū aureorum & argenteorum magna uim, exclamans, Non est, inquit, in te regius animus, qui his poculis quæ à me tam multa accepisti, neminē tibi amicū feceris. Sentiens absque ciuium beneuolentiā regnum nec parari, nec teneri. Beneuolentiā uero maxime conciliat benignitas. At iuuenis rerum imperitus, putabat esse felicius habere argentum & aurum quā amicos.

Exegerat pecuniā à Syracusanis, deinde quum uideret illos lamentantes, obsecrantes, ac negantes se habere quod darent, indixit alteram exactiōnem, idque iterum a tertio fecit. At posteaquam ubi maiorem summam imperasset, audiret illos in foro obambulantes ridere, & scommata in regem iacere, iussit præfectos ab exigendo quiescere. Nunc enim, inquit, nihil habent, posteaquam contemnunt nos.

Matri suæ præter eam nubere cupienti, Ciuisita, inquit, o mater iura uiolari possunt, naturæ ius nequaquam. Significans contra naturam esse, si uetula quæ iam parere nō potest, nubat. At hodie nubunt septuagenariæ.

Quum in aliorum scelcerum patratores fetere animaduerneret, uestium furibus parceret solet, ut Syracusij cœnare inter sese & inebriari desinerent. Solent enim lopodytæ, id est, uestium fures in balneis frequentibus que conuiujs uenari. Quemadmodum autem in balneis uestes deponitur, ita in conuiujs summæ uestes abijci solent, ut togæ palliaque.

Hospes quidam aiebat se uelle cum Dionysio priuatim colloqui, demonstraturū enim quomodo posset præscire quinam ipsi moliretur insidias. Rex admisit hominem, iussitque dicere semotis arbitris. At ille, Da mihi, inquit, talentū, ut existimeris à me audisse insidiatorem indicia. Dedit ac simulauit sese audisse, admiratus hominis commentum. Nam furcus ille uehementer utilis erat ad deterrendas insidias. Sunt qui narrent, Maximilianum Cæsarem simili arte simulasse magicas artes, industria, gladiosque fortunatos, genios anulis inclusos, quo facinorosis & hostibus esset formidabilior.

Cuidam percontanti num esset ociosus, Absit, inquit, ut hoc mihi unquam accidat. Sensit turpissimum esse regi uacare unquam à reipublicæ negocijs. Vbi sunt igitur qui bonam diei partem alea nugisque transigunt?

Quum ad eum delatum esset, duos adolescentes inter pocula multa conuitia, tum in ipsum, tum in eius tyrannidem dixisse, ambos uocauit ad cœnam, & animaduertit alterum largius potum multa nugari, alterum raro cautēque bibere: illum dimisit, ut qui natura uinolentus per temulentiam maledicus fuisset: hunc interfecit, ut qui studio maleuolus & hostis esset. Præclarum exemplum prudentissimi principis, sed quid hoc ad apophthegmata.

Expostulantibus quibusdam quod honore dignaretur, cæterisque præferret hominem improbum ac ciuibus inuisum, Volo, inquit, esse, quem me magis oderint. Agnouit ingenium multitudinis, si sit in quem inuidiam odiumque deriuent, mitiores sunt in principem. Eoque uideas nonnullos monarchas quibusdam, quos tamen ex animo nō ament, plurimum dignitatis

dignitatis & autoritatis permittente, ut ipsi tutores sint à furore multitudinis: qui si existerit, habent uictimam qua ciuium iram mitigent.

12 Tyrannidem mitigat liberalitas
Corinthiorum legatis ad se missis donaria prout mos est obtulit: quæ quum illi negarent se accepturos, eo quod lex esset apud ipsos uetans, ne legatione fungentes munera acciperent à principe, Rem, inquit, absurdam facitis, qui quod unum bonum habet tyrannus, hoc tollitis, dum docetis etiam beneficium à tyrannis accipere periculosum esse. Ille grauem contumeliam iudicabat, oblata recusare munera, quum hac una re tyranni se possint alijs commendare. Tyrannidem enim adeptis superest ut potentia inuidiam magnificentia comitateque leniant.

13 Auro bene uti
Quum audisset quendam è ciuibus aurum habere domi defossum, id ad se deferri iussit. Verum posteaquam is suffuratus auri paululum in aliam urbem commigrasset, ibique mercatus esset agrum, reuocato Dionysius totum aurum reddidit, ut qui tam diuitijs uic cepisset, desissetque rem utilem inutilem reddere. Satis declarauit, se non aurum alienum appetisse, sed hominis morbum sanare uoluisse: simul usum auri legitimum demonstrauit, si in agricolam impendas potius quam in usitatum.

14 Dionysius dicere solet, se à sapientibus amicis sibi cauere, quando certum haberet, ne ex his quidem esse quenquam, quin imperare mallet quam seruire.

15 Quid optandum à deo
Idem quum intra regiam sacrum ex more perageretur, præcoque, sicut consueuit, precaretur, ut per multa tempora inconcussum duraret imperium. Non tu desines, inquit, abominanda nobis imprecari: Sentiens potius à dijs optandam bonam mentem, quam ea que nihil conferunt ad hominis felicitatem.

16 Vxor casta
Teschæ Dionysij soror nupta Polyxeno, posteaque maritus metu tyranni profugerat, & rex sororem accusaret, quod conscia fugæ mariti non indicasset, Adeo ne, inquit, Dionysij me uilem abiectique animi sceminam iudicas, ut si sensissem illum moliri fugam, non me illi nauigationis & omnium fortunarum comitem additura fuerim.

17 Par pari
Egregium quendam citharædum magnificis promissis ad se pellexit, iubens ut quam optime caneret. Nam quo scitius caneret, hoc plus laurum præmij. Quum ille per dies aliquot accurate cecinisset, nec quicquam daret rex, cepit flagitare mercedem. Tum Dionysius asseuerat, se mercedem quam pollicitus fuerat bona fide soluisse: Qui, inquit ille, ne nummus quidem mihi datus est. At dedi, inquit Dionysius, uoluptatem pro uoluptate. Ne que enim ego te minus delectauis spe, quam tu me cantu.

18 Amicorum fides
Idem admiratus egregiam fidem Damonis & Pythia, Rogo, inquit, ut me quoque in uestram amicitiam recipiatis. Alteri tyrannus destititatem diem necis, quumque is pauculos dies petisset rerum domesticarum ordinandarum gratia, hac lege impetrauit, ut alter uas amicitie fieret, ea conditione, ut si ille non redisset ad diem præscriptum, hic plesteretur. Redijt autem ad diem, mori malens quam amicum fallere. Ita seruatus est uterque, ac regis amicitia decoratus. Tantum ualeat egregia uirtus, etiam apud tyrannos.

19 Impictas felix
Sacriligia sua solet faceris dicis obtegere. Locris Proserpinæ templum spoliatur: mox quum classis illius secundo uento nauigaret, Videtis, inquit, quam prospera nauigatio à dijs immortalibus detur sacrilegis. Ex hoc colligens, aut non esse deos, aut illis non esse molesta sacrilegia.

20 Faceta rapacitas
Ioui Olympio detraxit magni ponderis aureum amiculum, quo eum Hieron è manibus Carthaginensium ornauerat, proque detractio aureo laneum illi pallium intecit, ita cauillans, Aureum amiculum ætate graue est, hyeme frigidum, laneum ad utrunque anni tempus accommodatius esse.

21 Barbati medici
Epidauri Aesculapio barbam auream detraxit, quod negaret decorum, patrem Apollinem imberbem, ipsum uero barbatum conspici. Aesculapius fingitur Apollinis filius, Apollinem autem semper imberbem facit theologia poetica, Aesculapium barbatum significans in medico multarum rerum usum.

22 Anathemata
Mensas aureas atque areas dijs dicatas è phanis sustulit. Has inscriptio ex more Græcorum testatur esse bonorum deorum, ne quis manum admoliretur. At ille cauillatus est, se deorum bonitate uti. Nam boni dii dicuntur, quod omnibus bene faciant.

23 Idem uictorias aureas, pateras & coronas, quæ simulacra porrectis manibus sustinebant, uelut offerentia, tollebat, dicens se oblata accipere, non eripere: addens per absurdum esse à quibus

à quibus quotidie bona flagitamus, ab his ultro porrigentibus nolle accipere.

DIONYSIUS IUNIOR

Dionysius Iunior dicere solet, se multos alere sophistas, non quod illos admiraretur, sed quod per illos admirabilis esse studeret. Sciebat populum de illis tanquam de uiris doctis magnifice sentire, hac persuasione callide abutebatur ad conciliandum sibi multitudinis fauorem. Eadem arte fortasse principes quidam alunt in palatijs suis uiros eruditionis & sanctitatis opinione uenerabiles, ut populus arbitretur horum consilij gerij plerumque.

Quum Polyxenus dialecticus Dionysio diceret, Ego te conuincio, Nimirum uerbis, inquit: at ego te ipsa conuincio, qui tuis relictis me meaque colas. Significans illum à schola la ad aulam, à philolophis ad tyrannum transisse, non facturum nisi hanc uitam illa iudicasset beatior.

Posteaquam regno fuisset expulsus, cuidam dicenti, Quid tibi Plato & philosophia profuit? Ut tantam, inquit, fortunam mutationem facile feram. Neque enim sibi manus admo- uit, quod alij solent, sed Corinthi ludum literarium aperuit.

Percontanti qui factum esset, ut quum pater ipsius tenui fortuna ac priuatus sibi Syracusanæ ciuitatis principatum parauerit, ipse regis filius, & regnum hereditate acceptum amiserit, Quoniam, inquit, pater rerum potitus est, quum iam in odium uenisset popularis gubernatio: ego quum inuidia laboraret tyrannis, principatum suscepi.

Alteri cuidam hoc ipsum percontanti, cõpendio respondit, Pater, inquit, mihi regnum suum reliquit, non fortunam. Non omnia omnibus æque feliciter cedunt.

AGATHOCLES

Agathocles sigulo patre natus fuit. Is uero quum Sicilia potitus esset, rex declaratus, solitus est in menta sicilia pocula iuxta aurea ponere, eaque iuuenibus ostendens dicere, quum antea talia fecerim, cõmonstratis sicilibus: nunc per uigilantiam ac fortitudinem talia facio, cõmonstrans aurea. Non puduit pristinae fortunæ, sed gloriosius existimauit regnum uirtute partum, quam si hereditate obuenerit. Nam regem nasci nihil magni est, at regno dignum se præstitisse maximum est.

Quum obsideret urbem quandam, quibusdam è muro conuitia in ipsum iaculantibus, dicentibusque, Figule, unde militibus tuis persolues stipendium? Ille placidus ac ridens respondit, Quum hanc cepero. At quum urbe uipotitus esset, uenderetque captiuos, Sime, inquit, denuo cõuictis affeceris, apud heros uestros querar de uobis: ciuilitate illis exprobrans & intempestiuam maledicentiam, & seruitutem maledicentia præmium.

Ithacensisibus nauitas ipsius apud eum deferentibus, quod ad insulam appellentes percora quædam abegissent, At uester, inquit, rex quum uenisset ad nos, non modo pecudibus abreptis, uerum ipso etiam pastore exoculato recessit. Alludens ad fabulam de Vlysse, qui Cyclopetem Polyphemum excaecauit.

DION

Dion qui Dionysium regno expulit, quum accepisset Calippum, cui & inter hospites & amicos suos si debet maxime, sibi moliri insidias, non potuit inducere animum ut illum cõuinceret, dicens, Mori satius esse quam uiuere, si non ab hostibus tantum, uerum etiam ab amicis cauendum esset. Dignus erat optimis amicis, qui mori prius habuerit quam amico diffidere.

Idem exul quum Pteodoti Megarenis opera opus haberet, & ad ades illius ueniens uideret illum ob negociorum magnitudinem egre quenquam admittente, amicis ob indignatibus dixit, Quid huc incusamus? Nonne & ipsi quum Syracusis essemus, eadem faciebamus.

ARCHELAUS

Ab Archelao in conuitio quodam familiaris quidam, sed parum humanus, petijt sibi dari poculum. Archelaus autem ilico mandauit puero, ut hoc poculum daret Euripidi, Id factum admiranti postulatori, Tu quidem, inquit, dignus eras qui peteres, nec acciperes: at hic dignus erat qui acciperet uel non petens. Significans alteri hoc tribuisse regiam familiaritatem, ut auderet quiduis petere: at Euripidis boni uiri pudorem hoc mereri, ut ultro donaretur aliquid.

Idem tonfori garrulo subinde roganti, quomodo te rado, o rex? Silendo, inquit. Alter aliud responsum expectabat, & hinc dicti lepos. Quidam sunt in curatione morosi, At

chelo fati erat si fileret. Nobis autem interdum etiam cum ebrijs pariterque loquacibus res est;

3 **Ciuititer** Quum Euripides in conuiuio formosum illum Agathonem amplecteretur deosculari returque, cui iam barba prouenire coeperat, Archelaus amicis dixit, Ne miremini: nam pulchrorum etiam autumnus pulcher est. Ciuilitate excusauit amicum apud amicos.

4 **Apte retortu** Timotheus citharædus quum ingens præmium ab Archelao sperasset, ac minus speratis accepisset, palam illum inculcabat: proinde aliquando canens hanc particulam, Tu uero terræ filium argentum laudas: nutu regem denotauit, at Archelaus succinuit. Tu uero petis. In Græcis uerbis plus est gratiæ ob uocum affinitatem, *ἀνός, ἀνός*, id est, laudas, petis. Turpiter petit, qui non probat quod petit.

5 **Leniter** Quum à quodam aqua conspersus esset, amicis illum aduersus eum qui hoc fecerat inflammantibus, Imò, inquit, nō me conspergit, sed eum quem me esse putauit. Quid hac moderatione ciuilitas? Hoc exemplo facile decet ignoscere, qui licet in præpotentem, tamen imprudentes delinquant.

PTOLEMÆVS LAGI FILIVS

1 **Frugalitas regia** Ptolemæus Lagi filius plerumque apud amicos & cœnare solet & dormire. Quod si quando illos uicissim acciperet cœna, amicorum rebus utebatur, comodatō sumens ab illis pocula, & aulga & mensas. Ipse uero sibi non parabat plura quam exigeret necessitas, sed regalius esse dicebat ditare, quam ditatem esse.

2 **Fames condimentum** Idem quum peragranti Aegyptum, comitibus non consequutis, cibarius in casa panis datus esset, negauit ullum cibum unquam sibi uisum suauiore. Aderat enim optimum condimentum fames.

3 **Lenitas regia** Quum grammaticum notasset inscitiam, quærens ab eo quis esset Pelei pater, uicissimque audisset, dic tu prius quis sit Lagi pater: amicis inuitantibus ad tantam improbitatem uindicam, si regium est, inquit, non pati ut à quoquam dicto attingatur, nec illud regium est, quem quam dicto laceffere. Inique petit uindicam, qui prior laceffuit, cuiuscunque dignitatis fuerit. Nec suæ dignitatis meminisse debet qui referitur, quum eius prærogatiuam laceffendo deposuerit.

XENOPHANES

1 **Timiditas laudata** Xenophanes Lagi filius, quum ipsi Hermoneus timiditatem obijceret, quod nollet secum tesseri ludere, Fateor, inquit, me non solum meticulosum, uerum etiam uehementer meticolosum, sed aduersus inhonestam, honesta formidolositas est, quæ dereret à turpibus.

DEMETRIVS ANTIGONI FILIVS

1 **Honos artibus** Quum Rhodum obsideret Demetrius, & in suburbio cepisset tabulam quandam Protagenis clarissimi pictoris opus, in qua pinxerat Ialysum, id est, Bacchum, Rhodijs per caduceatores obsecrantibus ut tabulæ parceret, respondit, Se citius patris imagines quam eam picturam aboliturum. Tantum honoris habuit arti rex.

2 **Helepolis** Idem foedere cum Rhodijs facto, helepolin, id est, machinam quandam à capiendis urbibus ita dictam, apud illos reliquit, quæ simul & regis magnificentiam, & illorum fortitudinem testaret. Nec hoc inter apophthegmata recensendum erat. Ceterum monumentum illud admodum nebat, Rhodum à Demetrio magnifice oppugnata, ac Rhodios fortiter patriam defendisse.

3 **Victor benignus** Atheniensium qui defecerant urbem quum cepisset, eaque grauiter rei frumentariæ penuria laboraret, protinus conuocata contione dilargitus est illis frumentum gratis. Quumque his de rebus loquens apud populum barbarissimum commisisset, uocem quampiam secus quam oportuit pronuncians, & quidam e consessu quomodo sonanda fuisset dictio loquentem interpellas admonuisset, Pro hac, inquit, correptione altera quinquaginta medimnorum millia uobis addo. Vtrum in hoc potius miremur, benignitatem in eos qui modo fuerant hostes: an ciuilitatem, qui corrigentis officium non tantum boni consuluit, uerum etiam tanta mercede dignum existimauit?

4 **Philosopho honos habitus** Demetrius quum Megaram occupasset, Stilbontem philosophum accersitum rogauit, num quis militum aliquid rerum abstulisset. Nullus, inquit. Neminem enim uidi qui scientiam raperet. Sentiens sola animi bona non esse bellorum uolentiam obnoxia.

5 **Victor** Rursus quum Demetrius abductis omnium ciuium seruus Stilbonti diceret, Ciuitatem uestram liberam uobis relinquo, Recte, inquit Stilbon, nullum enim in ciuitate seruum relinquis.

6 **Victor** Lyfimacho Demetrium impetente conuicij, dicenteque, Lamiam sibi uisam meretricem de scena

scena tragica prodeunte hæc erat amica Demetrii magnifice culta. Demetrius respondit, meretricem Lamiam esse modestiorem meliusque moratam, quam ipsius Penelopent: conjugem illius notans.

7 **Lamia regis** Quum legatis à Demetrio ad Lyfimachum missis, Lyfimachus per octidum narraret ali quando, quomodo coactus ab Alexandro cum ferocissimo leone colluctatus fuisset, & cicutrices ostenderet in cruribus ac brachijs e feræ unguis relictas, legati dixerunt, & nos rex graues feræ Lamiae morsus in collo gestat: notantes suauiorum amatorum uestigia, simul alludentes ad lamiam beluam.

8 **Fortunæ uicissitudo** Nemo Demetrio fuit utraq; fortunæ exercitator. Itaque solet in fortunam illud Aeschylus *οὐδὲν ἐστὶν ἄρα καὶ μετὰ τὸν ἄνθρωπον* id est, (si dicere) Tu me extulisti, tu ipsa rursus deiecit.

9 **Pietas miranda in filium** Quum Erasistratus Demetrio Antiochi filij mentem qua mori destinaret, indicasset, si mulque fassus esset, huius affectionis causam esse amorem: Demetrius qui adolescentem uidece adamabat, per omnia multis cum lachrymis cepit obstari, ut illius incolumitati conuiceretur. Quum Erasistratus addidisset, immedicabile malum esse, quod in ipsius uxorem deperiret. Hoc audito Demetrius multo uehementius cepit obstari, ut ob salutem filij cederet illi suam coniugem. Ista, inquit, o pater, tibi facile dicuntur, sed aliud dices, si tuam coniugem Stratonice adamaret. Hic quum rex deos coprecaretur, ut liceret amorem filij comutare, & à medici coniuge in suam transferre, nihil se non facturum, si modo liceret seruare filium, Erasistratus patris dextram amplexus, Nihil est, inquit, o rex, in quo iam Erasistrato indigeas. Etenim quum & pater sis, & maritus, & rex, optimus eris tuæ familiæ medicus. Non enim in coniugem meam, sed in Stratonicen tuam Antiochus deperit. Post hæc Demetrius edixit, ut Antiochus rex, Stratonice quam filio cecisset, regina nominaretur.

10 **Victor** In machinis bellicis in tantum ingenio arteque præcelluit, ut merito de illo factum sit, Demetrii machinas magnitudine sua etiam amicis stuporem, pulchritudine uero etiam hostibus adferre uoluptatem.

ANTIGONVS SECUNDVS

1 **Pietas in patriam** Antigonus secundus, quum Demetrius pater esset captus, ipseque per amicum in hoc missum mandasset ne curaret, si quid scriberet à Seleuco compulsus, neque ciuitates illi crederet: ultro scripsit ad Seleucum, cedens illi totam ditidnem, sedque obsidem offerens, si Demetrius pater dimitteretur. Hic pietas certabat cum pietate. Pater sui negligens, uolebat patri filio filijque regno: filius contra, patris liberatæ & regis & seipso priorem habuit.

2 **Oculus domini** Quum pugnaturus esset aduersus Ptolemæi milites, gubernatorque admoneret plures esse naues hostium, Pro quot, inquit, nauibus supputas quod ego hic præsto sum? Sentiens ad uictoriam plurimum habere momenti, si strenuitus imperator præfens regat exercitum: Ptolemæus autem tum suis non aderat.

3 **Fuga ex hoste** Quum aliquando cederet hostibus imminentibus, aiebat se non fugere, sed utilitatem à tergo sitam persequi. Sentiens non esse turpe fugere, quoties magis expedit hosti dare locum quam conferere manus. Dicit gratia in hoc est, quod quum fugere & persequi sint contraria, ille fugiens interpretabat se se persequi magis quam fugere. Persequimur enim hostem, & persequimur id quod studiose expetimus.

4 **Sua quisque uirtute commentetur** Adolescenti cuidam qui patrem habuerat fortem, quam ipse non admodum, ut uidebatur, bonus erat miles, postulanti ut patris stipendia caperet, At ego, inquit, o adolescentule, non ob patrias, sed ob proprias cautusque uiri uirtutes mercedem ac munera dare soleo. Hoc sermone iuuenem extimulans, ut patris fortitudinem æquaret, si quantum ille capere solet uellet accipere. Apud Græcos maior est dicti gratia ob uocum affinitatem, *ἀνδραγαθίας τῶν ἀνδραγαθίων*, quæ uox posterior ad prioris imitationem efficitur.

5 **Victor** Zenone defuncto, quem unum ex philosophis maxime suspiciebat, dicere solet, gesto rum suorum theatrum esse sublatum, quod ad illius uiri iudicium potissimum componeret suas actiones, quem unum pro multis hominum milibus habebat.

LYSIMACHVS

6 **Victor** Lyfimachus in Thracia superatus à Dromocheta, quum ob sitis impatientiam tum se tum exercitum dedidisset, postea quam iam factus captiuus, O dii, inquit, quam breuis uoluptatis gratia me ex rege feci seruum?

De Philippide quod hic habebatur referetur suo loco, neq enim hoc est apophthegma Lysimachi, sed Philippidis.

7 Idem offensus libertate Theodori, dixit illi, Quoniam istis eras moribus, patria te eicit. Sane, inquit, quod me ut Semele Bacchum ferre non posset. Sentiens se maiorem esse quam ut a malis ferri posset, a quibus tamen non tam suo ipsorum malo pulsus esset. Semele Bacchum conceperat ex Ioue fulminante, quumq; factum igneum ferre non posset, infans excelsus est, & Iouis femori infusus.

ANTIPATER

8 Antipater quum didicisset Parmenionem ab Alexandro esse interfectum dixit, Si Parmenio struxisset insidias Alexandro, cui fidendum est: Si non struxit, quid agendum? Erat Parmenio uelut alter Alexander in rebus militaribus. Si tantus amicus sefellit, non est ritum cuiquam amico fidere: si Alexander nihil commertum sustulit, praestat a regum negocijs abstinere.

9 De Demade oratore iam grandaeco dicere solet, Demadis ut immolata uictima, nihil superesse praeter linguam & uentrem. Nam uenter ex hostia abijciatur, & lingua datur praconi. Ita senex orator tantum loquebatur. Loquacitas enim crescit cum aetate. Tradunt autem Demadem luxui gulae fuisse deditum, unde & Phocionis reprehendit frugalitatem.

ANTIOCHVS TERTIVS

10 Antiochus tertius scripserat ciuitatibus, ut si quid per litteras iuberet, quod aduersaretur legibus, ne curarent, perinde quasi ipse nescio scriptum esset. Interdum enim principes dum metuunt quosdam offendere, scribunt quae fieri nollent. Quicquid autem pugnat cum legibus, hoc uelut insciente principe tetatum haberi decet, quum ipse nihil aliud sit quam legum minister.

11 Idem quum Dianae sacerdotem uidisset supra modum eleganti forma, continuo soluit Epheso, ueritus ne uis amoris aliquid ipsum facere compelleret, quod phas non esset. Immane quantum absunt ab huius ethnici principis religione Christiani milites, qui deo dicatas uirgines consuprare pro ludo ducunt.

ANTIOCHVS QVARTVS

12 Antiochus cognomento Accipiter, cum fratre Seleuco pro regno bellum gerebat. At ubi Seleucus a Galatis uictus, nusquam appareret, sed interfectus in praelio crederetur, de posita Antiochus purpura, pullam uestem induit: rursus paulo post quum audisset illum esse incolumem, pro laeto nuncio dijs immolauit, fecitq; ut ciuitates ipsi subdita coronas gestarent. Solent fratrum irae si quando inciderint, esse acerrimae: solet regni cupiditas nihil impium aut nepharium ducere. At hic hac moderatione regnum ambijt, ut fratrem uel let incolumem. Quam non uideo quur hoc debeat inter apophthegmata recenseri.

EVMENES

13 Eumenes insidijs petitus a Perseo, credebatur extinctus. Is rumor quum Pergamum esset perlatus, Attalus eius frater imposito sibi diademate, ductaq; fratris uxore, regnum occupauit. Caeterum quum audisset illum uiuum, ut solet, profectus est illi obuiam una cum satellitibus hastam gestans. Eumenes autem amater illum amplexus dixit in aurem, Ne festines ducere priusq; me mortuum uideris: nec praeterea per omnem uitam ulla offensu animi significationem uel dicto uel facto dedit: quinetiam moriens fratri & uxorem & regnum reliquit. Cuius animi memor Attalus, quum multos ex se liberos haberet, nullum tamen regno educauit, sed Eumenis filio posteaquam adoleuisset, adhuc uiuens principatum tradidit.

PYRRHVS

14 Pyrrhus Epirotarum rex, quum a filijs etiamnum pueris interrogaretur, Cui nostrum relinques regnum? Quicunq; inquit, uestrum acutiorem habuerit enssem: significans se non aetati daturum principatus successione, sed uirtuti. Hoc stimulo liberos omnes ad certamen fortitudinis excitauit.

15 Interrogatus uter melior tibicen uideretur, Python ne an Charistus, Polysperches, inquit, Is erat egregius dux exercitus. Cotempnit artem imbellem, & utrique praetulit strenuum ducem.

Bis com

Bis commissum cum Romanis praelio uicerat, sed desideratis compluribus amicis ac duobus: hic Pyrrhus, Si uno, inquit, adhuc praelio Romanos uicerimus, ac cum fuerit de nobis. Quod uicti solent dicere, hoc dicebat uictor, declarans uictoria magno emptam non esse uictoriam, sed calamitatem.

Quum e Sicilia solueret, frustratus eius uidelicet potunda spe, conuersus ad amicos, Cuiusmodi, inquit, palastram reliquimus Romanis & Carthaginensibus? significans se certamen hoc cruentum & operosum libenter alijs cedere. Interdum felicitus est non assensura qui, quam nimio mercari quod ambis.

Pyrrhus ei cui delectum militum commiserat dixisse fertur, Tu grandes elige, ego eos fortis reddam. Significans institutione fieri bonum militem. Fertur autem Pyrrhus disciplinae militaris optimus fuisse magister.

Idem dicere solet, plures urbes Cineam oratione subegisse, q; ipse cepisset armis. Erat aut Cineas Thessalus uir magni ingenij, qui audito Demosthene ad illius emulationem se contulerat, sed uim praecipue exprimens. Confirmatum est itaq; quod dicit Euripides,

πῶν ἤναρσι λόγῳ, ὁ σιδυγος πολέμου ἀποστῆναι. id est,

Cuncta sermo conficit,

Quaecunq; ferrum efficere possit hostium.

Quum rebus feliciter gestis domum redisset, & a suis aquila diceretur, Per uos, inquit, aquila sum. Qui enim non essem, quum uestris armis ueluti pennis subleuer? Modestissimi me gloriosi cognominis laudem in suos milites transfertens, uitauit inuidiam.

In Ambracia quum amici suaderent, ut quendam maledicum multa in ipsum blaterantem expelleret, Satus est, inquit, ut hic apud paucos nobis maledicat, q; apud oes obambulans.

Quum Athenas uenisset, & ingressus arcem Palladis rem diuinatam fecisset, eodem die descendens ex arce, collaudauit quidem Atheniensium erga se fiduciam, caeterum admonuit, si saperent, ne posthac cuiquam regum portas aperirent. Significans omnibus regibus nauis inuisam populij libertatem.

Meton quidam, quum in concione Tarentini traerent de bello suscipiendo, deq; Pyrrho asciscendo, sumpta corona & lucerna, praecedente tibicine uelut ebrius comessabundus uenit in forum, atq; ut fit, alijs applaudentibus, alijs ridentibus, nonnullis etiam ad eum nendum hominem inuitantibus, processit in concionem, ac tanquam cantaturus adstitit. Silente uero turba dixit, Recte facitis uiri Tarentini, qui iocari ludereq; dum licet, qui timent, permittitis. Atqui si sapitis, omnes hac ludendi libertate fruimini priusquam Pyrrhus adueniat. Nam tum non nostro, sed illius arbitrio uiuendum erit.

Cineas ut Pyrrhum a bellandi studio reuocaret, sic per ocium cum illo collocutus est: Romani feruntur bellacissimi, sed his superatis, quid dein agemus Pyrrhe? Tum Italia, inquit, Pyrrhus, tota occupabitur. Hic denuo Cineas, quid Italia subacta? Sicilia, inquit, Pyrrhus, proxima est. Tum Cineas, num hic erit militiae finis? Nequaquam, inquit Pyrrhus, sed hac tantum praeludia sunt ad res maiores. Superest Libya & Carthago. Recte, inquit Cineas, nam his potius facile & Macedoniae recipies, & Graeciae dominaberis. Sed deletis omnibus, quid tandem faciemus? Hic arridens Pyrrhus, tum, inquit, ocium agemus o beate, & quotidie Cothon erit, mutuisq; sermonibus nos inuicem delectabimus. Tum Cineas, At quid uetat o rex, quod minus nunciam isto ocio, isto Cothone & multis sermonibus perfruamur? Nunc enim citra negocium suppetit nobis ea facultas, quam per sanguinem, per molestias, per pericula tum nostra tum aliorum sequimur, incerti an assecuturi.

Quum Pyrrhus rex falsas aduentus sui causas praetextens Laconicam inuasisset diripuisseq; Lacedaemoniorum legatis expositulantibus quod non indicto bello Laconicam inuasisset, Nec uos, inquit, Spartani, quod facturi estis, prius alijs denunciatis.

In uictoria Tarentina Romano tum militum uirtutem, ac ducum prudentiam admiratus exclamauit, o quam facile erat orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me rege Romanis. Ita Florus in epitomis lib. i.

ANTIOCHVS

Antiochus ille qui bis exercitum duxit aduersus Persas, quum in uenatibus quodam feram insequitur, aberrans ab amicis ac famulis in casam pauperum quorundam, quibus ignotus erat

Tom. 4

t 3

tus erat

Victoria magna emptam non esse uictoriam, sed calamitatem. Magna praeterea. Institutio. Eloquens. Reges non admittendi. Sapiens sub stulti persona. Consulium prudentis. Inexpectata.

tus erat introitus: atque inter cenam iniecta mentione regis, audiuit quod cetera quidem probus esset, sed pleraque functiones mandaret amicis improbis, ipse ad eorum facta conueniens: tum quod immodico uenandi studio frequenter necessaria negligeret. Ad hec tum temporis nihil respondit, nec quis esset prodidit: uerum ubi diluculo satellites uenissent ad casam, iamque agnosceretur, allata purpura simul cum diademate, Age, inquit, ex quo uos indui, heri primum uera de me ipso audiui. Nam ferè hoc studio est his qui uiuunt in aulis principum, ne quid audiant nisi blandum auribus.

28 Idem quum urbem obsideret Hierosolymam, Iudæis ad maximum illud festum celebrandum septem dies petentibus, non solū eos concessit, uerum etiam tauros auratis cornibus adornatos, magnamque thymiamatum & aromatum uim usque ad portas urbis cum pompa solenni deduci iussit, traditaque illorum sacerdotibus hostia ipse in castra rediit. Iudæi uero regis benignitatem admirati, protinus à festo peractio in fidem illius sese dederunt. Hoc ut bellum est strategema, ita nihil habet apophthegmatis, unde probabile est, à studioso quopiam adiectum in Plutarcho.

29 Antiochus quum à L. Scipione ultra Taurum montem submotis imperij finibus, Asiæ prouinciã, uicinasque ei gætes amisisset, gratias egit populo Romano, quod magna parte curarum per eos liberatus esset. Intellexit uir prudens, unius hominis animū, quam uis uigilantem, non posse tot negocijs parem esse.

GRÆCORVM DVCVM APOPTHHEGMATA

THEMISTOCLES

1 Themistocles quum esset adolescens, in computationibus ac mulierum amoribus uolutabatur. At posteaquam Miltiades factus imperator apud Marathonem deuicisset barbaros, iam nullus offendit illum quicquam agentem præter decorum. Percontantibus autem unde sic esset repente mutatus, Miltiadis, inquit, trophaum non patitur me dormire neque cessare. Gloria studium excusit amorem uoluptatū, clauum ut aiunt, clauo.

2 Interrogatus utrum Achilles esse mallet, an Homerus. Dicit ipse prius, inquit, utrum malles esse uictor in Olympijs, an præco qui uictores pronunciat: sentiens multo præstantius esse res egregias gerere, quæ gestas celebrare, Homerum præconi conferens.

3 Quum Xerxes ingenti illa classe descenderet in Græciam, Themistocles metuens ne Epicydes Demagogus, homo turpiter lucri audax, ac formidolosus, si nactus esset imperium perderet ciuitatem, pecunia data illi persuasit, ut à militari præfectura abstineret. Ne hoc quidem uideo quur inter apophthegmata debeat commemorari.

4 Adimantus abhorrens à pugna nauali, ad Themistoclem qui Græcos huc hortaretur incitaretque, ita loquutus est: o Themistocles, qui in certaminibus ante alios profiliuit, mos est flagris excedere. Cui Themistocles, Sic est Adimante, ut dicis, sed nec eos qui se subducunt coronat quisquam. Adimantus notauit in Themistocle præcipitem audaciam, ille uicissim illum insimulauit formidolositatis, qui quum opportunitas inuitaret, detrectaret pugnam.

5 Quum Eurybiades baculum sustulisset in Themistoclem obstrepentem, Percute, inquit, sed tamen audi præsens animus & suo fidens consilio.

6 Idem quum Eurybiadi non persuaderet, ut in angustijs committeret nauale præliū, clam ad barbarū misit qui illum hortaretur, ne formidaret Græcos fugā adornantes. Persuasus rex prælio superatus est, nimirum pugna commissa loco Græcis commodissimo. Post hæc denuo misit ad illum, qui monerent, ut quàm posset ocysime fugeret ad Hellepontum, Græcos enim de soluendo ponte cogitare: hæc callide, quo quū hoc ageret ut Græcos seruaret, regis incolumitati prospicere uideretur. Hoc ingenio Græciam à barbaris liberauit non minore gloria, quàm Miltiades retulerat ex Marathonis uictoria.

7 Seriphio cuidam obijcanti, quod non ex sese, sed ob urbis nobilitatem celebris esset, Vera, inquit, prædicas, Neque enim ego si Seriphius essem, clarus essem, neque tu si Atheniensis. Non inficiatus est, urbis celebritatem non nihil facere ad illustre nomen, sed illum esse tam ignauum, ut etiam si fuisset natus Athenis, nihilominus fuisset obscurus futurus.

8 Antiphates adolescens quæ prius Themistocle amantem fugerat ac fastidierat, ubi uidit illum

illum gloria celebrem, potentiaque magna pollentem, ultro adiit illum blandiens: cui Themistocles, o adolescens, sero quidem ambo, sed tamen sapere cepimus: sentiens illum non arripuisse occasionem sese offerentem, sibi uero nunc non uacare per negocia talibus affectibus indulgere.

Simonidi petenti ut in negotio quodam sententiam iniustam pronunciarer, Neque tu, inquit, bonus poeta fueris, si præter musicæ modulorum caneres: neque ego princeps bonus, si contra leges pronunciem.

Filiū quem mater adamabat, atque in delicijs habebat, plurimū omnium Græcorum posse colligere hunc in modum. Athenienses, inquit, dominantur Græcis, ego Atheniensibus, mihi mater, matri filius.

Quum ex procis filia uirum probum diuiti prætulisset, quibusdam hoc admirantibus, Malo, inquit, uirum absque pecunia, quàm pecuniam absque uiro. Vir strenuus facile parabit pecuniam, ignauo pecunia inutilis est.

Quum prædium uenderet, iussit præconē hoc addere, quod bonum haberet uicinū: sentiens iuxta Hesiodū, ex bono uicino plurimū esse utilitatis, ut contra, ex malo noxæ plurimum.

Atheniensibus ipsum contumelia afficientibus, Quid tumultuamini, inquit, aduersus eos, à quibus sapenumeto fuisitis affecti commodis? Aiebat autem se similem platanis, sub quarum umbra accurrunt homines afflictū tempestate, & easdem simul ut redijt serenitas uellunt, conuicijsque petunt: sentiens hunc esse populū morē, ut in belli periculis implorent opem fortium uiroꝝ, in pace contemnant ac uexent eosdem.

In Eretrienes ita cauillari solet, ut diceret eos similes piscium, qui gladioli uocantur, quippe qui gladium quidem haberent, cor autem non haberent: notās illorum ignauiam, quod armatis non adesset animus.

Posteaquam Themistocles primū Athenis, mox tota Græcia depulsus, ad Persarum regem cofugisset, admissus iustus est dicere: at ille respondit, orationem similem esse piscium stragulis. Nam quemadmodum, inquit, illæ dum extenduntur ostendunt imagines, dum contrahuntur, calant easdem & abolent, itidem fit in oratione. Perire autem anni spatium, ut interim Persicam linguam uo arbitrio perdidiceret, ne regi per interpres cogere retur, quæ sentiret explere. Difficilis est interpreti, qui dum quædam omittit, quædam addit, quædam aliter narrat, perdit orationis gratiam. Vbi uero multis muneribus à rege est honoratus, citoque factus diues, dixit o pueri, perieramus nisi perissemus. Perire uidet qui cogitur exulare, at Themistocli feliciter celsit exilium.

Quum Xerxes expugnatis Thermopylis crudeliter tractasset Astum, & hac fama perterriti clasarij, cogitarent de repetenda domo, idque plerique suaderent, solus Themistocles obstetit, dicens eos uniuersos hostibus fore pares, dispersos uero perituros. Ira Probus Amylius.

Themistoclis pædagogus dicere solet, Nihil, inquit, mediocre futurus es o puer. Nam magnum bonum eris reipublicæ, aut magnum malum. Generosa in dolens si accedat recta institutio, magno bono est patriæ: sin ad uitia degeneret, ingens adfert malum.

Quoniam adolescens feroci mutabilique ingenio uidebatur, mirantibus mutatos mores, dicere solet, Asperos et indomitos pullos in optimos equos euadere, si quis illis adhibeat disciplinam rectamque institutionem.

Ad Olympiæ celebritatem profectus quum in stadiū processisset, omnes neglectis certaminibus oculos in ipsum intenderunt, in eoque contemplando diem totum consumperunt, ac Themistoclem illum cum plausu & admiratione peregrinis ostenderunt. Ea re laetus uir gloriæ cupidissimus dixit amicis, se eo die laborum quos pro Græcia suscepisset, omnium fructum amplissimum reportasse.

Idem facilitate morum multas ciuium sibi conciliarat, atque hinc popularem potentiam adeptus. Itaque cuidam ipsum admonenti, bene principatū geres Athenis, si cunctis æqualis & communis esse uoles: respondit, Nunquam ei sella infederim, unde nihilo plus à me ferrent amici quàm alieni.

Idem ludum præteriens, in quo diceretur esse professio, rogauit quid is profiteretur: quum responsum esset, artem memoriæ: contempsit, dicens, At ego malim artem obliui scendi. Vox hæc digna fuit eo qui linguam Persicam intra annum potuit ediscere. Et sunt

quorum oblitio nobis gratior sit quam memoria. Facile meminimus quae uolumus, at non licet oblitisci quae uolumus.

22 Quum aliquando theatrum peteret, interroganti cuidam, cuius uocem esset libentissime auditurus, Eius, inquit, à quo artes meae quam optime canerentur. Ingenue factus, se magno gloriae studio teneri. Solent autem olim musici in publico uirorum illustrium laudes canere.

23 Quum aliquando ad mare uisendi cadauera gratia accessisset, ac torques armillasque passim disciebas uideret, ipse quidem praeterijt, sed amico qui sequebatur dixit, Collige tu tibi, nam tu Themistocles non es. Ne tam obuia quidem praeda commoueri potuit, ut quicquam ageret indignum egregio duce, cui gloria debet esse satis magnum uirtutis praemium.

24 Quum apud Andrum argentum peteret, Duos, inquit, ad uos adduco deos, uim ac suasionem: significans, si minus impetraret suadendo, se uerepturum. At illi responderunt, apud se quoque duas magnas esse deas, inopiam & impossibilitatem, per quas non liceret dare quae petebat.

25 Ab Artabano regis Persarum satrapa rogatus, quem Graecorum diceret aduenisse, Hoc, inquit, ante regem nemo sciet Artabane. Senferat Artabanus e colloquio, non esse uulgaris rem hominem: Themistocles autem ignotus esse studuit, donec se regi suapte oratione commendaret. Rex audito Themistocle, precatus est deum suum Arimenum, eam mentem immittere pergeret hostibus suis, ut eiusmodi uiros a se expellerent.

ARISTIDES

1 Aristides cognomento Iustus, semper suo unius praesidio fretus, rem publicam administrabat, à sodalitatibus abhorrebat, uelut ab amicorum potentia, quae ad iniuriam alijs inferendam adderet animu. Quantum ille uir abhorruit ab omni factione, qui non ob aliud uitabat amicitias, quam ne per illas adigeretur ad aliquid faciendum quod iustum non esset, aut cogere abstinere ab eo quod iudicasset reipublice conducere.

2 Quum Athenienses eò concitati essent, ut Aristidem ostracismo, id erat damnationis genus quod testulis peragebatur, in exilium agerent, ac rusticus quidam illiteratus testulam ad eum deferens iussisset ut Aristidis nomen inscriberet, Nosti ne, inquit Aristides, Aristidem? Quum ille negasset se nosse, moleste tamen ferre, quod Iustus cognomine diceretur: siluit Aristides, & nomen suum inscripsit testulae ac reddidit. Tam leni animo ferebat iniustam damnationem. Gratuitissimum autem uitae innocenter actae testimonium, e tanta multitudine neminem extitisse qui aliud obijceret quam Iusti cognomen, quod ipse tamen sibi non imposuerat.

3 Erat illi similtas cum Themistocle. Huic quum delectus esset collega ad peragendam legationem, Vis, inquit, Themistocles ut in his montibus similtatem deponamus: Nam si uidebitur, reuerfi illa resumemus. Priuatos affectus publicae posthabuit utilitati. Ex his enim fere omnis humanae uitae perniciēs nascitur.

4 Quum Graecis tributa indixisset, tanto pauperior redijt, quantum absumpserat in peregrinatione. Atqui in tali genere functionis solent alij messem optimam metere. Eo magis ille cauit, ne quid suspicionis eiusmodi conflaret sibi, proinde suis impendijs rem gessit.

5 Quum hi uersus, quos de Amphiarao scripsit Aeschylus, in theatro recitarentur, id est, οὐ γὰρ θνητῶν ἀφίσιος, ἀλλ' εἶν' θεῶν. Βαθεῖον αὐτὰρ ἀεὶ φεγγὺς λαοπύργων, ἀφ' ἧς τὰ λεδυνὴ βλαστῶν, βυλδύματα. Nec enim uideri, at esse studet uir optimus, Segetem profundam mente studio sa colens, Consilia quando hinc germinant salubria.

totus populus in Aristidem uertit oculos, agnoscens hoc laudis in eum competere.

6 E concione quadam, in qua frustra Themistocli obstitit, discedens clara uoce testatus est, res Atheniensium incolumes esse non posse, nisi & ipsum & Themistocle in barathrum conijcerent

conijcerent: prius habens in carcerem ire, quam ob duorum similtatem minus recte consili publicis commodis.

Quendam reum egerat: at quum iudices post Aristidis accusationem nolent audire reum, sed protinus ad suffragia quibus eum damnarent properarent, Aristides supplex pro reo intercessit apud iudices, ut eum iuxta legum praescripta diligenter audirent. Tanta erat in uiro legum aequique obseruatio.

Quum inter duos priuatos causam cognosceret, & alter quo Aristidem iritaret in aduersarium, extra causam multa commemoraret, quibus ille laesisset eum, Aristides interpellans hominem, Ista nunc, inquit, missa fac bone uir, & si quid te laesit eloquere: tibi enim in praesentia, non mihi iudex sedeo.

Fuit & procurator fisci, quod munus quum sanctissime gessisset, tamen à Themistocle delatus est, ac reperundarum damnatus. Sed optimatum fauore non solum illi multa remissa est, uerum etiam eidem redditus est muneris: quod per simulationem sic administrauit, ut omnia pristina seueritate, lenem se facilemque preberet ijs qui publico malo gaudent discescere. Horum opera factum est, ut populus tertio munus summis fauoribus eidem deferret Aristidi. Tum ille, Obintegre gestum munus damnaui, nunc quoniam praeter aequum multa concessi ciuitatis expilatoribus, honore dignum iudicatis. Hoc igitur honore delato, plus mihi dedecoris afferri puto, quam damnato ac multato irrogatis. Norat quibus artibus posset fieri gratus apud populum, nisi maluisset iustus esse quam plausibilis. Si mile quiddam apud Terentium facit Demea.

Quum iret exulatum, sublati in caelum manibus deos comprecatus est, sic prosperarent res Atheniensium, ut illis Aristides nunquam ueniret in mentem. In rebus enim afflictis solet populus ad egregios uiros confugere, id quod euenit. Siquidem tertio post annum quum Xerxes Articam adoriri statuisset, Aristides ab exilio reuocatus est.

Themistocles in concione dixit, se reperisse consilium quod summopere pertinere ad dignitatem Atheniensium, sed id eius esse generis, ut proferri non expediret: populus censuit ut uni Aristidi indicaret, si is probaret, probaturos omnes. Quum igitur Themistocles indicasset Aristidi, se de incendenda Graecorum naualstatione cogitare: sic enim fore, ut Athenienses toti Graeciae dominarentur: Aristides ad populum prodians dixit, Themistoclis consilio nihil esse utilius, sed eodem nihil inhonestius. Hac audita uoce, populus uertit ne super ea re in posterum uerba faceret Themistocles. Hic certe populus quiddam philosophicum praestitit, repudians utilitatem cum turpitudine coniunctam: simulque declarauit quanta sit spectata uirtutis autoritas, qui non dubitant reipublicae fortunam unius iudicio committere.

Quum Themistocles irrideret Aristidis consilium, hoc agentis ut census esset in tuto, dicens eam laudem non esse uiri, sed scribij tuto seruantis aurum: deinde summam boni ducis laudem definiret, scire ac praesentire hostium consilia. Et istuc, inquit, o Themistocles faciendum est, sed in primis oportet habere manus abstinentes, atque haec egregij ducis praecipua laus est. Hoc sermone taxauit Themistoclis rapacitatem.

Quum Aristides duceretur ad suppliciu, quidam inimicus expuit illi in faciem, ille nihil quam absterfit faciem, & subridens ait magistratui comitati, Admone istum, ne postea tam improbe oscitet. Huic simillimum est quod adscribunt Phocioni.

Marcus imperator triduum commoratus Smyrnae, quoniam nondum uiderat Aristidem, misit Quintilianos qui illum stipatum adducerent. Quir, inquit Caesar, te sero uidemus? Quoniam, inquit, consideratio quaedam me impediēbat. Tum Caesar hominis simplicitate delectatus, Quando, inquit, audiam te? Hodie, inquit, propone, & cras audi. Non enim sumus de numero uomentium, sed exacte loquentium. licet ne o imperator adesse familia res dictionis: Licebit, inquit Caesar, est enim negotium publicum. Rursus Aristides, Concedatur, inquit, illis tum acclamare, tum applaudere quantum possunt. Hic arridens Caesar, Istuc, inquit, in te situm est.

Idem dixit, Arimaspas esse cognatos Philippi, quod ea gens gignat unoculos.

MYRONIDES

Myronides creatus dux exercitus aduersus Boeotos, edixit ut Athenienses exirent. Quum autem adesset congregandi tempus, ducesque monerent nondum oēs adesse, Adsumt, inquit

inquit, qui pugnaturi sunt. Hos itaque quum uideret promptos, hostem aggressus uicti sic interpretans eos qui ob ignauiam non studuissent tempestiue adesse, ne in pugna quidem bonam operam nauaturus.

PERICLES

15 Pericles quotiescunq; belli dux creatus esset, chlamydem induens apud se dicere con- Imperium in sueuit, Attende Pericles, quod gesturus es imperium in liberos, in Græcos, & in Athenien- liberos ses. His dictis se uir cordatissimus hortabatur ut moderate gereret principatum. Magni ingenij est imperare liberis, at Græci plusquam liberi tum erant: postremo inter Græcos liberrimi Athenienses.

16 Suadebat Atheniensibus ut Aeginam tollerent, ueluti Pyret pituitam, quod inde suspi- Noxia tollenda caretur bellum oriturum. E corpore malos humores tollere medicorum est.

17 Amico roganti ut pro se falsum diceret testimonium, cui adiunctum erat iuramentum, Vsq; ad aras hoc est, periurium, respondit, se quidem amicum esse, sed usq; ad aras: sentiens aliquouq; gratificandum amicis, sed citra uiolationem religionis.

18 Moriturus hoc nomine sibi gratulabatur, q; ipsius causa nullus Atheniensium pulla ue- Potentia stem induisset: significans se nulli causam mortis fuisse, nec ulli die ab ipso capitis dictum. Pul- innoxia lati sunt qui mortuum lugent: & olim capitis reum amici pullati pullatum comitabantur.

19 Prætor collegam sortitus est Sophoclem poetam: quumq; simul nauigarent, ac Sopho- Prudice cles inspecto formoso puero dixisset, En q; speciosus puer, Decet, inquit, o Sophocles prætorum non modo manus, sed & linguam habere continentem.

20 Quum Thucydides uociferaretur apud populum aduersus Periclem, q; in picturas Glorie sti- ac statuas summoru artificum profunderet reipub. census, ipse assurgens rogauit populum, mulus Videretur ne multum impendisset: quo respondente, plurimum. Age, inquit, sint igitur hæc mihi impensa non uobis, atq; ipsis donarijs deorum meum tantum nomen inscribã. Hæc uox subito mutauit animu populi, iussitq; ut publicis impendijs pergeret, nec ullis parceret sumptibus. Tantum ualuit animus præfens, & sermo aculeatus.

21 Quum deuictis Samijs Athenas reuersus pro concione laudasset eos qui in bello ceci- Aliena curare derant, ceteræ matronæ redeuntẽm e concione coronis ac uittis decorarunt. Elpiniæ Ci- monis soror propius accedens dixit illi, Præclara sunt ista quæ gestisti, & coronis decoran- da, qui nos tot fortibus uiris spolasti. Ad hæc aliaq; conuicta nihil comotus Pericles, tantum arrisit, nec aliud respondit quam uersiculum Archilochi,

ὄν κ' αὖ μύροις χρῆσις εἶσ' ἄλ' ἀφ' εἰ. id est, Unguento anus quum sis caueto inuitiget.

Significans publica negocia nõ esse curanda uetula. Tam enim hoc indecoru quam turpe fore eam unguentis uti. Aut sensit, indecoru esse iam anui mariti desiderio teneri.

22 Subito oborto solis defectu quu Pericles uideret alios multos, sed præcipue classis gu- Animose bernatorem, uehementer perturbatos, chlamyde sua textit gubernatoris faciem, interro- gauitq;. Nunquid hoc horrendu ostentum existimaret: illo negate, Quid interest, inquit, igitur, nisi q; chlamyde maius est id quod nunc tenebras inducit. Sensit uir prudens interuentu lunæ nobis abscondi solem, quem admodu opposita chlamys impediabat aliorum aspectum: nullum autem esse ostentum quod natura sit.

23 Pericles Ariphroni uolenti publico præconio quari Alcibiadem, qui adolescens clam- Ciuilliter domo egressus, ad amicum Democratem se contulerat, obstitit dicens, Si forte nobis inscijs perijt, præconio nihil aliud agetur, quam ut uno tantum die citius manifestum fiat illum interisse: si saluus, ne per omnem quidem uitam saluus esse poterit. Ciuilliter excludit Pericles adolescentis infamiam, quam nunquam potuisset eluere.

24 Pericles quum a populo uocaretur frequenter, nõ auscultauit dicens, ἀκούειν τῶν δήμου. Autoritas Sentiens se non esse cogendu in ordinem, nec pro quolibet e media plebe habendum.

ALCIBIADES

1 Alcibiades etiamnum puer, quum in palæstra nexu quodam constrictus esset, unde se- Vicium; vincere non posset explicare, manu colluctatoris mordicus arripuit, illo dicente, mordes Alcibia- des ut foeminae solent: Imo, inquit, ut leones. Hoc de Lacone quodam ante commemoratum est, sed in diuersam sententia. Iam tum agnoscere erat animum cedere nescium.

2 Habebat canem quendam insigni pulchritudine, emptum drachimarũ septem millibus, huic

huic amputauit caudam, ac per urbem obambulare passus est. Demirantibus quid id fa- ceret, Vt hoc, inquit, de me loquantur Athenienses, nec alterius rei sint curiosi. Norat in- geniu populi, de claris uiris libeter loquit male, illi morbo suppeditaui materia leuioe.

Puer ludum literarium ingressus poposcit Iliadem Homeri, quumq; ludimagister ne- 3 gasset sibi esse quicquam Homeri, impexit illi pugnum & abijt: declaras impudenter eum Ludimagister docere literas, qui non semper Homeru haberet in sinu. Quid ille facturus erat, si pro Ho- mero quis porrexisset illi Michaellem Modistam, aut Floristam?

Quum aliquando Periclem inuideret, & accepisset illi tum non esse ocium, propterea 4 quod perpederet quo pacto posset Atheniensibus reddere rationem, Nõne satius fuerit, Ratio reddita inquit, cogitare qui fieri possit ut nõ reddat ratione. Notans ita rem gestam, ut non facile populo possit reddi ratio: procliuus aut esse in totum effugere rationem, q; bene reddere.

Accitus ab Atheniensibus e Sicilia ut diceret causam capitis, abdidit sese dicens, eum 5 esse fatuum, qui uocatus in ius quærat elabi, quum liceat uitare ne eat. Sentiens cõsultius Periculum ui- esse non committere se periculo, quam dare operam ut ingressurus periculum temet ex- tare satius pedias. Dictum Græcis sonat iucundius ob uocum affinitatem, φρυγῆ & ἀποφρυγῆ. Græcis autem ἀποφρυγῆ δὴλω dicitur, qui in iudicium sententijs absoluitur: φρυγῆ, qui uitat aut fugit.

Cuidam autem dicenti, nõ fidis patriæ de te iudicaturæ: Ego sane, inquit, ne matri qui 6 dem: uererer enim ne insciens pro albo calculo nigrum immitterer. Dissidentia

Nuncianti quod ipse cum comitibus morte damnatus esset Athenis, At nos, inquit, de 7 monstrabimus illis Alcibiadem uiuere: simulq; sese ad Lacedæmonios cõtulit, ac bellum Vin dicta Decelicum, ab urbe Decelia cognominatũ, excitauit in Athenienses.

Imbutus philosophiæ præceptis uoluptates ac artes indecoras aspernatus est, discipli- 8 nas liberales semper amplectebatur. Lyram hoc argumẽto rejiciebat, quod uocem homi- Musica con- nis imitaretur: ex quo colligere licet, olim qui lyra canebant, simul & uoce cecinisse, ple- tempta- rum quod habitum formamq; liberalem immutaret in illiberalem: tibiam duplici nomi- ne damnabat, & quod sic mutaret oris habitum, ut uix a familiarissimis agnosceretur qui caneret, & quod homini propriam adimeret uocem, loquendiq; facultatem eriperet. Ne mo enim potest simul & inflare tibiam et loqui. Cantent igitur, inquit, Thebanorum filij, qui dicere nesciunt: nobis aut Atheniensibus, ut a maioribus accepimus, gentis princeps est Pallas & Apollo, quorum illa fistulam confregit, hic tibicinem excoriat. Proditum est præcorum fabulis, Palladem ad speculum tibia canentem, offensam oris deformitate, proiectam cominuisset tibiam. Apollo Marlyam canendo uictum excoriat.

TIMON ATHENIENSIS

Timon Atheniensis quem μόνιθρονον appellat Lucianus, quum erga ceteros esset in- 9 humanissimis moribus, fugeretq; consuetudinem hominu, solum Alcibiadem adamabat Amor ob- exosculabaturq;. Id admirati Apemanto causamq; roganti, respondit, Ideo sibi charum malum esse adolescentem, q; perspiceret illum aliquando magno malo fore Atheniensibus.

Apud hunc quum cõnaret Apematus, nam & ipsum ob morum similitudinem ad- 10 mittebat, diceretq;, pulcherrimum o Timon, hoc nostrum cõuiuuium; respondit Timon, Inhumaniter Ita sane si tu non adesses.

Idem aliquando prodijt in concionem, factiq; silentio quum omnes magnu quiddam 11 expectarent, quod insolens esset Timonem concionari, dixit, uiri Athenienses, post a des Inhumaniter meas hortulus est, in eoq; ficus, unde multi iam sese suspenderunt. Eo in loco cõstitui stru- cturam ponere, proinde uisum est hoc publicitus denunciare, ut si qui etiam uelint se sus- pendere, maturent priusquam arbor excidatur.

LAMACHVS

Lamachus castigauit quemdam educibus, qui deliquerat nescio quid: & quum ille di- 12 xisset, Non iterum isthuc committam, Ne possis quidem, inquit, in bello peccare bis. Er-ror enim in bello mors est,

IPHICRATES

13 Iphicrates quod futore patre natus existimaretur, erat contemptui, ac tum primu opi- nionem sibi parauit, posteaquam ipse saucius, hostem unã cum armis correptu uiuum in- titemem suam deportauit. Is quum in amicorum ac sociorum agris haberet exercitum, suscipiens ac uis

ac nihilominus & uallum faceret, & fossam foderet accurate, cuiusdam dicenti, Quid metuis? ait, Pessimam esse ducis uocem, haudquaquam putaram. Significans in tranquillissimis rebus interdum existere periculum, quod nullus expectasset. Aduersus inopinatos igitur casus prospexit suis copijs, ne si quid accidisset, dicere cogereur, non putarā. Hoc Latini transferunt ad Scipionem.

- 14 Quum instrueret aciem aduersus barbaros, dicebat se uereri ne hostes non nosset Iphicratem, quo nomine solet alios hostes terrere. At alij dant operā, ne quis norit ducem.
- 15 Capitis postulatus dixit calumniatori qui litem intendebat, Quale est quod facis homo, quum instet bellum, reipub. persuades ut de me consultet, ac non potius mecum? Sentiens id temporis maxime opus esse ciuitati consilio operaque Iphicratis.
- 16 Harmodio prisci illius Harmodij abnepoti, generis probrum per conuictū obijcens, Meum, inquit, genus a me habet originē, tuum uero in te desijt. Hoc imitatus est Cicero.
- 17 Oratori cuiusdam in concione hunc in modum ipsum interroganti, Quis es ut tam sublimis mes geras spiritus? num eques, aut sagittarius, aut scutatus, aut pedes? Nihil horum, inquit, sed qui his omnibus imperare didici. Sentiens pulchrius esse, bonum praestare ducem quam quemuis militem.
- 18 Idem censebat, militem & diuitiarum & uoluptatū auidum esse oportere, dicens illum audacius pericula subiturum, quo suis cupiditatibus suppeditarēt.
- 19 Idem in causa obrutus eloquentia patroni, qui Aristophontē defendebat, Aduersario rum, inquit, melior est histrio, sed mea fabula melior. Ut fabula nonnunquam exploditur uitio uictrix histriōis, ita saepe melior causa utitur a peiore, patroni infantia stulticiae.

XENAEIVS

- 20 Xenanetus dux ciuibus exprobrantibus sibi quod imperator exercitus fugisset in bello, At uobiscū, inquit, o chara capita: probrum cum exprobrantibus comunicans, neque enim dux persistere potest absque militibus. Et turpiter obijcit alteri uitū, a quo ipse non est immunis.

TIMOTHEVS

- 21 Timotheus dicebatur dux fortunatus. Huic inuidentes nonnulli pinxerāt ciuitates uelut se reti implicare ipso dormiente. Hac cōtumelia nihil offensus Timotheus, ciuilitate respondit, Si tantas urbes capio dormiens, quid facerem uigilans?

- 22 Audace quodam milite uulnus Atheniensibus ostentante. Et me, inquit, puduit quod quum ego in Samo dux uester essem, catapultae telum prope me ceciderat. Significās hoc uulnus illi non factum in praelio cominus pugnantis, sed procul. At bono duci adeo cauendum, ut ne prope quidem saculum ullum possit accidere. Uulnus gladio factum fortitudinem arguit, telo factum catapultae, indiligentiae signum est.

- 23 Quum oratores Charetem cōmendarent, censentes talem creati debere Atheniensium ducem, Non ducem, inquit Timotheus, sed qui duci suas stragulas portet.

CHABRIAS DVX

- 24 Chabrias dicere solet, eos optime ducis munere fungi, qui res hostium quammaxime cognitas haberent.

- 25 Idem proditiōis accusatus est unā cum Iphicrate. Quum autem ab Iphicrate obiurgaretur, quod quum esset in periculo, tamen ad gymnasium itaret, solitaque pranderet hora, Ergo, inquit, si quid secus de nobis statuerint Athenienses, te squalidum ac famelicum, me uero pransum & unctum occident.

- 26 Quin & illud dicere solet, Formidabiliorē esse ceruorum exercitum duce leone, quam leonum duce ceruo, Sentiens totam belli fortunā pendere a uirtute prudentiaque ducis.

HEGESIPPVS

- 27 Quum Hegesippus cognomento Crobelus, Athenienses in Philippum irritaret, quidam e concione succlamauit, Itane bellum nobis inuehis Hegesippe? Na per Iouem, inquit, & pullas uestes, & publicas exequias, & orationes funebres, si uicturi sumus liberi, nec imperatis Macedonum parebimus. Significans libertatem bene enim magno, nec sine negotio posse seruari.

- 28 Pytheas quū adhuc esset adolescens accessit in concionem, cōtradicturus decretis quatum de Alexandro condebantur. Huic quum quidā dixisset, Tu quū sis iuuenis audes de rebus tantis loqui? Atqui, inquit, quem uos suffragijs uestris deum facitis, me iunior est.

Pisistratus

PISISTRATVS

Pisistratus Atheniensium tyrannus, quum aliquot amici qui ab ipso defecerant, Phylan occupassent, uenit ad illos stragulas in sarcinam colligatas ipse portans. Caterum illis quid sibi uellet percontantibus, Ut, inquit, si persuasero, reducam uos: si non persuadeero, maneam uobiscum: ob hoc enim ueni cum sarcinis. Egregius animus, qui nollet sine amicis nec regnare nec uiuere.

Quum mater apud ipsum esset delata, quod adolescentem quendam adamaret, furcibus cum eo congregaretur, & quidem frequenter praemetu Pisistrati, negante sui copiam, adolescentem uocauit ad coenam: peracta coena rogauit quo modo habitus esset, quum ille respondisset, suauiter, Haec, inquit, tibi contingunt quotidie: si matri meae placueris. Admodum ciuilitate & maternis indulsit affectibus, & adolescentem omni terrore liberauit.

Thrasylbulus Pisistrati filiam amabat, eamque quum haberet obuiam, in publico osculatus est: ob id uxori maritum in Thrasylbulum iritanti, Si illos, inquit Pisistratus, qui nos amant habemus odio, quid faciemus ijs qui nos oderunt? Ac uirginem adamatā Thrasylbulo dedit uxorem.

Comestatores quidam in Pisistrati uxorem inciderant, multaque lasciuie in illam tum fecerant tum dixerant. Postero uero die iam decocta temulentia Pisistratum adierunt cum lacrymis orantes ueniam. Tum Pisistratus, Vos quidem in posterum date operam ut sitis sobrii. Vxor uero mea heri nequaquam usquam prodijt ex aedibus. Humanitatis erat quod ignouit adolescentibus: pietatis, quod uxoris honori consultuit, negas tale quicquam in illam factum esse.

Quum alteram uxorem ducere statuisset, liberis ipsum percontantibus, nunquid in ipsa haberet de quo querebatur, Nequaquam, inquit, imò ob id potius alterā ducō, quod collaudem uos, cupiamque mihi & alios istiusmodi liberos nasci.

DEMETRIVS

Demetrius Phalereus Ptolemaum regem adhortari solet, sibi pararet libros, de regno deque militari imperio gerendo tractantes, eosque euolueret: propterea, quod ea de quibus amici non audent admonere reges, in libris scripta habeantur.

Quum exularet, ac Thebis inglorius humilisque uiueret, audissetque Cratetem philosophum, qui ipsum inuideret, multa placide prudenterque de moderate ferendo exilio disserentem, Male sit, inquit, negotijs ac occupationibus, per quas haecenus talem uirum non licuit cognoscere.

NICOSTRATVS DVX

Nicostratus Argiuus, quum ab Archidamo sollicitaretur, tum ingenti promissa pecunia, tum cuiuscumque uellet Lacana confugio, ut Cromnum traderet, respondit, Archidamum non ducere gentis ab Hercule, quod Hercules obiens orbem soleat improbos afflicere supplicio, ipse contra ex probis faceret improbos. Lacedaemonij uero reges hoc nomine potissimum gloriantur, quod originem ducunt ab Hercule.

EPAMINONDAS

Sub Epaminonda Thebano duce nunquam euenit, ut exercitum intra daret tumultus Panicus, qui subito praeter causam interdum obortiri solet, eum quoniam a Pane deo creditur immitti, Panicum appellarunt.

Dicere solebat, pulcherrimū esse genus mortis, in bello mori, quod haec mors primum cum laude fortitudinis cōiuncta sit, modo bellum geratur pro patria: deinde breuis non diu crucians hominem, aut paulatim extabefaciens.

Idem dicere solet, militum quibus arma gerenda sunt corporis exercitatu esse oportere, non solum athleticē, uerum etiam militariter. Nam athletae tantum hoc agunt, ut corpore sint robusto: at militem oportet corpus habere expeditum & agile. Unde & uehementer obesis insensus erat, adeo ut huiusmodi quendam expulerit ab exercitu, dicens, quod dux clypei tres quatuor ueregerent ipsum uentrē, per quem nunquam uidisset suā prudentiam.

Ipsē tam tenui uictu utebatur, ut aliquando uocatus ad coenam a uicino, quum reperisset bellariorum, obsoniorum, & unguentorum apparatus, confestim abiit, dicens, Ego te sacrificare putabam, non delitiari & illudere.

Tom. 4

u Quint

- 5 Quæ coquus collegis Epaminondæ de impendijs aliquot dierum rationem redderet, non
Frugalitas alia de re indignabatur, quæ tantum fuisse consumptum olei demirantibus autem collegis, negavit se offendi sumptu, sed moleste ferre tantum olei exceptum intra corpus hominum. Sentiens oleum esse natum foris unguendo corpori, non intus explendo. Inunctum reddidit corpus firmitus & iniuria patientius: infusum in viscera, reddit delicatius ac segnius.
- 6 Quum festum diem celebraret ciuitas, omnesque copotationibus & libidini indulgerent,
Sobrius princeps Epaminondas cuidam e familiaribus factus est obuiam squalidus & cogitabundus. Admirante illo roganteque quid tandem esset rei, quod solus ad eum affectus modum obambularet, Vt uobis, inquit, omnibus, ebrios ac socordes esse liceat. O uocem principe dignam. Tum maxime uigilandum est principi, quum populus maxime indulget genio. At non oportet ipsi unquam uacare genitaliter uiuere.
- 7 Homini contempto qui leue quiddam admiserat, Pelopida pro eo deprecante, non igno-
Personæ respectus uit, sed amica pro illo rogante dedit uentiam: dicens, eiusmodi munera à scortillis accipio, portare, non à militibus. Paratus erat ad ignoscendum, sed quemadmodum non quæuis damus omnibus, ita spectandum est qui in qua causa gratificemur.
- 8 Quum Lacedæmonij copias in Thebanos educerent, uariisque Thebanis ferrentur ora-
*Oracula à nobis pendent*acula, quorum alia uictoriam illis pollicebantur, alia diuersa prædicabant, iussit bene promittentia ad dextram tribunalis poni, contraria ad laeuam. Atque omnibus hunc in modum dispositis, surrexit, dixitque, Si uolueritis parere ducibus, & conglomerati in hostem tendere, hæc uobis sunt oracula, ostensis melioribus: quod si ad conflictum segnes timidi que fueritis, hæc oracula uobis reddita sunt, ostensis deteriora pollicentibus. Mire nec oraculorum contempnit autoritatem, nec animos militum his derisui passus est: sed interpretatus est deum prospera polliceri strenuis, infausta timidis, quasi à nobis pendeat rerum euentus.
- 9 Rursum quum copias admoueret castris hostium, tonitru factio, militibus percontan-
Offensum comode interpretatum tibus quid putaret portendere deum, Attonitos, inquit, esse hostes, quod quæ tales agros haberent in propinquo, in talibus castra metarentur. Solertia ducis non solum terrorem exemit animis militum, uerum etiam commoda interpretatione addidit alacritatem.
- 10 Ex omnibus quæ præclare & honeste gessisset in uita, illud sibi dicebat esse iucundissimum,
Pietas quod utroque parente uiuo Leuctrica pugna uicisset Lacedæmonios, Vir pius non tam sibi gratulatus est eam obtigisse gloriam, quam hanc uoluptatem ex se contigisse his, quibus uitam suam acceptam ferebat.
- 11 Quum alia solitus esset uncto corpore hilaritque uultu prodire in publicum, postridie
Secundis moderate gaudendum eius diei, quo feliciter pugnatum est in Leuctris, processit squalidus ac summissus. Amicis autem sciscitantibus, ecquid illi molesti accidisset, Nihil, inquit, sed heri sensi me plus æquo mihi placuisse, eius gaudij intemperantiam hodie castigo. Adeo metuunt arrogantiam uitæ Boeotus ac militaris, & nos non idem faciemus, quoties secunda fortuna aura res nobis succedunt.
- 12 Quum uideret hoc agere Lacedæmonios, ut eam calamitatem tegetent, Epaminondas
Gloria ut palam faceret quanta fuisset illius cladis magnitudo, non quibuslibet permisit cadauera tollere, sed ut quæque ciuitas sua auferret. Ita factum est, ut appareret plusquam milles Lacedæmonios interisse. Hoc strategema pro apophthegmate forsitan adiecit aliquis.
- 13 Iason Thesalorum rex uenerat Thebas, belli socius futurus. Is quum Epaminondæ
Gloria potior pecunia uehementer egenti aureorum duo milia misisset, aurum non recepit, sed ipsum Iasonem intuitus, Iniustus, inquit, imperas ipse deterior. Ipse uero quinquaginta drachmis à ciue quodam acceptis mutuo, pro uiatico exercitus, inuasit Peloponnesum. Sentiebat iniustitiam esse diuitias, quæ possessorem reddunt deteriore: at uiri fortes gloria uirtutis præmio contenti sunt.
- 14 Rursum quum Artoxerxes Persarum rex ipsi tria Daricorum milia misisset, Diomedonem
Integritas Cyzicenum asperius increpuit, si tantam nauigationem suscepisset corrupturus Epaminondam, eumque iussit hæc uerba ad regem referre: si fauet commodis Thebanorum, habiturus est Epaminondam amicum gratis: si minus, hostem. Quid hoc animo incorruptius, non alio spectante quam ad patriam commodam.
- 15 Quum Argiui Thebanorum essent socij, Atheniensium oratores in Arcadia missi uitu-
Integritas perarunt

perarunt utranque gentem, & Callistratus rhetor Orestem & Oedipodem ciuitatibus exprobrabat. Nam Orestes Argiuis fuit, Oedipus Thebanus. Interim surgens Epaminondas, Fatemur, inquit, apud nos fuisse qui patrem occiderit; apud Argiuos qui matrem necarit, sed eos qui hæc patrarunt nos expulimus, Athenienses receperunt. Tanto compendio conuitium retorfit in autores.

In Spartanos qui multa magnaque crimina Thebanis obijciebant, Hi nimirum fecerunt, inquit, ut breuiloquentia uti destiteritis. Solent Lacedæmonij de breuiloquentia gloriari, sed à Thebanis multis affecti calamitatibus, multa dicere coacti sunt, de illis conquerentes.

Posteaquam Alexandrum Phæacorum tyrannum Thebanis insensum, Athenienses sibi fecissent amicum ac socium, isque polliceretur illis, se perfecturum, ut minam carniui emerent semioholo: uidelicet significans se tantum pectus ac iumento adduciturum e præda; Epaminondas subiicit, At nos, inquit, Atheniensibus ad coquendas istas carnes ligna gratis suppeditabimus. Nam arbores ipsorum succidemus, si se plus satis admisceat nostris negocijs.

Quum studeret Boeotos, ocio dissolutiores, continenter in armis habere, simul ut Boeotia creatus est imperator, his uerbis illos adhortatus est, Posthac consultate uiri, nam si ego militia præfectus agam, uobis militandum est: adimens illis spiritum ocij sub tali imperatore.

Regionem quandam supinam & campestem belli orchestram appellabat, ueluti theatrum unde late pateret prospectus. Eam dicebat obtineri non posse, nisi manum semper scitiloro inferiam haberent. Nam quæ montibus cincta sunt, minore negotio tuemur. Campestris regio quoniam patet omnium incurfionibus, armis tuenda est.

Quum Chabrias circa Corinthum paucos Thebanos sub moenibus audius pugnantem prostrauisset, atque ob id trophæum erexisset, Epaminondas deridens hominem dixit: Hic sane decebat non trophæum, sed Hecataeum erectum esse. Veteres enim ante portas in triuijs congruerent Hecates imaginem statuere solent, uel ad indicandam uitam, uel in gratiam sepulcorum.

Cuidam nuntianti, quod Athenienses exercitum nouis instructum armis in Peloponnesum misissent. Quid, inquit, nunc igitur gemit Antigenidas, si Tellis nouas habet tibias? Tellis autem erat tibi cen pessimus, Antigenidas optimus. Significabat Athenienses frustra nouis armis instructos, quum his necerent uti.

Scutatum militem senserat à captiuo quodam magnam pecuniarum uim accepisse. Huic Epaminondas, Mihi, inquit, redde clypeum, tibi uero cauponam emito, in qua uitam degas. Posthac enim noles eodem modo subire periculum, quippe iam unis de numero diuitum ac beatorum. Recte indicauit, timidum, ut est in proverbij, esse Plutum. Magis enim metuit mortem, qui domi habet unde possit suauiter uiuere.

Interrogatus quem arbitrareretur ducem præstantissimum, seipsum ne, an Chabriam, an Iphicratem, Id, inquit, iudicatu perdifficile est donec uiuimus. Alludens ad illud Solonis, neminem dicendum beatum ante obitum. Quandiu uiuit homo, potest & ad meliora proficere, & ad deteriora degenerare.

Quum e Lacedæmone reuersus, cum suis collegis capitis postulareretur, ut qui præter legem, Boeotia præfecturae mehes quatuor adiecerat, iussit ut duces in ipsum reijcerent crimen tanquam ui compulsi. Ipse autem pro se dixit, se non habere sermones factis meliores: sentiens, ipsas res gestas seo patrocinari debere. Quod si, inquit, omnino dicendum est aliquid apud iudices, peto ut quum me occiderint, columna damnationis titulum inscribant, quo Græci uideant, quod Epaminondas Thebanos nolentes coegerit Laconicam, quæ per quingentos annos capi non poterat, ac Messenam incoluerat annis cccxxx, igni ferroque populari, tum Arcades inter se conciliare, resque illorum componere, denique Græcos libertati restituere. Nam hæc illo tum imperio gesta sunt. His auditis iudices discesserunt multum ridentes, ac nec calculos quidem de illo colligere uoluerunt. Quod totius causæ periculum à ducibus in se unum recepit, dubites humanius ne factum sit an animosius: simul autem docuit quantam fiduciam homini præstet egregiorum meritum conscientia.

In suprema pugna apud Mantineam fatiatus, delatusque in tentorium, uocauit ad se Daiphantum, post illum Iollydam: ubi audiuit eos uiros interisse, iussit omitti bellum

cum hostibus, quandoquidem iam exercitus duces non habebat: ac uerbis ipsa res testimonium præbuit, quod Epaminondas optime nosset ciues suos. Et hoc uidetur apophthegmatibus adiectum.

- 26 Meneclides inuidens Epaminondæ gloriæ, suavit populo ut pacem haberent bello potiore. Cui Epaminondas, Fallis, inquit, ciues tuos, qui oçij nomine eos ad feruitutem uocas. Pax enim bello paratur, nec eam tueri licet, nisi ciues sint ad bellum instructi.
- 27 Eidem exprobranti quod non duxisset uxorem, Nullius, inquit, consilio ò Meneclida, hac in re minus uti uelim quàm tuo. Notans illum quod uxorem haberet parum ferius quondæ famæ.
- 28 Rufus eidem obijcienti quod Agamemnonis gloriâ æmularetur, Falleris, inquit, nam ille totius Græciæ præsidij usus decem annis uix unam cepit urbem, ego unius huius uerbis præsidij, uno die profligatis Lacedæmonijs totam Græciam liberaui.
- 29 Ciuium suorum iniurias patientissime ferebat, dicens, esse nefas irasci patriæ: quemadmodum parentum iniurias ulcisci pietas uetat.
- 30 Pelopidæ increpanti quod nullos tolleret liberos, male in hoc cõsulens patriæ, Vide, inquit, ne tu peius consulas, qui talem patriæ filium relicurus sis. Habebat enim Pelopidas filium improbum & infamem. Mihi, inquit, Leuctrica pugna pro liberis erit, nunquam interitura. In hoc enim suscipiuntur liberi, ne pereat nostri memoria. At hoc melius præstant egregia facinora, nam liberi frequenter offuscant parentum gloriâ.
- 31 Quum sentiret uulnus esse letale, non prius ferrum eduxit, quàm audisset Thebanos uicisse, Tū satis, inquit, uixi, inuictus enim morior, & educto ferro protinus efflauit animam.
- 32 Valerius narrat illum quæsisse, an ipsius clypeus esset saluus: ut audiuit saluum, rogasset an hostes essent deuicti. Quum audisset penes Thebanos esse uictoriam, ita loquutum militibus, Non finis commilitones uitæ meæ, sed melius & altius initium aduenit. Nunc enim uester Epaminondas nascitur, quia sic moritur.
- 33 Quum illi per inuidiam & contumeliæ gratia sordidus quidam & contemptus magistratus delegatus esset à populo Thebano, non aspernatus est, dicens, non solum magistratum ostendere uirum, sed uirum uicissim ostendere magistratum: itaque gessit, ut deinceps tanquam honestum munus à multis ambiretur, quæ antea nihil aliud fuerit, quàm cura fordes & stercorea ex angiportis efficiendi.
- 34 Idem cuidam egeno mandauit, ut à quodam ex amicis ipsius talentum peteret, petijt & accepit. Amico percontanti quur id iussisset, Quoniam, inquit, ille quum uir sit probus inopta premitur: tu uero diues es, multa de publico depeculatus. Epaminondas ipse pauper hac ratione subuenit egeni. Bonorum enim probrum est, uirum probum egere necessarijs.
- 35 Tempore belli Leuctrici quum accepisset quendam strenuum uirum perisse morbo, Ocium per iocum dixisse fertur, Vnde fuit illi moriendi ocium in tantis negocijs: Frequenter autem non minima morbi pars est imaginatio metusue morbi. Hunc languorem solet excutere negociorum ardor.

PELOPIDAS

- 1 Pelopidas in præfectura rei militaris Epaminondæ collega, quum amici dicerent illi rei necessaria, uidelicet colligendi pecunias, nullam esse curam, ita per Iouem, inquit, necessaria, sed huic Nicomedi: ostendens hominem claudum ac mancum. Sensit fortibus uiris nihil esse opus pecunia.
- 2 Vxori quæ ipsum ad bellum proficiscetem rogabat multiebriter, ut serualet seipsum, Alij, inquit, ut isthuc faciant monendi sunt. Nam princeps ac dux hortandus est potius ut seruet ciues. Vox imperatore digna, citius est ciuium multorum salutem suæ unius incolumitati antepone.
- 3 Quum è militibus quispiam qui uiderat Lacedæmonios per angustias montium aduentare, dixisset Pelopidæ, Incidimus in hostes, Qui potius nos in illos, inquit, quàm in nos illi.
- 4 Ab Alexandro Pheræorum tyranno præter fœdera captus ac uinctus Pelopidas, conuita congescit in fœdis fragum: ut autem iratus ille dixit: mori properas. Admodum, inquit, quo magis in te exasperetur Thebanis, tuque citius des poenas uiolati fœderis, dijs pariter atque hominibus inuisus.

Thebe

Thebe tyranni uxor adiit Pelopidam, dixitque se mirari, quod uinctus esset tam hilaris, 5
At ego, inquit, magis te miror, quod non alligata feras Alexandrum. Liberi

Posteaquam Epaminondas Pelopidam liberum reduxisset, aiebat se gratiam habere 6
Alexandro, per quem experimento comperisset, se non tantum ad bellum, sed etiam ad mortem bene animatum esse.

Quum Pharsali congressurus esset cum Alexandro Pheræorum tyranno, milites ad 7
monuerunt, duplo plus Theffalorum esse cum Alexandro, quæ ipse Thebanos haberet, Tan 7
to, inquit, melius nobis erit, plures enim uincemus. Hoc & alteri cuidam adscribitur. Mortis con 7
temptus

De eo Plutarchus Symposiacõn lib. 2. refert quiddam perquam festiuum. Conui 8
uium agitans cum collegis ducibus, in fine conuiuij bibit acetum. Percontantibus num 8
id cõduceret ad sanitatem, Nescio, inquit, illud scio, bonum esse ad hoc, uti quis memine 8
rit domesticæ dietæ, siue domesticorum negotiorum: sentiens cõducere aduersus crapu 8
lam, & conferte sobrietati: simul indicans se domi parcissimo uictu agere solitum. Frugalitas

MANIUS CURIUS

Manius Curius nonnullis arguentibus quod ex agris bello partis partem exiguam uni 9
cuque militum distribuisset, magnam uero reip. optauit à dijs, ne quando existeret quisque 9
Romanus, cui ager exiguus uideretur, qui posset alere dominum. Sentiens eum non esse 9
Romano dignum nomine, qui plus appeteret quàm quod ad uictum frugalem satis est. Agri modus

Samnites posteaquam ab illo fuerant deuicti, uenerunt ad Manium Curium, ac ma 10
gnam auri uim offerebant, atque id temporis forte rapula coquebat ollis fictilibus. Respon 10
dit autem Samnitium legatis hunc in modum, Nihil opus est auro talem cœnantem cœnantem 10
sibi uero potius esse, autum possidentibus imperare, quàm aurum habere. Aurum spre 10
tum

C. FABRITIUS

C. Fabritius quum audisset Romanos à Pyrrho deuictos, ad Labienum uersus, Pyrrhus, 11
inquit, non Epirotæ uicerunt Romanos. Sentiens unius ducis ingenio uictoriam acceptam 11
ferri oportere, non uirtuti militum. Hoc pacto Romani nominis ignominiam eleuauit, qui 11
quum Epirotis essent uirtute superiores, hoc solo erant inferiores, quod non haberent du 11
cem Pyrrho similem. Dux egregius

Quum Pyrrhus pro redimendis captiuis multum auri misisset, aurum quidem non ac 12
cepit Fabritius. Postridie uero Pyrrhus maximum elephantum emisit, qui ignato Fabri 12
tio à tergo subito barriens apparet. Id ubi factum est, respiciens Fabritius ac ridens, Me, 12
inquit, nec aurum heri, nec hodie belua fecit attonitum. Sensit Pyrrhum hoc de industria e 12
gisse, ut quoniam auro bonisque uerbis deliniri non poterat, immani uoce beluæ terreretur. 12
Sed expertus est Pyrrhus animum undiquaque inexplugnabilem. Pugnabilis

Pyrrho uero hortanti ut Fabritius apud se ageret, imperij socius futurus, Ne tibi quidē 13
isthuc expedierit, inquit. Nam si Epirotæ nostrum utrunque pernorint, mihi regi quàm tibi 13
parere mallent. Fides in hor

Fabritio iam consuli misit epistolam Pyrrhi medicus, qua promittebat se regem uene 14
no necaturum si iuberet. At eam epistolam autote non prodito ad Pyrrhum remisit, iu 14
bens illum sibi cauere, qui pessimus esset iudex tum amicorum tum hostium. Sentiens eum 14
eos habere pro hostibus quos amplecti debebat si satis nouisset, & hos pro amicis duce 14
re, qui peius illi uellent quàm hostes. Stens

Cæterum ubi compertis insidijs Pyrrhus medicum egisset in crucem, Fabritio capti 15
uos gratis remisit. At Fabritius noluit eos gratis recipere, sed partem captiuorum nume 15
rum remisit, ne à Pyrrho proditi ueneficij mercedem accepisse uideretur, negans se hoc 15
indicium fecisse Pyrrhi causa, sed ne Romani uideretur dolis hostem occidere, ut qui uiui 15
bus superare non possent. Nihil gratis

FABIUS MAXIMVS

Fabius Maximus quoniam cum Annibale confligere detrectabat, sed mora copias il 16
lius & pecuniarum & commeatus egentes attenuabat, sequens illum per aspera montuo 16
saque, ac subinde obiter sese opponens, à nonnullis per ludibrium dicebatur, Annibalis pa 16
dagogus: hoc conuitio nihil commotus pergebat suum institutum sequi, dicens apud ami 16
cos, Qui dicitur conuitiaque metuat, eum sibi uideri timidiorum his qui fugiunt hostes. Sen 16
sit hoc turpius esse timiditatis uitium, quò leuius est periculum. Nihil autem leuius dicitis, 16
Contuita con 16
tempta

Tom. 4

u 3 quæ

- quæ qui formidat, quomodo sustinebit impetum hostium?
- 17 *Temeritas* Quum de Minutio illius collega, quoniam nonnullos hostes deiecerat, multus esset ortus rumor, tanquam de viro nomine Romano digno, ait, se magis secundam Minutij fortunam, quam aduersam pertimescere. Sentiens illius temeritatem periculofissimam esse reipub. quam si rerum successus attolleret, in extremum discrimen adducituram uniuersum populum Romanum, sed aduersis casibus futuram moderatorem.
- 18 *Facete* Paulopost quum Minutius hostium insidijs septus in summo esset periculo, ne cum suis copijs periret, Fabius e mote mouens exercitum uenit illi auxilio, multisq; trucidatis hostibus ipsum eripuit. Hoc factio Annibal ad suos dixit, Nonne uobis sæpenumero prædixi, fore ut illa montana nubes nobis aliquando tempestatem immitteret: Hoc Annibalis non Fabij dictum huc aliunde suspicor adscriptum.
- 19 *Contatio* Post calamitatem quam Romani acceperant apud Cannas, creatus imperator cum Claudio Marcello uiro audace, semperq; gestienti cum Annibale confingere, Fabius potius sperabat futurum, ut si pugna abstineret, Annibalis exercitus ductu temporis deficeret. Id sentiens Annibal, dixit, se magis formidare Fabium a pugna quiescentem, quam Marcellum pugnantem. Nec hoc est Fabij apophthegma, sed Annibalis.
- 20 *Error meritis condonatus* Miles quidam Lucanus delatus erat Fabio, quod noctu frequenter e castris clam excederet, amore cuiusdam foeminae. Fabius quum audisset illum alioqui in rebus belli præclarum esse uirum, iussit clam apprehensam mulierem quam amabat miles, ad se perducit: quæ simul ut adducta est, iussit accersi uirum, ad quem ita loquutus est, Haud clam nobis fuit, te præter legem militarem abnoctare a castris: at ne id quidam prius nos latuerat te probum esse militem: proinde errata ante bene gestis condonamus, ceterum post hac eris nobiscum: nam habeo fideiussorem, & productam mulierculam illi commendauit.
- 21 *Facete* Tarentinos Annibal præsidio imposito tenebat arce accepta, Fabius itaque dolo quam longissime exercitum suum abduxit ab urbe: quam ubi cepisset diripissetq; scilicet bæ percontanti, quid de templorum simulacris statuisset, Relinquamus, inquit, Tarentinis deos iratos.
- 22 *Castitia elusa* Quum M. Liuius sibi postularet acceptum ferri, quod Fabius cepisset urbem Tarentinam, uidelicet quod in arce præsidium habuisset: cæteris instantiam hominis deridentibus, Vera, inquit Fabius, narras: nam nisi tu ciuitatem amisisses, nequaquam ego recepissem.
- 23 *Consulatus maiestas* Fabio iam sene filius illius consul factus est, qui quum publicitus multis audientibus habuisset orationem, Fabius conscenso equo præcedebat. Quum autem iuuenis licentem misisset, qui patrem iuberet equo descendere, alij quidem factum hoc auersati sunt: at Fabius ab equo desilens, non habita ætatis ratione occurrit, ac filium complexus, Euge, inquit, fili, sapias qui intelligas quibus imperes, & quam magnum magistratum susceperis.
- 24 *Graviter* Quum Minutius gloriaretur, ipsius opera multum maiestatis Fabianæ dignitatis decessisse, Si sapieres, inquit Fabius, Minuti, reputares tibi cum Annibale certamen esse potius quam cum Fabio.
- 25 *Humanitas* Dicebat absurdum uideri, si cum equos & canes uenaticos familiaritate ciboq; cicure mus potius quam catenis ac uerberibus: homines feroces animo, non humanitate ac beneficis nobis conciliemus, sed asperiores in illos simus quam agricolæ sunt in caprificos ac malos syluestres & oleastros, qui has non protinus excidunt, sed insitione docent mitescere.
- 26 *me* Fabius Max. congiariorum exiguitatem notans, dixit non esse congiaria, sed heminaria. Congiaria dicuntur dona quæ dantur populo. Congius autem mensuræ genus est, qua multo minor est hemina. Ad mensuram igitur alludens, negauit esse congiarium, sed heminarium.
- 27 *Victor eius* Annibal a Minutio quem insidijs obsederat, per Fabij copias depulsus, ubi redisset in castra dixisse fertur, Eo prælio a se uictum Minutium, se autem a Fabio fuisse superatum: uidelicet ex eadem pugna uictus & uictor redijt. Perierat enim Minutius, nisi Fabius succurrisset.
- 28 Quum Marcellus aliquot diebus continenter cum Annibale conflixisset uario Marte, dixit

ANNIBAL

- dixit Annibal, sibi rem esse cum hoste, qui nec uictus nec uictor nosset quiescere.
- Quum Fabius simili arte recepisset Tarentum, quali Annibal ceperat. Et Roma, inquit Annibal, suum habet Annibalem.
- 30 *Militaris sero* Quum Romanorum legati conditiones pacis retulissent apud Carthagenenses, & Gisco quidam ausus esset suadere bellum cum Romanis redintegrandum, Annibal indigne ferens, hominem imbellem de rebus arduis loqui, adhuc dicentem e suggesto deturbauit. Hoc factum tam uiolentum in libera ciuitate demirante & indignante multitudine, Annibal conscenso suggesto dixit, neminem mirari debere, si qui a primis statim annis Carthaginem reliquisset: interim ætatem omnem in bellis & armis transegisset; minus nosset urbanas consuetudines: hoc præfatus pacem suadere cepit, & persuasit.
- 31 *Lachryma sero* Quum adesset dies quo primam pensionem exigebant a Pœnis Romani, totus populus ad tributum mentionem ingemuit, at Annibal interim effuse risit. Ea de re increpatus ab Asdrubale Hedô, negauit eum risum fuisse gaudentis, sed aliorum seras & inanes lachrymas deridentis, quæ nunc in leuiore malo manarent, quum antea potius manare deberint, quo tempore Romani classes, arma, & amplissimarum uictoriarum spolia Pœnis detraherent, ac leges uictis imponent.
- 32 *Vti uictoria* Quum Annibal apud Cannas felicissime pugnasset, amicis sua dentibus ut fugientem hostem insequens in urbem irrumperet, non obtemperauit. Quam rem Barcha Carthagenensis adeo indigne tulit, ut exclamarit, Vineere scis Annibal, uictoria uti nescis. Hoc dictum T. Liuius tribuit Maharbali.
- 33 *Exercitus præda aptus* Annibal Gisco nunciante sibi admirabilem uideri Romanorum instructorum ad pugnam numerum, Imò aliud, inquit, mirabilius te fugit. Quidnam hoc esset sciscitauit Gisco, Quod ex tam numerosa, inquit, hominum multitudine nullus appellatur Gisco, ducis iocus multum timoris detraxit, multumq; alacritatis addidit militibus.
- 34 *Exercitus præda aptus* Idem profugiens apud Antiochum regem agebat. Is ostendit illi suum exercitum barbarico apparatu magnifice instructum, sed ad prædam magis quam ad bellum. Hæc omnia quum diligenter esset contemplatus Annibal, rogauit Antiochus, num hæc omnia satis essent futura Romanis. Tum Annibal, Plane satis arbitrator, etiam si uatissimi sint Romani. Lusit Pœnus ab inexpectato: rex de prælio sciscitabatur, iste respondit de præda. Quid enim aliud est miles imbellis, auro, argento, cæterisque rebus ad prædam inuitantibus instructus?
- 35 *Odiu periti* Idem adhuc puer, quum quaereretur de finiendo odio inter Romam & Carthaginem, pedem infixit solo, ac puluere suscitato tum demum finem belli fore dixit, quum altera pars in habitum pulueris esset redacta. Agnoscas ingenium exitio Romanæ gentis natum.
- 36 *Præstantia* Inter Scipionem Africicum & Annibalem ortus est sermo de præstantia ducum. Quumq; Scipio rogasset quem primum esse censeret, respondit, Alexandrum Magnum quem secundum, Pyrrhum Epirotarum regem: quem tertium, seipsum nominauit. At quid, inquit Scipio, si me uicisses? Tum, inquit, me neq; secundum, neq; tertium, sed omnium primum censuisssem.
- 37 *Odiu periti* Annibal bibiturus uenenum quod in eum usum paratum habebat, dixit, soluamus in genti cura populum Romanum. Aut, ut Liuius refert, Soluamus diutina cura populum Rom. quando mortem senis expectare longum censeret. Id postremo male habebat hominem, quod Romanis iam non possit aliquo pacto molestus esse.
- 38 *Voluptas et mollitudo* Post uictoriam Cannensem, si Annibal recta petisset Romam, poterat in Capitolio prædere, sed frui quam uictoria maluit, Campaniam ac Tarentum peragrare: ubi mox & ipse & exercitus ardor adeo elanguit, ut uerissime dictum sit, Capuam Annibali fuisse Cannas. Siquidem inuictum Alpibus, indomitum armis, Campania sole, & Baia fontibus calidis tepentes subegerunt. Refert Florus.
- 39 *Ocium sapientis* Scipio senior si quando uacans a negocijs bellicis in literis uersaretur, dicere solet, se nunquam minus esse ociosum, quam quum esset in ocio. Sensit se id temporis non dare animum ocio aut uoluptatibus, sed reipub. commodis multa suo cum animo tractare.
- 40 *u 4 uirginem* Posteaquam Carthaginem Nouam, quæ erat Hispanorum, armis ceperat, milites quidam uirginem

uirginem eleganti forma captam adduxerunt, eiq; tradiderunt. Hic ille, libeter acciperem inquit, si priuatus essem, non imperator. Iuuenis insigni puellae forma corrumpti non potuit, quo minus meminisset quid deceret imperatorē. At multi sunt hodie, qui ob hoc ipsum sibi credunt tum licere, tum decora esse omnia, quod sunt imperatores.

Fiducia euentus 3 Rursum quum obsideret oppidum humili loco situm, prominente illic Veneris templo, iussit illuc profiteri uadimoniam, tanquam tertio post die ius ibi redditurus. Et quod se facturum praedixit, fecit urbe capta: tanta erat uictoriae fiducia.

Miles dicto audiens 4 In Sicilia percontanti cuidam, qua re fretus classem educere pararet in Africam, ostendit uiros armatos trecentos sese exercentes, praeterea turrim excelsum mari imminentem, & ait, Nullus horum est, qui non conscensa turri semet in mare praecipitaturus sit, si iussero: sentiens non perinde referre, quam numerosam educas multitudinem, modo fortis dux educat exercitatos & dicto audientes.

Animus praesens 5 Vbi traiecit in Africam, ac terra potitus hostium castra concremasset, Carthaginenses missis legatis foedus cum Scipione pepigere, pollicentes se & elephantos & naues, & pecunias duros. Caeterum posteaquam Annibal ad nauigasset ex Italia Carthaginem, coepit illos conuentorum poenitere, eo quod iam animum recepissent. Id audiens Scipio, negauit se etiam si ipsi uellent, pacta seruaturum, nisi prius imperatis adderent talentorum quinque milia, hoc nomine quod Annibalem accersissent.

Humaniter et gratie 6 At posteaquam Carthaginenses ui adacti legatos de foedere ac pace ad Scipionem mississent, iussit eos qui uenerant protinus abire, tanquam non audire eos, priusquam L. Terentium ad se perduxissent. Erat autem Terentius Romanus, uir probus & humanus, qui in bello captus a Poenis detinebatur. Quem ut adduxerant, Scipio pro tribunali sedens hominem apud se collocauit, moxq; auditis legatis bellum dissoluit. Porro Terentius tanti beneficij memor triumphantem Scipionem sequebatur pileatus, uelut illius libertus: quin & Scipione mortuo ad exequias multum exhibuit, aliaq; ad funeris celebritatem pertinentia studiose procurauit. Sed de his postertus. Hic in Scipione quidem habes exemplum beneficij candide simul & honorifice collati, in Terentio uero memoriam animi spectamen.

Frenum receptum 7 Posteaquam Romani traiecerant in Asiam aduersus Antiochum regem, isq; legatos ad Scipionem de pace misisset, Id, inquit Scipio, prius factu oportuit, non nunc, quum & frenum & sessorem recepisti. Alludit ad apologum de equo & sessore, notio rem quam ut hic sit commemorandus.

Fiducia meritorum 8 Senatus decreuerat, ut pecunias sumeret ex aulario: at quum quaestores ariarum negarent se eo die aperturos. Ipse, inquit, aperiam, quando mea causa claudatur, qui tanta pecuniarum ui repleuerim ariarium. Vacua non clauduntur, eo Scipio per iocum dicebat, sibi hoc laboris suscipiendum ut aperiret, qui fuisset in causa ut tam diligenter clauderetur, ut quaestores diei spatium quaerere ad recludendum. Exemplum ingentis fiduciae meritis quaesita.

Fiducia meritorum 9 Quum a Petilijs tribunis plebis, multis nominibus accusaretur apud populum Romanum, nihil ad crimina respondit, tantum hoc dixit, Hoc die Quirites Annibalem & Carthaginem deuicit: proin ipse sumpta corona in capitolium ascendo Ioui Opt. Max. sacrificaturus: si quis de me suffragium ferre uelit, ferat. Haec loquutus ascendebat ad Capitolium relictis accusatoribus, nondum perorata causa. Tantum ualeat egregiorum in rempub. meritorum fiducia, ut repente iudicij rigor uersus sit in ouationem, & reus pro supplice egerit triumphantem.

Generose 10 Scipio Africanus quibusdam calumniantibus, quod parum strenuus pugnator esset, Imperatorem, inquit, me mater, non bellatorem genuit. Significans, in imperatore plus habere momenti solertiam ac prudentiam in consilijs, quam uires in praesilijs.

Clementer 11 Idē dicere solebat, hosti non solum esse danda uia fugienda, uerum etiam munitenda: docēs moderandam esse uictoriam, nec saeuendum in eos qui contra ferre arma destitissent.

Ignaua 12 Idem militi cui scutum erat elegantius ornatum, Non miror, inquit, quod scutum tanta cura ornaris, in quo plus habeas praesidij quam in gladio: significans illum ignauum militem. Clypeus tuetur, sed gladius fortitudinis organum est. Quamquam hoc idem de altero Scipione narratur inferius.

Idem

Idem dicere solet, ij quibus sunt equi ferociores tradit eos domitoribus, ut his facilio tribus possint uti. Sic homines secundis rebus effrenatos, sibiq; praesidentes tanquam in gyrum rationis ac doctrinae duci oportere, ut perspecta rerum humanarum imbecillitate, uarietateq; fortunae, reddantur moderatiores.

Dicere solet, in re militari turpe uerbum esse, non putare: quod alijs in rebus interdum locus datur male instituta posterioribus consilijs melioribus corrigere: caeterum quae ferro peraguntur, ea non oportet temere aggredi, quod hic error ferē est in emendabilis. Idem dictum locum habet & in his, quae semel facta mutari non possunt, ut in ducenda uxore, in sacris ordinibus.

Cum hoste dicebat non esse consilium, nisi aut inuitaret occasio, aut urgeret necessitas: quod incogitantis sit, opportunitatem oblatam negligere, & extremae ignauiae sit, tum non praestare fortem animum, quum audacia spem praebet incolumitatis, formido lositas nihil aliud quam certum prouidit exitium.

T. QUINTIUS

T. Quintius ab ipso protinus initio clarus fuit, ut prius quam esset edilis, aut tribunus militum, aut praetor, consul factus sit. Porro missus imperator aduersus Philippum, suauiter ut uentiret in colloquium. At quum Philippus posceret obsides, eo quod ille multis Romanis comitatus esset, ipse uero solus: ut solus sis, inquit Quintius, ipse fecisti, qui amicos & cognatos tuos occideris.

Vbi Philippum bello uicerat, in Isthmijs praeconio iussit euulgari, se Graecos suae libertati suoque iuri permittere. Quotquot autem Romani temporibus Annibalis capti seruiebant apud Graecos, quum horum singulos Graeci quingentis drachmis emissent, gratis Quintio donarunt: qui & ipsi Romae triumphantem Quintium sequuti sunt pileati, quod facere solent in seruitute manumissi. Et hoc admiror a Plutarcho inter apophthegmata commemorari.

Achaes meditantem expeditionem aduersus insulam Zacynthiorum, monuit ut cauerent, ne more testudinum caput extra Peloponnesum proferentes, ueniret in periculum. Testudo enim intra testam tutissima est.

Quum Antiochus rex cum numerofo exercitu uenisset in Graeciam, omnesq; reddidisset atronitos & militum numerus & armaturae uarietas, Quintius hoc sermone metum ademit Achaes: Quum, inquit, essem in Chalcide coenans apud hospitem meum, mirabar carnium copia, quum essent omnia tecta niue: at hospes respondit, ea omnia nihil aliud esse quam suis domesticae carnes, tantum apparatu & conditura diuersa. Ne uos igitur, inquit, ad miremini regis copias, quum auditis hastatos, cataphractos, pedites, equites & sagittarios. Nam hi omnes Syri sunt, armatura inter se differentes.

In Philopœmenem Achaorum ducem, qui multos haberet equites & armatos, sed per cuniarum indigus, ita ludebat: Philopœmen, inquit, manus habet & crura, uentre non habet. Ac tali quidem specie corporis erat Philopœmen. Quintius autē equites ac pedites armatos, manus & crura ducis appellabat: sed quoniam non habebat quo aleret militem, negabat illum habere uentrem.

C. DOMITIUS

C. Domitius, siue, ut Liuius lib. 7. decad. 4. Cn. Domitius, quē Scipio maior pro se Lucio fratri in bello aduersus Antiochum legatum dederat, ubi cōtemplatus esset hostium phalangem, exercitus praefectis hortantibus ut confestim aggrediretur, negauit tempus sufficere ad hoc, ut tot milibus trucidatis ac direptis impedimentis, in castra reuersi suararent corpora. Sed hoc ipsum postridie se tempestiue facturū dixit. Ac postero die congressus quinquaginta milia trucidauit. Vir strenuus non dubitauit de uictoria, spatium modo temporis gerendae rei par eligebat.

P. LICINIUS

P. Licinius consul, imperator equestri pugna superatus a Perseo Macedonū rege, bis mille & octingentos milites amisit, partim interfectos, partim captos. Vbi uero post pugnam Perseus mitteret oratores acturos de foedere ac pace, Licinius qui uictus erat, uictori praescripsit, ut si pacem uellet, quae haberet in sua potestate, daret in fidem Romanorum. Ne calamitas quidem fortissimi uiri spiritus potuit imminuere. Nec ignorauit

ignorauit Perseus quibus cum uiris ipsi res esset, eoq; fecit uictor quod uicti solent facere.

PAVLVS AEMYLIVS

- 8 Paulus Aemilius quum iterum peteret consulatum, repulsam tulit: ceterum quum bellum aduersus Perseum ac Macedones, imperitia segniciq; ducum in longum ducere tur, eidemq; consulatum detulissent, negauit se illis habere gratiam: nō enim se ob id tum designatum impetratorem, quōd ipse desideraret imperium, sed quōd ipsi imperatorem.
- 9 E foro domum reuersus quum filiam puellam nomine Tertiam reperisset lachrymantem, rogauit quid haberet. Illa respondente, Perseus nobis interfijt: Id erat nomen catelli, quem puella habebat in delicijs: Sit felix, inquit, o filia, omen accipio: moxq; in bellū profectus pulcherrimum de hoste triumphum egit.
- 10 In exercitu uero quum multam confidentiam ac loquacitatem comperisset militū officia ducum sibi uindicantium, resq; non necessarias curatum, iussit illos quiescere, nec aliud quicquam agere, quam ut enses suos acuerent, cetera sibi fore curae. Nocturnas autem excubias iussit illos sine lanceis & gladijs agere, quo nimirum adempta spe depellendi hostem, tanto acrius pugnarent cum somno.
- 11 Quum per loca praeurpta irrupisset in Macedonia, uidissetq; instructam hostium aciem, exhortante Nalica ut protinus inuaderet hostem, Facerem, inquit, si tuae essem aetatis, sed multarum rerum experientia prohibet, ne ex itinere statim cum instructa acie congrediar.
- 12 Deuicio Perseo, quū epulum exhiberet uictoriale, dicebat, eiusdem esse artis & aciem bene instruere, & conuiuium exhibere: illam ut hostibus sit quam maxime formidabilis, hoc ut amicis sit iucundissimum.
- 13 Quum Perseus caprius deprecaretur, ne in triumpho duceretur, Istuc, inquit, in teli tum erat: significans, illi licuisse in bello perire, aut certe uincere.
- 14 Ex pecuniarum infinita ut reperta in castris hostium, ipse quidē nihil sibi sumpsit, Tiberoni tamen genero phialam pondere quinq; drachmarum, fortiter gestae rei praemium dedit. Atq; hoc primum aut argenteum uasculum in Aeliorum domū fuisse ingressum. Meminit huius Plinius lib. 33. cap. 11. quanquam ait fuisse duo pocula.
- 15 Ex quatuor liberis masculis quos susceperat, duos antea dederat in adoptionē. Ex duobus autem qui remanserūt in familia, alter quinq; ante triumphum diebus interfijt, annos natus quatuordecim: alter quinto post actū triumphum die, annos natus duodecim. Ob id populo lucum ac mœtorem cum illo iungente, ipse prodians ad multitudinem, dixit, se post tam cōtinuos rerū successus aliquid magni mali a fortuna expectasse: se uero nunc de patriae incolumitate securum esse factum nihilq; timere periculi, posteaquam fortuna prospere gestarum rerum inuidia in suā domū impingente, ipse pro omnibus depulset.
- 16 Vxor erat illi Papyria, Masonis uiri consularis filia, quam quum longo tempore domi habuisset, exq; ea pulcherrimam sobolem sustulisset inclytum illum ac maximum Scipionem Aemilianum, repudiavit, & amicis diuortium uehementer dissuadentibus, porrexit calceum dicens, Hic calceus nonne nouus est, nonne pulcher est? at nemo uestrum nouit quā pedem meum torqueat.
- 17 Perseo sese ad uictoris pedes abijcēti, uocesq; degeneres emittēti, Quir, inquit Paulus, fortunam crimine liberat, sic te gerens, ut superiore etiam fortuna uidearis indignus: Quir meam dedecoras uictoriam, ac rerum a me gestarum gloriam obscuras, tam abiectum te demonstrans, ut indignus appareas, quem populus Romanus haberet hostem?
- 18 Idem dicebat, imperatorem, si minus aetate, certe moribus senem esse oportere: sentiens, non esse praecipitanda cōsilia, quod solent iuuenes, sed moribus utendum esse senilibus.
- CATO SENIOR
- 1 Cato Senior in concione suaturus de frumēto uiritim diuidendo, ita praefatus est: perdifficile esse ad uentrem auribus carentem uerba facere: uentrem dixit quod ageretur de populi uictu.
- 2 Atebat se mirari, quomodo seruari possit ea ciuitas, in qua plures ueniret piscis q; bos. Præcipuus luxus olim erat in piscibus, unde legimus nullum sex milibus emptum.
- 3 Obiurgans aliquando summam uxorum impotentiam, Omnes, inquit, homines uxoribus dominantur, nos omnibus hominibus; nobis autem uxores; hoc modo colligens mulieres

mulieres esse rerum omnium dominas.

Dicere solet, se malle pro collato beneficio nullam reportare gratiam, quam pro maleficio perpetrato non dare poenam. Significans nihil esse periculosius impunitate, quam semper ad deteriora inuitat.

Idem dicebat, se omnibus peccantibus ignoscere, praeterquam sibi ipsi. Multum distulit illi Meuiō, qui carpens alios, sibi cōdonabat omnia. Sibi ignoscit, quem non poeniter admittit: de se poenas sumit, qui cura pensat quod incogitantia commissum est.

Exhortans autē magistratus ad sumendas poenas de his qui delinquent: dicebat eos qui maleficos prohibere possent nec facerent, lapidandos esse: sentiens illos de uniuerso populo pessime mereri, quōd ad scelera licentiam inuitarent improbos.

Atebat sibi magis placere iuuenes qui rubescerent quam qui pallecerent, quōd rubor arguat probam indolem, pallor non item.

Dicebat sibi inuisum esse militem, qui ambulans moueret manus, pugnans moueret pedes, clariusq; sterteret quam inclamaret: pessimum autem imperatorem, qui sibi non posset imperare.

Maxime existimabat oportere unumquemq; seipsum reuereri, quōd nullus unquam a seipso discedat. Ita fieret, ut quicquid alijs testibus non auderemus facere, idem solos facere puderet.

Conspiciens multorum erigi statuas, Malim, inquit, ut de me quærant homines, quam obrem Catoni non sit posita statua, q; quare sit posita: sentiens se malle res praclaras gerere, ut olim scientes illum promeruisse statuam, mirentur non esse positam.

Admonebat ut qui potentes essent, parce uterentur sua potestate, quo semper uti possent: sentiens potentiam clementia comitateq; fieri diuturnam, ferocia breuem.

Qui uirtutē honore suo fraudarent, eos dicebat ipsam uirtutē a iuuentute auferre: sentiens praemij animos iuuentū ad uirtutem accēdi, que si detrahas, ipsa uirtus elanguescit.

Magistratum aut iudicem dicebat, nec pro iustis o randū, nec pro iniustis exorandum. Sensit culpam esse iudicium, si ut iusti æqui sint orandi sunt, quum oporteat ultro fauere bonis: pro iniustis orare fortassis humanitatis est, at exorari, est a iustitia deflecentis.

Iniuriam etiam si facienti nihil adferat periculi, uniuersis tamen periculosam esse dicebat: sentiens impunitæ iniuriæ exemplum omnibus minari iniuriam. Et enim si liceat impunè lædere, nullus erit tutus ab improborum uiolentia.

Senectuti quum multa adfint probra, dicebat non esse addendum malitiæ dedecus: sentiens senectutem multis nominibus uulgo male audire, ueluti quū audit deformis, edentula, lusciosa, imbecillis, obliuiosa, indocilis: Hæc ferre satis est, ut non accedat crimen improbae uitæ, quod omnibus quidem scēdum, sed sentiscēdissimum. Alij narant hoc ab illo dictum in senem obuium uitæ contaminatæ. Ne aetatis tuæ malis addas turpitudinem.

Iratum ab insano nulla alia re differre dicebat, quam mora temporis: sentiens irā esse breuem insaniam.

Eos qui fortuna moderate sobrieq; uterentur, dicebat minime peti inuidia. Non enim inquit, nobis, sed bonis quæ nos circumstant inuidēt homines. Externa bona extra hominem sunt, at insolenter utendū uitium intra hominem est, qui eo sibi constant inuidiam, modo uitetur uere sunt inuidiosi.

Qui in rebus ridiculis fertam operam ponerēt, eos dicebat in serijs fore ridiculos: significans assuetos ridiculis, ob habitum collectum, in serijs negocijs ita se gerere, ut nō solum rideantur, sed etiam derideantur.

Praclaras actiones aiebat praclaris uerbis occupandas, ne a gloria defluant. Argutius est quod uertit Philelphus, aliud, ut opinor, exemplar sequutus, Honestas actiones honestis actionibus occupandas; hoc est, beneficia beneficijs addenda, ne si definamus benefacere, obsolecat priorum benefactorum memoria.

Ciues incusabat, quōd semper iisdem committerent magistratum, Videmini enim, inquit, aut uilem habere magistratū, aut iudicare paucos esse dignos magistratu. Quorum alterum erat male sentire de publica potestate, alterum erat male sentire de ciuibus.

Quendā qui agros marī uicinos ob luxum uendere coactus est, aiebat se mirari, quasi plus posset q; ipsum mare: quod enim illud uix paulatim alluebat, ille facile deuorarat.

Censuram

- 22 **Seueritas** Censurā petens, quum ceteros competitores uideret supplices populosq; blandientes, ipse clamabat, populo opus esse medico austero ualidisq; remedijs; proin eligendum, non qui iucundissimus esset, sed qui inexorabilis. Atq; hæc dicens ante omnes censor creatus est. Agnouit populus morbum suum, eoq; Cato plus ualuit obiurgando, q̄ ceteri blandiēdo.
- 23 **Vox in bello** Quando docebat iuuenes intrepide pugnare, sæpenumero dicebat, uerba plusquam gladium, & uoces plusquam manum hostes in fugam uertere, attonitosq; reddere. Notabat militem in prælio mutum esse, sed atrocibus dictis, clamore, uultusq; truculentia terrere hostem.
- 24 **Argute** Bellum gerens cum his, qui Bætium fluuium accollit, quum in discrimen adductus esset propter hostium multitudinem, & Celtiberi quidem offerrent suppetias, si daretur ta lenta ducenta, Romani uero non sinerent illum mercede pacisci cum barbaris; dixit errare Romanos, eo quod si uicissent, reddituri fuerint non de suo, sed de bonis hostium; si uicti fuissent, iam non fore, nec a quibus peteretur, nec qui peterent.
- 25 **Abstinentia ducis** Quamuis autem complures urbes cepisset, tamen aiebat se hisce diebus quos inter hostes egit, nihilo plus sumpsisse, quam quæ ex hostium agris comedisset bibissetq;.
- 26 **Reditus è bello** Quum cuidam militum argenti libram distribuisset, ait, Satius esse multos habentes argentum, q̄ paucos habentes aurum è militia domum redire. Nam duces non alia re q̄ gloria auctos è prouincijs redire oportere. Sensit rem sat feliciter gestam, si tanta militum multitudo redeat incolumis, ut ex distributis manubijs exigua portio ad singulos redeat, potius q̄ si multis desideratis pauci redeant ex præda locupletiores. Quoniam autem rerum prospere gestarum gloria redit ad duces, hac portione par est illos esse contentos, si uemultum sit prædæ, siue parum.
- 27 **Seueritas** In militia quinq; famulos habebat, quorum unus tria captiua corpora emit. Quod ubi sensit rescisse Catonem, priusquam in eius conspectum ueniret, se ipsum laqueo præfocauit. Adeo quæstum oderat in milite, adeo uentiam desperabat qui peccauerat. Nec hoc uil detur apophthegma.
- 28 **Senes negligēti** Hortante Scipione Africano, ut Achæorum exulibus opitularetur, quo illis in suam patriam redire liceret: simulabat eius rei sibi nullam esse curam. Ceterum in senatu quum hac de re multa uerba fierent, assurgens ait: Perinde quasi nihil habeamus quod agamus, sedemus de feniculis aliquot Græcis disputantes, utrum à nostris an illius regionis uestigionibus efferantur.
- 29 **Latinus Græce** Quum Posthumius Albinus historiam Græce cōscripisset, & ob id uentiam peteret ab auditoribus, Cato irridens, Danda, inquit, erat uentia, si Amphictyonum decreto coactus Græce scripisset. Hoc aliquando secus narrant Gellius & Macrobius.
- 30 **Populus quælis** Populum Romanum gregi pecudum conferre solebat, quæ singula nemini obtemperrant, uniuersæ autem gregis ducem sequuntur. Sic & nos, inquit, quos nemo uestri priuatim in consiliū adhibere uellet, ab his hic cōgregati uos agi duciq; sinitis. Notans populum, quod deterrimis committeret magistratus.
- 31 **Honos alit uirtutem** Aiebat populum Romanum nō tantum purpuræ, uerum etiam uirtuti plurimum conducere. Quemadmodum enim tinctorum eum potissimum colorem inducūt, quo uident homines maxime delectari: ita iuuentus ad ea studia potissimum incumbit, quibus populus defert honores. Honos enim non solum alit artes, uerum etiam uirtutem. Hoc pacto monebat populum, ut magistratus his demum committerent, qui de se uirtutis specimen dedissent: ita fore ut quàm plurimi sese ad egregia studia conferrent.
- 32 **Consilium optimum** Hortabatur iuuenes ut qui uirtute & æquitate ad dignitatem peruenissent, ne turpiter ad deteriora degenerarēt: in ambitu ac uolentia, ad meliorem frugem se referrent: ita futurum, ut & illi gloriam auerent, & hi benefactis maculam abolerent.
- 33 **Modus in honoribus** Qui magistratum eundem frequenter ambirent, eos dicebat uelut ignaros uitæ, ne aberrarent liciores qui præcederent semper querere. Solent enim liciores præire magistratum, non ut uiam ostenderent, sed honoris gratia.
- 34 **Filius improbus** In inimicum quendam probrosæ uitæ, Huius, inquit, mater quum deos orat ut sibi filius sit superstes, non precatur, sed imprecatur: sentiens illam & sibi & reipublicæ precari in magnum malum.
- 35 Quum Eumenes rex Romā uenisset, & à senatu honorifice exceptus, clarissimorum ciuium

ciuium frequentia stiparetur. Cato nō dissimulabat tantum Romanorum erga illum studium sibi suspectum esse, ipse uitans regis consuetudinem. Hoc quibusdam admirantibus ac dicentibus, Eumenem uirum esse probum; ac amico in populum Romanum animo, Sint ista uera, inquit, attamen illa belua natura ferox canis est: sentiens omnes reges, urcui que pro tempore simulent, natura tyrannos esse; ac Democratia infensos. Romæ autem regis nomen erat inuisissimum.

Dicebat ideo sibi ab inimicis consilari inuidiam, quod quotidie noctu surgens rei fami liaris rationibus neglectis reipub. consulere: notans ingratitude populū.

Quum tres essent designati qui legati proficiscerēt in Bithyniam, quorum unus podagra teneretur, alter caput haberet uulnerib. confossum, tertius uacordia laborare uideretur, Cato ridens dixit, Populi Rom. legationem nec pedes habere, nec caput, nec cor.

Quum impetratum esset de restituendis Achæorum exulibus, Polybius & hoc ad se rogatus retulit, ut restitutus apud suos pristini honores ac magistratus redderetur. Hic Cato pusilla cura rogatus sententiam dixit, Polybius idem facere uidetur quod fecit Vlysses, qui Cyclo pelus speluncam repetere uoluit, quo pileum & cingulum que illic per obliuionem reliquerat recipere: significans, abunde multum esse, quod exulibus datus esset in patriam reditus, esseq; periculum ne dum pristinos honores repetunt, etiam à reditu excludantur.

Aiebat stultos prudentibus plus adferre utilitatis, q̄ prudentes stultis. Prudētes enim dum facile uident errata stultorum, eaq; uitant, fieri cautiore: stultos non item quæ prudentibus recte fiunt, quia non uident, posse imitari.

Videns quendam uehemēter obesum, mirabatur cui usui tale corpus esse posset reip. cuius inter guttur & inguen omnia uenter occuparet.

Lurconi cuidam ambient inter Catonis familiares recipi, negauit, dicens se cū eo non posse uiuere, qui plus saperet palato quàm corde.

Amantis animum dicebat in alieno corpore uiuere: quod hodie quoq; celebratur, animam illic potius esse ubi amat, quàm ubi animat.

Tria per omnem uitam accidisse dixit, quorum pœnitūisset: primum, si quid arcani fecerit: minā credidisset: secundum, si quopiam nauigio uectus esset quod pedestri itinere peruenire licuisset: tertium, si quis dies ipsi per negligentiam absq; fructu effluxisset.

Ad tribunum plebis qui uenefici infamia laborabat, iniquam ferentem legem, Adolefcens, inquit, nondum scio utrum haurire quod temperas, an approbare quod scribis detur: sentiens & legem quam parabat, exitiosam esse reipublica.

A quodam multis nominibus infami uexatus. Impar mihi, inquit, tecum certamen est. Nam ut tibi & male audire & maledicere facillimū ac promptissimū est, ita mihi male dicere in sua uae, male audire insolitū.

Apud Athenienses quum quæcunq; Cato breuissimo sermone expedierat, ea uix longo uerbosum ambitu redderet interpretes, dictum est, Græcis orationem è labijs, Romanis ex corde proficisci.

Adolefcēs quidam patris uita defuncti inimicum mox in ius uocauit ultusq; est, quem Cato obuam comiter amplexus. Sic oportet, inquit, non agnis hedisue, sed è malorum lachrymis ac damnationibus parentum exequias celebrare.

Quum quidam Catoni dixisset, Eamus deambulatum: & adolefcēs quidam interpellasset dicens, Quid opus erat de? Imo, inquit Cato, quid opus erat ter? Vna literula muta, significauit ipsum potius esse suu peruacaneum in uita, quàm de, in uerbo.

Cato percussus ab eo qui arcam ferebat, quum baiulus diceret, caue, rogauit nunquid aliud ferret præter arcam. Nam quod ad arcam attinebat, seruum erat dicere, caue. Similiter uit itaq; se moneri de alio quopiam onere q̄ de arca, unde cauēdum esset. Simile est quod de Diogene trabe icto retulimus.

Cato senior quibusdam efferentibus hominem inconsulte audacem, & in rebus bellis strenuum, ait plurimum referre, utrum quis uirtutem magno asstimet, an uitam non magni faciat: sentiens, non eos statim esse fortes, qui quouis modo uitam contemnunt, uera sed qui tantū faciunt uirtutem, ut huius gratia uitam alioqui charam negligat. Nam semet in uitæ discrimen conijcere, aut infelicium est, & quos uita iam tædet, aut immanium & beluis simulum.

⁵¹ *Profusio* Cato in Albidium qui luxu facultates prodegerat, deniq; & adēs deuorarat, nouissime confequitum incendium, quod reliquum erat absumpsit, ita iocatus est, ut diceret eū fecisse proteruiam. Id erat priscum sacrificij genus, in quo si quid superfuisset, seruari religio erat, sed igni cremabatur.

⁵² *Seuere* Catulus Cenfor Catonem sibi arctissima iunctum necessitudine rogauit, ut quendam ipsius iudicio obnoxium, erat enim quæstor, missum faceret. Ille hunc in modum respondit, Turpe est nos qui iuuentuti recte instituendæ autores esse debemus, à licitoribus irrideri nostris. Negauit asperius quod iniuste petebatur.

⁵³ *Spes fallax* De spe sic prædicasse narratur autore Plutarcho, quod quæ magna essent, pusilla faceret: quæ pusilla, prorsus nulla: sentiens, opinor, de periculis. Victoriæ spes extenuat omnia quæ solent à bello detertere.

⁵⁴ Commemorantur eiusdem quædã uelut oracula de re rustica. Dicebat fortissimos uiros ac strenuissimos milites, ex agricolis gigni, minimeq; male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re rustica operæ parcas, in agro emendo minime. Quod male emptū est, semper pœnitet. Agrum paraturos ante omnia intueri oportet aquarum uim & uicinum. Aestimare oportet quomodo niteant contermina. Malus est ager cum quo dominus lucrat. De bono domino melius emitur fundus. Agro ut homini quauis sit quæstuosus, si idem sumptuosus sit, non multū superesse. Idē interrogatus quis esset certissimus quæstus, respondit, Si bene pascat, quis proximus, si mediocriter pascat, quid tertium, si bene uestiat, quid quartum, respondit, arare. Cuiusdam autem subijcētī quid cœnerare, quid inquit, hominem occideret. Dixit agricolam oportere uendacem esse non emacē. Fundum in adolescentia sine contatione conferendum, non nisi consito agro ædificandum, ac tum quoq; contanter: optimum esse aliena insania frui. Eum qui bene habitat, sepius uentitare in agrum, frontemq; domini plus prodesse q̄ occipitium. Hunc agri modum seruandum, ut neq; fundus uillam quærat, neq; uilla fundum. Satius esse minus ferere, & minus arare. Latifundia perdidisse Italiam. Villicū q̄ proximum domino cordi esse debere, & tamen sibi metipsum nō uideri. Coli rura ergastulis pessimum esse, ut quicquid agitū à desperatis. Nihil minus expedire, quàm agrum optime colere.

⁵⁵ *Patienter* Quum Catoni causam in foro agentī, Lentulus attracta pingui saliuā in mediam frontem quantum poterat expuisset, absterxit Cato faciem ac dixit, Affirmabo omnibus Lentule: falli eos qui te negent os habere. Os habere negatur quos nihil pudet id quum eo facto maxime declarasset Lentulus, tamen Cato ludens proficitur illi esse os, nō quod erubesceret, sed quod ore multam purulentiam eiacularetur.

⁵⁶ *Superstitio irrisa* Quidam mane surgens reperit caligas à foricibus arrosas: hoc ostento turbatus, cōsuluit Catonem quid mali portenderetur. Ille uero, Non est, inquit, ostētum quod forices arrosauerunt caligas, sed si caligæ arrosissent forices, id demum fuisset ostentum.

⁵⁷ Dicere solet, pecuniam pedibus compensari: sentiēs, ni fallor, sumptuosum esse ad uillam procul distitam crebro proficisci, sed hoc impendij pedibus pensari, si dominus impiger pedes inuisat fundum suum. Refert M. Tullius in oratione pro L. Flacco.

CATO VTICENSIS

¹ *Taciturnitas* Quum Catoni qui post dictus est Vticensis, etiā num puero uitio daretur taciturnitas, Nec enim cum pueris exercebatur, nec à quoquā audiri uolebat, ait, Carpent taciturnitatem, modo uitam probent. Et addidit, Tum demū abrumpan hoc meum silentium, quum ea loqui potero, quæ sunt indigna silentio.

² *Iuste* Quū partes in conuiuijs sortirentur, nec illi fauisset fors, amicis hortantibus ut primus omnium caperet, *ὁ κερλεύς*, inquit, *ἔχει ἀλόους ἀφροδίτης*, id est, nō decet inuita Venere. Tam natura iustus erat, ut præter sortem amicorum fauore noluerit uti. Veneris iactus felix erat in talis.

³ *Consul ridiculus* Quum M. Tullius Murenā defendens, multa false diceret in paradoxa Stoicorū, ridētibus cæteris tandem & Cato exhilaratus, proximis dixit, Dij boni, quā ridiculum habemus consulem. Stoicorum philosophiam Cato præcipue sequebatur, puer nactus huius sectæ præceptorem.

⁴ *Leniter* Quum in senatu de Catilinæ cōiuratione tractaretur, reddita sunt Cæsari litera. Id ubi leniter sensit Cato, suspicans à cōiuratis uenire, clamare cœpit ut palam recitaretur. Id ne fieret, Cæsar

Cæsar Catoni literas tradidit. Erant autē ab Scriuisa Catonis sorore, amatoria, parumq; pudica. Eas ubi legit Cato reiecit in Cæsarem dicens, Accipe ebrie. Nec aliud loquutus redijt ad sermonem intermissum.

Horrensus à Catone petijt, ut Portiam filiam suam Bibulo nuptam sibi traderet in matrimonio, pollicens se marito redditurum simulatq; ex ea prolem suscepisset. Id quum multis rationibus illi persuasisset, Cato respondit, se quod ad ipsum attineret libenter gratificaturum amico, uerum hoc non audere à Bibulo petere. Tum Hortensius nudans animum suum, petijt Martiam ipsius Catonis uxorem. Iam enim sibi Cato ademerat mariti prætextum. Assensus est Cato, ut id fieret uolente patre coniugis. Ipsosq; Carone præsentē facta sunt sponsalia.

In forum ueniens cum Thermo conspicatus Castoris templum armatis occupatum, omnemq; fori aditus à gladiatoribus oblidit, ipsumq; Merellum unā cum Cæsare, Oti midum, inquit, hominem, qui aduersus unum tantam armauit multitudinem.

Pompeius quo suam factionem redderet firmiorem, per Munatium petijt, ut Cato nepotium duarum alteram sibi, alterā filio suo daret; Cato iussit reuersum Munatium Pompeio renunciare. Se quidem per mulieres capi non posse, beneuolentiam tamen illius sibi gratam esse, amicitiam etiā, quæ quauis affinitate firmior esset, polliceri, si que reip. conduceret, sequeretur. Cæterum aduersus rempub. nunquam daturum oblidet. Neptes in matrimonium dadas, oblidum nomine signans. Sunt qui narrant non neptes, sed filias in matrimonium à Pompeio petitas.

Munatio quærenti quod in Cypro Catonem adire cupiens, parum ciuilitate reprobus esset, quum nihil esset negocij, sed inus cum Canidio fabularetur, sic se purgauit, ut diceret se uereri, ne, iuxta Theophrasti sententiam, nimia amicitia causam aliquando daret odio.

Laudatus à senatu quod populi tumultū oratione sua prorsus sedasset, At ego, inquit, uos P. C. nequaquam laudo, qui me prætorem in tanto periculo defueristis.

Cato ipso die comitiorum quem dātū ē sponsoribus damnauit, ac pecuniā illi traditam in alium transtulit. At populus admiratus Catonis iustitiam, damnato pœnam remisit, dicens satis dedisse pœnarum, quod à Catone damnatus esset.

Multis P. Sulpicij ingrati tudinem incusantibus, quod Catoni de se optime merito opus uisisset se competitorē, Cato sic excusauit, dicens minime mirandum, si quod quis maxime bonum duceret, id alteri nollet concedere.

Quum Cæsar Ariminum occupasset, & ad Pompeium summa rerum in urbe translata esset, Cato dixit, Si mihi ista prædicēti credidissetis P. C. nec unum nunc timeremus, nec ab uno spes nostræ penderent.

Quum Pompeio res infeliciter cederent, & ad Cæsarem inclinaret uictoria, Cato dicebat, in rebus diuinis multū esse caliginis, quod Pompeio præter ius agentī fuissent omnia prospera, causam reip. tuenti nihil succederet.

Quum deploratis rebus amici hortarentur Catonem, ut ad Cæsaris clementiam confugeret, respondit, uictorum esse, & eorum qui deliquissent supplicare. Catonem nec uictum nec captum esse, qui se per omnem uitam inuictum præstitisset, ac Cæsarem honestate iustitiæq; longe superasset. Cæsarem potius uictum captumq; esse, qui bellum quod diu negasset se moliri aduersus patriam, nunc id egisse conuictus esset. Proinde pro se Cæsarem orarent qui uellent, pro Catone neminem orare debere.

Quum M. Octauius duas habens legiones haud procul ab Vtica, à Catone postularet ut inter ipsos de imperio statueretur, Cato legatis nihil respondit, uerū ad amicos cōuersus, Quis iam miretur, inquit, rem male gestam esse, quū in ipsa morte in nostris uideatis dominandi cupiditatem: Significans ambitione ducum bellum infeliciter cessisse.

Quum in senatu pro uictoria quā Cæsar ex Vlipetis Tendarisq; Germanis retulerat, de supplicatione decernēda ageretur, sententiā dixit, Cæsare hostibus esse dedendum quo Romana ciuitas à perfidia expiaretur, deinde execrationes in autorem uerterent.

Rursus quum in senatu Pompeio, cui parum aliō qui fauebat, decerneret imperium, dixit, talium uirorum esse, ingentia reipub. inferre mala, eademq; depelleret; tempore cōsiliū accomodans.

SCIPIO MINOR

- 1 Scipionem minorem narrant annis quinquaginta quatuor quibus uixit, nihil emisse, nihil uendidisse, nihil edificasse, libras autem argenti triginta treis, auri duas in ampla domo reliquisse, idque quum potius esset Carthagine, militesque ditasset plus ceteris ducibus omnibus. *Frugalitas*
- 2 Polybii sequens praecepta, dabat operam ne quando e foro rediret domum; priusquam sibi quocumque modo quempiam eorum in quos incidisset familiarem & amicum reddidisset: sentiens, nullam esse homini possessionem meliorem. *Amici*
- 3 Iuuenis etiamnum tantam habebat opinionem fortitudinis & prudentiae, ut Cato senior interrogatus de his qui apud Carthaginem militarent, in quibus erat & Scipio iunior, Homerico uersu responderit, *Catonis testimonium*
Ille sapit solus, uolitant alij uelut umbrae.
De Tiresia dictum est apud Homerum Odysseae 2.
- 4 Quum Romam uenisset, reuocatus est ab exercitu, non ut ipsi gratificaretur, sed quod per illum cito Carthaginem se capturos esse crederent. *Vilitas*
- 5 Posteaquam sese intra muros urbis receperat, Carthaginensibus ex arce sese defendentibus, ac Polybius suaderet ut in mari, quod interiacebat non ualde profundum, murices spargeret ferreos, aut tabulas aculeatas iniiceret, ne transmissio mari hostes pro aggeribus pugnarent: aiebat esse ridiculum, quum moenia tenerent, & intra urbem essent, dare operam ne cum hostibus confingerent. *Fortiter*
- 6 Vbi ciuitatem comperit statuis deorum Graecanicis, ac monumentis e Sicilia deportatis differant, per praconem edixit, ut qui illarum essent urbium agnoscerent illa ac referrent domum. De pecunijs uero nec seruum nec libertum passus est quicquam capere, ac ne emere quidem, quum alio qui quislibet passim ferrent agerentque. *Honos artis habitus*
- 7 C. Lelio quem inter amicos maxime charum habebat, consulatum ambiens quum faueret, percontatus est Qu. Pompeium nepotem, an & ipse consulatum peteret. Credebatur autem is Pompeius tibicinis esse filius: quum Pompeius negasset se petere, quin etiam polliceretur se Lelium ambientem deducturum ac simul cum illo ambiturum suffragia: dum circumire candidatum, ac ciuium prehensare dextras. Ob id ceteris indignantibus, Scipio ridens: Na, inquit, nos egregie stulti sumus, qui perinde quasi deos precaturi simus non homines, iam dudum tempus terimus, tibicinem expectantes. Solet enim in sacris tibicen dare signum comprecandi deum, quasi iam adesset. *Racete*
- 8 Ap. Claudio qui Scipioni in ambienda censura competitor erat, iactante se, quod ipse citra nomenclatorem ciues omnes nominatim salutaret, quum Scipio propemodum nosset neminem. Vera narras, inquit Scipio, nam mihi studio fuit, non ut nossem multos, sed ne cuiquam essem ignotus. Nomenclatorum laus est, quam plurimos nosset: at egregij ducis est ob egregia in rebus merita, nulli ciuium ignotum esse: iussitque ciues quum bellum esset cum Celtiberis, a quibus ambo fuerant in bellum missi, uel legatos, uel tribunos militum testes ac iudices utriusque uirtutis statuerent, qui et bello interfuissent. *Nobilitas uera*
- 9 Censor creatus adolescenti cuidam equum ademit, quod eo tempore quo Carthago oppugnabatur splendide coenatus libum in urbis similitudinem figuratum, cui Carthagini nomen indiderat, conuiujs diripiendum proposuisset. Iuueni uero causam sciscitante, cur equo priuatus esset, Quoniam, inquit Scipio, me prior Carthaginem diripuisti. *Gloria*
- 10 C. Licinium praetereuntem quum uidisset, Hunc, inquit, uirum scio peierasse, uerum quoniam nullus illum defert, non possum simul & accusator esse & iudex. Sit hoc in censo fore moderationis & iustitiae exemplum. *Iudex non accusat*
- 11 Quum iam tertium a senatu fuisset emissus, quo ut tradit Clitomachus, Vrbes atque homines cernat bene legibus actas, utque gentium, ciuitatum, ac regum inspector esset: posteaquam peruenit Alexandriam, nauis egressus, capite pallio tectus incederet, Alexandrini undique accurrentes flagitabant ut caput nudaret, faciemque id desiderantibus ostenderet. Quum se nudasset, clamore & plausu testati sunt gaudium suum: quumque rex Alexandria uix interim ob delicias ac mollicie corporis aequaret Romanos incedentes, Scipio uoce submissa Panatio insurrexit in aurem

in aurem. Iam, inquit, Alexandrini non nihil ex nostra peregrinatione fructus ceperunt, quibus per nos contigit uidere regem ambulantem. Nam Athenatis ex autoritate Posidonij scribit, Ptolemaeum perquam obeso corpore, nunquam antea pedibus ambulasse.

Erat illi peregrinationis comes unus amicus Panctius philosophus, famulus quingentorum uno peregre defunctio, quoniam alium nolebat emere, e Roma accersit qui defuncti locum impleret. *Frugalitas*

Quum Numantini uiderentur inexpugnabiles, ut qui multos Romanorum duces superassent, populus Scipionem iterum consulem fecit ad suscipiendum hoc bellum. Caeterum quum multi gestirent exire in militiam, idque senatus fieri uetuisset, quasi Italia futura esset deserta, ac ne pecunias quidem ex aulario sumere passus est, sed uectigales prouentus quorum tempus nondum excesserat assignauit. At Scipio pecunijs quidem sese negauit egere, suas enim & amicorum satis futuras. De militibus negatis questus est, bellum enim esse difficile. Quod si priores, inquit, ob hostium fortitudinem toties uicti fuerunt, difficile bellum est, quia cum talibus pugnandum erit: sin ob ciuium nostrorum ignauiam, aequae difficile est, quia talium opera in bello sumus uisuri.

Posteaquam uenit in castra, multamque illic licentiam, lasciuiam, superstitionem ac luxum offendisset, diuinos ac sacrificos cum lenonibus protinus eiecit: quin & uasa omnia iussit amoliri, excepta olla, uero & poculo fictili. Ex argenteis, poculum librarum non amplius duarum permisit, si quis habere uellet: balneis uti uetuit. Qui ungerentur iussit ut ipsi sese fricarent: lumentis enim, quia manibus carent, opus esse alio a quo fricentur. Edixit ut milites stantes pranderent obsonium non igni coctum, coenarent autem discumbentes, panem, aut pulcem solam, & carnes assas siue elixas. Ipse uero sago circumtectus obambulabat per exercitum, dicens, se lugere exercitus dedecora.

Quum Memmij cuiusdam tribuni militum iumenta intercepisset, uasculis lapideis refrigerando uino paratis, ac poculis Thericleis, hoc est, operose factis onusta, Mibi quidem inquit, ac patriae dies triginta, tibi ipsi uero per omnem uitam, quum talis sis, te ipsum inuictilem reddidisti. Significans, bellum quod pro patria gerebatur, mensem fortasse duraturum. Parum autem esse quod tum militem praestaret inutilem, sed multo grauius, quod si pergeret esse talibus moribus, perpetuo ciuis inutilis esset futurus. *Luxus damna*

Alteri cuidam scutum pulchre ornatum ostentanti, Scutum quidem, inquit, o iuuenis bellum est, at decet uirum Romanum in dextera potius quam laeva spem collocare. Clypeus enim sinistra geritur, gladius dextra.

Cuidam uallium gestanti, qui se dicebat onere uehementer premi, Nihil mirum, inquit, quando ista ligno magis quam gladio fidis. Significans, ideo uallium plus habere ponderis, quia plus apud illum ualere. Quod si gladijs fiderent milites, nihil esset opus uallis. *Valli fiducia*

Quum uideret hostes despondere animum, aiebat sese ut tuto uinceret mora temporis emisse, addens bonum ducem perinde ut medicum, non nisi in extrema curatione ferrum adhibere. Nihilominus per occasionem adortus Numantinos, terga illos dare ne caedere compulit. *Vincere sine ferro*

Quum seniores Numantini uictis suis ignauiam exprobrarent, qui nunc eos fugissent, quos toties in fugam uerterant, Numantinus quidam respondisse fertur: Nunc quidem oues eadem sunt, sed alius pastor: Significans, Scipionem ducem esse causam mutatae fortunae bellicae, licet isdem essent milites. *Dux omnia fert*

Numantia capta, quum iterum triumphasset Scipio, incidit illi cotrouersia cum Caio Graccho, tum pro senatu, tum pro belli socijs. Id moleste ferens populus, tumultuabatur: Scipio uero concensu suggesto, Me, inquit, nec castrorum uociferatio unquam terruit, nec tumultus hominum terreat, quibus Italiam scio non matrem esse, sed nouercam: Significans eos qui publicis patriae commodis obstreperant, non esse uere Italos, sed alienigenas. Valerius refert illum dixisse, nunquam eos metuam solutos, quos huc alligatos adduxi. Denotans eos adductos fuisse captiuos, qui in uictorem ferocirent.

His uero qui Graccho aderant uociferantibus, occidendum esse tyrannum. Merito, inquit Scipio, qui patriam oppugnant, me prius uolunt e medio sublaturum. Neque enim Romanam posse cadere stante Scipione, neque Scipionem uiuere collapsa Roma. In hoc catalogo multa admixta sunt, quae non sunt apophthegmata.

22 *Moderate* Scipio Africanus consulatum appetebat, uerum ubi sensit Pompeium amicum alij fauere candidatis, ipse a petitione desistit, dicens, eum consulatum sibi non tam gloriae futurum si adipisceretur, quam molestum & inauspicatum, si refragante Pompeio consequeretur. Maluit consulatum cedere, quam amicum perdere. Vide num hoc dictum sit de Scipione Africano Metello, & Cn. Pompeio.

23 Quum in Africa Pompeij partes sequutus res parum prospere gessisset, & Hispaniam petens intellexisset nauim qua uehebatur ab hostibus captam, gladio praecordia sua transuerberauit. Deinde Caesarianis militibus quaerentibus ubi est Imperator, Imperator, inquit, bene habet. Suprema uox morientis declarauit animum meliore fortuna dignum. Et hoc dictum uideatur de Scipione ultimo, cognomento Metello.

CAECILIUS METELLVS

1 *Argute* Caecilius Metellus, quum loco munito cogitaret ad mouere exercitum, ac centurio dixisset ipsi, Si decem modo hominum iacuram facere uelis, capies locum: Interrogauit eum, num ipse de numero decem unus esse uellet. Hoc & alteri tribuitur.

2 Tribuno militum cuidam e iunioribus percontanti Metellum quid esset facturum, Si eius rei, inquit, scirem mihi tunicam esse consciam, exutam in ignem coniecissem.

3 *Similitas a ro go deponenda* Quum Scipioni uiuenti fuisset inimicus, mortem tamen illius grauer tulit, iussitque filios ut subeuntes pheretrum funus Scipionis efferrent, addens, se Romanae ciuitatis non mine gratiam habere dijs, quod Scipio apud alios non esset natus. Sentiens, Romana futuram fuisse incolumem, si talem ducem habuissent hostes. Similitatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

C. MARIVS

4 *Improbatur* C. Marius obscuro genere natus, facinorum militarium commendatione ad rempublicam accessit. Ac primam maiorem petijt adilitatem. Vbi sensit ea spe frustrari sese, eodem die minorem ambiijt: & hac frustratus, haud tamen desperauit, se Romanae ciuitatis primatem fore: docens quantum in rebus humanis ualeat improbitas.

5 *Curatio morbo grauior* Quum in utroque crure uarices haberet, nullis uinculis alligatus praebuit sese medicose curandum, ac nec suspitio emisso, nec adductis supercilij, chirurgi curationem pertulit. Ceterum quum medicus ad alterum crus transiret secundum, uetuit dicens, curationem non esse tanto dignam cruciatu.

6 *Seuere & pudice* Lulius Marius ex sorore nepos, quum Marius iterum consul esset, uim admouit militi cuidam adolescenti, nomine Trebonio: at is Lulium interfecit. Id factum multis incusantibus, non inficiatus est adolescens se ducem suum interfecisse, sed causam addidit ac probauit, Marius itaque cum iussisset ad ferri coronam, pro facinore in bello praclare gesto dari solitam, Trebonio imposuit: graui exemplo monens ceteros, ne simili modo tentaret adolescentium pudicitiam, quando non solum absoluit, uerum etiam coronauit eum, qui & imperatoris cognatum, & ducem suum ferro necasset.

7 *Sitis* Quum castrametatus esset aduersus Teutonas, in loco qui minimum habebat aquae, militibus dicentibus se sitire, ostendit illis flumen proxime hostium uallum habens. Illinc, inquit, uobis potus sanguine uenalis est. At illi iusserunt, ut se quod uellet duceret, donec illi quidam haberent sanguinem, nec totus adhuc praesenti diriguisset.

8 *Arma non au diunt leges* Mille Camerinos, qui se in bello aduersus Cimbricos strenuos uiros praestitissent, honore Romanis aequauit, idque praeter omne ius. Ad eos uero qui factum hoc reprehendebant, respondit, se ob armorum strepitum legum uocem exaudire non potuisse.

9 *Retorum* In bello ciuili quum fossa cinctus obsideretur ab hostibus, contumit sese, tempus expectans opportunum. Popedio autem Siloni dicenti, Si magnus es imperator o Mari, descende in conflictum, Immo tu, inquit, si magnus es imperator, coge me nolentem ad certamen uenire.

CATVLVS LVCTATIVS

10 *Callide* Catulo Lucratio in bello Cimbrico iuxta flumen Athesim exercitum habente, quum Romani uiderent barbaros transire conantes, retrocesserunt, quando quidem illorum imperum sustinere non poterant: ipse celeriter sese ad fugiendum primos contulit, ut non hostes fugere, sed ducem sequi uiderentur. Hoc strategema est, non apophthegma.

C. POPILIVS

C. Popi

C. Popilius missus erat ad Antiochum regem, epistolam ferens a senatu, qua iubebatur exercitum ex Aegypto abduceret, nec Ptolemaei filios orphanos regno spoliaret. Quum uero rex illum per medium exercitum ad se accedentem procul humaniter saluasset, non resalutato rege literas reddidit, quibus lectis quum Antiochus diceret se consulaturum, daturumque responsum, Popilius uirga quam tenebat ducta linea cinxit regem, dicens, Hic igitur stans consulta & responde. Omnibus uiri spiritum admirantibus, postea quam Antiochus spondidisset se facturum quae Romanis uiderentur, ita demum saluta uit illum & amplexus est Popilius.

LVCVLLVS

Lucullus quum in Armenia cum decem milibus armatorum, & mille equitibus aduersus Tigranem tenderet, centum quinquaginta hominum milia habentem in exercitu, pridie nonas Octobres, quo die prius Scipionis copia deleta fuerant, quodam admonente, quod Romani diem illum ut nefastum & inauspicatum metuerent, Ergo, inquit, hodie alacriter pugnemus, ut hunc quoque diem ex nefasto funestoque Romanis hilarem & auspiciatum reddamus.

At quum Romani cataphractos praecipue formidarent, bono animo illos esse iussit: plus enim negocij futurum in spoliandis illis quam in uincendis. Significans, plenam armaturam nihil profuturam hosti in pugna quum esset ignauus, sed uictori profuturam ad praedam. Quumque primus in collem ascendisset, speculatus hostium tumultus exclamauit, Vicinus commilitones, simulque impetu facto in hostes, quum nemo irruentis impetum sustineret, quinque tantum Romanos qui ceciderant, amisit, hostium uero centum milia trucidauit.

Lucullus imperator ad direptionem incitantibus, dixit, se malle unum militem Romanum ex hostium manibus eripere, quam uniuersas hostium fortunas sibi uindicare.

Archelao qui iterum a Mithridate defecerat, asseueranti, si in Ponto Lucullus conspiceretur, fore ut omnia subderentur imperio Romano: respondit Lucullus, Non cedo Archelae uenatoribus audacia, ut relictijs feris ad uacua illorum iustra progrediar. Ita enim Mithridates Pontum reliquerat.

Romani quum in pugna cum Tigrae, hostium peditum centum milia trucidassent paucis equitum fuga seruat, quum ex ipsis non amplius centum essent uulnerati, interfecti quinque, dicebant sese erubescere, quod in tam uilia mancipia strinxissent ferrum.

Quum ceconomus Lucullo cenam modestam apparatusset, acersitum obiurgauit: illo dicente, non putabam sumptuoso apparatu opus esse, quum solus esses cenaturus, Quid ais, inquit Lucullus, an ignorabas apud Lucillum hodie cenaturum Lucillum?

Quum Graecos quosdam per dies aliquot magnifice traxisset, atque illi dicerent, se mirari quod tantum impendiorum sua causa faceret, Non nihil, o hospites, uestra causa, sed maxima pars Luculli gratia.

SYLLA

Sylla cognomento Felix, inter felicitates suas, duas praecipuas ducebat, alterum quod Pium Metellum haberet amicum, alterum quod urbem Athenarum non subuerneret.

Quum Sylla defectus necessarijs cogere etiam dijs dicata tangere, Caphim amicum cum Delphos miserat, ut pecunias ac donaria ad se perferret. Quibusdam uero dicentibus, intra templum auditum citharae sonitum, quod ostentum interpretabantur, quasi Apollo citharcedus indignaretur, Caphis audita perscripsit Sylla: cui facete rescripsit Sylla, Quin tu Caphi potius interpretaris istud esse signum gaudentis & exultantis dei, quam indignantis? Itaque perinde ut deo hilariter tribuente, tu quoque bono animo pecunias accipe.

Quum ad sociale bellum magnis cum copijs missus esset, circa Limernam e uasto terra hiatu magnus ignis emicuit, cuius flamma ad caelum pertueniens consistit. Id uates interpretati sunt quod uir bonus, aspectu eximius & admirandus, principatum adeptus praesentibus turbis ciuitatis liberaturus esset. Hoc audito Sylla, Ille, inquit, ego sum. Nam illi erat peculiare, comam habere auream, ignique concolorem: nec se ait suae uirtutis pudere, qui res tam multas tamque praecelas gessisset.

Quum milites in bello sociali Albinum uirum praetorij fustibus mactassent, Sylla tam

atrox facinus impunitum reliquit, dicens se illis posthac promptioribus usurum in praesentibus, dum peccatum fortiter gerendo rem studerent pensare.

Militariter 23 Quum Athenienses ad Syllam duos trësue misissent de pace tractaturos, atque illi nihil adferrent quod ad incolumitatem ciuitatis faceret, sed Theseum, Eumolpum, & res aduersus Medos gestas uerbis inanibus factarent, Abite, inquit, ô beati, istasq; orationes uobiscum referre: non enim discendi cupidus huc missus sum à populo Romi, sed ut rebelles subuertam.

Animose 24 Apud Orchomenum quum milites longius euagarentur, ordinibusq; perturbatis furgam caperent, Sylla ex equo desiliens, arrepto uexillo in hostem conuolat, ita uociferans, Mihi quidem, ô Romani milites, hic pulchrû est mori: uos interrogati quo loco ducem uestrum amiseritis, memineritis dicere, apud Orchomenum. Hac uoce suos reuocauit.

Victor ferrox 25 Quum Mithridates Syllæ processisset obuiam, dextramq; porrexisset, Sylla non resalutauit, sed percontatus est, num à bello desisteret his cõditionibus, quas cum Archelao pactus esset. Obticescente Mithridate, Quibus pace opus est, inquit Sylla, eos priores loqui conuenit, uictori silere satis est. Rursus quum Mithridates uarijs coloribus excusaret que gesta fuerant, Olim, inquit, audiui, nunc experior te singulari eloquentia præditum, qui tam nefarijs factis colorem inuenire potueris.

Providentia 26 Lucius Sylla cognomento Felix, quum cogitaret de occidendo C. Cæsare, amicis ne id faceret dehortantibus, indignum enim esse talem necare puerum, Desipitis, inquit, si in hoc puero non uidetis multos inesse Marios. Deprehedit in eo excessam indolem nullis honoribus satiamdam, ut qui uix dum pubescens sacerdotium ambierit. Idem populum Romanum subinde monere solet, cauerent puerum male præcinctum.

M. ANTONIUS

Filius patri similis 1 M. Antonius filium habebat ex Fulua. Is puer Philotæ dederat ingentem uasorum uim: quæ quum ille recusatet accipere, metuens ne pater tantam filij liberalitatem non probaret, Quid times, inquit puer, accipere? An nescis eum qui dat, filium esse Antonij?

Liberalitas 2 Ipse Antonius quum esset prodigiose profusus, dicere solet, Amplitudinẽ imperij Romani non per ea quæ acciperet, sed per ea quæ daret illustrari. Ea uox excelsi animi uidei poterat, nisi ab Antonio fuisset profecta.

Libere 3 Geminus in Græciam profectus ad Antoniũ, quonia suspectus erat Cleopatraz, quod eõ uenisset Octauiaz causam acturus, diu repulsus ac uarijs modis delusus, tandẽ in cõuuiuiõis causam aduentus dicere, ita respondit, Cætera, inquit, Antoni sobriaz sunt orationis, nec huius tẽporis, uerũ illud unũ & sobrius & ebrius scio, bene successura omnia si Cleopatra remittatur in Aegyptum. Moxq; Romam se recepit, metuens sibi ab Antonio. Nã Cleopatra in cõuuiuiõ gratias egit, quod rẽ aperte dixisset, nulla usus circuitione. At sic agere gratias erat minari malum. Sciebat Geminus quàm esset illis inuisa ueritas.

In terrestri prelio apparet uirtus 4 Quum Antonius appareret classe cum Cæsare confligere, quidam tribunus militum uir fortis, & armis exercitatus, Antonio prætereunti corpus suum multis cicatricibus insignitum ostendit, dicens, ô imperator, qui his uulneribus aut huic gladio parum fidis, in lignis fragilibus spem reponis? Sine Phoenices & Aegyptij classe pugnent, nobis Romanis terram da, in qua consueuimus uel hostem uincere, uel mortem oppetere.

Mors spontanea 5 Cleopatra metuens Antoniũ salutem, confugit in monumentum demissis cataractis, militiq; qui dicerent, illam spontanea morte perisse. Id credens Antonius, & ipse sibi paratis adferre uim, dixit, ô Cleopatra, non doleo quod te caream, nam mox unã futuri sumus, sed quod ego tantus imperator fortitudine uictus sum à foemina. Victum se putabat, quod illa prior spontanea mortis gloriam occupasset.

Callide 6 Quum Augustus eã inuiseret, exigeretq; ab illa rationes, Seleucus unus è procuratoribus ipsius indicauit aliquid esse subtractum ab ipsa. Illa in procuratorem insiliit, & arrepto hominis crine crebris ictibus pulsauit os. Hæc quum Augustus ridens conatus esset inhibere, illa, An nõ, inquit, permolestum est, ô Cæsar, quum tu me digneris inuisere, seruos meos heram incusare, quod non nihil muliebrium ornamentorum subtraxerim, nõ ea quidem mihi, sed ut Octauiaz & Liuiæ munuscula dem. Hoc commento persuasit Cæsari se deuita cogitare, quum mori decreuisset.

CASSIUS

Cassius

Cassius etiamnum puer, Faustum Syllæ filium, inter æquales de patris monarchia gloria non tulit, sed colaphos impexit. Eius rei cognitionem quum Pompeius ad se receperisset, accitis ambobus pueris, Cassius ausus est dicere, Eia Fauste, aude rursus coram hoc ea uerba proferre, quibus iritatus in te fui, ut iterũ tibi percellam os. Inerat Cassio nauituum quoddam odium tyrãnidis, ut iam tum appareret illi non defuturum animum ad interficiendum Cæsarem.

Idem quum Rhodum insulam uicessisset, & in ingressu salutaretur rex atq; dominus, Nec rex sum, inquit, nec dominus, sed regis ac domini interfector.

M. CRASSVS

M. Crassus ille diues magnam seruorum turbam domi alebat, quorum præcipuam agebat curam, discentibus adstant, interdum & ipse docens eos, dicēs hanc oportere præcipuam esse patris familiæ sollicitudinem, quod sint rei familiaris animata instrumenta. Idem sensit Aristoteles.

Hæc uox probata est, sed illa damnata, quod negabat quenquã pro diuite habendum, quinon posset priuatis facultatibus legionem alere.

Aegre ferens Pompeio Magni cognomen delatum, decretumq; triumphum, Roma no cūpiam dicenti, iam adert Pompeius Magnus, Quantus tandem, inquit, sentiens illum corpore cæteris parem, animo nihilo maiorem.

Quum Pompeius & Crassus in consulatu collegæ decessuri essent magistratu, Cneus Autellius quidam subito in forum procurrrens clamauit, sibi uisum in somnis Iouem iussisse, ne prius se magistratu abdicarent, q̃ in gratiam redissent: Idẽ flagitate populo Pompeius nihil motus est, at Crassus surgens ultrò collegæ dextram porrexit, dicens, Nihil õ Quirites, me indignum facturum mihi uideor, si prior cum Pompeio in gratiam rediero, quem uos etiamnum impuberem Magnum cognominastis, cuiq; prius triumphum decreuistis, quam in senatum allectus esset.

In Parthos proficiscens quum Deiotarum extreme iam senectutis, nouam urbem condere uideret, Quid est, inquit, õ rex hoc rei, quod quum hora diei iam adfit duodecima, nouam urbem extruere institueris? Ad hæc arridens Deiotarus, Imõ qui tibi in mentem uenit imperator, ut quum haudquaquam sis ut uidetur matutinus, tamen in Parthos cū exercitu properes? Nam id temporis Crassus sexagesimum agebat annum. Hora quæ nobis duodecima est in meridie, olim erat extrema diei.

Quum Parthi per legatos denunciaissent, ut suaz ætati consulens à bello abstinere, insolenter respondit, In Seleucia istis mandatis respõsum dabimus. Hic Agis legatorum unus sublata manu mediam palmam ostendens, Prius, inquit, in hac manu nascetur senectus, quàm tibi Seleuciam conspiciendi sit futura potestas.

Conficturo cum Parthis exta è manibus deciderunt: hoc cæteris ut inauspicatũ ostentum interpretantibus, ac prælium dissuadentibus. Huiusmodi, inquit, incommoda multa nobis senectus adfert. At arma mihi nunquam è manibus ceciderunt.

Quum Publius Crassi filius fortissimè in bello & pugnasset & cecidisset, hostes caput iuuenis hastæ impositum gestantes proxime ad Romanos accedebant, insultantes rogantesq; quo genere iuuenis ille fuisset ortus: neq; enim fieri posse, ut ex patre tam ignaui & imbelli talis filius nasci posset. Hoc tam tristi spectaculo nihil commotus Crassus, per omnes ordines concionatus est clamans, Meus hic priuatus dolor est Romani, mea hæc calamitas, meus hic peculiaris luctus, cæterum publica ciuitatis salus & gloria in uestra incolumitate uestraq; uirtute sita est.

Marcello ac Domitio Pompeium in senatu rogantibus, num proximis comitijs petiturus esset consulatum, Forte, inquit, petam, forte non petam. Rursus idem percontantibus, A bonis, inquit, ciuibus petam, à malis nequaquam. Quum hæc responsa & ambigua & superba multos offenderent, Crassus idem percontantibus respondit, Si è repub. fore iudicauero, petam: sin minus, à petendo abstinabo.

SERTORIUS

Sertorius quum Pompeij milites uarie dispulsos superasset multis occisis, audissetq; aduentare Metellum cum alijs copijs, diremit prælium, reuocatisq; suis dixit, Ego puerum hunc nisi superuenisset anus illa, uerberibus castigatum domum remisissim: Pompeium

Pompeium pueri nomine signans, Metellum uetulum anus.

11 Idem saepe uictor ad Pompeium Metellumq; misit, offerens se paratum redire in urbem si sibi permitteretur, dixitq; malle se Romae ignobilissimū ciuem, quam exulem omnium altarum ciuitatum imperatorem nominari.

12 Admonere solet suos ne quid in conuiuiō praeter decorū uel fieret uel diceretur, praesertim à iurgijs & obscenitate tēperare. Nec ipse quicquā tale sustinebat uel audire uel uideat. M. BRVTVS

13 M. Brutus rebus in summam desperationem adductis, quū ē ducibus atq; amicis paucos apud se haberet, sublati oculis in caelum stellis plenum, dixit hunc uersiculum Graecum ē tragœdia quapiam, Id est,

Ὁ μὴ λάβοις, τῶνδ' ὀστέων ἡσυχῶν. Ne te latuerit ὀστέων ἡσυχῶν.

Ne te latuerit ὀστέων ἡσυχῶν.

Ne te latuerit ὀστέων ἡσυχῶν.

Velut imprecans Caesari uindictam à dijs. Volūmnis narrat illum & alterū dixisse carmen, sed negat se meminisse.

2 Quodam ex his qui aderant praecipuo, monente ut illinc fugeret Brutus, Prorsus, inquit, fugiendum, sed manibus non pedibus: significans morte spontanea uitandam Caesarianorum tyrannidem.

3 Quum inter coniuuratos deliberaretur, an unā cum Caesare occidendus esset Antonius, Brutus dissuasit, dicens, hoc negocium quod pro legibus ac iure susciperetur, oportere omni carere iniuria. Noluī uir optimus eadem in plureis proferri. At haec clementia male cessit illis.

4 Ultimum praelium initurus, dehortantibus quibusdam ne se tanto discrimini committeret, Hodie, inquit, aut recte erit, aut nihil curabo. Significans se aut uictorē fore, aut non uicturum. Mors autem adimit omnium malorum sensum.

5 Huius uxor Portia Catois filia, posteaquam sensit conspiratū de Caesare interficiendo, ea nocte quae praecessit diem in quo Caesar occisus est, egresso cubiculum Bruto, cultellum tonforium uelut unguium resacandorum gratia poposcit, eoque quasi forte de manibus elapso seipsam grauius uulnerauit. Mox Brutus clamore ancillarū in cubiculum reuocatus, obiurgare eam coepit, quod tonforis praeripisset officium. Hic illa clam marito, Non hoc, inquit, temere feci: nam experiri uolui, si quod constitutum est, parū cesserit ex sententia, quam aequo animo me ferro sim peremptura.

6 Idem dixit, sibi uideri eum aetatis florem male collocasse qui nihil negaret. Inutilis est uerecundia quae obstat quo minus negemus obsequium ad inhonesta uocanti.

APOPTHYGMATVM VARIE MIXTORVM LIBER SEXTVS

IN HIS quae sequuntur, clarissime adolescens, miraberis quaedam dicta, nec Scythias, nec Cyclopius digna: sed memento tum exceptis aliquot, non homines, sed mera portenta, rerum summam tenuisset siue quod tales militū temeritas ascisceret, siue quod immodica portestas, nisi adsit animus philosophiae praesidijs diligenter praemunitus, tales reddat. Quanquam & ab illis prodigiose malis quaedam dicta gesta sunt, non indigna imitatione. Postremo turpitudinis alienae species uelut in theatrū producta, deterret à uitijs, & ad uirtutum studium extimulat ingenia non omnino deplorata. Hunc igitur postremum librū puta esse mensae secundae bellaria, in quibus quaedam apponuntur ut tollas, quaedam ut gustes, non nulla ut spectes tantum. Malo enim te suauiter affectum, quam saturū onustumq; dimittere. Quod si quaedam apponentur leuia ridiculaq; mimorū, coquorum, equifonū, scurrarum ac meretricum, decet omne conuiuium hilaritas, sed praecipue mensas secundas. Quanquam & à leuissimis personis nonnunquam dicuntur, quae nemo sapiens contempnat. Nec ignoras olim moriones, saltatriculas, & simios sub conuiuij finem induci solere. Non laboro si adsit hilaritas, modo absit omnis obscenitas. Fortassis existet qui desideret

ret ordinem, & hoc & si quid aliud uidebitur reprehensione dignum, excusabit secundarum mensarum libertas.

TIBERIVS CAESAR

Tiberio Caesari contanter & aegre suscipienti delatum imperium, quidam in os ausus est dicere, Caeteri quod pollicentur, tarde praestant: tu quod praestas, tarde polliceris. Nontata est illius simulata contatio, detrectantis quod cupiebat.

Cuidam à quo fuerat dominus appellatus, denunciauit, ne se amplius contumeliae causa nominaret. Quanta modestia in tanto principē. Nunc quidam nihil audire possunt, nisi si sacras maiestates, gratiosas celsitudines, & reuerendissimas dominationes.

Idem dicentem, sacras tuas occupationes interpellauit, iussitq; non sacras dicere, sed laboriosas. Rursum alterum dicentem, seipso autore adisse senatum, correxit, autore mutans in suaforem.

Quum iocis, conuicijs, famosis carminibus, ac rumoribus, frequenter impeteretur, amicis adulationē hortantibus respondit, In ciuitate libera lingua mentemq; liberam esse debere. Quin & senatu de huiusmodi criminibus ac reis flagitante, Non tantum, inquit, habemus ocs, ut implicare nos pluribus negocijs debeamus. Si hanc fenestram aperueritis, nihil aliud agi sinetis.

Diogenes grammaticus sabbatis Rhodi disputare solitus, Tiberium ad se uenientem ut ipsum extra ordinem audiret non admisit, sed per seruulum suum in septimum distulit diem. Is quum Romam uenisset, & pro Caesaris foribus adstaret, cupiens illum salutare, Tiberius iussit ut post septimum annum rediret. Nec alia poena tantam grammatici superbiam ultus est.

Praesidibus onerandas tributo prouincias suadentibus scripsit, Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere, hoc est, lanam non pellem detrahere.

Quoniam tyro in castris auidius bibeat uinum, militari ioco pro Tiberio Claudio Nerone, dictus est, Tiberius Caldius Mero.

Theodorus Gadareus Tiberij in rhetoricis praceptor, animaduertens in puero sanguinariū ingenium sub specie lenitatis latitans, subinde inter obiurgandum appellauit illum πηλὸν αἵματι σμωφουρῶνον, id est, lutum sanguine maceratum. Hic initio principatus mita lenitate praes se tulit, sed progressu temporis ad immanem crudelitatem deuenit.

Quum audisset quendam à reis nomine Caruiliū, sibi mortē conscisse priusquam esset damnatus, exclamauit: Caruiliū me euasit. A deo leue supplicium esse iudicabat mortem.

Quum custo dias recognoscentē quidā rogaret, ut supplicium maturaret, respondit, Non dum tecum redij in gratiam. Humanitatis officium ducens, si damnatum cito occidisset.

Tiberius per specio Caligulae ingenio, fero ac malefico, subinde praedicabat, se natricem reipub. & Phaethontem orbi terrarum educare. Natricis serpentis genus est.

Tiberius Caesar & illud dixisse fertur, Eum hominem sibi uideri ridiculum, qui sexagesimum praetergressus annum, manum porrigeret medico. Sentiens hominem tam grandem oportere iam scire, quomodo sibi medere debeat. Porrigunt manū medico, qui consulunt illum, explorantem pulsus uenarum.

C. CALIGVLA

Commentarios ad matris fratrumq; suorū calumnias pertinentes, ne cui postmodum delatori testis maneret ullus metus, conuectos in forum, & ante clare testatus deos, neq; legisse se, neq; attigisse quicquam, cōcremauit. Quin & libellum de sua salute oblatū non recepit, cōtendens sibi nihil admissum cur cuiquam inuisus esset. Negauit se delatoribus aures habere. Haec boni principis uideri poterant, nisi fingerentur.

Quum audiret, forte reges qui officij causa in urbem aduenerant, inter se super cenā de nobilitate generis concertantes, exclamauit Caligula, De caelo uenit nobis rex, & adiecit carmen Homericum,

εἰς κοίτην ἐσω εἶς βασιλεὺς. Id est, Unus dominus sit, unus rex.

Nec multū abfuit, qn statim diadema sumeret, speciēq; principatus in regni formā cōuertit. Liuiā Augustā proauia suā appellare consueuit Vlyssē stolatum, uatriciem ac fraudulentiam illius notans: hoc tantum interesse, quod ut foemina stolam gestaret.

Dicebat

4 Dīcebat, se nihil magis in sua natura probare, q̄ *ἀδελφικότητα*, hoc est inuerecundiam, *Impudentia*
 Pudor enim ut multis ad honestas actiones obstat, ita nonnunquam improbæ mentis ho-
 mines à turpibus reuocat. Vox carnifice quam imperatore dignior.
 5 Antonia: autem pro sua autoritate monenti ut quædam secus ageret, Memento, ait, mihi
 omnia in omnes licere. Talia portenta tum principum titulo pertulit mundus: quæ non
 commemorarem, nisi ut ex his principibus prodigiis feritatis horror incutiat.
 6 Quum destinasset interficere fratrem suum, eumq; suspicaretur sese medicam eius præ-
 munire, ita locutus est, Antidotum aduersus Cæsarem: Timebat ille uenenū, quasi Cæ-
 sar non posset aliō quouis modo trucidare, quem uellet extinctum.
 7 Vir quidam prætorius ualitudinis causa secesserat in Anticyram petito à Cæsare com-
 meatu. Is quum sapius peteret prorogari commeatum, mandauit interficī, & adiecit, ne-
 cessariam sanguinis esse missionem, cui tam diu non profuisset helleborum. Solent enim
 medici in morbis ualidioribus uenarum incisione uti. Et in Anticyram nauigabant, qui-
 bus opus erat purgatione.
 8 Illud è tragœdia subinde iactabat, Oderint dum metuant. Hanc ne quis miretur, eius-
 dem uox fuit, utinam populus Romanus unicam cervicem haberet. Hanc emisit infen-
 sus turbæ fauenti Venetæ aurigarum factioni, quum ipse faueret Prasinæ.
 9 Luxu prodigioso utens, ut calidis frigidisq; unguētis lauaretur, preciosissimas marga-
 ritas aceto liquefactas sorberet, conuiuiis ex auro panes & obsonia apponeret, nummos
 non mediocris summae & fastigio basilicæ Iulie per aliquot dies spargeret in plebem, Li-
 burnicas naues gemmatas puppibus, uersicoloribus uelis fabri caretur, subinde dicebat,
 Aut frugi hominem esse oportere, aut Cæsarem.
 10 In auctione Apronius quidam uir prætorius dormitās capitis motu nutabat. Id animad-
 uertens Caligula, præconē admonuit, ne illum sibi nutantem præteriret: nec hoc mone-
 re desit, donec ignorantem tredecim gladiatores sestertium nonagies addicerentur.
 11 Aleam ludens, plus mendacio atq; etiam perituro lucrabatur: & quodam tempore pro-
 ximo collusori demandata uice sua, progressus in atrium domus, quū prætereuntes duos
 equites Romanos locupletes sine mora corripī confilicariq; iussisset, exultabundus in do-
 mum redijt, glorians se nunquam prosperiore alea usum.
 CLAUDIUS CÆSAR
 12 Græculus quidam causam agens apud Claudium Cæsarem, inter altercandum per ca-
 lore hanc uocem in illum emisit, *καὶ σὺ γέροντι ἐὶς ἄνθρωπον*, id est, & tu senex es & stultus,
 Visq; eò summa potestas ob stultitiam & passim, & propalam euuluerat, ut hæc in os dixe-
 rit, non senator, sed ignotus Græculus, & dixerit impune.
 13 Quum censor equites recognosceret, & in his reperisset iuuenem probriis coopertum,
 sed quem pater probissimū affirmabat, sine ignominia dimisit. Id amicis mirantibus, Ha-
 bet, inquit, censorem suum. Autoritatem suam in parentem transtulit.
 14 Alium corruptelis adulterijsq; famosum nihil aliud quam monuit, ut aut parcus æta-
 tulæ indulgeret, aut certe cautius, addiditq; Quare enim ego scio quam habeas amicam?
 o censorem grauem.
 15 Narcissum ab epistolis, & Pallantē à rationibus sic adamauit, ut eos non solum amplissi-
 mis præmijs, uerum etiam quæstorij prætorijq; ornamenti decreto senatus ornati liben-
 ter passus sit: ad hæc, tantū rapere & acquirere, ut illi querenti de fisci exiguitate quidam
 non absurde dixerit, Abundaturum fiscum, si à duobus libertis in cōfortium reciperetur.
 Hos Plin. faretur & Crasso fuisse ditiores.
 16 Quum cuidam notam appositam, deprecātibus familiaribus ademisset, Litura tamen,
 inquit, extat. Sentiens etiam remissa culpa, manere tamen infamiae prioris uestigium. Al-
 ludens ad scripturam, quæ licet spongia deleatur, aut graphio radatur, relinquitur tamen
 lituræ rasuræq; uestigium.
 17 Hic temulentus aliquando dixit, sibi fatale esse ut coniugum flagitia ferret, deinde pu-
 niret. Ea uox terrorem non mediocrem iniecit Agrippinæ.
 DOMITIUS NERO
 1 In Cn. Domitium Neronis atauum, cui cognomen fuit Aenobarbo; Lucius Crassus
 orator dicebat, non esse mirandum quod aeneam haberet barbam, cui os ferreum, cor
 plumbeum

plumbeum esset: Os ferreum obijciens propter summam impudentiam; cor plumbeum
 ob ingenij stuporem. Quidam illum pro Nerone Aenobarbum appellant, atque hoc
 erat unum è duobus conuiuijs quæ indignissime tulit: alterum erat, quod d' increpitus esset
 malus citharædus.
 Quum ex more cuiusdā capite damnati cause subscripturus esset Domitius Nero, Vti
 nam, inquit, literas nescirem. Vox parsimonia humani sanguinis promittens, si ex animo
 prodisset. Seneca libro De clementia 2. refert fuisse Burrum cohortum præfectum, qui
 quum esset animaduersurus in duos, petijt ut Nero subscriberet: qui quum contaretur &
 recraftinaret, Burrus instans protulit chartam: tum Nero, Vellem, inquit, nescire literas.
 At hæc indoles clementiam pollicens, in prodigiosam crudelitatem euasit.
 Puerum Sporū executis testibus in muliebrem naturam transfigurare conatus est.
 addita dos, additum flammeum, addita celeberrima nuptiarum solennitas. Quid miris-
 tis: palam pro uxore habuit. Hinc fertur cuiusdam non inscitus iocus, Bene agi potu-
 se cum rebus humanis, si Domitius Neronis pater talem habuisset uxorem. Sentiens, e-
 xitio totius orbis natum Neronem. Is nunquam fuisset natus, si pater Sportū similem ha-
 buisset uice contingis.
 Nunquam cuiquam officium delegauit, nisi hæc adijceret, Scis quibus mihi est optis,
 & hoc agamus, ne quis quid habeat. Vox prædone quam principe dignior.
 Quodam in colloquio profertente Græcum uersiculū,
ἔμὸ θανάτῳ γαίαν μὴ θέλω πῶλε. id est,
 Me mortuo terra misceatur incendio.
 Subiecit, Imò *ἔμὸν καὶ ζῶντος*, id est, me etiam uiuō. Quibus portentis aliquando commi-
 titur res publica?
 Quum nihil flagitiorum sibi non permitteret, elatus tanto rerum successu, dicebat ne-
 minem principum ante ipsum scisse quid sibi liceret. Verum qui hoc dixit, sensit tandem
 quid uicissim liceat populo in malum principem.
 Quum incendiisset urbem, spectabat, dicens se flammæ pulchritudine delectari, atq; in-
 terim suam carterbat Halosin, hoc est, Troianæ urbis excidium, quod descriperat.
 Isidorus Cynicus transeuntē in publico clara uoce corripuit, q̄ Naupli mala bene can-
 taret, sua bona male disponderet. Nauplius erat Palamedis pater, qui filij præter meritū da-
 mnati necem magno Græcorū exitio est ultus. Solet autē Nero tragœdias cantare.
 Notatus est & à Dato Atellanarum histrione, qui recitans canticum quoddam, *ὄχιαι
 νε πῶλε τῶν, ὄχιαι νε πῶλε τῶν*, ita demonstrauit, ut bibentem, natantemq; faceret, exitium Clau-
 dij & Agrippinæ significans. Nam Nero Claudium ueneno sustulit, Agrippinam nau-
 fragio. Et in clausula cantici recitans, Orcus uobis ducit pedes, gestu senatum notauit hi-
 strio: subindicans illis à Nerone imminere perniciem.
 A mathematicis audierat fore, ut aliquando deijceret imperio, eoq; Græcū Iambicum
 dimetrum identidem usurpabat,
τὸ ἀχνίον πῶλε γὰρ πῶλε. id est,
 Terra quæquis artem alit.
 Putans se tam profecisse in arte canendi, ut etiam si exigeretur, in quauis regione ob musi-
 ces peritiam posset haberi in precio. Quumq; imminetibus qui illum insequerentur de
 salute desperans, cogitaret sibi uim adferre, subinde dicebat, Quantus artifex pereō.
 Quondam teatro clam illatus, Scenico cuidam populo placenti inuidit, eiq; nūcium
 misit qui diceret, illum abuti Cæsaris occupationibus.
 Quoniam ex annonæ caritate quidam dicesebant aulici, multum & hinc inuidia: Ne-
 roni cōflatum est: quum forte accidisset, ut in publica fame diceretur Alexandrina natis
 appulisse, iactatum est illam aduexisse puluerem luctatoribus aulicis. Quo dicto simul no-
 tatum est, in Cæsare rerum scenicarum studium, & monopolia quorundam per Cæsaris
 fauorem publico damno lucrantium
 Statuæ eius à uertice currus appositus est cum inscriptione Græca, Nunc demum
 agon est, trahet tandem. Notatum est in Cæsare aurigandi studium, simul que denuncia-
 tum periculum.
 Alteri cuidam statuæ & ascōpera alligata est cum hoc titulo, Ego quid potui? Sed tu
 euleum

Clementes
Rapacitas
Libere
Libere
Libere
Monopolia
Principis
Auriga

culeum meruisti. Solent olim parricide culeo insui, & Nero matrē occiderat. Culeus itaq; sese excusans dicit, Ego quid potui: paratus si quis te insuat: sed siue insuaris, siue nō, tu tamen culeum meruisti. Potest hoc et ad reipublicae personam accommodari.

15 *Salse* Columnis statuarum illud adscriptū est, Galli te cantando excitarunt. Indignissime tu lerat Galliarum defectionem, proinde decreuerat Gallos omnes Romae agentes contrucidare, prouinciāq; exercitui diripiendam tradere.

16 *Salse* Noctū quidā simulabant se fauere in seruos, petebantq; uindicē. Vindex autē erat defectionis in Neronem dux. Et hoc loco notabatur iam non ferenda Caesaris tyrannis.

17 *Ambiguo dictum* Quum ex oratione Neronis qua in Vindicem perorabat, recitaretur in senatu, daturus poenas sceleratos, ac breui dignum exitium facturos, exclamatum est ab uniuersis, Tu facies Auguste. Quae uox bifariam potest accipi, Tu facies ut dent poenas, aut tu dabis poenas.

18 *Omen exitij* In Oedipode fabula, quam Nero nouissimā recitauit, in hoc uersu decidisse legitur.

Ὀδύππῳ μὲν ἄνθρωπος ὄνυσσε, ὄνυσσε δὲ πατήρ id est, Iussit mori me mater, uxor & pater.

Nam & Oedipus patrem occiderat insciens, matrem uxorem duxerat. Ita Nero sciens Claudium patrem occiderat, matrem constupratam interfecerat, & Octauiam uxorem indignis tractarat modis.

19 *Destitutus undiq;* Desperatis rebus noctū adijt hospitia singulorū de fuga consulturus: quum fores omnium oclusas reperisset, reuersus in cubiculum comperit & custodes diffugisse direptis etiam stragulis, & amota ueneni pyxide, quam in extremum casum parauerat; mox Milionem nomine Spiculū requisitū, uel alium quemlibet, cuius manu periret: ac nemine reperto: Ergo ego, inquit, nec amicū habeo, nec inimicum: Decretū erat eam beluam publico orbis odio immolare.

20 In fuga quum Phaon libertus hortaretur, ut in specum egesta harena cōderetur, negauit se uiuum sub terram iturum.

21 Aquam e lacuna uillae cuiusdam subiecta potaturus manu hausit, Et haec est, inquit, Neronis decocta. Nā reperat ut aqua decocta gratiā haberet crudae, immissa in poculū uiuae.

22 Vbi sensit equites appropinquare, quibus mandatum erat ut illum uiuum attraherēt, uersum Homericum protulit.

Ἰππῶν ἀκνυπόδ' αὐτὸν ἀμφοτέρωθεν ἔατα βάλει.

Simulq; ferrum iugulo adegit.

23 *Neronis extre me uoces* Ingressus Centurio quum semianimem reperisset, & penula ad uulnus apposita simularet se uenisse in auxilium, nihil aliud respondit, quā, Sero, & Haec est fides. Sermo ambiguis est: potest intelligi sero uenisse, qui iam ad mortentem uenerat: & sero uenit, qui in hoc uenit ut uiuum attraheret. Item haec est fides, potest esse ex postulantis de fide amicorum. At Nero sensit, se nihil illius uerbis credere, eiusq; rei argumentum esse, uulnus in iugulo letale.

24 *Ambitio* Quum genethliaci Chaldaei Agrippinae matri Neronis respondissent, imperatorum quidem filium, sed occisurū matrem, Occidat, inquit, modo imperet. Tam impotens erat in foemina dominandi sitis, & habuit quod optauit.

25 Eadem quū iussu Neronis occideretur, ac Centurio ferrū in mortem destringeret, uentrem ostendēs clamabat, Hunc percutite, hic est ferro fodiendus, qui portentū illud genuit.

26 *Leniter* Nero in magna erat inuidia, q̄ Burrum principem uirum crederetur occidisse, ueneno faucibus illito, quasi remedium adhiberetur. Ad hunc quum Nero uisendi gratia uenisset, auersatus est illum Burrus cui scelus iam erat intellectum, multaq; percontanti nihil aliud respondit quā, Ego bene me habeo. Mira etiam in moriente lenitas.

27 *Locus in* Idem in Claudij stulticiam subinde iocabatur productione syllabae, quum diceret, posita aquam desijt inter uiuos morari, prima syllaba producta. Moros enim Graece fatuum sonat, inde finxit morari pro stultum agere, quemadmodum nos a poeta poetari, a iuuenere iuuenari.

28 *Salse* Sunt qui putent hoc clam & inscio etiam Seneca fuisse decretum, ut occiso Nerone occideretur & Pilo, mox imperium Senecae deferretur. Interea uulgabantur uerba Flauij, quod dixerat, Ad dedecus nihil referre si citharcedus dimoueret, & tragædus succederet. Nero

ro cithara, Pilo tragico ornatu caneat. Sensit utrunq; pariter indignum imperio.

Quum de coniuratis agerentur quaestiones, Subrius Flauius tribunus interrogatus a Nerone, quibus causis adductus ad obliuionem sacramenti processisset, Oderam te, inquit, nec quisquam tibi fidelior militum fuit dum amari meruisti: odisse coepi, postquam parricide matris & uxoris, auriga & histrio & incendiarius extitisti. Negant in ea cōiuratione quicquam accidisse Neroni grauius, qui ut ad patranda facinora promptus erat, ita audiendi quae patraret insolens.

Eodem tempore Sulpitius Asper Centurio percontanti Neroni cur in caedem suam conspirasset, Non aliter, inquit, tot flagitijs tuis subueniri poterat.

Veitius consul, quum eodem die omnia munia consularia obisset, e conuiuio repente ad mortem raptus est. Conuiujs nihil aliud quam exitium expectabant. Horum pauorem irridens Nero, dixit illos satis supplicij fuisse pro epulis cōsularibus. Dicas hoc a clemente dictum, si caetera Neronis facinora spectes.

Nero matrem occiderat, unde Africanus quidam ita consolatus est hominem, Orant te Caesar Galliae tuae, ut felicitatem tuam fortiter feras.

OTHO

Otho Syluius imperator, quum in augurando tempestas esset orta, atque ipse grauiter prolapsus, idē idem obmurmurasse dicitur, *πῶς μοι ἴσθι μακροῖς αἰσίοις*; id est, quid mihi cum longis tibijs: sentiens se frustra sacrificijs & piaculis conari placare manes Galbae. Sed de hoc plura nobis dicta sunt in Chiliadibus.

Idem ubi iam mori destinasset, sensit eos qui ab ipso deficere & abire coeptabant, pro defertoribus corripī ac detineri, uetuit ne cuiquam fieret iniuria, dicens, Adijciamus uitae & hanc noctem, & in profundam uesperam usq; patente cubiculo, si quis adire uellet, potestatem sui conueniendi fecit.

Multis Othonem rogantibus, ne deposito imperio exercitum ac rempublicā desereret, quidam e gregarijs militibus sublato ense dixit, Scio Caesar sic pro te omnes animatos esse: semoxq; seipsum iugulauit.

Otho iam destinata morte Cocceium fratris filium ad se uocatum sic exhortatus est extremis uerbis, O fili, habuisse te patrum Caesarē, nec profus obliuiscaris, nec admodum memineris. Noluit illum profus obliuisci, ne desereret curam suorum: rursum noluit ualde meminisse, ne mortem patrii ulcisceretur.

VESPASIANVS PATER

Flauio Vespasiano quum adolescēs quidam gratias ageret pro impetrata praefectura, quoniam unguento fragrabat, & nutu contemptus est, & grauius increpitus, Malle, inquit Vespasianus, allium oboluisse: mox & literas concessas reuocauit.

De iurgio quodam inter senatorem & equitem Romanum ita pronunciauit, ut diceret non oportere maledici senatoribus, remaledici ciuile fasq; esse. Praerogatiuam enim dignitatis ipse sibi ademit qui laceisiuit.

Idem de Licinio Mutiano nota impudicitiae uiro, clam apud communem amicū conueniens, addidit clausulae, Ego tamen uir sum: notans obtreclatorem esse parum uirum. Simile est illud Maronis,

Parcius ista uiris tamen obijcienda memento.

Saluus Liberalis, quū in defensione diuitis rei oblique mordens dixisset, Quid ad Caesarem, si Hipparchus sestertium milies possidet: Notans Vespasianum uelut inhiantem rei facultatibus: Caesar non modo non offensus est, uerum etiam dictum approbauit, quasi simpliciter prolatum.

Quoniam rapacissimum quēque promouere solet, ut mox ditatos cōdemnaret, uulgatus est officarios suos habere pro spongijs: quod ueluti spongijs & siccos madefaceret, & humentes exprimeret.

Rusticus quidam quoniā gratuitam libertatem suppliciter petens a Caesare, repulsus est, non ueritus est clare dicere, Vulpes pilos mutat non mores: exprobrans illi naturae rapacitatem, quasi mercede data concessurus fuisset, quod gratuito negabat.

A consulari uiro Menstruo Floro monitus plauftra potiusquam plostra dicenda, potest stridie illum pro Floro Flaurum salutauit, ciuilitate alludens ad illius curiosam admonitionem

nem. Veteres in quibusdā pro au diphongo sonabant o, ut Clodius pro Claudius.

8 *Festine* Mulier quaedam dixerat se deperire amore Vespasiani, ei perductae quum pro concubitu sestertia quadraginta donasset, roganti dispensatori quo titulo uellet eam summā rationibus inferri, dixit, Vespasiano adamoto.

9 *Iocus ex Homero* In quendā proceræ staturæ, sed improbius natum, torsit illud carmen Homericum, μακρὰ βιβίς, ἡρώδ' ὄλωι δὲ λιχόσιμον ἐγγύθ'. id est, Longam hastam quatens, diductis passibus ibat.

10 *Lepide* In Cerylum libertum, sed prædiuitem, qui ut aliquando subterfugeret ius fisci imperialis, coepit se pro ingenuo ferre, eoq; mutato nomine pro Cerylo dici uoluit Laches, torsit uersiculos ex fabula quapiam, ut opinor, ὦ λώχης λώχης, ἐπ' αὐτὸν ἄρ' ἄνους, αὐθις ἔοσσι λήγυλ'. id est, O Laches Laches, Vbi mortem obieris, rursus eris tum Cerylus. Significans illi nihil profuturum immutatum nomen.

11 *Auare* Quidam e charis Vespasiani ministris apud ipsum pro quodam, quem fratrem suum esse simulabat, intercedebat, ut illi procuratio committeretur. Id sentiens Cæsar, candidatum solum ad se uocauit, exegitq; pecuniam quam ille suffragatori suo pepigerat, ea accepta mox ordinauit. Huius resignarus minister, rursus interpellauit pro fratre. Cui Vespasianus, Alium, inquit, tibi fratrem quere, hic quem tuum putas, meus est.

12 *Sordide* In itinere quodam multo desiliit, quasi calceaturus mulas, sed re uera, ut adeundi litigatori spatium moramq; præberet. At Cæsar dolum suspicatus, interrogauit mulionē quanti calceasset, pacusq; est lucri partem. Hoc si fecit ut suos corrigeret, ciuilitas fuit; sin ut emolumento fieret ditiōr, sordidum erat.

13 Instituerat uectigal e lotio. Super hoc a filio monitus dissimulauit, donec prima pensio esset soluta. Eam pecuniam admoit ad filij nares, sciscitans num odore offenderetur. Ne gante illo, Atqui hæc, inquit, e lotio est.

14 *Auare* Legatis nunciatibus, decretā illi publicæ non mediocris summæ statuam, iussit ut eam continuo ponerent, et cauam ostendens manum, Ecce, inquit, parata basis. Significans ut eam pecuniā quam in statuam decreuissent impendere mortuo, uiuo darent in manum.

15 *Ostentorum interpretatio* Quum Cæsarum mausoleū repente patuisset, tum stella crinita apparuisset, alijs interpretantibus Cæsarum interitū portendī, ille facete interpretatus est; prius ostentū ad Iuliam Caluinam pertinere, quod ea esset de gente Augusti; posterius ad Parthorū, siue ut Aurelius Victor tradit, Persarum regem, qui capillatus esset.

16 Quum morbus ingrauesceret, dixit, Puto deus fio; significans se moriturum. Solent enim extincti Cæsares publicis ceremonijs in deorum cœtum referri.

17 *Stantem mori* Quum uehementer angeretur uiciatis intestinis, nihilo secius imperatorijs muneribus fungebatur, adeo ut lecto decumbens audiret legationes; & amicis hortatibus ut sibi parceret, respondit, Imperatorem stantem mori oportere.

TITVS VESPASIANI F.

1 Vespasianus filius quum admoneretur ab amicis, q; plura polliceretur interpellantibus q̄ prestare posset, respōdit, Non oportet quēq; a Cæsarum colloquio tristē discedere.

2 *Benignitas* Super cœnam aliquando recordatus, q; eo die nemini quicq; præstitisset, memorandam illam meritoq; laudatam uocem ædidit. Amici diem perdidit.

3 Idem dicere solet, se maximum falsariū esse potuisse, quod omnium chirographa quæ uidisset facillime imitaretur.

4 *Cæsar in nocens* Quū febre correptus lectica a loco, in quo tum erat, transferretur, dimotis plagulis cœlum suspexit, questusq; est sibi immerenti uitam eripi, quum nullū per omnem uitam exaret factum cuius pœniteret, uno duntaxat excepto. Id cuiusmodi fuerit, nec ipse prodidit, nec quisquam coniectare potuit. O Cæsarem longissima uita dignum.

DOMITIANVS

5 *Lepide* Domitianus Cæsar initio principatus quotidie sibi secretū horarium sumere consueuit, nec interim aliud q̄ muscas captare, easq; stilo præacuto cōfigere: ut cuidā interroganti, esset ne quis intus cum Cæsare, Vibius Crispus Lepide responderit, Ne musca quidem iusserat

iusserat edicto excidi uineas, q; studio colendi uineta negligenter arua. Hoc edictum reuocauit ob sparsos libellos, in quibus habebantur hi uersiculi, ἰδὼν μὲ φιλῶν ἑστὶν ἐξέλιπον, ὅμως ἐστὶν καὶ πορφύρεος; ὅσοι ἀδυνατοῖσι καὶ ἀδύνατοι ἐπιβιβάζονται.

Hoc epigramma fertur in hircum arrodentem uitem. Hircus autem Baccho immolabatur, quod admorsu lædat uineam. Ad Cæsarem accommodarunt; pro τὸν πορφύρεοι mutant *λεπίδες*.

Notans Metum quendam sibi immodice placentem, dicere solitus est, Vellem tam formosus esse quam Metius sibi uidetur.

NERVA COCCEIVS

Quoniam sub Nerua Cocceio boho Cæsare multorum nomina falso deferebantur, Fronto consul palam dixisse fertur, malum esse eum imperare, sub quo nemini quicquam concessum sit: sed longe peius sub eo uiuere, sub quo maxima sit licentia quibuslibet. In humanitatis est, si princeps nihil indulgeat amicis ac familiaribus; sed perniciosum est, si licere quicquid libet.

TRAIANVS

Traianus aliquando in conuiuio proposuit amicis, ut decem nominarent, quibus crederet rerum summam recte delegari posse. Quum illi silerent, Decem, inquit; a uobis potico, ego unicum habeo Seuerianum; Solum illum imperio dignum iudicans.

ADRIANVS CAESAR

Moriens dixit illud uulgatum, Turba medicorum Cæsarem perdidit. Arbitror illum huic detorsisse Græcum prouerbiū, πολλοὶ ἰατροὶ καὶ οὐκ ἀπὸ λαισίου πολλοὶ δ' ἱεροὶ ἔβαλον ἡμᾶς ἐπιβλασίου. Quæq; & hodie uerū est, turbam medicorū multis causam esse mortis.

In senatu frequenter dicere soleo, se sic gesturum principatum, ut sciret rem populi esse non suam priuatam. Nimirum attigit hoc, quod unum distinguit regem a tyranno: Imperator creatus adeo contempsit inimicos, ut unū quē habuerat capitalet, forte ob uiō dixerit, Eua listi. Principibus in priuatis offensis debet esse satis; potuisse uicisci.

In colloquijs etiam humillimorum mire ciuilis erat, eosq; detestari solet, qui hanc humanitatis uoluptatem ipsi inuiderent hoc prætextū, quod dicerent, principis maiestatem ubique seruandam.

Dionysius Milesius sophista insignis, in Heliodorū, quem Adrianus Cæsar unice amabat, torsit hoc dictum, Cæsar potest honorē ac pecunias largiri, rhetorē facere nō potest. Cæsar enim Heliodorū studio uerū quam iudicio fecerat magistrum epistoliarum.

Romæ quum in speculo populus clamore flagitaret, ut aurigam qui placuerat, liberum esse iuberet, per tabellam respondit, Iniquū esse quod peterent. Si enim seruum alienum libertate donaret, fieret iniuria domino. Dicat hunc abhorruisse ab omni uiolentia.

Seuerianum & Fuscum huius nepotem; eo quod moleste ferre uiderentur Commodum Lucium imperij successorem designatum, iussit occidi: quorum ille nonagenarius erat, hic annos natus decem et octo. Senex autem quum esset iugulandus, poposcit ignem, incensiq; iure dixit, Vos dii testor, me nihil sceleris cōmississe, nec aliud imprecor Adriano, nisi ut quum uolet mori, non possit. Idq; euenit, adeo ut barbatus conductus qui ferro mortem pro beneficio daret aufugerit.

Quidam canescens ab eo quiddam petierat, & repulsus est. Is quum aliquanto post idem peteret, sed capillitio nigro (nam id tinctura fecerat) Cæsar agnoscebat faciem, iam istuc, inquit, negaui patri tuo.

Quodam tempore quum seruum suum uideret inter duos senatores ambulantiem, misit qui illi colaphum impingeret, diceretq; Noli inter eos ambulare, quorum adhuc potes esse seruus: simul senatoriæ dignitati consulens, & serui castigans insolentiam, quam de Cæsare hero sumpserat.

Commodum Aelium Verum iterum consulem fecerat, eum que imperio destinauerat: quem quum cerneret nec animo nec corpore satis ualidum, dicere solet, In caducum parietem nos inclinauimus, ac perdidimus quater milies H's, quod populo ac militibus pro adoptione dedimus. Verē præfensit Commodum inutilem imperio, sed sero.

11 Florus hos versiculos scripserat in Caesarem,
Honesti labores Ego nolo Caesare esse,
 Ambulare per Britannos,
 Scythicas pati pruinas. Cui Caesar respondit,
 Ego nolo Florus esse,
 Ambulare per tabernas,
 Latitare per popinas,
 Culices pati rotundos.
 Sentiens se honestas occupationes praefere inutili turpiq; ocio.

12 Dicere solitus, sibi molestum esse, si quem uideret tristem, quum tamen omnes doctos uexaret quaestiu culis, sed uexatos donauit aliquo munere.

13 Cuidam uxor sua per literas exprobrarat, quod lauacris ac uoluptatibus detentus ad se redire nollet. Id per frumentarios rescuerat imperator. Itaq; comeatum petenti exprobrauit & lauacra & uoluptates. Tum ille, Num & tibi o Caesar scripsit uxor mea quod mihi? Notans curiositatem principe indignam.

14 Sub mortem his uersibus iussisse dicitur,
Lusus in morte Animula, uagula, blandula,
 Hospes comesq; corporis,
 Quae nunc abibis in loca
 Pallidula, rigida, nudula,
 Nec ut soles dabis iocos.

15 Aiunt illum ex Matheos peritua praescisse futura, ac Verum non fore longauum Ver-
Praescientia giliano carmine praedixisse,
 Ostendent terris hunc tantum fata, neq; ultra
 Esse sinent.

16 Cuidam illos Vergilij uersus ad Verum accommodanti,
Breuis eui Manibus date lilia plenis, &c.
 cum irrisione respondit, Ego mihi diuum adoptaui, non filium. Huc alludens, quod imperatores referri soleant in numerum diuorum, sed a rogo.

17 Ad alterum ipsum consolari uolentem hoc argumento, qd diceret, genisum Veri non esse recte collectam, eoq; spem esse illum diu uicturum, Isti huc, inquit, tu facile dicis, qui pa-
Principis delectus trimonij tui, non reipublicae quaeis haeredem. Sentiens magni referre, ut bonus princeps quam diutissime uiuat.

18 Transientem mulier quaedam appellauit, Audi me Caesar. Is quum respodisset, Non est ocium: Illa clamauit, Noli ergo imperare. Ad hanc uocem restitit, et audiuit mulierem:
Libere Hoc & alij tribuitur, neq; quicq; uetat, idem a pluribus uel dici uel fieri.

COMMODOVS AELIVS VERVS

1 Aelius quum esset peregrinis uoluptatibus deditus, uxori coquerenti dixit, Patere me per alias exercere cupiditates meas. Vxor enim dignitatis nomen est, non uoluptatis.

2 Quum morbo grauaretur, saepe dicere solet, Principem sanum mori debere, non de-
Mors prin- cipis bilem: quod superiores imperatores pleriq; uiolenta morte perissent. Eamq; mortem ut breuem simul & inexpectatam C. Caesar optauit, & obtinuit.

ANTONINVS PIVS

3 Aurelius Commodus M. Antonini filius quum in extremis a parente moneretur, ne Bar-
 baros iam attritos sineret uires recipere, respondit, Ab incoluini quamuis paulatim nego-
 cia perfici posse, a mortuo nihil. Vera quidem sententia, sed impia uox erat, parentis extre-
 ma monita cotermentis, ac morienti uelut insultatis. Refert Sex. Aurelius Victor.

4 Ad amabat illam Scipionis celebratissimam sententiam, subinde dicens, Se malle nu-
 num seruare ciuem, quam mille hostes occidere: pacem uidelicet bello praefrens, & in
 ipso bello sentiens hanc oportere primam esse ducis curam, ut quam minima ciuium ia-
 ctura pareretur uictoria.

5 Quum Apollonius rhetor e Chalcide accitus ad Tiberinam domum, in qua tum Ca-
 sar habitabat, a Caesare uocatus ut illi M. Antoninum traderet instituendum, dixisset, Non
 magister ad discipulum, sed discipulus ad magistrum uenire debet: nisi hominis magnilo-
 quentiam

quentiam, dicēs, Facilius fuit Apollonio e Chalcide uenire Romam, q̄ ex aedibus suis in
 palatium. Merces Apolloniū attraxerat Romam, non reipub. studium

6 Quum M. Antoninus fletet educatorem suum mortuū, & adolescens ab aulicis minis
 stris reuocaretur a declaratione pietatis erga nutritiū, Permittite, inquit Antoninus, prius
 illi ut homo sit, neq; enim uel philosophia uel imperium tollit affectus. *Humane*

7 Quondam quum Omulū uisens domum, ac miratus columnas porphyreticas, quae sit
 set unde eas haberet, Omulū ei respodit, Quum in aedes alienas ueneris, & surdus & mu-
 tus esto. Sentiens eum in alieno priuato non oportere esse curiosum. Hoc tam libero ioco
 non est offensus imperator. *Libere*

8 M. Antonini uxor Faustina male audiebat uulgo. Itaque hortantibus amicis, ut eam
 repudiaret, si nollet occidere, respondit, Si uxorem, inquit, dimittimus, reddamus & do-
 rem. Dotis nomine signans imperium, quod ab focero uolente Adriano adoptatus ac-
 ceperat. *Dos regnum*

9 Nihil solitus est agere nec in bellicis negocijs, nec in ciuilibus, de quo non prius con-
 ferret cum grauibus uiris, dicens, Aequus est, ut ego tot talium amicorum consilium se-
 quar, quam ut tot tales amici meam unius sequantur uoluntatem. Multum abhorrens a
 quorundam ingenio, qui consulto pileo suo, dicunt, Vos sedulo consulitis, sed aliud mi-
 hi suadet pileum meum. *Consilium multorum*

10 Calsium senatorium uirum occidi passus est, non iussit occidi, post etiam extinctum
 doluit, dicens, Voluisse se sine senatorio sanguine imperium transigere. Mira clementia in
 affectatorem imperij. *Clementer*

11 Biduo priusquam moreretur, admisis amicis aperuit sententiam suam de filio, eandem
 quam Philippus de Alexandro, dicens, Se aequo animo mori, quum filium relinqueret.

12 Alio quodam die dixit amicis, Quid me fletis, ac non magis de comuni morte pestilen-
 tiaq; cogitatis? Philosophia docuerat hominem & mortem contemnere, & res humanas
 ridere. Paratibus aut abire dixit, Si iam me dimittitis, uale uobis dico, uos praecedens. Fa-
 cete perij ab amicis discedendi uentia, ac ueluti peregre profecturus iussit illos ualere: sub-
 monens interim, fore ut illi praecedentem sequerentur. *Mors peregrinatio*

13 Rogatus cui filium comendaret, Vobis, inquit, si promeretur, & dijs immortalibus.
 Fauorem noluit suae auctoritati tribui, sed filij meritis. *Modeste*

SEVERVS IMPERATOR

De Seuero sic iudicauit senatus, illum aut nasci non debuisse, aut non debuisse mori, qd
 quum crudelis esset, tamen reipub. uideretur admodum utilis ob alias uirtutes.

1 Quum milites Bassianum Seueri filium, qui post Antoninus Caracallus dictus est,
 Augustum consulari essent, eo quod pater pedibus aeger bellum moraretur, iussit se deser-
 ri ad tribunal, simulq; a desse omnes tribunos, centuriones, duces & cohortes, quibus au-
 toribus hoc acciderat, sicut deinde & filium qui Augusti nomen non recusarat. Hic quum
 in omnes eius facti autores iussisset animaduerti, excepto filio, omnesq; ante tribunal
 prostrati rogarent ueniam, Seuerus manu caput contingens, Tandem, inquit, sentitis ca-
 put imperare, non pedes. *Autoritas*

2 Celebratur & hoc illius dictum, Omnia fui, sed nihil expedit: Sentiens sese ex humili
 per literarū ac militiarū officia plurimis gradibus fauore fortunae ad imperij fastigium fuisse
 perducum, sed nihil feliciter celsisse, aut nulla in re sibi placuisse. *Omnia ex-
 pertus*

3 Vltima uerba dicuntur haec fuisse, Turbatam reipub. ubiq; accepit, pacatā etiam Bri-
 tannis relinquo: senex & pedibus aeger, firmum imperium Antoninis meis relinquens,
 si boni erunt, imbecillum, si mali. *Virtus prin-
 cipis*

4 Symbolum tribuno dari iussit, laboremus. Pertinax ad imperiū ascitus dederat, milite
 mus. Illi placuit belli omen, huic pacis. Sublato namq; bello reditur ad agricolationem &
 opificia. Ocium in pace delicias alit & omne flagitiorum genus. *Industria*

5 Epigramma quod in laudem Pescennini Nigri fuerat ascriptū illius statuā ad uiuū effi-
 cie, quum prefecti suaderent eradendum, Seuerus noluit, dicens, Si talis fuit, sciant oēs quia
 lem uicerimus: si talis non fuit, putent nos omnes talem uicisse. *Moderate*

PESCENNINVS NIGER

Pescenninus Niger consiliarijs addidit salaria, ne grauarent eos quibus absidebat, dicens,
 y 4 iudicem

iudicem nec dare debere, nec accipere. Vtinam hoc exemplum imitentur hi, qui uident
tes officia spoliant iudicem, assessoribus interim rapto uiuendum est.

2 In Aegypto quum limitanei milites uinum ab imperatore peterent: Nilum, inquit, ha
Aqua pro betis; & uinum quaeritis? Auium enim aquam Nili tantae esse dulcedinis, ut accolae uina
uino non desiderent.

3 Quum milites qui a Saracenis uicti fuerant, dicerent, Vinum non accipimus, pug
seruere nare non possumus. Erubescite, inquit Caesar, illi qui uos uincunt, aquam bibunt. Nam
Saracenis etiam hodie gustare uinum nefas est.

4 Palaestinis rogantibus ut ipsorum censitio leuaretur, eo quod regio esset grauata, sa
Dure tis inclementer respondit, Vos terras uestras leuare uultis, ego etiam aerem uestrum cen
sere cuperem.

5 Imperatori creato, quum quidam ei panegyricum in ipsius laudem conscriptum reci
Vini docendi tare uellet, dixit, Scribe Marij laudes uel Annibalis, aut alterius ducis egregij uita functi,
non laudandi ut eum nos imitemur. Nam uiuos laudare irrisio est, praesertim imperatores, a quibus spe
ratur, qui timentur, qui possunt necare, qui possunt proscribere. Adiecit illud, Se uiuui
placere uelle, mortuum etiam laudari.

6 Rogatus quid sentiret de Scipionibus, respondit, Illos sibi uideri felices magis quam
Gratuler fortes, quod uterque domi iuuentutem parum sancte transegerat: sentiens imperatorem
per omnem uitam in reipublicae negotijs uersari debere, nec a domesticis delicijs ad impe
rium accerseri.

ANTONINVS CARACALLVS

7 Antonini Caracalli nouerca, quae esset pulcherrima, ueluti per imprudentiam corpus
Licentia prin magna ex parte nudauit. Quumque dixisset Caracallus, Vellem siliceret, Si libet, inquit il
cipium la, licet. An nescis te imperatorem esse, & leges dare, non accipere? Ea mulieris uox Cara
callum ad detestabile facinus pertraxit.

8 Quum Antoninus Caracallus ambitiose sibi multa cognomina ascriberet, Germanici,
Salse Parthici, Arabici, & Alemaniici nomen ascriberet, Heluius Pertinax filius Pertinacis
belle iocatus fertur, Adde etiam, inquit, si placet, Geticus Maximus, quod Getam fra
trem occidisset.

9 Balsianus praefectus suadebat Caracallo, ut ad mitigandam inuidiam parricidij, fratrem
Impie Getam appellaret diuum, Sit, inquit, diuus, dum non sit uiuus, & fratrem in diuos retulit.
Nescit pietatis iura regnandi cupiditas.

ANTONINVS GETA

10 Quum Antonini Getae pater Setterus destinasset omnes diuersarum partium occi
Prudenter dere, inter suos dicere solitus est, Hostes uobis eripio, adeo consentiente Balsiano, ut li
beros etiam illorum suaderet necari. Geta puer interrogauit, quantus esset occidendor
rum numerus: eum quum pater adidisset, rogauit num isti haberent parentes ac propin
quos: quum responsum esset, habere, & quidem multos, Plures ergo, inquit, in ciuitate
tristes futuri sunt, quam laeti quod uicimus. Valuisset cordatum pueri dictum, nisi quo
rundam crudelitas obstidisset.

11 Balsiano tum ioco tum serio dicenti, omnes cum liberis occidendos, Geta puer dixit,
Libere Tu qui nulli parcis, potes etiam fratrem occidere. Id dictum tunc contemptum est, post
cognitum est fuisse uaticinium. Nam parricidium postea commisit.

ANTONINVS HELIOGABALVS

12 Senatam adeo contemptum, ut eos interdum appellaret togata mancipia, ueluti qui pri
Tyrannice stinae dignitatis praeter togas nihil retinerent.

13 Amabat sibi precia rerum quae mensae apparabantur maiora dici quam essent, hac esse
Chara dicens conuiuio orexim, quae magis illa iuuant quae plurius emuntur, ut ait Satyricus.

14 Huic priuato quum quidam luxum illius admirans diceret, Non times ne fias pauper?
Profusio Quid, inquit, melius, quam ut ipse mihi haeres sim & uxori meae?

ALEXANDER SEVERVS

1 Et urbem, & prouincias, & aulam suam purgauit hominibus non necessarijs, dicens;
Superuacua Malum pupillum esse imperatorem, qui ex uisceribus prouincialium homines non neces
officia sarios, nec reipublicae utiles aleret.

In tent

In templis argenti minimum, auri ne guttulam quidem aut bracteolam posuit; subin
2 de repetens illud Perisanum,

Dicite pontifices, in sanctis quid facit aurum?
Aurum in

Negabat se passurum, ut ipsius dispositiones ab aulicis suis uenderent, id quod solent alio
templis rum principum liberti & eunuchi. Eoq; nunquam illum fefellit quod proposuerat.

3 Assessoribus designauit sua salaria, quantum dicebat illos potissimum promouendos, qui
Constante per se rem pub. gerere possent, non per assessores. Vnum quoniam hoc agere debere quod nos
set. Prudentissimus iuuenis sensit, hoc esse praecipuum huiusmodi rerum publicarum, quod o
mnia munia per uicarios administrant, interdum alteros ac tertios. Praefectus urbis habet
Vicarij uicarium, & is uicarius rursus alterum uicarium, & hic rursus alium. Ac frequenter is qui & ho
grauis nore & salario fruitur, minime omnium idoneus est ad functionem obeundam. Annotet hoc
principes, qui subinde coguntur exactionibus grauare populum.

4 Descriptum habebat, quid cui praestitisset: qui nihil aut minimum petissent, eos appella
5 bat, dicens, Quid est quod nihil petis? An me tibi uis fieri debitorem? pete, ne priuatus de
Bonigne me queraris. Agnoscebat principem debere recte suo fungentibus officio: nec aequum iudica
bat, ut probe suo defunctus officio, priuatus egeret.

6 Militibus diligenter prospexit de comaeatu, dicens, se magis seruare milites quam se,
Militum cura ipsum, quod in his sita publica salus esset. Facilius est enim inuenire nouum imperatorem,
quam nouum & exercitatum militem.

7 Quinius Camillus antiquae familiae senator, homo delicatissimus, rebellionem molie
Clementer batur tyrannidem affectans. Id quum Alexandro renunciatum esset, statimque probatum,
ad palatium eum rogauit, eiq; gratias egit, quod reipub. curam, quae bonis uiris recusanti
bus imponi solet, sponte reciperet. Mox ad senatum processit, ac tanti sceleris conscien
tia trepidum consortem imperij appellauit, in palatium recepit, ornamentis imperialibus,
& melioribus quam utebatur ipse, decorauit, profectiois comitem adhibuit. Quumque im
perator ipse pedibus iter faceret, inuitauit & Quinium delicijs assuetum ad laborem, quem
post quinque milia passuum cunctantem equo sedere iussit. Quumque post duas mansio
nes equo etiam fatigatus esset, carpento imposuit. Hoc quoque respicientem, ac imperium
radio laborum recusantem, denique & mori paratum dimisit, ac militibus a quibus Cae
sar praecipue diligebatur commendatum ad uillas suas turb abire iussit. Sic illi common
strauit, quid esset gerere imperium.

8 Honores iuris & gladij nunquam uendi passus est, dicens, Qui emit & uendat necesse
Sancte est. Hoc ethnicus & iuuenis, quid iam decet principes Christianos?

9 Quum Christiani locum quemdam qui publicus fuerat occupassent, contra popinarij
Pie dicerent, eum sibi debere, rescripsit, Melius esse ut quomodocumque illic deus coleretur, quam
popinarijs dederetur.

10 In expeditionibus si quis de uia in alicuius possessionem deflexisset, pro qualitate loci
Miles in sustibus ac uirgis caedebatur, aut alioqui condemnabatur. Si dignitas personae tales poe
noxius nas non recipiebat, grauissimis contumelijs afficiebatur, quum diceret, Velles ne hoc in
agro tuo fieri quod facis in alieno? Clamabat saepius quod a Christianis audierat, idque p
raeconem quoties aliquem emendabat dici iubebat, Quod tibi fieri nolis, alteri ne fece
ris. Quid nunc dicemus de militibus Christianis, qui siue quod eant, siue redeant, furatur,
rapiunt, constuprant, pulsant, abigunt pecora, pertusis uasis sinunt effluere uinum? Quid
multis? Crudelius tractant suos quam hostes. Et hoc hodie, si superis placet, appellatur ius
militare, & ad haec conueniunt principes.

11 Vigilanter prouidit ne tribuni ducisue quicquam fraudarent de stipendijs militum, it
Militum cura dicens, Miles non timet nisi uestitus, armatus, calceatus, & satur, & habens aliquid in zo
nula: sentiens militem quum aliquid habet metuere ne perdat, sed mendicitas ad omnem
desperationem uocat armatum.

12 Quum Antiochiam uenisset, ac milites qui lauarijs ac muliebribus delicijs uacauerant,
12 in uincula duci iussisset, orta seditione ab ea legione cuius socij erant in uinculis, tribunal
ascendit, ac uinctis omnibus ad tribunal adductis, circumstantibus militibus & quidem
armatis, grauius illos admonuit, ut meminissent Romanae disciplinae. Quum loquentem mili
tes tumultu interpellarent, nihil coterretus, iussit ut tales uoces auderent aduersus hostes,
hosti

non aduersus imperatorem, minatus exaurationem nisi quiescerent. Ad hæc quum uehementius etiam fremerent, ac ferro quoque minarentur, Deponite, inquit, dextras, contra hostem erigendas si fortes estis, me ista non terrent. Quum non desinerent fremere, excelsa manu, Quirites, discedite atque arma deponite. Mox omnes non armis tantum sed & sagulis militariis depositis recesserunt, non in castra, sed uaria in diuersoria. Post tamen eius legionis militibus fidelissimis usus est.

¹³ *Odium furum* Furti suspitione infames nec intueri sustinebat, adeo ut quum Septimius Arabinus, qui famosus crimine furtorum sub Heliogabalo fuerat liberatus, inter senatores principem salutatum uenisset, exclamarit, O numina, o Iupiter, o dii immortales. Arabinus non solum uisit, sed etiam in senatum uenit, fortassis de mēspērat, tam fatuum, tam stultum me esse iudicat.

¹⁴ *Corruptela* Dicere solet, solos fures de paupertate conqueri, dum ita student scelera uitæ suæ tege-
re, iactabat & sententiam notam furibus,

ὁ πῶμα ἐλάσας, ἀλβία δὲ οὐκ ἐκφύσεται. id est,
Qui multa tulerit, pauca dederit, effugit.

Notans quosdam, qui tantum furantur, ut sit quo corrumpant iudicem aut actorem.

¹⁵ *Regni stabilitas* Quum Mammea mater uxoris Memmiam obijceret quod nimia ciuilitate redderet potestatem molliorē, respondit, sed securiorem atque diuturniorem: significans malum diuturnitatis custodiri esse metum.

¹⁶ *Fumū uentor* Vetronium Thurinum familiarem, quod his qui petebant aliquid a Cæsare uendidisset suum patrocinium, mentiens interim multa, conuincendum curauit, & conuictum deminatumque in stipite alligari iussit, supposito igni ex humida materia, præcone clamante, Fumo puniatur, qui fumos uendidit.

¹⁷ *Cultus Augustarum* Gemmas omnes quas reperit in palatio, uendidit, & aurum in erarium contulit, dicens, uiris gemmas usui non esse, matronas autem regias contentas esse debere uno reticulo atque inauribus, & baccato monili, & corona in qua sacrificarent, & unico pallio auro sparso, & cyclade, quæ plus sex uncis auri non haberet. Hic cultus hodie uix sufficit negotiatorum uxoribus.

¹⁸ *Dignitas* Cursore nunquam utebatur nisi seruo suo, dicens ingenuum currere nisi in sacro certamine non debere: cocos item, piscatores, fullones, & balneatores non habuit, nisi seruos suos: nolens quenquam ingenuum sordidis ministerijs dehonestare.

¹⁹ *Reipublicæ cura* Amicos & cognatos, si malos comperisset, puniebat. Id si uetus amicitia aut necessitudo non patiebatur, a se dimittebat, dicens, His charior est mihi tota respublica. Significans priuatos affectus utilitati publicæ posthabendos.

MAXIMINVS

¹ *Industria* Maximinus accepta legione, nullum laborem defugere solet; dum milites exercet, eisque prospicit. Quum autem tribuni quidam eum reprehenderent, dicerentque, Quid tantopere laboras, quum eius loci iam sis ut ducatum possis accipere? Ego uero, inquit, quo maior fuero, hoc magis laborabo.

² *Robur corporis* Exercebat lucta milites suos, multos ad terram prostrans. Itaque cunctis inuidibus, tribunus tuos milites uincis? Tum Maximinus, Vis ne cogrediamur? Quum prodisset, palma pectori impacta supinum retiecit, continuoque dixit: Date alium, sed tribunum.

³ *Libere* Quum nimium sideret corporis uiribus, quidam in theatro ipso præsentate Grecos uersus recitauit, quorum hæc est sententia,

Elephas grandis est, & occiditur,

Leo fortis est, & occiditur,

Tigris fortis est, & occiditur,

Cæue multos, si singulos non times.

Qui ab uno non potest occidi, a multis occiditur.

⁴ *Modeste* Maximinus senior nunquam ad oscula pedum quæquam admittit, dicens, Dii prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis oscula figat. Et ubi sunt interim, qui non solum ingenuos, uerum etiam summos monarchas ad oscula non pedum, sed calceorum, non dicam admittunt, sed inuitant, & quodammodo cogunt.

Galienus

GALIENVS

Galienus prouinciarum defectionem, quasi leuissimarum rerum iacturam ioco solet eludere. Quum enim nunciatum esset, Aegyptum defecisse, Quid, inquit, sine lino Aegyptio esse non possumus? Quum uastatam Asiam Scytharum incursionibus accepisset, Quid, inquit, sine aphonitris esse non possumus? Perdita Gallia arrisit dixitque, Non sine trabeatis sagis tuta respublica est: Persium principis uoces, cui quicquam charius est respublica. Aphronitrum autem est spuma nitri, quod in Asia laudatissimum concresecbat.

² *Libertatis exitialis* Junior patris mortem inultam reliquit. Itaque quum rex Persarum quasi captiuus per pompam duceretur, quidam scurræ miscuerunt se Persis, diligentissime scrutantes omnia, & cuiusque uultum mira inhiatione contemplantes. Qui interrogati quid agerent, patrem, inquit, principis quarimus, notantes a Galieno neglectum fuisse. Id ubi delatum est ad principem, scurras uiuos exuri iussit. Exemplum impietatis in Cæsare, periculosa libertatis in scurris.

³ *Lepide* Quum taurum in gentem in arenam misisset, prodissetque ad eum feriendum uenator, neque producium decies potuisset occidere, Cæsar coronam uenatori misit: musitantibus cunctis quid rei esset, quod homo ignauissimus coronaretur, Galienus per curionem dici iussit, Taurum toties non ferre difficile est. Ludens significauit, graue discrimen toties tauro occurrere, etiam si non ferias.

⁴ *Pana ruidicula* Quidam huius uxori gemmas uitreas pro ueris uendiderat, re comperta mulier flagitauit uindictam. Cæsar iussit hominem corripi, quasi leoni obiecturus. Dein in caueam, dum impostor & populus expectat terribilem leonem, prolapsus capus. Cunctis rem tam ridiculam mirantibus, per curionem dici iussit, Imposturam fecit, & passus est. Eadem opera sefellit impostorem, & irrisit uxorem.

⁵ *Impie* Quum patrem Valerianum audisset extinctum, uocem laudatissimam sine laude usurpauit, dicens, Sciebam patrem meum esse mortalem.

MARIVS

De Mario tyrannorum septimo dictum est, quod uno die factus est imperator, altero uisus est imperare, tertio interemptus est a milite, qui percussurus illum dixerit. Hic est gladius quem ipse fecisti. Fuerat enim opifex ferrarius. Alludit autem interemptor ad illud pro uerbium, Tuo te gladio iungulo.

² *Ingenue* Saturninus tyrannorum xxxi quum milites illi pepulum imperiale imposuissent, ad uocata concione de seipso dixit, Comitones, bonum ducem perdidistis, & malum principem fecistis. Ante fuerat dux egregius, sed quoniam in imperio fuerat feuerior, ab istis dem a quibus imperator factus fuerat, interemptus est. Non quiuisset ad quoduis munus idoneus est.

ZENOBI A

³ *Animose* Zenobia xxxviii mulier uarijs nominibus merito laudata, quum ab Aureliano capta in conspectum illius ducta fuisset, isque dixisset, Quid o Zenobia, ausa es nobis insultare Romanis imperatoribus? Imperatorem, inquit, te agnosco qui uiceris, Galienum, Aureolum, reliquosque principes non putauit.

AURELIANVS

⁴ *Clementer* Quum Tyanam uenisset, eamque occlusam reperisset, iratus dixit, Canem in hoc oppido non relinquam. Hac uoce milites erecti sunt in spem prædæ, & Heradamon Tyanensis, metu ne cum ceteris occideretur, prodidit ciuitatem. Qua capta Aurelianus Heradamonem patriam proditorem occidit. Militibus ex Cæsaris promisso direptionem oppidi flagitantibus respondit, Agite, canem me negauit relicurum, canes omnes occidite. Hoc pacto & proditori mercedem rependit, & militum auaritiam elusit. Videtur autem hic sermonis color sumptus ab Hebraeis, in quorum literis reges qui minantur interneconem, negant se quenquam relicuros, usque ad ingentem ad parietem: canem hac periphrasi significantes.

DIOCLETIANVS

⁵ *Imperare difficile* Diocletianus adhuc priuatus dicere solet, nihil esse difficilius quam bene imperare. Id Flauus Vopiscus in Aureliano tradit se audiuisset a patre suo, & addit causam, Colligit, inquit, se quatuor aut quinque, simul consilium ad decipiendum imperatorem capiunt, dicunt

dicunt quid probandum sit. Imperator qui domi clausus est, uera non nouit, cogitur hoc tantum scire quod illi loquuntur: facit iudices, quos fieri non oportet: amouet a republica, quos debebat retinere. Ita, ut dixit Diocletianus, bonus, cautus, optimus uenditur imperator. At uulgius ad imperatoris titulum satis esse putat nasci, aut eligi: nasci ut cuncti, eligi emptis suffragijs, ac solennibus ceremonijs confirmari.

TACITVS

6 Tacitus imperator fratri petierat consulatū, nec impetrauit. Ea repulsa adeo non fuit obleniter sensus, ut uehementer etiam latatus sit, dicens, Scit senatus, quem principem fecerit.

PROBUS

7 Probus quum multa barbarorum loca purgasset latrocinijs, ubi peruenisset ad Isauros, dixit, ab illis locis facilius arceri latrocinia quam tolli. Sentiens esse dandam operam ne latronibus illuc esse aditus, ne uel iuuenes latrocinari discerent. Itaque loca omnia quae angustum haberent aditum ueteranis concessit, addens ut eorum filij ab anno decimo octauo ad militiam mitterentur, ne ante latrocinari discerent quam militare. Hoc tum recte Probus, quum multum interesset inter militiam & latrocinium, nunc frivolum.

8 Non patiebatur militem esse ociosum, sed multa opera militari manu perfecit, dicens, Annonam gratuitam militem comedere non debere.

9 Idem dixisse fertur, breui milites necessarios non habebimus. Sperabat tantam pacem, ut nihil opus esset exercitu. Hanc mentem utina deus immittat omnibus nostri seculi principibus.

FIRMVS

10 Firmus imperator uini patientissimus fuisse legitur, citra ebrietatem. Quondam a Barbaro uexillario prouocatus ad bibendum, duas uini situlas hausit, & postea toto conuiuio sobrius fuit. Quum uero Barbarus diceret, Quare non & fecem ebibisti? Stulte, inquit, terra non bibitur.

BONOSVS

11 Bonosus imperator prodigiose bibax fuisse legitur, de quo Aurelianus saepe dicere solet, Non ut uiuat natus est, sed ut bibat. Sobrietas in primis decet principem.

APOPHTHEGMATA VARIE MIXTA

1 Milites aliquot Tarentini inter cenandum multa liberius dixerant in Pyrrhum regem. Res ad eum delata est, acciti sunt iuuenes, ac periclitabantur omnes, quum factum nec negari posset nec defendi. Tum unus illorum dexterioris ingenij, Immo, inquit, rex, & ista diximus, & longe acerbiora diciuri fueramus, nisi nos lagena defecisset: linguae petulantiam in temulentiam reuertens. Ac mox intra principis in risum uersa dimissi sunt, Quis neget hoc dictum fuisse bene collocatum?

2 Longus Sulpitius insigniter ipse foedus, eum contra quem in iudicio liberali aderat, dixit, Ne faciem quidem habere liberi hominis. Cui respondens Domitius Afer, Ne tu ex animi mei sententia Longe. Qui malam faciem habet, liber non est. Si ideo liber non eras cuius agebatur causa, quod deformis esset: nec ipse Sulpitius habendus erat pro libero, quum esset foedissimus.

3 Iunium Bassum hominem cum primis dicacem, uulgius asinum album appellabat, quod feliciter esset stupidus ac ridiculus. Alba enim ueteres felicia uocabant.

4 Philippus orator in male olentem, Video, inquit, me a te circumueniri: sentiens se male odore undique oppleri, quum circumuenire dicatur qui dolo fallit.

5 Cefellius consulti dicenti, nauim diuidere uolo, Perdes, inquit. Ille de precio nauis mercedibusque consulebat, hic aliud respondit. Nam ipsam diuidere nauim est nauim perdere. Macrobius ita refert, Si diuidis, nec tu nec focius habebitis. Erat autem duorum negociatorum communis nauis.

6 Vectius Valens quum a Claudio Cesare immineret periculum, atque interim Silius cum Messalina domi uindictae simulacrum omnium lasciuarum genere celebrarent, conscendit praestam arborē, & in ea prospectantis specie stabat: interrogantibus quid aspiceret, respondit, Tempestatē ab Ostia atrocem. Id siue ioco dixit, siue forte lapsa uox est, in praestam uertit. Mox adsunt a Caesare nuntij quod uindicta parat. Is Silius erat adulter, cui clam nupserat Messalina, quam Caesar dissimulante confirmatis nuptijs supplicio affectit.

Fauorinus

Fauorinus philosophus in adolescentem priscarum & iam obsoletarum uocum affectato rem, Curius, inquit, et Fabritius dilucide cum suis fabulati sunt, neque Auruncorum, Sicano rum, aut Pelasgorum, qui primi Italiam incoluisse leguntur, sed aetatis suae uerbis loquuntur: tu uero perinde quasi cum matre Euandri nunc loquaris, uerbis iam olim desitis uteris. Quod si intelligi non uis quae loqueris, non hoc abunde consequeris tacens?

8 Ficus Philemoni paratas, & in conspectu eius positas a fellis comedebat, puer in clama tus ut asinum abigeret, sero uenit. Itaque consumptis omnibus, Quonia, inquit, tam tardus fuisti, da nunc merum a sellis. Interim risus obortus hominem senem praefocauit.

9 C. Iulius Helio mancipi sapius obstrepeti sibi dixit, Etiam ostendam qualis sis: & Helio instanti ut ostenderet qualis esset, Iulius digito monstrabat Gallum in Mariano scuto cimbrico depictum, nodis distortum, eiecta lingua, buccis fluentibus, cui maniceps tum simillimus est uisus. Taberna autem erat apud forum, ac scutum illud signi gratia positum. Ingens omnium risus consequutus est. Expectarant enim ut aliquid in mores illius obijceret.

10 Iuba querenti quod ab illius equo esset aspersus, Quid tu, inquit, an me hippocentaurum putas? Deridens eum quod quod equus comiserat, domino sessorum imputaret, quasi idem animal esset equus & sessor, quales finguntur hippocentauri.

11 C. Crassus militem uidens sine gladio currentem, Heus, inquit, comilito, pugno bene uteris: festiuiter taxans inermem militem, cui pro gladio pugno sit utendum.

12 Publius uidens Publium Mutium hominem maleuolum & inuidum, solito tristorem, Aut Mutio, inquit, aliquid accidit mali, aut alteri cuiquam aliquid boni: sentiens illum non minus alienis commodis, quam suis incommodis uti.

13 Publius natione Syrus, quum herus ipsius seruum hydropicum in area iacentem increpans interrogaret quid illic ageret, lepide pro seruo respondit, Aquam calefacit.

14 Idem quum super cenam esset orta iocosa quaestio, quod nam esset molestum ocium, & alius aliud opinaretur, respondit, Podagrici pedes. Ocium ut rem suauissimam expetunt omnes, sed ocium podagrici cum summo cruciatu coniunctum est.

15 Faustus Syllae filius, in fororem quae eodem tempore cum duobus adulteris haberet consuetudinem, Fuluius Fullonis filio, & Pompeio cognomine Macula, facetissime lusit, Miror, inquit, fororem meam habere maculam, quum fullonem habeat.

16 Seruilius Geminus cenans apud Lucium Mallium, qui Romae pictor insignis habebatur, quum uideret filios illius deformes, Haud similiter, inquit, Malli fingis ac pingis. Et Mallius, Non mirum, inquit, in tenebris enim fingo, luce pingo.

17 M. Votacilius Pitholauus in C. Seruilium, qui uno tantum die consul fuit, ita lusit, Antequam Flamines, nunc consules diales fiunt. Abulus est uoce, diales, quasi a die deducta sit, ac non magis a Ioue, cui Flamines instituebantur.

18 Lapidatus a populo Vatinius gladiatorum munus aediturus, impetrat ab aedibus edictum, ne quis quid in harenam mitteret, nisi pomum. Per id tempus forte Caesilius consultus a quodam num nux pinea pomum esset, Si in Vatiniū, inquit, missurus es, pomum est. Nam ea nux & dura & grauis pro lapide esse poterat. Martialis pineam nucem appellat pomum hoc disticho.

Poma sumus Cybeles, procul hinc discede uiator,

Ne cadat in miserum nostra ruina caput.

19 Quum Publius Clodius diceretur iratus Decimo Valerio, quod ipsi mutuum petenti non dedisset, Quid, inquit, mihi amplius factururus es, nisi ut Durachium eam ac redeam? Exprobrans illi Ciceronis exilium ab ipso procuratum, quod tamē populi ac bonorum uiuorum studio breuius fuit quam uolebat Clodius.

20 Quum Brutus iunior fundos aedesque paternas luxu prodegisset, & in his etiam balneas, & in sermone quodam diceret se frustra sudare, Non mirum, inquit Crassus, nuper enim existi e balneis. Lusit ex ambiguo, exit e balneo qui lauit, & exit qui uendidit alterique cedit.

21 Idem Brutus quum in accusatione C. Planci duos lectores excitasset, & alteri de Colonia Nabonensi Lucij Crassi, qui reo Bruti aderat, orationem legendam dedisset, alteri de lege Seruilia, ex his demonstrans, illum sibi pugnantia scribere: Crassus uicissim tres Bruti patris de iure ciuili libros tribus legendos dedit, in quorum primo erat, Fortē eue-

Tom. 4

z nit ut

nit ut in Priuernate essemus. Hic Crassus, Audis Brute, pater testificatur se tibi fundū Priuernatem reliquisse. In secundo libro scriptum erat, In Albano eramus ego & Marcus filius. Hic rursus Crassus, Norat hunc gurgitem, metuebat, ne quum is nihil haberet, nihil esse ei relictum putaretur. Tum ex tertio recitatum est, Quum in Tiburti affedimus ego & Marcus filius. Tum Crassus, Vbi sunt hi fundi Brute, quos tibi pater publicis commentarijs consignatos reliquit? Quod nisi puberem te iam haberet, quartū librum composuisset, & se etiam in balneis lotum cum filio scriptum reliquisset. Ita Crassus duos lectores aduersum se à Bruto excitatos, tribus aduersus ipsum productis ultus est. Hoc urbanitatis exemplum refert M. Tullius, quod non adstringitur paucis uerbis, sed per orationem fufum est.

22 *Iocus ex ambiguo* Philippus causam agēs, quum pusillus testis prodisset, Licet ne, inquit, rogare? Quum quaestor properans dixisset, Licet, modo breuiter. Hic Philippus, non accusabis, perpusillum rogabo. Primum ut in testem rufus obortus est, sed mox in iudicem Lucium Aurificem conuersus, qui sedebat ipso teste breuior.

23 *Muscas abige* Vargula quum eum candidatus A. Sempronius cum Marco fratre suo complexus esset, Puer, inquit, abige muscas: leuitatem ac molestiam complectentium significans; sed ridicule magis quam urbane.

24 *Furax* Nero quidam in seruum furacem ita iocatus est, ut diceret solum esse cui domi nihil sit nec signatum nec occlusum. Id si de frugi seruo dicas, laus est: si de furaci, iocus. Intelligimus enim illi nec feras nec signa obstare quo minus furetur. Scriptoria claudimus, olim & cadi lagenæque solent obsignari.

25 Spurio Caruilio grauius claudicanti ex uulnere ob rempub. accepto, & ob claudicationis uitium in publicum prodire uerecundanti, mater dixit, Quin prodis mi Spuri, & quotiescunq; gradum facis, toties tibi tuarum uirtutum uenit in mentem.

26 *Clodicare* De Caluino Glauia claudicante dixit quidam, Non claudicat, sed clodicat. Veteres Clodium dixere pro Claudio. Hinc iocus in eum qui Clodio fauebat.

27 Publius Blesus Iunium hominem nigrum, macilentum & repandū, sibiulam ferream appellauit ob colorem, duriciem, & incuruati corporis similitudinem.

28 Varinius reus à Caluo accusatore in inuidiam uocatus, quod candido sudario frontē tergeret, Quamquam, inquit, sum reus, tamen & panem candidum edo: ita crimen diluens ut duplicaret. Solent autem rei prodire squalidi.

29 Quum in triumpho C. Caesaris oppida eburnea fuissent circumlata, ac paucis post diebus in triumpho Fabij Maximi lignea deportarent, Chrysiippus ludens dixit eas esse thecas oppidorum Caesaris. Solent enim res preciosae ligneis thecis muniti.

30 Empedocles quum in arena Mirmillonem retarius sequeretur, nec feriret, Viuū, inquit, capere uult. Sic in uenatu qui cupit animal uiuum, cauet ne uulneret.

31 *Libere* Augustus uidens equitem in spectaculis hibentem, misit qui illi suis uerbis diceret, Ego si prandere uolo, domum eo. Respondit eques, Tu enim non times ne perdas locum. Augustus sensit indecorum esse illic in publico bibere. Eques per iocum sic interpretatus est, Caesarem sine damno posse discedere è theatro, quod locus ipsi seruetur, non item equiti.

32 *Iocus ab absurdo* Manius Curtius Campatium de theatro exeuntem interrogauit, num spectasset. Campatius stultitiam hominis sic irrisit, Non, inquit, sed in orchestra pila lusi. Quid aliud fecisset in theatro, nisi ut spectaret? Quasi quis è balneo exiens roget an lauisset. Sed multo absurdus est, in orchestra pila ludere.

33 *Conuitiū mutatum in peius* Iunius Bassus Domitiae Passanij querenti, quod ei sordes obijciens dixisset, illum ueteres calceos uendere, Nunquam me Hercule, inquit, istuc dixi, sed dixi emere solere. Atqui multo sordidius est emere quam uendere ueteres calceos. Sic irrisit mulierem, ut pro eo quod obijciebatur subijceret aliud illo molestius.

34 *Libere* Eques Romanus obijcienti Augusto quod patrimonium deuorasset, Meum, inquit, putaui. Simulans errore factum quod criminabatur, ac sentiens interim non esse crimen, si quis sua suo profundat arbitrio.

35 Calsius Seuerus quum obiurgaretur à praetore, quod eius aduocati Lucio Varo Epicureo Caesaris amico conuiciū fecissent, Nescio, inquit, qui conuiciati sint, & puto Stoicos fuisse

fuisse: huc alludens quod inter Epicureos & Stoicum maximū dissidium est. Nam Epicurei felicitatē hominis uoluptate metiuntur, Stoici praeter honestū nihil ducunt in bonis.

Idem cuidam obijcienti, quod Proculeius ei domo interdixisset, Nunquid, inquit, ego illuc accedo? Elusit obiectionem; nam in ius uocari solent, qui contra praetoris interdictionem adeunt locum, non is qui paret interdictioni: simul innuens, se nequaquam teneri domus illius desiderio.

Trachalus Suellio cuidam inter argumentandum dicenti, Si hoc ita est, is in exilium: per iocum subiecit, Si non est, redis. *Irrisio*

Catulus Philippo oratori dicenti, quid latras? respondit, Furem uideo: conuictum latrandi in ipsum retorquens, notans hominis rapacitatem.

Catulus quum orator quidam malus, qui in Epilogo se putabat mouisse misericordiam, postquam assedit, rogaret hunc, uideretur ne mouisse misericordiam: Ac magnam quidem, inquit, Neminē enim esse puto tam durum, cui non oratio tua miseranda uisa sit. *Deprauatum*

Theodotus regis Aegypti praceptor, alijs censentibus esse recipiendū Pompeium, alijs non recipiendū, neutris assentiens dixit, recipiendum sed occidendū: addens iocum, mortuos non mordere. Atque huius sententia uicit, tuta suadens magis quam honesta. *Mortui non mordent*

Scipio in Neuium quendam, Quid hoc, inquit, Neuius ignauus? Lusit è contrario mutata literula.

M. Scipio Maluginensis ex sua Centuria renunciarat Acidinum cōsulem, quum praeco dixisset, dic de L. Manlio. Ego, inquit Scipio, uirū bonum egregiūque ciuem esse arbitror. Praeco expectabat suffragium pro Manlio, Scipio respondit, quasi de moribus illius interrogatus. Nescio an hic Acidinus nomine & praenomine dictus sit L. Manlius, quumque Scipio postremum adnomen tantum expressisset, praeco admonuit, & illa addenda. Hinc Scipio iocandi occasionem arripuit.

Scipio maior Corinthijs pollicentibus se illi statuā posituros eo loco quo erant aliorum imperatorū, respondit sibi displicere turmales. Sentiens in turba occultari quod aditur. Turma proprie equitum est in bello. Id transtulit ad statuas armatas. *Turmales*

Scipio Aemilianus apud Numantiam iratus C. Metello, dixit, Si quintum pareret mater eius, asinum fuisse parituram. Tarditatem mentis, ac deformitatē corporis illi fratribusque eius exprobrans. *Contumeliose*

Scipio quum ei M. Flaccus multis probis obiecijs P. Mutium iudicem tulisset, Eiecit, inquit, iniquus est. Huic uoci quum esset admurmuratum, Ah, inquit, patres conscripti, non ego mihi illum iniquum eiero, sed omnibus. Expectabatur ut purgaret quod dixerat, sed aggravauit. Licet reijcere iudicem reo inimicum seu iniquū, hoc est, male uolentem, sed multo magis eum qui nulli aequus est. *Excusatum in peius*

Quum Africano illi maiori corona saepius in conuuiuo imposita rumperetur, Licet, inquit, Varus accommodanti dixit, Noli mirari si non conuenit, caput enim magnum est. Sentiens hominem esse praepotentem, cui non quauis corona congrueret. *Apte*

Domitius Afer Manlium Suram, multum in agendo discursantem, salientem, manum iaciantem, togam deijcientem ac reponentē, non agere dixit, sed satagere. Actio enim oratoris est. Satagit autem qui frustra misereque conatur. *Agere satagere*

Afer Didio Gallo, qui prouincia ambitiosissime petierat, mox impetrata ea querere batur quasi coactus esset, Age, inquit, aliquid & pro repub. elabora. Locus est ab ironia, si mulq; allusum illuc est, quod magistratum magno studio ambisset. *Ironia*

Afer orator egerat causam aduersus libertum Claudij Caesaris. Quidam ex aduerso conditionis eiusdem, cuius erat litigator cui aduersabatur Afer, exclamauit, Itane tu semper in libertos Caesaris dicis, uidelicet illi metum inijcere cupies ex nomine Caesaris: subiecit Afer, Nec me Hercule quicquam proficio. Notans illum post alios libertos existere, contra quem dicere cogere.

Idem in quendam patronum imperitum, sed splendido uestitu se uenditatem litigatoribus, lepide dixit, Homo in agendis causis bene uestitus. Lusit ab inexpectato. Nam auditor pro uestitus expectabat, instructus, aut exercitatus. *Ab inexpectato*

Idem quum qui diuersam partem agebant subinde repeterēt, Celsinam hoc dicere: quum probe nouisset sceminā praepotentem, simulans se credere, Celsinam uirum esse, rogaui

- gavit quis esset ille Celsina: obiter notans illorum ineptiam, qui tantum autoritatis, opum gratia tribuerent foeminae, ut illius dicta toties citarent pro testimonijs.
- 52 *Ingratitudo* Domitius Afer quum haberet ingratum litigatorem, ipsius conspectum vitanti, ne cogereetur agnoscere patroni beneficium, in foro per nomenclatorem dixit illi, A mas ne me quod te non uidi? Tecte exprobrans ingratitude, cui gratum esset non uideri a bene merito, ne cogereetur illi gratias agere.
- 53 Idem dispensatori qui quum ad reliqua non responderet, dicebat subinde: panem non comedi, & aqua bibo, Paſce, inquit, & redde quod debes. Non agebatur, quid edisset, aut bibisset, sed quid deberet. Permisit igitur ut se quomodo uellet pasceret, modo solueret quod debebat.
- 54 Idem candidato dicenti, semper domum tuam colui, Credo, inquit, & uerum est, quum posset palam negare. Candidatus enim hoc ad gratiam fingebat.
- 55 *Ex ambiguo* L. Galba scurra cuidam pilam negligenter petenti, Petis, inquit, tanquam Caesaris candidatus. Huius candidati negligentius ambiebant, freti ipsius fauore. Iocus est ex ambiguo, petitur pila quae repercutitur, & petitur magistratus.
- 56 Idem cui coenaculum perpluebat, cuidam comodato roganti penulam dixit, Non possum comodare, nam domi maneo. Significans domi maxime opus esse penula. Solent alij fecus excusare, non possum commodare penulam, ipse egeo.
- 57 *Excusatio* Item alteri roganti usum penulae, Si non pluit, inquit, non est tibi opus: si pluit, ipse utar. Dilemmate excusauit officium.
- 58 *Disimulatio* Idem Meccenatem acceperat conuiuio, quumque sentiret illum uelle ad ipsius uxorem ludere, simulauit se dormire, quo magis liceret Meccenati quod libebat. Interea quum accessisset aliquis uolens quaedam emensa tollere, ibi Galba, Infelix, inquit, huic dormio, non tibi. De quo plura retulimus in Chilia dibus.
- 59 Galba quodam factante quod in Sicilia murenam quinque pedes longam emisisset uicio riato, Nihil, inquit, mirum, nam ibi tam longe nascuntur, ut his piscatores pro restibus uantur. Mendacium euidentiore mendacio derisit.
- 60 In Galbam oratorem eloquentia clarum, sed gibbo deformem ita lusit M. Laelius, ut diceret, ingenium Galbae male habitare. Nam animi domiciliu est corpus.
- 61 *Retortum* In eundem acerbius etiam Orbilius grammaticus, qui prodierat testis contra reum cui Galba aderat. Hunc ut Galba confunderet, finxit se nescire quod grammaticus esset, & conuicio locum captans interrogauit, Quid artium facis? In sole, inquit Orbilius, fricas gibbos soleo.
- 62 Manium Curium accusator eius ad concitanda inuidiam in Sipario, id est uelaminis genus, pinxerat omnibus locis, aut in neruo nudum, aut ab amicis redemptu ex alea, hoc agens ut omnibus persuaderet quod is esset perditus deditus aleae. Hoc crimen ridicule inficiatus est Manius, Ergo, inquiens, nunquam uici. Alter intelligi uolebat, Curium assidue lusisse aleam, Curius eo torfit, quasi infelicitas esset opprobriata. Non est uerisimile, quod frequenter ludat tessaris, nunquam uincere. Refert Fabius.
- 63 *Ridicule* Quidam humiliori liberius aduersus ipsum multa loquenti, Colaphum, inquit, tibi dicam, & formulam scribo, quod caput durum habeas. Pro diem tibi dicam, dixit colaphum tibi dicam: & in capite duro lusit amphibologia. Siquidem durum caput habet peruicax, & durum caput habet qui offendit manum percutientis. Allusit autem ad morem eorum qui quempiam in ius uocant, quorum est & diem reo praescribere, & quum in ius uocetur misso libello exprimere.
- 64 Quidam interrogatus quid sentiret de eo qui fuerat in adulterio deprehensus, Tardus, inquit, mihi fuisse uidetur, Ludens ab inexpectato, significans que quod non fugisset in tempore.
- 65 *Vxor molesta* Quidam deploranti quod uxor sua se de ficu suspendisset, Rogo, inquit, des mihi surculum ex illa arbore ut inseram: per suspicionem ludens, quum uellet intelligi sibi molestam esse uxorem.
- 66 Quidam mirantibus quod humile candelabrum emisisset, Pransorium erit, inquit: eludens iocoso mendacio, ne parcus uideretur. In conuiujs utimur humilioribus, candelabris, ut exactius peruideamus quae sunt apposita.

Dignus

- Dignus erat nominari, qui de quodam illaudato uelut laudans dixit: Quid huic abest, nisi res et uirtus? Similis iocus hodie apud Gallos uulgatissimus fertur, quum aiunt, Sum totus tuus, excepto corpore & bonis.
- 67 *Exceptio iocosa* Sybarita quispiam iter faciens per agros, quum uideret quosdam fodientes, dixit, se spectando illos fodientes rupturam capere. Ad hanc uocem auditam quidam ita respondit, At mihi te audienti latus dolet. Tanta erat Sybaritarum mollities, ut nullum officium in ciuitatem admitterent, quod cum strepitu exerceretur, quod genus sunt factorum ferrariorum & lignariorum. Atque adeo ne gallum quidem gallinaceum in ciuitate phas erat alere, ne quid esset quod illis somnum interrumpere. Iocus autem in hoc erat, quod agri cola probabilis dixit, sibi ex tam stulta uoce dolere latera, quam Sybarita dixerat, se ex fossorum ligone sentire rupturam. Latera dolent loquenti, non audienti: & rupturam patitur grauius laborans, non spectator. Comemorat hoc Athenaeus in duodecimo.
- 68 Quum testis qui se dicebat a reo uulneratu, interrogaretur an cicatrices haberet, ingenitem in femore cicatrice ostendit: tum aduersarius, Latus, inquit, erat opportunus: significans illum uulnere letaliore dignum.
- 69 *Salsifecans* Siculo cuidam Scipio praetor patronum causa dederat hospitem suum, hominem nobilem, sed egregie stultum. Hic Siculus, Quaesio, inquit, praetor, aduersario meo da hunc patronum. deinde mihi neminem dederis. Sentiens illum tam insigniter stultum, ut illo diuersam partem adiuuante posset etiam nullo patrocinate uincere.
- 70 Quidam uidens Fauonium, quum nulli adessent famuli, Pompeio per omnia inseruientem, usque ad pedum lotionem, pronunciauit Graecum uersiculum, *ὄντις γυναικῶν ὡς ἀπὸν λαλῶν.* id est, Claris uiris ut est decorum quidlibet.
- 71 *Obsequium humile* Qui Scipionis gloria inuidebant, dicere solent, illum esse egregiorum facinorum histriorem, Lelium uero collegam illius gestorem. Alludentes huc quod alius est actor fabulae, alius autor. Sentiebant Scipionem praeclearas res gerere, sed Lelij consilij.
- 72 In Metiochu nimis in repub. sedulum, nihilque non agentem, illa iactata sunt, *μητιοχὸς μὴ στρατηγὸς, μητιοχὸς δὲ τὰς ἀδύνας, μητιοχὸς δ' ἀρτὸς ἐπιτήδων, μητιοχὸς ἢ τ' ἀλλοτρία, μητιοχὸς δὲ πῶντα λείπει, μητιοχὸς δ' οὐ μὴ εἴσται.* id est, Metiochus dux est, at idem Metiochus curat uias, Metiochus molit farinas, Metiochus panes coquit, Metiochus fit cuncta solus, Metiochus plorauerit.
- 73 *Ardelio* Est aliquid pauca bene agere. Notat Martialis quendam ardelionem, qui nihil non faciebat belle, quum nihil faceret bene.
- 74 Quidam Athenicnsis indifertus, sed factis strenuus, & artis peritior, quum alius oratione facunda meditataque, multa praecclare polliceretur, Viri, inquit, Athenienses, quae iste magnifice disseruit, ego re efficiam.
- 75 *Patrie charitas* Sylla quum Praeneste oppidum armis cepisset, decreuissetque quicquid erat ciuium trucidare, hospitem suum iussit excipi, hoc beneficio pensare uolens hospitij comunicati gratiam. At ille contra libere, Nolo, inquit, patriae meae extinctori debere uitam: simulque turbae ciuium sese admiscuit, & cum illis trucidatus est.
- 76 Idem quum ipse libellum malus poeta de populo subiecisset, quum in eum epigramma fecisset, tantum modo uersibus alternis longiusculis, statim ex his rebus quas tum uendebat, iussit ei premiu tribui, sub hac conditione, ne quid postea scriberet. Existimabat ille etiam mali poetae operam aliquo dignam premio. Simul autem & silentium redemit ab eo qui scribere nesciret: quemadmodum factus quidam apud nos siquando incidisset in malum tonsorem, dabat duplum precium, hac lege ne rediret.
- 77 *Parfimoniasordida* Seruus quidam ab hero Chio negociatore profugerat. Rogatus quum fugisset, Quonia, inquit, quum adsint bona, mala querit. Solet enim herus ille uinum mustum primaeque suauitatis uendere, ipse interim non bibens nisi subacidum ac uapescens.
- 78 Seruus quidam interrogatus quid ageret dominus, Expectat, inquit, donec uinum fiat acidum. Habebat herum perparcu, qui non prius sinebat bibi uinum quam acuisset. Ita fiebat, ut familia semper acidis acupidis uinis ueretur.

Tom. 4

Z 3

Quidam

79. Quidam seruum fugitiuum insequens, quum ille in pistrinum se proripisset, Vbi, inquit, alibi te reperire maluissim? Serui maxime oderunt pistrinum, eoq; detruduntur ob grauissima peccata.
80. Thessalus quidam interrogatus, qui nam essent Thessalorum deterrimi, Qui, inquit, a bellicis negocijs ocium agunt. Barbari nesciunt uti pace.
81. Equiso quidam interrogatus, quid maxime saginaret equum, Oculus, inquit, regis. Sentiens equum optime curari, si dominus frequenter adsit. Idem uult illud celebre, Frons occipitio prior est.
82. Nestor apud Sophoclem ad Aiacem se conuicijs incessentem ita loquitur,
τι με μφομαί σε, δ' οὐ γὰρ εὖ κακὸς λέγεις.
 De te queror nil, male loquens facis bene.
 Aliquid concedendum est uiris fortibus deq; repub. bene meritis: & bene pensat linguæ uitium, qui factis egregius est.
83. Quum Aegyptij qui diu fuerant in praesidio, nec à quoquā dimittebantur, conspirassent ut in Aethiopia se conferrent, ac Pflammetichus rex eo cognito, consecutus eos ob genitali, respondit, Vbi cunq; hoc esset, ibi & liberos & uxores fore.
84. Olim in diuiti epulis apud Aegyptios unus quispiam cadauer ligneum, sed q̄ proxime ad uerum effectū ostendit singulis dicens, in hunc intuens pota & oblecta te, talis post mortem futurus. Dubites quō animo id fecerint, utrum ut moderatius frueretur uoluptatibus, conditionis suae memores, an audivis, utpote mox abituris.
85. Puer quidam apud Platonem educatus, quum ad patrem ex interuallo redisset, eumq; uidisset effusius ridentem, admiratus dixit, Se tale nihil unquam apud Platonem uidisse. Tanta res est, iam inde à teneris uirtuti assuescere.
86. Rhodius quidam ministro Romani imperatoris multa uociferanti ferociter, Non curro, inquit, quid tu dicas, sed qd ille taceat. Loquacitas caret effectū, taciturnitas habet cetera consilia.
87. Aegyptius baiulus gestans quiddam uelut operitū, cuidam sciscitanti quid portaret. Ideo, inquit, obuelatū est ne scires, tu uero cur curiose uestigas quod occultatū est? Solent uectigaliū redemptores explorare sarcinas. Aegyptij autem dicti sunt ἀποφθοροί.
88. Byzantius quidā quum moechum in uxore deformi deprehendisset, Miser, inquit, qd opus erat dapratorae dote? Significans foeminae tam deformi non futurū fuisse qui concumberet, nisi dote conductum. Nunc quum illa nacta esset gratis adulterū, quid opus erat dapratorae marito dare dotem, quum esset qui gratis hoc faceret?
89. Quidam somniarat se uidere ouum ex lecti cubicularis fascia pendens illigatum. Id somnium retulit ad cōiectorem. Is iussit ut eo loco foderet, defossū enim esse thesaurū. Fodit, & inuenit, & argenti paululum detulit ad cōiectorem, de auro dissimulans. Tum cōiector, Quid, nihil ne de uitello? Somniator inuenerat aurum argento circū datum in oui speciem, nec id latuit cōiectorem.
90. Philosophus quidam Pythagoricus à futore emerat phecassia, calceamēti genus, non praesentibus nummis. Paucis post diebus redit ad tabernam redditurus precium, quūq; clausam diu pulsaret ianuam, fuit qui diceret, Quid perdis operā tuam? Sutor ille quem quaeris, elatus combustus est: & addidit iocum in Pythagoricum, Id nobis quidem molestum est, qui in aeternum nostros amittimus: tibi minime, qui scis futurum ut renascatur. His auditis Pythagoricus treis denarios non inuita manu domum retulit, subinde manu concutiens, uelut de lucro gestiens. Post quum hūc animi affectum reprehendisset, redit ad tabernā, & ait sibi, Ille tibi uiuit, tu redde quod debes: simulq; per clostrum quā se commissura laxauerat, treis denarios in tabernam immisit, poenas à seipso exigens improbae cupiditatis, ne assuesceret alieno. Prudenter ille quidem qui morbo suppullulanti statim occurrit.
91. Vopiscus in diuo Aurelio refert apophthegma scurræ cuiusdā, qui dixerit, in uno anulo bonorum Io bonos principes omnes sculpi posse. Sentiens esse magnum imperatorum numerum, pauca sed in his perpaucos bonos.
92. Rex quidam, cuius nomen supprimitur, nominari alioqui dignissimus, quum ipsi perigeretur

- rigeretur diadema, tenuit aliquandiu manu, dixitq; O nobilem magis quam felicem panem, quem si quis penitus cognoscat, quam multis periculis, sollicitudinibus ac miseris sit refertus, ne humi quidem iacentem tollere dignetur.
- Proconsul quidam Romanus in Sicilia conspiciatus quendam adolescentē admodum sui similem, rogauit similitudinis causam, quum pater suus nunquam adisset Siciliam, At Retortus meus, inquit, Romam frequenter accessit. Iocum retorfit Siculus, nihil ueritus secures ac uirgas proconsulis. Simillimum huic dictum in Augusto.
- Quidam dixit eum qui primus populo Romano dedit epulum & congiarium, exitij causam illi fuisse. Vnde Caesar Augustus cogitauit aliquando de tollendis huiusmodi largitionibus. Insyncerus fauor est, qui donis emitur, quae si minuas, ingēs murmur: si tollas, seditio grauis oritur.
- Philippus Macedonum rex, quoniam pleraque dando perfecit potiusquam bellando, iactatum est in illum, Non Philipppum, sed Philippi aurum subegisse Graeciam. Ita Plutarchus in uita P. Aemilij.
- Romulus primus urbis Romanae conditor, legitur uini fuisse parcissimus. Is ad coenam uocatus, quum ibi minimum bibisset, eo quod postridie negocium haberet, dicunt illi familiares, Si ad istum modū bibant omnes homines, uinum esset uilius. Ille respondit, Imo uero charius, si quantum quisq; uolet bibat, nam ego bibi quantum uolui.
- Porfena demiratus egregium animū Mutij Sceuolae, qui iratus dextrae suae q̄ in strin-gēdo ferro errasset, foculo impositā eam exuri passus est, dixit illi, Reuertere ad tuos Mutij, eisq; refer, te quum uitam meam petieris, à me uita donatum.
- Tarquinius Superbus iam exul factus dixisse fertur, Se tum denique cognouisse quos habuisset amicos fidos, quos infidos, cum neutris gratiam referre possit. Qui commodi gratia sunt amici, sublata commodi spe deserunt amicitiam. Sed amicos secundae res parant, aduersae probant.
- Horatius rediens ad suos, trium Curiatorum fratrum quos occiderat spolia gestabat, quorum uni desponsa fuerat Horatij soror uirgo. Illa agnoscēs spōsi paludamentū quod ipsa manibus suis cōfecerat, soluit crines, ac fletu sponsum mortuum inclamat. Horatius sororem gladio transfigit, dicens, Abihinc cum tuo prepropere amore, oblita fratrum tuorum uiuicq; oblita patriae. Tantum ualuit amor laudis & patriae gloria.
- Quum Collatinus cum paucis familiaribus ad Lucretiam uenisset à Sexto Tarquinio uisitatam, quaerenti uiro ex more, fati saluæ Minime, inquit Lucretia, quid enim saluam uulueri amissa pudicitia? Vestigia alieni uiri Collatine in lecto sunt tuo. Sed corpus tantum uiolatum est, animus infons est, mors testis erit: his dictis cultrum quem abditum habebat, in corpore infixit, & collapsa est moribunda.
- C. Plautius consul de Priuernatibus qui à Romanis descuerat, ad senatū retulit acuariantibus sententijs, quidam Priuernatū legatos percontatus est, quam poenā uiderentur meruisse, Eam, inquit è legatis unus, quam merentur qui se libertate dignos censent. Hic consul, Quid, inquit, si uobis poenam remittimus, qualem uobiscum pacem habituri sumus? Si bonam dederitis, inquit, & fidelem & perpetuam: si malam, haud diuturnam.
- A Papyrio Cursore uiro impigro equites ausi sunt petere, ut pro re bene gesta relaxaret aliquid laboris. Quibus ille, Ne nihil, inquit, remissum dicatis, remitto, ne utique durum demulceatis quum ex equis descenderitis. Hoc non erat remittere laborem, sed equo curando aliquid adimere. Nisi forte sensit, quosdā milites deliciores, post equitandi laborem iubere solitos sibi defricari tergum. Hoc opere Papyrius suis remisit.
- Romani dicebant, prima Gallorum praelia plusq; uirosum esse, postrema minus q̄ sceminarum: q̄ primo impetu feroces essent, mox demitterent animos.
- Quum exercitus Romanus terga daret Samnitibus, M. Atilius consul equo prauectus ad portam castrorum edixit, ut quicumq; miles ad uallum tenderet, siue Samnis esset, siue Romanus, pro hoste haberet. Quo pergis, inquit, miles? & hic arma & uiros inuenies, nec uiuo consule tuo nisi uictor castra intrabis. Proinde elige an cum ciue, an cum hoste pugnare malis.
- Sagunto à Poenis contra foedus oppugnato, Romani legatos misere Carthaginem, in quibus erat Q. Fabius, exploraturos an id publico consilio factum esset. Ad id quā quidam Carth

- dam Carthaginensium princeps ferocius respondisset, Romanus sinu ex toga facto, En, inquit, uobis bellum & pacem apportamus, utrum placet sumite. quum Pœni ferocius reclamarent, daret utrum uellet, Romanus effusus sinu, Bellum, inquit, damus. Responderunt Pœni, se accipere, eoq; animo gesturos quo ille daret.
- 3 Martius Coriolanus in bello aduersus Volscos, quum rogaretur ut labore ac uulnere *Victoria* bus æger sese in castra reciperet, Non est, inquit, uictoris laborare, moxq; hostem fugientem *dulcis* insectatus est. Victoria dulcedo excutiebat omnem molestiæ sensum.
- 4 Quum ob bene nauatam operam ante prædæ diuisionem è singulis rebus, equis & ca *Honor potior* ptiuis denos sibi eligere iuberetur, insuper & equo pulcherrimo donatus à consule, La- *mercede* tor, inquit, à consule laudari, equumq; fortitudinis præmium lubens accipio, cætera non tam decora quam mercedem non accipiam; fuitq; communi reliquorum sorte contentus. Nec aliud extra ordinem petijt, quam ut Volscus quidam uir probus & æquus, quo hospite & amico fuerat usus Coriolanus, non uenderetur captiuus, sed suæ libertati relinqueretur. Huic animo contemptori pecuniæ, & hospitis memori, magis applausum est quam uictoriæ.
- 5 Quum Coriolanus merito iratus ingrato populo Romano, exitium urbi moliretur, *Pietas* nec à legatis, nec à sacerdotibus exorari posset, Veturia mater unà cum uxore filij ac liberis in castra uenit. In cuius complexu quum accurreret Coriolanus, Sine, inquit illa, prius sciam, utrum ad hostem an ad filium uenerim; & utrū captiua an mater in castris tuis sim. Hæc aliq; quum dixisset, matrem complexus, Expugnasti, inquit, & uicisti iram meam, Patria, te mihi quamuis merito inuisam, huius precibus dono.
- 6 Atilius Regulus, qui fuit primo bello Punico bis consul, aiebat, Neq; fœcundissimis *Seueritas* locis agrum insalubrem parandum, neq; effœtis saluberrimum. Frustra salubris est locus, ubi peritur fame. Et frustra fertilis est, ubi non licet uiuere.
- 7 T. Manlius Torquatus cõsulatum magno consensu recusauit, excusans aduersam uia *Ingratitudo* letudinem oculorum; sed instantibus cunctis, Alium, inquit, Quirites querite, cui mandatis istum honorem. Nam si me suscipere coegeritis, nec ego mores uestros ferre, nec uos meum imperium perpeti poteritis.
- 8 C. Figulus in petitione cõsulatus repulsam passus est. Id eo grauius tulit, quòd patrem *Seueritas* haberet bis consulem. Ad hunc quum postridie comitorum complures uenissent consulendi gratia, nam erat iuris ciuilis peritissimus, omnes dimisit, ita præfatus: omnes consulere scitis, consulem facere nescitis.
- 9 M. Drusus tribunus plebis, non contentus L. Philippum consulem præcipitasse in *Seueritas* carcerem, quòd se loquentem ausus esset interpellare, quum senatus ad eum misisset ut ueniret in curiam, Quur non potius, inquit, senatus ad me uenit in Hostiliam rostris propinquam? Quid consequutum? Tribunus senatus auctoritatem despexit, senatus tribu- *Seueritas* ni uerbis paruuit.
- 10 C. Fimbria procurarat ut Scæuola in funere C. Marij iugularetur, quem ut cognouit *Crudeliter* ex uulnere recreatum, apud populum deferre instituit. Rogantibus quid optimo innocentissimoq; uiro esset obiecturus, Obijciã, inquit, quòd parcius corpore telum recepit; quia si hoc ipsum crimen esset non perissee.
- 11 Quum M. Tullius in senatu dixisset, incendium à Catilina excitatū, Sentio, inquit Ca- *Seueritas* tilina, idq; si aqua non potuero, ruina extingua. Vox non hominis, sed furia.
- 12 Manlius Torquatus quum è Macedonia uenissent legati, graues querelas deferentes *Seueritas* de filio eius Decio Syllano, qui eam prouinciam obtinuerat, à senatu petijt ne quid ea de re statuerent, priusquam ipse causam cognouisset. Quum senatus illi cognitionem detulisset, domi sedt, solusq; utriq; parti per totum biduum uacauit, tertia die pronunciauit in hanc formam, Quum Syllanum filium pecunias à socijs accepisse probatū sit, & repub. eum & domo mea indignū iudico, protinusq; è conspectu meo abire iubeo.
- 13 Aulus Fuluius filium ingenio, literis & forma florentem, quoniam in Catilinæ castra *Seueritas* properabat, ex itinere retractum occidit, dicens, Ego te non Catilinæ aduersus patriam, *patris* sed patriæ aduersus Catilnam genui.
- 14 M. Calpurnius Placentiæ magistratum gerens, Cn. Carboni cõsuli iubenti decretū fie- *Seueritas* ri, quo sibi obides à Placentinis redderentur, non paruuit; atque adeo minitanti dicentiq; multos

multos habeo gladios, respondit, Et ego annos: declarans se senectutis præsidio fretum, non metuere gladios.

Cæsius quū nec triumphis obtemperaret, & multa libere de C. Cæsaris temporibus loqueretur, admonentibus amicis ut sibi caueret, Duæ, inquit, res sunt, quæ cæteros red- *Fiducia* dunt formidolosos, mihi maximam suppeditant fiduciam, senectus & orbitas. Senex ci- *tatis* to periturus est etiam si nemo occidat. Et orbus nec habet quos curet, nec habet quibus ti- *bitatis* meat. Solet enim ultio in liberos propagari.

Quum nauis qua Granius prætorius quæstor uehebatur, in Scipionis Metelli potesta- *Animose* tem uenisset, Scipioq; cæteris direptis quæstori salutem polliceretur, quæstor ita respon- *dit* dit, Cæsaris milites salutem dare, nō accipere solent. Tantum loquutus pugione sese con- *ro* fudit. Hos animos Cæsar suis inspirauerat.

Granius præco patrono malo quum dicendo uocem obtudisset, suauit ut simul ac do- *Patronus* mum redisset, frigidum mulsum biberet: quum is respondisset, Perdam uocem si id fece- *malus* ro, Melius est, inquit Granius, perdere uocem quam reum.

Idem quū P. Nasica tum consul, cuius iussu iustitium in medio foro edixerat præco Gra- *Amice* nius, rogaret eum domum descendente, quid tristis esset, an q; auctiones essent, Imò ue- *18* nis, inquit Granius, q; legiones: notans eum quòd armis rem gereret. Libera sanè uox præ- *conis* conis in consulem: sed eximia moderationis exemplum, hoc impune licuisse præconi.

Idem M. Druso trib. pl. homini potentissimo, sed multa in repub. molienti, quum ab *19* eo, ut sit, saluaretur his uerbis, Quid agis Grani? Imò uero, inquit, tu Druse quid agis? *Virumq;* Virumq; refertur à M. Tullio in oratione pro Cn. Plancio.

M. Lucullum quòd Bruti & Cæsij partes secutus fuerat, M. Antonius occidit. Huius *Amice* mortem quum Volumnius, qui uiuum familiariter coluerat, sine fine deploraret, ad An- *20* tonium pertractus ait, Iube me protinus ad Luculli corpus ductum occidi. Neq; enim il- *li* li extinctio superesse debeat, quum ei infelicitis militiæ autor extiterim.

C. Furius Crelinus è seruitute liberatus, quum è paruo admodum agello largiores *Industria* multo fructus perciperet quam ex amplissimis uicini, in magna inuidia erat, quali fructus *lucrosa* pelliceret ueneficis. Quam obrem illi dicta dies est à Sp. Albino curuli. Reus metuens da- *mnationem,* quum in suffragium oporteret ire tribus, omnia instrumenta rustica in fo- *rum* rum attulit, adduxit & filiam ualidam, bene curatam ac uestitam, ferramenta egregie fa- *cta,* graues ligones, uomeres pōderosos, boues saturos, postea dixit. Veneficia mea Qui- *rites* rites hæc sunt, nec possum uobis ostendere, aut in forum producere lucubrationes uigi- *liasq;* liasq; & sudores. Omnium sententijs absolutus est. Meminit huius & Plinius libro decimo *mo* modico, capite sexto.

Q. Flauius apud populum reus actus accusante C. Valerio, quum quatuordecim tri- *22* buum suffragijs damnatus esset, proclamauit se innocentem opprimi, cui Valerius æque *ira* clara uoce respondit, nihil sua referre nocens an innocens periret. Ea uox tam uiolenta re- *liquas* liquas tribus reo conciliauit, itaq; reus quem prostratum credebat, absolutus est.

Pomponius Atticus in funere matris quam extulit nonagenariam, ipse natus an- *23* nos sexaginta septem, gloriatus est, quòd nunquam cum matre in gratiam redisset, nun- *quam* quam cum sorore fuisset in similtate, quam prope æqualem habuit. Hanc uocem se ab *iplo* iplo audisse scripsit Cornelius Nepos. Plus autem est non redisse in gratiam, quam non *fuisse* fuisse in similtate. Matrem nunquam offenderat, inter ipsum & sororem etiam si quid in- *cidit* cidit offensarum, nunquam exierunt in similtatē, quæ tamen inter fratres & sorores fre- *quenter* quenter acerrimæ solent existere.

Amissa classe circa Siciliam, Pœni de pace cum Romanis ineunda cõsultabant. Amil- *24* car negabat se audere ire ad consules, ne si dem accideret ipsi à Romanis, quod Pœni fece- *rides* rant Cornelio Asinæ consuli, cui legato catenæ sunt iniectæ. Hanno melius sentiens de fi- *gatis* de Romana, profectus est. Cui liberius exponenti causam tribunus militum minitans, di- *xit,* Et illi posse accidere, quod accidisset Cornelio consuli. Hic uterq; consul tribuno sile- *re* re iussit. Isto, inquit, metu Hanno te fides nostræ ciuitatis liberat.

Samnitibus consulantibus quid de legionibus Romanis apud furcas Caudinas inclu- *25* sis fieri deberet, Herennius Pontius suauit, ut inuolata dimitterentur. Postero die eadem *de* dere cõsultus, respondit ad unū usq; delendas. Sentiens aut clementer magno beneficio *deme* demere

- demerendos hostes, aut irreparabili factura vires illorum cōminuendas. Neutrum sequutus est exercitus, sed sub iugum missos contumelia magis illos in se prouocauit.
- 26 *Moderate* M. Bibulus in Syria duos egregiæ indolis filios amisit à Gabinianis militibus Aegypti occisos. Horum interfectores Cleopatra ad illum uinctos misit, ut in eos pro arbitratu suo animaduerteret: at ille eos protinus intactos ad Cleopatram reduci iussit, dicens eius uindictæ potestatem non suam, sed senatus esse debere.
- 27 *Seueritas in uxorem* C. Sulpitius Gallus uxorem repudiavit, quæ aperto capite fuisset foris. Lex, inquiens, tibi meos unius præfinit oculos, quibus formam tuam approbes, his ornamenta comparato, his esto speciosa: alij uelle uideri formosam, in suspitione & in crimine hæreat necesse est.
- 28 *Adulans libertas* Tiberio senatum ingrediente, surgens adulator quidam exclamauit, esse libere loquendum, nec reticenda quæ ad rem publicam attinerent. Erectis ad hæc uocem omnibus, ipse etiam Tiberio attento, Audi, inquit Cæsar, in quo te reprehendimus omnes. licet nullus audeat palam fateri. Impendis reipsum nobis, corpus tuum diurnis nocturnisque laboribus & curis pro republica conficiens. Huiusmodi multa quum diceret, sub libertatis prætextu turpiter adulans, C. Seuerus subiecisse fertur, ista tanta libertas hunc hominem dabit exitio.
- 29 *Decorum persone* Quum in senatu uariantibus sententijs, Cato censeret perpetuam dictaturam, ut tyrannicam potentiam e repub. tollendam, Bibulus quum esset Pompeio inimicus, primus in senatu rogationem tulit, ut unicus consul Pompeius decerneretur. Aut enim, inquit, respública ab imminente procella per illum liberabitur, aut optimo parendum erit. Egregius animus qui priuatam simultatem posthabuit reipub. commotis. Eam sententiam Cato dixit se ab alio dictam comprobare, licet ab ipso non debuerit proficisci.
- 30 Rutilius quum aliquando Romæ adisset Musonium, rogauit, dic mihi Musoni, Iupiter seruator quem tu imitaris num foeneratur? Notans illius inopiam, qui cogeret interdum accipere mutuum. Ad hoc arridens Musonius, At ne foenerat quidem Rutili. Turpius est ad foenus dare quam accipere. At Rutilius, quum ipse faceret quod grauius est, obiecit illi quod erat leuius.
- 31 *Fortiter* Valerio Publicolæ lous ædem dicanti, tamque ex more postem tenenti, Marcus illius frater derepente funestum nuncium ingessit dicens: O cōsul, filius tuus morbo perijt in castris. Ob eum nuncium mœstis omnibus, Publicola nihil cōmotus, Cadauer, inquit, quolibet abijcite, simulque dedicationem solenni ritu peregit. Nec tam uerū erat perisse filium, sed data opera factum est, ut à dedicatione reuocaretur, atque is honos ad alium transiret. Quamquam Lilius libro ab urbe condita secundo hoc aliquanto diuersus narrat.
- 32 *Pietas in filium* Cæsius eques Romanus, quum à Cæsare filium abdicare iuberetur, quæ is tribunus pl. cum Marullo collega ei inuidiam mouisset regni affectati, Citius, inquit, Cæsar tu mihi omnes filios meos accipies, quæ ego ex his unum nota pellam mea.
- 33 *Honor precio prior* Titus Labienus equiti strennuo de præda Gallica aurum donauit. Id uidens Scipio dixit equiti, Habebis donum uiri diuitis. Hac uoce audita eques aurum ad pedes Labienii abiecit. Idem quum audiret Scipionem dicentem, Imperator te armillis argenteis donat, alacer gaudio abiit. Miles aurum contempsit, honorem amplexus est.
- 34 *Vitam nemo contemnit* Q. Fabius Minutius, hortante filio ut locum idoneum paucorum iactura caperet, Vis ne, inquit, tu ex illis paucis esse? Admonens non esse boni ducis, ullius militis incolumitatem contemnere.
- 35 Fabricius Cinea Epirotarum legato, magnam auri uim dono offerenti, recusauit accipere, dicens: Se malle imperare aurum habentibus quam habere aurum.
- 36 *Clementer* M. Lilius Iulio Hasdrubale, nonnullis suadentibus ut hostes ad internecionem insequeretur, Aliqui, inquit, & super sint, qui de uictoria nostra nuncium hostibus perferant.
- 37 *Virtus in felix* Varro Pauli collega, quoniam ex Cænenis pugna quæ Romanis fuit infelicissima superfuit, honores à populo delatos recusauit, dicens felicioribus magistratibus opus esse reipub. Quum animam gereret inculpatum, fortunæ suæ reipub. ultro poenas dare uoluit, uir ob hoc ipsum summis dignus honoribus.
- 38 *Æqualitas* Curius deuictis Sabinis quum ex senatu cōsulto ei ampliaretur agri modus, quæ con summam milites accipere solent, recusauit, et gregalium portione contentus fuit, dicens, esse malum, cuiem, cui non esset satis id quod cæteris esset satis.

Horten/

- Hortensius orator ob cultum mundiorum, ac gestulationes in dicendo molliores, crebro male audiebat in ipsis etiam iudicijs. Sed quum Lucius Torquatus, homo subagrestis & infestius moribus, quum apud concilium de causa Syllæ quereretur, non iam histrionem illum diceret, sed gesticulatricem, Dionysiamque, notissimæ saltatriculæ nomine cōpellaret: tum uoce molli demissaque Hortensius, Dionysia, inquit, Dionysia malim equidem esse, quam quod tu Torquate *ἄγροσ, ἀγροστικὸς, ἀγροστικῶς*, id est, Inelegans, agrestis, aditu difficilis. Periculose maledicit alteri, cui uel idem, uel simile, uel diuersum, sed deterius uitium potest obijci.
- Idem gloriari solet, quod nunquam bello ciuili interfuisset. Refert M. Tullius epistola ad Celium libro secundo.
- L. Crassus orator de Menenio homine prælongo dixit, quod quoties in forum descenderet, caput ad Fabij fornacem offenderet. locus est ab hyperbole. Nam arcus Romæ tam alti sunt, ut uix hasta possis contingere curuaturæ summum.
- Idem censor Cn. Domitium collegæ exprobranti quod ob murenam in uiuario mortuam lachrymasset. At tu, inquit, quum uxores tres extuleris, nullam emisisti lachrymam. Scite reuertor sit conuitium. Notauit illum quasi curasset uxorum mortem. Et alioqui turpius est, in uxoris funere non flere, quam ob murenam emittere lachrymas.
- Idem Cn. Domitium L. Crasso collegæ exprobrauit, quod censor tanti habitaret, eo quod in porticu domus haberet columnas hymettias, pro domo eius milia nummum identidem promittens. Crassus ut erat præsentis ac festiuo ingenio, rogauit collegam quanti ipse domum suam æstimaret. Is respondit, Sexagies sestertio. Rursum Crassus, Quanto igitur, inquit, eam minoris æstimas, si decem arbutulas succidero? Eæ fuerunt loti patula ramorum opacitate lasciuæ, quum Domitius respondisset, trities sestertio; Vter, inquit Crassus, nostrum luxuriosior, egone, qui decem columnas ceterum millibus nummum emi, an tu qui decem arbutularum umbram tricies sestertium æstimas? Ita est ingenium hominum ad aliena uitia perspicax, ad sua cæcum.
- Lucius Philippus consul L. Crasso summæ dignitatis & eloquentiæ uiro, manum iniici iusserat, eo quod uocem illius indigne ferret, qua dixerat, sibi alio senatu opus esse. At Crassus reiecto liçtore, Non es, inquit, mihi tu Philippe consul, quando ego tibi non sum senator.
- L. Crassus Mummium cognomento Diuiforem, dixit ita sibi nomen inuenisse in campo Martio, quem admodum Neoptolemus inuenerat ad Troiam.
- L. Crassus cuidam roganti num molestus esset illi futurus, si bene mane ante lucem ad eum ueniret, quum respondisset, non eris molestus, & ille subiecisset, Iubebis igitur te suscitari? Crassus, at tu certe negaras te fore molestum. Venire non erat molestum, sed suscitari molestum. At percussator hoc ipsum quærebat, an si mane ueniret cōsulturus, futurus esset molestus. Crassus per iocum sic interpretatus est, ut si ueniret mane, ne molestus esset.
- Idem apud Perpennam iudicem defendebat Aculeonem, quem accusabat L. Aelius Lamia homo deformis. Is quum interpellaret odiose, Audiamus, inquit Crassus, pulchellum puerum. Huic dicto quum esset arrisum, Ingenium, inquit Aelius, ipse mihi fingere potui, formam non potui. Tum Crassus, Audiamus igitur, inquit, disertum. Multo arrisum est uehementius.
- L. Portius Nasica quum ex more conceptis uerbis à Catone censore rogaretur, habes ne uxorem ex animi tui sententia, Habeo, inquit, at Hercle non ex animi tui sententia. Verum ob eum iocum intemptiuum multa illi dicta est.
- Scipio Nasica quum ad poetam Ennium uenisset, eique ab ostio quærenti Ennium, ancilla dixisset eum domi non esse, Nasica sensit illam hoc domini iussu dicere, et illum intus esse. Ac tum quidem dissimulans abiit. At paucis post diebus quum ad Nasicam uenisset Ennius, eumque à ianua quæreret, exclamat ipse Nasica, se domi non esse. Tum Ennius, Quid? Ego, inquit, non agnosco uocem tuam? Hic Nasica, Ne tu homo es impudens, ego quum te quærerem ancillæ tuæ credidi, tu mihi non credis ipse?
- Idem Nasica quibusdam dicentibus, res Romanas iam in tuto esse, extinctis Carthagenensibus, & Græcis in seruitutem redactis, Immo, inquit, nunc demum summo in periculo sumus, posteaquam nulli supersunt, quos uel timeamus, uel reuereamur. Sensit inimicos per ocr

- per occasionem utiles esse nobis, per quos non licet impune secureque negligentes esse.
- 51 *Iocus in tempestiuus* Idem quum ædilitatem curulem adolescens peteret, ac ut candidati solent manum curi iisdem opere duratam prensaret, rogauit hominem, num manibus ambularet. Hoc dicitur petitiuus rusticanae tribus suspicantes sibi exprobratam paupertatem, effecerunt ut repulsam ferret. Tantum obfuit iocus in tempestiuus.
- 52 *Impudicitia* In Gallico triumpho milites hos uersiculos iactabant in Cæsarem, Vrbani seruate uxores, moechum caluum adducimus. Auro in Gallia stuprum emisti, hic sumpstisti mutuum. Notabant quod in prouincia agens alienas uxores auro corruperit, Romæ non emerit, sed mutuum sumpserit, quod uxor ipsius male audiret de Clodio. Nisi forte quiddam ob scœnius intelligi uoluerunt. Nam Suetonius aliquanto post commemorat, quod Curius pater in oratione quadam appellabat illum, omnium mulierum uirum, & omnium uiuorum mulierem.
- 53 *Pietas in matrem* C. Gracchus ad quendam Corneliam matrem obtrectantem, Tu, inquit, Corneliam uituperare audes, quæ Tiberium peperit. Et adiecit, Qua fronte te Cornelie comparas, an tu peperisti ut illa. Atqui nemo cuius ignorat, diuinus illum sine uiro fuisse, quam te uirum. Is in quem hæc dicebantur, male audiebat de mollitie.
- 54 *Diffidentia* Populus Romanus Carbone pollicente quippiam & addente iusiurandum cum exclamatione, populus uicissim iurauit se illi non credere. Probis uiris & iniuratis habenda fides, leuibus ne iuratis quidem. Refertur ad id uersus Menandricus, *ἡ ἀρετὴ ἐστὶν ὁ πᾶσι θεῶν ἔλεος, ἢ λόγος.* id est, Suadet loquentis uita non oratio.
- 55 *Vita misera* Silenus senex, a Mida captus, rogatus est quid esset homini optimum: diu silentium tenuit, tandem adactus ut diceret, respondit, Optimum esse nunquam nasci, proximum quod ocysime aboleri, atque hoc precio dimissus est. Huius dicti præter alios meminit Ouidius libro Metamorphoseon undecimo.
- 56 *Vita pura* L. Iulij Drusi ædes publice pluribus ex partibus patebant uicinorum prospectui. Hoc in commodum se faber quinque talentis correpturum pollicebatur, effecturum ne pars aliqua esset obnoxia prospectui. Tum Drusus, Decem, inquit, dabo, si talem reddas domum meam, ut undique pateat omnium oculis, quo non uicini tantum, sed omnes ciues perspicere possint quomodo domi meæ uiuatur.
- 57 *Maledicus male auarit* M. Seruilius dissuasurus legem quam ferebat M. Pinaris, dicit mihi M. Pinaris, inquit, si contra te dixerō, num mihi maledicturus es, ut cæteris soles. Vt sententiam, inquit Pinaris, feceris, ita & metes: per allegoriam minitans illum male auditurum, si malediceret.
- 58 *Retortum conuicium* Libo quum Seruilius Galbæ dixisset, quando tandem Galba exibis de triclinio tuorum mox audijs, quum tu de cubiculo alieno. Libo notauit Galbam, quod L. Scribonio tribuno plebis iudices ferret familiares suos, & conuiujs corruptos. Galba uicissim illum notauit adulterij.
- 59 Celebratur & Glaucia dictum in Metellum, Villam habes in Tiburte, cortem in palatio. At cors uillæ solet esse contigua. Notauit autem illum, quod multos sibi cibo largitionibusque deuinxerit, quod idem alijs uerbis Libo obiecit Galbæ. In corte aluntur animalia domestica.
- 60 *Iocus de fabula* Quum Sextus Titius se Cassandram esse diceret, ob coniecturam opinor, quod illa esset fatidica, Multos, inquit Antonius, posses Aiaces tuos Oileos nominare: notans illius impudicitiam. Nam Ajax Cassandram de templo Palladis raptam uic constuprauit.
- 61 *Correctum in peius* Quum Gallus qui testimoniū ferebat contra Pisonem, dixisset innumerabilem pecuniam Magio præfecto datā, idque Scaurus tenuitate Magij redargueret, Erras, inquit, Scavre, ego enim Magium non conseruasse dico, sed tanquam nudus nuce legeret, in uentrem abstulisse. Correxerunt sermonem suum Gallus, sed ita, ut crimini corruptele crimē adderet luxum.
- 62 M. Cicero, M. Tullij pater dicebat Italos similes esse Syrorum uenaliū, quorum ut quisque sciret optime Græce, ita esse nequissimum. Sentiens una cum literis Græcorum mores ad Latinos demigrare. Vnde quod M. Tullius fuit iniquior Græce nationi, prope modum uideri possit illi fuisse hæreditarium.

Tertio

- Tertio Penario mos erat in dicendo mentum intorquere. Is quum aduersarium urgeret, 63 ret, ut diceret si quid uellet. Dicam, inquit, si nucem frigeris. *Ridicule*
- Hic simillimum est quod de Vespasiano patre narrat Suetonius, quum scurrā mul- 64 tam in alios iacientem, prouocasset ut in se quoque diceret aliquid, Dicam, inquit, ubi uenitrem exonerare desieris; alludens ad formam Cæsaris, qui faciem habebat nitentis. In cuiusmodi hominem iocus extat Martialis, *Iocus ex specie corporis*
- Vtere lactucis ac mollibus utere maluis, Nam faciem durum Phœbe cacantis habes.
- C. Fabritius P. Cornelium hominem ut putabatur auarum & furacem, sed egregie for- 65 tem ac bonum imperatorem, suo suffragio fecerat consulem. Huic quum Cornelius ex more re gratias ageret, quod immemor simultatis ipsum fecisset consulem, bello præsertim magno & graui. Nihil est, inquit, quod mihi gratias agas, si malui compilari quam uenire. Com- 66 pilatur furto, uenit bello capti. Proinde inimico fauit, cuius dexteritate sperabat fore, ne Romani uenirent in manus hostium. *Compilari, uenire*
- Scæuola Septimuleio Anagnino, cui pro capite C. Gracchi, aurum erat repensum, ro- 67 ganti ut se in Aliam præfectum duceret, Quid tibi uis, inquit, insane, tanta malorum est multitudo ciuium, ut tibi hoc confirmem, si Romæ manseris te paucis annis ad maximas pecunias esse peruenturum. Notauit auaritiam hominis, præfecturam non ob aliud ambiontis, nisi ut spoliaret prouinciales, ac ludens finxit, id ciuium consequuturum Romæ. Hoc dictum Fanstius in Annalibus ascribit Africano Aemiliano, qui dictus fuerit Iron.
- Q. Scæuola Publij filius, quum postulasset ut fundus cuius emptor erat, sibi semel in- 67 dicaretur, idque fecisset uenditor, dixit se pluris aestimare, & adiecit precio centum milia. Exemplum integritatis uix hoc seculo creditibile. *Iuste*
- C. Publicius solitus est dicere P. Mummium, cuius tempore hominem esse. Sentiens 68 illum dexteritate facilitateque ad omnem uitæ statum esse accommodum. Eodem sensu Pol- lionem Asinium omnium horarum hominem legimus. Et Tiberius Cæsar duos familia- rios ab ipso dilectos, omnium horarum amicos uocare solet.
- Africanus censor tribu mouebat Centurionem, qui in Pauli pugna non adfuerat: ille 9 quum diceret se custodie causa in castris remansisse, rogaretque quid ab eo notaretur, Non amo, inquit Africanus, nimium diligentes. Dissimulauit Centurionis ignauiam, & accu- 9 sauit nimium diligentem custodiam. *Salse*
- L. Iulius Salinator quum Tarentum amisisset, arcem tamen retinuit, multaque ex ea præ- 70 lia præclare gessit. Quum autem post aliquot annos Fabius Maximus eam urbem recepisset, rogauit eum Salinator, ut meminisset se opera ipsius Tarentum recepisse. Quid ni, inquit Maximus, meminerim. Nunquam enim ego recepissem, nisi tu perdidisses. Iocus hinc est, quod Maximus diuersum ex alterius uerbis excepit, quam ille uolebat. Refert M. Tullius lib. de Oratore 2, & Plutarchus in uita Fabij Max. tamen hic M. Lucium ap- pellat, nec addit Salinatoris cognomen.
- Idem quum bellum aduersus Asdrubalem gesturus urbem egrederetur, monitus est à 71 Fabio Maximo ne prius cum hoste confereret, quam uires animumque illius cognosceret. Is respondit se primam quamque occasionem pugnae atrepturum. Percontantibus quid ita pro- 72 peraret, Vt quam celerrime, inquit, aut gloriam ex hostibus uictis, aut ex ciuibus prostra- tis gaudium capiam. Virtus & ira sermonem hominis inter se partitæ sunt, illa triumpho- 73 auida, hæc iniustæ damnationis memor.
- Mancia quum audisset Antonium censorem, cui male uolebat, à M. Duronio de am- 72 bitu postulatam, Aliquando, inquit, tibi tuum negocium agere licebit. Censores in alio- 73 rum mores inquirunt, at qui reus est, habet ex se quod agat. *Ex uerbis aliter exceptis*
- Q. Opimius consularis quum esset adolescentulus male audiuit. Is Aegilio homini fe- 73 stiuo, qui uidebatur mollior, nec erat, sic exprobrauit molliciem, Quid tu Aegilia mea, quando ad me uenies cum tua lana & color. Lepide retorfit Aegilius, Non Pol, inquit, au- 74 deo, nam me ad famosas ueritatē mater accedere. Alter simulabat orationem uelut ad scœmi- nam, alter accepta persona simulationem uertit in irrisionem. *Ab imitatio- ne personæ*
- Inter falsa commemorat & illud M. Tullius ex Neuiō, apud quem filius dicit patri, 74 Quid ploras pater? isque respondet, Mirum ni cantem, condemnatus sum. Indignatur senex

Tom. 4

A submorosus

submorosus rogari quur ploret, quasi damnatus magis cantare debuisset. Perinde quasi si quis interroget aegrotum: quur suspiras, aut quur decumbis?

Literarum interpretatio

75 Scaurus accusabat Rutilium ambitus, quum ipse consul esset factus, ille repulsam tulisset, & in tabulis eius ostendebat literas A P R, easque sic interpretabatur, Actum fide P. Rutilij. Contra Rutilius dicebat illis significari, ante factum, post relatum. Tum C. Catinus eques, qui Rutilio aderat, exclamabat, Neutrū illis literis declarari. Quū Scaurus dixisset, quid igitur festiuiter in ipsum torisit, Aemilius fecit, plectitur Rutilius. Probabilis enim erat illum ambitum commississe qui obtinuerat, quam qui repulsus erat. Simile quiddam memoratur de Beda, quem Venerabilem dicunt. Huic Romā profecto quum ostendissent has literas saxo inculptas s P Q R, quibus significari uolunt, Senatus populūque Romanus, ac uelut hospes rogaretur, quid sibi uellent illæ literæ, dissimulans dixit, Stultus populus quarit Romam.

Autoritas persone

76 M. Scaurus quū pro rostris accusaretur, quod à rege Mithridate ad prodendā remp. pecuniam accepisset, ita causam suam egit, Iniquum est Quiritēs, quum inter alios uixerim, apud alios me rationem uitæ reddere. Sed tamē audebo uos interrogare; Varius Suetonienſis ait, M. Aemiliū Scaurum mercede corruptū populū Rom. prodidisse, M. Aemilius Scaurus huic culpæ se affinem esse negat, utri creditis? Nominato tantum actorē & reo populus accusationem repulit.

Hereditaria

77 C. Memmius quū accusaret Bestiam reum, cui patronus erat Scaurus, ac forte fuit quoddam duceretur, Vide, inquit, Scaure, mortuus rapitur, si potes esse possessor: notās Scaurum; qui male audiebat quod Phrygionis Pompeij bona sine testamētō possideret.

Ab inexpectato

78 Quum Silus testis lasset Pisonem reum, cui Crassus aderat, prolato crimine, quod se in eum dictum audisse dicebat, Potest fieri Sile, inquit Crassus, ut is unde te audisse dicis, iratus dixerit. Annuit Silus. Potest etiam, inquit fieri, ut tu non recte intellexeris. Quūid quoque toto capite annuisset Silus, ut se Crasso daret, subiicit Crassus, Potest etiam fieri, ut omnino quod te audisse dicis, nunquam audieris. Hoc adeo præter expectationem, ut Silum testem omnium risus obrueret.

Ex ipsa uerbis retortum

79 C. Lelius cuidam malo genere nato, obijcienti sibi quod indignus esset suis maioribus, At Heracle, inquit, tu tuus dignus es. Id si dicas bono uiro ex bonis prognato laus est: in malo ex malis prognato, grave conuitium est.

Irrisio retortiva

80 M. Cincius quo die legem de donis ac muneribus tulit, C. Centoni prodeunt, ac fatiis contumeliose interroganti, quid fers Cincioles? Ut emas, inquit, si uti uelis; notans illum quod donatis & comodaticis rebus uti gauderet. Alludit autem ad illud decantatum in primis, emere malo quæ rogare. Adhæc, amphibologia est in uerbo ferre: fert enim qui promulgat legem, & fert qui portat aliquid uenale.

Ab impossibili

81 M. Lepidus quū in campo sese exercentibus ipse in herba recubisset, Vellem, inquit, hoc esset laborare. Huius generis est Terentianum, Quam uellem mos esset amicis etiam noctu operam dare, Optat enim adolescens quod fieri non potest.

Salfe

82 Quum M. Lepidus censor M. Antistio Pyrgensi equum ignominia causa ademisset, & amici uociferantes quærerent, quid ille patri suo responsurus esset, quur ademptum sibi equum diceret, quum optimus colonus, parcissimus, modestissimus ac frugalissimus esset, Dicit, inquit, me nihil horum credere. In simili argumento ludit Augustus, sed ciuilius, dic me tibi displicuisse.

Fides erga patriam

83 Pomponius uir insignis multis uulneribus in bello acceptis quum ad Mithridatē adductus ab eo quæreretur, an si curaret eum, uellet sibi esse amicus. Si tu, inquit, Romanis amicus fueris, me quoque amicum habebis.

Diuinitio

84 Spurina aruspex admonuit C. Cæsarem, caveret discrimen ingens quod ultra Calendas Martias non proferretur. Eo die quum iret in senatū, Spurinae forte obuio, Quid ais, inquit, nonne uenere Calendæ Martiæ? Venere, inquit, sed nondum præteriere. Nam eodem die cæsus est Cæsar.

Barbarice

85 Spartaco in Crassum omnes mouenti copias, quidam equum dono obtulit. At ille, Si uicero, inquit, plurimos ex hoste equos habiturus sum, Si uictus fuero, nec hic mihi futurus est usus: simulque cum dicto equum gladio transuerberatum interemit.

86

Quum Pompeius graui laboraret inuidia propter immodicā potentiam, & ob uulnus, fascia

fascia linea tibiā uinctam haberet, dixit aliquis, Quid refert ubi gestet diadema, in capite an in crurē? Nam fascia olim erat insignē regum.

Quoniam Fabius contandō eludebat hostem, quum Marcellus uiribus urgeret Anni balem, ille dicitus est clypeus Romanorum, hic enſis, quod illi præcipuum studium fuit, ne quid cladis acciperent Romani, alteri ut hostem perimeret.

DIVERSORVM GRÆCORVM APOPHTHEGMATA

Anytus amicorum Alcibiadis unus, eum ad cenam rogarat: ille recusauit, sed domi bene potus cum famulis comessabundus irrupit, stansque ad ostium cœnaculi iussit famulos uasa diripere, & ad suas ades deferre, qui ferē dimidium asportauerunt: alij cœnatis Alcibiadis uolentiam superbiām criminantibus, Anytus dixit, illum humaniter egisse, cui quum totum auferre licuerit, dimidium ipsi reliquisset.

Hippomachus aliptes quum aliquando uideret adoleſcētes quos exercebat, e foro carnes efferētes, dicebat, se procul agnoscere suos esse discipulos: quod institutio reluceat in omnibus dictis ac factis hominis.

Quibusdam laude uehentibus procerum quempiam, ac prelongis manibus hominem, tanquam ad pugilum certamen idoneum, Sane, inquit, si pendens in alto corona esset detrahenda.

Demades orator uita defuncto Alexandro dixit, se uidere exercitum Macedonū princeps orbatum Cyclopi similem. Sentiens turbam militum, nisi adsit dux cordatus ac uigilans, nulli esse usui. Quemadmodum Polyphemus adempto oculo, frustra uastū corpus ac uires habebat immanes.

Idem quaestor, populo huc persuaso ut ijs, qui ab Alexandro descuerant tritemes auxiliares mitterent, iubeatque ut illico pecunias depromeret, Paratæ sunt, inquit, pecuniæ, o uiri Athenienses, quas in congios deposuerā, ut singuli minā dimidium acciperetis. Verum si has mauultis in hunc usum erogari, per me quidem ut uestris sicuti lubet uramini licet. Hoc sermone fregit impetū populi, nolentis illa distributione spoliari. Sic interdum ut indomita beluæ, arte ad meliōra consilia auocandus est populus.

Prandens apud Phocionem, quum apparatus admodum tenuem uideret, Demior, inquit, o Phocion, te rem pub. administrare, quum possis ad istum prandere modum. Bis errans, & quod lucri tantum causa putaret ad eundem remp. & quod luxum probaret in eo, cui maxime cōueniebat sobrietas. Sed Demades alios e suis moribus æstimabat. Erat enim & pecuniarum auidus & luxui deditus.

Quum uidisset Philippū largius potum cum amicis saltasse per mediā captiuōrtū turbam, eisque petulanter exprobrasse suam calamitatem, libere dixit, Quum o rex fortuna tibi Agamemnonis personam imposuerit, nō pudet te factis agere Therſiten? Ea uox totum regem in diuersum uitæ genus immutauit.

Quum Athenienses nollent Alexandro diuinos honores decernere, Videte, inquit, ne dum cœlum custoditis, terrā amittatis. Alexander enim ambiebat monarchiam. Absurdum autem erat eos sic alij negare cœlum, ut ipsi terra sua pellerentur.

Iocari solet in Demosthenem, quod cæteri quidem oratores dicerent ad aquam, ipse uero & scriberet: taxas eum quod nunquam nisi de scripto diceret, tum esset uelut scriptor. Lepide Contra Demades ut largius bibebat, ita ualebat extemporalī dictione. Rhetores olim dicebant ad clepsydrā.

Onomademus Chius posteaquam aduersam factionem superasset, quibusdā censentibus omnes diuersæ factionis urbe pellendos, negauit expedire, dicens se uereri, ne omnibus inimicis ad unum electis, inter amicos existerent dissidia, Sentiens sic esse multorum ingenium, ut si desint inimici, in quos naturæ malitiam exerceant, amicos impetant.

Simonides Pausaniæ Lacedæmoniorū regi subinde de rebus a se gestis glorianti, tandem & Simonidem per irrisionem hortanti, ut aliquid sapienter ipsum admoneret, Monito, inquit, ut te memineris hominem esse.

Idem reprehendentibus quod ad quaestum scriberet, iocari solet, sibi duas arcas esse domi, alteram pecuniæ, alteram gratiarum: priorem se reperire plenam, alteram semper uacuam.

Idem quum cæteros laudando uenaretur, ut aliquid darent, interrogatus quur non

Amicitia fiducia

Amicitia fiducia

Institutio

Turba sine duce

Arte tractata plebs

Sobrietas

Libera a montio

Libere

Lepide

Libera admonitio

Mercedis amor

& Theffalos captaret, Stupidiores sunt, inquit, quam ut a me falli possint. Qui querunt cui imponant, ad stupidos eunt. At qui tam erant stupidi, ut non sentirent ingenium poematum illius, nec tangerentur amore nominis in posteros transmittendis, non poterant ab illo falli.

1 Idem interrogatus quomobrem, quum esset extremae senectutis, tamen attentus esset ad rem, Quoniam, inquit, malim mories inimicis relinquere, quam uiuus carere amicis: taxans instabiles hominum amicitias, qui consequuti quod uolunt negligunt amicum, ijdem dum sperant, obseruiunt.

2 Lycurgus orator obijciente quodam, quod se pecunia redemisset a calumnia, non est inficiatus, sed clarissima uoce populū appellans, Bene habet, inquit, uiri Athenienses, quoad quidem tot annos in republica uersatum dedisse me, non accepisse pecuniā criminantur obreclatores.

3 Thucydides ab Archidamo Lacedaemoniorum rege interrogatus, uter esset in palaestra superior, ipse an Pericles, Posteaquam, inquit, ego hominem pugnando deieci, ille se negat cecidisse, itaq; uincit, & spectatores a sua sententia desicit: sentiens se bonis rationibus esse superiorem, sed Periclem eloquentia uincere, & quocumq; uellet agere multitudinem. Nam Thucydides uir praepotens diu in administrada rep. aduersatus est Pericli, Eam contentionem Archidamus palastram appellauit.

4 Dario totius regni uiribus subinde imperum faciente, Scythae paulatim cedentes, ad ultimas solitudines peruenerant. Interrogati tandem ab eo quem fugiendi finem essent facturi, responderunt, se nec agros, nec uillas, nec urbes pro quibus dimicarent habere: ceterum quum ad parentum suorum monumenta peruentum esset, tum deniq; scitutum Darium, quomodo Scythae soleant praefari.

5 Alexander statuerat Lampfacum diruere. Ad id tendenti quum Anaximenes Alexandri praceptor ueniret obuiam extra muros, deprecaturus suae ciuitatis perniciem, Alexander suspicans quid esset petiturus, Iuro, inquit, me non facturum quod peter Anaximenes. Tum Anaximenes, Peto, inquit, ut Lampfacum diruas. Captus erat Alexander, & iureiurando compulsus est seruare, quos demoliri statuerat.

6 Alexander consulto oraculo monitus est, ut eum qui sibi portā egresso primus occurrisset interfici iuberet: occurrit agaso, iustus est arripi. Roganti quid comeruisset, respondit ita iussisse deum. Si ita est, inquit, o rex, alium designauit oraculum. Nam asinus tibi prior occurrit. Agaso enim sequitur asinum ut impellat, alioqui non secuturum. Alexander delectatus hoc commento, asinum pro homine occidit.

7 Amasis Aegypti rex ab amicis admonitus, quod perfunctus negotijs forensibus potaret, omniq; uoluptatū genere solueretur, respondit, Qui arcus habent, eos non intendere nisi quum opus est, quos si semper intendant, rumpendos esse, ac ne tum quidem fore uisus, quum exigit usus. Ita qui nulla relaxatione curas suas soluunt, aut mente captos, aut corpore male affectos euadere.

8 Conspiciens quendam amisso filio lugentem, Si tunc, inquit, quum nondum esset, non dolebas: nec nunc quidem doleas, quum non est.

9 Psammenitus Aegyptiorum rex a Cambyse regno pulsus est. Eius filiam ancillari uelisse indutam cum aliquot nobilium uirginibus Cambyse mitti iusserat ad hauriendam aquam, ut hoc spectaculo parentum captiuorum animos discrutaret. Caeteris indigne ferentibus, solus Psammenitus demisit oculos. Mox iussit duci filium illius cum alijs plurimis eiusdem aetatis, uinctis ceruicibus, & ore frenato. Atq; hoc etiam spectaculo solus Psammenitus ad lachrymas commotus non est. Idem quum uidisset familiarem quendam exutum opibus mendicantem obambulare, hoc spectaculo adeo commotus est, ut ingenti flexu hominem amicum compellans, caput suum barbarico more caderet. Ea re cognita, quum Cambyse per nuncium causam sciscitaretur, quur in liberorū calamitate tacitus, unius seniculi calamitatē tam impotenter ferret, respondit, Fili Cyri, domestica mala grauiora sunt quam ut lachrymas recipiant: at amicus deplorandus erat, qui ē multis opibus ad summam inopiam redactus est, idq; in extremo senectutis limine.

10 Croesus Lydorum rex a Cyro captus, hoc argumento pacem bello praetulit, quod pacis tempore filij sepelirent patres, in bello contra, patres sepelirent liberos.

Idem

Idem quū uideret Cyri milites per urbem captam discurrentes, percōtatus est Cyrum, si quid agerent. Quumq; is respondisset, diripiunt urbē tuam, opesq; tuas populantur, Nequaquam, inquit, o rex, nihil iam hic meum est, tuum est quod diripiunt. Ea uox commouit Cyrum, ut suos a direptione reuocaret.

Quum Cambyse se cum patre Cyro conferret, amicis illum patre praestantiorē affirmantibus, Croesus respondit, illum nondum patri aequandum, qui nondum reliquisset filium. Sentiens & hoc esse non infimum erga rempub. meritum, si non solum ipse te praestiteris egregium uirum, sed aliquem tui similem gignas educesq; patriae.

Megabyzes quum apud Hellepontios agens audisset quod Chalcedonij decem & septem annis urbem condidissent ante Byzantios, dixit Chalcedonios id tēporis fuisse caecos, qui quum adefset locus urbi contidendi multo commodior, deteriorē elegissent. Hoc dicto scribit Herodotus Megabyzen apud Hellepontios immortalē suā memoriā reliquisse. Quod si uerum est, erat tum temporis mira dictorum caritas.

Simonides interrogatus utra res esset optabilior, diuitiae an sapientia, Dubito, inquit, ut qui uideam sapientes frequentare diuitium fores: innuēs philosophos uerbis quidem contemnere diuitias, sed re tamen eas captare.

Euripides, quum populus Atheniensis tumultuaretur, offensus sententia quadam in illius tragodia quae tum agebatur, & autorem efflagitaret ut eam mutaret, progressus in scenam dixit, se ut populum doceret, non ut ab eo disceret, fabulas solere componere. Eruditio sibi conscia contempsit multitudinis iudiciū.

Idem apud Alcestidem tragediarum scriptorem aliquādo questus est, quod summo tridui labore adnixus non potuisset nisi tres uersus absoluere. Contra Alcestidi gloriantem quod ipse per facile centum absoluisset uno die, At tui, inquit, ad tridui modo, mei in omni ne auum duraturi sunt.

Euripides cuidam dicenti, Carmen condidisti ex modis ad tripudium accommodis, alio dictum hoc ridente, Ni stupidus esset, inquit, non risisset, quod res serias Lydij modis temperatim. Lydij modi lasciuiores sunt. Porro quae per se tristia sunt, ea decet arte exhilarare: Refert hoc Plutarchus in libello *πὸ τοῦ Ἐὐριπίδου*. Quum Euripides choream agentibus succinuisset cantionem quandam modulatam, unus illorum risit. Cui poeta, Ni stupidus esset & expers affectuum, haud quaquam risisses me canente Mixolydium.

Alexis poeta Callimedontem rhetorem, ut delitijs deditum taxauit his uersibus, *ἄσπερ παύστρα καὶ πᾶσι τοῖς ἀποδύνασκειν θέλει, ἄσπερ δὲ μήτρας, καὶ μὲν δ' ἴσῳ ὁ κέραιος.*

Pro patria uel quilibet uelut mori, At metrae amore Callimedon solus cupit. Perit Latinis ioci gratia, nam *πάτρα* patriam significat, *μήτρα* non matrem sed uuluan sonat, quia olim erat in delitijs.

Cuidam uidenti ipsum iam senio fessum aegre lenteq; incedere, ac roganti quid ageret, Paulatim, inquit, morior, siue, pedetentim morior. Significans senes non uiuere, sed lente mori.

Menander centum & quinque fabulas scripsisse traditur, ex quibus tantum octo uisunt. Itaq; quum a Philemone longe impari, fauore populi saepenumero uinceretur, forte illi factus obuiam dixit, Quoeso Philemon, bona uenia dic mihi, quum me uincis non erubesciscis? Vici solent erubescere, at sic uincere Menander iudicabat erubescendum.

Philoxenus poeta quum audisset suos uersus a laterarijs perperam recitari, lateres ipsum comminuit dicens, Vos mea corrumptis, ego uicissim uestra.

Philippides poeta comicus Lysimacho cum primis charus fuit ac familiaris: cui quum Lysimachus offerret liberalitatem suam, diceretq;, Quid uis tibi impartiam rerum mearum? Quodcumq; uoles, inquit, modo nec arcana quippiam: significans esse periculosum nosse magnatum arcana, quorum si quid effutias, actum est de capite, quanquam & alio qui solent odisse confcios eorum quae nolint efferi.

Actius poeta interrogatus quur non ageret causas, quum in tragedijs optime tractaret argumenta, Quoniam, inquit, in tragedijs ea dicuntur quae ipse uolo, in foro aduersarij dicerent quae minime uellem. Idem fit in dialogis, ubi qui scribit opus, unicuiq; tribuit

Callidae

Integritas

Eloquentiae certamen

Pietas in parentibus

Ingeniose

Solertiter

Relaxandus animus

Fortiter

Amantiter

Prudenter

Proles debet patri

Locus eligendus urbi

Diuitiae

Fiducia artis

Fiducia artis

Temperantia

Luxus

Populi iudicia

Secreta regum

Poetica fictio

- orationem qualem putat esse commodam, in iudicijs secus fit.
24. **Fiducia artis** Antigenides Thebanus Ismeniae discipulo quum scite canens populo minus probaretur, Mihi, inquit, cane & Musis; admonens prorsus esse contemnendum imperitiam multitudinis iudicium, quum artis abunde magnum praemium sit ipsa conscientia.
25. Leo Byzantius quum a ciuibus accusaretur, adhortantibus nonnullis ut ad hostes confugeret, in concione prodies, Ego, inquit, a uobis ciues mei, quam uobiscum interfici malo.
26. **Recriminatio** Cuidam obijcienti oculorum infirmitatem, quum exprobrator esset gibbo deformatus, Humanum, inquit, obprobrafti uitium, quum ipse Nemesim in tergo portes. Nemesim appellauit uitium, quo uicissim ipse possit redargui.
27. **Preposteriores mores** Aeschylus poeta Tragicus aliquando spectans Isthmia certamina, quum alter pugilum esset celsus, totumque theatrum exclamaret, o Chium Iouem fudisti, Vide, inquit, cuiusmodi sint hominum mores, celsus silet, & spectatores uociferantur. Solent isti ob dolorem exclamare. Hic contra, qui dolebat silebat, qui laesi non erant clamabant.
28. **Concordia** Pytho rhetor Byzantius quum esset supra modum obeso corpore, prodissetque in concionem suaturus concordiam Byzantijs seditione ciuili tumultuantibus, statim populi risus obortus est ex ipso corporis habitu. At ille risum uertit in rem seriam, Ridesis, inquit, ciues? Quum tale corpus habeam, uxorem habeo multo me obesiolem, & tamen concordēs quoduis grabbatulum capit ambos, discordes ne tota quidem domus. Hoc proemio usus ingressus est orationem.
29. **Deo debetur gratia** Pytho Atheniensibus ob res feliciter gestas ipsum admirantibus, ac praedicantibus quod Cotyn regem interemisset, Dijs, inquit, habenda est gratia, quibus autoribus hoc factus praclare gestum est. Nam ipse nihil aliud quam manum & operam meam commodaui. Euentus rei in manu dei est, & huic debetur gratia, si quid feliciter cesserit. Sed interrim uult nostram operam accedere.
30. Lyfander Lacedaemonius militum qui de uia deflexerat castigauit. Ei dicenti, ad nullius rei rapinam se ab agmine recessisse, Ne speciem quidem, inquit, rapituri praebes uolo.
31. **Pietas in patriam** Thrasibulus quum moliretur exigua manu ciuitatem Atheniensium a triginta tyrannorum dominatu liberare, cuidam e consijs dicenti, quantas gratias tibi debebunt Athenae per te libertatem consequuta, Dijs faxint, inquit, ut quantas ipse illis debeo, uidearretulisse. Significans neminem patriae parem referre gratiam, etiam si uitam impendat.
32. **Pax domestica** Quum Gorgias sophista recitaret in Olympiacis ludis apud Graecos orationem de concordia, Melanthus quidam, Hic, inquit, de concordia torius Graeciae differis, qui sibi, uxori & ancillae, tribus duntaxat ut concorditer uiuant nondum persuasit.
33. Theodorus Atheniensis, cognomento, *deikos*, dicere solitus est, se doctrinam auditoribus dextra porrigere, sed illos sinistra accipere. Sentiens illos benedicta in malam accommodare partem.
34. **Voluptas temporaria** Stratocles Atheniensis quum de parta uictoria nuncium accepisset, protinus ad populum retulit, utque supplicatio dijs immortalibus decerneretur persuasit. Aliquanto post quum certior nuncius adferretur acceptae cladis, populo indignante quod delusus esset, Ecquis, inquit, uestrum quicquam damni accepit, quod totum hoc triduum mea opera huiusmodi latique fuistis?
35. **Fortuna** Theramenes unus triginta tyrannorum, domo in qua multi accumbebant in cenantes illapsa, solus incolumis euasit. Hanc ob rem quum ab alijs felix praedicaretur, ille magna exclamans uoce, o fortuna, inquit, cui me occasione seruas? Sensit uir prudens se non esse seruatum, sed maiori malo reseruatum. Nam aliquanto post necatus est.
36. **Fortiter** Idem quum iussu tyrannorum porrectam uenenam potionem fortiter hausisset, quod ex ea superfuerat sic illisit solo, ut clarum sonum auderet, red densque seruo publico qui eam traderat, Critiae, inquit, propino. Vide igitur ut hoc poculum continuo ad illum perferas. Erat is Critias e triginta tyrannis crudelissimus.
37. Celebratur Iasonis Thessali dictum, quo se purgare solet ijs quibus molestiam aut uim attulisset. Qui magnis in rebus se iustitiae cultorem habere uelit, eum in paruis interdum illam uiolare oportet. Velut in bello quo tuta sit respub. agris aut aedificia quorundam ciuium interdum perduntur.
38. Cleon posteaquam reipub. administrationem capeffere destinaisset, testatus est se iam omnium

- omnium amicitiarum uincula uelle soluere: quod amici plerumque obstant, ne liceat ubique rectum tenere clauum.
- Inter Neronem & Thraseam graues intercedebant inimicitiae, uerum cuidam multa criminoſe ſactanti de Thraſea, dicentiſque, cauſam ab illo perperam eſſe iudicatam, obſtitit Nero exclamans, Vtinam me tam Thraſea diligat, quam eſt iudex rectus & aequus. Inimicus inimico teſtimonium perhibuit, de fama periclitanti: nullum autem grauius teſtimonium, quam inimici de inimico.
- Nero ſibi comparat auleum quoddam inſigne, tum precio, tum pulchritudine. Id uident Seneca, Declaraſti, inquit, te eſſe pauperem. Cauſam rogante Nerone, Quoniam ſi iſtuc amiſeris, inquit, non poteris aliud parare ſimile. Euenit ut illud auleum naufragio periret. In hoc autem profecerat Seneca admonitio, ut Nero ſactura adamatæ rei ferret moderatius. Qui nummum habet unicum, quo amiſſo non queat alterum promere, pauper eſt. Tutiffimum igitur eſt, medio cribus ac parabilibus delectari.
- Seruus Dolabellæ quum interrogaretur an dominus eius auſtioneſ propoſuiſſet, Domum, inquit, uendidit. Luxus heri notans, quum id fallum eſſet. Qui domum uendidit, non opus habet ut ſeruum exponat auſtioni.
- Plancus quum in cauſa quadam a deſſet amico, uelletque teſtem moleſtum perturbare, interrogauit quo ſe artificio tueretur. Sciebat enim illum eſſe ſutorem. At ille lepide retorquens in Plancum, Gallam, inquit, ſubigo. Id quidem ſutorium habetur inſtrumentum, ſed teſte exprobrabat illi adulterium cum Meuiæ Galla, quo nomine Plancus male audiebat.
- Post Mutinensem fugam, percontantibus quid ageret Antonius, quidam e familiaribus eius reſponſiſſe fertur, Id quod canis in Nilo, bibit & fugit. Conſtat enim, in Aegypto canes e Nilo curretes bibere: nimirum metu crocodilorum eo in flumine regnantium.
- Lucius Cæcilius, quum C. Caſar alijs qui ſecum pila luſitabant centena ſeſtertia daret, illi uni eius ſummæ dimidium, Quid, inquit, num ego una manu ludo ac non duabus? Si officium erat colludere, non minus praſtiterat ille quam caeteri.
- Laberius ex equite Romano factus mimus annos ſam natus ſexaginta, huc adigente Caſare, in actione quadam induxit habitum Syri, qui ueluti flagris caſus, ac proripienti ſe ſimilis exclamabat,
- Porro Quiritis libertatem perdidimus.
- Ac paulo poſt adiecit,
- Nec eſſe eſt multos timeat quem multum timet.
- Ad has uoces populus uniuerſus oculos & ora conuertit in Caſarē, intelligens illius impotentiam his diſciſ lapidatam. Hoc modo quā licuit Laberius ultus eſt ſortem ſuam.
- Titius quidam ſtudioſe pila ludere ſolet, ſed idem noctu ſigna ſacra frangere putatur: hunc quum gregales in campo deſiderarent, Veſpa Terentius hoc colore excuſauit, ut diceret illum fregiſſe brachium. Nam diuorum imagines brachijs geſtabant donaria. Huc alluſit Veſpa.
- Pylades hiſtrio Auguſti temporibus celebris, quum Hylas diſcipulus, quem ad aequalitatis contentionem prouexerat, in ſcena canticum quoddam ſaltaret, cuius clauſula erat, *ὄψον μέγα καὶ γαυρόμυρον*, id eſt, magnum illum Agamemnonem, ac ſublimem ueluti metretur, e cauea proclamauit, *ὄψον μακρόν τε μέγα καὶ ποῖός*, id eſt, tu longū facis non magnum. Tūc populus eſſagauit ut Pylades idem canticum ſaltaret iterum. Quumque ad locum ueniſſet quem reprehenderat, expreſſit Agamemnonem cogitabundum: nil magno duci magis conuenire ratus quam pro omnibus cogitare. Ea res magnum ducem facit, non proceritas corporis.
- Idem Hylam negligenter ſaltantem Oedipodem, hac uoce caſtigauit, *ὄψον βλέπεις*, id eſt, tu uides; quum ille Oedipodem iam cæcum exprimere debuſſet.
- Idem Pylades quum ſaltans Herculem furentem nonnullis inceſſum hiſtrioni conuenientem minus ſeruare uideretur, depoſita perſona ridentes increpuit dicēs, *μωροί, μαννάς μὲν οὐκ ὀρθοῦμαι*, id eſt, ſtulti, furentem ſalto. Significans hoc ipſum quod uidebatur indecorum, maxime decorum eſſe.
- Appius homo dicax uſque ad ſcurrilitatem, Caio Sextio dixit, Canabo apud te, nam

uni locum esse uideo: notis illum quod luscus esset. Cui Sextius ex tempore, Manus, inquit, laua, & coena: te cie obijciens illi impudicitiam, aut certe rapacitatem.

52 Appius maior quum in senatu ageretur de agris publicis, ac premeretur Lucilius ab his qui a pecore eius depasci publicos agros dicerent, Non est, inquit, Lucilij pecus illud, erratis. Haec tenus defendere uidebatur, sed adiecit, ego liberum puto, qua lubet pascitur, locus est ab inexpectato. Expectabatur enim ut probaret hoc pecus non esse Lucilij, sed alterius cuiuspiam, ac reum subleuaret, nunc irrisum grauabat.

53 Appius populo Rom. exprobrabat, sibi accepti ferri debere quod ex muto & elingui facundum haberet cosulem: de L. Volumnio collega sentiens. Ibi L. Volumnius, Quam malle, inquit, tu a me strenue facere, quam ego abs te scite loqui didicissem.

54 Appius Claudius dicere solitus est, Populo Rom. longe melius committi negotium quam oetum. Sentiens multitudinem bellis excitari ad uirtutem, in pace desuere ad uoluptates ac luxum, ex quibus nascitur rerum publicarum ac regionum exitium.

55 Ischomachus mimus cum primis celebris, medico percontante rusticum qui ob ingurgitationem male habebat, num ad uomitum coenasset. Nequaqua, inquit, sed in uentre, locus Graecis festiuor est, quod eis sonat pariter & in, & usq; ad, eis iμτρον, eis κολιαν.

56 Item quum mendica quaedam uentris tormina pateretur, ac medicus percontaretur, num haberet in uentre, Qui potest, inquit, quum triduo nihil comederit? Et huius dicti festiuitas iucundior est Graecis, quibus in uentre habere dicitur quae fert uterum. Nam id medicus percontabatur, an esset grauida.

57 Antiocho cui cognomen erat επιφανης, id est, illustris, Polybius inuertit nomen, apellans illum επιμων, id est, insanum, quod cum infimis quibusdam plebeis atq; etiam cum hospitibus praeter regiam dignitatem uoluptatibus indulgeret.

STRATONICVS

1 Stratonicus citharcedus natione Atheniensis, non minus festiuus dictis quam arte musica celebris, ad quietem iturus assidue iubebat puerum sibi infundere uinum, non quod sitiam, inquit, sed ne sitiam.

2 Idem quum se contulisset Corinthum, anicula quaedam diu attente illum inspexit, nec dimouebat ab illo oculos admiranti similis: quumq; ille dixisset, quid uis mater, & quam ob causam me sic aspicias? Demior, inquit, si te mater decem menses pertulit in utero, quum haec ciuitas unicum tantum diem habens te doleat.

3 Idem nauigarat in Pontum ad regem Berisadem, ubi diu moratus uoluit illinc in Graeciam aufugere: quum id rex uideretur non passurus, Bene, inquit Stratonicus, cogitas o rex, qui statueris hic manere: suam fugam subindicans, ac regis consilium probans, quasi & ille de migrando cogitasset, & ipse non nisi grauib; causis commotus pararet abitum.

4 Idem Byzantij quum citharcedus quispiam belle cecinisset prooemium, cetera minus feliciter, surrexit ac praconis in morem pronuciauit, quisquis indicarit citharcedum qui bene cecinisset prooemium, drachmas accipiet mille.

Item interrogatus, qui nam essent in Pamphylia miserrimi, Phaselitae, inquit, sed addebat, in toto orbe miserrimos esse Sidetas. Vtraq; gens est in Pamphylia. Phaselitarum sordes prouerbio notatae sunt, Phaselitarum sacrificium, quod salis pisciculis sacrificarent dijs. Miseros dixit parcos.

6 Idem interrogatus utri essent barbariores, Boeotian Thessali, nominauit Elaeos: significans hos utrisq; barbariores, quum illi haberentur barbarissimi. Hoc erat lepidius, si ab Elaeo fuisset proposita quaestio, ut forte fuit.

7 Idem aliquando trophaeum quum erexisset, hunc inscripsit titulum, Aduersus male canentes cithara. Notans tales ubiq; quam plurimos esse quos ipse uicisset.

8 Idem percontanti quod nauigiorum genus esset tutissimum, longorum an contra, respondit, ea quae subducta sunt. Significans nullum uectorem in ulla nauitutum esse, nisi quum nauis protracta est in siccum, quod olim hybernis mensibus fieri solet.

9 Idem Rhodi quum artis suae specimen edidisset, neq; quisquam plausu aliouue gestu signum fauoris dedisset, abcessit illinc dicens: Quum id quod nullo costet impendio non praestis, qui sperem me a uobis praemium accepturum?

Idem

Idem Ptolemaeo rege de musica cu ipso contentiosius differente: Aliud est, inquit, o rex scaptrum, aliud plectrum. Significans non esse regium de musica cum musico disputare.

Idem inuitatus aliquando, ut audiret citharcedum canentem, posteaquam audierat, recitauit illum uersiculum Homericum,

Id est, Huic dedit hoc pater altitonans, uerum abnuuit illud.

Cuidam roganti, quo pacto: exposuit, male cithara canere dedit, bene canere negauit.

Idem quum trabes delapsa quendam e conuiuio occidisset dixit, si subscribas iota, et sine hac sonat opinor. Viri opinor dii sunt, quod si non sunt, trabi sunt. nisi forte ab ea legendum acuto accentu, ut intelligas trabes sunt.

Idem Seriphi agens hospitem suum percotatus est, ob quam causam illic homines iuberentur uertere solum: quum ille respondisset, flagitiosos apud Seriphios exilio multa ri, Quin tu quoq; inquit, aliquid flagitij committis, ut ex his locorum angustijs emigres? Notans regionem esse incommodam, & oppidum frigidum.

Idem quum Rhodi ageret, taxans eius gentis luxum deliciasq; dicebat illos aedificare perinde quasi essent immortales, obsonare quasi breue tempus uiuiuros. Auidius enim fruitur his, quae breui scimus auferenda.

De Phaone malo tibicine dixit, quod non caneret harmoniam, sed cadmum. Phaeonem autem quum se gereret pro tibicine, iacaretq; se Megaris habere chorum, Nugaris, inquit Stratonicus, non habes, sed habebis. Significans illum discipulum esse potius quam magistrum, aut chorum ipso doctiorem esse.

Idem Stratonicus aiebat, se uehementer demirari Saryri sophistae matrem, quae illum decem menses tulisset, quem nulla ciuitas decem dies ferre possit.

Idem quum Satyrum accepisset apud Ilium peregrinari, festiuiter in illum torsit illud prouerbio iactatum; In Ilio semper mala: ludens ex ambiguo uocis. Aliter enim mala dicuntur quae misera tristiaq; sunt, aliter homines mali.

Idem Minnaco fabro, ut opinor, secum de musica disceptanti, Non animaduertis, inquit, te supra malleum loqui. Simillimum est huic illud Apellis, Ne sutor ultra crepidam.

Idem quum quendam sibi notum haberet obuium calceis pulchre exteris, specie laudantis uituperauit dicens; Nunquam calceos tam belle potuisse abstergi, nisi absterxisset ipse.

Idem quum forte uenisset Miletum, quae tum a conuenis inhabitabatur, uidissetq; omnia sepulchra titulos habere peregrinorum, Abeamus, inquit, hinc puer, nam hic hostes uidentur mori, ciuium nullus.

Idem Zetho de musica differenti, Te unum, inquit, nequaquam oportet de musica loqui, qui tibi nomen omnium a musis alienissimum elegeris, te ipsum pro Amphione appellans Zethum. Amphion, ut est in fabulis, cantu citharae condidit Thebas, at Zethus frater rusticus fuit. Apparet illum sibi mutasse nomen.

Idem quum doceret Macedonem quendam, nec ille quicquam proficeret, exasperatus in discipulum, In Macedonia, inquit, pro eo quod alij dicunt eis μακαλιον, si cui precantur exitium, Obiter notauit & Macedoniae gentis barbariem.

Idem quum uideret sacellum malo sordidoq; balneo uicinum, anathematibus pulchre exornatum, posteaquam e balneo exijt male lotus. Non miror, inquit, hic multas pendere tabulas. Quisquis enim hic lauit, illic suspendit tabulam ueluti seruatus. Indicans magnum esse, si quis e tali balneo exisset incolumis. Alludit autem ad morem nauatarum aut militum e mari belloq; seruatorum.

Idem quum egredereur Heracliam ciuitatem, portas ac moenia circumspectabat; percontanti uero ciuidam quid circumspecteret, Pudet, inquit, si uidear exire e lupanari: notans corruptos eius ciuitatis mores. Sunt eius nominis ciuitates multae, sed de Heraclia Thraciae sentit opinor.

Idem in eum qui quum prius fuisset olitor, postea factus musicus de arte secum eotenderet, pronunciauit senarium Graecum uulgo celebrem,

Id est, Idem

Quam

Quam quisq; nouit artem, eam canat licet.

Mutato uerbo detorsit ad iocum, quod est in prouerbio: *ἠσθῆτις*, &c.

Antiuertia 26 Idem quum in Maronia potaret cum quibusdam, dicebat se posse scire ad quem locum spectaret ciuitatis, si testa facie ipsum ducerent. Quum duxissent, rogassentq; quod spectaret, Ad cauponam, inquit, sentiens totam ciuitatem nihil aliud esse quam cauponam. Itaque quocunq; uerteretur testis oculis sciebat se spectare cauponam. Maronia Ciconum ciuitas est dedita negociationi.

27 Idem quum in Arcadia malam terram, ac falsam aquam balneator exhiberet, iocatus est, se terra maricq; oppugnari. Apparet in balneis terrae fuisse usum, qui nunc est fullonibus.

28 Idem quum apud Sicyonios uicisset aduersum se cithara certantes, consecrauit in Aesculapij templo trophaeum cum hac inscriptione, Stratonicus a male cithara canentibus. Hoc si idem est cum eo quod paulo ante memorauimus, miror ab eodem autore eodem in loco bis idem referri. Referuntur enim haec apud Athenaeum.

A nomine 29 Idem quendam qui male cecinerat rogauit, cuius esset cantio: quum ille respondisset, Carcini, Multo magis, inquit, q; hominis. Carcinus enim Graece cancrum sonat. Est autem eadem uox cantoris cuiusdam nomen, quem notant Graecorum proueria.

Phaselite 30 Idem quum puer illius in balneo cum balneatore litigaret de pecunia. Nam mos erat, ut hospites plaris lauarent q; ciues. Scelerate, inquit, puer, ob aes me propemodum Phaselitem reddideras. Nam hoc accidit in Phaselide, de qua gente male sentiebat tanquam fordidam. Pro in ministrum obiurgans, notat gentis malitiam.

31 Idem cuiusdam laudanti ipsum, ut aliquid ab eo acciperet, Ego, inquit, maior mendicus sum. Sentiens non esse musicorum dare laudanti, sed accipere a laudatis.

32 Idem quum doceret in ciuitatula perquam exigua, iocatus est mutatione litera, non est *πόλις*, sed *μόλις*, id est, non est ciuitas, sed uix. Sentiens uix dignam nomine ciuitatis.

Res uerbis contraria 33 Idem quum esset Pellae, & ad puteum descendisset, rogauit num esset aqua potabilis: quum dixissent qui aquam hauriebant, nos istam bibimus. Non est igitur, inquit, potabilis: quod illos uideret pallidos luridosq;. Nam id interpretabatur mala ualetudinis argumentum, quam ex aqua contraxerant.

Regum uitas 34 Idem quum audisset nixus matris Timothei regis, Si, inquit, opificem peperisset, non deum, quales emisisset uoces? Irridens quorundam foedam adulationem, qui regu filijs tribuebant diuinitatem, quum uox parientis regem a que miserabilis sit ac parturientis quemlibet plebeium. Ipse autem Stratonicus filius erat opificis.

Certare cum rege 35 Idem Polyidae gloriantem quod discipulus ipsius Philopas canendo uicisset Timotheum, Miror, inquit, si ignoras, quod discipulus tuus condit decreta, Timotheus autem leges. Iocum captans ex ambiguo uocis. Nomos enim Graecis & legem sonat, & modulos cantionis. Itaq; periculosum est regem uincere.

36 Idem psaltae cuidam molestius obstreperenti, *ἄλλ' ἐς λόγους* dixit, pro *ἄλλ' ἐς νόθους*, abi ad coruos: ludens unius litera mutatione.

Magnus stultus 37 Idem quum uidisset Porpin citharcedum Rhodium, corpore quidem magnum, sed arte pusillum, percontantibus qualis uideretur, respondit prouerbiali dicto, Nullus, malus, magnus, piscis: singulis uerbis hypostigme separatis, alium efficiens sensum; de quo nobis dictum est in Chiliadibus.

Cum dijs 38 Idem quum in ludio suo haberet pictas Musas nouem, Apollinē unum, discipulos autem tantum haberet duos, rogatus a quodam quot haberet discipulos, Cum dijs, inquit, XII. De huius ioci genere nobis alibi dictum est.

39 Idem uersans apud Malissam quum uideret templa multa, homines paucos, stans in medio foro, clamauit, Audite templa.

Præconum turba 40 Idem apud Abderitas agens, conspicatus illic singulis ciuium singulos esse præcones, adeo ut propemodum maior esset præconum numerus quam ciuium, a cœna coepit per ciuitatem suminis pedum digitis ingredi, demissis in terram oculis. Percontantibus autem Abderitis, quid mali repente accidisset illius pedibus, ita respondit, Cætera quidem belle ualeo toto corpore, & ad cœnam curro celerius ipsis adulatoribus: illud unū metuo, ne ingrediens præconis pedem offendam. Sentiens illic præconum plena omnia.

41 Idem quum in sacrificio malus, quidam tibicen esset cantaturus, Bene ominandum est, inquit, libantes

libantes precemur deos. Significans opus deorum auxilio ut bene caneret.

Citharcedus quidam malus Stratonicum excipiebat conuiuio, atq; super cœna ostendit illi artem suam. Erat autem apparatus splendidus. Itaq; Stratonicus quum illo canente non haberet qui cum loqueretur, confregit poculum, & poposcit manus. Id quum accipisset cum multis cyathis, soli calicē ostendit, moxq; sese uino ingurgitauit, & obdormiit. Quum forte superuenissent aliquot comessabundi, cantori qui conuiuium exhibebat notati, Stratonicus expergicens facies est ebrius. At illi quum intellexissent, quod multum assidueq; bibendo fuisset inebriatus, Stratonicus compendio respondit, Hic insidiator & sceleratus cantor, me ueluti bouem ad præsepe, dum cœna accipit, occidit. Boves multo cibo saginantur priusquam maectantur.

Idem in citharcedum imperitum, cui nomē erat Cleon, sed uulgo dicebatur bos, Olim inquit, asinus lyrae dictum est, nunc bos est lyra. **Bos lyrae**

Idem Rhodios quum uideret delictijs dissolutos, & calido potu utentes, appellauit albos Cyrenæos: & ciuitatem illorum appellauit procorum ciuitatem, quod colore quidem differrent a Cyrenis, qui nigri sunt, luxu & uoluptatū studio similes. Sic hodie quidam appellant albos Mauros. Eiusdē feruntur & alia libere falseq; dicta, in quibus dicitur imitatus Simonidem & Philoxenum. Si rogas quod libertatis pramium tulerit, offenso Niryco Cle Cypriorum rege, uenenum bibit & mortuus est. Hic primus fertur auxisse chordarum numerum, & harmonias docuisse, & diagramma reperisse.

Phœnicides quum apponeret pisces in conuiuio, sed his duntaxat qui dedissent symbolum, dixit, Mare quidem esse commune, sed pisces in eo natos eorum esse qui emissent. **Empta**

Theocritus Chius posteaquam Diocli lurconi perisset uxor, & in funebri cœna quam illi parabat, nihilo secius obsonia uoraret, flens interim, Desine miser, inquit, nihil proferis, obsonijs indulgens. Sentiens illi semper flendi fore materiam, si pergeret deliciari. Olim uesci piscibus pro delictijs habebatur, & infami uocabulo dicebantur opophagi. Nunc ea res magna est sanctimonia.

Idem quum Anaximenes esset dicturus, ita præfatus est: incipit uerborū fluxum, mentis gutta: significans illum esse multiloquum, sed minime sapientem. **Loquacitas**

Idem quum duceretur ad Antigonom regem, atq; hi qui ducebant iuberent hominem bono esse animo, fore enim incolumem simul atq; uenisset ad oculos regis. Omnē, inquit, spem salutis mihi adimitis: mordēs regem quod luscus esset. Rex audito ioco, iussit hominem agi in crucem. **Iocus intempēstius**

Chirosophus Dionysij adulator, quum uideret regem cum aliquot familiaribus ridentem, ipse quanta longo abesset intervallo, nec audiret, pariter risit, Rogauit Dionysius num audiret quae diceretur, Negauit. Quir igitur, inquit, rides? Quoniam persuasum habeo quicquid istuc est quod inter uos agitis, esse aliquid ridiculū. Ridicula Graecis dicuntur interdum non deridenda, sed festiua.

Arcadion adulator odio Philippi Macedonis sponte deseruit patriam. Euenit autem, ut Philippo Delphis agente adesset. Eum rex accessitum rogauit, quousq; fugies Arcadion? Donec, inquit, peruenero, ubi nemo norit Philippum. Quis non miretur eam libertatem in adulatorē? Sed hac libertate delectatus rex, uocauit illum ad cœnam, itaq; cum eo in gratiam redijt. Quanquam libertati iuberat adulatio, subindicans, Philippum nusquam non esse celebrem.

Melanthus Alexandri Pherai parasitus, interrogatus quomodo fuisset interfectus Alexander, per coxam, inquit, in meum uentrem. Sentiens idem uulnus etiam suo inflicium uentri, cui iam erat esuriendum, mortuo qui consueuerat alere. **Ventris stultitiam**

In Archippum Atheniensem ducem, contractis & incuruis humeris, fecit scomma, dicens eum *ἰπεριστάει φιλίππου ἀπὸ λενυφῆσαι*. Nam iocus latinis uerbis reddi non potest. Quanquam legendū arbitror *πελινυφῆσαι*, id est, non antesteterisse, sed antecubuisse. Stat enim qui erecto est corpore, *πεκύνθη* qui se ante alium incuruat.

Interrogatus quid sentiret de tragœdia Diogenis, negauit se uidisse, quod esset obiecta uerborum inuolucris. Notans ambitiosa uerborum copia rem obscurari. Refert Plutarchus *ποῦ ποὶ ἀκρίων*. **Verborum ampullas**

Agis Argiuius adulator uidens Alexandrum ingentia munera dedisse cuidam ridiculo

Libertas adu- culo, exclamauit. O rem uehementer absurdam. Quum Alexander hac uoce excitatus
latrix dixisset, Quid tu ais: Fateor, inquit Agis, me pati non posse, quum uideā uos e Ioue pro-
gnatos, omnes pariter assentatoribus delectari. Siquidem & Iupiter Vulcanum habet
pro morione; & Hercules Cercopibus, & Bacchus Silenis delectari consueuit. Tales
uidemus & apud te magni fieri. Pestilentissimum adulationis genus, sub libertatis ima-
gine blandiri.

7 Severus Imperator quum e Britannia rediret, non solum uictor, sed etiam in aeternum
Omen pace fundata, uoluens animo quid ominis sibi occurreret, Aethiops quidam e numero
militari, clara inter scurras famae, ac iocorum celebrium; cum corona e cupressu facta ei
occurrit. Caesar & coloris, & coronae tactus omine, Na cupressu funebris est, iratus ius-
sit hominem submoueri. At scurra discedens peius omen addidit lingua, dicens, Totum
fuisse totum uicisti, iam deus es uictor. Scurrae iocus uaticinium erat. Nam Caesar alio
quanto post petijt.

8 Praxaspes Cambysem regem admonuit, ut parcius uino indulgeret. Turpem enim
Impius adula- esse in rege ebrietatem, in quem unum omnium essent coniecti oculi; cui rex, Vt scias,
tor inquit, quam mihi nunquam excidam, approbabo etiam post uinum & oculos & ma-
nus in officio esse. Bibit deinde solito largius, iamque uinolentus iubet oburgatoris filium
produci, alleuatque supra caput sinistra manu stare: tuhc in cor adolescentis figit sa-
gittam, nam id dixerat se petiturum: recisoque pectore iaculum cordi infixum ostendit
patri, rogans num satis certam haberet manum. At ille negauit Apollinem potuisse
certius mittere.

9 Nicesias Alexandro abigenti muscas, quod ab illis diceret se morderi, Magis, inquit,
Musc. e regum ab alijs, quae plus tui habent, gustato sanguine. Adulatores notaui, ut omnibus muscis
plus sugentes.

10 Clisophus Atheniensis adulator, Philippo increpanti cur semper aliquid peteret, Ob-
Petax liuiscor, inquit, Lepidus iocus, sed pugnans cum laudatissima sententia, Beneficij accepti
meminisse, dati obliuisci oportet.

11 Idem a Philippo donatus equo saucio uedidit, & ab eo post interrogatus, ubi nam es
Petax set equus, ex uulnere, inquit, illo confectus est. Ludens ex ambiguo. Nam πειρακτης, so-
nat uenditus est & confectus est.

12 Idem Philippo iacienti in ipsum scomtrata, & admodum hilari, Ergo posthac, inquit,
Ex inuersione te non aliam lepidem inuertens rem. Nam reges in hoc alunt parasitos ut illorum dictis ex-
hilarentur. Quod si ipsi reges per se norint ludere, & in alios ridicula dicere, nihil opus sit
parasitis, quum ipsi norint parasitos agere. Alioqui parasiti magis alunt reges, quam re-
ges parasitos. Quamquam Plutarchus in Symposiacis ita refert, οτι γαρ πρὸς τοὺς βασιλεῖς, id est, non
ego te alo, norans regem, quod uersa rerum uice, pro rege ageret morionem. Tu me alis,
ut ridiculis dictis te exhilarem, non ego te.

13 Bithys parasitus quum Lysimachus rex uesti ipsius curasset affigendum scorpionem ly-
Parfimonis gneum, aut, ut Plutarchus ait, rubetam, pulchre assimilatum uero, perturbatus resiliijt. Riv-
exprobrata dentibus omnibus ubi dolum sensit. Et ego, inquit, te uicissim terbebo rex, Quum ille di-
xisset fac, Da mihi, inquit, talentum: exprobrans regi sordes & parfimoniam.

14 Philoxenus, cui cognomen Pternocopis, patria Corinthus, orto sermone quod turdi
Ex nomine magno uenderetur, quum forte adesset Corydus, qui male audiebat, quod corpus suum
ad quastum prostituisset, At qui ego, inquit, memini fuisse tempus, quo Corydus obolo
parabatur: Ludens ex ambiguo. Nam Corydus etiam auiculae nomen est.

15 Idem, opinor, dixit eas esse iucundissimas carnes quae carnes non sunt, & suauissimos
Mediocris pisces qui pisces non sunt. Item dixit amoenissimam esse navigationem iuxta terram, &
grata ambulationem iuxta aquam.

16 Philoxenus poeta Dionysio recitante sua carmina, quum alij per assentationem lauda-
Libere rent, exclamauit, Abducite me in lapicidinas. Subindicans hoc esse tolerabilius, quae audite
laudareque tam mala poemata. Nam antea rex offensus miserat illum in lapicidinas.

17 Idem interrogatus quur in tragœdijs induceret mulieres malas, quum Sophocles eas
Argute induceret bonas, argutissime respondit: Quoniam, inquit, ille tales inducit, quales esse de-
berent, ego quales sunt.

Idem

Idem apud Pythonē prandens, appositis oleis, quū paulo post inferretur patina pisciū, 18
perculo uasculo quod habebat oleas, Homericum hemistichium dixit, μάστιγος δὲ ἑλάσας, A carmine
id est, scutica incitauit ut traherent. Nam de auriga dictum est. Sensit autem Philoxenus Homeri
oleas quamprimum auferendas, alludens interim ad Græcam uocem ἐλαίον, quae sonat
olearum, & ἑλάσας quod sonat trahere currum, aut aliquid simile.

Idem uocatus ad conuiuium, quū esset appositus ater panis, Caue, inquit, multos ap- 19
ponas, ne facias tenebras. Nigra enim obscurant: & atras tenebras dicimus, quum color
albus plurimum habeat lucis, unde & oculis noxius.

Corydus parasitus compotante ipsi meretricula, cui nomen erat Gnome; quum ui- 20
num deficeret, ipse iussit imponi duos supra centum obolos. Gnomem autē cōferre quan-
tum populo uideretur: notans illam e populo quastum facere.

Idem quum Plyctor citharædus lentem forberet, ac lapidem lenti admixtum mande- 21
ret, O miser, inquit, etiam lenticula te ferit. Significans illum dignum qui ab omnibus la-
pidaretur, posteaquam lens illi lapidem incusserat.

Idem quū apud Ptolemæum Mattya, cibi laudatissimi genus circumferretur, sed apud 22
Corydum semper deficeret, Vtrum, inquit, Ptolemæe sum ebrius, an uideor mihi uidere
ista circumferri: Admonens se nihil aliud quam spectatorem esse Mattyæ. Ebrijs autem 23
uidentur omnia uersari in gyrum.

Idem Chærephonti parasito dicenti, nō possum ferre uinū, Ne id quidem, inquit, quod 23
in uinum. Sentiens illi non esse quod impenderet in uinum. Fert autem qui tolerat, & fert
qui confert precium.

Idem quum Chærephon nudus in conuiuio distenderetur, o Chærephon, inquit, nūc 24
te ueluti lecythos inuoror, quouiq; plenus sis. In lecythis uitreis apparet quouisque plenæ
sunt, si eximantur e thecis. Ita in cute illius apparebat expletio totius corporis.

Idem quum Demosthenes ab Harpalo poculum ingens dono accepisset, Hic, inquit, a 25
lios Acrocothonas, hoc est, bibulos appellat, quum ipse magnam pateram attraxerit. Co-
thon cyathus est ficilis. Attrahit qui accipit donum, & attrahit uinum qui bibit.

Idem solitus nigros panes inferre in conuiuium, quum alius intulisset nigrotos, dixit, 26
illum non inferre panes, sed panum umbras, ob immodicam nigredinem.

Pausimachus in parasitum qui ab auicula alebatur, dicebat illi qui cum anti confue- 27
tudinem habebat, diuersum quiddam accidere atque ipsi uetulae. Nam illum semper ali-
quid uentre concipere, illam nunquam. Sentiens, illum subinde fieri faturum, illam ma-
nere sterilem.

Cinesias uidens Alexandrum Magnum a pharimaco quod sumpserat uehemēter tur- 28
batum, Quid, inquit, nobis faciendum est, quum uos dii tanta patiamini: Quum Alexan-
der agre sustulisset oculos, Quales, inquit, dii sumus, metuo ne dijs inuisi.

Pantaleon in Arfinoen Lysimachi uxorem uomere solitam torlit hunc uersiculum, 29
λαίονος ἑσθλῆς ἡ λυσιμαχίου. Id est,
Dominare prauis, qui hanc uomentem induxeris.

Quod ubi rescituit Lysimachus, in mustelæ cauea inclusit hominem, ac tanquam seram 30
circumferri iussit, aluitque usque ad mortem. Huic certe bonum dictum male cessit.

Arcefilaus quum Apellem Chium egrum inuisens etiam egere sensisset, postridie reui-
sit illum decem drachmas secum a dferens, & proxime assidens, 30
Benigne
Hic nihil est, inquit, præter Empedoclis elementa,
Ignem & aquam, tetram atque uolubilis ætheris orbis.

Ac ne cubas quidem, inquit, satis commode, simulque moto ceruicali, furtim subiecit pecu-
niam. Hanc quum auicula quæ agrotanti ministrabat, reperisset, & Apelli narraffet: ille
ridens, Dispercam, inquit, nisi hoc Arcefilat furtum est, κλέμμα ἀκλεῖστον, quod Græcis &
celo significat & furor.

Apelles quum uidisset tabulam a Protogene pictam, quam Demetrius in bello ser- 31
uarat deprecantibus Rhodijs, aliquandiu præ stupore tacitus eam est contemplatus, Opus immo-
tandem in hanc uocem erupit: Ingens labor ac mirandum optis, defunt tamen Gratiae talitate di-
quæ hoc aliâque eiusdem auferant, atque in cælo reponant. Eam tabulam Protogenes non
dum absoluerat.

Tom. 4

B Quum

32. *De arte arti/* Quum Megabyzes aliquādo in officinam Apellis uenisset, coepissetq; nescio quid de pingendi arte loqui. Apelles non ferens regē de his iudicantē quā non didicerat, Quam diu, inquit, silebas, omnes te ob aurum, purpuram ac diadema uenerantes, magnū uī esse putabant: nunc pueri mei qui colores terunt, ob inscitiam te ridēt. Plinius pro Megabyze ponit Alexandrum Magnum.
33. *Celeritas in/* Pictori parum perito de celeritate gloriantī, & ostensa tabula dicenti, hanc modo pinxi, Etiam si tacuisses, inquit Apelles, res ipsa loquitur quod eam ex tempore subitō pinxeris.
34. *Spes boni futuri* Apelles quum Laidem adhuc uirginem uidisset ex Pirgeo ferentem aquam, admiratus insignem formam, duxit illam in cōuiuium sodalium. Ceterum irrisus ab illis, quod pro meretrice uirginem adduxisset in cōuiuium, Ne miremini, inquit, ego eam alo ut aliquando fruatur. Nam priusquam totum excefferit triennium eam formosam reddam.
35. *Morosa diligentia* Idem dicere solet sibi cum Protogene omnia esse paria, aut illi etiā meliora: uno se praestare, quod ille manum de tabula nesciret tollere. Sentiens Protogenem peccare nimia diligentia, quam morosam appellant, quā frequenter officit, non pictori tantum, sed & oratori. Fluic uitio affinis fuit uir eximie doctus Paulus Aemilius Veronensis, qui sibi nunquam satis faciebat, sed quoties recognoscebat sua, mutabat pleraq; diceret opus nō correctum, sed aliud: idq; subinde faciebat. Quā res in causa fuit, ut citius elephantī pariāt, q̄ ille quicquam aedere posset. Nam historiā quam adidit, plusquam triginta annis habuit praemanibus. Et suspicor huc adactum ut euulgaret. Nec multū abfuit ab hoc uitio Thomas Linacrus Anglus, uir unde quaq; doctissimus.
36. *Artis exercitatio* Nunquam tam occupatus fuit, ut dicim praetermitteret in quo nihil omnino pingeret artem exercēs. Vnde subducens sese a negocijs dicere solet, Hodie nullam lineam duxi. Quā uox abiit in prouerbiū, de quouis officio praetermissio.
37. *Iudicare de arte aliena* Idem tabulas in pergula proponere solet, postq; eas latitans, quid praetereuntes reprehenderent auscultabat. Sutor quidam reprehendit, quod in crepidis pauciores una intus fecisset ansas: tulit hoc tacitus Apelles: postridie quum idem circa crus aliquid notaret, Apelles indignatus prospexit, denunciāns illi, ne sutor ultra crepidam iudicaret. Quod & ipsum in prouerbiū uenit.
38. *Linea iudicare* Protogenes Rhodi uiuebat. Eo Apelles uidendi eius causa profectus est, cōtinuoq; petit officinā, in qua tabulā magnae amplitudinis in machina aptatā picturā, anicula quādam custodiebat. Ea Protogenem negauit esse domi, rogauitq; a quo questum diceret reuerso. Ab hoc, inquit Apelles: arreptoq; peniculo lineam ex colore duxit summā tenuitatis, per tabulam. Reuerso Protogeni quā gesta erant anus indicauit. Ac lineam ille contemplatus, continuo dixit, Profecto Apelles Rhodum uenit. Nec enim in aliū cadit tam absolutum opus. Mox induxit alio colore lineam illa subtiliorem, anuicq; mandauit ut si rediret hospes, diceret ostensa lineā, Hic est quem quæris. Reuersus Apelles, & uincter uelut bescēs, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati locum. Protogenes uictum se confessus in portū deuolat, hospitem quærit, domumq; ducit uictus uictorem. Ex minimo uestigio artifex agnoscit artificem.
39. *Cito nata non durat* Agatharchus pictor sese iactabat de pingendi celeritate, quum Zeuxis diutius immoraretur operi. At Zeuxis respondit, Ea quā citō fiunt, citō perire: contra, quā paulatim exacta cura absoluerentur, aetatem ferre. Iuxta Valerium ita respondit, Diu pingo, quia pingo aeternitati. Citō nata, citō pereunt, diu elaborata ferunt aetatem. Beta citō nascitur, buxus paulatim.
40. Zeuxis certamen artis exercuit cum Parrhasio. Quum enim Zeuxis tam scite effinxisset uuas, ut in scenam aues aduolarent, Parrhasius detulit linteum pictum, ita ueritate representata, ut Zeuxis alitum iudicio tumens, flagitaret tandem remoto linteo ostendi picturam. Mox intellecto errore, Vicisti, inquit, Parrhasi. Nam ego aues fecelli, tu artificem. Rari candoris inter artifices exemplum.
41. *imitatio* Idem postea pinxit puerum uuas ferentem, ad quas quum aues aduolassent, processit iratus operi, Uuas, inquit, melius pinxi q̄ puerum. Nam si hoc cōsummassē, aues puerum timere debuerant. Ingenuitatis exemplum. At aues uiderunt in puero nullū esse motum, itaq; aut mortuum aut dormientem arbitratae sunt.

Scopas

- Scopas Thessalus homo praediues demiranti cur in aedibus suis tantum haberet rerum superuacanearū & inuilitatarum, Imō his, inquit, superuacaneis felices sumus ac beati, nō illis necessarijs. Quum ea quae sunt uitae necessaria sint suapte natura preciosissima, tamen quia quotidiana sunt multisq; communia, contemnuntur. Ceterum quanti sint precij, declarat extrema necessitas, quā si incidat, quilibet libēs omnes gemmas, aulea & aurum suum uno pane commutet: cetera magis ad ostentationem pertinent quā ad salutem. Suspicio hunc eundem esse, de quo refert M. Tullius libro de Oratore secundo. Quum coenaret Cranone in Thessalia Simonides apud fortunatum hominem & nobilem, cecinissetq; id carmen quod in eum scripsisset, in quo multa de laudibus Castoris & Pollucis admiscuerat, quod ornādi gratia poetae solent facere, Scopas dixit, dimidium se eius quod pacius esset pro carmine datum, reliquum peteret a suis Tyndaridis quos aequae laudasset. Quidam soli uolunt laudari. Euocatus est Simonides per duos iuuenes, qui nusquam postea uisi sunt, interim ruina conclaus Scopas obtritus est cum suis conuiuis, in columi Simonide.
- Polyctetus statuarius dicere solet, eorum opificium esse molestissimum, quibuscumque lutum perueniret ad ungues; Plastas opinor ac figulos notans. Admonuit autem eas artes exercendas, unde non conspurcarentur opifex. Tale nimirum Philosophiae studium.
- Idem duas statuas eodem argumento fecerat, alteram ad artis iudicium, alteram ad opinionem uulgi, & ad cuiusuis praeteruentis iudicium. Ambabus perfectis admittit turbam. Prior illa quam ex arte fecerat magnopere laudata est, altera non item. Tum Polyctetus, At qui scitote, inquit, quod hanc quam tantopere laudatis, ego feci: eam quam uituperatis, uos fecistis. A populo factam dixit, quam ad iudicium populi fecerat. Vicit tamen artis species imprudentes. Si moniti fuissent, utram ad illorum iudicium finisset, eam praetulissent.
- Arato destinanti tyrannorum communi odio abolere tabulam insignis artificij, quae Aristratum in curru uictorem habebat, Neales supplex intercessit, ut opus incolu me seruaretur, dicens, cum tyrannis, non cum tyrannorum imaginibus belligerandum esse.
- Quum Philippus locum quendam Ithomatam non minus munitum, si praesidium imponeretur, quam erat Acrocorinthus, occupasset, & sacrificio peracto per uatem ad ipsum exta essent delata, accepta Arato ac Demetrio Phario demonstrauit: & ipse animi dubijs rogabat eos quid exta portenderent, utrum Messenijs locum redderet, an retineret. Hic Demetrius aridens, Si animum, inquit, uatis geris, locum dimittes: sin regis, utroq; cornu horem retinebis. Peloponnesum bouis anigmate signans, quam facile tueretur, si duas arces praesidio tueretur. Aratus autem rogatus a Philippo suam sententiam dicere, post diutinum silentium hunc in modum respondit, Per multi sunt o Philippe Cretensium montes; per multi Bœotiorum ac Phocensium tumuli terra prominentes, item plurimi Aetarnaniorum, partim in mediterraneis, partim in oris maritimis siti, qui natura munitissimi sunt; & tamen quum horum nullum ceperis, omnes tamen sponte imperata faciunt. Latrones rupes & saxa incolunt, ac praecipitijs se tuerunt; regi autem nihil beneuolentia firmius aut munitius esse potest.
- Philippus Arato uenenum dandum curarat, quod non repente occideret, sed lenta tunc be consumeret, Id ubi sensit Aratus, nec inueniretur remedium, dissimulauit, & ingressus cubiculum unī tantū ex familiaribus dixit, O Cephale, haec sunt praemia regiae amicitiae. Non semper utrum regibus optima dare consilia.
- Quum ex Atheniensium socijs quidam contumeliae causa rogasset captiuū Laconem, num qui in praelio occubuissent fuissent strennui uiri, Magni profecto, inquit Lacon, faciendum solum: sagittam sentiens, si strennui ignauiq; discrimen nosset. Significans illic ubi res sagittis aut saxis agitur, nullum esse fortis & ignaui discrimen: sed ubi cominus res geritur, ibi demum apparet qui sint uiri, qui non.
- Turbo Adriani Caesaris praefectus, admonitus ab eo, ut curam haberet suae ualitudinis, sibiq; daret uacationem a negocijs, respondit, Non decere Caesaris praefectos nisi stantes mori. Ignatum esse sentiens in lecto decumbentem expirare.

Tom. 4

B 2 Idem

- 50 Idem quum adhuc nihil aliud esset q̄ centurio, & ante prefectos à Cesare uocaretur in
Modeste consilium, Turpe est, inquit, ò Caesar, exclusis prefectis cum centurione agere.
- 51 Milo Crotoniatis athleta, iam senex quum uidisset athletas alios in curriculo sese ex-
Animi bona ercentes, fertur in pexisse lacertos suos, lachrymansq; dixisse, At hi iam mortui sunt. Me-
rito fleuit, qui felicitatem corporis uiribus metiebatur, Animi uigor serius senescit, si ra-
men senescit unquam.
- 52 Philippides dictus *ἠμιφρόδουμος*, quod uno die mille quingenta stadia conficiens Lace-
Nuncius fidei daemonem peruenit. Idem, ni fallor, quum uictoriam Atheniensium aduersus Medos in
lis Marathone partam, senatui de pugnae exitu sollicito nunciaret, *μὲγα χαρίεστε*, inquit *νικῶν*
ἴσθω, id est, multum ualete, uincimus, moxq; expirauit.
- 53 Perseus quum cuidam noto daret pecuniam, cautionem fecit in foro apud mēfariū.
Cautio iuta Hanc diligentiam quum amicus admirans diceret, Ad eone legaliter Perseer Scilicet, in-
quit, ut amanter recipiam, nec legaliter reposcam. Fit enim sapenūmero, ut qui cum ami-
co bona fide sine testibus ac syngraphis agunt, post cogantur cum eo legibus agere. Dicit
nonnulla gratia est in Græcis, *νομικὸς* & *φιλῶς*.
- 54 Timon Atheniensis dictus *τιμόν ἠρωπὸς*, interrogatus quur omnes homines odio proi-
sequeretur, Malos, inquit, merito odi, ceteros ob id odi, quod malos non oderint. Sen-
tiens non esse uere probos, qui non detestantur improbos.
- 55 Eidem ascribunt quod dicere solitus sit, duo præcipua esse malorum omnium elemen-
ta, auaritiā atq; ambitionem. Ambitio male profundit, quod male collegit auaritia.
- 56 Alexinus sophista inter ambulandum multa mala dixit in Stilponte Megarensem;
Laus conciliat cæterum ubi quispiam eorum qui aderant dixisset, At qui illete nuper laudauit. Per lo-
amicos uem, inquit, uir enim optimus est ac præstantissimus. Tam facile ex obtrectatore factus
est laudator, non ob aliud nisi quod ab eo laudatus esset.
- 57 Gorgias Leontinus sophista, ceterisimum septimū agens annum, rogatus quare tandiu
uellet in uita manere, Quia nihil, inquit, habeo, quod accusem senectutem.
- 58 Socrates dicitur eum execrari solitus, qui primus utilitatem à natura seiuuisset. Na-
turam appellat honesti rationem homini à natura insitam.
- 59 Philotimus medicus cuidam ostendenti digitum exulceratum, quum epar habe-
Malum disti- ret tabidum, id enim ex colore deprehendit, Non est tibi, inquit, ò bone periculum
mulatum ab unguium uitio. Idem fere fit ab hominibus, ut de leuioribus malis querantur, gra-
uiora distimulent.
- 60 Archyta Tarentinus Pythagoricus dixit, nullam pestem capitaliorem hominibus à na-
Voluptas tura datam, quam uoluptatem. Ex hoc enim fonte prodit quicquid est in hominum uita
scelerum & calamitatum.
- 61 Prodicus dicere solet, optimum condimentum esse ipsum ignem. Sentiens bono sto-
Frugalitas macho satis esse, obsonium esse coctum, etiam si nihil accedat deliciarum.
- 62 Menedemus quum audisset quod frequenter ab Alexino laudaretur, At ego, inquit,
Laude incor- illum semper uitupero: declarans se non posse corrumpi laudibus, quo minus eum repre-
ruptus henderet, qui reprehensione dignus erat.
- 63 Cuidam qui in foro Romæ ambulabat, prætexens id se metu facere, per-
Ab inexpecta- quam scite dixit Vibius Crispus, Quis tibi sic timere permisit; Ludens ex inopinato.
to Expectabatur enim, ut obiurgaret hominem, quod præter consuetudinem Romanam
armatus incederet. At ille increpuit hominem, quod sic timeret, cum liceret manere do-
mi si quid timeret.
- 64 Quidam deciderat in puteum profundum. Eum quum uidisset quispiam, commise-
Comiseratio in malis rans hominem dixit, Miser quomodo in puteum decidisti; Tum ille, Quid refert quo-
modo inciderim: hoc potius agendum, quomodo hinc possim educi. Hoc refertur à di-
uo Augustino.
- 65 Medicus quidam agrotanti dederat pharmacū, eoq; sumpto conualuit agrotus. Eue-
nit ut aliquanto post idem morbus recurreret: agrotus quum ad idem pharmacum quo
prius conualuerat confugeret, nec sentiret remedium, accersit medicum, admirans qui fa-
ctum esset, ut eadem medicina quæ prius depulisset morbum, postea magis aggrauaret.
Huius rei causam sciscitanti medicus facete respondit, Fateor idem fuisse pharmacum, sed
ideo

- ideo non profuit, quia ego non dedi. Sentiens medicorum esse dare pharmaca, qui norunt
quandō & quomodo dandum. Quæ profunt iuueni, nocent seni: & contra, quæ iuuant
cælo tepido, lædunt frigidō. Et hoc refertur ab Augustino.
- Euclidi cum fratre similtas erat, is quum minitans dixisset, Dispeream ni te ultus fue-
ro; Euclides contra, Dispeream, inquit, ni tibi peruafero. Hoc dictio soluta est similtas, &
reditum est in gratiam.
- Aristo dicere solet, eos uentos esse nobis molestissimos, qui abstrahunt pallia. Nam his
contra uentos munimur. Ita grauissime lædunt amici, qui expiscantur arcana.
- Gnathæna meretrix reprehensa à Stilpone philosopho, quod adolefcetes corrumpere-
ret, Tu, inquit, egoq; Stilpon in eodem haremus crimine, qui adolefcetes tecum uersan-
tes inutilia quædam & amatoria sophismata doces, ut nihil referat cum philosopho uer-
sentur an cum meretrice.
- Eadem parasito quem alebat anus, eratq; obeso corpore, Eleganter, inquit, ò adole-
scens es affectus corpore. At ille, Quid igitur futurum putas, si non secundus in lecto dor-
mire? Fame, inquit Gnathæna, perisses: subnotans illum uetulae concubitu ali. Locus est
ab inexpectato.
- Eadem quum Pausanias quidam nomine Laccus, saltas in cadum incidisset, Laccus,
inquit, in cadum incidit. Nam Græci lacum uocant quod nos lacum. Cadus in lacū in-
cidere solet, lacum in cadum incidere absurdum est.
- Eadem quum quidam uini paulum infudisset in psycherium, id est uasculi genus refri-
gerando uino paratum, diceretq; hoc uinum sedecim annorum est, Pusillum est, inquit,
prototannorum ætate. Hoc ipsum ascribitur Phrynae.
- Eadem quum in conuiuio duo adolefcetes pro ipsa inter se pugarent, uictū ita con-
solata est, Bono animo es puer, non enim est certamen coronarium, sed argentarium. Sen-
tens in alijs certaminibus uictorem ferre coronam, hic uictori numerandam pecuniam,
ut melior sit conditio uicti quam uictoris.
- Eadem ei qui filia ipsius minam dederat, nec postea quicquam adferebat ipsi, nihilo
minus solito more ad eam uentitans. Heus, inquit, puer, num putas te quemadmodum se-
mel data mina ad Hippomachum pædotribam, ita semper ad me comineaturum?
Eadem adolefcenti qui sua sponte uenerat ad conuiuium, præbuit his uerbis, Cape in-
quit, superbe: quum ille comotior dixisset, Qui superbus? Immo, inquit Gnathæna, quis
te superior, qui nec uocatus uentis, Locus est ex ancipiti: nec uocatus uenit, qui non uo-
catus uenit, quod est impudentia: & nec uocatus uenire dicitur, qui uocatus uenire recu-
sat: quod est superbia.
- Eadem à duobus conducebatur, quorum alter erat miles, alter mastigias seruus. Mili-
te uero per contumeliam illam appellante lacum. An, inquit, quia duo amnes in me influ-
unt, Lycus & Eleutherus: Lycus & Eleutherus fluitorum nomina sunt, sed illa allusit ad
seruum amatorem & liberum. Lupus esurit, liber arrogans est.
- Nico meretrix, cui cognomen erat capra, parasitum quempiam obuium habes à mor-
bo gracilem. Quam macilentus, inquit: Quum is respondisset, Quid me putas triduo co-
medisse? Aut lecythum, inquit, aut soleas. Parasitus sentiebat se nihil, aut minimum edisse, tō
illa responder quasi de cibi genere interrogata.
- Callistion cognomento Prochæna, quum à quodā esset cōducta seruo, isq; quoniam
æstiuo tempore nudus accumbebat, ostenderet in corpore notas plagarum. Vnde, in-
quit, illa miser: quumq; is dixisset, se puerum iure fuisse perusum. Tum illa, Nimirum ui-
tulino: senties esse flagrorum uestigia. Ex carnibus uitulinis coqui faciunt ius, ex pelle ui-
tulorum fiunt lora.
- Thais glorioso cuidam amatori, qui quum multa pocula sumpisset commodato, dice-
ret se uelle illa confringere, aliq; parare, Perdes, inquit, quod cuiq; proprium est. Ambi-
guo sermone notans esse comodatitiam. Poterat autem intelligi, si cōsentur perire quod
cuiq; poculo proprium est.
- Lais Corinthia cuidam amatori, qui misso sigillo iubebat illam uenire, Non possum,
inquit, lutum est. Olim terræ genere signabant, at illa lutum esse dixit, quasi ob lutū uia-
rum non posset accedere. Luteum sigillum nihil morabatur, argentum quærebat.

80 Eadem Myronem falsissime repulit, sed praestat hoc Aufonij uerbis referre.

Canus rogabat Laidis nocem Myron.

Tulit repulsam protinus.

Causamq; sensit, & caput fuligine

Fucauit atra candidum.

Idemq; uultu, crine non idem Myron,

Orabat oratum prius.

Sed illa formam cum capillo comparans,

Similemq; non ipsum rata,

Fortasse & ipsum, sed uolens ludo frui,

Sic est adorta callidum;

Inepte quid me quod recusauit rogas?

Patri negauit iam tuo.

Hoc uidetur imitatus imperator.

Leontium, quoniam ipsa cum amatore discumbente ingressa est Glycera, & amator ad hanc uidebatur procliuior, sedebat mœsta. Hanc quum notus quispiam appellasset dicens, Quur mœres Leontium? Vterus, inquit, mihi dolet. *vsq; pæ* Gracis uterum siue uul uam sonat, & eadem uox sonat, posterior: significabat autem posteriorem Glyceram magis placuisse, idq; sibi dolere.

81 Adolefcens quidam in Aegypto deperibat in Theonidem meretricē: quumq; illa peteret ingentem mercedem, tandem adolefcens somniavit se rem habere cum ea, atq; ita liberatus est amore. Petit illa mercedem. Negante iuuenite ut ad iudicem. Bocchoris pronunciat ut iuuenis in uasculo adferret tantū pecuniæ, quantum illa postularat. Iubet adesse meretriculam, & umbra frui pecuniæ circumlatæ. Hoc iudicium Lamia uelut iniquum reprehēdit. Iuuenis somnio liberatus est, inquit, ab amore: at umbra pecuniæ non exemit Theonidi pecuniæ amorem.

82 Phryne iam anus dixit, à multis fecem emi propter uini gloriam. Sentiens multos ideo secum congregari, ut iactare possint se tale uinum habere domi.

83 Eadem aetate florens in conuiuio cui complures aderant scemina, quum iuxta morem focii conuiuialis quod unus quispiam faceret, idē omnes facere cogentur, prior manum bis aquæ immerfam admouit fronti. Quoniam autem omnes erant sucata, aqua per liuoram fucorum defluens, rugarum specie uultus omnium deformabat, quum ipsa interim Phryne, quæ naturali forma pollebat, speciosior etiam appareret diluta facie.

84 Quum amatores, quoniam gratis non admittebantur, filæ domum expugnaturi, uel cles, ligones, & balistas admouerent, Phryne prodijt, Quum ista, inquit, haberetis domi, quin potius afferebatis precium? Sentiens ita facilius expugnari meretricum aedes, dando quam fodiendo.

85 Phryne Praxitelem à quo deamabatur rogauit, ut ex operibus quod haberet pulcherrimum sibi donaret. Promisit quidem amans, sed illa sensit artificem dissimulare quod esset optimum. Itaque subornauit seruum qui Praxiteli in foro sua uendenti nunciaret, incendium in officinam incidisse, ac pleraque illius opera conflagrasse, non tamen omnia. Praxiteles exclamauit, Nihil sibi relictum, si Satyrum & Cupidinem flamma corripuisset. At Phryne occurrens iussit illum bono esse animo, nihil enim triste accidisse. Sed hoc commentoprehendit in quod opus ille plurimum artis contulisset, & Cupidinem abstulit.

86 Phryne cuidam iuueniliter iactanti quod multas haberet, se studio tristem exhibebat: ac roganti causam, ob hoc ipsum irascor, inquit, quod multis inuolutus fueris: de plagarum notis sentiens, quas in illius corpore deprehēdit, erat enim seruus, at ille gloriabatur de puellis, quibus positus fuerat.

87 Eadem auaro cuidam amatori blandienti dicentiq; Tu Praxitelis Venuscula es. Eit, inquit, Phidias Cupido. Blandimentum blandimento pensans, & obiter auaritiā homini cupido exprobrans. Nam Phidias à parsimonia nomen habere uidetur.

88 Eadem cum insidiaretur pudicitia Xenocratis, & in eadem aedulas ab illo esset admissa

missa, ac precibus tandem impetrasset, ut seculi partem qui illic unicus erat ipsi concederetur: reuera ad illos qui eam subornauerat, ac rogata quid profecisset, Ego, inquit, à statua redeo, non à uiro. Idem elegantius narrat Valerius Maximus. Pacta cum adolescentibus ut Xenocratem ad coitum sollicitaret: sese in illius probe poti seculum coniecit: postridie quum adolefcens exprobrarent quod tam formosa puella poti seculum coniecit: potius potius non potuisset, pactumq; uictoriae precium flagitarent, facete elusit, dicens, se de homine, non de statua cum illis pignus potuisse.

Lamiam meretricem Demetrius rex adamabat parum sobrie. Ea quum iam senescens in conuiuio tibijs cecinisset, Demo quæ & Mania dicta est, interrogata à Demetrio, quid uideretur Lamia, Anus, inquit: aliud respondens atq; expectabat rex. Nam ille seiscitabatur, quàm scite uideretur canere.

Rufus appositis bellarijs quum rex diceret, uides quàm multa mihi mittat Lamia? Plura, inquit, tibi mittentur à matre mea, si uelis cum ea dormire. Notans anus solere dormire ijs à quibus subiguntur.

Anicula Theophrasto licitanti quiddam, idq; admodum Attice, hospes, inquit, non uendo tanti. Notans illum quasi non esset Atticus natura, qui supra modū affectaret Atticissimum. Id enim solent hospites, dum in aliena lingua uolunt uideri disertum.

Phocionis cognomento Probi uxor dicere solebat, suum mundum esse præclara gesta mariti. Ita frugalitatem suam excusauit alijs matronis obijcentibus quod parum prodigitate culta esset.

Quum Cyperij aduersus Astyagem Medorum regem infeliciter pugnasent, mulieres urbem fugientibus obuiam ierunt, ac nudatis uentibus. Quò, inquit, ignauissimi uultis? An nescitis uos huc iterū intrare non posse, unde semel naturæ lege egressi fuistis? In uerso ordine matres animant mares, quæ solent à periculis auocare.

Poppea quæ prius adultera Neronis, mox repudiata Octauiæ mariti potens facta, subornauit quendam ex Octauiæ ministris, qui ei seruilem amorem obijceret. Ancillis Octauiæ ad quæstiones pertractis, quædam cruciati uictæ fallis annuerunt, quædam perstititerunt dominae suæ sanctitatem prædicantes. Ex his una instanti Tigillino respondit, castiora esse Octauiæ muliebria, quàm os eius. Significans, illū esse fellatoribus obsequentem, aut cunnilingum.

Chiomata Orthiagontis uxor, quum misso precio à suis reduceretur, ac tribunus illam officij gratia ad flumen profequeretur, clam mādauit unū seruorum, ut Romanum illum se profequentem occideret. Is ubi caput præcisum sub ueste tecum ad maritum detulit, & ad illius pedes abiicit, marito admirante dicenteq;, num præclarum duceret seruire fidem. Præclarum, inquit, sed hoc præclarus, unum duntaxat qui mecum concubuerit uiuere. Fœmina aliquanto prudentior Lucretia, quæ non sua, sed suppositoris nece testata est suam pudicitiam.

Canna Sinorito Galatæ nupserrat, Eam Synorix iuuenis præpotēs adamabat, & clam interfecto Sinorito, de nuptijs Cannam sollicitare cœpit. Illa quo coniugis mortem ulcisceretur dissimulauit dolorem, & coniugij spem præbuit. Tandem Synorigem ad se uenire iubet in templum Dianæ, cui erat dicata, quasi uellet hanc esse coniugij testem, & adstanti altari, ceu deæ libatura e poculo bibit toxicum, moxq; tradidit Synorigi qui simul atq; reliquum ebibisset, uenerata deam, Te, inquit, dearum præstantissima testor, me huius tantum diei gratia haecenus Sinorito fuisse superstitem.

Olympias Alexandri mater indigne ferens, quod Alexander pateretur se dici filium Iouis, Non desinet, inquit, Alexander me Iunoni inuisam facere. Solent enim uxores ex tremo odio persequi pellices.

Eadem quum accepisset Alexandrum filium, ut alij, Philippum maritum, adamare fœminā à qua putabatur amatorijs uenenis corruptus, accersuit ad se mulierē: quumq; præter insignem formam comperisset in ea mores liberales, & ingenij egregie dextrum, Valeant, inquit, qui te insimulant ueneficij. Nam tute quidem pharmacum in te ipsa ac philtum habes.

Eadem quum accepisset adolescentem quendam aulicum duxisse uxorem, elegante quidem forma, sed famæ parum secundæ: Ille, inquit, nō sapit, qui uxore oculis, nō etiam

auribus duxerit. Forma cernitur oculis, fama auribus deprehenditur. Quidam autem nec auribus, nec oculis, sed digitis ducunt, solam spectantes dotem.

99 In iraphernis uxor, Dario permittente ut unum ex suis eligeret, cuius uitam sibi dona-
Frater multo ri uellet, fratrem elegit: demirante rege causamq; sciscitante, Alius, inquit, maritus, alij
potior beri si deus uolet possunt contingere: alium fratrem parentibus uita defunctis non est
quod sperem.

100 Cornelia Gracchorum mater, quum Campana matrona illius hospitio utens, orna-
Matrona orna-
namenta menta sua quibus illud seculum nihil habebat pulchrius, ipsi ostēderet, traxit eam sermo
ne donec liberi redirent ē schola. Tum, & hæc, inquit, ornamenta mea sunt. Sentiens ma-
tronæ nihil esse pulchrius, neq; preciosius, quàm liberos recte educatos.

1. Omnibus Dionysio tyranno exitum imprecantibus, una femina anus quotidie delu-
In deterius o- culo deos comprecari solet, ut esset incolumis sibiq; superstes. Accita à rege mulier rogā-
mnia ta est, unde tanta in regem beneuolentia. Quoniam, inquit, quū puella essem, & graue
tyrannum habere mūs, optabam mortem illius. Eo interfectio deterior arcem occupauit.
Er huius exitum optabam. Nunc quum te habeamus, superioribus etiam grauiorem, ue-
reor ne si tu pereas succedat etiam deterior, eoq; caput meū pro tua salute deuoueo. Tam
facetam audaciam Dionysius punire erubuit.

2. Cuculo minores auiculas percotant, quū ipsam fugerent, Quoniam, inquiebant,
Tyranni sper- suspicamur te aliquando futurum accipitrem. Coccyx enim specie non multum differe
cies ab accipitre. Cauendum ab his, qui tyrannidis specimen moribus addunt. Hoc ad Lystra-
dem accommodauit Plutarchus in uita Arati.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI IUNIORI GVILIELMO, DVCI
Cluensi, Iuliacensi, Montensi, Comiti Marchiæ & in Rauen-
spurgo, &c. Des. Eraſ. Roterodamus s d

PVD priscos illos, illustrissime princeps, non Græcos modo, uerum etiam
Latinos, actoribus ac patronis causarum forēsiū certus aquæ modus per
clepsydras infundebatur, ne superuacanea uerborum copia quum iudici-
bus tædium adferret, tum ipsi etiam causæ officeret, deniq; alijs agere uo-
lentibus, aditum præcluderet. At non idem fieri solet in philosophicis ora-
tionibus, in quibus tam diu proferēdus est sermo, quādiu auditor alacriter hauret ea que
dicuntur, præsertim si quæ dicuntur, conferunt uel ad liberalem eruditionem, uel ad be-
ne beateq; uiuendum. Itaq; per quā eleganter Platonius Anaximenes prolixius differētē
admonuit his uerbis: Videris, inquit, ignorare, quod orationis modus non est is qui di-
cit, sed is qui audit. Sic & Carneades quum esset in differendo uocalior, admonitus
est à gymnasi principe, ut uocem moderatius promeret: sed quum ille à gymnasiari-
cha peteret ut sibi præscriberet modum, sane quā apposite respondit, Istiuc quod
à me petis, rectius sumes ab auditoribus. Iam uidemus quosdam non clepsydris, sed clep-
samidijs metiri conuiuium. Hoc ut fateor ad frugalitatis disciplinam utiliter fieri, atq;
etiam necessario, duntaxat apud eos qui nesciunt unquā à mensa surgere, nisi hirudinum
ritu sic distenti, ut tantum non crepent ac dissiliant: ita non conueniret opinor ei qui lau-
tos & elegantes homines suauiter excipere uellet: sed hunc oporteret apparatus modum
à conuiuarum orexi petere. At ego in hoc argumento conuiuatoris personam indui, ac
posteaquam cœnæ tot instructæ missibus, quot actus permittuntur comedæ, secundas
mensas non omnino ieiunas adieceram, mihi uidebar sic egisse partes meas, ut si non Lu-
cullus quispiam, certe mundus & lautus isitrag uideri possem: atq; adeo metuebam, ne
apud frugalitatis amatores citius luxuria quàm sordium crimen incurrerem. Verum si
mulatq; prodijt opus, tanta auditate distractum est, ut protinus à typographo cœperit
efflagitari denuo, siue hic est argumenti, siue quod magis arbitror, tuus ornatus prim-
ceps genius, quem confidimus non solum ditioni tuæ, sed & studijs fore felicem. Itaque
priorib. sex libris recognitis et auctis, adieci mus duos, quos tu uel post cœniū uel pomēta,
siue *ενδουσιματα* si libet, uocare poteris, ne à conuiuij metaphora recedamus. Vale.

AE C præcipue celebratur, Multa uerba nequaquā arguunt sapien-
tem opinionem, Græcis carmen esse uidetur,
ἄρι τὰ πολλὰ ἐπι προσηύλω ἀπεφύρατο δὲ φῶν.

Sapiens enim non nisi quum res postulat, nec pluribus utitur uerbis
quàm opus est. Quemadmodum deus omnium sapientissimus, ser-
monis est parcissimū.

Vnum quiddam diuina egregium, unum quiddam præclarū eli-
ge. Solues enim hominum loquacium linguas sine fine garrientes, *ἑνὸν ἐξίμην*
ἀποφαιρόμενος: quod interpres miror quare reddidit, non paucorum. Satius est ad paran-
dam honestā famam unū quiddam insigne prædicere, quàm diuinare de friuolis aut qui-
buslibet. Sapiens enim uates est optimus. Er præstat uno opere adito, sed egregio, parare
famam eruditionis, quàm minus accurate scribere de singulis.

Rogatus quid esset omnium uetustissimum, respondit, Deus. Quur ita? *ὄτι ἀγ. ἕντος*,
hoc est, nunquam esse cœpit. Quid esset pulcherrimum, ait, Mundus: est enim opus dei,
quo nihil est pulchrius. Quid maximum, Locus. Capit enim omnia. Quid uelocissimum,
Mens. Discurret enim per uniuersa hominis cogitatio. Quid robustissimum, Necessitas
siue fatum. Superat enim omnia. Quid sapientissimum, Tempus. Nam inuenit omnia.
Hæc ænigmatum instar habent.

Dicebat nihil interesse inter uitam & mortem, ob id opinor, quod utraq; res æque esset
secundum naturam, nec mortem malam esse magis quàm natiuitatem. Cuidam uero ob-
strepenti, quur igitur, inquit, tu non moreris: false respondit, Ob hoc ipsum quia nihil re-
fert. Potius enim habetur, quod accersitur.

Percontanti utrum fuisset prius, nox an dies: Nox, inquit, uno die fuit prior, Elusit in-
eptum percontatorem. Si nox uno die præcessit diem, dies igitur fuit ante noctem. Nox
enim finis est diei.

Rogatus num lateret deos homo iniuste agens, respondit, Ne cogitans quidem.
Significans deo nihil omnino esse occultum. At uulgus putat quæ corde uoluunt la-
tere deum.

Adultero sciscitanti, an abiuraturus esset adulterium, Non est, inquit, periurium adul-
terio peius. Significans, illum stulte dubitare de peierando, qui facinus periurio par non
dubitasset committere. Eoq; in atrocibus sceleribus nihil ponderis habet iurandum.
Quisquis enim audeat dare uenenum, audebit & cum periurio inficiari.

Percontanti quid esset difficile, Se ipsum, inquit, nosse. Atqui hoc uulgus putat esse fa-
cillimum. Aliena rectius perspiciamus quàm nostra, & sibi quisq; adulator est.

Rogatus quid esset facile, Alterū, ait, admonere. Omnes recta consilia ægrotis datus,
Interpres perperam uertit, ab alio moneri, quū sit *ἄλλω ὑποτιθέμενος*, hoc est, alteri dare con-
silia: quis enim est tam stupidus qui non admoneat alium: sibi pauci consulunt.

Sciscitanti quid esset dulcissimum, Potiri, inquit. Nam ea demum delectant, quæ cōtin-
gunt expetita. Quæ ultro obijciuntur, non perinde iuuant.

Rogatus quo pacto quis facillime ferret infortunium suum, Si quis, inquit, uideat hor-
res maioribus malis obnoxios. Quidam ex contemplatione felicitatis alienæ suam cala-
mitatem exasperant.

Interrogatus quo pacto quis optime iustissimeq; uiueret, Si, inquit, quæ in alijs repre-
hendit, ea ne faciat ipse. In alienis enim erratis perspicaces sumus, ad sua quisq; lusciosus est.

Percontanti, quis esset felix, Qui corpore, inquit, sanus est, animo eruditus, siue castiga-
tus. Cupiditates enim animorum morbi sunt.

Dicebat amicorum absentium æque ac præsentium oportere meminisse. Amicitia enim
est animorū cōiunctio, quos nō dirimit locus. Multi non amant nisi tantisper dū uident.
Non esse tucandam faciē, sed animum honestis studijs exornandam. Quod hæc for-
ma ueros conciliet ac perpetuos amicos.

Vetuit

16 Vetuit per iniuriam ditescere. Quod lucrum fraude partum damnatum sit; nō lucrum.
 17 *Μη εμβαλλετε σε λόγῳ πρὸς τὸς πτωχοὺς λεκωνωνίας.* Id ita uertit interpret: ne te in
 Arcana nulli
 committenda
 ius uocet sermo contra coniunctos tibi ac focios dicis. Ego magis arbitror Thaletem
 admonere, ne quid amicis quibus fidimus, committamus, quod si effutiant, pariat nobis
 infamiam.

18 Quale, inquit, primum rependeris parentibus tuis, tale à liberis tuis expecta.
 19 Dixit, facillimum esse philosopho ditari si uellet, idq; tali factio probauit. Omne oleam
 Prouidentia
 antequam florere cœpisset in agro Milesio coemit. Animaduertat enim præscientia qua
 dam olearum ubertatem fore. Hoc pacto os obturauit, qui iactabant, in philosophis pau
 pertatē nō esse uirtutis sed necessitatis. Huius meminit Cicero lib. de Diuinatione primo.

SOLON SALAMINIUS

1 Quum Pisistratus occuparet rem publicam resq; uideretur ad manifestam spectare ty
 rannidem, neque quisquam auderet illius conatibus obsistere, ipse productis armis & an
 Senecius au/
 dax
 te ades positus cœpit in clamare ciues: at ubi Pisistratus ad illum mitteret qui percontar
 rentur, qua re fretus hoc cauderet, Seneciute, inquit. Alios senecius reddit formidolosus
 res, illi conciliauit audaciam, quod parum uitæ superesset, etiam si nullus occideret. Ita
 Plutarchus in commentario, An seni sit gerenda res publica. Diogenes Laertius rem alio
 quanto fufius narrat.

2 Postquam uidit rerum summam esse penes Pisistratum, arma deposuit ante curiam, di
 Pietas in pa/
 triam
 cens, O patria tibi & dicis & factis sum opitulatus. Hoc pacto testatus sibi non defuisse
 uoluntatem consulendi reipub. in Aegyptum nauigauit.

3 A Cræso interrogatus an quem uidisset ipso beatiore, Telum nominauit Athenien
 Ante mortem/
 nemo beatus
 sem, priuatū hominem, sed qui relictis liberis ac nepotibus bene institutis feliciter obiit,
 set diem. Interrogatus dein cui post illum tribueret felicitatis elogium, Cleobin & Bitum
 argiuos fratres nominauit, qui cum summa pietatis laude defuncti fuerant. Indignatus
 rex, nullo igitur loco me ponis: Ego, inquit Solon, facile cōfiteor te regem opibus & im
 perio florentem; beatum non appellarim, priusquam feliciter hanc uitam absolueris. Re
 fert Herodotus in primo.

4 Præmia decreta his qui in Olympijs aut Nemeis uiciffent contraxit, eaq; maiora de
 Sumptus inu/
 tiles
 creuit ijs qui in bello pro patria fortiter occubissent: dicens illos & dum exercentur, ma
 gnis impendijs exerceri: & si uicerint, magis aduersus patriam quam aduersus hostes co
 ronari: & quum senuerint, ad nihil utiles euadere, haud aliter quam detrita pallia, ut qui
 nec bello sint utiles, nec gerendæ reipub. accommodi.

5 Huic attribuunt & illud longe celebratissimū, leges aranearum telis esse similes: quan
 Leges
 quam idem & alij ascribitur, nominatim Anacharsidi.

6 Illud argutissime dixit, tyrannorum amicos calculis supputatorijs esse simillimos: qui
 Amicitia prin/
 cipum
 ut arbitrio supputantis ponuntur, interdum ualent multa milia, interdum minimum, in
 terdum nihil.

7 Rogatus quamobrem nullam legem tulisset in particidas, Non expectabam, inquit,
 Grauius
 hoc scelus unquam in hac ciuitate posse committi. Quod illa immania non existant, nisi
 ubi luxur regnat, nec ulla est legum reuerētia. Refert hoc M. Tullius in oratione pro Sex.
 Roscio Amerino.

8 Interrogatus qui fieri posset, ut quam minimum iniuriarum existeret inter homines,
 Sumptus qd
 Si, inquit, qui iniuria affecti nō sunt, æque doleant atq; hi qui affecti sunt. Quisquis enim
 uiolat leges, non unum ciuem lædit, sed totam rempub. quod quidem in ipso est. At nō re
 dum alijs læsis aut quiescimus, aut gaudemus etiam, impunitas improborum audaciam
 in plurimos inuitat.

9 Dicebat opulentiam esse matrem saturitatis, saturitatem ferocitæ ac uolentia: Diu/
 Diuitie
 tias comitatur luxur, luxur exit in tyrannidem, dum scœnum inigrat in cornua.

PITTACVS MITYLENÆVS

1 Huic tribuitur illud decantatissimum, dimidium plus toto, de quo nobis satis dictum
 Modus
 est in Chiliadibus.

2 De eodem memorant exemplum clementiæ uitæ credibile. Tyrhæu Pittacē filiu. Cu
 Clementer
 mis in tonstrina sedentē faber quidā ararius impacta securi occidit. Cumani homicidam
 uinctum

uinctum miserunt ad Pittacum ut de eo supplicium sumeret. At ille cognita causa dimi
 sic hominem dicens. Ignoscantiam esse potiore penitentia: Sentiens utilis esse condō
 nare, quam meminisse iniuriæ & ulcisci. Sunt qui referat homicidam ab Alcæo fuisse di
 missum cum hoc elogio, Melius est ignoscere quam punire.

Legem tolerat, ut qui per temulentiam sceleris aliquid commississent, duplo plecteren
 tur. Solet enim uulgus hominum ebrietatis obtentu crimen extenuare. Id eo factum fe,
 runt, quod insula uino abundaret. Ebrietas

Cræso percontanti quod esset maximum imperium, inquit, *πολλὰ φύλα*, id est, uarij li
 4
 gni, leges innuens. Nam olim in tabulis ligneis leges inscribebantur. Porro ubi summa
 Legum auto/
 ritas
 est legum autoritas, sibi est minimum tyrannidis.

Probabat uictorias citra sanguinem partas, nam magno ciuū cruore emptas, hoc est,
 5
 Cadmeas, ut uocant, non existimabat esse uictorias.

Huius est illud *πολυδρόμαρον*, Aequalē ducito, quum ipse domi haberet opulentiorē,
 ac proinde morosam & imperiosam. Id latius explicuimus in Chiliadibus. Coniugium
 par

BIAS PRIENÆVS

Quum ingenio suo patriam suam obsidione liberasset, rex Alyattes intellecta uiri pru
 1
 dentia protinus eum ad se accersiu. At is respōdit, *εγὼ ἀλυατῆ κελδύω προμύνα ἐδίειν*: id
 est, ego Alyatten iubeo cepas edere: quod perinde est ac si dixisset, iubeo illū plorare: ex
 tremum regis contemptum professus. At trigimus & hoc in Chiliadibus. Salse

Euenit ut cum scelerosis quibusdam & impijs nauī ueheretur, qui quum ob exortam
 2
 tempestatem periclitarentur, de eorum opem implorabāt. Tum Bias, Silete, inquit, ne uos
 hic illi nauigare sentiant. Deus impiorum precibus iritatur magis ad uindictam, quam ad
 opitulandum flecitur. Libere

Impio cuidam sciscitanti quid esset pietas, nihil respondit. Roganti quur sileret? Quo
 3
 niam, inquit, percontaris de rebus nihil ad te pertinentibus. Salse

Interrogatus quod esset animal omnium maxime noxium: Si de feris, inquit, percon
 4
 taris, tyrannus: si de mitibus, adulator. Adulatio

Hæc de septem Sapientum dicis arbitror esse satis, uel quia sunt omnibus obuia, uel
 quia magna ex parte sunt fabulosa, uel quia pleraque sunt eius generis, ut à quouis dici
 possint. Quid enim habet Cleobulus, quur inter sapientes numerari debeat?

ANTISTHENES ATHENIENSIS

Antisthenes ridere solet Athenienses subinde gloriantes quod essent autochthones,
 1
 hoc est, indigenæ, eo quod non aliunde eō commigrassent, nec patriam sedem mutassent
 unquam: dicens hoc laudis illis esse cum testudinibus cochleisq; commune. Nam & hæc
 animantia nunquam mutant domicilium in quo nascuntur. Salse

Discipulos suos admonere solet, ubi sibi essent Socratis condiscipuli: declarans quam
 2
 esset alienus ab inani gloria. Modeste

Voluptatem in tantum execrabatur, ut diceret, se malle insanire quam uoluptate affi
 3
 ci. *μαρτύρω ἢ ἰδύλω*, id est, insaniam potius quam delecter. Insaniam aufert medicus: uolu
 ptas quum æque mentem eripiat homini, uix sanabile malum est. Temperate

Cum his mulieribus habendam consuetudinem dixit, quæ beneficium beneficio pen
 4
 sent. *αἰ χάρις εἰς ὄντοι*, id est, quæ gratiam habituræ sint: sentiens abstinendum ab his quæ
 Matrimoniū
 precio uendunt in honestam uoluptatem, nec pariunt, nec amant mutuū, aut à ualeur
 dinarijs, deformibus ac male moratis, quæ gignunt fetus penitendos.

Quum adolescens quidam Ponticus genere, se in numerum discipulorum illius re
 5
 cipi cuperet, patri quærenti quibus rebus esset opus, Libro, inquit, nouo, stilo nouo, Docilitatē
 nouaque tabella: significans animum à uitijs uacuum, studium uigil, & memoriam fir
 delem. Solent autem adolescentes uoluptatibus ac delictijs occupatam mentem ad præ
 ceptorem adferre, quæ res fere in causa est ut minus proficiant. At Philosophia totum
 animum sibi postulat.

Adolescenti consulenti cuiusmodi uxorem ducere expediret, Si formosam duxeris, in
 6
 quit, habebis communem: si deformem, habebis pœnam. Iucundius id eloquens Græ
 ce, quibus quod ad uoces attinet, minimum interest inter *κόμω* & *πικρῶ*: quod ad rem
 attinet, plurimum. Suadebat itaque mediā statatq; ut uocant, formam ducendam, quæ nec
 fastidium

fastidium uiro moueret ob deformitatem, nec ob insignem formam peteretur ab adulteris. A. Gellius hoc dictum Biantii tribuit.

7 Quum accepisset Platonem de ipso male loqui, nihil commotus, Regium est, inquit, quum feceris bene, audire male. Quanquam hoc idem alijs ascribitur. Excessi animi est, ingratitude hominum non deterreri a studio bene merendi de omnibus.

8 Quum Orphicis mysterijs initiaretur, ac sacerdos diceret, illum bonis plurimis fruiri rum apud inferos post hanc uitam. Quur, inquit, ergo tu non a brumpis uitam? Significans, non initiatis paratam esse beatam uitam a rogo, sed his qui pie sancteq; uixerint. Et hoc, aut simillimum huic alijs tribuitur.

9 Cuidam opprobriati quod esset hybrida, hoc est, non e duobus ingenuis natus, sed ex patre Atheniensi, matre Phrygia. Nec a duobus, inquit, luctatoribus natus & tamen luctator sum: sentiens non tam referre, unde natus sis, sed qui sis. Is uere liber est, quem philosophia liberum facit: & is uere Græcus est, qui Græcorum disciplinis institutus est.

10 Interrogatus cur paucos haberet discipulos, Quoniam depello illos, inquit, uirga aris facit pecuniam quam sapientiam.

11 Rogatus quamobrem seuerus esset obiurgator erga discipulos, Et medici, inquit, erga aegrotos: significans se in uitia fauere, non in homines, nec uitia sanari blandiendo.

12 Conspicatus aliquando mœchum fugientem, insequentibus qui illum comprehendere, Infelix, inquit, quantum periculum unico obolo uitare poteras: sentiens (corti congressu libidinem sedari potuisse, quum nunc de uita periclitaretur.

13 Aiebat si ad alterutrum adigeret necessitas, fatius esse in coruos incidere, quam in adulatores, eis uisus non in eis rogantibus, Nam corui nō comedunt nisi mortuos, adulator etiam uiuos deuorat. Et hoc alteri tribuitur.

14 Rogatus quid esset mortalibus beatissimum, Felicem, inquit, mori. Hæc sententia con sentit cum illa Solonis, Qui feliciter absoluit uitam, huic nihil sinistri potest accidere, quod felicitatem aegritudine aliqua contaminet. At quibus res sunt secundæ, ij nihil magis optant quam diuturnam uitam.

15 Amico cuidam deploranti quod commētarios suos perdidisset, Oportuit, inquit, illa animo potius q̄ chartis inscribere. Librorum fiducia frequenter in causa est, ut minus exerceamus memoriam. In tuto est, quod animo impressum est. Licet enim circumferre, & semper in promptu est.

16 Dicere solitus est, non aliter ac ferrum absimitur rubigine, ita inuidos suo ipsorum uitio contabescere. Ferrum enim, etiamsi nemo la dat, ex se gignit unde corrumpatur.

17 Vulgus hominū e structuris, statuis, trophæis ac libris sibi promittit immortalitatem. Antisthenes ijs qui appetere immortalitatem, unicam uiam ostēdit, ut iuste pieq; uiuerent.

18 Rogatus quæ res portenderet ciuitatibus exitium, Quum in his, inquit, nullum esse potest bonorum ac malorum discrimen. Sentiens eam rempublicam non posse consistere, ubi nec esset honos uirtuti, nec pœna scelerosis. Hoc apud Homerum stomachatur Achilles.

19 Quum illi diceretur, quod a quibusdā improbis laudatus esset. Vereor, inquit, ne quid imprudens fecerim mali. Sentiens a talibus neminem laudari nisi ob malefacta.

20 Fratrum inter se concordiam dixit quouis uiro firmius munimentū. Id dictum & ad ciuium concordiam accommodari potest.

21 Admonebat ea esse paranda uiatica, quæ simul cum naufrago enatarent. Sentiens bonas artes ubiq; esse in precio, nec posse a fortuna eripi. Idem ascribitur Aristippo.

22 Opprobriati quod interdum cum improbis haberet consuetudinē, Et medici, inquit, cum aegrotis uersantur, nec tamen aegrotant ipsi. Sentiens philosophum ideo uersari cum improbis, ut eos reddat meliores.

23 Absurdum esse dicebat, triticum repurgare a lolio, bellum ab inutili milite, & a repub. non secernere inuidos. Significans inuidos tam esse inuites ciuitati, quam lolium est tritico, & ignauus bello.

24 Rogatus quid emolumentum cepisset ex philosophia, Ut tecum, inquit, loqui siue uiuere possim. Doctus etiamsi solus sit, non sentit tæditū solitudinis, sed multa præclara sua cum

Generose Initiatio Genus Salsit Scruitas Adulterium Adulatio Felicitas uera Memoria Inuidia Honor uirtutis Concordia Bona animi Solerter Grauliter Solitudo

eum animo uersans, quasi seculi loquitur. in doctis molestissima est solitudo, atq; etiā inutilis. Quum in conuiuio quidam diceret, cane tibijs, Tu mihi eas infla, inquit, Non recusa uit obsequium, si ille uicissim obsequeretur. Sed interim indicauit nō esse philosopho decorum tibijs canere.

Quum Diogenes ab ipso peteret tunicam, iussit ut duplicaret pallium, sic cum tunicæ speciem præbiturū: admonens oportere paucissimis esse contentum.

Rogatus quæ disciplina cum primis esset necessaria, Mala, inquit, dediscere. Id enim non modo primum est, uerum etiam difficillimum.

Quinōs maledictis inceserent, eos magis tolerandos dicebat quam qui nos lapidibus impeterent. Verba enim non lædunt, si quis contemnat. Vide uero num forte hic sit sensus, tolerantiores esse, qui conuiuia patienter ferrent, quam si quis lapidibus impetitus ferat. Quorumdam enim dicta grauius fauciant quam lapides. Quod si indecorum esset, grauius lapidibus repeterē a quo petitus fuerat, a que indecorum sit in conuiuia tem reuerere conuiuia.

Inuisens Platonem a uersa ualitudine laborantem, uidit peluim in quam uomuerat, Bilem, inquit, Platonis uideo, factum non uideo. Solet enim quemadmodum Diogenes, Platonis arrogantiā notare. Itaq; quum in pompa quadam equestri quidam equus crebro hinc inde ferociasque spiritus excelsos testaretur, eoq; uehementer a Platone laudaretur, uersus ad Platonem, Videris, inquit, & tu bonus equus futurus.

Admonuit Athenienses, ut a linos aequae atq; equos deligeret ad agriculturam. Quum illi dicerent hoc animal esse alienum ab aratione, Quid refert, inquit, quum in uestra rep. duces sint qui nunquam didicerunt administrandi rationem, sed hoc satis est, quod a uobis delecti sunt: Sentiens multo absurdius esse, ei comendare rempub. qui gubernandi artem non tenet, quam si a linum pro equo adhibeas aratro.

Cuidam dicenti, pleriq; te laudant, At quid, inquit, mali feci: significans quæ recta sunt semper paucissimis placuisse.

Rogatus a quodam, quid sibi faciendum suaderet, ut probus uir & honestus euaderet, Signala, inquit, quæ tibi ad sunt, ab his qui nouerunt didiceris esse fugienda. Sensit uirtutis caput esse, caruisse uitijs. Id non a quolibet discendum, sed ab his duntaxat, qui norunt quæ sint uera mala, quæ uera bona.

Quodam prædicante delicijs, Hostium, inquit, filijs contingat in delicijs uti uere: ut rem pessilentem detestans, quod pleriq; pro summo bono amplectuntur.

Quidam adolescens curarat sese ex are sculpendum, & ad eam imaginem sese confor mabat. Huic Antisthenes, Si æs posset uocem adere, qua de re potissimū gloriaretur? De pulchritudine, inquit adolescēs. Non igitur, inquit, erubescis, qui cum inanimò gloriaris: significans magis gloriandum de bonis animi quam de forma, quam haberet cum statua communem.

Adolescens quosdam Ponticos, qui uidentis Socratis gratia se contulerant Athenas, duxit ad Anyti domū, dicens illum Socrate multo sapientiore, ut qui Socrate accusasset. Hoc dicto renouatū est ciuibus extincti Socratis desideriu, & Anytum expulerunt.

Adolescens quidam Ponticus pollicebatur se rationem Antisthenis habiturū, si nauis ipsius quæ salamenta uehebat appulisset. Antisthenes accepto nouo uase, una cum adole scente sbarat mulierem quæ uendebat farinam, & impleto uase cepit onustus discedere. Mulier uero poscenti farinae precium, comōstrato adolecēte, Hic, inquit, dabit, si nauis cum salamentis appulerit. Significans inanes esse in diem pollicitationes, quum farina quotidie sit presentis pecunia emenda.

Quum Antisthenes ipse salamenta pet forum gestaret, id quibusdam admirantibus, quod philosophus officio tam fordido fungeretur, idq; in publico, ac nō potius seruo delegasset, Quid, inquit, admiramini? hæc mihi porto, non alijs. Sentiens nullum esse fordidum obsequium quod sibi quis impenderet: dein non esse indecorum, eum portare salamenta, qui salamentis uesceretur.

Cuidam obijcienti quod Antistheni mater esset Phrygia, Et deorum, inquit, mater. Ridiculum arbitrans, cuiquam probro dari patriam, quum in damnatissimis regionibus interdum nascantur felicissima ingenia.

Tom. 4 C Dicere Solerter

39 Dicere solet, hostibus à dijs omnia optanda esse bona, excepta fortitudine: quod illa
Fortitudo omnia aliquando futura sint eorū qui fortitudine præcellerent, non eorū qui possiderent,
 quod ob ignauā ea tueri nō possint. Sensit frustra parari bona, si qui parauit tueri nesciat.

40 Si quam uisisset mulierem egregie cultam, adibat ædes illius, iubebatq; uirum profes-
Fortitudo re arma & equum: quæ si placuissent, patiebatur mulierem indulgere delicijs, quod esset
 qui defenderet. Sin minus, iuadebat ut eum ornatum deponeret, ne præda fieret alijs.

41 Antisthenem, quoniam multa conscripsit uolumina, Timon appellare solet *πυροφύ-*
Loquacitas *φλιδωνε*, id est, ingeniosum nugatorem. Non tamen dixit *δυσων*, sed *πυροφύ*, quod in-
 genio ad quiduis uersatili uaria tractaret argumenta, & in his quædam parum digna
 philosopho.

42 Huius placita non indigna sunt quæ commemorantur, dicebat *τιμὸν ἀπὸ τῶν διδασκάλων*
Studium *αλω*, id est, uirtutem disci posse. Aduersus eos, qui putant nasci cum homine, aut naturæ af-
 fectus studio uinci non posse.

43 *ὁὐκ αὐτὸν δὲ γὰρ εἰς αὐτὸν ἡ ἀρετὴ ἐστὶν.* Qui uirtute præditi sunt, eosdem & nobiles esse. Ha-
Nobilitas bent enim id unde uera nascitur nobilitas. Aduersus eos qui maiorum imaginibus, aut di-
 uitijs metiuntur nobilitatem.

44 Virtutem sibi sufficere ad felicitatem, nec ulla re opus habere, nisi robore Socratico,
Tollerantia Socrates ad omnium rerum patientiam obduruerat. Imbecillitas corporis impedit fre-
 quenter uirtutis usum.

45 Virtutem esse rem operum, nō autem plurimis uerbis, multisq; disciplinis egere. Ad-
 uersus eos qui iuris ac Theologiæ pietatisq; professionem studio reddunt difficillimam
 ac prolixam, perq; uitam omnem nihil aliud quàm de uirtute disputant. Notat hoc Hora-
 tius, Virtutem uerba putas, ut lucum signa.

46 Sapientem sibi sufficere, eo quod omnia quæ sunt aliorum, sunt & huius, qui cum omni-
 bus habet amicitiam, & amicitia facit omnia communia.

47 *Ἀδελφίαν εἶναι ἀγαθῶν ἰσὺν ἐστὶν πῶν.* id est, obscuritatem esse bonum par labori. Aduersus
lud Epicuri *λαθε βιάσας.* Multi student ignoti esse quo uiuant in ocio. At ignobilitas quo-
 niam patet quorumlibet contemptui, non minus adfert negotiorum quàm famæ clari-
 tas, quanquam & hæc graue est onus.

48 Negabat sapientem uiuere iuxta leges ab hominibus institutas, sed iuxta normam uir-
Virtus legi- *bus nō eget* *tutis*: Sentiens non ideo quid faciendum aut uitandum, quia leges iubent aut uetant: sed
 quia ipsa ratio dicit, hoc esse honestum, illud turpe. Leges non omnia præscribunt, at uir-
 tutis regula docet ubiq; quid sit honestum, quid turpe. Coacta uirtus, uirtus non est.

49 Quidam censebat sapienti non esse ducendam uxorem, ipse cōtra censebat esse ducen-
Coniugium dam, at non uoluptatis, sed liberorū gratia: debetur hoc naturæ & patriæ. Sed cum opti-
 ma indole præditis congregietur, ut ex bonis nascantur boni. Quin & amabit uxore, non
 uulgari more, sed iudicio: is enim uere & constanter amat, q iudicio amat. At sapiens opti-
 me dijudicat, quæ sint amore dignæ: aduersus eos q uxores se faciāt habere pro matulis.

50 Sapienti nihil esse nouum aut subitū, eo quod quicquid homini potest accidere, sit iam
 præmeditatus, ut nunquam dicat, non putaram.

51 *Ἀφιέρας ὁ ἀγαθός,* id est, dignus amari quisquis bonus est. Non est uerus aut syncerus
 amor, nisi quem conciliat uirtus.

52 Aiebat homines uirtute præditos eos sibi parare propugnatores, qui & fortes sint & iu-
Juste *sti.* Nolunt enim defendi si quid iniusti admittant. Improbi contra fortes defensores quæ-
 runt, iustos nolunt.

53 *Ἀναφάλας ἐστὶν ἀπὸ τῶν ἀρετῶν,* id est, uirtutem esse armaturā, quæ detrahi nō possit. Nam
 ensis & clypeus excutiuntur, sapiens nunquam non armatus est, eorū uinci non potest.

54 Dicebat esse satius cum paucis bonis pugnare aduersus omnes malos, quàm cum mul-
Pauca bonorum tis malis aduersus paucos bonos. Vel quia in bello non tam multitudo, quàm uirtus militū
 tum ac ducum parit uictoriā: uel quia præstat esse de numero bonorum, qui ubique pauci
 sunt, quàm de grege malorum, quorum ubiq; plena sunt omnia.

55 Obseruandos esse hostes, quod hi primi omnium sentiant si quid delinquas. In hoc igitur
 utiliores nobis q; amici, ut errata nostra cognoscamus, & cognita corrigamus.

56 Virum iustū pluris faciendū quàm cognatū. Arctiora enim sunt uincula uirtutis, q; san-
 guinis

guinis: Et omnis bonus bono proxime cognatus est propter animorum similitudinem.
 Viri ac mulieris eandem esse uirtutem. Idem sensit Socrates, sexum muliebrem nō mi-
 nus esse docile ad omnia uirtutis munia, q uirilem, si pariter instituat. At uulgus sexum
Sexus incusat quasi ad uirtutem indocilem.

Honestas siue pulchra esse quæ bona sunt, turpia quæ mala. Stoicū est dogma, nihil ex-
 petendum præter uirtutem, nihil fugiendum præter uitium: quum uulgo ingēs probrum
Vere pulchra sit paupertas, magna gloria diuitijs per fas nefasq; partis abundare. Nec minus in cæteris
 præpostera sunt iudicia uulgi.

Omnia mala habenda pro peregrinis. Vulgus hominum ea tātum probat quibus al-
 ijs fuerit: ab exoticis abhorret, nō quia per se mala sint, sed quia peregrina. At sapienti nihil
Consuetudo peregrinum esse debet, nisi quod cum uitio coniunctum. Neq; enim ideo temulentia dete-
 standi, quod alicubi nō sit in usu, sed quod per se turpis. Nunc ex usu regionum de rebus
 iudicat populus.

Tutissimum esse murum prudentiam, quod is nec collabatur, nec proditur. Nulla mœ-
 nia tam sunt munita, quin machinis, aut suffossionibus, aut, ut nihil horum, prodicione ca-
Virtus iustā piantur. Sapientis decreta sunt inexpugnabilia.

Quum in theatro populus Atheniensū tumultuaretur ob uersiculum recitatum,
id est, *πιδ' ἀεγρὸν εἰμὶ εἶσα γοαυδῶνς δὲ κεί.* id est,
 Quid turpe nī uideatur hoc utentibus,
 Subiecit alterum,
ἀισ γόυ πόν' ἀεγρὸν, λαὸν δὲ κεί, λαὸν μὴ δὲ κεί.
 Quod turpe turpe est, siue credas, siue non.

Eleganter correxit inutilem sententiam. Refert Plutarchus.

Quibusdam admirantibus Ismeniam, quod esset insignis tibicen, Nequam, inquit, ho-
 minem esse oportet, nam si bonæ frugis esset, nō esset egregius tibicen. Iudicabat eos non
 posse bonos uiros euadere, qui tantum operæ Dionysiacis artibus impendissent.
Tibicen uir *improbus*

ANACHARSIS SCYTHA

Hermippus scribit illum mox ut Athenas uenerat adisse Solonis ædes. Percontanti
 famulo, quis & unde: iussisse, renunciaret adesse Anacharsidem, qui & Solonem uidere,
 & si fieri posset, etiam hospes fieri cuperet. Solon per puerum respondit, in patria solere
 fieri hospites: significans inter Græcos & Scythas, non esse ius hospitij. Ad hæc uerba,
 quibus abigebatur Anacharsis, perinde quasi iussus esset introire, ingressus est ad Solo-
 nem, dicens se iam esse in patria, & æquum esse ut hospitio iungerentur. Huius respon-
 si dexterate delectatus Solon, iubens recipit hominem ad intimam familiaritatem, ex pri-
 mo statim sermoneprehendens animum philosophicum, qui iudicaret esse patriā, ubi
 cuiq; bene est homini. Cives enim mundi sumus omnes.

Reuersus in patriam conatus est ad Græcorum instituta nouare Scytharū leges. Eam
 ob causam à fratre in uenatu sagitta percussus est. Moriens dixit, se ob eruditionem inco-
 lumem à Græciā dimissum, per inuidiam in patria perire. Græca sonant iucundius, *ἡ δὲ*
λόγῳ, ἡ δὲ φθόνῳ

Dicebat uitam ferre tres botros, primum uoluptatis, alterum ebrietatis, tertium mole-
 stia. Sentiens partem uini usum esse iucundum, quia sedat sitim, largiorem gignere temu-
 lentiam: largissimum parere rixas, caedes ac morbos. Simile huic quod alibi dictum est.
 Primam crateram pertinere ad sitim, alteram ad uoluptatē, tertiam ad ebrietatem, quar-
 tam ad insaniam. Dictum erit iucundius, si cogites, in Scythia non esse uitas.

Admirabatur, qui cōueniret ut artifices apud Græcos certarent, sed de his iudicaret
 utris expertes. Sentiens de artifice neminem rectē iudicare, nisi artificem. In theatro certa-
 bant histriones, mimi, cantores & sophistæ, recitabant poëtæ: quorum artes quum popu-
 lus nesciret, tamēn alijs applaudebant, alios expledebant.

Rogatus qua ratione quis effugeret ne fieret uiuolentis. Si semper, inquit, præ oculis
 habeat ebriorū indecēros mores. Nihil enim similius infano quàm ebrius. At ebrius exi-
 stimat se decere omnia. In alijs spectandum quāti foeda res sit temulentia.

Aiebat se demirari qui conueniret ut Græci qui legibus suis uiolentiā & iniuriā pu-
 niunt, athletas ob hoc ipsum honorarēt, quod se mutuo percuterent. Salse damnans cru-
 delent

delem populi uoluptatem, ac in moribus incōstantiam. Quod enim iniustum est, semper iniustum est. Quāquam heu nimium Ethnicarum reliquiarum adhuc residet in moribus Christianorū, tamen illis prodigiōsis uoluptatibus gladiatorum, pugilum & athletarum delicijs liberati sumus per Christum.

7 *Nauigatio* Quum rogasset quendam quanta esset spissitudo tabularum nauicarum, isq; respon- disse, quatuor digitorum, Tantillum, inquit, ab sunt à morte qui nauigant. Notauit nego- ciatorum auaritia, qui lucri gratia femet in manifestū uitæ discrimen cōijciunt. Scythæ ne sciunt nautica cōmercia, sed pascuis ac uenatu uiuunt.

8 *Athletæ insani* Oleum dicebat esse uenenū infaniam gignens, eo quod athletas uideret unctos in se in uicem insanire. Nec olei usum, ut arbitror, nouerant Scythæ, ut quod nec apud illos pro- ueniret, nec aliunde importaretur. Athletæ nō pugnat nisi uncti: putant enim corpus fieri robustius: at Scythæ simulabat se credere, illis oleum esse causam infaniam.

9 *Mendacii in contractibus* Aiebat se mirari qui fieret, ut Athenienses qui prohibent mentiri, tamen in caupo- num tabernis palam mentiretur. Qui uendunt merces emuntq; lucri causa fallunt quem- cunque possunt, quasi quod priuatum esset turpe, fiat honestum si publice facias in foro. At in contractibus maxime fugiendum erat mendacium. Sed tum maxime mentiuntur homines, quum maxime negant se mentiri. Apud Athenienses lex erat quæ iubebat q̄ ἀγορᾷ ἀποδιδῆαι.

10 *Mos. prae- posterus* Admirabatur & illud, quod Græci initio conuiuij cyathis pusillis uterentur, saturi ma- ioribus: Sentiens potum non in aliud adhibendum nisi ad sedandam sitim. Absurdū igi- tur esse, tum plus bibere, quum iam sitis esset sedata.

11 *Continentia* Statuis atq; imaginibus illius inscribatur, γλώσσης, γαστρὸς, ἀσθίῳ λεαργῆ. id est, lin- guæ uentri, pudendis temperandū. Quod maximorum malorum causa sit lingua effrenis, & luxu nihil turpius, libido pecudem ex homine reddat.

12 Interrogatus num in Scythia essent tibiae, respondit, ne uites quidem: Significans falsa- tiones, reliquasq; eius generis uoluptates e inuolentia nasci aliq̄.

13 Percontanti quæ naues essent tutissimæ, Quæ, inquit, in siccum protractæ sunt. Solent enim olim naues ijs mensibus quibus mare nauigabile non est, machinis quibusdam in sic- cum pertrahi. Anacharsis sensit omnem nauigationem esse periculosam. At ille de gene- re nauigij percontabatur. Sunt enim liburnicæ, onerariæ, actuariæq; naues, aliæq; diuersi generis, in quibus alia est alia aduersus tempestatem instructor.

14 *ἀκαρπία* Aiebat se nihil admirabilius uidisse apud Græcos, q̄ quod fumum in montibus relin- querent, ligna in ciuitatem conueherent. Sensit opinor de acapnis, quæ ita siccatur uel so- leuel igni in montibus, ut postea ardeant absq; fumo.

15 *Nauigatio* Roganti, utrum arbitraretur plures esse mortuos an uiuos, Nauigantes, inquit, in utro numero ponis? Dubitās an hi essent inter uiuos habendi, qui uitam undarum ac uento- rum arbitrio commississent.

16 *Acrier* Exprobranti cuidam Attico quod natus esset in Scythia, Mihi, inquit, probro est pa- tria, tu patriæ. Egregie inculpatus est, cui nihil potest obijci præter patriam. At quemad- modum laudi est, apud barbaros natum Græcorum disciplinas scire: ita turpe est, apud Græcos natum ad barbaros mores degenerasse.

17 *Lingua* Interrogatus quid esset in homine pessimū, & quid optimum, respondit, Lingua. Sen- tiens idem membrum plurimam adferre utilitatem, si recta ratione gubernetur: pestilen- tissimum esse, si secus.

18 Dicere solet, præstare unicum habere amicum multi precij, quàm multos nullius pre- cij, Græca sonant iucundius, ἢ αὐτὸν ἔχειν πολλὰ ἀφίματα, πολλὰς μυσθὲν ἀφίτας.

19 Aiebat forum esse locum mutuis hominum fraudibus ac rapinis, destinatum: notans mores uendentium per fas nefasq; lucra uenantium.

20 *Patienter* Ab adolescente in conuiuio pulsatus, Adolescens, inquit, si nunc uinum non fers, ubi senueris aquam feres. Moderationis erat quod adolescentis proteruiam uino imputauit. Qui uero bibunt intemperantius uinū, ea præsertim ætate cui magis conuenit aqua, ijs fre- quenter senes ob inopiam coguntur aquam bibere, aut ὑποφορῆν, quum ei ætati neces- sarius sit uini usus.

21 Cuidam obijcanti quod esset barbarus, Anacharsis, inquit, barbarus est apud Athe- nienles.

nienles, sed iustissim Athenienses barbari sunt apud Scythas. Græci, sed in primis Attici, quoniā apud ipsos florebant disciplinae liberales ac leges politice, reliquas nationes con- tumeliæ causa nominabant barbaras, quum barbarum dicatur quicquid est peregrinum atq; inuitatū. Nunc quum Græcia nihil sit barbarius, hæc philautia demigravit ad quos- dam Italos, quibus omnes aliæ nationes barbaræ sunt.

Huic illud quoq; tribuitur multo uulgatissimum, Leges aranearum telis esse similes, in 22 quibus infirmiora animalia hærent, ualentiora perumperent. Ita leges humiles ac te- Lege- nues constringunt, à potentibus impune uiolantur. Meminit Valerius.

Quidam in conuiuio uidens uxorem Anacharsidis, Vxorem, inquit, deformem duxi 23 sti Anacharsi. Hic Anacharsis, Prorsus ita mihi uidetur, inquit, sed heus puer infunde mi- hi meracius, ut eam reddam formosam: indicās uinum adimere homini rectum iudicium. Refert Athenæus libro nono.

MYSON

Myson incertæ patriæ *μυώνιος* fuisse traditur, non alienus à moribus Timonis Atheniensis. Hunc quum quidam forte deprehendisset in solitudine ridentem, rogabat Solitudō quid rideret quum esset solus, Atqui ob hoc ipsum, inquit, rideo: subindicans sibi gratissi- mam esse solitudinem.

ANAXAGORAS CLAZOMENIVS

Quum ab Atheniensibus esset damnatus exilio, cuidam dicenti, priuatus es Athenien- 2 sibus, Imò illi, inquit, me. Sentiens Atheniēsis magis opus esse Anaxagora, quàm con- Fortiter- tra. Qui præclaros uiros eiecit e ciuitate, rempub. lædunt potius q̄ eos quos expellunt.

Quum in exilio agenti nunciata esset mors filiorum, Sciebam, inquit, me genuisse mor- 3 tales. Idem hoc tribuitur Xenophonti. Grauitet

Ablens morti addictus est. Id nunciati, iam olim, inquit, istam sententiam tulit natura 4 æque in illos, atq; in me. Sentiens Athenienses nō minus addictos morti, q̄ esset is quem Morti- damnarēt. Alijs aliud mortis genus obtingit, sed omnibus eadem est moriendi necessitas. locus

Cuidam moleste ferenti, quod nō in patria sed peregre moreretur: Bono animo es, in- quit, idem enim undelibet ad inferos descensus est.

Periclis præceptor fuisse legitur, cui in administranda repub. magno fuit usui. Verum 5 quum Pericles negocijs intentus defuisset agere curam Anaxagoræ iam ad decrepitā pro- Grauitet- uectū senectutem, cōstituit inedia finire uitam. Id simul ut renunciatum est Pericli, anxius accurrit, & argumentis, precibus, & lachrymis conatus est hominem à spontaneæ mortis proposito reuocare, idq; magis sua ipsius causa quàm philosophi. Cui Anaxagoras rete- cta facie iam moribundus, nihil aliud respondit quàm hæc, O Pericles, & quibus lucerna est opus infundunt oleum: exprobrans illi neglectum amici, unde tantam capere poterat utilitatem. Lucerna curatur ob usum uulgarem, & talis consiliarius neglectus perijt.

Post diuinam peregrinationem domum reuersus, repetit patriam possessionesq; suas 6 defertas, Nisi, inquit, ista perissent, ego saluus non essem: quod calamitas illum adegisset Lucrum ex- ad philosophiam. Rebus autem integris mansisset intra pēnates suos. Ita sæpenumero damno prospera sunt homini, quæ uidentur aduersa: & quod damnū putatur ingens, lucrum est maximum.

STILPON MEGARENSIS

Habebat filiam parum secundæ famæ, cuidam itaq; dicenti, dedecorat te filia. Nihilō 7 magis, inquit, quàm ego illam decoro. Sentiens, neminem alienis factis dehonestari, sed Argute- suis quenq; moribus æstimandū esse. Neq; enim illa fuisset honestior ob patris celebri- tatem, nisi paternas uirtutes fuisset imitata. Plutarchus in libro de tranquillitate, pluribus uerbis hoc idem enarrat. Nam Metrocli obijceti quod filia haberet impudicā, Vtrum; inquit, hoc meum peccatum est, an filie? Quum Metrocles respondisset, illius peccatum, sed tuum infortunium: hunc in modum excepit Stilpo, Quid ais? an non quæ peccata sunt, eadē sunt lapsus? Annuit Metrocles. At lapsus, inquit Stilpo, quorū sunt, eorūdem sunt & frustrationes? Et hoc confesso Metrocle. Porro quorū sunt frustrationes, horum sunt & infortunia. Ita placido prudentiq; sermone demonstrauit, filia duntaxat esse infor- tunium cuius esset peccatum, ac Cynici conuiciū nihil aliud esse quàm latratum.

In somnis uisus est illi Neptunus itatus, quod nō immolasset hecatomben quædamo- 8 dum Tom. 4 C 3

dum mos erat. At philosophus hoc uiso nihil perturbatus respondit, Quid ais Neptunus Irane ueluti puer huc uenisti cum tua querimonia, quod pecunia mutuo sumpta non expleuerim nidore ciuitate? Atqui pro rei familiaris modulo sacrificauit tibi apuas aliquot, Ad haec carridens Neptunus, uisus est illi porrecta dextra dixisse, In tuam gratiam ingentem apuarum prouentum largiar ciuitati Megarensium. Quod & euenisse tradunt.

3 Demetrius Antigoni filius quam Megara cepisset, iussit Stilponis domum seruari in demnem. Admonitus igitur Stilpon, ut libellum daret rerum omnium quas amisset, Ego, inquit, nihil bonorum meorum amisi, nam eruditio & eloquentia mihi sunt incolumes, haec uero sunt omnia, hoc est, domestica propriaque bona. Idem hoc supra commemoratum est alijs uerbis.

4 Callebat argutias dialecticas, quarum una parum illi feliciter cessit. De statua Mineruae quam Phidias finxerat, ita percotatus est. Num Iouis Minerua dea est? Quum responsum esset, est. At haec, inquit, non est Iouis, sed Phidias. Id quum esset concessum, collegit: Non est igitur haec dea. Ob hanc uocem apud Areopagitas impietatis reus peractus est. Ille uero sic conatus est elabi, ut diceret, non negasse illam esse deam, sed deum, hoc est, masculum. Nam deus apud Atticos communis est generis. At tamen iussus est ire exulatum. Theodoros autem cognomento adios, his auditis dixit, Vnde hoc nouit Stilpon, nisi forte sub latis uestibus inspexit Mineruam?

5 Crateti percontantium dii adorationibus & precibus delectarentur. Istuc, inquit, o stulte ne perconteris in uia, sed solum interroga: subindicans aut nullos esse deos, aut non sollicitari rebus humanis, sed non expedire tales uoces apud multitudinem efferris, cui nec cessarium esset deorum metui contineri. Huic simillimum est quod tribuitur Bioni, qui eam quaestionem proponenti, uersu Homerico, ni fallor, respondit,

Non abiges miserande senex turbam procul a me?

6 Crates Cynicus ad propositam quaestionem non respondebat, sed pro responso uentris crepitum emisit. Hic Stilpon, Sciebam, inquit, te quamuis uocem emissurum potius quam eam quam oportuit.

7 Stilpo Crateti dedit caricam, simulque proposuit quaestiuunculam. Quum Cynicus protinus nucem deuorasset, Caricam, inquit Stilpo, perdidit. Hic Crates, non caricam modo, sed & quaestiuunculam, cuius illa fuit arra. Sentiens se frustra captatum munusculo ad respondendum.

8 Videns Cratetem hybernis mensibus frigore rubentem, dicens, inquit, μοι γέρας ἔχεις Lepide ἰματίου λευκῆς. Lepos qui est in uocis ambiguo, latine reddi non potest. λευκὸν coniunctum sonat nouo, & γέρας vs̄ disiunctum sonat & mente. Discrimen auribus uix sentiri potest, scripto potest ostendi. Videris, inquit, egere pallio nouo, siue pallio & mente. Nouum requiritur gelu, mentem Cynici stulticia, qui uestem non accommodaret tempori.

9 Quum omnium oculi coniecti essent in Stilponem, quidam, Isti, inquit, Stilpon miratur te ut beluam. Nequaquam, inquit ille, sed ut uerum hominem. Solent peregrinae bestiae in spectaculum produci. Vulgares homines nemo miratur. Sed philosophum plerique spectabant, non ut quemuis hominem, sed ut hominem uerum. Nam id spectaculum est rarissimum. Obiter notauit interpellatorem, quod ipse non esset uerus homo, nec spectatu dignus.

SIMON ATHENIENSIS

1 Hic Pericles ad se inuitauit, pollicens se omnia necessaria praebiturum. At Simon negauit se uenditurum libertatem. Delectauit hunc imago muris syluestris paruo uiuentis, potius quam domestici in summis delicijs, sed perpetua cum sollicitudine uersantis.

MENEDEMVS ERETRENSIS

1 Quum aliquando decretum tulisset ad populum, quidam ita tetigit illum, ut diceret, non esse sapientis neque tabernaculum consuere, neque decretum scribere: subnotans quod ex patre coriario natus esset, ipse quondam eiusdem officij. Nam olim tabernacula e pellibus caprarum consuebantur.

2 Cuidam sciscitanti num sapienti ducenda esset uxor? Num ego, inquit, uideor tibi sapiens? Quum annuisset. Ego, inquit, uxorem duxi. Superuacaneum erat de eo dubitare, quod uideret factum ab eo quem iudicabat sapientem.

Antigono

Antigono consulenti, deberet ne ad comestationem quandam adire, post silentium nisi? nihil aliud respondit quam, Regis filius es. Subindicans luxum indecorum esse regno nati. Aut potentibus licere quod libet.

Quendam frivolis nugis obstreperentem, rogauit num fundum haberet: ut is respondit sibi plurimas esse possessiones, Abigitur, inquit, & illas cura, ne tibi eueniat ut & illa perdas, & priuatum elegantem amittas. Notans illum ad dicendum non esse idoneum, sed magis ad agriculturam.

A Nicocreonte Cypri tyranno uocatus ad solenne conuiuium cum Asclepiade amico ceterisque philosophis dixit, Si honestum est tales conuocare uiros, oportuit id quoties fieri: si minus, etiam tum frustra fieri. Ad id quum tyrannus respondisset, diem illum esse sibi festum, eoque singulo quoque mense uacare audire philosophos: liberius respondit Menedemus, Hoc postulare sacrificium, ut per omne tempus audiret philosophos, Quid multis? Eo processit hominis libertas, ut nisi tibicen quispiam eos auocasset, perituri fuerint. In nauim quum periclitarentur, Asclepiades dixit, Tibicinis modulatio seruauit nos, Menedemi libertas perdidit.

Percontanti cuidam Alexino an patrem caedere desisset, respondit, Neque cecidi, neque desii. Quum alter subiecisset, oportere soluere ambiguitatem per uia & oua, aut affirmare do aut negando, Ridiculum, inquit, est uestras sequi leges, quum liceat in portis occurrere. Alter captabat illum insidiosa percontatione: siue enim respondisset, desii, siue non desii, agnouisset crimen. Ille hoc praesentens exclusit sophisticum cauillum. Sic & Socrates apud Platonem obiurgatur a sophisticis, quod secus respondeat quam ipsis esset commodum.

Quum Bion acriter diuinos insectaretur, ait illum trucidare mortuos, quod aduersus illos studiose pugnaret, qui iam dudum essent explosi sepulchris.

Ad quandam dicentem, maximum esse bonum, si quis omnium potiri queat quae optat. Sed multo maius, inquit, bonum est, non optare nisi quod oportet.

Dicebat plurimos nauigare Athenas studiorum gratia, qui primum essent sapientes, deinde fierent philosophi, hoc est, sapientiae amantes, dein rhetores: denique progressu temporis euadere idiotas. Meminit Plutarchus. Multum profecit qui didicit se nihil scire, Et infeliciter proficit, qui semper uergit in deterius.

PLATO ATHENIENSIS

Quum Plato ad tragicum certamen paratus, audito Socrate mutasset consilium, poemata sua exussit, praefatus Homerico carmine,

ἡφαιστος πρόμαχ' ὦδε, πάλ' ἔγ' ἔν τε σέο χροτίζε.

Huc ades o Vulcane, Platonem nunc opus est te.

Cum Dionysio Democratis filio de tyrannide differens, ait non statim esse praestitius quod uni tantum sit utile, nisi & uirtute ceteris antecelleret. Offensus tyrannus dixit, oi λόγοι σου γερωνύμοι, id est, uerba tua sapiunt senium. Contra Plato, oi δὲ σὸ τυραννίδος, id est, tua uero tyrannidem sapiunt.

Apud Aeginetas lex erat, ut si quis Atheniensis Aeginam uenisset capitalis esset. Huc quum esset deductus Plato ut uenundaretur, capitis postulatus est a Carmendio qui legem eam tulerat, sed tempestiuo cuiusdam ioco liberatus est. Ait enim legem habere, si quis homo, at hunc esse philosophum.

Plato dicitur ter nauigasse in Siciliam, nec sine periculo, nec sine cauillis obtrechanti. Molon itaque qui gerebat hostilem in Platonem animum, negabat esse mirum si Dionysius esset Corinthi, sed si Plato in Sicilia. Nam tyrannum expulerat necessitas, Platonem inuitabat ambitio, ut uulgus quidem interpretabatur. Et tamen Dionysium esse Corinthi adeo mirabantur omnes, ut iam abierit in prouerbium, de re inexpectata & incredibili.

Adolescentem quod dulsisset aleam grauer increpuit, qui quum dixisset, sic obturgas ob rem paruam? At paruam non est, inquit, assuescere. Tale quiddam subindicat Demetrius Terentianus in Adelphis. Mitto rem, consuetudinem ipsorum.

Rogatus ecquod esset futurum ipsius monumentum, quemadmodum superiorum, Primum, inquit, parandum est nomen, ita monumenta futura sunt multa. Sensit hominis memoriam optime seruari in mentibus hominum, optimeque propagari scriptis uitiorum eloquentium.

C 4 Iratus

7 Iratus seruo quū eum castigare pararet, & forte interueniret Xenocrates, Flagella, inquit, hunc puerum, nam ipse sum iratus. Sibi diffusus est homo philosophus, sentiens animi commotionem. At uulgus hominum tum maxime punit, quum irascitur.

8 Rursus alteri cuidam famulo sic cōminatus est: loris te caderem ni iratus essem. Nihil irae fidendum. Sapuit Syrus ille Terentianus, qui se conijcit in angulū, edormiturū quod biberat uillū. At ira minus sui compos est quam ebrietas.

9 Quum aliquando cōscendisset equum, mox descendit, dicens, se uereri *μὴ ἰπποσύνη λυφθῆ*, id est, ne equestri fastū corriperetur. Superbum animal est equus, & equitare quidam habet magnificū parumq; philosopho dignum.

10 Temulentiae deditis suadebat, ut poti ad speculum sese contemplantur, ita fore, ut ab eo uitio recederent, conspecta foeditate.

11 Negabat oportere inebriari praeterq; in festis, in quibus ipse deus uinum porrigit. Festos dies decet hilaritas, ebrietas semper foeda est.

12 Somnolentiam improbat, eoq; scripsit in Legibus, *οὐδὲν ἐστὶν ἄξιον*, id est, Nemo dormiens ulla re dignus est.

13 Quum a Dionysio fastidiretur, poposcit cōgrediendi copiam: ea data hunc in modum differuit, Si quem sentires in Siciliam appulisse hoc animo, ut tibi male faceret, qui tamen nō data opportunitate nihil mali faceret, an hunc impune dimitteres? Quum Dionysius respondisset, nequaquam o Plato. Oportet enim hostium non facta solum, uerum & animi propositum ulcisci. Plato subiicit, Tum si quis tibi bene uolens uenisset in Siciliam, ut tibi boni quippiā adferret, non faciat autem destitutus occasione, num par esset hunc nulla relata gratia contemptum abijcere? Dionysio percontante quis esset ille, Aeschines, inquit, uir & morum sanctimonia cum quouis amicorum Socratis conferendus, & qui possit dicendo meliores reddere cum quibus habeat consuetudinem. Is quum huc multū maris emensus ad nauigari ut suam philosophiā tibi impertiret, haecenus neglectus est. Hanc tam cōmoda oratio effecit, ut rex & Platonem cui prius erat infensior amplecteretur, & Aeschinem splendide magnificeq; tractaret.

14 Dionem ob formam & ob rerum gestarum magnitudinem quum plurimi fieret ab omnibus, admonuit, caueret metueretq; cōtumaciam, cui comes esset solitudo. Insolenter enim utentem rebus prosperis amici destituunt.

15 Si quando forte incidisset in eos qui praeter decorum quippiam agerent, digressus conueit dicere, nunc ubi ego talis? Nemo suam turpitudinē perspexit, sed sibi quisq; assentator est. Ex alijs igitur discendū, q̄ indecora sint quae praeter honestatem geruntur.

16 E disputatione discendū solitus est admonere discipulos; Videte pueri ut ocium in re quapiam honesta colloceitis. Significans ocium omnia mala docere adolescentes.

17 Soler admonere, ut neq; corpus sine animo exerceamus, neq; animum sine corpore, ut pariter utriusq; curam habeamus. Nam alterum athletarū est, alterum inertium.

18 Rogatus a Cyrenensibus ut ipsis leges scriberet, ac resp. statum componeret, recusat dicens, Perdifficile esse condere leges tam felicibus; indicans eos non facile parere salubri bus monitis, qui successu rerum elati sibi felices uiderentur.

19 Polus sophista reperisse dicitur quasdam orationis delicias, uelut contraria inter se reddita, membra comparia, similiter desinentia quibus immodice putatur usus. His orationis namentis quum se iactaret insolentius, Plato sic hominem taxauit, *ὦ πόλε ἴνα πρὸς σέ γε γράσῃ*, id est, O Pole, ut te tuo alloquar modo. Polus Graece sonat pullum equinum; ipso itaque statim nomine tetigit hominis arrogantiam. Imitatus est & *ὁμοίωσθαι γὰρ τὸν ἵππον*.

20 Antisthenē qui differendo fuerat prolixior, sic admonuit, Ignoras quod orationis modus sit non is qui dicit, sed qui audit.

21 Dicebat in morte amicorum quiescendū esse, partim eo quod nondum liqueret, bonum esset an malum quod accidisset; partim q̄ acerbiter ferenti nihil a luctu esset commodum. Tollitur enim dolor, si quis secū consideret, quale sit quod euenit.

22 In Aristippum dixit, Illi soli datum esse & pannis & chlamyde uti, quod apud Dionysium in purpura saltauit. Ad id alludens Horatius; Omnis, inquit, Aristippum decuit color. Hoc dictum quidam tribuunt Stratoni

Xenocr

XENOCRATES CHALCEDONENSIS

Quum Alexander Magnus illi misisset ingentem pecuniarū summam, ex ea duntaxat tres minas cepit, reliquū referri iussit, dicens, ipsi pluribus esse opus, qui plures aleret.

Passerem qui fugiens imminuentem accipitrem sese in Xenocratis sinum cōiecisset, tenuit fouitq; ac demulcens dimisit dicens, supplicem non esse prodendum.

A Bione dicitur lacessitus, Non sum, inquit, tibi respōsurus, neq; enim tragœdia quum a comœdia taxatur, dignat eam responso. Nota est ueteris comœdiae licentia, in qua multa scommata iaciuntur & in ipsos poetas, & fabularum personas; at tragœdia non dignatur uicissim humiles personas attingere.

Ad quendam nec geometriā, nec musices, nec astrologiā peritum, ad scholam tamen ipsius cōmeantem, Abi, inquit, ansam philosophiā non habes; hoc est, non es ad philosophiam docilis, nullis instructus disciplinis. Alij ferunt illum ita loquutum, *ὅτι ἐμοὶ νόμος οὐ λυσιτελεῖ*, id est, apud me uellus non peccat: lana rudis non statim traditur uestiario, sed sulloni.

Quum Platoni Dionysius diceret, aliquis auferet tibi caput, Xenocrates qui tum praetori aderat, Non prius, inquit, q̄ hoc suum ostendens caput.

Quum in conuiuio ceteris multa garrulentibus solus nihil diceret, interroganti quorū unus omnium sileret, Quoniam, inquit, loquutum fuisse poenituit aliquando, siluisse namquam. Hoc Plutarchus in libello *πρὸς τὸν ὕμνω* tribuit Simonidi.

Alexander ad hunc legatos misit cum aliquot talentis, quos ille in Academiam perditos parca tenuitq; cœna excepit. Postridie interrogantibus cui uellet adnumerari pecuniam, Quid, inquit, itane ex hesternā cœna nō intellexistis me pecunia non indigere? Philosophus ethnicus reiecit a ditissimo liberalissimoq; rege ultro delatam ingentem pecuniam summam: & nunc pro sanctis haberi uolunt, qui extremam profelsi paupertatem intantum ut horreat etiam aerei nummi contactum non aliter quam uiperq; non referendis artibus uenantur diuitum ac pauperum liberalitatem.

Dixit nihil referre, utrum pedes an oculos inferas in aedes alienas: uidelicet deterrrens ab omni curiositate rerum ad nos nihil attingentium.

Dicebat pueris aures esse muniendas follibus potius quam athletis: quod plus sit periculi ne puerorum aures occupentur prauis sermonibus, quam ne athletarū aures pateant adictus. Maxima, inquit Satyricus, debetur puero reuerentia.

CRANTOR SOLENSIS

Senarium hunc ex Bellerophonte Euripidis probare solet.

οἴμω, ὅς ὀϊμω; θυγῆτο τὸ πρὸς τὸν δαμῆν.

Eheu, quid heu nobis quod hominum est accidit.

Sensit quicquid ulli hominum accidit, hoc unicuiq; posse accidere. Nihil igitur nec inexpectatum uideri oportere, nec intolerabile.

ARCESILAVS

Si quando probabat aliquid, dicere solitus est, *ὅχι ἐγὼ*, id est, aio, siue mihi uidetur, si ue fateor. Si quid displicebat, dicebat, *οὐ σὺ λυσιτελεῖς αὐτὸν τοῖς ὀδύνα*, id est, his non assentietur ille, nominato quopiam: simul & in assenerando seruans modestiam, & in contradicendo fugiens inuidiam.

Percotanti qui fieret ut ab alijs secūs multi deficerent ad Epicureos, ab Epicureis nulli desciscerent ad alios, Quonia, inquit, ex uiris galli sunt, ex uiris galli nequa. Senties homines esse prouiores ad uoluptatem q̄ ad uirtutem. Gallos dixit sacerdotes Cybeles eui/ratos. Porro uoluptatem amplecti feminatum est potius q̄ uiro rum.

Quum hospites quosdam unā cum amicis exciperet conuiuio, cœna quidem appolita est, sed deerat panis, uidelicet pueris oblitis emere. Hic ille ridens, Quam, inquit, res est apta conuiujs apparandis esse sapientem; sentiens philosophos in rebus uulgaribus minus sapere q̄ idiotas. Sed interim dedit exemplum philosophicæ moderationis, quis enim ibi non incanduisset irar?

Paupertatem comparabat Ithacæ patriæ Vlysis, quod, iuxta Homerum, aspera quidem esset, sed bona *κωροπράγος*, id est, iuuenum alitrix: dum eos consuefacit frugaliter & continenter uiuere, & ad omnem uirtutis functionem exercens.

Dicere

Moderate

Temulentia

Commode dicere

Ferocia

Exemplum ex alijs

Felicitas intractabilis

Affectata oratio

Lucius

Innocentia

Animoso

Docilitas

Amitia

Taciturnitas

Pecunia contemptus

Pueri reuerentia

Fortiter

Modeste

Procliuas ad deteriora

Moderate

Paupertas

- 5 Dicere solitus est, quemadmodum ubi multi essent medici, ibi multi sunt morbi: ita ubi permultae leges essent, ibi plurimum esse uiciorum.
 - 6 Diuitem quendam immodice delicatum, capillitio arte composito, oculis uolubilibus ac lubricis, quum is alioqui castus & integer haberetur, ita taxauit, Quid refert inquit, ad uerfi an auerfi cinædi sitis? Sensit mentis integritati corporis etiam habitum & cultum oportere congruere.
- BION BORYSTENITES
- 1 Percontanti Antigono Homericouersu, *τις πρόσθεν εἰς ἀνθρώπων πόδι τοῖ πόλις, ἢ δὲ ἐκείνους;*
Genus pu-
dendum Sentiens Bion se traductum de generis agentis ignobilitate, respondit ingenue, Pater meus libertus erat, cubito sese emungens: significans eum fuisse salsamentarium: addebat illum Borystheniten fuisse genere, non facie, sed in fronte gestare scripturam amari do mini: matrem fuisse e lupanari, quum caetera item nude commemorasset, adiecit uersum Homericum, *τῶν τῶν ἐλ γῆρας, τὰ τὰ πατρὸς ἀρχομαί εἶν.*
 - 2 Cuidam obijcienti, quod adolescentem quendam ad se non pellexisset, Tenellus, inquit, caseus non attrahitur hamo. Significans pueros delicatos non esse ad philosophiam accommodos.
 - 3 Alteri percontanti quis esset maxime anxius, Qui in maximis, inquit, rebus cupit esse fortunatus. Is enim mille curis distorquetur ut assequatur ardua, & assequutus aequae torquetur ne amittat.
 - 4 Rogatus, esset ne ducenda uxor, Si deformem, inquit, duxeris, habebis poenam: sin formosam, habebis comunem. In Graecis uocibus plusculum est iucunditatis, *πῶν ἢ & ἰου ἢ λυ.* Hoc Antistheni ascribitur. A. Gellius tribuit Bianti lib. 5 cap. 11.
 - 5 Senectutem dicebat porcum esse malorum, quod omnes huic confugerent, sperantes in seriarum finem. Mori autem unicuique in promptu est. Id Ethnici quidam existimabant esse praclarum, Christiana pietas docet esse nepharium scelus.
 - 6 Gloriam dicebat esse matrem annorum, ob id opinor, quod quum hominis uita sit breuis, honesta memoria in multa secula propagatur.
 - 7 Formam dicebat esse bonum alienum. Sentiens extra hominem esse, quod ipse sibi nec dare potest, nec tueri datum. Animi bona uere nostra sunt.
 - 8 Diuitias dicebat esse neruos actionum, quod sine his nihil agatur. Alius dixit neruos belli.
 - 9 In quendam qui praedia sua deuorauerat, Amphiarum, inquit, terra absorbit, tu terram.
 - 10 Aiebat, magnum esse malum, non posse ferre malum. Absque hoc enim nulli potest esse uita sua uis.
 - 11 Damnabat homines qui sic exurerent, quasi sensu uacarent, sic adurerent quasi sentirent. Ob id, ni fallor, quod in bellis exurantur omnia. Rursum si leuiter attingantur ab igni, offenduntur. Id enim appellat adurere.
 - 12 Dicebat esse optabilius suam messem alteri largiri, quam alienam decerpere. Sensit se licius esse dare quam accipere.
 - 13 Aiebat facilem esse ad inferos uiam. Nam illuc homines abire clausis oculis. Morientibus enim clauduntur oculi.
 - 14 Alcibiadem hoc elogio taxauit, quod adolescens uiros abduxisset ab uxoribus: iuuenis libere factus, uxores a uiris.
 - 15 Rhodi quum Athenienses darent operam rhetoricis, ipse philosophiam docebat. Ob id reprehensus, ita respondit: Triticum aduexi, & hordeum uendo. Sentiens absurdum potior rhetoricis esse, ab ipso requiri deteriora, quum attulisset meliora. Nam philosophia uelut triticum torrensibus est hominum, hordeum equorum: simul innuens solum philosophum loqui, rhetores hinc potius.
 - 16 In fabulis est, Danaidas puellas apud inferos huic addictas esse supplicio, ut pertusis uasis deferant aquam in dolium pertusum. Bion dicebat, grauius fore supplicium, si intergris uasis ac non pertusis idem facerent: tum enim irent onustiores.

Cuidam

- Cuidam immodice loquaci, ut sibi subueniret oranti, respondit, Abunde tibi morem geram, si aduocatos miseris, non uenias ipse.
 - Euenit ut cum scelerosis nauigans incideret in praedones. Illis dicentibus, actum est de nobis si agnoscamur, Et de me, inquit, nisi agnoscamur. Bonis innotuisse salus est.
 - Arrogantiam dicebat esse profectus obstaculum. Indocilis enim est, qui mauult doctus uideri quam esse.
 - In diuitem quendam sordidum ita loquutus est: hic facultates suas non possidet, sed ipsum possident facultates.
 - Diuites sordidos dicebat ita facultatum suarum curam habere, quasi essent propriae: turpis ex iisdem nihil capere utilitatis, quasi essent alienae.
 - Aiebat iuuenes uti debere fortitudine, senes ualere prudentia. Nam his rerum usus conculcauit sapientiam.
 - Dicebat prudentiam tanto caeteris uirtutibus antecellere, quanto caeteris sensibus praeraret uisus. Nam oculi praeuolent toti corpori, nec ulla est uirtus absque prudentia. Nam quomodo iustus reddet cuique suum, nisi prudentia comonstret cui debeat.
 - Docebat nulli exprobrandam esse senectutem, ad quam omnes optant peruenire. Absurdum enim est alijs probro dare, quod quis optat sibi contingere.
 - Conspiciens quendam tristi uultu qui habebatur inuidus, Nescio, inquit, utrum tibi aliquid acciderit mali, an alteri boni quippiam. Inuidus enim non minus discruciat aliena felicitate quam suo infortunio.
 - Impietatem dicebat malam esse contubernalem fiducia, & adiecit uersiculum Euripidis, *δουλοῖ γὰρ ἀνθρώπων κῆρ βρασύνηδες ἔσσι.* id est, Seruum facit, quamuis feroculum uirum.
 - Sensit ibi non esse libertatem, ubi est mala conscientia: nec eum posse libere loqui, cui crimen impietatis uere potest obijci: nec frui tranquillitate animi, qui numen habet iratum.
 - Dicebat amicos, quales quales essent, retinendos esse, ne uideamur aut malos recepisse in familiaritatem, aut bonos reiecitisse.
 - Dicere solitus est: quemadmodum proci Penelopes, quoniam cum Penelope commiseri non potuerunt, cum illius ancillis rem habuerunt: ita qui philosophiam assequi non possunt, in alijs friuolis disciplinis semet exercent.
 - Familiares suos admonebat, ut hoc argumento putarent se profecisse in philosophia, si iurgantes & conuiciantes perinde audirent ac si recitarent uersus illos Homericos, *ἢ σὺν ἑτέροις ἔτε κακῶν ἔτ' ἀφρονι φωνῆ ἔοικας, οὐδέ τε ἀμύλια χαῖρες, θεοὶ γὰρ τοὶ ἄλβια δίδου.* id est, Quando uir haud nequam, nec stultus amice uideris, Permultum salue atque uale, Dijs prospera donent.
- LACYDES CYRENAEVS
- Accersitus ab Attalo rege, respondit, imagines eminus esse spectandas: innuens atque tam alsiduamque familiaritatem saepe minuere uirtutis admirationem.
- CARNEADES
- Carneades fertur admodum fuisse uocalis. Itaque quodam tempore gymnasiarchus, id est, scholae princeps, misit qui diceret, ne tantopere clamaret, cui respondit, da mihi uocis modum. Ad quod rursus eleganter princeps, Modum habes, nempe auditores. Siquidem pro numero auditorum temperanda uox est.
 - Dicere solet, diuitum ac regum filios nihil recte discere praeterquam equitare: quod his omnes adulentur, solus equus non curans regem gerat an priuatum, tergo exciuit quisque equitandi fuerit imperitus.
- ARISTOTELES STAGIRITES
- Quum Xenocratis emulatione coepisset habere scholam, hoc carmen usurpauit, *Αἰσχρὸν σιωπᾶν, ἔργον κερταῖον δ' εἰὼν λέγειν.* id est, Silere turpe, ac Xenocratem pati loqui. Alij pro Xenocrate ponunt Isocratem.
 - Callisthenem discipulum liberius multa dicentem apud Alexandrum Homericum carmine admonuit, *ἐπιεικέστερον*

ἐπιεικέστερον

3 Talia nate loquens haud multo tempore uiues.
 Nec male diuinauit, nam libertas illi fuit exitio.

4 In ius uocatus q̄ Hermitam mulierem quam amabat, hymno quasi deam celebrasse, et
 lumina molestiam Homericō uersu testatus est, in ipso statim defensionis initio,
 ὄχι γὰρ ὄχι γὰρ ἠγάπησας, σὺ πορ δὲ ἰδί σὺ κω.

5 Rogatus quid lucri facerent mendaces, Vt uera, inquit, loquentibus non credatur.
 Increpanti quod homini malo dedisset eleemosynā, Non mores, inquit, sed hominem
 commiseratus sum. Etiam improbis in necessitate succurrit uir bonus. Debetur enim hoc
 officium si non meritis illius qui iuuatur, certe naturae. Et bonus fieri potest qui malus est.

6 Illud amicis ac discipulis inter differen dū frequenter solet ingerere, Visum accipere lu
 men à circūfuso aere, animum aut à disciplinis liberalibus. Sentiens ingenium adolescen
 tum mathematicis disciplinis acui, & ad reliqua philosophiæ mysteria reddi perspicax.

7 Crebro taxabat Athenienses, quod quum duas res, frumenta ac leges inuenissent, fru
 mentis uterentur, legibus nequaquam. Alludens ad Triptoleum Atheniensem, cuius
 ministerio Ceres usā est inferendis legibus ac tritico.

8 Eruditionis radices dicebat amaras esse, sed fructus dulces.

9 Percontanti quid cito senesceret, Gratia, inquit, Sentiens iniuriæ memoriā esse tena
 cissimā, beneficij breuissimā.

10 Interrogatus quid esset spes, Vigilantis, inquit, somnium. Multa sibi promittunt ina
 nia qui spe dicuntur. Et Maro
 Qui amant sibi somnia fingunt.

11 Diogenes Aristoteli obtulit caricam, cogitās si non acciperet, illum sententiā aliquam
 esse meditatū. At Aristoteles accepta carica, dixit, Et caricam & sententiā perdidit Dioge
 nes. Huius simillimum est quod ante tributum est Crateti.

12 Quis iterum illi caricam porrigeret Diogenes, accepit, & sublato in cœlum uultu mo
 re puerorum, Magnus, inquit, Diogenes; moxq̄ illi reddidit caricam. Notans opinor ab
 illo captari laudem munificentiae.

13 Diceret solet, tria ad parandam sapientiam potissimum necessaria, naturam, doctrinā,
 & exercitacionē. Inuita Minerua frustra laboratur recte dicitur à doctis: exercitatio con
 summat eruditionem.

14 Quum accepisset quendam in ipsam dixisse eouicia, Absente, inquit, uel loris cædat, do
 cens ea prorsus esse cōtēnenda quae non laedunt, nisi quis se laedi putet.

15 Pulchritudinem dicebat quauis epistola effitaciorem ad commendationem. Sunt qui
 hoc ascribant Diogeni. Aristotelem uero formam solitum appellare donum, quia gratis
 contigit a natura. Eandem Socrates appellauit exigui temporis tyrānidem, quod forma
 gratia mox deflorescat. Plato naturā prerogatiuam; quod paucis contingat. Theophra
 stus silentem fraudem, quod absq̄ uerbis persuadeat. Theocritus eburneū detrimentum,
 quod gratia quidem sit aspectus, sed multorum incōmodorum causa. Carneades ἀδύνατον
 ἔχει βασιλείαν, id est, regnum absq̄ satellitijs; quod formosi impetrent quicquid uolunt
 nulla adhibita uī. Refert Laertius.

16 Interrogatus qua redifferrent docti ab indoctis, Qua uitiū, inquit, à mortuis. Sentiens
 hominem absq̄ literis statuam esse uerius q̄ hominem.

17 Dicebat eruditionem in prosperis esse ornamentiū, in aduersis refugium. Parentes qui
 recte liberos suos instituisent, aiebat multo honorabiliores esse ijs qui rātum genuissent;
 q̄ ab his contigisset uitiare, ab illis etiam bene uitiare.

18 Cuidam gloriā quod esset à magna celebriq̄ ciuitate, dicebat hoc nihil referre, sed in
 celebri patria dignus esset.

19 Rogatus quid esset amicus, Vna, inquit, anima in duobus corporibus.

20 Aiebat quosdā homines ita parcere, quasi semper essent uituri; ruitus alios ita profan
 dere, quasi mox essent morituri.

21 Percontanti qui fieri uentum formosis diuitis ac libentius confabulemur, respondi
 eam percontationem esse cœci. Cæcus enim non sentit formae illecebram, nihilō magis q̄
 colorum gratiam.

Percon

Percontanti quid lucri cepisset ex philosophia, Vt ea, inquit, nullo imperante faciam, 22
 quae uulgus facit metu legum. Idiota à furto abstinet, quia lex minatur poenam; philoso
 phus abstinet, quia per se turpe est, etiam si liceat impune. Virtus non
 cogitur

Interrogatus quo pacto fieret, ut discipuli quā plurimum proficerent, Si, inquit, praer
 cedentes gnauiter insequantur, sequentes non morentur. 23

Quum garulus quispiam ubi multa nugatus esset apud Aristotelem, tandem dixisset, 24
 fortassis obstrepto tibi nugis meis, Non hercle, inquit, neq̄ enim aduertit animum.

Reprehenus quod munus dedisset improbo, Non homini dēdi, inquit, sed humanā 25
 sorti. Hoc superius alijs uerbis cōmemoratum est. Benignitas

Rogatus quomodo amici essent tractandi; Quomodo, inquit, nos ab illis tractati 26
 cuperemus.

Eruditionem dicebat optimum esse uiaticum ad senectutem. Nam cætera senem aut 27
 destitunt, aut grauant etiam.

Illud frequenter habebat in ore, ἢ φίλοι, ἢ οὐδὲς φίλοι. Sentiens multos esse amicos no
 mine, paucissimos, aut nullos re, 28

Admonebat, neminem de se debere praedicare, uel in laudem, uel in uituperationem: 29
 quod illud esset hominis uani & inanī, alterum stulti ac uecordis. Modestia

Idem admonebat, uoluptates contemplerur non uenientes sed abeuntes, hoc est, non 30
 à fronte, sed à tergo. Venientes enim fucata specie blādiuntur, abeuntes autem poeniten
 tiam ac dolorem relinquunt.

Dicebat, athletas, qui à libris arcentur, omnemq̄ uitam in cauillis scurrilibusq̄ iocis 31
 transigunt, similes euadere gymnasiōrū statuis, nempe pingues & faxeos. Imperitia

Quum iam natus annos fere sexaginta duos, adeo laboraret ut admodum tenuis uitae 32
 spes superesset, cōuenerunt ad illum discipuli rogantes, ut ex ipsis aliquem deligeret, qui
 in locum eius succederet. Inter auditores erant duo praecipui, Theophrastus Lesbius, &
 Menedemus Rhodius. Aristoteles respondit, se quod petebatur facurum, ubi daretur
 opportunitas. Paulo post, quum rursus ad eum eadem de causa conuenissent, dixit uinum
 quod biberet sibi parum esse commodum, ac queri iussit exoticum uel Rhodium uel Les
 bium. Id simul atque curatum est, gustato Rhodio dixit, Firmum hercle uinum & iucun
 dum. Mox gustato Lesbio, Vtrunque, inquit, egregie bonū, sed Lesbium suauius est. Id
 ubi dixit, nulli dubium fuit, quin lepide simul & uerecunde successorem sibi ea uoce, non
 uinum delegisset; probauit utrunq̄, nec tamen auditoribus eligendi ius ademit. Sed Grae
 cus sermo plusculum habet ciuilitatis; quod ἰνῶ, id est, uinum apud Graecos sit gene
 ris masculini; ut haec uox, ὁ λεοσθιος ἰνῶν, possit & ad personam accommodari.

THEOPHRASTVS ERESIVS

Dicebat potius esse fidendum effreni equo, q̄ uerbo incompósito. Nemo non metuit 1
 insidere equo infreni, at plus est periculi à lingua effreni.

Ad eum qui in cōuitio perpetuo silebat, Si, inquit, indoctus es, prudenter facis: si do 2
 ctus es, imprudenter. Iucundius effertur à Plutarcho: si stultus es, rem facis sapientem: si
 sapiens, stultam. Est aliqua sapientiae pars, silentio stultitiam tegere. Silentium

Habebat semper in ore, nullum esse sumptum preciosiorem tempore. Solum enim hoc 3
 recuperari non potest, & tamen uulgo nihil habetur uilius tempore.

In quendam Casandri amicū simis naribus iecit hoc scomma, Demiror, inquit, ocu 4
 los tuos non canere quum illis nasus sit additus; quod nasus fistulae speciem praerberet. Re
 fert Plutarchus in Symposijs. Ridiculus

DEMETRIVS PHALEREVS

Quum audisset Athenienses fuisse demolitos statuas suas, quas illi posuerant, At uir 1
 tutem, inquit, non euerterunt, cuius gratia illas posuerant. Animose

Dicebat supercilia pusillum esse corporis membrum, tamen totam offuscate uitam. In 2
 suaues enim sunt ad omnem uitae consuetudinem tristes ac superciliosi.

Aristophanes in comœdia Plutum inducit cœcum, At hic dicebat non solum Plutum, 3
 id est, diuitias, esse cœcum, uerum etiam Fortunam Pluti ducem; ut iam sit illud prouerbij
 cæcus cæco dux. Fortuna saepe largitur indignis sua munera. Fortuna cæca

Tom. 4

D Quantum

- 4. **Quantum** in bello ualeret ferrum, tantū dicebat in repub. ualere orationem. Illic enim res geritur uiribus, hic persuasione.
- 5. **Conspicatus** iuuenem intemperantiae deditum. Ecce, inquit, quadratus Mercurius, habens syrma, uentrem, pudenda, & barbam. Sentiens illum nō esse hominem, sed statuatū, qualis in uisjs solet poni Mercurio; hoc illi dissimilem, quōd effœminatorum more traheret uestem, quōd deditus esset uentri ac libidini, quōdque barbatus esset, quum nihil horum habeat Mercurius.
- 6. **Hominum** fastuosorum sublimitatem dicebat amputādam, sed relinquendam sobrietatem. Talia enim ingenia non sunt desperanda, sed quod redundat recidendum est.
- 7. **Admonebat** adolecentes, ut domi parentes, in uia obuios, in solitudine reuererentur seipfos. Pudor tenerā aetatem optime deterret a peccando, qui nusquam non adest, si quis reuereatur seipsum.
- 8. **Aiebat** ueros amicos in rebus latis adesse uocatos, in aduersis inuocatos & ultro. At uulgo sit fecus.
- 9. **Ptolemæū** regem adhortari solet, sibi pararet libros de regno deque militari imperio gerendo tractantes, eosque diligenter euolueret, propterea quōd ea de quibus amici non audent admonere reges, in libris scripta habeantur.
- 10. **Quum** exularet, ac Thebis inglorius humilisque uiueret, audissetque Cratetem philosophum, qui ipsum inuiseret, multa placide prudenterque de moderate ferendo exilio differenter, Male sit, inquit, negocijs & occupationibus, per quas hactenus talem uirum non licuit cognoscere.

CRATES THEBANVS CYNICVS

- 1. **Vulgo** dictus est *δυσπραγοὺς*, id est, ostiorum apertor, quōd in omnes domos irrumperet, & si quid displicuisset, reprehēderet Cynica libertate. Id cognominis hodie rectius quadrat in quosdam *παρανομους*.
- 2. **Rogatus** quid illi e philosophiae studio accessisset emolumentū, respondit, *ὄρμωνα χοίνικα, & ἄ μηδὲν μὲλαια*. id est, Chœnix lupini, & absque cura uiuere.
- 3. **Sentiens** se minimo contentum ob libertatem suauiter uiuere. Amore laborantibus ostendit remedia. Amori, inquit, medetur fames: sin aliter, tempus: quōd si nec his uti possis, laqueus. Luxus ferē alit amorem: tempus omnia aut tollit, aut certe mitigat. Hæc remedia si nihil profunt: superest laqueus, ut morbus finiat suspensio. Græca sonant iucundius, *λίμος, χρόνος, βόλος*.
- 4. **Dicebat**, philosopho nulla re opus esse. Eoque pecuniam deposuit apud trapezitam hac conditione, ut si liberi essent idiotæ, traderet eam illis: sin philosophi, nummos distribueret in plebem: quōd indoctis opus esset pecunia, philosopho nec opus nec utilis.
- 5. **Celebratur** illius ephemeris ad hunc habens modum, Ponito coquo minas decem, me dico drachmam: adulatori talenta decem, cōsiliario sumum: scorto talentum, philosopho triobolum. Notabat hominū stultitiam, qui in res honestas & cum primis necessarias minum sumerent impendij, ad turpia prodigi.
- 6. **Filium** Pasiclem, simul ut excefferat ex ephebis, perduxit ad ancillæ domiciliū, dicens, hoc tibi est patrium coniugium. Nam mœchi tragici præmia referunt exilia ac cædes, comici scortatores ex luxu ac temulentia lucrificiunt insaniam. Sensit quasi tragicam esse rem adulteriū, quōd huius ferē atrox sit exitus: uti scortis, rem esse comicam, id enim non punitur supplicio capitis, sed tamen qui depereunt in meretricem, in comœdijs inducuntur insanis similes: ac cum ancilla tua rem habere, nihil est periculū. Hoc accipiatur uelut ab ethnico dictum.
- 7. **Quum** pro quodam supplicaret gymnasij principi, procumbens attigit coxam illius pro genibus. Nā supplices ex more genua contingebant. Indignati gymnasiarcho, Quid, inquit, an non hæc æque tua sunt ac genua? Notans obiter uulgi superstitionem, qui certamembra certis rebus dedicauit: uelut aurē memoriæ, nasum irrisioni, genua misericordiæ, quum hæc ad totum hominem pertineant.
- 8. **Negabat** inter homines quempiam inueniri posse, qui non aliqua in parte laberetur, addens nullum inueniri malum Punicum, in quo non sit aliquod granum supputre.

Nicodromus

- 9. **Nicodromus** citharædus huius dictis lacesitus, impēgit illi pugnum in os & suggilla uit. At Crates fronti imposuit tabellam in qua scriptum erat, Nicodromus faciebat: itaque cum liuore suo obambulans traduxit citharædum: festiuiter alludens ad artificū morem, qui operibus suis inscribunt, Apelles aut Phidias faciebat. Simile quiddam narratur de Diogene pūlfato.
- 10. **A magistratu** obiurgatus quōd præter leges ac morem Atheniensium sindone uestiretur, ait, Quid si Theophrastum uobis ostendam sindone amictum? diffidentes, ac ut ostenderet flagitantes, adduxit ad tonstrinam: ostenditque Theophrastum, qui tum forte tondebatur, linteo amictum, quod Græci a contegendis humeris *ἀμολιον* uocant: submonens omnibus ad usum uti licere. Nam si per se turpe esset uti linteis, ne in tonstrina quidem esset honestum.
- 11. **Demetrio** Phalereo indignatus est quōd ipsi panes ac uinum misisset, dicens, Vtinam fontes etiam panem ferrent. Sentiens uino philosopho nihil opus esse, atque hoc ipsum esse submolestum, quōd panis non æque parabilis esset ac potus.
- 12. **Erat** corpore deformi, quumque in certaminibus nudatus ob id esset risui, sublati manibus dicere solet, De oculis o Crates reliquosque corpore bono animo esto, nam istos qui hunc te derident, mox conspicias morbo contrahi, teque beatum prædicare, ac sese ignauitæ damnare. Significans formam nihil facere ad uictoriam, sed robur ac laborum tolerantiam qua cæteros antecedebat.
- 13. **Rogatus** quoad esset philosophandū, Donec, inquit, exercituum duces qui sunt, uidebuntur esse agalones: sentiens opinor, ibi maxime opus esse philosophia, ubi qui populo præstant stolidi sunt & indocti, & homines quibus imperant habent pro asinis.
- 14. **Eos** qui cum adulatoribus uiuerent aiebat esse desertos, non aliter quam uultu sunt antelupos. Neque enim illos adesse quos oportet, neque cum his qui adsunt habere societatem, quum sint insidiatores.
- 15. **Alexandro** percōtanti num cuperet restitui patriam suam, Quid opus est, inquit? Fortassis eam alius Alexander restitutam diruet.
- 16. **Dicebat** se pro patria habere gloriæ neglectum & paupertatem, in qua nullum ius haberet fortuna. Aiebat se Diogenis ciuē esse, qui nullis inuidiæ patebat insidijs. Opes enim ac nominis splendor conciliant inuidiam.
- 17. **Metrocles** hoc uitio laborabat, ut inter differendum subinde crepitum uentris emitte- ret. Eam ob causam domi mœrens sese continebat. Huic mederi studens Crates, de industria multum lupinorum deuorat, ac Metroclis ædes adijt: persuasitque nihil esse mali quod accidisset, imò potius fore prodigiosum, nisi homo humano more flatum uentris emitte- ret: interim ipse inter colloquendum crebro crepitū uentris ædidit. Hoc pacto & feruauit pusillanimum, & discipulum sibi parauit.
- 18. **Quendam** delicijs luxurique deditum ita per iocum admonuit, Ne pro lenticula semper augens patinam in seditionem nos consicias. Sentiens e luxu cupedijsque plerunque nasci dissidia. Lenticula philosopho cibus est. *λοπῆς* carnes habet, & in diuitū mensis circūfert.
- 19. **Diuitum** opes dicebat esse similes ficis arboribus in præruptis locis, e quibus ut homines nihil caperent fructus, sed corui tantum ac miluij: ita ex illorum facultatibus tantū alerentur scorta & adultores. Refert Plutarchus.
- 20. **Mundum** muliebrem dicebat esse quod ornat fœminā, ornat autem id quod eam red- dit compositiorem ac modestiorem, Verum id non præstat, inquit, neque smaragdus, neque purpura, sed quæcūque adderent uim ac speciē honestatis ac uerecundiæ. Græcis *ἰσχυρὸν* & mundum sonat & ornamentum. Inde *ἰσχυρὸν* ornare.

EPICTETVS

- 1. **Eos** qui barba & pallio uerbisque magnificis philosophos agebant, dicere solet esse philosophos *ἐνδὸ τοῦ πρῶτου, μέγιστος ἰσχυρὸν* id est, factis procul, uerbis tenuis.
- 2. **Idem** conspiciens quendam impudens moribus audacem, cōfidenti lingua, improbo tamen studio philosophiæ disciplinā cōtrectare, in clamabat deū atque hominū fidem, his uerbis increpans hominē. O homo, uide quō mittas, num purgatum sit uas. Nam si ad arrogantiam ista immiseris, interierit: si cōputruerint, in urinam aut in acetū uertentur, aut si quid his deterius. Sensit eruditionem esse perniciosam, si in animū inciderit prauis affectibus.

subus corruptum : & quo quaeq; disciplina sanctior, hoc fit perniciosior, si contigerit in-
probo. Velut bono theologo nihil melius, malo nihil pestilentius.

3 Idem philosophiae summam duobus uerbis comprehendere solitus est, *ἀνέχου καὶ ἀ-
Breniloquentia πείρου*, id est, sustine & abstine, quorum prius admonet, ut mala quae incurrunt aequo ani-
mo toleremus; postertus, ut à uoluptatibus temperemus. Ita enim fiet ut nec aduersis de-
ficiamur, nec prosperis corrumpamur. Refert Gellius libro decimo septimo, capite un-
deuigesimo.

METROCLES

4 Libros suos exulsit dicens,
Modeste *τὰ ἐξ ἐσ' ἀνείρων νόστρον φαντασμάτῃ.*
Sunt inferorum haec somniorum imagines.
Sentiens esse nugas ac deliramenta quae scripserat.

5 Dicebat res alienas emi pecunia, ut domum uestemq; sed disciplinas liberales emi tem-
pore. Requirit enim diuturnum studiū, quum pecunia data statim fias possessor fundi.

HIPPARCHIA Metroclis soror.

6 Adamauit Cratetem, apud parentes minitans se sibi cōsecitram necem ni philosophi
Mulier nuberet. Ab hoc affectu quum nec parentum uerbis, nec Cratetis adamati suafu reuocari
Cynica posset, Crates surgens detracto pallio nudatit tergum gibbo deformatum, Ne quis circa
cumueniatur, inquit, hic est spōsus: & proiecto baculo & pera, Haec, inquit, dos est. Super
his delibera, neq; enim mihi coniunx esse poterit, nisi cui placeat idem institutum. Quum
accepisset conditionē puella, mox substrato pallio cum illa congressus est parentibus ad-
stantibus. Itaq; consummatum est Cynicum matrimonium.

7 Theodorum impium, cui cognomen erat *ἡβῆ*, huiusmodi sophismate constrinxit,
Argutia mul- Quod faciēs Theodorus non diceretur iniuste agere, id si faciat Hipparchia, non dicere
licris tur iniuste agere. Quum annuisset ille, subiecit, sed Theodorus seipsum percuteus nō dicitur
ceretur iniuste agere, nec igitur Hipparchia si idē faceret. Ad id Theodorus nihil respon-
dit, sed sustulit illius pallium, ut enudaret pudenda. Quum illa nihil hac re turbaretur, ob-
iecit ei uersu iambico, quod à muliebribus officijs ad uirile institutum defecisset.

τίμη τὰς παρ' ἰσοῖς ἐκλιπὼσα λερνιδίαι.
Radios apud telas reliquit foemina. Quidam codices habebant *τιμή*, id est, cui, quidam
τιμῆ, legendum suspicor *γυνή*, ut omisso articulo legamus *γυνή παρ' ἰσοῖς ἐκλιπὼσα λερ-
νιδίαι*. Cui illa, Num tibi uideor male consuluisse, quae quod temporis impensura fueram
telis, impendi disciplinis?

ZENO CITTIENS

1 Dicitur consuluisse oraculū, quo pacto possit uitam optime instituere, respondit deus,
Studium *ἐσὺ γυμνασίου πῶς νεκροῖς*, id est, si concolor fieret mortuis. Ille sentiens se uocari ad lectio-
nem ueterum, contulit sese ad philosophiam. Dicitur autem Zeno natura fuisse colore fu-
sco. Studium ac uictus parsimonia maciem & pallorem conciliat homini.

2 Negociator purpuram uehens, naufragium fecit iuxta Pireum, atq; hac occasione se
Iactura felix se contulit ad philosophiā. Itaq; solitus est dicere, Tum bene nauigauit, quum naufragium
feci. Alij narrant, eum quum Athenis esset, audissetq; merces perisse naufragio, dixisse, be-
ne facis fortuna, quae me ad philosophiam, alij ad pallium, appellis.

3 Antigonus rex admirantibus quamobrem tanti faceret Zenonem, respondit, Quo-
Integritas niam quum multa à me acceperit, nunquam tamen emollitus est. Eius mortem quum au-
disset, ingemuit dicens, quale theatrum perdidit. Erat enim Zenon acerrimi iudicij, & ab-
assentando alienissimus.

4 In quendam circa formae curam studiosiorem quam deceret uirum, quum imbricem
Molliores lente ac circumspecie transiret, Merito, inquit, suspicium habet lutum, in quo non potest
seipsum ut in speculo cernere.

5 Quum Cynicus quispiam dicens, in lecytho suo nihil esse olei, peteret à Zenone, Ze-
Par pari no negauit se daturum, sed tamen abeuntem admonuit, expenderet uter ipsorum esset im-
pudentior. Postulatoris impudentiam impudenti negatione pensabat.

6 Ipse simul & Cleanthes assidebant Cheremonidae, quumq; sentiret affectum amoris,
surrexit. Hoc admirante Cleanthe, Etiam à bonis, inquit, medicis audio, aduersus inflatio-
nem

nem optimum esse remediū quietem. Subduxit se uir integerrimus imminente periculo.

Quidam in conuiuio accumbens Zenoni, eum qui sub ipso sedebat pulsabat pede, Ze-
no uicissim pulsabat illius genua, & ad ipsum cōuerso, quid igitur putas hunc patyqui in-
fra te accumbit? Ita multi offenduntur quamuis leui incommodo, quum alios ipsi maiō-
ribus afficiant, nec sentiant.

Eleganter ac polite loquentium sermones aiebat esse similes pecuniae Alexandrinae, &
oculis blandienti, atq; undiq; scripturam habenti in ore nomismatis, nihilo tamen esse me-
liorem. Rursus qui magis studerent utilia dicere quam nitida, similes esse dicebat tetradra-
chmis, temere ac ruditer percussis, quae saepe picturatis illis nummis praeponderarent. In-
nummo non spectatur elegantia sculpturae, sed pondus ac materia: ita non refert quam sit
elegans oratio, sed quam grauis & utilis.

Ad Aristonem discipulum multa temere garrientem, quaedam etiam praecipitanter
confidenterq; fieri, inquit, non potest, quin te pater ebrius proseminarit: oderat futilem
loquacitatem, ipse in dictis tum breuis tum grauis.

Quodam in conuiuio immoderatus uorante obsonia, neq; quicquam alijs reliquum
faciente, Zeno piscem ingentem qui apponebatur, e patina sustulit, quasi solus illum de-
uoraturus. Quum alter intuens Zenonem, significaret se mirari impudentiam, Quid, in-
quit, putas conuictoribus tuis accidere quotidie, si meam opophagiam ferre non potes?

Adolescentem curiosius quiddam quam pro aetate sciscitantem, adduxit ad speculum,
utq; se contempleretur admonuit. Mox rogauit an uideretur tali uultui conuenire quae-
stiones eiusmodi proponere.

Quendam dicentem, sibi in multis displicere Antisthenes, abusus Sophoclis dicto, ro-
gabit nunqua haberet Antisthenes quae placerent: ille respondit, se nescire. Hic Zeno;
Et nō te pudet, inquit, si quid ab Antisthene perperam dictum est, excerpere ac meminisse?
feli quid recte dictum, id ne animaduertere quidem, nec tenere? Idem morbus nūc habet
plurimos, qui in libris aliorum tantum ea uenantur quae carpant, benedictorum nulla ne-
que gratia neq; memoria.

Ad quendam dicentem, breues esse philosophorum sententias, Vera praedicas, inquit,
oportet enim & syllabas illorum, si fieri possit, esse breues. Veritas multis uerbis nō eget,
& rectius meminimus, quae paucis uerbis comprehensa sunt.

Quodam de Polemone narrante quod alia proponeret, alia loqueretur: Zeno contra
stafrote, Quanta, inquit, mercede erat contentus? Subindicans, ni fallor, ut indiligentius
differeret, discipulorum parsimoniam fuisse in causa.

Dicebat eos qui differunt, similes esse oportere tragœdiarū actoribus, quibus uox ma-
gna, bonaq; latera debent esse, quum os immodice nō diducant, quod faciunt ij qui plu-
rima loquuntur, sed supra uires. Dum enim os diducunt, declarant se fatagere uerius
quam agere.

Iis quae recte dicerentur, negat esse relinquendum locum uelut praeclearis artificibus ad
spectandum. Contra, auditores dicebat adeo debere esse attentos ad ea quae differuntur,
ut nōn uacet dare signum approbationis. Dum enim applauditur & acclamatur, perit ali-
quis audiendi fructus.

Adolescenti cuidam multa garrienti, Aures, inquit, tuae in linguam defluxere: submo-
nens adolescentis esse audire multa, loqui pauca.

Alteri formoso dicenti, sibi nō uideri futurum ut sapiens amaret, Nihil, inquit, esset uo-
bis formosis infelicius. Quisquis enim docet, admonet, instituitq; ad uirtutem adolescen-
tes, utiq; amat. Atq; is demum uerus est amor. Nam qui uulgo dicuntur amare, suum ue-
nantur commodum, cum incommodo adamati.

Dicebat plerofq; philosophos in multis *ἀσφῆτος*, id est, nō sapere, sed in fortuitis uul-
garibusq; rebus esse imperitos: & adiecit illud Scaphei, qui quū animaduerteret quen-
dam e discipulis uehementer inflatum, percussio illo dixit, Bene nō est in magno, sed in be-
ne est magnum. *οὐκ ἔν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ λέγεται, ἀλλὰ τὸ εὖ τὸ μέγα.* Magnū enim est quic-
quid recte fit, at non statim bonum est, quod magnum.

Adolescenti cōfidenter loquenti, Non dixerim, inquit, o adolescens quae mihi succur-
tunt. Subnotans e sermonis procacia colligi & morum impudicitiam.

- 21 Aiebat hominibus nihil magis deesse quam tempus: longe dissentiens ab ijs qui bo-
nam uitae partem perdunt somno, temulentia, nugis & alea, quasi multum temporis su-
perfit homini.
- 22 Interrogatus quis esset amicus, Alter, inquit, ego.
- 23 Seruū in furto deprehensum caedi iussit: quumq; is se sic excusaret, ut diceret, sibi fuisse
salfe in fatis ut furaret: Et caedi, inquit. Seruus allegabat fatōrū necessitatem ad excusationem
comissi. Eam necessitatem retorlit & ad supplicium, quod ipsum etiam erat in fatis.
- 24 Formam aiebat esse uocis florem, aut contra: quemadmodum ab alijs refertur, uocem
esse formae florem. Nam loquentis orationem commendat forma, & rursus oratio com-
posita gratiam addit formae.
- 25 Cōspicatus cuiusdam ē familiaribus puellum notis liuidum, Video, inquit, animi tui
uestigia: notans illius impudicitiam. In Graecis plusculum est gratiae, quod θυμός & ani-
mum significet, & animi uehementem concitationem aut furorem. Erant autem, ut opi-
nor, suauis impressae notae.
- 26 In quendam unguentis delibutum, Quis est hic, inquit, qui mulierem olet? Significās
effeminatorum esse, unguentis uti.
- 27 Dionysio cuidam dicenti, quur me unum omnium non corrigis? Non enim, inquit, tibi
credo: subindicans sibi non esse spem, illum si corripere fore meliorem.
- 28 Adolefcētem multa temere garrientem hoc dicto corripuit, Ob id binas habemus au-
res, os unicum, ut plurima audiamus, loquamur paucissima.
- 29 Ptolemæi legatis qui multos eruditos ad conuiuium inuitarant, percontantibus quid
de ipso regi suo essent renunciaturi, ait, Vidisse uos senem qui in conuiuio tacere nouerit.
Taciturnitas Quum enim ceteri ad ostentationem multa dixissent, unus Zeno perpetuum tenuit
silentium.
- 30 Percontanti quo pacto esset affectus erga conuiuia, Perinde, inquit, atq; si legatus absq;
Moderatio responso dimittatur. Significans eos qui non habent quod respondeant, ad conuiuia sole-
re confugere, eaq; non pluris oportere fieri quam si nihil esset responsum.
- 31 Quum Crates apprehenso Zenonis pallio eum a Stilponte retrahere niteretur, Com-
modissime, inquit, o Crates philosophum auribus teneas: nam si per uim egeris, corpus
erit apud te, animus apud Stilpontem.
- 32 Vbi iam profecerat, tamen modestiae gratia cōmeabat ad Polemonem, apud quem &
Discendi in dialecticis exercebatur. Vnde Polemon solitus est dicere, Nō me clam est Zeno, te per
auiditas posticum irrepere, furariq; dogmata, quibus Phoenicum more indutus es. Notans illum
furtim discere gratis, quae alijs esset uenditurus.
- 33 Quum dialecticus quidam in sermone, quem illi θελόνοτα, id est, metentē appellans,
ostendisset septem species dialecticas, rogauit quātum posceret mercedis: ac poscenti cen-
tum, dedit ducentos. Tantis erat amor discendi.
- 34 Celebratissimam Hesiodi sententiam solet inuertere. Quum enim ille primas tribuat
Correctio ei qui per se sapiat, secundas qui recte admonenti obtemperet, Zeno ordine inuerso sic
pronunciabat,

ὁ βέλτερος ἐστὶν ὁ ἀκούων ἢ ὁ ἐπινοῶν πρῶτον,
 ἔσθλοσ δὲ ἐὶν ἰσχυρὸν ἢ ἐὶν ἀκούων ἢ ἐὶν ἀκούων ἢ ἐὶν ἀκούων. id est,
 Optimus ille quidem qui paret recta monenti,
 Sed probus ille quoq; est, qui nouerit omnia per se.

Addebat causam, quod qui ex se nosset omnia, nihil haberet praeter intelligentiam: at qui
recte monenti pareret, praeter intelligentiam haberet etiam effectum. Nam parere dicitur
qui quod didicit optimum esse facit.
- 35 Rogatus quur quum esset natura seuerus, in conuiuio tamen hilareretur, lepide respon-
dit, Et lupinum quum sit suapte natura amarum, tamen aqua maceratum dulcescere. Na-
Hilaritas in conuiuio turale est, cibo potuq; rigato corpore discuti tristitiam.
- 36 Dicere solet, fatius esse labi pedibus q̄ lingua, eoq; conuiuia quātum poterat uitabat,
q̄ tibi solutus uino & aliorum fabulis prouocatus facilius labi posset.
- 37 Dicebat, πρὸς τὴν γινεσθαι παρὰ μικρὸν, οὐ μὴν μικρὸν εἶναι, id est, ut aliquid fiat bene, nasci qui-
dem paulatim, sed tamen nō esse paululum. Quam q̄ hoc quidam ascribunt Socrati.
Quibusdam

Quibusdam sic excusantibus luxuriam suam, ut dicerent se ex eo quod abundaret fa-
cere sumptum, argutissime respondit, Ignosceretis ne coquo, si quum obsonia plus aequo
falsa daret, diceret sibi copiam esse salis? Sentiens uicium nō esse moderandum ex rerum
copia, sed ex usu ac necessitate naturae.

CLEANTHES ASSIUS

- Antigono discipulo roganti quur sordidam operam praestaret hauriendo aquam e pu-
reo, unde per iocum pro Cleanthe dictus est φρεσάντλης, ita respondit, Num haurio tan-
tum, an non & fodio, & rigo hortum, denique nihil non facio philosophiae causa? Alius
negasset facium, philosophus auxit quod obijciebatur, gloriae sibi duccens quod ille uer-
tebat probro.
- Collectam pecunioiam aliquando proiecit coram familiaribus dicens, Cleanthes alte-
rum Cleanthem alere posset si uellet.
- Alinus appellatus agnouit conuicium, dicens, se solum esse parem ferendae Zenonis
facinae. Sive quod Zenoni non multum esset supellectilis, siue quod unus illius austerita-
tenihil offenderetur.
- Cuidam illi probri causa obijcienti q̄ esset timidus, Ideo, inquit, minimū pecco. Bona
est timiditas quae deterret a turpibus, & reddit hominem circūspecium.
- Suam uitam diuitem uitae solet hoc nomine preferre, Dum illi, inquit, pila ludunt, ego
fodiens duram humum exerceo.
- Interdum quum foderet, solet seipsum increpare, Id forte admiratus Ariston, Quem,
inquit, increpas? Tum Cleanthes ridens, Senem, inquit, qui canos quidē habet, sed men-
tem non habet: seipsum inuenens.
- Cuidam reprehendenti Arcefilaum, quod officia uitae tolleret, Desine, inquit, homi-
nem uituperare. Nam ille licet dictis tollit officia, tamen factis commendat. Id audiens
Arcefilaus, Non moueor, inquit, adulatione. Hic Cleanthes, Scilicet, inquit, adulator ti-
bi, dicens te aliud loqui, aliud facere. Cleanthes mirigauit dictum obrectatoris, sed ita ut
a crimine inconstantiae non liberaret Arcefilaum. Turpissimum enim est philosopho se-
cus docere quam uiuere. Si uita proba est, cur docet diuersa? Si doctrina sana est, cur eam
secus uiuendo refellit?
- Cuidam ab eo petenti dictum aliquod, quod crebro occineret filio suo, protulit illud ex
Electra, σιγα, σιγα, λεπτὸν ἔχου. id est, tace tace rene uestigium. Inuenens pueris maxime
conuenire silentium.
- Quum audisset a Lacone quodam probari laborem, delectatus eo dicto subiecit hemi-
stichium Homericum,

ἀμαρτὸς εἰς ἀγαθὸν εἰλοῦ τίος. id est,
 Sanguine praclaro satus es charissime fili.

Differens a adolescenti cuidam quem uidebat parum attentum, rogauit sentiret ne. Illo
affirmante se sentire, quur igitur ego nō sentio te sentire? Solent enim qui intelligunt, ocu-
lis ac gestu, interdum & uerbis significare se quae dicuntur intelligere.
- Solitheus poeta coram populo Cleanthem praesentē hoc carmine profudit,

ὁ δὲ λευκὸς μαρτὰ βοηλατὰ. id est,
 Quos Cleanthis fatuitas agitat.

Interpres uertit insania: unde pro mortis legisse uidetur μοῖνα. Nec tanto conuicio tacius,
quicquam mutauit de uultu. Qua patientia delectati auditores, applaudentes philosopho,
Solitheum eiecerunt. Quum Solitheus diceret, se poenitere quod illum aspersisset, respon-
dit Cleanthes, Absurdum fore, si quum poetae frequenter illudant Libero patri & Hercu-
li, nec illi succenseant, ipse ob leue conuicium indignaretur. De dijs enim multa probrosa
scripsere poetae: ueluti quum Bacchum faciūt mollem, timidum ac temulentū: Herculem
faciunt feruentem Omphalae usq; ad sandalio comitigatum caput.
- Peripateticis dicebat idem acciderē quod Iyris, quae quum alijs bene sonent, seipso
nō audiunt. Sentiens opinor illos licet alijs uerbis idem docere, quod Stoicos, & tamen
ipso id nō animaduertere. Potest & hic accipi sensus: peripateticos praclare docere, sed
uitam a doctrina disidere.
- Ex sententia Zenonis dicebat, hominis mores e specie posse deprehendi. Id ut confuta-
rent

rent adolentes aliquot faceti, cinædum in agro duratū adduxerunt ad Cleanthem, po-
ftulantes ut e specie de moribus pronuntiaret. Reperit manus callofas, & cutem sole adu-
ftam. Itaq; quum aliquandiu filuiffet, iufit hominem abire. Ille digreffus sternutamento
concuflus est: mox Cleanthes, Habeo, inquit, hominem, mollis est. Non enim facile fter-
nutant, qui femper sub dio uiuunt.

14- Solitudo Confpiciens quendam folitariū ac fecum loquentem, Haud, inquit, loqueris cum
homine malo. Quidam ita referunt, Vide ne cum homine improbo loquaris. Malis enim
periculofa est folitudo.

15- Senectus uegeta Ad quendam contumeliæ caufa obijcientem feneclutem, Et ego, inquit, abire cupio,
uerum ubi reputo me omni ex parte fanum, fiue legendū est, fiue fcribendum, rurfus ma-
neo. Significans, fe quidem haudquāquam esse uitæ cupidum, uerum ob feneclutem ne-
minem debere e uita decedere, donec uires fuppetunt ad uitæ munia.

16 Intumuerat illi gingiua, cui malo biuano icuio sic medicatus est, ut iam ueluti fano
medici omnia confueta permitterent. Sed ille perfeuerauit abftinere, dicens fibi iam esse
confectum uitæ principium. Itaq; periit.

17 Correctio Sententiam hanc,
Quis re diuina, o diua r' eis uolens w d'ou
dia πωλαι σωσαι. id est,
Largi amicis, corpus in morbos cadens
Impendijs feruare.
correxit hunc in modum,
πνευμας τ' ε δ' ωλαι, σ' ωμα τ' ες υδους w d'ou
dia πωλαι ωδ' ηρ' ο' λαι. id est,
Donare fcoris, corpus in morbos cadens
Impendijs contere.

Prior enim fententia tendebat ad molliciem, quam nudauit Cleanthes.

SPHÆRVS Bosphoranus Cleanthis discipulus.

18 Argute Quum diceret, opinionem non cadere in fapientem, rex Ptolemæus cupiens hoc para-
doxon ipfa re confutare, curauit mala punica ueris fimillima ex cera confecta apponi in
conuiuio. Ad quæ quum Sphærus deceptus porrigeret manus, rex exclamauit, illum fal-
fæ fpeciei fuiffe affenfum. Ad id dextre Sphærus, Non fic, inq; affenfus sum ut crederem
esse mala punica, fed probabile putarem esse mala punica.

19 Reprehendit Mnestrato, quod Ptolemæū nō appellaffet regem, Imo, inquit, quum
talis fit, tamen regem esse fateor: indicans illum esse nomine regis indignum, fe tamen cog-
nominis honorem illi non inuidere.

CHRYSIPPVS SOLENSIS

1 De hoc dictum est, si dñj uellent uti dialectica, non alia ufuros quam Chryfippea.
2 In quodam opere toties citarat uerfus Euripidis ex Medea, ut ibi tota fabula fuerit in-
falsa. Hunc librum quidam portas, & rogatus quid ferret, Chryfippi, inquit, Medeam.
3 Erat illi statua pro corporis modo tenuis ac puilla, quam eques uicinus fere occultar-
bat: Vnde Carneades per iocum dicere folet, eum non esse Chryfippum, fed λευκοπικρον.
Nam Chryfippus ab aureo equo dicitur, Cryfippus à λευκο, quasi dicas ab equo oc-
cultatum.

4 Cuidam reprehendenti, quod non apud Ariftonem cum pluribus daret operam phi-
lofophiæ, Nūquam, inquit, philofopharer, si cum pluribus aufcultarem. Dicitum lepidius
est apud Græcos, quod πολλοι interdum fonat multi, interdum uulgus hominum. Sen-
fit non statim esse optima, quæ placent cum plurimis.

5 Ad dialecticū quendam Cleanthi multis ac prolifis fophismatibus obftrepentē, Desi-
ne, inquit, senē a magis ad rem pertinentib; auocare, fed nobis iunioribus ifta proponito.

6 In conuiujs cætera quæterus, tantum ex more agitabat crura. Vnde famula quæ illi in-
facete feruiebat, dicere folet, Chryfippi fola crura iniebrari.

PYTHAGORAS

7 Dicebat uitam humanam esse fimilem panegyri, hoc est, folenni hominum conuentu:
ad quem alij conueniunt certaturi, alij negociaturi, nonnulli fpectatores modo futuri. Ac
cæteros

cæteros quidem omnes esse sollicitos, folum fpectatorem tranquillū frui celebritate: hunc
fpectatorem aiebat esse philofophum, qui nō ob aliud in hoc mundi theatrum prodiffet,
quam ut naturas rerum ac mores hominum contemplaretur.

Rogatus a quodam, quando effet congregiendum cum foemina, Cum uoles, inquit, te
ipfo fieri debilior. Multa Venus enertuat hominem.

Admonebat discipulos, ut quoties a negocijs diurnis uesperī domum ingrederentur,
uerficulum hunc apud se repeterent

ων παρελθων, τι δ' οφείλα, τι μοι δειον ε' κ' ε' τελεδου.

Aiebat in ciuitates primum irrepiffisse delicias, mox faturitatem, deinde uiolentiam, po-
ftremo exitium.

Theano Pythagoræ uxor, rogata quādo mulier effet munda a uiro, refpōdit, a fuo fem-
per, ab alieno nunquā. De Pythagoræ symbolis non pauca diximus in Chiffadibus, quo-
minus hic libuit ea repeterē.

EMPEDOCLES AGRIGENTINVS

Quum uideret ciues suos delictis deditos, fumptuose tamen ædificare, dixit, Agrigen-
ti fic indulgent uoluptatibus, quali postridie morituri: fic ædificat, quali femper uicturi.

HERACLITVS EPHESIVS

Dicebat iniuriam magis extinguendam quam incendium. Ex leuiffimis offenfis, si ne-
gligantur, nascuntur atroces tragœdiæ. Sed ad restinguendū incendium accurrunt om-
nes, glifcenti uero fimulati citijs addunt iritamenta.

Dicebat ciues non minus oportere pugnare pro legibus quam pro mœnibus. Quod
absq; legibus nullo pacto possit esse ciuitas incolumis, absq; mœnibus possit.

Rempub. ut deploratam cōtempfit, etq; dare leges quum rogaretur recusauit. Secelsit
autem in templum Dianæ, ibiq; cum pueris ludebat talis. Circumstanti & admiranti po-
pulo, Perditi, inquit, an non præstat hoc agere, q̄ uobiscum rempub. administrare?
Interrogatus aliquando, quur fileret, Vt uos, inquit, loquamini.

XENOPHANES COLOPHONIUS

Empedocle dicente, fapientē inueniri non posse. Et merito, inquit. Nam fapientem esse
oportet, qui agnoscat fapientē. notans illū qui hoc dicebat, fuo uitio nō inuenire fapientē.

Dicebat, πος τυραννιδος ομολογει ηδδιστα η ανισια, id est, cum tyrannis congregiendū aut iu-
cundiffime aut minime. Nihil est uiolentius aure tyrani, ait Satyricus: apud bonos etiam
principes admonendi libertas uerbis placidioribus est temperanda. Id qui non potest, ab-
stineat ab illorum congressu.

DEMOCRITVS MILESIUS

Ignotus uenit Athenas, & colloquio de philofophiā cum Socrate habito dixit, Hic phi-
lofophus fimilis est Pætathlo, q̄ calleret naturalia, moralia, mathematica, adhæc discipuli
nas quas εγλωνες uocant, deniq; omnium artium peritiam.

Huius fertur & illud, λογος οφθου σκην. id est, Oratio operis est umbra. Significans ex-
egregijs factis nasci laudes hominum eloquentiū, non contra. Primam igitur oportet esse
curam factorum, gloria consequitur ultro.

Dicere folet, si corpus animum in ius uocaret, haudquāq; futurum ut ille muneris ma-
le administrati crimen effugeret. Animus in corpore ueluti præfidio collocatus est, & ta-
men pleraq; mala corpori ab animo ueniunt.

Quum arroderet cucumerem, sensit humorem esse mellei faporis, rogauitq; famulam
unde emiffet, illa nominauit hortū. Surrexit Democritus, Et duc me, inquit, eo, ac locum
indicā. Demirante muliercula quid sibi uellet, Vt, inquit, dulcedinis caufam inueniam, in-
uenturus si locum infpexero. Hic muliercula ridens, quiesce, inquit, o bone. Nam ego im-
prudens cucumerem immiseram in ollam mellitam. At ille offenfus, Molesta es, inquit,
ego tamen incumbam quæramq; caufam: quasi cucumeri peculiaris fit ac genuina dulce-
do. Sit hoc exemplum studij indefatigabilis.

Dixit preciosiffimū impendium esse tempus, πολυτελεσθου ανωλαωμεταρονος. Citat Plu-
tarchus in uita Antonij. Quāq; hoc dictum compluribus tribuitur.

Quum apud Dionysium quæreretur quod aeris genus effet omnium optimū, Ex quo,
inquit, Athenienses statuas fecerunt Harmodio & Aristogitonij, nimum libere significas
tyrannos

tyrannos e medio tollendos. Nam ob electos tyrannos Athenienses illis statuas erexerunt. Hoc, ni me fallit memoria, alteri cuidam ascribitur.

ANAXARCHVS

7 Anaxarchus Abderites philosophus inuisum habuit Nicocreontem Cypri tyrannum; itaque quum in cena quadam Alexander rogasset, qualis illi uideretur. Præclara, inquit, sed oportuit & Satrapæ cuiusdam caput apponi: oculos detorqueus in Nicocreontem qui aderat.

8 Alexandro mortuo, quum Anaxarchus tempestate esset delatus in Cyprum, Nicocreonti memor contumeliæ, philosophum arreptum in mortarium coniecit, ferreis pistillis contudit iussit. Hic illam uulgo celebratam uocem emisit: τὸ πῆρ ἢ τὸ ἀνατολὸν ἢ τὸ δυτικόν, id est, tunde Anaxarchi matricam, nam Anaxarchum non percutis. Sentiens corpus non esse partem hominis, sed animi domicilium tantum. Animus autem non potest tundi.

9 Quum uideret ex Alexandri uulnere, quod ictu sagittæ acceperat, manare sanguinem, dixit uersu Homericæ,

ὅστις μὲν ἔμειπε, καὶ οὐκ ἔχων οὐδὲν ὄντοσ' ἔπειτα μανθάνει οὐκ ἔστιν. id est,

Hic quidem sanguis est, non ille liquor, qualis diuis solet ire beatis. Admonens regem suæ conditionis, qui pro deo affectabat haberi. Quanquam hoc quidam non ab Anaxarcho, sed ab ipso Alexandro dictum tradunt.

10 In conuiuio quum Anaxarchus Alexandro propinaret, ostenso calice prædixit fore, ut uulnus acciperet, abutens ad id uersu,

ὅστις ἄνθρωπος τὸν θεὸν θεογονεῖ ἔχει. id est,

Ferietur aliquis mox deum humana manu.

11 Quum à Cypriorum tyranno Nicocreonte torqueretur ut conficiis proderet, post multa in regem dicta conuicia, tandem per iracundiam & linguæ amputationem minanti. Non erit, inquit, effeminata adolescens hæc quoque corporis mei pars tuæ ditionis: simulque dentibus abscessam & comanducatam linguam in os eius ira patens expuit.

12 Quum Alexandrum se ob Cliti necem discruciantem uideret, Clito, inquit, cōtingit in stitita que dijs asidet; persuadere cupiens quicquid à rege fieret, ius fasque esse. Nam & Alexander pro deo se haberi sustinebat.

ZENO ELEATES

13 Zeno accusatus quod cōiurasset in perniciem Nearchi tyranni, quum in quaestionibus iuberetur ædere nomina coniuatorum, nominauit plerisque illi amicis simos. De his quum tyrannus sumpsisset supplicium, rogaretque nunquis superesset etiam, Tursolus, inquit, reuerti publicæ perniciis. Tandem & linguam dentibus amputatam in os tyranni, quod ob iracundiam habebat, expuit.

14 Quum maledictus lasciuus incandesceret, reprehensus quod philosophus uerbis improborum commoueretur, Si conuicia, inquit, æquo animo admisero, ne laudes quidem sentiam. Lapidis est non sentire discrimen inter laudantem & uituperantem: sed philosophi est non ita commoueri, ut ab honesto recedat.

15 Quum ascenderet in theatrum cithara canente Amœbeo, uersus ad discipulos dixit, Earum mus, ut pernoscamus, quam uocem, quemque concentum ædant, intestina, herui, lingua & ossa, quibus adest ratio, numerus & ordo. Si in rebus inanitis tantum ualent illa, quanto plus ualebunt si in omni hominis uita seruentur.

16 Dicebat e suis quemque in somnijs deprehendere posse quantum in philosophia profecisset: si nihil illic uel appeteret uel faceret nefariæ rei. Tum enim animus in profunda tranquillitate constitutus ueros affectus prodit. Contra quæ uigilantes non audent profari aut agere, ea noctu occurrunt in somnis.

PYRHO ELIENSIS

17 Deprehensus aliquando solus, ac secum loquens, rogatus quid solus ageret, Meditator inquit, esse probus. Sentiens ad id utilem esse solitudinem, inutilem turbam.

18 Quum obiurgati sororem Philistam, quidam obijceres, quod oblitus esset suæ professionis (docebat enim omnia esse indifferentia) sic elusit. Non enim, inquit, in muliercula declarabitur indifferentia.

Rursus

Rursus quum canem inuadentem repulisset, idem obijcenti respondit, per difficile esse prorsus hominem exuere. Maluit agnoscere lapsum humanum quam dogma rescindere.

In tempestate conspiciens ceteros animo esse defectiores quum ipse nihil moueretur, ostendit porcellum in nauī secure edentem, dicens, oportere sapientem eam animantis imitari securitatem.

Admirari solet illum Homeri uersiculum præ ceteris,

ὁ γὰρ ἀλλὰ μὲν ἄνθρωπος, εἰς δὲ καὶ ἀνδρῶν. id est,

Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum.

Quod alijs defluentibus alij succedant. Sentiens in rebus humanis nihil esse diuturnum aut stabile.

TIMON NICAEVS

Gaudebat hortorum secessibus ac solitudine, unde Hieronymus Peripatericus de illo dixisse fertur, Quemadmodum apud Scythas & qui fugiunt, & qui insequuntur torquent sagittas: itidem inter philosophos, alios persequendo discipulos capere, alios fugiendo. Sequitur fama fugientem, & ob id ipsum uidius expetitur qui scholam uitat.

Quum uidisset Arcesilaum inrer assentatores euntem, Quid tu, inquit, uenisti huc, ubi sumus nos, qui liberi sumus?

In quendam omnia mirantem ita ludit, Quin & illud miraris, quod quum tres simus, quatuor habemus oculos. Timon enim luscus erat, unde & Cyclops dictus est, et discipulum habebat luscum Dioscoridem. Meminit huius & Socrates alicubi apud Platonem.

XENOPHON

Dicebat esse prudentis cordatisque uiri, etiam ab inimicis utilitatem capere. Vulgatum est, neque solem, neque aquam, neque ignem magis utilem esse hominibus, quam amicos. Sed ingenij philosophici est, quemadmodum periti medici ex bestijs ac serpētibus noxijs utilia quamdam remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid quod uerrat in suū bonum.

Dicebat tum maxime colendos esse deos, quum homini res sunt secundæ, ut quum in eideret necessitas confidenter illos imploremus, utpote beneuolos iam & amicos. Recte Xenophon: sed uulgus hominum contra facit: in felicitate profunda est diuorum obliuio: quum urget calamitas, tum demum ad illos confugimus.

STRATO PHYSICVS

Quibusdam obijcentibus quod Menedemus plures haberet auditores quam ipse, Quid mirum, inquit, si plures reperiuntur qui lauare cupiunt, quam unguis? Unguntur quise parant certamini. Subindicauit Menedemi philosophiam esse dilutam, ac facile inueniri qui audiant de uirtute differetem, per paucos autem qui uirtutem exercent. Nam huc prouocabat Strato.

PHOCION DVX ATHENIENSIS

Hunc quum pro concione dicentem quidam petulantissime maledictus interpellaret, multis conuicijs in illum debacchans, omisit quod coeperat, locumque dedit maledico. Postea quum ille uix dicendi fecisset finem, Phocion reuersus in suggestum, placido uultu perinde qua si nihil esset dictum, coeptam orationem proseguutus est. De pedestribus, inquit, copijs aut distis, superest ut de uelutibus ac leuis armaturæ milite dicam.

Quum adhuc floreret Leosthenes, interrogatus ab oratoribus, quid ipse boni fecisset reipublicæ, Nihil aliud, inquit, nisi quod donec ego uobis fui dux, nulli dicta est oratio funebris, sed omnes uita defuncti in maiorum monumentis sepulti sunt.

Alij ita stabant cruentas uictorias, Phocion existimabat egregij ducis esse, sic administrare rem militarem, ut nulli, aut quam paucissimi ciues pereant. Mos autem erat Athenis

eos qui in acie cecidissent, apud populum laudare, ac cenotaphia erigere.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

SO APOPHTHEGMATVM

LIBER OCTAVVS

PRAEFATIO

VNE à philosophis ad sophistas, hoc est quod dici solet, et in... traleamus: quod genus hominum miror olim in delicijs fuisse, non uulgo tantum, sed summis etiam principibus, cum nec essent germani poete, nec ymothoi thetores, nec synceri philosophi, sed tam e horum omnium similes, tantum ad captandam auram populari, ac lingua modulatu delinendas, et ciosq; multitudinis aures compositi, si paucos tamen excipias. Vnde mirum quam horum dicta frigeant pra philosophicis aut etiam poeticis, ut interdum parasiti & meretrices dicere uideantur argutiora. Sed hic liber habet praeterea uariam dictorum satyram, in quibus fortasse reperies iuxta poetam epigrammaticum, quaedam bona, quaedam mediocria, sed mala plura. Verum ut molestus est conuuiator, qui praeter modum laudat ea quae apponit: ita ciuilitatis est parcus extenuare apparatus: eo quod & qui laudat, & qui desit immodice, diuersa quidem uia, sed tamen pari studio uenari gratiam uideatur. Sit igitur hoc lectoris iudicium. Nos simpliciter apponemus.

LEO BYZANTIVS SOPHISTA

1 Venit Athenas populo dissidijs tumultuanti concordiam suafurus, ubi prodisset in suggestum, corpore admodum pusillo, omnium risu obortus est. Ille fortuitam occasionem uertens in prooemium, Quid, inquit, o uiri Athenienses, si conspiceretis uxorem meam, quae tam pusilla est ut uix pertingat ad genua mea. Ad hanc uocem quum maior etiam populi risus sublatus esset, subiecit, At nos tam pusillos, si quando dissidemus, uix ciuitas Byzantium capere potest. Ita ferme Plutarchus in praecipitis politicis. Sed eandem fabulam multo aliter narrat Philostratus in Sophistis. Nempe quum prodisset ad populum dicitur de concordia, ipsa statim specie risum mouit populo, quod obesus esset, ac uentre praegrandi. At ille nihil turbatus risu multitudinis, Quid, inquit, ridetis uiri Athenienses? Vxor mihi est me multo obesior, & tamen concordis unus capit lectulus, discordes ne tota quidem domus. Quod refert Philostratus, & probabilis est & festiuus.

2 Quum Philippus adornaret bellum aduersus Byzantios, Leo adiit illum percontans hunc in modum, Quid, inquit, accidit tibi Philippe, ut bellum instituas? Ut, inquit, tua patria ciuitatum pulcherrima huc adducatur, ut intelligat se à me diligi, eoq; ad fores amulorum meorum uenio. Ad haec Leo, At qui redamari cupiunt, haudquaquam cum gladijs ueni resolent ad fores amulorum. Amantes enim non egent bellicis instrumentis, sed ciuilibus. Hoc dicto in diuersum flexo regis animo patriam suam liberauit. Ita Philostratus.

3 Passadi obijcienti lippitudine oculorum, Corporis, inquit, uitium exprobras, haud uidentis filium tuum Nemesim humeris bauiantem. Erat enim Passadi filius contractis humeris. Nemesim autem dixit redargutionem insolentiae, quam ueteres fingeant esse deam. Imprudenter in alterum torquet conuictum, si in promptu sit quod ipsi uicissim obijciatur.

ION SOPHISTA

4 Dicebat rem morosam esse aegrotationem. Nam aegrotis & uxor molesta est, & medicum incusant, & lectulum moleste ferunt. Ex amicis autem & qui accedit grauis est, & qui aegrotus discedit molestus. Sic anitius aegrotus & laetis & tristibus offenditur.

PROTAGORAS Abderita adu.

5 Dicebat, de dijs nihil certo sciri, sint, an non sint: ob id libri illius in foro exusti sunt, quod docerent impietatem. Ne quis arbitretur noui exempli rem esse, quod nunc exuruntur libri haereticorum.

6 Euathli discipuli dilemma quomodo apud iudices in ipsum retorserit, notius est quam ut sit hoc loco commemorandum.

THEODORVS Atheniensis, cognomento adu.

7 Obijcientibus qd doctrina ipsius multi redderent deteriores, respondit, id aliorum uitio accidere, qui doctrinam ipsius sinistra exciperent, quum ipse dextra porrigeret. Hoc hominum genere hisce temporibus plenus est mundus, quibus nihil tam circumspecte dici potest, quod non deprauent ad calumniam. Refert Plutarchus lib. De animi tranquillitate.

Fauorinus

FAVORINVS

In Fauorinum sophistam haec tria iactata sunt, ut miranda uixq; credenda. Quum Galus esset, scire Graece: quum eunuchus, accusatum fuisse de adulterio: postremo quod cum imperatore simultatem gerens, uiueret.

Huius aream statuam deiecerant Athenienses, ut hominis Caesari inimicissimi. Erant enim Athenienses uectigales Adriano Caesari. Id posteaquam ei nunciatum est, nihil commotus dixit, Vtilius erat Socrati ab Atheniensibus area priuari statua, qm bibere cicutam, Contempsit statuam iacturam, uita incolumi.

AESCHINES

Aeschines quum Rhodi exul recitaret orationem suam aduersus Demosthenem, Rhodij demirati sunt quod tali oratione fuisset damnatus ab Atheniensibus, At delineretis, inquit Aeschines, admirari, si audissetis quae ad haec respondit Demosthenes: mira ciuilitate & se exemit a crimine, & iudices excusauit, damnationis iniustae causam reijciens in uoluntatem eloquentiae Demosthenicae. Ita ferme Philostratus. Dein quum recitatum Demosthenis orationem omnes supra modum admirarentur, Quid, inquit, si ipsam bestiam audissetis sua uerba resonantem: sentiens in Demosthene magnam Demosthenis partem abesse, si quae scripsit ab alio recitarentur.

NICETES

Nicetes Smyrnaeus sophista telonae cuidam in iudicio uehementius incandescenti dicebat, Desine latrare in me: admodum false respondit, Si tu desinas mordere. Nam utrum que canum est.

ISAEVS SOPHISTA

Isaeus sophista Assyrius quum primam aetatem dicasset uoluptatibus, simul ut ad uirilem peruenit, uelut alius subito factus miram induit morum seueritatem. Itaque percontanti cuidam num illa, foeminam ostendens, uideretur formosa, πεπαιμμαι, inquit, εφθαλαμω, id est, desit laborare ab oculis. Ab altero quopiam interrogatus, quis piscis, aut quae auis esset ad uescendum suauissima: πεπαιμμαι, inquit, ταυτα σαρδαζων, id est, ista curare desit. Et adiecit, φωνηκα γαρ εδ ταυτα λου κηπος τρυγων, id est, sensi enim me a Tatali horis fructus colligere. Subindicans omnes eiusmodi uoluptates quibus iuuentus capitur, nihil aliud esse quam umbras ac somnia, qualia de Tantalio fabulantur poetae.

Lacedaemonijs periclitantibus, ac de ciuitate moribus cingenda consultantibus, Homericum carmen recitauit,

Id est, Scutum haesit scuto, galea galea, atq; uiro uir.

Et adiecit, Sic mihi statim Lacedaemonij, & muris cincti sumus.

Pythonis proditoris accusationem tribus dictis absoluit, Coarguam Pythonem, inquit, proditoris, oraculo a deo reddito, populo qui uinxit, Philippo qui dimisit. Graeci sunt lepidiora, ελεγεω πύθωνα προσεδουσα τα χηκενλι δεω, τα δ' ηκενλι δ' ημοι, τα δ' αναδ' ελεγεω λιπαω. Neq; enim deus pronunciaisset oraculo nisi talis esset: neq; populus uinxisset, nisi talis fuisset: neq; rex abijisset, nisi eum cuius gratia uenerat non reperisset, aut rex e castris illum non dimisisset.

SCOPELIANVS

Scopelianus eos qui conuictis agerent, existimantes sese hoc pacto declarare animi magnitudinem, aniculas appellare solet, non tantum ebrias, sed & rabidas.

Polemoni obijcienti quod inter dicendum pulsaret tympanum, Tympanizo, inquit, sed Asiatis clypeo: haud inficians se in agendis causis interdum uti uerbis ac figuris uehementioribus, at non inani strepitu, sed ad causae patrocinium accommodis.

DIONYSIVS SOPHISTA

Dionysius sophista familiaribus dicere consueuit, mel summo digito non caua manu gestandum esse. Sentiens uoluptates quam parcissime admittendas.

POLEMON SOPHISTA

Antoninus imperator absente Polemone occuparat domum illius, uelut omnium apud Smyrneos pulcherrimam. At Polemon noctu reuersus e peregrinatione, pro fortibus clamauit, se indigna pati, qui proprijs aedibus arceretur. Cognouit imperator ac cessit.

Tom. 4

E Post

Post ubi Romam uenit Polemon, imperator ciuilitate illi exprobrans quod acciderat, Date, inquit, Polemoni diuersorium, nec quisquam illum eiciat. Mox histrio quidam tragediarum, ex Olympijs Asiae, cui erat praefectus Polemon, appellauit Antoninum Caesarem aduersus Polemonem, quod protinus initio fabulae ab illo fuisset eiecitus e scena. Percontatus est Caesar quo tempore fuisset eiecitus: quumque is respondisset, circiter meridie: admodum urbane respondit, At me quidem eiecit circa mediu noctis, nec tamen appellauit iudicem.

Assuetudo 19 Quum laboraret morbo articulari, Pergami in templo obdormijt: huic apparuit Aesculapius, iubens ut a frigido potu abstineret. ad quem Polemon, O praecclare, inquit, quid autem si bouem curares? subindicans, iam diu assuetum duris, frustra uocari ad delicias.

Facies 20 Proconsul torquebat praedonem quendam, quumque dubitaret quod supplicij genus esset de illo sumpturus, superueniens forte fortuna Polemon, Iube, inquit, illum ediscere ueterum scripta. Ipse quidem Polemon multa edidicerat, sed in exercitatione nihil dicebat laboriosius ac molestius quam ediscere: eoque Fabius iubet hoc taedium protinus a pueris deuorari.

Cibus 21 Occurrens sophistae cuidam, intestina, manides pisces & alia quaedam uisita portanti obsonia, O uir egregie, inquit, non potest Darij & Xerxis animum recte actione exprimere, qui talibus utitur cibis.

Salsis 22 Timocrati philosopho apud Polemonem dicenti, Fauorinum esse loquacem. Et omnis, inquit, anus. Notans in Fauorino corporis habitum, quod esset eunuchus. Visus est exculare uicium, sed reuera conduplicauit.

Gestus 23 Histriionem tragediarum qui in Olympijs, o Jupiter, pronunciarat, offensa terra: o terra, manu in caelum proiecta: submouit a praemijs (Praesidebat enim ei certamini) dicens, hic manu commisit sollicitum.

24 Quum articuli morbo lapidescerent, medicos admonuit ut effoderent, inciderentque Polemonis lapidecinas. Dicebatque comedendum est, manus non habeo: ambulandum est, pedes non habeo: dolendum est, & manus habeo & pedes.

Industria 25 Curarat ut uiuus inferretur sepulchro, ac familiaribus quibus datum erat negocium occludendi monumentum. Obde, inquit, obde ne me sol cernat tacentem.

SECUNDVS SOPHISTA

Argute 26 Tale declamationis argumentum erat propositum, Qui seditionem mouerit moriari, qui sedauerit praemium ferat. Quidam & mouerat & sedauit, petit praemium. Hanc quaestionem paucis absoluit. Quod est prius: mouisse, quod posterius: sedasse. Itaque prius da poenas morae seditionis, ac deinde si potes, accipe praemium recte factorum.

GORGIAS SOPHISTA

Friuola quaestiones 27 Gorgiae sophistae palam exhibenti sese ad respondendum quod cuique libuisset proponere, Xenophon non ille Socraticus, sed alius quidam inuidens, adiit illum atque hanc proposuit quaestionem, Dic mihi Gorgia, quamobrem fabae uentrem inflent, quum ignem non inflent. Ad quem placide Gorgias, Illuc quidem tibi dispiciendum relinquo: caeterum illud iam olim cognitum habeo, terram aduersus istiusmodi homines producere ferulas.

Forsis fallacia bona 28 Dicebat tragediam esse deceptionem, qua qui alterum decepisset, iustior esset eo qui non decepisset: & qui deceptus esset, sapientior foret eo qui non esset deceptus. Fallit enim tragedia tractans argumenta conficta, sed adeo scite, ut uera credantur. Iustior autem ille uidetur qui fallendo prodest: & sapientior est qui per fictas fabulas discit, quid sit turpes, quid sit honestum. Refert Plutarchus de poetis audiendis.

HERODES SOPHISTA

Nobilitas in talis 29 Herodes in accusatorem, qui de causa pauca, de generis sui claritate multa iactarat, Tu, inquit, nobilitatem habes in talis. Romani siquidem nobilitatis signum gerabant in calceis. Id erat eburnum additamentum lunae speciei. Ita Plinius notat quosdam qui nihil haberent nobilitatis praeter imagines. Rursus quum aduersarius gloriaretur quod in unam quandam Italiae ciuitatem multa beneficia contulisset, Idem ego, inquit, de me praedicare possem, si in uniuersa terra causam dicerem. Significans se de innumeris ciuitatibus

tatibus fuisse praecclare meritum.

Vxor is Regillae mortem luxit impotentius, adeo ut picturas & ornamenta domus coloribus atraret, uelis pullis tegetet, ac lapide Lesbio obscuraret omnia. Nam is funestus *Luctus inimo* ac niger est. Quodam igitur die quum Lucius, qui frustra conatus fuerat Herodi persuadere ut lugeret moderatius, pueros uideret in fonte aedibus uicino lauantes raphanides, rogabat cui pararetur ea coena, qui responderunt, Herodi. Tum Lucius, Iniuria facit Regillae, qui albis radiculis uescatur in atra domo. Id ubi renunciatum est Herodi, amouit ab aedibus funestam speciem, ne apud probos uiros traduceretur.

Idem Lucius quum Romam uenisset obuiam factus Imperatori Marco, percontatus est illum quod ireret, & cuius rei gratia: cui Imperator, Honestum est & seni discere, eo ad se Libere xum philosophum ut discam: quae nondum scio, Hic Lucius sublatis in caelum manibus, O Iupiter, inquit, iam senex tabellam gestans puerorum more comeat in ludum, quum noster rex Alexander triginta duos annos natus uita defunctus sit. Hic citius probata Caesaris & studium & moderationem, quam Lucij libertatem.

Dolorem ex prioris filiae Panathenaidis obitu conceptum utcumque lenierant Athenienses, intra urbem eam sepelientes, & obitus diem ceu funestum ex anno sustollentes. Caeterum quum Elpinicem altera filiam exanimem indecore lugeret, proiecitus humi ac uociferans, quas inferias tibi faciam filia, quid tecum sepeliam? superueniens Sextus philosophus, Maximum, inquit, munus dederis filiae, si moderate lugeas.

Viginti pueris ob uirtutem compluribus in locis statuas posuerat. Hac de re quum accusaretur a Quintilij Graeciae praefectis, quod superuacaneis impedijs indulgeret, Quid inquit, uobis incommodum est, si ego ludo de saxis meis

Videns Quintilios Troianos quidem esse, caeterum a Caesare plurimi fieri, dixit: Ego etiam Iouem Homericum odi, quod d Troians fuit amicus. Nimum libere profitens, sibi libere molestum esse, quod imperator tantum honoris haberet Quintilij.

Proteo Cynico sine fine ipsum conuicij incessente, Consenuimus, inquit, ambo, tu quidem male loquens, ego male audiens. Sensit immedicabile malum esse cui ille tam diu assueuerat, & se moderatius ferre quod iam nouum non esset.

Atheniensibus sic admirantibus hominis eloquentiam, ut dicerent illum esse de numero decem oratorum, nihil elatus est hac laude quae uidebatur maxima, tantum respondit, Certe Andocide sum melior. Is, ut opinor, fuit sophista quispiam notae uulgaris.

ANTIOCHVS SOPHISTA

Antiochus Sophista quum male uulgo audiret, ueluti formidolosus, quod nec prodiret in concione, nec Reip. munia capefferet, Non uos, inquit, metui, sed me ipsum: agnoscens iracundiam suam uehementiorem quam ut cohiberi posset. Sensit idem Plato, qui sunt iracundioris ingenij, ad disciplinas quidem esse idoneos, ad gerendam Rempub. non item.

ALEXANDER SOPHISTA

Alexander sophista legatione fungens pro Seleucia apud Antoninum primum, uidens illum minus attentum, clariore uoce dixit, Ausculta me Caesar. Caesar autem acerbitate confidentiaque uocis exasperatus, Ausculto, inquit, intelligoque te. Tu enim es ille qui colis comam, qui colis comam, qui dentes candidas, qui polles ungues, qui semper oles unguentum.

HERMOGENES

Antiochus hoc dicto taxauit Hermogenem, ut diceret illum inter pueros esse senem, inter senes puerum: siue ob ualitudinem ante tempus imbecillum, siue ob dictionis genus neglectius. Alij per iocum dicebant, illius uerba plane, iuxta Homerum, esse *ἡρεσώτα*, postius quod ea ueluti pennas abijceret.

PHILAGER

Rogatus quamobrem non delectaretur educandis pueris, Quonia, inquit, nec me ipso delector. Agnoscebat naturam suam uitium. Erat enim iracundus & modolus, eoque nec apud positus ad teneram aetatem instituendam: quum hodie stulti parentes nullis libentius committant liberos suos, quam huiusmodi truculentis & asperis.

ADRIANVS SOPHISTA

Adrianus sophista in conuiuio sophistarum, ad quos adhibitus erat tanquam egregij cuiuspiam arcani confors futurus, quum sermo fuisset ortus de characteribus dictionis,

& in quo quisq; præcelleret, & quid in quoq; potissimū imitandum esset, At ego, inquit, describam characteres, haudquaquam recensens inciliunculas, intellectulos, membra, aut rhythmos, sed meipsum mihi imitandum proponens, omniumq; inuenta ex tempore proferens fluxu quodam orationis, ac lingua permittam hæc omnia. Quid de hoc Adria ni dictio iudicandum existimant, uiderint Critici, illud scio, Horatium non temere exclama sse, O imitatores seruum pecus. Et hodie uidemus quosdam qui se totos addixerunt exprimendo Ciceroni, frigidos & elumbes euadere. Quod si quos delectat illud oratio nis genus leue & γλαφυρόν, equidem nec obsto cuiquam, nec inuideo. At ipse malim Epi cleti rudem & indolatam phrasim, sed naturalem, quam Isocratis omni florulorum gene re picturatum. Huius Adriani dictionem Herodes sophista solet appellare κολοσσι μέρη

Collofifra) κολοσσι μέρη, id est, colossi magna fragmenta: simul in iuvene notans orationem nondum gmenta satis compositam, simul laudans & uocis & animi magnitudinem.

42 Quisdam e familiaribus miserat illi pisces in disco argenteo, picturato auro: at ille dele- Facete ctatus uasculo non remisit, tantum ei qui miserat respondit, Benefacis, quod etiam pisces: quasi discus esset dono missus, pisces tantum nouitatis gratia additi. Quidam autem di- cunt ioco factum, ut castigaret discipuli uitium, qui sordidior esse dicebatur. Nam eo ad- monito discum reddidit. Quñ essem apud Coloniã Agrippinã, senatus honoris gra- tia misit uinum in cantharis testaceis, nec eos repeti mos est. Id admiratus, rogauì causam. Respondum est, olim uinum solere mitti cantharis argenteis: hoc honoris quum esset ha- bitum cu:dam ex eorum numero, qui magnam nobilitatis partem existimant rapto uiue- re, post tricite mane profectus est cum argenteis cantharis. Re comperta misit ad illum sena- tus qui cantharos reposceret. At ille, Vitro, inquit, dono dedistis, & ego gratias egi. Hoc casu admoniti mutarunt consuetudinem.

PAVSANIAS CAPPADOX

43 Quoniam more suæ gentis crassa lingua sonabat, confundens consonantes, breues Salse producens, producias corripiens, uulgo dictus est coquus, qui preciosa obsonia male condiret.

PROCLUS

44 Proclus Naucratis filium habebat intemperantem, gallis gallinacis, coturnicibus, Argute catellis, & equis alendis indulgentem, quem pater adeo non increpabat, ut unã cum illo potius iuuenaretur. Quo nomine quum ab amicis obiurgaretur, Citius, inquit, desinet, cum senibus colludens, quam cum æqualibus.

ANTIPATER

45 Antipater Hierapolites quum ducturus esset Seueri Cæsaris filiam, forma parum se- Lepide lici, & familiarium quispiam interrogaret quando laturus esset πρὸ ἀνακτα ληπήσια; sic ap- pellabantur munera, quæ sponsæ amici deferebant sponso tertio die, quo sponsa debebat exhiberi spectanda: Hermocrates lepidissime respondit, ἐγκαλυπησια μὲρ οὐκ τιμωρω λα- βών, id est, Encalypteria potius, quum talem ducat, ἀνακαλυπησια est retego, ἐγκαλυπη- tego. Quod deforme est, tegi magis oportet quam retegì.

HERACLIDES SOPHISTA

46 Scripserat libellum cui titulum indiderat πόνος ἐγκώμιον, id est, laboris laudatio. Eum Industria quum Ptolemæus sophista forte obuius uideret habentem præ manibus, rogabat quid moliretur. Quum ille respondisset, πόνος ἐγκώμιον, Ptolemæus accepto codice, deleuit π, & adiecit, Tempus est ut legas uitulum encomij, reperitq; scriptum, πόνος ἐγκώμιον. Ptole- mæus huc allusit, quod si labor mereretur laudem, eadem opera laudandus esset alinus a- nimal labori natum.

HIPPODROMVS SOPHISTA

47 Hippodromus sophista Clementi tragicædiarum actori longe præstantissimo, quum Iudiciū in/ apud Amphictyones optime re gesta negata esset uictoria, quod Byzantius esset, atque corruptum id temporis Byzantiū à Romanis obsideretur, profiliens clamauit, Valeant applauden- tes, ac perperam de re iudicantes, ego, inquit, Clementi uictoriam decerno. Quum alter histrio appellasset Cæsarem, obtinuit Hippodromi suffragium.

48 Quodam tempore quum illi uehementer à Græcis applauderetur, multaq; magnifica Modeste acclamarentur, in quibus illum æquabãt Polemoni, Homericò uersu respondit, πρὸ μὲ ἀντι- γράφω

ἀντιγράφω, id est, Quid me immortalibus æquas? Simul & candidi hominis laudem auferens, qui Polemonem tam præclaro testimonio ornari: & modestia, qui laudem in- uidiosam repulit.

Quodam tragœdiam appellante sophistarum matrem, correxit dictum, Ego, inquit, 49 dico Homerum esse patrem. Siue quod nimia sit tragicorum grandiloquentia, siue quod Homerus fons tragicædiarum sit Homerus. Pulchrius autem est ex ipso haurire fonte.

Homerum appellare solet uocem sophistarum, Archilochum spiritum: quod ille sup- 50 peditet uerba splendida, hic acrimoniam & uehementiam.

QVIRINVS SOPHISTA

Quum ab Asianis reprehenderetur, quod in accusando mitior ac lenior esset quam ipsi 51 docerent, Multo, inquit, satius est ut uos meã accipiatis lenitatem, quam ego ueltram cru- delitatem. Tumbant Asiani rhetores, & immodicis delectabantur.

Admonitio rectora

Amicis ipsum de morte filij consolantibus, Quando, inquit, potius apparebo uir- 52 quam nunc? Sentiens dolorem quidem esse acerbum, sed hoc fortitudinis laudem fore splendidiorem.

PHILISCVS

Philiscus illaudatus rhetor, quum causam ageret pulchre uestitus, sed tumultu irruēs 53 in tribunalia, uoce semimuliebri, lingua supina, quouis potius spectans quam ad ea quæ agebantur: auerfatus dicentem Imperator, studuit illi os occludere, totaq; actione aquam interceptabat, breues subinde percontatiunculas obijciens. Ad quas quū parum apposi- te responderet Philiscus, Virum, inquit Imperator, arguit cæsaries, rhetorem uox. Græ- ca plusculum habent leporis, ἄνθρωπος ἀνδρῶν δέκνουσιν ἢ λέων, ἄνθρωπος δὲ φέρει φωνή: notās illum, quod attonsa cæsaries declararet uirum, sed oratio non declararet esse rhetorē, sed fœmi- nam potius.

Pronunciatio

CASSIVS SEVERVS

In aduocacione quadam, quum M. Pomponius Marcellus latinè sermonis molestissimi- 1 mus exactor, solœcisimū ab aduersario factum arguere perseueraret, interpellatis iudici- bus dilationem petijt, ut litigator suus alium grammaticum adhiberet, quod diceret sibi cum aduersario non de iure, sed de solœcisimo controuerfiam futuram.

Molestè loqui

M. POMPONIVS MARCELLVS

Quum ex oratione Tiberij Cæsaris quiddam reprehendisset, contra affirmante Atteio 2 Capitone, id esse Latinum, & si non esset, futurum certe, iam inde, inquit, mentitur Capi- to. Tu enim Cæsar ciuitatem dare potes hominibus, uerbis non potes. Aeditio Aldi na coriupte legit, uerba nō potes. Hominibus datur ciuitas, qui recipiuntur in ius ciuim: uerbis datur ciuitas, quæ recipiuntur in consuetudinem sermonis Romani: quemadmo- dum multa uoces non Græcæ tantum, sed & Britanicae, & Gallicæ, & Persicæ ciuitate Romana donatae sunt. Id publicus usus potest, Cæsar non potest.

Libere

REMNIVS PALEMÓN

Is flagrabat libidinibus usq; ad infamiam oris, unde quidam in turba osculum ingeren- 3 tem quum refugiens deuitare non posset, dicto non infaceto repulit, Vis tu, inquit, magi salse stes, quoties festinantem aliquem uides obligurire.

Salse

EPICVRVS ATHENIENSIS

Improbat institutum Pythagoræ, quum doceret amicorum communia esse omnia 4 iubebat ut discipuli quod quisq; habebat, deponerent in commune, dicēs, id esse diffiden- tium uerius q̄ amicorū. Etenim si quis uere sit amicus, nihilominus habeo, pro meis quæ ille possidet, quam si deposuisset. Porro qui diffidit, aut non est ipse uerus amicus, aut de alterius animo dubitat.

Amicorum communia

CRESIBIVS

Arcesilaus quum inuideret Cresibium agrotantem, sensissetq; hominem egere, clam 5 xrumenam pecunijs plenam subiecit: certicali, quam ut reperit Cresibius, ait, ἀπλασμάς esse παλιού, Arcesilai hic ludus.

Benignitas

EVRIPIDES

Celebratur illud Euripidis dictum, Vnicum consiliū rectū magnam militū manū 6 uincere. Quo prudenter admonuit, non petinde refertē quam humerosum educas exer-

citum, sed quam cordati sint exercitus duces. In bello siquidem longe plus habet momenti prudentia solertiaque, quam vires consilij expertes.

7 Idem cuiquam opprobianti graueolentiam oris, Multa nimirum, inquit, in illo occulta computruerunt. Significans se posse continere arcana. Solent autem res in occulto congestae computrescere.

DIONYSIODORVS TIBICEN

8 Gloriarī solet, quod nemo pulsus suos audisset, neque in triremi, neque ad fontem quem admodum Ismenia. Sentiens se nunquam captasse plausus sordidorum & imperitorum, sed fat habuisse probari paucis eruditis. Ita Laertius in Cratete.

STRATIAS

9 Colax Bianti stupido sic adulatus est, Plus bibisti quam rex Alexander. Quod in Alexandro turpissimum erat, illi laudi tribuit. Neque enim statim laude dignum est, quod fit a principibus.

ALEXANDER MAGNVS

10 Quum inuitaretur ut Darij filias quas habebat captiuas inuideret, praedicabatur enim puellae admirabili esse forma, noluit ire, dicens, Sibi non committendum, ut quum uiros uicisset, a mulieribus uinceretur.

DVELLIVS

11 Duellius qui primus Romae nauali pugna triumphum obtinuit, iam senex tremuloque corpore, iniurgio quodam audiuit exprobrari sibi graueolentiam oris: rediit domum tristis, & exposulauit cum Bilia uxore, quam uirginem duxerat: quorū huius uirij nunquam admonisset, quo licuisset mederi. Admonuisset, inquit illa, nisi putassem omnibus uirij ad eundem modum olere animam. Et hoc apophthegma superius alteri tributum retulimus. Si Bilia uere sensit quod dixit, argumentum est insignis pudicitiae: si finxit, magna est ciuilitas erga maritum, magna item tolerantia, quae tam diu pertulerit hoc incommodum absque fastidio.

QUIDAM

12 Quidam iratus agasont uolebat eum percutere: quumque is clamaret, Atheniensis sum: ad alinum uersus, At tu, inquit, Atheniensis non es: eique multas plagas infixit. Memorat Plutarchus in libello De cohibenda iracundia.

PROMETHEVS

13 Quum ignem e caelis in terras deportasset, eumque primum uisum. Satyrus complexi uellet & exoculari: Heus, inquit, ne caues hirce, profectio dolebit tibi mentum. Admonens etiam quae natura pulcherrima sunt maximeque necessaria, tamen fieri perniciosiora, nisi recte utaris.

BOS

14 Bos sub onere deficiens rogauit tamen conferuam, ut se oneris parte recepta subleuaret: cui recusanti, Imo, inquit, & me ipsum & haec omnia portabis. Idque factum est in tuo boue. Ita Plutarchus in libro De tuenda bona ualetudine.

PORTIA MINOR

15 Quum laudaretur apud eam mulier quaedam ut bene morata, quae tamen iterat matrimonium, Felix, inquit, ac pudica matrona non nubit nisi semel. Non passa est illam inter bene moratas numerari, quae citra necessitatem ascisceret alterum uirum. Nam multas huc cogit egestas. Porro coitus gratia nubere, non est uere pudicarum. Eoque dixit, Felix, excusans necessitatem.

ANNIA

16 Propinquis admonentibus ut alteri nuberet: esse enim illi & aetatem integram, & faciem bonam, quorum alterum spem faceret prolis, alterum promitteret amorem mutuum. Nequaquam, inquit, hoc faciam. Si enim bonum uirum nacta fuero, nolo timere ne perdam: si malum, quid necesse est, post optimum perpeti pessimum.

MARTIA CATONIS FILIA MINOR

17 Rogata quorū a morte mariti nollet iterum nubere, Quoniam, inquit, non inuenio uirum qui me magis uelit, quam mea. Non probauit coniugium, quod non concilia-

ret

ret amor mutuus. Quae ducitur dotis causa, conductum habet concubinum uersus quam coniugem.

Eadem quum diutius lugeret maritum, rogata quem esset habitura diem luctus ultimum, respondit, Quem & uita. Sic illa Ethnica, magno sane cum dedecore plurimarum Christianarum, quae uiro nondum elato iam nupserunt.

VALERIA

Valeria Messalarum foror, rogata quorū amisso Seruio uiro, nulli uellet nubere, Quorū niam, inquit, mihi semper uiuit maritus Seruius.

PYTHIAS

Pythias Aristotelis filia rogata quis esset color pulcherrimus, Is inquit, quem in ingenis gignit pudor. Agnoscas uel ex hoc dicto philosophi filiam. Solent autem foeminae alijs coloribus aliae delectari.

Philosophus quidam priscus, sed ἀβύρτυος, huiusmodi sermone Arsinoes reginae lucum compescuit. Quum Iupiter, inquit, inter daemones rerum faceret partitionem, Lucus non aderat, sed distributione iam peracta uenit. Huic igitur quum Iupiter aliquid honoris tribuere uellet, nec esset quod daret, quippe iam consumptis omnibus, tandem assignauit illi honorem qui mortuis impenditur, ueluti lachrymas & mcerores. Quem admodum igitur, inquit, caeteri daemones bene uolunt ijs a quibus coluntur, itidem & Lucus. Quod si fuerit abs te contemptus, o mulier, haudquaquam uenturus est ad te: contra si diligenter abs te colatur honoribus illi designatis a Ioue, mceroribus ac lamentis, diliget te, semperque tibi suppeditabit aliquid earum rerum quibus abs te perpetuo possit honorari. Refert Plutarchus in consolatione ad Apollonium.

DEMOSTHENES MYTILENAEVS

Pulsauit fores hominis musicae ac citharae dedit: quumque is audito pulsu iussisset illum introire, Factam, inquit, si prius alligaris citharam. Subnotans illum nihil aliud quam cithara canere. Refert Plutarchus Symposiacon libro secundo.

ATTILIVS

Dixit fatuus esse ociosum esse quam nihil agere. Refert Plinius Junior ad Minutium Fundanum. Satius est enim, inquit, ut Attilius noster eruditissime simul & facetissime dixit, ociosum esse quam nihil agere. Quamquam hoc dictum ascribitur Catoni seniori. Ociosus est, qui uacat ab externis actionibus: nihil agit, qui negocijs infrugiferis, nihil ad beate uiuendum conferentibus occupatur. Quem admodum qui molliuntur, nec satis succedit quod agunt, satagere dicuntur: ita nihil agunt, qui frustraneis actionibus tumultuantur. Plinius enim putat, eos qui militarijs negocijs distrahuntur nihil agere: contra qui se philosophiae dedunt, ociosos esse.

Dicere solet, sic adolescentes in foro auspicari a causis centum uitalibus, ut pueri solent in scholis ab Homero: quod utrunque sit maximum, quum oporteat paulatim per gradus ad id quod summum est peruenire. Meminit Plinius ad Maximum.

PLINIUS MAIOR

Dicebat, nullum esse librum tam malum qui non aliqua parte prodesset. Verum dixit de his qui norunt ex quibuscunque libris si quid inest frugiferum excerptum. Sed sunt qui in libro quantumuis bono nihil uenantur, nisi quod reprehendant.

Idem quum recitatorem quiddam perperam pronunciantem amicorum quispiam uocasset, & ut repeteret coegisset, Quid, inquit, an intellexeras: quum ille annuisset, quorū ergo, inquit, reuocabas: Decem amplius uersus ista tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis.

Idem nepotem suum ambulanti uidentem, oburgauit. Poteras, inquit, has horas non perdere. Nam qui lectica uehebantur, aut recitantem audiebant, aut si libuisset aliquid etiam enotabant, aut dicebant aliquid, quorum nihil licet ambulanti.

PASSIENVS PAVLVS

Passienus Paulus eques Romanus, sed dubiae sanitate, quum recitans elegias suas sic auspicaretur, Prisce iubes: Priscus Iabolenus qui tum aderat, Ego uero, inquit, non iubeo, Protinus ingens omnium risus coortus est. Fingunt enim poetae suo arbitrio quicquid libet. At Priscus non tulit poeticam fictionem.

THRASEA

29. Referente Plinio Iuniore, dicere solet, Qui uicia odit, homines odit. Sentiens nullum esse hominem, qui non multis uicijs sit obnoxius, licet alijs alij laborent. Ac sapenumero accidit, ut qui alios insectantur, ipsi grauioribus madeant uitijs.

VIRGINIVS

30. Cluius historiographus sic affatus est Virginium, cuius res gestas attigerat. Scis Virginii quæ fides historiæ debeat. Proinde si quid in historijs meis aliter legis ac uelles, nolo ignoscas. Ad hæc Virginius, Tu ô Cluius, tunc ignoras ideo me fecisse quod feci, ut esset liberum uobis scribere quæ libuisset. Vox excelsi animi testis, & recte factorum conscientia contenti.

FRONTINVS

31. Vetuit sibi extrui monumentum his uerbis, Impensa monumentis superuacanea est, memoria nostri durabit si uita meruimus. Excelsi animi est, quum præclara gesseris, gloria contemnere.

ARCHITAS

32. Architas quum in agro comperisset quosdam e famulis admisisse quiddam, sentiens se commotorem in illos, nihil quidem tum fecit, tatum abiens dixit, Fortunati, inquit, estis quod irascor uobis.

AVFIDIVS MODESTVS

33. Quintum in morbo sibi dicentem manus esse frigidas, hoc scommate taxauit. Atqui calidas, inquit, e prouincia extulisti, notans eum quod proconsul administrans prouinciam multa furatus esset. Meminit Plutarchus in Symposiaco libro 2.

QUIDAM

34. Quidam Imperator e incusauit, quod illius insidijs, & ocio & somno fuisset priuatus, uidelicet quod illius benignitate e paupere factus esset diues. Refertur eodem loco.

QUIDAM

35. Quidam Antigonii amicus quum ab eo petisset talentum, nec accepisset, postulauit ab eo deduciores ac corporis custodes. Rogatus quam obrem, Ne, inquit, insidijs impetar affingens se talentum humeris ferre.

ARISTARCHVS THEODECTAE PATER

36. Dicere solitus est, Olim uixerant septem sapientes, nunc haud facile totidem inuenias idiotas. Notans sophistarum turbam, qui se pro sapientibus iactabant, ut uix superesset qui profiteretur indoctum.

SELEVCVS REX

37. Subinde dicere solet, si multi scirent, quantum sit negotij, tantum modo tot epistolas scribere ac legere, nec humi proiectum diadema tollerent. Huius molestiæ nequaquam esset rudis Erasmus, etiam si rex non sit.

CANVS TIBICEN

38. Dicebat homines ignorare, quanto plus ipse caneris uoluptatis caperet, quæ alijs; alioqui auditores non darent mercedem, sed acciperent. Virtus iucunda est eam exercentibus; unde mirum est quosdam ad id mercede uelle conducii ut bene uiuant, quum ipsa uirtus abunde magnum sui sit præmium.

LAMPIS NEGOCIATOR

39. Interrogatus quomodo sibi parasset diuitias, Magnas, inquit, haud difficulter, exiguas uero cū labore ac tarde. Sentiens initio paulatim magnæ uigilantia corralam pecuniam. Cæterum parata iam ingenti sorte, facile est amplis lucris ditescere. Primum autoritas ac fama tarde paulatimque nec sine negotio paratur. At qui iam innotuit, facile magnam assequitur laudem. Meminit Plutar. in libello, An seni sit capessanda res publica.

ISMENIAS

40. Ismenias tibicen canebat in sacrificio, quumque non litaretur, is qui conductus fuerat arreptis tibijs canebat ridicule, & hoc canente litatum est. Incusantibus autem ijs qui aderant, Diuinitus, inquit, contingit uenuste canere. Hic Ismenias ridens, At me, inquit, canente diuoluprate capti morabantur, te uero festinante illos abigere, arripuerunt hostiam. Refert Plutarchus Symposiaco libro secundo. Conductus ille sibi laudem arrogabat

arrogabat, quod ipso canente litatum sit, quasi dii magis delectati sint ipsius cantu quæ Ismenias. Id lepidissime retorsit Ismenias: ideo non fuisse litatum, quod dii gaudentes erudita musica, diutius amarent adesse sacrificio. At quum ille tam ridicule caneret, quasi stude- ret deos abigere, ne uacui recederent, arripuerunt uictimam.

PAVSON PICTOR

Pauson pictor receperat a quodam equum pingendum specie uoluantis sese, & pinxit currentem. Indignante eo qui conduxerat, Pauson ridens, inquit, tabulam: eo facto iam non currere, sed uoluntari uidebatur. Ita quædam errata quæ uidentur maxima, minimo negotio corriguntur, si quis commode interpretetur. Refert Plutarchus in libello, Quæ Pythia uates desisset carmine reddere oracula.

Serbidius Scauola uir tum iuris prudentia tum M. Antonini Imperatoris amicitia celebris, dicere solitus est, ius ciuile uigilantibus scriptum esse, non dormitantibus. Sentiens iuris prudentiam non sine summo studio percipi; quemadmodum Aristoteles sic edidit libros Naturalium ut non essent editi, nisi uia uox doctoris accederet. Refertur libro pandect. 42. Tit. quæ in fraud. cred. lege. pupillus. Verum ut Scauola merito requirit studium ac uigilantiam a iuris prudentiæ candidatis, ita nemo non improbat sententiam Iodoci, qui Mechliniensis senatui præfedit. Nusquam enim non magna contentione tuebatur, neminem posse uel unius legis intelligentiam consequi, qui quicquam sciret in bonis literis. Et quum in conuiuio quodam mecum disputans incaluisse, addebat uix esse treis in orbe qui leges Cæsareas intelligerent. Aderant huic conuiuio Ioannes Syluagius Caroli tum regis Cancellarius, Georgius ab Haloino, Blasius iureconsultus, & alij nonnulli. Fatebatur tamen Bartolum leges ad plenum intellexisse, quum constet illum tot locis hallucinatum esse.

PAPINIANSVS

Balsianus Antoninus Imperator magna laborabat inuidia, quod fratrem occidendum curasset. Eo quæ Aemylio Papiniano prætorij præfecto, ob eximiam iuris prudentiam summa apud Romanos autoritatis negotium dederat, ut hoc facinus apud senatum defenderet. At is respondit, multo facilius parricidium perpetrari quam defendi. Ob hanc liberam uocem Balsianus occidit uirum immortalitate dignum. Fui olim cum quodam Iureconsulto in aulicis negocijs diu multumque uersato, qui dicebat sibi nihil esse grauius quæ quod interdum palam iniqua animo reclamante cogereur exequi: nec id satis, cogereur exco- gitare fucos, quibus quod erat iniquum uideretur æquum. Sed hæc ipsi principes interdum non intelligunt, aliquoties ne sciunt quidem.

Prætorijs uiris ab Imperatore Adriano petentibus, ut sibi de iure respondere liceret, rescripsit, hoc munus non peti solere, sed præstari. Quare accingerentur siqui sibi fiderent, & populo sui specimen darent. Nam Augustus quo maior esset iuris peritorum autoritas, standam non constituerat, uti qui respondere uellent, id ex autoritate Cæsaris facerent, quum antea liberum fuisset respondendi munus subire quicumque sui fiduciam haberent. Sic & hodie creantur doctores medicinæ, iuris, artium, Theologiæ, quum hoc nomen promeruisse sit pulchrius quam obrinuisse.

Saluus Iulianus tum eximia iuris cognitione tum multorum principum amicitia clarus, solitus est dicere: & si alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere uellem. Refertur, pandect. libro 40. Tit. de fidei commissis. L. apud Iulianum. Hæc sententia optimo iure placuit laudatissimis uiris. Sed hodie passim audimus has uoces: iam adultus sum, serum est discere. Imò hoc turpius est nescire quæ cognitu digna sunt, quod ad- ultus es.

Quum post cladem acceptam ad Persas quidam ab Arcadia transfugissent, auxilia pollicentes, producti sunt in conspectum Xerxis. Ibi Persis percontantibus quid agerent Græci, responderunt eos celebrare Olympia, ac gymnetica equestris certamina spectare. Rursus percontantibus quod esset certaminis præmium, responderunt coronam oleaginam. Hic Tritantechines Artabani filius, uersus ad exercitus præfectum, pape, inquit, Mardonii, in cuiusmodi uiros nos incitasti ad pugnandum, qui non pecuniarum gratia certamina agitant, sed uirtutis ac laudis. Ea uox tum uisa est timida, ut sapenumero prudentia habetur pro ignauiâ. Refert Herodotus in Vrania.

Quum

- 47 **Præpostera** Quum Xerxi nunciatum esset, quàm fortiter, quamq; etiam feliciter Artemisia rem gessisset in pugna nauali, dixisse fertur: sibi foeminas fuisse uiros, contra uiros fuisse foeminas, quòd parum dextre se gessissent. Refert Herodotus lib. 8.
- 48 **Nugæ subtilitas** Aristo Chius dicere solet, dialecticorum argutias similes esse telis aranearū, quod plurimum haberent artificij, minimum utilitatis. Nam is cum cæteris Cynicis putabat logicen ac physicen à philosophia submouendam, solam ethicen diligenter exercendam. Huius sententiæ princeps fuit Socrates.
- 49 **Dialectica** Idem *Λυσιχότοπος* etiam, dialecticorum subtilitates dicebat similes luto uiarum, ad nihil utili, nisi quod ingredientem impellit ad lapsum. An illi recte damnarint uniuersam dialecticam alij uiderint. Illud experimentis compertum habeo, nullos magis aberrare à uero, quàm qui superstitiose in hoc studiorum genere sunt uersati.
- 50 **Salse** Diogenes conuicijs laesissus à quodam de crimine proditiōis infami, Gaudeo, inquit, me tibi factum inimicum, quando tu non hostes, sed amicos lædere soles.
- 51 **Salse** Idem à caluo quodam maledictis aspersus, Ego quidem, inquit, tibi nullam facio iniuriam, quin potius laudo capillos tuos, qui malam caluariam effugerint: subnotans illum non iudicio sed cerebri uicio maledicum esse.
- 52 **Facete** Lacon quidam gymnasiarchum signa *ἑκαστῶν* exhibentem facetissimo ioco inculcauit, dicens, quod per eum nec lachrymas quidem illic effundere daretur. Fumus enim exiit lachrymas oculis. Acapna ligna inde dicta sunt quòd fumo careant.
- 53 **Facete** Alius quendam quotidie conuiuantem, plagiarium actyrannū appellauit, per quem tot annis nunquam uidisset mensam suam. Ioci lepos est in fictione, Plagiarium appellauit, quod liberalitate sua homines sibi redderet obnoxios: tyrannum, quod per illum non liceret cuiquam domi suæ uiuere.
- 54 **Nulli sciendū** Quidam ambientes amicitiaæ scædus inire cum Lacone, uolebant se quo cunque uellet uinculo adstringere, quo certius esset, amicitia fore synceram. Quibus ille, Vna est, inquit, de amicitia certitudo, si etiam uolentes lædere non possent. Nam reliquæ omnes profus infirmæ sunt. Conuenit cum illo Chilonis, sic habendum amicū, ut cogites illum posse fieri inimicum.
- 55 **Grauiter** Socrati tribuitur & illud, nec à mortuo petendum colloquiū, nec ab auaro beneficiū. Nam mortui aut non respondent, aut lædunt: ita auarus aut nō dat quod rogatur, aut infeliciter cedit accipienti, quod datur animo inimico.
- 56 **Indocius** Idem cōspiciens prædiuitem quendam, sed indoctum. Ecce, inquit, aureū mancipium. Indocius seruus est & cupiditatum, & eorum quæ possidet.
- 75 **Profusio** Conspiciens quendam quibuslibet citra quæ delectum elargientem, Male, inquit, peras, qui ex gratijs quum sint uirgines facias scorta.
- 58 **Vita inanis** Aiebat sibi uideri, quod dii semper riderent spectantes inanes hominū curas, quorum quum omnia sint exigui temporis ac momentī, tamen non pari cura tractantur. Sic enim tumultuantur homines, quasi & magna sint & perpetua, quæ hic geruntur.
- 59 **Librorum multitudo** Interrogatus quare non scriberet libros, quoniam, inquit, chartæ ijs qui scripturi sunt pluris essent emendæ. Socrates nihil scripsit in uita, iudicans librorū copiam officere suæ diosis sapientiæ.

TRAIANVS

- 1 **Fiscus Lien** Traianus Imperator initio procuratores habebat rapaces, qui prouinciales calumnijs expilabant. Quorum unus fertur, unum quenq; diuitum sic conuenire solitus. Quid habes? Vnde habes? Hæc ubi didicerat, addebat tertium, pone quod habes, Sed admonitus à Pompeia Plotina uxore, cohibuit eiusmodi uexationes prouinciarum, addens uocem optimo iure laudatam. Fiscum esse lienem, quod eo crescente reliqui artus contabescant. Sensit optimus princeps, iniquū esse, sic explere fiscum unius, ut nihil habeat subditi, præfertim quum boni principis sit, quicquid habet populus.
- 2 **Salse** Diogenes Cynicus interrogatus de quodam adolescente qualis uideretur, Arcadem esse respondit. Siue significans illum esse stupido ingenio, siue, ut cruditi quidam malunt, mollem & pathicum, quod Arcades ferantur glandibus uicitare: teste epigrammate, *πολλοὶ γὰρ ἀρκεσθε βαλ' ἀνοφάγτοι ἀνδρες, ἕκαστη.*
Glans autem apud Latinos interdum obscœnam habet significationem,

Scipio

- 3 **Indoles** Scipio super cœnam interrogatus, quem egregium imperatorem habiturū esset respiciens si quid ipsi humanitus accidisset, Vel hunc, inquit, Marium intuens, iam tum in illo respiciens ingenium maximis rebus natum. Refert Eutropius lib. 5.
- 4 **Libere** Quum Syllana crudelitas magna licentia fauisset in capita ciuium, nam occisi feruntur supra nouem milia, percussoribus libere per urbem uagantibus, ac cæteris metu attentis, Qu. Catulus palam ausus est dicere Syllæ, Cum quibus tandem uicturi sumus, si in bello armatos, in pace inermes occidimus: Eutropius.
- 5 **Comitas in principe** C. Caligula frequenter exclamare solet, utinam uniuersus populus Rom. unicam uicem haberet. Falsa portenta tulit olim mundus pro monarchis. Eutropius refert.
- 6 **Degeneratio** Traianus Cæsar solitus est dicere, principes omnes multum abesse à Nerōnis quinquennio. Nam Domitius Nero primis annis quinq; summa cum laude gessit imperium, priusquam ad Caligulæ auunculi sui crudelitatem appelleret animum.
- 7 **Disciplina militaris** Sergius Galba in grauissimis bellis seuerissima disciplina habuit milites suos, adeo ut simul atq; uenisset in castra, protinus uulgaretur ille Trochaicus: Disce miles militare, Galba est, non Getulicus.
- 8 **Pietas in rem publicam** Otho Saluius quum uideret aut deponendum imperiū, aut magna ciuū strage tuendum, statuerat sponte mori: & amicis ac militibus hortantibus, ne tam cito de belli euentu desperaret, negauit sibi suam uitam esse tanti, ut hac de causa bellum ciuile nasceretur. Quis non miretur hunc animum in principe ethnico eoque xxxviii. annos nato?
- 9 **Libere** Nerva Cocceius in cœna cui assidebat Veiento qui sub Domitiano consularē dignitatem fuerat adeptus, sed multo clām apud illum detulerat, quum orta Catuli mentione, qui calumniator insignis fuerat, diceret, Quid nam faceret Catulus, si Domitiano superuixisset? Iunius Mauricus respondit, Nobiscum, inquit, cœnaret. Satis libere submonens imperatorem quod Veionem haberet familiarem, simillimū Catulo, quem ut calumniatorem execrabatur.
- 10 **Comitas in principe** Optimo iure laudibus uehitur illa uox Traiani, qui amicis inculcantibus, quod parum memor imperatoriæ maiestatis, nimium esset omnibus expositus, respondit, Talem præstabo Imperatorem priuatis, qualem optarem ipse priuatus.
- 11 **Beneficentiæ conciliat amicos** Flauius Vespasianus quum admoneretur ab amicis ut caueret à Metio Pomposiano, quod de hoc rumor increbuerat, fore ut aliquando regnaret, non solum sibi non metuē ab illo, sed & consulem fecit. Id admirantibus amicis, Erit, inquit, olim memor tantibeneficij.
- 12 **Constanter** Titus Vespasianus quum à duobus clarissimi ordinis esset in ipsum coniuratum, ac factus eò processisset, ut iam inficiari non possent, deduxit illos in spectaculum, atq; inter illos mediū confedit: ac petitis de industria mirmillonum gladijs, uelut exploraturus aciem, unum uni, & alterum alteri commisit, tanquam prouocans ad id quod moliebatur: illis autem percussis, & animi præsentiam admirantibus, Videtis ne, inquit, principatum fato dari, frustra quæ tentari facinus potiundi spe, uel amittendi metu.
- 13 **Clementer** Idem fratrem Domitianum insidias molētem, non est ultus, sed his uerbis admonuit: Quid opus te parricidio petere, quod me uolente obuenturum est, imò quod iam habes, imperij particeps: Haud temere in Christiano reperias tantum mansuetudinis.
- 14 **Crudeliter** Iulius Maximinus proditiōe militū interfectus est unā cum filio etiam nūm adolēscēte: quo tempore conclamatum est à militibus: Ex pessimo genere ne catulum quidem esse relinquendum. Alluisse uidentur ad Græcam parcemiam, *ὡς παρὰ τὴν ἑσπερίαν, πᾶσι δὲ λατρεῖν.*
- 15 **Princeps eburnus** Constantinus Chlorus amicis admonentibus quod in augendo fisco uideretur indiligentior, respondit, publicas opes rectius à priuatis haberi, quàm intra unum claustrum reseruari. Bonus princeps qui magis à suis diligitur quàm timetur, habet quicquid ciues possident.
- 16 **Famulitium superfluum** Iulianus Imperator euntichos, coquos, tonsores, eiecit è palatio. Rogatus quā ob causam, negauit sibi esse opus eunuchis, quā uxor decessisset, nec opus esse coquis, quod simplicissimis cibis uesceretur, De tonsoribus dixit, unum multis sufficere.
- 17 **Libere** Valentinianus nondum imperator templum Fortunæ ingrediens cum Iuliano, hinc atq; hinc stantibus edictis, qui aquā introeuntibus aspergerēt, ubi uidit in chlamyde purpurea

purea guttam aquæ, pugno percussit ædituum: Hoc, inquit, non est purificare, sed inquit
nare. Nam illi tales asperunculas appellabant purificationes.

18 *Clementer* Theodosius iunior tam admirabili fuit ingenij lenitate, ut quum ab amicis rogaretur,
quam obrem neminem eorū à quibus lædebat, supplicio capitis afficeret. Vtinam, in-
quit, mihi liceret & mortuos ad uitam reuocare. Ad priuatas iniurias oportet principem
esse facilem ad ignoscendum, in ijs quæ lædunt tempus, decet esse seuerum.

19 *Clementer* Idem quum in amphithéatro Constantinopoleos sederet spectator, & populus damna-
tum efflagitans clamaret, Crudeli bestia artifex obiectus pugnet: compefcuit immitem
turbæ uocem dicens, Nescitis, inquit, quod nos consueuimus clementer spectare; inuicem
ubicunq; adest princeps, illic oportere omnia mitius geri.

20 *Constantia* Xanthippe de Socrate marito prædicare solet, quod semper uidisset illum eodē uultu
reuerentem domum quo exierat. Argumentum uere constantis animi, quum alij domo
egressi si quid accidit triste, redeant turbidi; si quid læti, gestientes.

21 *Modeste* Pythagoras posteaquam uenerat Phliuntem, & cum Leonte Phliasiorum principe do-
cte & copiose quædam differuisset, Leon ingenium & eloquentiam hominis admiratus,
quæsiuit ex eo, qua maxime arte consideret, cui Pythagoras respōdit, Se nullam quidem
artem scire, sed esse philosophum, id est sapientiæ studiosum. Fluus uerecundia, sapiens
cognomen arrogans; quo se prius uenditarant *Ἐφοί*, uertit in titulum modestiæ.

22 *Fortiter* Antipater Cyrenæus mulierculis quibusdam cæcitatem ipsius deplorantibus. Quid
agitis, inquit, an uobis nulla uideretur uoluptas nocturna? Noctē omnes cæci sumus, nec
tamen lamentamur. Habet animus quo se delectet, etiam oclusis sensibus. Responsum
Antipatri conueniebat sceminis, omnia uoluptate metientibus.

23 *Fortiter* Asclepiades non ignobilis nec inexercitatus philosophus, cuiusdam interroganti, quid
incommodi cæcitas ipsi attulisset, Vt uno, inquit, puero ambulem comitator. Significas
sibi minimum molestam cæcitatem corporis, quum animo cerneret.

24 *Fortiter* Theodorus Lyfimacho mortem minitanti, Præclaram, inquit, rem effecisti, si Cantha-
ridis uim consequutus es. Cantharis insectum est minutum quidem, quod tamen letale
gerit uenenum. Itaq; qui mortem homini minantur, nihil minantur magni, quum idem
possit contemptissimum animalculum scorpis.

THRASEA

1 *Officium bene collocandum* Thræsea dicere solitus est, suscipiendas esse causas, aut amicorum, aut destitutas, aut
ad exemplum pertinentes: amicorum, quod ex lege Gratiarum amicorum communia
sunt omnia; destitutas, quod in his potissimum & constantia agentis & humanitas cerne-
retur; ad exemplum pertinentes, quia plurimum referret bonum an malum ducem habe-
rent. Frequenter enim bonæ causæ uicio patronorum uincuntur. Expediit autem ad hoc
nos mores, ut in iudicijs succumbat prauitas, superet innocentia. Refert Plinius in episto-
la ad Quadratum.

2 *Accurate potius, q̄ sepe* Pollio dicebat, commode agendo factum est, ut sæpe agerem: sed sæpe agendo factum
est, ut minus commode, quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis q̄ facultas, nec fidu-
cia sed temeritas paratur. Quod accurate factum uelimus, raro faciendum est. Hac ratio-
ne duci uidetur Itali quidam eruditi, qui licet pulchre calleant Latine, tamē uix unquam
adduci possunt ut in familiari congressu Latine loquantur. At si quādo compellit necessi-
tas, dicunt exacte, quasiq; de scripto. Noui Venetiæ Bernardum Ocularium ciuē Flo-
rentinum, cuius historias si legisses, dixisses alterum Salustium, aut certe Salustij tempo-
ribus scriptas. Nunquam tamen ab homine impetrare licuit, ut mecū latine loqueretur
subinde interpellabā, furdo loqueris uir præclare, uulgaris lingue uestratis tam sumigna-
rus quā Indicæ. Verbum latinum nunquam quiuī ab eo extundere.

3 *Perseuerantia* Quum Antipater intra Lamiam à Græcorum copijs esset cōclusus, ac uelut ob res fer-
liciter gestas Athenienses dijs immolarent uictimas, Demosthenes ad quendam amico-
rum nomine Agesistratum, ait sibi non eandem esse cum cæteris sententiam. Noui enim
inquit, Græcos stadium pugnare & scire, & posse, Dolichon autem non item. Dolichus
autem continet uiginti quatuor stadia. Notauit suos, quod protinus una contenti uictio-
riola, deponerent bellandi studium, quum oporteat eiusmodi successibus non frui, sed ut
ad maiorum rerum occasionem.

Quodam

Quodam tempore uox Demosthenem inter concionandum defecit ob multitudinis
fremittū. Id obijcientibus ita respōdit, Histrones e uoce iudicare par est, oratorem e meū
te. Græca iucundius sonant. *ἱστορῶν δὲ λέγουσιν ἐν τῷ φωνῆς, τὸ δὲ ἱστορῶν ἐν τῷ ὄψεσιν:*
Histrio seruit populo, orator consulit. Ille delectat, hic prodest. Ad bene consulendum
non refert quā sit uocalis, sed quā opportuna suadeas. A ceteri uoce opus est, quæ uin-
cat multitudinis fragorem: orator talis esse debet, ut populus ipsum ultro tacitus & atten-
tus auscultet.

Idem Epicli opprobriū quod semper dicturus meditaretur, Erubescerem, inquit, opti-
mo iure, si tantæ multitudini consulens dicerem ex tempore. Quod alij præclarum esse du-
cunt, subito ex imparato dicere, id uir cōdatus iudicabat esse temeritatis.

Quodam tempore quum populus obstreperet dicenti, ait se breue quiddam uelle illis
narrare, Facto multitudinis silentio, Adolecens, inquit, quidam astiuo tempore asinum
conduxerat ab Athenis Megaram usq;. Sole uero circa meridiem uehementer æstuantē,
uterq; uolebat subire umbram asini, sed uterq; alterum prohibebat: hic dicebat asinū con-
ductum, non umbram; alter contendebat per cōductionem & asini & umbræ ius esse fa-
ctum. Atq; hæc loquutus Demosthenes abiit & suggesto. Populo uero retinenti, ac narra-
tionis finem flagitanti, De asini, inquit, umbra audire cupitis, de rebus serijs loquentē au-
dire non uultis. Retulimus hoc in Adagijs.

Lycurgus rhetor ob generis nobilitatem liberior erat in dicendo quā ut populus in
terdum ferre possit. Itaq; quum aliquando populi strepitu exploderetur e suggesto, excla-
mauit, o Cercyrea scutica, quā multis talentis digna es. Notans populum à quo eijcieba-
tur, magnæ quidem autoritatis ac nominis, sed inutilem rebus gerendis. De Cercyrea scu-
tica dictum est nobis in Prouerbijs.

Idem forte obuius Xenocrati qui à Telone obtorto collo pertrahebatur in metoeciū,
quo in loco carcer erat Athenis, sustem impedit in caput Telonæ, ac Xenocratē quidem
liberauit, Telonem uero tanquam indigna patrantem in carcerem coniecit. Id Lyeurgi fa-
ctum ab omnibus collaudabatur. Itaq; post aliquot dies Xenocrates factus obuiam Ly-
curgi liberis. Cito, inquit, o puer retuli gratiā patri tuo, qui uulgo laudat quod in re diffi-
cili tulerit auxilium. Sentiens laudem esse præmium recte factorum, & eam demum opi-
tulationem esse gratam, quæ adfertur in ipso discriminis articulo. Fuste enim illi patrocina-
tus est, non oratione. Nimirum hoc est, *ἄσπαστος ὑβρύς.*

Obijcientibus quod eloquentiæ studio rhetoribus daret mercedē, Si quis, inquit, pro-
fiteatur se filios meos mihi redditurū meliores, non mille drachmas, sed omnium faculta-
tum dimidiū effunderem. Plurimū ab hominum uulgo discrepans, qui perisse existimant
quod liberis instituendis impenditur.

Inter leges quas tulisse fertur hæc erat una, Ne qua mulier maritata proficisceret Eleu-
sinem; id statuit ueritus, ne à diuitibus dato precio corrumpentur: addita est pœna dra-
chmarum sex milia. Ei legi quum uxor Lycurgi nō obtemperasset, sycophantis qui depre-
henderant ac detulerant dedit talentum. Ea res quum illi postridie uitio daretur apud po-
pulum, Atqui ego, inquit, dare conspectus sum non accipere. Quidā ferunt leges ad quæ
stum: hanc notam à se depulsi, qui nec in uxoris gratiam uoluit abrogare legem, sed mul-
ctam de suo dependit.

Ifocrates inter familiares dicere solitus est, se quidem docere decem minis, cæterū qui
ipsum docuisset audaciam & uocalitatem, mercedis loco daturum decem milia. Nam uo-
cis exilitas & animi timiditas reddebant Ifocratem ad dicendum inutilem. Hæc autē quo-
niam naturæ sunt non artis, à præceptoribus dari non possunt.

Percontanti qui fieri posset, ut quum ipse non esset ad dicendum accommodus, alios
redderet idoneos: Quoniam cotes, inquit, ipse quidem secare non possunt, ferrum tamen
reddunt a cutum. Hoc uidetur imitatus Horatius,

Fungar uice cotis, acutum

Reddere quæ ferrum ualet, exors ipsa secandi.

Interrogatus quid esset rhetorica, Ex paruis, inqt, facere magna, ex magnis parua. Est
enim hæc nonnulla rhetorices pars, amplificare & extenuare, qua de re diligenter præce-
pit Fabius, Sed præstigijs genus est, quod respondit Ifocrates, Quin illud potius artis est,
F quæ

quæ magna sunt ita tractare, ut auditori quoque magna uideantur, & contra.

14 *Tempestive* In conuiuio Nicocreonis Samiorum tyranni, quum à conuiujs iuberetur dicere, his inquit, in quibus ego ualeo, nunc non est tēpus: in his uero quæ hoc tempus requirit, ego nō ualeo. Recusauit inter pocula dicere, quod apud sobrios de reb. ferijs differere cōsueuerat.

15 *Caste* Vbi conspexit Sophoclem tragœdiarum scriptorem sequi puerum quandam formam illius captum, Oportet, inquit, o Sophocles hominem non manus tantum apud se continere, uerum & oculos. Vox homine Christiano non indigna.

16 *Tarditas* Ephorum Cumaniū qui scholam ipsius reliquit nullo profectu, atque ob id à patre Demophilo denuo missus est, ut ab integro data mercede discipulum ageret, *Sippos* appellabat. Diphros enim Græcis dicitur currus, quod duos ferat, pugnantem & aurigam. Tales opinor olim fuisse cathedras (nam *Sippos* interdum & cathedram sonat) quæ duos caperent: quales adhuc uidemus episcoporum ueteres, quæ capiunt præfulem & assessorem. Apud R. D. Guilhelum archiepiscopum Cantuariensem seruatur huiusmodi sella, quæ dicitur fuisse beati Thomæ Acrensis. Item Rossæ in ecclesia cathedrali similis adhuc uisitur. Isocrates autem ex uocis etymologia caprauit iocum in stupidum discipulum, qui bis attulerit mercedem. *Sippos* enim dici uidetur, *ἀπὸ τῆς ὀπίσθεν*, id est, à bis ferendo.

17 *Libere* Cn. Piso iuuenis etiamnum Maniliū Crispum reum egit, euidenter nocentē: eumque licet præpotentem multis ac magnis criminibus urgebat, quod uideret illum eripi gratia Pompeij, qui Pisoni reo aderat. Itaque quum Pompeius uelut exprobrans iuuenilem temeritatem Pisoni, qui non uereretur nobilem & opulentū atque ipsi cum primis amicū ad iudices pertrahere, dixisset, Quin eadem opera me quoque accusas: intrepide respondit Piso, Da uades reipublice si postulatus fueris, civile bellum non excitaturum, tuum nomen priusquam Manilij deferam. Hic elegans epiphonema subiicit Valerius Maximus, Eodem, inquit, iudicio duos sustinuit reos, accusatione Maniliū, libertate Pompeium: & alterum lege peregit, alterum professione.

18 *Rumores* Thales Milesius interrogatus quantum distaret à mendacio ueritas, Quantum, inquit, oculi ab auribus. Sentiens, ea demum esse indubitata fidei quæ contemur oculis, rumoribus ac fabulis hominum haud tuto credi. Eodem pertinet Homericū signentum de somnijs, quorum quæ subuolūt per portam corneā, uera sint, quæ per eburneam, uana. Corneæ portæ inuolucro designans oculos ob coloris similitudinem: eburnæ os ob candorem dentium.

19 *Institutio* Isocrates ad patrem qui dicebat se cum filio non misisse nisi unicum mancipium, Abi igitur, inquit, & habebis duo. Id bifariam potest intelligi. Redi tu domum apud me relicto filio, quem posteaquam ita formaro, ut tibi non minus dicto sit audiens quam quilibet seruatorum tuorum, pro uno mancipio habebis duo. Aut, abi domum, ac puta tibi ea pecunia quam pactus es pro filio instituendo, iam me quoque tuum esse factum, ut non minori curæ mihi futurus sit tuus adolescens, quam si tuum essem mancipium. Simile quiddam tribuitur & Aristippo.

20 *Libere* Cn. Lentulus Marcellinus consul in cōcione grauiter questus est de Magni Pompeij immodica potentia. Huius orationem quum populus clara uoce acclamans approbasset, Acclamate, inquit, acclamate Quirites dum licet. Iam enim uobis impune facere non licebit. Significans illius potentiam breui eō magnitudinis euasuram, ut nulla in re uultum esset ullo pacto resistere, si quid illi collibisset.

21 *Libere* Helius Manecia Formianus, Libertini filius, ultimæ senectutis, L. Libonem apud Pompeium accusabat, in quo certamine Pompeius Liboni fauens, Helio & generis humilitatem & senium exprobrans, dixit illum ab inferis remissum, ut claros uiros accusaret. Hoc conuicium incontanter retorfit hoc modo, Non mentiris, inquit, Pompeie, plane ab inferis reuersus sum. Sed dum illic moror, uidi Cn. Domitium Aenobarbum deplorantem, quod summo genere natus, uitæ inculpatisimæ, patriæ amantissimus, in ipso iuuentutis flore tuo iussu esset occisus, Vidi pari claritate conspicuum Brutum, ferro laceratum, querentem id sibi prius perfidia, deinde etiam crudelitate tua accidisse. Vidi Cn. Carbonem acerrimum pueritiæ tuæ honorumque patris tui defensorem, quum tertium consul esset, catenis quas tu illi iniijci iusseras, uinctum obstantē, se aduersus omnes nefas

nefas, quum in summo esset imperio à te equite Romano trucidatum. Vidi eodem habitu & quirittu, prætorium uirum Perpennam sauciam tuam execrantem, atque hos omnes eadem uoce indignantes, quod indemnati sub te adolescentulo carnifice cecidissent. Has Manecia uoces fortassis aliquis temeritatem appellet citius quam libertatem. Scitum est quod subrexit Valerius. Eo tempore & fortissimum erat Pompeio maledicere & tutissimum. Fortissimum ob summam potentiam, tutissimum ob reuocata ueterum facinorum inuidiam.

Diphilus tragœdiarum actor, quum in ludis Apollinaribus ad eum uersiculum uenisset, Miseria nostra magnus est, directis in Pompeium Magnum manibus pronunciauit: Actio in tantū placuit populo, ut aliquoties fuerit reuocatus, nec histrio ueritus est iterare simili gestu. Dubites utrum potius mirari conueniat, actoris audaciam an populī. Simili audacia usus est in eadem fabula, quum uentum esset ad eum uersiculum:

Virtutem istam ueniet tempus quo grauiter gemas.

Tamei mihi uidetur carmen esse mutilum. Suspitor addendum, Serua uirtutem istam, aut aliud simile uerbum, ut sit uersus Trochaicus.

Seruius Galba C. Iulium consummatis uictorijs in foro ius dicentem, huiusmodi dictis ausus est interpellare: C. Iulii Cæsaris, pro Cn. Pompeio Magno quondam genero tuo in tertio eius consulatu pecuniā spopōdi, quo nomine nunc appello, Quid agam? Num dependam? Hac uoce palam illi exprobrans quod Pompeij bona uendidisset, cui fuerat affinitate iunctus. Aequum autem uidebatur, ut qui bona generi uendiderat, ea dependere, quæ nondum orto inter illos bello fuissent contracta. Cæsar hac inuidia commotus, as alienum Pompeij è fisco resoluī iussit.

Quum Philippus Macedonum rex cognitionem exerceret parum sobrius, ac perperā aduersus mulierē quandā tulisset sententiā, illa sentiens errorem esse uini, non regis, exclamauit: Prouocarem, inquit, ad Philippum, sed sobrium. Excussit regi muliebri conuicium temulentiam, adegitque ut expergeficus causam eandem animo præsentiore cognosceret. Hic dubites utrum potius admirari debeas, foeminae libertatem, an tanti principis humanitatem. Simile quiddam & ante retulimus, sed sub uiri persona.

Scipio Aemilianus creatus censor addito collega Mummio, uiro magnæ quidem nobilitatis, sed uitæ dissolutioris, pro rostris dixit se ex maiestate reipublice omnia gesturum, siue ciues sibi dedissent collegā, siue non dedissent: inuens satius fuisse non habere collegam censuræ, quam talem collegam.

P. Rutilius amico cuidam rem iniustam petenti pernegabat. Quumque is commotus per summam indignationē diceret: Quid, ergo, inquit, mihi opus est tua amicitia, si quæ rogo non facis? Immo, inquit Rutilius, quid mihi opus est tua, si quid inhonestæ rei propter te facturus sum?

Quum M. Bruto tota fere Lusitania sese dedidisset, sola urbs Ciana pertinaciter arma retineret, tentatum est per Bruti legatos ut data pecunia perseverarent esse sui iuris. Verum his populus Cianiensis uno ore respondit, sibi ferrum à maioribus relicum, quo urbem tuerentur, non aurum quo libertatem redimerent.

Iulianus Imperator, ni fallor, quum in frequenti turba quidam ipsum his uerbis appellaret aduersus aduersarium suum: Thalassius inimicus pietatis tuæ nostra per uim eripuit, Agnosco, inquit, ab illo me fuisse læsum, proinde dic illi ut mihi potiori inimico prius satisfaciat, mandauitque præfecto ne prius cognosceretur illorum negotium, quam ipse cum Thalassio rediret in gratiam. Quod alter adduxerat ad maturā uindictam, Cæsar torfit in cunctationem.

Cyrus rex togatus ab hospite quid ad præditiū apparari tuberet, Nihil aliud, inquit, quod panem spero me prope Crinū cœnaturum. Mira frugalitas in rege barbaro, cui panis erat pro obsonio, & sitim aquæ spe deferebat in cœnam. Refert Ammianus.

Sigismundus Imperator, Alberti socer, quum alijs multis nominibus, tum illo præcipue commendabilis fuit, quod ut ipse linguarum ac literarum peritiam amauit, ita uiros eruditione præstantes semper ornare ac prouehere studuit. Quo nomine quum à Germanis principibus qui Latinas literas odérant, reprehenderetur: quod homines obscuro genere natos ob literarū commendationē foueret: Quid nō, inquit, eos amem, quos natura

ceteros antecellere uoluit? Germani plurimum tribuunt generis nobilitati, At uir p...
dens intellexit in eruditis esse quiddam stemmatis praestantius. Illi habent adium parie...
tes clypeis & imaginibus depictos, hi animum habent optimis disciplinis exornati. Por...
ro ut natura animus praestantior est corpore, ita ornamenta ingenij longe pulchriora sunt
externae nobilitatis insignibus. Qui nihil aliud habet quam maiorum imagines, opinione
nobilis est uerius quam re. At qui uirtute praeditus est, unde manat etiam illa uulgaris no...
bilitas, germanam ac natiuam habet nobilitatem.

31 *Spes* Plato dicere solet, spes esse uigilantium somnia. Ad quod alluisse uidetur Vergilius,
quum ait, An qui amant ipsi sibi somnia fingunt. Nam dictum mirum est quam uarias ima...
ginationes patiatur in animo suo, qui uehementer sperant aliquid. Atq; his inanibus simu...
lacrīs perinde semet oblectant, ac si tenerent quae sibi pollicentur.

2 *Nox apta con-
templationi* Scopelianus sophista, quonia somni parcissimus noctem existimabat studijs & exer...
citationi mentis accommodam, subinde solitus est exclamare, *ὡνύξ, οὐ γὰρ δὴ πᾶσι εἶσι τὸ βίον*
μετέχεις μὲν θεῶν. id est, o nox, na tu sane maxima ex parte confortes es sapientiae deorū.
Habet enim hominis mens in alto illo silentio, corporis sensibus iam feratis, aliquid diu...
nitatis, si sese intenderit ad rerum sublimium speculationem.

33 *Gloria amor* Quum Alexander Thebanorum moenia diruisset, Phryne meretrix pollicita est se suis
impendijs reposituram, modo ciues paterentur, hoc insculpi elogium. *Ἀλέξανδρος μὴν*
ἔσχετο, φρὴν δὲ ἐπέσχετο. id est, Alexander quidem subuertit, sed Phryne restituit. Hic me...
rito quis dubitet, utrum sit admiratione dignius; an quod scortum corporis usura tantas
opes collegerit; an quod tanto nominis amore teneretur, ut titulum tā chare uoluerit em...
ptum. Nam ut praclarus est restituere, quam demoliri; ita speciosior fuisse laus Phrynes
scorti quam Alexandri regis.

34 *Obeffitas* Pythagoras uidens quendam e discipulis attentorem curando corpori, idq; agere ut
obefus esset ac nitida cute, Hic, inquit, non desinit sibi carcerem molestiorem struere. Sen...
sit hominem esse animum, corpori ceu carceri inclusum, quod quo reddas habitus, hoc
magis grauat animum uis.

35 *Corpus homi-
nis umbra* Plotinus philosophus Platonicus, Amelio pictori roganti, ut corporis formam pate...
retur effingi, non passus est, Quid, inquit, an non satis est nos hanc imaginem circumfer...
re, nisi & imaginis imaginem relinquamus posteris ostentandam? Iudicauit cum Pytha...
gora corpus esse thecam mentis, ut cunq; eam exprimentem. Minimum autem hominis
uidere eum, qui nihil aliud uidet quam corpus.

36 *Senectus sana* Sophocles iam extremae senectutis, a filijs accusatus est dementia. At is pro apologia
iudicibus recitauit fabulam, quam proxime scripserat, rogans num ea uideretur deliran...
tis. Fertur & hoc dixisse: Si sum Sophocles, non deliro; si deliro, non sum Sophocles. Sen...
tiens in eruditis ac sobrijs animi uim non elanguescere, sed reuigescere potius usu &
exercitatione.

37 *Larus infer-
chari* Aelianus sophista scripsit in Gymnidem tyrannum, Hunc quū Philostratus Lemnius
offendisset legem indignabundo & concitato similem, percontatus est, quid argumētū
esset praemanibus: Scribo, inquit, Gymnidis accusationē. Laudare, inquit Philostratus,
si uiuentē accusasses. Id enim erat uiro dignū. Na lacerare defunctū cuius in propu est

38 *Rhetores ser-
ui populi* Diogenes in caupona prandens Demosthenem forte praetereuntem inuitauit ut accer...
deret, id quum ille pudore recusaret, Erubescis, inquit, Demosthenes cauponam ingre...
dit: Atqui hic herus tuus quotidie uersatur. Innuit oratores nihil aliud esse quam ma...
cipia populi. Nec esse par, ut illis pudeat feruum populi uideri, ubi populus assidue uiueret.

39 *Salsc* Idem quibusdam admirantibus carmen illud Hesiodi,
ὁ δὲ αὐτὸς ἀπὸλοιτ' ἑμὴν γέγονε κείνος εἶν. Id est,
Ne hos quidem pereat, ni uicinus sit malus.

Atqui Mesenij, inquit, simul cum bubus periere, uobis uicinis. Exprobrauit Atheniensis
bus ignauiam, qui Mesenij uicinis aduersus Lacedamoniorū uim nō fuerint opitulati.

40 *Imperium hu-
manum* Quum Aristoteli grauer affecto medicus quidam praescriberet cū autoritate, nec ul...
lam adferret rationem, Ne me, inquit, perinde curaris, ut bubulcū, aut fossorem, sed prius
doce me causam quur ista praescribas, atq; ita demum habebis obsequētem. Docens, uir...
ris cordatis non ita imperandum, quemadmodum imperamus asinis.

Alcibiades

Alcibiades Socrati miserat munus praclarum. Id quum Socrates uideretur recusatur 41
rus, Xanthippe distulit, asseuerans donum esse magnificum, & indignum quod respue...
retur. Tum Socrates, Alcibiades, inquit, hęc mittit ambitiose, & nobis nostra est ambitio.
Sentiens, interdum esse magnificentius magna contemnere, quam magna largiri.

Zoilus interrogatus, quamobrem ita studeret omnibus maledicere, quoniam, inquit, 42
maledicere quum cupiam non possum. Expedita malitia morbum ingenue confitentis
& amantis. *Maledicentia*

Gnathana meretrix adolescentem, qui fama ipsius illectus, ex Helleponto uenerat in 43
Atticam, essetq; in conuiuio loquacior, ita compefcuit, An non dicebas, inquit, te ex Hel...
lesponto non uoueris. percontanti, quam? Sigæum, inquit Gnathana, atq; ita ciuilitate ad...
monuit illum silentij. Nam *σὶγαῦ* graece silere est. inde dictum uidetur Sigæum.

Philippus rex multa questus apud Romanorū legatos de morib. & calumnijs Thessa 44
lorum, tandem elatus ira; hanc uocem adiecit, nondum omnium dierum solem occidisse.
Hic sermo non Thessalis modo, uerum etiam Romanis suspectus utriusq; gentis fremi...
tum excitauit. Tit. Lilius 4. Decadis lib. 9. *Minaciter*

Alexandri mater Olympias quum audisset filij cadauer insepultum fuisse abiectum, 45
inter lamenta dixit hoc quoq;: O filij, tu qui studebas caeli particeps esse, huc toto impetu
properans, ne ijs quidem potiri ualuisse quae sunt mortalium omnium communia; terra
ac sepultura. Alexander uiuus ambiebat diuinos honores; defuncto nec ultimus ille con...
tigit honos: quem quiuis homo perfoluit homini, quamlibet humili. Narrat enim Qu...
Curtius & Plutarchus, Alexandri corpus multis diebus insepultum iacuisse ob graues
procerum concertationes de successione principatus. Fuit & alter Alexander Epiri rex
Olympiadis frater, cuius corpus amne in hostium castra deuēctum est, itaq; ab his foede
laceratum. Vnius tamen mulieris opera sepultum est, licet mutilū. Refert Tit. Lilius De
cadis primae libro octauo.

Pollio Romulus qui centesimum excefferat annū, Augusto percontanti, qua tandem 46
ratione illum corporis animiq; uigorem seruaasset. Intus, inquit, multo, foris oleo. Tradit
Plinius naturam hominibus duos dedisse liquores optimos, oleum foris adhibendum cor...
pori, uinum intus. Mel autem ob humidam calidamq; uim admodum fenibus accommo...
dum est. Nunc mel in totum a mensis submouimus, & oleum corpori infundimus. *Senectutis ali-
monia*

Cato Uticensis dixit, C. Caesarem sobrium accessisse ad euertendam rempub. Id Quin 47
tilianus ita refert, ut puter nihil dici posse significantius. Sensit enim illū hoc iam olim an...
mo agtasse, quod postea fecit. *Acute*

Plato tantum tribuebat Aristoteli, ut quum ille forte fortuna non adesset in Acade 48
mia, exclamarit, *ἀπὸστει δὲ τὸ ἀληθὲς ἐλάσομαί.* id est, abest ueritatis philosophus. Rur...
sus quum alio tempore abesset, dixit, *ὁ νόσος οὐκ ἔστιν.* Non uenit intellectus, innuens se ab...
illo uno intelligi. *Ingenium*

Aristophontem Aeschines tradit, apud Athenienses gloriari solitum, quod quum no 49
nagies quinquies esset uocatus in ius, semper fuerit absolutus. At Cephalus homo popu...
laris iustius gloriabatur; quod quum plura decreta scripsisset, quam alius suorum tempo...
rum quisquam orator, tamen nunquam coactus sit causam dicere. Certius innocentia si...
gnum est, ita rem gerere, ut nemo uelit accusare, quam si postulatus elaboris e iudicio. Ela...
buntur interdum & nocentes. At qui absoluitur, licet poenam effugiat, cicatricem tamen
criminis circumfert.

Quidam accusatus quod patrem pulsasset, hoc modo defendit impiū facinus. Et ille, 1
inquit, patrem suum uerberauit, & hic, ostenso filio; me uerberabit, postea quam adoleue...
rit. Adeo nobis hoc gentilitium est. Videmus hoc ferē uulgo euenire, ut qualis quisq; fue...
rit in parentes, tales experiat in se liberos. *Institutio li-
berorum*

Alius quidam quum a filio pertraheretur, uentumq; esset ad domus limen, desine, in 2
quit, fili, nam & ego patrem hucusq;. Agnouit se commetuisse qui sic a filio tractaretur,
tantum postulauit ut esset aequa retaliatio. *Exemplum
reciprocum*

Heraclitus philosophus in seditione rogatus, ut apud populum sententiā diceret, quo 3
pacto ciuitas redigi posset in concordiam, conuenso suggesto poposeit calicem aquae fri...
gidae

gida, & paululum farina insperfit, mox de Glechone admiscuit, id est uel pulegii sylue-
stris uel leguminis genus. Dein epoto calice discessit, nec uerbum addidit: hoc pacto in-
nuens ita demum ciuitatem carituram seditionibus, si repudiatis delicijs assuescerent pau-
uo contenti esse. Et hic Heraclitus suo respondit nomini. Nam *ορολιος* dicitur est, id est, te-
nebricosus. Referatur & hoc inter *αφωνα* apophthegmata.

Piscator idus 4. Simonides Cæus in conuiuio rogatus à Pausania Lacedæmonio ut aliquid proferret
quod resiperet sapientiam, ridens, Memineris, inquit, te hominem esse. Ea uox tū quidem
contempta est Pausaniæ: uerum post ubi Chalcoææ phano inclusus obsideretur, fame ac
frigore moriturus, ter in clamauit Cæum hospitem, qui prudenter admonuisset.

Sordes ambrosia 5. Diogenes quum Rhodios quosdam adolescentes elegantiore cultu cōspexisset, dixit,
ὀψοσ ὀσος ὀσος, id est, hic fastus est. Rursum quum uidisset Lacedæmonios substricta tu-
nica parce sordideq; cultos *ἄλλοσ*, inquit, *ὀσος ὀσος ὀσος*, id est, hic alius fastus est. Si-
gnificans, non minus peccare eos qui ad ostentationē sordide uestiuntur, quàm qui splen-
dido uestitu sese iactant. Vnde scitum est illud diuī Hieronymi, pullas uestes eque ut can-
didas deuita.

Patienter 6. Adolescens quidam posteaquam Zenonem aliquandū audierat, domum reuersus à
patre rogatus, quod tandem operæ precium fecisset in philosophiæ studio, ostendam, in-
quit. Quum nihil aliud diceret, pater iracundus, existimans impendium perisse, cepit fla-
gris cædere filium. Eam parentis fauiciam adolescens æquissimo animo tulit. Ac rursus
efflagitanti patri, ut aliquod specimen profectus ederet, expectanti egregium aliquid sof-
phisma: hoc, inquit, e philosophia fructus retuli, ut patris iram possim commode perpeti-

Saltatio muta 7. Demetrius Cynicus damnabat artem saltatoriam, uelut inutilem gestulationem ad
tibiæ modos. Cui gestulator quidam non imperitus, cupiēs arti suæ uindicare gloriam,
iussit ut submotis tibicinibus spectaret ipsum saltantem. Assensus est Demetrius. Ille sal-
tauit Homericam fabulam, adulterium Veneris ac Martis, ambos Vulcani uinculis irre-
titos adamantinis, ac sole prodeunte dijs cæteris exhibitos, Venerem erubescētē, uarios
deorum astantium affectus, Mercurium oprantem talia uincula, Martem damnatum ut
penderet mœchagria, ac præterea quicquid ad eam fabellā pertinet. Ibi Cynicus artem
admiratus, dixit: audio homo quæ facis, non uideo tantum. Sed mihi manibus ipsis loqui
uideris. In huius artis laudem scripsit Lucianus, Plato non probat. & tamen apud Chri-
stianos saltatur ineptius.

Gestulatio 8. Lesbonax Mitylenæus histriones ac gestulatores appellare solet *χρησσοφως*, quod
manibus saperent non lingua. Erat enim saltationis genus, quo graues etiam historiæ
citra uocem uel recitantis, uel tibicinis, solo corporis gestu sic representabantur, ut spe-
ctatores prope plus intelligerent ex saltatione, quàm si quis recitasset. Hæc ars conuenit
Benedictinis.

Facete 9. Philoxenus quondam cœnans apud Dionysium, quoniam anima duertit regi apposi-
tum piscem Mullum insigni magnitudine, quum ipsi appositus esset perpuffillus (In-
piscium enim genere laudantur adulti) pisciculum auribus admouit. Id factum admir-
ranti Dionysio causamq; percontanti, In manibus, inquit, est Galatea, de qua uolebam
ex hoc quædam percontari. Verum negat se per ætatem quicquam adhuc scire, sed ait
proauum suum istuc esse in tuo disco, qui multa posset commemorare si liceat colloqui.
Exhilaratus rex misit illi suum mullum.

Venus operis Apellis atate complures erant in arte pingendi nobiles, quorum opera quum pro suo
candore miraretur, collaudatis omnibus dicebat illis deesse unam illam uenerem, quam
Græci *χαερα* uocant: ingenue profitens cætera omnia illis cōtigisse, in hac cuna neminem
ipsi parem esse. Simile quiddā est in phrasi, quod allicit ac remoratur lectorem aut audir-
torem, quum tamen nec habeat nomen, nec arte præcipi possit.

Ciuititer 11. Idem quum tempestatis uī Alexandriā delatus esset, quidam Apellis æmuli suborna-
runt planum, hoc est scurrām regium qui eum uocaret ad cœnam. Is non suspiciās dolum
uenit. At quū rex qui illi erat infensus indignaretur, & ostentis uocatoribus iuberet indur-
cari à quo uocatus esset: Apelles arrepto carbone extincto e foculo, imaginem delincauit
in pariete, ut rex protinus ex inchoato opere agnosceret planum suum. Eadem opera &
artis suæ, & ciuitatis suæ specimen dedit. Sit & hoc, si libet, apophthegma mutum.

Pictor

Pictor quidam interrogatus quem habuisset artis magistrum, digito populum ostendit, 12
sentiens se ad multitudinis iudicium pingere, & obseruantē quid quisq; probaret aut
improbaret, artem fuisse consequutum. Idem ab Apelle factitatum legimus, qui post tax- 13
bulam latitans subauscultabat spectatorum censuras. Numeretur & hoc inter *αφωρη-
αφωρηματα*.

Socrates Alcibiadem adolescentem primum ob imperitiam trepidantem, ut sit, apud 14
tantam multitudinem uerba facere, lepida *αλαζονη* animauit. An non putas, inquit, δ Al-
cibiades contemnendum sutorem? Annuit. An non præconem? quum & hic annuisset, 15
An non contemneres, inquit, tabernaculorum opificem? Quum similia quædam præpo-
suisset, & is fateretur hos esse contemnendos, tum Socrates: At qui, inquit, ex his constat
Atheniensium populus quem tu uereris. Quorum si singulos putas contemnendos, qui
minus etiam contemnas condensatos: Senlit non referre apud quàm multos dicas, sed ap-
ud quàm cordatos. Fit enim hoc miro modo, ut quos singulos despicias, cōgregatos re-
uereris. In conuiuio Platonis Socrates admiratur Agathonis audaciām, qui coram tot
hominum milibus præsentī animo recitasset suam tragœdiam: cui quū Agathon respon-
disset, se citius uelle coram multis hominum milibus dicere, quàm apud unū Socratem:
At qui in illis, inquit, milibus & Socrates erat. Fit enim & illud miro modo, ut quē unum
reuerere, in turba mixtum contemnas.

Idem conspiciens hominem præditiū & arrogantem, sed nulla uirtute præditiū, 16
Hic, inquit, equus est argento circumtectus. Solent enim equi stragulis, phaleris, ac bullis
argenteis exornari, quum interim tamen nihil aliud sint quàm equi. *Ditius indo-
ctus*

Apud Ephesum quum Alexander cōspectam effigiem sui corporis ad uituum magna 17
arte expressam admiraretur, atque interim forte equus inductus picto in eadem tabula
equo adhinniret, deceptus imitatioe, Apelles, Equus, inquit, o rex multo melius expres-
sus est quàm tu. *imitatio*

Quum Alexander etiamnum pubescens citharæ daret operā, & præceptor artis sub- 18
inde moneret quam chordam quomodo pulsare deberet, & puer parum obsequens do-
ctori dixisset, quid si hanc pulsarem? Citharædus lepide respondit, Si isthuc quæris tan-
quam mox rex futurus, nihil refert: si ut artifex futurus, plurimum interest. *Artes regia*

Alexander Macedo præter modū delectatus est Homero, adeo ut illum ad uerbū edi- 19
dicerit, ac dormiens etiam ceruicali suppositum haberet. Eum aliās summū uirtutis præ-
conem, interdum poetam *βασιλειον* appellare consueuit: cuius carmina censebat non ad
citharam ut aliorum, sed ad tubam potius esse canenda. Addebat illud, se malle Homeri
Thersiten esse, q̄ Cherili Achillē. Cherilus erat Alexandri poeta nō satis felix, qui quum
fertur ita pacus, ut pro quoq; bono uersū acciperet Philippeū aureū, pro malo colaphū.
Idem quum in Sigeo ad Achillis tumulum adstitisset, O fortunate, inquit, adolescens, qui
tuæ uirtutis præconem Homerum inueneris. Refert Cic. in oratione pro Archia.

Aristobolus historicus librum conscripserat de rebus ab Alexandro Macedone gestis, 20
in quo multa supra uerū fidem adulantissime affinxerat. eum quum illi in nauigatione re-
citasset, Alexander arreptum e manibus librum in fluuium Hydaspem demersit, & ad Ari-
stobolum cōuersus, Tu, inquit, dignior eras ut eodem præcipitareris, qui solus me sic pu-
gnantem facis, ac uel uno iaculo interficis elephantem. *Adulatio*

Socrates animaduertens Antisthenem ambitiosius ostentare uestem laceram & detri- 21
tam, facete hominem increpauit, *σπουδωσ*, inquit, *εγκειλασπισημοσ ημου*, id est, nō desines
te nobis comere: Significans eiusdem esse ambitionis utilitatem amicis ostentare, & de-
licato cultu sese uenditare. *Sordes ambi-
tiosa*

Milo Crotoniæ quum tam cōsenuisset, uidens Athletas in certamine exerceri, suos 22
lacertos intuitus tam senio defectos, illachrymasse fertur ac dixisse: At hi quidē tam mor-
tuisunt. Corporis uigorem adimit ætas, animi uis ad extremam usq; durat ætatem. *Senectus*

Cyrus apud Xenophontem moriens, extremæ iam senectutis, negabat se unquam sen- 23
sisse senectutem faciam imbecillioem q̄ fuisset adolescentiā. Maxima pars incommo-
rum, ob quæ uulgo male audit senectus, ab intemperantia uitæ proficiscitur. *Senectus*

Pythius natione Lydus in urbe Phrygiæ Cælenis, nam ibi regnabat homo præditiū, 24
sed auri studio præter modū deditus, totam fere ciuitatē in fodiendis metallis occupatam
tenebat.

F 4 tenebat

tenebat, ut iam uix quicquam aliud agi uacaret. Huius morbo uxor solertia remedij me-
dicata est. Absente marito curat & mensam & omnem mensam supellestem ad fabrem ex
auro confici, denique & cibarium effigies quibus nouerat maritum precipue delecta-
tari. Reuerso quum conuiuij tempus esset, apponitur mensa aurea cum reliquo uasorum
apparatu. Atque hoc sane spectaculo diues aliquam diu pauit oculos, Tandem quum in-
terpellaret stomachus, iubet apponi cibos. Apponuntur illa aurea ciborum simulacra,
spectanda non edenda. Hic quum incandesceret ira Pythius, flagitans apponi quod edi
posset, iam dudum spectaculorum esse satis. Tum uxor, An non sentis, inquit, Pythi, dum
nihil aliud quæris quam aurum, agricolationem deserere, & ciues tuos ad famem uocari,
breuit perituros si qua cœpisti pergas: Hoc ciuili cōmento cordata mulier maritum ab im-
modico auri studio reuocauit.

23 Antianira Amazonum regina demirantibus quod nupisset claudio, satis cynicere,
Claudi salaces spondit, *ἄριστα χαλκὸς οἰσῶ*, id est, claudus optime uirum agit. Sensit maritum adhibendum
non ad oculorum oblectamenta, sed ad usum coniugij. Feruntur autem claudi salaciores
esse cæteris, & ob id ad gignendam prolem magis accomodi.

24 Pacuuius Ario uicino, querebatur quod in horto suo fustem haberet arborem, unde
Vxor molesta prima uxor sese suspendisset, dein altera, postremo tertia; cui falsissime respondisse fertur
Arius, Miror te in tot successibus inuenisse lachrymas. Item, Deum immortalem, quorū
bi dispendia arbor illa suspendit. Adiecit, amice quæsto te dā mihi ex ista arbore quos in se-
ram surculos. Hoc postremum à nobis ante relatū est. Arius *μὲγυυης* fortunatum exi-
stimabat ab uxore liberari.

25 Narratur & illud Catonis dictum, si sine uxoribus mundus esse possit, uita nostra non
Coniugij mo- esset absq; dijs. Sensit felicissimam hominum uitam fore, si datum esset à coniugio liberos
lestia uiuere. Sed ut idem ait apud A. Gellium, cum illis incommodè uiuitur, sed sine illis om-
nino non uiuitur, ut merito dici possit uxor necessarium malum.

26 Orsines Satrapes, quum Alexandrum & huius amicos muneribus amplissimis hono-
Libere rasset, Bagoæ eunūcho nihil dedit. Sed admonitus ab amicis, quod is Alexandro cū pri-
mis esset charus, respondit se regis amicis honorem habere, non scortis, nec apud Perlas
esse moris, ut uiri mares ducant. Agnoscas in hoc Satrapa mentem Cyro generis auctore
dignam, Honorare nouerat, adulari non poterat: quum hodie quoq; cernantur in aulis,
qui scortis, morionibus ac lenonibus principum plus deferant honoris, quam genere ac
uirtute præcellentibus uiris.

27 Medius ex Alexandri parasitis unus, solet alios adhortari, ne metuerent quod uis cri-
Calumnie ci- men in quem uis intendere. Adiecit scelerato præcepto causam appositam: Vt maxime,
catrix inquit, sanet uulnus qui delatus est, manet tamen cicatrix. Non arbitror quenquam esse
diabolum tam impiū, qui rem magis nephariam possit suggerere. Et quo scœdius est cri-
men, hoc tenacius hæret apud multos criminis suspitio, uel in innocentissimum. Audisti
ducem quendam his uerbis adhortantem suos milites nauticos, ad quid uis prædandæ
meritatem. Rapite quicquid potestis, siue merces sint amicorum, siue hostiū: nam ut qui
spoliati sunt sic agant apud principem, ut compellamur restituere, semper aliqua prædæ
portio remanet apud nos.

28 Gorgias sophista quum forte fortuna legisset Platonis dialogum sui cognominis, qui
Gorgias inscribitur, dixisse fertur, *ὡς ἀγλαὸν ἡ δὲ παρὰ τὸν ἰαμβλίδη*, ut pulchre nouit Plato
iam bislare, hoc est, mordere. Nam is pes primum ab Archilocho, ni fallor, repertus est ad
maledicendum: unde & nomen habet, uel à muliere petulante & baccha, uel à mittendis
iaculis. Siquidem in eo dialogo profcindit sophistas, id quod nusquam non facit.

29 Rhodius quidam, de quo nobis antea dictum est, ob intempestiuam libertatē à tyranni-
Spes peritiam no coniectus in caueam, in qua more nocentis bestię alebatur ad cruciatum & ignomi-
niam, amputatis naribus ac scœdata uulneribus facie, quum ab amicis admoneretur, ut
inedia sibi malorum finem quæreret: Cuncta, inquit, homini quoad uiuit speranda sunt.
Citius illum laudarim, quam istos, qui ob causas non admodum graues confugiunt ad la-
queum, aut ad precipitium.

30 Anniceris quidam Cyrenæus aurigandi peritia fuit insignis: & ut egregius artifex,
ita gloriosus artis ostentator, uenit in academiā Platonis; atque illic rationes omnes
procurrendi

procurrendi, recurrendi, stercendi currum, & per eandem interdū orbitas redeundi osten-
tabat. Admirantibus cæteris, Plato negabat sibi uideri probabile, eum uirum qui totum
animum in uilit studio dedisset, ad ullam rem grauem ac frugiferam esse idoneum.

Themistocles quum aduersus barbaros describeret Athenis exercitum, & in theatro
ex illius gentis more producti essent galli gallinæci, atq; inter sese commissi mira pertina-
cia inter se depugnarent ad necem usq; rem ludicram uertit in seriam cohortationem. Sic
enim ciues suos affatus est. At isti, inquit, neq; pro aris ac focis, neq; pro liberis depugnāt,
sed tantum quod uinci turpe sit. Quo igitur animo uos esse par est, quibus pro salute pa-
triaz, pro charissimorum incolumitate, pro libertate certamen est.

Subactis à barbaris Lacedæmonijs Leptines dicit Græciam esse factam *μὲγυυης*
id est, iusciam: sentiens Atticam & Laonicam esse cordatissimas Græciæ partes. Memi-
nit Aristoteles in Rhetoricis.

Apud Iassios, populū magna ex parte piscibus uicitantem, citharædus quidam in
foro ostentabat artem. Verum simul atq; tintinabulum crepitu signū dedit adesse pisces
uenales, turba subito deseruit cantorem, & ad piscium mercatū aduoluit: uno excepto,
qui quod surdaster esset, tintinabuli sonitum non audierat, aut certe non attenderat. Huic
citharædus propius accedens, gratias egit, quod & artem honorasset, & ipsum non pas-
sus sit esse profusus desertum. Tū ille, an crepuit tintinabulum? Vt annuit, ualebis, inquit,
egregie magister, seseq; mox ad pisces proripuit. Citharædo liberum erat sibi canere &
musis. Longe maior est nobis cura uentris quam artium liberalium.

Romæ in foro pendebat tabula quadam habens imaginem pastoris uetuli cum pedo:
de hac Teutonum orator rogatus quanti eam aestimaret, satis Germanice respōdit, se nol-
le sibi dono dari talem uisum ac uerum. Barbarus non agnouit artificij, tantū spectabat
formam. At qui quæ natura deformia sunt, plus habent & artis & uoluptatis in tabula.

Gorgias Leontinus extrema iam ætatis, quum sentiret somnum letalem obrepere, ami-
co qui assidebat percontati quo pacto haberet: Somnus, inquit, iam incipit me fratri suo
commendare. Homerus enim somni fratrem appellat mortē. Nam mors Græcis mascu-
lus est: Simile quiddam de Diogene retulimus antea.

Imenias insignis tibicen discipulis suis non minus ostendebat male canentes ac sci-
te canentes, dicens, ad hunc modum canere oportet, ad hunc nequaquam. Admonuit
& Quintus Fabius, in scriptis rhetorum non tantum indicari debere bene dicta, sed
& mala.

Demochares dixit, quemadmodum nemo possit è thymbra siue satyria facere bo-
nam lanceam, ita nec è Socrate probum militem, Sentiens militibus conuenire fero-
ciam, quum Socrates esset omnium iniuriarum tolerantissimus, Quidam hoc tribuunt
Crateti.

Melanthius negabat eam iram uideri grauem quæ mentem cogat emigrare, sed quæ
prorsus excludat domo. Sentiens probis etiam ingenijs adiunctam esse iracundiam, sed
hoc uicium esse tolerabile si celeriter animus ad se redeat, & pro ira rationem in cōsiliū
adhibeat. At si perturbatio penitus insidat animo, ita ut excussa ratione feratur effreni
impetu, certa perniciēs est.

Isoocrates pueros candidos, ac felici ingenio natos appellare solet *θεῶν παῖδας*, id
est, deorum filios: eo quod hominis mens diuinæ sit originis, qua qui præcellit, deos
parentes referre uidetur. Prisci dæmonibus attribuebant corpora, eosque deorum fi-
lios appellabant. Dæmones autem à scientia dicti sunt, quasi *δαιμόνες*. Idem de duob;
bus auditoribus suis Theopompo & Ephoro, quorum prior erat acerrimo ingenio,
alter leni, dicere solet, Se alteri adhibere calcaria, alteri frenos. Præcipuum est ut do-
ctor animaduertat genium ac naturam discipulorum. Meminit Marcus Tullius libro
de claris oratoribus.

Demonax Cynicus philosophus, quum uiderent Athenienses hoc agere, ut barbaro-
rum exemplo gladiatorum spectacula in urbem inducerent, nolite, inquit, o canes istam
crudelitatem prius admittere in ciuitatem uestram, quam Misericordiæ aram sitis demo-
liti. Significans non conuenire, in ea ciuitate, in qua Misericordia pro dea coleretur, spe-
dari plusquam ferinam crudelitatem.

Cornificius

32 Ventris cura prima

33 Crassaludicia

34 Mors senilis

35

36 Philosophus miles

37 Ira breuis

38 Ingeniosa

39 Gladiatorum immanitas

- 40 Cornificius poeta, uidens milites in bello quod inter Augustum & Antonium gerebatur, frequenter fugere, appellauit eos lepores galeatos.
- 41 Philoxenus poeta quum in Sicilia fundum ac domum opulentam nactus esset, & ac Diuitiarum nimaduertisset illius gentis luxum ac delicias, Per deos, inquit, hac bona me non perdet, contemptus sed ego potius illa. Moxq; cessit alijs hæreditatem, & e Sicilia ab nauigauit.
- 42 Furnius Antonij partes sequutus fuerat. At posteaquam uictoria cessit Augusto, me Adulans liber tuens sibi subornauit filium, qui a uictore ueniam peteret. Petijt & impetrauit. Tum Fur tas nis his uerbis Casari gratias egit. Hæc una o Casar abs te mihi facta est iniuria, effecisti ut mihi & uiuendum & moriendum sit ingrato: significans tantam esse eius beneficij magnitudinem, ut nulla ex parte par esset referenda gratia. Reprehensionis colore blanditus est principi.
- 43 Cillicon quidam siue Acheus Miletum patriam prodiderat Priensibus. Quo nomi Proditio ne merito habebatur omnibus exosus, cuius perfidiam lanius quidam Theagenes sicul tus est. Cillicon adijt Theagenem in macello empturus carnes. Lanius dissimulato odio porrigit carnis partem, ueluti refecturus quod superesset. Cillicon profert dextram ex aduerso retenturus carnes: Theagenes machæra sublata proditoris manum amputauit, ac ne id uideretur errore factum, addidit, ista saltem manu posthac nõ proditurus es ullam ciuitatem. Applaudebatur lanio, quod impium pro dignitate tractasset. Hinc adagium, Cillicontis exitum: retulimus hoc in Chlididibus.
- 44 Celebratur C. Casaris dictum, quod prætectatus adhuc deprompsisse fertur in quen Pronunciatio dam modulatus orantem. Si legis, cantas: si cantas, male cantas. Quidam latrant orantes uerius quam loquuntur. Sunt qui rhetoricam pronunciationem affectantes, medij sunt inter canentem & loquentem. Meminit huius Quintus Fabius.
- 45 Tiberius Casar Attilio Butæ uiro prætorio, quum ad inopiam per luxum ac socor Luxus inopia diam redactus fateretur ac deploraret paupertatem suam, Serò, inquit, experrectus es. parens Dormiunt temulentia ac luxui dediti uerius quam uiuunt. Nam uita uigilia est. Refert Seneca in epistolis.
- 46 Cato senior dicebat priuatarum rerum fures in compedibus uitam agere, publicarum Fures magni in auro & purpura conspicuos incedere. Olim simplex furtum nõ puniebatur capite, sed uincti compedibus præstabant operam. At longe grauius crimen est peculatus quam furtum. Et tamen qui fiscum principis, qui rempub. compiland, magnates fiunt.
- 47 Galba parasitus obijcientibus quod in ocio uiueret, Nemo, inquit, cogitur ad reddend Facete dam ocij sui rationem: inuenus nullos tutius uiuere quam ociosos. Nam rerum gestarum rationem poscuntur qui tractant negocia, at ab ociosis ea ratio non potest exigi.
- 48 Pythagoras tria præcipue dicebat a dijs optanda in hac uita: Bonam ualitudinem, for Bona præci mam ac diuitias, quod homo cætera sibi præstare posset. Quanquam illud v. ualere, nõ minus ad animi sanitate quam ad corporis pertinet.
- 1 Cato senior aiebat se demirari, quod non rideret aruspex, quoties aspiceret aruspice Diuinatione uar sentiens totum hoc diuinationum genus imposturam esse, qua populo fiebat fucus. Id quum non fugeret eius artis peritum, mirabatur quod aruspex aruspicem posset uidere absq; risu. Solent enim impostores inter se ridere multitudinis stultitiam. Refert M. Tub lib. de Diuin. 2.
- 2 Demonax Cynicus interrogatus quid sentiret de conflictu duorum, quorum alter in Absurda epte proponebat, alter absurde respondebat, ait sibi uideri alterum mulgere hircum, alterum supponere cribrum.
- 3 Pericles quum urgeret belli necessitas, Palladis ornamenta uendit quadraginta ta Superstitio lentis auri: & admirantibus ab illo rem sacrilegam admitti, respondit, ex hostium manu his posse illi reddi cultum nihil deteriore.
- 4 Persæ dicere solent esse duo peccata, quorum prius sit esse debitorem, alterum mentiri quod obærat plerunq; mentiuntur, dñ pollicetur in diem, nec præstāt quod pollicentur.
- 5 Messala uir exactissimi iudicij ac Romanæ linguæ obseruatissimus quum audisset M Argute Portium Latronem declamantem, dixit, sua lingua disertus est: Desiderans uidelicet in eo Latini sermonis elegantiam, quum ingenium esset felix. Sed hunc Latronem Seneca ca teris omnibus anteponebat.

Cassius

Cassius Seuerus, quum ex senatus consulto libri illius exurerentur, Nunc, inquit, si perest ut ipse comburatur, qui illos edidit. Quod animo insculptum est, nisi cum uita eripi Memoria non potest.

Montanus Attilij Butæ carmen recitabat. Quumq; quidam indignaretur, quod toto die recitasset, negaretq; ad illius recitationes accedendum, Nacta Pinarius ait, Nunquid Facete possum liberalius agere & paratus sum illum audire ab exortu solis usque ad occasum. Gauderat enim is poeta subinde repetere ortus & occasus descriptionem. Notataur tem & Oratius eos qui ornatus gratia uel immodice, uel non suo loco affectant tales descriptiones.

Aut flumen Rheni, aut pluuus describitur arcus.

Quum à Montano recitarentur uersus, quibus exortus solis describebatur, Varus e ques Romanus dixit: incipit Buta dormire. Rursus quum succederet descriptio occasus: Vita prepo Quid dicit, inquit, iam nox est: Ibo & Butam salutato: eodem scommate taxans, & affe stera ctium carminis decus, & Butæ præposteram uitam.

Demetrius dicere solet, nihil sibi uideri infelicis eo cui nihil in uita accidisset aduersi: quod oporteat talem hominem aut sibi ignotum esse, ut qui nunquam sui periculum se cèrit, aut dijs inuisum ut quem præterierint, uelut ignatum, nec idoneum ad fortu prosperitas perperua na conflictum.

Libertinus quidam prædiues aiebat sibi facilem fuisse uiam ad diuitias posteaquã pce nituerat ipsum bonæ mentis. Sed hanc illiberalem uocem Demetrius grauer castigauit Adulatio apud Senecam, per ironiam ostendens commodissimam ad paradas opes uiam, si quam impudentissime aduletur.

Crispus Passienus dicebat adulationi non esse claudendum ostium, sed aperiendum, ue rum ut soleat amica, quæ si impulsit, grata est, gratior si effregit. Sensit non probandos eos qui prorsus non ferunt ullam adulationem, quam ut affectare turpe est, ita ingerentem se no oportet omnino repellere. Prodest enim in hoc ut homo perspicat qualis esse debeat

Plancus aiebat, non esse occulto aut dissimulate blandiendum, quod periret procacia si lateat. Fortasse pro procacia, quod erat scriptum, legendum est, procatio: ut sit sensus, Adulator ut procus captat gratiam: procus autem si tam tecte ambiat, ut puella non sen tiat, perdit operam.

Latro Portius, cuius ingenium supra modum miratur Seneca, fuit enim illi condisci pulus, quum Maximus rhetor exilitate orationis suæ imputaret contouersia, diceretq; Salse necesse est me per spinosum locum ambularem suspensos habere pedes: Non me her cule, inquit, tui pedes spinas calcant, sed habent, Nam alter ariditatem ingenij impu tauit materia.

Afinius Pollio dicebat in causa uerecunda nunquam tentari debere improbã quæstio nem. Notauit rhetores qui in declamando mouerent quæstiones nihil ad causam faciētes. Coacta

Oscus rhetor erat non infacundus, sed illud dictionem illius uiciabat quod nihil di ceret absq; schemate, cui quum Pacatus rhetor Massiliae mane occurrisset, Poteram, in quit, dicere aue Osce. Schematum affectatorem salutauit schemate, quum nusquam mi nus locus sit schemati, quam in quotidiana uulgaris salutatione. Per Ironiam itaq; usus est occupatione, ut diceret, quod non dicebat, quum sine tropo dicere posset, aue Osce.

Seuerus Cassius, qui alienas sententias paucis immutatis uocibus usurparent pro suis, dicere solet, eos esse similes furibus, qui poculis alienis mutarēt ansas ne possent agnosci Demonax dicebat nequaquam hominibus irascendum esse si delinquerent, sed corri genda uicia: nimirum exemplo medicorum, qui non indignatur agrotis, sed morbo me dentur. Nam hominis est peccare, dei uero, aut hominis deo proximi, emendare peccata. Clementia

Accusatus quod nunquam sacrificasset Mineruæ. Nunquã, inquit, existimaui illi meis uictimis opus esse: notans ineptam uulgi superstitionem, qui putabat deos hostiarum ni dore delectari. Superstitio

Idem Phaurorini dictionem ut nimium compositam, ac mulieri congruentiorem q; philosofo, solet dicitur in cessere. Id indigne ferens Phaurorinus adijt cynicum percon tans quis esset ille à quo derideretur: homo, inquit, cuius auribus difficile est imponere. Phi losophum ut uelut neglectior, ita & oratio decet in affectata.

Rogatus

- 20 Rogatus à Sophista quopiam, quod uaticum attulisset ad philosophiam, admodum Cynice respondit, *oppis*, id est, testes, significans se nudum accessisse.
- 21 Alteri percontanti, quam philosophiæ sectam potissimum amplecteretur. Quis, in *Barba non fa-* quit, tibi indicauit me esse philosophum? Moxq; uehementer secum ridens abiit. Interro- *cit philosophum* gatus quid rideret, An non magnopere ridiculum, inquit, si tu me ex barba iudicas philo- *sophum* sopherum, ipse barbam non habens.
- 22 Adolescenti lasciuus culto, qui quæstionē sophisticā proposuerat, nihil aliud respon- *salte* dit quàm, *παλαιὸν ἢ νεὸν*. Vox anceps est ad cōscientem quod colligit, & ad obsecrum *3* sensum. Quumq; adolescens indignatus respondisset, at ego tibi uirum ostendam. Demo- *3* nax admiranti similis, Quid, inquit, num etiā uirum habes?
- 23 Athleta quidam ab eo reprehensus quòd uictor in Olympijs cultu molli floridoq; ute *Toleranter* retur, lapidem illi incussit in caput, ita ut sanguis ex uulnere proflueret. Id factum indig- *3* ne ferentes qui aderant, hortati sunt ut adiret proconsulem. Nequaquam, inquit, ò uiri ad *3* proconsulem, sed ad medicum potius. Prius esse debet homini, ut malo accepto medeatur, *3* quàm ut regerat in alterum.
- 24 Proteo cuidam obijcienti quòd morderet omnes, nec tamen cynicum uiseret, Amice, *3* inquit, non uiuis hominem.
- 25 Physico quodam multa de antipodibus disserente, ostensis in puteo umbris, rogauit, *Friuola* num illos antipodas diceret, Ridens absurdam quæstionem. Quanquam nunc comper- *3* tum est, esse ueros antipodas.
- 26 Herodem sophistam immodice lugentem Pollucis obitum præmatūrum, quum uel- *Luctus* let illi currus & equos uelut ascensuro iungere, atq; etiam cœnam apparare, adijt Demo- *3* nax, En tibi, inquit, à Polluce literas. Exhilarato Herodi, & quid uellet Pollux sciscitauit, In *3* cusat, inquit, te, quòd cunctis ad ipsum uenire; significans Pollucem ad ipsum non redi- *3* turum, sed recte parari currum, si uellet sequi defunctum.
- 27 Alium quendam filij mortem incōsolabiliter lugentem, & in tenebris abdītum adijt, *Luctus* certo promittens se filij umbram ab inferis reuocaturum, si tres ex hominum numero li- *3* bi nominare posset, qui nullius luxissent obitum. Quumq; is cogitationem per omnis no- *3* tos circumferens, ne unum quidem reperisset luctus expertem. Quid igitur, inquit, te ipsum *3* discredias homo, quasi nouum aliquid acciderit?
- 28 Quum à quodā quæssisset aliquid, atq; ille uerbis obsoletis ac prisicis responderet, Ego, *3* inquit, amice te nunc percontor, at tu perinde respondes, quasi regnaret Agamemnon.
- 29 Cuidam dicenti, Eamus in Aesculapij templū ò Demonax, pro filij salute deprecaturū *3* deum, Adeone, inquit, surdastrum existimas deum, ut nos nisi in templo nō sit auditurus.
- 30 Ad Agathoclem Peripateticū arroganter iactantem, sese & solum & primum esse dia- *3* lecticorum: si solus, inquit, es, qui primus esse potes: si primus, qui solus?
- 31 Quum apud Athenienses audisset præfatione solenni à sacris submoueri barbaros, ro- *Absurde* gabat quamobrem id facerent, quum ea sacra tradidisset ipsis Eumolpus natione Thrax, *3* nimirum Barbarus.
- 32 Quum legatus nauigaturus in Asiam, nauem conscendisset, & à quodam interrogare- *Facete* tur, num metueret, ne naufragio eiecūs à piscibus deuoraret: Quid, inquit, metuum à pi- *3* scibus, qui tot pisces deuorant?
- 33 Quendam infeliciter declamantem admonuit, ut sese diligenter exerceret: quumq; is *Nemo sui* respondisset, nunquam apud me nō declamo. Nil igitur mirum, inquit, si dicis inepte, qui *index* hæcenus semper stulto auditore solitus sis uti.
- 34 Quum Athenis quidam Romanus senator filium ad Demonacliē adduxisset, elegan- *Ambiguus* ti forma, uestitu delicato, ac delicijs effœminatum, diceretq; salutari te ò Demonax *morfus* meus: pulcher est, inquit, & te dignus, & matri non ab similibus. Vtrunq; poterat dici in lau- *3* dem. Nunc patrē notauit ex filij moribus, & matri similitē dixit mollem & euiratū delicijs.
- 35 Conspicatus augurem quendam in publico uaticinia sua uendentem, si potes, inquit, *Diuinitio* ea quæ Parcæ statuerunt arte tua depellere, exiguā mercedem postulas, Sin quæ fati de- *3* creta sunt omnino sunt euentura, quid tua prodest diuinitio? Bis miser esse cupit, qui ma- *3* la quæ uitari non possunt amat præscire.
- 36 Senex quidā Romanus bene robusto corpore, qui armatus sese ad palum exercuerat, *3* rogauit

- rogauit Demonacliem num magna uehementia uideretur depugnasse, Nimirum, inquit, *3* aduersus hostem ligneum: innuens illum in uera pugna fore meticulosum.
- Cuidam qui purpura indutus sese insolentius ostentabat, in aurē dixit, Heus tu, hoc an *37* te te gestabat ouis, et ouis erat: significās illū nihilominus stupidū esse si gestaret purpurā.
- Quum aliquando in balneis refugeret ingredi aquā feruentiorē, & alius illum appel- *38* laret meticulosum. Quid, inquit, an hoc pro patria passurus essem? Sentiens temeritatis *Fortitudo* esse non fortitudinis, subire periculū, ni ob causam grauem & honestam fiat.
- Percontanti qualia putaret esse apud inferos: Expecta, inquit, & simul atq; illuc uene- *39* ro, per literas tibi significabo omnia: impie sentiens, nullos esse inferos. Nec enim crede- *Impie* bat animarum immortalitatem.
- Admeto poetæ inuiso iactanti epigramma monostichon, quod testamento manda- *40* set suæ addendum statuat: carmen erat. *Salte*
- Corpus humo tegitur, Admetus ad astra uolauit: *3* respondit, adeo sibi placere carmen, ut magnò emptum cuperet, si tam nunc esset ascri- *3* ptum. Recte optans illi mortem, qui uitā erat indignus.
- Demonacliū seni crura intumuerant, id uidens quidam, quid isthuc, inquit, mali est De *41* monax? Tum ille, Charon, inquit, me momordit. Pro cane dixit Charontem, innuens se *Senectus* nequitiam morti uicinam.
- Ad Lacedæmonium flagris saeuientem in seruum, Desine, inquit, te seruo tuo similem *42* ostendere. Laconum enim erat, flagrorum patientia gloriari.
- Cynico cuidam arroganter iactanti pallium, peram & baculum, ac subinde uociferāti, *43* se Antisthenis, Cratetis ac Diogenis sectatorem esse: impudenter, inquit, mentiris, quum *Arrogantia* sis Hyperidæ discipulus. Alludit ad uocem *ἰπποδολαίης*, quod est per arrogantiam despiciere. *3* Est autem & rhetoris nomen Hyperides.
- Proconsul cynicum quendam à quo publice fuerat proficissus ob unguēta ac molliciem, *44* ad supplicium arripi iussit, Huic deprecator aderat Demonax, dicens ignoscendum cyni *Mollicies* co, si quid dixisset mordacius, id esse sectæ uicium, non hominis. At quum proconsul non *3* negaret ueniā, sed si quid simile denuo cōmitteret, rogaret, quas pœnas esset daturus: pro- *3* fecto, inquit Demonax, tum hominē totum inungi, ac forcipe uelli iubebis. Plusquàm cy- *3* nice momordit, qui cynicæ mordacitatis agebat patronum.
- Alteri cui imperator ingentem exercitum cōmiserat, sciscitanti quomodo posset dele- *45* gatam prouinciam quàm optime gerere, Si, inquit, ira uacaris, & quàm minimū loquens, *Gratiter* plurima audieris. Ira ad omnem functionem inutilis est, & prouerbio quoq; princeps iu- *3* betur & æqua & iniqua audire.
- Rogatus an philosophus etiam placentis uesceret: Quid, inquit, num putas apes stultis *46* tantum mellificare? Placentæ melle condiebantur, sacchari usu nondum reperto.
- In Ruffinum claudum multo tempore familiarem peripateticis dixit, nihil esse turpius *47* peripatetico claudo. Alludit huc, quòd peripatetici dicuntur ab inambulatione, quæ non *locofe* conuenit claudo.
- Epiceto cynico suadenti ut uxore ducta daret operam liberis, Neq; enim id indignum *48* esse philosopho. Da mihi, inquit, igitur unam e filiabus tuis. Notans illum inepte sua dere *Monitor* alteri, quod ipse non faceret.
- In Herminū peripateticum qui semper in ore habebat decem Aristotelis Categorias, *49* ita luit, Equidem arbitror mi Hermine te nō indignum decem categorijs. Iocus est ex am- *Ambigue* biguo uocis. Categorix Græcis uel prædicamenta dicuntur uel accusationes.
- Iurisperito dixit, leges prorsus uideri inutiles, ut quibus boni non egerent, mali nihilò *50* fierent meliores.
- Morientem amici rogabant, quomodo uellet sepeliri, Ne quid, inquit, ista res tios ha- *51* beat sollicitos. Fœtor me sepeliet.
- Dicentibus, indignum facinus si talis uiri corpus laceraretur à canibus. Quid, inquit, *52* incommodi, si & mortuus alicui sim usui? *Sepultura*
- Bion eos qui auscultarent adulatoribus dicebat esse similes amphoris, quæ auribus cir- *53* cumaguntur.
- Pindarus cuidam cōmemoranti, quòd ipsius laudes ubiq; prædicaret, Ego, inquit, pro *54* rogauit

isto officio bonam repono gratiam, efficiens ut uera prædices. Vera uirtus nihil moratur hominum laudes. Eas qui prædicant plus debent ijs quos laudant, quam ipsis debent qui laudantur.

ALPHONSUS Aragonum rex.

- 1 *Inse* Eques quidam ingens patrimonium per luxum ac libidinem absorbuerat, atque in fine per magnam æris alieni uim contraxerat. Pro hoc intercedentibus quibusdam apud Alphonsum Aragoniæ regem, ne saltem quæ debebat corpore luere cogeretur, Alphonsus respondit: Si tantam pecuniam uel in sui regis obsequium, uel patriæ commodis, uel subleuandis propinquis impendisset, audirem: nunc quoniam tantas opes impendit corpori, par est, ut luat corpore.
- 2 *Erudito* Commemorantibus quendam ex Hispaniæ regibus dixisse, non decere principes uirum scire literas, exclamauit, eam uocem bouis esse non hominis. Non omnes literæ conueniunt principi, sed eæ quæ politice tradunt, aut ethice, quæque recte ac secus gestorum exempla commonstrant, id quod facit historia.
- 3 *Cautè* Hunc quum adissent legati Matricenses, in quorū agris tum agebat Alphonsus, conuulentes utri iuberet ipsos gratificari, Nicolao ne Picinino, an Francisco Sphortia, respondit ambos pro amicis habendos, sed nihilo secius ab ambobus tanquā ab inimicis cauendum. Id temporis inter Nicolaum & Franciscum simulatas intercedebat, ac rex nondum statuerat utrum uellet in societatem recipere, quum utrunque ob dissidium non posset.
- 4 *Coniugium tranquillum* Idem dicere solet, ita demum matrimonium tranquille citraque querimonias exigi potest, si maritus surdus fiat, uxor cæca: innuens opinor foemineum genus obnoxium esse zelotypiæ, atque hinc oriri rixas & querimonias: rursum maritis permolestam esse uxoris garrulitatem, quæ molestia cariturus sit, si fiat surdus: nec illa uexabitur adulterij suspicionem, si careat oculis.
- 5 *Integre* Aiebat si sibi contigisset nasci temporibus quibus Romana respub. florebat, se conuicturum fuisse contra curiam templum Iouis Positorio, in quo priusquā uenirent in senatum patres conscripti, odium, amorem, ac priuatos affectus omnes deponerent. Alludit ad priscorum morem, qui Iouem multis cognominibus insigniebant, nunc Stratorē, nunc Gamelion, nunc Genethlion, nunc Philium, nunc Xenion appellantes. At si tam multa possit Iupiter, illud in primis præstandū erat, ut in Synodis, in senatibus, in quibus de repub. consultatur, nihil haberent momenti affectus priuati. Nam hi sunt qui frequenter & ciuitates & regna bellis committunt, ac pessundant denique.
- 6 *Saltatio foeda* Quum forte mulierem quandam impudentius saltatē aspexisset, Expectate, inquit, mox Sibylla ædet oraculum. Sentiens saltationem infantiæ genus esse. Sibylla autem uates, non ædebat oracula nisi furore correpta. Mihi quoque sæpenumero qui saltationem tu multuosam agitant, nisi sunt afflati furore quodam, præfertim foeminae.
- 7 *Lenitas* Admonitus ne nimia lenitas exiret in contemptum, & ex contemptu nasceretur pernicietas: Magis, inquit, cauendū, ne seueritas conciliet inuidiam, unde maius exitij periculum.
- 8 Quum eques quidam ab hostibus captus, & ab iisdem emissus carcere, regem adisset, in solatium calamitatis multa postulauit ab eo, & impetrauit. Quo digresso rex dixit ad familiares, Dispereream, inquit, ni metui, ne uxorem etiam meam deposceret eques meus.
- 9 *Ocium dulce* Familiares illi rusticum quendam uelut ignauiae exemplum ostenderunt, qui porrectus humi uescebatur uuis. Hic rex, utinā mihi sic per ocium comedere datum esset à superis. Simile quiddam narratur de Ptolemæo rege: quum antea se iactaret reperisse immortalitatem, tandem podagra discruciatas, conspiciebat Aegyptios aliquot plebeios sic temere apud flumen discumbentes: Utinam, inquit, saltem ex istis unus essem.
- 10 Equiti subinde aliquid à rege flagitanti, sed mox quod acceperat profundenti: Si pergam, inquit, tibi dare quæ petis, citius me pauperem effecero quam te diuitem: nam qui tibi donat, nihil aliud quam aquam infert pertuso dolio.
- 11 Interrogatus quos e ciuibus haberet charissimos, Qui magis, inquit, pro me metuant quam me. Sentiunt illos esse ex animo amicos, qui principem magis amant quam timent.
- 12 *Ambitio principum* Aiebat olim inter Iouem, Neptunum & Plutonem omnium rerum partitionem trisariam esse factam, & horum unumquenque sua sorte contentum esse, nec occupare aliena: at inter homines neminem sua portione contentum esse, nec ullam partitionem esse stabilem, sed omnes *ambitiosos*.

Percontantibus utri rei plus debere se fateretur, libris an armis: Ex libris, inquit, & armis & armorum iura didici: hac uoce profitens se libris debere omnia.

Magnopere laudare solet dictū nescio cuius, hostibus fugientibus pontem argenteum extruendum esse: siue quod existimaret multo optabilius esse, hostes in fugam uertere quam occidere: siue quod putaret hostes pecunia sollicitandos, ut ab acie discederent.

Dicebat sibi uideri eos maxime insanire, qui uxorem fugitiuam perquirerent. Significans, magnæ felicitatis esse ab improba muliere liberari.

Improbo cuidam ac uecordi, factū reperisse se uirum sapientem, Et qui fieri potuit, inquit, ut sapientem dignosceret stultus?

Quum cœnantis senex quidā importunus & garrulus sine fine obstreperet, exclamauit se fertur & dixisse, A sinorum conditionē esse potiore quam regum. Nam illis dum paescuntur dominos parcere, regibus neminem.

Demetrius graui calamitate affectus, dixit referente Seneca, Hoc unum dī immortales queri possum, quod non antehac mihi uoluntatem uestram notam fecistis. Prior enim ad ista uenisset, ad quæ nunc uocatus astum. Maluisset offerre quod tradere.

M. Antonius orator, rogatus quam ob causam nullam unquam orationē scripto mandasset, Ut, inquit, inficiari queam à me dictum esse, si quid forte aliquando dixi, quod optime non erat. Labilis est hominum memoria, ut agere reperias duos, qui quæ simul audierunt, eodem modo referant. Hinc parata tergiuersatio, non dixi, aut non sic dixi, aut dixi quiddam, sed hoc adieci.

Calanus Indus ad mortem proficiscens, quum conscenderet rogam ardentem, O praclarum, inquit, discessum è uita, quum, ut Herculi contigit, mortali corpore cremato animus in lucem excesserit. Hunc quum Alexander admoneret, diceret si quid uellet, Optime, inquit, propediem te uidebo. Idque euenit, nam Alexander patris post diebus mortuus est. Refert M. T. lib. De diuinatione primo.

Quidam causam detulit ad oratorem, is negauit: detulit ad alterum, qui recepit. At is qui detulerat dicere solet, sibi gratiorem fuisse orationem eius qui negarat, quam eius qui recepit: quod ille comiter recusasset, hic grauate & inamœno uultu recepisset.

C. Cotta qui in ambitione fuit artifex, dicebat sese operam suam in eo quod non contra officium peteretur, solere polliceri omnibus, sed impertire ijs apud quos optime poni arbitraretur. Senti nulli promittendum, quod esset præter honestum: nulli tamen negandum, quod non contra officium peteretur. Comitatus est benigne polliceri, sed quoniam omnibus opera præstari non potest, eligendi sunt quibus eam impertias. Virumque refert Q. Cic. ad fratrem De petitione consulatus.

Gallus iuris peritus, si quis negocium ad ipsum detulisset in quo de factio quærebatur, dicere solet, Nihil hoc ad ius, ad Ciceronem ito. Senti Gallus, aliud esse officium iureconsulti, aliud oratoris. Nec esse necesse de his quæ ad alienam professionē pertinent, respondere. Refert M. Tullius in Topicis ad Trebatium.

C. Lucilius dicere solet, nolle se sua scripta legi, nec à doctissimis, nec ab indoctissimis, quod hi nihil intelligerent, illi plus saperent, quam ut posset illorum iudicio satisfacere. Id exprimebat huiusmodi uersu Trochaico,

Perfium non curo legere, Laelium Decimum uolo.

Erat Perfius illius ætatis omnium doctissimus habitus, Laelius erat uir bonus, & non illiteratus, sed nihil ad Perfium. Refert M. Tullius cum alijs aliquot locis, tum libro De oratore secundo.

Antimachus Clarius poeta, quum conuocatis auditoribus recitaret ingens uolumen quod conscripserat, & ab omnibus esset destitutus, excepto Platone, Legam, inquit, nihilominus, Plato enim mihi instar est omnium. Refert M. T. lib. De claris oratoribus.

Seruilius Vacia uir prætorius ac prædiues, odio negotiorū abdidit se in uillā suam, quam habebat non procul à Cumis, nec aliā re notus fuit, quæ eius uillæ ocio. Itaque qui negotijs premebatur, exclamare solent: O Vacia, solus scis uiuere. Huius tamen ignatum & si neliteris ocium damnās Seneca Ep. 55. negat illum scire uiuere, sed latere. Eoque nonnunquam uillam præteriens ioco dicere solet, Hic situs est Vacia: subindicans, nihil interesse inter mortuum & inertem ocio abditum.

27 *Confidenter* Quintilianus uehementer probat dictum cuiusdam oratoris, qui apud Caesarem, ut opinor, accusabat Cossutianum Capitonem, hominem arrogantem, & ipso etiam uultu praefertentem confidentiam. Erubescit, inquit, Caesarem timere. Caesar erat ea potentia, ut merito fuerit a quouis metuendus. At illi reo tantum aderat arrogantiae, ut sibi turpe duceret, si uideretur timere Caesarem. Hoc dictum Fabius adolescens audiuit, ut ipse refert libro sexto, capite De conclusione.

28 *Salse* Vibane Flauius Virginius antisophista quaedam suum interrogauit, quot milia passum declamasset, taxans eum quod in declamando discurreret, nimiumque crebras, longas ac tumultuarias haberet ambulationes, quum M. Tul. oratori non concedat procuriones nisi raras, moderatas ac breues. Eandem ob causam Sura Manilius Domitio Afro dictus est non agere, sed fatagere. Vtrunq; refert Fabius capite De pronuntiatione.

29 *Salse* Salsum est & illud Celsij Seueri, qui aduersus patronos immodice discurrentes, ut interdum se proriperent in aliena tribunalia, poposcit lineam: alludens ad certamina cursus, in quibus una linea designabat unde cursus inciperet, altera ubi defineret. Idem accommodari potest in eos qui digressionibus immodicis diuertunt ab instituto.

30 *Argute* Proculeius querebatur de filio, quod expectaret mortem patris: quumque filius respondisset, Ego uero non expecto, imo, inquit, rogo ut expectes. Detorsit uerbum in contrarium sensum. Expectat mortem patris qui inhiat, & expectat qui non accelerat mortem patris. Refert Fabius libro nono.

31 *Refugium* Archytas dixit iudicem & aram idem esse, pariter enim ad utrunque confugiunt, qui iniuria afficiuntur. Sentiens tales oportere iudices esse, ut oppressis sint praesidio. Refert Aristoteles rhetoricorum tertio.

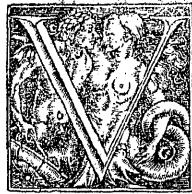
32 *Apte* Pericles dicebat Sanios esse similes pueris, qui porrectam ossulam recipere quidem, sed interim plorantes, eo quod illi parent imperatis, sed non sine taedio & querimonia. Similiter Demosthenes dixit populum Atheniensem esse similem his qui in nauis nauis. Siquidem is cum magno taedio laborent, tamen eo peruehantur quod tendit nauis.

OTER

MORO

AD ILLVSTRISS. BVR GVNDIONVM PRINCIPEM PHILIP

PVM, INVICTISS. CAES. MAXIMILIANI FILIVM, DE TRIVM,
phali illius in Hispaniam profectioe, deq; felici reditu, Panegyricus gratulatorius, nomi-
ne totius patriae, per Des. Erasmus Roterodamum conscriptus, & eidem exhibi-
tus in aula Ducali Bruxellæ, a sistentibus clarissimo Comite Nassouenli,
Episcopo Atrebatensi & audientario. Summus autem Cancellarius,
cognomento de Maigny, Principis uice respondit. Anno
ab orbe redempto, M. D. IIII. fe-
sto Epiphaniæ.

ELIS nolis, boni cōsulas oportet, sedulitatem atq; adeo licentiam
nostrā, Philippe principū felicissimē, quod ultro nobis parteis sum-
psimus tibi, diuino favore feliciter reduci, uelut publica uoce gratu-
landi, non ut in uisitatā omnium læticiam nostra oratione cognosce-
res, quam alto qui uel auribus atq; oculis tuis credere, uel certe extui
ipsius animi sensu facile poterat aestimare: sed partim ut hunc diem,
quo nullus adhuc illuxit patriæ cādidi oraspiciatorq; omnib; gen-
tibus, ac posteritati quoq; (si modo quid tale dici queat à nobis, ut li-
teris in posteros transmitti mereatur) testatissimū celeberrimumq; redderemus, partim
quod uicti incredibili gaudio, ac (prope dixerim) ebrj, quo tuus optatissimus reditus o-
mnium animos nouo more lymphatit, ne potuimus quidē nobis ipsis rēperare, quin uo-
luptatem hanc incōparabilem apud tuam celsitudinē depromeremus, effunderemus, lau-
darem; insolentiā efferuescētis læticiæ nostræ, sublimitas tua ferat oportet, quippe quæ
tantam ipsa causam ministrat. Difficile est silere cū doleas. Vere quidē hoc M. Tullius,
At longe difficillimū non loqui, cum læticia gestias. Quis enim nō aliquando uel ipso sen-
su didicit, q̄ sit arduū, ingens animi uulnus silentio premere? At nos profectio hodiernus
docuit dies, impendio difficilissimū esse immodico imperare gaudio, præsertim quod impa-
tientibus uotis hoc dulcius cōtigit, quo serius: ac tum non indulgere animo, cum iam sese
non capiunt intra præcordiorū sinus, exundantiū æstus gaudiorū, & in gloriano tenere
modū, cum læticiæ nullus omnino sit modus, deniq; tum cohibere uocē, cum iam affectui
nulla uox par esse queat. Cresci filio, quem mater mutū adiderat, uehemens affectus uo-
cem excussit, exprimente uidelicet pietate, quod nō indiderat natura. Echedem item siue
Aeglen (nam de nomine uariāt autores) Samiū athletam, antea semp elinguem, indigna-
tio prærepti tituli præmijq; interuersi, repente uocalē reddidit. Nos uero in tam pio tamq;
ineffabili gaudio, quod mutis etiā, quod ipsis (penē dixerim) saxis sermonē queat extun-
dere, qui quæso nō loqui possimus? Nihil tam sui iuris nō est, q̄ animus inopinata recen-
tiq; læticia supfluens. Sed qd apud Principem indulgentissimū, patriæq; nō minus aman-
tem q̄ charū, iam dudū offensam deprecamur inepti: Quasi uero ullū omnino officij su-
turum fuerit illi gratius, q̄ quod & à patriā & ultronē sit, quodq; nō aut metus extorserit,
aut cuiuspiā iniunxerit autoritas, aut publica flagitarit consuetudo, sed affectus liberi-
mus, ac singularis in eum pietas imperarit. Non carebāt adulandi specie, ueterū encomia
atq; epithalamia. Non poterat funebribus laudationib; perinde sua cōstare fides. Cur itaq;
Nempe solennes erāt. Demitor si magnopere ceperunt reges, panegyrici quondā in con-
uiujs dicit. Quare? Nimirū intelligebant hoc obsequij, suis cupiditatibus tribui. Parum
(ni fallor) cordatiores Principes cōmouebant illæ, uel populi uel senatus acclamationes.
Quamobrē: Quia ibi siluisse, uidelicet erat refragari, & nō acclamasse erat reclamasse. Mi-
nus accepta erat gratiarū actio, quam publico more nouus consul exhibebat imperatori.
Cur? Nam eam & decreuerat senatus, et mos urbis exigebat. Nunq; aut sincerior atq; ab-
sentationū fucus purior potest uideri gratulatio, q̄ cum nulla gratulandi necessitas: nul-
la credi debet incorruptissimi Principis auribus iucundior, q̄ quæ nō more solēni, sed præ-
ter morē amori tribuit, & quam nō ars finxit, sed expressit pietas. Quanq; equidē haud re-
cusarim in tēpestiuus uideri nostrū officium, modo quod de gratia decesserit, id ad libere-
tatis fideiq; pondus accedat. Malim em apud te de gratia, q̄ apud reliquos omneis de syn-
ceritate

Immodicus af-
fectus temulē-
tia quædā est

Varia genera
laudationum
solennium

ceritate in periculū uenire, si quidem alterutrū incommodū sit accipiendū. Atqui nihil ne-
cesse est, imō quoniā uti te tuis charitate nō cedere cōstat, ita gaudio nequa q̄ imparē esse
consentaneū est, futurū confidimus, ut cōmunem tibi nobiscū læticiam cōmemorationē
nostrā quasi refricari renouariq; tam tuæ in patriā, cui redditus es, pietati gratum accidat,
quā nostris erga te quem recepimus, affectibus iucundū. Atq; utinam in præsentiarū adlit-
ea dicēdi facultas, qua rei magnificentiā, orationis amplitudine liceat assequi tantū. Neq;
enim mihi laborandū existimo, ut ea uel uerborū phaleris ac lenocinijs enitescere, uel rhe-
toricarū amplificationū præstigijs crescere atq; attolli uideat. Spe maius est, si de uero ni-
hil dētero, supra uotū est, si de splendore nihil obscuro, tantū abest ut fucos illos desiderē.
Vnde enim, non dicam mihi, sed cuiq; omnino mortaliū, tam diues artis oratoriæ supel-
lex, quæ profectioē istam tuā Hispaniensem omnibus triumphis speciosiorē, quæ solen-
nes cum regibus cōgressus, quæ tot gaudia gentiū, quæ totius biennij tam multa decora,
quæ festiuissimū reditum fando æquiparet? Quæ tanta grauitas eloquēdi, quod orationis
flumen usq; adeo torrens, ut digne repræsentet, quāto dolore te patriā dimiserit abeuntē,
quāta solitudine profecta fuerit absentē, q̄ anxij uotis desiderauerit morantē, quanto
nunc animi gaudio cōspiciat reducem, cōspiciat incolumē; neq; adeo incolumem modo,
uerū etiam tot egregijs animi fortunæq; dotibus cumulatorē, ornatiorem, feliciorē? Qui
bus profectio de rebus planē silere, extremi stuporis sit, tibi nō gratulari, maleuolū atq; in-
uidi, nō gratari superis autoribus, profus ingrati atq; impij. Hæc igitur dum oratione si-
deli magis q̄ ornata facio, oro & te clarissime princeps, & uos ornatissimi præceres auli-
ci, ut me quædamodū cœpistis, benignis auribus audiat. Sed unde tandē in tam immen-
sorum agmine potissimū dicendi sumā inicitū? Nisi quod iuuat in primis (uel quia iam
deniq; tutū, uel quod ad præsentis læticiæ cumulū uehementer facit) meminisse doloris
præteriti, qui nobis hoc tam multiplex quasi scœnus gaudiorū peperit. Quod quidē & se-
curitatem dulciore reddit, periculorū recordatio, & felicitatis sensum acuit, ante actorum
malorū memoria. Premebat quoad poterat ingentē animi molestiā, patriā tuā sublimita-
tis amantissima, grauemq; pectoris sollicitudinē, frontis serenitate tegebat, ne uidelicet au-
spicatisimū iter tuum, uelut omine tristiore funestaret: & tamē sensisse te puto, inuitis gen-
tis erumpentes lachrymas, ac parū bene dissimulata suspiria, cum sub oculis nostris duæ
illæ ad Hispanicā profectioem pompæ adornarent, omnium quas nostra uidit ætas pul-
cherrimæ, neq; opibus tantū, sed multo magis apparatus arte rationeq; uisendæ. In qua-
rum altera tu splendidissimo procerū aulicorū comitatu stipatus inter pulchros pulcher-
rimus, sic procul eminebas, ut inter reliquos syderū ignes aureus elucer Hesperus. In alte-
ra rursus generosissima coniunx Ioanna, festiuissimo nympharū agmine cincta, Homeri
cæ illius instar Dianæ inter decētes omneis, ipsa regia specie decētior incederet, q̄ alijs læ-
tum futurū, tam nobis in præsens triste spectaculū. Hærebit, hærebit semp animis nostris
lætus dicā, an tristis? certe sollicitus ille dies pridie nonas Nouēbres, quo, quod nonnulli
litteris prodiderūt inclyte Princeps, hoc tu patriæ, tibi uicissim patriā, ueris expressit affe-
ctibus, uidelicet hoc esse populū suo bonū Principem, quod animus est corpori, quod sol
orbī terrarū. Quam ægre quantoq; cū animi uulnere tu diuellebare (neq; enim nō sentie-
bamus) ut illa cōcidit, ut exanimata est, ut ne uiuere quidē sese iudicabat, cum te sibi men-
tem ac lucē unicā subduci uideret. Discedit anima, mox corpus uniuersum collabat opor-
tet. Tolle solē mūdo, protinus omnis ista tam nitida naturæ facies squalebit, hōrebicq;
Summoue principē è patriā, silico frigeant emarcescātq; necesse est, quæcunq; ante florue-
runt uiguerūtq;. At qui si te tantū ut dominū uereretur, tuā absentia suam esse libertatem
autumasset. Nunc autem quoniā ut parentem amat, ut lumen suum suspicit, ut delicias
suas amplectitur, nihil magis in uotis habet, quam ut te præsentē perpetuo liceat frui. Tu
tam sese non credit, cum abs te non uidetur, afflictam putat, simul atq; te non uidet. Pro-
inde cum non ignoraret uxori tuæ causam profectiois esse magnopere piā, nempe ut
amantissimis parentibus, & si nondū ætate fessis, tamen iam senectæ limini (ut uocat Ho-
merus) uicinis, desiderij sui copia expleret: tibi uero etiam grauissimā, nimirū ut opulen-
tissimi, florentissimiq; Hispaniarum regni habena, quas iam fatis tibi destinatas apparet,
matute tuis manibus admouerentur, atq; assuescerent. Neq; nō uidit quantopere & illius
interisset impij, ad factiones domesticosq; tumultus præcludendos, ut tu illi, uiuo adhuc
focero, inicitare: & sua ipsius referret suas opes tā magnifica accessione augeri fulcricq;
K 4 Ad hæc

Summa argu-
menti exposi-
ta propo-
sitione

fuerint dubitaturi semet pro tua incolumitate deuocere, nisi morem hunc Christiana lex improbare, & tibi displiceret quæcūq; cum pietate coniuncta non sunt. Neque certius timuit (opinor) P. R. Claudio Cæsari per id temporis etiamnum gratiosissimo, cum Hostiam profectum, ex insidijs perijisse falso rumore esset in urbe dissipatum, neque contantius incolumitatis illius fidem admisit, quandoquidē hodieq; non defunt, quibus te sospitem esse uix tot oculi testes, uix deniq; ipsorum oculi fidem faciant. Utinam interim tuorum uultus, uoces, animi, auribus atq; oculis tuis patuissent. Vidisses unum quēq; quasi domesticarum fortunarū oblitum, de tua unius salute diseriari. Nec aliunde interim sermone hominū in conciliabulis, in conuiujs, in cōgredijs, nisi de Principis ualitudine. Nullæ alię domesticæ confabulationes, ad suos cuiq; lares, & foculum familiarē, ubi nulla neq; gaudendi neq; dolendi necessitas, sed libere suas quicq; curas solet effutire. Nunq; illa tam usitata tamq; solēnia fuerunt in occurribus, ut uales? quid agitur? Satis recte: Satis uan' omnia? quā tum erāt hæc, Ut ualeat Princeps? Quid agit Princeps? Satis recte res habēt Principis: Satis salue? Iam rursū minus trita in discessu illa, uiue, uale, bene sit, hæc, Viuat inclytus Princeps, Bene ualeat optimus Princeps, Bene sit illustrissimo Principi. Desierant homines sibi fausta precari, omni cura uidelicet in te unum auerſa. Nimirum hoc sentiebant, Ut uimus, si uiuūt ille; male nobis esse non potest, si bene sit illi. In tuto sumus, si ille est incolumis, de unius illius fato, oēs nostræ pendent fortunæ. Vereremur non nihil, ne posteritas hæc à me iam dudum per adulationē alienata, sit iudicatura, nisi multorum annalium fide persuasa crediderit, nullum unq; memoria hominū Principem extitisse, addam illud, ac ne in literis quidem extare, quem sua patria dilexerit, aut syncerius, aut ardentius, quicq; inuicem suos impensus amarit: presentium quidem neminem arbitror esse, quin intelligat me omnia, etiam si maiora fide, uero tamē minora referre. Porro apud posteros facile me à uanitatē suspitione uindicabunt, cum alij scriptores historiarū, tum Gulielmus Hermannus meus, quem equidem in hoc tam splēdido cœtu honoris causa nomino, uir unus inter doctos optimus, inter bonos doctissimus, qui iam pridem res tuas ornatissime Princeps, maiorūq; tuorum; Luitiano penē ore pergit immortalitati conferre. Sed hæcenus quidem de discessu tuo, nunc de cōmoratione pauca. Auxerat enim & sollicitudinē et desiderium nostrū, mora opinione diuturnior. Nam ut zelotypus amor semper peiora ueretur, ita uotis impatientibus nulla non lenta festinatio. Papæ, quā longus ille annus, quā tardi menses uidebantur nobis, quos sine te egimus. Cui non benenium illud, ac ne illud quidē exactū, lustro trisum est prolixius. Haud aliter cupidus sponte tarda ingrataq; stūni tempora, sic piger annus Pupillis, quos dira premit custodia matrum, Sic horæ numeratur anxie parenti, ad diem promissum reducē expectanti filium. Neq; non erant qui iam in te Græcū illud proterbiū usurparent, ut Callipidem dicere, non quidem per iocum, ut olim factum est in Tiberium Cæsarem lentius absentem, sed planē per impatientiam desiderij ferio. Quin etiam interdum quasi desiderio fatiscens patria, nunc tempori tardius eunti, nunc ipsis te remorantibus negocijs indignabatur, nunc in te ipsum prijs conuictis stomachans, præsentiam tuam hac fermē oratione reflagitabat:

Profopœia patriæ Quis quæso tādē morandī finis inuictissime Princeps, ipsa mihi luce charior? Quō noſtri tibi cura recessit? Ergo ne ego ex isto pectore potui elabi, quæ te feliciter in lucem educaui, quæ blande gremio foui, quæ in istum ætatis florem educaui, non sine negocio. Si non prius istinc temet auelles, quā Hispanias tui copia satiaris, quā socero socruiq; sitim expleris uis, quā sororis charitati, quā parentis pietati satisfacere, haud equidem scio an unquam te sim uisura denuo. Quod si quis magnitudine desiderij mei, temporum spaciā metiatur, iam plus decennium abfuiſti. Multum quidem Hispaniæ debes nomine afflictitatis, at plus mihi titulo pietatis. Liceat enim hoc mihi meo iure dicere. Dedit illa sanē quondam sorori maritum, tibi nuper uxorem, at ego uitam dedi. Illi inauguratus es, mihi natus. Fateor omnia debere me tibi, sed tute uicissim debes mihi. Audaçter quidem hoc, sed uere dictum: nam scio Principi, non tyranno loqui. Neque a deo me clam est, quod & iam olim de te præſagit orbis, & iam dudum res ipsa declarat, te unum multis ac maximis imperijs cœlitum decretis Principem esse destinatum. Alia te terra regem, alia asciscet Imperatorē, alia alijs titulis adoptabit. Quæ quidem ut tibi mihiq; fausta ac felicia sint precor. Cæterum ego ut opibus uincar, ut splendore cedam, ut omnibus deniq; calculis sum

Mirum absenti Philippi desiderium

Demora principis in Hispania

Profopœia patriæ

sim inferior, hanc certe propriā mihi gloriam tuebor mordicus, quod sola Principem genui. Sit alibi cœlum quantūlibet amœnius, meum tamen primum hauisti. Sit alibi terra feracior, hæc una primum te excepit, hæc nutricauit. Si uerum est, quod mira quadam natale solum dulcedine cunctos Ducit, & immemores nō sinit esse sui, ego tua cunabula seruo. Hanc ob causam Iupiter (ut est in fabulis) non minus Creta sua quā cœlo ipso delectatur, quæ tamen aluerit modo, nō etiam genuerit. Ulysses cum laute apud Circeam & Calypso haberetur, cum peragrato quā late patet orbe, præter illud prodigiosa fertilitatis Aegypti Delta, tot opulentas amœnasq; regiones uidisset, ad asperam tamē Ithacam suam per tot discrimina rerū properabat, malens in patria quālibet tenuiter agere, quā apud deas neclare ambrosiaq; pastus *ἔϋγεας* (ut ait Homerus) uiuere. Vespasia, nō Cæsari Cosana illa uillula in qua natus erat, adeo in delicijs fuit, ut ne imperator quidem unquam deserit frequentare, quæ hominem tantum produxerat. Neq; in ea quicq; mutari passus est, ne quid oculorum consuetudini deperiret, abunde satis magnam causam esse statuens, cur eum locum anteponeret omnibus, quod illic primum uagijſset. At ego te non hominem tantum, non priuatum modo, sed Principem, & Principem florentissimum ædidi. Quia genui, repeto ut filium: quia nutricauī, repesco ut alumnum: quia principem genui, repeto ut parentem. Tandem aliquando te mihi redde, tot nominibus debitum, atque ita demum me mihi reddideris. Quorsum enim me hæcenus iacta uiselicem, si bono meo fruuntur alij? Tangat, tangat aliquando quæso, animū istum tuum, nulli non mitem, uel parentis priuata charitas, uel imperij publica sollicitudo. Postremo uel tantisper te mihi fruendum permitte, dum meis delicijs disco carere. Et huiusmodi quidem querimonijs, quas tum impatientes dicebat amor, patria te sibi à teipso reſtagitabat. A superis autem quibus te proficiscentem cōmendarat, quid ego nunc referam, quā ardentibus uotis publice priuatimq; tuam celsitudinem repositcerit? Quā sedula pietate, quibus sacris, quibus precibus numina demereri studuerit, ut illorum mune re hunc festiuissimum diem aliquando cōspiceret? Graue pietatis erga Principem exemplum multis uidetur, quod olim omnes P. R. ordines, in Curtianum lacum quotānis ex uoto stipem iaciebant, pro salute Cæsaris Augusti, quo quidem uno principe nemo fuit unquā patriæ charior. Maius autem, quod calendis Ianuarijs strenam in Capitolio mittebant etiam absentis. At hæc non superstitiosa assentatione, sed religiosissima pietate, non prophanis uictimis, sed purissimis uotis, nihil aliud optabat à superis, nisi Principis reditum & incolumem & maturū. Hoc unum publicis priuatisq; precationibus, hoc per omnia templa quotidianis sacris, hoc identidem iteratis oppidatim supplicationibus solentibus, hoc monachorum, hoc deo dicatarum uirginum pietas, hoc clerus omnis, hoc pro se quicq; deum optimum maximumq; exorare satagebat: ut qui Principem sui similem, id est, optimum item maximumq; dedisset, idem redderet, tantumq; munus suum nobis seruaret incolume. En audiuit pia uota numen exorabile, et benignitate sua uicit etiā spes nostras. Nam quæ omnino uota magis pia uideri debēt, quā quæ pro tam salutari Principe salutis causa suscipiuntur? Aut quod eximie pietati maius præmium, exorati cœlitæ queant persoluere, quā ut Principem donent Philippe tui similem? Preciosa autem munera, nonnunquā plus habent gratiæ reddita, quā habuerint donata. Restituit enim te uotis patriæ deus, nō tantum integra sorte, uerum etiam cum accessione hauquaq; me diocris uisuræ. Neq; uero suum in te officium nunc iactat patria, quippe quæ suo animo nullo erga te officio satisfacit. Verum hæc eo libentius commemoro, quod synceram ac prorſus raram quandam tuorum in te pietatem testificantur (qua re, quid esse potest sano Principi magis optandum?) tum quod hæc tibi planē propria cōrigerunt, neq; enim cum ullo, uel ueterum, uel recentiorum Principum cōmunia, quorum permulti compluribus annos belli causa, à suorum oculis abfuisse leguntur, nemo omnium sic, ut tu desideratus, tanto consensu, tanto ardore, tanta sollicitudine, idq; uotis etiam domesticis, quæ sicum & assentationē nesciunt. Ut nobilitate Cecropem, ut felicitate Polycraten, ut opibus Cræsum, ut copijs Xerxen, ut uictorijs C. Cæsarem, ut triumphis Pompeiū præcedas, nihil tamen maius dare possint superi, quā hunc talem in te amando tuorū consensum. Etenim ut ne cōmemorem, quā subinde ciuitates priuatis decretis, legatos ad tuam amplitudinē te iusserint, qui cū uerbis & salutem annūciarent, & operam officiumq; deferrent

Optatus Philippi reditus

Legationes crebra à ciuitatibus

deferrent, quorumq; oculis te uelut interuiferent, uix etiam suis de tua incolumitate credi
Certissimū ar turæ. Illud uero quam insigne ueræ pietatis documentum tua gens dedit, quod te & pro-
gumentum ue cul, & diutius absente, penè religiosius sese in officio continuerit, quam si præsentem ui-
ri amoris disse. Non temere priuata domus in officio perseverat, si paterfamilias diutule foris cessa-
 uerit. At in tam uasto dittonis tuæ corpore, quod ex tam diuersis lingua, moribus, inge-
 niisq; membris constat, nulli interim coorti tumultus, nulla nouarum rerum molitio, pro-
 fe quoque dante operam, ne quid existeret quod hanc lucem nube aliqua tristitiæ offu-
 scaret. Itaque quod alijs in populis præsentis domini metus non impetrat, hoc tibi patriæ
 pietas ultro præstitit absentis. Præfens absensq; idem erit, à Comico sene dicitur, in filium
 amore non metu fungentem officio. Verum hanc quoque pietatis laudem Philippe, tua
 patria superauit, quam absentia tua nō modo non fecit licentiosem, sed reddidit etiā offi-
 ciofiosem. Tanti igitur fuerat (etiā si nihil aliud) ista peregrinatio, ut hæc tuorū in testu-
 dia, hunc ardorem, hos animos, certioribus argumentis haberes exploratos, atq; absens
 deniq; disceres, & quantū ipse nos amares, & quanti uicissim à nobis fieres. Nostra quoq;
 retulerit te abfuisse, uel hoc certe nomine, ut quantopere simus te Principe felices, melius
 sciremus posteaq; caruimus, & auidius posthac iucundiusq; frueremur recepto, q̄ antea
 nato, q̄ inaugurato: uerum his de rebus mox suo loco plura. Nunc & animus mihi gelbit,
 & omnium uultus iam dudū flagitare uidetur, ut totius peregrinationis tuæ decus, splendo-
 rem, festiuitatē, amplitudinem, quasi memoriæ oculis nostra repræsentet oratio, simul ut
 præfens læticia, quemadmodum doloris, ita & felicitatis præterita recordatione cumule-
 tur: simul ne nesciamus, quātis nominibus deo rerum tuarum fortunatori gratari conue-
 niat, cuius unius benignitati acceptū ferri oportet, quicquid omnino in uita feliciter eue-
 nit. Quid autem aliud fuit fortunatissime Philippe, tota ista tua Galliarū, Hispaniarum,
 Sabaudia Germaniarq; peragratio, q̄ perpetuus quidā triumphus, isq; multo omnī læ-
 tiosissimus, ornatissimus, magnificentissimus: Inter innumerabiles Romanorū triumphos,
 nullus (opinor) lætior extitit, q̄ Scipionis Africani deuictō Hannibale, nullus magni-
 ficentior, q̄ Pauli Aemilij, capto Perse rege Macedonū. At posterior hic laudatam illam
 multorū literis pompam triduo circuegit, alter uno die, utriusq; spectaculo non nisi una
 Rhoma lætabatur. Tu uero unus tot gentibus iam plus annuum triumphum exhibuisti,
 eumq; perpetuum, nisi quod toties nouus uideri poterat, quoties aliud adires oppidum.
 Adeo quo quo uersum te reciperes, ibi protinus omnia gaudijs, gratulationibus, plausibus
 perstrepebant. An uero lætius spectare oculis optima spolia, arma cruenta, hominum ca-
 pta præfixa pilis, cæthentatum hostem, incondito saltatu lasciuientem militem, multaq;
 id genus alia, quæ uel commiseratione fortunæ communis lachrymas excutiant intuenti-
 bus, uel periculorum recordatione pauorem incutiant: quam uideri tot insignium proce-
 rum lumina, uidere pompas tot conspicuis equis, tot pueris, tot puellis, non minus forma
 quam cultu uisendis, apparatus: uidere principem, pulcherrimum totius spectaculi mira-
 culum? Videre tot ciuitatum occursum, tot ornatissimas legationes, tot heroas, tot heroi-
 nas, tot egregios præfules, tot illustres optimates, uidere solennes regum cōgressus, com-
 plexus Principū, tam uarias aulicorum procerū ceremonias: Deniq; tam celebrem ubiq;
 festiuitatē, mortaliū frequentia: Num cum his ulla ueterum supplicatio, ulla ouatio, ul-
 lus currulis triumphus uidebitur conferendus: Illic aliena calamitas crudelem oculis uo-
 luptatem adferebat, hic cōmune omnium studium mutuis gaudijs omnia serenabat. Illic
 alienis malis pauci fruebantur, hic uno te ex æquo fruebantur omnes. Illic aut irritato ho-
 ste bellū atrocius metuebatur, aut confecto nō nisi unius gentis arma ad tempus repressa
 erant: hic pacem æternā sperabant omnes, te quasi fatale signum ostendentibus superis.
Triplex Au- Cæsar Augustus cōtinuo triduo tres triumphos egisse legitur. Magnū quidem & memo-
gusti triūphus rabile. Verum mediū, hoc est Actiacus, quoniam uictorum ciuū monumenta quædā ex-
 hibebat, non potuit non multorū cum dolore lachrymisq; spectari. At tua festiuitas, mera
 gaudia, mera tripudia habebat, nullo confinio luctus inquinata. Quod quo magis perspi-
 cuum fiat ita habere, iam ad profectiois tuæ historiā accingat. Verum ne singulis cōme-
 morandis nullum inueniat exitum oratio; ex immensa turba rerum, pauca quædam, eaq;
 præcipua decerpam. Iam primum, quid unq; aut uisum est, aut etiam auditū, ornatius, læ-
 tius, festiuius eius diei spectaculo, quo tibi primum Francæ ditionis quasi limen ingressū,
 Ludouicus

Historia totius profectiois

Triplex Augusti triūphus

Ludouicus Picardia præfectus, uir præter imagines factis quoq; & animo clarissimus,
 unā cum ornatissimo agmine proceum eius regionis occurrens & regijs uerbis salutem
 annuntiabat, & felicem aduentū gratulabatur optatissimo hospiti. Tum utroq; ex agmi-
 ne sese cōsalutantium lætissimus fremitus, & undiquaq; aggratulantis populi uoces, iam
 inde nobis penè uelut de proximo exaudiebantur. An quicquam sol uidit eo conuentu
 magnificentius, cum te in clyta Parrhisiorum Luteciā, non ut hospitem, uerum haud ali-
 ter, atq; numen quoddam demissum cœlitus excepit: Adeo, ut gens alioqui regum obse-
 quijs impensissime dedita, nullum unquā suorū regum regalius acceperit, quam te hospi-
 tem. Nam quid ego iam referam ludorum magnificentia, quibus ingressuri detinuit ocu-
 los, quid augustissimum purpurati senatus, quid frequentem laudatissimæ illius scholæ,
 quid totius ordinis ecclesiastici solennem occursum? Quid undas illas hominum, ac ma-
 ris in speciem, ad spectaculum effundentis sese multitudinis, quæ sic uias omnes, omnes
 campos, omnes domos late compleuerat, ut ea uel Xerxis uix ulli credita turba minor
 uideri potuerit. Habet enim urbs hæc una tria pariter ornamenta, quorum unum quodli-
 bet uix in ulla reperias alia. Clerum ornatissimum florentissimumq; scholam, qua nō alia
 uel numero frequentior, uel eruditissimis in omni doctrinarum genere uiris abundanti-
 or: Senatum, neq; minus grauem, quam fuit ille Areopagitarum Athenis, neq; minus cele-
 brem, quam Amphictyonum, neq; minus splendidū, quam olim Romanus, ut mihi sin-
 gulari quodam fato, maxima bona miscuisse uideatur, summam religionem cum summa
 eruditione, & iustitiam itē summam cum utroq;. Nam & clerum ornant literæ, & studia
 commendat religio. In senatu uero neutrum desideres. Quo minus mirum, si tanta tum
 ciuium, tum hospitum multitudine scatur, quanta proportionē non alia sub ditione Chri-
 stiana, ut regnum potius quam ciuitas, uel regni magis regina debeat appellari. Hæc igitur
 nihil omnium sibi duxit omittendum esse, quo tuum aduentum redderet ornatiorem.
 Etenim ut stileam uulgū in te studium tale, quale in alium extitit neminem, quid augustius
 potuit accidere, quam quod tres illi pariter ordines tam splendidi, tam graues, eodem die
 tibi ea detulerunt, quæ non omnibus regibus deferre cōsueuerant: Neq; minus gratum,
 quod postridie ornatissimus eius Academiæ Princeps & rector, celsitudinem tuam offi-
 ciose reuiferet, eamq; solenni oratione decoraret, quæ nihil dubito quin animum tuum
 multis modis delectarit, uel quod admirabilem quandam, tum eruditionem tum facun-
 diam, tum etiā sapientiam præ se ferret, uel quod in ea partim qualis es cognosceres,
 uirtutumq; tuarum quasi faciem intuereris, partim cōmonefieres, qualis esse deberes, uel
 quod talem scholæ totius animum in te testificaretur. Illud uero quam plenum dignita-
 tis, cum postero etiam die, solenniter in uenerandum illum & regalem ordinem ascitus,
 in purpurato senatu purpuratus & ipse, quasi regis uice præsideres. Quo quidē die mul-
 tis uisum est ambiguum, tibi ne confessus ille, an tu confessus plus attuleris honestam etiā,
 usq; adeo uterq; alterum decebas. Quid ego nunc commemorem in tuæ clementiæ sym-
 bolum impunitatem concessam maleficcis, passim in tuam gratiam a pertos carceres, tota
 Gallia ueniam donatam fontibus, ne cui prorsus mortaliū in liberum non esset in Philip-
 pi aduentu gaudere. Quid alia per multa recenseā, quibus ea gens proprijs te regibus ho-
 nore non solum æquauit, uerum etiam aliquanto anteposuit, idq; regis quidem iussu, sed
 ita uolentibus animis, adeo propensis studijs, ut cumulatissimam illius in te uoluntatem
 officio superarit. Etenim cum ille mandasset, ut te nihilo secius, quam semet acciperent
 (quo quidem nihil ab humanissimo rege mandari poterat effusius) plusquam iussi fue-
 rant fecerunt, ceremonijs te illi adæquantēs, studio præferentes. O rem nouam atq; inau-
 ditam, an uero creditura est ulla posteritas, Galliarum regnum tam singulari fauore,
 tam incredibili gaudio excēpisse eum Principem, cuius cum uo proauoq; bellum a-
 trox atq; cruentum toties gessisset, cum socero etiam tum recens gereret, cuius & cum
 patre armis esset conflictatum: Sed obruebat horum omnium, uel sensum, uel memoriā
 fatalis quædam Philippe totius orbis in te tuamq; sororem beneuolentia. Age uero q̄
 triumphale illud ac fauorabile spectaculum, cum te Ludouicus Christianissimus Galliarum
 rex in regia sua Blesensi non secus atq; filium, aut si quid esse potest filio iucundius,
 ineffabili gaudio conspiceret, summa cum ueneratione exciperet, incredibili affectu com-
 plecteretur, regali magnificentia tractaret, sanctissima fide dimitteret, Certabat autem
 Tom. 4 L cum

Quomodo Parrhisus ex ceptus

Lutecia laus

Consalutatio rectoris

Receptio in senatu regium

Quomodo acceptus à rege Galliarum

cum marito inclyta Gallorū regina, ne minus, uel comis, uel magnifica uideretur in dixerem tuam, quam ille in te fuisset. Porro præter immensum ciborum apparatus, quem si Solomon ipse uidisset, sordidum (opinor) sese exclamasset, præter ingentia munera uitro citroq; commutata, quod tandem non ludorum genus in tuum honorem æditum est his diebus, quos inibi complusculos te regia comitas remorata est. Sed hæc quantumuis honorifica, at illud erat gratius in uniuersum, quod per eodē dies inter Rhomanorum, & Gallorum reges æterna pax est promulgata. Quam autem officij plenum, quod te regia maiestas oppido Turonensi discedentem, ad quingentos ferè passus deduxit, atq; inter amplexus prosperum reditum precata omnia de se sperare iussit. Quo quidem loco sumptus omneis quos uniuersus comitatus tuus fecerat, dicitur in se recepisse, id quod & Bleis decem illis diebus antea fecerat. Iam uero prætermittam consimile, quacuncq; ites ciuitatum, ac procerum in te tuosq; studium, tum florētissimi Nauarorum regis incredibili lem hospitalitatem, cuius pater paulo ante regali munificentia tuos omneis acceperat, at filius propter ætatem ferè æqualem, & par utriusq; regis formæ decus, fraterna quadam charitate tuam celsitudinem complecti uidebatur. Is tibi iterum officiosissime præstos fuit apud Baionam. Ea ciuitas est in Aquitania, extremus Galliarū limes. Omittā item dicere, quam iucundo miraculo machinis substructi nauigij in hanc urbem inuectus sis, quātis honoribus triduo cohonestatus, quāta cum festiuitate dimissus. Nā eodem, quò tu tum properabas, nūc nostra festinat oratio, nempe ad Hispaniam, cuius quanto cumulatiora fuerint tripudia, collatis utriusq; læticiæ causis, conicere magis licet, quàm explicare. Siquidem uniuersum illud regnum, quo nullum hodie solaspicit, neq; latius patēs, neque florētius, quicquid opum, quicquid nobilitatis, quicquid ingenij, quicquid splendoris obtinet, id omne certatim ad tuum aduentum condecorandum deprompsit, atq; effudit. Quin insuper illas ipsas fortunas suas, quibus facile uincit omneis, animo quoq; suo superauit, dum & quisq; pro se principum, & in cōmune omnes enixissime contendunt, ut officium aliquod dignum tua sublimitate, dignum memoria sororis, dignum charitate coniugis, dignum regis reginæq; aduersus generum & filiam pietate plusquam paternam, conferrent. Nimis itaq; longum fuerit, non dicam describere, sed uel recensere festiuissimos triumphos, quos tu Hispanijs, tibi uicissim exhibuerūt Hispaniæ, dum à uarijs optimatū pompis, plurimis occurritur locis, & ad singulas regiones, singulas urbes, singulos uicos publica gaudia instaurantur, quæ cum singula fuerint summa, tamen omnia pariter conflata, uel unica illa nona Matæ uterent, in quibus Ferdinandus, unus sui seculi regum magnificentissimus, nusquam tamen quàm in te ornando uisus ambitiosior, præmissis agminatim tum aulicæ nobilitatis, tum ecclesiasticæ dignitatis summatibus, inter Oleas (id enim nomen uiculo) & Toletum urbem, in tuos filiaq; dulcissimæ occurrit amplexus, atq; inter confertissimas plaudentium procerum, & aggratulantis uulgi cateruas, in Toletanam regiam induxit, ubi rursus integrata læticia, nobilis illa uirago Elizabetha digna prorsus quæ inter præfisas illas heroidas referatur, generū optatissimum, gnatamq; iucundissimam obujs uicibus excepit, ac lachrymis utriusq; gaudio manantibus, est excoluata. Cuius diei cum neq; læticiæ, neque splendori quicquam omnino putaretur adiungi posse, tamen hunc quoq; omnī decorū genere superauit, is qui ab eo quintus & decimus est consequutus, quum in Toletana æde, uirgini matri sacra, congregato simul uniuerso flore procerum Hispanorum, assistente omni fastigio ordinis ecclesiastici, auspice deo, autore rege, presente regina, circumfusa ingenti multitudine officiorum ac magistratuum ciuiliū, Castellano regno solennibus ceremonijs insitus inauguratusq; es, ac miro consensu, & antehac inaudito omnium studio, in tua uerba iuratum. Cuius quidem diei uelut æmulus fuit ille ad sextum Calend. Nouembris, cum simili solennitate, in urbe Castaragusta principatum Aragoniæ susciperes. Quanta credimus uoluptate perfundebatur ea gens, iam olim egregia spectatrix uirtutum, cum te conspecto, intelligeret fortunatissimo imperio suo nunquam optimos reges defuturos, bisq; beatam sese clamitaret, & quod omni uirtutum genere excellentissimo Principe uteretur, & quod per te simili mos illi successores sibi posset polliceri. Omnium porro & confirmatæ spes, & gaudia cumulat, dum inibi uxor munere diuino commodum ac feliciter enixa, parentibus quidem in gremium mellitissimum nepotulum imposuit, tibi uero iam quartū patris nomen dedit

Quo apud Nauaros deceptus sit

Quo accēptus in Hispanijs

Elizabetha Hispaniarum regina

Partus ducis se in Hispania

dedit patriæ deniq; charissimum tui suiq; pignus reliquit. Quid, obsecro, tam letum, tam tempestiuum poterat uel uotis expetiri? Quantam autē inter hæc uoluptatem animo per senfisse credimus pientissimum pariter ac sapientissimum socerum, dum uiuida adhuc uiriditq; senectæ & coram intueretur, in quem tuto tam florentis regni pondus inclinaret, & magna posteritatis parte iam tum oculis frueretur, natis natorum, ut ait Poeta, fors uisurus (quod faxit superi) & qui nascetur ab illis. Ad utrumlibet multum iam erat causæ fortunatissimo seni, uel cur magis in agisq; liberet uiuere, uidelicet quo diutius te tali genero, generiq; non dissimilibus nepotulis frueretur: uel cur æquiore animo sibi putaret euita migrandum, quippe qui uideret sese optimi regis extremo uelut a cū perfunctū, posteaquam hoc quoq; prospexisset, ne sibi deterior posset succedere. Siquidem Adrianus Imperator crebrius illud de Commodo adoptato legitur graui cum dolore dixisse: In caducum parietem incumbimus. Videlicet laudatissimi quicq; Principes nihil tam ad se pertinere statuebant, quàm ut imperij uices aut simili traderent, aut meliori. Socerū autem tuum, cum in omni uita nullum decoris genus omiserit, in quo non uel primas tenuerit, quo tandem animo fuisse credimus, cum uirtutum suarū circulum hæc uelut extrema angula absoluisset, te parato non caduco pariete, sed planè muro aheneo, qui facile possis non solum imperij pondus, sed & illius gloriam sustinere. Sed quàm hæc nō ficta gaudia, tam uerus ille dolor, quo paulo ante propemodum eos exanimarat morbus tuus, qui te paucis diebus apud Oleas afflixit. Quod simul atq; regi renunciatū est, ut nihil expectatis remonij, quibus illum excipi conueniebat, ipse cum paucis trepidus atq; anxius accurreret. Qui quidē morbus uel ob hoc ipsum diuinitus accidisse uideri potest, ut omneis amoris sinus atq; intimos pietatis recessus penitus excuteret, erueretq;. Quandoquidē & inter Principes uerum est, quod uulgō iactari solet, amicos secundis quidem rebus parari, ceterum non nisi aduersis probari. Ut tanti planè sit nonnunquam homini quædam parum prospera incidere, quo norit exploratius cuiusq; in sese fidem. Nam integræ quidem res mortalium animos celant, at non Lydius lapis, melius purum aurum ab adulterino, quæ fortuna scūtens fucatum amicū à uero discernit. Itaq; etiam si nonnulla in tua profectio ne inciderunt incommoda, ea tamen hoc tibi commodi præstitere, ut iam q̄ antea perspicere haberes, qui te sua magis quàm tua causa dilexerint. Quanquam in focero nō erat operandum ullum argumentum, quem admodum amaret, sed ultro tamen occasionem obiecit fortuna, quæ magis eminuūt, quàm amaret effuse. Multiplici itaq; scœnore gaudiorū Hispanias cumulatisti Principū illusterrime: primum quod tātōpere optatus adueneris, deinde quod feliciter reualueris, præterea quod nouus Princeps, ueluti iam exoriens rex Castellaniæ Aragonicæq; ditionis inauguratus: tum autem quod gentem iam tuā pulcherrima prole, eaq; inibi nata bearis, postremo quod te totum partim natura, partim tu ipse talē finxeris, ut nulla non re uoluptatis sis intuentibus. Ad hæc quo propius quis tuas uirtutes inspexerit, hoc miretur magis: quo diutius, hoc fatietur minus. Itaq; quas nō morarum causas hinc focer hinc focrus innoxuit, ut te sero (nihil autē illis serum) à suis complexibus auelleres. Neq; enim ita uehementer admirandum, quod te tam cupienter acceperint, hoc miraculo dignius, quod sesquianno peractō, tamen sitientiores tui reliqueris Hispanias abiens, quàm adueniens offenderis. Sed quàm illis diutina præsentis tui copia cupiditate non expleuit, sed irritauit: ita nobis longior inopia, absentis desiderium tui non solum non lenij, uerum etiam acuit. Illud autem mihi suggerit interim ipsa profectio nis tuæ series, quam oratione sequor: in quo tu profectio generosa mentis & regis cuiusdam indolis specimen dedisti: cum de uiolatis in ducijs, quæ te autore inter Gallos & Hispanos intercesserant, nequaquam uel per literas, uel per legatos purgare te sar haberes, sed repetitis hac gratia Gallijs, coram ipse fidem faceres integritatis tuæ, nō quidem regi, qui te iam intus & in cute norat, sed ne uel apud primatem quempiam, uel apud mobile uulgus ulla perfidiae suspicio in tuis hæret moribus. Intelligere mihi uideris etiam nūc, egregio principi non hoc modo præstadium esse, ne rei parum honestæ queat coargui, uerum etiam ne quis turpe quid de se possit suspicari. Id autem usq; adeo tua interesse iudicabas, ut recti conscientia fretus, non dubitaris te ipsum innocentiæ tuæ quasi uadem facere, maluerisq; de uita quàm de opinione in dubium uentre. Sed recurro ad iteruum. Obitis igitur hunc ad modum Hispanijs, peragratis iterū partē splendore Gallijs, multo letissimum

Adrianidicta

Morbus Philippi apud Hispanos

Quæ redierit in Galliam

mum diem Allobrogum sinibus inuexisti: nusquam interim non excitata alacritate inere:
 dibili cum adires, nusquam non relicto ingenti desiderio cum abires. Vides enim iam du:
 dum, quot oppida, quot pagos, quot arces silentio praeteruehor, cum tu nihil horum sine
 festiua fremitu praeterieris, uidelicet exilientibus undiq; ad tui spectaculum, atq; etiam e
 longinquo accurrentibus plurimis, ut neq; tam multos, neq; tam auide ad Cleopatram
 Aegypti reginam cucurrisse crediderim, cum scenico quidem illo, sed prodigioso tamen
 apparatu, in Ciliciam ad M. Antonium per amnem Cidnum, aurea puppi, uelis purpu:
 reis, remis argenteis, ipsa Veneris specie ueheretur. Quantus ille hominu cocursus, quan:
 tus applausus: cum tibi florentissimus Sabaudiae Princeps, sororis maritus, duci dux,
 iuuenis iuueni, pulcherrimo pulcherrimus obuiam properaret, cum amantissimo fratri
 Soror piissima in amplexus occurreret, illa illa delictum orbis Margarita, cui quidem se:
 cundum te, mortalitū uni hoc factorum indulgentia tribuit, ut nulli unquam seculo gemma
 illa, cuius haec uocabulum appellatione refert, candorem moribus uincit, fuerit gratior q;
 ipsa est suo. A deo fataliter omnium affectibus insedit, ut uix ulla mulier tam cordi fuerit
 uni, quam haec est uniuersis. Proinde uidere erat per ora spectantiū, tam amabilem fratris
 cum sorore congressum, passim manantes gaudio lachrymas, audire licebat laetos undiq;
 susurros fausta precantium utriusq; plaudentiū amborum pietati. Et quidem nihil unquam
 fuit pietatis spectaculo favorabilius multitudini. Neq; ullam tam efferam, tam barbaram
 nationem unquam aluit tellus, quae huic affectui non impense fauerit. Caterum cum iam
 uidelicet ordo pietatis adhortari uideretur, ut quod socero, quod forori praestiteras, idem
 praestares & parenti, in Germaniam properas, ubi quantum excitaris gaudiorum, iam du:
 dum (opinor) suus cuiq; suggerit animus. Quantus salisse tripudij credimus, ingens illud
 parentis optimi peccus, qui quidem sic te deamat, ut inter priuatos nemo uel indulgentis:
 simus pater filium amet effusius: sic impense tuis fauet incrementis; ut gestiat etiam suam
 uniuersam & rem & gloriam in te transfundere. Huius igitur in te animum quoniam, is
 facile aestimet, imò ne aestimet quidem, quantum uerae laetitiae in intimis illis pietatis ady:
 tis persenserit, cum te conspiceret tantis rerum successibus auctum, ut quem semper opta:
 rat, iam etiam auderet sperare, diem uidelicet illum, quo tibi comparatus inferior uideret:
 tur. Verum à tali quoq; patre diuelli sustinēs; te patriae uotis reddere festinabas, cui secun:
 dum deum primas pietatis partem deberi, magnus autorū consensus est. Vides excellen:
 tissime princeps, quam nihil alleuem, quam nihil affingā, imò quam multa praeterea. No:
 da tantum capita rerum attingi, & tamē ipsa per se simplex commemoratio iam dudum om:
 nium animos habet attonitos, dum quisq; ex alijs alia coniectans, facile intelligit, q; inu:
 gnem triumphū, quanto cū splendore, quanto cum gaudio, quāta deniq; cū felicitate, per
 bonam orbis Christiani partem circumuexeris, inaudita pietate, te cognato, amico, socer:
 ro, socru, forori, affini, parenti, patriaeq; partiens. Etenim cum Gallia tantum in te contu:
 lisset officij, ut nihil accedere posse uideretur, tantum tamen adiecit Hispania, ut contentio:
 ne parum praestitisse Galliam appareret, quae citra collationem plus quam summa contu:
 lerat. Neque potuit foror impar esse socero, neq; non potuit omnes uincere pater, neque
 oportuit patriā ulli in officio cedere. Ita prorsus noua quādā contentione ad ornandā pere:
 grinationem tuam à multis certatum est, dum alij beneuolentia atq; humanitate praecur:
 ri non uolunt, alios pietate uinci natura non sinit. Nulla autem gens fuit, quae te non ho:
 noribus plus quam regijs dignum iudicaret, dum omnes quiddā in te regia maiestate pra:
 stantius ominentur atq; praesagiunt, nullas alias aues securi, nisi quod hoc secū expendit,
 quo tu animo, quibus fatis natus, cui patri, cui succedas socero. Agē iam (si libet) antiqui:
 tatis miracula in contentione uocemus, dispiciamus num qua ueterū heroū profectio
 mereatur cū tua uel ornamentis, uel festiuitate, uel rerū deniq; successu componi. Ar quo:
 niam fabularum ferme consimile est argumentum, duos ē plurimis, sed praecipuos pro:
 ponamus, Herculem atq; Vlysem: quorū alterius labores, & ad Gadēs usq; peragratus
 orbis, foecundam ociosis ingenijs canendi materiam ministravit: alterum decennium ter:
 ra maricq; uagatum, tam insignem posteris fecit Homerus, quam ipse inter uates eximius.
 Neq; mea refert, si quis ista fabulosa dixerit, imò tam magis mihi res est cum tam doctis
 tamq; eloquentibus uiris, qui ea utiq; ad miraculū confinxerunt. Iam primū nemo tam su:
 perstitiose fauebit antiquitati, qui Herculanos illos labores, nescio quā speciosos certe ca:
 lamitosos

Laus illustris
sime Margari
rite

Aditus in
Germaniam

Reditus in
patriam

Heracles &
Vlysis pere
grinatio

lamitosos, cum tuo felicissimo itinere conferendos putet. Siquidē tota tua profectio pul:
 cherissimi triumphii simillima uisa est. Herculis peragratio, quae so quid aliud, q; egregij cu:
 iusdam latrocinij speciem praesegerit. Ille gladiatoria audacia cum monstris depugna:
 bat; tuae maiestati ultro monstra cesserūt. Ille confectio uno atq; altero praedone, haud scio
 an pauculis agris occisi peperit, tu amplissimorū imperiorum conciliator extitisti. Etenim
 cuiusq; regionis tua sublimitas affullerat, eo protinus non pacem modo, uerum etiā laeti:
 tiam incōparabilem suo quodā fato adferebat. Sed uiuat Hercules. Nam cōtumeliae spe:
 ctes est, cum hoc te comparare, cum quo Alexander Magnus, ne uerbo quidē sese confer:
 ri passus est. Iam uero in Vlyseis casibus, q; multa sordida, subdola, scyphantica, dum
 uti scio in cinere, ita in frondibus conditus dormit, dum Cyclopi dat uerba, dum in cori:
 leto contextis ramis, nidum ac lustrum sibi parat, dum medici specie reuerfus, à solis canis:
 bus agnosctur, cum tua contra peregrinatio semper sui similis fuerit, plena dignitatis, ple:
 na celebritatis, plena magnificentiae. Et si libet felicitatis quoq; contentione facere, ille nu:
 minibus iratis, mille periculis obijcebatur, tibi coelites omnes propitij, fausta, secundaq;
 omnia reddiderunt, ut tu maiore laude pietatis, discrimina uitaris, quam ille patiētia per:
 ruperit. Ille supplex ubiq; atq; ignotus, tu nulli non regum, aut cognatus, aut affinis, om:
 nibus autē non notissimus modo, uerum etiā egregie charus. Ille socijs omnib. ad unum
 amissis, uix solus domum redijt, tu tanto è numero perpauca desideratis, reliquū comita:
 tum incolumem ouātemq; reduxisti. Ille exantlati tot miseris laboribus, ob quos & diu:
 nus poera identidem *Alcyon*, id est miserum uocat, familiam deniq; rediens funestam of:
 fendit; tu tam laeta domi repperisti omnia, quam iucunda occurrerant reliqua peregrinan:
 ti. Posses item Ostridis, Bacchi, Thesei, Aeneae profectioes in hunc producere campū,
 sed malo te cum Solone uiro laudatissimo committere. Huius decennem peregrinationē
 Herodotus Graecae historiae princeps tantū extulit, quantum ipse dicendo ualuit. Quem
 tu mihi tribus potissimum nominibus antecedere uideris. Primū enim Soloni haud qua:
 quam par fuit suscipienda peregrinationis causa, quandoquidem ille hoc agebat, ut suo:
 rum inuidiam effugeret, tu ut tuas tuorumq; opes auereres. Illius abitus, haud ita multum
 aberat à fuga, absentia non admodum exilio uidebatur absimilis, tuo contra itinere quid
 esse potuit ornatius: Deinde euentus, quāto tu prior, cum illi negatum sit, ciuitatem unam
 pacatam offenderet; tu tam uastum imperium, non tranquillissimum modo, uerum etiam
 latissimum repperisti. Postremo, ne hoc quidem titulo inferior tu, qui praecipue peregrin:
 ationes istiusmodi commendat, quod per eas contingit multorum hominum mentes &
 urbes cognoscere, quemadmodum de Vlyse scribit Homerus. Neque enim alia uia per:
 tingi ad ueram germanamq; sapientiae laudem putauit antiquitas, quam uarijs obeundis
 regionibus, cominus noscendis, omnis generis mortalium ingenijs, periclitandis, exercen:
 disq; negocijs, Nam ex philosophorū literis somniculosum quoddam atq; inane sapien:
 tia genus parari, ceterum ueram sapientiam nihil aliud esse, quam plurimarum rerum
 usum, tum eorum quae euenerunt fidelem memoriā, postremo ex his consilium capere,
 quae pericula ipsa rerum docuerunt. Proinde magno opere laudantur à doctis, uersus illi ex
 Afranij Togata, cui nomen Sellae, in quibus ipsa Sophia usu patre, matre memoria sese
 prognatā dicit. In eadem sententia fuisse uidetur Lacedaemonij, qui Apollinem sapientiae
 praesidem *ἡσυχία ἢ ἡσυχία*, id est quaternis manibus, totidemq; auribus fingere con:
 suerunt, illud nimirū inuētes, eum demum prudentē uirum haberi debere, qui plurimas
 res, tum gesserit, tum audiuerit. Ergo (ut coeperā) ne hac quidē in parte tu posteriores tute:
 ris. Etenim si uere scripsit Sophocles, Principes sapientum congressu prudentes euadere,
 potius quam lustradis regionibus, tibi nimirū contigit, cum tot regibus cogredi, cum tot
 colloqui legatis, cum tot magnatibus conuiuere, tot gentū, ciuitatū, familiarū linguas, cul:
 tus, ingenta, mores, instituta spectare, atq; in totū tum plura, rū maiora licuit experiri bien:
 nio, q; uel Ithaceni illi, uel huic Atheniensi decem annis. Nam tantū temporis peregrina:
 tus Solon, errasse Vlyses legitur. Neq; uero statim sapientior, quisquis plus montū, flu:
 minum, oppidorū, spectarit, siquidem haud raro Coelum, non animum mutat, qui trans
 mare currunt: sed cui plurimum eorum, quae tibi contigerit experiri. Verum fabulas atq;
 exempla nimis obsoleta iam ualere sinamus. Neq; libet Pythagore, Platonis, Apollonij,
 atque id genus aliorum qui celebrantur peregrinationem in comparationem adducere.

Heracles &
philippi colla
tio

Soloni pere
grinatio apud
Herodotum

Sapientia, usus
& memoria
filia

His enim (qua sunt modestia) sufficiet (opinor) suam peregrinationem in studiosorum horum minimum conuentibus praedicari, neque postulant eam cum tui itineris luce maiestatem committere. Ad historica paulo propiora ueniamus. E quibus mirum est, quanto consensu, Alexandri Macedonum tyranni expeditionem Graecia, Caesaris Italia miratur. At ego neutram cum tua profectio conferendam esse contenderim, si modo rem neque antiquitate, neque periculis magnitudine, sed dignitate honestisq; rationibus metiri uelimus. Nam per deum immortalem, quid erat omnino Macedonis illius profectio, nisi saeva quaedam tempestas, ac turbo fatalis, quoquo uersum ingrueret, bello tumultu, terrore, caede, sanguine permiscens omnia? A qua quidem specie haud ita procul aberat C. Iulij decennis illa, Galliarum, Germaniae, Britanniaeque uexatio, cum tu interim, quoquo te conuerteres, ueluti sol quidam, iucundo affulgens lumine, discussis undique tristitiae nebulis, festiuis gaudijs omnia serenares. Neque profusus aliter, quam simul atque nouum uer, terris hybernae nix horrentibus, suis illis fauonijs aspiraris, repente omnis rerum facies, mutato squalore enitescit: Ita ubi ubi locorum tua pompa apparet, aut nunciaretur aduentus, illic mox omnia, noua quaedam laetitia occupauit. Illi pacatas antea gentes belli furijs turbant, tu bello tumultuantia regna, pace tranquillasti. Etenim cum focero tuo saeuum atque ardens bellum esset cum rege Gallorum, uterque uolens suum dolorem, qui nemini non iustissimus uideri solet, communi in te charitati condonauit, ita ut timens hostes suspensio inter se Marte, ad te hospitem ornandum demerendumque pariterque incubuerunt, ne scilicet non satis uacaret laetas agere ferias, ubi cumque tu adesses, ne uel utquam pax non esset, ubi Philippus esset ille fatalis pacis autor. Illi belli materiam non aliter secum circumferebant, quam Caecias (ut pro uerbis dicendum est) nubes, tu oculus aut auxilium aduentu tuo, aut fecisti. Illi irrumpebant, dira precantibus omnibus, tu accersitus, inuitatus, efflagitatus ibas, sibi gaudentibus, tibi gratulantibus, beneque ominantibus uis ueris. Illorum aduentus improbis modo iucundus esse poterat. & qui iam fortunae suae pertae si, res nouas spectarent: tuus usque adeo nulli non latissimus fuit, ut fontibus etiam ac maleficis (qui quidem sanabiles essent) fuerit operabilis, neque oportuit, ut sese ad frugem meliorem conuerterent. Illi itaque ex felicibus miseros, ex improbis facinorosos aduentu suo reddebant, tu contra ex improbis probos, ex calamitosos felices faciebas. Ad haec illos transuersos agebat, uento solo gloriae curru, te honestissimae rationes ad capessendum iter sunt adhortatae. Illi famiam undecumque, tu non nisi honestam quaesuisisti, quae tamen uberius ultro tuae modestiae, quam illorum ambitioni respondit. Illi magna quaedam gesserunt, sed quae optimo cuique non probarentur, tua non minus honesta, quam magna. Illorum temeritas inuisa patriae, damnata senatus, eruenta exercitus, exitialis gentibus: tua felicitas nobis salutaris, tibi honorifica, prospera comitatus, tuis iucunda, exteris latissima. Age uero iam & Adrianum Imperatorem in primis laudatum, in hanc harenam producamus. Hunc autem Spartianus autor est istiusmodi peregrinationibus impensissime delectari solitum, adeo ut quicquid in libris legisset, id oculis coram intueri concupisceret. Eius tamen fuit ferè pacata magnificentiaque profectio, tamen multis modis tuae cedat oportet. Siquidem illi peregrinationem sola persuasit curiositas, tibi pietas: ille cupiditati indulgit suae, tu focero morem gessisti. Ille animi causa multa uidere uoluit, te uoluptas ista secuta est, non autem affectata. Maius enim maius quiddam tuum istud peius agitabat, nempe ut Hispaniam, Galliam, Germaniam, Britanniam, hoc est, orbem Christianum, qui citra Alpes est, partim gratia atque autoritate tua, partim foederibus, partim affinitatibus, aeterna pace conglutinares. Postremo ille & Imperator, & senex, tam men à nonnullis regibus contemptus est: tu & dux & iuuenis, à nullo regum non maximo habitus. Verum ne singulis conferendis infinitum catalogum contexam, illud in genere asseuerauerim, nullius omnino Principis peregrinationem, neque extare in monumentis literarum, neque in hominum haerere memoria, in quam tantum fauoris, tantum magnificentiae, tantum festiuitatis, cum incredibili rerum omnium successu conuenerit, cuique tantum honoris in omni uita contigerit ambientem, quantum tibi duobus his annis ultro delatum est. Quod si quibus haec uideo, non tam te, quam fortunam tuam praedicasse, atque illud omnino iuis laudibus deesse putabunt, quod licet amplissime tua felicitas rebus florentibus

bus enituerit, uirtus tamen nondum dubijs in rebus ac bellicis difficultatibus spectata sit, his breuiter sic responsum esto. Primum me non omnium laudum tuarum Panegyricum, sed propriam praesentis diei gratulationem instituisse. Deinde nimis improbum uideatur iam nunc ab ista aetate, Nestora facinora, aut Marianos casus omnes requirere, in qua spem & indolem modo quondam, germinantium, ac uelut herbescentium uirtutum laudare posse, abun de sufficiat. Atque adeo nequaquam me poeniteat, tam egregia comoda, quae non à caeca fortuna cuiuslibet hominationi, sed à deo rebus hominum consulente, donantur optimo Principi, in eius laude ponere. Neque enim rescindi sunt, neque passim omnibus contingunt gloriae deorum munera, ut uere dicit Paris Homericus. Quinimò Aristoteles Peripateticae sapientiae parens adeo non contemnit etiam in priuatis fortunae comoda, quae uocantur, ut si quidem ad bonam mentem (ut oportet) referantur, plurimum ad beate uiuendum momenti adferre existimet. Porro autem in his, quibus non satis est bonos uiros esse, quibus rempublicam gerunt, tantum ista ualere purat Cicero, ut inter Imperatorias dotes, felicitatem tantam quam primariam extremo loco reuulerit. Etenim cum nemo bonus princeps sibi tantum, sed multo magis patriae felix sit, nullaque alia sit regum ducumque felicitas, quam ut suos felices faciant, profectio nihil aequae publicis uotis optandum, nihil aequae gratulatione dignum, ac Principis optimi successus. Maxime quod plerumque rerum prosperitas cum innocentiae sapientiaeque laude coniuncta sit, id quod & prudenter perspexit, & dixit eleganter antiquitas, nisi mirum suos cuique mores fortunam facere. Neque falsò scripsit Homerus Iouem aequum bona bonis dare, neque raro uerum est Plautinum illud, digna dignis euenire. Tum haud temere sit, ut recte consulta, non recte cadant. Siquidem, ut scripsit Libanius, qui pietate atque honesto sua consilia metiuntur, ijs demum solent res ex sententia euenire. Proinde si uel apud diuinos prophetas, res aduersae ab iratis, secundae à propitijs superis immittuntur, haud me poenituerit, uel in grandaui Principis laudibus, felicitatis praecipuum calculum facere. Quam etiam si nemo de se praestat, eos tamen mores praestat, quibus ista felicitas uel debetur, uel certe datur. Postremo cum nihil aliud sit optimo Principi de sua felicitate gratulari, quam caelesti beneficentiae, cui summam bonorum acceptam ferimus, gratias agere, nihil praesentis diei festiuitati magis congruit, quam ut oratione nostra cognoscant omnes, esse se felicissimos, qui quidem diuino munere, charum caelo Principem, omniumque facile tum optimum, tum fortunatissimum habeant. Liber igitur etiam atque etiam contemplari, quantum bonorum una cum principe nobis hodiernus restituerit dies. Iuuat fortunam in tenuissimam, tuis cum meritis expendere, hoc est (dicam enim crassius) considerare, quam tu amplissima ista fortuna sis dignus. Neque tamen in praesentia consilium est uulga laudes propria illa è demonstratorijs locis repetere, non incomparabile generis tui decus, paternum cibus atque autum, imperatorijs imaginibus insigne. Maternum uero Carolo auro, proauro Philippo superbum, quos utroque sic pacis, sic belli decora nobilitauerunt, ut cuius ueterum heroum possint, non solum conferri, uerum etiam anteferri. Non istam plusquam heroicam totius corporis speciem, procul etiam principem ostentantem, non eximia, sed decentissimam proceritatem, non insignem capitis honorum, non uiuidum qualicumque aquilinum oculorum vigorem, non regia oris dignitatem, actotam faciem sic ex amabili quadam uenustate pariter ac maiestate temperatam, ut neque gratia minuat reuerentiam, neque dignitas officiat gratiam, qualem arbitror fuisse illi, in quo uno quasi geminos uultus Martis atque Apollinis apparuisse, scripsit Calphurnius, idque in rustico quidem carmine, sed quo nihil possit dici mihius rusticum. Elucet enim omnino in te talis quidam oris habitus, qualem & hostes formidare, & uereri improbi possint, boni uero non possint non amare. Istiusmodi figuram Achilli affinxit Homerus, Aeneae Vergilius, talem Africano duei tribuunt historiae: quam sic augustam esse uoluerunt, ut nihil tamen amabilius, sic rursus amabilem, ut nihil augustius. Ut sileam interim istos humeros, ista latera uiresque quibusuis principalibus obeundis muneribus pares. Ne id quidem referam, tamen memorabile, quod cum plerisque necesse sit, imperium sibi multa caede ac sanguine asserere, ferro tueri, periculo ac scelere propagare, tu sine ullo negotio, & in amplissima dititione natus es, & dijs (ut aiunt) hominibusque plaudentibus ad maiora ultro ascisceris: adeo nihil in tua felicitate cruentum, nihil emptum cuiusquam malo. Non commemorabo in tuae felicitatis exemplis nuptias Ionae, aut pudicitiam ne Ioanna

pudicitiam, modestiam, prudentiam in tuos thalamos intulit, ut plane digna uideatur, quae
 cuius ueterum heroinarum, non tantum equestris, uerum etiam anteponat. Neque enim ea
 Penelope castior, uel Claudia religiosior, uel Cornelia Gracchorum nobilior, uel Lampido
 Lacena felicior, uel Alcestris uiri amantior, uel Turia Aemylia moderatior obsequentiorque,
 uel Portia Sulpitia uel fidelior, uel Zenobia generosior, uel Niobe denique fecundior, iam
 enim quantum feliciter puerpera, adhuc tam puella, te tam iuuenem, toties fecit pulcherrima
 prole parentem, toties Hispaniarum Germaniaeque gaudia, dato nepotulo instaurationi, nobis
 autem adito nouo Principe laetissimas ferias peperit. Quae porro res altera tam salutifera im-
 perio, tam idonea ad conglutinandam regnorum concordiam, ad publicam orbis pacem tenacis-
 simis uinculis astringendam, quam bonorum Principum fecunditas. Ferre enim (ut inquit Flac-
 cus) fortes creantur fortibus, neque imbellem feroces progenerat aquilae columbae. Omnia
 uero & illud, quod uix dum annum sextum & uiginti praetergresso uidisse contigit Fede-
 ricum auum imperatorem, uirum profecto ipso imperio praestantior, tum patrem Maximilianum
 inelytium Rhomanorum regem, & iam pridem certis omnium suffragiis imperio paterno
 destinatum, ad haec socrum Hispaniarum regem tot iam terris auctum, tot uictoribus nobi-
 lem, postremo liberos quatuor, iam nunc indole quadam diuina, omnia summa de se pollicen-
 tes. Haec inquam atque alia per multa sciens praetereo, quorum & si nonnulla tibi fortasse sunt
 cum alijs Principibus communia, haud tam scio, an quisquam extiterit, in quem unum haec
 pariter tam multa tam eximia competierint. Nam ad eum locum propero, qui tibi pene
 peculiaris propriusque uideretur esse, quoque tu inter omnes omnium seculorum fortunatos
 Principes insignite praecellis. Nam & si non paucis multa magnifice contigerint in uita, qui-
 busdam etiam adeo indulserit fortuna, ut inde cognomen quaesierint, ueluti Timotheo az
 pud Graecos, Syllae apud Rhomanos, nullius tamen memoria extat, in quem unum totius pa-
 triae, optimatum, regum, gentium, atque orbis prope totius studia, tanto ardore, tamque fatali
 quadam beneuolentia consenserint. Consenserint dixi, imo concertarint. Quis obsecro
 uel eorum qui populares auribus, epulis, muneribus, congiarijs, sportula uenabantur, tam
 gratiosus fuit uni multitudini, quam tu tam multis nationibus? Quando Tuditanus ille,
 de rostris numos spargens in populum, tantum fucati fauoris emeruit, quantum tu ueram secu-
 li tui beneuolentiam sola commendatione uirtutum parasti? Quis unquam tam charus regi-
 bus, quis sic omnium ordinum, aetatum, apud suos, apud externos, publice, priuatum, peni-
 tus insedit affectibus? Quis te uidit unquam, qui non ilico amare coeperit? Imo quem non
 uel auditum modo Philippi nomen in tui cupiditatem accendit? Non efficacius Magnes
 chalybem attrahit, quam tu mortalium omnium mentes in tui charitatem rapis. Non tam
 celeriter uicina flamma ad naphtham tranfluolat, quam facile tu in omnium peccata de-
 scendis. Fuit omnino fatalis quadam uis diuinitus adiuncta nonnullis ducibus, ueluti C.
 Caesari, ut non solum aspectu, sed ipso quoque rumore, & hostibus formidinem incute-
 rent, & suis lassentibus animos redintegrarent. Sed quod illis ad belli momenta fuit
 additum, hoc tibi adest ad excitandam beneuolentiam, ad dirimenda bella, ad pacem
 conciliandam. Et quemadmodum Psyllis hoc natura, occulta quadam ratione dedit, ut
 non solum in ipsos uenenum non hareat, uerum id etiam succu ab alijs eximant; ita tu
 usque adeo nullius odio obnoxius es, ut ad quoscunque te recipis, ex eorum animis, si
 multatum uirus educas. Negat sapientum quispiam illi esse quenquam amicum, cui nul-
 lus sit inimicus. Caneret (opinor) ille palinodiam sui apophthegmatis, si te modo Philippi
 uidisset, quem sic aetas tua deamat, ut non solum nemo tibi sit inimicus, sed & ex alijs
 inuicem inimicis, facias amicos. Id ita fieri necesse est, dum & tu nulli non es gratissimus,
 & nulli inter se possunt odisse, qui idem uehementer amarint. Titus imperator, quod pau-
 amor mundi
 lo minus quam caeteri esset inuisus, orbis amor est appellatus. Hoc autem elogium, quo
 nullum utique potest esse pulchrius, in neminem uerius quadrat, quam in te Princeps in-
 clyte, qui commune es omnium gentium gaudium, unica seculi tui delicia, fatalis regum
 amor. Nemo tuam famam auribus hausit, quin te & oculis contueri concupierit. Qui
 quidem cum ferre contemptus autores esse soleant, te nemo uidit, quin pluris quam an-
 tea fecerit, nemo propius fixiusque contemplatus est, quin magis suspexerit, nemo tecum
 consuetudinem egit, quin amantiosem tui dimiseris, cum acceperis amantissimum.
 Tuum conspectum, tuum inquam unius conspectum colloquium, quae rex Anglorum
 Henricus

Henricus, sic auide expectauit, ut ea gratia fretum illud suum, quo cingitur, transmittere non
 dubitaret, qualis in alterum orbem deuenire, id quod post assertum regnum antea fecerat nunc
 quam. In quo dubium uideri possit, magis te ornari illius iudicium uiri (ut quiduis etiam
 sic) certe non stupidi, qui ob paucarum horarum congressum sese contineri crediderit, re-
 ficta insula, a qua non ignorari esse sibi periculosius excedere, quam ulli fuerit Dionysio
 Syraculis: an tua potius simplicitas, & sincerae mentis indiuidua comes fiducia, qui te sub
 moto satellitio, solum ac nudum Britannicae fidei commiseris. Tuum aduentum illustrissi-
 mus Galliarum rex Ludouicus usque adeo exoptauit, ut te iterum atque iterum per legatos in
 uitaret, sic te hospite laetatus est, sic tuo conuiuium delectatus, ut non tam tibi habuisse hono-
 rem sese, quam sibi plurimum dignitatis ex ea re accessisse existimaret. Sapientissimus atque
 inuicissimus rex Hispaniarum, post tam multas tamque opulentas adiecias imperio insu-
 las, post tot subacta oppida, post toties fusos barbaros, post tot uictoribus auctum regnum,
 post tot immortalis triumphos, hoc unum suae felicitatis numeris qualis circulo deesse
 iudicabat, quod te nondum uiderat, quem habiturus esset tam opulente ditionis, & uiuus
 participem a diuore, & mortuus successorem. Itaque ut id conficeret, legationibus mul-
 to ante praemisissis, non minore tum ingenio tum studio annisus est, quam semper maximis in
 bellis fuerat usus. Vterque uero sui doloris in alterum obliuisci maluit, quam tuo conspectu non
 frui, neuterque alteri imputauit ad odium, quod ambo te certatim beneuolentia complecte-
 rentur. Iam uero quis est usquam illustrium Principum, qui tuam amicitiam non expetat,
 qui non ambiat affinitatem, qui non aliquo necessitudinis genere tibi copulari labore? Hic
 hic est Philippe pulcherrimus felicitatum tuarum calculus, quo fortunatissimos etiam om-
 nium, albis (uti dicitur) equis praecurras, ne in alijs quidem tam uel illo posterior. In cuius enim
 unquam senis uita tot egregia decora, tot ornamenta numerari potuerunt, quot tibi conti-
 gerunt adolescenti? Quid ego hic pergam tuam amplitudinem conferre cum ijs, quos in raro
 catalogo felicium posuit antiquitas? Age fiat, sed paucis. Primum autem silentio praetercurram
 Gygis fabulosam felicitatem, ne Psophidios quidem commemoraturus, aut Telos, aut Cleo-
 bes & Bitones, qui si fuere felices, & sibi tantum fuerunt, & nullo fortunae beneficio. Nos
 de felice Principe loquimur. Porro Polycrati regi insidiatam fuisse sese, non fauuisse, exitu
 miserimo fortuna comprobauit. Timotheo felicitas a maleuolis probri loco obiecta est,
 uidelicet successum concedentibus, sed industriam detrahentibus. Metelli patris, orba lumi-
 nibus senecta, filij felicitate offuscavit. Catinuis auidax uictor, tum inimicus Aemilianus
 Scipio. L. Syllam prostris in hoc albo non posuerim, qui felix dictus est potius quam fuit,
 aut si fuit, sibi modo fuit felix, patriae uero funestus. Augustum Caesarem in hac censura
 uniuersa mortalitas nuncupauit, uerum si quis eius fortunam diligentius aestimet, nimirum
 dubitare incipiet, utrum illi dies saepius mater fuerit an nouerca, adeo magnis bonis, ma-
 xima mala miscuit. Sed inter rara fortunae fauentis exempla, illud in primis memorari so-
 let, quod Scipioni: quo duce nullus unquam Rhomano imperio uel charior, uel felicior,
 nullus hostibus, neque fatalis magis, neque gratior tamen: isthuc ferre aetatis primum bel-
 lum cum Hannibale, deinde consulatus ingenti comitiorum consensu delegatus est. Equi-
 dem cum imperatore hoc, cui tantum forma, dignitatis, animi, dexteritatis, consilij, felici-
 tatis diuinitus tributum ad res gerendas uideretur, quantum non alijs omnibus, tuam Phi-
 lippe celsitudinem, & saepius iam, & lubenter, neque id sine laeto quodam animi praefatio,
 confero. Verum illi neque perpetua fuit felicitas, & tibi pene in ipso uitae limine contiger-
 runt, quam multa quamque insignia illi ne in tota quidem uita. Quae quidem etiam si tibi gratuito
 quodam numinum fauore tribuerentur, si maxime tanta comoda *ὄψυξ* (ut est Graecis
 in prouerbio) id est, dormientis rete caperet, tamen principatus esset ista, si non Princi-
 pis felicitas, tamen si non tibi, certe patriae gratulandum, certe gratandum superis, a quibus
 ista nobis per te proficerebantur. Nunc uero qui mores contempletur tuos, is non mul-
 tam successuum partem imputet caelo, nisi illi & mores, & quicquid sumus, id omne semel
 deberemus. Si fortuna secunda nihil aliud est, quam propitij numinis fauor, eum nihil a
 que conciliat, ac pietas. Ne apud homines quidem quicquam est una uirtute fauorabi-
 lus, amabilis, mirabilis. Ergo felicitatem istam non alij quam tua uirtuti debebas, nisi deo
 & ipsam uirtutem iuxta Christianam philosophiam deberes. Porro si qua omnino per-
 fecta felicitas in hac uita censeri debet, mirum ni ea est, cum ad egregias corporis dotes
 pares

Henricus VII
rex AnglorumRex Galliarum
Ludouicus XIICatalogus
feliciumὄψυξ
ut est Graecis

Fortuna quid

parens animi uirtutes respōdent, tum has quoq; fortunæ successus adæquat. In te rara quædam corporis species, sed dignus erat tam bello domicilio animus longe pulcherrimus. Prælustres nataliū imagines, sed quas factis reddas etiam illustriores. Prosperæ fortunæ afflatus, sed isti prudentiæ, cōsilio, sollicitudini debiti. In alijs mediocris potestas odio obnoxia est, mediocris prosperitas inuidiæ patet, in te utraq; summa, neq; inuidiosa tibi, neq; cuiquam hominum inuisa: sed maximis pariter ac minimis fauorabilis plausibilisq; propterea quod nemo nō intelligat, incorruptissimos tuos mores istis ueluti præmijs esse dignissimos. Nā qui quæso fieri poterat, ut propicijs non haberet superos, ista tā pura in deū religio, ista singularis in patrem pietas, quantā uix in ullo priuato inuenias? Quam quidem precamur, ut semper secundis in rebus potius q̄ tristibus, & patri liceat experiri, & filio præstare. Quis mediæ de plebe sic nutibus omnibus obrep̄erat, ut tu, qui quoties patriæ uoluntati mos gerundus est, ibi Principem oblitus, filium te tantum esse meministi. Est autē illud à magnis quoq; theologis obseruatum, ex decem illis decalogi, quem uocant, præceptis, huic uni præmium adiectum fuisse, ut si quis erga progenitores pietatem coluisset, eum non modo uita maneret immortalis, uerum & in hac interimita, tum longæ uitas, tum prosperitas. Quod idem & uulgo iam obseruatum in ijs qui sacra numinibus, debita religione uenerantur. Negāt enim multis iam seculis ducem extitisse qui à templis, à monasterijs, à deo dicatis uiris uim continuerit (quemadmodum tu facis & facies) quin idem in rebus gerendis miro successu sit usus. Contra quisquis ausus fuit ius ecclesiasticum tyrannide uiolare, & in clerum abuti potestate, is & misero & maturo exitu pœnas ultori deo dedit. Iam quod coniugij fidem tanta religione seruas, equidem magnæ laudis loco non referrem, nisi isthuc uulgati Principum aliorū mores, rarū ac memorandum efficerent. Quis autem uel diuorū uel hominum nō isti faueat tam singulari, in ætate tam feruida continentia? In tanta fortunæ indulgentia, tantæ animi moderatio, nō in tanto negotiorū omnium successu, tam incredibili modestia? In tanto principatus fastigio, tā amabili tamq; plebeia comitati, affabilitati, facilitati. Deniq; in tam absoluta potestate, tam diligenti sanguinis etiam uilissimi parsimonia? Quis autem fortuna dignior, quam qui nihil inde in suos transmittit mores, neq; quicquam ex ea sibi uendicat, nisi ut quam plurimum proficiat omnibus? Cui magis par est licere omnia, quam qui nulli non lenissimus, ipse nihil indulget sibi? Deniq; cui potius summa felicitate & grauientur mortales, & largiantur immortales, quam qui eam non animi fastu, non uillis priuatis emolumentis, sed totam publicis patriæ commodis metiatur? Illud autem planè paternum habes, quod ut in toto tuo imperio nihil est te uno maius, ita nihil te uno moderatius, nihil clementius, nihil exorabilius. Itaq; pulcherrimū illud naturæ exemplum, quod in apibus nobis proposuit, exprimens, in tanto examine tuo ductu uiuentium, solus aculeum non habes, nec unquam (quantū quidem in te est) fulmen mittis, nisi salutare. A deoq; publici cuiusdā parentis affectū in tuos omnes imbibisti, ut improbis etiā cupias parcere, si uel illi uelint resipiscere, uel tu tibi permittas aliquid aduersum leges, quibus tuo potissimum exēplo uis pareri. Porro nulla principū, neq; tam propria uirtus, neq; tā multitudini grata, q̄ beneficentia in promerētes, ignoscētia in eos qui peccarunt. Nam reliquas quidem uirtutes, ut cuiusq; refert, ita quisq; miratur ac laudat, beneficentiæ applaudunt & i qui non egent, ignoscētia amant etiam innocentissimi. Alias ut humanas probant, hanc ut diuinum quiddam suspiciunt. Etenim cum Princeps inter mortales, quasi nūmimis uice fungatur, nihil autē deo uel ad beneficentiā propensius, uel a fauoribus alienius, neq; quicq; aliud omnino sit deus, ut ait Plinius, q̄ iuuare mortalem: profecto quo quisq; manus gerit imperiū, hoc oportet propius ad istā imaginē accedere, quo uero propius accesserit, hoc eū magis numinis loco mortalitas uenerabitur. Rursus usq; adeo res est execrabilis in rege crudelitas, ut nemo temere tam tyrannus fuerit, quin speciem aliquā clemētiæ affectauerit. Quæ quidē in perpaucis etiam laudatis Principibus sic extitit, quin alicuius uitij confinso laederetur. In Mecœnate benignitatē & sanguinis abstinentiā, mollitiei labes cōtaminauit. In Flauio Vespasiano tantū erat clemētiæ, ut iustus etiā supplicij illa chrymasse atq; ingemuisse legatur, sed huius lucem, pecuniæ cupiditas offuscavit. In C. Cæsare similitata fuit clementia, in Tito Vespasiano cōm imperio assumpta, in multis dissimulata factiuita. Cæsaris Augusti miram lenitatem cum alijs multij, tum L. Cinna testatur, qui cōterationis

Pietas Philippi

Fides coniugij

Deus est iuuare mortalem

tionis in eum auctor, non solum uenia atq; impunitate ab eodem est donatus, uerum etiam in amicorum numerū receptus, & ad maximos honores inuitatus. Adrianus Imperator tam miti ingenio fuisse legitur, ut ne maiestatis quidem crimina unquā admiserit, uerū alter exordia, alter imperij sinē sanguine cruenta uit. In te uero solida māsuetudinis laus elucet, in quo nihil unquā audisti, nihil in uerbis, nihil in factis, nihil in gestibus animaduertsum, quod fauoriam, quod acerbitatem saperet: ut planè liqueat singularem istam animi lenitatem non arte fucata esse, nō ad tempus assumptam, sed perpetuā ac uere natiuam & genuinam. Neq; minus q̄ à crudelitate, a reliquis quoq; illis abes uitij; fastu, insolētia, uolentia aurium, ueri ac libertatis odio, assentationum & obsequiorum amore, atq; alijs id genus, quæ partim quasi natura præcellentem fortunam comitantur, partim in de accidunt, quod fortunatissimi Principes fermè educatur indulgētius, & habentur delicatius, in hoc uno parum fortunati, quod raro uerū audiunt, dum quisq; iucunda mauult loqui, q̄ salutaria, suæq; rei consuluisse antiquius habet, q̄ Principis dignitati. Mouet autem te nobilis illa fabula de rege Antiocho, qui cum inter uenandum longius à reliquo comitatu aberrasset, noxq; occupasset, in casulam quantā solus atq; ignotus diuertit. Ibi super cœnam iniecta mentione de Antiocho, atq; illis libere fabulātibus, quadam de suis uitij; audiuit. At ubi diluxisset, adessentq; regij stipatores qui salutato purpurā ac diadema porrigerent, ille conuersus ad insignia, iam inde inquit, ex quo uos indui, heri præter uerum audire cœpi. Proinde grauius profecto regem Ptolemæū admonuisse legitur Demetrius Phalereus, ut de regno administrando libros sibi pararet, cum eis potissimū colloqueretur, ab ijs consilium peteret, propterea quod quæ non audeant amici loqui, ea legantur in libris. Sed tu consilium etiam, qui te præbes tuis, ut intelligat nihil auribus tuis esse gratum, nisi quod idem uerum, quod sincerū, quod honestum, nihil æque inuisum, ut uel clancularios calumniatorū sibilos, uel palponū exitiālia delinimēta. Scis enim duas esse præcipuas aularum pestes, è quibus perniciosissima quidem sit calumnia, sed multo capitalior aduolutio. Illa enim paucos ex animo Principis emolitur, hæc ipsi principi prorsus excantat animum. Iure igitur & laudatus & laudandus Alexāder Seuerus, quod uniuersum hoc genus Gnathonum sic impense sit detestatus, ut non solum nō admiserit ad auriculam, uerum etiā si quis inter salutadum, i aut flexisset caput, aut per adulationē blandius quippiam dixisset, ilico turpiter abijceretur, aut si quæ uitæ dignitas à grauiore contumelia uindicaret, is certe claro cachinno palam rideretur, hac nimirū in re, Magno etiā Alexandro maior, quem nulla alia res æque subuertit, q̄ quod sese assentatoribus calcadum equitandumq; permisit. Idem finitimum huic pesti malum, sumi uenditores quos uocant, in cruce sustulit, ac fumo enecauit. O dignum immortalis imperio principem. Ad huius æmulationem te prouocarem, hunc iuuenem tibi iuueni proponerem imitandum, nisi tuapte sponte iam dudum istam uiam ingredereris, siue hoc tibi ingenij bonitate quædam inditum est, siue castigatore educatione insitum, quæ uel ipsa natura nonnunquam potentior esse consueuit. Neq; em̄ tu amicos obsequijs, sed integritate metiris, neq; iucundos in tuam familiaritatē asciscis, sed cordatos, graues, eruditione uitaq; spectatos uiros, nusquam alibi diligētior, quam in deligendis ijs quos diligas. Siquidem haudquaquam te fugit, uero uerius esse, id quod ex Mario Maximo refert Lampridius, meliorem esse rempub. ac propè tutiorem, in qua Princeps malus sit, quam ea, in qua sint amici. Principis mali, propterea quod unus malus potest à plurib. bonis corrigi, multi autē mali non possunt ab uno quamuis bono ulla ratione superari. Non potest autem non optime cum ea repub. agi, in qua Princeps optimus, non nisi sui simillimos in interiorem consuetudinem admittit, à quibus neq; uendatur, neq; circūducatur, sed qui nihil instillent auribus, nisi quod pium, quod uerum, quod salutare, qui prudentiores sint, q̄ ut suadeat pœnitenda, sanctiores, q̄ ut patriæ rem suis cōmodis posthabent, grauiores quam ut possint adulari, liberiore q̄ ut non audeant obstrepere parum se digna molenti. Tua porro sublimitas quales in consilijs habere gaudeat, ut alios sileam, unus abunde documēto potuit esse felicitis memoriæ præsul, Franciscus Buslidianus, archiepiscopus Bizontinus, moderator formatorq; pueritiæ tuæ, & bonis in literis institutor, uir totus ad gloriā, ad res maximas natus, factus ad utilitatem patriæ, scalptus ad ornamentum aulæ principalis, ad tuēdam, decorandā, ampliandā imperij tui maiestatem datus diuinitus. Ille uidelicet hoc erat tibi, quod

Adrianus

Principes raro uerum audiunt

Consilium Demetrii

Due pestes aularum

Alexander Seuerus

Principis amicos quales oportet esse

Laus episcopi Bizontini

quod Agamemnoni Nestor, quod Philippo Macedoni Parmenio, quod Alexandro Leonidas, quod Octavio Cicerō, quod Phœnix Achilli, quod Dario Zopyrus. Decē sibi Nestores apud Homerum optat Agamemnon. Darius Zopyrorum tantum, quantum gra- norum inesse in malo punico, qui quidem & unum illum tantum fecit, ut eū in regnum ma- luerit, quam ceterum Babylonas capere. Sed utinam ne tantū antistitem tibi, nescio quod fatū inuidisset. Suffecerat uir ille unus pro quamlibet multis, neq; dubitandū quin unum illum incolumem malis, quam totis Hispanijs potiri. Proh quantum iacturam eius unius interitu fecit orbis. Quantum patriæ uulnus, quantum animo tuo, quantum aulicis pri- moribus unius mors infixit. Intelligo, quid mihi iam dudum uestræ omnium lachrymæ loquantur. Deum immortalem quis erat hic dies futurus; quam absolutis gaudijs, quam similis uitæ cœlitum, si illum quoq; uirum; unum omnium uita longissima dignissimum, uotis nostris restituisset. O fortuna, ut nunquam tui dissimilis es, ut semper tuo mellis, fel- lis aliquid admisces, nec omnino quicquam esse sinis in rebus mortalium, tam faultum, tam lætum, quod tu non ægritudine aliqua contamines. Nulli adhuc alium norū tuorum sic indulisti, ut non magno aliquo incommodo tuam inuidiam expiarit, quā nunquam magis formidare solent homines morum tuorum non imperiti, quam tum, cum es pro- perrima. Quando uictoriā insignem alicui cōcessisti, ut eā non fuerit præclari cuiuspiam ducts capite redimendā. Polycrates Samiorum tyrannus, cuius etiam anulum reticeras, tuæ inuidiæ non nisi cruce satisfecit. Paulus Aemilius unam uictoriā, duorū filiorum morte luit, quorum alterum pene in ipso triumpho, alterum triduo post triumphum ex- tulit. Africanius partam bello gloriam, exilio ac morte dependit. Verum situ naturam mutare non poterat, at poterat mediocri dispēdio esse cōtenta. Tanti nō sunt uel uniuersa tuā muna, si tam chari capitis iactura luenda fuerit. Cui iam non sit religio, de rerum successu gloriari. Nisi quod nos hoc metu liberos esse oportet, quibus etiam si magnam inuidiam fortuna, in ineris huius felicitas cōstauit, tamē satis superq; piacula dederimus, hoc tali præfule mulctati. Quamquā ille quidem, quādo optimi Principis obsequijs uisus est uitam impendere, haud potuit mortem oppetere speciosiore, præsertim eō locitam prouēctus, ut si non ad ætatem, certe ad gloriam, ad uirtutem satis sibi uixisse uideretur. At nobis certe uixit parum, nos non illum lūgemus ad meliora traducum, sed nostram ipsorum uicem deploramus, ut qui simus tam singulari patrono orbatī, cui ut similem tibi pares generosissime Princeps, parem certe nunquam paraueris. Sed quo nos ab insiti- tuto transuersos abripit dolor: iam igitur ad uirtutum tuarum contemplationem recur- rat oratio. Quarum nomine non mediocrem gratiæ partem debemus & illi, cuius opera te talem habemus, tam piū, tam modēstum, tam incorruptum, tam clementem, deniq; tam nō tyrannum. Neq; enim tibi licere putas, quicquid collubitum est, sed ita instituis animum, ut non lubeat, nisi quod licet. Semper à tergo præsto est illa Pallas Homerica, quæ coercitis affectibus admonet, ut in teipsum primū agas principem, in alios paren- tem potius quam dominum. Quid autē exēcrabilius illa Neronis uoce, qua gloriāi con- sūeuit, neminem etiam ante se principem scisse, quantum sibi liceret. Quid lætalius illo tur- pissimæ mulieris dogmate, si libet licet, quo sulia Antonij Caracallum priuignum legi- tur ad incestas nuptias impulsisse. Quid enim non quasi suo iure facere audebit, cuius ani- mo semel hæc insederit opinio, Principem quiduis decere. Ne hodie quidem desunt re- gibus, qui istiusmodi quædam ad istorum aures occinant. Quid etiā hæsitās? An te prin- cipem esse oblitus es? An non ius est quod tibi placuit? Tu maior legibus: regis est, non ex præscripto, sed ex animi libidine uiuere. Quicquid usquam tuorū quisquam possidet id omne tuum est. Tibi liberum donare uitam, liberum eripere, Tibi phas est addere rem cui uisum sit, fas est ubi uelis adimere. Alijs alta uitio ac laudi uertuntur, tibi nihil non ho- nestum, nihil non laudi futurum. Vin tu philosophis istis ac scholasticulis auscultare: sic enim homines stultissimi uocant uiros doctos & incorruptos, qui ad pia atq; honesta cor- hortentur. Ad harum Sirenum exitiales cātēlenas tu clarissime dux, cū Homericō Ulyse aures habes undiq; cera obturatas, uel potius cū Aenēā Vergilianō sic procul ab harum littore cursum deflectis, ut periculum non sit, ne quid istam animi tui sanitatē male blan- dæ uocis pharmacon lædat. Siquidē illud tibi penitus persuasisti, quod egregie rex dixit Antigonus, bonis Principib; ea demū esse honesta, quæ natura sunt honesta, eā tantum modo

Adulatores principum

Antigoni apophthegma

modo recta, quæ per se recta sunt. Imò uix etiam honestum tibi, quod præclarum in alijs; propterea quod nulli mortalium exactius præstāda sit absoluta uirtutis disciplina, quam Principi, uel quod unus omnium oculis expositus est, uel quod hanc supplicij etiam ab alijs exigit. Proinde das operam, ne quis in toto populo appareat te uno legum obseruari- tor, cum ipsæ leges clamitent: Quid temet angis o princeps, nos tibi scripta non sumus; tu nos dare soles, non accipere; nos tuæ maiestati seruiamus, non contra. Minamur alijs, te progenitorem ueneramur. Hanc illarum uocem adeo assentationem iudicas, ut ne illa quidem tibi permittas, in quibus in dulges multitudini, uidelicet hac una in te legibus pa- rum obsequens, quo de arum repellis obsequelam. Maiorem in modū te delectat pulcher- rimum illud laudatissimi regis exemplum, ni fallor, Antiochi qui fuit eius hominis tertius. Is datis ad singulas ciuitates suas literis, interdixit, ut si quid præter leges publicas iussit, Antiochus se, ne sibi in eo parerent unquam. Idem tu ne postulas quidē à tuis ut tibi pareatur, nisi parueris ipse legibus, neq; protinus maiestatem læsam existimas, si quis uerbo refragetur, quin gaudes magis admoneri religionis & iurissuradi, quo temet in suscipiendo principa- tu obstrinxisti. Non ignoras quantum oneris cum purpura susceperis, eoque non ista ulla in te te facit licentiosem, sed sollicitorem in omnibus. Neq; te clam est imperium haud ui- ta strepitu, & colligendis uectigalibus contineri: sed munus esse publicū, sic administran- dum, ut si non alijs, certe tibi ipsi repetenti, certe deo repetundarū acuro, queas rationem reddere. In summa hanc esse propriam Principis laudem, ut maximum esse sese quasi ne- setat, optimum uero esse oportere semper meminerit. Quæ nomina nos tibi tribuamus, parui ducis, tu te nihil aliud esse cogitas, quam ut uocat Homerus, ποιμνία λαβῆ, id est, Princeps, pa- pastorem populi, siue quemadmodum Plato φύλακα, id est, custodem. Nihil autem mi- stor, custos, nis conuenire in Principem; quam quod in Agamemnonem dicit Achilles, ἄμωβος παρὲν, id est, pateris, qui gregem suum non solum deglubat, uerum & laniet; immo (quod ijs etiam matius est) non solum pastorem, non tantum custodem, sed & patrem, eumq; pñssimum agis, adeo tuorum opes, excogitatis in hoc titulis, non contērtens in fiscum tuum; ut de tuis potius in publicam utilitatem transfundas. nam hoc demum parente dignū est. No- uam autem rationem repperisti, quemadmodum augeas tuā tuorumq; procerum uecti- galla, nempe minuendis sumptibus, non intendendis in immensum exactionibus. O sin- gulari animum, tibi deducis, ut tuis superet, tua centrabis, ut uulgo sit prolixius: Tu uis- gilas, ut nobis tutum sit dormire. Tu perpetuis curis distringis, ut tuis trāquillum sit or- cium. Atq; in totum, si quid in principatu laboris est, id solum existimas ad te pertinere, si quid commoditatis ad tuos: hoc est (ut dicā absolute) patriæ, non tibi geris principatum. Neq; solum in teipso sanctimoniam istam exhibes, uerum eandem in officialibus tuis re- quitis, haudquaquam ignarus, Principi alienam quoq; culpam esse præstandam, nō tan- tum ipsi ab omni contagione uitiorum abstinentum. Nihil interesse putas utrum dica- tur, Princeps isthuc fecit, an Principis nomine munus gerens. Etenim iuxta turpe, quid agatis, cui uicem tuam delegaris, uel nescire, uel negligere. Immane quam lōge lateq; dis- crepat institutum tuum, ab illa Vespasiani Neronisq; sententia, quorum prior ille iocari- consueuit, sese procuratoribus suis sponsionis uti, quod quasi & siccos madefaceret, & exprimeret humentes; alter ijs fere uerbis mandabat officia, scis quid mihi sit opus, & cu- ra, ne quis quid habeat. Tu contra, uide quid patriæ cōducat, cura ne quid indignum me uel dicas, uel facias. Porro rapacitatem tam non dissimulas in tuis ministris, quam in teip- so non admittis. Atq; ita demum ornari credis imperium tuum; si istos quam optimos ha- beas, non opulentissimos, quasi que miseris sudoribus, & tenentium sanguine ciuium saginatos. Neque sinis, ut (quod meram sapit tyrannidem) omnium fortunæ ad pau- dis tyran- cos quosdam conferantur, & (quod in bellis fit) imbecillorum laniatu pascantur po- tentiores. Quo uero plus est negocij, alios præstare, quam se, hoc magis prædicandum, quod cum ipse sis incorruptissimus, omnes tui similes efficis, tum eos qui rem tuo nomi- ne gerunt, tum hos qui circum te sunt. E quibus ut quisque tibi proximus est, ita uide ut non superbissimus, sed optimus. Quid enim hic commemorem de singulari disciplina, seueritate, sanctimonia aulæ tuæ; à qua non aliter, quam olim à sacris Eleusinijs, impij, ne pharijç uoce præconis submouebantur, tu procul arces improbos omneis. Totamq; il- lam principum aulis familiarium uitiorum cohortem, ambitionē, arrogantiam, uanitatem, ueritiam

uerfutam, adulationem, licentiam, uolentiam, luxum, sic stirpium tenuis excelsi, ut frugalitatis, modestiae, simplicitatis, integritatis exempla, non aliunde melius quam à tuo palatio priuatis in domos referantur. Quae quidem in re non est obiter fraudanda parte laudis debita generosissima coniunx tua, quae morum tuorum (ut par est) emula pari tecum cura conuertitur, ne quid labis habeat intra limen principale, rata nimirum, id quod res est, inde potissimum in uulgus oportere manare, recte uiuendi, uel formas, uel incitamenta.

Verissima sententia Quis autem non uideat quanto utilior patriae Princeps, qui seculi sui mores instaurat, qui regni terminos profert, qui labentem uitae disciplinam fulcit, quam qui collapsa reuertit moerent. Idque facit non tam imperio, quam exemplo. Neque enim prorsus alia censura tam efficax ad publicos mores emendandos, quam Principis undique inculcata uita. Ad hanc propius omnium conuertuntur oculi, ad hanc ueluti signum diriguntur animi, ad hanc tanquam scopum, uita rationes referuntur. Habet hoc ingens fortuna, quod nihil tecum esse sinit. Principum uero non aulis modo, sed ipsa etiam cubicula, intimosque recessus recludit, neque quicquam tam abditum, quod non fama noscendum proponat, explicetque. Ad hoc nihil omnino mortales, uel mirantur candidius, uel imitantur libentius, uel retinent tenacius, quam quod uiderint à Principe factitari, dum quisque & pulchrum sibi ducit, eius aemulum uideri, quem nemo non suspicit, & frugiferum, illi uita similitudo, multitudinis animos occupauit, quicquid illud sit, quod in Principe conspexerint, ut non solum manifesta quaedam uitia pro uirtutibus in suos mores traiciant, uerum etiam Othonis Imperatoris mors praeterquam quod acerba, etiam foeda, non paucos tamen inuenit, qui eam auctoris admiratione ducti imitentur. Proinde priuatorum atque humilium mores, non nisi ad paucos pertinent, at Principis uita, quoniam & in conspicuo est, & celeritate arripitur, & latissime diffunditur, profecto aut ingenti morum publicorum perniciem, mala est, aut amplissimo fructu bona. Affirmant astrologi certis annis apparere stellas crinitas, quae ingens adferant momentum ad publicam rerum mundanarum commutationem, ut quadam fatali afficiente hominum & mentes, & corpora, tum fluminum maria, terram, aera, & quicquid in his mire penetrant, At nullus Cometes exoritur, quae orbitam exitialis, quam Princeps flagitiosus: contra nullum tam salutare sydus, quam dux inculpat. Quod si cui parum adhuc liquet, is regum atque Imperatorum annales euoluat: inueniet profecto, ut quisque Principum aut uitijs astituerit, aut uirtutibus enituerit, ita protinus seculi mores in eundem habitum fuisse secutos. Sub Caligula, sub Nerone, sub Domitiano, sub Helio gabalo, quantum crudelitatis, quantum ambitionis, quantum libidinis in orbe, quam densa uitiorum omnium ubique suppullularat. At sub Traiano, sub Seuero (pauciores enim boni) ut se quasi fatali sydere afflata mortalitas ad meliorem frugem conuertit. Quae quidem cum ita sint, demiror si Principem mentis non omnino deploratae, non uel illud deterreat à uitijs, ne tam multos efficiat improbos, aut non saltem hoc adhortetur ad uirtutem, ut tam multos efficiat bonos. Haec quoniam tua sublimitas penitus perspexit, perpenditque grauer, summa religione tibi cauendum esse statuit, ne quid appareat in te, quod quisquam pernicioso sequatur exemplo. Est interim & illud insignne documentum integritatis tuae, quod audeat haec aliquis apud te loqui, nihil ueritus, ne (quod solet apud tui dissimiles euenire) si quid in aliena uita dicatur, id existimes ad te pertinere: in eue si qua uirtus in te laudetur, diuersum illi uirtuti tibi putes exprobari. Tanta conscientiae tuae puritas, tanta concordia, tantus concentus omnium laudum, ut nihil referat, quid uituperetur apud te, aut quid praedicetur in te. In alijs ferè quod laudes eligendum est, quaedam arte declinanda ne incurras, idque etiam in ijs, qui inter optimos numerantur. Nam nemo temere est omnium, qui sic numeros omnes innocentiae implet, ut non uitium aliquod ceu nebula reliquum uita splendori obscurauerit. Catone Cenforio quid laudatus: At in hoc missandum, quod uinosus, quod praefractus, quod aliena etiam aetate mulerosus. Octauij Caesaris tam multas, tamque praeclaras laudes, alexandridium & adulteria coraminarunt. Titum Vespasianum, alioquin optimum, saeuitiae suspicio lesit. Flauio Vespasiano nulla alioqui uirtute non absoluto, foedissima principis, pectunia cupiditas maculam attulit. Quidam ita demum boni uidentur, si cum pessimis conferantur. Tu uero totus tui similis, optimus prognatus ex optimis, optimus succedens optimis

mis, cum quibus si conferare, non solum deterior non uideris, uerum etiam uti gemma, aut ro admota mutuum decus & das & accipis. De his igitur omnibus secerum, tamen haec una me sollicitudo circumsit, ne hoc ipsum quod de tuis laudibus attingi, cum pro meritis nimis quam parum sit, tamen tuae uerecundiae impendio nihil esse uideatur. Sed isthuc ipsum ego arbitror omnium uirtutum tuarum quasi fastigiū, quo tantum uicis te ipsum, quantum alijs reliquos omnes, nempe singularem istam animi tui modestiam, qua sit, ut cum nihil in te sit, quod uel Momus ipse possit carpere, nihil etiam non summa laude dignum, tamen reprehendi quam æquo pateris animo, tum quam gratum etiam admoneri à quouis. Nihil autem fers impatientius, quam qualia facis, talia de te praedicari. Hec tunc ille Nauianus, cuius magnanimitati conscientia recte factorum ab eade sufficiebat, tamen à patre laudari laetatur, uero utique laudato. Agefilus Xenophonticus, dux tum sapiens, tum insigni uerecundia, non à quibuslibet laudari sese gaudebat, sed ab ijs modo, quos sciret & turpia uituperaturos fuisse. At tuus pudor, ne istuc ipsum quidem ferre potest, uiuus placere modo uis, non nisi mortuus laudari. Iam dudum enim animaduerto tuam celsitudinem, & oculis abnutare, & identidem rubore suffundi, dum haec à me commemoratur, & parcissime, & nulli non confessa. Atque adeo, quod omnino pateris haec de te praedicari, non tuis auribus, sed nostro indulgēs studio, offendēdus alioqui tuis laudibus, nisi nostra tui charitate tam impense gauderis. Ut enim te ipsum quantum uis negligas, non potes tam tuorum iudicio, tuorum beneuolentia non delectari. O fortunatum o uere aureum hoc nostrum seculum, quo te auspice, te autore, te moderatore, pietas, fides, simplicitas, pudor, breuiter omnis illa incorruptae quondam aetatis uirtutum seges repullulascit, reuiuiscit, efflorescit. O nos terque quaterque felices, quibus diuino munere talis datus est Princeps, qualem ex omni mortalium numero, neque suffragijs deligere, neque uotis optare potuissimus, tam fortunatus, ut superis non esse charissimus non possit, tam potens, ut nulli mortalium non sit formidandus, tam mitis, ut nulli non sit amabilis, tam comis, ut cuius pateat aditus, tam benignus, ut neminem à suo sermone tristem discedere patitur, tam munificens, ut omnes ab uno recte factorum praemium, & sperent, & ferant, tam incorruptus, ut huc sibi amicū mali sperare non queant, tam beneficus, ut optimus quisque probatus illi, charusque esse studeat, ut superis non esse charissimus non possit, tam politicae disciplinam, & sine legibus ullis eius unius uita sufficiat: sic uim quandam innocentiae quasi spiras, ut qui secum uiuunt, eos omnes in eundem habitum rapiat, & ut in summa complectar, omnibus fortunae, corporis, animi, bonis, sic undiqueque cumulatus, ut nimirum quam homini propior esse uideatur, ac rursus horum omnium ita despiciens negligensque, ut ne inter miseros quidem aut mediocres sit alius modestior. Haec uidelicet, haec sunt dotes illae tuae Philippe ductu optime maximeque, quibus uis (ut aiunt) incantamentis efficaciores, quae te ceteris licolis mentibus charum reddunt, quae tibi tam inauditum fortunae fauorem, quae tibi reges, quae nationes, quae mortales uniuersos conciliant. Adeo ut cum paucissimis Principibus contigerit odium, atque inuidiam suorum effugere, tu apud exteros, apud ipsos penes hostes, gratior sis, quam quisquam fuerit apud suos. Nam quid ego nunc de inestimabili patriae in te charitate dicam? Quae ne postulat quidem sibi magna laudis loco poni, quod te talem sic amat, impiissima futura ni faceret. Verum quoniam intelligit suam salutem tibi non aliter quam parenti, sic esse cordi, ut non aliud sit antiquius, plane pelargicon quiddam, ut Graeci dicunt, referre conatur, teque uicissim materno quodam amore, materna sollicitudine prosequitur. Qua tamen si tu pro tua felicitate non egēs, fieri tamen non potest, quin admodum gaudeas officio tuorum. Porro sanctissimum illud nomen patris patriae, quod non omnibus imperatoribus, nec his ipsis ferè nisi per assentionem olim deferebatur, hoc tibi non in arcibus, aut colossis, sed in animis penitus insculpsit, neque saxis expressit, sed affectibus, quo non aliud monumentum poterat erigi, uel pulchrius, uel durabilius. Video autem me post longas ambages penè casu reuectum ad eum locum, quem in ratione felicitatis tuae praecipuum uideri uolebam. Ergo ut non alio modo felicissimus es, quam quia optimus, ita non alia re felicior, quam hac inaudita tuorum in te charitate. Augustus conuersionibus appetitus

Hector Neuid
nus apud M.
Tullium.
Agefilus

Modestia, f
stigm omnis
uirtutis

Pater patriae

Augustus con
iurationibus
appetit

turus, nisi muliebris consilio adiutus, in Cōtinam clemētiā remedio pro seueritate cepit.
 Alexander set uti. Alexander magnus, cui sic indulgit fortuna, ut nulli mortalium prolixius, tamen in
 hoc parum fortunatus fuisse legitur, quod ei neque cum amicis, neque cum ciuibus, ne cum
 patre quidem aut matre factis conueniret. Imperium autem atroci suorum inuidia atque odio
 suscepit, maiore gessit. Neque Phocionis sanctimonia, neque Scipionis moderatio, neque Ca-
 tonis integritas hoc malis potuit effugere. Ut interim de reliquis fileam ducibus, quorum
 hoc prope peculiare malum est, quod illis nulla uitae pars, a sicca, a uenenis, a maleficijs tu-
 ta sit. Adeo per se odij hominum exposita est ingens potestas, adeo liuori patet inuitata
 felicitas. Tuae uero, magnanimitate princeps, moderatio, clementia, comitas, benignitas, pie-
 tas, adeo omnem dominatus inuidia excludit, ut nullus unquam in priuata uita, tantam
 apud omnes gratiam fauoremque obtinuerit, quantam tu in imperio etiam amplissimo ob-
 tines, obrines autem meritissimo. Quis enim usque adeo Brutus sit, aut Cato, aut Cassius,
 ut tali Principi non omnia licere uelint? Imò quis (modo non egregie ingratus) non malit
 sui capitis periculo luere, si quid tristius, id quod abominor, fata, minarentur ei, cui lingui-
 lorum salus, sua ipsius incolumitate sit antiquior? Optent igitur, quibus ita uisum est, du-
 cem periculis factum, bellicis exercitum rebus. Nos deum optimum maximumque com-
 precamur, ut istam felicitatem tibi patriaeque propriam ac perpetuam esse uelit, ut hunc ad-
 modum, & tu pacato florētis imperio, & te pacis moderatore que diuissime fruatur im-
 perium. Pacificum adhuc & felicem modo descripsimus Philippum, atque utinam ita liceat
 perpetuo, semperque delit nobis, quod de tuis stratagematis praedicemus. Hoc cum opta-
 mus omnes, tum praecipue doctorum & eloquentium hominum chorus, qui iam nunc cer-
 tatim in hoc accingitur, ut gloriam tuam ab inuidis obliuionibus afferat. Hic ut semper fuit
 pacis alumnus, & non nisi laetis rebus efflorescit, mauult solennes ferias, que triumphos san-
 guinolentos, Mauult tua praecordia festiuis odis & panegyricis, que tristibus tragœdijs ce-
 lebrare. Mauult principis optimi nomē, amabili lyra, que horribili tuba ad posteros trans-
 mittere, nihil etiam distidens, ne ea que hec uel non aequae procul exaudiatur, uel minus diu
 tinniat. Neque enim uerendum, ne tua in pace moderatio, minus sit olim lucis habitura, que
 aliorum bellicis in rebus fortitudo. Nam belli decora tantum mirantur homines, nec ita
 men aut omnes, aut cordatissimi, at mansuete, prudenter, moderate, iuste facta, tum opti-
 mus quisque, tum omnes mirantur, neque mirantur solum, uerum etiam amant. Tum de uictor-
 riae laude quantum obsecro redit ad ducem, unde sibi magnam partem miles, maiorem
 fortuna uendicat. Ista in solidum tua est, nec inde quicquam decerpit aliquis. Proinde ut
 ex belli studijs maior sit fama, certe ex pacis artibus melior existit. Age uero, quid si uere
 etiam fortitudinis laus, quam isti militiae propriam esse uolunt, clarius in pace rebusque flo-
 rentibus, quam in bellicis tumultibus elucet? Ea si a paucioribus animaduertitur, nihil re-
 fert, dum a melioribus. Iam primū enim, si fortitudinis partes sunt, res difficiles in fractio-
 animo uincere, quae rogo uita nostrae pars, non maximis difficultatibus laborat. Quin ex
 ipsis interim secundis rebus, certius quam ex aduersis fortem ac tolerantem animum spe-
 ciare licebit. Fortē quidem duris in rebus animū non submittere, ac longe fortius, uel hoc
 argumento, quia rarius, ad summa prouehēte fortuna nihil insolescere, & cum illa sit in-
 dulgentissima, tum ne tantillum quidem indulgere sibi. Maioris tum artis, tum uirtutis est,
 tempestate nimium secunda uela contrahere, quam aduersis uentis uitare naufragium. Sa-
 uientem fortunam permulti fortiter tulerunt, blandientem perpauca moderate. Etenim il-
 lic ipsa rei difficultas ad uirtutem quasi compellit, hic contra prosperitas ad incontinentiam
 sollicitat. Tum continere pericula laus est, cum multis etiam gladiatoribus communis, com-
 munis cum sceleratissimis piratis. At temperare animo, moderari libidini, frenum in iuce-
 re cupiditati, imperare bilis, ea demum laus est boni sapientisque uiri propria. Itaque plurima
 in omnium gentium annalibus extant exempla eorum, qui rem bellicam cum uita quoque
 contemptu fortissime gesserunt, at uix unum aut alterum inuenias, qui in ocio felicissimoque
 reipublice statu, tanta moderatione prudentiaque reipublice gubernacula tractarint, ut neque ipse suc-
 cessu rerum fieret licentior, neque cuiusquam aut odio aut inuidia obnoxius. Ad haec cautē, ma-
 lum uirum esse posse concedunt auctores, qui bonus sit dux, bellicisque gerendis idoneus: ue-
 luti Seuerus imperator, de quo sic iudicauit senatus, eum aut nasci non debuisse, aut non
 debuisse mori, propterea quod rei quidem militaris industria sanē, que utilis esset imperio,
 at cru-

at crudelitate multisque alijs uitijs grauis ciuitati. Velut itē Cornelius Ruffinus in quem
 extat elegans dictum C. Fabritij, malo compitari que uenire. At qui ijs uirtutibus sit praedi-
 tus, quibus pacis tempora transiguntur, is ne imperator quidem malus esse queat. Consi-
 lijs enim potissimum bella conficiuntur. nam pacis artes in omni uita sunt usui, belli non
 item. Bonus igitur uir, quisquis bonus princeps, at ferē quo uir peior, hoc bellis accōmo-
 datior, ut undelibet potius que hinc sint auspicandae Principis laudes. An non uidemus ut
 inter feras, ita & inter nationes hominum, ferocissimas quasque maximeque barbaras, pugna-
 cissimas esse: sicuti Cares, Scythas, & Britannos? Quid Hannibal, nonne quē admodum
 imperator optimus, ita uir pessimus scelestissimusque? At is Princeps, quem nos optamus,
 imò habemus, non potest non omni genere uirtutum absolutus esse. Adijciam & illud colla-
 tionū aceruo: Non paulo plus negotij est, tranquillis in rebus arcere periculum, que in per-
 turbatis propulsare periculum. At tamen in quiete quisquam, ubi temporis ratio postulat,
 praclarum est hostem uirtute subigere. Quis enim negat? At quāto praclarus sic agere,
 ut nemo tibi sit hostis: Quāto uirtus egregium sit inimicum retundere, certe uictoriosius
 est eminus abstergere. Generose nimium Antalcidas Atheniensis cuidam respondisse legi-
 tur, qui cum ciuitatis suae strenuitatem iactans, ac Lacedaemonijs ignauiam exprobrās
 dixisset: At Hercule nos a Cephiso uos saepenumero repulimus: alter admodum Laconi-
 ce: Sanē uero, inquit, uerū nos nunquā uos reiecimus ab Eurota. Iure quidē optimo glo-
 riatius est Antalcidas, uerum gloriosius etiā erat futurum, si Lacones hostē beneuolentia
 potius, que metu summo uissent. Quid enim? An non pulchrius Principi propter summam
 humanitatē sic diligi, ut ne illi quidē nocitum cupiant, qui possint: que propter bellicas o-
 pes sic timeri, ut etiā qui laedere non queant, cupiant tamen? Quid quod interim non pau-
 lo tutius quoque, sic amari, ut nemo non malit pro te que contra te arma lumere, que habere mul-
 tos quos uincas. Numerant suos triumphos Rhomani, recensent prouincias armis domi-
 tas: sed eadem opera recensent, quot gentibus, quot regibus illud imperiū, & contemptui
 fuerit, & odio. Nam cōtemnit, quisquis audeat armis lacessere: odit, qui cogitur uictori fer-
 uire. Longe speciosius fuerat, si hostes ab armis metus cohibuisset, speciosissimum uero, si
 eos continuisset beneuolentia. Vtrumque tibi contigit, id quod ego uictorij omnibus ma-
 ius esse duco, qui cum alijs tuis uirtutibus, tum placabilitate, mansuetudine, comitate, sic
 exteris omnibus gratus es, ut nemo uelit: tuis omnibus sic charus, ut nemo audeat hostem
 se profiteri. Nullum enim Principem magis timent hostes, que eum quē sui nequaquam ti-
 ment ciues. Ut te mœnibus adamantinis cingas, ut centuplici fossa ualloque circundes, ut
 millenis Milonibus stipatus incedas, nullum tamen tutius patriae praesidium, nullum cer-
 tius salē lictū capitis tui, que si honestis meritis charitatem tuorum colligas, quem admodum
 facis. Vbi nunc igitur Alexander magnus, qui in uictum se dici gloriabatur? Vbi C. Cae-
 sar, qui se uno tantum die uinci potuisse praedicauit? Na tu cognomen in uictū in pace lon-
 gemelius promereris, que horum alteruter in tam multis uictorij. Nimirum quo propius
 abest, ut uincatur is, qui cum ausus est aliquis manus conferere, que is, qui in tantū opibus
 pollet, ut nullus ausit, etiam si uelit: tantum gratia ualet, ut nemo uelit, etiā si ausit. Et si mi-
 nus cruenta, at speciosior uictoria est eius, cui uictro cedunt hostes, que qui Martis alea ex-
 pertus, eam non sine negotio extorsit. Denique super haec omnia ut donemus bellicam glo-
 riam illustriorem esse, certe pacis optabilior est. Fingamus esse, ut gubernatoris artem ma-
 gis commendat saeva tempestas, sed quis adeo demēs, qui non praepotet prosperam nau-
 gationem? Esto, medici industria illustrat morbi magnitudo, at non tanti est aegrotare. Sit
 ita sanē, ut difficillibus in rebus ductoris uirtus, quāto uilibet clarius elucescat: at faxint su-
 per, ut tuam moderationē, iustitiā, benignitatem prosperis in rebus continēter amemus,
 fortitudinem in dubijs nunquam miremur. An non crudelis medicus, qui uulgo pestilen-
 tiam imprecatur, quo fiat ipse nobilior? An non insanissimum uulgus, si quidem eadem
 optet sibi, quo possit sese magis de perito iactare medicor? Quis non eum nauam detur-
 bandū putet, qui prudēs in Symplegadas, in Syrtes, in Charybdes nauim impellat, quo
 maior artifex suis uectoribus appareat? Quid autē his dementius, si idem suo periculo spe-
 ciare cupiant? At multi duces hoc animo fuisse leguntur, ut nihil mallent, que bellū aliquod
 exoriri, non ob aliud, que ut sibi famam propagatēt. Quare quid esse potest crudelius, quid
 sceleratissimi latronis animo propius? Tutū autē quid uecordius, que populum tantū ma-
 Tom. 4 M 3 Iorūm

Collatio pacis & belli

Avoyxus, a molestio strepitu ac tumultu

Incommoda belli

lorum optare sibi, ut duce bellicoso gloriatur: Hanc mentem in hostes auertat superi, nos te Philippe felici frui malumus, q̄ uti strenuo. Sufficit tibi, sufficit nobis ista tua gloria. Voluptatem illam alteram quoad licet deprecamur. Pacificum, inquam, te malumus, quam uictorem: ac tanto prorsus malumus, quanto modis omnibus pax bello præstantior. In pace calent artes, florent honesta studia, uiget legum reuerentia, augetur religio, crescunt opes, pollet morum disciplina. In bello collabuntur, defluunt, commiscuntur hæc omnia, & simul cum omni genere calamitatum, nulla non lues morum ingruit: sacra prophanantur, cultus diuinus neglectui habetur, in iuris locum uis succedit. Silent enim (ut ait Cicero) leges inter arma, aut si quid loquuntur salutare, non queunt (ut eleganter dixit Marius) ob armorum strepitum exaudiri. Quis autem interim locus literis ac musis in tanto fremitu militum, tanto clangore tubarum, tanto crepitu cornuum, tam furdo, tamq̄ in sano strepitu tympanorum, tanto fragore telorum, tam horrendo tonitu saxorum uolantium, quo ferae quoq̄ & pisces & aues offensæ, relictis nativis sedibus, aliò procul uelut exulatum demigrare solent: Quas ob res & Homerus apte πολεμῶν ἀνορχεῖα subinde nominat. Neq̄ segnius interea miseri senes in lucum indignum consiciuntur, orbatur infantia partibus, uxores maritis spoliantur, uastantur agri, deferuntur uici, exuruntur delubra, subuertuntur oppida, diripiuntur domus, & optimi cuiusq̄ fortunæ, ad sceleratissimos latrones traducuntur. Quibus ipsis ex malis maxima pars semper ad innocentissimū quemq̄ redit. Sed hæc misera tantum, illa capitaliora, & quæ uix etiam deus ipse sarciat, quod inter ista gliscunt adulteria, dediscunt pudorem mulieres, uirgines passim stupratur, iuuentus per se procliuis in uitia, sublato rerum ordine, obiecta impunitate consuecit nihil habere pensi, ac præceps in omne genus facinorum fertur. Atq̄ omnino si quod pium nuntius inter mortales uersabatur, id protinus nos relinquit. Prorumpit ab inferis Erynnēs, ira, rabie, caede, sanguine, scelere perturbantes, inuolentes, permiscentes uniuersa. Sunt quidem & pacis temporibus sua quædam uitia, sed comica: at in bello omnium tragicorum malorum agmen, quasi mare quoddam exundat, semelq̄ cuncta quacumq̄ perualerit, calamitatum ac scelerum fluctibus operit. Caterum quicquid insignium flagitiorum, in pace quoq̄ leges ferro igniq̄ puniunt, id totum è bellis natum, è bellis nobis reliquum est. Vix unquam exiit salitudinem ager, quem pelagus inundauit aliquando. Hoc, inquam, hoc fonte nobis scatet, detestanda illa colluies facinorosorum hominum, raptorum, stupratorum, lenonum, prædonum, piratarum, latronum, sicariorum, ueneficorum, furum, peculatorum, abigeorum, seditionum, proditorum, sacrilegorum, periurorum, blasphemorum, tum scortorum, luparum, lenarum, maleficarum. Vox me citius defecerit, q̄ nomina tantum recēsuero portentorum, quæ nobis bellum parit, dum in pace nō possunt homines dediscere, quæ in bellum multis didicerunt. Atq̄ utinam etiam hic tantorum malorum proventus, suis se temporis ac loci limitibus contineret, cumq̄ parète suo pariter exoriretur ac desineret. Nunc horū contagio, ueluti pestis quædam, & ad finitimos sese propagat, omnemq̄ late uiciniam inficit. Hinc nimirū deploratur à facundissimo poeta, Mantua uæ miseræ nimirū uicina Cremonæ. Tum belli uitia, & multo ante bellū ipsum præuertunt, & in super porro in multū usq̄ tēpus sese proferunt, ut belli reliquæ penè sint ipso bello terribiles, neq̄ raro eius pœniteat & eos qui uicerunt. Nā statim ad primā mentionē ac uelut odorem expeditionis erigitur, exilit è latebris suis, & ex toto undiq̄ orbe uelut in sentinā confluunt illa sex hominum, quos cumq̄ uel infamia uel æs alienū premit, uel ob maleficia legum minæ territant, uel qui ob scelerum conscientiam in pace tutos sese non putant, uel quos sua re nequiter profusa, turpis egestas transuersos incitat ad sceleratius rapienda aliena. Deniq̄ quos mala mens, malus animus tanquā ad facinus genitos, sic extimulat, ut capitis etiam periculo ista fuerint ausuri, non modo impunitate propolita, nō solū obiecta etiam mercede. Hac hominum colluue bella gerenda, hæc sentina in urbes atq̄ in domos reclinanda, cuius foetore ne solida quidem ætas queat è ciuitum tuorum moribus expurgare. Siquidem nihil tam facile discimus quam turpitudinē, at nihil æque difficile dediscimus. Adde istis, quod plerumq̄ ex minimis bellis nascuntur maxima, ex uno plurima. Neq̄ em unquā licuit unico bello defungi. Aliud ex alio feritur, atq̄ in immensum trahitur inexplicabilis catena malorum. Quæ quidē mala, tā multa, ut numero cōprehēdi nequeat, tā atrocia, ut ne malus quidē uir possit negligere, quū iustissimū etiam bellū natura consequi uideamus

deamus: ad hæc titulos quibus id suscipitur, interdum esse falsos, nonnunq̄ affectatos, plerumq̄ dubios, tum semper ancipites esse præliorum exitus: postremo nullam uictoriā in creuentam, nec cuiusquam maiore dispendio pugnari, q̄ cuius minime reuulerat uicisse: ad hæc affirmauerim pio principi nimio consultius esse, pacem quantumuis iniquam amplecti, quam bellum etiam acquisitissimū suscipere, ut quod tam ingens malorum pelagus, tanta Lerna uictorū, tam atra morum pestis, & præeat, & comitetur, & cōsequatur. Num Christianus dux, quem oportet esse clementissimū, qui nō modo numen aliquod esse iustumq̄ memorq̄ credit, uerum etiā mox illi de minutissima quoq̄ guttula sanguinis humani exactissimā rationem esse reddendam intelligit, cui non totum imperium, nō etiam uita sua tanti debet esse, ut quenquam innocentem sua causa uelit perire, postulabit ut ius illud nescio quod, suum (neq̄ enim hic laboro, quanti referat, hic an ille potiat) tot lacrymis, tot orbitatibus, tanto luctu, tam multo cruore miserorum, tot mortalium capitibus, tot periculis, tot uulneribus, & (quod his omnibus damnosius) tanta morum perniciē sibi cōstet: An diligenter potius pensiculās, atq̄ aquis lancibus expendens hinc commodum illud quod petitur, illinc diluuium malorum omnium quod excitatur, in hanc ibit sententiā, ut statuatur nullū omnino bellum sibi suscipiendū esse, quod quauis ratione possit euitari. C. Cæsar, qui gloriæ cupiditate tantum bellorum exhauserat, extremis aliquot annis de relinquenda uita cogitasse legitur, tum & mente cœpisse destitui, nimirū agitare iam eum scelerum conscientia, ac manibus eorum quos interemerat, semper ob oculos obuerfantibus. Augustus item de abrogando imperio nō semel deliberauit: oderat enim illud, opinor, quod uideret sibi tanta sanguinis humani iactura constare. In extrema uero conuersione, cuius auctor L. Cinna, ne uiuere quidem tanti clamabat esse, ut incolumitatem suam tot ciuium interitu redimeret. Idem negabat omnino bellum capessi oportere, nisi cum maior emolumentū spes, q̄ damni metus ostenderetur. Alioqui perinde fieri, ac si quis aureo piscetur hamo, cuius abrupti iactura, nullo capti pēsari queat. Ad hanc profecto rationem nullum prorsus ineundū bellum, nisi quod indixit necessitas. Extrat in Cæsarem actis, Othonem ethnicum Imperatorem, usq̄ adeo ciuile bellum detestari solitum, ut ad eius mentionem quoq̄ semper exhorruerit, ac demum è uita maluerit excedere, q̄ ut in tantum in tantum uita subire discerent. O generosum animum, quem utinam nunc passim præstarent nostræ religionis Principes. Etenim si uere secū reputent, id quod res est: Christianū orbem unam esse patriam: Christianā ecclesiam, unam esse familiam: eandem gentem, eandem ciuitatem, omnes nos eiusdem corporis membra, eodem contineri capite Christo Iesu, eodem uegetari spiritu, pari precio redemptos, ad eandem hæreditatem ex æquo uocatos, cōmunibus uti sacramentis, nimirum nullum bellum: non ciuile, non uel domesticū, & plusquam intestinum iudicabunt, quod à Christianis constituitur aduersum Christianos. Fuerit sanè quōdam ista gloria Lacedæmoniorum, fuerit Atheniensium, fuerit Rhomanorum, quam plurimas nationes armis domuisse, sed certe gentiliū, nec (mihi crede) nisi gentili animo digna, imò uix etiam digna. Siquidem Plato atq̄ Aristoteles, uterq̄ in sua politia, Lacedæmoniorum institutū reprehendunt, quod in condendis legibus, ad bellum modo, tanquam ad summum reipub: finem spectarint, cum maximum ciuitatis bonum, pax sit non uictoria. Pax enim per se bonum quiddam est, uincere nunq̄ ex eo honorū genere est, in quibus conquiescitur, sed conducibile tamen quiddam est, ita demum, si non alia patet ad pacem uia. Optimus est eius reipub. status, non quæ mauortij studij fines imperij profert, sed quæ ad cœlestis ciuitatis imaginem quam proxime accedit. Ea uero non alia magis re quam ocio, pace, concordiaq̄ felix est. Ergo Christiani Principis quem oportet ab hoc exemplari nusquam oculos dimouere, præcipua gloria sit, id summa uis, summaq̄ ope tueri, ornare, amplificare, quod Christus etiam Principum Princeps nobis optimum ac dulcissimū reliquit, nempe pacem. Cæterū maximi animi maximū esse documentum arbitror, bella nec formidare, cum declinari nequeant, nec prouocare, cum queant: & ad depellenda semper esse paratum atq̄ instructum, ad inferenda nunq̄ animatū. Ferarū magnanimitas est quælibet impetere. Hominis magnanimitas cum innocentia, cū prudētia laude cohæreat oportet, cum qua nō solum coniunctū non est, uerum etiā summo cum scelere copulatū, in aliud arma sumere, q̄ quia pax aliter cōstare nequeat. Quod si ois ratio fortitudinis huc spectat, ut hostiū uis à ciuium fortunis atq̄

Secundum Christianos inter se belligerari

Veram magnanimitas

capitibus arceatur, cur in te belli munia requiramus, cum haecenus tua moderazione, prudentia, iusticia, hostiles iniurias longe comodius a tuis depuleris, quam alius quisquam armis. Ut autem gubernator magis optandus, qui Cyaneas cautes arte uitat, quam qui enauit, garit ut praestantior medicus qui morbum pracludit, quam qui receptum arte leuauit, ita praestabilior princeps, qui sapientiae consilij efficit, ne qua bella moueantur, quam qui ea rei militaris peritia scite & gnauiter administrat. Alterum enim necessitatis, alterum felicitatis, alterum remedij est, alterum uoti. Proinde iure optimo laudatur illud Agefilai ducis apophthegma, qui respondit, ne opus quidem esse fortitudine, si iusticiam teneamus, cum rogaretur a quopiam, utram uirtutem alteri iudicaret anteponendam. Nam quid amplius optemus a superis ex ullo uel felicissimo bello, quam quod nobis tua iusticia citra oem iacuram praestat. Iam enim ut rationem malorum omittamus, quae belli naturam secum adducere demonstrauius, ac tantum emolumenta quae maxima percipi solent, expendamus, tamen haud existimo cuiquam fortissimorum ducum, bellum ullum tam feliciter cessisse, quin sancti ciues istum statum cum suis comoditatibus fuerint praoptaturi. Siquidem cum duo praecipua belli praemia sint, gloria & imperij propagatio, (nam opes quidem nunquam non exhauriuntur) tu tranquillissimis in rebus & opes auxisti tuas, & imperij fines protulisti, idque multo praclaris, quam alius quisquam maximis bellorum difficultatibus. Imo quod nullis armis confici potuisset, id applaudente mundo, tua comitate tuaque felicitate confectum est. A deo ut ne Rhoma quidem illa perpetua bellatrix, tantum sub septem primis regibus creuerit, multorum seculorum bellis, quantum sub uno re, idque iuuenes, citra sanguinem, citra caedem imperium tuum auctum est. Porro quanta insuper impendeant incrementa, non obscurum est augurium. Iam uero gloriae, non solum toto genere uincis, uerum etiam tum magnitudine, tum aeternitate praecellis. Nam si ea demum terra est gloria, quae rebus honestis paratur, cum uix ullum sit bellum, quod non maximis uitij inquinetur, haec sola uidetur sapientibus expetenda, quae iusticiam, quae temperantiam, quae mansuetudinem, quae tolerantiam, atque id genus alias uirtutes consequitur. At famam quidem fortasse recte quis dixerit, gloriam uero uocare uehementer absurdum sit, quae in malum competat uirum. Bonum autem bellatorem nihil prohibet appellari, qui uir sit non bonus.

Agefilai regis dictum

Duo belli praemia

Alexandri contentia

Commodi clementia

Non igitur gloriosus, quisquis bellicosus, sed qui bellum non nisi coactus suscipit, tum id reipub. non sibi gerit, postremo quam potest minima iactura suorum consistit, hunc demum bellica gloria consequitur. Quamquam istis ex rebus quibus tua praecellentia floret, ornatis si me Princeps, multo uberrima gloria meti consueuit. Quae si nihil aliud est, quam approbatio recte factorum cum admiratione, dispeream, si non Alexandri Magni in Darij regis uxorrem & filias, integritas comitatus, uel omnibus illius uictorij plausibilior est. Si non C. Caesari longe plus attulit fama, paucis donata uita, quam tot millibus hominum erepta uita. Num capta Carthago, num oppressus Hannibal tantum de uere laudis Scipioni conciliat, quantum unicum illud continentis animi documentum, cum Luceio Celtiberorum duci sponfam puellam, iuuenis iuueni restitueret, tum intactam, tum gratuitam. An Commodi Antonini, uel uniuersa imperij decora, tantum habent lucis, quantum unum illud, quod uxore literis ad ultionem instigante, Auidij Cassij consilij maluit ignoscere: Quis ullius ducis militaria facinora, cum imbelli sapientia Numae putet esse conferenda? Quis non huius unius seculi, quo Iani templum perpetuo clausum fuit, quo nullus actus triumphus, nulla fixa trophaea, uel omnium reliquorum regum praesens iudicet nobilior? An ullus consulatus illi strior quam M. Attilij ac T. Manlij fuit, quibus consulibus templum idem claudi contigit? An non Augusto plus attulit splendoris, quod hoc Imperatore belli portas Rhomani his clausas uiderint, quam tot acti, de tam multis hostibus triumphis? Nullis rebus sic applaudit mortalitas, nihil tanto fauore celebrat, nihil sic posterorum animis insidit, ut si quid a Principe moderate, si quid clementer, si quid continenter agatur. Atque his uirtutibus, in bello locus non est, florent in pace, in ocio uigent, tranquillissimis temporibus gliscunt aluntque. Iactet igitur quantulumbet Hercules ac Theseos, Achilles atque Hectores suos antiquitas: ostentent suos Epaminondas Thebani, Xerxes ac Cyrus Persae, Lysandros Lacedaemonij, Themistocles Athenienses, Alexandros Macedones, Hannibales Poeni, Scipiones ac Caesares Rhomani, Brenos Galli, nos nostrum Philippum non dubitamus horum cuiusvis antepone. Numerent illi reges

ges subactos, fufos exercitus, prouincias imperio additas, nos contra tot rasesque reges beneuolentia detinuit. Principes affinitate adiucios, gentes foederibus concordiaque astrictas recensimus. In saxa, in aes incidant illi, terras ferro ignique uastatas, nos multo quam summissa, certioribus monumentis literarum prodemus, tot regiones, tot regna, summo cum orbis applausu, a te iuuenes etiamnum peragrata. Iactent illi optima spolia, a caesis regibus detracta, nos munera opponemus ultro ab amantissimis regibus, honoris causa donata. Gloriantur illi, quot intra annum bella profligarint, modo nobis (uti spero) gloriari liceat, te duce, nullum extitisse bellum. In fastos illi referant quam multos hostes armis uicerint, tibi proprium ac perpetuum sit istud elogium, neminem tuo seculo exortum, qui fuerit uincendus. Ambitiosus atque contumeliosus cognominibus, alij sese uenditent, hic sibi magni cognomen asciscat, ille felicis. Hunc Africam subacta Carthago, illum Asiaticum domita Asia; alios uexate bello gentes, Dacicos, Germanicos, Geticos, Britannicos, Dalmaticos efficiant. Et si cui libebit, uel centenis adnominibus calamitosis, ambitiosi tituli coronidem proferat. At cum nobis optabilis, tum tibi gloriosus est, quod exre pacificus appellaris. Quanquam si quid habent ista cognomina praclarum, tibi plura tua felicitas dedit, quam ullus alius tibi potuerit ex alienis calamitatibus asciscere. Placeat, arideas, bladiatur, alij quantumlibet, ferreum illud suum ac Mauortium seculum, nos pacati atque aurei seculi nostri non dum poenitet, neque poenituerit unquam: donec superiorum bellorum (in quibus papae quantum malorum uidimus) ulla memoria nostris haerebit animis. Tantum autem tibi uulnerum acceptum est, ut eorum cicatrices nulla hominis aetas sit obductura. Fortassis bella flagitabant, uel pauci quorum magno copendio res multitudinis affligitur, uel iuuenes, qui belli miseriam nunquam uiderunt. Romulos ac Tullos optabant, Martis imperitum nos Numam malumus, malumus Solomonem, felicem & pacis autorem: quam Dauid uictorem & sanguinariu. Non tamen haec dixerim illustrissime princeps, quasi bello gerendo minus idoneus, quam paci moderandae futurus uidearis. Nec ideo te felicem praedicare malumus, quasi aduersae fortunae non satis animo parem fore iudicemus. Verum hoc a superis etiam atque etiam optamus, ne quando fortem spectare sit necesse, magis autem perpetuo felicibus in rebus, & tibi tuorum animos, & nobis tuam uirtutem liceat experiri. Alioqui quantum tibi adsit animi robor, ad quemuis etiam fortunae tumultum inuictum pectore perferendum, cum alijs multis documentis, tum ista Hispaniensi profectioe magnifice declarasti, quae tametsi multis magnisque comoditatibus fuerit onerata, tamen fieri non potuit, quin in tam longinqua tamque diuturna peregrinatione tristitia quadam incidere, & si nihil aliud, certe multorum malorum pondus habebat archiepiscopi Bizontini, tanti uidelicet amici, tam intempestiua mors, tum iteratus tibi morbus, ad haec alia quadam sciens mulsito, quae non mitius, quam haec uulnus infligerunt animo tuo. Postremo non deerat genius aliquis infestus, qui qua potuit incommoda, atque pericula intentaret, quae quidem omnia tu, aut singulari prudentia profligasti, aut infractio animo pertulisti, ut isto, uel solo nomine potueris abunde laudari, quod ex omnium comitum numero, quos aiunt haud multo pauciores fuisse bis mille, non alius apparuit te uno laborum, uel appetentior, uel patientior. Nemo solis, aliorum, pulueris, hymbis, siccis, inedia, uexationis tolerantior: Nullus incommodatum reliquarum negligentior, quas interdum in diuersorij. necessum erat accidere. Proinde alius fortasse, recensendis itineris tui difficultatibus, fortitudinis tuae simulachrum quoddam representare maluisset, me uero felicitatis tuae contemplatio magis delectat, uel quia praesentibus omnium gaudijs magis conuenit, uel quia cum multorum laude, cum nullius crimine coniuncta est, uel quod periculorum magnitudine multis impar esse uideris (cuius quidem rei neminem adhuc poenitet) splendore uero & omnibus festiuitatis ornametis ita primus, ut nemo te cum componendus. Porro bellicae laudis specimen tam pridem tam multiplex elucet in te, ut si quod incidere bellum (quod quidem & abominamur, & speramus non futurum, tua uidelicet felicissima pietate freti) sed tamen si quod incidere, metuendum non sit, nequando (te sospite) dux egregius nobis defuerit. Quis enim te uno, inter militares proceres, uel ad cursum pernicior, uel ad saltum agilior, uel ad luctum neruofior, uel arcum torquere melior, uel feram certis assequi iaculis, callentior, uel hastam uibrare scientior, uel ense ferire peritior, uel equo ista certamine concurrere doctior? Denique, quis in omni genere progymnasmatum militarium exer-

Mors archiepi
piscopi Biz
zontini

exer-

exercitatione. Quem alium crista minaci galea, quem greus thorax, quem baltheus, quem ensis, quem clypeus, in summa, quem uniuersus ille Mauortius ornatus sic misse deetur te. At qui dedecent ista Sardanapalos, non decent eximie, nisi uiros ad uirtutem, & natos & institutos. Quid, quod equitadi quoque rationem omnem sic insignite calles, ut non Bucephalo illi suo Alexander uel infederit decentius, uel agitarit animosius, scientiusque tu ferocissimum quenque equum moderaris. Ad haec suppetunt affatim ad ista omnia ob eunda lacerti ualidi, totiusque corporis nerui, tum autem animi ardor, ac promptitudo tantum abest ab ignauia fociordiaque, ut temeritati propior nonnullis uideatur, magisque frenique calcaris indigens. Et quamquam in magno principe non tantundem adferunt momenti corporis uires, quantum mentis uigor, tamen absolutum quiddam est, cum ingenti animo, e gregium membrorum robur amplitudineque respondet. Ad istam institutionem, ad ista uirtutum adminicula, ad istum tam uiuidum peccatoris impetum, qui te iam dudum ultra ad bellum decora satis extimulat, duo quaedam insuper accedunt incitabula tam efficaciac, ut uel parum generosos animos & possint & soleant ad capeffendam uirtutem inflammare, amulatio maiorum, & cura liberorum. Vtrocunq; enim conuerteris oculos tuos, protinus occurrit, quod animo tuo uehemens ad hanc gloriam calcar addere possit. Nam siue a fronte prospicias, illico obuersantur obtutibus tuis, maioru tuorum pulcherrima strategemata, tum uelut e proximo sese ingerunt do mestica exempla progenitoru, a quibus degenerare turpissimum sit, quos equare necessarium, uincere speciosissimum, atque illis ipsis etiam quos uiceris gloriosum. Sin a tergo respicias, occurrunt liberi, quos meliores etiam te ipso patriae cupis relinquere. Ingens utrinque circumstat sollicitudo, illinc quantos quamque diu nos heroes oporteat emulari, hinc qualem temet amulandum proponere. Illinc apparent quos necesse est optimos referre, hinc quos oportet tales efficere. Nam utrinque iuxta boni Principis munus intelligis esse, & reliquam a maioribus gloriae haereditatem, non ueri modo gnauiter, uerum etiam auctiorem reddere, & posteris suis pulcherrime huius possessionis successorem tradere, neque omnino sat esse ipsum Principem haudquaquam malum agere, nisi idem cauerit, ne possit esse malus Princeps. Non mediocris quidem negotij, tam illustriu uirorum laudem non sustinere modo, sed & praecurrere: at hoc posterum tamen te multo magis sollicitum habet, nimirum quo difficilius esse uides, alienos mores praestare quam tuos. Atque isto nomine (neque enim praetereundum, tamen si loco alieniore, quando forte res ipsa admonuit) non clam nobis est, quantum tuae peritati debeamus, cui nihil omnium aequae cure est, quam ut cum te maiorum, tum tui simillimos liberos reddas. Itaque sic instituendos curas, quasi patriae illos genueris, non tibi. Quos equidem non alia re magis felices existimo, quam quod tales parentes fortij sunt, non dico tam illustres, aut opulentos, sed quibus ex aequo mens ista sit, ut eos iam inde a teneris unguiculis, non ad ambitionem strepitumque fortunae, sed ad ueram uirtutem fingi formarique studeant. Nec enim usquam infortunatiores esse solent quam qui in alijs sunt omnium fortunatissimi, quam quod plerunque optime nati, non optime (ne pessime dicam) instituuntur. Nam fere isti delicatius educantur, idque inter greges adulatoru qui totam uirtutis uiam ignorent, quorumque mores & oratio nihil nisi fortunam sapiat, a quibus nihil audiatur serium ac salutare, neque quicquam omnino discant, nisi unum hoc, factu uiolentiaque principem agere. At qui cum nostrum cuiuslibet tantum referat, quibus primis illis annis imbuiamur, deum immortalē, quae tandem cura suffecerit educandis ijs, quos paulo grandiores factos, ne monere quidem quisquam ausit, & de quorum moribus totius populi mores fortunaeque pendeant. Proinde tu tua pignora non nisi pijs & integris nutricibus, uirisque sapientibus & incorruptis mandas, a quibus nihil oculis, nihil auribus hauriant patre indignum, qui rudem adhuc uerilis animi restulam, salutaribus opinionibus imbueret, & norint, quia prudentissimi: & audeant, quia tibi placere sciunt: & uelint, quia optimi: & efficiant, quia diligentissimi. Iam dudum autem (ut audio) circumspicis aliquem literis ac moribus spectatum uirum, delicturus ex uniuersa patria, cui teneros adhuc alumnos in gremiu tradas, ijs disciplinis quae Principe dignae sint, erudiendos. Sed ut iam in uia redeamus, unde paulisper digressi uide mur, ut liberis tuis utriusque uirtutis bellicae & ciuilibus absolutu exemplar exhibeas, nec aliud exemplar quam te ipsum, incredibili studio eriteris, ne qua laus maioru tuoru fuerit quam tu tuis uirtutibus non uel illustrasse uideare. Et in paterno quidem auo tuo Foederico, moderationis

Duo praecipue inflammantia ad uirtutem

ac fa

ac sapientiae laus magis enituit. In proauo materno, quem tu non tantum nomine refers, sic eadem enituit, ut altera illa neutiquam deesset. At in auo materno Carolo, belli decus potissimum effulsit. In patre uero Maximiliano sic utrumque uidemus excellere, ut difficile iudicatu sit utrum in bello ferocior, an in pace moderatior, formidabilior hostibus, an amabilior suis, audacior in repugnantes, an ignoscentior in uictos. Hanc tu diuinam patriam indolem ex Foederici imperatoris sapientia mansuetudineque, & Caroli ducis inuictio animi robore mire temperatam, sic expresse, sic absolute refers, ut iuxta uel pacis, uel bellonatus uideri possis, simulque & ad clementiam factus, & ad fortitudinem institutus. Ac mansuetudinem quidem tuam, iustitiam, benignitatem, magna cum uoluptate iam pridem experimur omnes. Porro autem qua dextra fulmen torqueas, quantus ense, quantus clypeo insurgas in hostem, id nimirum experietur is, quicumque illi erunt, qui singulare istarum ingenij tui lenitatem suis malefactis uicerint. Nulli enim bellum acius gerunt, quam qui tardissime suscipiunt. Quid, quod istud ipsum Philippi uocabulum, omnis instar nobis est, quails sis in bello futurus. Etenim Philippus ab equoru studio Graecis dicta uox, perinde sonat Latinis, quasi bellacem dicas, ac militaris rei diligentem. Quod si nomina non temere creduntur indici, sed uel ex praeteritorum, aut praesentium animaduersione, quem admodum in Cratilo differit Plato, uel futurorum praesagio quodam, uel ut in literis sacris, profecto non absurde quis arbitretur, si minus in priuatis, certe in principibus appellationes istiusmodi nequaquam fortuitas esse, uerum aliquid minime negligendum portendere. Nam ut de alijs interim omittam dicere, tuum nomen in nullo fere extitit, qui non praeter alias laudes belli quoque gloria praestiterit. In Philippo Macedonum rege, moderationis ac sapientiae splendor, & militaria decus, inter sese pene ex aequo certant. In ista tuo Philippo, supra titulum pietatis, tantum bellicae uirtutis excelluit, ut inde uulgo cognomen etiam intenerit audacis. Iam proauus Philippus, quatus in hoc laudis genere fuerit, tamen si perij meminerunt, tamen horum utrumlibet esse potest in dicto, uel quod ex hacre Magni cognomen accessit, uel quod Carolum tantum uidelicet bellatorem genuit. Horum si nomen tantum in te deriuatum audiretur, tamen eoispo poteramus admoneri, quid esset abs te expectandum: nunc cum eorundem indolem sic repraesentes, cum istidem uestigijs ingrediaris, certissimo nimirum augurio ducimur, nos te bellicis in negocijs duccem habituros, non solum egregie strenuum, uerum etiam felicem. Neque enim in bellis iustis deerit uirtuti tuae fauor diuinus, qui in pace sic moderationi tuae semper adfuit. Praestitit alteram gloriae partem, eamque maiorem: non est periculum, ne in altera praestanda tui dissimilis, quailsque mancus sis futurus. Haecenus niueo uitae candore, florentissimoque securi tui statu liliorum omen implesti (nam mihi etiam illa ipsa, quae Principu insignibus adiciuntur, omnis uim quandam obtinere uidentur) implesti & aquila augurium, Caesarea quadam animi sublimitate: porro leonis generositatem iam nunc spiras: iram uero atque assultum faxit deus ut nulli mereantur experiri. Optamus ut istam gloriae partem augurari tantum in te liceat, non etiam spectare, ut pereat positum rubigine ferrum: aut si quando ita feret fatalis necessitas, cui ne dii quidem, ut ait Homerus, repugnant, precamur, ut tua uexilla non nisi Christianae pacis hostes terreant, tuus ensis non nisi in Turcarum & Saracenorum iugulos stringatur. Hoc in loco meminisse magis nobiscum, ac tacitis uotis libet premere, ne iuxta Graecae patremiam *πρὸ τῆς νίκης ἐγκόμιος*, id est, ante uictoriam encomium uideamur canere: sed tamen iam animis praesentire iuuat, quataru te reru gloria maneat, quibus sis imperijs praeficiendus, quatus augedus titulis, quos olim ex impijs Christo relaturus ituphos, quae fixurus ex immani illa barbarie spolia: quae late Romanae pacis fines prolaturus, quas gentes Christianae ditionis prouincijs additurus, quae felicibus momentis publici seculi tui statum in melius commutaturus, quanto caelitu ac terrigenu applausu, prouehente uirtute tua immortalis Principe, abolitis ferrei seculi reliquijs, aurea aetate mundo renouaturus. Neque uero leuibus ostentis, in tantaru reru spe uocamur. Etenim ut cōtemnenda uideatur, quae quondam in tuo natali homines genethliaci praedixerunt, & hodie syderu periti magno cōsensu de tuis ingentibus factis uaticinatur (nam semper horu arte pestifera hominis Principibus iudicauit) at certe contemni non queunt, ista tam egregia praedicta futurorū: quae iam nunc non in somnis apparent, sed corā oculis exhibentur. Peripicitur multis argumētis caelestis quaedam indoles animi tui, quae nihil humile, nihil non excelsum atque eximium

Foedericus a uis paternus, Philippus pro auus, Carolus auus mater nus, Maximilianus pater

Quibus nomen fuerit Philippi

Interpretatio insigniu Philippi

Astrologoru praedicta

mium spectat. Apparet ad res maximas gerendas perpetua quaedam adiuncta felicitas. Videmus orbē propē uniuersum studijs fataliter in te conuersis, applaudere successu Philippī. Videmus hinc patrem regem inuictum, Romanum tenere imperium; hinc foecerum regem item uictorij inclutum, Hispanias obtinere, alterū Christianae ditionis defensorum, te iuuenem florentissimum, tali corpore, tali animo, talibus factis, utriq; exoriri, utrunq; æmulari, utriq; succedere. Cernimus augustissimæ coniugis tuæ felicissimam fecunditatem, quæ uel ad omnium regum necessitudinem, adamantinis (ut aiunt) uinculis alligandam suppeditet. Conspicimus neq; tuam uigilantiam, usquam deesse fortunæ, neq; fortunam illi: quippe quæ prima statim inclinatione tantum ornamentorū tuæ præcellentiæ, uernantibus adhuc annis obiecit, quantum alij nulli neq; ueterum, neq; recentium. Quod priscorū extispicium, quæ præpes ales, quæ solistima tripodum, deniq; quod horoscopon, certius factorum tuorum augurium ædere poterat, quam nobis tot coniecturarum, tot argumentorum consensus facit: uelut una uoce (si modo mente non omnino stupida simus) immortalem tuam gloriam prænuntiantium. Sed ut Homericis uerbis utar) τὰν αὐτῶν ἡ γυναικῶν καὶ τῶν υἱῶν, id est, ista in deorum genibus sita sunt. Nos deum felicitatis omnis autorem comprecamur, ne quid hæc commemoratio nostra uel tuo capiti, uel patriæ conciliet inuidiæ: sed quæ uicq; sunt euentura, ea nō nobis solum, sed & hostibus, quoad fieri potest, fausta felicitateq; faciat, hoc est, ut uictorias tuas quam minime cruentis uelit esse, semperq; donet amplitudinem tuam (ita ut nunc uenit) omnium bono, nullius dispendio crescere, atq; ut hodiernæ festiuitatis quàm plurimos similes dies liceat exhibere: a cuius descriptione nos interim uirtutum tuarum admiratio retardauit: uerū digressione nec ociosa, nec inamœna, imò nihil digressi, recta uia huc sumus delati. Quid em̄ ita proprie conueniebat ad aperendam explicandamq; huius lucis læticiam, ut ista ponere ante oculos, quàm felicem principem, quantis uirtutibus exornatum, quibus auctum ac cessionibus, quantis etiam rebus destinatum recepissemus? Nūc uero quoniam huc nos quasi fortuitus quidam, sed tamen commodus orationis cursus deduxit, age deinceps ex periamur optatissimi desideratissimiq; reditus tui festiuitatem exponere: ut quantum gaudiorum sentimus, tantum etiam intelligamus. Id ita fiet, si præsentis diei spectaculum ac ueluti faciem quādam, uerborum quasi eoloribus fucatum, animis uestris exhibuero: ac plurimos quidē huiusmodi dies nobis tua felicitas peperit, augustissime Princeps, festos candidos, planeq; niueo (quod aiunt) unione signandos patriæ. Primum enim, quam lætus ille sol illuxit tuis, cum tu faustis omnibus æditus in lucem nunciareret: Quæ tum lux tuæ genti uisa est exoriri: Vt ex magnis diuturnisq; calamitatibus tum deniq; respirauit, ausaq; sibi est meliora iam polliceri: Deinde quantas uoluptates de te præbuit, singulari patris inuictissimi pietate, ex periculo sis illis seditionum fluctibus restitutus, quasiq; de nouo patriæ genitus: tum autem in administrationem imperij iam adolescens, solenni ritu initiatus, inauguratusq; atq; tuorum oculis mira omnium spe exhibitus: Ad hæc spōsus illustrissimus cum illustrissima, ephēbus cum puella, formosissimus cū formosissima, faustissimis omnibus copulatus, quo quidē e fonte, hodiernæ quoq; lucis gaudia nobis potissimum promanant. Postremo festiuitatum numerum penē confudisti, felici uxoris partu toties factus pater, pariter optatissima sobole & imperium stabilis fulciensq; & nobis auspiciatissimum natalem tuum, quasi subinde renouans. Ex istis tam multis festiuitatibus, si per se quancq; contempleris, affirmes nihil potuisse accedere: si conferas alias cum alijs, hæcites, quam cui præferas. At uincit nimirum unus hic dies omnium illorum læticiam: quippe qui nobis quicquid unquam egregie de te sumus gauisi, id quoq; omne, te reddito, semel renouauit. Neq; adeo solum ueterem illam gaudiorum sortem annuerat, uerum insuper inestimabilem nouæ læticiæ apposuit usuram. Quicquid unquam ex te nobis accidit lætum festiuumq; quicquid magnificum, quicquid gloriosum, quicquid usquam tibi in ista profecione cōtigit splendidum ac triumphale: id uniuersum nunc omnium recurat animis, omnium cogitationibus obuersatur. Est gaudium quo te ipsum perpeti queas, uidelicet cum eueniunt sperata, cū dantur optata: at post quàm omnia spe uotisq; maiora contingunt, non capiunt sese pectora, bonis suis angustus est animus. Votis enim patriæ illis inquam tam anxij, tam sollicitis patriæ uotis, abunde satis futurum fuerat, si carissimum sibi Principem ex tam longinqua peregrinatione incolumem modo recepisset

Nemesis

Descriptio reditus in patriā

Philippus natus

Philippus initatus

Philippus sponsus

recepisset. Quem uero gaudendi modum nunc esse credis, postea quā intuetur oculis an/tequam sperarit: intuetur autem uix etiam nunc sibi fidens, & tamen intuetur, audit, con/tingit Principē sibi redditum nō incolumem modo, sed sic regum omnium officijs coho/nessatum, sic imperij titulis auctum, sic omni decorum genere nobilitatum, sic deniq; plu/rimarum rerum usu confirmatum, ut nunc demum sibi non redditum, sed datum Princi/pem existimet. Et cum antea talem habuerit, ut florentiorem ne optare quidem auderet, nunc tanto auctiorem sibi redditum conspicit, ut intelligat diuinam beneficentiā multo plus largiri posse mortalibus (si modo promereantur) q̄ ipsi uotis uel queant uel audeat concipere. Sed unde mihi iam decem illæ linguæ, totidemq; ora: unde uox infatigabilis, quæ sine ipsis negat sibi sufficere, fons ingeniorum Homerus: At ego mihi ne cum illis quidem ista suffectura crediderim, ut quātum oculis cernimus, quātū animo sentimus, tantum & uerbis assequar. Nunc nunc profecio tempus esset, uniuersas rhotorices ope/semel explicare, omnes Ciceronis lecythos, omnia myrothecia excutere, si qua dicēdi uis si qua Venus, si qui colores, si qua emblemata, si qua dīnōsis, si qua enargia, si qua lux, de/niq; si quod fulgur ac tonitru reginæ rerum eloquentiæ, id totum oportebat in huius diei descriptione deprōmere, cōsumereq;. Sed o deū immortalem, ut non in loco me destituit Mercurius. Alios ex parum disertis res uberior, pectus ipsum ac palpe, quæ uocant, fa/ciundos solent reddere. Mihi nunc noua quaedam res accidit, simul atq; ad id loci uentum est, cui nullus sermo, ne exquisitissimus quidem fuerat satisfactorius, ibi me repente com/munis etiam sermo deficit. Et (quod penē monstri simile) obruit ingenium materia fœ/cunditas, ipsoq; rerū uelut agmine fluxus orationis artatur ac stringitur, atq; insolita quæ/dam læticiæ uis, quæ silere nō sinit, eadē rursus dicēdi facultatē intercipit. Aut plane ne/scio quid hoc rei sit, aut illud nimirū est, quod eleganter Tragicus poeta scripsit, Curas le/ues loqui, ingentes stupere. Et quid ita mirum, si mihi tantus gaudiorū subitorū acruus uocem adimat, cū multis mortalib; mediocris etiā læticia, quod præter expectationē obij/ceretur, uita ademerit. Sunt omnino quædā maiora, q̄ ut eis ulla quadret oratio. Deerat colores, nō suppetebat ars, summo alioquin artificio Timāthi, qua uultū Agamemnonis in mactatione filia repræsentaret. Huius itaq; uelo texit, cū aliorū omnium mirabiliter ad/umbrasset. Quædā melius silentio significantur, q̄ exprimuntur eloquio: cōmodius cogi/tationib; hominū astimanda relinquuntur, q̄ ingeruntur auribus. Nam quæ profecio tam illustri oratio, quæ huius spectaculi splendore possit æquare? Quæ tam ampla, quæ hu/ius celebritatis ornamentis non sit minor? Quæ tam feruens, ut ad nostros affectus non frigidissima uideatur? Quo minus mirādum, si unius publicæ omnium læticiæ æquare dicen/do nō possim: cū suā quicq; singularim sentire magis possit q̄ explicare: & gestibus indi/care potius q̄ uerbis eloqui. Vides enim iam dudum, & uides non sine summa pectoris uoluptate Philippe princeps, ut insolita quædā alicritate uultus omnium adgestiāt, sine uer/bis magnū, nescio quid, & ineffabile loquentes, cui prorsus humanæ desint uoces. Sic est profecio, quæadmodum modo dicebā, ut immensum animi dolore, ita & gaudij immo/dicū nō alia res efficacius eloquitur, q̄ stupor & gestiens silentium. Sed tamen elaboran/dum mihi est, ut his de rebus pergā dicere: nō quod ars suggerit, sed quod impotens sup/peditat affectus. Vt ex illis quasiq; reuixit omnib; animis, ubi primū optatissima uox illa insonuit, Aduentat Princeps, patrē reliquit, rectā iam in patriā prōperat: Que quidē uox quo propius propiusq; exaudiebāt, hoc magis magisq; gliscebāt desideria nostra, exarde/scebant acris uota, nō ante tamen nos reliquit sollicitudo, q̄ te oculis manibusq; tenere/mus. Iam Coloniā peruenerat tua celsitudo: id quancquā nondū etiā credebamus (sero ei/nim credunt homines, quæ misere cupiunt) tamē gestiebamus omnes temere desertis se/dibus illuc usq; occurrere: Itum est obusā à patriæ primorib; quos poimpā pulcherrimæ comitabantur. Miserunt & ciuitates singulæ e ciuib; ornatisimū quencq; cū hominum numero, nō quātū pro suo gaudio uolebant, sed quātū tua modestia permittebat. No/bis interea permolestū, quod imaginari tantū, nō etiā spectare licuit, quæ fuerit illa rerum facies, quibus uultibus sese primū mutuō cōspexerint, quos Hispania remiserat incolu/mes, & ij quos in tuū aduentū patriā seruarat incolumes. Tantis cōplexibus partim eorū qui te patris nomine profecuti, ualedicebant, partim eius loci Principū, qui tibi aduentum gratulabantur; partim reducis & occurrentis agminis, inuicē sese cōsalutantium, libiq; ui/

Seneca Cure leues loquuntur, ingenies stupent

Quo occursum procul aduentant Principi

Reditus in li-
mites regni

cissim aggaudentiū, quoniā non unus sufficebat dies, pauculos ibidē dies cōmoratus es. At pape, q̄ multi nobis illi uidebantur. Interea crebrius ab ijs, quos emandarant ciuitates, ultro citroq; itum ac reditū est. Hi quā uidissent, certa fide renunciant: quibus nos tamē inuidere magis potuimus, q̄ credere, donec ipse p̄sēns desideratā istam faciem nobis exhiberes. Ibi protinus uelut emissā cœlitus luce, omnia miris modis enituerūt. Mox omnis aetas, sexus, ordo ad tuū conspectū effusissimo gaudio correptus, imō magis extra se raptus est. Neq; aliter gaudet sibi quisq; q̄ si tu illi unī redisses. Sic rursum latentur uni uerū, quasi unus animus pectus omniū agitaret. Neminē omnino neq; a tatis imbecillitas, neq; cura rei familiaris, neq; pudor, neq; ualetudo domi potuit alligare: quo minus oculos suos tam expectati principis expleret spectaculo. Procurrunt pueri, prosiliunt adulescentes, effundunt se iuuenes, promoluntur senes, prorepunt iā moribū oblitī agrori, prodeunt in nuptaē uirgines, cōsiliunt nuptaē, ac accelerant anus, pendent alij de tegulis, harrent alij muris, alij summis macerijis insident, nullā fenestrā nō uiris ac mulierib; differtat, ipsa cœnacula tecta q; p̄dere hominū laborare uidētur, nullus locus nō occupatus, ac ne is quidē uacat, qui uix etiā suspensum & instabile capit uestigiū. Neq; secius interea densissimis turbarū undis opplentur, quacūq; ingrederis, uia: ac tibi, circūfundentibus undiq; sese promiscuā multitudinis fluctibus, uix trames angustus relinquitur. Ferūt omnes gaudio, uelut oblitī sui, nemo ordinis, nemo decori meminit. Tantū oculis, ore, toto deniq; corpore in tui spectaculū inhīat audi, in te unū harent defixi. Hi gaudent noscitare, alij concupiscunt Principis sui figurā discere: subdubitant etiā num nōnulli, utq; suis gaudijs audent fidere. Gratulantur, ap̄plaudunt, felices te, felices se clamitāt omnes. Omnes supinis manibus gratias agunt immortalī deo. Grandior aetas satis magnū uitae fructū hodie se credit percepisse, quod te reducē uiderit. Iuuentus ad honesta uitae studia nūc porissimū animatur, te sospite, penes quē unū recte factorum praemia posita uidet. Nulli non sua fortuna melior uidetur, postea q̄ res Principis integras esse cognouit. Tam ex aequo gaudetur ab omnib; q̄ tu aequaliter omnibus redisti. Nam quēadmodum Ioue, ita bono Principe nihil cōmunius. Orē memorandam, ex tot hominū milibus neminē esse cui Principe cōspecto succurrat, quod animū mordeat, nullum esse cui nō occurrat, quod gaudeat. Nulla interim spectandi satietas, nullus fruendi modus. Pleriq; per uisā ambages, ad alia atq; alia cōpita transcurreunt, ut te saepius uidere liceat, a deo nequeunt expleta corda tuendo. Quibus tamē ista sedulitas nihil aliud praestitit, nisi ut magis atq; magis fuerēt. Quam uero tu inter ista tui similis apparuisti, qui quidē ut alij in rebus omnib; libenter soles te ipsum tuis fruēdum exhibere, ita nunc quoq; per benigne temet ciuium oculis circumspiciendū praebuisti, amoto galero, detractisq; cucullo, nudā huc atq; huc facē circumagens, quasiq; desiderijs nostris offerēs, cū hybernū cœlum & frigore & hymbres uiret, subinde de industria restitans semper sensim & contanter incedens, quo diutius & tuo ciues, & tu ciuiū cōspectu fruere. Siquidē ut mutua pietas, ut mutuū fuerat desiderium, ita nunc nō potest nō esse mutua laticia. Nam pectoris tui habitus quasiq; facies toto ore renidebat. Vultus erat alacritatis plenus, amicus, ac ueluti plerosq; agnoscētis in turba, ueluti resalutantis singulos, singulis aggaudentis & gratulationē referentis. Ut facile hic euauit superstitiosus ille meticolus, qui nōnullos ceperat, ne te remitteret Hispania ferociorē. Procul ac penitus excussisti scrupulum hunc, parē comitatē, parē modestiam, parem in tuos charitatē referens, atq; a deo maiorē, q̄ tecū extuleras. Audent iam certissimā in spem ingredi, te perpetuo popularē Principē, & ab omni specie tyrannidis alienissimū futurum, quē nō exempla regnorū ostensa corrumpere potuerint, in quibus dominatus ac seruitutis plurimū est, libertatis atq; aequalitatis minimū. Quid si tibi nunc ij dentur oculi, Princeps inclyte, quibus penitus pectorū recessus & specus ac penetralia cordis introspicere posses? Quā tu ibi gaudia, quantū alacritatis, quē trīpudiā cōspiceres? Etenim si haec tam inaudita, tam insolita sunt, quā patent oculis corporeis, tum si adeo nō fucata, ut molietia gestientiaq; potius q̄ imitaticia, profectio liquet immēsum esse illud unde ista proficiuntur. Requite ab ijs qui sunt in tuo stipatu, natu maximū, num uel ipsi uiderint aliquādo, uel à maioribus audierint, ad cuiusquā Principis nunciatū aduentū, sic uniuersam hanc patriā uero gaudio fuisse persufam: tam officiose ab optimaibus aulicis occursum fuisset: sic alacriter ex omnib; oppidīs, longius ultra dittonis terminos obuiam ritum? Quā

Regna ad ty-
rannidem uer-
gentia

Quomodo ex-
ceptus Philip-
pus

Cuiusmodi or-
porteat esse
pompas

in adelphis

Quā si maxime sunt exhibita & alij eadē, certe non eodē animo, non pari studio. Aliter ita mori praestantur, aliter charitati: aliter exhibentur flagitanti, aliter etiā ueranti. Nam quid ego nunc referā, ad singularū urbium ingressum incredibili apparatu instauratos triumphos, tot festiuas faces, tot ceras collatas tedas, tot impositos stipitibus ignes, tot ad omnes angulos, ad omnia cōpita, parata spectaculorū miracula, tot ornatissimas pompas occupantū ciuitatis ordinū, milleq; id genus quā tibi urbes, officiosa quadā ambitione inter se cōcertantes, & ultro, & sumptibus priuatis cōtulerunt? Quorū pleraq; cū tua modestia nō uiderentur, parumq; frugalia, patriae studio, parca malignaq; uidebantur. Et interdixerat tua pietas, & ob id dedita opera subito atq; inexpectatus aduenire uolebas, ne sese ciuitates officio grauarent: at e regione uigilabat tuorū pietas, & quantū uis occultatum aduentū praefaciebat. Gratissima uero mora detinebant oculos tuos, priuatim pro suis quisq; aedibus aediderant ostēta, partim ingenio repertorū, partim ipsa nouitate, partim magnificentia splendoreq; uisenda: in summa, talis erat ritus atq; apparatus excipiendi tui, ut si numen aliquod cœlitus demissum aduenisset, nō multum potuerit adijci. De studijs ac ceremonijs loquor, nō de sumptibus. Neq; enim tu unquā ciuiū tuorū charitatē largitionibus, aut ulla re alia q̄ uirtute tibi redimendā putasti, neq; nobis unquam curā fuit ostentādis opibus, potius q̄ modestis officijs nostri in te animi fidē facere. Nam fortunatū ostentatū periculosa est sub malo Principe, ita bono Principi suspecta est, atque inuisa. Tu quantum quisq; possideat, nō uis procerū tuorū oculis ostendi, ne forte cuiuspiā aius ad rapacitatē irriteret. Gaudes studio, gaudes animo, gaudes affectu tuorū, quē si tibi maluissent strepitu luxurq; declarare, nihil mihi crede gēmarū, nihil auri, nihil uasorū, nihil uestiū usquā in scrinijs abditū est, quod nō in tuā gratiā depromptū expositūq; fuisset. Sin eum tibi p̄scorū more plausibus & acclamationib; uoluissent testificari, parremq; gaudio fremitū studiuisset aedere, uocis profectio magnitudinem, ne laxa quidē ipsa fuerant latura, nedum aures mortalium. Verum quod in primis expectabas à nobis, id uisum est ijs modis exhibere, qui pariter & nostrā synceritate, & tua modestia dignissimū uiderentur, ueluti decētibus officijs, plenoq; alacritatis stupore, pleno gaudijs silentio. Deniq; quantopere nos de te, tu de nobis uicissim laetare, quā tandē alia res efficacius arguere poterat, q̄ lachrymis, quibus & ipse passim spectantium genas irrigari uidebas, quas & nos identidem tuis ex oculis prosilientes animaduertimus: An sunt obscuro, ulla maiora, quā muta ac gestibunda gaudia? An ulla laticia certior, quā quā semet ab aris suspicione, lachrymis asserit? Nam quemadmodum permutatis rerum uicibus risum quendam suum habet dolor, quem Graeci *σπρόλιον* uocant; & notum est illud de Andromacha Homericum, *δακρυόειν γλάσσεια*, id est, lachrymabile ridēs: ita lachrymas suas habet & gaudium, ut est apud eundem poetā, de Ulyssē patre, ac Telemacho filio inuicem agnoscētibus, *ἀμφοτέρωσιν ποίην ὑφ' ἑμῶν ἄρδ' ἕλοι*, Et in fabulis inducitur senex praegatio lachrymans, habet inquam lachrymas suas & gaudium, at non nisi uerum, non nisi in gens, non nisi maius, quā ut animi conceptaculis queat cōtineri. Atq; in dolore fletum fortassis adumbrat aliquis, in gaudio certe nemo lachrymas fingit. Nisi si quis forte imbre hunc quasi gemino manare fonte interpretetur, desiderij, propter eos, quos in tuo comitatu frustra nostri requirunt oculi, & gaudijs, quod tibi cum reliquis, horum fata licuit effugere. Quandoquidem & hoc lachrymarum genus utrinq; mixtum describit Flomerus in Euryclia, *τὴν δ' ἄρα χάρμα καὶ ἄλγος ἔλε φέρει, τὸ δὲ οἱ ὄσσε δακρυόειν πλῆθειν*. Verum hic dolor laticiam adeo non obscurat, ut etiam uelut aquila igni insperfa, uehementius excitat incendium, sic mors paucorum faciat, ut uberiorē de tua incolumitate uoluptatem capiamus. Hoc enim quicq; dulcius esse solet, quō fuerit ex maioribus receptū periculis. Ergo cum multis alijs indicijs, tum certissimo lachrymarum argumētō patet demonstrat, neminem unquam Principem se tāto cum gaudio uidisse primū, quanto te quasi postliminio redditū, intuetur. Neq; mihi uidetur ista uoluptas sic totos animos hominum duntaxat occupasse, ut omneis tuae dittonis urbes, domus, uia, passim incredibili laticia perstrepan, quin & ipsi parietes, ipsa tecta, ipsa flumina, ipsi campi, ipsa nemo ra, nescio quid nouae alacritatis praese ferre uidentur. Nihil usquā tam brutū mihi conspiciere uideo, ad quod nō appareat sensum aliquē tui reditus pertuere. Hanc imaginatio nem nobis laticiae quasi quadam ebrietas parit. Omnia nobiscū exultare gestireq; uidentur.

Profopopœia
partie gratu
lantis

tur. Putes optare sibi uocem, qua Principi optatissimo reditū gratulentur; optare manus quibus feliciter reduci dent plausum, Quicquid enim ubilibet tua terra cōplectitur, hoc sese sibi redditū existimat, postea q̄ tu patriæ redditus es cuius auspicijs constant florētq̄ omnia. Imò ipsam patriā, siue hanc parentē tuā celsitudinis, seu filiā magis conuenit apellari, nam ancillā quidē tu uetas, illam, in quā, patriā quæ absente te pridem tam anxie, tam misere desiderabat, uidere mihi nunc uideor longe alio uultu, audire uideor uoce beatissima tibi præsentī gratulari, & ingentes illos suos affectus, huiusmodi quadā oratione utcunq; ebalbutire. Ergo ne tandem meis uotis redditus es optime maximeq; Princeps, iam ne tutū deniq; curas illas pro te meas abijcere; iam ne certū fas est gaudere gaudium? An hallucinor, & oculi me fallunt, tantumq; gaudiorū somnio tantū? Adeo uix possim credere, quod tā solcite desiderauī. Et tamē nō mihi imponit aspectus, res est, nō phantasma. Iam plusquā uotorū compos, uideo te, audio te, contingo te, complector te, teneo te, meū lumen, meū decus, meū præsidū. Ut bis gaudeo, & metus pro te meos irritos fuisse, & spes successibus rerū tuarū superatas. Vt etiā triumpho, meā pietatē apud superos pro tua incolumitate ualuisse. Quæ mihi tandem uicissimā, quæ nam hecatombæ in hoc suffererint, ut grater numinibus, ut diuinā benignitati, quas tot nominib; debeo, gratias agar. Quæ te e tam longinqua peregrinatione, eaq; ferē bienni, prospere reducē fecit, quæ iterum atq; iterū à morbo sospitē restituit, quæ à periculis, insidijs, uenenis, breuiter omnib; quæ solent alijs, in longinquis ac diuturnis itineribus obtingere, integrū incolumēq; reddidit. Deniq; quæ me mihi, tecūq; restituit uniuersa. Omnia em̄ mihi reddita existimo, te recepto. Mē seruata arbitror, posteaq; tu saluus es. At qui recepi te nō solū incolumem, uerum etiā nulla nō bona re cumulatore. Plusq; beata mihi uidebar futura si nihil horū euenisset, quæ tū misera meruebā. At nō ea modo depulsa abs te tutela dei, quæ deprecabar, uerū adiecit eiisdē benignitas, quæ ne precari quidē audebā. Posthac demū intelligā felicitatē meā (felicitas autē mea tu es unus) multoq; tū auditis, tum suauis fruar bono meo, posteaq; id intermissa copia, cū maius effectit, tū iucundius. Quam præclara res sit ualere, morbus docet: quanta cōmoditas sit habere, declarat egestas. Quanti mea referat, Principem corā intueri, ista me docuit peregrinatio. Vt omnia te submoto defluerant, emaruerant, cōciderant. Sordebat nobilitas, mœrebat aula, frigebat omnīū artiū questus, qui nō alibi cōsueuit uigere magis, uacabant officinæ, deserebātur tabernæ, languiebant mœritimonia, defluebant nundinæ, iacebant studia literarū, quæ nunq; magis q̄ sub optimo Principe florere solent. Obmutuerāt & musæ meæ, quæ solæ p̄ijs Principibus immortalitatē, ac planē diuinitatē quandā possunt largiri. Cōsenuerant uirtutes. Omnia ad famelicitimq; spectare uidebātur, quæ tu repente omnia nō solū restituiti, restitutus, uerū florentiora multo fecisti, q̄ ante fuerant. Respirarunt artes, reuiguit questus opificū; repete nituit nobilitas, resoruit aula, seruent officinæ, frequētantur emporia, repullularūt honesta studia, reuixerūt ingenia, certatimq; iā molitūtur aliquid te dignū excudere, quo cū tuam celsitudinē sibi demereantur, tum egregia tua decora, memoriæ dedicēt sempiternæ, idq; nō caducis titulis, aut operosis pyramidibus, quas demolitur ætas, obliterat obliuio, contere nit, aut etiā carpit posteritas, sed ijs monumentis, in quæ sola nihil liceat, neq; uentis, neq; hymbrib; imò quæ ipso æuo, quo reliqua omnia fenescūt ac deficiūt, magis ac magis illustratur, quasiq; iuuenescūt. Atq; istuc quidē hoc propēiore molitūtur animo, quod intelligit apud tuā amplitudinē, nulli reiæque præmiū esse, q̄ uel morib; incorruptis, uel egregijs ingenijs. Ad eo iudicis ad ornamentū ornatisimę ditionis tuæ pertinere, ut uiris eruditus abundet, ut quo rem literariā faceres nobis locupletiorē, curaris (ut audio) mortales aliquot utriusq; literaturæ scientissimos, & in omni doctrinæ genere præcellentes adducere, quibus ueluti seminariū ministrantibus, crassiorē hanc & nostrarē eruditionē incipiamus dediscere, & meliorib; tandē assuescamus disciplinis, quæ quoniā iam olim in Græcia, iam pridē in Italia, nuper etiā in Gallia, peruerusta & ipsa studiorū sede, incōmode cœperūt haberi, nimirū propter tumultū bellorū, & clangorē tubarū, à quibus uehementer abhorrent, quippe pacis filiæ, tranquillitatis alumna; fortassis in hanc tuā ditionē nō inuite demigrabunt. O quæ gaudia nunc animo percipio, q̄ gloriæ uoluptatē mente præsentio, dum auguror me tuis auspicijs futuram aliquādo, quam nulla terrarum ullo in genere laudis queat contemnere? Sed futura bene secudent superi & omnem inuidiam fortunæ

Incōmoda ex
absentia Prin
cipis quæ

fortunæ procul arceant. Interim tutum est hoc præsentī gaudio frui. Interim fas piūq; est, deo sospitatori diuisq; fauentibus gratias agere, quod & mea pro Principe, & Principis pro me pia uota ualuerūt, quod utriq; alteris frustra timuimus. Nam & ego pro mea in te charitate, non potui tibi non omnia illa timere, quæ fortuna uersatilis solet in rebus humanis excitare; & tu cōtra mihi pro tua pietate, quicquid malo rui absente Principe solet exortiri. Quō maior utriusq; metus, hoc gaudium item utriusq; effusius, quod primum diuino fauore, deinde tua tum prudentia, tum fatali quadam felicitate, postremo regum humanitate fideq; gērium effectum est, ut reuersus incolumis, reuersus pluribus principatus titulis auctus, omnia mihi læta retuleris: quodq; meo uicissim officio curaq; cautū est, ne quid tua pietas parum lætum rediens offenderet. Quod reliquum est, deum optimū precor; ut istam mentem tuam seruet, semperq; in maius prouehat. Hunc item mihi animum uelit esse perpetuum, ut quā diutissime, & tu mihi felix ac salutaris esse possis, & ego tibi pia atq; officiosa. Quicquid ab optimo parēte poterat expectari, id hæcenus cumulatisimem mihi præstitisti. Ego quā responderim nescio, certe conata sum sedulo par pari referre. Verum in posterum quicquid obsequij, quicquid amoris, quicquid officij oportet parentem ab amantissima filia expectare, id omne uelim tibi ipsi de me polliceari. Tu perge magis ac magis istum animum exhibere, ego uicissim meo in te studio semper aliquid adijciam: Hæc pura gentem omnem tuam; hæc singulos; hæc uniuersos, & dicere & sentire florentissime Princeps.

DES. ERASMVVS ROTERODAMVS

IOANNI PALVDANO DOCTISSIMO ATQVE
humanissimo in clytæ Louanienſium academiæ
rhetori s. D.

INTELLIGŌ tuis ex literis, musarū meumq; deliciū Ioannes Paludanē, id quod & sine literis facile coniectabam, ut es mei nominis uel meisq; studiosior, te tam dudum sitienter expectare, Panegyrici nostri iam emergentis in lucem, quasiq; nascentis, quod tandem factum, quis genitū fore uideat. Vix dum prima pagella recens, & adhuc ab officina mādens cœperat ostēdari, atq; (ut sit in re noua) alijs ab alijs per manus tradi. Erasmus interim, quæ scias quantopere semper delectarit Apelles illē post tabulas latitans, nusquā non aures arrectas habebat, undiq; captans, nō quā multis placeret (cū mihi quidem ad conscientia fiduciam, & uisus hominis iudicium abundē sufficiat, modō is, uel Valasci nostri, uel tui similis sit) sed qua parte displiceret. Nam laudator nisi eximie doctus, officit quoq; at reprehensor etiam parum eruditus, aut admōnet, quod te fugerit, aut ad defensionem reſte discōrum expegefacit, & aut doctiorem facit, aut certe reddit attentiorē. Prōinde dispaream, nisi mihi Motum unum malim sanus, quā decem Polyhymnias. Sed quid uerbis opus? Illud in totū affirmarem, si quā uere, tam non arrogatē dictum uideretur, non paulo plures fore qui carpāt, quā qui intelligant. Ex tribus autem reprehensorum generibus, primum haud satis etiam scio, rursū mihi magis fuerit, an miserationi, uidelicet eorum qui sibi præclare literati uidentur, cum nihil sint minus. Si me statim in ipso Panegyrici limine offendisse, quasiq; in portu (quod aiunt) itipigisse prædicabant, ibi erratū esse putantes, quoties nō satis intelligebant. Quid autem bene deus intelligunt isti? Itaq; quasi fortes suomet iudicio peribant, propriam prodentes inscitā, dum insectantur alienam. Sed totam hanc fabulam malo coram, quā quidem scio tibi magnæ uoluptati futuram; Cæterum haudqua q̄ mihi contemenda ducebām resiqua duo calumniatorū genera, alterum Imperitorum, neq; satis prudentium, qui totū hoc meum ornandi Principis studium, adulationē uocabant; alterum mediocri literatū hominū, qui in opere quasi nondum dedolato, nonnullis rebus offendij, uel desiderare quædam potius uidebantur. Et alius quidem me pupugit prior illa reprehensio, quippe quæ moribus labem conaret a pertere. Altera leuius cōmouebat, quod ingenium modo taxaret, non etiam uitam cōtam.

naret. His igitur pro uiribus est satisfaciendū, illi sunt acrius refellendī. Principio qui Panegyricos nil aliud quam assentiones esse putant, prorsum ignorare uidentur, quo consilio, cui res, genus hoc scripti sit à prudentissimis uiris repertū, nempe, ut obiecta uirtutis imagine improbi Principes emendarentur, probi proficerent, rudes instituerentur, admodum errantes, extimularentur oscitantes, denique ipsi apud sese pudescerent deplorati. An uero credendum est Calisthenem tantum philosophum, cum Alexandri laudes diceret, an Lysiam atque Socratem, an Plinium, & cum his innumerabiles, cum hoc in genere uersarentur, aliud spectasse, quam ut sub laudandi prætextu cohortarentur ad honestatratu esse proponendos: Sic licet ut aut cachinnum moueas, aut acrius etiam irrites: Gernerofus animus quanto commodius ducitur quam trahitur, quātoque melius blandimentis sanatur, quā conuicijs. Quod autem efficacius, imò quod aliud prudentibus est usurpatum cohortandi genus, quā ut magna iam ex parte tribuant ea decora, ad que prouocant: An non laudata uirtus Crescit, & immensum gloria calcar habet: Quid, quod ipse Paulus apostolus non raro hoc artificio quasi pia quadam utitur adulatione, laudans, ut emendet: Iam uero qui possis scelesto Principi tum impunitus, tum acerbius exprobrare crudelitatem, quā si in eo clementiam prædices: qui rapacitatem, uolentiam, libidinem, quā si benignitatem, moderationem, castimoniam efferas, Virtutem ut uideat, in labescatque relicta: Sed Augustinus (inquiunt) multa se fateat ementitū fuisse in referendis laudibus imperatoris. Quorsum isthuc pertineat, quod ille scripsit ut infrenatus etiam infensus mendacio, non est huius loci disputare. Certe Plato, certe Stoici mendacium officiosum permittunt sapienti. An non recte puerilem indolem falsis laudibus nonnunquam ad uirtutis studium inflamamus: Nōne & optimus quisque medicus in ægro tis affirmatibi placere colorem, atque oris habitum, non quod tales sint, sed ut tales efficiat: Adde his quod candidi pectoris est, in sui Principis admiratione uel hallucinari, & in eo laudando modum obliuisci, in quo amando nullus debet esse modus. Tum autem publicitus inter est, ut de Principe etiam non optimo, tamen plusquam optime sentiant in quibus imperat. His nimirum Panegyricus scribitur, non Principi, si sit illaudatus. Neque enim uni præstatur, de quo dicitur, sed plurimis apud quos dicitur, quorum auribus permulta tribuas necesse est, quemadmodū sit in concionibus, cui Panegyricorum genus esse simillimum, uel ipsa uox admonet, quæ Græcis à conuentu promiscuæ multitudinis dicitur. Vnde & Fabius nullo in genere tantū esse licentiæ credit, quātum in his in quibus fas est ad demulcendas auditorum aures, omnes rhetorices fucos, omnes delicias palam ostentare. Denique posteris quoque scribuntur ista, scribuntur orbi, neque ita magni refert huc spectati, cuius nomine boni Principis exemplar proponatur in publicum, modo id scite facias, ut cordatis non inescasse, sed monuisse uideare. Verum qui crimen adulationis impingunt, primū parum animaduertere uidentur, sese non tam mihi, quā ipsi Principi conuiciū facere, dein de non intelligunt in se recidere contumeliam, cum ipsi adulescentes sint maximi. An uero iuxta Hesiodū, hic quoque *λοπαυδὸς λοπαυδὸς φλοῦδός τε κὲν τὸν τὸν τὸν*. Verum nimirum est interuallū inter istorum teterrimū assentandi genus, & hoc non meum, sed eruditorum omnium. Illi laudant & turpia, & sui compendij causa seruiliter blandiuntur auribus stultorum: nos amabilem illā uirtutis quasi faciem in cōmune proponimus, idque eius nomine, quem ea maxime deceat, cuiusque titulo facillime cōmendari queat multitudinī. Quod si qui clament, totum hoc ineptū esse, laudare quempiam: possem istis Plinianis respondere uerbis, sic illis uideri, quia desierint facere laudāda. Verum sint isti quantūlibet feueri, nobis liceat ineptire cum Ambrosio, cum Hieronymo, qui multos scriptis ad ipsos laudibus ornarūt. Quod uiris tam diuinis in priuatis licuit epistolis, mihi in tam populari tamque penè theatro scripti genere non licebit: Hæc purgatio apud prudentes iudices non inhonestata uideretur opinor, etiam si mihi Phalaris aliquis, aut Sardanapalus, aut Heliogabalus hoc Panegyrico laudatus esset. Nunc ne quis forte suspicetur me postulare, ut mihi quicquid eorum quæ dixi aduersus adulationis calumniam patrocinetur, Principem ut uicque depinximus, iuuenē quidem illū, sed in quo præter fortunæ cōmoda, quibus nulli certe secundus est, magnæ iam uirtutes eluceant, tum in posterū nulla non uirtus expectetur. A quo quidē non tam mihi speranda sit studij mei gratia, quod laudari, quam metuenda (quod abominor

abominor) indignatio: idque propter singularē ipsius modestiam, cui nulla nō de se laus nōmia uidetur esse. Rursus autem in ius uocabunt alij, quibus illius decora notiora sunt quam mihi, quod omnia tum minora, tum pauciora ueris scripserim. An effecerim nescio, certe sedulo conatus sum, sic totius orationis consilium ductūque temperare, ut doctis atque attentis quouis potius spectasse uiderer, quā ad assentionem. A quo profecto uirtio (te in primis teste) sic abhorruī semper, ut ne possim quidem adulari cuiquā si uelim, neque uelim si possim. Proinde nihil uerborum, ne crimen istud in meos hæreat mores, apud eos qui tecum Erasmus intus, & in cute, norunt. Ut igitur apud istos tu meę simplicitatis uel testis uel patronus esse optimus potest: ita quantum ad ingenij calumniam attinet, ne meote melius nouit, quippe sub cuius oculis res omnis & cœpta est & absoluta, tria quædam præcipua defuisse *πρωθυμια, μηδὲ καὶ ἄνομιαν*. Quorum primū tantum habet momenti, ut sine eo, ne quod incipias quidem dicere habeas. Quid enim dicat uel Tullius ipse, nisi de causa edocius: Alterū tantum adfert momenti, ut teste Fabio, uel citra doctrinam disertissimos soleat reddere. Scis autem quā uix extuderis, quā uix mihi imperarim, ut hanc curam suscipere, quā refraganti reclamantiq; animo, denique quā nō meo stomacho scripserim. Porro tertium eiusmodi est, ut ne doctissimus quidem quicquā elimatum queat adferre, nisi multa dies & multa litura coercuit. Iā regni limites attigerat princeps, priusquā tibi ueniret in mentem. Et frigidum fuerat, tum de reditu gratulari, cum is iam inueterauisset, *καὶ οὐ γὰρ ἀνεπαύει ἐστὶν ἀνομιαν*. Itaque tum uisitanter moles quædam uerborum cōgesta est, quid enim aliud poteram totius ignarus argumenti: Quod autem est sine obsibus corpus, id est sine rebus oratio, quasdam uero res accipit orator, non excogitat. Neque mihi pro temporis angustia defuit percontandi studium, sed alij conuiuiorum apparatus atque id genus nugæ respondebant, partim incomperiora quā ut auderem literis cōmittere. Quod si in hac parte tam non defuissent gloriæ principis quā suis cōmodis non defuit quidam, equidem peruidebā rem probe posse splendescere, uerum esse totam orationis telam de integro retexendam. Et iam minus etiam adiuuabar animo, quod spe quoque parandæ instructionis essem destitutus. Quod igitur solum & licuit & libuit, relicto tenore pristino, multis locis multa uelut intertextui, idque ex tempore, ne à reliquo corpore uelut perperam assuta discrepant. Hoc pacto certe longiorē feci Panegyricū, an meliorem fecerim nescio. Porro necessum erat aliquoties ad locos cōmunes diuertere, & duriores interdum *παρακαλοῦσθαι* adhibere, quæ tamen ipsæ quoque modo erant ad professionis argumentū detorquendæ. Quanto uidelicet me felicior Plinius Cæcilius, non solum disertior, non modo quod ei talis contigerit imperator, isque iam canus, iam omnibus ciuilibus ac bellicæ rei muneribus perfunctus, sed multo maxime, quod quæ laudabat pleraque uiderat. Optime narramus quæ nobis notissima sunt. Nihil autem notius, quā quod oculi tradiderūt animo. Quas quidem ob res, ausus est lectorem ille in epistola quadam oscitantem ad pressius annotandas figuras, transitus & ordinem expergefaceri. Mihi magis rogandi sunt in quibus lyncei sunt oculi, ut ad multa conuieant. Video & ipse quædam adhuc hiantia, quædam ascita, quædam perturbatiora, nōnulla uerbis luxuriantia, nihil autem satis excussum atque expolitū. Et tamen qui sunt equiores, non tam mihi impurabunt, quā is in cōmmodis quæ modo retuli. Atque hæc quidem uerbosius ad te doctissime Paludane. Cui enim potius quā tibi, cum nullius magis partes esse uideatur quā tuæ, ad uersus omnes calumnias nostri patrociniū suscipere, nō solum quod abundantia quadam amoris erga me tui, meis rebus perinde ut tuis soleas commoueri: uerum etiam quod bona pars ad te pertinere uideatur, uel criminis, si merear reprehendi, uel etiam laudis, si qua laus hinc mihi debeatur. Tu siquidē mortaliū unus ut hoc laboris capesserē reluctante detrectatemque ppulisti, idem ut pergerē alsiduos stimulos subdidisti: tu ut illustrissimo principi exhiberem, & autor & adiutor fuisti. Idem ut a derem denique, non conqueuisti, donec persuaseris. Quin in ipso operis progressu cum alia quædam, tum illud in primis suggestisisti, id quod ego libenter arripui, ut honorifica mentione ornatissimi patris Francisci Buslidiani archiepiscopi Bizontini, uiri nunquam satis laudati memoriā, qua possem ab obliuione siturque affererem. Adieci carmen eiusdem texture, id est, extemporale, id quod uel tacente me, ipse facile perspicies. Vale, literarū decus, nosque (quod & potes & debes, unua omnium maxime) fortiter defende. Antuerpiæ ex officina chalcographica.

ILLVSTRIS PRINCIPI PHILIPPO

PO FELICITER IN PATRIAM REDEVNTI GRATULATORIUM Carmen Des. Erasmi, sub persona patriæ.

Semper memoranda dies plaudendaq; semper,
Quam niueo faciles ducunt mihi uellere Parca,
Ecquis Erythræis tam candidus unio conchis
Innitet, ut merita queat huius munera lucis
Insignire nota; quæ te optatissime princeps,
Iam laesis desiderijs uotisq; tuorum,

Restituit: nunc nunc uideoor mihi reddita demum,
Te, mea spes, decus, ac uotorum summa, recepto.
Scilicet una parum est, tam festæ gemma diæ,
Quæ semel antea cæta nouat omnia commoda uitæ,
Quæ tot læta simul cumulo mihi congerit uno.
Lingua deest animo, neq; enim in sua gaudia pectus
Sufficit, ad iustos defunt sua brachia plausus.
Sospes ab Hispano redijt meus orbe Philippus,
Sospes, cumq; meo redierunt cuncta Philippo.
Ecce canunt reducem populuscq; patresq; Philippum,
Clamat io reducem læta undiq; turba Philippum,
Responant reducem uocalia tecta Philippum,
Nec fallax ista est iterata uocis imago.
Saxa etiam reducem sentiscunt muta Philippum,
Et recinunt reducem minime iam muta Philippum.
Cum procul hinc aberas, squalebant omnia luctu,
Mox ut saluus ades, renitescunt omnia cultu.
Sic ubi tristis hyems aquilonibus asperat auras,
Nuda fenescit humus, moerent sine floribus horti,
Torpefcunt amnes, languet sine frondibus arbor,
Stat sine fruge seges, marcent sine gramine campi.
Rursus ubi zephyris tepidum spirantibus, anni
Læta iuuenta redit, gemmantur floribus horti,
Effugiunt amnes, reuifescit frondibus arbor,
Frugè nitent fegetes, hilarescunt gramine campi.
Sic simul auticomus se condidit æquore Titan;
Mox perit hæc nitidi faciès pulcherrima mundi,
Pigra quies subit, & nigrantibus horrida pennis
Nox operit, mortiq; simillimus omnia torpor.
Rursum ubi purpureis aurora feuecta quadrigis,
Rorantes tenero detexit lumine terras,
Cuiq; repente sua species redit, atq; renasci
Cuncta putes, blandoq; magis iuuenescere uultu.
Tu uer dulce meum, tu lumen amabile, solus
Cuncta rapis fugiens, ac redditus omnia reddis.
Quam misere absentem lugebant cuncta Philippum,
Quam mihi sollicitis trepidabant uiscera curis,
Dum tibi nunc iterum peragratur Gallia triplex,
Nunc magni lustras foci latissima regna,
Nunc tumidum uisis Rhodanum, gelidiscq; propinqua
Arua iugis, dulci placide regnata forori.
Nunc rapidum superans Rhenum, petis ampla parentis
Imperia, & uarias gentesq; urbesq; peterras.

ILLVSTRIS

Harum studio; ac pro rerum pondere uelox,
Ad mea uota tamen lentissimus. Vt mihi segnes
Torpidius solito uili prorepere menses,
Ut geminæ noctes, ut tardius ire uideri
Inuitis sol festus equis. Quin sæpe fathiscens,
Impatiensq; moræ pietas, hæc eminus in te
Lattabat, calidis conuitia mixta querelis.
O nimium secure mei, iam tertia bruma
Appetit, & cessas etiam lentusq; lubensq;
Atq; oculos sine sine tuos peregrina morantur,
Nec sentis, quod sola maliscq; metuq; fatigor.
Nam tibi nuper inest adamas in pectore natus;
Nunc ubi somiferæ gustasti flumina Lethes;
Qui dulcis patriæ, terræq; altricis alumnus
Non meminisse potes: tam longo ferreus æuo
Non meminisse potes: Sic te regna exera tangunt
Esio bis affinis se tollat in æthera Betis,
Et geminis tumeat titulis. Germania iure,
Haud ego diffiteor, magno genitore superbit.
Nec domina temere Sabaudia læta sorore est,
Francia iam tritauos, cogitataq; stemmata centum
Ostentare potest. Vno hoc ego nomine primæ
Assero, hæc cedo focero, neq; cedo forori,
Nec centum cedo uinculis, neq; cedo parenti,
Numinibus tantum, superiscq; secunda beatis,
Hoc, inquam, titulo, quod te mihi proitnus unum
Elapsum arcanis uteri Lucina latebris
Tradidit in gremium, quod dulcia murmura primæ
Auribus unâ meis hausi lætissima uocis,
Reptastiq; sinu generosus pulso nostro.
Qualibus o mihi tum saliebant pectora uotis.
Qualibus o mihi nunc saliant præcordia uotis.
Tunc ego plaudebam natum festiua Philippum,
Nunc ego plaudo magis reducem festiua Philippum.
Illo quanta die præfensi gaudia mente,
Hoc maiora die perferentio gaudia mente.
Vicisti mea uota, bonis gratissime diuis,
Optatis mihi maior ades, nunc thure Sabæo
Templa uaporentur, nunc omnis luceat ara.
Vicima nunc dextro properet uotiu tonanti.
Is mihi te quondam dederat, mihi reddidit idem,
Et dederat magnum, at maiorem reddidit idem.
Perge precor Lachesis simili de uellere totam
Principis, in longumq; uelis deducere uitam,
Nec pullis unquam uitæ bona stamina filis.
Tuq; pater qui digna soles immittere dignis,
Esq; pithis misces mortalia fata duobus,
Huic nihil, aut certe minimum de tristibus addas,
Sed mihi perpetuo sit, ut est, lætissimus ille:
Contra ego perpetuo sum, ut sum, lætabilis illi,
Mutuaq; hæc nobis ac tam pia gaudia, nunq;
Humanis infesta bonis turbauerit Aræ.

AMPLISSIMO PATRI AC DOMINO D.

NICOLAO RUTERIO, EPISCOPO ATREBATENSI
Des. Erasmus Roterodamus S. D.

MULTIS adeo nominibus mihi uisum est conuenire ornatissime Prae-
sul, ut Panegyricus quem principi Philippo ex Hispanijs reduci nuper
exhibui, tui potissimum nominis auspicijs in manus hominum exiret: pri-
mum quod unus omnium apud nos rei literariae candidissime fauces,
prorsusque erga doctos omnes Mecenatem quendam, uel parentem
potius agere soleas: deinde siue quid ad illustrandam principis gloriam
labor hic meus adferret momenti, nemo te dignitatis illius studiosior: siue magis ad eo
hortandum ualebit, istuc uero tibi semper unicum, & a Philippo ad Philippum, proauo
pronopotem, perpetuum studium fuit salutaribus ac liberis consilijs, ducum animos ad ho-
nesta uocare. Postremo ut per eundem bonis ingenijs commendaretur nostra gratulatio,
per quem antea principi placuisset. Placuisse autem, cum oculis, uultu, atque ipsa (quod
aiunt) fronte, tum amplissimo munere, ueluti iudicij sui pignore testatus est, nihil non of-
ferens, si uoluisset in aulicam immigrare familiam. Nam plures alioqui causa suadebant,
ut eam pro uiribus abderem premeremque, quod hinc ingeniosi mei modulus succurreret,
hinc obuersabatur animo, quam arduum esset maximorum principum maiestatem ora-
tione sustinere, quantum autem flagitij, eam culpa deterere ingenij, quem admodum ait
Horatius. Neque enim cuiusuis penicillo numinum effigies digne representantur. Adde
iam quod & alias impar, ipso etiam tempore, sicuti scis, excluderetur. Etenim cum mihi se-
ro uenisset in mentem, tum de re nihil tenerem, nisi quantum homini rerum huiusmodi mi-
nime curioso, semperque libris immulsi, publicis rumor suggestisset, tum uultuarum pri-
mum opera, uerborum quasi syluam quandam repente corruerit: ac ueluti primo, sicut aiunt,
caelo, futuri Panegyrici rude simulachrum deformauerit. Dehinc ubi de re multum uestigia-
ta, non multo factus essem instructior, negligentibus alijs, alijs etiam studio coelantibus,
& aeditio iam passim efflagitaretur a studiosis, neque liberet totam operis telam retexere,
compluribus locis interfulsi quaedam. Vnde uereor, ne peritiorum unguis, orationis in-
aequalitatem & hiantes alicubi commissuras sint deprehensuri. Porro cum oculi sint uni-
ci bene narrandi magistri, mihi ne audire quidem contigit, nisi per pauca quaedam, eaque in
comperta, ut hic totus locus fuerit quasi summis pedibus transiliendus. Nam de principe
& parum confessa scripsisse, sacrilegij genus est. Accedebat huc, quod mea simplicitas, ut
ingenue dicam, a toto hoc scripti genere non nihil abhorreret, in quod unum, uel maxi-
me uideatur harrere Socraticum illud. *πῶν ῥηθελικῶν πριπτῶν ἔξ ἡ πολιτικῆς μελέτης*: Quan-
quam ista non tam *ἀνεπίστος* quam *παρανεπίστος* est. Nec alia prorsus aequae efficax emendan-
dis principis ratio, quam si sub laudandi specie boni principis exemplar offeras, modeste
uirtutes tribuas, sic uitia detrahas, ut ad illas adhortari, ab his deterere uideare. Neque
nim medicum quemlibet eadem, sed aptissima quaeque curat uia. Hac uidelicet formu-
la tueri me poteram, nisi in eum Principem incidissem, in quo laudando ne
neceffe quidem fuit quicquam affingere, hac una in re fortunatus: fortuna
tiores tamen futuri, qui hunc ipsum iam senem describent, cuius
consilia ut nobis diuina benignitas, magis magisque
prospera uelit esse, precor. Bene uale.

CLARISSIMO VIRO D. IOANNI

SYLVAGIO, REGIS CATHOLICI CAROLI CANCEL-
lario summo, Des. Erasmus Roterodamus inter eiusdem
regis Consiliarios minimus S. D.

SUBINDE me flagellat litigatricibus epistolis Petrus Barburius facella-
nus tuus, meus Pylades; quod posteaque itineris Hispanici comes esse re-
cusauit, non saltem crebris literis celsitudinem tuam interuifam. Ego uero,
si mihi persuasum habeam prudentiam tuam, uel desiderare literarum
officium, uel huiusmodi uulgaribus officijs aestimare clientis in te ani-
mum, nolim mihi hac in causa ullam, quantumuis iustam, excusationem
esse praesidio: licet illud uersissime queam dicere, me hactenus non leuius districtum fuisse stu-
diorum laboribus, quam tu tanti principis, & non unius regni negocijs distringaris: etiam si
non negem te sarcina splendoris premi; grauiore non arbitror, ut interim culicem cum ele-
phanto componam. Nunc uero cum non ignorem, peccus istud tuum, heroicum quidem pro-
fus, & hominem maius, sed tamen unum, tantis negociorum molibus tridique pulsari, non alia
ratione mihi uideor in te officiosior esse posse, quam si salutationis officio superfedeam. Quin-
modis omnibus mihi uideor iniurius tum in regem catholicum, cui uelut Atlanti, tu Hercu-
lis es uice, aut, si mauis, uelut Herculi Theseum praestas, tum in uniuersam potentissimam
principis ditionem, cuius iuuandis rebus superuic benignitate donatus uideris, si te frequen-
ter meis literis interpellem; praesertim nihil aliud quam animum in te meum testaturis, quem
ego sane, si facultas attingi studio respondeat, solidioribus argumentis testari cupiam, &
optulatore Christo, testaturus sum aliquando, si modo in paucos annos uitam & incolu-
mitatem superi propitij largiantur. Nunc in hoc pistrino, in quod memet conieci, molen-
dum est menses aliquot, et mortarium quod ipse intrui, mihi exedundum est: nec tam aliud
interim ago, quam agit uela celsitudo, pari quidem studio, licet impari successus, nec patrisplen-
dore. Tu uelut in celeberrimo totius orbis theatro, summo cum omnium applausu uersans;
principis eius negocia moderaris, a cuius genio rerum humanarum summa potissimum peri-
dere uidentur, & ita moderaris, ut cum illo pulcherrimum quoddam certamen suscepisse ui-
dearis, utrum unius ille syncerius regnis tam multis summum gerat imperium, an tu unus unum
magistratum amplissimum. Ego inclusus & inter libtos mussans, pro mea uirili honestissimorum
studiorum negocium ago, nihil fecius interim & principis agens negocium, cui scio
nihil esse magis in uotis, quam ut ipse auspicijs, Christiana pietas, ac eruditio digna Chris-
tiana, magis ac magis apud nos efflorescat, & latissime propagetur. Atqui ditio fortassis
potest armis propagari, uera religio alijs copijs, alijsque praesidijs propaganda est. Hac in
parte, quam ego uel primariam esse puto, si non dicam duceim, sed certe gregarium quemptari
militem praesto, non me poeniterit decertasse. Tantum oro, ut communibus nostris cona-
tibus Christus opt. Max. aspires. Aspirabit autem, si nos synceris animis illius, non nostrum
agemus negocium. Atque ita nostrum maxime sumus acturi, si illius negocium egerimus. Nos
& aduersa ualeudine, & sycophantarum insultibus pulsati, magis animo quam corpore uiui-
mus. Caeterum & mihi gratulor, & Christo sospitatori gratias ago, quod ex amicorum literis
cognosco celsitudinem tuam, inter immensas istas curarum ac discriminum undas, quibus a-
lioqui ferendis uix adamantinum pectus suffecerit, perpetuo prospera ualeudine usum suis-
se, siue uires istas praeter aetatis rationem tibi quaedam naturae felicitas suppeditat, siue insigni-
nis in optimum principem ac patriam pietas suggerit, siue numinis humano generi consulenti
benignitas, principis causa tibi, per te nobis omnibus, largitur. Adeo quoties uegeta istam
& tot parum negocijs senectutem contemplantor, Mansinissam quempiam aut Catonem mihi uiderem
uideor, nisi quod ut illos aequas patientiam, ita prudentiam animique moderationem superas. Cuius-
modi si nobis aliqua multa contingerent, spes esset breui futurum, ut orbis Christianus, &
honestissimis disciplinis, & moribus integerrimis, & pace iucundissima floreret. Audiuo
Ferdinandum illusterrimum feliciter ad nos appulisse, ei libellum de Principe instituendo ini-
staurauit; quando quidem eum Carolo iam dudum superuacaneum reddidit tum ipsius indoles,
ultra ad omnia summo rege digna, prauolans, tum tua non minus fida quam cordata consi-
lia. Bene uale. Basileae An. M. D. XCVIII. Id. Iulij.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI CARO

LO, INVICTISSIMI MAXIMILIANI NEPOTI, Des. Erasimus Roterodamus S. D.

VM per se res eximia quaedam est sapientia, Carole Principum amplissimi me, tum vero nullum sapientia genus excellentius existimat Aristoteles, quam quae doceat salutarem agere Principem, ut optimo iure Xenophon in libro, quem inscripsit Oeconomicon, arbitretur esse quiddam homine maius, planeque diuinum, imperare liberis ac uolentibus. Haec nimirum est illa Principibus expetenda sapientia, quam unam caeteris rebus contemptis, optauit cordatissimus adolescens Solomon, quamque iugiter regio throno uoluit assistere. Haec est illa castissima simul & pulcherrima Sunamitis, cuius unius complexibus unice delectatus est Dauid, sapientissimi filij sapientissimus pater. Haec est quae loquitur in prouerbis: per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Haec quoties in consilium adhibent reges, exclusis pessimis illis consultoribus, ambitione, ira, cupiditate & adulatione, iam rebus omnibus florens respublica, Principis sui sapientia, felicitatem suam acceptam ferens, merito sibi gratulatur: Venerunt, inquit, mihi omnia bona pariter cum illa. Proinde Plato non alia in re diligentior est, quam in instituentis reipublicae suae custodibus, quos non opibus, non gemmis, non cultu, non imaginibus, non satellitiis, sed sola sapientia caeteros uult antecellere: negans unquam beatas fore respublicas, nisi aut philosophi gubernaculis admoueantur, aut in quibus forte contigit administratio, philosophiam amplectantur: philosophiam inquam, non istam, quae de principibus, de prima materia, de motu aut infinito disputat, sed quae falsis uulgi opinionibus, ac uitiis affectibus animum liberans, ad aeterni numinis exemplar recte gubernandi rationem commonstrat. Tale quiddam sensit opinor & Homerus, cum Mercurius Vlysses aduersus Circes ueneficia, moly herba praemunit. Nec sine causa Plutarchus, neminem existimat de republica melius mereri, quam qui principis animum, omnibus consultoribus, optimis ac Principe dignis rationibus imbuerit: e diuerso neminem aequae grauem perniciem adferre rebus mortalium, atque eum qui Principis peccatis prauis opinionibus aut cupiditatibus corruperit, haud secus quam si quis fontem publicum, unde hauriant uniuersi, letalibus uenenis infecerit. Idem haud abs re taxat celebratissimum illud Alexandri Magni dictum: qui cum a colloquio, quod habuerat cum Diogene Cynico, digressus admiraretur animum illum philosophicum, excelsum, infractum, inuictum, & omnibus humanis rebus superiorem. Ni Alexander inquit essem, Diogenes esse cupiam: imo quo pluribus rerum procellis obnoxia est ingens ditio, hoc magis illi fuerat optandus Diogenis animus, qui tantis rerum molibus par esse posset. Sed quam Alexandrum felicitate superas Carole princeps inclyte, tam speramus futurum, ut antea & sapientia. Nam ille quidem ingens imperium occupat, nec citra sanguinem, nec admodum duraturum. Tu pulcherrimo natus imperio, maiori destinatus, ut quam illi sudandum erat ut inuaderet, tam tibi forte laborandum erit, ut aliquam ditiois partem ultro cedas potius quam occupes. Superis debes quod incruentum, & nullius malo emptum contigit imperium, iam tuae sapientiae partes erunt, incruentum item ac tranquillum tueri. Est ea naturae tuae bonitas, ea mentis integritas, ea uis ingenij, ea sub incorruptissimis praceptoribus fuit institutio: denique tot undique te maiorum tuorum circumstant exempla, ut omnibus certissima spes sit, Carolum aliquando praestaturum, quod a patre tuo Philippo dudum expectabat orbis: neque sefellisset expectationem publicam, ni mors illum ante diem terris eripuisset. Itaque cum non ignorarem, tuae celsitudini nihil opus esse cuiusquam monitis, nedum meis, tamen uisum est optimi Principis simulacrum in commune proponere, sed tuo sub nomine, ut qui magnis imperijs educantur, per te rationem accipiant administrandi, abs te exemplum: quo simul & tuis auspicijs haec utilitas ad omnes permaneret, & nos iam tui, his ceu praeceptoribus, animi in te nostri studium, ut cunctis testificaremur. Mocratis de regno administrando praecipua, latinitate donauimus: ad cuius aemulationem adiecimus nostra, uelut aphorismis absoluta, quo minus esset tae diu legentibus, sed tamen ab illius decretis haud parum dissidentia. Si quidem ille sophista regulam nescio quem, seu tyrannum potius instituit, ethnicum ethnicum

ethnicum, ego theologus inclytum & integerrimum Principem, ad haec, Christianus Christianum. Quae si mihi scriberentur ad prouectioris aetatis Principem, poteram fortasse nonnullis in suspicionem uenire, uel adulationis uel procacitatis. Nunc cum hic libellus dictus sit ei, qui tamen summam de se spem praebet: tamen ut admodum adolescens, & nuper inauguratus imperio, ne potuerit quidem admodum multa gerere, quae solent in alijs Principibus, aut laudari aut reprehendi, liber nimirum utraque suspitione, non possum aliud quae susseueri, quam publicam utilitatem, quam ut regibus, ita & regum amicis ac familiaribus oportet unicum esse scopum. Inter innumera decora, quae tibi deo praeside tua parabit uirtus, erit & haec nonnulla pars laudum tuarum, talem fuisse Carolum, ut non ueritus sit aliquis illi citra ullam assentationem, integri uerique Christiani Principis simulacrum ostendere, quod uel libenter agnosceret optimus Princeps, uel sapienter imitaretur adolescens; semper seipso meliore uadere cupiens. Bene uale.

INSTITVTIO PRINCIPIS CHRISTIANI, PER DES. ERASMV M ROTERODAMIV M, aphorismis digesta, quo minus onerosa sit lectio.

BI RECEPTVM est suffragijs ascisci Principem, illic non perinde spectanda sunt maiorum imagines, siue species corporis, aut proceritas (quod a barbaris nonnullis olim ineptissime factitatum legitur) atque indoles animi mansueta placidaque: sed aetate, ac minime praecipua ingenium, nec ita concitatum, ut periculum sit, ne accedente fortunae licentia, erumpat in tyrannidem, & admonentem aut consulentem non ferat: nec rursus ita lentum, ut cuiuslibet arbitrio quouis duci sese patiat. Spectandus & rerum usus, & aetas nec ita grauis, ut iam obnoxia sit de lirationi: nec ita uirens, ut affectibus abripiatur. Fortassis & ualeudinis habenda nonnulla ratio, ne subinde nouus Princeps sit adhibendus, idque non citra reipublicae dispendium. In nauigatione non ei committitur clauus, qui natalibus aut opibus aut forma caeteris antecellit, sed qui peritia gubernandi, qui uigilantia, qui fide superat: Ita regnum ei potissimum est committendum, qui regijs dotibus anteit reliquos: nempe sapientia, iustitia, animi moderatione, prouidentia, studio commodi publici.

Imagines, aurum, gemmae, nihilo plus habent momenti ad ciuitatis administrationem, quam eadem nauclero conductura sint ad nauim gubernandam. Quod unum oportet spectare Principem in administrando, id unum oportet spectare populum in Principe deligendo, nimirum publicam commoditatem, procul ablegatis priuatis affectibus.

Quo minus integrum est mutare quem delegeris, hoc circumspectius est deligendus, ne diutissime nos cruciet unius horae temeritas. Caeterum ubi nascitur Princeps, non eligitur: quod & olim apud barbaras aliquot nationes fieri solitum, testatur Aristoteles, & nostris temporibus ubique ferè receptum est: tibi praecipua boni Principis spes a re pendet institutione, quam hoc diligentiore etiam adhiberi conueniet, ut quod suffragiorum iuri detractum est, id educandi studio pensetur. Proinde statim, & ab ipsis (ut aiunt) incunabulis uacuum adhuc & rude futuri Principis peccus salutaribus opinionibus erit occupandum. Ac protinus in puerilis animi nouale tacienda honesti semina, quae paulatim aetate & usu rerum suppullulent ac maturescant, & semel infixae in omnem usque uitam inhareant. Nihil enim ita penitus insidit & inhaerescit, ut quod primis illis inseritur annis, in quibus quid imbibamus, cum in omnibus permultum refert, tum uero in Principe plurimum. Vbi potestas non est deligendi Principem, ibi pari diligentia deligendus erit is, qui futurum instituat Principem. Ut nascatur probae indolis Princeps, id uotis optandum a superioribus: porro ne bene natus degeneret, aut ut parum bene natus, educatione reddatur melior, id partim in nobis situm est. Mos erat olim de reipublica benemeritis statuas, arcus ac titulos honoris gratia ponere. At nulli magis hoc honore digni sunt quam qui in recte instituendo Principem, fidelem ac strenuam nauarint operam: nec priuatum

Natiuitas et educatio Principis

ualeudo Principis Quibus rebus estimandus Princeps

uilitatis publica ratio

Educatio principis

Quibus statim imbuenus princeps

Deligendus principis institutor

emolumentum, sed patriæ spectant utilitatem. Omnia debet patria bono Principi. At hunc ipsum debet ei qui rectis rationibus talem effecerit. Non aliud æquidoneum formandi corrigendiue Principis tempus, quæ cum ipse nondum sese Principem esse intelligit. Hoc igitur erit diligenter occupandum, non solum hæc ætas, ut interim cohibeatur à turpibus, sed etiam ut certis quibusdam uirtutum decretis imbuatur. Si tanta sollicitudine parentes non omnino stulti, puerum educant, unius ægelli successioni destinatum: quo tandem studio curaque educari par est eum, qui non unis diebus, sed tot populis, tot ciuitatibus, imò qui orbi instituitur, aut magno omnium commodo futurus uir bonus, aut magno omnium exitio futurus uir malus? Magnificum ac præclarum, bene gerere imperium. At non minus egregium, efficere, ne succedat deterior: imò hoc uel præcipuum boni Principis munus est, dare operam, ne possit esse malus Princeps. Sic imperator, quasi certus in hoc, ne quis tui similis queat succedere: at sic interim liberos futuro parans imperio, tanquam id agas, ut tibi succedat te melior. Nulla pulchrior egregii Principis commendatio, quæ si talem relinquat reip. ad cuius collationem ipse parum bonus uideatur: nec poterat illius gloria uerius illustrari, quæ sic obscurata. Fœdissima commendatio est, quoties deterior succedens, facit, ut superior dum uiuere intolerabilis, iam ut probus ac salutaris desideretur. Bonus ac sapiens Princeps, ita curet educandos liberos, ut illud semper meminerit, se patriæ genitos, patriæ educare, non suis affectibus. Priuati parentis affectum semper publica uincat utilitas. Quantumuis multas erigat statuas, quantumuis operosas tollat substructiones, non aliud pulchrius uirtutum suarum monumentum potest relinquere princeps, quam filium haudquaquam degenerem, qui patrem optimum, optimis factis repræsentet. Non moritur, qui uiuam sui reliquit imaginem. Deligat igitur ad hoc munus, ex uniuerso suorum numero, aut etiam asciscat undecumque uiros integros, incorruptos, graues, longo rerum usu, non modo præcepti uiculis doctos, quibus ætas conciliet reuerentiam, & uitæ sinceritas auctoritatem, & mortis æquitas ac iucunditas amorem ac beniuolentiam; ne uel instituentium acerbitate offensus tenellus animus, prius incipiat uirtutem odisse quam nosse, uel rursus immodica indulgentia formantis corruptus, quò non oportet, degeneret. Cum in omni institutione, tum uero potissimum in Principis ea moderatio est adhibenda, ut præceptoris seueritas, ætatis premat lasciuia, & nihilominus adiuncta morum comitas, leniat conditatem cohibentis acrimoniam. Eiusmodi debet esse futuri Principis institutor, ut (quem admodum eleganter à Seneca dictum est) & obiurgare norit citra contumeliam, & laudare citra adulationem; quem ille simul & reuereatur ob uitæ seueritatem, & amet ob morum iucunditatem. Principum nonnulli magna cura dispiciunt, quibus equum insignem, aut autem, aut canem curandum tradant: nihil autem referre putant, cui filium formandum committant, quem se penumero talibus credunt præceptoribus, qualib. nemo plebeus paulo cordatior, suos liberos uelit concedere. At quid retulerat filium genuisse imperio, nisi eundem cures educandum imperio? Ne nutricibus quidem quibuslibet est committendus imperio natus, sed integris & ad id ipsum præmonitis & edocis: nec colluforibus, quibus uis admiscendus, sed bonæ uerecundæque indolis pueris, ac liberaliter sanctæque habitis & institutis. Lasciuorum iuuenum, ebriosorum, turpiloquorum, in primis autem adulatorum turba procul ab huius auribus atque oculis erit arcenda, dum nondum præceptis confirmatus animus. Cum plerumque mortalium ingenia uergant in malum, ad hæc porro nullum tam feliciter natum ingenium, quod peruersa educatione non corrumpatur: quid nisi magnam malum expectes ab eo Principe, qui quocumque natus ingenio (neque enim imagines, ut regnum, ita mentem quoque præstat) statim ab ipsis incunabulis, stultissimis inficitur opinionibus, enitritur inter stultas mulierculas, adolescit inter lasciuas puellas, inter collufores perdidos, inter abiectissimos assentatores, inter scurras & mimos, inter cõbibones & aleatores, ac uoluptatum architectos iuxta stultos ac nequam: inter quos nihil audit, nihil discit, nihil imbibit, nisi uoluptates, delicias, fastum, arrogantiam, auaritiam, iracundiam, tyrannidem; atque ab hac schola mox adhibetur ad regni gubernacula. Cum cæterarum artium optima quæque sit difficillima, nulla autem neque pulchrior ars, neque difficilior, quam bene regnandi: cur ad hanc unam nullam desideramus institutionem, sed satis esse ducimus natos esse. Quæso quid exerceant aduulsi nisi tyrannidem, qui pueri nihil, etiã luserunt nisi tyrannidem.

Statim formandus princeps

Quo educandi principum filij

Patrie educandi, qui patrie nati sunt

Qualis deligendus institutor

Quæ nutricibus & qui collufores adhibendi

Corruptæ educationis principis

Maxime diligenda regnandi ars

Ut omnes boni sint, uix etiam optari potest: at non difficile est ex tot hominum milibus unum atque alterum deligere, qui probitate sapientiæque præcellat, per quos compendio plurimi reddantur boni. Princeps adolescens diu suspectam habeat suam ipsius ætatem, partim ob rerum imperitiam, partim ob immoderatos animi impetus: caueatque ne quid magnæ rei tentet, nisi prudentium uirorum consilio præcipue seniorum, inter quos assidue uersari debet, ut iuuentutis impotentia, maiorum reuerentia temperetur.

Quisquis instituendi Principis suscepit prouinciam, illud etiam atque etiam secum cogitet, sese rem haudquaquam uulgarem agere, sed omnium ut longe maximam, ita longe periculosissimam. Et in primis animum adferat eo munere dignum: neque spectet quantum sacerdotiorum illinc possit auferre, sed qua ratione possit patriæ, suas spes ipsius credenti fidei, salutarem principem reddere. Cogita moderator, quantum tuæ debeas patriæ, quæ tibi felicitatis suæ summam concedidit. In te situm est, utrum illi malis salutare quoddam parare nomen, an fatalem pestem ac luem immittere.

Primum igitur sagaciter animaduertat is, cui suum puerum in gremium dedit respub. quorsum iam tum uergat. Quandoquidē potest hoc quoque in ea ætate notis quibusdam deprehendi, num propensior sit ad iracundiam aut arrogantiam, num ad ambitionem aut famæ sitim, num ad libidinem aut aleam, aut pecuniæ studium, num ad uindictam aut bellicum, num ad impotentiam aut tyrannidem. Deinde quæ se ferit illum procliuem ad uitium, eam primum muniat animum illius salubribus decretis ac præceptis accommodis, coneturque sequax adhuc ingenium, in diuersum habitum trahere. Rursum quæ deprehenderit naturam ad honestam procliuem, aut certe ad eiusmodi uitia, quæ facile detorqueantur ad uirtutem, quod genus sunt fortassis ambitio & profusio, hæc magis instet, & naturæ commoditatem cultu adiuuet. Neque satis est, huiusmodi decreta tradere, quæ uel à turpibus auocent, uel inuitent ad honesta, insidenda sunt, insulcenda sunt, inculcanda sunt, & alia atque alia forma renouanda memoria, nunc sententia, nunc fabella, nunc simili, nunc exemplo, nunc apophthegmate, nunc pro uerbis, insculpèda annulis, appingenda tabulis, ascribenda stemmatis, & si quid aliud est, quo ætas ea delectatur, ut undique sint obuia, etiam aliud agentia. Vehementer inflammant generosos animos exempla celebrum uirorum, sed multo maxime refert, quibus opinionibus imbuantur. Ab his enim fontibus omnis uitæ ratio proficiscitur. Quod si rudem puerum erimus nati, tum enitendum erit, ut statim quam rectissimas ac saluberrimas imbibat, & ueluti pharmacis quibusdam, aduersus uulgarium opinionum uenenam præmuniatur. Sin obtinet plebeis opinionibus non nihil infectus, tum primam oportebit esse curam, ut paulatim illis liberetur, pro reuulsis pestiferis salutare inlerenda. Nam quemadmodum apud Senecam Ariston ait, Infructu præcipi, quomodo loqui debeat, quomodo procedere, quomodo se gerere in publico, quomodo in priuato, nisi prius atram bilem expuleris: ita frustra moneas de ratione gerendi principatus, nisi prius animum falsissimis quidem illis, sed tamen receptissimis opinionibus uulgi, liberaris. Nec est quod resiliat aut diffidat institutor, si forte ferocius aut intractabilius ingenium fuerit natus. Cum enim nulla sit tam effera, tam immanis bellua, quæ non mansuescat cura domitoris & industria: cur existimet ullum hominis ingenium tam agreste, tamque deploratum, quod diligenti non mitescat institutione?

Rursum non est quod cessandum putet, si feliciter ingenium contigerit. Etenim quo meliore est solis natura, hoc magis corrumpitur, & inutilibus herbis ac fruticibus occupatur, ni uigilet agricola. Itidem ingenium hominis, quo felicius, quo generosius & erectius, hoc pluribus ac tetrioribus obducitur uitijs, nisi salubribus præceptis excolatur.

Ea littora solemus diligentissime communire, quæ uehementissimam fluctuum uim excipiunt. Sunt autem innumera res, quæ possint principum animos à recto dimouere, fortunæ magnitudo, rerum affluentia, luxus delicia: libertas, quæ quicquid libet licet: exempla magnorum, sed stultorum Principum: ipsi rerum humanarum æstus ac procellæ: super omnia uero adulatio, fides ac libertatis fucus personata. Quo diligentius erit optimis decretis, laudatorum Principum exemplis, aduersus hæc præmuniendus.

Quemadmodum non uno supplicio dignus sit, qui fontem publicum, unde bibant omnes, ueneno inficiat: ita nocentissimus est, qui Principis animum prauis infecerit opinionibus, quæ mox in tot hominum perniciem redundent. Si capite plebitur, qui Prin-

Princeps adolescens

Officia prima formatoris re

Primum omnium est: excipere prauas opiniones

Stanim inferenda bona opinionem
 cūpīs monetam uitārit, quanto dignior est eo supplicio, qui Principis ingenium corrupe-
 rit. Mature suum negocium aggredatur institutor, ut teneris adhuc sensibus, semp-
 na uirtutum instillet; dum procul abest ab omnibus uitijis animus, & in quem uis sequax
 habitum fingentis obtemperat digitis. Est sua & sapientia infantia, quemadmodum & pie-
 tati. Semper idem, sed aliā aliter agendum. Iam tum infantulo, fabellis amoenis, apologis
 festiuis, lepidis parabolis, insinuet, quæ post grandiori sit serio præcepturus.

*Quis usus apo-
logorum*
 Vbi libenter audierit puellus Aesopiciū apologum de leone muris beneficio uicissim
 seruato, de columba formicæ opera incolumi: ubi satis arriserit, tum præceptor adiciet;
 eam fabellam ad Principem atinere, ne quem omnino despiciat, sed in fine quoque plebis
 animos sibi benefactis studeat adiungere, quod nemo sit adeo imbecillis, quin & per oc-
 cisionem prodesse queat amicus, & nocere inimicus, idque potentissimis etiam.

*Quis usus fa-
bularum*
 Vbi satis riserit aquilam auum reginam, à scarabæo uilissimo insecto, penè funditus
 extinctam, illud addat ad huius exemplum, ne potentissimo quidem Principi, quantum
 humilem hostem aut prouocandum, aut negligendum. Nam sapenūmero ingenio noce-
 re, qui uiribus non possint. Vbi Phaetontis fabulam cū uoluptate didicerit, admo-
 neat hanc esse Principis imaginem, qui dum atatis calore præceps, sed nulla adiuu-
 sapientia, rerum habenas capessit, suo pariter & orbis malo subuertit omnia.

*Quis usus si-
milium*
 Vbi Cyclopi ab Ulyse ex oculati denarrata erit fabula, addat ei Polyphemo similli-
 mum Principem, qui uiribus quidem polleat, careat autem sapientia.

*Christi decre-
ta primum in-
figenda*
 Quis non libenter auscultet apum & formicarum politam? Hæc ubi illecebra descen-
 derit in animum puerilem, tū eliciat institutor, quod ad Principis pertineat eruditionem,
 uelut illud, quod rex nunquam procul auolat, alis quam pro corporis portione minoribus,
 quod solus aculeo careat: admonens hoc esse boni Principis, semper intra regni termi-
 nos uersari, & peculiarem huius laudem esse clementiam; atque ad eundem modum faciat
 & in cæteris. Neque enim est huius instituti exempla persequi, sed rationem ac uiam indi-
 care. Si qua uidebuntur acerbiora, ea formator orationis iucunditate leniat atque edul-
 cet. Laudet apud alios, sed honestis ac ueris titulis: obiurget priuatum, sed ita ut seuerita-
 tem admonitionis aliqua leniat suauitate, præsertim si iam fuerit adultior.

*Nihil bonum
præter unam
uirtutem*
 Illud ante omnia ac penitus insigendum animo Principis, ut de Christo quam optime
 sentiat, huius dogmata commode collecta protinus combibat, idque ex ipsis statim fontibus,
 unde non solum purius hauriuntur, uerum etiam efficacius. Hoc illi persuadeatur,
 quod ille docuit ad neminem magis pertinere, quam ad Principem.

*Vera bona
que*
 Magna pars multitudinis falsis ducitur opinionibus, nec secus atque hi, qui in specu Pla-
 tonico uincti desident, inanes rerum umbras pro ueris rebus admirantur. At boni Principis
 partes sunt, nihil horum mirari, quæ uulgus hominum magni facit, sed omnia ueris ma-
 lis, ac ueris boni metiri: nihil autem esse uere malum, nisi quod cum turpitudine coniun-
 ctum sit: nihil uere bonum, nisi quod cum honestate copulatum.

*Insignia prin-
cipum quid
moncant*
 Statim igitur hoc agat moderator, ut uirtutem ceu rem omnium pulcherrimam ac se-
 licissimam, ac præcipue Principe dignam, amet ac suspiciat. Turpitudinem ceu rem se-
 licissimam ac miserissimam excretur horreatque. Ne consuecat puer ille regno desti-
 natus, suspicere diuitias, ut rem eximiam, per fas ac nefas expetendam: discat istos non
 esse ueros honores, qui uulgo uocentur. Verum honorem decus esse, quod uirtutem &
 recte facta suapte spore consequatur, & tãto consequatur illustrius, quãto minus fuerit asser-
 ctatum. Voluptates istas plebeias, adeo non esse dignas Principe, & Christiano Prin-
 cipe, ut uix hominẽ deceant. Ostendatur aliud esse uoluptatis genus, quod syncerũ ac per-
 petuũ in omnem usque uitam homini duret. Audiatur nobilitatẽ, imagines, ceras, stem-
 mata, & totam illam caduceatorum pompam, qua procerum uulgus muliebriter intume-
 scit, nomina esse inania: nisi quicquid est hoc nominis, ab honesto fuerit profectum.

Tom. 4
 Principis dignitatem, amplitudinem, maiestatem, non fortunæ strepitu, sed sapien-
 tia, integritate, recte factis, parandam ac tuendam esse.

Mortem non esse formidandam, nec in alijs deplorandam, nisi fuerit turpis. Non enim
 esse feliciorẽ, qui diutius uixerit, sed qui honestius. Recte factis, non annis metiendam
 longæuitatem. Neque quicquam ad hominis felicitatẽ interesse, quã diu uiuat, sed quam
 bene. Virtutem ipsam abunde magnum sui præmiũ esse. Boni Principis esse mu-
 nus

nus, uel sua morte, si fors ita res tulerit, populi comodis consulere. Nec perire Principem,
 qui huiusmodi immortalatur negotio. Denique quæcunq; uulgus uel amplectitur tanquam
 iucunda, uel suspicit tanquam splendida, uel sequitur tanquam utilia, sola honesti regula
 esse metienda. Contra quæcunq; uulgus uel horret ut acerba, uel fastidit ut humilia, uel fu-
 git ut damnosa, non aliter esse fugienda, nisi si fuerint cum dedecore coniuncta.

Hæc insigantur animo Principis futuri, hæc ceu leges sanctissimæ & æternæ tenello pe-
 stusculo insculpanatur. His titulis audiat laudari multos, audiat alios diuersis reprehendi,
 ut iam tum affuescat ex optimis rebus ueram sperare laudem, & ex uere turpibus ignomi-
 niam detestari. At hic protinus reclamabit ex aulicis istis nugonibus quispiã, qua-
 uis muliere tum stultior, tum corruptior: Tu philosophum nobis formas, non Principem.
 Imò Principem fingo, cum tu pro Principe uappã malis tui similem. Ni philosophus fue-
 ris, Princeps esse non potes, tyrannus potes. Principe bono nihil est melius, tyrannus eius-
 modi bellua est, ut non sit aliud sub sole portentum, neque noxium æque, neque magis inui-
 sum omnibus. Ne putaris temere dictum à Platone, & à laudatissimis laudatum uir-
 tis, ita demum beatam fore rem publicã, si aut philosophentur Principes, aut philosophi
 capessant principatum. Porro philosophus is est, non qui dialecticam aut physicam calleat:
 sed qui contemptis fallis rerum simulachris, infracto pectore, uera bona & perspicit & se-
 quitur. Vocabulis diuersum est, cæterum re idem, esse philosophũ & esse Christianum.

Quid stultius quàm his artibus metiri Principem, si belle saltitet, si dextre ludat aleam,
 signa uerit potitet, si factu turgeat, si regaliter expilet populũ, si cætera faciat, quæ nos pu-
 dete referre, cum quosdam haud pudeat facere? Quantopere principum uulgus stu-
 det abesse à cultu uicique plebeio, tantopere uerus princeps debet abesse à sordidis opi-
 nionibus ac stultis uulgis: imò solum hoc sordidum, uile, seque indignum ducat, cum plebe
 cula sentire, cui nunquam optima placuerunt.

Cogita quæ so quàm sit absurdum gemmis, auro, purpura, satellitio, reliquisque corpo-
 ris ornamentis, ceris & imaginibus, planèque bonis non tuis, omneis tanto interuallo supe-
 rare, ueris animi bonis multis e mediã sece plebis inferiorem conspici.

Princeps qui gemmas, aurum, purpuram, ac reliquam fortunæ pompam ciuibus suis
 ostendat, quæso quid aliud quàm suos id suspicere mirarique docet, unde omnium ferme ma-
 leficiorum sentina nascitur, quæ principum legibus puniuntur?

In alijs frugalitas aut mundicies uel inopia tribui potest, uel parsimonia, si quis ini-
 quitus interpretetur. At eadem in principe nihil aliud esse potest, quàm temperantia do-
 cumentum, cum is rebus modice utitur, cui quantum libet, tantum suppetit.

Qui conuenit eundem irritare uitia, qui punit admittit, & nonne turpissimũ sit, si quis
 ea sibi permittat, quæ ueret ab alijs fieri? Si te uoles excellentem principem ostende-
 re, uide ne quis te proprijs superet bonis, sapientia, animi magnitudine, temperantia, inte-
 gritate. Sin tibi uisum erit cum alijs certare principibus, non ita te superiorem existimes,
 si quam illis ditionis partem ademeris; aut copias fuderis; sed si fueris quàm illi sunt incor-
 ruptior, si minus auarus, si minus arrogans, si minus iracundus, si minus præceps, si
 illi. Principem summa decet nobilitas, esto, uerum cum tria sint nobilitatis genera,

unum quod ex uirtute recteque factis nascitur, proximum quod ex honestissimarum disci-
 plinarum cognitione proficiscitur, tertium quod natalium picturis & maiorum stemma-
 tis æstimatur, aut opibus: cogita quàm non conueniat principem in fimo genere nobilita-
 tis intumescere, quod sic infimum est, ut nullum omnino sit, nisi & ipsum a uirtute fuerit
 profectum: sum mum illud negligere, quod ita summũ est, ut solum optimo iure possit ha-
 beri. Si clarus uideri studes, ne ostentes sculpras aut coloribus adumbratas imagi-
 nes: in quibus si quid ueræ laudis est, id pictori debetur, cuius ingenium & industriam ar-
 guunt. Quin potius uirtutis monumenta moribus exprimito. Si cætera desint, uel

ipsa tuæ celsitudinis ornamenta monere te possunt officij. Quid sibi uult unctio, nisi sum-
 mam in principe lenitatem ac mansuetudinem, quod ferè magnæ potentia comites esse so-
 leat crudelitas? Quid aurum indicat, nisi singularem sapientiam? Quid gemmarum ful-
 gor, nisi uirtutes eximias minimeque plebeias? Quid ardens purpura, nisi summã erga rem
 publicam charitatem? Quid sceprum, nisi tenacem iusticiã animum, & nullis auocamen-
 tis à recto deflectentem? Cæterum ab hisce rebus si quis longissime absit, ei non ornamenta

Animus principem facit sunt hæc symbola, sed uitiorum exprobramenta. Si torques, si sceptrum, si purpura, si satellitum regem faciunt, quid tandē uetat pro regibus haberi tragœdiarum histiones, qui isdem ornati procedunt in scenam? Vis scire, quid principem ab histione fecerit: nempe animus principis dignus, hoc est, in rempublicam paternus. Hac lege populus in tua iurauit uerba. Diadema, sceptrum, trabea, torques, baltheus, in bono principe uirtutum aut insignia sunt, aut symbola: in malo, uitiorum nota.

Quo turpius est, hoc magis erit cauendum, ne talis sit princeps, quales olim fuisse per multos legimus, & utinam hodie nullos uidere sit: quibus si regium detraxeris ornatum, & aduenticijs nudatos bonis, ad suam cutem redegeris, iam nihil relinquas, præter egregium aleatorem, inuictum potorem, acrem expugnatorem pudicitia, uaserrimum impostorem, insatiabilem expilatorem, perurij, sacrilegij, perfidij, omniq; facinorum generis reo cooperum hominem.

Quoties uenit in mentem te principem esse, pariter succurrat & illud, te Christianum esse principem: ut intelligas te à laudatis quoq; Ethnicorum principibus tantum oportere abesse, quantum abest ab ethnico Christianus.

Christianorum professio Neq; uero putes securam ac delicatam Christiani professionem, nisi forte leue putas sacramentum, quod æque cū omnibus in baptismo iurasti, semel omnibus renunciare quæ satanæ placent, & Christo displicent. Displicent autem quæcunq; ab euangelicis decretis abhorrent. Sacramenta Christi tibi cum alijs communia sunt, & doctrinam nō uis esse communem: In Christi uerba iurasti, & in Iulij aut Alexandri magni mores digredieris: Præmium tibi postulas esse commune, & illius decreta nihil ad te pertinere putas.

Quis uere Christianus At rursum ne putaris Christum situm esse in ceremonijs, hoc est, in præceptis duntaxat ut cunq; seruatis & ecclesiæ constitutionibus. Christianus est, non qui lotus est, non qui unctus, non qui sacris adest, sed qui Christum intimis complexibus affectibus, ac pijs factis exprimit. Caue ne quando sic tecum cogites, cur ista mihi canuntur: nō sum priuatus, non sum sacerdos, nō sum monachus: sed illud cogita, Christianus sum & princeps. Christiani est, ab omni turpitudine prorsus abhorre. Principis est, integritate prudentiaq; ceteros antecellere.

Princeps theologus Si hoc à tuis exigis, ut leges tuas cognoscant, & cognitas seruent: multo magis à teipso debes exigere, ut Christi imperatoris tui leges edifcas & obserues. Si iudicas infame crimen, & cui nullum supplicium par inueniri possit, ab imperatore desciscere, qui semel in illius uerba iurauit: cur ipse tibi ignoscis, lusum ac iocum existimas, quoniam edicta Christi negligis, in cuius uerba iuratum est in baptismo, cui nomen dedisti, cuius sacramentis adactus es, & autoratus?

Defertor Si hæc serio fiunt, cur pro ludo ducimus? sin ludus est, cur Christi titulo gloriamur? Mors æqua est omnibus, mendicis iuxta ac regibus. At post mortē iudiciū haud æquum est omnibus, in quo cum nullis seuerius agatur, quam cum potentibus.

Quid in principe precium Ne putaris te Christū satis tibi demeriturum, si classem miseris in Turcas, si sacellum aut monasteriolum extruxeris. Non alio officio potes magis tibi conciliare deum, quam si populo salutarem præstes principem. Caue ne te fallant adulantium uoces, qui ita dicunt, huiusmodi præcepta non ad principes, sed ad ecclesiasticos quos uocant, pertinere. Princeps non est sacerdos, fateor, & ideo non consecrat corpus Christi: non est episcopus, ac proinde non cōcionatur apud populum de Christi mysterijs, nec administrat sacramenta. Non est professus institutū diuī Benedicti, & ob id non gestat cucullam. Verum quod his omnibus maius est, Christianus est. Nō Francisci, sed ipsius Christi institutū professus est, ab hoc candidā accepit uestē: Cū ceteris Christianis certet oportet, si cū ceteris tāta sperat præmia. Aut tua crux tibi quoq; tollenda est, aut nō agnoscat te Christus. Quæ tandē mea crux inquires: Dicā, dū quod rectū est sequeris, dū nemini uim facis, neminē expilas, nullum uendis magistratū, nullo munere corum peris: nimirū minus habebit tuus fiscus. Contemne fisci detrimentū, dum modo lucrū facias iusticiæ. Ad hæc dum modis omnibus Reipub. consulere studes, sollicitā agis uitā, fraudas atq; ac genū tuum uoluptatibus, maceras te uigilijs ac laboribus. Neglige & oblecta te cōscientia recti. Item dum ferre maus iniuriā q̄ magno Reip. detrimento ulcisci, fortasse decedit nonnihil imperio tuo: feras, illud abunde magnū lucrum ducens, quod paucioribus nocueris. Sollicitant animū tuū priuati affectus, quod genus, ira cōtumelijs cōmota, aut uxoris amor, aut inimici odium, aut pudor, ut facias quod abhorret à recto, & quod ex usu Reip. non sit uincat

uincat honesti respectus, uincat utilitas publica priuatos animi motus. Deniq; nō potes ueri regnū, nisi uiolata iusticia, nisi magna sanguinis humani factura, nisi religiōis ingenitū dispendio: deponere potius ac cedere temporari. Non potes succurrere rebus tuorum, nisi uitæ tuæ periculo: Publicam salutem antepone uitæ. At dum hæc agis, quæ uere Principis sunt: Christiani, erunt fortassis qui te stupidum dicant, parumq; principem: Obfirma animū, ut malis esse uir iustus quam princeps iniustus. Vides opinor, quam nec regib. sum mis dehit sua crux, si quod oportet, ubique rectum sequi uelint.

Principi error non datur uenia In alijs nō nihil conceditur adoleſcētia, aliquid donatur senectuti: error illi, huic ocium & cessatio. At qui Principis munus suscepit, quando quidem omnium agit negotiū, nec adoleſcentem esse licet, nec senem: propterea quod non nisi magno plurimorum malo errat, nec sine grauissima pernicie cessat in officio.

Miseram prudentiam dixere ueteres, quæ rerum experimētis comparatur, propterea quod hanc suo quisq; malo cōsequitur. Hanc igitur oportet q̄ longissime abesse a principibus: quæ ut serius, ita non sine immensis totius populi malis contingit.

Si recte dixit Aphricanus, indignam uiro sapiente uocem esse, non putarā: quanto magis indigna uidebitur principe: quæ cum ipsi magno, tum nimio constat reipublicæ? Semel fortasse temere susceptum bellum à iuvene belli imperito, durat in annum utgesimū. Quantum hinc malorum omnium mare? Tandem resipiscens, nimium sero dicit, nō putaram. Semel ad priuatos affectus, aut ad preces aliquorum, corruptos instituit magistratus, qui totam reipublicæ disciplinam subuertunt. Sentit tādē, & non putaram, inquit. At ista prudentia nimio emetur patriæ, si tanti cætera omnia erunt emenda.

Proinde principis animus ante omnia decretis ac sententijs erit instruendus, ut ratione sapiat, nō usu. Porro rerum experientiā, quam ætas negauit, seniorū consilia supplebunt.

Ne tibi putes licere quicquid libuerit, quod stultæ mulierculæ & adulatores solent principibus occinere: uerū ita temetipsum instituas, ut nō libeat nisi quod licet, imō nec hoc tibi licere credas, quod licet priuatis. Quod in alijs error est, in Principe flagitium est.

Quo tibi plus licet per alios, hoc minus ipse tibi permittas oportet, & hoc in teipsum sis seuerior, quo magis indulgent oēs, ipse tibi sis censor acerrimus, etiā cum applauserint omnes.

Princeps ne se bi indulgeat Tua in conspicio uita est, latere non potes: aut magno omnium bono, bonus sis necesse est, aut magna omnium pernicie malus. Quo plus honorū tibi defertur ab omnibus, hoc impensius operam da, ne deferantur indigno. Ut nullus par meritis honos aut gratia rependi potest bono principi, ita cōtrā, malo nullum satis meritis dignū supplicium.

Ut nihil est in rebus humanis sapiente bonoq; monarcha magis salutare, ita è diuerso, stulto maloq; nihil potest existere pestilentius. Nullius pestilentia neque citius corripit, neq; latius serpit contagium, q̄ mali principis. Contrā nō alia breuior aut efficacior ad corrigendos populū mores uia, q̄ principis incorrupta uita. Vulgus nihil imitatur libentius, q̄ quod à suo principe fieri cōspexerit. Sub aleatore passim luditur alea, sub bellaci bellatur omnes, sub comeſtatore luxu diffuunt, sub libidinoso lenocinantur, sub crudeli deferunt & calumniatur. Euo lue ueterū historias, reperies semp eiuſmodi fuisse seculi mores, cuiusmodi fuerat principis uita. Nullus cometes, nulla uis fatalis sic afficit res mortaliū, ut uita Principis rapit ac trāformat mores & animos ciuiū.

Plurimum ad id habet momenti studia moresq; sacerdotū & episcoporum, fateor, sed multo magis Principum: nam illos citius calumniantur homines, si forte mali fuerint, q̄ imitatur si boni sint. Quemadmodū monachi nō admodum incitant ad imitationem sui, si pii sint, quod id modo præstare uideantur, quod profitentur. Ceterū si impij, uehementer offendunt omnium animos. Ad Principis autem amulationem nemo nō extimulatur.

Princeps uel ob hoc ipsum cauere debet, ne malus sit, ne tā multos exēplo suo reddat malos. Et uel ob hoc studebit esse bonus, quo tam multos efficiat meliores.

Princeps salutaris, ut erudite dictū est à Plutarcho, uiuū quoddam est dei simulachrū, qui simul & optimus est & potentissimus, cui bonitas hoc præstat, ut oibus prodesse uelit, potentia, ut quibus uelit, possit quoq;. E diuerso malus ac pestilens princeps, mali demonis imaginē re præsentat, cui multum adfit potentia cum summa malicia cōiunctum. Quicquid habet uirū, id omne consumit ad calamitatē humani generis. An nō huiusmodi quidam orbis malus genius fuit Nero, an non Caligula, an non Heliogabalus?

quorum non solum omnis uita pestis quaedam mundi fuit, sed ipsa etiam memoria publica mortalium execrationi est obnoxia. At tu qui Christianus etiam es Princeps, cum audis aut legis te dei simulachrum esse, te dei uicarium esse, caue ne quid hinc intumesceas animo: quin potius ea res te magis sollicitum reddat, ut respondeas archetypo tuo, pulcherrimo quidem illi, sed quod assequi sit difficillimum, non assequi turpissimum.

Tria in principe quemadmodum in deo

Theologia Christianorum tria praecipua quaedam in deo ponit, summam potentiam, summam sapientiam, summam bonitatem. Hinc ternarium prouiribus absoluas oportet. Nam potentia sine bonitate mera tyrannis est: sine sapientia, perniciosa, non regnum. Primum igitur des operam, ut quandoquidem potentiam fortuna dedit, quam maximam sapientiae uim tibi compares, ut unus omnium optime quid experendum, quid ue fugiendum sit, perspicias, deinde ut quam maxime prodesse studeas omnibus, nam id est bonitatis. Potestas autem ad hoc potissimum tibi seruiat, ut quantum cupis prodesse, tantumdem & possis, imò plus uelis quam possis. Porro nocere hoc minus uelis, quo magis potes.

Deus amatur à bonis omnibus, non timetur nisi à malis, hoc duntaxat genere timoris, quo quis timet, ne sibi noceatur: Ita bonus princeps nulli debet esse formidabilis, nisi solum tibus ac scelerosis: at ita rursus, ut his quoque spes uenturae reliqua fiat, si modo fuerint sanabiles. ex aduerso, Cacodæmon amatur à nemine, formidatur ab omnibus, praecipue bonis: nam malis cum illo conuenit: Ita tyrannus optimis quibusque maxime est inuisus, & nullus est ab hoc minus alienus, quam qui pessimus est.

Perspexisse uidetur haec diuus ille Dionysius, qui tres fecit hierarchias, ut quod deus est inter caelorum ordines, id episcopus sit in ecclesia, id princeps in republica. illo nihil melius, & ab eo uelut à fonte manat in alios, quicquid boni possidet. Vehementer igitur absurdum uideatur, si ab eo maxima reip. malorum pars oriatur, ubi fontem bonorum oportebat esse.

Populus sua pte natura tumultuatur, magistratus facile corrumpit aut auaritia aut ambitio. Vna superest uelut sacra ancora, incorruptus Principis animus: quod si is quoque stultis opinionibus, prauisq; affectibus uitatus est, quae tandem potest esse reipub. spes?

Collatio de reip. principis boni

Deus cum sit in omnia beneficus, ipse nec eger ullius officio, nec requirit beneficium: Ita uere magni principis est, ut aeterni principis imaginem referentis, uel gratis benemereri de omnibus, nullo uel emolumentum uel gloriae respectu. Deus ut pulcherrimum sui simulacrum in caelo constituit solem, ita inter homines euidentem ac uiuam sui collocauit imaginem, regem. At sole nihil communis, ac caeteris item corporibus caelestibus lucem suam impartit: ita princeps publicis uisibus maxime debet esse expositus, et natuū sapientiae lumen habere domi, ut etiam si quid caecutiunt caeteri, nunquam tamen ille hallucinetur.

Deus cum nullis tangatur affectibus, tamen optime mundum administrat iudicio. Ad huius exemplum princeps in omnibus quae gerit, exclusis animi motibus, rationem & animi iudicium debet adhibere. Deo nihil sublimius, ita principem oportet ab humilibus uulgi curis, ac sordidis affectibus quam longissime femotum esse.

Ut deum omnia moderatē, nemo tamen cernit, sed sentit, idem beneficio adiutus: ita patria non sentiat principis uires, nisi cum illius sapientia bonitateque subleuatur. Contra tyranni nusquam sentiuntur nisi omnium malo. Sol cum altissime prouectus est in Zodiaco, tum tardissimi motus est: ita quo fortuna te subuexerit altius, hoc oportet animo leniori minusque feroci esse. In hoc praestanda est uera animi celsitudo, non uerumhil contumeliae pati possis, non uti neminem feras te regnare latius, sed uti dedigneris quicquam admittere principe indignum.

Vera seruitus

Cum omnis seruitus & misera est & foeda, tum uero foedissimum simul & miserrimum seruitutis genus, seruire uitis aut sordidis affectibus. Quid quaeso turpius aut abiecius, quam libidini, iracundiae, auariciae, ambitioni, alijsque id genus insolentissimis dominis seruire eum, qui sibi uindicat imperium in homines liberos?

Codrus et Otho

Quam absurdum sit, cum apud ethnicos fuisse constet, qui maluerunt sibi necem consciscere, quam cum humani sanguinis iactura ueri imperium, quicquid reipublicae commoditatem anteposuerint suae uitae, Christianum principem tanta reipublicae pernicie, uoluptatibus aut affectibus uitiosis consulere? Cum principatum suscipis, ne cogita quantum accipias honoris, sed quantum oneris ac sollicitudinis, neque censum ac uectigalium modum expende, sed curam, nec arbitreris tibi praedam obtigisse, sed administrationem.

Nullus

Nullus imperio gerendo censetur idoneus, autore Platone, nisi qui coactus & inuitus suscipit imperium. Quisquis enim affectat principis munus, is aut stultus sit necesse est, qui non intelligat quam sollicita, quamque periculosa res sit, recte fungi regis officio: aut a deo uir malus, ut in animo habeat sibi gerere imperium, non reipublicae: aut adeo socors, ut non expendat onus quod suscipit. Oportet autem hunc qui sit idoneus regno, simul & diligentem esse, & bonum, & sapientem.

Quo ditionem suscipis ampliotem, caue ne hoc tibi uideare fortunatior: sed memineris te hoc plus curarum ac sollicitudinum in humeros recipere, ut minus iam indulgentum sit ocio, minus dandum uoluptatibus. Si demum principis titulo digni sunt, non qui rem publicam sibi, sed se reipublicae dicant. Etenim qui sibi gerit imperium, & omnia suis metitur commodis, is non refert quibus ornatur titulis, certe re tyrannus est, non princeps. Ut autem nulla pulchrior appellatio quam principis, ita nulla inuisior, & omnium sensibus execrator quam tyranni. Hoc interest inter principem ac tyrannum, quod inter propitium patrem, & inimicum dominum. Ille cupit etiam uitam liberis suis impendere: hic nihil aliud spectat quam suum emolumentum, aut animo suo morem gerit, non suorum commodis consulit.

Neque tuo sit animo satis, si Rex aut Princeps dicaris: possederunt hos titulos & orbis pestes Phalaris ac Dionysius: sed apud tuum ipsius animum expedito quid sis. Vere siquidem à Seneca dictum est, tyrannum à rege distare factis, non nomine.

Quomodo tyrannus differat à rege

Id ut compendioso dicam, haec nota principem à tyranno distinguit in Politicis Aristoteles, quod hic suis studet commodis, ille reipublicae. Princeps quacumque de re deliberans, illud semper in animo spectat, num expediat uniuersis ciuibus: Tyrannus illud considerat, an sibi conducatur. Princeps etiam suum agens negotium, tamen potissimum suorum spectat utilitatem. Contra Tyrannus si quando benemeretur de ciuibus, tamen hoc ipsum ad priuata suam refert utilitatem.

Qui suos eatenus curant, quatenus expedit proprijs commoditatibus, non alio loco ciues suos habent, quam uulgi hominum equos & alinos. Nam hos quoque curant illi, sed omnem curationem suis, non illorum uisibus metiuntur. Caeterum qui rapacitate deglubunt populū, aut crudelitate laniant, aut ob ambitionem suam periculis omnibus obijciunt, in peiore loco ciues habent liberos, quam uulgi emptiumenta, aut lanista sua mancipia. Curabit igitur qui principem instituit, nomen etiam ipsorum odium instillare futuro principi, tyrannidis ac dominij: frequenter execrans humano generi detestata uocabula, Phalaridis, Mezentij, Dionysij Syracusani, Neronis, Caligulae, Domitij, qui deus ac dominus dici uoluerit.

Contra si qua sunt exempla bonorum principum, qui uehementer absint ab imagine tyranni, ea cum fauore & laude crebro studeat proponere. Deinde utriusque uelut imaginem quandam depingat, & quoad poterit, oculis animoque representet, regis ac tyranni: ut ad illam magis inflammetur, ab hac uehementius abhorreat.

Pictura boni Principis

Deliniet igitur caeleste quoddam animal, numinique homini similius, omnibus uirtutum numeris absolutum, omnium bono natum, imò datum à superis subleuandis rebus mortalium, quod omnibus prospiciat, omnibus consulat: cui nihil sit antiquius, nihil dulcius reipublica, cui plus quam paternus sit in omneis animus, cui singulorum uita charior sit quam sua: quod nocteis ac dies nihil aliud agat nitaturque, quam ut optime sit omnibus: apud quem praemia parata sint bonis omnibus, malis uenia, si modo sese ad frugem meliorem referant: quod adeo gratis cupiat de ciuibus suis benemereri, ut si necesse sit, non dubitet suo periculo illorum incolumitati consulere: quod patriae commodum, suum ducat esse lucrum: quod semper uigilet, quo caeteris liceat altum dormire: quod sibi nullum relinquat ocium, quo patriae liceat in ocio uitam agere: quod se iugibus curis discruciet, quo ciuibus suppetat tranquillitas: à cuius unius uirtute publica pendeat felicitas: & hanc admoneat esse ueri principis imaginem.

Pictura mali principis

Ex aduerso subsiciat oculis, immanem quandam ac tetram beluam è draconis, lupi, leone, uipera, urso, similibusque conflatae portentis, undique sexceteris armata oculis, undique dentata, undique metuenda, aduncis unguibus, uentre insatiabili, humanis saginata, tam uisceribus, humano sanguine temulentam, quae puigil omnium fortunis uitaeque imineat, insensam omnibus, sed praecipue bonis, fatale quoddam totius orbis malum, quam execrent & oderint uniuersi, qui bene uelint reipublicae: quae nec ferri possit ob immanitatem, nec tolli sine magna urbis ruina, ob praesidijs & opibus armatae maliciae. Et haec esse tyranni imaginem, aut illi

aut si quid hac quoque fingi possit odiosius. Huiusmodi portetum erat Claudius, huiusmodi di Caligula; huiusmodi poetarum quoque fabule fingunt Bulyridem, Pentheci ac Midam, quorum nomina iam in publicum generis humani odium abiere.

Differentie regis ac tyranni Tyranno propositum est sequi quicquid animo collibuit, Regi contra, quod rectum sit & honestum. Tyranni primum diuitia, regis honos, qui uirtute consequitur. Tyrannus ad ministrat metu, dolo, ac malis artibus, Rex sapientia, integritate, beneficentia. Tyrannus sibi gerit imperium, Rex reipublice. Tyrannus barbarico satellitio & conductitijs latronibus tuetur incolumitatem suam: Rex se sua erga ciues beneficentia, & ciuium erga se beneuolentia satis tutum putat. Tyranno suspecti sunt & inuisi quicumque ciuium uirtute, prudentia, aut autoritate pollent: At hos rex, ut adiutores & amicos potissimum amplectitur. Tyrannus aut stupidis delectatur, quibus imponat: aut sceleratis, quibus ad suae tyrannidis praedium abutatur, aut adulatoribus, a quibus audiat, quod libenter facit. Contra regi sapientissimus quisque, gratissimus est, cuius consilio possit iuari: quo quisque melior est uir, hoc pluris facit, quod huius fidei tuto possit credere: & liberos amat amicos, quorum consuetudine reddat melior. Et regum & tyrannorum multae sunt manus, multi oculi, sed longe diuersa membra. Tyrannus hoc agit, ut ciuium opes ad paucos, eosque pessimos conferantur, & attenuatis suorum uiribus, suam communiati potentiam: Rex hoc maxime in suo fisco esse ducit, quod in aere sit ciuium. Tyrannus hoc agit, ut oes sibi legibus aut delationibus, habeat obnoxios. Rex libertate ciuium delectatur. Tyrannus metui studet, rex amari. Tyrannus nihil aequae suspectum habet, atque ciuium honorum, & ciuitatum concordiam, qua praecipue gaudent boni principes. Tyrannus gaudet inter ciues factiones ac dissidia ferere, & simultates forte fortuna obortas, diligenter alit ac prouehit, atque his rebus ad suae tyrannidis communitatem abutitur. At hoc unicuique regi studium est, ciuium concordiam alere, & si quid ortum fuerit dissensionis, continuo rem inter eos componere, nimirum qui intelligat hanc esse grauissimam rerum publicarum pestem. Tyrannus, si senserit florere reipublice, repertis titulis, aut immixtis etiam hostibus, bellum excitat, ut hac occasione uires suorum attenuet. Contra, rex omnia facit ac patitur, quo pacem publicam reddat perpetuam, intelligens ex bello semel omnia reipublice mala proficisci. Tyrannus leges, constitutiones, edicta, foedera, denique facta prophanaque ad sui capitis tutelam aut instituit, aut pertrahit. Rex haec omnia publico metitur bono.

Tres artes tyrannorum sceleratissime

Huiusmodi plurimae sunt tyranni uel notae uel artes, quas Aristoteles in libris Politicis fusius exequitur. Verum harum omnium summam in tria contrahit. Primum aut tyranno studium esse, ne uelint, aut aufint ciues aduersus tyrannidem insurgere. Proximum, ne sibi inter se fidant. Tertium, ne quid possint nouarum rerum moliri. Primum efficit, dum modis omnibus agit, ut ciuibus quae minimum sit animi, minimumque sapientiae, dum eos seruiliter habet, & aur fordidis addictos officijs, aut delationibus obnoxios, aut uoluptatibus effeminatos. Scilicet enim generosos & erectos animos indigne ferre tyrannidem. Secundum efficit, dum agit, ut ciues inter se dissideant mutuis odijs, & alius alium deferat, ipse interim suorum malo potetur. Tertium assequitur, dum opes, & autoritatem suorum, & maxime bonorum uirorum modis omnibus attenuat: eo quod nemo sanus aggredi uelit, quod desperet posse confici.

Imago principis

Ab his omnibus studijs princeps quam longissime absit oportet, imo prorsus exoptat, quod dici solet, dissideat, praesertim princeps Christianus. Etenim si talis pinxit Aristoteles, primum ethnicus, deinde philosophus, inter illos quoque non perinde sanctus ac deus, quanto magis id praestare oportet eum, qui Christi fungatur uice?

Tyranni feris immitiores

Quin ex ipsis mutis animantibus regis ac tyranni simulachrum colligere licet. Apum regni amplissimum cubile est, sed id in medio, ueluti tutissimo regi loco. Atque ipse quidem ore uacat, uerum exactor est alienorum operum. Hoc amisso totum examen dilabitur. Præterea insignis regi forma est, dissimilisque ceteris, tum magnitudine, tum nitore. Sed hac, ut inquit Seneca, nota potissimum a ceteris distinguitur: quod cum apibus plurimum sit iracundia, adeo ut aculeos in uulnere relinquat, solus ipse rex aculeo caret. Noluist illum natura nec scire esse, nec ultionem magno costaturam petere, telumque detraxit, & iram eius in membris reliquit. Exemplar hoc magnis regibus ingens est. Iam si tyranni quaris imaginem: leonem, ursum, lupum, aut aquilam cogita, quae lanfatu uiuunt ac praeda: & quoniam intelligunt sese omnium odijs obnoxia, omnium insidijs peti, praeruptis locis se continent, aut specubus & solitudinibus abdunt sese: nisi quod horum quoque scruatiam superat tyrannus. Dracones

Dracones, pardii, leones, caeteraque immanitatis damnata crimine animantia, a suo genere temperat, & tuta est inter feras similitudo morum. At tyrannus homo in homines, cuius in ciues potissimum feritatem suam exercet. Quin etiam in literis diuinis deus tyrannum simulachrum depinxit his uerbis: Hoc erit ius regis, qui imperaturus est uobis: Filios uestrorum tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites & praecursores quadrigarum suarum, ut constituat sibi tribunos & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum & curruum suorum. Filias quoque uestras faciet sibi unguentarias & focarias & panificas. Agros quoque uestrorum & uineas, & oliueta optima tollet, et dabit seruis suis. Sed & segetes uestras & uinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis & famulis suis. Seruos etiam uestrorum & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque uestrorum addecimabit, uosque eritis ei serui. Et clamabitis in die illa a facie regis uestri, quem elegistis uobis, & non exaudiet uos dominus. Neque uero quatenus hoc moueat, quod hic regem uocat non tyrannum. Si quidem olim regis nomen nominis inuisum fuit quae tyranni. Et cum nihil sit salutaris bono rege, cur deus iratus hanc imaginem proponi iussisset populo, quo uidelicet a petendo rege deterreret. Proinde ius regium, ius tyrannicum dixit. Alioqui Samuel ipse uere regem gesserat, tot annis sancte & incorrupte rem populi administras. At illi non intelligentes felicitatem suam, more gentium regem flagitabant, qui factu, qui uolentia regem ageret. Et tamen in hac imagine quod portio malorum est, quae nostra memoria in nonnullis etiam Christianis principibus magno totius orbis malo conspeximus.

Descriptio boni principis

Accipe nunc boni principis imaginem, quam deus ipse in libro Deuteronomij descripsit ad hunc modum. Cumque fuerit rex constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitatus numero subleuatus. Non habebit uxores plurimas, quae alluciant animum eius, neque argenti & aurum immensa potera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in uolumine, accipiens exemplar a sacerdotibus Leuiticis tribus, & habebit secum omnibus diebus uitae suae, ut discat timere dominum deum suum, & custodire uerba & ceremonias eius, quae in lege praecipita sunt. Nec eleuetur cor eius in superbia super fratres suos, neque declinet in partem dextram uel sinistram, ut longo tempore regnet ipse & filij eius super Israel. Si rex Hebraeus iubeat legem edificare, quae figuras & umbras modo iusticiae traiebat, quanto magis conuenit, ut princeps Christianus euangelij dogmata teneat ac sequatur. Si non uult regem Iudaeum efferris supra populum suum, fratres illos appellans, non seruos, quanto minus idem facere oportebit Christianum in Christianos, quos ipse quoque Christus principum omnium monarcha, fratres appellat. Audi tam quomodo tyrannum descriperit Ezechiel. Principes, inquit, in medio eius, quasi lupi rapientes praedam ad effundendum sanguinem. Plato principes reipublice, custodes appellat, ut hoc sint patria, quod canes gregis: quod si canes uertantur in lupos, quid praeterea sperandum est gregi? Idem alio in loco, crudeliter ac rapace principem leonem appellat, & alibi minatur pastoribus, quae pasceret semetipsum, neque gregis ullam haberent curam, Principes, sentiens, quae sibi gerunt imperium. Et Paulus de Nerone loquens, Liberatus sum, inquit, de ore leonis. Et in eandem ferme sententiam Solomon ille sapiens, uide quomodo tyrannum depinxerit. Leo, inquit, rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperum. Ac rursum alibi, Cum impij sumpserint principatum, gemet populus quasi sub seruitute deductus. Et iterum alibi, Cum surrexerint impij, abscondentur homines. Quid, quod apud Esaiam cum dominus offensus populi sceleribus comminatur, dicens, Et dabo pueros principes eorum, & effeminati dominabunt eis. Nonne palam declarata nulla acerbiorum calamitate obuenire posse regionem, quae stultum & impium principem?

Princeps iuxta euangelium

Sed quid nos ista psequimur? cum ipse Christus unicus princeps ac dominus omnium, clarissime discreuerit Christianum principem ab ethnico? Principes, inquit, gentium dominantur eis, & quae potestatem habent, exercent in eos: inter uos autem non erit sic. Si principum ethnicorum est dominari, non est igitur Christianorum dominum. Quid est autem quod ait, Non sic erit inter uos, nisi, non eodem modo fieri conuenit inter Christianos, inter quos principatus administratio est non imperium: & regnum beneficium est, non tyrannus. Neque uero sic ipse sibi palpetur princeps, haec ad episcopos pertinet, non ad me. Imo ad te pertinet, si modo Christianus es: si Christianus non es, nihil ad te pertinet. Neque uero te moueat, si forte conspexeris episcopos aliquot ab hac imagine procul abesse. Quid agant illi, uiderint ipsi: tu quid te dignum sit, cogita. Noli

oportet, ut qui pugnet cum eo qui est optimus. Si princeps contingat omnibus absolutus uirtutibus, optanda sit pura ac simplex monarchia, uerum quando id haud scio an unquam contingat, quin potius magnum & exoptandum, si detur mediocri, ut nunc sunt res hominum, praestiterit monarchiam Aristocratiae & Democratiae admixta temperari diluicq; ne quando in tyrannidem erumpat, sed quemadmodum elementa uicissim sese librant, ita simili moderamine consistat respub. Quod si princeps bene uelit respublicae, sic interpretabitur, suam potestatem hac ratione, non coherceri, sed adiuuari: si minus, tanto magis expedit, ut sit quod unius uolentiam frangat ac retundat.

Cum multa sint dominandi genera, hominis in belluas, heri in seruos, patris in liberos, mariti in uxorem, Regiam dominationem omnium excellentissimam iudicat Aristoteles, eamq; maxime diuinam appellat, quod ea res quiddam homine maius habere uideatur. Quod si diuinum est agere regem, profecto tyrannum agere, nihil aliud sit oportet, quam eius uicem agere, qui deo dissimilimus est. Seruus seruo praestantior, ut habet prouerbium, ut dominus domino potior, quod alia sit ars alia praeclearior, alia functio alia melior. At principem in optimo sapientiae genere oportet praecellere. Ea est ratio recte administrandi respublicam. Domini est iubere, serui parere. Tyrannus iubet quicquid lubuit, princeps, quod respub. iudicari optimum. Qui nam igitur iubebit is, qui quid sit optimum ignoret? imo qui pessima pro optimis habeat, uel inscitia uel affectibus excacatus.

Ex Aristotele

Ut oculi est uidere, aurium audire, narium olfacere, ita principis est populis consulere. At non potest alia re consulere, quam sapientia: ea si careat princeps, non magis consulat respublicae, quam oculus uidet extra catus.

Xenophon in Oeconomico libello scribit, diuinum potius quam humanum, imitari liberis ac uolentibus: sordidum enim, imperare mutis animantibus, aut coactis. Ipsi stat homo diuinum est animal, ac bis liberum, primum natura, deinde legibus. Summa uirtutis est, ac plane diuina, regem sic temperare imperium, ut beneficentia populus, seruitutem non sentiat. Caue solum eos tuos esse putes, quorum opera in populo, in uenatu, in domesticis ueteris ministerijs, cum saepe numero nulli minus sint tuis, sed uniuersos ciues ex a quo tuos esse ducito. Quorum si quis omnino delectus sit, cum tibi proximum & coniunctissimum habeto, qui uir sit optimus, qui patriae, qui reip. amantissimus. Cum uises urbes tuorum, nolito sic tecum cogitare, Tantarum rerum dominus sum, haec omnia mei sunt arbitrij, in haec mihi licet quicquid libet. Si uero, quod bono principe dignum est, cogitare uoles, ad hunc cogitato modum, Haec mea credita sunt fidei, uigilandum igitur, quo meliora reddam quam acceperim.

Cum innumeram tuorum multitudinem conspexeris, caue sic cogites, tam multos habeo seruos: sed tot hominum milia de mea pendent sollicitudine, uni mihi se suaq; tuenda crediderunt, me ueluti parentem spectant: tot milibus prodesse possum, si me ipsum bonum praestitero principem: plurimum nocere, si malum. An non igitur magnopere curandum ne sim improbus, ne tam multis noceam mortalibus? Cogitato semper, dominium, imperium, regnum, maiestatem, potentiam, ethnicorum esse uocabula, non Christianorum. Christianum imperium nihil aliud esse quam administrationem, quam beneficentiam, quam custodiam.

Animus in corpore

Quod si haec quoque uocabula te delectant, at illud memineris, facito, quod ab ethnicis quoque philosophis & perspectum & proditum est, non alius modi esse imperium principis in populum, quam quale est animi in corpus. Dominatur animus corpori, quod magis sapiat quam corpus, sed dominatur magno corporis commoto potius quam suo: animum regnare in corpore, felicitas est corporis.

Corin. membris

Quod cor est in corpore animi, id est principis in republica. Si cor syncerum est, quoniam sanguinis ac spirituum fontis est, uitam impartit uniuerso corpori: si corruptum fuerit, exitium adfert membris omnibus. Verum ut ea pars in corpore animantis omnium postrema solet corrumpi, in hac extremas uitae reliquias superesse putant: ita decet principem, si quis morbus corripuerit populū, ab omni stulticia: luc quam integerrimum esse. Ut in homine quoque praestantius est imperat, nimirum animus: rursus in animo quae pars est optima, ea praesidet, nempe ratio: & quod dominatur in uniuerso, id omnium est optimum, nempe deus. Ita quisquis in repub. tanquam in magno corpore imperandi parteis occupauit, eū oportet bonitate, sapientia, uigiliatq; ceteros anteire. Et quanto magistratus antecellunt plebi, tanto

quanto princeps antecedere debet magistratus. Si quid inest animo mali, id a corpore contagio proficitur, quod affectibus est obnoxium. Quicquid autem habet corpus boni, id ab animo scaturit, uelut a fonte. Ut autem praeposterum sit ac praeter naturam, ita a bono animo manent in corpore, & corporis bona animi uitio corrumpantur: ita uehementer absurdum fuerit, si bella, seditiones, corrupti mores, praue leges, corrupti magistratus, & id genus alia reipub. pestes, ab ipsis principibus exoriantur, quorum sapientia componere decebat motus stultitia plebis coortos. At saepe numero uidemus ciuitates populi industria bene constitutas ac florentes, principū euertere culpa. Quam non Christianum esse domini titulo sibi placere, quem non pauci a Christo alieni refugerunt: & quod esse cupiebant propter ambitionem, dici nolebant ob inuidiam. At Christianus princeps idem esse sibi fas putabit, uocari magnificum? Octauius Augustus, quamuis scelere occupat imperium, contumelia loco ducebat uocari dominum: & hanc appellationem a mimo delatam, coram uniuerso populo, uultu simul & uoce renuit, uelut eo uocabulo tyrannis exprobraretur. Et hanc hominis ethnici modestiam, non imitabitur princeps Christianus? Si dominus es tuorum omnium, illi tibi serui sint necesse est: Proinde uidentur est, ne iuxta uetus prouerbium, quot habes seruos, totidem habeas & hostes.

Preposterum remp. iedi a principe

Princeps patris, non dominus

Princeps liberis imperat

Cum natura genuerit omnes homines liberos, & praeter naturam inducitur sit seruitus, quod ethnicorum etiam leges fatentur, cogita quam non conueniat, Christianū in Christianos usurpare dominium, quos nec leges seruos esse uoluerunt, & Christianos homines

~~... Christianos homines ...~~

Cum Christianorum unus sit dominus, cur qui huius gerit uices, abs quouis malum administrandi formam petere, quam ab hoc, qui solus est totus imitandus? Ab alijs decere perlicet, si quid forte uirtutis admixtum habet. At in hoc absolutum est omnis uirtutis ac sapientiae exemplar. Ea quidem stulticia uidetur, sed infidelibus: nobis si uere fideles sumus, dei uirtus est, & dei sapientia. Iam nolim te sic tecum cogitare, At istud seruire est non regnare. Imò hoc est pulcherrimum regnandi genus, nisi forte deum seruire existimas, qui mundum hunc gratis administrat, cuius beneficium experitur omnia, cum ad illum nihil redeat praemij: nisi animus seruire uidetur, qui cum corpore non egeat, tanto studio consulit illius commodis, nisi oculus ceteris membris seruire putandus est, quod omnibus prospiciat.

Christus abso luti exemplar

A fisione argumentum

Rem ita tecum expendas licebit, si quis omnes homines, quos tuos uocas, Circes arte uertat in sues aut asinos, nonne dices deterius factum tuum imperium? Dices opinor. At qui plus iuris sit in sues aut asinos quam in homines. Licet quod lubet agere, licet distrahere, licet interire. Proinde deterius fecerit imperium, qui liberos ciues uerterit in mancipia. Quo praestantius est in quod geris imperium, hoc magnificentius ac splendidius regnas. Consulit igitur tuae maiestati, qui ciuium libertatem ac dignitatem tuetur. Deus ipse, ne coactis imperaret, & angelis & hominibus liberum dedit arbitrium, quo splendidius & augustius redderet imperium suum. Et quisquam hoc nomine sibi magnus uidetur, quod metu adactis ciuibus, ceu pecudibus imperet?

Deus liberis imperare uoluit

Quis dicitur

~~... Non dominus ...~~

Deus liberis imperare uoluit

[Redacted text block]

Verumius principis Non perit suum ius ei qui Christiane gerit imperium, sed aliter possidet, & quidem multo tum praclarus, tum tutius. Id ita esse, his argumentis colligas licebit. Primum tui non sunt quos seruitio premis, consensus enim principem facit. Verum hii demum uere tui sunt, qui sponte ac uolentes tibi parent. Deinde cum metu ad eos possides, ne dimidiatos quidem possides, corporum potius, animi abs te sunt alieni. Caeterum cum Christiana charitas conciliat populum ac principem, ibi tua sunt omnia, quoties res postulat. Non enim postulat bonus princeps, nisi cum utilitas patriae flagitet. Rursus ubi dominum est, non beneuolentia, quantumuis multum exigatur, certeminus habet princeps, quam nihil non habet. Nemo plus impetrat, quam qui nihil imperat, sed promeretur.

Verus honos Ad haec honos qui tyranno exhibetur, ne honos quidem est, sed aut adulatio aut simulatio: nec obsequium, sed seruitus: nec splendor est uerus, quem ostentat, sed fastus: nec potentia, sed uis: quae cuncta ueris nominibus possidet, qui Christianum regit principem. Nemini plus deferitur honoris, quam qui non exigit honorem: nulli liberius obsequuntur homines, quam qui non requirit obsequium: in neminem libentius effundunt suas opes, quam in eum cui commissas sciunt ad publicam utilitatem cum seculo re redituras. Est mutuum inter principem ac populum commercium. Tibi populus censum debet, debet obsequium, debet honorem. Esto, sed tu uicissim populo debes bonum ac uigilantem principem. Cum exigis uectigal a tuis ueluti debitum, fac prius excutias temetipsum, num illis officij tui uectigal persolueris.

Mutuum ius populi ac principis Aristoteles negat dominij rationem esse litam in possidendo, sed magis in hoc ut utare seruis. At qui multo minus principatus positus est in titulis & imaginibus, in exigendo censu, sed in consulendo. Cum respublica corpus quoddam sit ex uarijs membris compactum, in quorum numero sit & princeps ipse, licet eximium, ea moderatione conueniet uti, ut omnibus bene sit, non ut attenuatis caeteris unum aut alterum uegetum ac saginatū euadat. Quod si princeps reipub. malis gaudet & alitur, neque pars est reipub. neque princeps, sed praedo.

Prodidit Aristoteles seruitam uitam esse domini portionem, si modo is uerus sit dominus. Est autem & amictia parti cum toto, & utilitas utriusque ex altero. Id si uerum est inter herum & mancipium de lapide (ut aiunt) emptum, quanto magis inter plebem Christianam & principem Christianum? Princeps qui nihil aliud cogitat, nihil aliud agit, nisi ut quam plurimum pecuniarum a ciuibus extorqueat, ut numerorum uim quantum potest maximam irretiat legibus, ut quam plurimo uendat magistratus & officia, quae uero, utrum is princeps dicendus est, an negociator, an ut uerius dicam, praedo?

Croesus cum uideret urbe capta, Cyri milites magno tumultu discursantes, rogabat, quidnam facerent. Cui respondenti facere eos, quod uictor exercitus solet, diripere bona ciuium: quid inquit audio. An non haec iam tua sunt, qui me uicisti? Cur igitur ista perpulantur? Haec uoce monitus Cyrus, militem a direptione cohercuit. Eandem oportet semper obuersari principis animo, haec quae extorqueuntur, mea sunt. Et qui spontantur & aueruntur, mei sunt, quae quid in hos peccat, in meipsum peccat. Quae ergo sunt imperium, ut facile gesti queas reddere rationem: quam si nemo exacturus est, hoc magis etiam a temetipso debes exigere. Futurum est enim, idque breui, ut is abs te ratione exigat, apud quem nihil tibi profuerit principem fuisse, nisi quod tanto rigidior habiturus iudicem, quanto grandior potestas tibi fuerit commissa. Ut unus sis totius orbis monarcha, hunc exactorem nec fallere poteris, nec effugere, nec terrere, nec contempere.

Postea quam te semel reipub. dedicasti, iam non est tibi liberum tuo more uiuere: perfonam quam suscepisti, sustineas, actuaris oportet. Nullus ad Olympicum certamen accedit

Se ledit princeps cum populi res ledit

accedit, nisi prius secum expenderit, quid eius certaminis lex postulet. Neque queritur sibi molestum esse solem, aut puluerem, aut sudorem, aut si quid est aliud huius generis: quam doquidem haec omnia cum ipsa ludi ratione coniuncta sunt. Ita qui suscipit imperium, prius suo cum animo debet expendere, quas res principis officium exigat. Consulendum alienis commodis, propria negligenda. Vigilandum, ut alijs dormire liceat. Laborandum, ut alijs liceat oculari. Summa praestanda morum integritas, cum in alijs mediocri innocentia satisfaciatur. Priuatis affectibus omnibus exuendus est animus: & publicum gerenti negocium, nihil nisi de publico cogitandum. Benefaciendum etiam ingratis, etiam non intelligentibus, etiam inuitis. Haec si non placent, cur ad imperij munus accedis? aut cur forte traditum non cedis alteri? Quod si non licet, certe in huiusmodi quempiam reijce functionem, cuiusmodi te ipsum praestare oportebat. Apud Graecos sapientissime dixit sapiens quidam, quae praclara sunt eadem esse difficilia. Proinde meminisse oportet, praestare bonum principem, rem quidem esse omnium multo pulcherrimam, sed eandem omnium longe difficillimam. Neque quicquam te moueat, si temporibus his quosdam uideris principes ita uiuentes, ut difficilior sit agere mediocrem patremfamilias, quam eiusmodi principem: nec omnino temere dictum uideatur ueteri prouerbio, aut regem, aut fatuum nasci oportuit. Cum igitur caeteri mortales artem quam profiteri parent, prius adhibito studio discant, quanto maiori cura principem oportet ad ministrandi rationem praediscere? Ac caeterae quidem artes quatuor rebus potissimum constant, natura, praecipis, exemplis, & usu. In principe lenis ac mansuetum ingenium requirit Plato, nam acres & concitatos, ut ad disciplinas quidem idoneos fatetur, ita ad rem publicam administrandam a commodos negat. Sunt natura uitia, quae institutione curaque corrigi queant. At possit obtingere ingenium uel adeo stupidum, uel ita ferox ac uiolentum, ut in hoc formando frustra quis sumpserit operam. Neronis natura corruptior erat, quam ut sanctissimus ille praceptor Seneca potuerit efficere, quo minus pestilentissimus euaderet princeps. Praecepta statim ut diximus, instillanda sunt, eaque digna uero principe, & caetera: & ob hanc causam Plato uoluit sero dialecticam attingi a custodibus, quod haec in utraque parte differat, & minus firmas reddat de honesto, aut inhonesto opiniones. Exemplum administrandi potissimum ab ipso deo petendum, & ab homine deoque Christo, e cuius ius dogmatis praecepta quoque sumenda erunt potissimum. Exercitatio, quae postrema pars est, non perinde cura est in principe, nihil enim magni sit, si citharas aliquot obterat, qui sit dei bonus esse citharocedus. At graue fuerit affligi rempublicam, dum princeps discit administrare rempublicam: Assuescat quidem igitur iam inde a puero, sed quo melius iudicet, instructus de rebus, assidere consultationibus, interesse iudicijs, adesse creandis magistratibus, audire regum postulationes, uerum ne quid statuatur, nisi multorum iudicio comprobatur, donec aetas & usus rerum certius iudicium pararit. Si uere dixit Homerus, non esse principis solida dormire noctem, cui tot hominum milia, cui tanta negotiorum moles commissae sunt, si non sine iudicio talem Aeneam suum fingit Virgilius, unde quaeso principi sit otium, totos fallendi dies; imo perdendi maximam uitae partem alea, choreis, uenatibus, morionibus, & his etiam nugacioribus, nugis? Subuertitur respublica factionibus, bellis affligitur, latrociniorum plena sunt omnia, expilationibus immodicis plebes ad famem & laqueum adigitur. Opprimuntur ab iniquis proceribus tenues: corrupti magistratus, non quod ius est, sed quod libet faciunt, & inter haec uelut ociosus, tum aleam ludit princeps? Non licet dormitabundum esse, qui clauo assidet, & in tantis rerum periculis stertit princeps? Nullum mare tam graues habet tempestates unquam, quam omne regnum assidue. Semper itaque principi uigilandum est, ne quid erret, qui non nisi plurimorum pernicie delinquit.

Magnitudo nauis, aut mercium praecia, aut uectorum numerus, haud facit elatiorem bonum nauclerum, sed attentior. Ita bonus rex, quo pluribus imperat, hoc uigilantior esse debet, non insolentior. Si cogitaris, quantum sustineas provinciam, nunquam deerit quod agas. Si conseris publicis delectari commodis, nunquam deerit quo oblectes animum, ut iam bono principi non uatet ineptis uoluptatibus ocij redium fallere.

Quod a sapientissimis uiris praecceptum est, optimam uitae rationem esse deligendam, non iucundissimam, quod ea quae uis optima, consuetudo denique soleat iucunda reddere, id principi cum primis est faciendum. Si pictor ex tabula belle confecta uoluptatem

Officiu Principis

Difficillimum, sed pulcherrimum, bene imperare

Prius discendum imperare quam imperes

Vigilantia principis

Ocium & negotium principis in quo

capit. si agricola, si olitor, si faber suis fruitur laboribus, quid principi debet esse iucundius, q̄ si contempletur remp. sua opera redditam meliorem ac florentiorem? Ut negari non potest, operosam esse rem, bonum agere principem, ita multo est operosius, malum agere principem. Longe minus habent negocij, quæ naturam & honesti ratione sequuntur, q̄ quæ fucis & arte constant.

Voluptates principis quæ

Diuersum Madae ac Solomonis uotum

Cum apud te recoles, hoc bellum prudenter effugisti, bene seditione illam q̄ minimo sanguine cõpescisti, illo uiro ad magistratum ascitõ, probe consului reip. meoq; nomini, si uere princeps es, mirũ ni ingentem animo sentis uoluptatem. Atq; ea demũ uoluptas Christiano digna est principe huius materia ipse tibi cotidie benefactis suppedita, plebeias illas oblectatiunculas uili popello relinque. Lari datur ab omnibus Solomon, qui cũ integrũ esset optare quicquid uellet, protinus accipitur quicquid petisset, non optarit opum uim, non totius orbis imperium, nõ exitium inimicorum, non insignem famæ gloriam, non uoluptates, sed sapientiam; neq; quauis sapientiam, sed eam, qua posset regnum sibi creditũ cum laude administrare. E diuerso damnatur ab omnibus Mida, cui nihil auro fuerit antiquius. At cur aliud in historijs, aliud in uita iudicium? Optamus principi felicitatẽ, optamus uictoriã, optamus laudẽ, optamus longauitatẽ, optamus opulentia. Si uere diligimus principẽ, quin illud potius optamus, quod unũ sibi optauit Solomon? Et ne stulte uideatur optasse, hoc nomine laudatus est a deo. Cur nihil minus ad rẽ pertinere iudicamus, q̄ id quod solum ad rem pertinet? Imò, non defunt qui credant hoc ipsum ad imperij functionẽ officere, si sapiat princeps. Languescit, inquit, animi uis, & redditur timidior. At ista temeritas est, nõ audacia; stupor, non animi uigor, ob hoc nihil timere, quod nihil iudices. Ex alijs fontibus petenda est principis fortitudo. Ad istũ modũ plurimũ audent iuuenes, sed plus etiã furiosi. Salutaris est timiditas, quæ dũ periculum indicat, docet uitare, quæ a turpibus ac perniciosis institutis cohibet. Plurimũ perspiciat oportet, qui unus prospicit omnibus: plurimum sapiat, necesse est, qui solus cõsulit uniuersis. Quod deus in uniuerso, quod sol in mundo, quod oculus in corpore, hoc oportet esse principẽ in republica. Prisci sapientes, quib. mos erat hieroglyphis uti, rerũ anigmatis uiuẽdi ratione adumbrãtes, regis imaginẽ ad hunc representabant modũ, ut oculũ pingerent addito sceptro, uitæ rectitudinẽ, & animũ nullis rationibus ab honesto deflectendũ, cũ prudentia, uigilantiãq; summa coniunctum, significantes. Alij regũ sceptrũ ad hunc modum effingebant, in summo erat ciconia pietatis symbolum, in imo hipopotamus, animal efferũ & noxiũ: illud uidelicet inuenientes, si quid in principe sauiant affectus efferi, quod genus ira, uindictæ cupiditas, rapacitas, uolentia, ut eos motus pietas in patriam uincat prematq;. Ad insolentiam fortunall centia, rerumq; successus inuitat, sed plus ualeat amor patriæ. Apud Thebanos inter sacras imagines uisebantur olim, autore Plutarcho, quæ federet sine manibus, harum prima oculis etiã carere. Quod sedent, admonet, magistratus ac iudices animo sedato esse oportere, nec ullis affectibus perturbato. Quod manibus carent, innuit eos ab omnium nerũ corruptela puros & integros esse debere. Porro quod princeps oculis quoq; caret, significat regẽ adeo nõ abduci munerib. ab honesto, ut nec ullius personæ tangatur respectu, quo tantũ auribus rem accipiat. Quin & in ipsis quibus ornatur insignibus philosophari discat. Quid indicat unctio regia, nisi summã animi clementiam? Quid capitis diadema, nisi numeris omnibus absolutã sapientiam? Quid collo addita torques, nisi uirtutũ omnium concentũ & harmoniam? Quid gemmarũ multiplici colorũ gratia nitentium lumina, nisi uirtutũ excellentiam, & quod quicquid honestũ id in principe eximium esse oporteat. Quid ardens purpura, nisi uehementẽ erga ciues charitatẽ? Quid insignia, nisi ut maiorũ suorum decora uel æquet, uel superet? Quid gladius prælatus, nisi huius præsidio patriã oportere tutã esse, tũ ab hostib. tũ a scelerosis? Primũ munus boni principis est, q̄ optima uellet; proximũ, quibus rationibus euitari aut tolli mala, contra, bona, parari, augeri, confirmariq; possint, perspicere. In homine priuato fortasse satis est bona mens, cũ & legibus admoneatur, & magistratus præscribant, quid sit agendũ. At in principe parũ est bona mente præditũ esse, ut uelit optima, nisi accesserit sapientia, quæ com. monstret, quibus uis id quod cupit, assequi queat. Quantulũ interest inter statuam marmoream, Croesi aut Cyri inscriptã titulo, diademate sceptroq; magnifice insignitam, & principẽ sine pectore: nisi quod illa nullius in cõmodo stupet, hic magno reip. malo stultus

Aenigma regis

Sceptrum regium

Imago principis

Cultus & insignia principis

Bona mens cõiuncta cum prudentia

stultus est. Ne corporis aut fortuna bonis temetipsum aestimes, sed animi. Nec aliorum laudib. te ipsum metiaris, sed tuis ipsius factis. Cum sis princeps, uidero ne quam admittas laudem, nisi dignam principe. Effert aliquis formam tuam, cogita ad istum modum laudari foeminas. Si quis admiratur facundiam, memineris istam sophistarũ ac rhetorum esse laudem. Si robor & corporis uires prædicat aliquis, scias ita laudandos athletas, nõ principes. Proceritate extollit aliquis, sic tecum cogita, hic me recte laudet, si quid ex alio foret detrahendũ. Est qui diuitias tuas laudibus uehat, fac cogites ita laudari negotiatores. Puta te nihil adhuc audisse dignum principe, dum audis istiusmodi præconia. Quæ nam igitur propria principũ laus est? Nempe si à tergo pariter & à fronte sit oculatus, *ὄπισθεν*, ut inquit Homerus, *πρόσω καὶ ὀπίσσω*, hoc est, si q̄ plurimum sapiat, præteritã respiciens, futura prospiciens, deinde quicquid sapiat, patriæ sapiat, non sibi; quãquam nõ alia ratione sibi magis potest sapere, q̄ si patriæ sapiat. Si quis hoc pacto laudet medicum, formosus est, robustus est, ac bonis lateribus, bene nũmatus est, bellus est aleator, scite saltat, belle canit, docte ludit pila: nõne protinus tecũ cogitabis, quid hæc ad me dicunt? At cum audieris eadem à stultis laudatoribus, multo magis cogita, quid hæc ad principem. In medico tria potissimũ requiruntur. Primum, ut calleat artem medendi, neq; corporum & morborũ uim, & quid cui malo debeat adhiberi. Proximũ, ut sit bonæ fidei, neq; quicquam speciet præter agrotantis salutem: nam multos ambitio, aut laerum huc adducit, ut uenenum ministrent pro remedio. Tertium, ut iustã curam ac diligentiam adhibeat. At eadem multo magis præstanda sunt principi.

Laudes dignæ principe

Nemo princeps bonus nisi uir bonus

Voces indignæ principe

Benefactis præstatur bona fama

Aristoteles in Politicis suis, quid tandem exigit à principe uir ethnicus, num Nerei formam, aut Milonis uires, num Maximini proceritatem, num Tãtali talenta? nihil horum. Quid igitur? Summam & absolutam uirtutem, in priuatis contentus mediocritate. Si potes simul esse princeps & uir bonus, fungere pulcherrimo munere: sin minus, abijce principẽ potius quàm ut ea gratia uir malus fias. Virum bonum inuenire licet, qui bonum principem non possit agere. At bonus princeps esse non potest, qui non idem sit uir bonus. Quanquam hunc eõ redierunt quorundam principũ mores, ut hæc duo multum inter se pugnare uideantur, uir bonus & princeps; planeq; stultum & ridendum habeatur in principe prædicãdo boni uiri facere mentionem. Regem agere non potes, nisi te ratio rexerit, hoc est, nisi in omnib. consiliũ ac iudicium sequaris, nõ animi cupiditatem. Nec alijs potes imperare, nisi prius ipse paruieris honesto. Absit procul ab animo principis uox illa plusquam tyrãnica. Sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas. Ac multo magis illa quæ fam in publicam hominũ execrationem abiit, Oderint dum metuant. Tyrannicũ imò foemineum est, animi libidinẽ sequi, & pessimus diurnitatis custos est, metus. Sit hoc perpetuũ principis decretum, laedere neminem, prodesse omnibus, præsertim suis: mala uel tolerare, uel mederi, prout iudicabit in rem cõmunem expedire. Qui hunc animum non adfert ad rempublicam, tyrannus est, non princeps. Si quis te pro principe tyrannum aut prædonem appellet, nõne uehementer cõmoueberis, & atrocita parabis supplicia? & merito. Est enim atrox, nec ullo pacto ferenda contumelia. At illud mihi iam cogites uelim, quanto contumeliosior est in seipsum, qui uolens talis est, qualẽ ille prædicat? Nam grauius est esse furem quàm dici, et atrocius est uitare uirginem, quàm uitium exprobrare. Ut bene audias, id certissima cõsequeris uia, si qualem te cupis prædicari, talem temetipsum exhibeas. Non effruera laus quæ extorquetur metu, aut tribuitur ab adulatoribus. Et male agitur cum fama principis, si huius præsidium in silentio minis indictõ situm est. lam ut maxime tua sileat ætas, certe loquetur posteritas. Quanquam quis unquam tam formidabilis fuit tyrannus, ut omnium linguas cohibere potuerit. In primis cauendum Christiano principi, quod grauius à Seneca scriptum est, Inter eos qui reges appellantur, inueniri nõnullos, cum quibus si conferas Phalaridẽ, Dionysũ, Polycratem, quorum & ipsa uocabula in omnium seculorũ abominationem abierunt, indigni sint, qui tyranni uocentur. Neq; enim refert qua uia, sed quò tendas. Qui ad cõmodum publicũ spectat, rex est; qui ad suum, tyrannus. At quò tandẽ nomine censebimus istos qui suam felicitatem patriæ malis alunt, & re prædones agunt, nomine principes; sed falsissimos. Plato uetuit legibus suis, ne quis deum ullius mali causam diceret, propterea q̄ natura

bonus sit ac beneficus. At princeps dei simulachrum quoddam est, si uere princeps sit, quantum igitur abhorrent ab hoc exemplari, qui sic rem gerunt, ut quicquid maiorum in re publica cooritur, id ipsorum uitio cooriatur.

Maxime rectorum argumentum

Nec audiendus est, si quis hic forte clamitet adulator: at istud est principem in ordinem cogere. Imo qui principi licere uult quod honestum non sit, is eum in ordinem cogit. Quid enim est aliud principem in ordinem cogere, quam talem reddere, quale est hominum uulgus? ut ira, ut libidini, ut ambitioni, ut avariciae seruiat, ut stulticia sit obnoxius? Indignum uero facinus & non ferendum, si hoc non licet principi, quod non licet deo. Non potest sibi licere deus, ut secus agat quam honesti dicat ratio: quod si faceret, iam nec deus esset. Proinde qui principi licere uult, quod pugnet cum natura ac ratione principis, is deum illum principis honore spoliatum unumquempiam e media plebe facit. Non potest deus principem honesto parere, cui paret ipse deus. Neque se putet minus esse principem, si ad summum principis imaginem pro uirili accesserit.

Hac atque huiusmodi boni principis semina statim inferat in rude pueri pectus, hinc parentes, hinc nutrices, hinc praeceptor, hac uolens discat, non coactus. Sic enim conuenit institui principem, qui liberis ac uolentibus sit imperaturus. Discat amare uirtutem, horre re turpitudinem, & ab inhonestis pudore, non metu coherceatur. Et quantum nonnulla boni principis spes in emendatis moribus ac moderatis affectibus est sita, praecipua tamen est in rectis opinionibus. Nam mores malos aliquoties & pudor corrigit, deperditos affectus uel aetas emendat uel admonitio. Caeterum ubi persuasum est, id cum uirtute coniunctum esse, quod procul abest ab honesto, & id egregium esse principis munus, quod plusquam tyrannicum est, hoc est ubi fontes sunt infecti, a quibus omnes uitae proficiuntur actiones, tum difficillimum fuerit mederi. Proinde in hoc primam ac praecipuam esse curam oportet instituentis, sicuti dictum est, ut prauas uulgi opiniones penitus ex animo reuellat si quae forte infederint, & salutare Christianoq; principe dignas inferat.

DE ADVLATIONE VITANDA PRINCIPI.

Taque id fieri non potest, nisi modis omnibus arceantur assentatores, cui pesti maxime obnoxia est magnorum principum felicitas. Iam ipsa aetatis simplicitas huic malo praecipue patet, partim quod naturae propensione blandis magis gaudeat quam ueris, partim ob rerum imperitiam, quo minus suspicatur insidias, hoc minus cauere nouit. Et ne quis hoc ceu leue malum existimet negligendum, sciat florentissima summorum regum imperia, linguis adulatorum fuisse subuersa. Nec usquam graui tyrannide legimus oppressam rempub. ubi non praecipuae partes tragodiae fuerint assentatorum. Perspectum habebat hoc Diogenes ni fallor, qui rogatus, quod esset animal omnium maxime noxium, si de feris inquit sentis, tyrannus, si de cicuribus, adulator. Habet haec pestis bladium quoddam uenenum, sed adeo praesentaneum, ut olim hoc dementati principes orbis domitores, nequissimis palam pontibus sese ludendos & equitandos permiserint: & in omnium rerum dominos huiusmodi homunculi libertini, nonnunquam & serui dominabantur.

Apophtegma argumentum

Nutrices principis

Primum igitur prouidendum erit, ut nutrices adhibeantur, aut prorsus immunes ab hoc morbo, aut certe quae leuissime obnoxia. Nam ipse sexus solet huic malo peculiariter obnoxius esse: deinde plerumque nutrices in matrum abeunt affectus, quarum uulgus liberorum ingenia saepenumero corrumpit indulgentia: imo totum hoc genus quoad fieri potest, arcendum a futuro principe, natura pene ipsa duobus maximis affine malis, stulticiae & adulationi. Proxima cura erit, ut sodales adiungantur ingenio liberali, & alioqui in hoc formidati ab eo qui instituit, ut comes sint citra adulationem, ut ita consuecant urbane loqui, ne quid tamen in gratia fingant aut mentiatur. Nam de praepceptore deligendo, iam dictum est.

Ministri principis

Neque mediocre momentum est in ministris, qui frequenter obsecundant cupiditatibus puerorum, uel ob stultitiam, uel quod hinc emolumentum non nihil ad se rediturum sperent. Oportebit igitur hos, quoad fieri potest, cordatos & integros ad id muneris delegare, & insuper monitis ac minis ab assentando deterere, ac rursum praemijs inuitare, ut sancte suo fungantur officio. Qua quidem in re magnope conducet, si qui deprehensus fuerit hoc agere, ut alloquij & obsequij illiberalibus, Principis animum ad ea sollicitet, quae parum digna sunt principis is id

est aliorum exemplum publice det poenas, etiam capitis. si delicti modus hoc postularit. Neque hoc cuiquam crudele uideri debet, si cum furem, qui pauculos nummos forte nauus sustulit, capite puniamus, idque praeter omnium legum ueterum exemplum: de eo extremum sumatur supplicium, qui id inficere uoluerit, quo nihil habet patria melius aut pretiosius. Quod si rei nouitas obstat, quo minus persuaderi queat (tametsi Alexander Rhomanus imperator, Thurinum sumi uenditorem, palo alligatum, subiectis uiridibus lignis, fumo necari iussit) arte fieri potest, ut alia uia pareatur exemplum, si qui forte de alio quopiam capitali facinore conuictus erit, tamen hoc titulo puniat, quod principis futuri mentem pestilentia adulatione corruerit. Si in poenis mali dati rationem conuenit expendere, plus laedit rem publicam pestilens adulator, qui primam illam principis aetatem tyrannicis opinionibus corrumpit & inficit, quam qui publicum aerarium expilari. Qui principis monetam adulterari, in hunc exquisitis supplicijs animaduertitur: & propemodum praemium est ipsi qui principis animum corruerint.

Atque utinam saltem apud Christianos minus uerum esset illud Carneadis apophthegma, qui negauit quicquam recte dici a regum filijs, praeter artem equitandi, quod caeteris in rebus omnibus omnes obsecudent & assententur; at unus equus quomodo haud intelligit, paratus insidiat an plebeus, diues an pauper, princeps an priuatus, tergo excutit, quicumque parum scite infederit. At nunc saepenumero uidemus fieri, ut non nutrices solum ac sodales ministriq; principum liberis adulescentibus ueris & ipse praepceptor moderatorq; puericiae, suum agat negotium, non huc spectans ut principem dimittat meliorem, sed ut ipse discedat locupletior. Ad gratiam non raro loquuntur et ipsi qui de rebus sacris conuocantur, aucupantes principis & aulicorum fauorem: aut si quid reprehendunt, ita mordent, ut tum maxime adulent. Non haec loquor quod istos probandos existimem, qui seditionis clamoribus debacchantur in uitam principum, sed quod ab his citra contumeliam, boni principis exemplar proponi cupiam, nec probari per assentationem in Christiano principe, quae in ethnicis damnarunt ethnicis: neque libere monent magistratus, neque satis amice consulunt consilarij. Nam proceres, quoniam niam se studijs inter se dissentunt, certatim omnes principis fauorem ambiunt, sed quo praerant aduersarij, uel ne quam ansam nocendi ministrent inimico. Adulant sacrifici, assentantur medici. Nam ab oratoribus aliunde missis, meras audire laudes, iam ubique solenne est. Superat una sacra anchora, quae & ipsa saepenumero fallit: nimirum ipsi quos uulgus conuulsores regios uocati: ipsi si integri forent ac prudentes, certe in illo altissimo secreto possent amanter ac libere monere principem. Verum plerumque sit, ut dum suis quisque commodis studens, publicae utilitatis rationem negligat. Ac minus quidem laedunt poetae rhetoresq; quorum nemini iam ignotus est institutus, principum laudes non ex ipsorum meritis, sed ex suo metiri ingenio. Longe pestilentius est magorum ac diuinorum genus, qui regibus longaeuitate, uictorias, triumphos, uoluptates & imperia pollicentur. Rursum alijs subita mortem, cladem, molestiam, exilium minantur, abusi ad id spe metuq; duobus praecipuis humanae uitae tyrannis. Ad hunc ordinem pertinent prognosticae, qui ex astris futura praefagiunt, quoniam an ulla sit ars, non est huius loci discutere. Certe ut nunc uulgo utuntur, non medicorum pestem adfert rebus humanis.

Omnes adulatur principis

Disimulatum adulationis genus

Sed est omnium pestilentissimum adulatorum genus, qui specie libertatis assentantur, ac mirro quodam artificio dum repugnant, impellunt, dum obiurgant, laudant. Hos mire depinxit Plutarchus in libello cui titulum fecit, Quomodo dignosci possit amicus ab adulatore.

Sunt autem duae aetates quae potissimum expositae sunt adulationi, pueritia ob rerum inscientiam, & senectus ob animi imbecillitatem. In qua uis autem aetate stulticia, quae semper philautia comitem ducit. At recte monuit Plato, periculosissimum esse adulandi genus, cum quis ipse sibi palpo est, & ob id sese facile praebet alijs idem agentibus, quod ipse iam sua sponte agebat.

Pictura adulatorum

Est tacita quaedam adulatio & in picturis, statuis ac titulis. Sic Alexandro Magno adulatorum latius est Apelles, pingens eum sulmen manu torquentem. Et Octauius Apollinis effigie pingit gaudebat. Eodem pertinent immanes colossi, quos olim imperatoribus erigebant, supra modum humanae magnitudinis. Fortassis hoc alicui leuiculu uidebitur, sed est non nihil & in hoc momenti, ut principem eo cultu habituq; representent artifices, qui sapienter grauiq; principe maxime dignus sit. Et praestat aliquid agentem effingere, quod ad rem pertinet, quae oculos uelut Alexandrum in cognoscendis causis alteram aurem manu oppositam claudentem

claudentem. Aut Darium malum Punicum tenentem, aut Scipionem sponsam inueni intactam restituentem, auro quod offerebatur reiecto. Huiusmodi salutaribus picturis de cet ornari principum aulas, non ipsa quae lasciuiam, fastum aut tyrannidem doceant.

Tituli principis

Iam in titulis haud equidem negarim principi suū honorē esse tribuendū, malim tamen eiusmodi, qui nō nihil admonēat principē officij sui, hoc est, malim integerrimū, incorruptissimū, sapientissimū, clementissimū, beneficentissimū, cordatissimū, uigilantissimū, moderatissimū, patriā studiosissimū uocari, q̄ in clytū, inuictissimū, triumphatorem, semper augustū, ut ne cōmemorem interim celsitudines, sacras maiestates, diuinitates, & his etiā aduantiōres titulos. Probo morem quo nunc Romanū pontificē sanctissimū titulo honorant. Dum enim haec audit assidue, cōmonefit quid ab illo praestari oporteat, & qd in illo sit pulcherrimū, nō si ditissimū sit, aut latissime imperet, sed si sanctimonia praecellat.

Quomō abutendum titulis solennibus

Quod si uitari nō potest, quo minus haec audiat nonnunq̄ princeps uel inuitus, tamen haud oportet diffimulare, quibus magis delectetur. Alexander Seuerus usq̄ adeo fertur inuitos habuisse aduantes omnes, ut si quis saluasset abiecius, aut aduantius inflexisset caput, protinus cum cōuicio submoueret hominem: quod si dignitas aut magistratus quempiam a conuicio uindictasset, hunc uultus austeritate castigabat.

Pater patriae

Praemonendus est igitur puer, ut hos titulos quos audire cogitur, in suum sibi uertat cōmodum. Audit, pater patriae: cogitet nullum unq̄ titulum principibus additū, q̄ patri patriae, qui magis proprie quadraret in bonum principem. Id igitur sibi agendū, ut hoc titulo dignus appareat. Ita si cogitat, admonitio fuerit: sin secus, aduatio.

Inuictus dicitur, cogitet quā sit absurdū inuictū dici, quem tūc incit iracūdia, qui quotidie feruit libidini, quem captiuū quō lubet ducit agiturq̄ ambitio. Eum demum uere inuictū esse, qui nulli cedit affectui, nec ulla rerum specie ab honesto potest deflecti.

Cum serenissimus appellatur, succurrat principis esse officium, omnia tranquillare, omnia componere. Quod si quis per ambitionem aut iram, seditionibus ac bellorum tempestatibus perturbat ac miscet uniuersa, hunc titulus serenissimū nō ornā, sed uitium illi suū exprobat. Cum dicitur inclytus, cogitet nullum esse uerum decus, nisi quod a uirtute recteq̄ factis proficiscitur. Quod si quem conspurcat libido, contaminat auaricia, foedat ambitio, quid aliud est inclyti cognomen quā admonitio, si quis erret imprudens: conuiciū, si prudens peccet.

Titulorum aduatio

Cum audiet regionū titulos, non statim cristas erigat, ueluti tantarum rerum dominus: sed sic cogitet, quā multis bonum principē deo. Si celsitudines, maiestates, diuinitates ingeret aliquis, meminert haec non conpetere, nisi in eum qui ad dei exemplum administrat imperium, caelesti quādā animi magnitudine. Cum audiet solennes panegyricos, ne protinus credat, aut faueat suis laudibus, sed si talis nondum est, qualis praedicatur, admoneri se cogitet, detq̄ operam ut ipsa laudibus aliquando respondeat. Si talis iam est, adniti debet, ut seipso melior euadat.

Quin ipsas etiam leges oportebit habere suspectas. Assentantur & haec nonnunquam principi, nimirū uel collectae uel conditae ab his, qui regibus aut imperatoribus erant ad dicti. Cum negant principem teneri legibus, cum semet illi submitunt, cum ius in omnia tribuunt, caueat ne statim putet sibi licere quicquid animo collibuit. Bono principi tuto permitti possunt omnia, mediocri non omnia, malo nihil.

Libri libere monent

Ac prudenter quidem Demetrius Phalereus ad euoluendos libros inuitat, quod saepe numero, quā non ausint admonere principis amici, ex his cognoscant. Verū ad hoc prius antidoto praemuniendus est ad hunc modum. Hic quem legis, ethnicus est, tu qui legis Christianus. Hic cum multa praecclare dicat, tamen exemplar boni principis parum recte adumbravit: caue ne quicquid usquam offenderis, id protinus tibi putes imitandum, sed omnia ad Christi regulam exigo.

lectio mala inficit ingenium

Ac primum quidem delectus habendus in autoribus. Plurimum enim refert, quos libros primum legat & imbibat puer. Inficiunt animos colloquia mala. at nō minus lectio mala. Abeunt enim in mores & in affectus muta illae literae, praesertim si naetae sint ingenium ad morbum aliquem procliuē: ueluti puer natura ferox ac uiolentus, haud magno negotio commouebitur ad tyrannidem, si non praemonitus antidoto, Achillem, aut Alexandrum Magnum, aut Xersem, aut Iulium legerit.

At hodie permultos uidemus, Atcturis, Lanslotis, & alijs id genus fabulis delectati, non solum tyrannicis, uel rumeritanti

num etiam prorsus ineruditis, stultis & anilibus, ut consultius sit in Comcedijs, aut Poetarum fabulis horas collocare, quā eiusmodi deliramentis. Quod si quis meo uelit

Quae primum legenda principis

ut consilio, statim a tradita loquendi ratione, proponer Prouerbia Solomonis, Ecclesiasticum, & librum Sapientiae, non ut puer ab ostentatore interprete quatuor illis Theologorum sensibus torqueatur, sed ut paucis accommode cōmonstret, si quid ad boni principis officij pertinet. Cum primis aut inferendus est amor & auctoris & operis. Regno designatus es, hic regnandi docet artem. Regis es filius, rex futurus, audies regem omnium sapientissimum, quid doceat filium suum, quem ad regni successionē praeparat. Mox euangelia. Et hic magni referet, quibus modis ad amorē auctoris & operis infametur animus pueri. Non parum etiam sitū erit in dexteritate & cōmoditate interpretantis, ut breuiter, ut dilucide, ut plausibiliter etiam ac uuide doceat, non omnia, sed quae potissimū ad principis munus attinēt, quaeq̄ ad perniciosissimas uulgarū Principum opinionones ex animo reuellendas faciūt. Tertio loco Plutarchi apophthegmata, deinde moralla. nihil enim his sanctius potest inueniri, cuius & uitas proponi malim, q̄ cuiusquam alterius. Plutarcho proximū locum facile tribuerim Senecae, qui scriptis suis mire extimulat & inflamat ad honestū studiū, lectoris animum a sordidis curis in sublime subuehit, peculiariter ubiq̄ de docens tyrannidē. Ex Politicis Aristotelis, ex officijs Ciceronis permulta decerpere licet, nō indigna cognitu. Sed sanctius hīce de rebus locutus est Plato, mea quidē sententia, & hunc ex parte secutus Cicero in libris de Legibus. nam de repub. interciderunt.

Iam uero nō negauerim, ex historicorum lectione praecipuam colligi prudentiam, uerum ex ipsa summa perniciem hauries, nisi & praemunitus, & cum delectu legeris. Videne tibi imponant celebrata seculorū consensu nomina scriptorū aut ducum. Herodotus, Xenophon, uterq̄ gentilis fuit, & plerūq̄ pessimū proponunt principis exemplar, etiā si in hoc ipsum scripserūt historiā, ut aut delectarent narratione, aut egregij ducis imaginem effingerent. Salustius, Liusius multa quidē praecclare, addo, erudite omnia, sed nō omnia probat quae narrant, & quaedā probant haudquaē probanda principi Christiano. Cum Ahille audis, cum Xersem, Cyrū, Darium, Iuliu, ne quid te rapiat magni nominis praestigij. Magnos ac furiosos latrones audis. sic enim illos aliquoties uocat Seneca.

Quomodo mala exempla uertenda in bonum

Et tamen si quid in horū gestis inciderit dignum bono principe, id curabis ceu gemam e terquilino colligere. Nullus enim unq̄ fuit tyrannus usq̄ adeo illaudatus, qui non aliqua immiserit, quae si uirtute gesta nō sint, certe ad uirtutis exemplū queant accommodari. Permulta sunt in Phalaridis epistolis, quae sancto quoq̄ rege uideantur nō indigna. Et satis regaliter in Perillum crudelitatis instigatorē, suum retorsit inuentū. Permulta furiose Alexander, sed recte a Darij uolueribus captiuis abstinuit, & recte mulierem reduci domum iussit, ubi sentit esse coniugatam. Haec igitur e multis erunt excerpta, & uehementius accendunt ethnicorū, aut illaudatorum hominum exempla. Si sic sibi temperauit tyrannus & a Christo alienus, si iuuenis & uictor hanc sanctimoniam praestitit hostium foeminis, quid me facere conuenit erga meas principem Christianum? Si tantum fuit animi mulierulae, quid a uiro praestari decet? Si id probro datū est ethnico principi, & ab ethnicis, quanto studio mihi uitandum, Christi religionem profitenti?

Porro quibus rationibus oporteat exempla per amplificationē conferre, satis opinor indicauimus in libello de Copia rerum. Caeterū & uitiosa exempla in bonū deflecti possunt. C. Caesaris industria, & animi sublimitatē, quam ille male praestitit ambitioni, tu bene impende patriae cōmodis. Clementiā quam ille simulauit ad parandā fulciendamq̄ tyrannidem, tu ex animo adhibe ad conciliandā ciuium tuorum in te charitatem.

Quin pessimorū principum exempla nonnunq̄ magis accendunt ad uirtutem, quā optimorum aut mediocriū. Quem enim non auocet ab auaritia, Titi Vespasiani uectigalē lotio collectum, & foedissimo facto par dictum: Lucri bonus est odor ex re qualibet. Et execranda uox Neronis, qua solet mandare magistratus, scis quid mihi sit opus, & cura ne quis quid habeat. His rationibus fiet, ut quicquid obuit fuerit in historiographis, uertatur in exemplū recte agendi.

Ex optimis optima imitanda

E tanta ducum turba, fac optimos tibi deligas, uelut Aristidem, Epaminondā, Octauium, Traianū, Antoninū Pium, Alexandrum Mamearum, nec hos tamen ita, ut totos uelis exprimere, sed quod in optimis sit optimū, id tibi deligas: alioquin est quod uites etiam in Dauid ac Solomone, regibus a deo laudatis,

Alioqui

Alioqui quid fingi possit in sanis, quam hominem Christi sacramentis initiatum, Alexander, Iulium, aut Xersem sibi proponere, quorum uitam incessant etiam ethyca scriptores, si quibus iudicium fuit paulo sanius? A quibus ut superari turpissimum est, si quid recte gesserunt, ita totos imitari uelle Christianum principem, extremæ dementiæ sit.

Vetus instructio mentum quomodo legendis

Præmonendus est princeps, ut nec ea quæ in sacris uoluminibus legerit, continuo putet imitanda. Discat Hebræorum pugnas & cedas, immanitatem in hostes, ad allegoriam esse uocanda, alioqui pestiferam esse horum lectionem. Longe aliud permissum pro ratione temporis illi populo, aliud traditum cœlesti populo Christianorum.

Quoties princeps librum sumet in manum, hoc animo sumat, non ut delectetur, sed ut melior à lectione discedat. Facile inuenit unde reddatur melior, qui hoc uehementer studet ut melior fiat. Magna pars bonitatis est, uelle bonum fieri, ueluti qui morbum ambitionis, aut iracundiæ, aut libidinis agnoscit & odit, & in hoc explicat librum, quo malo suo medeatur, is facile reperit, quo molestiam uel depellat, uel leniat.

Quomodo monendus princeps

A nullis auditur uerum syncerius, aut commodius, neque minore pudore quàm à libris. Sed tamē sic amicos assuefaciat princeps, ut qui libere monent, intelligant se gratiam inire. Est hoc quidem eorum qui cum principe consuetudinem agunt, ut in tempore, ut commode, ut amice moneant, sed tamen cōueniet etiam parum dextre monentibus ignoscere, ne recte monitur, ullo exemplo deterreantur ab officio.

In graui tempestate quantumuis docti nauarum patiuntur sese à quouis admoneri. Attergo nunquam deest tempestas. Quis satis laudari Philippi Macedonum Regis ciuilem prudentiam, qui liberum esse iussit eum à quo clam submonitus est, quod pallio subducto in genu parum decore sederet. Quod ille fecit in re leuicula, id multo magis faciendum principi in rebus patriæ periculosissimis, uelut in suscipiendis peregrinationibus, in noua legibus, in pangendis fœderibus, in mouendo bello.

ARTES PACIS

Am tamen si prisci scriptores uniuersam administrandæ reipublicæ rationem, in duplices artes seuerunt, pacis & belli, & prior & præcipua cura debet esse principis instituendi in his rationibus, quæ ad pacis tempora sapienter moderanda pertinent, quibus hoc pro uirili conandum est, ne bellum minus unquam sit opus.

Qua quidem in re uidetur illud in primis docendus princeps, ut ditionem suam norit: Id quod tribus rebus potissimum consequetur, geographia, historia, & crebra regionum & urbium illustratione. Studeat igitur in primis, regionum ac ciuitatum situm, originem, ingenium, instituta, consuetudines, leges annales ac priuilegia cognoscere. Nemo potest mederi corpori, nisi cognito. Nemo recte colit agrum, quem non nouit. Atque hæc quidem diligentissime curat tyrannus, sed animus non res distinguunt bonum principem. Inquirat corporis rationem medicus, quo facilius subueniat, inquirat & ueneficus, sed quo certius occidat.

Amor principis in suos

Proximū, ut amet eam regionem cui imperat, nec aliter in eam sit affectus, quàm in aratum fundum bonus agricola, aut in suam familiam uir bonus. & illud in primis studio habeat, ut accepta reddat meliorem, cuiusque successori traditurus, si liberi sunt, persuadeat patri pietas in filios: si minus, persuadeat principi pietas in patriam. Ac sibi subinde ceu facies admoueat ad excitandam in suos charitatem. Cogitet regnum nihil aliud esse quàm ingens quoddam corpus, cuius ipse membrum aliquod in ligno sit dignos esse fauore, qui suas fortunas omnes, qui suam incolumitatem unius fidei commiserint. Frequenter ingerat sibi eorum exempla, quibus ciuium suorum comoditas ipsa uita fuit antiquior, postremo fieri non posse, ut princeps noceat reipublicæ, quin ipse sibi noceat.

Ciuum erga principem beneuolentia

Deinde modis omnibus dabit operam, ut uicissim ametur à suis, sed ita, ut nihil fecius auctoritate polleat apud eosdem. Ac beneuolentiâ stultissime quidam incantamentis et anulis magicis sibi conciliare nituntur, cum nullum sit incantamentum efficacius ipsa uirtute, quam nihil esse potest amabilius, & ut ipsa uere bonum est & immortalis, ita uera & immortalis cōparat homini beneuolentiâ. Proximum huic phileron, ut amet qui cupiat redamari, ut eadem uia sibi adtingat ciues suos, qua deus sibi conciliat uniuersos, nempe benemerendo.

Falluntur & hi qui largitionibus, epulis, praua indulgentiâ sibi multitudinis animos conciliant. Et paratur hisce rebus nonnulla popularis gratia potius quàm beneuolentiâ, uerum ea neque uera, neque duratura. Alii interea mala populi cupiditas, quæ postea quam, ut sit in immentum

immensum increuit, iam nihil satis esse putat: & tumultuat, nisi per omnia cupiditatibus responsum fuerit: atqui istud est corrumpere tuos, non conciliare. Et his rationibus solet usu uenire principi in populo, quod stultis maritis solet, qui uxorum amorem quem uirtute & recte factis parare oportuit, blanditijs, muneribus & obsequijs eblandiunt. Fit enim denique ut nec amentur, & pro frugibus bene moratis, fastidiosas habeant & intracitabiles, pro morigeris querulas & obstreperas. Aut quod euenire solet mulierculis, quæ uiros suos ueneficijs ad amorem adigere nituntur, ut pro sanis habeant dementes.

Primum discat uxor, quomodo & quibus nominibus sit amandus maritus, deinde ille ralem prestat, qui recte possit amari. Ita populus assuecat optimis, & princeps quod optimum est, præstat. Diu diliget, qui iudicio diligere coeperint.

Quomodo paranda populi beneuolentia

In primis igitur qui uolet amari à suis, eum præstat principem, qui mereatur amari: deinde non nihil profuerit tenere rationem, qua commodius irrepit in animos omnium. Hoc primum agat princeps, ut qui sunt optimi, optime de se sentiant, & ab illis probetur, qui sunt omnibus probati: hos habeat familiares, hos in consiliū adhibeat, hos ornet honoribus, hos plurimum apud se ualere patiat. Ad hunc modum cōpendio fiet, ut omnes de principe quæ optime sentiant, qui sors est omnis beneuolentiæ. Noui principes per se non ita malos, qui non ob aliud in odium publicum uenerint, nisi quod nimium licere paterentur ijs de quibus uniuersa multitudo male sentiebat, ex horum moribus principum ingenium æstimante populo.

Equidem optatim principem natum & educatum apud eos quibus sit imperaturus, quod optime coeat & coalescat amicitia, quoties à natura proficiscit initium beneuolentiæ. Vulgus & bona ignota horret oditque: contra, mala nota nonnunquam amantur. Ea res geminum adferet commodum: nam & princeps propensior erit in suos, & omnino magis pro suis habebit, & populus magis ex animo fauebit, & libentius agnoscat suum principem. Et hac de causa non perinde mihi probantur, recepta iam principum cum exteris, & maxime cum semotis nationibus affinitates. Magnam uim ad beneuolentiâ conciliandam habet genus & patria, & ueluti quidam communis utriusque genius. Huius bonam perire partem necesse est, germanum illum ac natium affectum confundente matrimoniorum mixtura. Verum ubi natura mutua charitatis fecit initium, ibi conueniet eam ceteris item rationibus augere & confirmare: ubi secus est, ibi tanto sollicitus adnitendum, ut mutuis officijs, & moribus fauore dignis, beneuolentia colligatur. Sed quod fit in coniugijs, ut initio uxor obsequatur uiro, & uir non nihil concedat & indulgeat uxoris ingenio, donec utroque alteri cognito, paulatim coalescat amicitia, idem fieri conuenit in principe aliunde ascito. Mithridates omnium gentium quibus imperabat, linguas didicerat, quas numero uiginti duas fuisse proditum est. Alexander Magnus apud quantumuis barbaras nationes agens, initio cultum & mores imitabatur, hac uia sese in illorum insinuans beneuolentiâ. Idem laudatum est in Alcibiade.

Affinitates principum noxie

Nihil æque multitudinis animum alienat à principe, quam si fors agere gaudeat, quod negligi uideat ab eo, qui præcipue uellet esse curæ. Tum quod exigitur, quoniam alibi consumitur, perire sibi putat, nec principi dari uectigal interpretatur, sed alienis prædam obijci. Proinde neque patriæ quicquam molestius aut perniciosius, neque principi periculosius quam longinquæ peregrinationes, præsertim si diutinae sint. Nam ea res omnium opinione, & Philippum nobis ademit, & non minus afflixit ditionem illius, quam bellum tot iam annos cum Gheleijs gestum.

Philippi diutina absentia

Ut inter apes rex medio agmine cingitur, nec usquam prouolat, ut cor in meditullio cor poris, ita conuenit principem semper obuersari inter suos.

De tuendo imperio

Dux potissimum res sunt, ut in Politicis tradit Aristoteles, quæ subuertunt imperia, odium & contemptus. Odio opponitur beneuolentiâ, contemptui auctoritas. Itaque principis partes erunt diligenter obseruare, quibus hæc parentur, illa uidentur. Odium cōflatur ferocia, uiolentiâ, contumelijs, morositate, difficultate, rapacitate. Et facilius concitatur odium, quam excitatum placetur. Modis omnibus igitur cauendum bono principi, ne qua occasione à charitate suorum excidat. Crede mihi, magno satellitio nudatur, qui fauore populi destituitur. Contra beneuolentiâ multitudinis conciliatur his moribus, ut dicam in genere, qui plurimum absint à tyrannide: clementiâ, comitate, æquitate, ciuilitate, benignitate. Benignitas extimulat ad officium, præsertim si conspexerint ijs esse præmiū apud principem, qui de re bene mereantur. Clementiâ, male sibi cōfictis inquit ad meliorem frugem,

Benignitas Clementiâ

dū ueniat spem ostēdit ijs qui superioris uitae errata nouis beneficijs studeat penfare. gra
 ta interim & integerrimis cōtemplatione naturae humanae. Ciuitas ubiq; aut amorē
 gnit. aut certe lenit odium, uerum ea in magno principe longe gratissima multitudini.
 Contemptus Contemptus potissimū contrahitur studio uoluptatū, libidinis, uinolentiae, comestatio
 unde num, alic, morionum, scurrarum, tum aut stulticiae fociordiaq;. Et his diuersis rebus para
 tur autoritas, nimirū prudentia, integritate, temperantia, sobrietate & uigilantia. His igitur
 rebus sese cōmendat princeps, qui uere cupiat autoritate pollere apud suos. At ridi
 cule quidam ita se magni habendos credunt apud suos, si strepitu, cultu luxurq; sese q; ma
 xime ostentēt. Quis enim magnū putat principē auro aut gemmis ornātū, cui norunt om
 nes tantū esse quantum uult. Et interim quid aliud ostentat q; calamitatē suorum ciuium,
 suo dispendio hunc alentū luxum? Deniq; quid aliud docet hac ratione suos, nisi semina
 rium scelerū omnium? Sic colatur, sic uiuat bonus princeps, ut ex huius uita ceteri
 Vita prin
 cipis proceres ac ciues, frugalitatis ac sobrietatis exemplū capere possint. Sic agat domi
 ut nullius interuentu deprehendi possit. Et foris haud decet usquam principē conspici, ni
 si semper aliquid agitantem, quod ad publicā faciat utilitatem. Ex oratione certius
 Oratio prin
 cipis q; ex amictu principis animus cognoscitur. Spargitur in uulgus quicquid ab ore princi
 pis fuerit exceptum. Proinde summam oportet esse curam, ut ea quae loquitur uirtutem sa
 piant, & mentem bono principe dignam praeseferant.

Nec praetereundum est Aristotelis haec in re consilium, ut princeps qui uolet odia suo
 rum effugere, ac beneuolentiam alere, quae sunt odiosa, deleget alijs, quae plausibilia perse
 faciat. Hoc pacto magna pars inuidiae defluet in eos, per quos res administratur, praeser
 tim si fuerint & alia inuisi populo. Rursus in beneficijs solida gratia ad unū principē per
 tinebit. Addam & illud, cōduplicari beneficij gratiam, si cito, si alacriter, si uultro de
 tur, & si uerbis amicis commendetur. Quod si quid negādum erit, id blande placideq; fie
 ri conueniet. Si quid puniendum, minuendum non nihil de praescripta legibus poena, &
 ita sumendum supplicium, ut appareat principem huc inuitum descendisse.

Nec satis est, si princeps suos unius mores integros & incorruptos praestet reipubli
 cae. Non minus adnitendum, ut quoad licet, uniuersam suam familiam, proceres, amicos,
 ministros, magistrōs sui similes habeat: hi membra sunt principis, & horū sceleribus con
 flarum odium in ipsum redundat principem. At istud difficillimū est, inquiet aliquis. Fac
 lius fuerit, si curet optimos in suam familiam allegere: deinde si fecerit, ut hi intelligant ea
 maxime placere principi, quae maxime sint in rem populitalioqui sit saepenumero, ut ne
 gligente aut etiam conuulente ad ea principe, sceleratissimi homines sub praetextu princi
 pis, tyrannidē exerceant in plebem: & dum uidentur illius agere negotiū, pessime consu
 lunt eius nomini. Alioqui tolerabilior est reipub. status, ubi princeps ipse malus est,
 q; ubi principis amici mali. Vnum tyrannū utcumq; ferimus. Quandoquidē unius auar
 tiam facile populus explet: unius libidini, non magno negotio fit satis: unius fauoriam sa
 tiare licet, at tot tyrannos explere grauissimum est. Omnis nouatio quoad fieri po
 terit, fugienda principi. Nam etiam si quid in melius cōmutetur, tamen ipsa nouitas offen
 dit. Nec unq; sine tumultu cōmutatus est uel reipub. status, uel publica ciuitatis consuetu
 do, uel leges olim receptae. Proinde si quid erit eiusmodi ut ferri possit, non erit innouan
 dum, sed aut tolerare cōueniet, aut cōmode ad meliorem usum deflectere. Rursum si quid
 erit eius generis, ut tolerandum non sit, id erit corrigendum, sed arte ac paulatim.

Permagni refert, quem scopum sibi proponat is qui gerit principatū. nam si parum re
 ste destinarit, tota aberrat uia necessum est. Summū igitur boni principis decretū esse de
 bet, ut non solum tueatur praesentē reip. felicitatem, uerum etiā florentiorē reddat q; acce
 perit. Ceterū cum tria sint bonorū genera, ut Peripateticorū more loquamur, uide
 licet animi, corporis, & externa, cauendū erit ne horum ratio praepostere habeatur, ut ci
 uitatis felicitatem externis illis bonis potissimū metiatur. Nam haec quidem non oportet
 alio pacto comparare, nisi quatenus ad animi corporisq; bona pertinent: hoc est, ita de
 mum existimet ciues suos esse felicissimos, non si ditissimos habeat, aut optima corporis
 ualeudine, sed si iustissimos ac temperatissimos, si q; minime cupidos, si q; minime seruo
 ces aut factiosos, si q; maxime concordēs. Cauendū & illud, ne pulcherrimarū rerum
 falsis uocabilis decipiatur, quo quidem e fonte quicquid est malorum in orbe, sese scate
 ac pro

Nonitas om
 nis periculosa
 Scopus prin
 cipis

ac proficitur. Neq; enim uera felicitas est, cum populus ocio luxurq; diffluit: neq; uera li
 bertas, ubi cuiq; quod libuit, licet. Nec seruitus est, ad legum honestarū praescriptum uiue
 re, neq; tranquilla reipub. cum ad omnem principis nutum obsecundat populus, sed cum
 bonis pareat legibus, & principi bene consulenti iuxta legum dictamen. Nec aequalitas
 est, idem omnium praemium, idem ius, idem honos: imò haec est nonnunq; summa inaequali
 tas. Illud in primis admonendus est princeps gubernaculis admouendus. praecipuam
 reipub. spem sitam esse in recta educatione puerorū, id quod prudēter docuit Xenophon
 in institutione Cyri. Nam rudis aetas ad quamuis disciplinā sequax est. Proinde cum pri
 mis habenda cura de ludis publicis ac priuatis, de uirginū institutione, ut statim sub opti
 mis & incorruptissimis praceptoribus, simul & Christum imbibant, & honestas literas
 reiq; publicae salutare. Hac ratione fiet, ut nō sit opus multis legibus, aut supplicijs, nimi
 rum ciuibus suapte sponte, quod rectum est sequentibus.

Tantam uim habet educatio, ut Plato scripserit, hominem recte institutū, in diuinum
 quoddā animal euadere, contra, perperam educatū, in immanissimam quandā degenera
 re beluam. Nihil aut magis refert principis, q; ut ciues suos habeat quam optimos.
 Danda erit igitur opera, ut protinus assuescant optimis, propterea quod quauis multi
 ca sua uisima est assuescētis. Et nihil est difficilius, quam reuellere hominē ab his quae lo
 go iam usu in naturam abierunt. Nihil autem horum fuerit admodū difficile, si princeps
 ipse quae sunt optima sequetur. Tyrannidem sapit, imò sycophanticū est, ita tracta
 re plebem, ut immanem aliquam beluam tractare solent bestiarj, quibus id in primis stu
 dio est, ut oblerent, quibus rebus deliniatur, aut irriteretur; deinde utcumq; cōmodum ui
 detur cōmouent, aut demulcent, ut grauiter dictum est a Platone. Nam istud est abuti ple
 bis affectibus, non illi cōsulere. Quod si populus erit intractabilis, & suo ipsius bo
 no repugnans, tum aut obsecundandū erit ad tempus, & paulatim ad tuum institutum in
 ducendus, uel arte quapiam, uel furo salutari. Quomodo uinum cum bibitur, pri
 mum parat, donec quenquam illapsum uenis totum hominem in suum ius rapiat.

Et si nonnunquam negotiorum procellae, & opiniones publicae, principem non nihil
 reuocant ab instituto, cogiturq; seruire temporari, tamen haud desinet, quoad potest reniti,
 & quod hac non successit, alia conari uia.

DE VECTIGALIBVS ET EXACTIONIBVS
 I quis excutiat ueterum annales, reperiet plerasq; seditiones ex immodicis exa
 ctionibus ortas fuisse. Proinde curandū erit bono principi, ut quam minimum
 irriterentur hisce rebus animi plebis. Gratuitū si potest imperet. Sublimius est
 principis officium, quam ut mercenarium esse deceat. Et bonus princeps ha
 bet, quicquid ciues possident amantes. Fuere complures ethnici, qui ex rebus be
 ne pro republica gestis, nihil in aedes suas intulerūt, praeter gloriam. Fuit unū & alter, qui
 hanc quoq; contempserint, ueluti Fabius Maximus, & Antoninus Pius. Quanto magis
 oportet Christianum principem, conscientia recti contentum esse, praesertim cum ei mili
 tet qui nullum recte factum non amplissimis praemijs repensat. Sunt quidā qui ni
 hil aliud agant apud principes, q; ut nouis subinde titulis repertis q; plurimum emunga
 tur a populo, ac tum se principū rebus probe consulere credunt, perinde quasi hostes sint
 suorū ciuium. Atqui hos qui libetē audit, is sciat se a principis uocabulo plurimū abesse.

Hoc potius studendū, & in hoc excogitandae rationes, ut q; potest minimum exigatur a
 populo. Commodissima fuerit auge di uectigalis ratio, si princeps sumptus superuacaneos
 amputarit, si ministeria ociosa reiecerit, si bella & his simillimas peregrinationes uitae
 rit, si officiorum rapacitatē cohibuerit, & si magis studeat recte administrandae ditioni suae,
 q; propagandae. Alioqui si exactiones auaricia metietur aut ambitione, quis tandem
 futurus est exigendi uel modus uel finis? Quandoquidē infinita est cupiditas, & semper
 urget & intendit quod coepit, donec iuxta prouerbiū uetus, nimum tensus rumpatur fu
 niculus, & in seditionem demum erumpat uicta populi patientia, quae res florentissimis
 quondā imperijs exitium attulit. Quod si necessitas flagitat, exigi nō nihil a populo;
 tum boni principis est, id his rationibus facere, ut q; minimum incōmodorum perueniat
 ad tenues. Nam diuites ad frugalitatē uocare fortassis expedit. At pauperes ad famem &
 laqueum adigi, tum inhumanissimum est, tum parum tutum.

Cauenda exa
 ctioes iniquae
 Consiarij
 mali

Cupiditas
 immensa
 Tom. 4
 Q 2 Illud

Sumptus principis ad ostentationem aut uoluptatem Illud etiam atq; etiam secum cogitet pius rex, dum studet augere suum satellitū, dum neprem aut fororem splendide uult elocare, dum liberos omnes sibi pares reddere, dum proceres suos locupletare, dum peregrinando opes suas gentibus ostentare, quam inhui manum est, ob hanc tot hominū milia domi cum uxoribus & liberis fame necari, inuoluit are alieno, ad rerum omnium desperationem adigi. Nec enim istos uel inter homines recensuerim, nedum inter principes, qui e pauperulis extorquent, quod turpiter perdant scortis aut alea. Et huiusmodi quosdam audimus esse, qui hoc quoque ius suum esse putent.

Quin & illud secum expendat, quicquid semel inducūm fuerit per occasionem temporum, quod ad principis aut procerū lucrum attinere uideatur, id nunquam potest aboleri: cum sublata exigendi necessitate, non modo tollendum esset onus populi, uerū etiam faciendum ac reponendū, quoad fieri possit, superiorum temporum dispendium. Proinde qui bene uult populo suo, cauebit exemplum pestilens inducere. Quod si gaudet calamitate suorum, aut eam negligit, nihil minus est quam princeps, quocumque uocetur noie.

Aequalitas fortunarum Curandum interim, ne nimia sit opum inaequalitas, non quod quocumque per uim bonis exui uelim, sed quod ijs rationibus utendū, ne multitudinis opes ad paucos quosdam conferantur. Nam Plato ciues suos neque nimium diuites esse uult, neque rursus admodum pauperes, quod pauper prodesse non possit, diues arte sua prodesse nolit.

Quid quod ne locupletantur quidem aliquoties exactionibus huiusmodi principes. Id qui cupit cognoscere, recenseat quanto minus proauū receperint à suis, & quanto beneficentiores fuerint, quantoque magis rebus omnibus abundarint, quod bona pars horum inter digitos exigentū & recipiētium dilabatur, & minima pars ad ipsum redeat principem.

Quarum igitur rerum usus infimae quoque plebi communis est, has et minimum grauabit bonus princeps, ueluti frumenti, panis, ceruissae, uini, pannorum ac caeterarum item rerum, sine quibus humana uita non potest transigi. Atque haec nunc potissimum onerantur, idque non uno modo, primum grauissimis exactionibus quas redemptores extorquent, uulgus assillas uocat, deinde portorij, quae & ipsa suos habent redemptores, postremo monopolijs, ex quibus ut paululum compendij redeat ad principem, dispendio mulctantur tenues.

Magnum uectigal parsimonia Igitur optime quidem, ut dictum est, augetur principis census, cōtractis impendijs, & hic quoque iuxta prouerbiū, magnum uectigal parsimonia est: tamen si uitari non potest, quin exigatur aliquid, & ita res populi flagitat, onerentur barbarae ac peregrinae merces, quae non tam ad uitae faciunt necessitatem, quam ad luxum ac delicias, & quartū usus diuitum est peculiaris, ueluti byssus, serica, purpura, piper, aromata, unguenta, gemmae, & si quid est aliud huius generis. Nam hinc incommodū sentient non tantum, quorum fortuna ferre possint, nec ob hanc facturam ad inopiam redigentur, sed fortasse reddentur frugales, ut pecuniae iactura, morum bono sarciatur.

De moneta principis In eudenda moneta bonus princeps praeplicijs punit in alijs. Hac in re quatuor ferme modis expilari populus solet, id quod nos aliquandū uidimus à morte Caroli, cum diutina anarchia quauis tyrannide perniciosior ditionem tuam affligeret. Primum ubi nominis materia mixtura quapiam uitatur, deinde cum ponderi detrahitur, praeterea cum circuncisione minuitur, postremo cum aestimatio nunc intenditur, nunc remittitur, ut cumque uisum est principis fisco conducere.

DE BENEFICENTIA PRINCIPIS

Vm propria bonorum principū laus sit benignitas ac beneficentia, qua tandem fronte principis uocabulum sibi uindicant, quibus omnium consilio rum summa huc tendit, ut cunctorum incommodo suis consulant rationibus. In hoc igitur erit ingeniosus ac uigilans princeps, quo pacto possit de omnibus benemereri, quae res non est tantum in dando sita. Alios iuuabit liberalitate, alios fauore subleuabit, alios afflictos autoritate sua liberabit, nonnullis ingenio con silet. Et hoc aō erit, ut eum diem sibi perisse putet, quo non beneficio suo iuuerit aliquem.

Benefaciendū de repub. benemerentibus Nec tamen temere collocanda est Principis liberalitas. Sunt enim qui inclementer extorqueant à bonis ciuibus, quod in moriones, delatores, & uoluptatū ministros effundat. Intelligat res publica ijs potissimum expositam principis benignitatem, qui publicis com modis quam maxime consulant. Virtuti praemium sit, non affectui.

Illud beneficentiae genus maxime sectandū est principi, quod cum nullius incommodo aut certe

aut certe iniuria cōiunctum est. Nam alios spoliare, ut ditēs alios, hos pessundare ut illos euehas, adeo non est beneficium, ut geminum potius sit maleficium, praesertim, si quod dignis ademptum est, ad indignos transferatur.

Non abs re fictis poetarum fabulis proditum est, deos nusquam accedere solitos, nisi Aduentus bo magno quopiam bono eorum à quibus excipiebantur. At cum aduentante principe, ci- ni principis o- ues si quid est elegatius in supellectile addunt, filias insigni forma recludunt, adolēscētes mmibus saluta ablegant, opes dissimulant, ac modis omnibus contrahunt sese, nōne re ipsa satis indicat, ris quam de eo habeant opinionem, cum id faciunt, quod facerent adueniente hoste aut praedone? Cum ad principis aduentum ijs timent quae illius officij fuerat tueri, si quis forte in sidias aut uim pararet? Ab alijs timēt insidias, ab illo uim quoque, cum alius queritur se pufacum, alius abductā uirginem; alius stupratam uxorem, alius negatam mercedulā, papae quantum hic aduentus abest ab illa deorum imagine, cum ciuitatū, ut est quaeque florentissima, ita maxime suspectum habet principem: cum ad principis aduentum sceleratōres exiliunt, optimus quisque, & cordatissimus cauet & contrahitur: ut nihil loquatur, certe factis praediceant quam habeant de Principe opinionem. At respondeat aliquis, Non possum meorum omnium cōtinere manus, ego quod in me est prelo. Fac intelligant tui, id te ue hementer & ex animo uelle, dispeream ne continebunt. Et ita demum populo fidē facies hac inuito te fieri, si non patieris impune fieri. Fortassis Ethnico principi satis erat in suos esse benignum, & in exteros iustum modo. At Christiani principis est, nullū pro extero ducere, nisi qui sit alienus à Christi sacramētis, ac ne hos quidem iniurijs lacesseret: suos quidem ciues in primis agnoscere, caeterū de omnibus benemereri de quibus possit.

Quamquam illud perpetuo studendum est principi, ne cuiquam omnino fiat iniuria, ta- men iuxta Platonis sententiam diligentius est cauendū, ne quid laedantur hospites, quam

ne ciues; propterea quod hospites amicorum & cognatorū auxilio destituti, magis obnoxij sunt iniurijs, unde & Iouē ultorem habere putabatur, cui ex re Xenio fecere nomen, De legibus condendis aut emendandis.

Prima leges sub optimo principe, praecipue beatam reddunt ciuitatem aut regnum, cuius tum felicissimus est status, cum principi paretur ab omnibus, atque ipse princeps paret legibus, leges autem ad archetypum aequi & honesti respondent, nec alio spectant quam ad rem communem in melius prouehendam.

Bonus, sapiens & incorruptus princeps, nihil aliud est quam uia quaedam lex. Dabit igitur operam, non ut multas cōdat leges, sed ut quam optimas, maximeque reipublicae salutare. Nam bene instituta ciuitati, sub bono principe, & integris magistratibus paucissimae leges sufficient. sin secus fuerit, nullae quamlibet multae satis erunt. Non optime agitur cum aegrotis, quoties indoctus medicus pharmaca pharmacis accumulatur.

In condendis autem legibus illud in primis cauendum erit, ne quid oleant fisci lucrum, ne priuatam procerum comoditatem, sed ad exemplar honesti, & ad publicam utilitatem referantur omnia, & eam utilitatem non ad uulgarem opinionem, sed ad sapientiae regulam exigant, quam oportet ubique principibus in consilio esse: alioqui ne lex quidem erit, fatentibus & ethnicis, ni iusta sit, ni equa, ni publicis commodis consulens. Nec protinus lex est, quod principi placuit, sed quod sapienti bonoque principi placuit, cui nihil placet, nisi quod honestū & e repub. sit. Quod si distorta fuerit regula, ad quam exequenda fuerant praua, quid futurum est, nisi ut per huiusmodi leges etiam quae recta fuerant deprauentur?

Et Plato uult leges esse quam paucissimas, maxime de rebus leuioribus, ueluti de pactis, commercijs, uectigalibus. Nec enim ex multitudine legum nasci salutem rei pub. non magis quam ex multitudine pharmacorum. Vbi princeps integer est, & officio suo fungitur magistratus, nihil opus multis legibus; ubi secus habet, ibi legum abusus in perniciem uertitur reipub. dum & bene conditae leges horū improbitate alio detorqueant.

Iure notatus est Dionysius ille Syracusanus, qui tyrānico consilio plurimas tulit leges, alias super alias ingerens, easque ut sit à populo negligi patiebatur, quo cunctos ad hūc modum sibi redderet obnoxios. At istud non est leges condere, sed laqueos tendere.

Et merito reprehensus est Epitades, qui legē tulit ut liberū esset cuique cui uellet sua relinquare, hoc interim agens ut ipse filium quē oderat, posset exhereditare. At primū non intelligebat populus hominis technā, uerum ea res deinde grauem perniciē attulit reipub.

Eiusmodi leges proponat princeps, quæ non solum pœnam denuncient fontibus, ue- rum etiam quæ persuadeant non esse peccandum. Proinde errant qui putant leges paucissi- mis uerbis esse comprehendendas, ut tantum iubeant, non etiam doceant, imò magis in hoc sint occupatæ, ut deterreant à peccando rationibus quæ pœnis. Etiam si hanc Platonis sen- tentiam non approbat Seneca, sed audacter hoc quidem magis quam erudite.

Non temere
quis dispu-
tet de legib.

Idem non permittit iuuenibus disputare de æquitate legis, senioribus permittit mode- rate. Verum ut non est uulgi, temere cenferre leges principum, ita principis est curare, ut eas ferat leges, quæ bonis omnibus placeant, ut meminerit infimis etiam sensum esse commu- nem. Laudatus est in hoc M. Antoninus Pius, quod nihil unquam egerit, quod omnibus, per li- teras etiam non conatus sit approbare, redditis causis cur id iudicari expediret.

Eleganter Xenophon in Oeconomicis prodidit, cetera quoque animantia duabus re- bus potissimum adduci ad obtemperandum: cibo, si quod fuerit abiectus, aut delictum, et si generosius, uelut equus; & plagis, si contumacius, uelut alinus. At homo cum sit animal omnium generosissimum, non tam minis ac supplicij cogi, quam præmijs oportet ad of- ficium inuitari legibus. Leges igitur non solum pœnam irrogent delinquentibus, sed præmijs quoque prouocent ad benemerendum de reipub. Quod genus multas fuisse uidemus apud ueteres. Si quis fortiter fecisset in bello, optabat præmijs, & si cecidisset, liberi ex pu- blico alebantur. Si quis ciuem seruasset, si quis hostem à mœnibus depulisset, si quis salu- bri consilio succurrisset reipublice, erat officio præmijs.

Premia uides
inuitant

Quamquam autem egregij ciuis est uel nullo proposito præmio, quod optimum est se- qui, tamen expedit huiusmodi illectamentis, rudium adhuc ciuium animos ad honesti stu- dium inflammare. Qui generoso sunt animo, honore magis capiunt; qui sordidio- re, lucro quoque ducuntur. Omnibus igitur hæc rationibus lex sollicitabit, honore & igno- minia, lucro ac damno. Porro qui prorsus seruili sunt ingenio, uel potius beluino, hi uin- culis ac flagris domandi sunt. Ad huiusmodi honoris & ignominie sensum iam in- de à pueritia affuescant ciues, ut intelligant non opibus aut stemmatis deberi præmijs, sed recte factis. In summa huc modis omnibus spectet principis uigilantia, non ut tan- tum puniantur admittæ, sed illò multo magis respiciat & incumbat, hoc in primis agat, ut caueat, ne quid admittatur supplicio dignum. Ut enim melior medicus qui morbum excludit & arcet, quam qui pharmacis expellat acceptum; ita non paulo præstabilius est ef- ficere ne facinora patrentur, quam si perpetrata puniantur. Id autem fiet, si causas ex qui- bus animaduertit potissimum nasci flagitia, uel recidat si queat, uel certe præmat & atte- nuet. Primum igitur ex uitiosis de rebus opinionibus, ut dictum est, uelut è corru- ptis fontibus maxima pars facinorum scaturit. Id igitur in primis agendum, ut ciues habeas optimis institutos rationibus; deinde magistratus non solum sapientes, uerum etiam incor- ruptos. Ac recte monet Plato, nihil non tentandum, & omnem, quod auit, mouen- dum esse lapidè, priusquam ad ultimum ueniatur supplicium. Agendum argumentis, ne quis peccare uelit, deinde deterrendi metu numinis malefactorum uindictis, præterea minis supplicij. Quibus si nihil proficitur, ad supplicia ueniendum, sed leuiora, quæ medeantur ma- lo, non quæ tollant hominè. Quod si nihil horum procedit, tum denique ceu membrum deple- ratum & immedicabile, ab inuito legibus refecandum, ne pars sincera trahatur in uitium.

Vitiosa opi-
nio fontis ma-
lorum

Quemadmodum fidus ac doctus medicus non adhibet sectionem aut uisionem, si mala- gmate, aut potionem tolli malum possit, nec unquam ad illa descendit nisi morbo coactus. Ita princeps omnia tætabit remedia, priusquam ad capitale supplicium ueniat, cogitat reipub. unum esse corpus; at nemo membrum amputat, si diuersa uia possit sanitati restitui.

Ut probus medicus in apparandis remedijs haud aliò spectat quæ ut quam minimo ægro- tis periculo morbus pellatur; ita bonus princeps in condendis legibus, non aliò respiciet quam ad publicam utilitatem, utque populi malis quam minimo medeatur incommodo.

Bona facinorum pars hinc potissimum nascitur, quod ubique plurimi fiant diuitias, con- tempta sit paupertas. Dabit igitur princeps operam, ut sui ciues uirtute ac moribus æstimè- tur, non censu. Idque primum in seipso ac suis exhibeat. Quod si conspexerint principem of- fentare diuitias, & apud illum ut quisque ditissimus est, ita plurimi fieri, ad magistratus, ad honores, ad officia nummis patere uiam, istis nimirum rebus incitantur animi multitudi- nis ad opes per phas nephasque parandas.

Et ut

Et ut magis in genere loquamur, pleraque rerum publicarum, omnium sentina, ex ocio nascitur, quod diuersis rationibus affectant omnes, cui qui semel affueti sunt, si desit quo alant il- lud, ad malas artes confugiunt. Hoc igitur agat principis uigilantia, ut quantum potest mi- nimam habeat inter suos turbam ociosorum, & aut ad opus adigat, ut expellat e ciuitate.

Ociosi pellendi

Plato mendicos omnes procul e sua reipub. pellendos putat. Quod si qui senio morbo- ue fracti, suos non habent à quibus aluntur, ijs gerontotrophijs, & nosuntotrophijs publi- cis consulendum erit. Qui ualet & paruo contentus est, non eget mendicitate.

Mendici

Sacrificulos qui ad quaestum sacra quaedam circumferrebant oppidatim, quo religionis prætextu sectarentur ocium ac luxum, Masienses in ciuitatem suam non recipiebant.

Sacerdotes

~~Ad hoc genus pertinent, redemptores, infitiores, fceneratores, proxenetæ, leones, cu- stodes uillarum, ac uiuariorum, grex ministrorum, ac stipiatorum, qui apud nonnullos tan- tum ambitionis aluntur gratia. His cum non suppetit, quod luxus ocij comes efflagitat, ad malas artes degenerant. Est & militiæ negociosum ocij genus, sed multo pestilen- tissimè, ex quo semel omnium bonarum rerum exitium, & omnium malarum rerum collu- uies proficiscit. Hæc igitur flagitiorum seminaria si princeps arcebit e suo regno, multo mi- nus erit, quod legibus puniat. Habendus igitur honos utilibus artificijs, nec iners oci- um nobilitatis titulo donandum, ut obiter & hoc indicem. Non quo bene natis suum ho- norem detraham, si respondeant maiorum imaginibus, & ijs rebus præcellant, quæ pri- mum nobilitatem pepererunt. Alioqui si tales hodie plerosque uidemus, molles ocio, uolu- pratis effœminati, omnium bonarum artium imperiti, tantum belli commessatores, stre- nui aleatores, ne quid dicam obscœnius, quid est obscuro, cur hoc hominum genus calcea- rjs aut agricolis præferatur? Nam olim patricijs ocium datum est à fordidioribus opificijs non ad nugandum, sed discendas eas disciplinas, quæ ad reipub. administrandam faciunt.~~

Monasteria
& collegia

Militiæ genus
pestimum

Veræ nobilitas

Ne sit igitur turpe si ciues opulenti aut patricij suos liberos arte doceant sedentariam. Primum dum eius studio detinentur adolescentuli, cohercebuntur à multis flagitijs; dein de si nihil erit opus arte, ea neminem onerat. Sin (ut est instabilis rerum humanarum fortu- na) deerit, tum arte non modo quæuis terra, si cut habet prouerbium, sed quæuis etiã alit for- tuna. Veteres illi quoniã intelligebant plurimum malorum nasci ex luxu & profusio- ne, sumptuarijs legibus occurrerunt, creatis in hoc censoribus, qui immodica impendia, in cœuijs, in uestitibus, aut in ædificijs cohiberent. Id si cui durum uideret, non licere cuique suis rebus pro sua uti & abuti libidine, cogitet multo durius esse ciuium mores per luxum eò delabi, ut capitis supplicio sit opus; & humanius esse, cogi ad frugalitatem, quæ ut ijs ferri in perniciem. Nihil in utilius quam ex admittis ciuium, lucrum redire ad magistratus. Nam qui dabit operam, ut quam minimum existat malorum, cui expedit quam plurimos esse nocentes? Et par est, & apud præcos fieri consueuit, ut multatitia pecunia potissimum ad eum rediret, qui læsus esset, nonnulla portio ad ærarium publicum, in uehementer odio sis non nihil etiã ad delatorem. Verum hoc odij, non priuato cuiusquam affectu, sed reipub. comodo aut incommodo metiendum. Illuc in uniuersum spectent leges, ne cui fiat iniuria, nec pauperi, nec diuiti, nec nobili, nec obscuro, nec seruo, nec libero, neque magistra- tui, nec priuato. Verum in hanc partem magis ppendeant, ut imbecillioribus subuenia- tur, quod humiliorum fortuna magis exposita sit iniurijs. Quod igitur in fortunæ præsi- dijs diminutum est, id legum exæquet humanitas. Proinde acris puniant uiolatum pau- perem quam offensum diuitem, corruptum magistratum quam perfidum plebeum, faci- norosum patricium quam obscurum. Cum iuxta Platonem duplex sit pœnæ genus, in altero uidendum est, ne supplicium acerbius sit quam pro re commissa, ideoque non erit temere ad ultimum supplicium ueniendum, neque facinoris ratio nostris erit æstimanda cu- piditatibus, sed æquo atque honesto. Cur enim passim simplex furtum capite punitur, & adulterium penè impunitum est, idque contra ueterum omnium leges, nisi quod apud om- nes nimum in precio est pecunia, & huius iacturam non ex re, sed ex suo metiuntur ani- mo? Cur autem hodie minus sequatur in adulteros, in quos olim uehementer sæuiebant le- ges, non est huius loci rationem reddere.

Mulctæ quo
conferenda

Pœna exem-
pli raro

Q 4

Ad alterum genus, quod ille uocat exempli, per q̄ raro ueniendum erit, nec tam agendum, ut immanitate poenae deterreantur ceteri, q̄ nouitate. Nihil est em̄ tam horrendum, quod non contēnatur affuetudine; nec aliud inuilius, quam ciues supplicij affuecere.

Vt in morbis non sunt tentanda noua remedia, si ueterib. succurri malo possit: ita non sunt condendae nouae leges, si ueteres ministrent aliquid, quo malis reipublice medearis.

Leges quomo do antiquada

Leges inuiles si sine magno malo non queant abrogari, paulatim sunt antiquadae, aut certe corrigendae. Nam ut periculosum est temere nouare leges, ita necesse est ut curatio nem pro corporum ratione, sic leges ad praesentem reipublicae statum accommodare; quaedam salubriter instituta, salubrius abrogantur.

Consuetudo non excusat errorem

Multae leges recte quidem sunt instituta, sed eas officiorum prauitas ad pessimos usus detorsit. Nihil autem perniciosius bona lege, ad malas res deflexa. Ab his igitur tollendis aut emendandis, non oportet principem fisci iactura deterreri. Nec enim compendiu est, quod sit cum honesti dispendio coniunctum; maxime cum sint eius generis, ut plausibilis etiam sit earum abrogatio. Neq; uero sibi blandiatur, si leges huiusmodi compluribus in locis inualuerunt, ac diutina iam consuetudine inueteratae sunt. Nec enim hominu numero constat honesti natura, & hoc diligentius est tollendum, quo magis inueterauit malum.

Et ut unam atq; alteram exempli gratia commemorem, receptum est nonnullis in locis, ut peregre mortui bona occupet praefectus aliquis regis nomine; id cum salubriter sit institutum, nempe ne hospitis res sibi uindicerent, ad quos iure non pertinent, & tantisper sint in manibus praefecti, donec extet haeredes certi: nunc iniquissime huc detortum est, ut siue extet haeres, siue non extet, hospitis bona ad fiscum pertineant.

Abusus bene conditarum legum

Recte quondam institutum, ut quod apud furem deprehensum repertum esset rerum, id princeps aut huius nomine magistratus occuparet, nimirum ob id, ne si passim eas uindicandi ius esset, per fraudem ad alienos dominos aberrent, uerum simul atq; constaret cuius essent, tum illi restitueretur. At nunc quidam, quicquid apud furem comperint, id non minus suum esse ducunt, ac si ex paterna hereditate obuenerit. Quod & ipsi factis intelligunt impudenter iniquum esse, sed honesti ratio, lucri ratione uincitur.

De portorijs

Olim bono consilio fuit inductum, ut in confinjs ditionum essent praefecti, qui importationum aut exportationu curam agerent, nimirum quo negociator aut uiator tutus a latrocinijs commearerit: ut si quid cui foret ereptum, princeps intra suae quinq; ditionis limites curaret, uti nec damno plecteretur negociator, nec praedo esset impunitus: & fortasse tum ciuilitatis gratia dari coeptum est non nihil a negociatoribus. At nunc passim huiusmodi portorijs retinetur uiator, uexantur hospites, expilantur negociatores, & cu indies crescat exactio, tamen de tuendis illis nulla mentio est: ita cuius gratia primum constitutio nata fuit, penitus sublatum est, & res salubriter instituta, uitio administratum prorsus in tyrannidem uersa est.

De naufragio cicellis

Constitutum est olim, ut res naufragio eiectae, praefecto maris occuparentur, non ut in illius aut in principis ius caderent, sed ut per hos caueretur, ne ab iniustis dominis occuparentur, & ita demum publicae fierent, si nullus extaret, qui iure uindicaret. At hodie quibusdam in locis, quicquid quocumq; modo perijt in mari, id ueluti suu occupat praefectus, ipso mari immittit. Nam quod tempestas reliquu fecit miseris, id ille uelut altera tepeestas eripit. Vide igitur ut omnia in diuersum exierint. Fur punitur, quod rem alienam occuparit: at qui idem facit magistratus, in hoc adhibitus ne fieret, & per hunc bis spoliatur dominus rei, in hoc ipsum constitutum, ne quid cui periret. Et per hos maxime uexantur ac spoliantur negociatores, qui hoc consilio sunt inducti, ne uexarentur aut spoliarentur uiator. Et per hos fit, ne bona redeant ad iustum dominum, quos lex in hoc adhibuerat, ne penes alienum dominum essent. Sunt huiusmodi plurimae constitutiones, apud multas nationes non minus iniquae quam ipsa iniquitas. Verum non est huius instituti rem publicam ullam taxare, has ut omnium fere communes, & omnium iudicio damnatas, docendi gratia recensuimus. Et sunt fortasse quae citra tumultum antiquari non possint: at horum antiquatio fauorem etiam conciliat principi, & qua nullum lucrum oportet uideri maius, honestam opinionem.

Leges obligat oes ex a quo

Vt princeps, sic lege nihil oportet esse communius aut aequius: alioqui fit, ut quod egre gie Graecus ille sapiens dixit, Nihil aliud sint leges quam casses aranearum, quos maiores aues facile perrumpunt, muscis dumtaxat irretitis.

Quem

Quemadmodum princeps, ita & lex semper esse debet propensior ad ignoscendum q̄ ad puniendum, siue quod per se benignius, siue quod magis responder ad mores dei, cuius ira lentissime ad uindictam procedit: siue quod non recte elapsus, ad poenam repeti potest, iniuste damnato succurri non potest. Is etiam si non perijt, quis tamen alterius astitimabit dolorem?

Crimen laesae maiestatis quom metiendum

Legimus olim huiusmodi fuisse non principes, sed tyrannos, a quorum factis oportet Christianum principem, quam longissime abesse, qui scelera commissa, suis priuatis incommodis aestimarent, ut ijs leue furtum esset, si quis pauper culum bonis nudatum, una cum uxore & liberis ad laqueum aut mendicitatem adigat: grauissimum uero & multis dignu crucibus, si quis principalem fiscu, aut rapacem quaestore uel nummulo fraudasset. Item maiestatem laesam clamitarent, si quis de pessimo quoq; principe mutiret, aut de pestilente magistratu paulo liberius loqueretur, cu Adrianus imperator ethnicus, alioqui nec inter bonos habendus princeps, laesae maiestatis crimen nunq admiserit: & ne crudelissimus quidem Nero delationes huiusmodi admodum affectarit. Et alius quidam, neglectus in totu huiusmodi criminibus, dixerit, In ciuitate libera, linguas item liberas esse oportet. Nullis igitur commissis facilius ac libetius ignoscet bonus princeps, q̄ quae ad priuata suam iniuria pertinent. Nam cui facilius est eiusmodi contemere q̄ principem? At huic ueloci q̄ facile est, tam est inuidiosum & indecoru. Cu enim ultio puniti & humilis animi sit argumentu, nihil minus competit in principem, quem oportet animo esse excelso magnoq.

Adrianus

Nero

Non satis est principem ab omni crimine abesse, ni criminis etia suspicione specieq; uacauerit. Quamobrem non solum perpedit quid mereatur is qui deliquit in principem, sed quid alij iudicaturi sint de principe, & suae dignitatis respectu nonnunquam ignoscet immerenti, & suae consulens famae, ueniam dabit ueniam indignis.

Maiestas principis

Neq; statim illud exclamet aliquis, hac ratione paru consuli principum maiestati, quam sacrosanciam & inuolatam esse, e repub. potissimum est. Imo non alia uia rectius consulti illius magnitudini, si populus intelligat eum tam uigilantem, ut nihil eum fallat: tam sapientem, ut intelligat quibus in rebus sita sit uera principis maiestas: tam clementem, ut nihil suorum iniuriarum ulturus sit, nisi cogeret utilitatis publicae ratio. Caezar Augusti maiestatem, & clariorem & tutiorem reddidit Cinnae donata uenia, cum tot supplicijs nihil profecisset.

Is demum principis maiestatem laedit, quisquis id imminuit, quo uere magnus est: at animi bonis magnus est, & populi rebus sua sapientia florētibus magnus est: Hac qui deterit, maiestatis est accusandus. Plurimum enim aberrant, nec prorsus intelligunt ueram principis maiestatem, qui sic eam putant augeri, si q̄ minimum ualeant leges & publica libertas, quasi duae quaedam res sint, princeps & respub. Quod si facienda est collatio inter ea quae natura coniunxit, ne componat se rex cum quolibet suoru, sed cum uniuerso reip. corpore: ita uidebit quato pluris sit illa, tot egregios uiros ac foeminas complectens, q̄ unicum principis caput. Respublica, etiam si princeps desit, tamen erit respub. Floruerunt enim etiam amplissima imperia, nullo principe, uelut in Democratia Romanorum & Atheniensium: at princeps esse nullo modo potest sine repub. deniq; resp. principem completitur, non contra. Quid est enim quod principem tantum facit, nisi consensu obsequentium? At qui suis bonis, hoc est uirtutibus, magnus est, is etiam adempto imperio magnus erit.

Vera proditio principis

Proinde palam est istos peruerissime iudicare, qui principis dignitatem his rebus metiuntur, quae principis amplitudine sunt indignae. Proditorem uocant (nam id uocabulum odiosissimum esse uolunt) qui principem ad ea deflecentem, quae nec ipsi decora sunt aut tuta, nec patriae conducibilia, liberis consilijs ad meliora reuocat. At qui illum plebeijs opinionibus, corrumpit, qui in uoluptates sordidas, qui in comestationes, in aleam, & alia id genus dedecora praecipitat, num is dignitati principis consulit: Fidem uocant, quoties per assentionem stulto principi mos geritur: proditio, si quis turpibus coeptis obstat. Imo nemo minus amicus est principi, q̄ qui turpiter assentando demerit & abducit a recto, qui bellis inuoluit, qui persuadet expilationes populi, qui tyrannidis artem docet, qui illum bonis omnibus facit inuisum: haec est uera proditio, & non uno supplicio digna.

Fides uera

Plato uult νομοφυλακας, hoc est, eos qui seruadis legibus praefecti sunt, incorruptissimos esse. Et bonus princeps in nullos debet seuerius animaduerte re, q̄ in eos qui corrupte leges administrat, quanquam ipse princeps νομοφυλακων primus est. Expedit igitur ut leges sint q̄ paucissimae, deinde q̄ aequissimae & ad publicam utilitatem

Nomophylaces

utilitatē cōducibiles, præterea populo q̄ maxime notæ, unde ueteres eas in tabulis & al-
bo descriptas publicitus exhibebant, quo cunctis essent cōspiciuæ. Foedū est enim quos-
dam legibus cassum uti uice, nimirum hoc agentes, ut q̄ plurimos irretiant, nō consulen-
tes reip. sed ueluti prædam captantes. Postremo ut uerbis apertis minimeq; perplexis de-
scripta, ut ne magnopere sit opus quaestuosissimo isto hominū genere, qui se iure consul-
tos uocant, & aduocatos: quæ sanè professio quondā optimatibus uiris fuit peculiaris, &
dignitatis habebat plurimum, lucri q̄ minimum, nunc & hæc corrupti quaestus, nihil non
uitians. Plato negat ullum hostem existere posse pestilentiorē patriæ, quàm eum
qui leges arbitrio subiiciat hominis, quæ sub optimo principe ualent plurimum.

DE MAGISTRATIBVS ET OFFICIIS

Magistratū
integritas

PRINCEPS quam integritatem in se præstat, eandem debet, aut certe proximi-
mam à suis officarijs exigere. Neq; satis esse ducat, mandasse magistratus, sed
plurimum refert, quomodo mandet, deinde uigiladum, ut incorrupte manda-
tis fungantur. Prudenter & grauius admoret Aristoteles, frustra condit

Aristoteles.

Magistratus
e senibus pot-
tissimum eli-
gendi
Deceperit
senectus

bonas leges, nisi sint quorum opera bene conditæ feruentur, imò sit alioqui nōnunquam
ut optime conditæ leges, uitio magistratum in summam reipublicæ perniciē uertantur.

Ordo ciuita-
tis aut regni
res elegantiss.

Quamquam magistratus non censu, non imaginibus, nec annis est eligendus, sed pot-
tius sapientia & integritate, tamen magis cōuenit, ut natu grandes ad huiusmodi munia
adhibeantur, unde reipub. pendet incolumitas, non tantum quod senibus & plus adest
ex usu rerum prudentiæ, & affectus sunt moderatiores, uerum etiā quod apud populum
nonnihil autoritatis illis conciliat senectus. Proinde Plato uetat, ne legum custodes adhi-
beantur minores annis quinquaginta, ne maiores septuaginta. Sacerdotem non uult esse
minorem annis sexaginta: nam ut est ætatis maturitas quædā, ita est ætatis processus, cui
missio, muniumq; omnium relaxatio debeat.

Quemadmodum chorus res esse ele-
gans, si quidem ordine constet & harmonia, contra, ridiculum spectaculum, si gesticulati-
ones unā cum uocibus confundantur: Ita præclara quædam res est ciuitas aut regnum,
si suus cuiq; detur locus, si suo quisq; fungatur officio, hoc est, si princeps quod se dignum
est agat, si magistratus suas obeat partes, si plebes item bonis legibus & integris magistra-
tibus obtemperet. At ubi suum negocium agit princeps, & magistratus nihil aliud quàm
compilant populum, ubi plebes non obtemperat honestis legibus, sed principi ac magi-
stratibus, ut cuncq; res tulerit, adulatur, ibi turpissima quædam rerum consilio sit, oportet.

Primum ac summum principis studium oportet esse, ut quàm optime mereatur de re-
publica: at non alia re melius potest mereri, quàm si curet ut magistratus & officia uitis
integerrimis ac publici commodi studiosissimis committantur.

Princeps me-
dicus reipub.

Princeps quid aliud est quàm medicus reipublicæ? At medico non satis est, si ministros
habeat peritos, nisi sit ipse peritissimus ac uigilantissimus: Ita principi non sufficit, si magi-
stratus habeat probos, nisi sit ipse probissimus, per quem illi & deliguntur & emendantur.

Princeps sum-
ma pars reip.

Vt animi partes non omnes perinde ualent, sed quædam imperant, alia parent, & ta-
men corpus tantum parerit: Ita principem summam reipub. partem plurimū sapere, & ab
omnibus crassis affectibus alienissimum esse oportet. Ad hunc proxime accedent magi-
stratus, qui partim parent, partim imperant: parent principi, imperant plebi.

Magistratus
pure creandi

Ergo præcipue reip. felicitas in hoc sita est, ut pure creentur magistratus, & pure man-
dentur officia. Deinde sit actio male gesti muneris, quemadmodum antiquis erat actio re-
petundarum. Postremo statuatur in hos seuerissima animaduersio, si conuicti fuerint.

Quando pure
creantur ma-
gistratus

Pure creantur magistratus, si princeps eos asciscat, non qui plurimo emant, nō qui
improbissime ambiant, non qui cognatione coniunctiores, nō qui ad illius mores aut affe-
ctus cupiditatesq; maxime sint accommodi, sed qui moribus sint integerrimis, & ad fun-
ctionem mandati muneris aptissimi.

Cæterum ubi princeps unum hoc agit, ut
quàm plurimo uendat officia, quid tandem ab ijs expectet, nisi ut itidem rependant, &
quomodo cuncq; damnum suum sarciant, & cauponentur in administrando, quemadmo-
dum negotiatione sunt confecti. Nec hoc ideo minus perniciosum reipub. uideri oportet,
quia consuetudine pessima apud plerasq; nationes receptum est, cum ethnicis etiam
fuerit improbatum, & Cæsareæ leges iubeant eos, qui iudicijs præsent, principali salario
esse inuitandos, ne qua sit illis ania faciendi quaestus.

611

Optim grauissimum crimē erat cōrupti iudicij: at qua fronte puniet princeps iudicem,
qui muneribus corruptus pronunciauit, aut pronuciare noluit, eum ipse iudicandi mu-
nere areuendiderit, & hanc corruptelam prior suum doquerit iudicem: Hoc præstet prin-
ceps erga magistratus, quod illos præstare uult erga plebem.

Prudenter admonet in Politicis Aristoteles, super omnia cauendum esse, ne ex magi-
stratibus lucra proueniat ijs, qui ea gerunt: alioqui geminum incommodum hinc sequi.
Nam primum hac ratione fieri, ut auarissimus quisq; & corruptissimus ambiat, imò occu-
peret & inuadat magistratum, & populus duplici discrucietur molestia, tum quod ab ho-
noribus excluditur, tum quod lucro priuatur.

DE FOEDERIBVS.

Non paucis foederibus, quemadmodum & cæteris in rebus, non aliò specta-
bit bonus princeps, q̄ ad publicam utilitatem. Alioqui cū hoc agitur, ut cōmo-
dius habeant principes populi rebus attenuatis, non foedus est appellandum,
sed cōspiratio. Siquidē qui hoc sunt animo, duos populos ex uno faciunt, pro-
cerum & plebis, quorū alter alterius malo melius habeat, uerū id ubi sit, ibi non est respu-
blica.

Inter omnes Christianos principes arcuissimum simul & sanctissimum foedus
est, uel ob hoc ipsum quod Christiani sunt. Quorsum igitur attinet cotidie tot foederibus
agere, perinde quasi omnes omnium sint hostes, & humanis pactis sit impetrandum, quod
non impetrat Christus? Vbi multis syngraphis res agitur, argumentum est, non optima
agere, & sæpenumero fieri uidemus, ut ex his plurimæ nascantur lites, quæ in hoc ad-
hibebantur, ne quid existeret litium: cū fides intercedit, & inter bonos agitur, non est o-
pus admodū multis & anxijis syngraphis: cum inter improbos & mala fidei res agitur,
syngraphæ pariunt etiam litis materiam. Itidem inter bonos ac sapientes principes, etiam si
nullum intercedat foedus, constat amicitia: inter stultos ac malos, ex ipsiis foederibus, quæ
in hoc adhibebantur, ne bellum exoriretur, bella nascuntur, dum inter innumeros artu-
los hinc aut illum uiolatū queritur aliquis.

Foedus in hoc ferri solet, ut bello finis
imponeretur: at hodie foedus appellat, in hoc inuitū, ut moueatur bellū. Nec aliud est isto
rum foederatio, quàm belli molimina: & ut cuncq; se res inclinant, ita ambulant foedera.

Principū ea debet esse fides, in præstandis ijs quæ recipiūt, ut simplex horū promissum
sanctius sit quous aliorū iureiurando. Quàm igitur foedum nō præstari, quæ solennibus
foederib. pacta sunt, interpositis etiā ijs rebus, quibus apud Christianos nihil potest esse
sanctius: Et tamen uidemus id cotidie usu uenire, nihil addo, quorū uitio: certe sine uitio
non potest acciderē.

Si quid in foedere uiolatū uidebit, nō statim huc inclinandum,
ut uniuersum foedus irriteretur, ne uideatur occasio captata recedēdi ab amicitia. Quin ma-
gis adnitendū, ut q̄ minimo incommodo sarciaur id quod ruptū est: quin expedit aliquo-
ties ad quædā conuiuere, quahdoquidē nec inter priuatos homines diu cohæret necessi-
tudo, si cuncta ad uiuum, quod aiunt, exigant. Neq; statim id sequaris, quod dicit ira, sed
quod publica suadet utilitas.

Dabit operā bonus ac sapiens princeps, ut cum omni-
bus pacē habeat, sed præcipue tamen cum finitimis, qui plurimū noceant infensi, pro sine
amici, & sine quorum mutuo commercio, ne durare quidem possit resp. Et facile coit &
cohæret amicitia inter eos, quos lingua communis, regionū propinquitas, ingeniorum
ac morum similitudo conciliat. Est tanta inter quasdam nationes rerum omnium dissimili-
tudo, ut prorsus ab illorum abstinuisse commercio longe cōsultius sit, quàm arcuissimis
etiā astringi foederibus. Sunt quædam ita procul distitæ, ut etiam si bene uelint, prodes-
se nihil possint. Postremo sunt quædā adeo morosæ ac foeditragæ & insolentes, ut etiam
si finitimæ sint, tamen inutiles sint ad omnem amicitiam. Cum his cōsultissimum fuerit,
nec bello disidere, nec arcuioribus foederum aut affinitatū uinculis alligari, quod & bel-
lum semper sit exitiale, & quorūdam amicitia non multo bello tolerabilior.

Hæc erit igitur una regie sapientiæ pars, gentium omnium ingenia moresq; cognos-
cere, id partim e libris, partim e sapientum & expertorū commemoratōne consequetur,
ne sibi necesse putet cū Vlyse per omneis terras mariaq; circūagi. Ac de cæteris quidem
haud facile sit certū aliquid prescribere. Illud in genere licet pronuciare, nō oportere arcu-
ius astringi his, quos religio diuersa à nobis alienat, ueluti cū ethnicis; aut quos nature pro-
uicetia, alpibus aut fretis interiectis, à nobis separat, aut quos immensum locorū spatium
penitus

Corruptus
index

Magistratus
non debet esse
quaestuosus

Quis debet
esse foederis
seopus

Ut multas sy-
graphas
multa foedera
signum est in-
le fidei

Foedum in-
commoda

Principis fi-
des summa

Cum finitimis
habenda fides

Princeps om-
nium ingenti-
um habeat
perspecta,
cōsuetudinas
cognitas

penitus à nobis semouit. hinc ad nos accersendi, nec à nobis impetendi sunt. Cuius rei cum plurima suppetant exempla, tamen unum, quod è proximo sese offert, pro omnibus suffecerit. Est quidem Franciæ regnum, rebus omnibus omnium multo florentissimum; at multo esset florentius, si ab Italia impetenda temperasset.

DE PRINCIPVM AFFINITATIBVS

Princeps affinitatem cum suis aut situ proximis iungat

VIDEM multo saluberrimum iudicari reipublicæ, si principum affinitates intra regni fines continerentur, aut si quid recedendum sit à limitibus, est proxime finitimis diuitaxat iungerentur, sed ipsi, qui ad amicitiam fidem sint idonei. Atqui non decet, inquit, regis filiam nisi cum rege aut regis filio copulari. At isti priuatorum sunt affectus, suos quantum possint euehere, a quibus oportet principem alienissimum esse. Minus potest nubet principis soror, quæ postea, si id magis expedit uniuersis: Et illi plus dignitatis adferat neglecta sororis, contugli dignitas, quam si mulierculæ affectum publicis commodis prætulisset.

Qualis uxor sit ducenda principi

Priuata quædam res est principum matrimonium; at huc rerum humanarum summam penè uocari cernimus, ut sæpe numero nobis eueniat, quod olim Græcis ac Troianis in Helena. Quod si placet adhibere delectum principe dignum, seligatur ex omnibus, integritate, modestia, prudentiaque commedata, quæ optimo principi morigera sit uxor, & illi liberos utroque parente patriæque dignos generet. Satis honesta est quo cunque sanguine nata, quæ bono principi bonam præstat uxorem. Illud in confesso est, nihil æque expedire in rem omnium, atque ut princeps uehementer amet suos, & ab ipsidem uicissim ametur. Ad quod ingens habet momentum patria, communis corporum & animorum similitudo, & nescio quid naturæ fragrantia, quam arcana quædam geniorum affinitas addit: at hinc magna pars pereat oportet, si hæc omnia confundant imparia matrimonia.

Ex affinitatibus mala

Vix enim fieri potest, ut sic natos, toto pectore agnoscat patria, aut sic nati, toto pectore sint dediti patriæ. Et tamen uulgus hæc uelut adamantina publicæ concordia uincula putat, cum hinc res ipsa doceat maximos rerum humanarum tumultus exoriri, dum hic queritur ex sponsalium pactis præteritum nescio quid, hic offensus re quæpiam sportam abducit, ille mutato consilio renunciat priori, & aliam ducit in thalamum, alius aliud quippiam causatur. Sed quid hæc ad rem publicam? Si principum inter se affinitas præstat orbis tranquillitatem, optarem omnes sexceteris affinitatibus esse colligatos. At quid ante paucos annos profuit affinitas, quo minus Iacobus Scotorum rex infestis copiis inuaderet Angliæ fines? Et fit aliquoties, ut post diutinos bellorum tumultus, post innumeras clades, tandem affinitate contraria, res componatur, sed utraq; parte iam malis delapsa.

Pro patria pax ex ueris fontibus concordie

Illud agendum principibus, ut æterna quædam pax coeat inter omnes, & in hoc conferant sua consilia. Ut affinitas pacem conciliet, certe perpetuam non potest. Altero defuncto, soluitur concordia uinculum. Quod si ueris rationibus pax constaretur, ea stabilis esset ac diuturna. Sed dixerit aliquis, liberorum propagatione coniunctionem eam perpetuam reddi. Cur igitur inter hos maxime bellatur, inter quos summa propinquitas est? Immo per hanc propagationem potissimum oritur regnorum commutatio, diuisionis ius aliunde alio transfertur, dum hinc decedit aliquid, & illic accrescit, quibus ex rebus grauissimi tumultus exoriri solent. Igitur hisce rationibus non fit ne coortantur bella, sed fit, ut atrociora moueantur & crebriora. Dum enim regna regnis affinitate connexa sunt, quoties unusquispiam offensus est, is affinitatis iure concitat & cæteros, ut ex qualibet leui offensa, magna pars orbis Christiani statim ad arma moueatur, & immodica Christiani sanguinis iactura placatur unius hominis stomachus. Ab exemplis conuulso tempero, ne quid offendam quenquam. In summa, huiusmodi affinitatibus, principum res fortassis augentur, at populi res atteruntur & affliguntur. Cæterum bonus princeps non aliter iudicat suas res prospere habere, nisi cum reipublicæ commoditatibus consulitur: ut ne dicam interim, quod hæc uia non admodum humaniter agitur cum ipsis puellis, quæ nonnunquam in procul remotas regiones, ad homines, lingua, specie, moribus, ingenijs dissimillimos, uelut in exilium relegantur, felicitas apud suos uiciorum, ut aliquanto minore strepitu. Quamquam autem hanc consuetudinem uideo receptiorem, quam ut sperem posse conuelli, tamen uisum est admonere, si quid forte præter spem euenierit.

D

DE PRINCIPVM OCCVPATIONIBVS IN PACE

RINCEPS igitur Christi decretis, & sapientiæ prædictis instructus, nihil omnium habebit charius, immo nihil aliud habebit charum, quam populi sui felicitatem, quem oportet uelut unicum corpus ex æquo, tum diligere, tum curare. Et in hoc unum omnes cogitationes, omnes conatus, omnia studia destinabit, ut ad eum modum administret prouinciam sibi creditam, ut & Christo rationem exacturo probeatur, & apud mortales omnes honestissimam sui memoriam relinquat. Siue domi sit princeps siue in secessu, laudatum illum Scipio nem imitetur, qui negabat se unquam minus esse solum, quam cum solus esset, aut minus ociosum esse, quam cum esset in octo: quod is quoties uacaret à reipublicæ negotijs, semper animo secum agitabat aliquid; quod ad ciuitatis salutem aut dignitatem pertineret. Imitetur Aeneam Vergilianum, quem prudentissimus poeta frequenter, alijs dormientibus, multa per noctem suo cum animo uoluentem facit, quo rectius suis consuleret. Et Homericum illud omnibus regiæ parietibus, sed magis regum animis inscribi decet.

Quorum carminum hæc ferme sententia est.

Haud decet hunc solidam noctem indulgere sopori,

Cui populi commissi & tanta negotia curæ.

Siue uersetur in publico, semper aliquid agat, quod ad rem communem faciat, hoc est, nisi quam non principem agat. At magis decet principem in publicis uersari functionibus, quam abditum agere. Quoties autem prodit, aduigilet, ut ipse uultus, incessus, & præcipue sermo talis sit, ut populum reddat meliorem, memoret, quicquid fecerit aut dixerit, ab omnibus obseruari cognoscit. Nec enim probatum est sapientibus uiris Persarum institutum, apud quos domi abditam uitam exigebant. Et hac unâ uia studebant à suis magnificer, quod nunquam conspicerentur, & rarissime sui copiam facerent populo. Quod si quando prodibant, nihil aliud quam fastum barbaricum & opes malo populi immodicas ostentabant. Reliquum æuum aut iusibus, aut furiosis expeditionibus transigebant, perinde quasi deesse quod pacis temporibus agat egregius princeps, cum tanta semper pateat pulcherrimorum facinorum leges, si modo adsit principe dignus animus.

Et sunt hodieque nonnulli, qui putant id esse partem regum, quod solum est regibus pulcherrimum, in publicis functionibus uersari. Quemadmodum et episcopi nonnulli, nihil inuisum esse ducunt, quam id quod unum episcopo dignum est, docere populum: ac mirò consilio, quod peculiare est episcoporum, id uelut indignum in alios relegat, quod fordiosissimum, id sibi potissimum uindicant. At non puidit Mithridatem, non minus eruditione quam imperio nobile regem, suo ore, nullocum interprete populo ius reddere, quod tu faceret, uiginti duas linguas ad plenum legitur perdidicisse. Nec Philippus Macedonum rex parum decorum regi iudicauit, quod cotidie cognoscendis causis sederet. Nec Alexander magnus, huius filius, quamquam aliàs ad insaniam usque ambitiosus, cui morem isthæ fuisse proditum est, ut altera aure manu obturata cognosceret, dicens sese alteram istam integram seruare diuersæ parti.

Verum quo magis ab hisce rebus abhorreat nonnulli, peruersa educatio principum in causa est. Etenim iuxta uetus prouerbium, quam quisque nouit artem, in hac se libenter exercet, refugies ab his, in quibus intelligit se parum ualere. Qui fiat igitur, ut qui inter assentatores & mulierculas primum præuis opinionibus, deinde uoluptatibus corruptus, primos illos annos in alea, choreis, & uenatu consumperit, postea gaudeat in his uersari functionibus, quarum usus diligentissimam requirebat meditationem? Homeris negat principi tantum esse otij, ut totam noctem edormiat, & isti nihil aliud student, nisi ut nouis subinde uoluptatibus totius uitæ radium fallant, perinde quasi nihil omnino sit quod agant principes. Bono patrifamilias nunquam deest quod curet in una domo, & principi deest quod agat in tam uasta ditone.

Bonis legibus occurrendum est malis moribus, corrigendæ leges deprauatæ, tollendæ malæ, prospiciendi magistratus integri, puniendi aut cohibendi corrupti. Exquirendæ rationes, quibus tenuem plebeculam quam minimum grauet, quibus ditio non sua latrocinij ac maleficij liberet, idque quam potest minimo sanguine, quibus suorum perpetuam concordiam

Tom. 4

R

cordiam

Principis officia

Reges Persarum publico abstinebant

Mithridates

Philippus

Alexander

Principi nunquam deest quod agat

cordiam alat ac stabiliat. Sunt his minutiora quaedam, sed non indigna quamuis magno principe, iustrare ciuitates, sed hoc animo, ut omnia reddat meliora: quae partitura sunt, communiat, publicis aedificijs ornet, ite portibus, porticibus, templis, ripis, aquaeductibus, loca pestilentiae obnoxia purget, uel mutatis aedificijs, uel desiccatis paludibus. Amnes in comode fluentes, alio deriuat. Mare pro commoditate publica uel admittat uel arceat. Neglectos agros colendos curet, quo magis suppetat annonae uis, parum utiliter cultos aliter coli iubeat, ueluti ne illic uineta sint, ubi uinum cultura indignum prouenit, & frumenta gigni possunt. Huius generis sex milia sunt, quae curare principi sit pulcherrimum, bono principi etiam iucundum, ut nihil unquam sit opus, uel ocij tadio bellum querere, uel a lea fallere noctem. In his quae ad rem publicam pertinent, conuenit principem esse non luxuriosum aut profusum, sed splendidum, uelut in publicis aedificijs, aut ludis, in excipiendis legationibus, si quae populi causam agant. In his quae priuatim ad illum pertinent erit frugalior & contractior, partim ne publico sumptu sibi uiuere uideatur, partim ne ciuites suos luxuriam doceat, multorum malorum parentem.

Video ueterum permultos in hoc errore fuisse, & utinam hodie nullos idem habeat error, ut huc omnes conatus suos intenderent, non ut meliorem redderent suam ditionem, sed ut maiorem: quibus illud saepenumero uidemus euenisse, ut dum propagando studerent imperio, etiam id perderent quod possederant. Non ab re tantopere laudata est illa Theopompus uox, qui negauit sua referre quam ingens reliqueret liberis suis imperium, modo melius ac stabilius. Et lacontum illud prouerbium dignum mihi uidetur, quod omnium principum insignibus ascribitur, *σοφρων ελαχον, ταυτην ησομεν*, hoc est Spartam fortitus es, hanc orna. Hoc sibi penitus persuasum habeat bonus princeps, nihil a se geri posse magnificentius, quam si quicquid est hoc regni, quod fors dederit, florētis reddat, ac modis omnibus ornatus. Laudatus est a doctissimis uiris Epaminondas ducis animus, cui cum per inuidiam magistratus esset delegatus, humilis ac uulgo contemptus, ita gessit, ut deinceps inter honestissimos habitus a maximis uiris ambiretur, negans magistratus dignitatem adferre uiro, sed uirum magistratu.

Epaminondas

Quo pacto regnum florens reddatur

Id conlequetur, si quemadmodum ex parte demonstrauimus, eas res curet maxime, per quas res publica stabilitur & illustratur: eas rursus excludat, & arceat, quae res publicae statum reddunt deteriore. Adiuuatur enim maxime boni principis exemplo, sapientia, uigilantia: magistratum & officiorum integritate, sacerdotum sanctimonia, ludum magistrorum delectatione, a quibus legibus, & ad quietem conducentibus studiis. In his igitur augendis & confirmandis sit omnis boni principis cura. Laeditur autem diuersis, quae facilius excludentur a republica, si stirpes ipsas ac fontes conabimur tollere primum, unde haec nasci deprehendimus. In huiusmodi rebus sollicitum & ingeniosum esse, Christiani principis est philosophia. In haec salubriter conspire, in haec sua simul conferre consilia, id demum Christianis dignum principibus.

Quemadmodum corpora caelestia, si uel paululum tumultuentur, aut recto cursu diuertent, non sine graui humanarum pernicie id faciunt, id quod palam uidemus in defectibus solis ac lunae. Ita summi principes, si quid aberrerit ab honesto, aut si quid ambitio- ne, ira, stultitiae peccent, id protinus ingenti totius orbis malo faciunt. Nec enim ullam quam eclipsis sic afflixit hominum genus, ut Iulij pontificis, & Lodouici Galliarum regis dissidium, quod nuper & uidimus & fleuimus.

DE BELLO SVSCIPIENDO

Vnusquam oporteat principem praecipiti esse consilio, tum haud alibi con- tantior erit aut circumspectior, quam in suscipiendo bello, quod alijs ex rebus alia nascantur incommoda, ex bello semel omnium bonarum rerum naufragium oritur, omnium malarum rerum pelagus exundet. deinde quod non aliud malum habeat tenacius. Bellum e bello seritur, e minimo maxi- mum, ex unico geminum, ex ludicro serium & cruentum nascitur: & alibi nata belli per- fectis in proximos etiam, immo in procul etiam diffuso propagatur.

Bonus princeps nunquam omnino bellum suscipiet, nisi cum tentatis omnibus, nulla ratione uitari potuit. Hoc animo si fuerimus, uix unquam existet inter ullos bellum. Denique si uitari non potest res tam pestilens, tum proxima cura fuerit principis, ut quam mi- nimo suorum malo, quam minimo Christiani sanguinis impendio geratur, & quam po- tesse

telocryssime finiatur. Primum illud expendat princeps uere Christianus, quantum inter sit inter hominem pacis ac beneuolentiae natum, animal, & inter feras ac beluas praedationi, belloque natas: ad haec quantum inter sit inter hominem, & hominem Christianum. Deinde contempletur, quam expectanda, quam honesta, quamque salutifera res sit pax. E diuerso, quam calamitosa simul & scelerata res bellum, quantumque malorum omnium augmentum secum trahat, etiam si iustissimum sit, si quod omnino bellum iustum uocari debet: postremo sepositis affectibus, uel tantisper rationem in consilium adhibeat, dum uere super- putarit, quanti costaturum sit bellum, & num id quod bello denique petitur, tanti sit, etiam si certa sit uictoria, quae non semper optima causa fauere solet. Expende curas, sumptus, pericula, molestum & longum apparatus. Accersenda barbarica fex sceleratissimorum hominum, & dum princeps erga principem animosior uideri uis, etiam data pecunia blan- diendum ac seruiendum in illic mercenario, quo quidem hominum genere non est aliud uel abiectius, uel execrabilius. Nihil bono principi charius, quam ut suos habeat quam optimos. At quae maior aut praesentior morum pernicies, quam bellum? Nihil Principi magis in uotis, quam ut suos incolumes, ac rebus omnibus florētis uideat. At dum bel- lare discit, iuuentutem tot periculis obijcere cogitur, & una saepe hora tot orphanos, tot uiduos, tot orbos senes, tot mendicos, tot infelices reddit.

Nimio constabit orbi principum sapientia, si quam tetra res sit bellum, pergant experi- rimento discere, ut senex aliquando dicat, non credebam bellum esse rem adeo pestilenti- rem. Sed o deum immortalis, quam innumeris totius mundi malis istam didicisti senten- tiam. Intelletget aliquando inutile fuisse, regni propagasse fines: & quod initio lucrum ui- debatur, summum fuisse detrimentum; sed interim tot hominum milia uel extincta sunt, uel afflictata. Haec e libris potius discenda sunt, e commemoratiohe seniorum, e finitimo- rum periculis. Tot iam annos ille aut ille princeps pro tali ditione digladiatur: quanto plus incommodi fuit illic quam commodi. Huiusmodi res instituet bonus princeps, quae perpetuo placeant. Quae affectu sumuntur, tantisper probantur, donec eo tenemur affectu: quae iudicio suscipiuntur, & iuueni placuerunt, eadem placebunt & seni. Ve- rum id nusquam magis obseruandum, quam in suscipiendo bello.

Plato seditionem uocat, non bellum, quoties Graeci cum Graecis belligerarentur: idque si quando incidisset, modestissime iubet geri. Quo nam igitur nomine uocandum cen- semus, quoties Christiani cum Christianis digladiantur, tot uinculis inter sese connexi- Quid cum id ob titulum, nescio quem, ob priuatim odium, ob stultam aut iuuenilem am- bitionem & crudelissime geritur, & in multos, pro togatur annos?

Bellum inter Christianos non bellum, sed seditio est

Sic principes quidam imponunt sibi: est omnino bellum aliquod iustum, & mihi cau- sa iusta est suscipiendi. Primum an omnino iustum sit bellum, in medio relinquemus; cui non uidetur sua causa iusta? Et inter tantas rerum humanarum mutationes ac uicissitudi- nes, inter tot pacta foederaque nunc iusta, nunc rescissa, cui possit deesse titulus, si qualiscun- que titulus satis est ad mouendum bellum? At pontificiae leges non improbant omne bellum. Et Augustinus alicubi probat. Laudat & diuus Bernardus milites quosdam.

~~[Large section of text is heavily obscured by blacked-out lines, making it illegible.]~~

At inculcant non esse ius deferendum. Primum istud ius magna ex parte ad priuatum principis negocium pertinet, si quid illi accreuit ex affinitate. Vt iniquum sit hoc tam im-
 mensis populi malis persequi, & dum nescio quam ditionis accessionem persequeris reg-
 num uniuersum expilare, & in extremum discrimen adducere. Offendit princeps prin-
 cipem in re leuicula, eaq; priuata, nempe in affinitate aut alia simili, quid hoc ad uniuersum
 sum populum? Omnia bonus princeps publicis metitur commoditatibus, alioquin
 ne princeps quidem fuerit. Non idem est ius in homines & in pecudes. Bona pars impe-
 rij, consensus est populi, ea res primo reges peperit. Quod si quod dissidium ortum fuerit
 inter principes, cur non potius ad arbitros itur? Sunt tot episcopi, tot abbates & eruditio-
 ri, tot graues magistratus, quorum sententia rem confici decebat potius, quam tot stragi-
 bus, tot expilationibus, tot orbis calamitatibus.

Primum suspectum esse debet Christiano principi suum ius, deinde si maxime costet,
 expendere oportet, an tantis totius orbis malis sit uindicandum. Qui sapiunt, malum alit
 quoties rem perdere quam persequi, quod hic perspiciant minus esse dispendij. Maller
 (opinor) Caesar concedere de iure suo, quam monarchiam illam ueterem persequi, & ius
 illud quod illi deferunt iure consultorum litera. At quid erit tutum (inquiunt) sine
 mo ius suu persequatur? Persequatur sane, si id expedit reipublicae, modo ne nimio con-
 stet ciuibus ius principis. At nunc quid usquam tutum est, dum suum quisq; ius tam ad-
 uitium persequitur? Videmus bella ex bellis nasci, bella bellis succedere, nec ullum tu-
 multuandi modum aut finem. Satis igitur constat hisce rationibus nihil agi. Proinde di-
 uersa tentanda remedia. Ne inter amiculos quidem constabit necessitudo, nisi alter alteri
 nonnunquam concesserit. Maritus saepe quaedam condonat uxori, ne scindat concor-
 diam. Bellum quid gignat nisi bellum? At ciuilitas ciuilitatem inuolat, & equitas aequita-
 tem. Mouebit & hoc principem pius & elementem, quod perspiciat ex tam im-
 mensis malis, quae bellum omne secum inuehit, maximam partem ad eos redire, ad quos
 bellum nihil attinet, quicq; his calamitatibus sunt indignissimi.

Posteaquam princeps uniuersorum malorum subductis calculis summam collegerit
 (si tamen unquam colligi possit) tum ita secum cogitet, unus ego tot malorum autor lue-
 ro: Tantum humani sanguinis, tot uidua, tot luctu funesta domus, tot orbi fenes, tot indig-
 ne egentes, tanta morum, legum, ac pietatis perniciēs mihi uni imputabitur: hac mihi
 luenda Christo? Non potest princeps ulcisci hostem, nisi prius hostilia fecerit in
 suos. Expilandus populus, accipiendus miles, non sine causa Maroni dicitur impius. Ex-
 cludendi ciues ab hisce regionibus, quibus rem antea suo bono fruebantur. Includendi ciues
 ut includas hostem. Et saepenumero fit, ut atrociora committamus in nostros, quam in
 hostem. Vt difficilius ita pulchrius est, extruere praeclearam ciuitatem, quam demo-
 liri. Videmus autem ab idiotis & priuatis condi florētissimas urbes, quas principum irae
 demoluntur. Et saepenumero maiore negocio & impensa demolimur oppidum, quam
 aliud nouum condi poterat. ac bellum tanto sumptu, tanto dispendio, tato studio curaq;
 molimur, ut decima eorum rerum portione pax constare potuerit.

Eam gloriam semper affectet bonus princeps, quae sit incruenta, & cum nullius con-
 iuncta malo. In bello ut optime res eueniat, tamen alterius partis felicitas, alterius miseria
 nicias. Saepenumero flet & uictor nimio emptam uictoriam.

Si non mouet nos pietas, si non orbis calamitas, certe moueat honos Christiani nomi-
 nis. Quid censemus loqui de nobis Turcas & Saracenos, cum uideant tot iam seculis a
 deo nihil cōuenire inter ullos principes Christianos? Nullis se deribus coherere pacem?
 Fundendi sanguinis nullum esse modum? & minus esse tumultus inter ethnicos, quam
 inter eos qui ex Christi doctrina summam profiteantur concordiam?

Quam fugax, quam breuis, quam fragilis est hominum uita, & quot obnoxia calami-
 tatibus, quippe quam tot morbi, tot casus imperunt assidue, ruinae, naufragia, terramou-
 tus, fulminar. Nihil igitur opus bellis accersere mala, & tamen hinc plus malorum quam
 ex omnibus illis. Concionatorum partes erant, dissidiorum affectus ex animis uul-
 sionatorum qd penitus reuellere. Nunc fere Gallum odit Anglus, Anglum Gallus, non ob aliud, nisi
 quod

Contra bellū remedia

Bellum sum- ptuosius pace

Officium con- cionatorum

quod Anglus est Britannum odit Scotus, tantum quia Scotus est; Germanū Italus, Elue-
 tū Sueuis, atq; item de caeteris, regio regioni inuisa, ciuitas ciuitati. Cur haec stultissima
 nomina magis nos distrahunt, quam cōglutinat omnibus cōmune Christi uocabulum?

~~Quidam dicunt, quod si bellum esset, non esset in christiano, sed in gentili. Sed hoc non est in christiano, sed in gentili. Sed hoc non est in christiano, sed in gentili. Sed hoc non est in christiano, sed in gentili.~~

Sacerdotum partes

Si non tota undiq; Christi doctrina cum bello pugnat, si unū proferre possint illi belli
 nomine commendatum, bellemus Christiani. Permissum erat Hebraeis bello conflicari,
 sed consulto deo. At nostrum oraculum, quod assidue nobis in Euāgelicis literis resonat,
 bello deterret, & tamen belligeramur infanius quam illi. Dauid alijs uirtutibus deo fuit
 gratissimus. & tamen ueruit ab hoc sibi condi templum non ob aliud, nisi quod sanguina-
 rius, hoc est, bellator esset. Solomonem pacificum in hoc delegit. Si haec acta sunt inter Iu-
 daeos, quid de nobis fiet Christianis? Illi Solomonis umbram habebant, nos uerum So-
 lomonem, pacificum illum Christum omnia conciliantem, quae in caelis sunt, & quae in
 terra.

Bellum in Turcas

Ego nec in Turcas bellum temere suscipiendum esse censeo, primum illud
 necum reputans, Christi ditionem longe diuersa uita natam, propagatam, & constabili-
 tam. Neq; fortasse cōuenit alijs rationibus uindicari, quam quibus orta propagataq; est.
 Et uideamus huiusmodi bellorum pratextibus iam toties expilatā plebem Christianam,
 nec aliud quicquam actum. Iam si fidei negocium agitur, ea martyrum tolerantia, non mi-
 lium copijs aucta illustrataq; est: sin de imperio, de opibus, de possessionibus pugna est,
 etiam atq; etiam uidēdum est nobis, ne res ea parum sapiat Christianismū. Quin ut nunc
 sunt fere, per quos huiusmodi bella geruntur, citius fiat, ut nos degeneremus in Turcas,
 quam illi per nos reddatur Christiani. Primum hoc agamus ut ipsi simus germane Chri-
 stiani, deinde si uisum erit, Turcas adortamur.

Principes sint studiosi pacis

Verum de belli malis aliā plura conscripsimus, quae non est huius loci repetere. Tan-
 tum illud hortabor principes Christiani nominis, ut omissis fictis titulis & fucatis prae-
 textibus, serio totoq; pectore hoc agant, ut tā diutina tamq; foeda bellandi rabies inter Chri-
 stianos finiat, & inter eos quos tot copulant pignora, pax & concordia coeat. In hoc in-
 genium explicent suum, in hoc uires expendant, in hoc consilia conferant, in hoc neruos
 omnes intendant. Qui magni uideri student, sic se magnos probent. Id si quis praestite-
 rit, is rem longe splendidiorem confecerit, quam si totam Africam armis subegerit. Nec
 admodum difficile factu fuerit, si suae quisq; causae blandiri desinat, si sepositis affectibus
 priuatis, rei cōmunitis negocium agamus, si Christus nobis sit in consilio non mundus.
 Nunc dum suum quisq; negocium agit, dum pontifices & episcopi de ditione & opibus
 anxij sunt, dum principes ambitione aut ira feruntur praecipites, dum his obsequuntur
 sui compendij gratia omnes, in has nimirum rerum procellas incurrimus stultitiae ductu.
 Quod si cōmuni consilio, cōmune negocium ageremus, etiam ea quae cuiq; priuata
 sunt, magis florerent. Nunc & hoc perit, pro quo solo digladiamur.

Neq; mihi dubium est principum illustrissime, quin hoc sis animo: sic natus es, sic ab
 optimis & integerrimis uiris institutus. Quod super est, precor, ut Christus optimus ma-
 ximus tuos egregios conatus bene fortunare pergat. Dedit ille incruentum imperium;
 idem uelit semper esse incruentum. Ille princeps pacis dici gaudet: Faxit idem, ut tua bo-
 nitate tuaq; sapientia tandem ab insanissimis bellis liceat ferari. Pacem nobis
 commendabit, etiā praeteritorum malorum recordatio, & tui
 beneficij gratiam, superiorum temporum cala-
 mitates conduplicabunt.

ISOCRATES AD NICOCLEM

COCLEM REGEM DE INSTITVTIONE PRINCIPIS,
Des. Erasmo Roterodamo interprete.

Que regibus
donanda

Adulatio re-
gum pestis

Incommoda
regni

Officium
principis

AETERI quidē Nicocles, qui regibus soliti sunt adducere ualentes, uel aes, uel aurum factum, uel aliud eiusmodi rerum quippiam, quarum ut ipsos habet inopia, ita uobis exuberat copia, nati plane uidentur manifestam exercere negotiationem, non dare munus, eademq; longe callidius uendere, quam illi qui questum huiusmodi profitentur. Ego uero munus hoc pulcherrimum simul & utilissimum fore iudicari, quodq; maxime deceat tum me donare, tum te accipere, si tibi rationem queam præscribere, quibus rebus expectendis, rursus quibus fugiendis, optime ciuitatem pariter & regnum administrare possis. Nam cum alia permulta sunt, quæ priuatos homines reddant emendatiores, tum in primis illa, primum quod non affluant delicijs, sed pro cotidiano uictu solliciti esse cogantur: deinde leges quarum præscripto omnes illi gubernantur. præterea autem admonendi libertas, quodq; liceat & amicis inuicem increpare, & inimicis insectari mutuo, si quid peccatum fuerit. Ad hæc poetæ quoq; nonnulli præcepta literis prodiderunt, ut consentaneum sit his omnibus rebus eos reddi meliores. At regibus nihil harum rerum suppetit. Imò quos magis quam ceteros oportebat admoneri, posteaquam imperium adepti sunt, ij semper admonitore carēt, propterea quod & mortalium pleriq; non adeunt ad illos, & qui cum illis habent consuetudinem ad gratiam confabulantur. Siquidem nati & opum plurimarum possessionem, & rerum maximarū administrationem, dum his occasionibus haud recte utuntur, effecerunt, ut complures ambigant utra uitam magis sit eligenda, eorum ne qui priuata quidem, sed placidam & humanam agunt uitam, an regum. Nam quoties ad honores, ad opes, ad potentiam illorum respexerint, dijs pares existimant, quicunq; regno potiuntur. Rursus ubi secum perpēderint metus & pericula, singulisq; consideratis deprehēderint alios extinctos ab ijs, à quibus minime conueniebat, alios in familiarissimos maximeq; domesticos peccare compulsos, nonnullos esse quibus horū utrunq; eueniret, tum contra satius esse iudicant, quodcunq; uitæ genus amplecti, quam cum eiusmodi malis uel uniuersæ Asiæ imperium tenere. Porro cōmulationes huiusmodi fortunæ rerūq; tumultus hinc proficiscitur, quod uti sacerdotiū, ita regum quoq; cuiuslibet hominis esse credūt, cum res sit una rerū omnium humanarū maxima, quæq; summā desideret prudentiam. Itaq; cōsulare quibus rationibus possis in singulis negocijs recte administrandis officio fungi, ut & bona conserues, & mala euites, eorum munus est, qui tecum perpetuam habent consuetudinem. In genere uero, & quæ uitæ studia spectare conueniat, & in quibus exerceri, ipse conabor explicare. Iam quidē an munus hoc cū absolutum fuerit, argumento suo respondeat, haud facile fuerit statim inuitio cognoscere, propterea quod permulta tū carmine tū prosa oratione conscripta, donec adhuc in cogitatione & animo componentū uerfarentur, magnā sui præbuerūt expectationem. Cæterū eadem absoluta iam & alijs ostensa, opinione multo spe inferiorem consecuta sunt. Quanquam hic sanè conatus laudi dandus fuerit, si quæ ab alijs omiſsa sunt peruestigemus, & imperij gerendi rationem præscribamus. Siquidē hi qui priuatos instruunt, ipsis tantū profunt. Verum si quis eos qui multitudini imperant, ad uirtutē adhortetur, hic nimirū utriusq; profuerit, tum ijs qui gerunt imperiū, tum ijs qui parent imperio, dū pariter & his regnū stabilis, & illis gubernationē mitiorē reddit. Primum munus. Etenim si caput & totius negocij uim recte constituerimus, huc respicientes melius de ceteris quoq; partibus differemus. Iam illud nemo in facias ibit opinor, regum esse partem, ut reip. malis finem imponant, & felicitatē tueantur, & ex pusilla magnā reddant, quando quidem & cætera, quæ in cotidianis incidunt negocijs, horū gratia sunt agenda. Quin illud quoq; in confesso est, quod qui hæc præstare ualeant, deq; hisce rebus sint consulturi, nō oporteat esse socordes, sed huc eniti, ut cæteris antecellant prudētia. Demonstratum est enim eiusmodi illos habituros imperiū, cuiusmodi rationib. ipsi præpararint animū suum.

Proinde

Proinde nullis athleticis sic cōuenit exercere corpus, ut regibus animum. Siquidē quæ uel in omnibus ludis publicis proponuntur præmia, nulla parte conferri possunt cū his quæ uobis quotidie sunt proposita. Hæc itaq; reputantem adniti decet, ut quātum ceteros antecessas honoribus, tantundem & uirtutibus eos præcedas. Neque uero putes in reliquis quidem rebus curam ac diligentiam conducere, id autem ut meliores reddamur, nihil habere momenti. Nec tantæ infelicitatis condemnes mortales, ut artes excogitauerimus, quibus ferarum ingenij cicuremus, mitiusq; ac melius reddamus, nobis ipsis ad uirtutem parandā nihil prodesse queamus: sed contra magis ita sentiens, institutionem simul & curam animum adiutare posse, & eorum qui tecum uiuunt prudentissimis temet adiunges, & alios quoscunq; uales accerſe. Nec ullius poetæ celebris aut sophistæ, puta te rudē esse oportere, sed illorum quidem auctoritatem te præbe, horum uero discipulum. Ita temet ipsum compares, ut & inferiorum sis iudex, & superiorum æmulus. Nam id genus exercitamentis celerrime talis euades, quales statuimus esse debere eos qui recte gesturi sint imperium, quicq; rem publicam, sicut oportet, sint gubernaturi. In primis autem ipse temetipsum in consilium adhibeto, siquidem absurdum existimas deteriores imperare præstantioribus, & stultiores præire prudentioribus. Nam quo uehementius ceterorum amentiam contempseris, hoc diligentius tuam ipsius mentem excoles. Ergo hinc quidem & ciuitatis amantem oportet esse Principem. Neque enim equis, neq; canibus, neque uiris, neque ulli denique rei quisquam recte possit imperare, nisi gaudeat ac delectatur ijs quorū curam agere debet. Curæ sit tibi multitudo, & illud super omnia species, ut ita imperes, ut gratus & charus sis tuis, haud ignorans & inter oligarchias, id est respub. in quibus penes paucos est rerū potestas, ut inter alias respub. eas maxime diuturnas esse, in quibus maxime habetur ratio multitudinis. Porro hanc ita recte moderaberis, si nec sines, ut quis faciat iniuriam alicui, nec patieris iniuriā affici quenq;, uerum illud agas, ut optimis quidem honores tribuantur & præmia, cæteri uero nulla in re per iniuriā lædantur. nam hæc prima maximaq; recte administrandæ reipub. sunt elementa. Si quæ leges erunt aut cōsuetudines ciuitatis parum rectæ, eas tolle ac muta. Atq; in primis da operam, ut eas q; optimas excogites. Quod minus poteris, quæ apud alios bene constituta sunt, imitare. In uniuersum leges conquire, quæ & iustæ sint, & reipub. conducibiles, & inter sese consentientes. Deinde quæ & lites quam paucissimas pariant, & exortas quam potest ocysime siniant. Siquidem has res omnes habeant oportet bene conditæ leges. Fac ut earum obseruatio lucro sit ciuibus, forensis autem tractatio damnosa, quo nimirum hanc fugiāt, ad illam sint promptiores. In controuersijs ciuium inter se dissidentij, ita iudicis officio fungere, ut nec ad gratiam alicuius, nec secum pugnantes feras sententias, uerum semper de causis iisdem, eadem item pronuncies. Nam & decet pariter & expedit, ut leges bene conditas, ita regum quoq; de iure sententiam certam & immutabilem esse. Ciuitatē tanquam paternam domum gubernato, in apparatu quidem splendidus ac regalis, cæterum in munis obeundis accuratus ac diligens, quo pariter & laudem consequaris, & facultates suppeditent. Magnificentia ostentes, non in ullis hisce sumptibus, qui protinus euanescent, sed cum in his quæ iam ante diximus: tum in possessionū pulchritudine, & in amicis beneficentia, propterea quod huiusmodi sumptus, non solum tibi manent, uerum etiam posteris tuis utilitatem relinquent ijs quæ in sumptibus potiores. In his quæ ad deorum cultum pertinent ita facito, quemadmodū est à maioribus præscriptū. Existimes autem nullum sacrificium pulchrius, nullum esse cultum maiorem, q̄ si te ipsum uirum optimum iustissimumq; præstiteris. Siquidē sperandū est homines eiusmodi citius à dijs boni quippiam impetraturos, quam istos qui multas maculant uictimas. Primos honores tribue ceteris, uerissimis, amicissimis. Eam putato tutissimam corporis tui custodiam, si & amicos habueris uirtute præditos, & ciues tibi bene uolentes. & si ipse prudētia polleas, nam hisce potissimum rebus, & parare & tueri regnum possis. Priuatorum domos curato, exitimans & eos qui sua profundunt de tuo dependere, & qui industria tem augent tuis ad dere facultatibus. Quicquid enim possidet qui ciuitatē incolunt, id propriū est bene fungentiū principatu. A deo per oēm uitā appareas obseruās et amās ueri, ut tuis dictis citius habeat fides, q̄ ceterorū iurijurando. Cunctis quidē hospitib. tutam præbeto ciuitatem.

Que res stabili
le faciant imperium

De iudicijs

Quibus maxime
sit habitus honoris

R 4 & in

Benevolentia erga principem

Pro quibus certandum

Veri principis amici

Ab omni specie mali principis absit

& in contrahibus legum obseruantem, ceterum ex his qui in eam perueniunt plurimi facito, non eos qui tibi munera adducunt, sed qui abs te cupiunt accipere. Etenim si hos in precio habueris, plus laudis apud ceteros consequeris. Adimito metum ciuibus, neque uelis admodum formidabilis esse ijs qui nihil peccant. Nam utcumque reddideris alios affectos in te, ita & tu in illos eris affectus. Ne quid omnino feceris per iracundiam, uidearis id facere, quoties ita postulabit tempus. Hactenus seuerus appareas, ut nihil te lateat eorum quae fiunt, mitis autem, ut poenas irroges comisissis minores. Ita Principis dignitate ostendere si uideas, non saeuitia & atrociter puniendo: sed hoc agens, ut omnes ingenio tuo superentur, & te rectius quam ipsi possint suae salutis consulere putent. Esto bellicosus rei militaris scientia, ac belli apparatu, pacificus autem nihil praeter ius & aequum usurpando. Sic cum inferioribus ciuitatibus commetium agito, ut superiores tecum agere uelles. Certata non de rebus quibuslibet, sed de his duntaxat, quae tibi si uiceris emolumentum sint allatura. Viles & ignauos existimato, non qui suo bono superantur, sed eos qui suo malo superant. Magnanimos existima, non eos qui maiora complectuntur, quam tueri queant, uerum qui moderata quidem concupiscunt, sed quod conantur possunt efficere. Felices & imitandos puta, non hos qui imperium parauerunt amplissimum, sed eos qui quod contigit, optime gesserunt. Existima te perfectam felicitatem affecturum, non si cunctis mortalibus cum terrore periculoque imperes, uerum si teipsum talem praebuieris uirum qualem oportet: atque ita agens, ut res praesentes postulant, moderata concupiscas, nec horum quaequam tibi desit. Amicos facito, non quoslibet id ambientibus, sed qui tua digni sint indoles nec eos cum quibus iucundissime sis uicturus, sed quibus adiutibus quam optime rem publicam gubernaturus. Diligentissimus esto in explorandis ijs quos in familiaritate aliquid legis tuam, memor futurum, ut omnes qui tecum non habent consuetudinem, te similem arbitrentur ijs quorum ueris familiaritate. Negocijs quae per te non geruntur uiros eiusmodi praefice tanquam omnium quae illi commiserint culpa tibi sit imputanda. Fidus existima, non qui quicquid dixeris feceris uel laudant, sed qui errantem increpant. Permitte prudentibus libere loquendi facultatem, ut si quid extiterit de quo ambigas, habeas cum quibus rem expendere possis. Qui tibi arte adulantur, discerne ab ijs, qui te cum benevolentia colunt, ne potior sit malorum quam honorum conditio. Ausculta quae loquuntur, alius uicissim de alio, dans operam ut noris & qui sint qui loquuntur, & de quibus loquantur. Pari poena afficito, & qui mendacio calumniantur aliquem, & qui facinus admittunt. Tibi ipsi non minus atque alijs imperato, idque maxime rege dignum esse ducito, si nulli seruieris uoluptati, sed cupiditatibus tuis magis quam ciuibus domineris. Nullam uitae consuetudinem temere neque citra delectum admittas, sed huiusmodi exercitijs consuece delectari, e quibus tum ipse profecturus sis, tum alijs melior esse uidearis. Ne quid his rebus efferris uidearis, quae & mali praestare possint, sed uirtutis nomine tibi placeas, in qua nihil tibi commune sit cum improbis. Honores uerissimos puta, non qui metu deferuntur in propatulo, sed quoties ipsi apud se animum tuum magis quam fortunam suspiciunt. Si qua re parum honestate congeret delectari, fac clam id facias. Quoties autem in maximis uerfaberis negocijs, tum popululum testem admittit. Ne postules ut ceteri quidem compositae uiuant, reges autem in compositae. Quin magis tuam temperantiam alijs exemplum facito, gnarus totius ciuitatis mores. Principis imitari uitam. Hoc argumento cognosces te recte imperare, si eos quibus imperas uideris tua cura reddi, simul & opulentiores & temperantiores. Magis enitere ut honestam famam liberis tuis relinquant, quam ingentes opes. Quippe mortales sunt haec, illa immortalis: & per famam pecunia parari potest, fama uero numis emi non potest. Ad haec pecunia contingit & malis, famam nemo parare potest, nisi qui uirtute ceteris antecellat. In uestimentis & corporis ornamentis delicias ostende, in ceteris autem uitae munis temperans esto, sicuti regem decet: ut & qui te conspiciunt, ex apparatus aspectu dignum imperio iudicent, & qui tecum uiuunt, admirantes animi uim, eandem quam illi de te habeant opinionem. Considera semper quid uel dicas uel facias, ut in errata quam minima incidas. Potissimum quidem est ipsum rerum punctum attingere: ceterum quoniam id per difficile cognitum, malis citra illud subsistere quam praeterire. Magis enim ad medio critatem facit, quod diminutum est, quam quod redit. Simul & urbanus esse stude, & grauis. Propterea quod hoc quidem regem decet, illud autem ad uitae consuetudinem est accommodum: quancumque id est.

id est omnium difficillimum. Reperies enim plerumque fieri, ut qui gratias uideri affectant, frigidissime, & rursum qui student urbani esse, humiles uideantur & abiecti. Proinde utriusque rebus sic utendum est, ut quod mali utriusque adiunctum est, euites. Quicquid eorum quae regem scire conuenit, uoles cognoscere, id partim usu, partim philosophia consequere. Nam philosophiae studium uiam ac rationem ostendit tibi, negotiorum autem exercitatio praestabit, ut in obeundis rebus possis uersari. Obserua & quid faciant priuati, quid reges, & quis uniuscuiusque rei euentus. Nam si praeteritorum memor eris, rectius de futuris statuas. Absurdum esse puta, inter priuatos esse qui mortem oppetere non recusent, quo deus functi laudentur: reges autem non hoc esse animo, ut his in negocijs uersent, ex quibus uiuent res honestam consequantur opinionem. Imagines tuas ita stude relinquere, ut uirtutis tuae magis quam corporis sint monumenta. Etenim quidem in primis, ut in tuto sit & tua & ciuitatis incolumitas. Ceterum si te in discrimen traxerit necessitas, potius apud te sit cum laude mori, quam cum dedecore uiuere. In omnibus factis tuis imperij rationem habe, daque operam, ne quid indignum isto honore admittas. Ne commiseris, ut totus intereas, uerum quando corpus mortale sortitus es, animam immortalē, immortale animi monumentum cum studeo relinquere. Curae tibi sit de rebus honestis loqui, ut assuefactus eadem & sententias quae dixeris. Quae tibi consultant uisa sunt optima, ea re perficito: quorum aemularis gloriam, horum imiteris & facia. Quae liberis tuis consuleres, ea uelis ipse sequi. Aut ut re quae a nobis dicta sunt, aut quae his meliora. Sapientes existima, non istos qui de rebus minutis exacte contudent, sed qui de maximis recte differunt: neque hos qui felicitatem pollicentur alijs, cum ipsi multarum inopia rerum urgeantur, sed qui modeste de seipsis uerba facientes, & in rebus gerendis, & cum hominibus uersari possunt, neque uitae commutatione perturbantur, uerum aduersam iuxta ac secundam fortunam ferre norunt. Neque mirum tibi sit, si in his quae dicta sunt a nobis permulta sunt, quae te quodque non fugiant, quando quidem ne me quidem ea res latebat. Imo sciebam, cum tanta sit priuatorum hominum ac Principum multitudo, nonnullos esse qui haec dixissent, nonnullos qui audissent, nonnullos qui alios eadem facientes conspexissent. rursum alios qui nonnulla huius generis exerceant ipsi. Atenim in uerbis quae ad uitam instituendam pertinent, non oportet spectare nouitatem, quibus neque nouum aliquid, neque incredibile, neque quod abhorreat ab hominum opinione, licet inuenire: uerum hunc elegantissimum esse iudicatio, qui quis eorum quae dispersa sunt in aliorum cogitatione, quam maximam uim coaceruare poterit, de quibus quam optime dicere. Nam & illud sciebam, tum poemata, tum oratione libera conscriptos libros, utilissimos quidem ab omnibus existimari eos qui uiuenti tradunt praecipua, atqui non eosdem audiunt libentissime: atque idem illis accidit in his, quod erga admonentes solet, quos ita laudant omnes, ut tamen nolint illis accedere: praecipua autem cum ijs qui peccant habere commercium, quam cum ijs qui a peccando deterrent. Id ita esse Hesiodi, Theognidis & Phocylidis poelis fuerit argumento. Siquidem hos nemo non fatetur, ad mortalium uitam instituendam optimum dedisse consilium. Ceterum haec cum dicant, malunt tamen ea sequi quae ipsorum suadet amentia, quam quae illorum monita. Adde quod etiam si quis e poetis eximij excerpere, quas uocant sententias, in quibus illi potissimum elaborarunt, non aliter & erga has essent affecti. Libentius enim audirent abiectissimam comediam, quam praecipua tanto artificio conscripta. Et quid attinet recensendis singulis immorari. In summa si mortalium ingenia considerare uolumus, nitentium comperimus maximam horum partem, neque cibis gaudere saluberrimis, neque studijs honestissimis, nec actionibus optimis, nec disciplinis utilissimis, sed modis omnibus cum utilitate pugnantibus sequi uoluptates, eosque pro temperatis & industrijs haberi, qui nihil earum rerum agunt, quae ad recte uiuendum requiruntur. Proinde qui possis huiusmodi probari mortalibus, uel admonens uel docens, uel de re quapiam conducibili uerba faciens, qui si quid dixeris, ut inuident recte sentientibus, ita simplices arbitrantur eos quibus nihil est ingenij. Porro rerum ueritatem usque adeo fugiunt, ut ne suas quidem ipsorum res nouerint. Quin magis molestum est de proprijs cogitare, iucundum de alienis differere. hoc autem sunt animo, ut malint corpore male affecto esse, quam mente labore hunc capere, ut de re quapiam utili considerent. Ceterum in mutua quae uita inter ipsos consuetudine deprehendas eos, aut male dicentes, aut male audientes. Rursum quoties soli sunt, regies eos non consultantes, sed

Veram regum gloria

Isocrati est bonam uoluntatis partem procerum et perorationibus consumere

fed oprantes. At qui hæc sanè dicta sunt, non aduersus omnes, sed eos duntaxat, qui ipsæ quæ diximus uitæ sunt obnoxij. Illud igitur perspicuū est, ei qui studeat uel facere quippiam, uel scribere, quod uulgo placeat, non saluberrimos, sed fabulosisimos sermones esse querendos, propterea quod his quidem audiendis delectatur, cæterum cum ipsos labores & certamina spectant, molestia afficiuntur. Quas ob res admirandus est Homerus, nec non primæ illi tragœdiæ repertores, qui per spectata penitus hominum natura, utraq; formula ad poematis argumentū sunt abusi. Vt enim ille certamina præliæq; semideum expressit fabulis, ita hij fabulas ad certamina utraq; actiones deduxerunt, ut ea non iam audiamus solum, uerum etiam spectemus. Itaq; propositis id genus exemplis ostensum est, ijs qui studeant auditorem delectare, ab admonendo consulendoq; abstinendum esse: cæterum eorum facienda, tum dicenda quibus perspexerint delectari multitudinē. Atq; hæc quidem idcirco breuiter dixi, quod existimem conuenire, ut tu qui non unusquispiam es e populo, sed populi rex, haudquaquam eandem cum reliqua multitudine de rebus habeas opinionem, neq; rerum honestatem, neq; hominum beneuolentiā uoluptate metiaris, quin magis ex recte factis illos aestimes. Præterea uero quoniā de exercendo ingenio, diuersa est philosophorum sententiā, nonnullis ita censentibus, e disputatorijs & ad contentionem paratis rationibus prudentiores reddi eos qui ad hæc animū adiuuauerint, alijs rursus e ciuilibus & de republica gubernanda præcipientibus, nonnullis ex alijs quibusdam literis id contingere aut ualentibus, cum illud interim apud omnes in cōfessio sit, ei qui fuerit recte institutus, ex horum unoquoq; colligi consulendū facultatem, nimitū oportet omnis ambiguis ad id quod certum ac confessum est accedere, & ad huius rationē illa de quibus dubitetur explorare. Quāquam illud in primis obseruandum ijs qui recte uelint statuere, ut in omni negotio, quid locus, quid tempus, quid rei ratio postulet, considerent: quod si minus possint, certe istos qui de gerendis negocijs in genere præcipiunt, cū nihil intelligant eorum quæ ad rem pertinent, rejiciant reprobentq;. Siquidem palam est eum qui sibi ipsi nequaquam sit utilis, nec alios prudentes redditurum. Porro qui sapiant & cordati sint, quiq; plus cæteris perspicuū, hos magnifico colitoq; memor nullam omnium esse possessionem æque frugiferam, æque regalem, atq; eum qui possit recte consulere. Existimes autem futurum per illos, ut imperium tuum amplissimum reddatur, qui quā plurimum adiuuare possint animum tuum. Igitur ego quidem quæ noui admonui, atq; his muneribus te honoro, non quæ tu merebaris, sed quæ ipse præstare potui. Cæterum illud optato, ut cæteri quoq; quemadmodū in initio diximus, non uulgata ista tibi adducant munera, quæ uos plures emittis a donantibus quā a uendentibus emeritis, sed huiusmodi potius donaria, quibus si diligenter utaris, idq; quotidie nullum intermittens diem, non solum non cōteres quod in illis solet usu uenire, uerum etiā tum maiora reddes, tum meliora.

Duplex Hominis possessio

Princeps supra uulgares opiniones

Ex circumstantijs rerum capiendum consilium

ERASMVS ROTERODAMVS

HENRICO GLAREANO SVO S. D.

ANTE complures annos, cum Senæ ualetudinis confirmandæ gratia, menses aliquot cōmorarer, Alexandrum archiepiscopū titulo diuini Andree, felicissimæ indolis adolescentem, apud quem tum diuersabat, uarijs thematjs, quas Græci μελέτες uocant, exercui. Ex his a me neglectis, nescio quo casu, seruatum hoc unum inter schedas reperi. Id hæc lege ad te mitto, ut si non probas, abijcias quò meretur. Sin approbas, nostro exemplo tuos item adolescentes hoc genus argumentis exerceas, atq; etiā si uideretur, libellum hunc cæteris lucubrationibus meis adiiciendum cures. Bene uale Glareate, Heluetiæ tuæ decus.

DES ERASMI ROTERODAMI IN GENERE CONSOLATORIO DECLAMATIO DE MORTE.

LATORIO DECLAMATIO DE MORTE.

VAM acerbum uulnus ex optimi pueri decessu pater acceperis, e quidem ex meo ipsius dolore facile coniecturam facio. Quare uehementer sim inhumanus, si parentem in tam tristi casu lugere uetem, cum alienus ipse non queam non lugere. Impudens autem merito uidear, si tuo dolori parem mederi, cum mihi ipsi medico sit opus, siq; patri coner lachrymas abstergere, cum ipse lachrymarum nullum ad huc modum facere possim. Quāquā enim hoc fortunæ telum, pateternum peccus altius ferire debuit, tamen illud tibi præstare solet singularis quædam sapientia, ut omnes casus humanos non solum forti & infracto uerum etiam alacri perferas animo. Proinde tibi constes oportet, ut animi dolorem, omnino iustissimum (quis enim neget) si nondum potes abijcere, certe premas ac modereris. Cur autem non etiam abijcias, uidelicet, ut quod ab idiotis impetrat paucorum dierum spacium, id a sapientissimo uiro impetret ratio. Nam quæ matercula tam impotenter filij mortem luget, cui dies non ægritudinem leniat primum, deinde penitus etiam, adimat? Nusquam animo desici, sapientis est: at in his casibus quibus omnes ex æquo, maximi pariter ac minimi sumus obnoxij, dolere immoderatus, extrema uecordiæ mihi uideatur esse. Quis enim ignorat, nisi profusus incogitans, hæc se lege natum esse, ut quādocumq; uocarit deus, sit proinus hinc emigrandum? Itaq; qui mortem hominis deplorat, quæso, quid aliud quæ se mortalem esse desit? Aut cur potius mortem deploras quā natiuitatem, cum utraq; iuxta secundū naturam sit? Perinde ac si quis gratias agat, quod ad conuiuium sit admissus, queratur autem sese dimitti. Quod si quis uelut e sublimi specula uniuersi mortalium generis conditionem uitamq; contempletur, non merito delicatus sibi uideatur, si inter tot orbitatis exempla, inter tam densa senum ac iuuenum funera, grauius discrucietur animo, perinde quasi soli nouum aliquod ac magnum malum acciderit, quasiq; unus tãquam alba, quod aiunt, gallinæ filius, extra publicā aleam statui postulet. Quas ob res sapientissimi legum conditores, uti lucrum aliquem parentum affectibus indulgent, ne uidelicet a quibuslibet improbitate illam exigere uideatur, a nonnullis etiam Stoicis damnata, ita eum modicis sanè finibus circumscripserunt. Siue quod intelligerent, in id genus casibus, qui cum omnium sunt communes, tum uero non fortunæ iniuria, sed ipso naturæ cursu atq; que ordine inducuntur, breuem mœrorem sufficere uel infirmioribus, utpote naturā uulnus quod inflixit, leniente, sensimq; cicatricem obducente. Siue quia perpenderit, dolorem non solum inutilem esse ijs quibus impenditur, uerum etiam perniciosum ijs a quibus sumitur, grauem ac molestum amicis ac familiaribus, uitæq; socijs. Iam uero si quis rem recta reputet uia, an non dementia species esse uidetur, ultro malum malo addere, & cum fati iacturam nulla ratione sarcire possis, tamen ultro tibi perniciem accersere? Perinde ut si quis ab hoste nonnulla facultatum parte spoliatus, quicquid reliquum est, id omine iratus in mare desiciat, atq; eum modum fortunam suam deplorare sese prædicet. Quod si nos parum mouet Mimus ille nobilis, & quouis etiam philosopho dignus, Ferras, non culpes, quod uitari non potest, certe Dauidis sapientissimi regis exemplum pulcherrimum in mentem ueniat. Cui simulatque pueri, quem tenerrime diligebat, mors est nunciata, confestim solo erexit sese, puluerem absterxit, cilicium abiecit, dein delotus & unctus, uultu mutato, alacris ad epulas accessit. Id factum admirantibus amicis. Quid est, inquit, cur me iam conficiam dolore? Nam antehac, utcunque spes erat fieri posse, ut meo lactu flexus deus infantem seruaret, nunc nullis ille lachrymis ad nos reuocari potest, nos ad illum breui properabimus. Quis tam demens, ut cuiquam supplex esse uelit, quem certo sciat precibus non commoueri? At morte nihil inexorabilis, nihil surdus, nihil rigidus. Arte mansuescunt ferae, uel immanissimæ. Est quo frangatur marior, est quo mollescat adamas, nihil est quo mortē delinias. Ea nec forma parcat, nec opibus, nec etati, nec imperijs. Atq; ob id ipsum equiore ferēda animo, uel quod ineuitabilis, uel quos

Infinita

Beneuolentia

Propositio

uel quod tam ex æquo cōmunis omnibus. Iam uero quid ego tibi recensere pergam tot Ethnicorum exempla, qui suorum interitum excelsio infra cōq; tulerint animo? A quibus animi fortitudine superari Christianos, nonne turpissimum uideatur? Nunc tibi succurrat nobilis illa, meritoq; literis omnium celebrata Telamonis & Anaxagoræ uox, Sciebam me genuisse mortalem. Succurrat Pericles Atheniensium dux, non tam eloquentia, quam animi fortitudine celebris, qui cum intra quadriduum duobus misticis adolescentulis orbatu esset, solito uultu, atq; adeo coronatus, etiam in concione differuit. Succurrat Xenophon ille Socrate præceptore dignus, cui cum inter sacrificandum mors filij esset nunciata, coronam modo deposuit, atq; eandem mox reposuit, simulatq; fortiter in acie cecidisse cognouit. Succurrat Dion Syracusanus, qui cum in amicorum consensu non nihil ageret, ac subito tumultu in ædibus coorto, scilicet quid esset rei, didicisset filium de tegulis lapsum interficere, nihil commotus, insit extincti corpus mulieribus rite sepeliendum tradidit, sese quod instituerat non omisit. Hinc imitatus Demosthenes, amissa filia charissima atq; unica, septimo ab eius obitu die coronatus, & candido uestitu ad populum prodijt. Cuius facti, & fidem cōfirmavit & illustravit gloriari, Aeschini inimici criminatio. Succurrat rex Antigonus, cui cum nunciatum esset, filium in extraordinario consilio concidisse, paulisper cunctatus, & intuitus eos qui renunciarant, magno quidem animo, sero, inquit, interisti Alcinoe (nam id erat filio nomen) qui tam temere in hostes te cōtuleris, neque tuæ salutis, neque meorum memor monitorum. Quod si Romana te magis capiant exempla, respice Puluillum Horatiū, cui Capitolium dedicanti cum nunciatum esset, filium uita defunctum esse, nec manum a postere remouit, neque uultum a religione ad priuatum dolorem flexit. Respice Paulum Aemiliū, qui intra septem dies duobus amissis filijs, progressus in concionem, ulro populo Romano gratulatus est, quod publicam fortunam inuidiam domesticæ luctu redemisset. Cogita Q. Fabium Maximum, qui cum filium consularem, & egregijs clarum gestis amississet, consul in concionem prodijt, & encomium filij recitauit. Intuere Catonem Censorium, cui cum filius natu maior obisset, singulari ingenio, summa uirtute iuuenis, ad hæc prætor tam designatus, nihil tamen hoc casu commotus est, ut reipublice negocia segrius administraret. Occurrat Martius, cognomento Rex, is cum filium summæ pietatis, magnæ spei, postremo unicum amississet, orbatum suam adeo infra cōtulit animo, ut statim a rogo iuuenis curiam peteret, ac Senatū legis ferendæ causa euocaret. Occurrat L. Sylla, cui filij mors nihil omnino acerrimam illius in hostes uirtutem contudit, nec effecit, ut falso sibi Felicis cognomentum usurpasse uideretur. Bibulus postero statim die, quam utrunque filium interfecit cognouit, ad solita officia processit in publicum. Huius collega C. Cæsar, cum Britanniam peragraret, & filia mortem didicisset, tamen intra tertium diem imperatoria obiit munera. M. Crassus in Parthico bello, cum filij caput pilo præfixum conspiceret, nam id hostes ludibrii causa propius accedentes ostentabant, cōuictis etiam exasperantes calamitatē, usq; adeo non est animo cōstitit natus, ut repente per omnes ordines equo circumuectus clamaret, suū hoc malū priuatum, cæterum publicā reipub. salutem in militum incolumitate sitam esse. Atq; ut omnium exemplorum agmen, Gallos, Pisones, Scuellas, Metellos, Scauros, Marcellos, Aufidios; Claudius Cæsar cum eum amississet, quem & genuerat & adoptauerat, ipse tamen pro rostris laudauit filium, in conspectu posito corpore, interfecto tantummodo uelamento, quod Pontificis oculos a funere arceret, & flente populo Romano, solus non fleuit pater. Atque ut hos quidem imitari pulchrum, ita turpissimum sit, non præstare uiros eum animum, quem fœmine præstiterunt. Cornelia duos filios, Tib. Gracchū & C. Gracchū, & occisos uidit & inssepultos. At consolantibus amicis, miseramq; dicentibus: Nunquam inquit, non felicem me dicam, quæ Gracchos peperit. Sed quid nos hæc ex præcorum analibus repetimus? Quasi uero non quotidiana uita satis exemplorum suppeditet? Circumspice uicinos, circumspice cognatos & affines, quot reperies etiam mulierculas, quæ mortem liberorum moderate ferant. Intantum non opus est ad hanc rem magnis philosophiæ præsidij. Nam si quis modo secum animo reputarit, quam calamitosa sit hæc nostra omnis uita, quot periculis, quot morbis, quot calibus, quot curis, quot incommodis, quot uitijs, quot iniurijs sit obnoxia, quam exigua pars eius nobis abeat, non dicam cum uoluptate, sed non aliqua agitudine contaminata, deinde quam fugax etiam ac præceps propemodum

propemodum etiam gratulabitur ijs qui maturius eam reliquerint. Breuitate grauer ex presit Euripides, qui uitam mortalium dieculam unam appellat. Sed melius Phalereus Demetrius, Euripidem castigans, qui eam non potius temporis punctum dixerit. Optime uero Pindarus, qui uitam hominum umbræ somnium appellat. Res duas maxime nihil coniunxit, umbram & somnium, ut plane quam sit inanis hæc uita, demonstraret. Porro quam eadem sit calamitosa, probe perspexisse uidetur antiqui Poeta, qui mortalium genus non alio epitheto rectius insigniri posse iudicauerunt, quam si eos *μοχθηροὺς ἢ διδύμους*, id est, calamitosos ac miseros cognominarent. Nam prima pars æui, quæ quidem optima putatur, sese nescit. Mediam protinus negotiorum tumultus, curæq; excipiunt. Extremam morbi ac senectus occupat, ut de felicissimis interim agamus. Quis igitur non optimo iure probet illam Sileni sententiam, optimum esse non nasci, proximum, quam ocyssime a boletis? Quis non approbet Thracum institutum, qui nascentes luctu lamentisq; excipiunt, rursum exeuntes e uita, gaudio gratulationibusq; prosequi solent? Quod si quis ipse sibi narret, quæ suis auditoribus solitus est Hegesias, is et suam mortem optabit potius quam horretet, & suorum obitum aquisimo feret animo. At obstreptit interim paternus dolor. Ante diem perijt, perijt adhuc ephelus, perijt optimus, ac singulari pietate filius, uitaq; longissima dignus. Queritur naturæ vires inuerti, quod filio pater, iuueni senex superstes sit. Sed obsecro te per deum immortalem, quid tandem appellas ante diem? Quali uero non unusquisque uitæ dies & supremus esse possit. Alius inter materni latebras uterit, uix dum homo præfocatur, & inter fingentis adhuc naturæ manus intercudit. Alius dum nascitur, alius dum uagat in eunis, abripitur; alius in ipso statim æui flore, uix dum percipit uitæ sensu perit. Ex tot hominum millibus, quam paucis datum est ad senectæ limen, quemadmodum uocat Homerus, peringere? Hac nimirum lege deus animum in huius corporisculi præsidio constituit, ut quocunque die, quocunque momento iusserit decedere, protinus inde sit exeundum. Neque uero quisquam ante diem euocari sibi uideri possit, cum nulli sit certus dies præscriptus, sed is demum legitimus sit dies quemcunque imperatorille noster supremum esse uoluerit. Nos si sapimus, unumquemlibet perinde ut supremum operiemur. Quamquam in tanta uitæ breuitate fugacitateq;, quantum quæso referat, paulo serius an maturius eximaris? Neque enim magis interesse uidetur, quam cum plures ad capitis supplicium ducuntur, primus, tertius, an octauus feriaris, nihilominus mox feriendus, Quid enim aliud ipsa uita, quam perpetuus quidam ad mortem cursus? Nisi quod commodius eum his agitur, qui a tam laboriosa uitæ functione maturius dimittuntur. Verum ut amentis est, iniussu imperatoris e castris excedere: ita stulti atque ingrati, missionem a duce celerius datam non libenter amplecti, maxime si iam non sine laude discedat qui dimittitur, sicq; ad præmium, non ad ignominiam auocatur. Neque enim conuenit æui spaciū solstitijs metiri. Recte factis æstimanda est ætas, ut is diu uixisse putetur, non qui plurimos annos *εἰς ἄνοιαν ἄχθος ἀπέργει*, ut inquit Homerus, terram presit, & numero addidit, sed qui gnauiter peracta uitæ fabula, honestam sui memoriam posteris reliquit. An quereris quod statim tibi talem filium dederit deus, qualem optasses post annos multos euadere? Quid quod neque usque adeo præmature defunctus est noster adolescentis. Iam uicellum attigerat annum, quæ quidem ætate, mea sententia, optimum est mori, quia uiuere dulcissimum. Iam patriæ ciuem bonum, iam patri filium piū, iam æquallibus conuictorem iucundum, denique superis bonam & integram mentem præstiterat. Decessit uitiorum ignarus, calamitatum imperitus. Porro quid allatura fuerit uita longior, incertum. Certe plerunque fieri uidemus, ut posterior ætas, & grauioribus uitijs adolescentiæ puritatem inficiat, & pluribus calamitatibus iuuentutis felicitatem cōtaminet. His omnibus seu malis, seu periculis illum mors cita subduxit. Nunc denique tuto gloria ripotes, te filium optimum habuisse, uel habere magis. Sed habueris tantum, non habeas etiam. Vtrum potius æquum est, discruciarī te quod amiseris, an gaudere, qui talem habueris? Vide ne parum grati sit animi, meminisse repetiti muneris, non meminisse dati. Magnum profecto munus, filius pius, sed ita datum, ut ad tempus eo fruereris, non ut perpetuo tuum esset. Sic enim tecum considera uir sapientissimus, imò sic pariter confideremus. Si quis princeps summi præcij summæq; artis tabulam nobis dedisset utendam, utrum tam, quancumque collubatum fuerit repositenti sereno uultu reddemus, gratias insuper

agentes, an tristes ad hunc modum cum eo expostulabimus? O te crudelē, quā precioso munere nos spoliasti, quantam uoluptatem nobis ademisti, quā cito rem tam egrēgiā nec opinantibus eripuisti. Nōne is optimo iure, tam ingratis querimonijs ad hunc responderit modum: Hoc cene pramijs pro meo officio reporto; Itāne nihil meministi, nisi hoc tantum quod bellissimam tabulam amisisti? Excidit animo, gratis & ultro commo-
Transitio dāsse me uos tot iam dies mea benignitate pauisse oculos, animum oblectasse? Quod de-
 di, benignitatis erat: quod reposco, meo iure facio, uobis aliquid ex me lucrifuit, iacturā nihil fuit, nisi quod uestro uitio id esse propriū sūgebatis, quod erat comoditium. Pro-
 inde perire uobis uidetur, quod repetitur, imō quo preciosior, quo iucundior ea res fuit, quam utendam permisit, hoc magis atq; magis mihi debetis. Nec ante tempus repetitū uer-
 deri oportet, quod citra iniuriā poterat non committi. Hęc ratio, si nullo pacto refelli po-
 terat, cogita quanto iustius natura dolorem ac querelas nostras huiusmodi sermone pos-
 sit reprehendere? Atq; his nimirum rationibus dolorem nostrū leniri conueniebat, etiam
 si mors totum hominem tolleret, nec quicquam nostri post funus superesset. Nunc ista-
 tem hoc credimus, de quo nihil addubitauit Socrates ille Platonicus, uidelicet hominem
 ipsum animum esse, corpus hoc nihil aliud esse, quā amari uel organū, uel domicilium,
 aut ut uerius dicam, sepulchrū & carcerem, unde cum emerferit, tum demum sui iuris est.
 se, multoq; quā antea felicius uiuere, quid est quod mortem incusamus, quādoquidem
 usque adeo nō perit ille qui moritur, ut tum deniq; nasci uideatur potius? Et nobis animum
 frui licet, quod oculis nō cernimus, nihilo secius quā amicis absentibus cogitatione frui
 solemus. Et haud scio, an aliquanto suauius, quā si eos coram oculis cōspiceremus, pro-
 pterea quod corporum conuicijs, non raro nobis offensarum materiam consueuit mini-
 strare, & consuetudinis assiduitas, amicitia iucunditatem nō nihil imminuere. Eius rei
 desideras exemplum, an non sat argumento sunt apostoli, qui tum demum uere frui Chri-
 sto, uereq; amare coeperunt, posteaq; illis corporea præsētia fuisset adempta? Sic est pro-
 fecto, bonorum amicitia animorum non corporū coniunctione constat. Qui uere amant,
 animos amant, non corpora. At animorum copulam nulla uis, nulla temporum, nulla lo-
 corum intercapedo potest dirimere. Porro nimis quā puerile est, amicū iam perisse pu-
 tare, simulatq; sub oculis esse deserit. Tu quoties libebit, filium tibi cogitatione sermoni-
 busq; præsētem reddes; ille uticisim tui meminit, sentitq; penitus animi tui affectus, non
 nunquam & in somnis occurrat patri, & arcanis quibusdam modis animi utriusq; sese
 complectentur & confabulabuntur. Quid autem prohibet, quo minus iam nunc imagi-
 neris cū illo te uiuere, qui cū paulo post es uicturus? Quātulum enim est hoc omne quod
Transitio per uiuimus? Sed haecenus ijs remedijs sum usus, quibus cum Ethnico quolibet agere pote-
epilogum ram. Nunc quid pietas, quid Christiana fides a nobis impetrare debeat, pauca con-
 sideremus. Iam primum si maxime misera mors esset, tamen oportebat boni consulere, quod
 nulla uia corrigi poterat. Rursum si totum extingueret hominem, æquius tamen feren-
 da, quod tot huius uitæ calamitatibus finem imponat. Porro si animum originis æthereæ
 graui corporis ergastulo liberat, propēmodum etiā gratulandum ijs qui e uita decesser-
 rint, et in felicem illam libertatem postliminio redierint. Nunc uero cum haud dubie piæ
 animas ex huius uitæ procellis, ad immortalitatis portū transmittat, ac ne pilum quidem
 hominis perimat, quippe corporibus quoq; ad immortalitatem aliquando reuocandis:
 utrum quæso lugere, an magis gratulari cōuenit ei, quem ex hoc turbulētissimo uitæ pe-
 lago in tranquillam illam immortalitatis stationem mors matura transuexerit? Age pau-
 listiper huius uitæ (si modo uita est appellanda) sordes, erumnas, pericula in unum conge-
 re: rursus e diuerso eius uitæ comoda, quæ pios hinc ereptos manent compone, & facile
 uidebis, hoc homine nihil esse iniustius, qui summum bonum, ad quod unum nati condi-
 tiq; sumus, perinde quasi maximum malum deplorat. Orbem te clamitas, cum filium cœ-
 lo genueris, cuius ceu numinis cuiusdam memoriā, ut sacrosanciam uenerari possis, qui
 cœlitus tui curā agens, res tuas ceu dexter aliquis deus bene fortunare ualeat. Neq; enim
 ille, aut non sentit res mortalium, aut solitam in patrem pietatem unā cum corpore depo-
 suit. Viuit profecto, mihi crede, uiuit ille, adestq; præsens nobis, & hoc ipsum nostrum
 colloquium audit sentitq; ac fortassis hunc ipsum lucium nostrū ridet ac damnat. Quod
 ni corporum horum moles obsteret, fortassis & audiremus eum lachrymas nostras huius-
 iusmodi

iusmodi dictis increpantem. Quid istuc est quod agitis? Quid senectutem uestram inuiti-
 ne dicam amenti luctu conficitis? Quid iniquissimis querimonijs, fatum, fortunam, mot-
 tem in ius trahitis? An mihi ex istius uitæ malis exempto, & in hanc felicitatem euectio in-
 uidetis? Sed bona uerba. Nō inuidet nec paterna pietas, nec amicitia candor. Verū quid
 aliud sibi uult ista cōploratio? An lachrymis dignū cœletis, quod e seruitute in libertatem,
 de erumnis ad felicitatem, de caligine in lucem, de periculis in tutum, de morte ad uitam,
 de morbis ad immortalitatem, de tot malis ad summum bonum, de caducis ad æterna, de
 terrenis ad cœlestia, deniq; quod ab hominum colluue ad angelorum cōubernium sum-
 traductus? Iam appello uestros istos animos. Quæso, per uestram in me pietatem, si uobis
 esset in manu, me ad istam reuocare uitam, num essetis reuocaturi? At quo tandem flagi-
 tio tantummodum cōmerui? Si reuocari nolitis, quorsum attinent istæ querelæ, nō solum
 inuites, ut dixi, uerum etiā impia: Porro nisi me immortalitas iam dudū omnis doloris ex-
 pertem reddidisset, ego uicissim uestras istas lachrymas alijs lachrymis deflerem, & tam
 crassam animi uestri caliginem cōmiserarer. At nostram ipsorum uicem deploramus, in-
 quitis. Verum isthuc sanè haud atantium est, sed ad sese respicientium, & uel alieno in-
 commodo suis rebus consulere uolentium. Sed age quid tandem isthuc iacturæ est, quod
 mea mors uobis attulit: an quod cōspectu meo frui non licet? At qui nihilo secius interim
 memoria nostri frui licet, tanto quidem felicius, quāto tutius. Nam id quod res est, existi-
 mate me malis omnibus præreptum, quæcumq; in uita homini possunt accidere, & quo-
 rum magnam partem uestra uiuacitas experta est. Non est qui uobis obsequiū exhibeat,
 sed est qui apud deum Opt. Max. pro uestra salute patronū agat, ut sedulum, ira & effica-
 cem. Denique quantulum hoc momenti est, quod nostram dirimet cōsuetudinem? Vos
 modo pro uestra uirili date operam, ut pie peracta uitæ fabula, mors dignos reperiat, qui
 huc traducamini. Hęc, inquam, si nobis loqueretur filius, nōne merito nostri lucius nos
 pudeceret? His ferme rationibus, animi mei uultus lenire soleo, quæ tibi cōmunia face-
 re uolui, non quod his remedijs magno opere egeres; sed arbitratus sum congruere, ut qui
 cum mihi lucius esset cōmunis, cum eodem & consolationem cōmunicarem. Ceterum
 ut quæ fuitis, differa sunt, in epilogum contraham, hoc pacto efferuescētē animi tui do-
 lorem coercebis. Mortuus est filius, genueris mortalem. Tanto bono priuatus sum, red-
 didisti ei qui gratis dederat. Grauis orbitas, leuius ferendū, quod aliqua sarciri potest. Pa-
 trem destituit, quid prodest flere, quod mutari non potest? Aut cur anxie deploras, quod
 tibi cum tot hominum milibus cōmune est? Sed interitum filij nō possum non flere, quid
 uis potius quā perit qui bene moritur. At occubuit imatura morte, nulla mors nō ma-
 tura recte morienti. Ante diem uiuere desijt. Nullus, cuiquam certus mortis dies. In ipso
 æui flore extinctus est, tum optimum est mori, cum uiuere est sua uisimum. Obijt adole-
 scens, hoc pluribus uitæ malis subductus est. Optimum amisi filium, gaude quod talem ha-
 bueris. Innocens e uita decessit. Nulla mors magis optanda, minusq; deploranda.
 Sed interim filio frui non licet, at animo licet, & mox ipso totus toto frue-
 ris. Si quid nouisti rectius istis, candidus imparti: si nō, his utere
 mecum, ac bene uale, quod quidem uult
 etiam ipse filius.

DIXI.

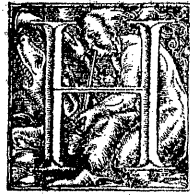
Tom. 4

S 2

DES ERASMI ROTERODAMI

DECLAMATIVNCVLA.

Oratio Episcopi respondentis ijs, qui sibi nomine populi gratulati essent,
& omnium nomine obedientiam quam uo-
cant, detulissent.

MVNC ego profecto diem festiuum in primis, mitueas (quod dicitur
let) insigniendū gemma duco, filij charissimi, quo mihi in uita nul-
lus illuxit adhuc, uel ornatior, uel iucundior. Incredibilem enim ani-
mo capio uoluptatem, non tam ex honore, quem mihi summo con-
sensu, studijsq; flagrantissimis detulistis (neq; enim me fugit hic hō-
nos, quanto cum onere coniunctus sit) neq; rursus ex laudibus ora-
tione nostra mihi tributis, quas mihi nec arrogo, nec agnosco, sed ta-
men uestra omnium tam pia alacritas impendio me delectat, uestra
am religiosa aggratulatio totum me gaudio perfundit, propterea quod nihil addubitem,
quin sanctissimā istam læticiam, non simulatio, non theatrica uanitas, non mortalis affe-
ctus, sed numen aliquod pectoribus uestris illapsum excitarit. Proinde lætū ac felix omēn
accipio, negocium hoc uestrum superis probari, iisdemq; bene fortunantibus, mihi parti-
ter ac uobis feliciter cessurū. Onus grauisimū imponitis, & hoc imponitis grauius, quo
studijs ardentioribus uos ipsos meā traditis fidei. Sed eadem uestra pietas, quæ sarcinam
addit, bonam ponderis partem adimet. Meam sollicitudinem quam & meum exigit offi-
cium, & uestra promeretur fiducia, obediēdi promptitudo leniet. Mihi minus graue fue-
rit, pro charissimis meis filijs aduigilare, & facile consulitur ultro parentibus, ac penē præ-
uolantibus. Quare laudes istas non tam meas q; uestras, quibus me disertissime studiōsi-
simeq; exornastis, deinde quæ uicissim à me uestræ pietati debebantur, eas omnes cōmū-
niter in Christi principis nostri gloriā referamus, cuius ni fallor, auspicijs res tota hæc ger-
ritur, ut iuxta uocem eximij Pauli, in omnibus & per omnia prædicetur deus, à quo celi
fonte profluit, quicquid usquam in uita mortalū boni est, cui uni debetur omnis honos
& gloria. Is tum mihi tum uobis omnibus est uotis quā maxime puris & ardentissimis
implorandus, ut me talem reddat pastorem, qualem uestra meretur pietas, qualemq; mō-
do uestra depinxit oratio. Formam agnosco, meritum non agnosco, nisi quod sedulo me
adnifurum recipio, ut pastorem sentiat, non prædonem: patrem, non tyrannum: opitula-
torem, non oppressorem: medicum, non expilatorem: breuiter ut intelligatis me hoc quæ
quid est muneris, uobis gessisse non mihi. Pios ac bonos uos mihi concedidistis, dabitur
opera, ut uos uobis ipsis reddam meliores. Qui episcopatum reditibus censuq; metitur,
quiduis potius est quā episcopus. Ego mihi non alia ratione uidebor splendidus & opul-
entus episcopus, quā si conspexero filios meos pietatis ac uerorum bonorum quōtidia-
nis accessionibus Christo reddi gratiores. Has opes, hanc gloriā, hanc felicitatem, uos
ex parte mihi præstare ualeatis, adiuuante Christo. Non est optandum fieri præulem,
boni gregis præulem esse optabile est. Quo sanē nomine iam nunc, qua par est animi læ-
ticia, summo pastori grator, mihiq; gratulor, qui me mystico hoc coniugio, sponte incon-
taminatæ spōsum dederit, atq; optimi lætissimiq; gregis custodem esse uoluerit, gregis, in-
quam, neq; uitijs morbidū, nec tabidū, nec hulcerosū, neq; dissidij intestinis male dissipatū,
neq; socordiae macie scēdi, neq; pullo uellere, sed fidei synceritate, uitaq; integritate san-
constantia ualidi, mutua charitate collecti, pijs studijs uegeti, morū innocentia niuei. Dor-
tes istas iam pridem magnas in uobis, ut confidam indies auctum iri, facit ista uestra singu-
laris alacritas, qua uestrum obsequium, uestram obediētiā sic deseruit, ut facile appareat
id ex animo fieri magis quā ex solenni receptoq; more. Qua ex re, mihi credite, non ser-
cus sum affectus, atque olim erat David ille regum sanctissimus, gaudio gestiens inenarra-
bilī, cum aspiceret populum suum ultro & alacriter ad tēpli structuram donaria congeren-
tem. Quod enim bono pastori (qui in suos parentis affectus, aut si quid est parente aman-
tius, sumere debet) spectaculum exhiberi queat gratius ac iucundius, quōd ue (ut Pauli
uerbis dicam) animo sentiri possit gaudium abundantius, quā ut filios suos uideat in
Christi charitate gestiētes & alacres? Itaque cuius affectum mihi sentite uideor, eiusdem
uerbis

uerbis precor, semperq; precabor, ut istam in uobis uoluntatem cōseruet, neq; conseruet
modo, uerum etiam augeat atq; dilatat. Porro meo nomine uos Solomonis exemplo, me
cum deum Opt. Max. orabit, ut qui per uos onus hoc imposuit, idē impertiat cōlestem
illam, semperq; ipsius throno assidentem sapientiam, ut mihi iugiter adsit mecumq; labo-
ret, quo liceat gregem mihi traditum cōlesti pastori bona fide annumerare, auctioremq;
ac uegetiorem reddere, ut hæc custodia, quā uos hodie summa cum alacritate detulistis,
ego maxima cura suscepti, mihi pariter & uobis feliciter cedat, sed ita ut metis conatus, &
uestrum obsequium in Christi gloriā exuberet, cui nos seruimus, dum uobis præimus,
uos paretis, dum nobis auscultatis. DIXI.

CLARISSIMO PRAESVLI TRA-

IECTENSI PHILIPPO, DES. ERASMVVS ROTERO-
DAMVS S. D.

MRATVLARER tibi Philippe Præsul, non minus uitæ ornamen-
tis, quā summorum ducum imaginibus clarissime, quod tanti mu-
neris honore sis auctus, ni compertū haberem, quā inuitus susce-
peris, quāq; grauate optimi maximiq; principis Caroli autoritate
fueris adactus, cuius alio qui charitati nihil non eras daturus. Atque
hæc ipsa res spem nobis certissimā facit, fore ut cum laude perfunga-
ris suscepto, quando quidē Plato uir exquisitissimū, planeq; diuini iu-
dicij, non alios existimat ad rempub. gerendam idoneos, quā eos
qui huc nolentes pertrahuntur. Auget autem nostram de te fiduciam, quoties in mentem
uenit, & cui tu succedas fratri, & quo patre sitis ambo profecti. Nam David germanus
noster, uir eruditus iuxta ac prudēs, permultis annis sic locū istum tenuit, ut suis ornamen-
tis, plurimū splendoris ac dignitatis addiderit ipsi munerī, per se licet amplissimo, multis
ille quidem modis magnus ac suspiciendus, sed in hoc præcipue salutaris reipub. quod ni-
hil ducebat antiquius pace publica, hac quoq; in parte patrem Philippū Burgundiæ du-
cē referens, uirum nulla non re maximū, sed tamen patris artibus cum primis insignem,
& æternæ hominū memoriæ cōmendatum. Qui tibi hoc etiam impensius erit exprimen-
dus, ut hō tantum filius patri, sed ut Philippus Philippo respōdeas. Intelligit iam dudum
tua prudētia, quid abs te populus uniuersus expectet. Triplex onus humeris sustines, pa-
tris exemplum ac fratris, tum horum temporū fata (quid enim aliud dicam?) nescio quo
modo ad bellum pertrahentia. Vidimus ipsi nuper, ut quidam amicis quā hostibus gra-
uiores, nihil intentatū reliquerint, ne bellorū aliquando finis esset: rursus ut uix expresse-
rint alij qui reipub. principiq; ex animo bene uolunt, ut pacem cum Fræcis semper optan-
dam, hisce uero temporibus etiam necessariā amplecteremur. Cuius sanē rei indignitas
mouit animum meum, ut tum pacis undiq; profligatæ querimoniam scriberem, quo ni-
mirum hac ratione, iustissimum animi mei dolorem uel ulciscerer, uel lenitem. Li-
bellum ad te, ceu primitiolas nouo Episcopo debitas mitto, quo dili-
gentius tueatur tua celsitudo pacem utcumq; partam, si
non patiar eam obliuisci quanto negotio
nobis consiterit. Bene
uale.

OVERELA PACIS VNDIQVE GENTIVM EIECTAE

PROFLIGATAEQVE, AVTORE DES. ERA
SMO ROTERODAMO.

Pax loquitur.

SIME licet immerentem, suo tamen comodo, sicauerfateh
tur, eijcerent profligarentq; mortales, meam modo iniuria &
illorum iniquitate deplorarem: nunc cum me profligata, pro
tinus fontem omnis humanae felicitatis ipsi a semet arceant, o
mniumq; calamitatu pelagus sibi accersant, magis illorum mi
hi desenda est infelicitas, q; mea iniuria: & quibus irascitan
tum maluisse, horu dolere uicem, hos comiserari copellor.
Nam utcuq; amantē ab se propellere, inhumanu est: bene me
rentem auerfari, ingratu: parentem ac seruatricem omniu ab
fligere, impiu. Caeteru tot egregias comoditates quas mecum
adfero, sibi metipsis inuidere, proq; his ultro tam tetram maloru omnium lernam accersere,
re, an non hoc extremae cuiusdam dementiae uidentur? Sceleratis irasci par est, at sic furij
actos, quid aliud q; desistere possumus? Qui non alio sane nomine magis desendi sunt, q;
quod ipsi sese non desent, nec alio magis infelices, q; quod infelicitate suam non sentiunt,
quando nonnullus gradus est ad sanitatem, morbi sui magnitudinem agnoscere. Etenim si
ego sum Pax illa diuorum simul & hominu uoce laudata, fons, parens, alitrix, ampliatrix,
tutatrix rerum bonaru omnium, quas uel caelum habet, uel terra, si sine me nihil usquam
florens, nihil tutum, nihil purum aut sanctu, nihil aut iucundu hominibus, aut gratum su
peris: si contra haec omnia, bellum semel omnium maloru, quicquid usquam est in rerum
natura, Oceanus quidam est, si huius uitio subito marcescunt florentia, dilabuntur aucta,
labascunt sulta, pereunt bene condita, amarescunt dulcia: deniq; si res est adeo no sancta,
ut omnis pietatis ac religionis sit maxime presentanea pestis, si nihil hoc uno infelicitus ho
minibus, nihil inuisus superis, quaso per deum immortalē, quis credat istos homines esse
se, quis credat ullam sane mentis micam inesse, qui me talem, tantis impendij, tantis stu
dij, tanto molimine, tot technis, tot curis, tot periculis student eijcere, tantumq; malorum
uelint tam charē emere? Si me ad istum modum spernerent ferae, leuius ferrem, & in me
admissam contumeliam naturae imputarem, quae ingenium immite inseuisset: si matris pe
cudibus essem inuisa, condonare incitiae, propterea quod his ea uis animi negata sit, quae
sola dotes meas queat perspicere. At o rem indignam ac plusquam prodigiosam, unum
animal adidit natura, ratione praeditu, ac diuinae mentis capax, unum beneuolentiae con
cordiaeq; genuit, & tamen apud quantumlibet efferas feras, apud quantumuis brutas pe
cudes, mihi citius locus sit quam apud homines. Iam tot orbium caelestium, licet nec mo
tus sit idem, nec uis eadem, tamen ijs tot iam seculis constant uigentq; foedera. Elemento
rum pugnantē inter se uires, aequabili libramine pacem aeternam tuentur, & in tanta dis
cordia, consensu commercioq; mutuo concordiam alunt. In animantium corporibus q;
fidus membrorum inter ipsa consensus, quam parata defensio mutua: Quid tam dissimil
le quam corpus & anima? Et tamen quam arcta necessitudine connexuerit haec duo natu
ra, nimirum declarat ipsa diuulsio. Proinde ut uita nihil aliud est quam corporis & animae
societas, ita sanitas omnium corporis qualitatum concertus est. Animantia rationis ex
pertia in suo quaque genere ciuilitate concorditerq; degunt. Armentatim uiuunt elephan
ti, gregatim pascuntur sues & oues, turmatim uolant grues & graculi, habent sua comitia
ciconiae, pietatis etiam magistras, mutuis officijs sese tuentur delphini, nota est fornicia
rum & apum inter ipsas concursus politia. Sed quid de his loqui pergo, quae tamen si ratio
ne uacant, sensu non uacant? In arboribus, in herbis amicitiam possis agnoscere. Steriles
sunt quaedam, nisi marem adiungas, uitis ulmum amplectitur, uitem amat perfica. Vt
que adeo quae nihil sentiunt, tamen pacis beneficium sentire uidentur. Sed haec rursu
sentiendi

sentiendi uim non habent, ita quod uitam habeant, ijs quae sentiunt finitima sunt. Quid
aeque brutum atque saxorum genus? Dicas tamen his quoque pacis & concordiae sen
sum inesse. Ita Magnes ferru ad se trahit, attractum tenet. Quid quod inter immanissi
mas etiam feras conuenit? Leonum inter ipsos feritas non dimicat. A per in aprum no ui
brat dentem fulmineum, lyncei cum lynce pax est, draco no sauit in draconem, luporum
concordiam etiam prouerbia nobilitauerunt. Addam quod magis etiam mirum uideatur,
impj spiritus, per quos caelum atq; hominum concordia primum dirupta est, & hodie
rumpitur, tamen inter se foedus habent, suamq; illam qualemcunq; tyrannidem consen
su tuentur: solos homines, quos omniu maxime decebat unanimitas, quibusq; cum pri
mis opus est ea, neq; natura tam alijs in rebus potens & efficax conciliat, nec institutio con
iungit, nec tot ex consensu profecturae commoditates conglutinant, nec tantorum deni
que malorum sensus & experientia in mutuum amorem redigit. Figura communis om
nium, uox eadem, & cum caetera animantium genera corporum formis potissimum in
ter se differant, uni homini indita uis rationis, quae ita sit illis inter ipsos communis, ut
cum nullo sit reliquorum animantium communis. Vni huic animanti sermo datus, pre
cipuus necessitudinum conciliator, insita sunt communiter disciplinarum ac uirtutum
semina, ingenium mite placidumq;, & ad mutuum beneuolentiam propensum, ut per se
iuuet amari, & iucundum sit de alijs uel gratis benemereri, nisi quis prauis cupiditatibus,
ceu Circes pharmacis corruptus, ex homine degenerarit in beluam. Hinc est uidelicet,
quod uulgus quicquid ad mutuum beneuolentiam pertinet, humanum appellat, ut hu
manitatis uocabulum non iam naturam nobis declaret, sed mores hominis natura di
gnos. Addidit lachrymas, exorabilis ingenij documentum, quo si quid forte incidit
offensa, & amicitiae serenitatem nubecula aliqua offuscari, facile redeant in gratiam.
En quot rationibus natura concordiam docuit? Nec his tamen contenta mutuae bene
uolentiae lenocinij, amicitiam homini non solum iucundam esse uoluit; uerum etiam
necessariam. Eoque tum corporum, tum animorum dotes ita partita est, ut nemo sit o
mnium tam instructus, quin infimorum etiam officio nonnunquam adiuuetur: nec ea
dem attribuit omnibus; nec paria, ut haec inaequalitas mutuis amicitijs aequaretur. Alijs
in regionibus alia proueniunt, quo uel usus ipse mutua doceret commercia. Caeteris ante
manibus sua praeclara praesidiaque, quibus sese tuentur, unum hominem produ
xit inermem, atque imbecillum, nec prorsus aliter tutum, quam foedere mutuaeque ne
cessitudine. Ciuitates reperit necessitas, & ipsarum inter se societatem docuit necessi
tas, quo ferarum ac praedonum uim iunctis uiribus propellerent. Adeo nihil est in re
bus humanis, quod ipsum sibi sufficiat. In ipsis statim uitae primordijs perisset homi
num genus, nisi conditum propagasset conjugalis concordia: nec enim nasceretur ho
mo, & mox natus interiret, atque in ipso uitae limine uitam amitteret, nisi obstetricum
amica manus, nisi nutricum amica pietas, succurreret infantulo. Atque in hunc usum
uehementissimos illos pietatis igniculos inseuit, ut parentes etiam illud ament, quod non
dum uidentur. Adiecit mutuum liberorum erga parentes pietatem, ut illorum imbecil
litas horum praesidijs uicissim subleuaretur, fieretq; illa cunctis quidem ex a quo plausi
bilis, sed Graecis aptissime dicta *ωλεως ἀδελφύων*. Accedunt huc cognationum & affinita
tum uincula. Accedit in nonnullis ingeniorum, studiorum formaq; similitudo, certissim
a beneuolentiae conciliatrix, in multis arcanus quidam animorum sensus, ac mirus ad
mutuum amorem stimulus, quem ueteres admirati numini seu genio ascribebant. Tot
argumentis natura docuit pacem concordiamq;, tot illecebris ad eam inuitat, tot laqueis
trahit, tot rebus compellit. Et post haec quanam ista tam ad nocendum efficax Erinny,
his omnibus diruptis, disiectis, discussis, insatiabilem pugnandi furiam inseuit huma
nis pectoribus? Nisi primum admirationem, deinde sensum etiam mali adimeret assue
tudo, quis crederet in tanta praesidia nos, qui sic iugibus dissidijs, litibus, bellis
interiret, rixantur, tum uicissim in. Postremo rursus, languisse, caedibus, uicibus,
saepe profanaeque miscet omnia, nec uelam sancta foedera, quae nos in iustitiam per
nentem debacchantes quae dirimere. Vt nihil etiam acerbissimum, quod erat commune ho
minum uocabulum, ut inter homines conuenerit. Sed esto mihi apud homines profectum
quod plurimum ualeat & subleuis, itane nihil & apud Christianos ualeat. Omnis
S 4 Parua

Parum efficax sit doctrina natura, quæ maximam vim habet in his quoque, quæ sensu uacant: ceterum cum hac multo præstantior sit doctrina Christi, cur ea se profiteantibus non persuadet id quod unum omnium maxime suadet, nempe pacem mutuamque beneuolentiam, aut saltem hanc tam impiam efferaque belligerandi insaniam dedocet: Cum hominis uocabulum audio, mox accurro uelut ad animal mihi proprie natum, confidens fore ut illic liceat acquiescere: cum Christianorum audio titulum, magis etiam aduolo, apud hos certe regnaturam etiam me sperans. Sed hic quoque pudet ac piget dicere. Foras, basilicæ, curiæ, templi sic undique litibus perstrepunt, ut nusquam apud Ethnicos æque. Adeo ut cum bona pars humanæ calamitatis sit aduocatorum turba, tamen hæc etiam ad litigantium undas paucitas sit, ac solitudo. Ciuitatem aspicio, spes ilico oboritur, inter hos saltem conuenire, quos eadem cingunt mœnia, eadem moderantur leges, & uelut una uentris nauis commune continet periculum. Sed o me miseram, quam hic quoque distidit omnia uitata comperio, adeo ut uix domum ullam reperire liceat, in qua mihi sit dies aliquot locus. Sed plebem omitto, quæ maris ritu, suis æstibus rapitur, in principum aulas, uelut in portum quendam me recipio. Erit, inquam, certe apud hos locus paci, plus hi sapiunt quam uulgus, ut qui sint plebis animus, atque oculus populi. Tum eius uices gerunt, qui doctor est & princeps concordia, à quo quidem cum omnibus, tum his præcipue sum commendata. Et omnia bene pollicentur. Video blandas consalutationes, amicos complexus, hilares comperationes, ceteraque officia humanitatis. At o rem indignam, apud hos nec umbram ueræ concordia licuit cernere. Fucata factaque omnia, factionibus apertis, clancularijs distidit ac simultatibus corrupta sunt uniuersa. Denique adeo apud hos non esse sedem paci comperio, ut hinc potius omnium bellorum fontes ac seminaria. Quò me posthac conferam infelix, posteaquam toties sefellit spes? At principes fortasse magni sunt potius quam eruditi, magisque ducuntur cupiditatibus, quam recto animi iudicio. Ad eruditorum greges confugiam, Bonæ literæ reddunt homines, Philosophia plerumque homines, Theologia reddit diuos. Apud hos certe dabitur quietescere, tot circumactæ ambagibus. Verum prohdolor, en hic quoque bellorum aliud genus, minus quidem crudentum, sed tamen non minus insanum. Schola cum schola distidet, & ceu rerum ueritas loco commutetur, ita quædam scita non traiciunt mare, quædam non superant alpes, quædam non tranant Rhenum, immo in eadem academia cum rhetore bellum est dialectico, cum iureconsulto distidet theologus. Atque adeo in eodem professionis genere, cum Thomista pugnat Scotista, cum reali nominalis, cum Peripatetico Platonicus, adeo ut ne in minutissimis quidem rebus inter hoc conueniat, ac sæpenumero de lana caprina atrocissime digladiantur, donec disputationis calor ab argumentis ad conuictia, à conuictis ad pugnos in crudecat, & si res pugionibus aut lanceis non agitur, stylis ueneno tinctis se confodiunt, dentata charta dilacerant inuicem; alter in alterius famam letalia linguarum uibrant spicula. Quò me uertam, toties experta mihi data uerba? Quid superest, nisi una ueluti sacra ancora Religio? Huius professio licet sit Christianorum omnium communis, tamen eam isti peculiariter profitentur titulo, cultu, ceremonijs, qui sacerdotum cognomento commendantur. Hos itaque procul intuenti cuncta spem faciunt, portum mihi paratum esse. Arrident uestes candidæ, meoque colore insignes, uideo cruces pacis symbola, audio dulcissimum illud fratris cognomen, eximie charitatis argumentum, audio salutationes pacis, læto omine felices, cerno rerum omnium communionem, coniunctum collegium, templum idem, leges easdem, conuentus quotidianos. Quis hic non confidat paci locum fore? Sed o rem indignam, nusquam fere collegio conuenit cum episcopo, parum hoc, nisi & ipsi inter sese factionibus scinderentur. Quotus quisque sacerdos est, cui non sit cum aliquo sacerdote lis? Paulus rem non ferendam censebat, quod Christianus litiget aduersus Christianum, & sacerdos cum sacerdote, episcopus cum episcopo certat.

habiliti, subornent qui data opera bellum excitent, quo simul & conuictos dirimant, & infelicem populum licentius expilent: id procurant sceleratissimi quidam, qui populi magis alantur, & quibus pacis tempore non multum est, quod agant in reipub. Quæ Tartarea furia uenenum hoc in pectus Christianum potuit immittere? Quis hanc tyrannidem docuit Chresticola, quam nec Dionysius ullus, nec Mezentius ullus, nec Phalaris ullus nouit: Beluæ uerius quam homines, & sola tyrannide nobiles, nec usquam cordati nisi ad nocendum, nec unquam concordēs, nisi ad opprimendam reipub. Ethæc qui gerunt, pro Christianis habentur, audent humano sanguine undique polluti, ad sacras aedes, ad sacras aras accedere. O pestes in extremas insulas deportandas. Si Christiani corporis unius membra sunt, cur non gratulatur quisque alienæ felicitati? Nunc propè iusta mouendi belli causa uidetur, regnum finitimum, rebus omnibus paulo florentius. Etenim si uerum facteriuolumus, quid aliud commouit, & hodie commouet tam multos ad armis laceffendum Franciæ regnum, nisi quod est unum omnium floridissimum? Nullum latius patet, nusquam senatus augustior, nusquam Academia celebrior, nusquam concordia maior, & ob hoc ipsum potestas summa. Nusquam æque florent leges, nusquam illibatio religio, nec Iudæorum commercio corrupta, uelut apud Italos, nec Turcarum aut Marathorum uicinia infecta, quemadmodum apud Hispanos & Hungaros. Germania, ne quid dicam de Bohemis, in tot regulos dissecta est, ac regni ne species quidem ulla. Sola Francia ceu flos illibatus Christianæ ditionis, & uelut arx quædam tutissima, si qua fors tempestas ingruat, tot modis impetitur, tot artibus incessitur, nec ob aliud, nisi cuius gratia conueniebat gratulari, si qua uana Christianæ mentis esset in istis. Atque his tam impis factis prætextitur titulus pius, sic sternunt uiam ad propagandum imperium Christi. O rem monstruosam, parum consultum putant reipub. Christianæ, nisi pulcherrimam ac felicissimam ditionis Christianæ partem subuerterint. Quid quod in his tractandis feras etiam ipsas feritate præcedunt? Non omnes pugnant beluæ, nec ferarum, nisi in diuersum genus conflictatio est, quemadmodum & ante diximus, sapius in euiscandum, quo magis in hæreat animis. Viperæ non mordet uisperam, nec lynx lyncem discerpit. Ac rursum ille cum pugnant, suis pugnant armis, illas armauit natura: homines inermes natos, o deum immortalem, qualibus armis armat ira? Tartareis machinis impetunt Christiani Christianos. Quis enim credat bombardas, hominis inuentum esse? Nec ille tam densis agminibus in mutuum exitum ruunt. Quis unquam uidit decem leones cum decem tauris congrederi? At quoties uiginti milia Christianorum cum totidem Christianis ferro decertant? Tantus lædere, tantus est haurire sanguinem fratrum. Nec illis fere bellum est, nisi cum famis, aut cura sobolis in rabiem agit. At Christianis quæ tam leuis iniuria est, ut non uideatur idonea bellandi occasio? Si faceret ista plebes, ut cunctis prætexi poterat inscitia. Si iuuenes, excusari poterat ætatis imperitia. Si prophani, non nihil leuaret atrocitatem facti personæ qualitas. Nunc ab istis potissimum uidemus ortiri bellorum semina, quorum consilio moderationeque populi motus componi conueniebat. Contemptum illud & ignobile uulgus condidit egregias urbes, conditas ciuilitate administrat, administrando locupletat. In has irrepunt fatrapæ, & ceu fuci, quod aliena partum est industria, surripiunt, & quod à plurimis bene congestum est, à paucis male dissipatur, quod recte conditum, crudelissime diruitur. Quod si prisca non meminerunt, repetat qui uolet, secum hæc duodecim annis gesta bella, causas expendat, comperiet omnia principum gratia suscepta, magno populi malo gesta, cum ne tantillum quidem ad populum attineret. Iam quod olim scædum habebatur apud Ethnicos, caniciem galea premere, ut inquit ille, id apud Christianos laudi ducitur. Turpe senex miles Nafoni, & istis magna res est bellator septuagenarius.

sic cogita potius, in hoc laetit, sed saepe alias profuit, aut alieno impulsu laetit. Postquam
 quemadmodum apud Homerum dissidij causas, quod inter Agamemnonem & Achil-
 lem intercesserat, in Aten deam resciumt, qui uocant ad concordiam: ita quae excusatio
 possunt, aliquando fati impuatur, aut malo cuiquam si libet Genio, & in hac occasione
 ipsis hominibus transferatur. Cur magis ad perniciem suam sapiunt, quam ad tuam
 felicitatem? Cur ad malum, quam ad bonum sunt oculatiores? Qui paulo cordatiores sunt,
 respondent, considerant, circumspiciunt, periculum primum quoque negotium aggrediuntur.
 Et clausis oculis praecipites in bellum ipsi sese conijciunt, praesertim cum semel admi-
 sum, excludi non possit, quin e pufillo fit maximum, ex uno plura, ex ineruetu cruentum,
 maxime cum hac procella non unum aut alterum affligat, sed uniuersos pariter inuoluat.
 Quod si uulgus haec parum expendit, certe principis & optimatum partes sunt, haec se-
 cum reputare. Sacerdotum est ista rationibus omnibus insulcire, uolentibus ac nolenti-
 bus ingerere. Haerebunt tandem si nusquam non audiantur. Ad bellum gestis: primum
 inspice, cuiusmodi res sit pax, cuiusmodi bellum, quid illa bonorum, quid hoc malorum
 fecum uehat, atque ita rationem in eas, num expediat pacem bello permutare. Si res qua-
 dam admirabilis est, regnum undique rebus optimis florens, bene conditis urbibus, bene
 cultis agris, optimis legibus, honestissimis disciplinis, sanctissimis moribus: cogita tecum
 haec felicitas mihi perturbanda est, si bello. Contra, si quando conspexisti ruinas urbium,
 dirutos uicos, exulta phana, desolatos agros, & id spectaculum miserandum, ut est, uisum
 est, cogita hunc esse belli fructum. Si graue iudicas sceleratam conductiorum militum
 colluuiem in tuam regionem inducere, hos ciuium tuorum malo alere, his inferuire, his
 blandiri, imo horum arbitrio teipsum actuum incolumitatem committere: fac cogites
 hanc esse belli conditionem. Si abominaris latrocinia, haec docet bellum: si execraris par-
 cidium, hoc in bello discitur. Nam qui uereatur unum occidere commotus, qui leui auto-
 ramento conductus tot homines iugulat: si praesentissima reipub. pestis est, legum negle-
 ctus, silent leges inter arma. Si caedum existimas stuprum, incestu, & his turpiora, horum
 omnium bellum magister est. Si fons omnium malorum est impietas, & religionis negle-
 ctus, haec belli procellis prorsus obruitur. Si iudicas pessimum esse reipub. statum, cum
 plurimum possunt qui pessimi sunt, in bello regnant sceleratissimi: & quos in pace suffi-
 gas in crucem, horum in bellis primaria est opera. Quis enim melius per deuia ducet
 pias, quam latro exercitatus? Quis fortius diripiet aedes, aut spoliabit templa, quam
 rietum perfossor, aut facris legibus? Quis animosius feriet hostem, & hauriet ferro uitam,
 quam gladiator, aut paricida? Quis aequae idoneus ad iniiciendum ignem urbibus aut ma-
 chinis, quam incendiarius? Quis aequae contemnet fluctus, marisque discrimina, ac pirata
 diutinis praedationibus exercitus?

Si pio principi nihil antiquius esse debet, quam suorum incolumi-
 tas, huic bellum in primis inuisum sit, oportet. Si principis felicitas est imperare felici, pa-
 cem potissimum amplecti debet. Si praecipue optatum bono principi, ut imperet quam
 optimis, bellum detestetur oportet, unde sciet omnis impietatis sentina. Si suas opes esse
 putat quicquid ciues possidet, bellum omnibus rationibus uitet, quod ut felicissime cadat, certe
 facultates omnium atterit, & quod honestis artibus partum est, in immanes quosdam car-
 nifices erogandum. Iam illud etiam atque etiam perpendant, suam cuique blandiri causam,
 & suam cuique spem arridere, cum illa saepe numero pessima sit, quae commoto uideatur a quis-
 sima, & haec non raro fallit. Sed finge causam iustissimam, finge exitum belli prospere
 mum, rationem fac in eas omnium incommodorum quibus gestum est bellum, & commo-
 ditatum quas peperit uictoria, & uide num tanti fuerit uincere. Vix unquam uictoria con-
 tingit incruenta. Iam habes tuos humano sanguine pollutos. Ad haec supputa morum,
 publicaeque disciplinae sacuram, nullo compendio sarcendam. Exhauris tuum fiscum, ex-
 pilas populum, oheras bonos, ad facinus excitas improbos, neque uero confecto bello, pro-
 tinus & belli reliquiae sopita sunt. Obsolescunt artes, includuntur negotiatorum com-
 mercia. Ut hostem includas, prius temetipsum a tot regionibus cogereis excludere. Ante bel-
 lum omnes finitima regiones tuae erant, pax enim rerum commercijs facit omnia com-
 munia. Vide quantam rem egeris, nunc uix tua est, quae maxime tua est ditio. Ut oppidu-
 lum excindas, quot machinis, quot tentorijs opus est? Imitatitia urbem facias oportet, ut
 ueram

ueram uertas, at minoris aliud uerum oppidum extrui poterat. Ne liceat hosti prodire
 ex oppido, tu exula patria sub dio dormis. Minoris costaturum erat, edificare noua me-
 dia, quam aedificata machinis demoliri. Ve ne compute hic, quod pecuniarum effluit in-
 ter exigentium, recipientium, ac ducum digitos, quae sane pars est non minima. Quod si
 hanc uigilantem ad uerum calculum uocet, si compereris decima impenditorum parte pa-
 cae dmi poruisse, patiar a quo antea me profugari undique. Sed parum excelli animi tibi
 uidetur, si quid remittas in uerum, in quo nullum est certis argumentis suis animis
 cuius regni, quam uideret. Mater patriae non habet decedere patas, & cum tantum prin-
 cipis generis, & longae cognato, ac affini, fortassis alias bene de uerum, & tuo iure de-
 dae quantulum. At quanto humiliter deiecit mater tuam, dum uerum uerum
 bus, & infima sceleratam fecerit, nunquam explenda, auro subinde litare cogereis, dum
 ad Cares uilissimos simul ac nocentissimos blandus ac supplex mittis legatos, dum tuum
 ipsius caput, dum tuorum fortunas illorum credis fidei, quibus nihil est neque pensi, ne-
 que sancti: Quod si quid iniquitatis uidebitur habere pax, caue sic cogites, hoc perdo, sed
 tanti pacem emo. At dixerit argutor aliquis, Facile donarim, si res ad me priuatim perti-
 near. Princeps sum, negotium publicum, uelim nolim, ago. Non facile bellum suscipiet,
 qui nihil nisi publicum spectat. Atqui contra uidemus omnes fere belli causas ex his re-
 bus nasci, quae nihil ad populum pertineant. Vis hanc aut illam ditionis partem uindica-
 re, quid istud ad populi negotium? Vis ulcisci qui filiae renunciatum, quid hoc ad rem-
 publicam? Haec expendere, haec perspicere, uere sapientis, uereque magni est principis.
 Quis unquam aut latius imperauit, aut splendidius Octauio Augusto? At is cupiebat
 etiam deponere imperium, si quem uidisset reipublicae magis salutarem principem. Me-
 rito laudata est ab egregijs autoribus uox illa cuiusdam Imperatoris, Pereant, inquit, si-
 lij mei, si quis alius melius sit reipublicae consulturus. Hos animos reipublicae praestite-
 runt homines impij, quod ad Christi religionem attinet: & Christiani principes usque-
 adeo uilem uel ueliscum uelint, uel explere? Iam audio quosdam ita tergiter santes, ut ne-
 gent se tutos esse posse, nisi uim improborum acriter propellant. Quis igitur inter in-
 numeros Imperatores Romanos, soli Antonini Pius & Philosophus petiti non sunt?
 Nisi quod nemo tutius regnat, quam qui paratus est & deponere, utpote quod repu-
 blicae gerat, non sibi. Quod si nihil uos mouet, neque naturae sensus, neque pietatis re-
 spectus, neque tanta calamitas, certe Christiani nominis probrum animos uestros in
 concordiam redigat. Quota mundi portio tenetur a Christianis? Atque haec tamen
 est illa ciuitas in aedito monte sita, spectaculum facta Deo & hominibus. At quid sentie-
 re putandum est, quid loqui, quae probra in Christum e uomere Christiani nominis hostes,
 ubi uident Christianos sic inter sese concertare, leuioribus de causis quam Ethnici, cru-
 delius quam impij, machinis tetrioribus quam ipsi? Quorum inuentum est bombar-
 da? Nonne Christianorum? Et quo res sit indignior, his induuntur apostolorum no-
 mina, insculpuntur diuorum imagines. O crudelis irrisio. Paulus ille pacis hortator per-
 petuus, Tartaream machinam torquet in Christianum? Sicupimus Turcas ad Chri-
 sti religionem adducere, prius ipsi sumus Christiani. Nunquam hoc illi credent, si quod
 est, perpicant nusquam magis sauire, quam apud Christianos, id quod Christus unum
 omnium maxime detestatus est. Et quod Homerus Ethnicus demiratur in Ethnicis,
 quum suauitum etiam rerum, ut somni, cibi, potus, choreae, musices satietas sit, belli in-
 felicitis nullam esse satietatem: id apud eos uerissimum est, quibus ipsum etiam belli
 uocabulum abominandum esse oportuit. Roma furiosa quondam illa bellatrix, ta-
 men lani sui templum aliquoties uidit clausum. Et qui conuenit apud uos nullas es-
 se bellandi ferias? Quo nam ore praedicabitis eis Christum pacis autorem, ipsi per-
 petuis dissidijs inter uos tumultuantes? Iam quos putatis animos addit Turcis ue-
 stra discordia? Nihil enim facilius quam uincere dissidentes. Vultis illis esse formi-
 dabiles? Concordes estote. Cur ultro uobis & praesentis uitae iucunditatem inuidetis,
 & a futura felicitate uultis excidere? Multis malis per se obnoxia est uita mortalium,
 magnam molestiae partem adimet concordia, dum mutuis officijs alius alium aut conso-
 latur, aut iuuat. Si quid boni obtinget, id tum suauius, tum communius reddet concor-

Consultatio

Consultatio

[Faded text at the top of the page, likely bleed-through from the reverse side.]

DES. ERASMV. ROTERODAMVS

CLARVS P. O. V. R. ANTONI. G. S. D.

NON sine causa tunc amicissime, ueterem de Ataque re... me litem... Non enim inquam scito illa magis suo... Quam hoc, nec latius per omnium... ter innumeras calamitates hoc quoque mali iure ferimus acceptum, quod non... In huius tamen incommodi solatium, non nihil remedium uideo... diebus... taram ex Xenophontis tyranno. Id quo minus tum abfoluerim; praeter alia fuit et illud in causa, quod Graecus codex uideretur mihi parum emendatus. Ad hoc laboris non integer reuersus, perpetuo cursu, citraque respirationem ad umbilicum deduxi. Apud prius nihil intererat inter nomen regis ac tyranni, quum postea tyrannus uocabatur... perit esse inuisissimum apud omnes; regis etiam apud eas duntaxat respiciuntur, in quibus uigebat Democratia. Alio qui quod Simonides subinde Hieronem appellat tyrannum, nullo ciuilitatis esse, quam si quis cum pirata familiariter et amice confabulans, idem dem appel...

dem appellaret illum piratam. Fateor hoc argumentum non per omnia temporum horum statui congruere, in quibus sub monarchis praepotentibus tranquillissime degunt, non ut tum singulae ciuitates, sed amplissima ditiones, multa tamen insunt, quae nostris quoque principibus non in utilia cognita futura sint. In hoc libello tibi dicato quoties uerfaberis, Antoni charissime, putato te cum Erasmo tuo colloqui. Ornatissimo uiro Ioanni Cholero, salutem ex me plurimam, quo uno nec inter amicos habeo quenquam candidiorem, nec inter patronos magis inuictum. Ex eius literis nil nisi meros amores spirantibus tantum capio, mihi crede, uoluptatis ac solatii, ut uix alia quapiam ex re tantundem. Bene uale. Datum apud Friburgum Brisgoe, Idibus Febr. Anno a Christo nato, M. D. XXX.

XENOPHONTIS RHETORIS HIERON SIVE TYRAN

NVS. DES. ERASMO ROTERODAMO interprete

IMONIDES POETA die quodam accessit ad Hieronem tyrannum, quumque oculum forte esset utriusque, Simonides hunc in modum locutus est: Vellésne mihi explicare Hieron, ea quae probabile est te melius nosse quam ego noui? Et quae nam, inquit Hieron, sunt ista quae mihi notiora possint esse quam tibi, uiro tam erudito, tantaque sapientia praedito? Noui, inquit, te cum esses priuatus, & nunc regno potentem noui; cum igitur utriusque uitae genus sis expertus, uerisimile est hinc te nosse melius me, quid discriminis sit inter uitam regiam & inter priuatam, quam ut attinet ad ea quae uel uoluptatem uel molestiam adferunt hominibus. Quia...

igitur, inquit Hieron, quoniam nunc adhuc sanè, priuatam agis uitam, comonefacis me comodorum & incommodorum quae in priuata accidunt uitae? Sic enim tibi, ut arbitror, maxime poterò, quid inter hanc & illam intersit, explicare. Ad quae hunc in modum Simonides respondit: Equidem mihi uideor hoc animaduertisse o Hieron, homines priuatam agentes uitam, uel uoluptate uel dolore affici, per oculos quidem, istis rebus quae cernuntur; per aures autem istis quae audiuntur, per nares item istis quae olfactu sentiuntur, per os uero tum esculentis tum poculis. Ea porro quae spectant ad rem ueneram his corporis partibus sentiuntur, quas nouimus omnes. Tum frigida calidaque, dura & mollia, leuia & graua, toto corpore uide mur, inquit, diiudicare, atque ex illorum sensu uel delectationem uel molestiam percipere. Porro malis ac bonis interdum per ipsum animum ut mihi uidetur, afficimur dum his delectamur, illis offendimur, nonnunquam per utrumque communiter, hoc est, per animam simul & per corpus. Iam mihi uideor utrumque intelligere, quod somno delectamur, uerum id quo pacto, aut per quid, aut quando fiat, haec mihi uideor nescire potius quam scire, quomodo sese habeant. Nec id forte mirandum, si quae nobis uigilantibus accidunt, sentum sui praebent euidentior, quam ea quae in somno obueniunt. Ad haec Hieron hunc in modum respondit. Ego sanè o Simonides, haudquaquam dicere possum, quomodo res nulla alia re possit affici, praeter haec quae commemorasti. Itaque haec sanè non intelligo, quare uita regia priuatam antecedit. Tum Simonides. Atqui in his tamen, inquit, discrimen est: Nam ex horum unoquoque rex ut multis partibus maiorem capit uoluptatem, sic ex istis minus habet molestiarum. Ad haec Hieron. Non ita, inquit, ut dicis res habet o Simonides. Quin potius illud scito, regem ex hisce rebus ut longe minorem capere uoluptatem, quam priuati capiunt qui medio cri fortuna sunt, ita longe plus auferre molestiarum. Incredibilia narras, ait Simonides. Nam si ita esset ut naves, qui factum est ut multi regnum affectarint, praesertim ex eorum numero, qui uidebantur esse uiri ea conditione, ut maxime sua sorte debuerint esse contenti; Rursus qui fieret, ut omnes tyrannis inuideant. Tum Hieron

Hieron, Quoniam inquit, per Iouem uitam utranque non sunt experti, ideo sic iudicari de negotio. At ego conabor tibi declarare me uera loqui, orsus à uisu, quandoquidem tu quoque, ut meminisse mihi uideor, ab hoc ipso sermonem ordiebaris. Primum igitur quum reputo quid afferant uoluptatis quæ cernuntur oculis, comperio tyrannos deterius habere, quam priuatos homines. In alijs quidem atque alijs regionibus alia atque alia sunt spectatu digna. Ad hæc uero spectacula omnia proficiscuntur priuati, in quibus ciuitates quascunq; uoluerint se conferunt spectandi gratia quod in quacq; uisendum est. Tum ad solennes celebritates populicq; conuentus frequentissimos, in quibus uulgus putat esse res maxime spectatu dignas, ipsi licet accedere. Tyranni porro non multum indulgent spectaculis, raroq; intersunt, eo quod ipsis eo proficiscitutum non est, ubi non sint futuri superiores ipsi qui ad sunt. Nec quæ domi possident in tuto sunt, ut his apud alios depositis, liceat abesse peregre. Metuendum enim est, ne simul & principatu excutiantur, & facultatem amittant ulciscendi eos à quibus læsi sunt. Proinde forsitan dices tu quidem: Ista nimirum spectacula ueniunt ad tyrannos, etiam si domi maneat. Veniunt per Iouem ô Simonides, at non solum pauca multis, uerum etiam quum eiusmodi sint, adeo chare emenda tyrannis, ut qui uel quæcunq; spectaculū ædiderint, postulent longe maioribus præmijs breui tempore acceptis, à rege discedere, quam quæ per omnem uitam à cæteris omnibus acquirunt. Tum Simonides, Verum, inquit, quanquam inferiores estis in spectaculis, tamen potiores fertis in his quæ delectant aureis, quandoquidem laudum quibus nihil est auditu iucundius, nulla unquam uobis est penuria. Quotquot enim sunt qui uobiscum agunt consuetudinem, omnia quæcunq; uel dicitis uel facitis, laudant. Cæterum à conuicijs quibus nihil est auditu insuauius, liberæ sunt aures uestræ. Nullus enim uult tyrannum coram & in os uituperare. Tum Hieron, Et quid, inquit, uoluptatis exitus mas adferre eos, qui non maledicunt, ubi quis euidenter perspicit, quod hi omnes dum tacent male uolunt tyranno? Aut quid uoluptatis adferre putas eos, qui laudant, quum suspecti sint quod assentandi gratia laudent non ex animo. At Simonides, In hoc quidem per Iouem, inquit, tibi prorsus assentior Hieron, Laudes allatas ab his qui quàm maxime liberi sunt, esse multo iucundissimas. Veruntamen illud planè uides te iam nulli mortalium persuasurum esse, quin in his quibus aluntur homines, uos longe plus uoluptatis capiat. Nec istud, inquit, me fugit ô Simonides, ita pleriq; uideri, nos tum edere tum bibere suauius hominibus priuatis, eo quod ipsi quoq; sibi uidentur iucundius cœnari cœnam, quæ nobis apponitur, quàm eam quæ ipsis apponitur. Non enim ipsa res uoluptatem adfert: Sed hoc illos delectat, quod apparatus superat ea quibus assueuerunt. Eoque cuncti mortales cupide expectant dies festos exceptis tyrannis; semper enim his splendidus est apparatus, nec ullam illorum mensæ diebus festis accipiunt accessionem. Primum igitur quod ad hanc uoluptatem, quam adfert spes, attinet, deteriore cõditione sunt reges quàm priuati. Præterea, inquit, illud scio tu quoq; uel experientia compertū habes, quo cuiq; plura supra quàm sat est, ac redundantia apponuntur, tanto citius edendi satietatem oboriri. Ita fit ut ipso quoque tempore, quo cibum capis, si multa apponantur deterius habeas quàm si qui moderato sunt uictu. At qui per Iouem, inquit Simonides, tãtis per diu appetit animus, multo plus habent uoluptatis qui splendido uiuunt apparatu, quàm hi quibus tenuis uictus apponitur. Ad hæc Hieron, Itane inquit ô Simonides, putas eum qui re quapiam delectatur, hunc protinus maxime affici, ac uehementissimo amore teneri eius negotij? Equidem prorsus arbitror, inquit. Nempe igitur uides reges aliquanto libentius ad suos apparatus ire, an homines priuatos ad suos? Nequaquam per Iouem, inquit, non sanè uideo, sed illibentius, ut uulgo quidem uideri possit. Tum Hieron, Quid, inquit, num ista multo studio arteq; confecta considerasti, quæ regibus apponuntur, acris, amara, austeracq; & his germana? Prorsus, inquit Simonides, considerauit, planeq; mihi quidem ista uidentur esse præter naturam hominibus ascita. Quid igitur, inquit Hieron, aliud exitimas hoc genus epulas esse, nisi mollis ac delicijs effoeminati animi concupiscentias? Sic quidem ego sanè probe noui, quin nostri tu quoque forsitan, quod qui cupide uescuntur nihil opus habent istis arte additis condituris. Quin etiã uobis ex odoribus, inquit Simonides, istis preciosis quibus ungimini arbitror eos plus boni capere qui sunt familiares, quam

quam uos ipsos? quandoquidem & ingratos odores non sentit is qui se illis expleuit, sed hi potius qui ad eum qui deuorauit accedunt. Itidem, inquit Hieron, usu uenit in cibus: Cui perpetuo suppetit omne genus epularū, nihil illorum sumit cum appetentia, Verum cui quid raro contingit, is demum est qui cum uoluptate satiatur, si quid illi obijciatur. Solæ igitur inquit Simonides, uenereæ rei delectationes ueniunt in periculum, ne uideantur regi cupiditatē adferre. Hic enim, solis uobis licet, ut quicq; uisum fuerit pulcherrimum, cum eo congregari. Nunc demum, inquit Hieron, commemorasti, in quo cõtra cõtrouersiam inferiores sumus hominibus priuatis. Principio nanq; pulcherrimū esse uideretur uxorem ducere ex his, qui tum opibus, tum potentia præcellunt, eaq; res putatur adiungere cum uoluptate dignitatis non nihil ei qui duxit. Proximum autem est ex paribus uxorem asciscere: Cæterum cum inferioribus contractum matrimoniū, prorsus contemptum & iniucundum habetur. At regi, nisi peregrinam ducat, ex inferioribus ducat necesse est. Vnde fit, ut nō admodum ad eum perueniat illud amabile, uigorq; charitatis quæ inter eiusdem ciuitatis cõiuges intercedit, iam uero & coli captariq; à foeminis maxime elatis plurimum habet uoluptatis. Cæterum quæ ueniunt ab ancillis cultura, quum ad sunt, nihil expleant animum. Sin desint alicubi, graues tum iras, tum molestias gignunt in nobis. Porro in puellarum amoribus, multo etiam minus habet uoluptatē tyrannus, quàm in uxoribus quæ ducuntur gignendæ proli. Nam quod ueneret congressus si adsit amor plurimū adferant uoluptatis profecto perspicuū est nobis omnibus. At rursus amor cuius mauius innascitur quam tyranno. Neq; enim amor appetere gaudet ea quæ in promptu sunt, sed ea quæ sperantur. Proinde non aliter quàm si qui nunquam expertus est sitim potum nanciscatur, itidem qui est expers amoris, expers est iucundissima Veneris. Hunc igitur in modū loquutus est Hieron, Simonides uero arridens, Quid ais, inquit, Hieron? Negas puellarū amores inseri regū animis? Quomodo igitur, inquis, amas Dallocham, cui cognomen est pulcherrima? Quoniam per Iouem, inquit, ô Simonides non hoc amo quod ab ea consequi uideretur esse procliuè, uerum ideo iuuat quod minime regem deceat hoc facere. Nam ego quidem diligo Dallocham, ob quæcunq; sunt illa, quæ fortassis natura, hominis cogit à formosis petere. Cæterum his potiri quæ amo, ut cum mutua beneuolentia & à uolente contingat uehementer opto. Ut autem ui ab illa sumam, minus mihi uideor cõcupiscere, quàm cõcupisco mihi ipsi mali quippiam facere. Nam ab inuitis hostibus aliquid sumere, rem equidem arbitror omnium iucundissimam. Sed à puellis uolētibus, gratia ut opinor, iucundissima uenit. Protinus enim ipse mutuis redamatis aspectus iucundus est, iucundæ percontationes, iucundæ responsiones, iucundissima uero, & in primis uenereæ tum lites tum contentiones. At inuitis puellis frui, latrocinio, inquit, mihi similis uidetur, quàm uoluptati uenereæ. Quamquæ prædoni non nihil adfert uoluptatis, partim lucrum, partim quod uti inimicum. At quam quis amat eius cruciatu gaudere, & amantem odisse, & attingere moleste ferentem, an non hoc graue ac miserandum est malum? Etenim homini priuato protinus argumentum est mutui amoris, ubi quæ diligitur præstat officij quippiam, eo quod ueluti amans gratificatur: nouit enim illam quum nulla sit necessitas ex animo inseruire. Tyranno uero nihil est quod fidem faciat animi mutui. Nouimus enim eos qui nobis ob metum inseruiunt, quàm possunt maxime assimilare amantium obsequia. Atqui à nullis plus insidiarū regibus tenditur, quàm ab his qui se simulat amare maxime. Ad hæc ita respondit Simonides, Ista uero quæ haecenus narraui mihi uidentur admodū exigui momenti. Multos em̄ uideo graues probatosq; uiros esse, qui in hisce rebus sponte sunt alijs inferiores, quippe tum à cibus, tum à potu, tum ab obsonijs ac rebus aded uenereis abstinentes. Cæterum in hoc longe præcellitis homines plebeios, quod ut res magnificas excogitatis, ita quod excogitatum est, celeriter perficitis. Ad hæc, facultates habetis multas & opimas, possidetis equos uirtute præstantes, tū arma insigniter pulchra, mundū eximium uxoribus, aedes magnificentissimas, easq; rebus preciosissimis instructas. Adde his quod famulos, tū multitudinē, tū artibus præcellentissimos possidetis. Præterea maxima uobis suppetit facultas, uel hostibus nocēdi, uel amicis iuuādi. His ita respondit Hieron, Multitudinem popularem in iudicio de regno hallucinari nihil admiror. Nam uulgus hominum mihi uidetur omnino ex his quæ patent oculis arbitrari, alios felices esse, alios contra miseros

feros. Regnum autem, possessiones quæ uidentur plurimi esse precii, explicatas, expositasque speculo palam omnibus exhibet. Contra quæ molesta sunt, in animis regum tenentur abdita: ubi situm est demum hominibus, ut aut felices sint aut infelices. His igitur in rebus falli quidem plebeiam multitudinē, ut dicebam modo, haud admiror: uos autem hæc ignorare, qui & mente uidemini perspicere melius, quam res plerasque cernitis oculis, id uero mihi uidetur admiratione dignum. At ipse o Simonides, & experimentis certo cognitum habeo, & tibi confirmo, tyrannos maximorum bonorum minime participes esse. Contra maximorum malorum illis summam adesse copiam. Protinus enim si pax hominibus uidetur ingens bonum, huius minima pars redit ad reges, sin pro magno malo bellum habetur, huius multo maxima pars ad reges pertinet. Nam priuatis nisi ipsorum ciuitas bellum commune susceperit, protinus liberum est quocumque uoluerint proficisci, nihil formidantibus ne quis ipsos interficiat. Tyranni autem omnes, quoquo se conferant, quasi per hostilia castra proficiscuntur. Eoque necesse putant, ut & ipsi semper sint armati, & alios armigeros iugiter secum circumferant. Præterea priuati, etiam si quando proficiscantur in expeditionem, tamen simul atque domum se receperint, existimant sibi res esse tutas. Contra tyranni quum in suam peruenerint ciuitatem, tum intelligunt sese inter hostes esse plurimos. Quod si qui potentiores alij ducant exercitum aduersus ciuitatem, licet qui sunt extra moenia quoniam sunt inferiores, in periculo uideantur esse, tamen simul ac intra munitiones se receperint, omnes se credunt esse in tuto. At tyrannus ne tum quidem liber est à periculo, quum in domus suæ penetralia peruenerit, quin potius tum maxime putat esse cauendum. Insuper priuatis, interim per foedera, interim per pacem datur à bello requies; Tyrannis autem nunquam pax est cum his quos imperio premunt, neque quisquam tyrannus unquam foederibus possit fidere. Iam bella partim sunt quæ gerunt ciuitates, partim quæ tyranni cum his quos oppræsserunt. Ex his sane bellis quicquid est malorum ea tyrannus cum ciuitatibus habet communia, eo quod necesse sit & tyrannum & ciuitatem tum in armis esse, tum excubias agere, tum periclitari. Et si quid triste acciderit uictis, utriusque super hoc discruciantur. Atque hæcenus quidem par est illis bellorum conditio. Cæterum quæ iucunda accidunt ciuitatibus cum ciuitatibus bellum gerentibus, ea tyranni non habent. Nam ciuitates profecto si quando deuicerint hostes, haud dictu facile sit quantam capiant uoluptatē, dum inimicos cogunt terga uertere, quantam dum fugientes insequuntur, quantam dum trucidant hostes. Quam uero exultant ac gestant de rebus præclare gestis, quam illustrem referunt gloriam, quam gaudent, arbitantes ipsorum opera rempublicam auctam esse. Tum illorum quisque iactat se & consilij fuisse participem, & quam plurimos dedisse neci. Difficile uero reperias, ubi non etiam affingant aliquid, narrantes se plures occidisse, quam reuera perierint. Vsq; adeo res istis uidetur speciosa, uictis plurimos. At tyrannus ubi suspicatur, aut etiã re coeptum habet esse qui ipsi relucientur, postquam occiderit illos, nouit non totam ciuitatem in ipsius partes concessuram, neque nescit quod iam paucioribus sit imperaturus, eoque non potest hilaris esse, neque se iactat de facinorè, sed rem eleuat quantum potest, excusatque sese, simul hoc agens, ut ne per inturiam fecisse uideatur. Adeo nec ipsi quod geritur honestum esse uidetur. Deinde occisis quos metuebat, nihilo magis ob id securus est, quin potius iam magis sibi cauet quam antea. Ac tyrannus quidem tale bellum habet perpetuo, quod ipse in se perspicuum facio. Nunc porro considera amicitias, quarum participes sunt tyranni. Primum enim quoniam magnum bonum hominibus est amicitia, hoc consideremus, Etenim quicumque uidelicet diligitur ab aliquibus, amantes libenter hunc intuentur presentem, libenter bene faciunt, & si quo decesserit eius tenentur desiderio, ac reuersum summa cum uoluptate excipiunt, comodis amici gratulantur, & si quid secus euenierit, optulantur. Nec hoc fallit ciuitates, amicitiam maximum esse bonum ciuitatibus, remque iucundissimam mortalibus. Itaque multæ respublicæ legem habent ac morem, ut solos adulteros liceat impune occidere, idque eo, quod existimant illos esse corruptores amicitia, quæ uiris intercedit cum uxoribus. Nam quoties uxor per calamitatem aliquam coitum admittit, ob id nihilo minus eas habet in pretio uiri, si modo appareat amicitiam inuiolatam sinceramque manere. Ego sane tam ingens bonum iudico, amari, ut existimem reuera ei qui diligitur ultro bona affluere tum

re tum à dijs tum ab hominibus. Atque huius possessionis tam præclare minus habent tyranni quam aliorum quicquam. Quod si scire cupis o Simonides me reuera loqui, hoc modo considera. Firmissime uidetur amicitia, quas parentes habent erga liberos, ac liberi uicissim erga parentes, item quas fratres erga fratres, uxores erga maritos, denique sodales erga sodales. Quod si uis animum aduertere, cõperies priuatos ab his quos memorauimus, potissimum amari, quum multi fratres regnum ambientes, mutuo paricidio se confecerint. Multos autem tyrannos comperies & ab uxoribus suis extinctos, & à sodalibus qui maxime uidebatur amici, necatos. Ergo qui ab his quos naturæ uis maxime propellit ad amandum, quos etiam huc compellit lex, usque adeo habetur odio, qui fieri posse credis, ut ab alio quoquam consentaneum sit illos amari? Ad hæc, cui minimum habetur fidei, qui fieri potest ut non sis in magno bono ceteris sit inferior? Nam quæ tandem uitæ consuetudo iucunda est, si desit fides mutua? Aut quis conuictus uiro cum uxore possit esse iucundus, si neuter alteri fidat? Imò quis famulus hero iucundus, si illi diffidat? At huius boni, quo quis habet quibus fidat, minima portio redit ad tyrannos. Quandoquidē ita uitam agunt, ut ne cibis quidem optimis fidant, sed hos priusquam hinc dijs libent, iubet prægustare ministros, haud dubium quin ob diffidentiam, ne quid uel in his, etiam edant bibantque mali. Adde his quod ceteris hominibus patria sua cuiusque charissima est, eò quod ciues absque stipendio sese mutuo satellitio protegent aduersus seruos; protegent autem & aduersus facinorosos, ne quis cuiusperuim occidat. In tantum autem occupantur ne sit opus satellitio, ut multis legibus sanctam sit, nec eum esse purum, qui cum hominibus homicida commercium habeat. Vnde fit ut patriæ debeatur, quod uniuersisque ciuibus tuto uiuat. Contra tyrannis hoc quoque uertitur in diuersum. Ciuitates enim non solum non afficiunt supplicio, sed magnifica præmia decreuerunt tyrannicidis: quumque eos e templis eiciant qui priuatos homines occiderunt, his qui tale quid patrarunt, respublica statuas ponit in templis. Iam si putes, quia tyranni plus habent opum, ob hoc illis magis delectari, ne id quidem uerum est o Simonides. Imò quemadmodum athletæ quum plebeios & artis imperitos superant, non ideo sibi placent, uerum quum ab eiusdem artis concertatoribus superantur, hoc illos angit: itidē tyrannus, non inde gaudet, quod plura possidere uideatur priuatis, sed quum minus habet alijs tyrannis, tum discruciat, eò quod hos arbitratur sibi in diuitijs æmulos esse & concertatores. Ac ne contingunt quidem citius tyranno quam priuato quæ concupiscit, propterea quod priuatus domum, aut agrum, aut famulum desiderat, tyrannus autem uel ciuitates uel amplam regionem, uel portus, uel munitas arces concupiscit, quæ difficilius maioreque cum periculo parantur, quam ea quæ concupiscunt priuati. Quin inter plebeios, uix paucos inuenies tam egenos, quam plerique sunt tyranni. Neque enim multum & satis numero discernuntur, sed usu. Ita fit, ut priuatis multa sint quæ superant sufficientiam, pauca uero quæ desint usui. Tyranno autem quæ multis partibus superant aliorum facultates ea minus sufficiunt ad necessarias impensas, quam homini priuato: propterea quod priuatis liberum sit indices impendia quomodocumque uelint contrahere, quod idem tyranno concessum non est. Nam maxima pars impendiorum maxime necessariorum illis in corporis custodes insumitur. At horum stipendia decurtare exitiale uidetur. Iam qui quibus opus est iuste sibi parare possunt, quis eos commiseretur ut egenos? Rursus qui per egestatem huc compelluntur, ut malis ac turpibus artibus sibi comparent uictum, an non hos quis miseros & egenos optimo iure deputet? Tyranni uero multa prædari coguntur, & à templis sacrilegio, & ab hominibus rapina, eò quod nunquam illis sufficit pecunia ad sumptus necessarios. Perinde enim ac si bellum semper esset, coguntur aut exercitum alere, aut perire. Sed & aliam tyrannorum calamitatem tibi referam Simonides. Nouerunt tyranni non minus quam priuati, probos, sapientes & iustos uiros, hos quum suspicere debent metuunt, fortes quidem, ne quid audeant libertatis amore, sapientes, ne quid machinentur, iustos uero, ne multitudo cupiat ab illis gubernari, quos postea quam ob metum clamantulerunt, qui nam sunt illis reliqui, quibus utantur, nisi uel iniusti, uel intemperates, uel ferules: iniusti quidem qui rempublicam gerunt, eò quod metuunt quemadmodum & tyranni, ne quando ciuitates libertati reddat ipsos opprimant; Intemperantes ob presentem

ac tempo

ac temporariam potentiam. Porro qui serui sunt ingenio, ob id, quod ipsi ne cupiunt quidem esse liberi. Quapropter mihi quidem uidetur & hæc esse magna calamitas, quum alios iudicemus bonos uiros, cogi ut alijs utamur. Accedit his, quod tyrannū quoque oportet uelut nolit ciuitatis studiosum esse, siquidem absq; re publica, nec incolumis esse possit, nec felix. Contra tyrannis ipsa compellit, ut propriam crimentur patriam. Neque enim fortes, neq; bellaces ciues sibi parare gaudent, sed gaudent potius hospites ac peregrinos, ciuibus potentiores reddere, atq; horum adhibent satellitium. Quin etiam quum annonæ benignior prouentus adfert rerum ubertatem, ne tum quidem tyrannus quicquam remittit, arbitrans quod illos hoc abiectiores sit habiturus, quo fuerint pauperiores. Sed uolo Simonides & illas uoluptates tibi commemorare, quibus usus sum quum essem priuatus, quibusq; me nunc spoliatum sentio posteaquam regnum adeptus sum: Ego quidem tum quum æqualibus agebam consuetudinem, gaudens illorum familiaritate, sicut & illi uicissim mea. Mecum etiam uiuebam, si quando quietem & ocium desiderabam. Verfabar tamen ob id in conuiujs plerumq; ut omnium obliuionem caperem, si quid molestiarum adferret humana uita, frequenter eousq; ut & cantilenis, & hilaritatibus, & choreis animum perungerem, frequenter ad communem quoque fatietatem tum meam, tum eorum qui aderant. Nunc uero nudatus sum his, quibus mea iucunda est cõsuetudo, eo quod sodales habeo pro amicis seruos. Quin & mihi facultas adempta est cum illis iucunde uiuendi, propterea quod nullam illorum erga me perspicio beneuolentiam. Vinolentiam uero & somnum non aliter quam insidias habeo suspecta. Iam uero metuere turbam, metuere solitudinem, metuere satellitij, absentiam, metuere ipsos etiam custodes, ac nec inermes illos uelle habere apud sese, nec armatos uidere libenter, an non res est misera? Tum autem & peregrinis potius quam ciuibus fidere, ac barbaris potius quam Græcis, Postremo huc compelli, ut pro liberis habere cupias seruos, & ex seruis cogatis facere liberos, an non hæc tibi uidentur argumenta animi terroribus attoniti percussiq; Porro non solum ipse metus quum insedit animo molesta res est, sed dum nusquam non adest ac circumfertur, fit omnium iucundarum rerum corruptela. Quoniam autem Simonides tu quoque non inexpectus es rei bellicæ, nam aliquando aduersus hostilem phalangem cominus in acie stetit, recordare qualem cibum optaueris id tēporis, aut quem somnum dormieris. Quales igitur tum tibi erant molestiæ, tales sunt tyrannorū, atq; his etiam grauiores. Non enim a fronte tantū, sed undiquaq; se putant hostes aspiciere tyrannū. Hæc quum audisset Simonides, excipiens sermonem ita loquutus est. Nonnulla mihi uideris optime dicere. Nam bellum res sanè formidabilis est. Attamen nos Hieron, quum agimus in militia, prius delectus qui excubias agerent, secure tum cenam tum somnū capimus. Ad hæc Hieron. Sic habet per Iouem o Simonides. Nam illorum custodum custodes sunt leges, itaq; & pro sese metuunt & pro uobis. Tyranni uero mercede conductos habent satellites, non aliter quam messorum. Atqui nulla profecto res magis deberet commendare corporis custodem, quam fidelitas. Cæterum multo difficilius est unum fidelium inuenire corporis custodem, quam uehementer multos operarios cuiuscunque uelis officij. Quanquam & alioqui quum pecuniæ causa adsint satellites, si liceat illis exiguo temporis spatio multo maius accipere præmium occiso tyranno, quam accipiunt ab ipso ob diuinam custodiam, accipiunt. Alius uero nos suspicit hoc nomine, quasi summa nobis facultas sit benemerendi de amicis, contra omnium maxime ualeamus inimicos ledere. Atqui ne id quidem uerum est. Qui nanque possis inducere animum, ut amicis beneficias, quum certo scias, quod ubi quis plurimum beneficiorum abs te receperit, libentissime sese ut primum licuerit, subducturus sit ab oculis tuis. Siquidem ex his quæ data sunt à tyrāno, nemo quicquam suum esse putat, priusquam illius potestatem exierit. Quo pacto autem dicere possis tyrāno summam esse potestatem inimicis nocendi, quum certo sciat omnes sibi hostes esse, quoscunque tyrannide subditos habet, quos omnes nec interficere, nec in uincula conijcere potest, alioqui quibus deinde imperaturus sit. Verum quum sciat illos esse hostes, simul & ab illis sibi caueat oportet, & eosdem familiares habere cogitur. Quin & illud probe nosti Simonides, quod tyranni ciues quos metuunt ægre conspiciunt uiuentes, rursum ægre interficiunt. Quemadmodū si quis equū habeat

egregium

egregium quidem, sed tamen expauescentem atque attonitum, & unde periculum sit, ne quod malum det immedicabile, ut grauate occidit illum ob uirtutem, ita ægre potest illo uti, obseruans ac sollicitus ne quod in periculis adferat exitiale malum. Itidem & reliquæ possessiones quæ sic periculose sunt, ut sint utiles, molestiam adferunt possidenti, rursum molestiam adferunt abijcanti. Hæc ubi ex eo audisset Simonides, Videtur, inquit, Hieron, præclara quædam esse res, honor, cuius amore mortales, & laboris quiduis subeunt, & quod uis adeunt periculum. At quum ista tam multa coniuncta sint tyrānidi mala, quæ tu commemoras, tamen uos ut apparet propensis animis tenditis ad illam obtinendam, uidelicet, quo sitis in honore. Atq; inseruiunt uobis omnes citra excusationē ad imperata quælibet. Quin & suspiciunt uos cunctis, assurgunt omnes e sedibus, cedunt uobis de uia, denique ueperantur uos, qui uobis semper adsunt omnes, tum dicis tum facis. Hæc sanè faciunt tyranni qui sub illius ditione sunt, aut si quem aliū forte semper honore prosequuntur. Nam mihi quidem Hieron, hoc distare uidetur homo à brutis, quod honoris est appetens, quum cibo, potu, somno & uenere, cuncta animantia similiter gaudere uideatur. Honorum uero cupiditas nec brutis animantibus insita est, nec omnibus inest hominibus. At quibuscunq; insita est honoris & laudis auaritas, ij demum sunt, qui plurimū absumunt à peccandibus, pro uiris, ac iam non pro hominibus solum habendi. Quapropter mihi quidem non abs re ista omnia sustinere uideamini, quæ fertis in tyrānide, propterea quod supra cæteros homines honoramini. Nec enim ulla uoluptas humana, propius ad dei naturam uidetur accedere, quam honore gaudere. Ad hæc Hieron, Atqui honores, inquit, o Simonides tyrannorum, tales mihi uidentur esse, quales ego tibi uenereas illorum uoluptates esse iam exposui. Neq; enim obsequia ab his qui non amant mutuo, beneficia nobis esse unquam uisa sunt, neque iucunda uenustas quæ ut extorqueretur existimata est. Cõsimiliter igitur obsequia quæ deferuntur ab his qui nos metuunt, honores non sunt. Quoniam enim pacto dixerimus, uel eos qui coacti assurgunt de sedibus, hoc animo assurgere, ut honorēt eos à quibus afficiuntur iniuria, uel eos qui decedunt de uia potentioribus eò decedere, ut honorent lædentes? Ac pleriq; sanè munera quoque dant his quos oderunt, idq; tum quum metuant maxime, ne quid mali ab illis patiantur. At ista magis arbitror seruilis facta esse iudicanda, quum honores mea quidem sententia, ex his rebus orientur, quæ cum odio metuantq; serui pugnāt. Etenim quum homines sic affecti sunt erga quempiam, ut existiment eum uirum idoneum qui possit benefacere, putentq; suum esse cõmodum illo frui, postea hunc in ore habent, uehentes laudibus, eumq; spectant non aliter quam si suum quisq; bonum intueretur, ac sponte decedunt de uia, sponte e sedibus assurgunt, amantes non metuentes, coronantq; ob uirtutē ac benefacta erga rempub. muneribusq; honorare cupiūt, hi demum hi mihi uidentur eum & honorare uere, quicunq; talia præstant officia, & qui his se dignum reddidit, re uera uidetur honorari. Equidem eum qui sic honoratur, felicem arbitror, sciens illum non insidijs appeti, sed alijs potius esse curæ, ne quid illi secus accidat, eousq; sine metu, sine inuidia, sine periculis, ac planè feliciter uitam agere. Contra, tyrannus uelut ab omnibus ob iniurias condemnatus sit, ac morte dignus habeatur, ita mihi crede Simonides, non cōtes diesq; uitam degit. Hæc omnia quæ Simonides audisset illum commemorantem, & qui sit, inquit, Hieron, ut si adeo misera res est tyrānidem gerere, idq; te non fugit, non abijcias tam ingens malum? Neque tu, neq; alius quisquam unquam libens tyrānidem deposuit, ubi semel nactus est. Quoniam, inquit, o Simonides, isto nomine miserima est tyrannis, quod ab ea non licet discedere. Quomodo enim quisquam tyrannus unquam suffecerit ad pecuniam rependendam ijs quos spoliavit? aut quomodo uincula repenset his quos destruxit in uincula, aut quomodo restituet tot animas extinctas his quos occidit? Sed si cuiquam alteri o Simonides expedit laqueo finire uitam, scito, inquit, me compertum habere, ut id faciat nulli magis expedire quam tyranno, quandoquidem huic unum mala nec retinere nec deponere expedit. Ad hæc Simonides, At nunc o Hieron, te male animatum esse erga tyrānidem nihil miror. Nam quum amari cupias ab hominibus, tyrannidē tibi putas obstare quo minus hoc assequaris. Ego tamen uideo mihi posse docere te rationem, qua fiat ut non solum imperium nihil officiat, quo minus ameris, uerum etiam hic superes statum uitæ priuatum. Hoc autem considerantes an ita res habeat, nondum illud cõsideremus, an quod princeps potentior sit, ob id etiam plura

Tom. 4

Dd largiri

largiri possit, sed si in largiēdo paria faciant princeps ac priuatus, hic expende uter parib, beneficijs plus initurus sit gratiē. Ordinar aut ab exemplis infimis. Primum conspectū alī quem saluet obitum amice, hinc princeps, hinc priuatus: hic utrius appellationem iucundiorē fore putas salutator. Age uero, si ambo laudarint eūdem, utrius laudem existimas plus attulisse uoluptatis: Sacrificio peractio de uictima honoret eundē uterq, ab utro honō habitus uideatur gratior: Idem si laborantem æque curent ambo. An nō igitur perspicuum est, officia quæ præstantur à potentissimis, maximam item adferre uoluptatem: Iam ponatur officiorum æqualitas, An non hic perspicuum est, quod dimidium beneficiæ à potentissimis profectum plus ualeat, quàm totum ab priuato profectū? Ad hæc mihi quidem uidetur etiā à dijs honos quidam & gratia comes addita uiro principi. Non solum enim formosiorē reddit uirum principatus, uerum etiā eundem hunc pulchriorem uidemus quum principatum gerit, quàm quum agit priuatum. Quin & collor, qui gaudemus cum his qui honore præcellit, magis quàm cum æqualibus nobis. Iam & adulescentulorū amicitia, quo nomine tu quoq, maxime tyrannidem inculabas, minime molesta est principis senectuti, minimeq, uenit in probri suspicionem, si cum quocunq, habeat familiaritatē. Quin potius hoc maximo est ornamento à principe magnifera. Ita fit ut regnū & quæ molesta sunt auferat, & quæ sunt honesta magis illustret. Proinde quū paribus officijs uos plus in eatis gratiæ, quūq, uos longe plura præstare ualeatis officio iuuant dijs alijs, multoq, plura donandi facultatem habeatis, quomodo non cōsentaneum est uos magis etiā amari quàm nos priuatos? Ad hæc protinus Hieron ita respōdit. Quoniam o Simonides cogimur etiā magis quàm homines priuati ad exactiōnes, ob quas nos inuitos habent homines. Exigendæ sunt pecuniæ si uolumus habere quæ suppetant nobis in sumptus necessarios. Necessè est etiā adigere ad custodiā, ubicunq, satellitio est opus. Ad hæc plecendi sunt qui lædunt, prohibendi qui uim parant. Deinde si quando sit hō tempus ugens postulat, ut uel terra uel mari sit expeditio faciendā, res non est committenda temerarijs. Adde his, quod homini principatum gerenti, etiā conductio milite opus est. Qua quidem re non alia est sarcina ciuib, grauior. Non enim hos solum putant æquari tyrannis honore, uerum etiā rapinæ causa credunt alijs. His ita respondit Simonides. At enim non dico o Hieron, harum omnium rerum curam nō esse habendam: Attamen functiones mihi uidentur, aliæ prorsus in odium adducere, aliæ rursus cum gratia beneuolentiæq, peragi. Itaq, docere quæ sunt optima, & eos qui ea pulcherrime præstant, laudibus & honoribus afficere, hæc quidem functio cum beneuolentiā coniuncta est. Cæterum qui secus quàm oportet agit quippiam, hunc cōuictijs afficere, cogere, multam dicere punireq, nam & hæc facere necessitas est, cum odio maleuolentiæq, coniuncta sunt. Censeo itaq, uiro principi sic agendum, ut si quid egeat coactione, hoc alijs exequendum deleget: cæterum quum præmia reddenda sunt his qui rem bene gesserunt, id per seipsum faciat. Quod autem hæc recte habent, testatur publica consuetudo. Quoties uolumus nobis mulicū certamen exhiberi, præmia quidem proponit princeps, cæterum eos in unum cogendū negocium datur choragis, quemadmodum alijs & docendū, uimq, adhibendū eis qui minus recte se gerunt partes delegantur. Ita fit protinus, ut in his quod gratiosum est, per principem sit factum: quod uero contrā, per alios. Quid igitur uetat & alias functiones, quæ ad prohibendos homines pertinent, simili modo peragere? Nam res publicæ omnes diuisæ sunt, aliæ per tribus, aliæ per classes, aliæ per manipulos, principes aut singulis partibus præsidet. Itaq, si quis quemadmodum fit in choris, ita his quoque proponat præmia, tum ob egregiam armaturam, tum ob pulchre seruatum ordinem, tum ob equitandū peritiam, tum ob uirtutem in bello præstitam, tum ob iustitiam in cōuentis, uerissimile est hæc quoque cuncta acrius exercenda si adlit contentio, uincendiq, studiū. Ac per Iouem citius impelluntur quocunq, opus est, qui honoris sunt auidi, citiusq, conferrent pecuniam, si quando pecuniam exigat occasio. Et quod est omnium utilissimum, id minime tamen usitatum est, ut per certamen exercentur agricultura. Hæc nimirum est, cui multum accesserit, si quis per agros ac uicos præmia constituat his qui quàm optime terram excoluerint, ijsq, qui ex ciuib, maxime in hanc rem incubuerint, is multa bona Reipublicæ præstiterit. Quandoquidem & crescent Reipublicæ prouentus, & sobrietas occupatos magis comitabitur, & operi intentis minus oriatur scelerum. Quod si quid eritiam

tiam negociatio conducit Reipublicæ, honos habitus ei qui hanc potissimum exercuerit efficiet, ut plures affluant qui merces importent. Iam si & illi honos habeatur, qui Reipublicæ utilitatem quampiam citra cuiusquam dolorem excogitarit, ne hæc quidem cura cessaret. Atque ut sermonem in pauca conferam, si cunctis esset perspicuum, non cariturum præmio, quisquis boni quippiam inuenerit Reipublicæ, plurimos ea res excitaret ad studium inueniendi quippiam boni. Sanè quum multis curæ est ciuitatis utilitas, fieri non potest, quin & plura reperiantur ingenio & obeantur functione. Quod si metuis o Hieron, ne si multorum nomine præmia proponantur, nimij sumptus existant, cogita nullam mercedem esse magis utilem, quàm quæ ab hominibus præmijs emittitur. Vides in equestribus, gymnicijs ac scenicis certaminibus, ut exigua præmia ad magnos sumptus, ad magnos labores, multumq, studium prolucunt homines. Tum Hieron: Ista quidem, inquit, o Simonides mihi uideris recte dicere. Cæterum habes ne quicquam quod dicas de stipendijs, quo minus habeamur ob illos odio, an dices principi qui parauit ciuium beneuolentiā, nihil iam opus fore satellitior? Ita per Iouem, inquit Simonides, opus tamen fuerit. Noui siquidem quod in equis accidere solet, idem usu uenire in quibusdam hominibus, ut quo copiosius ipsis suppetunt necessaria, hoc euadant ferociiores. Tales igitur magis reddit sobrios metus, quem adferunt satellites. Cæterum si hō nescis ac bonis, nulla ex re mihi uideris tantum utilitatum præstare, quantum præstas ex satellitio. Nam alijs haud dubie tu quidem illos tibi ipsi custodes. At iam heri complures à seruis suis interempti sunt. Profuerit igitur unum illud in primis, si præceptum fuerit satellitibus, ut perinde quasi essent omnium satellites ciuium, ita omnibus essent auxilio, si quid tale fenserint. Sunt autem quemadmodum scimus omnes, aliqui facinorosi in ciuitatibus. Itaque si fuerit imperatum, ut satellites & illos custodiant, & iam in hoc ciues intelligerent illos sibi esse utiles. Præterea ut tueantur & hos qui in agris operantur & iumenta, hi nimirum, ut est probabile, tum securitatem, tum fiduciam præstare possent, si mul & tuis, & ijs qui in ditione tua sunt operarijs. Nimirum sufficunt & ad ocium sua custodia præstandum priuatis ciuib, ut oportunis uacent negocijs. Ad hæc, ad hostium occultas subitasq, insidias uel præsentendas, uel arcendas, qui paratiores esse possint ijs qui semper armati sunt, & in acie compositi: Iam & in militia quid est ciuib, utilius mercenario milite? Siquidē uerissimile est, hos esse promptissimos, ad finitimas ciuitates, tum labore, tum periculis illarum gratia subeundis, tum custodia sua tuendas. An non est necesse, ut propter eos qui semper in armis sunt, pacem maxime exoptent? Nam qui ad pugnam instructi sunt, hi & amicorum tueri fortunas, & hostium res atterere possunt maxime. Ergo simul atq, ciues perspexerint satellites neminem lædere innocentem, sed eos qui male facere conantur cohibere: insuper & his qui per iniuriam læsi sunt opitulari, deum prospicere, ut suo periculo ciues protegant; qui fieri poterit, ut in hos non etiam pecuniam impendant libentissime, quum adhibeant ad ea quæ minoris quam hæc sunt momenti custodes. Oportet autem o Hieron, ne de tuis quidem priuatis facultatibus grauatim impendere commodis Reipub. Nam mihi quidem uidentur ea quæ impenduntur Reipub. rectius collocari, quàm quæ priuatim infumuntur homini principatum gerenti. Hoc per singulas res consideremus. Vtrum existimas domum immenso sumptu magnifice extructam tibi plus addere ornamenti, an totam ciuitatem, muris, templis, porticibus, foris, portibus instructam? Vtrum autem ipse armis maxime formidabilibus exornatus, terribilior uidereris hostibus, an si tota ciuitas tibi sit pulchre armata? Porro census utro modo credis uberiores fieri, si tuos duntaxat in opere detineas, an si studio effeceris ut omnes ciues sint in opere? At posteaquam exercitium omnium pulcherrimum existimamus, studium equos alendi currusq, parandi, utrum putas tibi maiori futurum ornamento, si ipse quàm plurimos currus alas, mittasq, ad publica certamina, an si inter ciues tuos plurimi fuerint qui equos alant, plurimi qui in certamen eant. Vtram porro uictoriam pulchriorem esse iudicas, eam ne quam ex laude currus ferres, an quam è Reipub. cui præfides felicitate? Nam ego sanè ne conuenire quidem arbitror, uiro principi cum priuatis decertare, qui si uicerit tantum abest ut sit admirationi, ut magis sibi conslet inuidiam, ut qui ex multorum domibus faciat impendia. Cæterum si uictus fuerit, omnium maxime

deridetur. Verum hæc mea o Hieron sententia, tibi cum alijs ciuitatum præfectis certa-
men esse, Quos si superaris, tuam ciuitatem cui præsidēs, quam felicissimam reddendo,
illud certum scias, te in longe pulcherrimo inter homines magnificentissimoque certamine
uictorem fore. Atque in primis quidem illud effeceris, ut ameris ab his quibus imperas,
cuius sanè rei tu percipidus es, tum uero uictoria tua non unum habiturus es præconē,
sed omnes homines laudibus uehent uirtutem tuam. Insuper omnibus suscipiendus non
tantum à priuatis, uerum etiam à multis ciuitatibus diligeris, nec priuatim modo futurus
es admirabilis, sed & publice apud omnes. Ac tutum tibi erit si quo uoles ad spectacu-
lum proficisci, licebit & hac ipsa in urbe manenti spectaculis frui. Semper enim apud te
fuerit conuentus eorum qui cupiunt ostentare, si quis quid pulchri boni ue habeat, quum
hi cupiant etiam inseruire. Præterea quisquis adfuerit tibi, tuarum partium erit, rursus qui
abest, te uidere concupiscet, ut non solum diligaris ab hominibus, uerum etiam amaris.
Porro formas eximias non oportet ab te tentari, sed quum sollicitus à formosis ipse, se-
rendum erit. Metum autem adeo nullum habiturus es, ut alijs potius metum ac sollicitu-
dinem iniecturus sis, ne quid tibi accidat quod nolint. Quin & habiturus es tuos ultro pa-
rentes imperatis, uidebisque illos ex animo tui curam gerere. Quod si quid inciderit peri-
culi, non solum uidebis illos pugnae socios, uerum etiam propugnatores. Multis quidem
muneribus etiam ultro delatis honoraberis, non tamen egebis cuiuscunque tibi bene uolenti
hæc impertieris, quum omnes habiturus sis tibi de tuis bonis gratulantes, omnes item non
aliter pro tuis priuatis commodis quam pro suis proprijs decertantes. In tuis itaque the-
sauris habes quicquid est opum penes amicos. Age Hieron dita fide ter amicos, sic enim
ditas te ipsum. Auge Reipub. sic enim tibi ipsi potentiam adiunges. Para Reipub. belli
socios, puta patriam esse domum tuam, ciues uero sodales, amicos existima tuos ipsius li-
beros, filios uero non aliter habeas quam animam tuam, huc interim adnitens, ut hos om-
nes beneficentia superes. Etenim si amicos tibi adiunxeris benefaciendo, haudquaquam
tibi poterunt obistere inimici. Hæc omnia si præstiteris, illud certum habeto,
te tibi paraturum, quo non alia inter homines possessio uel pul-
chrior, uel beatior, quandoquidem quum felix sis,
tamen tibi nullus inuidebit.

F I N I S

DES> ERASMVS ROT> CLARISS>

LL. DOCTORI IOANNI RINCO S. D.

ITERAE tuæ uir ornatissime, quibus & pro tua prudentia sagaci-
ter diuinas imminentes Germaniæ calamitates, & eas pie deprecari,
permouerunt animum meum, ut ad omnipotentem illum paci-
ficatorem, & ut Paulus uocat *uociferum*, precatorem conscriberem,
quæ simul omnes dominum, iratum quidem ut uidetur, sed
exorabilem appellemus. De non mouenda Camarina, amanter tu
quidem ac fideliter, sed sero mones. Et merebatur hoc quorundam
scurrilis improbitas, nec deerant amici qui per literas huc horta-
rentur. Bene uale uir amicorum candidissime. Friburgi v die Martij, Anno
Christo nato M D XXXII

pro pace Ecclesiæ.

DOMINE Iesu Christe, qui pro tua omnipotentia condidisti creaturam
omnem uisibilem pariter & inuisibilem, pro tua diuina sapientia ordi-
ne pulcherrimo gubernas ac digeris uniuersa, pro tua ineffabili bonita-
te seruas, tueris, ac uegetas omnia, pro tua immensa misericordia, resti-
tuis luxata, reformas collapsa, mortua reuiuificas, dignare quæsumus
tandem ad unice delectam tibi sponfam ecclesiam flectere uultu tuum,
sed illum placidum ac propitium quo serenas omnia quæ in coelis, quæ in terris, quæ su-
pra celos infraque terras sunt, flectere digneris oculos illos mites ac misericordes, quibus
Petrum ecclesiæ tuæ summum pastorem intuitus es, ac mox respicit, quibus turbam pa-
lantei aspexisti, & misericordia commotus es, quod ob inopiam pastoris errarent, uelut
oues dissipatæ dissectæque. Vides pastor bone quam uaria luporum genera irruerint in
causas tuas, quorum quisque clamat hic est Christus, hic est Christus, ut in errorem pertra-
hantur si fieri possit, etiam perfecti. Vides quibus uentis, quibus undis, quibus procellis
iactetur tua nauicula; extra quam nulli uis esse salutem. Quid superest, nisi ut illa demer-
sa fluctibus, pereamus omnes? Hanc tempestatem accersuerunt nobis scelera nostra, a-
gnoscamus & confitemur. Agnoscamus tuam iustitiam, & nostram iniustitiam deplora-
mus, sed appellamus tuam misericordiam, quæ iuxta propheticum psalmum, superat o-
mnia opera tua. Multum iam poenarum dedimus, tot bellis attriti, tot exactionibus ex-
hausti, tot morborum ac pestilentiarum generibus afflicti, tot inundationibus concussi,
tot portentis e celo minantibus territi, nec inter hæc mala subinde noua lassescuntibus,
ullus undecunque portus apparet, sed atrociora uidentur impendere. Non querimur de fe-
ueritate tua mitissime seruator, sed agnoscamus hic quoque tuam misericordiam, longe si-
quidem atrociora merueramus. Verum noli clementissime Iesu perpendere quid nostris
meritis debeat; sed quid tuam deceat misericordiam, sine qua nec angeli possent subsi-
stere, nedum nos lutea uascula. Miserere nostri redemptor exorabilis, non quod ipsi si-
mus digni, sed hanc sancto nomini tuo da gloriam. Ne permittas, ut ludæi, Turcæ ac cæ-
teri, qui uel non nouerunt te, uel inuidet tuæ gloriæ perpetuo glorientur de nobis, di-
cantque, ubi est deus eorum, ubi redemptor, ubi seruator, ubi sponfus, quem iactant? Hæc
opprobria in te recidunt, dum ex nostris malis aestimatur tua bonitas: desertos credunt,
quos non intelligunt emendari. Olim quum in nauis dormires, & exorta tempestas mina-
retur omnibus exitium, ad inclamationem paucorum discipulorum experrectus es & mox
ad uocem tuam omnipotentem, subsedere fluctus, consilium uenti, tumultus subito uer-
sus est in tranquillitatem magnam. Agnouerunt elementa muta conditoris imperium.
Nunc in hac longe grauiore tempestate qua periclitantur non paucorum corpora, sed in-
numerabiles animæ, ad totius ecclesiæ tuæ periclitantis clamorem, rogamus ut expergi-
scare. Tot hominum milia clamant, Domine serua nos, perimus. Tempestas uicit huma-
nam industriam, imò uidemus opitulari uolentium conatus in diuersum cedere. Tu uo-
ce opus est domine Iesu. Tantum dic uerbo consistesce tempestas, & protinus illucescet
optata tranquillitas. Parsurus eras tot sceleratissimorum hominum milibus si in Sodomis
reperiti fuissent decem iusti. Nunc tot sunt hominum milia, qui diligunt nominis tui glo-
riam, qui suspirant decorem domus tuæ, an non ad horum preces, iram tuam remittes, ac
ueterum misericordiarum tuarum recordaberis? Non cœlesti tuo artificio nostram stul-
titiâ uertes in tuam gloriam? Ne improborum mala uertas in ecclesiæ tuæ bonum? So-
let enim tua misericordia tum maxime adesse, quum rebus maxime deploratis, hominum
nec uires nec prudētia possunt opitulari. Tu solus res quamlibet discordes redigis in con-
cordiam, unicus pacis & autor & tutor. Tu Chaos illud uetus, in quo nullo ordine nul-
loque decore confusa iacebant discordia rerum semina, digessim, & admirabili ordine, quæ
natura pugnant æterno foedere sociasti. At quanto turpius est chaos, ubi nulla est chari-
tas, nulla fides, nulla foedera, nulla legum, nulla præpositorum reuerentiâ, nullus dogma-
tum consensus, sed uelut in dissono choro suam quisque canit cantionem? Inter cœlestes or-

bes nullum est dissidium, elementa suum quæq; locum seruant, suis quæq; funguntur muneribus, Et sponsam tuam in cuius gratiam condita sunt uniuersa, sines perpetuis dissidijs ire pessum: Patieris, ut impij spiritus discordiarũ autores, in tuo regno tyrannidem exerceant impune: Patieris illum fortem, quem semel expugnatum deturbasti, rursus occupare tua castra: Quum mortalis inter homines uersabaris homo, ad tuam uocẽ aufugiebant dæmonia. Emitte quæsumus domine spiritum tuum, qui dispellat à pectõibus omnium tuum adorabile nomen profitentium, spiritus impios, luxus, auariciæ, ambitionis, libidinis, uindictæ, discordiæq; magistros, & ut prophetis uerbis utamur: Cor mundum deus & rex noster crea in nobis, & spiritum sanctum innoua in uisceribus nostris, spiritum sanctum tuum ne auferas à nobis. Redde nobis lætitiã salutaris tui, & spiritu principali confirma sponsam tuam, ac sponsæ tuæ pastores. Per hunc spiritum terrena cœlestibus conciliasti, per hunc tot linguas, tot nationes, tot hominum tam uarias formas in unum ecclesiæ corpus compegisti, quod tibi capiti suo per eundem spiritum cohæret. Eum si dignaberis in omnium cordibus innouare, cessabunt & illæ calamitates externa, aut si minus cessabunt, certe te diligentibus cedent in lucrum pietatis. Digere hoc chaos domine Iesu, expandat se spiritus tuus super has aquas male fluctuantium dogmatum. Et quoniam spiritus tuus qui iuxta prophetæ sermonem continet omnia, scientiam habet etiã uocis, fac ut quemadmodum cunctis in tua domo uersantibus, una lex est, unum baptisma, unus deus, una spes, unus spiritus, ita sit & uox una catholicam ueritatem profitentium. Ascendens in cœlum triumphantis more sparsisti ex alto preciosa missilia, dedisti dona in hominibus, dilargitus es uaria spiritus tui munera. Rursum ex alto renoua ueterem munificentiam tuam, da ecclesiæ tuæ labascenti, quod dedisti nascenti. Da principibus timorem tui, ut sic Remp. administrant, tanquam breui tibi regum regi rationem de singulis redditori. Da throno tuo semper assistentem sapientiam, ut quid sit optimum factu perspiciant animo, factisq; persequantur. Da pastoribus, quibus tuas uices delegare dignatus es, prophetiæ donum, ut arcanas scripturas, non ex humano sensu, sed ex tuo affatu interpretentur. Da charitatem triplicem, quam à Petro stipulatus es ouium curam illi demãdaturus. Da sacerdotibus tuis sobrietatis & castitatis amorem. Da populo tuo bonam uoluntatem obtemperandi præceptis tuis, ac promptitudinẽ obsequendi ijs per quos iuxta tuum animum uoluisse res humanas administrari. Ita fiet, ut si principes tuo munere, te digna imperent, si pastores te digna doceant, populus bene imperantibus ac pia docentibus obtemperet, ecclesiæ simul cum ordine redeat pristina tum dignitas, tum tranquillitas, ad tuum munus gloriam. Nintuitis interneconi destinatis, simul ut ad poenitentiam conuersi sunt, pepercisti: & sponsam tuam pedibus tuis aduolutam aspernaberis: Quæ pro sacco habet suspiria, pro cinere lachrymas. Pollicitus es ueniam ad te conuersis: sed hoc ipsum tui munus est, ut quis ad te toto pectore conuertatur, ut omnia bona nostra redundent in tuam gloriam. Conditor es, instaura plasmã tuum. Redemptor es, serua mercem tuam: Seruator es, ne sinas interire qui toti pendunt ex te. Dominus es, asserere possessionem tuam. Caput es, subueni membris tuis. Rex es, da legum tuarum reuerentiam. Princeps es pacis, inspira nobis charitatem mutuam. Deus es, miserere supplicum, esto iuxta Pauli dictum, omnia in omnibus, ut uniuersus ecclesiæ tuæ chorus, concordibus animis, & consonantibus uocibus pro impetrata misericordia gratias agat patri & filio & spiritui sancto, qui ad absolutum concordia exemplum, personarum proprietate distincti estis, natura unum, quibus laus & gloria in æternum, Amen.

F I N I S

DES ERASMI ROTERODAMI

CARMEN AD GVLIELMVM COPVM BASILIENSEM

De Senectutis incommodis, Heroico carmine, & Iambico

Dimetro catalectico.

Nica nobilium medicorum gloria Cope,
Seu quis requirat artem,
Siue fidem spectet, seu curam, in quolibet horum
Vel iniquus ipse nostro
Præcipuos tribuit Gulielmo litior honores.
Cedit fugitq; morbi
Ingenio genus omne tuq;. Terribila porro
Senectia morbus ingens,

Nullis arceri ue potest, pelli ue medelis.
Quin derepente oborta,
Corporis epotet succos, animiq; uigorem.
Hebetet, simul trecentis
Hinc atq; hinc stipata malis, quibus omnia carptim
Vellitq; dederitq;
Commoda, quæ secum subolefcens uexerit ætas,
Formam, statum, colorem.
Partem animi memorem, cum pectore, lumina, somnos
Vires, alacritatem,
Autorem uitæ igniculum, decerpit, & huius
Nutricium liquorem,
Vitalis adimit flatum, cum sanguine corpus,
Risus, iocos, lepores.
Deniq; totum hominem paulatim surripit ipsi,
Neq; de priore tandem
Præterquam nomen, titulumq; relinquit inanem.
Cuiusmodi tuemur
Passim marmoreis insculpta uocabula bustis.
Vtrum hæc senectia quaeso,
An mors lenta magis dicenda est: inuida fata, &
Impendio maligna,
Vt quæ deteriora labantis stamina uitæ,
Pernicitate tanta
Accelerare uelint, rapidisq; allabier aëris.
At floridam iuuentam
Vique adeo male præcipiti decurrere filo,
Vt illius priusquam
Cognita sat bona sint, iam nos fugitiua relinquunt.
Et citius atque nosmet
Planè uiuere senserimus, iam uiuere fracti
Repente desinamus.
At cerui uolucres, & cornix garrula, uiuunt
Tot seculis, uigentq;
Vni porro homini post septima protinus, idq;
Vix dum peracta lustra,
Corporeum robur cariõsa senectia fatigat.
Neq; id fatis, sed ante
Quam decimum lustrum uoluitans absoluerit ætas,
Tentare non ueretur

Dd 4 Immortalem

Immortalem hominis, ductamq; ex æthere partem.
 Et hanc laceffit audax,
 Nec timet ingenij sacros incessere nervos,
 Sua si fides probato
 Constat Aristoteli, sed quorsum opus obsecro tanto
 Autore, quando certam
 Ipsa fidem, heu nimium facit experientia certam.
 Quam nuper hunc Erasimum
 Vidisti media uiridem florere iuuentas
 Nunc is repente uersus,
 Incipit urgentis setij sentire damna,
 Et alius esse tendit,
 Dissimilisq; sui, nec adhuc phœbeius orbis
 Quadragies reuexit
 Natalem lucem, quæ bruma ineunte Calendas
 Quinta anteit Nouembreis.
 Nunc mihi iam raris sparguntur tempora canis,
 Et albicare mentum
 Incipiens, iam præteritis uernantibus annis,
 Vitæ monet cadentis
 Aduentare hyemem, gelidamq; instare senectam.
 Eheu fugacis, ohe
 Pars ueluti melior, sic & properantior aui
 O secuti caduci
 Flos nimium breuis, & nulla reparabilis arte,
 Teneræ ò uiror iuuentas,
 O dulces anni, ò felicia tempora uitæ
 Ut clanculum excidistis,
 Ut sensum fallente fuga, lapsuq; uolucris
 Furtim auolastis, ohe
 Haud simili properant undosa relinquere cursu,
 Virideis fluente ripas.
 Impete nec simili, fugiunt caua nubila, siccis
 Quoties aguntur entis.
 Sic sic effugiunt tacitæ uaga somnia noctis
 Simul auolante somno,
 Quæ desiderium, curas & præter inaneis,
 Sui nihil relinquunt.
 Sic rosa, quæ tenero modo murice tincta rubebat
 Tenui senescit austro.
 Atq; ita, me miserum, nucibus dum ludo puellus,
 Dum literas ephebus
 Ardeo, dum scrutor, pugnasq; uasq; sophorum,
 Dum rhetorum colores,
 Blandaq; mellifluæ deamo figmenta poësis,
 Dum necto syllogismos,
 Pingere dum meditator tenuis sine corpore formas,
 Dum sedulus per omne
 Autorum uoluo genus, impiger undiq; carpo,
 Apis in modum Matinæ,
 Pædias solidum cupiens absoluere cyclum,
 Sine fine gestienti,
 Singula correptus dum circumuector amore,
 Dum nil placet relinqui,

Dumq;

Dumq; prophana sacris, dum iungere græca latinis
 Studeoq; moliorq;
 Dum cognoscendi studio, terraq; mariq;
 Voltare, dum niuofas
 Cordi est, & iuuat & libet ereptare per alpeis,
 Dulceis parare amicos
 Dum studeo, atq; uiris iuuat innotescere doctis,
 Furtim inter ista pigrum
 Obrepit senium, & subito segnescere uireis
 Mirorq; sentioq;
 Vixq; mihi spacium iam defluxisse ualentis
 Periuadeo iuuentæ.
 Quor adeo circumspicte parceq; lapillis,
 Quor purpuris & ostro
 Mortales utuntur, & ætas aurea, tanto
 Preciosior lapillis,
 Et quouis auro, quouis preciosior ostro,
 Prodigitur, inq; rugis
 Conteritur miseris nullo uecorditer usu,
 Siniturq; abire frustrat
 Adde quod illa queant sarciri perdita, Crassos
 Spires tibi licebit,
 Et Lydos spires Cræfos, iam Codrus, & Irus;
 Sed quod semel seuera
 Penilibus fufis Clotho deuoluerit æuum,
 Id nec uenena Circes,
 Nec magicum Maia nati gestamina, sceptrum
 Neq; dira Thessalorum,
 Medæ succis reuocare precamina possint.
 Non si uel ipse diuum
 Nectare te saturet pater, ambrosioq; liquore.
 Nanq; his alii iuuentam,
 Arceri senium, scripsit nugator Homerus.
 Non si tibi efficaci
 Rore riget corpus Tithoni lutea coniunx.
 Non si ter, octiesq;
 Phaon per Chias Venerem transuexeris undas,
 Non si tibi ipse Chiron
 Omneis admoueat, quas tellus proferit, herbas.
 Nec anulus, nec ulla
 Pharmaca, cum neruis annos remorantur eunteis.
 Atqui ferunt Magorum
 Monstrifico sisti torrentia flumina cantu,
 Iisdem ferunt relabi
 Præcipientes amnes, uerso in contraria cursu,
 Et Cynthiæ uolucres,
 Et rapidas Phœbi sisti, figiq; quadrigas.
 Sed ut hæc stupenda possint
 Carmina, non speres tamen improbus, ut tibi quondam
 Aut iam peracta uitæ
 Secla, iterum referant, aut prætereuntia sistant,
 Sol mergitur, uicissimq;
 Exoritur nouus, & nitido redit ore serenus.
 Exincta luna rursum

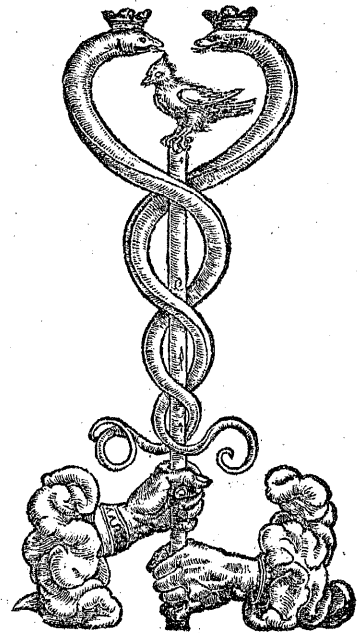
Nascitur, inq; uices nunc decrefcente minuta
 Senſum ſenefcit orbe.
 Nunc uegeta arridet tenero iuueniliter ore.
 Redit ad ſuam iuuentam.
 Bruma ubi confenuit, zephyris redeuntibus annus.
 Et poſt gelu. niueiſq;
 Ver nitidum, floresq; reuerſa reducit hirundo.
 At noſtra poſteaquam
 Feruida præterijt ſeculis labentibus æſtas,
 Vbi triftis occupauit
 Corpus hyems, capitiſq; horrentia tempora, poſtquam
 Niue canuere denſa,
 Nulla recurſuri ſpes, aut ſucceſſio ueris,
 Verum malis ſupremum
 Imponit mors una, malorum maxima, ſinem.
 More Phrygum inter iſta
 Incipimus ſero ſapere, & diſpendia uitæ
 Incogitanter actæ
 Ploramus miſeri, & conſumptos turpiter annos.
 Horremus, execramur.
 Quæ quondam heu nimium placuere, & quæ uehementer
 Mellita uiſa dudum,
 Tum trifti cruciant recolentia peſtora felle
 Fruſtraq; maceramur
 Tam rarum ſine fruge bonum fluxiſſe, quod omni
 Bene collocare cura
 Par erat, & nullam temere diſperdere partem,
 At nunc mihi oſcitant
 Qualibus heu nugis, quanta eſt data portio uitæ.
 Satis hæcenus miſelle
 Ceſſatum, fatiſ eſt dormitum, pellere ſomnos
 Nunc tempus eſt Eraſme
 Nunc expergilſci & tota reſpiſcere mente:
 Velis dehinc, equiſq;
 Et pedibus, manibusq;, & totis deniq; neruis
 Nitendum, ut anteaſti
 Temporis, & ſtudio iactura uolubiliſ æui
 Vigilante ſarciatur,
 Dum licet, ac dum triftis adhuc in limine primo
 Conſiſtimus ſeneſciæ,
 Dum noua canicies, & adhuc numerabilis, & dum
 Piliſ notata rariſ
 Tempora, duntaxat ſpacium effluxiſſe uirentiſ
 Iam clamitant iuuentæ,
 Nec tam præſentem iam teſtificantur ad eſſe
 Quam nunciant citatum
 Ferre gradum, & ſterilem procul aduentare ſeneſciam.
 Cuiuſmodi uidetur
 Tum rerum facies, quum autumni frigore primo,
 Iam uernus ille pratiſ
 Deceſſit decor, ac languelcunt lumina florum,
 Iam iam minus nitentiſ
 Herbas affirmes, Boreasq;, geluq; nocentia
 Iam prætimere brumæ.

Ergo animus, dum totus adhuc conſtatq; uigetq;
 Et corporiſ puſillum
 Detrimta nocent, age iam meliora ſequamur.
 Quicquid mihi deinceps
 Fata æui ſuperelſſe uolent, id protinus omne
 Chriſto dicetur uni.
 Quo, cui uel ſolidam decuiſt ſacrariet, ut cui
 Biſ, terq; debeatur,
 Principio gratis donata, hinc reddita gratis,
 Totieſq; uindicta,
 Huic ſaltem pars deterior, breuiorq; dicetur.
 Poſthac ualete nugæ,
 Fucataq; uoluptateſ, riſuſq; iociq;
 Luſuſ, & illecebræ,
 Splendida nobilitum decreta ualete ſophorum,
 Valete ſyllogiſmi.
 Blande Pegafideſ, animoſq; trahentia Pithuſ
 Pigmenta, floſculiq;
 Peſtore iam ſoli toto penituſq; dicato,
 Certum eſt uacare Chriſto.
 Hic mihi ſolus erit ſtudiū, dulceſq; Camœnæ,
 Honoſ, decuſ, uoluptaſ.
 Omnia ſolus erit, neq; quicq; ea cura (quod aiunt)
 Mouebit Hippoclidem,
 Terrea ſi moeſ, compagoq; corporiſ huiuſ
 Marcelcet obſoleſcens,
 Menſ modo pura mihi, ſceleruſq; ignara, per illum
 Niteatq;, floreatq;
 Donec ſumma dieſ pariter cum corpore mentem
 Ad priſtinum nouata
 Conuiſtum reuocabit, & hinc iam uere perenniſ
 Pariſ utraq; fruetur.
 Hæc facito ut rata ſint, uitæ exorabilis autor,
 Vitæq; reſtitutor.
 Quoſ ſine nil poſſunt unquam mortalia uota, &
 Vireſ labant caducæ.

TOMI QUARTI OPERVM DES. ERASMI
ROTTERODAMI FINIS

SERIES CHARTARVM
 abcdefghijklmnopqrstuxyz. ABCDEFGH
 IKLMNOPQRSTVXYZ. Aa Bb Cc Dd
 Omnes terniones.

Baſileæ in officina Frobeniana, per Hieronymum Frobenium
 & Nicolaum Episcopium Anno
 M. D. XL.

INDEX OPERVM

DES. ERASMI ROTERODAMI

CVI IN FINE SVBNOTATI SVNT LOCI

SCRIPTVRARVM, QVOS PAS-

SIM HINCINDE EX-

PLICAT.

AD LECTOREM.

SI qua te capit admiratio, candidè lector, cur tanti operis nō sit index maior, quū tamē in paruos etiā libellos nonnulli magnos elenchos scribere soleāt: non temere id euenisse scias, nempe quod secundus & sextus tomī suos proprios habeant indices multas per se paginas explentes: tum in septimo, qui est Paraphraseon in Nouū Testamentum, nec quicquam opus fuit annotare præter ea quæ in præfationibus dedicatorijs & argumentis continentur. Præterea ridiculum duximus, omnia in elenchum conferre, quorumcūq; quantumuis leuium in alicuius argumenti tractatione fit mētio, ueluti si quis ex matrimonij aut principis Christiani institutione, aliusuē alicuius rei descriptione scrupulosius omnes minutias uellet persequi: quis nescit quantum inde aceruū possit annotare, quæ tamen longe rectius ex ipso libro petas: Proinde nos summis rerum capitibus, inter legendum tumultuarie, non tamē oscitanter obseruatis indicatisq; noluimus studiosum lectore sua fraudare industria. Bene uale lector beneuole, & nobis faue, Ex chalcotypia nostra Calend. Septemb.

M. D. XL.

INDEX

OPERVM DES.
Erasmi Rot. iuxta ordinem alphabeti digestus, in quo dignissimi quæque cognita annotantur.

A.
Alma tom. 9. pag. 75
Aaron exemplar ecclesie tom. 5. 660
Aaronis non leue peccatum tom. 5. 252
aaronis doctrina & concionatoris euāgelici quid differat to. 5. 666
aaronis puritas & consecratio tom. 5. 661
aaronis uestes & ornatus to. 5. 663
aaronis duo filij celestij igne absumuntur to. 5. 666
aaronis & filiorum eius officium. tom. 5. 666
aaronem precatōnis typum gere re tom. 5. 6
Abbas indoctus rara auis olim tom. 1. 630
abbas malim esse q̄ prior to. 1. 542
abbatis & puellæ eruditæ colloquiū. tom. 1. 629
abbatiam captare longa uenatio. tom. 1. 623
Abaucha & Gyndanis amicitia tom. 1. 194
abaucha amicū liberis præfert tom. 1. 194
Abdicationis modus to. 1. 167
abdicationis leges to. 1. 167
abdicationis Luciani to. 1. 166
Abel sacrificium to. 5. 966
Abiathar quid tom. 5. 318
Abiectus idem quod humiliatus dici potest tom. 9. 33
abiectionis uocabulum tom. 9. 30
abiectionem esse quid to. 5. 415
Abimelech quid tom. 5. 316
Abire in concilium impiorum tom. 5. 149
Ablegandi uerba tom. 1. 45
Abisai cum suis ad homicidium proferans, reuocatur tom. 5. 372
Abnegare semetipsum Deus nō potest tom. 5. 276
abnegatio dei tacita tom. 5. 989
abnegationis genus fugere to. 5. 983
Aborsus unde tom. 5. 518

Abraham diues quomodo nobis exemplum to. 5. 43
abraham tentatus apud Origenem to. 5. 68
abraham pater multarum gentium ob matrimonium dictus to. 1. 362
abrahe filij qui to. 5. 100
abrahe opera apostolum cōtemnere to. 5. 31
abrahe quando data soboles. to. 5. 16
abraha Saræ obtēperasse to. 5. 574
Abraxasorum cœli to. 4. 574
Abrogandi, ornandi uerba to. 1. 47
Absolutionis uarij modus. t. 9. 461
absolutionis autor solus Christus tom. 9. 502
absoluendi facultatem esse monachis tom. 9. 216
Absurditatis speciem quæ in scripturis habeant tom. 5. 879
absurdū nos ipsos cōmedare. to. 1. 332
absurda tom. 1. 708
Abstinentia Manicheorū. t. 5. 976
abstinentiam nihil addere uirtuti tom. 9. 668
Abuti non semper in malam partem tom. 3. 97
abusio figura tom. 5. 861
Abysag mystica concubina to. 5. 51
Abortus causa tom. 5. 591
Academia Platonis pestilenti cœlo obnoxia tom. 9. 1389
academici philosophiæ iniusti possessores tom. 9. 1422
Acanthis minima auis duodecim parit pullos tom. 1. 518
Accipere uxorem to. 9. 110
Accentus syllabarum to. 1. 789
Acciffare to. 1. 26
Accurate dicta to. 1. 49
Accusandi formula to. 1. 561
Acerbe dicta tom. 4. 206. 209
Achab regis pœnitentia. to. 5. 488
achab rex Israel in prælio uulneratus interijt tom. 5. 302
Achan furtum perdidit totum populum tom. 5. 303
Achias & Abimelech idē to. 5. 311
Achilles Homericus malū exemplū principis tom. 3. 142
achilles mendacib. infestus. t. 1. 746
achilles præceptor tom. 5. 60
Achimelech quid to. 5. 315
Achis quid to. 5. 319
Achor uallis to. 5. 412

Accij Sinceri doctrina to. 1. 857
accij poeta apophteg. tom. 4. 28
Aconitum scorpionū icui medetur tom. 1. 508
Acontie to. 5. 1132
Actionis genus olim sine uerbis tom. 5. 598
actionum nostrarum fons to. 5. 255
actoris & Ecclesiastæ collatio tom. 5. 694
actus & motus in animantibus tom. 5. 719
Adæ ueteris & noui collatio tom. 5. 477
adæ uoluntas quomodo corrupta tom. 9. 1002
adamo cur arbor scientiæ interdicitur tom. 1. 669
adamianorum errores tom. 5. 399
Adagiorum opus quando editum tom. 3. 34
Adamas sanguine hircino mollescit tom. 1. 746
Addere uerbo Dei, aut diminuire quid tom. 5. 671
Additionis uerba tom. 1. 59
Adesse & abesse differūt to. 5. 281
Adfectionis sortes tom. 1. 354
Adhortationis uerba to. 1. 344
Adianton herba to. 1. 509
Adiuncta to. 5. 775
Admonendi, persuadendi forma tom. 1. 50
admonitio non inuisa tom. 1. 732
admonitio libera qualis, & ubi sit tom. 4. 18. 19. 20. 21. 22
admonitiōis similia. to. 1. 471. 472. 473. 477. 478. 479. 483. 484. 485. 495. 503. 506. 508. 512. 524
admonitionem iocosam prodesse tom. 9. 4
Admonitorium genus to. 5. 541
Adolescentia in malum lubrica tom. 1. 421
adolescentia mane dici tom. 1. 719
adolescentia periculi minus cogitās tom. 1. 243
adolescentis & scorti confabulatio tom. 1. 606
adolescentum apud Menandrum pudor tom. 4. 39
Adolphus princeps Vriensis tom. 5. 56
Adorare osculo to. 5. 195
adorare coram domino to. 5. 447

I N D E X

adoratio in Missa to. 5. 423
 adoratio animi & corporis. to. 5. 900
 adorationem suos gestus habere
 tom. 5 447
 adoratus Christus ab angelis licet di-
 minutus tom. 9. 43
 Adyrmach⁹ Machlyne dux. t. 1. 191
Adoptio tom. 5. 514
 adoptionem in duas species diuidi
 tom. 5 532
 adoptiua nomina tom. 1. 321
Adrianus Barlandus tom. 1. 851
 adrianu Antimo suo diuinos hono-
 res instituisse to. 5. 467
 adrianus Barlandus tom. 5. 46. 542
 adrianus a rivulo to. 3. 632
 adrianus imp. ingenio quali. tom. 4
 407
 adriani Imp. leges in fauorem matris
 monij tom. 1 360
 adriani dictu de Comodo to. 4. 99
 adriani apophtheg. tom. 4. 257
 adrianus Cesar a muliere increpa-
 tus tom. 5. 942
 adrianus Suestonius to. 3. 542
 adriani sophiste apophtheg. to. 4
 327
 Adscribendi, imputadi form. t. 1. 59
 Aduerbia temporum to. 1. 53
 Aduerfitas nulla quae remedio careat
 tom. 5 47
 Aduerfu auaritia incitamenta. t. 5. 51
 Adulatio ubiq; fugienda tom. 5. 736
 adulatio quale malum, & quomodo
 cauenda tom. 4. 56
 adulatio concionatorum tom. 4. 372
 adulatio grata principum aulis
 tom. 4 358
 adulatio maximu malum to. 4. 545
 adulatio res saluberrima to. 4. 370
 adulatio aularu pestis tom. 4. 407
 & 474.
 adulationis similia to. 1. 470. 471
 472. 502. 513. 514. 515. 518. 521
 523. 525
 adulonis genus dissimulatu. t. 4. 453
 adulantium laudes quomodo fugien-
 de tom. 4. 76
 adulator to. 4. 544
 adulatoribus gaudens quibus malis
 obnoxius to. 4. 5
 adulator dijs inuisus ibid. 5
 adulator quomodo amicū se simulet
 ibid. 8. 9
 adulatoris libertas in dicendo qualis

tom. 4 713
 adulator quomodo deprehendatur
 ibidem 7. 8. 9
 adulator quib. reb. similis ibid. 8. 9
 adulatores regna subuertisse. ibid. 11
 adulatoru alij feri, alij mansueti. ib. 14
 adulatoris oratio ibid. 15
 adulatores principum tom. 4. 4
 adulatores genus bipedum nequiss.
 tom. 4 531
 adulatores diuites demerit. to. 1. 224
 adulatores ferro puniendi. t. 4. 453
 adulatorum laus tom. 4. 584
 Aduocati quaestuosiss. hominum ge-
 nus tom. 4. 466
 Adulterari tom. 9. 248
 Adulter solus impune occiditur tom.
 4 586
 adulter deprehensus impune confodi-
 tur tom. 1. 361
 adulter apud Hebraeos lapidabatur
 tom. 1 361
 adulterorum gaudium tom. 5. 128
 Adulteriu in conuugio t. 5. 581. 995
 adulterium quantum crimen tom. 5
 419. 540. 583
 adulterium pugnare cum natura ma-
 trimonij tom. 9. 472
 adulterium apud Christianos ludus
 & iocus tom. 5. 585
 adulterium in coniugato turpius q̄
 in cœlibe tom. 9. 1415
 adulteriu corrup. amicitia. t. 4. 586
 in adulteriu incidere p occasione le-
 uis, q̄ uitare simplicē uirginē. t. 5
 adulterij & obrectationis et (136
 quiparatio tom. 4. 538
 adulterij poena tom. 1. 360
 Aedes cur obserantur tom. 4. 68
 aedes sacras decet esse puriss. tom. 4
 de Aedificatore ciuitatis et ma (497
 rito simile tom. 5. 577
 Aedificandi morbus tom. 4. 368
 Aegidius Buslidius to. 5. 65
 aegidius Delphus. t. 3. 78. & t. 1. 852
 Aegritudinē lenire tempus to. 3. 49
 Aegroti anima cōponenda. t. 1. 580
 aegrotis aurū sefus acutior to. 1. 689
 de aegrotis, & anima aegroti simile
 tom. 5 474
 aegrotos palā curatos olim. to. 4. 50
 Aegyptia supellex to. 9. 1422
 aegyptias opes ad dominici tēpli ho-
 nestamentū conuertere to. 5. 22
 aegyptiā deserenda tom. 5. 19

egyptio & Syria potitur rex Turri
 carum tom. 3. 92
 aegyptij anni inuentores to. 1. 293
 aegyptiorum sceptrum tom. 3. 828
 aegyptiorum dij to. 1. 284 to. 5. 398
 aegyptiorum regū iustitia to. 4. 215
 aegyptiorum regum uaria ostentatio
 tom. 1 503
 aegyptiorum sacra uaria to. 1. 193
 Aeliani sophiste apoph. to. 4. 340
 Max. Aemilianus Caesar lingue La-
 tine non rudis tom. 1. 812
 Max. Aemiliani Caesaris Symbolum
 tom. 1 709
 aemilius ab Aemilij tom. 3. 911
 amylij scauri autoritas to. 4. 510
 Aemulatio, generosa iuidia. t. 1334
 Aeneas sermonis parcus to. 4. 526
 aeneas unde natus tom. 5. 558
 aeneas parentem humeris ab incendio
 urbis liberauit tom. 5. 995
 Aequalitas res iucundiss. to. 1. 161
 aequalitas fortunarum tom. 4. 460
 aequalitatem in similitudine spectari
 tom. 5 571
 aequaliter dicta to. 4. 112. 113. & 125
 Aer igni leuitate proximus. t. 1. 748
 aeris alieni similia to. 1. 477
 Aesalon auis uulpem odit, & cōtra
 tom. 1 745
 Aes omne innatāt argento uiuo
 tom. 1 749
 Aeschyli apophtheg. to. 4. 281
 Aeschymis apophtheg. to. 4. 315
 Aesculapio iure Gallus datus. t. 5. 13
 Aetas prima sese nescit to. 4. 481
 atas prima ad nequitiam inclinū
 tior tom. 1. 426
 atas prima, oblectamentis ad sapien-
 tia amorem allicienda. to. 4. 84
 atas media curaru plena to. 4. 481
 atas extrema a senectute & morbo
 occupatur tom. 4. 481
 atas nulla ad discedum pietatem im-
 matura tom. 1. 431 & to. 5. 505
 atatis parteis tom. 1. 333
 atatem simplicem, uel terrere, uel sal-
 lere facillimum to. 1. 772
 atas tenra citius praua quam recta
 emulatur tom. 1. 780
 atas uehementiam impetus cohibet
 tom. 1 229
 atas adfert iudicium tom. 1. 769
 atas pietatem adfert to. 1. 694
 atas contemptum parit. tom. 5. 701
 214

O P E R V M E R A S M I

etate preciosiss. nugis prodigitur
 to. 4 597
 Aetatis uigori in pueris quantum in-
 dulgendum to. 1. 433
 aetatis nulla intempestiua parsimo-
 nia to. 1. 544
 aetatis uariatio, diligenter obseruan-
 da to. 1. 9
 aetatis tractatio to. 5. 757
 aetatem omnem decet religio
 to. 1 543
 aetatem quamlibet suam infantiam ha-
 bere to. 5. 176
 aetate qua optimum mori to. 4. 481
 aetati propria uocabula to. 1. 9
 aetatum habitus to. 5. 705
 Aeternitas quare patri tribuitur
 to. 9 213
 aeternitatis & uitae hominis collatio
 nulla to. 1. 754
 aeternitatem nescire ortum & occasum
 to. 5. 415
 aeternitatem e bellis sperare impude-
 tia genus to. 4. 500
 aeternum quid esse possit to. 5. 164
 aeterni cognomen quare patri tribui-
 tur to. 9. 159
 Aetites grauidis maturat partum
 to. 1 530
 Aethnici, an damnati, Christianoru
 non est in quaestionem uocare
 to. 9 1405
 aethnicorum rebus inuentis aliquid
 inesse discrimen to. 9. 1405
 aethnicorum religio & sacramenta
 to. 4 577
 Accius pictor to. 1. 268
 Affectare incongrua, indecorum
 to. 1 862
 Affectatores grecanismi to. 4. 355
 affectatores obscuritatis to. 4. 355
 affectationis tractatio to. 5. 761
 Affectus to. 4. 142
 affectus ex fictis narratiunculis
 to. 9 825
 affectus ad uirtutem stimuli. to. 1. 355
 affectus liberorum bene explorandus
 to. 1 532
 affectus quomodo concitandi to. 5
 818
 affectus humani quare deo tribuan-
 tur to. 5. 179
 affectus moderandi to. 1. 587
 affectus immodicus temulentiae pro-
 ximus to. 4. 390

affectus pius, interdum tolerandus
 to. 5 420
 affectui praeter alterius contumeliam
 sui permissum est to. 1. 570
 affectuum similia to. 1. 471. 488
 489. 495. 496. 499. 502. 504
 506. 515. 520. 524
 affectus coercendi non extirpandi
 to. 5 13
 affectuum uarietas to. 5. 13
 affectuum genus duplex to. 5. 814
 affectuum obseruatio in narratione
 to. 5 722
 affectuum stimuli quare nobis addi-
 ti to. 5. 814
 in affectuum descriptione Stoici &
 peripatici dissentiunt to. 5. 13
 affectus insanos ex corrupto iudicio
 nasci to. 5. 235
 affectus omnes ad stultitiam perti-
 nent to. 4. 363
 de affectib. et chordis simile. t. 5. 557
 Affectus duplex to. 9. 785
 Affectio omnis misera to. 5. 231
 afflictio facit religiosos to. 1. 601
 afflictio idē nobis quod Nathan Da-
 uid to. 5. 385
 afflictionis nox to. 5. 440
 afflictionem manere in grossos uiam
 domini rectam to. 5. 275
 afflictionem esse tentationē. to. 5. 510
 afflictionem sapientem cautiorem fieri
 to. 5 362
 afflictiones quare saepe immittantur
 to. 5 919
 afflictiones iustorum quae propriae
 to. 5 346
 afflictiones piorum to. 5. 226
 afflictiones ppter peccata. to. 5. 954
 per afflictiones dominum renouare
 suam ecclesiam to. 5. 277
 Affinitatis uocabula to. 1. 550
 affinitatis cognomina to. 5. 535
 affinitatem renouare naturae necessa-
 rias copulas to. 5. 514
 Affirmandi & accusandi formulae
 to. 1 41
 in Africa superstitionem iudaicam
 inualuisse to. 5. 177
 Afrorum disciplina ecclesiastica
 to. 5 980
 Agabu famē predixisse to. 5. 692
 ἀγάπη to. 9. 567
 Agaricu & scammoniu sumere lex
 uetat to. 9. 1300

Agastis apophtheg. to. 4. 84. 511
 Agathocles ab Syracusis irrisus
 to. 4 525
 agathoclis Diniæq; amicitia. t. 1. 185
 agathoclis apophtheg. to. 4. 217
 agathoclis mansuetudo in obrecta-
 torēs to. 4. 82
 Agathon tibias ex conuiuio relega-
 uit to. 4. 55
 Agathulli & Acathylidis odiu. to. 1
 Agaves insania to. 4. 49 (474)
 Agendi gratias formula, & eius res
 sponforia to. 1. 548
 Agestilus a quib. laudari gaudebat
 to. 4 411
 agestilai apophthegmata to. 4. 86
 agestilai regis dictum to. 9. 416
 agestilai erga patre respōtio. t. 4. 78
 Agestipolis Cleombroti filij apoph-
 th. to. 4 96
 agestipolis Pausaniae filij apoph. ibid.
 to. 4. 14
 Agis Argiuius to. 4. 14
 Agidis primi apophth. to. 4. 96
 agidis secundi apophth. t. 4. 97. 511
 Agnomina ex euetu accresc. t. 1. 518
 Agnoscendi uerba to. 1. 49
 Agnum esse quid to. 5. 215
 Agricola industria to. 4. 74
 de agricola & pio uiro simile
 to. 5 418
 de agricola et matre simile. to. 5. 592
 agricolarum tumultus monachi ex-
 citarant to. 1. 728
 agricolarum tumultus in Germania
 to. 9 14
 agricolarum scditio exemplum peri-
 culosum to. 9. 1305
 agricolarum exemplum to. 9. 1295
 Agriculturae laus to. 5. 561
 agriculturae laus prima to. 5. 578
 agriculturae natus, aule in doncus
 to. 1 858
 Agrorum descriptio to. 1. 394
 ἀγρότης to. 5. 643
 Ahasar quid to. 9. 135
 Aias loquacitatem strenuitate com-
 pensat to. 4. 526
 Αἰαποδυσία to. 4. 571
 Alacritas charitatis comes. t. 5. 106
 alacritatis in Christo nulla exempla
 to. 5 1078
 Albertus pius Carporum princeps
 to. 1 849
 alberti Dureni liber perutilis tom. 5

alberti Regis Poloniae dictum to. 4	alexandri Magni familiares to. 4. 8	allegoriarum delectus to. 5. 873
Alberti Pij Carpen. comitis co (57 natus to. 9. 1304	alexandro Magno cum nullo satis conueniebat to. 4. 412	allegoriarum fontes Paulum aperuisse to. 5
Alcmenidis apophtheg. to. 4. 98	alexandri continentia to. 4. 72	allegoriarum usus to. 5. 312
Alcibiades iocatur in Socratis similitudines to. 5. 58	alexandri Magni felicitas to. 3. 250	allegoriarum utilitas to. 5. 265
Alcibiades apud populum uerba facturus trepidat to. 5. 401	alexandri Magni apophtheg. to. 4. 179. 343	allegoriarum non congruentium exempli to. 5. 858
Alcibiades quomodo populi maledicentiam delusit to. 4. 565	alex. dictum reprehenditur to. 1. 424	allegorias ueteres ob eloquentiam tractasse comode to. 5. 126
Alcibiadis apophtheg. to. 4. 226	alexander Iacobi Scotorum regis filius to. 1. 313	de allegorijs theologicis to. 1. 86
Alcibiadis mutatio to. 4. 8	alexander Iacobi Scotiae regis filius Erasmus discipulus to. 9. 1443	Allij odor terret serpentes to. 1. 743
Alcibiadis precep. Socrates. t. 5. 608	alexandri Sophista apoph. t. 4. 327	Alloisius Marianus episcopus Turonensis to. 3. 430
Alcidamas Cynicus to. 4. 562	alexander Luciani to. 1. 196	Alphonso Mauricus archiepiscopus Hispanensis to. 3. 332
Alcidamatis frigida epitheta. t. 5. 832	alexander Seuerus adulatoribus infestus to. 4. 407	Alphonso regis apophtheg. to. 4. 350
Alchymistarum seu Chymistarum deliria to. 4. 368	alexand. Seuerus Magno Alex. maior to. 4. 407	Alum sapere quid to. 9. 14
Alcumistica ars morbus insignis to. 1. 636	alexandri Seueri integritas. t. 3. 250	Alutarium piscem semper sequitur sargus to. 1. 516
Alcumistices uia duplex to. 1. 637	alexandri Seueri apoph. to. 4. 260	Alui subductiones uitae to. 4. 40
Alcumistica impostura to. 1. 642	alexandri grammatica tolerabilis to. 1. 444	Amadu. qd' alijs suademus. t. 5. 659
Alcumistica ars taxatur to. 5. 562	alexander sextus papa Frasciscanus noluit offendere to. 1. 728	amandi. cupiditatis forma to. 1. 49
Alcyones nidum in mari suspendere to. 5. 404	alexandri Abonotichitae imposturae to. 1. 198	amantis anima ubi amat to. 1. 583
Alea Scopulus plurimorum exitijs infamis to. 1. 622	alex. Abonotich. hypocritis. t. 1. 196	amanti nihil esse difficile to. 5. 1068
Aleandri cum Erasmo familiaritas to. 9. 1350	alexandri Abonotich. forma. to. 1. 196	amanti etiam deformia pulchra. t. 1. 837
Alexander Hegius to. 1. 852	Alexidis apophtheg. to. 4. 281	amanti dulces de suis garrivae amoribus to. 4. 571
Alexander Philippo natus. to. 1. 276	Alexij Turzonis doctes to. 4. 56	de amate et odio simile to. 5. 358
Alexander abitus iuuenis. t. 5. 649	Aleximus Sophista to. 4. 79	amantes stulti to. 4. 372
Alexander Magnus traditus Aristoteli to. 5. 608. 709	Alfonso Fonseca archiepiscopus Toletanus to. 3. 565	amates quo pacto. a quibus spectantur to. 1. 159
Alexander Magnus quare ingenuerit to. 5. 407	Alienus ne carpat to. 1. 386	amanti affectus impotentes. to. 4. 571
Alexandri Magni erga Porum clementia to. 4. 61	Allegoria quod tractata. t. 5. 857 (686)	amantium dementia to. 1. 184
Alexandri Magni dictum egregium to. 5. 781	alleg. qua occasione ducta. t. 5. 857	amanti sermones uani. t. 1. 582. 583
Alexander Magnus in conuiujs passus esse adorari to. 5. 467	allegoriae nomē quomodo accipitur to. 9. 879. Sine Allegorijs quaedam fringere in sacris literis. ibid.	amantibus conuenit silentium. to. 4. 516
Alexander Magnus amicos perdidit. ab adulatoribus ipse subuersus est to. 4. 18	allegoriae quatenus utiles to. 5. 872	Amare uere to. 5. 501
Alexander ebrietate occisus to. 4. 33	allegoriae confictis rebus addita to. 5. 868	amari. bonum ingens to. 4. 586
Alexander continentia plausibilior. quam uictoria to. 4. 416	allegoriae unde sumenda potissimum to. 5. 874	amant alterna Camoene to. 1. 533
Alexander pessimum boni principis exemplum to. 3. 142	allegoriae usus to. 5. 861	amator uerus unam amat to. 1. 818
Alexandri Mag. peregrinatio. t. 4. 402	allegoriae tractatio to. 5. 847	amator delicatus Christus. t. 5. 975
Alexandri ad Diogenem dictum. t. 4. 45	allegoriae ratio to. 5. 842	amator in se non. sed in eo quod amat uiuit to. 4. 88
Alexandri successus perpetui aliquid gloriae detraxerunt to. 3. 63	allegoriarum usus to. 9. 450	amator homicida sui ipsius. to. 1. 585
	allegoriarum usus to. 5. 98. et 99 eodem	amatoriae epi. uariae genera. to. 1. 392
		amatoriae epistolae praecipue uide to. 1. 393
		amatoriae epistolae Syluae ibidem to. 1. 393
		Amasidis Aegyptiorum regis apophthegmata to. 4. 280
		Amasiris Pontica ciuitas to. 1. 194
		Ambiguitas to. 4. 167. 254. 284. 203. 348. 349 to. 1. 810
		ambiguitatis nota to. 1. 810
		Ambiguum

Ambiguum et obscurum to. 5. 745	Amice dicta to. 4. 90. 119. 139. 141. 143. 144. 155. 174. 175. 182. 187. 202. 210. 220. 244. 277. 279. 280. 291. 297. 509	amicitia to. 1. 743	amicitiam quae concilient ibidem 7
Ambrosiose dicta to. 4. 103. 164. 179. 184. 195. 243. 254. 350	amicitia à ueteribus quomodo definita to. 5. 521	amicitia à ueteribus quomodo definita to. 5. 521	amicus recentior ueterem eijcit to. 1. 364
Ambrosio horribilis sera to. 1. 425	amicitia praecipuum uitae solatium to. 5. 379	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicus sis tibi ipsi primus to. 4. 513
Ambrosio in aedificandis templis to. 1. 576	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicitia ciuitatibus maximum bonum to. 4. 586	amicum non habet qui inimicis carum ret to. 1. 620
Ambrosio laboriosa to. 5. 25	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicitia nil praestantius to. 1. 195	amicis quomodo irasci debeat to. 4. 19
Ambrosio Pauli to. 9. 876	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicitia rebus omnibus antepone da to. 4. 369	amicum mortuum despicere turpiter do to. 1. 942
Ambrosio mater diffidiorum to. 9. 914	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicitia sine stultitia constare non potest to. 4. 359	amico syncero nulla possessio pretio fior to. 3. 1070
Ambrosio et quæstus omnia uitiant to. 5. 301	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicitia homini iucunda et necessaria to. 4. 487	amici quo pacto parandi to. 1. 189
Ambrosionis remedium to. 5. 47. 53. 148	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicitia definitio secundum Pythagoram to. 5. 514	amici quomodo deligendi to. 5. 522
Ambrosionis morbum generosis immiseri sepe solere to. 5. 85	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicitia ius to. 5. 515	amici ueri quomodo dignoscuntur to. 4. 399
Ambrosionem multa stulta genuisse to. 5. 416	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicitia praecipuum officium quod ad Hebraeos to. 9. 100	amici pecunie gratia non relinquendi to. 1. 579
Ambrosio sumi iracundissimi to. 4. 61	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicitia locus de negatione Petri to. 9. 51	amici ueri et falsi discrimen to. 4. 17
Ambrosio stulti to. 4. 3	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicitia filius to. 3. 118. et to. 5. 633	amici in conuiujs quomodo recipiendi to. 4. 64
Ambrosij liber de uocatione gentium to. 9. 1099	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amicitia et odio simile to. 5. 358	amicorum archana prode res perferenda to. 1. 397
Ambrosij commentaria in epistolam ad Hebraeos to. 9. 100	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amantes stulti to. 4. 372	amicis archana non omnibus credenda et cur to. 4. 528
Ambrosij locus de negatione Petri to. 9. 51	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amantes quo pacto. a quibus spectantur to. 1. 159	amicorum paria non multa to. 5. 575
Ambrosij filius to. 3. 118. et to. 5. 633	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amanti affectus impotentes. to. 4. 571	amicorum digladiatio in amonam to. 9. 1372
Ambrosio. 9. 1426. character to. 3. 130. laus 1128. et to. 5. 363. scripta to. 5. 715. errata to. 5. 363	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amantium dementia to. 1. 184	amicorum res comparat to. 5. 25
Ambrosius Origenem legit to. 9. 85	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amanti sermones uani. t. 1. 582. 583	amicos pauperibus non deesse to. 3. 210
Ambrosius mellitus doctor to. 5. 611	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amantibus conuenit silentium. to. 4. 516	amicos quae habet multos. nullum habet to. 1. 606
Ambrosius ubique placidus to. 5. 704	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	Amare uere to. 5. 501	amicos in possessionibus numerari to. 5. 578
Ambrosius allegorijs uarie usus to. 5. 865	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amari. bonum ingens to. 4. 586	amicis ficatis abutendum to. 3. 611
Ambrosius taxatur to. 5. 105	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amant alterna Camoene to. 1. 533	amicis ac inimicis qui irascuntur to. 4. 59
Ambrosius à prophana praefectura ad episcopi functionem uocatus to. 5. 656	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amator uerus unam amat to. 1. 818	amicis quomodo utendum to. 1. 969
Ambrosius nondum baptizatus in episcopum electus to. 5. 545	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amator delicatus Christus. t. 5. 975	amicos habet qui habet pecunias to. 1. 959
Ambrosij insigne factum to. 5. 585	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amator in se non. sed in eo quod amat uiuit to. 4. 88	Ammurates Turca to. 5. 296
Ambrosij episcopi erga Theodosium libertas to. 7. 116	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amator homicida sui ipsius. to. 1. 585	Amor crux magna to. 1. 587
Ambrosius à Gumpenberg to. 3. 950	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amatoriae epi. uariae genera. to. 1. 392	amor zelotypus semper peiora uere tur to. 4. 394
Ambrosius Leo Nolanus medicus to. 3. 363	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amatoriae epistolae praecipue uide to. 1. 393	amor castus zelotypiam nescit to. 1. 365
Ambrosius Syracrius to. 3. 674	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	amatoriae epistolae Syluae ibidem to. 1. 393	amoris ueri certiss. argumentum to. 4. 396
Ambulatio uertiginosa to. 5. 255	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	Amasidis Aegyptiorum regis apophthegmata to. 4. 280	
Ametistus potui immixtus ebrietate abigit to. 1. 486	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	Amasiris Pontica ciuitas to. 1. 194	
	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	Ambiguitas to. 4. 167. 254. 284. 203. 348. 349 to. 1. 810	
	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	ambiguitatis nota to. 1. 810	
	amicitia res quam necessaria to. 4. 359	Ambiguum	

I N D E X

amoris ueri uis to. 5. 504
amorem uerum animis constare to. 3
188
amoris parens similitudo morum tom. 5 571
amoris uicium to. 4. 5
amoris appetitus to. 4. 585
amor Veneris expers to. 4
585
Animum aspectus sole inclinato oculi los iuuat to. 1. 562
Amor to. 1. 584. to. 4. 149. 213. 217. 241. 243. 314. 316
amor nouus ueterem pellit to. 4. 393
amor Tyrannidi inimicus to. 4. 585
amor uerus tom. 5. 37
amor parentum naturalis to. 5. 17
amor uerus unde paradus to. 5. 704
amor sui to. 5. 1143
amor uulgaris loquax res to. 3. 935
amor cecus iudex to. 4. 360
amori honesta uideri que sunt seada to. 5 550
amorem ex aspectu nasci to. 5. 234
amorem stimulos ad bonas disciplinas addere to. 9. 170
amorem res duas conciliare to. 5. 554
amorem uincere maximum to. 4 392
amore casto nil amabilius to. 1. 364
Amphilochus Cilicie uates to. 1. 200
Amphionis dicendi uis to. 5. 116
Amphisbena serpens to. 1. 511
Amplificatio eius modi unde sus mantur to. 1. 339
amplificatio quibus rationibus consistet to. 5. 807
amplificatio simul et uerbis et rebus to. 5. 813
amplificandi form. to. 1. 52
amplificandi uarij modi to. 5. 808
Anabaptista mentio qui Luceria submersus est aquis to. 3. 907
anabaptistarum errores to. 5. 424
Anagoge to. 5. 862
ανανθησις to. 5. 1064
ανανθησις to. 5. 1064
ανανθησις quid to. 5. 884
Anacharsis Athenis nihil de sua seueritate remisit to. 5. 610
anacharsidis laus to. 5. 737
anacharsidis mos dormiendi to. 4. 558

anacharsidis apophtheg. to. 4. 303
anacharsidis scythicus to. 3. 90
anacharsidi scythie non obstitit barbaries to. 1. 874
Anathemata to. 5. 657
anathemata diuis dicata to. 4. 369
Anatomie hominis descriptio to. 4. 505
anatis et Gaue odium to. 1. 745
Anaxagoras negat ullos esse deos to. 1 220
anaxagore dictum quomodo accommodantur to. 4. 66
anaxagore apophtheg. to. 4. 305
anaxagora negare deum to. 5. 313
Anaxandria apophtheg. to. 4. 99
Analogie usus to. 5. 773
Anania et Sapphira anime an seruate to. 5. 475
Anarchia to. 4. 542
anarchia Tyrannidem gignit to. 4 542
Anaxandri apophtheg. to. 4. 99
Anaxarchi apophtheg. to. 4. 322
anaxarchi impia uox to. 4. 44
Anaxila apophtheg. to. 4. 99
Ancilla domini to. 5. 499
ancilla pro ingenua se non obtudat to. 5 558
ancilla Poppee apophtheg. to. 4. 295
Andreas Alciatus to. 1. 848
andreas Ammonius luensis to. 3. 75
94. 232. 271. 870. 948
andreas Critius episcopus Ploensis to. 1. 853. to. 3. 577
andreas Cnopa to. 3. 469
andreas Zebroidius to. 3. 612
Androclida apophtheg. to. 4. 99
androclidis nihil est glorie nisi rebus turbatis to. 9. 429
Andromaches fides erga coniugem admirabilis to. 1. 466
Andromitides to. 5. 597
ανδρ unde to. 5. 521
Angelopolis descriptio to. 3. 86
angelopolitanum gymnasium ibi Angelum pro angelis to. 5. 333
angeli et anime differentia to. 1. 652
angeli quatenus amandi et colendi to. 5 913
angeli dicti uiri to. 5. 913
angeli hominum custodes to. 9. 684
angeli puerorum gaudent pudicitia to. 1 865
angeli opera manuum dei to. 9. 14
angeli quomodo olim adorati to. 5 913
angeli an malis sint obnoxij to. 9. 13
angelorum omnium laudes to. 5. 913
angelorum natura qualis to. 5. 913
angelorum ministerium to. 5. 333
angelorum oculos effugere non licet to. 1 606
angelorum felicitas to. 5. 982
angelos abigi turpibus factis to. 5. 334
angelos malis tangi to. 9. 59
per angelos uota sanctorum ad deum perferri to. 5. 916
angelis familiares quid faciat to. 5. 49
angelis an lex prescripta to. 9. 1101
angelus Andreas Resendus to. 3. 1045
angelus Politianus to. 1. 847
angeli Politiani laus to. 3. 30
Anglia multo alere famulos honorificum habet to. 4. 565
angli partim Germanicos partim gallicos mores obtinent to. 1. 606
angelorum in quadragesima consuetudo to. 1. 681
apud Anglos bona pars opum apud ecclesiasticos to. 5. 674
angelicus sudor quomodo depellatur to. 3. 822
Angues syriae to. 1. 516
Animaduerso in nocentes multos reddit meliores to. 1. 508
Animal, quicquid uiuit et sentit to. 1 663
animal statim noscit hostem suum to. 1 744
animal nullum non mansuecit officio to. 1. 435
animalibus quibus remedia sua nota to. 1 515
animalia fetus suos instrunt omnia to. 1 427
animalia nature principia habere to. 5 404
animalium uoces to. 1. 765
animalibus cur tam multa ad suam columitatem data sint to. 1. 429
animalibus qui similes fiat to. 5. 387
de animalibus et hominibus simile to. 5 406
Animantium

OPERV M ERASMI

Animantium nature to. 9. 722
animantium eius quando permixtus to. 5 1091
tom. 1 669
anima quid to. 1. 653. 654
anima pro uita to. 9. 385
anima et corpus cognata to. 5. 58
anima pia omnis est sponsa Christi to. 5 519
anima sensuum et motuum naturalium capax to. 5. 17
Anima relicta a deo mortua to. 5. 5
anima mors peccatum to. 5. 349
anima mors formidanda to. 5. 25
anima uita deus to. 5. 339
anima duplex genus in homine fabricatum secundum Platonem to. 5. 12
anima uocem in sacris literis interdum quiddam infirmius sonare to. 5 403
anima que multum corporee molis seculum ferunt to. 1. 699
anima diuersa actiones to. 1. 654
anima bouis et hominis differentia to. 1 653
anima mors inscitia to. 1. 426
anima salus non precipitanda to. 9 1306
anima angeli et hominis differentia to. 1 654
anima ubi post exitum to. 9. 1170
anima similia to. 1. 482
anima uires due precipue to. 5 945
anima est uenustas et deformitas to. 4 24
anima languor to. 5. 5
anima affectiones to. 9. 560. 561
anima precipua uis to. 5. 964
anima peccantis imago to. 5. 441
animam propriam neminem nosse to. 5 979
animam solum deum conuertere to. 5 274
animam effascinare execrandum to. 1 425
animam Christi descendisse ad inferos to. 5. 452
anima immortalitatem quosdam ridere to. 9. 17
animas duas Plato in uno homine posuit to. 5. 15
animas omne esse pares to. 5. 591
animas humanas esse ueluti scintillas lucis to. 5. 645
animas singulorum ferre suum iudicium ante consummationem mundi to. 5 1091
animose dicta to. 4. 87. 90. 93. 95. 96. 108. 109. 111. 113. 126. 183. 195. 197. 198. 212. 226. 232. 233. 237. 243. 247. 248. 263. 295. 309. 113. 332
animus in re seria apparet to. 9. 1346
animam christi ab inferis redisse in corpus mortuum to. 5. 314
animam iusti querere to. 5. 455
que anima est corpore feliciter emigret to. 5. 25
de anima et spiritu christi simile to. 5 266
animus theologia dignus to. 5. 648
animus, fucis magis quam ueris capitur to. 4. 370
animus excelsus uere to. 5. 587
animus magis quam hortus excelendus uariato carmine reddita sententia to. 1. 613
animus quibus modis exhilarescat to. 5 227
animus excelsus deo similis to. 1. 345
animus moderatus laboribus redditur uegetior to. 1. 421
animus corporis inquilinus to. 4. 41
animus suus cuique notus to. 1. 698
animus an sitire queat to. 1. 270
animus generosus commodius ducitur quam trahitur to. 4. 426
animus hominis homo to. 1. 718
animus magis quam corpus exornatus to. 1. 422
animi et corporis differentia to. 1. 751
animi sublimitas to. 1. 114
animi similia to. 1. 469. 470. 473. 474. 475. 478. 479. 483. 486. 487. 488. 489. 491. 494. 495. 497. 501. 506. 512. 513. 517
animi tranquillitas res pretiosissima to. 9. 1385
animi mortalium mutabiles to. 1. 698
animi antidotum contra hereses to. 1 615
animi habitum in ueste conspici to. 1. 865
animi rigor non laudandus to. 4 74
animi affectiones syluestribus ac frugiferis germibus officientibus similis to. 4. 73
animi affectiones to. 4. 37
animi mala latent to. 4. 49
animi motus execrandi to. 1. 334
animi morbi grauiores quam corporis to. 4 501
animi morbus quiuis totum uitiat animimum to. 4. 502
animi morbus tranquillitatem adimit to. 4. 501
animi extimulandi rationes que to. 1 333
animi corporis que dotes quomodo partite to. 4. 487
animi triplex usus in homine to. 5. 1076.
animi natura tractatio to. 5. 760
animi affectus quatuor to. 5. 13
animi bona perpetua to. 5. 605
animi motus sunt cogniti to. 5. 13.
animi amores to. 4. 364
animi commoda to. 1. 353
animi incommoda to. 1. 353
animi hominis due partes to. 4. 14
animus pro re insigniter chara to. 4 388
animus imperandum to. 1. 389
animus sumus uel homines uel bestia to. 1 764
de animo mundano et extramundano simile to. 5. 405
de animo hilari et tristi simile to. 5. 227
animos non corpora amant, qui uere amant to. 4. 482
animorum note peculiare to. 5 760
Anna Bersala princeps Veriana to. 3. 201. 343
anna Phanaelis filia to. 5. 625
anna uia christi laus to. 5. 1109
anna tres to. 3. 343
Annie apophtheg. to. 4. 330
Annibal apophtheg. to. 4. 234
Ανομοι qui to. 5. 455
Annona spiritalis et mundi to. 5. 344
ανωμοι to. 9. 152
Anni non cessant to. 1. 619
anni coniugio apti to. 5. 555
anni initium olim a Martio mense to. 5 395
Anselmus Ephorinus to. 3. 1046
Anselm

I N D E X

Anser animal omnium uigilantissimum tom. 1. 557
Anser animal obstreperum tom. 1. 722
Anserum taciturnitas Taurum montem demigrantium tom. 4. 527
Antalcidis apophtheg. tom. 4. 99. 511
Anteambulones tom. 1. 264
Antenori fauet Menelaus to. 1. 462
Antibi & Agithi odium pertinax to. 1. 745
Antisthenis apophtheg. tom. 4. 299
Antisthenis unde tom. 5. 762
Anthropomorphitae quibus ex causis in suos errores inciderint tom. 9. 144
Anthropomorphitarum secta tom. 5. 864. 876. 956
Antiamira apophth. tom. 4. 344
Antibarbarorum liber primus pars deterrima tom. 9. 1389
Antibarbarorum libri duo deperditii tom. 9. 1389
Antichristi qui tom. 9. 490
Anticipandi forma tom. 1. 62
Anticomarita tom. 1. 700. 701
Antigonus in obrectatores to. 4. 61
Antigoni regis scitum dictum to. 5. 781
Antigoni uox ad filium tom. 4. 524
Antigoni senioris dictum in Cynicum tom. 4. 76
Antigoni senioris morsus in Euanthem tom. 4. 76
Antigoni in proditores dicerium tom. 4. 557
Antigoni Macedonum regis apophtheg. tom. 4. 185
Antigoni secundi apophtheg. tom. 4. 219
Antigoni tolerantia tom. 4. 62
Antimachi poetae apophtheg. to. 4. 351
Antiochus taxatus tom. 4. 521
Antiochus 3. iussu suo legibus contraria abolere iussit tom. 4. 409
Antiochi regis apophtheg. to. 4. 100
Antiochi epiphani apophtheg. to. 4. 221
Antiochi tertij apophtheg. tom. 4. 210
Antiochi quarti apophtheg. tom. 4. 220

Antiochi sophista apophtheg. tom. 4. 327
Antiochia celebritas tom. 7. 207
Antipater Casandri pudori uita commisit tom. 4. 75
Antipatri apophtheg. tom. 4. 220
Antipatri hierapolitis apophtheg. tom. 4. 328
Antiphonis intempesium dictum in Dionysium regem tom. 4. 20
Antisthenis dictum tom. 1. 425. 28
Antisthenis agellus to. 4. 47
Antisthenis Hercules preceptum tom. 4. 79
Antiquitatis affectatores to. 1. 776. 811
Antiquitatis uerba tom. 1. 58
Antonini Caracalle apoph. to. 4. 260
Antonini Getae apophth. to. 4. 260
Antonini pij apophtheg. to. 4. 58
Antoninus medicus tom. 3. 655
Antonius a Bergis abbas diui Bertini tom. 3. 101. 353
Antonius Brugnarius tom. 3. 591
Antonius Claua tom. 3. 285. 471
Antonius Dalbonus abbas tom. 3. 969. 997
Antonius Fuggerus tom. 4. 583
Antonius Nebriffensis tom. 1. 853
Antonius Sabellicus tom. 1. 848
Antonius a Grimberga tom. 3. 427
Antonius Luxenburgus tom. 3. 103. 223
Antonius Papinius abbas Gemblacensis tom. 3. 304
Antonius Puccius to. 3. 93. 232. 587
Antonius Salamanca episcopus Gurgensis tom. 3. 763
Antonij adulatores tom. 4. 14
Antonij exactio prodigiosa tom. 4. 547
M. Antonij apophtheg. tom. 4. 248
Antonio dies festus unde tom. 1. 626
Antonium mille modis a satana tentatum tom. 9. 1088
Antonomastiae ac periphraasis uariatio tom. 1. 13
Anubis templum spoliatum to. 1. 187
Anus Philippum regem taxat to. 4. 521
Anus libidinosae tom. 4. 364
Anyti apophtheg. tom. 4. 279
Anus quibuslibet tom. 5. 1064
Apelles pictor. tom. 1. 269
Apellis apophtheg. tom. 4. 289. 342
Apellis loquendi libertas erga Megabyzum tom. 4. 22
Apellem non tulisse sutorem ultra crepidam audentem to. 9. 164
Aperire os, plusquam obmutuisse tom. 5. 385
Aphricanus temporum scriptor to. 9. 133
Aphricani concilij constitutio to. 5. 422
Apiu quare ueteribus iniusum to. 5. 1088
de Apibus et angelis simile to. 5. 334
apium felicitas tom. 4. 366
apium scientia tom. 4. 365
apium similia tom. 1. 518. 519
Apocalypsis Ioannis tom. 9. 699
apocalypsis libri autoritas tom. 9. 881. 958
apocalypscos argumentum to. 9. 207
Apodes auiculae tom. 1. 518
Apollinarij error tom. 5. 964
apollinarij discipuli animam humam Christo fuisse negant to. 5. 440
Apollonia quare culta tom. 5. 24
Apologus de Satyro tom. 5. 561
apologi Aesopi tom. 1. 85
apologos contingere libris, sed quomodo modo tom. 1. 75
apologorum usus tom. 1. 85
apologorum usus principi quomodo exponendus tom. 4. 436
apologorum natura tom. 1. 85
apotele tom. 3. 41
Apophthegmata quid tom. 4. 80
apophtheg. genus optimum to. 4. 82
apophthegmata principibus multum conueniunt tom. 4. 80
apophthegmata mixta tom. 4. 164
apophthegmata quaedam aduersum tom. 4. 133
apophthegmatum natura tom. 4. 81
apophtheg. Plutarchi ordo to. 4. 81
Apostasia crimine atrociss. to. 4. 531
apostasia insane uocabulum to. 5. 984
apostatae qui proprie to. 5. 101. 853
apostoli quare pauperes tom. 3. 385
apostoli an alicubi errarint, aut meritoria lapsi. to. 9. 872. & seq. 959
apostoli dono linguarum accepto, alio cuti sint omnibus linguis to. 9. 876
apostoli cur non uescerentur statim cibis quibuslibet tom. 1. 618
apostoli

O P E R V M E R A S M I

apostoli quomodo declarari sint spiritum suum to. 9. 1061
apostoli ad medicinam a Christo instructi to. 1. 457
apostoli quid commune habuerint & quid non to. 5. 722
apostoli noua lingua post receptum loquebantur spiritum to. 4. 579
apostoli an lapsi sint accepto spiritu sancto to. 3. 96
apostolorum Christi scripta to. 3. 961
apostolorum simplicitas to. 9. 1428
apostolorum simbolo credendum non ultra scrutandum to. 1. 546
apostolos subtilitates non docuisse to. 118
apostolos in apostolis uitium sermonis to. 9. 174
apostolicum quid to. 5. 681
apostolici symboli autor quis to. 9. 831. 958
apostrophe ratio to. 5. 831
Appetere esse egeni to. 5. 283
Appij apophthegma to. 4. 283
Apri uirtutem habere monstrarunt to. 1. 427
Apte dicere to. 1. 831. 832
Aptitudinis formulae to. 1. 45
Aptitudinis & contra to. 1. 61
Apuleius de Hippia to. 1. 64
Aque refectiois to. 5. 272
Aqua potus to. 4. 39
Aqua sacra conspersio to. 2. 460
Aqua bone nullus sapor to. 1. 521
Aquam sacram olim editui aspergebant to. 5. 980
Aquarum frequens metio in scripturis to. 5. 7
Aquarum allegoria to. 5. 7
Aquila igni in spersa excitat incendium to. 4. 423
Aquila cur sceptro addita to. 5. 13
Aquila sola fame moritur to. 1. 517
Aquila cum arcone dissidium to. 744
Aquila uolatus to. 1. 172
Ara Atheniensis titulus to. 9. 585
Arae descriptio to. 5. 387
de aranea & homine sibi fidenti simile to. 5. 387
araneus homini animal domesticum to. 1. 744
araneus animal serpenti exitiale to. 1. 875
aranci natura to. 4. 523 (744)
Arati testimonium arte tractatur to. 5. 888
arati apophtheg. to. 4. 291
Arbitrium liberum quid to. 9. 1099
Arbitrium seruum oppositum in adiecto to. 9. 1059
arbitrium uox quid sonet ibidem
arbitrium in rebus inferioribus ibidem
Arbor uocatur Christus to. 5. 154
arboris bone precipuus fructus to. 5. 342
de arbore & bonis operibus simile to. 5. 240
Arcades Astrologiam rejiciunt to. 1. 295
arcadionis apophtheg. to. 4. 287
Arion qualis citharædus to. 5. 358
Arian error to. 5. 956
Arianum incendium quomodo coeperit to. 3. 669
arianorum error to. 5. 147. 399
arianorum factio sacrarum literarum peritissima to. 9. 233
arianos prohibitos hymnos canere to. 3. 1135
Archades se luna antiquiores iactant to. 1. 295
Arcefilaus cur Battus schola excluderit to. 4. 10
arcesilai beneficentia in Apellem to. 4. 16
arcesilaus quos laudatores admiserit to. 4. 10
arcesilai scomma to. 4. 34
arcesilai apophtheg. to. 4. 309
arcesilai mansuetudo to. 4. 64
Archaismus to. 3. 40
Archelai Macedonum regis dictum factumque liberale to. 4. 76
archelai apophtheg. to. 4. 217. 211
archelai dictum cum aqua respergeretur to. 9. 94
Archidami apophtheg. to. 4. 101
archidami Argesilai filij apophtheg. to. 4. 102
Archidamiae apophthegma to. 4. 101
Archilochus ab Apolline honoratus to. 1. 281
Archite apophtheg. to. 4. 332. 352
Argei apoph. to. 4. 100
Argentinensibus Erasmus to. 3. 716
argentoratensium modestia to. 9. 1307
Argumenta unde petenda to. 5. 755
argumentatio quinque partium to. 5. 790
argumentationum excogitatio difficillima & cum primis necessaria to. 1. 307
argumentationis initium & inuentio to. 5. 754
argumentationes & conclusiones theologorum to. 4. 379
Argute to. 4. 86. 90. 96. 97. 99. 100. 101. 105. 106. 107. 109. 110. 112. 116. 121. 122. 123. 124. 126. 127. 128. 129. 137. 142. 151. 154. 155. 162. 168. 173. 203. 240. 246. 297. 301. 303. 306. 307. 320. 326. 328. 332. 364
Arma Christiana to. 5. 6
arma contra libidinem to. 5. 49
arma ecclesiasticae to. 5. 686
arma Saulis to. 5. 1085
arma studiosorum to. 1. 806. 813
Aristarchi patris Theodectae apophtheg. to. 4. 332
Aristides iusti meruit cognomen to. 1. 720
aristidis apophtheg. to. 4. 224
Aristippi aureum dictum to. 1. 424
aristippi apoph. to. 4. 151
aristippi naufragium to. 1. 873
aristippi uox ad diuitem to. 1. 429
to. 5. 596
aristippo non fuit dexterior in responsis to. 5. 596
Aristodemus Argiuis to. 4. 44
Aristonis dictum uenustum to. 4. 40
Aristophontis apophthegma to. 4. 341
Aristoteles patriam nobilitauit to. 1. 874
aristoteles assentatorum pessimus to. 1. 277
aristoteles ambitione Alexandri ahu titur to. 1. 277
aristoteles Ermeam eunuchum pro deo coluit to. 1. 281
aristoteles

I N D E X

aristoteles philosophia in ordinem rededit to. 3. 1190
 aristotelis familiares to. 4. 8
 aristoteles magistrorum nostrorum Deus to. 4. 384
 aristoteles calumniae expertus to. 4. 523
 aristoteles quare mundum conditum non crediderit to. 5. 214
 aristoteles quando et quomodo docuerit to. 5. 655
 aristotelis scripta to. 5. 714
 aristotelis philosophia to. 9. 87
 aristotelis sententia de generosorum educatione to. 1. 426
 aristotelis dictum Paulino dogmati consentaneum to. 1. 720
 aristotelis apophtheg. to. 4. 311
 aristotelis similia to. 1. 501
 aristotelis liber πρὸς Ἰσοκράτην μὲν to. 1. 430
 aristotelis loca nonnulla explanata to. 1. 611, 612
 aristotelem nemini pepernisse to. 9. 3
 aristotelem se submersisse to. 5. 403
 aristotele Theologi abusi sunt to. 5. 70
 aristotelem quaedam pie dixisse to. 5. 119
 in aristotele suabitu quiddam fuisse to. 5. 593
 aristotelicae philosophiae amor unde to. 5. 359
 Aristonis apophtheg. to. 4. 101
 Aristonis Chij pia optio to. 4. 46
 Arithmetica militum ducibus utilis to. 1. 689
 Arnobij laus to. 3. 1171
 Arnoldus Bofchius to. 3. 220
 Arrhabius Tibicen to. 4. 513
 Arria nobilissima foemina factum to. 5. 1069
 Arrogantiam medijs uirtutibus in fidiari to. 5. 623
 arroganter dicta to. 4. 10
 Arsenius diaconus Athanasij to. 5. 399
 Ars to. 4. 101, 104, 106, 114, 128, 157, 165, 183, 214, 220, 290, 343
 ars notoria to. 1. 721
 ars non inculpat ob artificis imperitiam to. 1. 293
 ars unaqueque suapte natura scita est to. 1. 293

ars sua quaeque alit to. 1. 606
 ars nulla quae malis careat to. 1. 668
 Arsjacoma amicos diuinijs presertim to. 1. 191
 ars quomodo et quando continenda da to. 5. 709
 ars dissimulare artem to. 1. 825
 arti cuilibet sua sunt uocabula to. 1. 835
 artis est artem dissimulare to. 3. 32
 artem obesse nisi dissimuletur to. 5. 708
 arte mortales seipos meliores reddunt to. 4. 473
 arte quae caret omnia feliciora to. 4. 365
 arte sarcimus quod opibus deest to. 1. 566
 arte in ludo uincere pulchrum est to. 1. 541
 artes uerae to. 1. 875
 artes liberales mortalibus utilis. to. 9. 1420
 artes curiosas ad idololatriam tendere to. 5. 989
 artes quomodo tractandae to. 5. 708
 artes per etatem modice gustandae to. 5. 708
 artes minime sunt in maximo pretio to. 4. 365
 artes Graecia reperit to. 9. 1406
 artes bene aut male alunt to. 1. 694
 artes male non emendae to. 1. 599
 artium uaria discrimina to. 5. 561
 artium periti loquaces to. 9. 564
 artibus liberalibus quomodo incumbendum to. 9. 1411
 artes mechanicae a quibus inuentae to. 9. 1404
 Artemis Carum reginae pudicitia to. 5. 611
 de arte et uiro bono simile to. 5. 550
 Articulum graecum ubi necessarium addi to. 9. 145
 articuloꝝ fidei definitio to. 5. 769
 articuli fidei qui dicantur to. 9. 88
 Artifices egregij plerumque re sunt tenui to. 1. 779
 Artaxerxis apophtheg. to. 4. 211
 artaxerxis secundi apoph. to. 4. 212
 Asanus Mediae regiones inuadit to. 5. 295
 Asaph sonare congregantem to. 5. 397
 Aspodæus demon to. 5. 563

Asclepiadis apophtheg. to. 4. 336
 Asiana exuberantia to. 1. 13
 asiani rhetores to. 9. 595
 Asina libidinosam animal to. 5. 322
 asina per medios ignes succurrisse tui to. 1. 346
 asine per omnem gignunt uitam. to. 1. 516
 asinus Christi to. 1. 707
 asino cum lyra quid commercij to. 1. 28
 Aspalaci natura to. 1. 511
 Asperana crudelitas to. 5. 298
 Aspera ad interitionem uasculi to. 3. 392
 Asphalites, Aritissa, lacus to. 1. 513
 Asphasia foemina socratem docuit Rhetoricen to. 9. 1409
 Aspis incomitatus non uagatur to. 1. 515
 aspidis natura to. 4. 534
 aspidis morsus quales to. 5. 253
 Aspiratio e numero literarum nomi to suo reijcenda to. 1. 853
 Assentatio omni aetati calcar addit to. 4. 370
 assentionibus magnates gaudent to. 5. 195
 assentator to. 4. 544
 assentatorum nuga to. 1. 226
 assentator uide Adulator
 assentiendi dissentendi forma to. 1. 316
 Assumptionis forma to. 1. 351
 Astrologia to. 4. 365
 astrologia doctrinae genus uelut to. 1. 293
 astrologia amplectenda to. 1. 447
 astrologiam Graeci ab Orphico accepere to. 1. 294
 astrologiam Aegyptij inueniunt to. 1. 293
 astrologi prognostae to. 4. 352
 astrologi taxantur to. 5. 689
 astrologi principib. bonis pessimi to. 4. 419
 Astorum metus to. 1. 64
 Astutia Evangelica to. 9. 1408
 Astyradis apophthegmata to. 4. 103
 Astuetudinis similia to. 1. 470, 479, 487, 521
 Atensis quorundam monachorum opera in morte adactus to. 9. 1553
 Athanasij laus to. 3. 1118
 athanasius docedo accommodatissimus to. 5. 285

OPERV M ERASMI

auari stulti to. 4. 372
 auarorum excusatio to. 5. 381
 Audacia prodest to. 1. 220
 Audaciter dicta to. 4. 101, 109, 195, 196, 337
 Auditores egre loquacitate parantur to. 4. 515
 auditores uarij in ecclesia to. 5. 705
 auditorem alacrem doctor requirit to. 5. 264
 Auerroes plus quam Ethnicus to. 9. 80
 auerros impie blasphemus in Christum to. 9. 79
 Aufidij modesti apophth. to. 4. 332
 Augia bubile prouerb. to. 1. 196
 Augustanus conuentus to. 1. 723, 998
 Augustinus leuiter Graecum attigit to. 5. 65
 Augustinus intercedit pro occisoribus Christianorum to. 5. 299
 Augustinus Licetium suum ad Musas reuocat to. 5. 5
 Augustinus Ambrosium concionantem audiuit to. 9. 85
 Augustinus deplorat se literas ad diuinam apcrienda neglexisse to. 9. 12
 Augustinus qua curiositate Dialecticem laudat to. 9. 1411
 Augustinus blandus et harenus to. 5. 704
 Augustinus carpitur to. 5. 395
 Augustinus philosophus to. 9. 1422
 Augustinus quo gladio cum hereticis pugauerit to. 9. 1304
 Augustini continentia to. 5. 35
 Augustini error de fide Petri. tom. 9. 1318
 Augustini lapsus to. 5. 347
 Augustini dictum to. 9. 483
 Augustini opus in psalmos. to. 5. 144
 Augustini errata to. 5. 364, 365
 Augustini distichon to. 4. 551
 Augustini laus to. 3. 1118, 364, 565
 Augustini stilus to. 5. 633
 Augustinus duas habuit concubinas to. 9. 1381
 Augustini concubinitus excusatur to. 5. 447
 Augustini lenitas et autoritas. to. 3. 1110
 Augustini error defenditur. to. 5. 242
 Augustini error defenditur. to. 5. 73

augustini cura erga pauperes. to. 5. 703
 Augustini scripta qualia to. 5. 715
 Augustini lapsus to. 3. 1054, 621, 102, 9
 Augustini uena to. 9. 1425
 Augustini et Hieronymi laus to. 3. 97
 Augustini epistola to. 3. 2
 Augustini cibus et potus to. 3. 1118
 Augustinum cum Manichaeis insaniisse to. 5. 668
 Augustinum Platonicam philosophiam delectatum to. 3. 1111
 Augustini de disciplinis ethnicis censura to. 9. 1411
 Augustini modestia to. 9. 1410
 Augustinum esse lapsum to. 9. 167
 Augustinum pro Donatistis intercedere to. 9. 89
 Augustinus Caminadus to. 3. 225
 Augustinus Eugubinus to. 5. 1031
 Augustinus Iustinianus episcopus Neapoliensis to. 5. 235, 9
 Augustinus Scarpinellus Neapolitanus to. 5. 479, 594
 Augustinus Triuultius to. 3. 1012
 Augustus de abrogando imperio deliberauit to. 4. 415
 Augustus Caesar apophtheg. studiorum to. 4. 83
 Augusti triplex triumphus. to. 4. 396
 Augustus Dominus uocari noluit to. 4. 447
 Augustus courationibus appetitus to. 4. 411
 Augusti sanitas to. 3. 250
 Augusti Caesaris factum egregium to. 3. 806
 Augustum Vergilij mandatis extreme non paruiffe to. 5. 175
 Augustus nil speciosius contigit quam clauisum Iani templum to. 9. 1439
 Aule principum medacia postulant to. 9. 1366
 aule medullium to. 1. 158
 in aula quomodo uersandum. to. 3. 1116
 aulis magnatum uitia familiaria to. 5. 609
 Aulica uita praebet dissidia. to. 1. 694
 aulica uita arumnae to. 5. 20
 aulica uita descriptio to. 1. 268
 aulicus ex libero seruus efficitur. to. 1. 261 (259)
 et princeps.

I N D E X

aulicis hies mores cōueniāt t.1.388
aulicorū uitam esse splendidam (389)
miseriam to.3.93
aulicorū officiorū, nullius impendij,
aulicus largijs fit to.1.388
Aurē inclinare, uel auertere, t.5.429
aures hominum natura immobiles
to.5 658
aurium tinnitus presagium quod/
dam to.1.532
Aurora misis amica to.1.387
Aurum to.4.139.167.177.216
233.261.271
auri natura to.1.225
aurum & argentum quid to.5.51
aurum sapientiam significare. to.5
1326
aurum faustitas mortalium, to.1.225
aurum uniuersum quod est usquā nō
est æqui parabile uirtuti to.4.31
aurum scrutari in uenis to.4.80
aurum plumbo grauius to.1.749
aurum imperat to.1.235
auri fulgorem sapientiam Eman geli/
cam significare to.5.666
auri usus uarijs to.5.213
auri & argenti tinnitus to.5.699
aurū uulneribus medetur to.1.225
Autor uigilans dormitanti antepor/
nendus to.1.825
Autores quomodo pueris prælegēdi
to.1 450
autores ad cognitionē utriusq; lin/
guae idonei to.1.445
autores nonnunquam neq; re, neque
nomine conueniunt to.4.82
autores deprauare, sacrilegij genus.
to.4 82
autores prisci quorum opera deper/
diti to.9.1399
autores citandi formulæ to.1.40
autores Latini qui præcipue legēdi
autores quō legēdi, t.3.100 (t.3.318)
auctoritas parētū careat seuitia, to.5
auctoritas sine iudicio tyrānis (601)
to.9 23
autorū delectus & operum, to.5.112
autorū ecclesiast. cōparatio, t.5.714
auctoritatem conciliantia to.5.700
auctoritates contra scientiā, auctorita/
tibus confutantur, t.9.1415.1417
Aureliani apophth. to.4.265
Auriga raro sobrius to.1.619
aurige gen^o hoim difficile, to.1.619
Austria deuastatur à Turca t.5.297
Auxilij nihil ab hominibus, to.5.389
Axiōuāca to.4.518. to.1.436
Axungia to.5.521
B.
Literā grecā olim pro bla/
tino positā esse to.1.797
Babylas Antiochenus episc. t.7.116
bablye mors to.3.1129
Bacchanalia festa to.1.261
bacchanalia quomodo olim celebra/
bantur to.4.55
Bacchus cur Poetarum deus
to.1 554.555
bacchus unde natus to.5.558
bacchus cur semper ephēb. to.4.357
bacchus quibus scommatis incesituit
to.4 358
bacchus ad tēpus tantū curas abigit
to.4 371
bacchi cognomina to.4.65
Balaac regis Moabitaram benigni/
tas to.5.702
Balaā ppheta impius, t.5.401.689
balaā laudat Israelitarū castra, to.5
balaam an ad asina uocem obr/
stupuerit to.9.41
Balnea prodesse pueris to.5.595
balnearum ratio to.4.38
balnearis asinus to.4.54
Balneus decanus Turonens. t.3.254
Balthassar episcopus Hildeshemēsis
to.3 615
Baptismus quid to.5.567.778
baptismus quādo nihil. psit. t.5.274
baptismus infantium Augustini tem/
poribus to.5.424
baptismus ignis to.5.981
baptismus sabbatarius to.5.779
baptismi symbola to.5.864
baptismi reiteratio apud Afros, to.5
baptismi uotum to.5.20 (981)
baptismi minister homo to.5.981
baptismi conditio fere durior circum/
cisione to.1.671
baptismi iterati species to.9.461
baptismum à laico conferri posse
to.5 695
baptismum nihil prodesse infantibus
quidam docuerunt to.5.980
baptismū nemini negari to.5.519
baptismū iterare, quid sit to.9.865
baptismum in locum circumcisionis
substitutum to.5.693
baptismum quidam ad extenuandū uitae
diem studio proferebāt to.5.401
de baptismo & poenitentia simile
to.5 117
Baptizari furtim olim non liberum
to.5 540
baptizandi uarij ritus to.9.441
baptizati nulli à Christo to.5.73
Baptista Casselius to.5.661
baptistae Casselij eruditio to.1.856
baptista Egnatius to.1.848
Bar quid to.5.195
Barbara quare culta to.5.23
barbari optime de bonis sentiunt
to.1 181
barbari fida amicitia precellunt
to.1 182
Barhamina Hieronymi præceptor
to.9 157
Barnabas quid to.9.165
Barones unde to.5.131
Bapt^o to.5.180
Bartholomeus scala to.1.860
Basilie mentio to.3.1017. 935.937
959. 1111
Basilie turris fulmine disijcitur to.3
914 & 915
basiliensi senatui Erasmus to.3.731
basilicium in Eluttenum humanitas
to.9 1342
basilidis errores to.5.558.399.105
basilidis Alexandrini error. t.3.1144
basilidis heresis to.5.957
basilidem Christum passum esse
gare to.5.987
Basilisci natura to.4.514
Basiliū monachos ad urbana sōda/
lita reuocasse to.5.408
basilius ē proprijs facultatibus diui/
pauperes to.5.702
basilius modestum Caesaris præfati/
contemnit to.5.688
basilij cura in gubernatione ecclesie
to.5 678
basilij eximia animi celsitudo to.5
Basilij stilus, to.5.633.945. & (704)
to.3.118. laus, to.3.1031. scripta
to.5.714. Epistola, to.5.2
basilij Magni seueritas to.5.655
Batti fabula to.4.510
Battologia to.4.510
Bæthosayū quid to.5.917
Batuerre to.5.769
Beati qui to.5.582
beati cognomen in quē quadret
to.1 313
Beatitudo

O P E R V M E R A S M I

Beatitudo hūana omnis uana, t.5.335
beatitudinis pars to.3.379
beatitudinis gradus primus, t.5.416
ad beatitudinē uicinia to.5.14
Bede schemata to.4.1427
Bede somniculositas to.4.1426
Bede uenerabilis apophth. to.4.278
Beda theologus Parisiensis sine iudi/
cio & sensu communi to.8.98
Beda & Lutheri collatio to.8.588
Beda ad calumniandum uigilare
to.9 471
Beda nunquam calumniādo satiri
to.9 476
Bellare iudeorum more Christianis
non licere to.9.935
bellare melius quā parere, to.1.214
bellare nemo sibi non uidetur Her/
cules to.1.531
bellatori Dawid non permittitur ex/
tructio domus Dei to.4.490
Bellax & imbellis to.9.1435
Bellerophonis astrologus, t.1.294
Bellerophonis tēperantia to.4.70
Bellerophontia, pacis uero
nobilior to.4.413
Bellite & Bathis amicitia to.1.190
Bellū quid to.5.298. & to.4.486
bellum oim maiorū sentina, to.1.711
bellum omnibus modis principi ui/
tandum to.4.498
bellum ab inferis per furias immitti
to.3 101
bellum gerere quorum sit to.5.45
bellum inter Christianos detestandū
to.9 308
bellū stulta res to.4.361. Immanis
382. scditiosa, 4.71. scclerata, 4.71
pace sumptuosius 472
bellum tar de suscipientes, acerrime
belligerantur to.4.419
bellum per quos geratur to.4.498
bellum quidam omnū rerum paren/
tem dicit to.1.174
bellū diluuiū inuicit exitiorū to.4
bellum esset nullum si nō essent (536)
male lingue to.4.536
bellū quādo capefendū to.4.415
bellum res formidabilis to.4.588
bellū Christus & apostoli detestan/
tur to.4.471
bellū q pronius aplectatur, to.1.699
bellū appetere fritis est to.9.1435
bellum si uitare nō liceat gerere laus
est to.9.1435
bellum qui optant to.4.500
bellum docet latrocinia to.4.498
bellum ex quibus potissimum nascit/
tur to.4.493
bellū omne egre suscipiendū to.5.22
bellū suapte natura pestilēs, t.5.298
bellum aduersus Turcam quando su/
scipiendum to.5.307
bellum in Turcas non temere susci/
piendum to.4.473
belli artes to.1.537
belli mala, to.3.8.101 & to.4.414
& to.5 603
belli incommoda è libris discenda
to.4 471
belli incommodis similia, to.1.503.514
belli malum reges maxime attingit
to.4 586
belli ludus, latronum more omnia in/
festare to.1.530
belli ius to.9.978
belli ius summa iniuria to.1.537
belli temporibus regnāt scelestis/
to.4 498
belli fructus to.4.498
belli duo premia to.4.416
bello nondum suscepto consulendum
to.1 464
bello sacrum nihil to.1.537
bello natus, poeta malus to.1.838
bello nec Musis parcitur to.1.531
bello rum tumultus unde to.1.530
bello rum anceps exitus to.3.295
bella non omnia iusta to.5.995
Bembi Epistola to.1.856
Bene est to.1.46
bene precādi formulæ, t.1.527.549
Benedicendi uerbum to.5.323
benedicēdi pars, scite mētiri, t.1.599
bene dicendi ratio duplex to.1.833
benedicere & benefacere deo idēt, t.5
benedictio canē to.1.554 (412)
benedictio mensæ Chrysoft. to.1.568
Benedictus Iouius Mediola. t.5.571
benedictus incendium incontinentiæ
restituit to.9.483
benedictus montium cacumina inco/
luit, to.5 406
Benedictini cuiusdam superstitio
to.1 680
Benefacta extra ecclesiam t.5.407
benefactis Christi homines ad se tra/
xiisse to.5.96
beneficiēs propter Deum mala pa/
ti res fortis, to.4.573
benefaciendum de Rep. benemerenti/
bus to.1.460
beneficentia nunc aqua nūc ignis est
to.1 735
beneficentia to.4.146.132
beneficentia gaudium parit, t.4.47
beneficentia malefica to.1.771
beneficentiam redire multo cum fo/
nore to.5.627
Beneficiū gratis collocandū, t.5.97
beneficium qui exprobrat, beneficij
tulit gratiam to.1.239
beneficium uerbis rependere suspecta
res to.3.207
beneficium si exprobratur molestum
est, & gratiam perdit, neq; po/
test ferri to.4.17
beneficia dei to.5.50
beneficia perditā to.1.769
beneficijs deum nos inuitari, t.5.223
beneficijs quosdā exasperari, t.5.343
Benemerentem auersari in gratum
to.4 486
Benemereri uia ad nomen illustre
to.1. 730
beneuolentia intempestiua, à similita/
te nil differt to.1.255
beneuolentia uera to.5.899
beneuolentia fatalis totius orbis in/
Philipp. Archiducem Austriae
to.4 397
beneuolentiam intempestiuam nihil
à similitate differre to.3.582
Benignitas to.4.166.222.231.261
289.311.313.329.452
benignitas quomodo temperanda
to.1 730
benignitatem Dei nescire poeniten/
tiam to.5.430
Berengarius ob heresim, non amisit
dignitatem archidiaconi, to.5.300
Berne Dominici flammis traditi
to.1 740
Bernardus sanctus oleum uini loco
bibit to.4.88
bernardus taxatur to.5.108
bernardus moriturus quæ dixerit
to.9 1073
bernardi dictum de ueris monacho/
rum gaudijs to.5.413
bernardi mater quæ audiuerit de fi/
lio to.5.735
Bernardi

I N D E X

bernardi mater quomodo filium in- ducunt to. 5. 561
Bernardus nullius hominis inuicem to. 3. 720
bernardi epistola to. 3. 2 Bombarda to. 4. 493
bernardi scripta to. 5. 715 bombardae Christianoru. to. 4. 499
bernardini sodales sat commodi to. 1. 622 Bonasi cornua inutilia. t. 1. 510. 514
bernardum quercus ac phagos pra- Bonum, pro commo to. 9. 973
ceptores habuisse to. 9. 85. 1430 bonum uerū qui amittant to. 5. 241
bernardus Boerius to. 3. 972 Bonum bonum quid Hebraeis signi- ficet to. 5. 471
bernardus Bucho phrysius. t. 3. 542 bonum summum Deus to. 5. 146
Berthramus Damus to. 3. 948 boni finis secundū Ciceronē. t. 1. 750
Bestia immites qui to. 5. 87 boni uocabulum to. 5. 974
bestia male auaritia, superbia, &c. in bono qui persistant to. 5. 448
to. 5. 294 mil tam bonū quin ab oratore deprauari possit to. 1. 367
de bestiarum usu & commo ex mi- nicipis simile to. 5. 578
Bethlehem ciuitas to. 9. 380 bona externa & corporis to. 5. 735
Bethulia quid to. 5. 619 bona animi deus ingratia eripit to. 5. 54
Biacoy to. 5. 781 bona ignota etiam uulgus horret to. 4. 457
Biantis lacedaemonij apophthegma to. 4. 103. Priemē. 29 bona externa & mala to. 5. 736
biantis dictum refellitur to. 4. 114 bona propria quae to. 4. 437
Bibliotheca episcopi Rossensis to. 3. 595 bona animi duplicia to. 5. 735
bona externa coniugum to. 5. 557
bibliotheca non multis, sed exquisi- tifs, libris referenda to. 1. 579 bona uera quae to. 4. 436
Bonorum & malorum fontes. t. 4. 403 bonorū ordo in felicitate. t. 4. 403
bona uerba quae uera sunt to. 1. 588 bonorum & malorum fontes. t. 5. 513
bonus nullus mortalium absolute to. 9. 716
boni nullius incunda fruitio sine con- forte to. 3. 35
boni sepe à malis to. 5. 397
bonis parentibus boni nascuntur li- beri to. 1. 365. 586
boni uidētur quidam si pessimis com- parentur to. 4. 410
bonorū ordo in felicitate. t. 4. 403 bonorum colonia to. 1. 163
bonis pusillis assuescere, bonum ma- gnum to. 1. 451
bonis omnia prospera to. 5. 22
bonitas dei to. 1. 615
bonitas diuina ubique depradicada to. 5. 215
bonitatem & benignitatem spiritui sancto attribui to. 5. 973
Bonifacium Amerbachium titulum doctoris Auenione suscepisse to. 3. 720. Amerbachiorum laus. t. 3. 67. 83. 94. 2. 987. & to. 9. 119
Bonosi apoph. to. 4. 264
Boreas homini salubris to. 1. 747
de borea et Zephyro simile. t. 5. 573
Bosina nascitur to. 5. 296

O P E R V M E R A S M I

Buffonis gemma natura to. 1. 662
buffonis & aranei dissidium. to. 1. 744
Bullam nihil prodesse sine charitate to. 5. 140
Bulgaria occupatur to. 5. 296
Burgundionum erga Philip. Archi- ducem Austria ingens amor to. 4. 394
Busleidianorum familia to. 1. 631
Buschij uallum humanitatis Erasmi consilio moderatum to. 9. 1346
C. Literae pronuntiatio to. 1. 797
Cacodemonem euocare procliuus q̄ abigere to. 1. 608
Carpolyae to. 5. 705
Cadauer anime to. 5. 5
Cadmeae semētis allegoria. t. 1. 777
Cadmi fibula to. 1. 777
Caduceatores olim, nunc hiyaldi to. 1. 320
Caecili Metelli apoph. to. 4. 246
caecili Metelli uox laudabilis tom. 4. 524
Caecitas to. 5. 18
Caecitas humana to. 4. 492
caecitas prodigiosa to. 5. 1089
Caecus qui uere to. 5. 332
Caede caedes non cumulada. t. 1. 944
Calli quibus factis debeatur. to. 5. 89
de Caesthi Hierusalem & caelo simi- le to. 5. 416
Calari potest quod pauci norunt to. 1. 702
Caecus quis to. 9. 93
Caeremonie in ecclesia non contem- nenda to. 5. 940
Caesar Augustus Censor to. 1. 360
C. Caesar de relinquenda uita cogi- tant to. 4. 415
Caesar quare uxorem repudiari to. 5. 550
caesaris pronuntiatio to. 4. 576
C. caesarem matheos cognitionē ha- buisse to. 3. 378
caesaris inuicta animi uis to. 3. 250
caesaris peregrinatio to. 4. 402
C. caesaris erga uxorem continentia to. 4. 549
caesarem habere acres iras. t. 3. 1018
caesareae leges to. 5. 75
Caesones to. 5. 769
Casta mulier quae to. 5. 963
Cain peccatum & mala conscientia to. 5. 1049
Cain autor desperationis to. 5. 116
Cain qua culpa primum Deum offen- derit to. 3. 216
Cain heresis to. 5. 364. 399. & to. 9. 52
Carpus quid to. 5. 764
Calamitas felix quae to. 5. 374
calamitatis remedium to. 5. 510
calamitates esse uoces domini to. 5. 293
Calamitosum laceffere crudele to. 9. 1372
Calani Indi apophth. to. 4. 351
Calceus Thomae adoratur to. 5. 935
calcei noui in pretio to. 1. 261
calceamenta quare Moses iussus exu- ere to. 5. 64
Calliae aduatores to. 4. 48
Callidius à Cicerone reprehenditur to. 5. 798
callide dicta to. 4. 87. 94. 122. 209
246. 248. 280. 294
Callidemides heredipeta to. 1. 269
Callieratidis apophth. to. 4. 108
C. Caligula apophthegmata to. 4. 25. & 354
Calige inuentum nouum to. 1. 712
calingi India gentes to. 1. 514
Calipolis capitur to. 5. 296
Calisthenes calamitatem lingua sua sibi accersuit to. 4. 521
Calistij meretricis apophthegma. to. 4. 293
Calumnia in omnes grassatur to. 1. 757
calumnia mendax to. 4. 525
calumnia res impia to. 9. 1388
calumnia mirabiliter inter Christia- nos grassatur t. 4. 549
calumnia quos Ostracismo eiecerit to. 4. 547
calumnia quando non metuenda to. 4. 573
calumnia aularum pestis to. 4. 407
calumnia & conuitiij differentia to. 4. 544
calumnia quid Graecis quid Hebraeis dicitur to. 4. 545
calumniator multis palpari cogitur to. 4. 551
calumniator to. 4. 544. to. 5. 367
Casta mulier quae to. 5. 963
Cain peccatum & mala conscientia to. 5. 1049
Cain autor desperationis to. 5. 116
Cain qua culpa primum Deum offen- derit to. 3. 216
Cain heresis to. 5. 364. 399. & to. 9. 52
Carpus quid to. 5. 764
Calamitas felix quae to. 5. 374
calamitatis remedium to. 5. 510
calamitates esse uoces domini to. 5. 293
Calamitosum laceffere crudele to. 9. 1372
Calani Indi apophth. to. 4. 351
Calceus Thomae adoratur to. 5. 935
calcei noui in pretio to. 1. 261
calceamenta quare Moses iussus exu- ere to. 5. 64
Calliae aduatores to. 4. 48
Callidius à Cicerone reprehenditur to. 5. 798
callide dicta to. 4. 87. 94. 122. 209
246. 248. 280. 294
Callidemides heredipeta to. 1. 269
Callieratidis apophth. to. 4. 108
C. Caligula apophthegmata to. 4. 25. & 354
Calige inuentum nouum to. 1. 712
calingi India gentes to. 1. 514
Calipolis capitur to. 5. 296
Calisthenes calamitatem lingua sua sibi accersuit to. 4. 521
Calistij meretricis apophthegma. to. 4. 293
Calumnia in omnes grassatur to. 1. 757
calumnia mendax to. 4. 525
calumnia res impia to. 9. 1388
calumnia mirabiliter inter Christia- nos grassatur t. 4. 549
calumnia quos Ostracismo eiecerit to. 4. 547
calumnia quando non metuenda to. 4. 573
calumnia aularum pestis to. 4. 407
calumnia & conuitiij differentia to. 4. 544
calumnia quid Graecis quid Hebraeis dicitur to. 4. 545
calumniator multis palpari cogitur to. 4. 551
calumniator to. 4. 544. to. 5. 367

I N D E X

Cantius Canonicus to. 3. 135
 Canonica satisfactio unde nata
 to. 7 614
 canonicorum in Hybernia uita mitis
 to. 1 612
 canonicorum opes, an ubiq; pauperi
 bus distribuuntur to. 9. 1312
 Canicici debetur locus primus to. 1
 568
 Capitoliū Romæ scilicet to. 1. 854
 Cantharidis natura to. 1. 474
 Cantacuzenus dux to. 5. 296
 Cantilena incunda to. 5. 37
 cantores to. 1. 518
 cantio Iudeorum frigida to. 5. 559
 cantiones lasciuas inficere animas
 puerorum to. 9. 79
 cantiones pseudoeuangelicorum to.
 9 1311
 canticum quid to. 5. 918
 cantus ecclesiasticus to. 3. 940 &
 to. 9. 718
 canticorū Salomonis liber. t. 9. 1095
 cantu tibiarum quidam grauisimis
 morbis liberati to. 5. 352
 cantores à David instituti to. 5. 351
 Cantuariensis episcopi laus to. 3. 354
 Capernaum ciuitas luxu & opibus
 perditā to. 5. 82
 Capha pontica urbs to. 5. 296
 Capnion alter Germania oculus ap
 pellatus to. 9. 1345
 Capnion tom. 1. 852. uide Reu/
 chlimum.
 capnionis defenſio to. 3. 520
 Capitonis mentio to. 3. 692. & to.
 768. 1019
~~Capitulum~~ tom. 3
 9 & 10
 Caput principatum in omnia mem/
 bra habere to. 5. 586
 caput & corpus, unum to. 5. 518
 Carbilius primus omnium diuortij
 exemplum induxit to. 1. 432
 Carbūculus apyrotos dictus. t. 1. 505
 de eo qui è carcere educitur ad re/
 giam aulam, & eo qui in eccle/
 siam suscipitur simile to. 5. 405
 Cardinales unde dicantur to. 4. 308
 cardinales an fuerint tempore Hier/
 onymi to. 9. 902
 cardinalium insignia quid præten/
 dant to. 4. 381
 cardinalium ordo to. 4. 569

neg. duorum deus to. 9. 1308
 Carcere & egerere differunt to. 5. 281
 Carmen laudabile to. 3. 294
 carminum recitatio olim consueta
 to. 1 788
 Carneades inuentione plurimum ua
 luit to. 1. 313
 carneadis apoph. to. 4. 13. 311
 Caro & sanguis Christi scriptura
 sacra to. 5. 690
 caro meretrix animam seducens
 to. 5 17
 caro non prodest quicquam. tom. 9
 1282
 caro nostra meretrix to. 4. 560
 caro uidens salutare dei to. 5. 404
 caro quare homo dicatur. to. 9. 1014
 caro, pro affectu impio ibid.
 caro omnis foetum to. 5. 389
 caro pro corpore humano to. 5. 981
 carnis huius resurrectio to. 1. 618
 carnis uocabulum uarie accipi. to.
 5. 104
 carnis Christi esus & sanguinis po/
 tus to. 5. 27
 carnem Christi edere to. 5. 219
 carne & sanguine Christi pasci
 to. 5 669
 carnis stimulus prodest to. 5. 16
 carnis stimulus quid to. 5. 853
 carni que frenum iniiciunt. t. 5. 654
 carnem sacramenti non prodesse
 to. 5 287
 carnes suilla to. 5. 500
 carnis suilla esus quomodo probi/
 bitus to. 1. 671
 carni nil fidendum to. 9. 1282
 carnē quid Apostolus uocet. t. 5. 29
 carnis uitia quomodo deprimenda
 to. 5 150
 in carne sacramenti esse to. 5. 27
 carnis querela cum benefaciendum
 est to. 5. 372
 carnes nuriā cōdita seruantur mul
 tos in annos to. 1. 668
 carniū esus qualis to. 4. 38. 39
 carniū esus ab ecclesia interdictus
 to. 1 558
 carniū esus quatenus interdictus,
 & quid de eo sentiendum. tom. 9
 982. & inde copiose
 à carnibus quidam olim abstinebant
 to. 9 668
 Cartusianus uerus to. 9. 645

Caruilius Pantalabus to. 9. 1374
 & deinceps
~~Caruilius~~ tom. 3. 340
 573. 574. & 575. 602. 604. &
 to. 9. 1032. 1049. 1052
 Carolus Harst to. 3. 517
 carolus Caesarum quos mundus ab
 hinc octingētis annis habuit lau
 datifs. to. 7 370
 caroli imperato. symbolū to. 1. 709
 caroli V. Caesaris clemētia. to. 1. 672
 caroli Caesaris potentia to. 9. 1338
 carolus rex diuinae indolis adole/
 scens to. 3. 9
 carolus Vtenhouius to. 3. 761
 carolus Philippi, Alex. Philippi fi
 licitate superat to. 4. 431
 carolus Sucquetus to. 3. 905
 Carpocratiani to. 9. 134
 Carthaginensium mos præpositus
 to. 1 504
 Cassander Cellimartialis to. 3. 1054
 Casij apophth. to. 4. 248
 casij Seueri dictum in adulatorem.
 to. 4 14
 casij Seueri apophthegm. tom. 4
 329. 352
 Casiodori mentio to. 3. 910
 Casiteros es ruptum ferrum
 to. 1 476
 Castigatio to. 4. 131. 143. 169. 241
 276. 310. 316. & 318. 314. 319
 349. 350
 Castitas comes uigilantia to. 3. 119
 Castor & pollux alternis uicibus a/
 pud superos & inferos agunt
 to. 1 275
 castoris ac Pollucis templum summe
 tactum to. 1. 220
 Castrari propter regnum Dei quid
 to. 1 362
 M. Castricij apophtheg. to. 4. 272
 Casus insignes in uita to. 5. 807
 casus uitae uarij to. 4. 535
 de Casibus perplexis. consilium to.
 5. 421
 Catachresis ratio to. 5. 841
 Cacangelici to. 9. 1303
 Catharina regina Angliae. t. 3. 646
 Caterina Senensis in diuinarum nume
 rum relata tom. 1. 582 & to.
 5. 695
 catechismo pueri septem habiles
 to. 5 607
 catechise

OPERV M ERASMI

catechise to. 3. 1153
 catechumeni to. 3. 1153
 Cato Uticensis uisus est a quo præ/
 fractior to. 5. 704
 cato uticensis quomodo mortuus
 to. 4 44
 catonis Uticensis apoph. to. 4. 242
 cato uticensis qualis orator to. 4.
 515
 cato libros usq; in curiam comites ha
 buit to. 3. 378
 cato quadrages in lus uocatus to. 5.
 782. 813
 cato in senatu libros lectabat to. 4.
 564.
 cato medicorum hostis to. 1. 458
 cato de quibus poenitentiam egit
 to. 4. 523
 catonis summa in instituentis liberis
 cura to. 4. 563
 catonis breuiloquentia to. 4. 515
 catonis dictum to. 4. 74
 catonis dictum in Catulum to. 4.
 78
 catonis dictum tolerantia conditum
 to. 1 720
 catonis senioris apoph. to. 4. 238
 catonis senioris censoria in omnes
 seueritas to. 5. 704
 catonis laus quomodo obscurata t. 4.
 548
 catonis cautio. to. 4. 36
 catonis integritas to. 5. 35
 catonis censorij serui to. 4. 562
 catonis unum obijciatur to. 4. 45
 in catoe emicuisse odium tyranni/
 dis to. 6. 713
 catonum in Remp. peccata to. 4. 362
 Catuli Luctatij apoph. to. 4. 246
 Catorum principis lenitas t. 9. 1319
 Cause to. 1. 52
 cause diuiso to. 1. 354
 causa duplex, primaria & secunda/
 ria to. 9. 1011
 cause secundariae to. 6. 893
 causa efficiens to. 5. 775
 causarum genera to. 5. 715
 cause quatuor omnium rerum to. 5.
 62
 cause in bene nummatis consingent/
 de to. 1. 711
 causam qui paucis explicant uerbis
 to. 4 515
 causa cuius sibi uidetur recta to. 4.
 471

causales formulæ to. 1. 35
 Cause dicta to. 4. 140. 227. 202.
 350. 351
 Cedar tenebras sonare to. 5. 406
 celeritas principij, serius ad finem
 peruenit to. 4. 566
 Cera sacrum munusculum to. 1. 420
 ceratiae to. 5. 1132
 ceramiorum montium accolæ à Tur
 ca inuaduntur to. 5. 296
 Cererum in parte editissima corpo/
 ris to. 5. 13
~~Cerere~~ to. 5. 177
 ceremonie ecclesiasticae to. 9. 719
 ceremoniarum ecclesiasticarum tra/
 ctatio to. 9. 888. 942. & seq.
 ceremonie immodicæ onerant euan/
 gelicam libertatem ibid. 943
 ceremonie ad quid utiles to. 5. 89
 ceremonie non taxantur, sed harum
 fiducia to. 9. 930
 ceremonie quo in pretio habendæ
 to. 5 95
 ceremoniarum expofitio to. 9. 888
 ceremoniarum usus to. 5. 28
 ceremonias quasdam ab lege ueteri
 recepisse ecclesiam to. 5. 897
~~Cerere~~ to. 5. 94
 ceremonijs non fidendum, neglecto
 spiritu to. 9. 872
 ceremonijs quatenus deserendum
 to. 1 679
 ceremonijs spes salutis non cōmitten
 da to. 1. 597
 Cercorum usus moderatus probatur
 to. 9 946
 Cerinthum nunquā corpora nostra
 reuictura dicere to. 5. 969
 Certa persona quomodo effingenda
 atq; describenda to. 1. 69
 Certamina piorum deum spectare
 to. 5 343
 Ceruus herbam Dictamum demon/
 strauit to. 1. 427
 ceruus cancerorū esum aduersus Pha
 langiorum ictus remediū esse do
 cuit to. 1. 427
 cerui quando acutissimi sint auditus
 to. 5 658
 cerui mira natura to. 1. 557
 de ceruo & anima fideli simile to. 5
 270
 Cestij apoph. to. 4. 265. 273

Cham primus seruus to. 9. 30. 174
 Ch. quomodo pronunciatum to. 1.
 798
 Chabria apophtheg. to. 4. 228
 Chalaxias gemma to. 1. 502
 Chalciis insula capitur to. 5. 296
 Chaldecorum superstitiositas to. 4.
 365
 Chameleon omnē imitatur colorem
 præterquam album to. 1. 471
 chameleon pauidiss. animal t. 1. 508
 chameleontis natura, ac quantitas
 to. 1 567. & to. 4. 8
 Character indelebilis to. 9. 199
 Chariclea Democriti uxor to. 1. 184
 Charilli siue Charilat apophtheg.
 to. 4 123
 Charitas ex cognitione to. 5. 514
 charitas res plausible to. 4. 484
 charitas nature præ christi charitate.
 glacies to. 5. 89
 charitas mala benigne interpretatur
 to. 4. 553
 charitas erga proximum & que cir
 ca hanc to. 4. 581. to. 5. 905
 charitas nescit desperare to. 1. 615
 charitas deo gratissima to. 5. 988
 charitas omnia bona cupit habere cō
 munia cum omnibus to. 5. 334
 charitas christiana negotiosa res
 to. 5 678
 charitas gemina to. 5. 899
 charitas mutua inter coniugatos
 to. 5 559
 charitas quid p. aulo sit to. 5. 31
 charitas uinculū perfectionis to. 5. 30
 charitas fidei ministra to. 5. 509. 623
 charitatis ordo to. 5. 43. 901
 charitas ex officijs to. 5. 514
 charitatis christiana præcepta to. 5.
 901
 charitatis christiana laus to. 5.
 901
 charitatem se ad duo porrigere
 to. 5 135
 charitate sine nihil efficitur to. 1. 504
 charitatis affectus to. 5. 817
 charitatis ad officia quid segnes red/
 dat to. 5. 627
 charitatis uox to. 9. 568
 charitatis circumspectio: Non omnia
 expediunt to. 1. 572
 charitati aduersantia to. 5. 906
 charitatē Christi perfectum amulari
 to. 5 35
 charitatem perfectam nō finire morte
 corporis

I N D E X

corporis to. 5. 510
 Charitate christus suum præceptum uocat to. 5. 89
 charitate christus querit to. 4. 378
 charon to. 1. 698
 chartarj puella non nubat t. 5. 562
 Chelidonia Hirundinum inuentum to. 1. 427
 chelidonius cinædus Philospho in curru adiungitur to. 1. 266
 chelidonia hirundo pullo exoculato restituit uisum to. 1. 567
 cherilus ab Alexandro pro incultis uersibus donum accepit to. 3. 271
 Chyllastarum sententia to. 5. 969
 chilyastarum error to. 5. 804
 chilonis dictum to. 4. 26
 chilonis sententia to. 4. 523
 chilonis laconis apophth. to. 4. 138
 chimæ montis incendium to. 1. 513
 chiron deus mortem optauit to. 1. 277. to. 4. 364
 chirosophi apophtheg. to. 4. 287
 de Chirurgo & deo simile to. 5. 386
 chirurgorum medicorum ostentatio to. 4. 22
 chlori & Corui dissidium to. 1. 746
 Chorea lasciuæ to. 5. 565
 choreas prægnans mulier fugiat to. 5. 591
 chorepiscopi to. 5. 676
 xgysos quid to. 5. 334. 442
 Christus quid sit to. 5. 22
 christus cur magis dominus quam deus appelletur to. 1. 615
 christus princeps pacis to. 4. 489
 christus pacis agebat negotium to. 4. 490
 christus quomodo mundum in suas leges pertraxerit to. 5. 82
 christus circumcissus to. 9. 380
 christus e spiritu sancto conceptus to. 5. 76
 christus deus & homo to. 5. 78
 christus quomodo inferior angelis to. 9. 28
 christus non homo to. 9. 33
 christus peccatum Hieronymo dictus to. 9. 33
 christus an sit derelictus to. 9. 61
 christus cur aliquando respondeat aliquando non to. 5. 371
 christus nobis uerus sbl to. 5. 1122
 christus singulari modo filius dei to. 5. 644
 christus finis legis to. 5. 33
 christus opprobrium & abiectionis plebis to. 9. 33
 christus sermo patris & ueritas dicit uoluit to. 4. 531
 christus cur inuouator omnium dicitur to. 9. 1276
 christus ethnicorum exemplum etiam offert to. 4. 540
 christus nulli calibatu præcipit to. 1. 362
 christus aureo seculo natus to. 9. 1405
 christus non sine præmeditatione locutus est to. 9. 1429
 christus uisionem omnem patri reddebat to. 4. 574
 christi uerba, Omnia traham ad me ipsum to. 9. 1405
 christi causa quando parentes negigerunt to. 1. 589
 christi & Apostolorum reprehensiones quales to. 9. 132
 Christi dogma à prisca infamatum to. 4. 548
 christi mysteria non occultanda to. 4. in præf. a.
 christi mors quam efficax to. 1. 510
 christi mors an sit deploranda to. 9. 507
 christi mysteria religiose tractanda to. 1. 857
 christi discipuli non statim uindictam parant to. 9. 1305
 christi gloria Philosophiæ nostre scopus to. 1. 860
 christi spiritus fortasse latius se fundit quàm nos interpretamur to. 1. 573
 christi oleagina pacis nos admonet to. 4. 487
 christi mansuetudo in plantanda ecclesia sua to. 9. 858
 christi & Photionis dicti collatio to. 1. 71
 christi & Dodonæ fontis collatio to. 1. 58
 christus imago to. 4. 376
 christus in moribus hominum t. 5. 29
 christi perfectionem esse in affectibus to. 3. 889
 christi negotium qui constanter gerere non possunt to. 5. 88
 christus raro dictus aperte deus to. 9. 852
 christus

OPERVM ERASMI
 christus mundanus to. 5. 40
 christus quomodo nature diuinæ particeps to. 9. 845
 christus quare inter latrones pepercit to. 9. 67
 christi humilitas to. 9. 28
 christi uita & gesta to. 5. 77
 christi sermo totus sermè figuris ac tropis obliquus to. 5. 72
 christi humilia nomina to. 9. 32
 christi præsidia to. 5. 82
 christi uestigia sequi affectu to. 5. 33
 de christi morte & uirginitate simile to. 5. 496
 christi corporea presentia inutilis ad salutem to. 5. 28
 christi genealogia apud Lucam to. 9. 131
 christi & apostolorum prædicatio quædis to. 3. 551
 christi uocabulum to. 5. 959
 christus seruus to. 5. 436
 christus cur uoluit relinquere terras to. 1. 617
 christus cur dominus to. 1. 578
 christus quomodo cõceptus genitus passus mortuus, &c. to. 1. 616
 christus ecclesiast. summus t. 5. 644
 christo quosdam corpus imaginarij um tribuere to. 5. 965
 christo placuisse summa felicitas to. 4. 501
 christo quæ ter gloriam optamus to. 1. 578
 christo cur fidendum to. 1. 616
 christo nupsimus omnes to. 1. 590
 christo locus ubiq. to. 5. 247
 christo nihil ignotum fuisse to. 5. 964
 christo nihil similius quàm illius uerbum to. 5. 28
 christum renasci in nobis to. 5. 698
 christum etiam in animo esse passum to. 5. 966
 christum se infra abiectissimos homines demisisse to. 9. 29
 christum esse filium dei to. 9. 481
 christum duo quædam peculiariter inculcare to. 5. 89
 christum orasse to. 5. 427
 christum mortem timuisse to. 5. 1059
 Christum quædam non à nobis exigeret to. 5. 71
 Christum habere triplicem substantiam to. 5. 949
 christum exemplis efficacibus animos inflammare to. 5. 503
 christum occidere to. 5. 698
 christum habuisse affectus humanos to. 9. 470
 christum à quouis predicari non conuenit to. 1. 502
 christum calumnia cruci affixit to. 4. 547
 christum nondum omnibus uenisse to. 5. 698
 christum iuxta animam descendisse ad inferos to. 5. 881
 christum quædam contemere to. 5. 71
 in christo omnes idem sumus t. 4. 492
 in christo omnia supra naturam to. 1. 359
 in christo nature tres to. 5. 881
 de christo iam loqui christiano paratum to. 4. 56
 de christo & episcopis simile to. 5. 976
 de christo & sacerdote simile t. 5. 46
 Christiano similtas quam primum deponenda to. 1346
 christianæ charitatis laus to. 9. 883
 christianæ mentis peculiare signum to. 5. 323
 christianæ institutionis elementa to. 5. 623
 christianæ religioni literarum interitus attributus to. 9. 1391
 christianæ philosophiæ præstantia to. 5. 117
 christianæ ditios angustia t. 5. 679
 christiani omnes deo dicati t. 5. 854
 christiani sacerdotis est à bello laicos reuocare to. 9. 1438
 christiani ex moribus æstimandi to. 7. 117
 christiani uere qui dicantur to. 9. 864
 christiani titulo multi animo pagani to. 9. 1323
 christiani titulus to. 5. 4
 christiani militis præcipuum studium to. 5. 983
 christiano nunquam cessandum t. 5. 6
 christiano in ethnicorum literis que fugiunt to. 9. 117
 christiano ab omni genere mendaciorum temperandum to. 4. 540
 christianam modestiam nihil seditio sum agere to. 5. 635
 christianus nullus indoctus to. 5. 657
 christianus & Philosophus solo nomine diuersi to. 4. 437
 christianus ethnicum patrem non deseret to. 1. 589
 christianos Alexand. Abonotichitæ damnat to. 1. 201
 christianus mercat. libeccis t. 3. 210
 christianorum uita to. 5. 21
 christianorum sacra to. 5. 205
 christianum quilibet sacerdotem esse, paradoxum dissidium gignens t. 9. 1372
 christianorum pictura qualis esse debet to. 1. 565. 566. 567. 579
 christianis uindicta probro danda to. 1. 720
 christianorum nota peculiaris t. 5. 188
 christianorum exemplar to. 9. 112
 christianis dogmata multa sunt communia cum ethnicis philof. t. 9. 1063
 christianorum nonnullorum mors frigida to. 1. 574
 christianorum scopus to. 9. 860
 christianorum uita differa bellis insulari. to. 9. 1373
 christianorum dissensio to. 4. 579
 christianorum præcorum mores t. 9. 1302
 christianorum professio to. 4. 438
 christianos inter se belligerari foedum to. 4. 415
 christianis cum Turcis foedus, inter ipsos bellum to. 4. 492
 christianorum insignia to. 5. 36
 christianum uelle fieri, pars est christianismi to. 5. 14
 christianismus quid to. 5. 504
 christianismus uera amicitia t. 1. 180
 christianismi ueri regula to. 5. 18
 christianismi bona paradoxo. t. 9. 20
 christianismi ueri paradoxa t. 5. 396
 Christophorus episc. Basili. to. 3. 139
 Christophorus à Carleuuitz t. 3. 1056
 Christophorus Eschenueldius telonarius Popardiensis to. 3. 188
 Christophorus Fontanus to. 3. 1091
 Christophorus Hacus to. 3. 389
 Christoph. Hegedorphinus t. 3. 455
 Christoph. Logolius t. 1. 815. t. 3. 175
 Christoph. Mestia Hispanus to. 3. 988
 christ. palæologus monachus motus Sinæ

I N D E X

Sina to.3.455
Christophorus Parrhisiensis to.1.662
christophorus a Schydlouietz to.3
christophorus Truchses Ba (608 ro in Vuulpurg to.3.675
christophori imago quare salutata to.5.23
quod quid to.5.764
Chrysippus notatus to.5.70
chrysiptea subtilitas to.4.376
chrysiptus quod tempus institutioni infantium prescripsit to.1.431
chrysipti apophtheg. to.4.320
chrysipti studium intentu to.1.554
chrysiptus to.5.406
chrystomus in exilio mortuus to.5.366
chrystomus in digressionibus immodicus to.3.117
chrystomi locus de remissione peccatorum to.9.118
chrystomo uitio uerterunt, quod solus cibum caperet to.5.704
de Chrystomi operibus iudicium to.3.704
chrystomi laus et errata to.5.365.
silus to.3.945. et 1118. scripta to.5.714. uita to.3.1133. libertas in dicendo to.3.1134. exilium to. eodem 1140
Cibus uitam largiens to.5.998
cibus hominis causa paratus to.9.724
cibi et potus qui magis appetendi to.4.42
de cibo et Christo simile to.5.286
de cibo et lectione simile to.5.112
ciborum delectus quare institutus to.5.423
de ciborum delectu to.3.831
ciborum delectu a Christo non precipi to.3.891
ciborum delectus superstitiosus et iudicatus taxatur to.9.889. et 935
986. copiose
cibis quilibet utendum to.4.38
Cicade rore pascuntur to.1.733

Cicero conatus Catiline oppressit exemplum to.1.65
cicero quomodo imitandus to.1.862
cicero nemine reu peregit to.4.548
cicero Romani sermonis momenta solus excussit to.1.817
cicero semper principio orationis trepidauit to.4.361
cicero iocando immodicus to.4.83
cicero deus eloquentiae appellatus to.1.816
cicero relegatus et reuocatus to.9.1437
cicero in uertendis Graecis parum foelix to.1.835
cicero optauit insaniam parte t.4.368
cicero a suis affectatoribus infamatur to.1.827
cicero cum Roscio, de copia contentum to.1.2
cicero Afianus dictus to.4.515
cicero insidi silentij to.4.536
cicero Sallustio et Afinio displicuit to.3.269
cicero mastigii catalogus to.1.820
ciceronis libri supposititij to.1.823
ciceronis de senectute opusculum dicebatur Cygnea cantio to.1.573
ciceronis apoph. to.4.202 et 276
ciceronis iactantia to.1.824
ciceronis et Plutarchi sinceritas to.1.573
ciceronis aduersarij to.9.27
ciceronis ars, sua etate non omnibus placuit to.4.510
ciceronis uirtutes inimitabiles to.1.830
ciceronis in iocis imo destia t.4.548
ciceronis eloquentia in Verrinis et Philippicis to.9.438
ciceronis lectio utiliss. to.3.711. et 812. et 1204
ciceronis officia de manibus nunquam ponenda to.1.569
ciceronis filius multum dissimilis patris to.5.557
ciceronis scripta to.5.714
ciceronis orationes frequenter relectae tedium faciunt to.4.515
ciceronianarum uoluminum magna pars intercidit to.1.822
ciceronis scripta quando pueris tradenda to.1.861
cicade rore pascuntur to.1.733

cicronis amor immodicus multis inponit to.1.839
cicroni non incumbendum ut alios relinquant to.1.694
cicronem Pisonem aduersarium habuisse to.9.3
cicronem et poetas quidam contra iusurandum legit to.5.733
cicronianis litteris quomodo incumbendum to.1.840
cicroniane eloquentia fons to.1.840
cicronianorum musca to.1.838
cicronianorum cognomen to.1.838
Ciconiarum amor in parentes to.5.993
ciconia origanum inuenit to.1.427
ciconiae et ueniunt et discedunt culum to.1.517
Cineres sanctorum quare seruati to.5.496
Circus pocula quid significet to.5.43
Circumcelliones furiosum genus horum to.5.400. to.9.733
Circumcisio olim multis occisionibus intermissa to.9.660
circumcisio domini to.9.468
Circumforanei to.5.643
Circumcisionis ratio to.5.838
Circumstantia personae et rei to.5.755
circumstantiarum tractatio to.1.354
Ciuita corona cui tribuatur to.1.237
Ciuitas to.4.458
ciuitas insidiosa to.1.540
Citharædi qui detestandi to.5.355
de citharædo et concionatore uerbi dei simile to.5.355
Ciuitas quid to.5.916
ciuitas foelix to.9.1311
ciuitates quando felices to.5.609
ciuitatibus in magnis maior licentia to.1.711
ciuium multitudo libertatem imperi dit to.1.952
ciuium erga principem beneuolentia to.4.456
ciuium more apud Pseudoangelum eos uiuere to.9.1313
Clamantes an deus omnes exaudiat to.5.344
clamantem

O P E R V M E R A S M I

clamantem dominus eripit to.5.331
clamoris uerbum to.5.696
clamadum quid precipue to.5.386
Clarus homo de formis corpore to.9.723
Claudius Cantuincula to.1.849
claudij Caesaris apophtheg. to.4.252
claudij Caesaris apophtheg. to.4.252
Clauii potestas quomodo sit ueneris salis ecclesiae to.9.870
claves Petri to.4.376
Clementis symbulum to.4.519
clementis Asij apophtheg. to.4.319
clearchus Ponticus tyrannus to.4.144
clearchi apophtheg. to.4.109
Clemens Pontifex VII. uanam reliquit spem multorum to.1.672
clementis quinti decretum to.9.70
dementia to.4.457
clementer crudelis to.1.771
clementiae diffinitio to.1.348
clementer dicta to.4.90. 96. 104. 176. 187. 188. 189. 190. 198. 236. 237. 250. 253. 259. 261. 263. 271. 274. 292. 298. 330. 336. 351
Cleombroti apophtheg. to.4.109
Clemens cleombroti filij apophth. to.4.111
clemens dictum in saniorum legatum to.4.511
clemens apophtheg. to.4.109
clemens seueritas tocos non expulit to.4.83
Cleonis apophtheg. to.4.282
Cleopatrae prodigiosa nauigatio to.4.400
Clepsydra to.4.368
Clerici cur talaribus tunicis utantur to.1.711
Climenes herba to.1.508
Clisphi apophtheg. to.4.288
Clisphes quomodo Alexan. offenderit to.4.59
clisphes usum ibis ostendit to.1.427
Clytorij lacus to.1.506
Clodij Publij apophtheg. to.4.265
Cnemon hereditaria to.1.269
Cocconas impostor to.1.198
Cocycis impietas to.1.517
Codici sacrorum deprauatio to.5.66
Codri pietas to.4.440.
Colubatus uocabulum quomodo accipiatur to.9.889
Collegium trilingue Louanij to.3.3
Colles multos mundum habere to.5.356
Colligit argute satis, qui uere colligit to.1.820
Colloquia malorum uitanda to.1.571
colloquiorum utilitas to.1.757
colloquiorum edumnie depulsa to.9.947. et seq. 836. 837. 886. 960. 952. et inde
Colossenses in Rhodo non esse to.9.18
Columba innoxia auis to.5.929
columba reliquas aues pernicitate uolandi superat to.5.354
columbae uox querula to.5.496
columbis inimica to.5.518
Coma to.4.117. 123. 193.
Comedia uetus to.5.35
comedia uetus quare explosa to.9.6
comediae ueteris licentia legibus cohibita to.4.521
Comes a noua Aquila Erasmi confilio Hochstratum ulcisci abstinuit to.9.1346
comes iucundus, puehiculo to.1.619
Cometes post Christum frequenter apparuisse to.5.1133
Comitialis morbus a parietibus. t.5.591
Comitabor te formula to.1.551
comites indiuiduae to.5.38
comitas depellit inuidiam to.1.31
Comitia uirorum plus muliebria t.1.
Comemoratio mysi. t.5.960. (715
Commendandi formula to.1.551
commendatio tribus personis accommodanda to.1.381
commendatio uerbosa to.1.382
commendatio sylua to.1.382
commendatio propria absurda t.1.332
Commoda que to.1.348
commoda cum incommodis conferenda to.5.560
commoda uitae a sola proueniunt stultitia to.4.356
Commentariorum usus to.5.1126
Commodus imperator illaudatissimus to.5.557
comodi imperatoris apoph. t.4.258
Communio to.5.919
communiter accidentia to.5.775
communicationis ratio to.5.826
communem usum facere debet charitas to.5.836.
Commutacionis ratio to.5.424
Comunitas t.4.114. 131. 133. 145. 329 comparat

I N D E X

Comparationis uis & status to. 1. 29. 30. & to. 5. 745. 775
Comparatiuis ut augetur to. 1. 27
comparatiui imminutio to. 1. 27
comparatiui Periphrasis to. 1. 27
Comparis ratio to. 5. 824
Compati quid Paulo fit to. 5. 966
Compedes aureas amare to. 1. 368
Completa to. 5. 924
Complexio epistolaris falsa to. 1. 344
complexio ex oppositis partibus con-

O P E R V M E R A S M I

coniugia coacta deo displicere to. 5
coniugem pudicam domi tute (525
uersari to. 5. 554 & 555
coniugium pudicos mores decere to. 5
566
in coniugio contrahendo iururan-

I N D E X

consuetudo etiam uilia supplicia fa/ cit grauis. to.1.628
consuetudo publica, non temere sper/ nenda to.9.983
consuetudo, ius usitatum to.1.548
consuetudo consuetudine uincitur to.1 719
consuetudinis diffinitio to.1.348
consuetudinis autoritas to.5.753
consuetudines populi quomodo tole/ randa to.5.701
consuetudini quod cedendum to.1.811
Consulendum boni quod corrigi non po/ test to.4.482
consulere quid to.5.655
Cōstruere sanctuarii dei. t. 5. 464
Contatio nusquam non habet locum to.4 566
Contemptus unde to.4.458
contemptus paupertatis parit facino/ ra to.4.462
cōtēnēt quod audeat laceffere to.4.413
Contentit uerbum to.1.816
Contentio superfluitatis et arrogan/ tie comes to.5.188
contentionis natura. t. 5. 158. t. 5. 850
contentionis et iracundie antidoton to.3 158
Cōtinentia res praecleara. t. 5. 582. 652
continentia Alex. plausibilior quam uictorie to.4.416
continentia Manichaeorum. t. 5. 976
continentia persuadenda, non extor/ quenda to.5.535
continentiae bona pars, certo animo uelle continere to.3.451
continentiam deum solum largiri to.5 583
continentia, comia, uini, uisus, uisus to.4.416
continentiae pars, cōtinentē esse uelle to.1 607
continentiae diffinitio to.1.348
cōtinentē dicta to.1.87.88.98.101
181.304.330
continuationis ratio to.5.855
Contingens quid to.9.1171
contingens, casum, et fortunam di/ stingui to.9.1047
Contrarij ratio to.5.774.782
835
contrariorum comoda copulo. t. 1. 25
Cōtrastū quatuor formulae. t. 5. 560
Contradictoria to.5.775
Contremiscere to.5.238

Cōtūmelia intolerandissima t. 5. 318
Conuentus Christianorum quando inutilis to.5.689
Conuersatio privatorum iucunda to.4 588
Cōtūmelia, uisus, uisus, uisus to.4.416
tionem to.1.709
conuictus bonorum to.4.566
Conuictor to.4.544
conuictiari quomodo, et an conue/ niat to.4.28
conuictis quomodo medendum. ibidem conuictantem patietē audire, quan/ ta uirtus ibid. 29
cōuita auditu insuauia to.4.584
conuictorum ac scommatum malum to.9 1096
conuicta dissimulanda usque ad aras to.9 19
conuictantibus inuicem sese non admi/ scendum to.4.72
conuictum qualē responsonem postu/ lat to.4.577
Conuictum absque muliere an lautum sit to.4.359
conuicta Christianorum to.4.551
conuictum fabulosum to.1.643
conuictorum deliciae a sola stultitia in/ uentae to.4.359
conuictum non decet esse uisus to.1 645
conuicta molestiarum obliuione incu/ tiunt to.4.588
conuictis, maxime cogruit equalitas to.1 161
conuicta crebra offendunt uirginem. to.1 588
cōuitio pueris quod asidēdū. t. 1. 866
conuictorum abusus to.5.1136
conuicta quod collocādi. t. 1. 695. 696
conuicta hilariter excipiēdi et quo/ modo to.1.695
conuictum religiosum to.1.564
conuictum triumphale to.5.278
conuicti leges, adolescenti conuenien/ tes to.1.539
conuictorum prisca lex to.1.559
conuictum poeticum to.1.607
conuicti neque temulentum neque que/ rulum esse decet to.1.643
conuictorum suauitas in quibus sita to.1 755
Copia to.1.57
de copia libri Erasmi to.3.29
copia scribere Eras. primo aggres/ sus to.1.1

to.1.1
copia, edere Eras. cur attēdatur to.1.1
Coquus domini habeat gulam (in/ to.1
Coraci dicitur Polades et Orestes to.1.583
Cordis uocabulum to.5.403
cor altū execrabile domino. t. 5. 228
cor mundum to.5.451
cor unicū habere to.5.451
cor in lingua gestare quod to.4.537
cor duplex to.5.645
cor duplex qui habeant to.5.649
cor lapideū, et carneū quid t. 9. 101
cor purum, nouum, mundū. t. 5. 646
cor pro mente hominis, lumine fidei illustrata to.5.413
cor orationis fons to.5.646
corda, maiora timidiss. to.1.520
Corinthus luxu et libidine corru/ ptissima to.5.581
corinthiorum urbe nihil effeminat/ tius olim to.5.609
Corinthij idonei qui alios reprehē/ dit ad. t. 4. 359
Corinthiaca uia to.5.581
Core quid to.5.397
core filij qui to.5.397
Coriolani apoph. to.4.271
Cornarius Zuecauentis to.5.591
Cornelius scripsit to.5.591
corn. Tacitum maledice in Christi/ nos scripsisse to.9.7
cornelius Aurotinus to.3.268
cornelius Scepperus to.1.949
cornelius Graphicus to.5.765
cornelius Battus to.3.278
cornelius Duellandus to.3.578
cornelia Gracchorum mater respuit regem Aegypti to.5.611
Cornelia apophth. to.4.296
Cornificij poetae apoph. t. 4. 346
Corpus quid to.1.691
corpus Christi spiritaliter sumere quid to.5.27
corpus et sanguis domini datur olim infantibus to.5.279
corporis et sanguinis Christi men/ tio to.3.468
de corpe Christi et eius ala. t. 5. 445
corpus animi collega to.1.574
corpus interire esse naturae to.5.5
corpus anime instrumentū. t. 5. 766
corpus uiciculum animi to.1.507
corpus anime indumentū to.5.574
et to.

OP ERVM ERASMI

to.4.482. et to.5.570. 616
C. Crassi apophth. to.4.265
Crates Thebanus pecuniam abiecit to.1.502
ostendere to.5.58
Crateris ingentia indigno t. 1. 428
crateris dictum to.4.34
apert. to.5.458
Creare quid to.5.877
Creatura noua. t. 9. 1215 et t. 5. 980
creatura Christus to.9.35
creaturam nouam gignere uerbum Dei to.5.338
Credo, formula to.1.548
credere Euangelio to.9.715
credere in Deum quid to.5.953
credendi facilitatis remediū t. 4. 66
ne credas temere uel deires quicquā to.1 566
frustra credere, si carnis negare tur resurrectio t. 1. 618
Creontis dictum alijs praescriptum to.4 75
Creta caret uenenis to.4.26
Crimē uix capitale, cui non adiuncta peruersa uoluntas to.1.546
crimen lese maiestatis quomodo me/ tiendum to.4.465
criminis traslatio in alios t. 4. 555
criminatoria narratio to.1.395
Crispi passieni apoph. to.4.347
Croatia uasatur to.5.296
Crocodylus animal homini inimiciss. to.1 744
crocodylus homini hostis to.1.567
crocodylus solo uentre uulnerabilis to.1 744
crocodylus animal anceps t. 1. 508
crocodyli astutia to.1.744
crocodyli et Trochili obsequium mu/ tuum to.1.745
Craesi talenta to.1.262
craesi apoph. to.4.281
craesi regis oratio breuis ac utilis tom. 4 519
Cruce Christi to.5.47
crucis mysteriū sequēdū to.5.334
crucis fragmentum to.1.659
crucem in tunica circumferre longe aliud quam in corde to.1.622
cruciata expeditio to.5.302
Crudelitas in principe execrabilis to.4 406
crudelitas to.4.190.251.252.272
Cruditas stomachi unde cause? (335) tur to.4.38

Cristalli fragmenta sarciri non possunt to.1.502
Ctesiphō pancratiastes, mulae occal/ citrabat to.4.60
Ctesiphon a Lacedaemonijs, cur reie/ ctus to.4.510
Ctesilai apophth. to.4.529
Cubiculum pueri to.1.870
Cucuson oppidum to.3.1140
Cucumetius Asia inuadit to.5.295
Cucurbitarij diij in Africa to.9.117
Culinaria ars to.1.555
Culpa quomodo eluenda to.5.33
culpa uacare magnū solatiū. t. 1. 373
culpa uacare non satis to.5.240
Cultus in templis publicus qualis esse debeat to.5.941
t. 5. 261
cultum diuinum tribus potissimum constare to.5 940
Cunctatio to.4.145.169.234.569
Cupido caecus to.5.568
cupido nulli in re non supat to.1.276
cupido Musas cur non feriat t. 1. 274
cupido res pulchras demonstrat. t. 1. 274
cupido Mincruam cur non feriat (275) to.1 274
cupido Musas honorat to.1.274
cupidines duo Platonici to.5.50
cupido etiā leonib. familiaris. t. 1. 275
cupido Deus mortales quos in flagē/ tia compellit to.1.275
Cupiditates pestiferae expellende tom. 4 67
Cupressus quare ueteribus iniussa to.5 1088
Cura animi studio officunt. t. 1. 818
cura humana omnia expugnat to.1 838
de cura agrosorum et liberorum si/ mile to.5.596
Curia meretricis nomen to.5.835
Curiosius uicinis molesti to.4.75
curiosus disquisitio to.4.67
curiosus in omnia clam irrepit to.4 68
curiosus lepide taxatur ab Aegy/ ptio to.1.68
curiosus remediū abhorrent to.4.69
curiosus fide caret to.4.70
curiosus omnib. sese ingerit to.4.72
curiosorum aures, cui rei comparant de to.4.69
curiositas to.4.67.144.226.248
258.314
y z curiositas

I N D E X

curiositas similia to.1.494.495
501.510.511.520.525. Origo
to.4 69
curiositas garrulitati cognata. to.4
566
curiositas dulcis amaritudo. t. 4.72
curiositas mater garrulita. t. 4.564
curiositas qb. malis gaudet. t. 4.69
curiositas et adulterium comparan-
tur to.4.70
curiositas quemadmodum canes uena-
tici ad optima quaeque referenda
to.4 71
curiositas Aliterij cognomen gene-
rauit to.4.73
curiositas in diuinis uitanda. t. 5.64
curiositas senectuti, ac iuuentuti fami-
liaris to.4.66
curiositati est detrahendum to.4.66
curiositati maledicentia abesse non
potest to.4.70
Cursus Eras. Italici nominis hostem
fingit to.9.1434
Cursus in Germaniam debacchatio
to.9 1441
Curtius Cicerone emulatur. t.1.859
curtius Romani stultitia to.4.962
Custos corporis fidelitate commen-
datur to.4.588
Cutbertus Tunstallus Anglus to.3
19.93.111.125.103
Cyclops sive Euaeliophorus to.1
Cyclopedia absolutio to.1.64 (706
Cydimaeha Menecratis filia. t.1.187
Cydimaeha mulier deformis. t.1.186
Cygni natura to.1.749
cygni et Aquile imimitia. t.1.745
cygnos ueteres poetas et eloquentes
homines appellarunt to.3.226
Cynicum matrimonium to.4.516
cynici philosophi, cur canes dicti
to.4 522
Cymindae sive nocturni accipitris et
aquilarum imimitia to.1.744
Cynicorum similia unde orta. t. 5.702
Cynorodum in Rosarijs nasci. t.1.723
Cyri continentia to.4.72
cyri maioris apoph. to.4.210
Cyprianus Aegyptijs spolijs templi
domini locupletauit to.5.6
cyprianus de suo subuenit pauperib.
to.5 703
cyprianus ex mago factus martyr
to.5 1101
cyprianus ueritate non continuo con-

O P E R V M E R A S M I

definitionum forma to.5.769
Definitorum se pulchra aquae cospice
sa olim to.9.460
defunctis non maledicentia to.9.977
pro defunctis orare t.5.420
pro defunctis orare ad sacrificare
pium to.9.757
Degeneratio tom.4. 135.172.229
307.335
Dehortandi formula to.1.342
346.347
dehoris to.5.389.920
Deicti uocabulum to.9.30
Delatores Dionysij occisi to.4.73
delatores tyrannos inuisissimos red-
dunt to.4.73
delatores apud quos in pretio to.
5. 257
delatorum genus ex curiosis ortum
to.4 73
Delectare to.5.717
Delectus concionatoris to.5.684
Delige prius quam diligas. to.1.619
Deliberandum diu to.1.584
Delitiae t.4.116.149.164.167.169
170.184.210.211.301
deliciarum breue momentu. t.5.1051
delictis alienis ignoscendum. t.1.870
delicto neminem caruisse to.5.252
Delphinus crocodilli hostis capitalis
to.1 744
delphini luxuriantes flatum signifi-
cant to.1 501
delphinus Qilavbeωptos t.1.744
Demarati apoph. to.4.104
demarati liberum dictum in Philip-
pum to.4.11
Demas orator to.1.226
in dementia quosdam diuina scri-
pturas incidisse to.5.403
Demetrii Antigonij filij apophth.
to.4 218
demetrii Chalcondilus to.3.350
demetrii Cynici apophth. to.4.342
demetrii Phaleri apophtheg. to.4
219.313
Democriti Milelij apoph. to.4.321
democriti dictum to.4.41
democriti risus to.5.560
Demonastis apophtheg. tom.4
345.346.347.348.349
Demonstrationis ratio to.5.831
Demonstratiuum genus to.5.734
Demosthenes Mytilenei apoph. t.4.331
demosthenis militia to.4.361
demosthenem ad aquam scripissse
to.5 112
demosthenem suum Aeschinem ha-
buisse to.9.3
demosthenis libri to.5.714
demosthenem trepidasse cum ad di-
cedum surgeret to.5.1065
demosthenes dicendo M. Tullio astri-
ctior to.4.515
demosthenes ferè de scripto dicere
solitus to.4 569
demosthenes forma parum felici
to.5 377
demosthenis oratio to.5.1156
demosthenis argumentatio praedica-
ta to.1 829
demosthenis exercitium in pronun-
ciando to.5.797
demosthenis apophth. to.4.208.
336.337
demosthenis dicta to.4.76
demosthenis de pronuntiatione elo-
gium to.1.422
Denominationis ratio to.5.827
Denium cura to.1.864
Depellendi to.1.48
Deportari to.9.244
Deprecatio quid to.5.919
deprecatio iugis pie uiuendi studium
to.5 922
deprecatioe uolatum quendam esse
anime to.5.928
deprecatio unanimis to.5.758
deprecatiorie sylua. t.1.403. et 404
Deputare quid to.9.795
Decisio faceta to.1.316
Descendere de caelo to.5.969
descriptio quid to.5.768
Dercilli de apoph. to.4.104
Descriptio rei to.1.66. et 68
descriptionis uis to.5.830
descriptionis rerum uariarum apud
uarios autores to.1.67
Desipere, delirare, rabire, insanire
differunt to.1.171
Desperatio quibus medijs excluden-
da to.5 1101
desperatio uitae addit aios. to.1.708
desperatio to.5.1101
desperationis auctoritas to.5.1101
desperationis auctoritas to.5.1101
desperationis auctoritas to.5.1101
aduersus desperationem remedium
to.5 1098
desperandum minime quam diu ui-
uus to.5.440
desperatis nulla adhibenda medicina
to.1 402
Desperatio to.9.346
Destruendi epitheta to.1.71
Detractores peiores homicidis to.9
103
Deucalionis diluuium to.1.219
Deuouendi multae forma to.5.340
Dea Pfora to.1.702
Deus quid, et qualis in se to.5.907
deus nomen excellentiae to.9.213
deus ab affectibus prorsus immunis
to.5 64
deus principatus et autoritatis no-
men to.9.766
deus quare uoluit paulatim innotes-
cere to.5.911
deus liberis impare uoluit. t.4.447
deus innominabilis to.5.990
deus quid unicuique sit to.5.146
deus summum bonum to.5.146
deus quod innotuit to.5.910
deus uiuus to.5.404
deus quomodo nos uelit seruare to.
5 331
deus mens est purissima et simplicis-
sima to.5.32
deus plus largire potest, quam ho-
mines to.4.42
deus natura bonus et beneficus to.
4 451
deus uoluntatem preclaram remun-
erat to.1.235
deus summum illud est bonum to.1.751
deus fallere non potest to.1.754
deus ubi pax to.4.489
deus ois felicitatis auctor. to.4.420
deus solus habet fulmen quo feriat ani-
mam to.1.614
deus summum bonum to.4.388
deus qua re felix to.4.44
deus precibus sollicitandus to.1.939
deus est iuuare mortales to.4.355
deus unico intuitu uniuersa costructur
to.1 724
deus quisquis iuuat mortale. t.1.729
deus imitabilis in omnibus factis
to.5 470
deus rariss. sed uera loquitur. t.4.536
deus ipsa sapientia to.9.1405
deus quos oderit et quos amet to.
4.44
deus non eget sacrificijs to.4.142
deus solus uerax to.4.541
deus natura placabilis to.1.538
deus

I N D E X

deus ecclesie sponsus to. 1.359
deus salus piorum to. 5.435
deus miseric. & miserator. t. 5.473
deus nil frustra facit to. 1.362
deus vere solus est ex sese to. 5.377
deus iustitia to. 5.224
deus quibus gradib. innotuit. t. 5.911
deus solus vere magnus to. 5.329
deus causis meliorib. fauet. t. 1.464
deus pater principii sine principio to. 9 845
deus sua dona coronat in nobis to. 9 1020
deus solus inuocandus to. 1.602. & to. 4 580
deus non irridetur to. 4.541
dei precepta non omnia obligat ad gehennam to. 1.675
dei oculi non falluntur to. 1.606
dei dona ingentia to. 1.730
dei munera no rejicienda to. 1.224
dei habitatio to. 4.444
dei mens per filium agnita to. 4.531
dei per spiritum sanctum notitia t. 5 911
dei notitia per filium ex uirgine natum to. 5.911
dei naturam nullam creaturam ad plenum intelligere to. 5. ibid.
dei notitia ex prophetis to. 5. ibid.
dei nomina uaria to. 5.907
dei maiestas quomodo extollenda to. 5 734
dei & satanae monarchie comparatio to. 5.894
dei nomen quosdam frequenter nominare to. 5.340
dei notitia prima ex creaturis to. 5 911
dei summa dignitas to. 5.893
dei maiestatem no loco circumscribi to. 5 202
dei & diaboli comparatio to. 5.48
dei uaria monarchia to. 5.894
dei nomen interdum persone est, interdum omnibus personis commune to. 5.908
dei cognomina ex effectu to. 5.909
dei nomen alijs commune in scripturis to. 5.908
dei natura to. 5.668
dei iudeorum & Christianorum differentia to. 4.489
deu q. habet, omnia habere. to. 5.335
deum esse cum aliquo to. 9.534
de ijs qui deum non credunt, & ijs qui

de to. 5 738
diuorum inuocatio to. 3.940
to. 9 306
diuorum quare tantus numerus to. 5 13
diuorum inuocatio to. 8.984
diuorum cultum in tribus consistere to. 5 932
diuorum uitae meris fabulis permixtae to. 5 62
diuina quaedam potius indicanda quam explicanda to. 9.45
diuina reuenter scrutanda. t. 5.76
diuinae res quomodo inquirendae to. 5 933
diuinae & humanae leges in quo differunt to. 1.677
diuinis de rebus religiose loquendum to. 9 15
diuinae sobrie tractanda & circumspecte to. 9.1049
diuina religiose tractanda. t. 9.844
diuino afflatu correpti, nec audire, nec uidere, nec sentire a. m. t. 1. 583
de diuinis rebus sententiae to. 5.915
diuinae no anxie discutienda. t. 9.998
diuinitio to. 4.1140. 199.291.321. 346.348
dicit prepositio to. 9.147
Diabolus quid to. 5.11
diabolus unde nomen habeat to. 5 518. & to. 9. 237
diabolus ubicunque est dissidium to. 7. prefat. 8
diabolus concionator to. 5.646
diaboli astuti. i. in fallendis infirmis to. 5 1100
diabolo qui se mancipent to. 5.22
Dialectica quae inutilis to. 5.755
dialectice conuiujs non commentum. 4 40
dialectice ab Aristotele discenda to. 1. dialectice magistra inueniendi (445) ueri to. 9.1378
dialectica sophistica to. 4.510
dialectices usus to. 4.565
dialectice utilitas to. 5.754
dialecticam caecam absque Grammatica to. 5.710
dialecticam cogere to. 5.703
dialectici loquaces to. 4.374
diale

OPERVM ERASMI

dialectici officium to. 9.109
dialectici peculiaris morbus to. 5.67
Diali olim iurare nefas & cur t. 4. 540
Diana Chiae facies to. 1.503
dialectice to. 5.235
dicendi sylvae unde congerenda to. 5 907
dicendi ad facultatem consequendum quatuor praecipua to. 5.712
dicendi optimi genus to. 1.300
dicendi gratia peculiaris to. 5.713
dicendi naturale genus primam laudem obtinere to. 3.32
dicendi facultas disciplinis constat to. 1 822
dicendum non est pro causa iniqua to. 1 462
dicere apposite oratoris uirtus praecipua to. 1.830
dicere multa & opportuna difficile to. 1 732
dici melius qui apte dicit to. 1.835
dista obscena abhorrenda to. 1. 870
dista sapientum oraculis similia t. 4. 516
qui dictioni legem imponunt inepte faciunt to. 1.300
distanus serpentium morsus sanat to. 1 427
distanus herba to. 1.515
distanum ceruus demonstrauit to. 1. 427
distanus herba, extrahendis sagittis utilis to. 1.427
disterijs passim non ludendum to. 4 521
Diei uocabulum to. 5.99
diei exordium quomodo auspicandum to. 1 543
dies malus to. 5.438
dies boni to. 5.339
dies uitae cuiusq. supremus to. 5.1091
dies solum in ecclesia to. 5.415
dies supremus, quomodo deus constituit to. 4.481
Diogenes liberis imperare doctus to. 1 434
dies unusquisq. uitae supremus esse potest to. 4.481
dies omnia lenit to. 4.479
dies unica omnia rapit to. 1.942
dies quare datus to. 5.136
dies dominicus cur institutus to. 1. 681

diei dominice institutio to. 5.992 to. 4 498
die festo quid agendum to. 1.157
diei actus exigendi ratio to. 4.572
diem extremum imminere unde colligunt nostri theologi to. 1.708
diem in operas partire to. 1.386
dierum notatio to. 1.52
Differentia quid to. 1.955
differentiae diffinitio to. 1.355
differentiae usus to. 5.773
differentiae personarum apud Terentium to. 1.69
Difficultas in omnibus disciplinis uitaanda to. 1.441
Digamia to. 1.693.802
digamia quare permissa to. 5.520
digamia quare olim improbata to. 3 558
Digitus dei to. 5.973
digiti sancti Petri articulus to. 5. 659
digiti homini non frustra dati to. 1. 710
digitis micare ludus rusticus to. 1. 547
Digna dignis eueniunt to. 4.403
dignus & indignus to. 1.36
dignitatum uocabula, quod hominibus annexenda to. 1.318
dignitas admiranda to. 3.377
dignitatis partes to. 1.353
dignitatum, opum, onera quid to. 4. 503
Dilatare quid to. 5.226
Dilapidationis incommoda to. 1.221
Dilatatio duplex to. 5.134
Dilemma uitiosum to. 5.781
Diligere quid to. 5.33
Diligere aliquanto plus quam uelle to. 5 339
diligere deum super omnia to. 5. 984
diligere proximum to. 9.565
Diluculum totius diei pars optima to. 1 718
Diluuium improuisum impijs to. 5. 1091
diluuij tempore uix una scaphula seruata to. 1.219
Diminutionis uis to. 5.830
diminutionem secum adferre incrementum to. 5.813
diminutus in se quid sit to. 9.34
Dina quare uiolata to. 5.555
Diocletianus animo quid conceperit to. 1. 444

I N D E X

discit plurimum discendi cupidus to. 1. 434
 de ijs quæ facilius discimus et ijs quæ persuademus simile to. 5. 646
 disciplinae liberales ueritates to. 9. 1407
 disciplinae etiam degenerauerunt to. 4. 517
 disciplinae ad theologiam necessariae to. 5. 65
 disciplinis priscum atque aureum seculum non uiuebat to. 4. 365
 disciplinae humane pestes to. 4. 364
 disciplinae inutiles et noxiae to. 4. 364
 disciplinae expers, brutis deterior to. 1. 424
 disciplinae ab Apostolis nunquam reprehensa to. 9. 1428
 disciplinae sobrie attingendae to. 5. 64
 disciplinarum autores to. 4. 365, utilitas to. 5. 709
 disciplinae diuino consilio ab ethnicis expolite to. 9. 1405
 disciplinae prophanae, ob inuentum ethnicorum non reprehendendae to. 9. 1404
 disciplinae quando contemendae to. 9. 1403
 disciplinae omnes Euangelio se subderunt to. 7. 211
 disciplinae quando inuente to. 4. 365
 disciplinas potissimum tria habere to. 5. 592
 disciplinarum compendium to. 5. 712
 disciplinose dicta to. 4. 91, 129, 131, 132, 142, 146, 148, 152, 153, 159, 160, 163, 170, 177, 179, 221, 236, 245, 341
 discipulus refert preceptorem to. 9. 139
 discipuli amor quomodo promouendus to. 1. 312
 discipulos suos Christum defendere to. 5. 98
 discipulos preceptores imitari in moribus to. 5. 593
 disciplina monachorum quam pernitiosa to. 7. 113
 discordiae precipuum seminarium to. 5. 418
 discordiam interrompere preces to. 5. 589
 discordiam Erasmus fouere noluisse to. 3. 5
 Discriminis formulæ to. 1. 41
 Discretiari ob ea quæ reuocari non possunt superuacaneum to. 1. 719
 Disiunctionis ratio to. 5. 826
 Dispensatioes in matrimonio to. 5. 535
 dispensator fidelis to. 5. 651
 dispensatoris nomen to. 5. 652
 dispensatoris prudentia to. 5. 652
 Dispositio quadruplex to. 5. 793
 Disputationes cõiuiales quales sint to. 4. 40
 disputationes friuolæ omittendae to. 9. 1372
 disputationis uehementia quò duxerit Hieronymum to. 9. 301
 disputationes quales apud Christianos to. 5. 65
 disputationum mos to. 4. 568
 disputationes scholasticae probandae to. 5. 915
 disputationes scripturam non admittente to. 5. 114
 disputationes theologice quales esse debeant to. 9. 840
 Dissidetes facile uincuntur to. 4. 499
 Dissidia ferere facilis res to. 9. 1339
 dissidij similia to. 1. 475, 476, 477, 486, 489, 493, 500, 501, 504, 509, 513, 517
 dissidij sons to. 1. 92
 dissidiorum autores utanidi to. 5. 93
 Dissimile to. 1. 79
 dissimilia to. 1. 468, 469, 470, 471, 474, 480, 481, 482, 484, 485, 486, 487, 489, 490, 493, 494, 497, 499, 501, 504, 510, 515, 516, 525
 Dissimulanter dicta to. 4. 122, 165, 169, 205, 267
 Dissuasorium genus to. 1. 367
 Distinctionum notæ to. 1. 809
 distinctionis interrogatorie uarietas to. 1. 809
 distinctionis interrogatorie exemplum to. 1. 809
 Distributionis ratio to. 5. 836
 Diuersoria Gallica to. 1. 603
 diuidendi distribuendi formulæ to. 1. 37
 Diuisio quando necessaria to. 5. 729
 diuisio concisa cauenda to. 5. 729
 diuisio omnis rei to. 5. 771
 diuisio promittens, certas partes to. 5. 729
 diuisio principales tantum partes promittens to. 5. 731
 diuisionis difficultates to. 5. 731
 diuisionis tractatio to. 5. 780
 diuisionem bifariam accipi to. 5. 728
 Diues quis sit to. 4. 52, to. 1. 753
 diues comestator cuius rei typus to. 5. 85
 diues indoctus quibus assimilandus to. 1. 873
 diuitem quid faciat to. 5. 337
 diuitem esse et piuum difficile to. 5. 52
 diuites dispensatores sunt to. 5. 41
 diuitem curæ ingentes to. 1. 160, et 219
 diuitem imperitia to. 1. 264
 diuitiæ to. 4. 114, 153, 281, 298, 343, 346, 536
 diuitiæ sepius etiã immerentibus largiuntur to. 1. 71
 diuitiæ casu sortiuntur to. 1. 222
 diuitiæ quid afferant to. 1. 214
 diuitiæ innumerabilium malorum autores to. 1. 224, et 227
 diuitiæ citius auferuntur to. 1. 222
 diuitiæ à Ioue missæ sensum tantum affluunt to. 1. 222
 diuitiæ quales uiros efficiant to. 1. 222
 diuitiæ ad quid parentur to. 1. 160
 diuitiarum differentia, à Ioue, uel Diæ largitarum to. 1. 222
 diuitiarum aliciens habitus to. 1. 223
 diuitiarum satellitium to. 1. 223
 diuitiæ lubricæ to. 1. 223
 diuitiorum potentia to. 4. 351
 diuitiarum natura to. 4. 51
 diuitiarum studium quomodo eximium dum to. 5. 84
 diuitiarum amor uulgaris morbum to. 5. 987
 diuitias inter utilia bona postremum locum habere to. 5. 51
 diuitias contemere magnificum to. 5. 51
 diuitijs aliqui profusione, alij tenacitate abutuntur to. 1. 221
 Ditecendi optima ratio to. 5. 490
 Diuortium Christus interdicit to. 1. 363
 diuortium inter inauspicata ponitur to. 5. 515
 diuortij multe rationes to. 9. 471
 diuortij causa satan to. 5. 518
 diuortij uocabulum to. 9. 775
 Docendi ratio to. 5. 777
 docendi ratio à notis incipit to. 5. 888
 docendi munus nemo ante legitimum tempus suscipiat to. 5. 159
 docendi genus efficacissimū to. 5. 566
 docere

Docere, pro euincere to. 9. 841
 docere summa ecclesiasticae functio to. 5. 669
 doctus qui to. 5. 338
 ad docilitatem duo præcipui stimuli to. 5. 699
 Docti quasi firmamentum fulgent to. 9. 14
 doctior ubi quis euadit to. 9. 1431
 doctissimorum stultitia to. 4. 373
 doctores ueteres potissimum legendos to. 9. 69
 doctores ecclesiæ quò legendi to. 5. 273
 doctores mox imitandos unde mos incedendi to. 9. 91
 doctores scholastici inflati taxantur to. 9. 889
 doctorem ueterum et recentiorum collatio to. 9. 1000, et seq.
 doctores probi officium to. 5. 161
 doctorem sepe fugit quod imperitior tenet to. 1. 812
 à doctorem interpretatione quatenus liceat dissentire to. 5. 855
 doctrina necessaria est to. 9. 1414
 doctrina Christi sola sincera to. 5. 7
 doctrina ac uirtus tutiss. bona to. 1. 531
 doctrinae Christiane summa to. 5. 70
 doctrina duplex in ecclesia to. 5. 450
 doctrina Christi et Ioannis in quo differunt to. 5. 656
 doctrinam sacram, ad utilitatem auditum esse temperadam to. 9. 1052
 doctrina monachorum, peritium est to. 4. 532
 doctrina efficax uita honesta to. 5. 85
 doctrina multiplex in ecclesia to. 5. 285
 doctrina Apostolorum to. 9. 1425
 Dodona i lebetes to. 4. 513
 Dogmata scholastica in quo preterito habenda to. 5. 75
 Doliæ Iouis to. 3. 908
 Dolentes quos amant uel oderunt to. 1. 369
 Dolor uires suppetat to. 1. 244
 dolor uehemens habet affectum suum to. 5. 326
 dolor nullus lecto inferendus to. 1. 620
 dolor ueritati succedet to. 1. 167
 dolori quantum indulgendum to. 4. 479
 doloris uis max. to. 1. 751
 doloris nonnullum leuamen to. 5. 373
 de dolore et pudore simile to. 5. 127
 dolorem leuat hominis recordatio to. 1. 369
 Dolus to. 9. 1316
 Dolus quid to. 5. 341
 dolus equitati non congruit to. 1. 955
 dolus bonus to. 9. 13. 86
 Dominadi genera multa to. 4. 446
 Dominium, ethnicorum uocabulum to. 4. 446
 dominus, conditionis nomen to. 1. 323
 dominos appellare, barbarū to. 1. 321
 Domitij caluini expiationes to. 1. 537
 dominicus cardinalis Grymanus to. 3. 67, 128
 dominij uocabulum quid to. 1. 323
 dominici uocabuli congematio to. 1. 313
 Domitici uox to. 5. 799
 Domitianus Cæsar, deus appellari uoluit to. 5. 467
 domitianus deus ac dominus uoluit appellari to. 1. 315
 domitiani apophtheg. to. 4. 256, et 334
 domitij Afri apophth. to. 4. 267
 domitij et Cassij inter se dicteria to. 4. 28
 C. domitij apoph. to. 4. 237
 domitij Neronis apophth. to. 4. 252
 Domus diuisio to. 5. 577
 domus quomodo instructa esse debet at to. 5. 580
 domus garrulo uicina, non libenter emittit to. 4. 514
 domi querere mercuriū to. 1. 733
 domi semper aliquid mali inuenitur to. 4. 67
 Domestica confabulatio to. 1. 531, 532, 533
 Donum peculiare ecclesiarum to. 5. 658
 dona spiritus to. 5. 11
 dona dei gratis alijs impertienda to. 5. 259
 dona dei in homine prædicantur (259) da sunt, non ipse homo to. 5. 325
 dona sua deum homini per hominem largiri to. 5. 651
 Donati Cõmentaria in Terentium to. 5. 68
 donatianorum error circa baptismum to. 5. 981
 donatistarum insania to. 5. 864
 donatistarum insania et rabies in orthodoxos to. 9. 859
 Dotes uarie ecclesiæ to. 5. 452
 dotes humanas perfici spiritu to. 5. 668
 Doxologia to. 5. 716
 Draconis gratitudo to. 5. 722
 draconis et elephantis inimicitia et pugna to. 1. 744
 dracones officijs mansuescieri to. 3. 319
 draco quædam à latronibus liberatus to. 5. 995
 draco Hæsus to. 3. 434
 draco hominis inimicus to. 1. 744
 draco lactuce usum docuit to. 1. 427
 draconites gemma to. 1. 503
 Dramata to. 9. 465
 M. Drusi apoph. to. 4. 272
 Dubitanadi, ostentandi forme to. 1. 38
 Dubitationis ratio to. 5. 826
 dubitasse pios de multis scripture locis to. 9. 683
 Duellij apoph. to. 4. 330
 Dura, peregrina, obscena to. 1. 8
 Dux bonus uir potest esse malus to. 4. 412
 dux bonus to. 4. 120, 179, 190, 189, 192, 193, 198, 201, 210, 223, 228, 235, 238, 245, 249, 257, 259
 Ducis officium quo inuidiã depellat to. 1. 732
 Dyrachiū ueneti amittunt to. 5. 246
 Dysopia quid to. 4. 74
 E
 E Bionite dicti apostolici to. 5. 976
 ebionite diuitiarum contemptores to. 5. 407
 Ebruius adolescens ratione caret to. 5. 523
 ebrij qui to. 4. 512
 ebriorum castigatio to. 4. 65
 ebrios gignere dementes to. 5. 591
 ebrijs quæ aguntur obliuioni tradenda to. 1. 285
 ebrietas sobria to. 5. 243
 ebrietas laudatur à Platone to. 4. 512
 ebrietas non omnes linguaces facit to. 4. 512
 ebrietatis similia to. 1. 499
 ἐκκαθάρσις (scilicet) quid to. 5. 643
 Ecclesia quid Græcis to. 1. 617, to. 3. 975, 643, to. 5. 264, 949, to. 9. 768
 ecclesia domus dei to. 5. 945, 882
 ecclesia sancta inuolabilis to. 5. 975
 ecclesia incendiū to. 5. 975
 ecclesia

I N D E X

ecclesia olim nullas habebat scholas
publicas to. 9. 1302
ecclesia Catholica sacrarum literarum
interpretes to. 9. 13
ecclesia sancta quomodo dinosci possit
to. 5. 976
ecclesia per hereses roborata to. 9. 1301
ecclesia uarijs impedita afflictionibus
to. 5. 444
ecclesia sponsa Christi to. 1. 359
ecclesia quae circa eam to. 5. 903
ecclesia Christi quando uere mereatur
dici regnum caelorum to. 5. 83
ecclesia iustorum ab ipsis primordijs
mundi to. 5. 248
ecclesia ciuitas to. 5. 900
ecclesia in negotijs, priuatus affectus
non spectandus to. 9. 1357
ecclesiae status quomodo repurgandus
to. 9. 1338
ecclesiae doctores omnes semper ethicorum
errores propofuere to. 9. 116
ecclesiae ueteris regnum to. 5. 795
ecclesiae constitutiones non spernenda
to. 896
ecclesiae ritus to. 5. 401
ecclesiae restituendae forma to. 3. 837
ecclesiae mores corrupti to. 9. 1290
ab ecclesiae scriptis non recedendum
to. 5. 334
ecclesiae auctoritas et fauor unde
to. 5. 699
ecclesiae robur et felicitas unde to. 5
ecclesiae ministri ditionem mun danam
abijcere debent to. 5. 505
ecclesiae primordia miraculis non humanis
praesidijs inuoluisse to. 5. 402
ecclesiae dignitas to. 5. 657
ecclesiae hostes impij princip. to. 5. 298
in ecclesiae principe duas res queri
to. 3. 63
ecclesiae decernendi auctoritas deserenda
to. 9. 665. 1071
ecclesiae dignitas to. 5. 657 (401)
ecclesiae ciuitas in monte sita to. 5. 355
ecclesiae doctores to. 9. 103
ecclesiae Basiliensis descriptio to. 3. 525
ecclesiae maadata non negligenda to. 5. 32
ecclesiae iudicium et auctoritas inscripturis
interpretandis to. 9. 1065
ecclesia unico praesidio niti to. 5. 276
ecclesiam a Christo originem cepisse
to. 5. 586
to. 3. 97
ecclesiam animis mederi to. 5. 540
ecclesia dei ubi sit multis deprehendi
argumentis to. 5. 400
in ecclesia introitus per baptis. to. 5. 255
in ecclesiam introitus to. 5. 403
ab ecclesia institutum posse tolli
to. 9. 214
de ecclesijs et tabernaculis dei simile
to. 5. 398
ecclesiae ritus per manus uerius quam
per literas traditus to. 7. 613
ecclesiae concordia quomodo impetranda
to. 7. in pres.
ecclesiae arma to. 7. 615
ecclesiae dissidium quid pariat to. 7.
pres.
ecclesiaste modestia to. 5. 647
ecclesiastes quid proprie to. 5. 643
ecclesiastes quis sit to. 5. 84
ecclesiastes rex to. 5. 643
ecclesiastes quid sub horam contionis
agere debet to. 5. 921
ecclesiastes inexploratus to. 5. 669
ecclesiastes inidoneus to. 5. 653. ser
rox 652. angelus 644
ecclesiaste dignitas a deo to. 5. 658.
fortitudo 650. munus difficile
687. patientia 681. perfecti for
ma 704. quae necessaria 646. offi
cium 717. munus periculosum 670
ecclesiaste assiduitas laudatur to. 5.
697
ecclesiaste et regis comparatio to. 5. 685
ecclesiaste mundicia eximia to. 5. 660
ecclesiaste munus desiderare non esse
uitium to. 5. 678
ecclesiaste auctoritas quibus rebus a
mittitur to. 5. 650
ecclesiaste hierarchici dignitas to. 5.
644
ecclesiam speculatore esse to. 5. 695
ecclesiam linguam re gerere to. 5. 673
ecclesiam bonum excellere Ana
choritam to. 5. 687
ecclesiaste inidonei abijcendi to. 5.
643
ecclesiastici libri auctoritas to. 9. 1002
ecclesiasticas leges oportet humanio
res esse quam ciuiles to. 5. 543
ecclesiasticorum procerum praecipua
pestis to. 5. 25
ecclesiasticorum uita et luxur to. 9.
425
Echo to. 1. 694
Edmundus polus arduus to. 3. 76

Educatio to. 4. 189
educatio nonnunquam natura potior
to. 4. 407
educatio recta, honesti doctrina to. 1.
947
educatio liberorum operosa functio
to. 5. 599
educatio pueri christiani to. 5. 334
educatio praua, nece detestabilior
to. 1. 435
educatio praua patrie iniuria to. 1.
426
educatio bona, bene natum illustrem
reddit to. 9. 1394
educatio sancta uirtutis fons to. 1.
422
educatio in puella spectanda to. 5. 549
educationis triplex error to. 1. 448
educationis licentia incommoda
to. 1. 416
educationis uis to. 4. 459
educationem corruptam omne malum
inferre to. 5. 758
educationem plus momenti habere,
quam genus to. 5. 551
educatione puerorum omnia superare
to. 5. 592
educatione tripliciter erratur to. 1.
428
Efficax, et inefficax quid latinis
to. 9. 1058
Efficacis ratio to. 5. 842
Egestas misera to. 5. 335
E I in Apollinis templo to. 5. 907
Euerpiae facinus to. 5. 533
Elatio animi quomodo deprimenda
to. 5. 33
Elcatharum dogma to. 5. 988
Electionem boni et mali esse in arbi
trio hominis to. 9. 1005
ἐλεησων to. 5. 457
Eleemosyna uera to. 1. 576
eleemosyna impia to. 1. 771
Ecclesia sine macula et ruga to. 5.
975
eleemosyna quibus eroganda to. 1.
692
eleemosyna deo gratissima to. 5. 738
eleemosyna sanctissime to. 5. 339
eleemosyna accipientes, dicuntur
bo to. 5. 325
eleemosyna laudem ueniantur nonnulli
to. 1. 726
Elegantia in quibus sita to. 1. 5
elegantia signorum to. 1. 31
Elenchi

O P E R V M E R A S M I

Elenchi nonnulli Aristotelis explican
tur to. 1. 611
elenchos in clenchis querere to. 1. 641
Elenchi et hominis amicitia to. 1.
744
Elenchus horret lucidam uestem
to. 1. 641
Elenchos coire in occulto to. 5. 822
Elenchorum coitus quinq; duntaxat
diebus in anno to. 5. 582
Eudomarus to. 3. 974
Eugenius Landgrauia
Eo domum formula to. 1. 55
Epeneti apophtheg. to. 4. 1053
epaminonda apophtheg. to. 4. 22
epaminonda iocus de mortuo to. 4. 14
epaminonda breuis ac ualidiff. ora
tio to. 5. 519
epaminonda in Ctesippum dicitur
um to. 4. 525
epaminonda uilem magistratum
magnificum reddidisse to. 5. 669
Ephentymematis diffinitio to. 1. 355
Ephedri to. 3. 107
Ephesus iuuenis to. 9. 11
Ephoros regi non assurgere to. 5. 952
ἐπιεικείας to. 5. 442. et 443
Epicharmi uersiculus to. 4. 509
epicharmi importunum dictum ad
Hieronem to. 4. 20
epicurus summum bonum in otio consisti
tuit to. 4. 47
Epictetus monet unamquamq; rem
ansa apprehendendam to. 5. 560
epicteti apophth. to. 5. 316
Epicuri dogmata excuratur to. 1. 106
epicuri apophth. to. 4. 329
epicuri de felicitate opinio to. 1. 751
epicurei multi ac Stoici non autem
omnes philosophi to. 4. 76
epicurei qui to. 1. 554
epicurei litterarum indocti to. 9.
1420
ἐπιμαχος auxiliator dicitur to. 1. 756
Epigrammata quaedam surripiuntur
Erasmo to. 1. 141
Epimenidis fabula to. 1. 549
epimenidis somnus to. 3. 265
epimenide in scoto renatum to. 3. 266
Episcopi quomodo se olim mutuo
carpebant to. 5. 923
episcopi pudicitia sit integra to. 3.
119
episcopus humilis quouis monarcha
sublimior, functionis dignitate
te to. 5. 303
episcopi peculiare munus to. 5. 137
episcopi praecipuae partes to. 5. 649
episcopos patres esse non dominos
to. 9. 903
episcopo quid optandum to. 4. 485
episcopum omni uacare crimine
uult Paulus to. 4. 573
episcopis labor conuenit to. 1. 694
episcopi angeli domini to. 3. 1144
episcoporum Angliae astutia to. 5. 781
episcopi in Britannia nihil ditionis
prophanae habent to. 5. 305
episcopi Germaniae to. 4. 382. et
to. 5. 674
episcopus officij uocabulum to. 5. 42
episcopus olim fuisse equalest. to. 9. 64
episcopi olim suffragijs populi creati
uel deiciti to. 9. 1302
episcoporum domus olim schola pietatis
to. 5. 758
episcopi quando audiendi to. 9. 307
episcopis etiam parum probis obedi
endum to. 5. 98
episcopi officium to. 4. 84. et 58
episcopus quisq; suae ecclesiae sponsus
to. 3. 111
episcoporum auctoritas et officium to. 9.
991
episcopi patres sunt et ministri, non
domini ibidem
episcopi et principes deo obediunt
to. 4. 580
episcoporum duae pestes to. 3. 890
episcoporum secretus quales esse debent
to. 5. 97
episcopalis dignitas to. 7. 115
de Epithetis to. 1. 321
episcoporum promissio non magni
refert to. 1. 738
epithetorum ratio to. 5. 832
ἐπιθυμία uox anceps to. 9. 568
Epistole ars to. 1. 302
epistole uerae to. 1. 853
epistole Pauli, consilia ad beatitudinem
to. 1. 578
epistolas Pauli quidam memoriter
nouerat to. 3. 481
epistole ad Romanos difficultas to. 9.
542. et 543
epistole quae nomen non merentur
to. 3. 2
epistole ad Hebraeos mentio to. 9. 489
epistolas

I N D E X

Epistolas plurimas Erasmus scripsisse	to. 3.1	erasmus quantum incommodi à Luthero accepit	to. 9.1350	erasmus quantum Reuchlino fuerit	to. 9.1348
epistola Erasmi ad Linacrum metrica scripta	to. 1.299	erasmus quid Romane Curiae exprombraverit	to. 9.1358	erasmus inter ostia Rheni natus	to. 9.1365
epistola hortatoria Hieronymiana	to. 1.342	erasmus omnes exhortatur ad vitam cuiuscq; statum dignam	to. 4.565	erasmus quoties iter molitus sit in Italiam	to. 9.1437
epistola ac uoluminis differentia	to. 1.298	erasmus cur Vuicuitarum sectae in simulatus	to. 9.1285	erasmus cur libros suos principibus alijs dicauit	to. 9.1369
epistolarum formae ab Prouerbis, Apologis metaphoricis ac similibus traductae	to. 1.305	erasmus cur in Lutherum scribere renuerit	to. 9.1027	erasmus natura ad iocos propensus	to. 3.1
epistolarum formae ab Historiographis sumptae	to. 1.304	erasmus etiam puellus mendacij osor	to. 9.1366	erasmus concordia perpetuus buccinator	to. 9.91
epistolarum formae ab Apophthegmatibus ueterum sumptae	to. 1.305	erasmus quomodo à Luthero praedicatus	to. 9.1031	erasmus natura simplici animo	to. 3.3
epistolas cui scribas habenda ratio	to. 1.302	erasmus Tullij in uertendis auctoribus obseruat regulam	to. 1.461	erasmus amicorum persuasione comotus priuatam cum Epeniuit concordiam	to. 9.1383
epistola exercitatio, et imitatio	to. 1.302	erasmus fidem datam nunquam fessulit	to. 9.1366	erasmus multoties à Pseudocurgetiis delusus	to. 9.1310
epistola character qualis esse debeat	to. 1.297	erasmus cur Galliarum regis expeditionem frustratur	to. 9.1342	erasmus carolostadio non assentit	to. 9.131
epistolarum Politianus mirus artificis	to. 1.302	erasmus iam quadragenarius Tullius accessit	to. 9.1436	erasmus nullius asse debitor	to. 9.1344
epistola certissima hominum ministris	to. 1.328	erasmus cum quibus Italis familiaritatem contraxit	to. 9.1437	erasmus Luteciam uocatur à Budaes	to. 3.3
epistolae rum uarij generis exempla	to. 1.341	erasmus cur etiam superuacaneis, futilibus suos onerare solitus	to. 4.565	erasmus nunquam auarus	to. 9.1305
epistolae salutato tam Graecis quàm Latinis à tertia persona auspiciata est	to. 1.317	erasmus in multis acquiescit ecclesiae iudicio	to. 9.1271	erasmus remp. nullam taxauit	to. 1.1336
epistolae argumenta pueris danda	to. 1.305	erasmus fori rudis ad ultimam senectutem usq; nunquam iure cum aliquo egit	to. 9.1383	erasmus res nunquam sed mores abusu uos damnauit	to. 9.1317
Epiphonematis et sententiae discretio	to. 1.184	erasmus citius concessit omnibus quae nulli	to. 9.1442	erasmus etiam oblatas fortunas à reprobis constanter recusauit	to. 9.1356
Epithalamium Petri Agidij	to. 1.631. 632. 633	erasmus amicitiae tenax	to. 9.1366	erasmus Hutteni colloquium cur detrectauerit	to. 9.1341
Epule incundissima	to. 5.36	erasmus bonos non taxat	to. 4.553	erasmus quomodo sedis pontificis fautor	to. 9.1361
epule regum praeter naturam ascitae	to. 4.584	erasmus intra paucos menses à IIII orbis monarchis, Caes. Gal. Angliae et Romano rege literas accepit	to. 9.1367	erasmus multos scriptis suis notoscit	to. 9.1368
epulis manus non statim admouenda	to. 1.867	erasmus qualis assentator	to. 9.1369	erasmus Germaniam nunquam graui uit	to. 9.1365
Equestre dogma	to. 1.710	erasmus praeter uolumina uno die interdum dictauit 40. epistolas	to. 9.1385	erasmus timiditatis insimulatur	to. 9.1184
Equitum nomen celebre, facinorosa indigna	to. 1.698	erasmus in pauperes munificus	to. 9.1386	erasmus ad iocandum propensus	to. 9.1278
Equus humanarum calamitatum paraticeps	to. 4.365	erasmus ab monachis diabolus appellatus	to. 1.723	erasmus uerax	to. 9.1366
equi et ursi inimicitiae	to. 1.794	erasmus nemini se unquam praetulit	to. 9.1440	erasmus senatus parisiensis	to. 3.451
Erardus episcopus Leodiensis	to. 3.148	erasmi cur à Brabantia discesserit	to. 9.1324	erasmus liuori nunquam obnoxius	to. 9.1347
Erasmus Frobenius	to. 3.1048	erasmus confessionem non damnat	to. 4.528	erasmus Hutteni amicus uetus	to. 9.1340
Erasmus Geometria insudauit	to. 1.596			erasmus seditionis insimulatus à Monachis	to. 1.718
erasmus à factione lutherana alieniss.	to. 9.1354			erasmus cur nonnullos laudauerit	to. 9.1368

erasmus Rbe

OPERVM ERASMI

eras. Rhetorica studiosus	t. 4.596	erasmi amor in Capitonē	to. 9.1330	Errones	to. 7.1132
erasmi V. Calend. Nouembr. natus	to. 4.596	erasmi et Hedionis familiaritas	to. 9.1330	Error fecundus	to. 1.750
erasmi Italiam uidentis gratia adijt	to. 9.1441	erasmi ioci pij	to. 9.1379	errorem aliquem esse bonū	to. 3.952
erasmi nondum annū uiginti natus	to. 9.1379	erasmi infortunium ab equo	t. 3.285	errores uarij ex scripturis initia habuere	to. 5.864
Antibarbarorum libros aggressus	to. 9.1389	erasmi scopus in edendis libris	t. 9.3	errores alienos qui grauius insequi soleant	to. 5.383
eras. quos dedit auctores	to. 4.1433	eras. praesidium omne in honorū fauore situm	to. 9.1360	errorū semina unde	to. 3.7
eras. oculorū acie ualens	to. 9.1433	erasmi ualitudine exigit fortunulam	to. 9.1366	errorum nullus finis	to. 5.957
erasmi adulationem semper abhorruit	to. 4.427	erasmi salsē dictum in obrectatorem	to. 3.507	Erubescencia scilicet quae reuocat ab impietate	to. 5.461
eras. et Mori amicitia	to. 1.228	erasmi et Budei scripta qualia	to. 3.175	Erucae et Aranci inimicit.	t. 1.746
erasmus nullius principis fauore protectus	to. 9.3278	eras. in Moria temperatā	to. 4.363	Eruditorum mors	to. 9.4
erasmus quodiam amicitiam ambijt	to. 4.503	eras. indolis in pueritia exemplum	to. 1.435	eruditio summo bono proxima	tom. 1406
eras. et Pseudocurgetiis delusus	to. 9.1310	erasmo titulus theologicus obtrusus	to. 9.430	eruditio liberat hominem à superstitione	to. 9.1419
erasmus carolostadio non assentit	to. 9.131	erasmo peregrinationes molestae	to. 9.1304	erudō charitati comparanda	t. 9.1412
eras. nullius asse debitor	to. 9.1344	eras. amicis plus aequo obsequendum	to. 7.1	eruditio operosa ac uaria res	tom. 1444
erasmus Luteciam uocatur à Budaes	to. 3.3	eras. in Paraphras. quos secutus sit	to. 7.2	eruditio sacrarum scripturarum auctoritate ubi fulciatur	to. 9.1423
erasmus nunquam auarus	to. 9.1305	eras. catechismus à Luthero impugnatus	to. 9.1264	eruditio Christiana nescit supercilium	to. 9.1417
erasmus remp. nullam taxauit	to. 1.1336	eras. in describendis apoph. ordo et auditus	to. 4.82	eruditio modestia parit	to. 9.1408
erasmus res nunquam sed mores abusu uos damnauit	to. 9.1317	eras. in uertendo de uitijs uerrecundialibello reminiscencia	to. 4.73	eruditionis utilitas	to. 1.424
erasmus etiam oblatas fortunas à reprobis constanter recusauit	to. 9.1356	erasmi iudicium in liberi arbitrij negotio	to. 9.998	eruditioni nil conferendum	to. 1.309
erasmus Hutteni colloquium cur detrectauerit	to. 9.1341	erasmi epistola ad Cardina. Mogūt. prius Typis excussa quae Cardina. reddita	to. 9.1366	eruditionem quantum attollat sapientiae liber	to. 9.1423
erasmus quomodo sedis pontificis fautor	to. 9.1361	eras. ad cohortandū s. luada. t. 1.344		eruditionem omnem ad Christiū possumus referre	to. 5.22
erasmus multos scriptis suis notoscit	to. 9.1368	eras. memoria cōment. uice. t. 9.1398		eruditione maturefcunt ingenia	to. 1.409
erasmus Germaniam nunquam graui uit	to. 9.1365	eras. olim cum Adriano pontif. societatis studiorum	to. 9.1352	Erungij herbae natura	to. 1.490
erasmus timiditatis insimulatur	to. 9.1184	eras. eloquentia inimitabilis	t. 9.1337	to. 4.46	
erasmus ad iocandum propensus	to. 9.1278	erasmi et Hutteni iocus	to. 9.1346	Esaias löge facundissimus inter prophetas	to. 5.658
erasmus uerax	to. 9.1366	erasmi in studiosos largitio	t. 9.1368	esae. pphete obscuritas	t. 9.1074
erasmus senatus parisiensis	to. 3.451	eras. erga Leonē modestia	to. 9.1354	Esculentorum uitiores taxantur	to. 5.157
erasmus liuori nunquam obnoxius	to. 9.1347	eras. expostulatio cum Hoghostrato	to. 9.1344	Ethnici quō suos laudarint	t. 5.327
erasmus Hutteni amicus uetus	to. 9.1340	erasmi ad concordiam exhortatio et ratio	to. 9.1375	de ethnicis et Christianis simile	to. 5.359
erasmus seditionis insimulatus à Monachis	to. 1.718	eras. stilus in Paraphrasib.	to. 9.586	Etymologia nō recte petitur ex aliena lingua	to. 7.571
erasmus cur nonnullos laudauerit	to. 9.1368	eras. in Apolog. ciuilitas	to. 9.1309	etymologia unde nomē hēat	t. 5.769
		erasmi et Zuimglij colloquia	to. 9.1330	Eua carnalis est affectus	to. 5.16
				euam blandicijs pellexisse maritum	to. 5.342
				euam uanitatem dilexisse	to. 5.234
				Euascere	to. 9.247
					to. 9.378
					to. 4.536
					euangelica

I N D E X

euangelica doctrina, an aliquid ad/ dat veteri legi to. 5. 897
euangelici negotij fautores quid pra/ stare debeant to. 9. 1372
euangelium in pectus hominis coclu/ di debet to. 1. 578
euangelium euangel. defendere. t. 1. 707
euangelium uere circumscribere to. 1. 707
euangelium predicandi instans cōmen/ datur, nō importunitas t. 9. 1052
euangelij predicatio circūspēcte di/ sponenda to. 9. 1052
euangelica sinceritati quomodo con/ sulendum to. 9. 1372
euangelica libertas noua to. 9. 1297
euangelici uiri quid uelint. t. 9. 1359
euangelica doctrina q̄ capaces. t. 5. 95
euangelium honorificare qd. to. 5. 672
euangelium perfectiora exigere quā/ legem to. 9. 674
euangelium habet suam carnē et spi/ ritum to. 5. 26
euangel. multa legi addidisse. t. 9. 691
euangelij predicati fructus. t. 5. 642
euangelium ab initio mundi to. 5. 248
euangelij onus cur Petrus intolerabi/ le dixit to. 1. 671
euangelium Nicodemi to. 1. 665
euangelium Iouannis operosiss. quæstio/ nes suscitauit to. 7. 370
euangelium nō ofeitanter legendum tom. 7 212
euangelij uis ac efficacia to. 7. 210. 211
euangelij sermo simplex to. 7. 212
euangelij sententiæ nonnullæ inexpli/ cabiles to. 7. præs. 1
euangelio quāta datur fides to. 7. 212
euangelica pietas quō p̄pagetur to. 1
euangelica philosophia, priscis (118) q̄ ueteranda to. 7. 372
euangelica philosophia Monarchis necessaria to. 7. 371. 372
euangelica fides ubi desit to. 7. 117
euangelista maior Ioāne Bapt. t. 5. 691
euangelista uoluntarius to. 5. 651
euangelista angelo maior to. 5. 690
euangelista an dicubi memoria lapsi. to. 9. 872. et 959. et sequen.
Euboici maris recursus et decursus euboidis apoph. to. 4. 105 (t. 5. 403)
Eucharistia latvia to. 9. 1340
Eucharistia ad salutem pertinet to. 9
Eucharistiam olim domi sumptam to. 9 946
eucharistia quondā aliter sumebatur quā nunc to. 9. 903. et 923
de eucharistia quid sentiat Erasmus to. 9 867
euchar. infantib. olim data. t. 9. 869
eucharistia celebratio apud uetres to. 9 868
eucharistiam ex farina sanguine in/ fantis maceratam quidam confice/ runt to. 5. 400
eucharistia unde dicatur to. 5. 280
eucharistia mentio to. 5. 1177
eucharistia contemptor subitanea morte punitur to. 5. 748
eucharistia quotidie sumpta olim to. 5 583
eucharistia nomen to. 5. 919
eucharistia mētio. to. 3. 412. et 676 et 677. et 1055
Euchitum to. 5. 426
Euchitarum prodigiosa orandi assi/ duitas to. 5. 407. et 976
euchitarum error to. 5. 864
Euchitum to. 9. 496
Euclidis apophth. to. 4. 293
Euctus Persei amicus importunus tom. 4 21
Eudamida Aretæ et Charixenitæ a/ micitia to. 1. 186
eudamida apoph. to. 4. 105
Eudoxia Augusta Ariana to. 5. 1135
Euenta to. 5. 775
Eugenij pōtificis decreta to. 9. 1418
eugenij papæ ad diuum Bernardum responsio to. 4. 565
eugenij papæ suasu Vngari uiolant/ soedus Turcicum to. 5. 296
Euleus Persei amicus intempestiuus to. 4 21
Euloyia to. 5. 412. 703
Euloyeip to. 9. 496
Euloyistis to. 9. 270
Eumenidis apophth. to. 4. 220
eumenidis silentium to. 4. 524
Eumomij error to. 5. 957
Eunuchus quid to. 1. 280
num eunuchus ad philosophiam ad/ mittendus to. 1. 281
Euphorbus Gratij similis to. 1. 212
Euphranor to. 1. 268
Euphranor quid to. 1. 517
Enricius Cordus to. 3. 235
Euridicē relapsam in Orcū. to. 5. 411
Euripidis sententia, de cura diuinā to. 4 367

O P E R Ū M E R A S M I

exempla ab spiritualibus to. 1. 336
exempla mala uertenda in bonum to. 4 455
exempla fabulosa to. 1. 137
exemplorum ordo to. 1. 137
exemplorum usus to. 5. 775
de uarietate et ordine exemplorum to. 1 336
de exemplorum inequalitate. t. 1. 335
de exemplis fabulosis to. 1. 77
Exequiæ Seraphicæ to. 1. 737
Exercitatio t. 4. 116. 139. 148
exercitatio vō gubernada. t. 1. 417
exercitationes quales cōueniant uale/ tudini tuendæ to. 4. 377
exercitationis definitio to. 1. 427
exhortatio à laude to. 1. 333. et 341
exhortatio et suasio finitima. t. 1. 329
exhortatio quomodo lenienda to. 1. 338 et to. 5. 740
exhortatiōis ab emulacione modus to. 1 334
exhortatio ab exemplis to. 1. 335
exhortatio Ciceroniana to. 1. 345
exhortatio epistolaris to. 1. 328
exhortatio à misericordia, odio, a/ more et inuidia to. 5. 740
exhortatorium genus to. 5. 739
exhortatoriæ epistolæ qualis conue/ niat character to. 1. 338
exhortatorij generis partes. t. 5. 739
Exiliū to. 4. 166. 208. 220. 222
Eximare quid Latinis to. 9. 39
Exorcismus siue spectrum to. 1. 633 634. 635
Exordij à transitione t. 5. 724. et à sententia ibidem
exordium alienum fugiendum to. 5 719
exordium respondens materiæ lætæ to. 5. 726. uel tristi. to. eod. 727
exordium Petri to. 5. 720. à simili 724. ab historia. 720. quando ne/ cessarium. 725. è scriptura. 719 àre presenti 723
exordij loco propositio et diuisio to. 5 727
exordium non semper opus to. 5. 725
exordia scurrilia to. 5. 720
Expanscentiæ genus quoddam con/ stans to. 5. 1063
Experientia exempla to. 1. 19
Explicatio picturæ Herculis Gallici to. 1 279
explicandi, implicandi to. 1. 46 4

Expolitiois usus to. 5. 830
expolitiois inuentio to. 1. 354
expolitio to. 1. 351
expolitio à causa to. 1. 354
Expositoriæ solus Erasmi to. 1 397
Expectatio quid to. 5. 382
expectatio qualiter dilatanda to. 1 335
Experientia to. 4. 105
Experientia tarda to. 5. 709
experientia stultorum magistra to. 1. 757
Exprobratio hostis, uirtutis calcar to. 4 576
exprobratio inepta to. 5. 398
exprobratio Erasmi to. 1. 401
exprobrationis solus to. 1. 137
de exprobratione to. 1. 400
Expuere quomō deccat to. 1. 864
Extenuationis optimum exemplum to. 1 340
Extrahere diem to. 1. 48
Exules qui to. 1. 372
Eximū hominis to. 1. 733
Exechiam mortem exhorruisse to. 5 1095

F.

Faber Constantiensis, Erasmi amicus to. 9. 1353
faber Stapulen. iniuria summa Eras/ mum affecit to. 3. 152
faber an Grace doctus to. 3. 122
fabri laus to. 3. 92
fabri defensio to. 9. 596
fabrum sibi non constare to. 9. 36
C. Fabricij apoph. to. 4. 233. et 276
fabricij paupertas to. 5. 35
Fabricij paupertas to. 3. 79
Fabij maximi apoph. to. 1. 233
fabis abstinere to. 1. 114
Fabula quid to. 9. 416. 464
fabula ridicula de theologo quodam to. 4 578
fabula de muliere to. 9. 115
fabellæ amatorie pueros inficiunt to. 5 598
fabula de quibusdam spoliatoribus to. 9 445
fabula de nugacitate to. 4. 522
fabula et fabulosa to. 9. 535
fabule calumnia depulsa to. 9. 905
fabule tractatio to. 1. 341
fabularum usus principum quis tom. 4 436

fabularum nimietas fastidiosa tom. 1 696
fabulas ueterum inuolucrum aliquid habere to. 5. 467
fabulosus exemplis quomodo utendū to. 1 77
facetijs nō tutum cum regibus ludere to. 1 646
facete dicta to. 4. 89. 90. 91. 92. 145 157. 166. 169. 171. 186. 192. 211 216. 234. 244. 284. 315. 320. 326 330. 332. 334. 341. 342. 346 347. 348
facetiæ pars artis Rhetorices. t. 1. 821
Facies iustitiæ et uindictæ. to. 5. 217
Facile quod sine periculo to. 1. 358
facile quid to. 1. 358
facile difficile to. 1. 62
facilius nil quā tacere. to. 4. 516
Facultatum autoritates to. 1. 546
Facundiam suggerere ueram pietatē tem to. 5. 708
Facta notatu digna to. 4. 125. 143 et 284
Facti facili est aestimatio to. 1. 237
facti consideratio to. 1. 354
factionis uocabulum to. 9. 395
Fallendi to. 1. 48
fallendi genus sanctis. to. 1. 757
Fama paulatim nascens durabilis to. 1. 731
fama to. 4. 142. 214. 252. 295
fama honesta preciosa possessio to. 4 508
fama honesta quomodo comparanda to. 1 721
fama bona beneficiis paratur to. 4 451
fama bona quibus rationibus seruan/ da to. 5. 617
fama charius nihil habere genero/ sum animuz to. 5. 366
fama procax malum to. 5. 618
fama illibata, non minima uirginitatē pars to. 5. 566
fama incontaminata senectutis uiatē cum laudis. to. 1. 756
fama molestum onus to. 5. 664
fama nil inanis to. 4. 362
fama negli gens crudelis to. 4. 576
fama credere non tutum to. 1. 767
fama natura to. 4. 47
fama similia. t. 1. 470. 509. 520. 525
famam non negligere bonum uirum to. 3 169

I N D E X

famam hominis impetere, homicidij genus to. 3. 555
famam popularem uiris egregijs non respondere to. 5. 751
famofilibelli to. 4. 549
fames tormentum graue to. 1. 684
fames filij prodigi quid to. 9. 1019
fames res seditiosa to. 5. 305
fami magistratus consulat to. 3. 287
Familiae gesta exacte omnia obserua re, multa adfert iracundia. t. 4. 66
familiaritas cum paucis habenda to. 747
familiaritas aut consuetudo quae su/ specta sit to. 4. 10
familiaris generis species to. 1. 328
familia bona tribus rebus debet esse dotata to. 1. 608
familiae non probe in situte quomo/ do se gerant to. 4. 71
famuli quomodo tractandi to. 5. 579
famulorum & famularum conditio & delectus to. 5. 577
Fas est omnibus de sacra scriptura consulari, sed definiendi temeri/ tas abesse debet to. 1. 569
Fetidici uocabulum to. 9. 710
Fata uolentem ducunt to. 1. 375
Fatiuus silere non potest to. 4. 517
fatiuus qui chariorem habet equum q̄ uxorem & liberos to. 1. 697
fatiuus à fatuo differt to. 1. 752
fatiui qui to. 1. 697
fatiui principum delitiae to. 4. 366
fatiui grati foeminis to. 4. 366
Fauorini philosophi apoph. to. 4. 265, & 315
fauorini philosophi mors to. 4. 265
Fauisti impura uita to. 3. 787
Fauisti sylle filij apoph. to. 4. 265
Febbris futurae indicia to. 4. 36
Fecem perire non pati to. 1. 734
Feliciter dicta to. 4. 91. 187
Feliciora omnia quae carent arte to. 4. 365
Fenestella libellus de magistratibus tom. 1. 320
de Feris cicurandus & Paulo simile to. 5. 83
Ferdinandus catholicus, regum ma/ gnificentijs. to. 4. 398
ferdmandi Caesaris in dolens tom. 7. 370
ferdmandi pietas & regia bonitas to. 1. 723, to. 7. 372

Ferdinandi regis laudes to. 3. 833
Fereticus Carondiletus to. 3. 811
Fermentarij to. 3. 1177
Ferociam comitari opulentiam to. 5. 333
Ferrum inter Adamantem & magne tem positum to. 1. 502
ferro caesi to. 1. 746
Ferula asinis gratijs. to. 1. 509
Festiuitas summa leuitati uicima to. 1. 809
festiuitas orationis to. 4. 521
festi dies to. 9. 738
festi dies an abrogandi to. 5. 423
festi dies Iudeorum to. 5. 94
festi tria praecipua Iudeis to. 5. 395
festus dies quomodo uiolatur tom. 1. 685
festorum obseruatio discutitur tom. 9. 944
festorum onera, abusus item. t. 9. 884
festorum turba to. 3. 467
festorum & sabbatorum religio ab/ rogata to. 9. 330
fex gignit uestica calculos. to. 1. 734
Ficus caprificae natura to. 1. 521
ficii maledicti quidam doctores com/ parantur to. 5. 158
Fidentiae diffinitio to. 1. 348
fidei dicta t. 4. 90. 146. 195. 200. 211. 222. 231. 233. 236. 237. 247. 273. 279. 281. 282. 352
fidere quid to. 9. 719
fides quid to. 4. 375, & 465, to. 5. 770. 898
fides & charitas fontes omnium bo/ norum operum to. 5. 899
fides quibus rebus alatur, aut uitietur to. 5. 899
fides signis tantum colligitur tom. 9. 578
fides ignea res to. 5. 984
fides res non octiosa to. 5. 449
fides uera paucorum to. 5. 240
fides tot, quot articuli fidei tom. 5. 347
fides iustificans non sine charitate to. 9. 681
fidei contraria to. 5. 899
fides unica ad Christum ianua tom. 5. 19
fidem posse sciungi à charitate to. 5. 509
fidei & operum ratio to. 9. 977

OPERV M ERASMI

filius sapiens patris letitia to. 1. 425
filij dei qui to. 5. 644. & tom. 9. 841
filij dei cognomina to. 5. 909
filij persona to. 5. 894
filij dei ac dii ecclesiasticae to. 5. 644
filij male morati parentes reddunt infames to. 1. 828
filiorum reuerentia erga parentes unde to. 5. 579
C. Fimbriae apoph. to. 4. 272
Finales formulae to. 1. 35
Fimis secundarius to. 5. 763
Firmi apoph. to. 4. 264
Firmilianus Caesaris Cappadociae episcopus to. 3. 1154
Flagitiorum commemoratiōe con/ tagium habere to. 5. 742
Flammam matrimoniale suscipere to. 5. 499
Flammeo obuoluta Polyxena duci uult to. 1. 944
Flanariam occidentalem inundauit mare to. 5. 305
Flauus Vespasianus nō ultus est con/ uitium in se dictum to. 9. 6
Q. Flauij apoph. to. 4. 273
Flauij Virginij apoph. to. 4. 352
Fletus malo nil medetur to. 1. 954
Flora omnium uoluptatum parens tom. 4. 358
flora Rom. studiosissime coluere to. 4. 358
Florentia à papa obfessa to. 3. 1028
florētius ab Ihesu to. 3. 421
Flor aetatis in uirgine annus deci/ mus septimus to. 1. 587
Fluminis aut loci descriptio tom. 1. 394
Fluuiorum nonnullorum & Maris disidium to. 1. 747
Facialium & patris patrati officium to. 9. 1400
Feda perpetranti poena conueniunt aspera to. 1. 958
fœdera coniugij ueteris firmiora. tom. 1. 673
fœderis uiolatione quid subsecutum to. 5. 296
fœdera impiorum ad quid instituan/ tur to. 5. 172
fœderum scopus to. 4. 467
Felix qui to. 5. 406. 476
felicitas intractabilis to. 4. 43
felicitas perfecta to. 4. 589
felicitas uera unde petenda tom. 1. 747
felicitius rideri, quam odio haberi to. 4. 516
felicitius errare quam sapere tom. 4. 371
felicitas augetur malorum memoria to. 4. 391
felicitis. cui nil contingit mali to. 1. 948
ad felicitatem uera uia to. 5. 44
felicitas summa in quibus rebus con/ sistat to. 5. 899
Foemina plus uiro insania laborat to. 1. 171
foemina à marito reuulsa res nihili to. 1. 596
foeminam qui uicerit anserat pre/ mium to. 1. 614
foeminam scire latine rarum est to. 1. 650
foeminae fetus proprius nutriendus to. 1. 650
foeminae salus to. 1. 425
foeminae loquaciores quam mares to. 4. 564
foeminae mastrare atrox facinus tom. 1. 942
foeminae cum saburrata, largiloqua to. 4. 564
foeminae olim uiro spiciebant to. 1. 954
foemineam functionem maritus non temere obeat to. 5. 579
foeminae monachis multa dedita to. 1. 728
foeminarum pietas in demoliendis tem/ plis paganorum to. 3. 1134
foeminarum nonnullae bonae diae male to. 1. 958
foeminarum genus pessimum. t. 1. ibid.
foeminarum in uiros facinus tom. 1. 953
foeminarum commendatio to. 5. 617
Foemur percutere to. 5. 804
Foenus unde to. 5. 777
Foeniculum oculis prodest tom. 1. 427
Folia quarundam arborum non deci/ dere to. 5. 160
Fontis & artium comparatio tom. 5. 710
fontem diuinam scripturae conspurca/ re crudele to. 1. 566
de fontibus & sermone hominis su/ mile to. 5. 645

fontium allegoria, quos Patriarchae foderunt to. 5. 513
Forma animi perspicienda t. 5. 554
forma serui Paulo quid to. 9. 60
forme gratia breuis to. 5. 554
forma stata uel uxoria ibid.
forma substantialis to. 5. 768
forma non facit hominem to. 1. 764
formam quoq; reipub. gubernatoribus adesse conuenit to. 1. 703
forma praecipuum Dei donum to. 1. 587
forma tom. 4. 203. 204. & 312
forma quomodo laudanda to. 5. 735
forma minus numinis to. 1. 730
forme imperitiae uilitas to. 1. 874
formarum gratia uaria to. 1. 859
forme quaestus turpis to. 1. 874
forma praecipuum dei munus tom. 4. 560
forma non facit hominem to. 1. 424
Formica camelus proverbum tom. 1. 158
formicarum pedibus inest scabrities to. 1. 748
Fornicationem simplicem quidam con/ temnunt to. 5. 46
Forsuiliensium agros Turcae crude/ lissime uastant to. 5. 296
Fortis uere qui to. 5. 410
fortis quis uulgo to. 5. 37
forti omne solum patria to. 1. 371
fortitudinis diffinitio to. 1. 348
fortitudo socia iustitiae to. 4. 61
fortitudo de sola mansuetudine digla/ diatur ibidem
fortitudo & temeritas differunt tom. 9. 1365
fortitudo appetitus rerum magna/ rum to. 1. 348
fortiter dicta to. 4. 89. 92. 94. 98. 102. 103. 106. 110. 112. & 117. 121. 126. 127. 128. 136. 137. 138. 209. 241. 244. 247. 249. 254. 274. 280. 282. 302. 309. 322. 336. 339. 349. 351
fortitudinis laus in pace maior to. 4. 412
fortitudo non eget ira to. 4. 62
fortuna quid to. 4. 405
fortuna malignos extollit, optimos deiecit to. 1. 371
fortuna nusquam non regnat tom. 1. 540
fortuna

I N D E X

fortuna rebus in humanis ludit to.1. 694
fortuna quo maior hoc amabilior mo destia to.1.865
fortuna leta miscet tristibus. t.1.371
fortuna invidentia to.1.731
fortuna reddit seruum to.1.952
fortuna blandienti nimis non fidentum to.1.721
fortuna nosipfos committere turpissimum to.1.872
fortuna letioris recordatio somnia inania to.1.948
fortuna simulachrum to.1.872
a fortuna proficiscencia instabilia to.1. 277
fortuna fauor, cordatis suspectus to.1. 372
fortuna facta to.1.872
fortuna partes to.1.354
fortuna sequaces to.1.872
fortunatarum insularum delitiae to. 4.355
fortuna utriusque familia tom.1.491
492.495.496.497.498.498. 499.502.504.508.513.520.523
fortuna tractatio to.5.759
fortuna bona extra nos to.5.58
fortuna magna comes stultitia to.5. 193
fortuna blandientis indulgentiam multos corrumpere to.3.64
fortuna in bello dominari to.3.64
Fragrantia unguenti & pharmaci quo differat to.4.9
Francia regni florentis. to.4.493
francia laus to.4.493
franciscus Syluius to.5.581
franciscus Deloianus. tom.1.849. & tom.3. 13
francisci Petrarche mentio. t.1.846
francisci Philephi mentio to.1.846
franciscus de Rupeforti to.5.42
franciscus Chiregattus to.5.458
franciscus Molanius episcopus Conr doniensis to.3.728
franciscus Buslidius to.3.100
franciscus Sychingius cur Huttenium olim dimiserit to.9.1342
franciscus Capronem pro galero dixit to.1.727
franciscus quod imitandus to.5.27
franciscus Busleidianus Archiepiscopus Bizontinus to.1.268
franciscus Busleidianus Meccenas studiorum to.1.631
franciscus Vergara to.3.562
franciscus Cigalinus to.3.792
franciscus Mellus to.5.538
francisci regis Galliae laus to.5.40
francisci Galliarum regis humanitas to.1.672
francisci Nigri epistola to.3.315
francisci Dilsi ingenium to.4.73
francisci regula to.9.1375
francisci egregii dicti de misericordia domini praenuntia. t.5.473
franciscus Chiregattus to.3.422
franciscus Cassander to.3.1014
franciscus Rupilius to.3.1087
francisci Busleidiani Bizantini episcopi laus to.4.405
franciscus literas discere noluit to.5.760
francisci regula Euangelio nonnulla addidit to.1.741
francisci leges angelorum manibus descriptae to.1.739
francisci ingenium to.1.739
franciscum aduersus carnem pugnasse to.9. 485
franciscani dictum de adulteris to.5. 128
franciscani non admonendi. t.1.740
franciscani humiles orbis Monarchis porrigunt pedes ad osculum. t.1.727
franciscani cuiusdam confidentia. t.4.568
de franciscanorum ordine bene sentiendum to.4.552
franciscanorum mysterium. t.1.739.740
franciscanorum Salamancae tumultus to.9. 1378
franciscanorum descriptio. t.3.1065
franciscanorum uestitus mira efficacia to.1.739.740.741
Fridericus Nauisca to.3.578
Ioannis Frobenij laus to.3.901 & 902. mors. 654. & 658
Frater omnis Christianus t.5.851
fratris uel sororis nomine nil amabilius to.1.869
fratrum altercatio acerrima. t.1.968
fratres Christi to.5.1021
fratres apud Iudaeos to.9.115
fratres blandis imitandi to.5.44
fratres fraudare quid to.5.582
fraude assequi quod uirtute nequeas to.1.465
fraudibus uita Christianorum plena to.5. 335
Fraxini uis serpentibus inimica. to. 4. 534
Frequentationis ratio to.5.830
Friburgi mentio to.5.906
Fridericus Saxoniae dux to.3.237
fridericus dux Saxoniae recusat imperium & pecunias to.3.429
Frigus an conducatur infantium ueluti dini to.5.592
Frons occipitio prior to.4.393
frons hilaris signum conscientiae bonae to.1.863
frontem quid deceat to.1.863
Frontini apoph. to.4.332
fructus boni & mali to.5.239
fructus carnis & spiritus differre to.5. 1540
fructuum esse modum to.5.155
Frugalitas apostolica to.5.692
frugalitatis & laboris comes pudicitia to.5.581
frugalitatis nusquam Christiani obliuisci debent to.5.567
frugaliter dicta to.4.88.105.115. 125.131.142.144.145.146.148. 161.168.180.194. 218. 229.230. 233.238.244.245.292.339.334
Fruenta ob lucrum recedere essentiam to.5.139
Fucus gignit odium to.1.731
fucus ois a Christiano abstinet. t.3.551
fucari coniugatum esse adulterij genus to.5.569
Fuga to.4.208.219
fuga peccati to.5.1143
fuga debitoris non soluendi. t.1.676
fuga Christus suis permisit to.5.982
fugere bene uirtus to.4.518
fugiendi tempus to.5.98
Fulgentij scripta to.5.715
Fuluius mulieri plus satis credidit to.4. 521
Functionis formulae to.1.43
Funigerorum institutum to.1.404
Funnus to.1.687
Furere dei to.5.179
Fures Pythagorici to.4.372
Furnij apophth. t.4.346
C. furij Ctesimij apoph. to.4.273
furor sacer to.5.110
Furtum oritur ex mendacio to.4. 538
furi

O P E R V M E R A S M I

furi poena to.1.360
furi crimen apud Germanos omnium execrabilissimum to.1.436
furi poena maior adulterij punitione to.1. 685
Fusus & colum qualia instrumenta to.5. 562
utilitatem sequitur poenitentia t.4. 572
fuites cauendi to.4. 538
fuitas omnibus molesta to.4.510
G
Literae pronuntiatio to.1. 798
gabriel Aquilinus to.3.538
gabrielis angeli laus to.5.1107
gabriel Oshusius Cartusienensis t.3.8
gabriel Stendelinus to.3.453
Gagatis natura to.1.504
Gama praefecti crudelitas to.3.1134
Galani error to.5.965
Galbae Lucij apoph. to.4.267
Gallienij apoph. to.4.263
Galenij fabula de fucatis mulieribus to.5. 569
Gallia sola hereticis non infecta to.3. 62
galliarum rex manu propria Erasmo scripsit to.9.1367
gallus germano loquacior to.4.563
gallus puer a Marte adamatus to.1. 208
gallus Phrygiae fluminis to.1.506
galli quomodo Sicilia per simulacrum iurisperiti infamiam eiecit to.9. 1379
galli iurisperiti. apoph. to.4.351
galli natura to.1.517
galli in disputando uehementiores to.4. 568
gallorum pronuntiatio to.1.785
gallorum Druides to.5.398
gallorum reuerentia erga regem sumum to.5.340
gallorum lasciuia to.5.555
gallorum ac Britannorum mutua inuidia to.9.1391
gallos scarabei mouet exemplum to.1. 531
gallica scabies omni lepra tetrior ac nocentior to.1.703
gallica scabies to.5.292
gallica lingua aliud scribit aliud sonat to.1.432
gallica scabiei fatalis quaedam insecta to.1.704
gallica scabiei contagium to.1. 705
gallica scabiem speciem esse leprae to.5. 129
gallinae Zelotypia maxime laborant to.1. 557
Garrulus semper ubique molestus to.4. 512
Garrulus proditor etiam sine premio euadit to.4.526
garrulus solus frustratur eo quod ex petit to.4.514
garrulus non semper impunitus to.4. 513
garrulus etiam noctu inquietus to.4. 513
garrulus non concipit pharmacum to.4. 516
garrulus iniussus iussusue blaterat to.4. 513
garrulus enecat auscultantem to.4. 514
garrulus mercede nunquam conducitur ut taceat to.4.513
garrulus uicinus pessimus to.4. 514
garrulus amicum perdere manuult dictum to.4.521
garrulitas ebrietati similis to.4. 512
garrulitas summam adfert uitae modestiam to.4.512
garrulitatis remedia to.4.563
garrulitatis similia to.4.75.476. 477.478.474.485.486.491. 504.507.510.512.514.516.517. 518.519.520.521.522
garrulitatis sibi conscij, a quibus abstinere debent to.4.524
garrulitatis remedia to.4.563
garrulitati coniuncta curiositas t.4. 514
Gaspard Hedio to.3.767
gaspard Schallbus to.3.434
Gaspard Vrsinus Velius to.3.397
to.5.350
Gaudium coram domino quod to.5. 397
gaudium cordis in mundo non esse to.5. 441
gaudium ex uindicta ire to.5.451
gaudia Christiana qualia esse debent to.5.397
de gaudio piorum & tristitia similia to.5. 248
gaudio inopinato quosdam exanimatos to.5.227
Gaetae institutiones grammaticae to.1. 97
gazophylacium templi dominici to.5. 626
gazophylacia multa sed nihil ad pauperes redit to.5.634
Gelafij constitutum de sacramentis to.3. 1177
Gelboe nox declarat cursum to.5. 356
Gelonis apoph. to.4.214
Gemitus piorum to.5.406
Gemmarum uires incredibiles t.1.662
Genealogiae perplexae uitandae to.9. 131
Generationem suam etatum gradus habere to.5.243
Generose dicta to.4.94.96.103. 106. 112. 125. 126. 130. 138. 236. 238.300
Genus ad formam nihil profectum to.1. 270
genus quid admoncat to.5.755
genus humanum in se habet inuisum to.1. 179
genus quid to.1.355
generis claritudo dei donum to.1. 730
generis humani uita to.1.179
generis claritas quibus inhonesta to.5. 737
generis & patriae tractatio to.5. 759
generis tractatio to.5.856
generum tres omnium fontes to.1. 318
generositas suprema to.5.36
genius idem non omnibus to.3.19
genij duo hominem comitantur to.1. 747
Genouefa diua to.5.1118
Gentes septem cum quibus pugnant dum to.5.6
Gentilium libri quomodo legendi to.9. 5
gentilium literae quatenus legendae to.5. 22
gentilium ex libris optima quaeque decerpenda to.5.9
gentilia inuenta humanae uitae necessaria to.9.1404
di 4 gentibus

I N D E X

Gentibus omnibus coniugij nomen sacrum to.1.361
Georgius quare cultus to.5.23
Georgius agricola to.3.944
Georgius à Breytēbach iurecōsultus to.3.430
Georgius Commerstadius to.3.1041
Georgius Haloinus to.3.138.418
Georgius Spalatinus to.3.237.391
Georgius Hermonymus græcus to.1.783
Georgius Smotzerus to.3.644
Gerardus ab Assendelph. to.3.1081
Gerardus Nouiomagus to.3.145
de Gerardis & malis hominibus simile to.5.96
Germaniæ status turbulētissimus to.3.631
Germaniæ formæ doctæ multæ to.1.631
Germaniæ calamitates to.3.1028
Germaniæ reformatio quomodo insti tuenda to.9.400
Germani hominum genus liberum to.1.605
Germanus nullus ambit hospitem to.1.604
Germanus amicus & uituperiū to.5.424
Germanicus mos in infantibus nuper natis to.5.592
Germanorū in pronuntiatione uerberum to.1.804
Germanorum mos in excipiendis ho spitiibus to.1.604
Germanus Brixius to.3.193
Germanica hospitia to.1.604
Gerfonem esse gerfonem to.9.483
Gestus compositi & incompositi to.1.863
Ghisbertus medicus to.3.103
Gigantes quales dominus amet to.5.228
Gigantes è terra nati to.5.12
Gigantum fabula to.5.45
Gigantomachia quid to.1.361
Gipso statim utendum to.1.504
Gladio principes quomodo uti debēt to.7.114
gladij genus duplex to.7.114
de gladijs duobus commentum to.9.211
Glandes centū tibi deus det t.5.340
Glareanus à Cesare Maximiliano lauream accepit to.3.11

Henricus glareanus Heluetiæ decus to.4.478
glareani descriptio exacta to.3.9.11.52.132.589.947
Glaucus iniustitiā laudat to.4.353
Glebulis uice lignorum uti to.3.122
Globorum lusus to.1.541
Gloria uera & falsa to.5.38
gloriæ iustitiam in qua re to.5.432
gloria nō tam expetenda quam tunc da to.1.343
gloria dulcis. Siren to.4.362
gloria maximo precio proxima to.1.239
gloria nisi insignis non est gloria to.1.730
gloria regum uera to.4.477
gloria recte facta sequitur to.1.729
gloria præcipuū ornamentū t.1.729
gloria quæ appetenda to.4.416
gloria uera to.5.998
gloria unigeniti to.9.33
gloria sulta ethnicorum to.5.328
gloria contempta ultro sequitur to.1.386
gloriæ cupiditas to.9.591
gloriæ inanis uitium to.5.16
gloriæ nomen inanissimum to.9.3
gloriæ similia to.1.482.490.491.492.505.511.517
gloriæ dei qui detrahant to.5.918
gloriam negligere uirtus præcipua to.1.730
gloriari in domino to.5.87
gloriari impie factis blasphemia to.4.543
gloriose dicta to.4.118.163
γλωσσογάρδορ to.4.507
è Glossis non omnia hauriri posse to.9.84
Glycon deus to.1.200
glyconis sacra to.1.283
Gnathæ meretricis apoph. to.4.293 & 341
Gnatho sculus to.4.50
gnatonismus to.1.319
gnatonismus ethnicus to.1.321
Gobryas to.4.6
Godefridus Taxander to.3.571
Godescalcus Rosemondus to.3.414
Gonorrhœa to.4.518
Gongelus to.3.128
Gorgie dictum refellitur to.4.17
gorgiæ sophistæ apoph. to.4.326

C. Græchi in dicendo uehementia quomodo mitigata to.4.60
C. Græchi apoph. to.4.176
Gradationis ratio to.5.835
Gradus prohibiti to.5.531
graduum communis uariatio t.3.30
graduum professionis interpretatio to.1.770.771
Græcus Romano loquaciōr t.4.563
græcus quis Erasmo to.3.361
græci libidinis intemperatores ce teris nationibus to.5.582
græci numerabant per Olympiades to.1.325
græci tres numerorum habent differ entias to.1.317
græci in nouo testamento imitandi to.9.13
græci tres Erasmo noti to.4.571
græci amicitie iactatores to.1.783
græcorum otiosa leuitas to.4.365
græcorum oratio è labijs to.4.515
græcorum stultitas to.1.189
græcorum uocibus quomodo uten dum to.1.9
græcos præstare latinis in re theolo gica to.5.854
græca lingua olim uulgata t.9.149
græca lingua felicior latina to.9.154
græca lingua & hebraica uisus to.9.626
græca lingua cur discendat. to.1.784
græcalatinis intermixta dant grati am to.1.19
græcarum literarum utilitas to.9.71
græcas literas monachi Heresim no cant to.9.395
græcanicæ atq; Latine litteraturæ linguæq; peritiū to.1.64
græcitate sine nihil nos esse in literis to.3.352
Grammaticus catenis aureis alligan dus to.1.768
grammaticus uerus quomodo traditū dus to.1.767
grammatici boni rari to.1.765
grammatici officium to.1.766
grammatici à quibus & quales pueri ris præficiendi to.1.766.767
grammatici miserimi to.4.373
grammaticorum Canonēs to.1.64
grāmaticorū labor inanis to.1.699
grammaticorū arrogantia to.4.373
grammatica latina & Græca pueri ris su

O P E R V M E R A S M I

vis statim tradenda to.1.445
Grammatica professio olim ardua to.3.1152
grāmaticā multa complecti t.5.712
grammaticam qui docere debeat & possit to.5.596
in Grammatica diligentissime pueri instituendi to.5.596
grammatices præceptiones initio au steras esse to.1.441
Gratiij apoph. to.4.273
gratum sinapis to.5.984
gratia Christi latitare in medijs pu lris to.5.344
Gratia extendit manum to.9.1049
gratia pulsans ac præparans t.9.1254
gratia legibus detrahit to.1.670
gratia triplex to.9.1099
gratia cooperans to.9.1088
gratia & humana uoluntas simul a gunt to.9.1017
gratia ab honesto deflectere non de bet to.1.731
gratia dei quibus maxime parata to.9.116
gratiam Hispanus to.3.639
gratias agendi Sylua to.1.408
gratuita dona dei omnia quæ possu mus to.9.1092
gratia, amicitiarum memoria to.1.348
gratiam Augustinus iungit cum libe ro arbitrio to.9.116
gratia de esse misericordia t.5.477
gratia dei nemo obstaculum ponat to.5.331
gratia domini ancillari nostram in dustriam to.5.275
de gratia dei & sole simile to.5.331
gratia tres exponuntur to.9.1004
gratiarum nomina to.4.47
gratiarum actio pro libera admōitio ne to.1.409
gratiarum actionum amplificatio to.1.407
gratiarū actio post mensam ex Chry sostomo to.1.577
gratiarum actio epistolæ to.1.328
gratiarum actionum exempla to.1.407 & 408
gratiarum actio epistolis quomodo subnectenda to.1.407
gratiarum actionis formulæ t.1.534
gratiarum actio ad deum post cenā to.1.562

gratie diffinitio to.1.348
gratiani tricesima octaua distinctio litteris insinua to.9.1418
gratiani decreta sibiipsis contraria to.9.1418
gratia pleni & alij sancti dicti sunt, præter Mariam to.9.846
Gratitudo to.7.141.178
gratitudinis prima to.1.193
Gratulandi rationes to.1.442
gratulandi, gratias agendi, Referen di beneficium, formulæ to.1.444
gratulatio Erasmi to.1.413 & 441
gratulatio sincera quæ to.4.390
Grave & leue to.1.747
grauis uiri qui to.5.131
grauitas quibus rebus consistet to.1.338
grauiter dicta. to.4.85.89.89.91.92.93.98.100.107.112.113.124.137.191.209.234.237.260.297.298.300.305.317.321.334
grauitatis schemata to.1.340
grauitas cordis quedam probata to.5.232
Gregorius Reschius to.3.79
gregorij Nazianzeni scripta to.5.714
gregorij Nazianzeni stilus t.3.945
gregorij laus to.3.1118
gregorij pontificis Ro. scripta to.5.715
gregorij Ro. Pontificis litterarum stile fastici to.5.678
gregorij periodi to.9.1426
gregorij errata to.5.365
Greueradus aduocatus to.3.225
Grocinij laus to.3.352
Gruum Taurum montem transmi grantium taciturnitas. to.1.476
grocini mentio to.1.847
Guido iuuenalis to.1.849
Guido Morillenus to.3.133
Guilielmus Budeus to.3.88 & to.1.849
Guilielmus Burbancus to.3.50.593
guilielmus Gaudanus to.1.851
guilielmus Grocinus to.1.850
guil. Latimerus t.1.850 & t.3.350
guilielmus Copus medicorū gloria to.3.9. to.4.595
guilielmus Conradus to.9.1390
guilielmus Gaudanus to.3.205

guilielmus ab Horion to.3.1088
guilielmus Comes ab Eisenburg to.3.950
guilielmus Hucus parisiensis ecclesiæ decanus to.3.390
guilielmus Cardinalis Croius to.3.133.136
guilielmus Gonellus to.3.164
guilhelmus Grocinus Anglus to.9.743. to.3.42
guilielmus Hermānus to.3.42
guilhelmus Montioius Anglus to.3.1013
guilhelmus Montioius Anglus to.3.1013
guilielmus Paruus to.3.39
guilhelmus Quinonus to.3.1027
guilhelmus Valus to.3.1027
guilielmus Vuaramus archiepiscopus cantuariensis to.1.663 & to.3.68 & to.4.565 & to.5.677
Guolfgangus Fabricius Capito t.3.8
guolfgangus Remus to.3.1020
grauitatis schemata to.1.340
grauitas cordis quedam probata to.5.232
Gregorius Reschius to.3.79
gregorij Nazianzeni scripta to.5.714
gregorij Nazianzeni stilus t.3.945
gregorij laus to.3.1118
gregorij pontificis Ro. scripta to.5.715
gregorij Ro. Pontificis litterarum stile fastici to.5.678
gregorij periodi to.9.1426
gregorij errata to.5.365
Greueradus aduocatus to.3.225
Grocinij laus to.3.352
Gruum Taurum montem transmi grantium taciturnitas. to.1.476
grocini mentio to.1.847
Guido iuuenalis to.1.849
Guido Morillenus to.3.133
Guilielmus Budeus to.3.88 & to.1.849
Guilielmus Burbancus to.3.50.593
guilielmus Gaudanus to.1.851
guilielmus Grocinus to.1.850
guil. Latimerus t.1.850 & t.3.350
guilielmus Copus medicorū gloria to.3.9. to.4.595
guilielmus Conradus to.9.1390
guilielmus Gaudanus to.3.205

habitatio quid differat ab habitu to.1.282
habitus quid to.1.877
habitus partes to.1.354
habitus corporis tractatio to.5.758
Hadrianopolis capitur to.5.196
Hæredem tertium non gaudere de malo questis to.5.337
heredes diuitum à Barbaris homini bus coli to.1.273
heredipetæ stulti to.4.372
heredipetæ frustrantur to.1.273
heredipetæ sepius deluduntur to.1.269
hereditates sicut diuissimas stolidissi mis mortuorum euenire solere to.1.272
heresis quid to.5.900
hereseos monachorū Essenorum in stitutum to.1.362
Hereses à doctores scholasticis to.9.703
hereses iudaicæ to.5.399
hereses recentiores. to.5.400
heres

I N D E X

Hereses sub Arcadio & Theodosijs to. 9 1339
hereses vitium omnium pestilentiff. to. 9 1338
heretica quaedam inesse scriptis doctorum orthodoxorum to. 9. 830 & 839
hereticus unde dicatur to. 5. 783
hereticus qui olim habitus to. 3. 403
hereticum obfirmatum redire ad ecclesiam, rarum to. 5. 347
heretici omnes impij to. 5. 147
heretici sunt docendi, non solum cogendi to. 9. 89
Heretici an comburendi to. 3. 912. to. 5. 25. to. 9. 478
hereticorum confugium to. 5. 898
hereticorum mundus nunc plenus to. 1 738
hereticorum inquisitores t. 9. 1294
hereticos confundi to. 5. 462
hereticis semper simulata religio to. 9 1309
Herestarche multi, quod ad episcopos dignitatem non admouerentur to. 5. 416
Herodē quare Christus vulpē uocauerit to. 5. 78
Hario Caminga phrysius to. 3. 563
Halcionis natura to. 1. 518
Halicocabo herba to. 1. 510
Hannibal imperator optimus, uir pessimus to. 4. 413
Harmoniae genera to. 1. 64
Harmoniae rationem eandem non omnibus conuenire to. 5. 356
Harpa & Miluius amici to. 1. 745
harpa cum accipitre inimicitia to. 1. 745
Hebraica lingua non admodum late patet to. 1. 774
hebraicae linguae ambiguitas t. 5. 226
hebraicas literas Rodolphus agricola didicit to. 5. 66
hebraicorum troporum uarij usus to. 5 161
hebraea & chaldaica lingua confuses to. 9 70
hebraeae linguae cognitio to. 9. 89
ad Hebr. eos epistolae quis interpretetur to. 9. & 48
hebraei dum fugam pararent, Aegyptiorum suppellectilem accommodato capiebant to. 1. 1422
hebraeorum bella cruenta to. 5. 298
hebraeorum codicū uarietas t. 9. 127
Hecatei ars to. 4. 517
Hector Hoxuirius to. 3. 949
Hecuba fortunata to. 5. 57
hecuba Vlyssi in gratitudinem exprobrat to. 1. 941
hecuba mater optima ac miserrima to. 1 947
hecubae felicitas uicibus inuersa to. 1 938
hederae natura to. 1. 509
Hedionis mentio to. 3. 692
Hectoris interitus to. 1. 466
Hegesippi apoph. to. 4. 228
Helena Achilli mortis autor t. 1. 941
Helena perdidit Ilium to. 1. 945
Heli indulgentia erga filios suos peccauit to. 5. 252
Heliogabali apoph. to. 4. 260
heliogabali lararium to. 1. 715
Heloim, uox polysema to. 9. 58
Heliotropium herba to. 1. 509
Helotes qui to. 4. 59
Henricus Angliae rex to. 5. 303
henricus Afinius Lyrensis to. 3. 432
henrici regis Angliae laus to. 3. 250
henricus Botteus to. 3. 632
henricus Bouillus to. 3. 76. 129
henricus Eppendorpius Erasmo semper honoris causa nominatur to. 9. 1340 to. 3. 430
henricus Gallinarius to. 3. 875
henricus glareanus to. 1. 852
henricus Guilefordus to. 3. 427
henricus Guilefordus eques auratus to. 3 258
henricus Gruingius to. 3. 454
henricus Lufitanus to. 1. 853
henricus Noortholius to. 3. 225
henricus octauus Angliae rex to. 3. 140
henricus Stromerus Aurbachius medicus to. 3. 139. 430
Heraclei symbolum to. 4. 518
heraclidis sophista apophthegmata to. 4 328
heraclidis stultitia to. 5. 560
heraclitum, uel Democritum postulare mundus uidetur to. 1. 284
Hercules ac Bacchus ociofi in conuiujs decorum accumbunt to. 1. 275
hercules obiectis periculis animo creuit to. 5. 46
hercules Gallicus to. 1. 278
hercules Alexandri nothus, ob pudorem uitam amisit to. 4. 75
hercules unde natus to. 5. 558
herculis Gallici picture mentio to. 1 279
herculis Lindij mos patientiae extenuatum to. 4. 575
herculis & Vlyssis peregrinatio to. 4 400
herculis labores to. 5. 25
herculi Galli orationem tribuunt to. 1 279
herculi quare decimae datae to. 5. 23
herculem Galli Ogmium uocant to. 1. 278
herculem iurare to. 4. 540
de herculo & Christiano simile to. 5 46
Herfiliae colloquia to. 1. 338
Hermannus Buschius passiphilus to. 3. 53 & to. 1. 752
hermannus à Gauda to. 9. 633
hermannus Vuesphalus to. 3. 544
hermannus Hayo to. 1. 851
hermannus Guilhelmus Erasmi uisum cantem inuisit to. 9. 1389
Hermogenes t. 4. 369
Hermolai Barbari laus t. 3. 330
hermolai Barbari mentio to. 1. 847
Hermestus Bauraria dux to. 3. 142
Herodis sophistae apophthegmata to. 3. 326
Herodis uiri Romae nati, Gottorum progenies to. 9. 1433
Herodis crudelitas in pueris to. 5. 180
Herodem

O P E R V M E R A S M I

Herodem pediculari morbo perijisse to. 5 468
Herodotus autor non multae fidei to. 1. 79. to. 4. 82
Heri gratia mors etiam ebeunda to. 1 966
heris obmurmurare non licet t. 1940
Hesiodi dictum to. 4. 77. 514
hesiodi de parsimonia sententia to. 1. 544
Hesiodi sententia de tribus hominum generibus to. 9. 1414
Hierarchia triplex to. 5. 892
Hiericho quid to. 5. 696
Hieronis apophth. to. 4. 214
hieron quare cultus to. 5. 23
hieronis uxoris simplicitas to. 4. 29
hieronymus ad palinodiam inuitatus to. 9. 1380
Hieronymus ωνυπύλωη t. 4 385
Hieronymus uehemens in censendo to. 9 231
Hieronymus usus locis theologicis to. 5 110
hieronymus disciplinas omnes laudat to. 9. 1420
hieronimus discipulus to. 1. 363
hieron. taxatus to. 3. 1038 & 1039
hieronimus uiolenter cum pugnat to. 9 48
hieronimus defenditur to. 9. 204
hieronimus presbyter fuit, non episcopus to. 5. 715
hieronimus uehemens & liber to. 5 704
hieronimus neminem praecceptorem recusauit to. 9. 1410
hieronimus inuolenter taxatus à Lutheo to. 9. 1065
hieronimus in Vigilantium Iouinia num to. 9. 4
hieronimus Aleander to. 1. 849
hieronimus Donatus to. 1. 848
hieronimi de Roma testimonium to. 7 570
hieronimi epistola to. 3. 32. laus 66. patria 98. lapsus to. 5. 347. errata 364. scripta 715. autoritas to. 9. 24. dictum. 1426
hieronimi epistola ad magnum oratorem to. 9. 1419
hieronimus Ciceronis dialogum legit to. 3. 114
hieronymus aduersus carnem pugna. se to. 9. 483
hieronymus delictijs omnia condire to. 5 112
hieronymi stilus to. 5. 633
hieronymus sentire omnes interijisse ad quos lex Mosi non peruenit to. 9 1257
hieronymus publicam lectionem imitatum esse to. 9. 231
hieronym. saepe secū dissidere t. 9. 109
hieronymus Buslidius to. 5. 65
hieronymus Emserus to. 3. 586
hieronymij Rhodij de Ira sententia impugnatur to. 4. 59
hieronymi in exodū praef. t. 9. 1420
hieronyma laus eloquentia to. 3. 225
Hieroslaus Lafcanus to. 3. 534
Hierusalē quando destructa t. 5. 688
Hierosolymi ubi olim sita dubium to. 1 534
hierosolymae urbis locum ignorari to. 9 755
hierosolymam usq; quid nonnullos at degit to. 1. 534
Hierosolymitani reueriti discipulos Christi to. 5. 649
Hilarion palestinus, semel duntaxat uisit Hierosolimam to. 1. 758
hilaritas to. 4. 148
hilaritas uera, unde nascitur t. 1. 568 to. 5 339
hilaritas piorum arcana res t. 5. 290
Hilarius primus inter latinos in Arianos scripsit to. 3. 1162
hilarius dissimulat to. 9. 1364
hilarius Bertulphus to. 3. 586
hilarij error de Christi corpore to. 3 1165 stilus. to. 5. 533. 1118. exilium to. 3. 1165. scripta to. 5. 715. errata 365. copiositas to. 9. 1426. cum statio 1364
Hilchias pontifex to. 5. 687
Himerius assentator to. 4. 14
Hippias omniscius to. 1. 64
Hipparchiae Apoph. to. 4. 316
Hippocrates morbum quem aestimauit grauissimum to. 4. 59
Hippocratis iuramentum etiam silentium continet to. 4. 528
Hippodame apoph. to. 4. 107
Hippodromi sophistae apoph. to. 4
Hilarionis gloriatio t. 9. 1192 (328)
Hippomachi Aliptae in prelon gum to. 4. 52
hippomachi apoph. to. 4. 269
Hircus esopicus to. 5. 49
Hippopotamus phlebotomiam monstrauit to. 1. 426
Hippoplanus to. 1. 639
Hirundo luteas materias temperare docuit to. 1. 427
Hirundinis & elephanti dissidiū t. 1 744
Hispania Christianae religionis propugnaculum to. 4. 392
hispanos nigro colore uestitu gaude re to. 5. 616
hispaniae laus to. 3. 710
Hispanicarum laus to. 4. 393
Historia basii allegoriae to. 5. 395
historia mirabilis de quodam to. 5. 822
historia sine arithmetica & cosmographia caeca to. 5. 712
historia pueris inculcanda t. 1. 448
historiae fides requiritur to. 1. 837
historiae tripartitae autoritas to. 9. 230
histrionum officium o. 1. 789
de histrionibus & ecclesiastica simile to. 5 648
Hochstratus ouans, ab Erasmo suppressus to. 9. 1347
hochstratus literis bonis inscius to. 9 1346
Hodie to. 5. 184
hodie est quam diu in hac uita sumus to. 5 488
Holladicae gētis humanitas t. 1. 603
hollandia ad Gallia pertinere t. 3. 48
Homerus nugator to. 1. 218
homerus omnium disciplinarum tante quam oceanus to. 5. 58
homerus fabularum pater omnium to. 1 447. 536
homerus oculis captus to. 1. 155
homerus nugarum pater to. 4. 365
homerus cum honore deductus è ciuitate Platonis to. 9. 79
homeri Poests duplex to. 4. 478
homeri de stultitia dicta to. 4. 362
homeri in fabulis uarietas admirabilis to. 4. 515
homeri fabule discēda pueris t. 9. 38
homerū le gēs nemo saturatur t. 194
homeri ingeniorum fons to. 1. 460
homerica mendacia to. 1. 679
homericum patrocinium to. 1. 418
homeris uerbis dignus t. 1259
Homicida

I N D E X

Homicida qui proprie to. 5. 358
homicida qui alteri adimit animam to. 1. 583
homicida apud deum to. 5. 988
homicida multi to. 5. 995
in homicidas quare solon nullam legem statuerit to. 5. 575
homicidium domini iniuria atrocissima to. 5. 994
homicidij & linguæ delatrici comparatio to. 4. 538
Homo animal to. 4. 157. 160. 163. 165. 170. 323. 332
homo per totum annum altus ad mortem to. 5. 966
homo solus scientiæ capax to. 1. 871
homo cum seipso pugnat to. 4. 489
homo anima & corpore constat to. 1. 818
homo sermone à cæteris animantibus discernitur to. 1. 764
homo animal generosiss. premijs ad parendum inducitur to. 4. 462
homo cogitata alterius nescit to. 1. 950
homo primum conditus mox uxori iunctus to. 1. 359
hominis primi corpus salubre to. 1. 669
homo animal inseclicissimum to. 4. 365
homo ieiunus grauior pranso to. 1. 750
homo omnis mendax to. 4. 541
homo philosophiæ expers brutis deterior to. 1. 424
homo ad philosophiam nascitur to. 1. 423
homo rationale dicitur animal to. 1. 428
homo animus ipse to. 4. 482
homo non est. literarum expers to. 1. 421
homo matutinis temporibus totus homo to. 1. 719
homo inutile animal to. 1. 423
homo quibus agitur to. 1. 424
homo secum dissidens quale malum to. 5. 643
homo tertius mundus to. 5. 24
homo suppositi uocabulum to. 9. 26
homo duplex to. 5. 15
homo ex diuersissimis compactus to. 5. 12

homo qua parte cetera antecellit animalia to. 1. 871
homo cur è limo creatus to. 5. 335
homo ad quid natus to. 5. 335
homo in malorum præcipientia prius tenet to. 4. 48
homo non est. filij neglector to. 1. 424
homo affectibus parcus quid. to. 4. 363
homo ad quem finem conditus to. 5. 1083
homo solus mala sua non presertit to. 1. 501
hominis duplex substantia to. 5. 390
hominis & delphini amicitia to. 1. 744
hominis tres dies to. 5. 396
hominis definitio secundum Platonem to. 5. 769
hominis tres partes to. 5. 17
hominis partes & propria to. 1. 828
hominis nil citra laborem contigit to. 1. 630
hominis cuiq. sua dies to. 1. 614
hominis natura dulcis est societas to. 1. 364
hominis cur uita data to. 4. 51
hominem facit talus to. 1. 424
hominem secundum aut deum to. 9. 26
homine nil calamitosius to. 4. 48
homine animal nullum calamitosius to. 5. 1087
homine indocto. sus potior to. 1. 425
homine nullum animal è efferatius to. 1. 424
de homine mortuo. & seminihus simili dei simile to. 5. 385
homines non nascuntur to. 1. 424
homines duos Paulus in uno homine conglutinauit to. 5. 15
homines funguntur to. 1. 424
homines uiuere solos miserat. to. 1. 694
homines profici. feræ erant to. 1. 424
homines ueri to. 4. 589
hominum tria genera to. 9. 1414
hominum genus quartum to. 9. 1414
hominum par temere non reperiri to. 5. 573
hominum genus deo iniustum quale to. 5. 97
hominum insania to. 5. 694
hominum uarietas to. 1. 732

hominum genus quibus omnia displicent to. 5. 560
homini tali defunt to. 1. 711
hominibus singulis singuli genij to. 4. 81
homuscon. non est in diuinis literis to. 9. 841
Homusij cognomè etiam spiritui conuenire to. 5. 909
Honor uerus to. 5. 51
honoris uocabulum. quo se extendat to. 5. 589
honoris uitæ decus to. 1. 962
honos uirorum fortium Remp. aduget to. 1. 944
honor à quibus petitur to. 1. 337
honos etiam gignit artes to. 1. 771
honos uerus principis to. 4. 448
honos alit artes to. 1. 346
honos uirtutem excitat to. 1. 338
honoris studium quibus inuascatur to. 5. 85
honorem uerum à uirtute proficere to. 5. 53
honorem sacerdos non affectet to. 5. 688
honores esse instabiles to. 5. 1031
honores in sepeperat to. 5. 89
honoris gaudium uoluptas diuina to. 4. 589
honores quò distribuendi to. 1. 879
honores diuini regibus bonis haberi to. 4. 441
honoris audi obediētiore to. 4. 590
honores mutant mores to. 1. 997
honore parem præuenire ciuili non est to. 1. 869
honorandi qui to. 4. 475
honorandi nonnulli cur to. 1. 517
honestū est opitulari indigentibus to. 1. 161
honestum. quod propter se exercetur to. 1. 348
honesti diffinitio to. 1. 348
honestas apud probos nullum uadit to. 1. 369
honestas laboriosa to. 1. 808
Horæ cæli ianitores to. 1. 131
horariæ preces to. 5. 941
horariæ preces principum to. 9. 397
Horatij natura taciturnior to. 4. 518
horatij carmina nonnulla explicantur to. 1. 610
Horatij tom. 9. 33

O P E R V M E R A S M I

Horatij inimitabilis elegantia. tom. 5. 496
horatium ad Mæcencatē accitū. pauca locutum to. 5. 403
Horologium. pigrum admonet diligentiæ to. 1. 578
Horatio ad pacem to. 4. 500
Hortensius callide impetrat nuptias to. 1. 376
hortensij apoph. to. 4. 276
hostis locus debetur quem delegerit to. 1. 568
hostem apud hostes agere non debet to. 1. 463
hostes quanta alacritate suscipiendi to. 5. 862
hostis olim cura maxima. to. 5. 514
hospitalitas uera to. 5. 136
hostia mystica to. 5. 978
hostiam coelestem immolare. to. 5. 666
hostiam sem Christo leges præscribere to. 9. 244
hostis qui periculum denūciat minus metuendus to. 1. 705
hostis pro hoste habendus to. 1. 950
hostis non contemendus to. 9. 1365
hostis ultio to. 4. 472
hostis fides seruanda to. 5. 298
hostem occidere fas quando. to. 1. 598
hostes timent principem. què ciues sui non timent to. 4. 413
hosti pro ni to. 9. 161
Humana uita incommoda to. 1. 754
humanitas quid to. 4. 487
humana fors æquanimiter ferenda to. 1. 731
humanitas nature uocabulum to. 9. 26
humanitas Christi ibidem to. 5. 102
humanitas inhumana to. 1. 771
humane miseriæ descrip. to. 5. 476
humane constitutiones hominis casu factæ constitutæ. non ecclia. to. 1. 675
humanarum constitutionum silicium to. 1. 679
de humanis scriptis & diuinis sumile. to. 5. 325
humane res binas habere facies to. 4. 362
humaniter dicta tom. 4. 88. 92. 95. 101. 106. 184. 211. 220. 234. 236. 259
Humiliatio Christi quo referatur to. 9. 30
humilitas apud ueteres quid significabat to. 1. 725
humilitas prodigiosa to. 1. 737
humilitas passionis to. 9. 30
humilitas extrema tuta ab insultu liuoris to. 5. 374
humilitatis uocabulum. to. 1. 725. 726
humilitatis genus detestabile. to. 5. 695
humilitatis Christi testimonium Evangelicum to. 9. 34
Humorum abundantia corpus ad morbos reddit propensum to. 4. 35
Huttenus quo animo in Erasmo scripsit to. 9. 1342
Huttenus Heluetiorū humanitate tuitatus to. 9. 1339
Hutteni cum Erasmo colloquium primum to. 9. 1370
Hutteni animus contemptus impatiens to. 9. 1340
Hybræ fidei consilium to. 4. 547
Hyena mutabilis to. 1. 511
hyenæ & pantheræ mimicitia to. 1. 744
Hymnus quid to. 5. 918
hymno cibus aspiciendus. to. 1. 568
hymnorum ratio to. 5. 716
Hyperbolæ frequens in scriptura to. 5. 326
hyperbolæ usus to. 5. 817
hyperbolas multas scripturam habere to. 5. 102
hyperbolas scripturam multas habere to. 9. 1112
hyperbolus Atheniensis to. 9. 1105
hyperbolus medicus to. 4. 548
Hyperides to. 4. 19
Hypocrisis. to. 4. 164. 181. 532. 707
hypocrisis res temporaria to. 5. 631
hypocrita qui to. 5. 652. 784
hypocritam quare dominus patiatur regnare to. 5. 294
hypocrita pronummiis. condonationes ueniunt to. 4. 369
hypocritarum descriptio to. 5. 721
hypocrita quid to. 9. 794
Hypostasis uocabulum Hieronymo suspectum to. 9. 26

hypostases & homusij uocabula dissidij materiam Christianis præbuisse to. 9. 227
Vocalis pronuntiatio to. 1. 785
Iacob quid to. 5. 254
Iacob historia to. 5. 870
Iacobus Faber to. 1. 849
Iacobus Pifo to. 1. 852
Iacobus Ceratinus to. 1. 851
Iacobus Spicgellius to. 1. 852
Iacobi lucta to. 5. 16
Iacobi genua quare callo obducta to. 5. 924
Iacob & Esau sunt figura spiritus et carnis to. 5. 15
Iacobus Apocellus to. 5. 578
Iacobus Banisius to. 5. 256
Iacobus Battus to. 5. 107. 1390
Iacobus Castrutius medicus syncerus to. 1. 692
Iacobus Ceratinus to. 3. 178. 721
Iacobus Faber Stapulens. to. 3. 142
Iacobus Hoghostratus to. 3. 518
Iacobus Hornensis to. 5. 236
Iacobus Lopis Stunica to. 3. 501
Iacobus Lucas decanus Aurelianens. to. 5. 175
Iacobus Middelburgensis to. 3. 393
Iacobus Pifo præceptor regis Hungariæ to. 3. 353
Iacobus Tisanus to. 3. 161
Iacobus Tutor to. 3. 224
Iacobus Vilingerus to. 3. 439
Iacobi Vimpbelingij uita & mors to. 3. 904. 79
Iacobus Hoghostratus to. 3. 261
Iacob patriarcha matrimonium seruitute redemit to. 1. 362
Iactantia Ciceronis to. 1. 824
Iactantia felicitatis comes. to. 3. 369
Iactantia uentosa. Chamaconti similitudo to. 1. 520
Iactatores to. 4. 514
Iaculi serpentis natura to. 4. 534
Iambi cur inuenti to. 1. 608
Iambicum carmen to. 5. 1121
Ianua ad Christum to. 5. 147
Ianus Pannonius to. 3. 257
Iapetus deus to. 1. 156
Iasonis de uiolatione iuris dictum to. 4. 42
Ibyci historia to. 4. 518
Ibis clysteris usum inuenit. to. 1. 427
Icaria

I N D E X

Icaria to.1.48
Icaromemippus Luciani to.1.172
Ichneumonis in aspidem & Crocodi lum odium to.1.744
Idathyrus apoph. to.4.213
Idearum regio to.4.363
Idiota to.9.522
Idololatria to.4.543
Idololatria horribile crimē t.5.420
Idololatria uera to.5.101
Idolomachia to.5.520
Itecur anserinum olim in delictis to.1.557
Ichoiakim, & Elich idem to.4.133
Ieiunasse Christum more Iudaico tom.5.95
Ieiunium uerum & falsum tom.5.23 & 327
Ieiunium reijcit dominus to.5.32
Ieiunium an deo placeat to.5.260
Ieiunium inutile to.9.671
Ieiunium sacrificulorum to.1.685
Ieiunium deo ingrātū quale to.5.261
Ieiunij utilitas to.9.982
Ieiunium monachorum to.4.554
Ieiunium quare institutū to.5.423
Ieiunium nostrum quale esse debeat tom.5.18
Ieiunium & ciborum tractatio to.9.839 & 934
Ieiunia Christiana laudatur t.9.936
de ieiunio certamen to.3.1146
Ieiunij mentio to.5.747
Ieiunij ueri denunciatio to.9.996
Ieiunia ab ecclesie primatibus inditcta to.9.579
Ieiunia Iudeorum tristia t.9.528.620
de ieiunio & potatoribus simile to.5.655
Iepte obscura natiuitas to.5.557
Iepte uotum in exemplum non trahendum to.5.539
Iesu nomen Iudeis inuisum t.5.959
Iesu nomine nil iucundius to.1.837
Ignauus quis uulgo to.5.37
Ignis omnium leuis. to.1.748
Ignis gehēne an materialis t.9.1038
Ignis græcus to.1.735
per ignem intelligi uindictam diuinam to.9.571
Ignominia uera & falsa to.5.38
Ignorantia quid to.9.301
ignorantia homines insolentiores facit to.9.1406.408 & 1407
ignorare, labi & huiusmodi huma-

O P E R V M E R A S M I

indulgentie quibus utiles to.5.74
indulgentiarum tractatio to.9.889
indulgentiarum abusus to.9.890
indulgentia erga filios to.5.37
Industrie dicta to.4.110.133.259
275.326.328.333
industria lucrosa to.4.273
industriam non interdixit Christus, sed sollicitudinem to.1.577
Indurare dei to.9.1116
indurare quomodo dicatur Deus to.9.1010
indurationis uox to.9.1154
Inebriari non licet to.1.572
Inedia certis. mors est to.1.577
Inenudatorum de Autoribus iudicium tom.1.299
Inepta loquacitas quomodo coercenda to.4.562
Inertia & ocio bona ualeat non comparatur to.4.41
Infas matre primo agnoscit. t.1.431
Infas ilico literis bonis instituendus to.1.420
Infas ad humana statim docilis to.1.425
Infas matrem non lactantem segnius amat to.1.655
Infantulo qui collufos ad dendi to.1.429
Infantulum nutrici obtrudere, genus expositionis to.1.655
Infantium natia ac festiua emulatio to.1.765
Infantibus ubiq; parcitur to.1.254
Infantes quid docendi to.1.431
Infantium uestitus to.5.593
Infantia stulta to.4.356
Infantia instruenda to.1.421
Infantia perpetua, portentū t.5.177
Infanticidū etiam immanitas abhorret to.1.363
Inferni flumina to.1.162
Inferni proceres to.1.163
Inferi ubi to.1.162. to.5.198
Inferi hostes to.5.3
ad inferna descendere to.5.968 & 686
ad inferos Christi descēdisse. t.5.967
Inferorum supplicium quale. t.5.49
Inferioris appetitus in inferis malis leuonit to.9.31
apud inferos equalitas est ferme to.1.272
Inferos scripturā mortem ac sepulturam uocare to.5.968
Inferorum poenae to.9.891
Inferos quosdam diuidere in tres regiones to.5.455
Infideles quomō ad religionem Christi inuitandi essent to.1.672
Infinitum quid to.9.147
Infirmi qui to.9.112
Infirmis pictura sanctorum propo-nenda to.5.1099
Infirmis sacramenta conferenda to.5.1096
Infirmi fouendi non alienadi. t.5.71
Infirmiati aliena Christianū se ac commodare to.5.93
Inflare, demittere, buccas to.1.863
Informatoris educatio, moresq; spectandi to.1.767
Informatoris regij officia to.4.435
Ingenium probum fortuna contamine non potest to.1.947
Ingenio to.1.371
ingenium humanum quomodo tractanda to.1.371
ingenia eximia nullam non regionem gignere to.3.21
ingenia discentium immodica contentione obrui to.3.348
ingenij similia to.1.485.486.499.501.502.505.506.508.511.512.513.514.516.517.518.520.521.522.523
ingenij luxuries laudanda to.3.8
ingenia generosa ut leonis catulus tractanda to.1.435
ingenia mortalium mari similia to.1.768
ingenia nobilia, ad exercitationem sunt adhortanda to.1.303
ingenia foelicia, uel bono, uel malo reip. sunt to.4.504
ingeniorum dissimilitudo ingens to.1.858
ad ingeniorum immutationē locum facere to.3.90
ingeniorum habitus uarij to.5.704
ingratitude populi erga Ecclesiasten to.5.658
ingratitude homi. inaudita. t.5.503
ingratitude uitium longe detestabilis quam imprudētia t.5.425
ingratitude locus to.5.900
In illo, pro per illum to.9.193

Inimicus quo pacto ulciscendus to.1.720
Inimicus, qualis sit to.4.27.28.29
inimici quare amandi to.5.39
inimicis benefacere, q̄ magnifica & utilis res sit to.4.29
inimicis per uim aliquid detrabere optatis. to.4.585
inimicos prestare geminam utilitatem to.5.578
inimicissimi facto adacti legibus sunt amicissimi, & ecōtra to.1.952
inimicitia similia to.1.489.490.506.507 & 519
Iniquum petendum ut æquum ferat to.1.711
Iniuria atrox docuit salutis contentum to.1.435
iniuria auctori nocet to.5.54
iniuria à quibus accipienda. t.5.224
iniuria nulla esse debet mēto t.1.720
iniuriam facere infelicius quam accipere to.1.371
iniuriā in proximum ad dei cōtumentiam pertinere to.5.991
iniurias negligere magni esse animi to.3.100
ex iniurijs sepe ingens bellum nasci to.9.4
iniusta petentibus nunquā obsequendum to.4.78
iniusta petere to.5.224
Innocentia nihil liberius to.9.51
innocentia optimus custos. t.5.1093
innocentia Christi argumēta. t.5.81
innocentiā non esse suspicacē to.9.91
innocentiā hic suam uigorem habere to.5.160
Innoxij non nunquam recte occiduntur to.1.705
Inopia nulla timentis deum to.5.335
inopia Christianum non pudere to.5.987
inopiam proximorum leuare, picta to.1.684
Inquisitio de fide to.1.614
inquisitio duplex to.9.858
inquisitores tyranni belle perstringuntur to.9.858 & sequ.
insania nullus oīno uacat to.4.367
insania Anticyra medetur to.4.69
insania discrimen to.4.367
insania duplex genus ibidem
inscitia cū armis mala to.1.878
inscitia obnoxios facit to.1.942
inscitia

I N D E X

infinita confidentia parit to. 4. 569
Insecta omnia pedes habent scabrosos to. 1. 748
Insolentia to. 4. 140
Institutio corrupta, stultitia est edificium to. 1. 422
Institutio naturae reddit efficacior to. 1. 423
Institutio Christi et Ioannis quid differant to. 5. 656
Institutio puerilis quo anno auspicianda to. 5. 593
Institui bene plus est quam bene nasci to. 1. 585
Institutionis duplex cura to. 5. 594
Instituta Lacedaemoniorum. t. 4. 150
Instrumentum facultatis pars. t. 5. 766
Instrumentum pro testamento. t. 9. 905
Integre dicta to. 4. 98. 99. 106. 110. 183. 224. 230. 280. 316. 350
Institutionis similia to. 1. 483. 484. 485. 486. 488. 490. 497. 499. 500. et 502. 504. et 505. 522. 523
Intelligentia, ea quae sunt perspicit tom. 1. 348
Intellectionis ratio to. 5. 827
Intellectus post resurrectionem qualis to. 5. 964
Intemperantia et huic adherentia to. 5. 905
Interimere uel mortis causam praebere quae differentia to. 1. 230
Interpretationis ratio to. 5. 826
Interpretum in diuinis temeritas to. 9. 205
Interpretationis certitudo unde pendat to. 9. 1076
de interpretibus noui et ueteris testamenti to. 9. 75
Inter synagogam et ecclesiam differentia to. 5. 690
Interrogationis ratio to. 5. 823
Interuocionis to. 1. 59
Intrepide dictum to. 4. 90
Inuectiuae exempla apud quos querenda to. 1. 402
ad Inuentionem partitionis quae conducant to. 5. 747
Inuictus qui d'ci debeat to. 4. 454
Inuidere aliorum commodis ingeniosa res to. 5. 578
Inuidia comes felicitatis eximia to. 5. 140
Inuidia exitialis malum to. 5. 565
Inuidia to. 4. 27. 176. 215. 265. et 300. 311
Inuidia quo mitiganda to. 1. 731. 732
Inuidia comes potentiae to. 4. 79
Inuidiae similia. t. 1. 474. 484. 492. 499. 514
Inuidia non religio odit literas quas nescit to. 9. 1401
Inuidia clericorum eiecit Turtullianum et Chrysostomum to. 9. 928
Inuidia falsis unde to. 5. 314
Inuidia quauis excetra nocentior to. 3. 70
Inuidia quomodo concionatori uitanda to. 5. 889
Inuidiae signa to. 1. 166
Inuidiae exortae quomodo medendum to. 1. 733
contra Inuidiae malum remedium to. 5. 47
Inuidiae obnoxium quicquid subitoinclarescit to. 1. 731
Inuidiam effugere perdifficile. t. 4. 79
Inuocatio uirginis Mariae to. 5. 728
Inuocationem superstitiosam dominum respicere to. 9. 695
Inuocationem propositionem completi to. 5. 728
Ioachim Camerarius to. 5. 324
Ioachim Camerarius to. 5. 605
Ioachim Martianus Gandauus to. 3. 1208
Ioanna Hispaniarum reginae laus to. 4. 403
Ioannes Baptista to. 3. 264
Ioannis Baptista libertas in loquendo to. 7. 116
Ioannes cur Euangelium suum scripsit to. 7. 374
Ioannis Euangelista peculiaris quidam modus to. 9. 230
Ioannis Euangelista stilus to. 7. 370
Ioannis Frobenij erga Erasmus liberalitas to. 9. 1305
Ioan. Alexad. Brasicanus. t. 5. 1055
Ioannis Antonij Cassouiens. integritas to. 4. 56
Ioannes Atensis to. 3. 125. 172
Ioannes Bonerus to. 3. 947
Ioannis Tortellij mentio to. 1. 846
Ioanes picus Miradulanus t. 1. 847
Ioannes Pinus to. 1. 849
Ioannis Euangelium uersatur in abditis diuinae naturae mysterijs. t. 7. 369
Ioannes Borsarius to. 3. 146. 252. 612
Ioannes Botzhemus canonicus Constantiensis abstemius to. 1. 643
Ioannes Brentius de non occidentis hereticis to. 9. 1313. et to. 3. 283
Ioannes Brianus to. 3. 80
Ioannes Briareus Atensis to. 5. 515
Ioannes Caesarius to. 3. 718
Ioan. Claymōdus theologus. t. 3. 198
Ioannes Cholerus Eras. amicus can. didus to. 9. 1454. et to. 5. 935
Ioannes Clebergerus to. 5. 116
Ioannes Colctus to. 3. 480. 184
Ioannes Cochleus to. 3. 640
Ioanis Coleti de fado antibarbarorum libro p'ncipatio. t. 9. 1389. et t. 1. 1861
Ioannes Crucius informator in signis to. 1. 861
Ioannes Draco to. 3. 135
Ioannes Eclius to. 3. 94. et 349
Ioannes Emanuel to. 5. 619
Ioannes Enzina to. 3. 518
Ioannes Faber uicarius in Spiritalibus Constantiensis to. 3. 261
Ioanis Fabri monachi laus to. 3. 439
Ioannes Feunus to. 5. 456
Ioannes Falco to. 3. 205
Ioannes Flaminius to. 5. 229. et 391
Ioannis Gersoni scripta to. 5. 715
Ioannes Glapion Casari a concionibus to. 1. 688. et to. 9. 1351
Ioannes Grolerius to. 3. 110
Ioannes Gorcomensis to. 3. 109
Ioan. Henkellus to. 5. 658. 1048
Ioannes Hus Constantie to. 5. 583
Ioannes exultus to. 9. 1089
Ioannes kirherus to. 3. 284
Ioan. Lascaris to. 3. 128. et to. 4. 110
Ioan. Leopolitanus. to. 3. 655 (503)
Ioannes Longicapianus to. 5. 219
Ioannes Lotzerus to. 3. 808
Ioanes Ludouicus Viues to. 1. 835
Ioanes a Lasco archiepiscopus Quenensis to. 4. 503
Ioannes a Lasco praepositus. t. 5. 576
Ioan. Matthe. Gibertus. t. 3. 771. 975
Ioannes Molendinus to. 3. 124
Ioannes Nauius Hōitiscotanus. t. 3. 5
Ioannes Oforius to. 5. 649
Ioannes de delatione sententia uaria to. 4. 546
Iotacismus to. 1. 783
Iouis inanis iactantia to. 1. 274

OPERV M ERASMI
Ioues iussa exequenda to. 1. 223
Iouis et Danaes fabula to. 1. 212
Iouis Epitheta to. 1. 218
Iouem tonare, plueri, falso crediti to. 1. 283
Iouinianus dicebat oes graecos codices esse deprauatos to. 9. 128
Iphicratis apoph. to. 4. 227
Iphigenia tragodia Sophoclis, an Euripidis ambiguum. to. 1. 959
Ira to. 4. 65. 140. 188. 273. 327. et to. 5. 183. et to. 9. 572
Ira, nocens animal to. 1. 425
Ira uehemens animi morbus to. 4. 55
Ira furor breuis. t. 4. 512. et t. 5. 542
Ira subuertit, erigere non potest to. 4. 57 (62)
Ira quomodo sanatur to. 4. 57 (62)
Ira semen ex omnibus perturbationibus animi commixtum to. 4. 65
Ira imbecillitate nascitur to. 4. 61
Ira ex quibus causis nascatur to. 4. 63
Ira malū nō oino immedicabile. t. 4. 58
Ira orationem opifram non admittit to. 4. 58
Ira res muliebris to. 5. 54
Ira natura to. 4. 58
Ira commotio quanta to. 4. 60
Ira dei similia to. 1. 473. 483. 492
Ira imbecillitas to. 4. 61 (512)
Ira diffusenda inuitum to. 4. 59
Ira remedium. t. 4. 96. et to. 5. 359
Ira remedia unde comparanda. t. 4. 58
Ira dies to. 5. 183
Ira affectus to. 5. 817
Ira similia to. 1. 493. 494
Ira impotentem duo gignere in homine to. 5. 238
Ira carere iudicio to. 5. 42
Ira componit sermo lenis to. 5. 573
Ira uehementem, breuem esse furorrem to. 5. 570
Iracundia unde gignatur to. 4. 58
Iracundiae uis to. 5. 93
Iracundi sunt qui amant to. 7. 275
Iracundiae importunitas et morositas to. 4. 65
Iracundo credendi facilitas, minacitas, ac intemperantia detrahenda to. 4. 65
Iracundorum hominum indicia to. 4. 65
Ira dei to. 5. 179
Ira cum laude to. 5. 55
Ira Christianum to. 5. 237
Ira scibilis uis to. 5. 13
Ira scori tibi formulae to. 1. 552
Ira speculum inspiciat to. 4. 60 et to. 5. 55
Ireneus presbyter Lugdunensis ecclesiae to. 3. 1146
Irenaei laus et erratum to. 5. 363
Ireneus Polycarpi discipulus to. 3. 1145
Irenaei error to. 5. 347
Iris et Mercurius, Iouis nuncijs to. 1. 283
Iris gemma to. 1. 563
Iridis pictura to. 1. 750
Irreprehensibilis episcopus sit. to. 5. 544
Irridendi a deo horrendum to. 5. 11
Isaac gaudium significare to. 5. 914
Isaac quid mystice to. 5. 404
Isaac quod iunctus Rebecca. to. 5. 546
Isaac Christi typus to. 5. 915
Isabella soror Mariae reginae Vngariae to. 5. 604
Isai apoph. to. 4. 325
Ischomachi mimi apoph. to. 4. 284
Ismenie apoph. to. 4. 332. 345
Isocrates bustridis agit Encomium to. 4. 353
Isocrates nunquam perorauit. t. 4. 361
Isocrates umbratilis orator t. 5. 1156
Isocratis structura numerusque orationis to. 1. 829
Isocratis apoph. tom. 4. 337. et 338. et 345
Isocratem pudor reddidit inutilem ad dicendum to. 5. 713
Israel quid sonet to. 5. 17. 154
Israelitam agere to. 3. 65
Israclita qui to. 8. 100
Itali natura sobrijs to. 1. 735
Itali pecuniarum tenaces to. 1. 601
Itali et Scythae collatio to. 9. 1436
Itali Ciceronianam phrasim probant tantummodo to. 1. 815
Italia lacertos habet magnos ac uirides to. 1. 745
Italia triennio a Turca uexatur to. 5. 41
Italiae populus docilis ad pietatem to. 5. 542
Italia concionum sacrarum incredibilem impiam habere to. 5. 629
Italy ad to. 5. 814
Itineris et uiae discrimen to. 5. 288
Iuba apoph. t. 4. 265
Iubileum qua de ea institutum. t. 5. 991
Incundum

I N D E X

incundum quod uoluptatē affert. t. 1 358	xia to. 1. 746	uirisprudētia utilitas to. 5. 71
Iudaea natio philoſophy & erga li- beros to. 5. 68	ingum tollere domini to. 3. 443	Ius uerum principis to. 4. 448
Iudas egressus de conuiuio sancto- rum to. 5. 480	ingum Ethnicorum to. 5. 30	Ius qui suis subditis dederunt to. 4. 469
iudā sonare consentientem to. 5. 410	Iulianus imp. effudit multas pecu- nias in subsidia pauperum to. 5	Ius Caesaris ex Euan gelio t. 4. 447
iudae traditio, an prae se ferat neces- sitate to. 9. 112	iulianus quare edictum crude- le reuocauit to. 5. 686	Ius triumliberorum to. 1. 360
iudam quare dominus non prodide- rit to. 5. 979	iuliani imperatoris apophth. to. 4. 335. & 330	Iuris diuiso to. 5. 771
iudaica to. 3. 558	Iulius pontifex, exiitio proximus ue- hementis. to. 1. 269. & 525	Iurisditio ecclesiastica to. 7. 611
iudaeus uir apud Origenē. t. 9. 222	iulij pontificis & Galliarum regis dissensio to. 4. 470	Iusurandum to. 5. 750
iudaeus quid to. 5. 221	iulij pontificis triumpho to. 9. 300	Iusurandum uix excusari posse to. 5 991
iudaeus qui proprie to. 5. 100	iulij dialogus à quo scriptus t. 3. 935	Iusurandum quando licitum to. 9. 979. & 879
iudaeus confitētis nomen est to. 3. 319	iulij Caesar senatori ad osculum ue- nienti pedem obtulit to. 5. 285	Iusurandum olim inter coniugatos edebatur to. 5. 516
iudaei Christo credentes quomodo à lege manumissi to. 1. 670	iulij Caesaris animū non conuenisse to. 5 407	Iusurandū inter Christianos & per iurium frequentis. to. 4. 533
iudaei gens rebellis & dura cervicis to. 5 175	C. Iulij Caesaris apoph. to. 4. 195	Iusurandum multa sub se comprehē- dere to. 5. 900
iudaei quare tolerantur to. 5. 47	Iulius Pflug to. 5. 394. & to. 5. 996	Iusurandum in totum prohibitū esse to. 9 671
iudaei quare reiecti to. 5. 80	C. Iulij Helionis apoph. to. 4. 265	Iusurandum dissuadetur to. 5. 734
iudaei quomodo ad fidem Christi du- cendi to. 1. 1144	Iulius Firmicus quales discipulos ad- miserit to. 5. 64	Iusurandū egre suscipiendū. t. 9. 674
iudeorum estimatio de Christo. t. 9. 62	Iulius Caluus to. 5. 130	Iurifurandi ratio to. 9. 111
iudeorum miseria to. 5. 337	Iunius Brutus dementia simulata, pe- riculum effugit to. 5. 312	Iustus qui to. 9. 1089
iudeorum cauilla in Christianos to. 5 319	Iuno pronuba to. 1. 561	Iusto quid competit to. 4. 71
iudeos relapsos praesides olim puni- re nolabant to. 5. 100	Iupiter philius amicitiae praefes to. 1. 173. & to. 3 105	Iusti & iniusti regula dei uolunt to. 5 716
iudeos cur auersabatur Deus to. 1. 571	Iupiter gemelius coniugio praest to. 1. 361. & to. 5 516	Iustum quicquid molitur in hoste, to. 173. & to. 3 105
Iudex corruptus to. 4. 467	Iupiter Saturni Rheacq; proles to. 1. 219	Iustus solent res ex sententia suo- cedere to. 1. 464
Iudicium dei quale to. 5. 971	Iupiter diuitias dilargitur to. 1. 155	à iustis iniusta nō esse petēda. t. 4. 664
Iudicium facere quid to. 5. 490	Iupiter poetis in carmine auxiliatur to. 1 218	Iusta iurare boni uiri est to. 1. 951
Iudicia praepostera hominum to. 5. 694	Iupiter nō omnibus placet to. 1. 730	Iuste dicta to. 4. 85. 86. 91. 93. 96 98. 99. 101. 108. 112. 212. 213. 215 239. 242. 277. 350
Iudicia hominū incerta to. 5. 979	Iurare quare prohibitum à Christo to. 5 102	Iustitia apud deum to. 5. 101
Iudicia Dei & hominum pugnare to. 5 405	Iurare per genū principis to. 5. 990	Iustitia uera & perfecta to. 5. 394
de iudicijs to. 1. 83	Iurare per nomē dei in usu. t. 5. 340	Iustitia duplex to. 5. 274
Iudicis partes qui sumere non debēt to. 5 358	Iurandi apud Christianos cōsuetudo impia to. 4. 540	Iustitia hominis & dei to. 5. 214
Iudici quomodo uitanda inuidia to. 1 732	Iurāt nūc oēs se peieraturos. t. 4. 533	Iustitia nostra quae to. 5. 87
de iudice & deo simile to. 5. 386	Iurantes olim ab ecclesia arcebantur to. 9 675	Iustina Augusta to. 3. 1130
Iudiciali generi & suasorio commu- nia to. 5. 715	Iurantium consuetudo an excusanda to. 5 991	Iustitia una Christianorum. t. 5. 228
Iudicialis generis partes to. 1. 328	pro iuramento sermo fidelis. t. 9. 675	Iustitiae diffinitio to. 1. 348
Iudicium sententia cōstitutū. t. 1. 348	de Iurcurando to. 9. 474	Iustificari nos gratis to. 9. 491
Iudicati diffinitio. to. 1. 348	Iureconsulti domus totius ciuitatis oraculum to. 3. 45	Iuuenalis obscenitas to. 9. 7
Iudith nomen unde to. 5. 614. 619	Iurifconsulti labor inanis to. 4. 374	Iuuenū studia quō denda to. 1. 312
Iudith uiduae exemplum uiduae sibi proponat to. 5. 618		Iuuetus uiror irreparabilis t. 4. 506
Iuglans omnibus ferme arboribus no-		Iuuentus ne effluat absque fructu emi- tendum to. 1. 614

O P E R V M E R A S M I

L	lacerta serpentis inimicus to. 1. 743	latini sermonis idiomata to. 5. 102
L	litera sonus to. 1. 805	latini ueteres uoces Graecorum mu- tuo sumpserunt to. 1. 299
L	Labdacismus est impotentia sonandi R. literam to. 1. 781	latine loquendi consuetudo unde per- tenda 299
L	labeti apoph. to. 4. 111	Latium literis Graeciā pene adaequa- uit to. 9. 1406
L	labes pro uehementer contaminato to. 5 378	Laudabile quid to. 1. 348
L	labi humanum to. 9. 17	laudabile quidam ab honesto separa- runt to. 5. 732
L	labia diducere in loquēdo, primum to. 1 784	laudabilis rerum honestarum comme- moratio to. 1. 348
L	Laboratibus laxamēto opus t. 1. 540 480	laudandi genus inuidum to. 5. 811
L	labor to. 4. 143. 258. 319	laudandi ratio per comparationem to. 5 737
L	labor non officit precationi to. 1. 377	laudans aut uituperans omnia u- terque ineptus to. 5. 890
L	labor noster quo spectare debeat to. 5. 23	laudandus qui inculpatus, ac inuidia damnatus to. 1. 88
L	labori nostro deum locum reliquisse to. 9 483	laudandi ac uituperandi to. 1. 51
L	de labore in amouendo amaro corti- ce, & diligētia in audicendis psal- mis simile to. 5. 205	laudando Gnatonismus fugiendus to. 1 333
L	laborum actorum iucunda mentio to. 1 733	laudari in domino to. 5. 317
L	laboribus uerae opes parantur to. 1. 722	laudator nisi eximie doctus, officit to. 4 425
L	Laë Mariae to. 1. 659. 669. 661	laudator nusquam scire non nocet to. 3. 191
L	Lacedaemoniorum instituta to. 4. 130	laudatio inuidiosa to. 5. 736
L	lactis usus to. 4. 39	laudatio per conficta miracula to. 5. 738
L	Lactantiū multos habere errores t. 9. 79	laudatio uiolenta res & blanda to. 5. 197
L	Lactantius Ciceronis simius to. 1. 858	laudationum uaria genera to. 4. 390
L	Lactantius an in album doctorum ec- clesiae recipiendus to. 5. 364	laudatus uoluptatem non debet ca- pere to. 4. 79
L	Lactantij firmiani linguam Hieronymus num unice mirari to. 5. 116	laudatoriae orationis pars to. 5. 734
L	Lactantij oratio to. 9. 1426	laudatoriarum partium loci to. 5. 734
L	Lacedaemonij Theridae dictum de ca- lumnia to. 5. 367	Laurentius Ethonis monasterij Ab- bas to. 3. 455
L	Lacedaemonij legatum unum ad Deme- trium mittunt to. 4. 519	Laurentius Campegius to. 3. 394
L	Lacedaemoniorum beneficiū in Smyr- neos to. 4. 17	Laurentius Bartholinus to. 3. 560
L	Lacedaemoniorum pactū cum Antipa- tro ibidem to. 4.	Laurentij Valle laus t. 3. 190
L	Lacedaemoniorum instituta to. 4. 130	Laus uera sapientis boniq; utri quae to. 4 412
L	Lacedaemoniorum praelia to. 4. 62	laus non à quouis homine approban- da to. 5. 46
L	Lacedaemoniorum dij to. 5. 398	laus omnium artium altrix to. 1. 437
L	Licenarum apoph. to. 4. 115	laus quomodo dilatanda to. 1. 333
L	Leitia in multis inepta to. 5. 441	laus piorum communis est totius ecclesiae to. 5. 20
L	Lacerta dictam usum docuit to. 1. 427	laus ab hominibus to. 4. 119. 172
L	lacerta hominibus amica to. 1. 743 445	laus ethnicorum uana to. 5. 328

I N D E X

laus quibus non noccat to. 3. 91
laudem amittere deformius quam no
assequi to. 1. 34. 4
Laudes ab improbis proficiscentes
cauenda to. 4. 79
laudibus deum non fieri filiciorem
to. 5 409
laus summa non ambire laudem to. 1
730
laus rei et persone to. 5. 739
laus citra iactantiam to. 5. 223
laudibus quisq; erigitur to. 1. 333
laudibus auditu nil iucundius to. 4.
584
Lazarus Bayfius to. 1. 849. to. 3.
637
Lazarus serua princeps to. 5. 296
laxari lepra to. 5. 340
laxari expus. to. 5. 98
Leana meretrix to. 4. 530
leane meretricis statua to. 4. 530
lectio mala inficit ingenium to. 4.
454
lectio ecclesiastica to. 9. 108
lectio antiqua receptior to. 9. 23
lectiqnis exercitatio to. 4. 37
lectiois repetende modus to. 1.
386
lectionem tumultuariam nihil pro
desse to. 5. 796
lectio sacra in mensa non improban
da to. 1. 568
legationes apostolicæ to. 7. 615
legatus Iulij loquax in Anglia ca
pitus to. 4. 526
legatum trifariam peccare to. 5. 670
legati cuiusdam ratio de pecunijs
exactis to. 1. 647
legendi ratio recta ac prompta to. 1.
779
legislatorum modestia et conatus ua
nus to. 7. 210
legitima dei to. 5. 666
Lei in dicendo apparatus to. 9. 109
lei theologi insania to. 3. 405. et
406
Lenitas to. 4. 146. 173. 174.
186. 192. 194. 218. 224. 242. 251
252. 254. 350
lenitas quedam uitiosa to. 5. 602
lenitate dei impios homines abuti
to. 5 652
an leno mulicrem amet to. 1. 221
lenones taxantur to. 5. 523
lenones sultu to. 4. 372
Cn. Lentuli Marcellini apoph. theg.
to. 4 338
leonardus Aretinus Cicroni uicini/
or Valla t. 1. 859
Leonardi Aretini mentio to. 1.
847
leonardus Casimbrotius to. 3. 577
leonardus officialis Bisontinus to. 3.
587
leonardus Briccardus to. 3. 387
leonardus Rephanus to. 3. 819
leonicien. etas et mors to. 3. 739
leonidas Alexand. pædagogus to. 1.
432
leonidis apoph. to. 4. 112
Leo Pont. Max. to. 3. 49
leo pontifex max. literarum futor
to. 7 113
leo pontifex sacrificus to. 4. 495
leonis pontificis scripta to. 5. 715
leonis decimi papæ mors subita to. 5
196
leonis et Iulij paparum comparatio
to. 3 64
leoni titulus positus speciosissimus
to. 2 698
leonum paparum laus to. 3. 65
leonis Eurycratidis filij apoph. theg.
to. 4 114
leo Iudæus, Tigurinus to. 3. 567
leonis Bizantini apoph. theg. t. 4. 324
et 282
leonis Bizantini exordium to. 5.
723
leo galli gallinacci cantum expauer
scit to. 1. 746
leo quomodo facillime capitur to. 1.
514
leo ad nullius occursum expauescit
to. 1 764
leonis gratitudo erga seruum to. 5.
722
leoni qui similes to. 5. 387
leones ambulando unguis introrsum
uertunt et quare to. 4. 71
leones benemeritis officium repende
re to. 3. 319
leonum catuli to. 1. 514
leonibus cum thoibus non bene con
uenit to. 1. 745
Leontij meretricis apoph. thegmata
to. 4 293
Leontychidis Aristonis filij apoph.
to. 4 111
Lepoldi libellus to. 9. 1313 547

lex uerbosissima to. 9. 694
lex censet deos to. 1. 951
lex noua quid in uetere mutarit to. 5.
896
lex seruitutis t. 5. 15. 51
lex scripta, ex arbitrio phibet uiuere
to. 1 952
lex ut nemo occidatur in tricesimam
usq; diem to. 3. 1130
lex peccatum operans to. 5. 913
lex sine Christo mors to. 5. 33
lex omnium regina to. 4. 44
legis diffinitio to. 1. 348
legis triplex genus to. 9. 1003
legis quatuor tempora to. 5. 895
legis nomen uarie usurpari to. 5.
895. et to. 9. 674
legis inter arma simile to. 4. 498
de legis abrogatione to. 9. 1230
leges Christi immutabiles to. 5.
893
legis diuine umbræ et inuolucra to.
9 1068
legem duabus constare partibus to.
5 315
legem preluere ambulanti to. 5.
449
legem esse sanctam to. 9. 562
legem occidere non iudicem to. 5.
994
legem bonis preluere to. 9. 1116
leges in conuicijs t. 4. 363
leges cur inuentæ to. 1. 679
leges humanæ unde petendæ to. 5.
75
leges fontes puniunt, linguam malam
fouent to. 4. 556
leges obligant omnes ex æquo to. 4.
464
leges facta probata, solummodo spectat
to. 1 235. 236
leges Romanæ in fauorem matrimo
nij t. 1. 360
leges caput rei spectant to. 1. 231
legis diuinæ scopus to. 9. 1108
leges bonæ ex malis moribus progna
te to. 4. 365. to. 9. 589
leges apostolicæ to. 7. 614
leges quomodo antiquandæ to. 4.
464
legum bonarum abusus to. 4. 464.
to. 5. 523
legum difficultas to. 9. 1068
legum autoritas to. 4. 120. 140. 208
299. 305
lex Saturnalium uirtus to. 1.
158
legum contrariarum status to. 5.
745
legibus paucis prisca contenti to. 4.
517
legibus necessarijs Christus suum ius
non ademit to. 5. 71
Libanij laus to. 1. 460
libanus significat candorem to. 5.
293
Libellus de cœna domini sub Erasmi
titulo citato to. 9. 1280
libelli citius discurrunt quam uoces
to. 1 710
libelli famosi, ludus huius ætatis to. 9
1280
Liberalitas uicina profusioni to. 1.
829
liberalitas et eius contrarium to. 5.
991
liberalitas turpis to. 4. 76
liberalitatis indulgentia to. 1. 220
liberaliter dicta to. 4. 87. 180.
182. 183. 186. 205. 211. 215. 228.
232. 237. 248
liberum quid to. 9. 1099
liberum arbitrium uarie tollunt Lu
therani to. 9. 1049
liberum arbitrium nomine, asserit
Augustinus to. 9. 927
liberum arbitriū uarie intelligi to. 9.
894
liberum arbitrium quid to. 9. 1002
libero pro arbitrio loca plurima
ibidem to. 9. 927
de libero arbitrio opinioes uariæ to. 9
1004
liberi arbitrij dogma quomodo tem
perandum to. 9. 1022
de libero arbitrio unde tot opinioes
interpretum to. 9. 1019
liberi arbitrij uis to. 9. 998
libri arbitrij negocium difficile t. 9.
997
liberi arbitrij uim pauci hæcenus ne
garunt to. 9. 1000
liberi arbitrij disputatio nõ expedit
to. 9 1372
de libero arbitrio spinosa disputatio
to. 5 420
liberum arbitrium et a philosophis
Ethnicis tractatum to. 9. 1063
liberum arbitrium to. 9. 877
liberum arbitrium duo compler
cti to. 5. 627
libero arbitrio quare datur aliquid
to. 9 1025
liberum arbitrium ad quid ualet, si
nihil efficiat ibidem
liberum arbitrium multis magnis et
antiquis assertum to. 9. 1000
Libertatis et libertatis in bonis di
sciplinis educantur to. 9. 1393
liberi cui generantur to. 1. 425
liberi acuti ad uirtutem calcar to. 4.
418
liberi mali to. 4. 194
liberi adultiores procul submouendæ
to. 9 429
liberis qui ad pubertatem uenerint
quomodo subueniendum inuitis
parentibus to. 5. 541
liberis procreandis quado opera dan
da to. 1. 429
liberorum causa duocnda uxor to. 1.
629
liberi innumeras curas secum adferunt
to. 1 586
liberi perperam educati parentum ca
lamitas to. 1. 425
liberi instituendi quo se et parentes
alant to. 5. 561
liberi tales euadunt quales illos sinxe
ris to. 1. 365
liberi facile generantur to. 1. 195
liberorum peccata, exiget deus a pa
rentibus to. 1. 425
liberorum charitas edulcat omne nutri
cationis tedium to. 1. 433
liberis priores partes debentur tem
poris to. 1. 433
liberos proprios quidam mactarunt
to. 5 211
liberos generare, minima pietatis
portio to. 1. 422
liberos recte instituere operosum t. 1.
425
liberæ multitudini seruitute nil acer
bius to. 1. 233
libere dicta t. 4. 89. 98. 123. 125. 151.
153. 154. 155. 156. 157. 158. 164.
166. 169. 170. 171. 174. 180.
191. 192. 193. 245. 248. 251. 252
253. 255. 258. 266. 271. 279.
283. 288. 289. 299. 306. 307.
310. 320. 322. 325. 327. 329.
332. 333. 335. 357. 338. 339.
344
libertas

I N D E X

Libertas uera in dicendo, qualis to. 4
 13
 libertas nature in primis parentibus uitiata, nō extincta t. 9. 1093
 libertas facata to. 5. 436
 libertas Euangelica circumspectius prædicanda to. 9. 1050
 libertas Christiana in quo to. 1. 678
 libertatem Euangelicam nonnulli impudenter concionantur to. 9. 984
 libertas intempestiua in monendo, qualis res to. 4. 18
 libertas quomodo condienda ibidem to. 19
 libertas amissa, quomodo restituta to. 9
 1002
 libertas uera to. 4. 581
 libertas dulcis to. 1. 365. 586
 libertatis ueteris & nouæ discrimen to. 1
 678
 libertati studentium to. 1. 589
 libertatis bonum to. 5. 1045
 libertatem qui infeliciter affectent to. 5
 436
 libertatem Erasmus amasse to. 3
 210
 Libido senilis monstrum t. 5. 51
 libido, immanis fera to. 1. 425
 libido, luxus & ocij comes to. 5. 581
 libido ipsa satis penarum exigit to. 1
 607
 libido contumeliosa etiam in proprio corpore to. 5. 498
 libido quomodo uincenda to. 5. 46
 libidinis incommoda t. 5. 49. 1046
 libidinis uincere uirtutis est to. 5. 18
 libidinosus anima ubi habitat to. 5. 442
 Libonis apoph. to. 4. 176
 Libri diuini sunt ediscendi to. 5. 111
 libri sacri ab omnib. legēdi t. 9. 703
 libri sacri quomodo legēdi to. 5. 64
 libri sacri ab omnib. legātur t. 9. 456
 libri doctorum ecclesie quare recepti to. 5
 977
 libri humani cum iudicio legēdi to. 5
 64
 libri depicti pueris subiiciendi to. 1.
 440
 libri qui legēdi ecclesiastice to. 5.
 714
 libri libere admoent to. 4. 454
 libri qua ratione probandi to. 9. 23

libri sancti qui to. 5. 874
 de libris sacris to. 9. 966
 libros consilere ne pudeat to. 4.
 569
 liberorum deprauatio to. 9. 108
 librorum diuinorum ordo to. 5. 77
 libros diuinos quidam ē manibus laicorum excutiunt to. 5. 607
 Licentia in malum uergit to. 1. 5
 licentia ratio to. 5. 830
 licentiose dicta to. 9. 124. 119. 162.
 253. 260
 D. Licinij apoph. to. 4. 237
 Lignum ligno cur grauius & ē contra to. 1. 749
 lignorum pretium auctum ob hereticos to. 3. 288
 Lilium & Allium amica inter se to. 1
 745
 liliū immortale Christus t. 5. 444
 lilia in titulis psalmodum to. 5. 395
 lingua ad exprimentā calamitatem imidonea to. 1. 951
 lingua paruulorum to. 4. 579
 lingua mala, damnū illatum nunquā resarcit to. 4. 556
 lingua que imitanda to. 4. 579
 lingua spiritus to. 4. 560
 lingua quomodo moderata reddatur to. 4
 29
 lingua non soluenda nisi expensis omnibus circumstantijs to. 4. 571
 lingua medica to. 5. 698
 lingua maledica, quomodo quam nimiam noxam adferat to. 4. 573
 lingua belligerantes, multis conuicijs profcinduntur. to. 4. 525
 lingua ciuitates condit to. 4. 558
 lingua mala mundus malorum to. 4.
 557
 lingua optimum ac pessimum to. 4.
 504
 lingua magis quam factis ualere hominem non deceat to. 1. 958
 lingua confitens to. 4. 580
 lingua cur homini data to. 1. 599
 580
 lingua Euangelica to. 4. 580
 lingua uarijs retinaculis reuincta to. 5
 370
 lingua bona quid to. 4. 558
 lingue male interpellatio to. 4. 561
 lingua mala quid to. 4. 558
 lingue principatus to. 5. 557

lingue uulgaris peritia to. 5. 713
 lingue cur in arcanis literis prima partes tribuantur to. 5. 342
 lingue humane uis to. 5. 698
 lingue ac oris diuersa uitia to. 1. 780
 linguarum inficitia disciplinas extinxit to. 1. 431
 linguarum usus to. 3. 325
 linguarum comparatio to. 5. 713
 linguarum cognitio necessaria to. 7.
 699
 linguarum cognitio necessaria res theologo to. 9. 11
 linguarum trium usus to. 3. 191
 linguaces taxantur to. 4. 508. 509
 in lingua manibus uitam & mortem esse to. 5. 367
 lingue diuersa to. 7. 617
 lingue quare necessaria to. 5. 65
 Lini genus, quod non excuritur to. 1.
 751
 Λεωθουμια to. 5. 402
 Lippitudo graue peccatum to. 5. 332
 de lite contendendo in iudicio, & iustitia dei simile to. 5. 489
 Litera quomodo formanda t. 1. 776
 literas bonas ad pietatem producit to. 5
 56
 literas bonas qui oderunt to. 9. 1392
 litera quomodo assequantur to. 1.
 556
 litera tue magnopere me delectant uariatur to. 1. 562. 563. 564
 litera bona to. 9. 1371
 literarū bonarū studiū persequenda beatos facit to. 1. 694
 literas bonas interire mirū nihil to. 9
 1394
 literarū bonarum studia principibus uiris cur tam inuisa to. 9. 1392
 litera Italie per Eras. præcepte to. 9.
 1436
 litera bona reddunt homines to. 4.
 488
 litera hominum & dei to. 5. 120
 literarum bonarum cognitio pristinam crexit simplicitatem to. 7.
 697
 litera bona pacis alumna to. 3. 67
 literarum diuinarum utilitas to. 5.
 150
 litera politiores ad quid conducant to. 7
 697
 litera diuina multis sunt offendiculo to. 5
 322
 in liter

OPERV M ERASMI

in literis diuinis contraria to. 5. 79
 in literis omnibus mysterium speculandum to. 5. 25
 Litigantium stultitia to. 4. 372
 litigium de fessione to. 1. 716
 litium causa to. 4. 50
 litiorum curator siue maris præfectus Himiraldus nunc to. 1. 320
 Liturgia de beata uirgine to. 5. 1093
 Lituius Allegotius to. 3. 479
 Lituius Ammonius Carthusiensis to. 3
 759
 Liuji Drius apoph. to. 4. 276
 Liuji Saluatoris apoph. to. 4. 277
 Liuji opus to. 3. 1197
 Liuji scripta to. 5. 714
 liuor cæca res to. 9. 498
 liuor in omni re. to. 4. 26
 liuor in uicis pascitur to. 1. 730
 liuorem omnem à rogo emori t. 9. 18
 Locharis apoph. to. 4. 113
 Loctensium lex. to. 4. 70
 Locupletandi ratio prima to. 1. 63
 locupletiores alijs exemplum frugilitatis exhibeant to. 5. 567
 Locus obseruandus to. 5. 763
 loci descriptio to. 1. 795
 locus haud parum refert in conuiuio to. 1
 695
 loci religio sceleratis non debet opitulari to. 1. 728
 loci partes to. 1. 354
 loci communes to. 4. 76
 loci communes rhetorum to. 1. 313
 loci communes uirtutum & uitiorū to. 5
 902. & 903
 loci theologici parandi to. 5. 110
 loci complures circa rem eandem to. 5
 778
 locutio qualis esse debeat to. 1. 539
 Λογος geminum quare to. 5. 655
 Λογος solus Christus to. 5. 644
 Longeuitatem propter luxum decreuisse to. 5. 914
 Longolius quanti Ciceroniani non meminit to. 1. 853
 longolius Reus actus to. 1. 854
 longolij orationes duæ ibidem to. 3. 807
 longolij patria to. 3. 807
 loquacitas quibus molesta to. 4.
 515
 loca dijs deputata to. 1. 287
 loquacitas ex quibus oriatur causis to. 4
 564
 loquacitas superuacua to. 4. 569

loquacitas fugienda to. 4. 515
 loquacitas tomulentia quædam to. 4.
 509
 loquacitas insanie cognata to. 4.
 512
 loquacitas quam uitiosas res to. 4.
 29
 loquacitas quorum apophth. taxata to. 4
 511
 loquacitatis tædium to. 4. 516
 loquacitatis uitium quando uitatur to. 4
 515
 loquacitatis infamia to. 4. 509
 loquax aliorum uirtuti obstat to. 4
 528
 loquax egre auditorem parat to. 4.
 507
 loquax Theristes to. 5. 507
 loquax testis quam permittosus to. 4.
 569
 loquaci homini nemo libens cohabitatur to. 4. 516
 loquaci potus non porrigendus to. 4.
 562
 loquacem quō describit Horatius to. 4
 512
 loquaces quibus prouerbis taxantur to. 4
 509
 loquaces sibipis semper applaudunt to. 4
 516
 loquaces quos hostes irritauerunt to. 4
 525
 loquacium epitheta to. 4. 509
 loquaces bello inutiles to. 4. 525
 loquacium morbus uehementiss. to. 4.
 510
 loquacissimi, qui alijs stultiores to. 4
 508
 loquaciter dicta to. 4. 97. 99. 109.
 111. 123. 126. 139. 200. 207. 217.
 287. 302. 306. 311. 316.
 loquela hominis animi indicat to. 1.
 957
 loquendi facultas emendata quomodo comparatur to. 1. 445
 loquendi libertas propria amicitia to. 4
 7
 loquendum non moleste to. 5. 714
 loquendum ut plures t. 1. 811
 loquentia & eloquentia to. 4.
 509
 loquentis mens ediscenda to. 4.
 567
 loqui quandoq; præstat quàm tace-
 re to. 4. 516

loqui emendate res operosa to. 1.
 809
 loqui pro cogitare to. 5. 238
 loqui ad cor to. 5. 597
 loquutionem emendatam quid pariat to. 1.
 432
 Loth incestum Origenem penè præferre quorundam coniugio t. 9. 93
 loth Sodomas cum cruciatu habitasse to. 5
 406
 loth uxor in simulachrum saxæ uersa to. 5. 19
 loth uxor uersa in petrā salis t. 5. 418
 loth filie lapsæ to. 5. 43
 Lotium uerecunde reddendum & secrete to. 1. 865
 Lucanus sexto mense natus duobus grammaticis traditus to. 1. 443
 Lucas Bonifius to. 3. 994
 luce Euangelistæ pharmacum to. 1.
 207
 luce Euangelistæ uita t. 7. 207. 208
 lucas Palturus to. 3. 138
 lucem mundi ecclesiastam esse to. 5.
 644
 lucas Sauromata theologus to. 3. 34
 de luce & amore simile to. 5. 568
 Lucianus philosophis infestus to. 1.
 208
 lucianus miscet utile dulci to. 1. 208
 luciani de astrologia opinio to. 1.
 295
 Lucifer Mercurius to. 1. 225
 C. Lucilij apoph. to. 4. 351
 Lucina parturientibus adest to. 1.
 361
 Lucrum to. 4. 139. 270. 273. 305
 lucrum fraude partum esse damnū to. 5
 578
 lucrum ex mendacio turpe to. 1.
 599
 lucrum pij salus hominum to. 5. 330
 lucri bonus odor ex re qualibet to. 1.
 296
 Lucta difficilis cum mundo to. 5. 998
 Luctus Christianorum to. 1. 751
 luctus mortui stultus to. 4. 363
 luctus iuxta mortuos to. 1. 163
 luctus fictus to. 4. 372
 de luctu Luctani dialogus to. 1. 162
 luctum inconsolabilem ab impietate proficisci to. 5. 658
 luctus cito finiendus to. 5. 619
 luctus sacerdotum ob mortuos nullus sit to. 5. 662
 Lucullus

I N D E X

Lucullus ob lautitiam male audiebatur to. 4. 45
Luculli apoph. to. 4. 246
Ludere quid to. 9. 447
Ludendum quomodo to. 1. 541. 870
Ludi literarij moderatio, regni similitudo to. 9. 1394
Ludi literarij magistrj officium to. 3. 236
Ludicra quomodo tractanda to. 4. 353
Ludi magistrorum Tyrannis to. 4. 363
Ludimagistri officium to. 1. 313
Ludimagistri quale conueniret salarium to. 1. 303
Ludimagistri quales expellendi to. 1. 303
Ludimagistri taxantur to. 5. 593
Ludimagistri quales eligendi to. 1. 303
Ludimagistris salarium exiguum a quibusdam dari to. 5. 593
Ludimagistros erga ingratitudo quorundam to. 3. 58
Ludouicus Vngarie rex occiditur to. 5. 297
Ludouici regis laus to. 5. 603. 604
Ludouicus Berus to. 3. 51
Ludouicus Berquinus Lutetiae exul to. 3. 916. 562
Ludouicus Canossa episcopus Baiuensis to. 3. 43
Ludouicus Caruillus to. 9. 1373
Ludouicus Leopoldus to. 9. 1314
Ludouicus Berus to. 9. 1353
Ludouicus a Prato to. 3. 471
Ludouicus Ruseus parisius t. 3. 24.
Ludouici uitis laus to. 3. 439
Ludouicus undecimus Galliarum rex captatorem pulchre deludit to. 1. 645
Lugere ad poenitentiam to. 5. 389
Lumen gratia dei dicitur to. 5. 24
Lumen esse fidem to. 5. 331
Lumina mundi Thessalonicensis to. 9. 1969
de lumine solis et fidei simile to. 5. 406
a Luna ad solem 500. parasange t. 1. 172
Luna deest lumen proprium t. 1. 293
Luna querela to. 1. 177
Luna interpretatur natura humana to. 4. 384
Lupanaria quare permittuntur a magistratu to. 9. 776
Lupus aspectus uocem homini adimit to. 1. 744
Lusorum morbus to. 4. 369
Lusu puerorum apparatus in dolos to. 1. 870
Lutetiae laus to. 4. 397
Lutherus cuius sectae Bras. insinulat to. 9. 1177
lutheri negotium quomodo ceptum to. 9. 633
lutheranus quis to. 3. 7
lutherani uarij to. 9. 1359
lutheri ratio de bello contra Turcas infrendo diluitur to. 5. 299
lutheri de formis sectarum questio to. 9. 1278
luth. mentio to. 3. 458. 475. eodem 478. 494. 504. 545. 551. 554. 555. 560. 579. 581. 582. 583. 593. 599. 601. 623. 636. 663. 669. 685. 687. 688. 689. 691. 694. 699. 708. 713. 718. 729. 743. 735. 766. 776. 786. 790. 794. 795. 796. 801. 803. 805. 813. 821. 832. 834. 836. 850. 864. 880. 1019. 1290. 1050. 1277. 10. 9. 297. 324. 352. 453. 465. 507. 512. 513. 555. 579. 717. 748
de Luto et homine peccatore simile to. 5. 192
luxuria comes egestas to. 1. 753
luxuriosus qui to. 5. 770
luxus unde dicitur to. 5. 762
luxus incommoda to. 1. 160
luxus to. 4. 146. 154. 166. 168. 281. 283. 285. 287. 346
luxus similia to. 4. 78. 481. 482. 496. 498. 501. 502. 524
luxus impudicitiae magister t. 3. 661
luxus malorum omnium magister to. 5. 623
luxum aduersus et uoluptatem reme dium to. 5. 914
luxus quomodo inualuit to. 5. 914
luxus bellua uerax to. 1. 42
luxu gignuntur impudicitia t. 1. 572 to. 5. 662
Lybie superioris populi mulieres habent communes to. 1. 510
lyncestis aqua temulentos reddit to. 1. 513
Lycurgi de educatione apoph. to. 1. 423
Lycurgi symbolum to. 4. 518
Lycurgi leges matrimonio fauorabiles to. 1. 360
Lycurgus yelaw. deo signum locum uit to. 4. 83
Lycurgus quantum a Pythio deo laudatus to. 1. 875
Lycurgus reimp. lacedemoni e celo temperat to. 1. 295
Lycurgi apoph. to. 4. 113
Lycurgi Rhetoris apophtheg. to. 4. 337
Lydororum institutum to. 4. 39
Lymphari to. 5. 1129
Lymphati to. 4. 363
Lysandri excusatio to. 4. 78
Lysandri apoph. to. 4. 118
Lysandri dictum in Megarensem quendam importune libere loquentem to. 4. 122
Lysiae oratio to. 4. 515
Lysimachus ob sitim hostibus sedat didit to. 4. 35
Lysimachi apoph. to. 4. 219
Lysimachiae sacerdotis dictum to. 4. 78
Lynx uisu accerimo mire obliuiscitur to. 1. 508
M
Litera spatio maior quam alia ulla to. 1. 805
Macedonij error to. 5. 957
Mactis uetula libidiosa to. 1. 197
Mactae Lonchatae Arfacome amicitia to. 1. 190
Machabeorum passio cur laude digna to. 1. 671
Machumetus Sarracenorum princeps to. 5. 295
μακροθυμια to. 5. 457
Macula pro omni culpa to. 6. 255
Mage in Philemonem poetam facillitas to. 4. 61
de Magdalenis tribus to. 3. 133
Magdalenae peccata to. 5. 43
Magdalenae

O P E R Y M E R A S M I

Magdalenae factum non exemplum, sed mysterium to. 5. 285
Magdunum oppidulum to. 3. 346
Magia to. 4. 565
de Magis precamibus et scripturis simile to. 5. 9
Magistratus quis to. 1. 697
magistratus pure creandi t. 4. 466
magistratus uere Christiani uirtutes to. 5. 42
magistratus quid agere debeat to. 5. 466
magistratum onus sollicitorem (68 non ferociorem reddat to. 5. 41) de magistratu salutari et pernicioso simile to. 3. 64
magistratu digni qui to. 5. 41
magistratus e senibus potissimum eligendus to. 4. 466
magistratus Christiani et ethnici tyranni discrimen to. 9. 888
magistratus constitutio quando obligat to. 1. 667
magistratus delicta cui imputanda to. 9. 1312
magistratus non debet esse quasi uosus to. 4. 467
magistratus integritas t. 4. 46
de iis qui magistratum uitant, et contra iugibus simile to. 5. 522
in magistratu duo potissimum requiri to. 5. 162
magistri uocabulum to. 1. 323
magistri nostri theologi to. 5. 42
Magnanimitas et quae circa hanc to. 5. 906
magistratus in scholis officium to. 9. 1593
magnanimi to. 4. 476
magnanimitas uera to. 4. 415
magnates quidam Herodi similes to. 5. 681
magnanimitate dicta to. 4. 86. 89
magnatibus iniusta petentibus quomodo obuiandum to. 4. 78
Magnificat ab Erasmo explicatum to. 1. 723
magnificentiae diffinitio to. 1. 348
magnificetia, administratio animosa to. 1. 348
Maestas, ethnicorum uocabulum to. 4. 446
Mala incurabilia to. 5. 331
Malachiae laus to. 5. 737
Malachim ab Elohim differre to. 9. 42
Malam quid to. 5. 341
mala malis mutare stultum. t. 9. 1297
mala mundum castigantia to. 5. 510
mala pati ob bona felicitas to. 1. 582
mala passim obuia to. 1. 525
malus natura to. 9. 113
malis ingruentibus quid pio agendum to. 5. 96
malum malum quid Hebraeis significet to. 5. 471
malum, omen bonum difficulter admittit to. 1. 948
mala malis euenire recip. commodum to. 1. 953
mali exitia sua non effugiunt to. 1. 958
malum quod non sentitur tanto peius esse solet to. 1. 614
malis alienis delectari diabolica malitia to. 9. 1383
malis beneficere tam periculum quam bonis malefacere to. 1. 595
de malis bestijs to. 5. 205
de malis quotidie aliquid decerpendum to. 5. 46
de malis incurabilibus et deo simile to. 5. 331
malorum recordatio incuda. t. 1. 369
malorum conuictus innocentem non conquinat to. 5. 609
malos in ecclesia tolerandos. t. 9. 739
malorum memoria felicitas augetur to. 4. 391
malorum plena omnia in hac uita to. 5. 341
malorum sensus quomodo mitigandus to. 5. 1074
malorum alienorum obseruatio nec gratia nec utilitate parit. t. 4. 71
malorum autor homo sibi ipse to. 5. 1105
malorum omnium origo to. 5. 234
malorum poenitentia to. 1. 163
malis placuisse turpe est to. 1. 346
mali species uitanda to. 5. 560
mali nomine omnem uitiorum speciem complecti to. 5. 340
maledicentia to. 4. 111. 124. 139. 147. 152. 176. 212. 213. 217. 241. 276. 327. 341
maledicentiam nostram recensendo alienam obrectationem leuius feramus to. 4. 523
maledicorum conuitia quomodo interpretanda to. 4. 575
maledicorum utilitas ibidem to. 4. 538
maledictio to. 4. 538
malefacta nummis redimenda docent sacerdotes to. 4. 569
maledicentiam non conuenire cum spiritu Christi ritu to. 9. 1072
malos ne lacefito to. 1. 386
mala externa impedire interna bona to. 5. 643
mala punica to. 5. 665
malitia nox to. 5. 438
malitia quid peculiare to. 4. 27
malitia in potestate latere non potest to. 4. 45
malitia literata sibi ipse perniciosa, alijs commoda to. 9. 1415
malitia illiterata nullam prebet speciem commodi to. 9. 1415
malitiarum princeps to. 5. 10
Mammathrepti to. 5. 814
Manasses quid to. 5. 619
Mandata dei qui seruent to. 5. 228
Manes non sicut to. 1. 270
Manicheorum secta to. 5. 1119
manicheorum abstinentia ac uita seruueritas to. 5. 407
manicheos duo principia fabricari to. 5. 957
manichei dogma fere approbat Lutherus to. 5. 1251
manicheos dei creaturam damnaffe to. 5. 976
manichei ueritate to. 5. 185
manicheorum secreta mysteria to. 5. 399
Manna allegorice to. 5. 7
manna quid Hebraeis to. 5. 17
manna quibus putrescat to. 5. 8
Mansuetudinis excepla Davidis plura to. 5. 328
mansuetudo absoluta to. 5. 372
mansuetudo Christiana quid requiratur to. 5. 358
mansuetudinis uirtus et exempla to. 4. 65
Manuum lauatio post mensam to. 1. 577
manus abluere antequam ad mensam acceditur cur receptum to. 1. 568
Manij Curij apoph. t. 4. 235
manibus quies permittenda. t. 1. 164
manibus puris ad mensam accedendum to. 1. 568
T. manij torquati apophtheg. to. 4. 272
manus

I N D E X

manus continere facilius quam oculi
los to.1.741
manuum consecratio & impositio
to.5 661
Maorch to.5.318
Marani ignominia uocabulum to.5
398
M. Antonij oratoris apoph. t.4.351
Marcion dixit Christum putatiue
passum to.9.33
marcomannicum bellum to.1.205
marcus Laurinus to.3.454.231.135
marcus Musurus to.3.364.92
Margare. Max. filia laus. t.4.400
margar. regina Navarrae. t.3.705
margareta Henrici VIII regis An-
glie proaua to.5.629
margareta Ropera to.3.1048
Maria uirgo quomodo colenda to.1
663
marie humilitas to.1.725. & 726
& 727
marie uirginis cultus superstitiosus
reprehenditur to.9.952
maria excipienda, ubi de uitij men-
tio to.5.650
marie laudes unde ortæ to.5.133
marie uirginis cultum in quatuor re-
bus potissimum consistere. t.5.1112
marie uarij cultus to.5.27
maria an perfectam diuinitatis Chri-
sti cognitionē habuerit. t.9.740
maria uirgo an in iniquitatib. (500
concepta to.5.253
maria obseruatio erga Ioseph mari-
tum to.5.1114
maria uirgo an sit spes hominum
to.5 437
maria quomodo ediderit Christum
clauso utero to.9.885
marie affectus humani quiddam tri-
buunt Chrysostronus & Augusti-
nus to.9.885. & 955
marie uirginitas perpetua. t.9.884
mariam gratia plenam, Lucas nō di-
xit to.9.845
marie uicissitudo fortunæ multū ad-
didit laudis to.5.65
maria Ferdinandi regis soror to.1
728
maria de lapide to.9.769
marianus Siculus to.3.36
mariani casus to.4.403
marie uirginis conceptio sine labe
to.5.1031. & to.9.469.954

O P E R V M E R A S M I

matris integre officium to.1.554
655
matres quos filios lugere debeant
to.5 628
matres infantes suos alere debere
to.5 730
matres impotētius amat filios quam
uiri to.1.247
matres dimidiatæ to.1.424
matrum sollicitudo to.1.422
Matrerie partes to.1.354
Mathematicæ apodixes to.1.64
mathematicorum labyrinthi to.4
375
Matthæus Euangelista, an hebraice
scripsit to.9.244
matthæus hebraice scripsit t.9.596
matthæus Cardin. Sedunen. Erasmi
ad scribendas Paraphrases in E-
uangelia compilat t.7. pref. 112
matthæus Gibertus episcopus Veron-
ensis to.5.795
Matthias Cretzerus to.3.998
Matrimonium primum à Deo in-
stitutum sacramentum to.1.359
t.9.973.985
matrimonium spinis & tribulis ob-
tum to.5.494
matrimonium purum, sanctissimum
& genus to.1.362
Matrimonium sola mors dirimat, to.
1 359
matrimonium humana res to.1.385
matrimonium seruitus libera. t.1.365
matrimonium Christus honestauit
to.1 359
matrimonium præferre continentie
Erasmi cauillatio diluitur to.
9 905
matrimonium an inter sacramenta
ibid. & 922
matrimonium imago Christi & E-
clesiæ to.1.360
matrimonium Christianum à quibus
colloquijs auspicandum to.5.564
matrimonium omne dirimi posse in
reconsultorū sententiæ t.9.225
matrimonium contrahi assensu pa-
rentum & tutorum to.9.210
matrimonium esse sacramentū. t.9.191
matrimonium solo consensu con-
trahi to.2 526
matrimonij uarij & multiplex con-
tractus to.5.526
matrimonij
uox unde to.5.522
matrimonij fructus to.5.516
matrimonij casus to.4.115.116. 157
145. 147. 148. & 250. & 270
& 271. 299. & 302. & 310. &
350
matrimonij encomium to.1.358
matrimonij & cœlibatus collatio
to.9 899
matrimonij gradus in diuina scriptu-
ra to.5.132
matrimonij lex, semper ac ubiq; con-
grua. to.1.360
matrimonij diuina commendatio to.
1 268
matrimonij honos hebreorum in le-
ge to.1.360
matrimonij incōmoda uitia sunt ho-
minum non coniugij to.1.364
matrimonij capistrum to.4.356
matrimonij & uirginitatis collatio
to.9 886. 972
matrimonij sancte culti præmia to.5
567
matrimonij uiolati poena triplex to.
5 516
matrimonij modica ratio apud Chri-
stianos to.5.513
in matrimonij ratione par uxor
cum uiro to.5.363
matrimonij impedimenta octodecim
to.5 528
matrimonij definitio to.5.514
in matrimonio duplicem esse cœdium
tionem to.5.530
de matrimonio philosophi to.5.535
in matrimonio gratia sacramentalis
to.5 519
matrimonio Paulum patrocinari to.
5 524
de matrimonio Ethnicos sancte scri-
psisse to.5.546
matrimonia coacta non esse mati-
monia to.5.515
matrimonia perplexa to.5.526
matrimonia quæ rata habenda to.9
782
Matrone Bruxelles quid acciderit
to.5 598
matrona proba quæ moribus mariti
se accommodat. to.1.592.593
matrona summum decus to.1.596
matrone que reuera nulla domo esse
rende to.1.593
matronarum ornatus to.1.591
matrone honeste à solis maritis ac/
cipiunt dona ibidem
matronarum peculiaris in domo pro-
uincia quæ to.1.592
Matutina hora unica studijs potior
tribus pomeridianis to.1.718
Mausoli imperium to.1.272
mausoli sepulchrum to.1.272
mausolo uxor atq; soror sepulchrum
parauit to.1.273
Maximi scripta to.5.715
Maximilianus Imp. princeps libera-
lissimus to.1.647
maximiliani Cesaris in filium amor
to.1 268
maximilianus à Burgūdia. t.3.644
maximilianus transylvanus tom.3
680
maximini apoph. to.4.262
Mead hebreis quomodo usurpetur
to.9 41
Mecæates quidam doctorum uete-
rum to.5.344
Medæe progenies to.1.465
Medica ars longissime abest à neces-
sitate mendicandi to.5.561
medica ars duos habet scopos to.7
433
medicina quid to.5.436
medicina præconijs omnino non in-
diget to.1.455
medicina hodie ars qualis to.4.365
medicina ars ad parandam rem præ-
sentanea to.1.468
medicinam antiquitas quantum ex-
tulit to.1.454
medicina quomodo coeperit t.4.50
medicina præseruatiuis ualitudinem
tuetur to.1.454
medicina cur male audit to.1.458
medicina inuentum dijs attributum
to.1 459
medicina bona pars mali magnitudi-
nem nosse to.4.536
medicina genus apud præcos cele-
bratiss. to.7.208
medicinalis laus to.1.170. & to.4.32
& to.5 170
medicina omnium artium cognitione
constat to.1.457
medicina altera post Deum uita pa-
rens to.1.454
medicinarū obseruatione qui uitam
prorogant to.1.456
medicus patriæ prodest to.1.458
medico quantum Augustinus deserit
to.1.455
medico quantum debetur to.1.455
medicus propter necessitatem hono-
randus to.7.212
de medico & peccatore simile to.5
491
de medico & deo to.5.388
de medico & sacerdote simile to.5
125
medicum honorare sacre literæ man-
dant to.1.455
medici quanto indoctiores tanto au-
daciores to.4.565
medici omnia curare non possunt
to.1 171
medici quid plurimum in homine desi-
derant to.4.49
medici de puerorum cura scripserunt
to.1 422
medicorum quis præstantissimus to.
4 365
medicos quosdā morbos studio pro-
ducere to.5.335
medicos non facile in ædes esse reci-
piendos to.5.521
medici apud Homerum honoratiss.
to.1 457
medici non aspernandi to.5.1097
medicorum opera mortui qui reuix-
erunt to.1.454
medicorum opem nascentis, & mori-
ens implorat to.1.454
medicorum pauci uel ualētē ad oc-
cidendum satis to.1.687
Medij parasiti apoph. to.4.344
Mediocritas res optima to.1.221
mediocritas tuta est to.1.620
mediocritatem sinem habere t.5.712
Mediolanum Helena to.5.308
Meditari quid to.5.152
meditatio uera in lege domini to.5
127
meditationis fructus to.5.286
Mēyæ wēsuy to.9.1192
Megarensium peruersa institutio
to.4 54
Megabizi apoph. to.4.281
Mel absynthij poculo pueris prælini-
tur to.4 4
Melle & c. nihil liquidius to.5
749
Melanch.

I N D E X

Melanthi apoph. to. 4. 282
melanthi parasiti apoph. to. 4. 287
melanthius Alexandri Pherai para-
fitus to. 4. 6
Melchior Treuir to. 3. 542
Melchisedec peregrisse unicum sacri-
ficium to. 5. 922
Melætoa quid Grecis to. 9. 92
μελατω to. 5. 374
meletius Antiochensæ ecclesie episco-
pus to. 3. 1133
Melissa ancilla Chryssippi to. 1. 554
Melodia deo grata to. 5. 281
Melton cancellarius ecclesie Eborac-
censis to. 9. 626
Membri ratio to. 5. 824
membro unicuique suus usus tom. 4.
508
membra procreationis quam stulta
to. 4. 356
membra quomodo mortificanda to.
4. 213
membra singula corporis quare da-
ta to. 5. 766
membra pudenda non retegenda to.
1. 865
membra in membris habere to. 1. 281
de membris luxatis & membro si-
mile to. 5. 559
de membris corporis & Christo si-
mile to. 5. 93
Memnonis ducis Darij egregium fa-
cinus to. 4. 525
memnonis apoph. to. 4. 213
Memoria to. 4. 150 & 223 &
300 & 347
memorie diffinitio to. 1. 348
memoria reti similis to. 1. 512
memoria malorum, felicitas augetur
to. 4. 391
memoria tribus rebus constat to. 1.
446
memoria, lectionis thesaurus ibidem
memorie ratio in confitendo to. 5. 135
memorie quomodo succurrendum
to. 1. 446 & to. 3. 100
memoria patriarcharum quomodo
Iudei deo obsecerunt in precatio-
nibus suis to. 5. 414
memoriam tollere quid to. 5. 344
Menandri apoph. to. 4. 281
mendacii error. t. 3. 558 & to. 5. 957
mendacii uersiculus to. 1. 426
mendacii pseudohercules to. 4. 71
mendacium to. 4. 105, 162
mendacium impudens & maliciosum
to. 9. 366
mendacium quando permissum. t. 1. 64
mendacium occidit animam. t. 4. 1388
mendacium officiosum Plato ac Stoi-
ci admittunt to. 4. 426
mendacium largius sumptum. to. 9. 979
mendacium an dicitur licitum to. 4.
540
mendacii genus sceleratissimum t. 4.
538 & 539
mendacii semina à natura, facultas ab
usu & arte to. 1. 599
mendacio recepto tollitur fides to.
4. 532
mendacio furtum cognatum. to. 1. 599
mendax, ubi fur to. 4. 532
mendacis ac furis uocabula apud om-
nes inuisis. to. 1. 697
mendax omnis homo quid. t. 9. 1240
Mendicantium rixa cum criticis
to. 1. 689
mendicantes multi to. 5. 704
mendicasse nec Christum nec aposto-
los to. 5. 582
mendicitas regno similis to. 1. 642
mendicitas monachorum to. 9. 308
mendicitatis commoditates. t. 1. 642
mendicorum impostura to. 1. 641
mendicorum improbitas imitanda pio
in oratione to. 5. 333
mendicis deum suuere to. 5. 439
mendicis quomodo consulendum to.
4. 463
Menecratis arrogantia to. 4. 519
menecratis ac Zenothemis amicitia
to. 1. 186
Menedemus Asclepiadis amici filium
quomodo ad frugem perduxerit
to. 4. 10
menedemi apoph. to. 4. 307
Menelai breuiloquus to. 1. 461
Menippus ut cæli ascēderit. t. 1. 174
Mens sermonis fons to. 5. 645
mens securi præstat incunditatem
to. 1. 756
mens uaria, res iniqua to. 1. 967
mens sibi bene cōscia nescit
to. 1. 669
mens episcopus sui officij admonere
debet to. 1. 694
mentis tranquillitas maximum bonum
to. 9. 414
mentis bona in ipsa cutis specie re-
ferre to. 1. 598
mentis innocentia uestis Christiana
to. 1. 589
mentis habitum relucere in corpore
to. 5. 708
mentem necare impietas to. 1. 426
mentem humanam solum deum posse
explere to. 5. 407
Mensa religiosa Ethnicis etiam to. 1.
568
mensam insternere linteo spes cœna
prima to. 1. 734
mentiendi artes to. 1. 599, 600
mentiendi consuetudo to. 4. 398
mentiendi genus sceleratissimum to.
1. 256
mentiendo crebro fides abrogatur
to. 4. 137
mentiri Evangelico uero turpissimum
to. 9. 136
mentiri Rhetori quando concessum
ibidem
mentiri scire quid to. 1. 599
mentiri quibus sit ars to. 4. 539 &
540
mentiri à quo medicinam petis ne-
phas to. 1. 709
mentiri nullo pio fas esse to. 5. 311
Merari amaritudinem sonare to. 5.
615
Mercurius in tria genera diuisus to. 1.
644
ex mercatore philosophus to. 5. 510
mercatorum molestia to. 5. 21
Merces utilis, quæ to. 4. 591
Mercurius argicida to. 1. 223
mercurius fur ibidem
mercurius sis tibijpsi to. 1. 531
mercurium qui sequuntur to. 1. 872
mercurij simulachrum fortuna effu-
giei contrarium to. 1. 872
in mercurio qualis dicendi uis to. 5.
116
mercurij salinum to. 3. 108
mercurij munia to. 1. 275
mercurius Gattinarius to. 3. 405
Mereri to. 9. 493
Meretrix lubrica hois pars to. 5. 7
meretricis

O P E R V M E R A S M I

de milite gnauo & alio dicitur simile
de milite imperatoris & Christiano
milites stulti to. 4. 372
militis & stultitij ciuitum onus gra-
uissimum to. 4. 590
milites conductitij, cur tam proni ad
bellum to. 1. 537
militum Christianorum Barbaries
to. 4. 575
militum Christi solum. t. 5. 219
militum Germanorum descriptio. to. 5. 303
de militibus imperatorum & dei si-
mile to. 5. 344
militum pia precatio to. 4. 494
militum conductitiuorum leuitas to.
1. 649
militum nostrorum crudelitas to. 4. 575
militia laboris uocabulum. t. 5. 947
militie cœlestis unica beatitudo to.
5. 335
Militaris fides to. 1. 711
militaris uita scelerum plena. t. 1. 377
Milo Crotoniates to. 1. 88
Mina to. 4. 139 & 195. 231 &
257 & 341
Miliadis dictum to. 4. 31
Minas domini quosdam irridere to.
5. 479
Minera aspectu formidabilis. t. 1. 274
minera à Satyro admonita. t. 4. 60
minera in cupidinē mina. t. 1. 274
Minister frugi qui to. 4. 407
minorum pseudofranciscanorum
Deus to. 9. 1433
minor stultitia rexit plebē to. 4. 362
Minutus ex multis ingens constatur
acruus to. 4. 531
Miracula uera to. 5. 448, 691
miracula ad tēpus durasse to. 5. 691
miracula ad tempus data incredulis
to. 1. 625
miracula quatenus commemoranda
to. 5. 758
miracula omnia deū fecisse. t. 5. 447
miracula non esse opus to. 5. 689
miracula Christi fidem certam adiun-
ctam habuisse to. 5. 88
Misanthropus Luciani to. 1. 218
Miser minus, qui libenter miser to. 1.
705
misereri dei to. 5. 179
miseris uita causa non superest to. 1.
943
miserū est stultitia teneri to. 4. 364
misericordia pro afflictione to. 5. 438
misericordia nostræ domino cōmemoran-
da to. 5. 390
Misericordia nomen à miserando du-
xit to. 1. 578
misericordia undemouenda. t. 5. 817
misericordia dei cōseguemus. t. 5. 469
misericordia proueniens to. 5. 473
misericordia pro gratuita munifi-
centia to. 5. 280
misericordia dominiquanta. t. 1. 756
misericordia benefica to. 5. 473
misericordia proueniens & punitis
to. 5. 475
misericordia perpetua tota Christi
uita to. 5. 484
misericordia ubi sit locus to. 5. 438
misericordie affectus to. 5. 316
misericordie uocē omnia charitatis
officia complecti to. 5. 261
miseric. dei nō esse numerū t. 5. 439
misericor. thesaurū nō exhauriri. t. 5.
485
misericordie uerbū uariē in sa-
cris literis accipi to. 5. 473
misericordia uolo & nō sacrificium
idioma sermonis Hebræi. t. 1. 571
misericordiam dei contrahere, & di-
latare to. 9. 1023
missam Erasmi nō tollere. t. 9. 496
missam esse sacrificium to. 9. 867
Mithridates rex duas et 20 linguas
didicisse to. 5. 714
Mithridates rex medicina studiose. t. 1.
452
Mithridatis adulatores. t. 4. 12 (457)
Mithridatem uiginti linguas perdid-
icisse to. 5. 714
Mithridatem linguarū & rei medi-
cæ peritiam habuisse to. 5. 378
Mithridaticum LIII generibus di-
uersis constabat to. 1. 507
Mœnia edificare minoris constat q̄
diruere to. 4. 499
Marichus

I N D E X

Moerichus de Aristotele hereditate
una die ambo moriuntur. t. 1. 271
moeroris malum to. 5. 100
Moderate & modeste t. 4. 85. 88
 90. 91. 92. 93. 95. 97. 99. 100
 104. 106. 107. 108. 109. 110. 112
 114. 117. 119. 120. 122. 123. 138
 139. 140. 144. 145. 146. 147
 155. 163. 185. 194. 196. 199. 217
 221. 246. 251. 259. 262. 274
 292. 299. 301. 306. 308. 309. 311
 315. 316. 318. 323. 327. 329. 337
Modestia uocabulum to. 9. 4. 95
modestiae diffinitio to. 1. 548
modestia fastigium uirtutis. t. 4. 411
modestia honeste autoritatis compa-
ratio to. 1. 548
modestia comes to. 3. 1018
modestiam commendare beneficia nor-
stra to. 5. 628
modestus qui to. 1. 725. 726
Modi partes to. 1. 354
modus in oratione optimus. t. 4. 516
modus confitendi periculose legitur
 to. 9 79
Moguntinus Card. cur Huttenum di-
miserit to. 9. 1342
Mole to. 5. 576
Mollicies to. 4. 165. 168. 310
 & 316. 349
Moly herba efficax aduersum uenefi-
cia to. 1. 456
Momus nil nisi per spectum repre-
hendit to. 4. 1442
momus deorum to. 1. 1442
momus ueneris sandalium to. 1. 326
Monachus uerus to. 5. 101
monachus de ~~Chrystomo~~
Chrystomo consolatur. t. 5. 1092
Monachus ab duobus gladiatoribus
confessus to. 9. 1190
monachus quidam ueste militari con-
cionatus est to. 5. 821
monachi in quos sentire debent.
 4. 556
monachi olim quid to. 1. 627
monachi religioni magis astricti q̄
testudo suae domui to. 4. 88

monachis uere dies breuis est. to. 4. 565
 to. 1 999
 to. 1. 1462
 to. 4. 553
 to. 5. 56
 to. 9. 782
 to. 3. 892
 to. 9. 1051
 to. 4. 502
 to. 1. 488
 489
 to. 1. 579
 to. 1. 454
 to. 4. 49
 to. 5. 556
 to. 1. 737
 to. 4. 563
 to. 5. 386
 to. 1. 453
 to. 5. 160
 to. 4. 501
 to. 1. 171
 to. 5. 1092
 to. 4. 133. 134. 140. 165. 304
 to. 5. 43
 to. 1. 592
 to. 1. 47
 to. 1. 943
 to. 3. 366
 to. 3. 438. 1071
 to. 4. 483
 to. 1. 740

monachis uere dies breuis est. to. 4. 565
 to. 1 999
 to. 1. 1462
 to. 4. 553
 to. 5. 56
 to. 9. 782
 to. 3. 892
 to. 9. 1051
 to. 4. 502
 to. 1. 488
 489
 to. 1. 579
 to. 1. 454
 to. 4. 49
 to. 5. 556
 to. 1. 737
 to. 4. 563
 to. 5. 386
 to. 1. 453
 to. 5. 160
 to. 4. 501
 to. 1. 171
 to. 5. 1092
 to. 4. 133. 134. 140. 165. 304
 to. 5. 43
 to. 1. 592
 to. 1. 47
 to. 1. 943
 to. 3. 366
 to. 3. 438. 1071
 to. 4. 483
 to. 1. 740

monasteria quomodo orta to. 1. 684
monasteria olim uocabantur domus
episcoporum. t. 3. 1154 & t. 9. 910
monasterijs necessaria daada. t. 1. 385
monasteria sunt schola sobrietatis
 to. 5 856
monasteria pedagogia to. 5. 738
monasteriorum direptio to. 3. 662
monastica uita tria bona to. 5. 1045
Monarchia to. 4. 445
monarchia nihil melius to. 1. 819
monarcharum in legendo Euangelio
assiduitas to. 1. 207
Monitio recta pro malucola non hu-
benda to. 1. 942
monitionis mitigatio to. 1. 390
monitoria qualis esse debeat. t. 1. 385
monitoria de uita aulica to. 1. 388
monitoria sylua to. 1. 390 & 391
Morturi fiducia in quibus collocan-
da to. 9. 949
Monogamia apud Ethnicos laudabi-
lis to. 5. 611
Monomachia quod abolita to. 7. 116
Montanus a baptismo prolapsus oc-
cludit fores ecclesie to. 5. 486
montis descriptio to. 1. 399
montes qui to. 5. 627
montes uarij in scripturis to. 5. 187
montes insignes to. 5. 333
montes multi to. 5. 124
Monumentorum inutilitas to. 1. 273

OP ER V M ER AS M I

Mori familia to. 3. 548
mori in domino to. 5. 348
mori peccato mundo & desiderijs
carnalibus to. 5. 20
Moria encomium to. 3. 47
moria Erasmi argumentum to. 9.
 905. 906
moriae calumnia depulsa ibidem. &
 928. & inde
moriā Erasmi Sutorem calumnijs
petere to. 9. 646
moriā Erasmi Leonem pontificem
perlegisse to. 3. 362
moriā quando Eras. lufit to. 9. 1181
moriones conuiujs cur adhibentur
 to. 4 564
moriones qui magis desipiunt to. 4.
 387
morionum genus quare in aulis prin-
cipum inductum to. 9. 4
morionum uestitus peculiaris quid
uelit to. 1. 627
morionum beatitudo to. 4. 366
morionum natura to. 4. 366
morum partes to. 1. 354
morum dexteritas ad plures usus re-
spicit to. 4. 49
morum commoditate in initio matri-
monium stabilendum to. 1. 592
morum innocentia cum doctrina con-
iungenda to. 5. 60
morum suauitas omnibus uita adioni-
bus conuenit. to. 1. 731
morū p̄ncipis unde scateat to. 5. 694
morositatem fuge to. 1. 386
morositatis uitium to. 5. 561
mors est traictus ad immortalitatem
 to. 5 118
mors corporis remediū anime t. 5. 25
mors somni germanus to. 1. 243
mors Christianam arguit fiduciam
 to. 1 760
mors omnibus parata to. 1. 364
mors peccati filia to. 5. 1062
mors non formidanda. to. 1. 620
mortem esse quadruplicem t. 5. 1088
mortem uocari somnium to. 5. 245
mors quid agat to. 1. 583. & to. 5. 5
mors omnibus imminet to. 4. 500
mors semper praestitiss. ocyus auferit
 to. 1 268
mors inopinata an detestanda t. 5.
 109
mors Christi an deploranda t. 9. 661

mors ubiq; in insidijs est to. 5. 1092
mors spiritalis sexcentis mortibus
corporis horribilior to. 5. 1089
mors piorum to. 1. 693. & to. 7. 116
mors christi fons omnis letitiae to. 5.
 264
mors malorum finis to. 4. 483. &
 698
mors quando petenda to. 1. 956
mors anime malitia to. 1. 426
mors nulle rei parcat to. 4. 479
mors prius quam adulterium eligen-
da to. 1. 674
mors graecis unde dicta to. 5. 1086
mors ianua eterne uita to. 5. 1082
mors uni debetur naturae to. 1. 718
mors diligenter meditanda to. 5. 25
mors studijs inuirsosa to. 1. 815
mors foeliciss. quae multis uitam parit
 to. 7 116
mors optabilis qui sibip̄s uitae inte-
gre acta conscij to. 1. 88
mors corporis non lugenda to. 5.
 625
mors anime peccatum to. 5. 972
mors ob Euangelium to. 5. 680
mortis contemptus to. 5. 78
mortis horror saepe non ex mala con-
scientia to. 5. 1096
mortis quaedam genera abominanda
 to. 5 1092
mortis iter durius ipsa morte to. 1.
 687
mortis familia to. 1. 478. 496. 497.
 498. 510
mortis genera uaria to. 5. 348
mortis dies incertus to. 5. 1091
mortis in articulo quod praecipuum
solatium to. 5. 1092
mortis subitaneae bonum to. 3. 868
mortis necessitas to. 5. 1040
mortis commoda to. 1. 164
mortem contemnit uita calamitatem
considerans to. 4. 480
mortem peccatoris deum non uelle
 to. 9 1128
mortem quatenus Christus sit auersa
tus to. 5. 1077
mortem sibip̄s consciscntes to. 5.
 1092
de sibip̄s mortem consciscntibus to.
 364
in morte apparet cuiusmodi uita
 hominis to. 1. 88
de ijs qui seip̄s interficiunt in di-
 cium

I N D E X

cium to. 5. 1092
de morte to. 4. 104. 107. 109. 139
140. 146. 149. 150. 152. 153. 173
175. 202. 233. 248. 250. 256
258. 259. 267. 298. 305. 310. 345
morticinū contingere quid t. 5. 662
morte nil inexorabilius to. 4. 469
moriendum omnibus to. 1. 160
moriendo quisq; uiuere incipit to. 4 362
mortui patronos agunt pro suorū salute to. 4. 483
mortui uere qui to. 5. 628
mortui cur honorantur to. 1. 281
mortuorum locus post hanc uitam to. 5 160
mortuorum triplex genus to. 5. 482
mortuum lugere quid to. 4. 483
mortuos suos iudai magno luctu prosecuti sunt to. 5. 392
Morsus tectus to. 4. 232
Mortalium nemo liber to. 1. 952
mortalium uita inconcinna to. 1. 176
mortalium max. pars amat falli t. 1. 769
mortalibus cunctis certe sati leges prefixe sunt to. 1. 952
mortalium epitheta to. 4. 365
mortalium uita, mera fabula to. 4. 363
mortalium quisquis malus semper malus & contra to. 1. 9. 27
mortalibus gaudere & dolere necessesse est to. 1. 962
mortalium nemo tam absolutus, quin in aliquo proficiat, si desit qd eorrigat to. 4. 57
Mos multa prater equum exigit to. 1 649
mos in exonerandis nauibus mare cum sit tempestuosum to. 1. 600
mos in puniendo adulterio to. 1. 628
mos sedendi in tergo bubulo to. 1. 191
mos assidendi in percis conuiujs to. 1 265
Mosus cur faciem suam obuclauerit to. 5 64
moses imperator sanctiss. seculari eruditione peritiss. to. 9. 1426
mosis peccatum to. 5. 253
mosi lex quomodo paulatim abolita to. 5 912
mosi mansuetudo to. 5. 328
most allegoria to. 5. 7
mosen legis cognitionem significare to. 5 6
Motus natiuus to. 1. 748
Mucose nares to. 1. 244
Mugil & lupus piscis mutuo odio flagrant to. 1. 745
mugilis stultitia to. 1. 516
Mulier an inter homines an bruta numeranda to. 4. 358
mulier bona, pars bona to. 1. 365
mulier proba rara auis in terris to. 1 365
mulier ob stultitiam uiro multo fortunatior to. 4. 359
mulier formae conscia, insolentior to. 1 367
mulier si sapientiam affectat, bis deliratur to. 4. 358
mulieri non credendum to. 4. 523
muliere formosa diu tolleranda laboreres to. 1. 270
mulierem discinctam uideri parū decorum to. 1. 804
mulierem grauidam tripliciter peccare to. 5. 590
mulierem pudor decet to. 5. 51
mulierem à felicitatis consortio non excludi to. 5. 146
mulierem ad introitū inexpectatum filij exanimatam to. 5. 402
mulierem carnalem hominis partem significare to. 5. 33
mulieres Christo de suis facultatibus ministrarunt to. 5. 630
mulieres quasdam uiros mortuos laudare to. 5. 619
mulieres uulgo ob linguam male audiunt to. 4. 505
mulieres philosophiæ deditæ to. 1. 281
mulierum cultus to. 1. 716. 717
mulierum dignitas pendet à uiris to. 1 717
mulierum molestia qua studiosis obstreperunt to. 1. 818
muliercule cuiusdam cū filio in mari periclitantis historia to. 1. 602
muliercularum lasciuientium morsus

Munera publica magno studio ambuntur to. 1. 818
Mus & sus Elephanto molestum animal to. 7. 44
Murena in cauda animam habet to. 1 507
Murse malignos spiritus spernere docent to. 1. 817
murse nesciunt inuidiam to. 1. 815
murse olim pecuniarū gratia non uendebantur to. 4. 47
mursarum opera amicitiae coniuncta to. 4 47
mursus natus bello infelix to. 1. 838
mursus iratus natus quis to. 4. 514
murse silentium requirunt to. 1. 818
mursuli piscis & Balenæ amicitia to. 1 745
musca deo gratissima to. 5. 205
musca qualis recipienda to. 5. 598
musca corporalis modice diuino cultui adhibenda to. 5. 918
musca in sacris an utilis to. 5. 598
musca anima mundi to. 5. 353
murses genus in templis quale to. 9. 806
murses genus lasciuum to. 5. 785
muralis corona cur dabatur t. 1. 237
murena natura to. 1. 507
Mystela uitam medicinis habilem commendauit to. 1. 427
mystela & cuniculi dissidium to. 1. 746
mustela & cornicis inimicitia to. 1. 745
M. Musurus græcus to. 3. 769
Mutarum literarum pronuntiatio to. 1 796 797
mutum quando expedit non esse to. 5 271
Myalli cena to. 1. 212
Myrmidones è formicis nati to. 1. 177
myronidis apoph. to. 4. 225
Myrrhina cunicula Thesopoli philosopho commendatur to. 1. 266
Mystic principes duo exoculantur to. 5 296
Myston apoph. to. 4. 305
Mysterij uox to. 9. 282
de mysterijs ethnicorum & christo simile to. 5. 427
Nabuchodonosor deus sece

OPERV M ERASMI

rat, ideo in brutam bestiam uersus to. 5. 467
Nameris apoph. to. 4. 119
Naphthæ genus to. 1. 513
Narci natura to. 4. 534
Narratio ficta fugienda to. 5. 723
Narrationes nunciorum in Tragedijs uice spectandi subiiciuntur to. 1 55
de narrationibus fictis to. 1. 86
narramus optime quæ nobis notiff. to. 4 427
Nares quomodo emungendæ to. 1. 863
nascendi lex eadem omnib. t. 9. 492
nase insignis utilitas t. 1. 536
Nasice apophth. to. 4. 27
Nasonis delectus in puellarum amoribus to. 1. 861
Natalis Beda to. 3. 572
natalè Bedæ carpit to. 3. 655 & 656
Natandi ars olim cum primis habebatur to. 1. 542
Natales sanctorum t. 5. 456
Nathan filius David t. 9. 134
nathan filius Samuæi to. 9. 132
Nationis tractatio to. 5. 757
nationes alie ad alios morbos procliuiores to. 4. 563
nationum dissidia to. 4. 497
nationibus singulis singuli genij to. 4 81
natiuitas Christi quadruplex to. 5. 1123
nati omnes ut moriantur to. 4. 479
natu primum inter parentes & alios nos nullum discrimen to. 1. 43
natura suas habet causas arcanas to. 1 780
natura non indignatur deprehensentibus arcana illius to. 4. 68
natura speciei communis to. 1. 429
natura animali proprietates suas priuè mo inscribit to. 1. 765
natura admiranda in quam partem literaturæ procliuius est to. 1. 439
natura humana nihil fragilius to. 5. 1084
natura nemini in sua manu to. 1. 430
natura rerum in allegorijs to. 5. 711
natura sollicita est to. 1. 655
natura in omni rerum genere amicitias admiscuit to. 1. 743
natura uarietate gaudet to. 1. 4
natura non eadem uiris & foeminis

561
natura cur hominem erectū finxerit to. 1 307
natura rationem desiderat to. 1. 427
natura frustra nil facit to. 1. 362
natura uarietate uoluit humanā exercere curiositatem to. 1. 663
natura non repugnat legibus to. 1. 169
natura ius immatum to. 1. 348
natura nos ad cognitionē genuit to. 1 420
natura diuina incōprehensibilis to. 5 953
natura res est efficax to. 1. 423
natura rerum undequaque docet to. 1 565
natura in Christo utriusq; argumētū to. 5 79
natura leges cessant in negotio pietatis to. 1. 589
natura sensus ad praua tenacior to. 1 432
natura rebellio nemini imputanda to. 5 14
natura uitium quomodo corrigendum to. 5. 705
natura, pecudes obsequuntur to. 1. 424
natura legem, probat euangelica autoritas to. 1. 359
natura partes to. 1. 353. definitio 348
427. resocillatio to. 4. 39. 512.
Vocabulū to. 5. 515. aptitudo 653.
& to. 9. 501. uis ingens 1388
natura ius multum liberis desert to. 1 422
natura repugnare, est con duplicare uitium to. 4. 359
natura sonitum reprimere incipium to. 1 863
natura propria, misera non sunt to. 4 364
naturam habilem adiuuat cura to. 1 839
naturam nouercam appellare to. 1. 755
per naturam ad uitia propensos natusci to. 5. 150
naturam nemo nec alio nec sibi dare potest to. 1. 429
naturam diuinam nullis perturbatio nibus mutabilem to. 5. 183
Nausagium to. 1. 600
nausagij

I N D E X

Naufragij periculum to.1.602
naufragio eieci to.4.462
navigare res horrenda to.1.600
navis mari commodius innatat quam fluminibus to.1.749
Nauis diluio exempta, in montem Lycorem appulit to.1.219
Naupectum Turca adimit Venetis to.5.296
Nautae asuere monstros to.1.600
Nazarearū Euangeliū t.9.112.598
nazarenū orationis genus t.3.1157
nazianzenī scueritas to.5.655
Neapolitana scabies to.5.556
Necessarium quid to.1.358
necessarium duplex to.5.733
necessarium quod aliter fieri nequit to.1.358
necessarij diffinitio to.1.358
Necessitas dura, flecti nescia t.3.960
necessitas excusat factum to.1.674
necessitas eadem moriendi omnibus to.4.492
necessitas telum durum to.1.638.to.377.404
necessitas infallibilis to.9.1171
necessitas consequētia, & consequentis to.9.1011. & 1048
necessitatis meta to.1.810
necessitatis, libertatis, form. to.1.36
necessitati in malis parendum to.9.940
necessitate mera omnia fieri, & bona & mala, secundū quosdā t.9.999
Neganā Synonyma to.1.33
de negatione Veri multa to.5.866 to.7.521
Negligentia docta to.1.810
negligentia iactura turpiss. to.1.611
negotiatio conducit reipublice to.4.591
negationis triplicis vis to.1.33
negotiationis experimenta to.1.521.622
negociatorū genus stultissimum to.4.372
negotij tediōsi similitas to.1.524
negotia nonnulli alacriter incepta sē de deserunt to.1.968
negotia mundana episcopus seponat to.5.649
de uarijs negotiorum contractibus & matrimonio simile to.5.535
Nemo nisi à seipso leditur to.1.571
nemo sibi nascitur to.1.425
nemesis mortua to.1.721
Neophytus qui to.9.966
Nepenthes herba mœrorem discitit to.1.456
Nephelii Bacchi sacra to.4.39
Nephalijs sacrificijs uinū attingere nephas to.4.66
Nepheleion συμποσιον to.1.720
Nepotianus in uno diuersa considera uit to.9.26
Neptuno quare taurus caesus to.5.23
Nequitia in multis supplet atatem to.1.708
ad nequitiam descendendum omnes suus precoces to.5.597
Nero gladiatorum pugnas smaragdo spectabat to.1.502
nero filius perditionis to.5.468
nero, Senecæ disciplinam reminiscēs iracundiam cohibuit to.4.64
neronis preceptor Seneca to.5.60
neronis indoles to.3.1199
neronis apophthegmata, to.4.252. & 283
Nescire quaedam, uirtus to.4.82
Nestorea faciundia to.4.403
Neuius Montiscotanus to.3.133
Nicandri libri de noxijs bestijs to.5.709
Nicasius Sacellari, Camerac. t.3.207
niccris apoph. to.4.325
Nicus meretricis apoph. to.4.293
Nicolaitarum error to.3.456.558. to.5.399
nicolaus Benseradus to.3.228.328
nicolaus Beraldus to.3.38.174.385
nicolaus à Burgundia prepositus to.3.226
nicolaus Buschiducensis to.3.87.133.433
nicolaus episcopus to.3.938
nicolaus cuerardus to.3.534
nicolaus Gerbelius iuris Pontificij doctor to.3.188
nicolaus Leonicensis t.3.9.to.1.848
nicolaus Mallarius to.3.966
Nicolaus Montensis & to.3.571
Nicolaus Olabus to.3.994
Nicolaus Rutherius episcopus Atrabatens. quatuor Burgundionum ducum consiliarius to.1.460.to.4.30
nicolaus Varius Maruillanus to.3.640
nicolaus Vuattenuilus to.3.785
nicolai Amsdorffij de Brasmo indicium to.9.1267
Nicolstrati Argui dictum to.4.79
nicostrati apoph. to.4.229
Nidus quid to.5.406
Niger sophista quomodo perijt to.4.38
Nihil & nihil quid to.9.150
Nihil nisi to.1.51
nili inundatio modum querit to.1.523
Nimia molestia tollenda to.4.84
Nitefcere proprie t.5.122
nitor ementitus improbat to.5.499
Nobe ciuitas sacerdotalis to.5.311
nobiles qui to.1.863
nobiles admonentur to.5.50
nobiliū artes to.5.558
nobiliū uanitas to.5.36
nobiliū uestitus to.1.709
nobilibus omnia licent impune to.1.711
nobilitas uera to.5.783
nobilitas Christianorum recte fidiū estimanda to.5.86
nobilitas quomodo paranda to.1.709
nobilitas emptitia to.1.709
nobilitas malefacta reddit famosior to.1.873
nobilitas ementita pestis Germanie to.1.861
nobilitatis genus triplex t.4.437 & to.3.1209
nobilitatis opinio quomodo impetranda to.1.709.710
nobilitatis utilitas to.1.873
nobilitatis inanis fucus to.5.557
nobilitatem emere stultorū to.5.557
nobiliū morbus communis to.5.85
noctuae & auium mutuum dissidium to.1.745
nocturnas lucubrationes ingenta extinguere to.3.349
Noe arcam typum ecclesie gerere to.5.486
noematis ratio to.5.819
Nomen to.1.353
nomen sine re, nil habet momenti to.1.696
nomen bonum ingens thesaurus to.5.617
nominis proprii appellatio, blandū aliquid habet to.1.318
nominis tractatio to.5.761
in nomen succedere to.9.132
nomina propria to.5.878
nomina Christi secundum anagogen to.9.26
nomina barbara nonnunquam Graecis uel latinis reddenda to.1.318
nomina apud ethnicos execrabilia to.4.548
ad nomina calumiosa to.4.417
de nominibus adoptiuis to.1.321. & 323
nominate ueterum letamur to.1.838
Nomophlages incorruptiss. esse debent to.4.465
Norimbergen schola to.9.13.12
Nosce teipsum, oraculum to.4.5.18. 28.to.5.11.to.1.344
Nosse dei to.5.848
Nota pie mentis to.5.323
nota Theophrasti magis Grammatico quam Philosopho ad scribendam to.1.68
notarij qui to.1.320
notationis ratio to.5.837
noti raro boni to.5.590
Notiani quos in ecclesiam non recipiebant & quare to.5.981
Notitia ad quid conducatur to.4.51
nouatio non caret perturbatione to.1.523. & seq.
nouitatem omnem parere tumultum to.3.552
notitia to.5.601
Nouus rex noua lex to.1.643
Noctis silentia to.1.817. & to.4.513
nox ignorantia to.5.440
noctem natura somno tribuit to.1.718
noctū quibus opus rebus in nocte esse to.5.415
nox ex animo remittenda to.5.41
noxium honestum non est to.4.75
Nubes aquae dependentes to.1.748
Nubibus tempore saturni ludebatur to.1.156
Nudare ingenuorum corpora, comumelia genus to.1.458
nuditas à latronibus seruat to.1.327
Nuge Aniles unde to.5.757
in Numeris alicubi latere mysterium to.5.106
numinis arbitrari omnia gerere to.5.312
numinis opus est ope to.1.814
nuncij tristes inuisi to.4.530
Nuptiae unde to.5.521
nuptiae sacerdotum to.9.730
nuptiae magna religione apud ethnicos peractae to.5.516
nuptiae quomodo celebrandae to.5.565
nuptiae quibus temporibus interdicitur to.5.583
nuptijs Christus cum matre interfuit to.1.359
nuptias fama dedecus non abolere to.5.137
nuptiarum arbitrium in patris esse potestate to.5.525
nuptiale conuiuium Christus miraculorum primitijs consecrauit to.1.359
nuptialia tumultuosa conuiuia improbantur to.5.655
Nutrix qualis eligēda t.1.429.650
Nyssemi pia simplicitas in dicendo to.3.1157
Vocalis pronuntiatio to.1.785
uocalis pronuntiatio to.1.785
obedientia quid to.5.852
obedientia Christi quanta to.5.352
obedientia Christi in caelo to.9.515
obedientiae praeceptum quomodo intelligendum to.4.447
obedientia praepostera, Tyrannos efficit to.4.547
obedientia monachorum to.4.554
obedientiae leges to.1.170
obediētia paulum solum liberis praescribere to.5.600
obediendi uerbum to.9.502
Obesitas uitiosa to.5.228
Obiurgatio qualis esse debeat t.5.
obiurgatio adularis t.5.743 (584)
obiurgatio quando pondere caret to.4.562
Oblatio Christianorum to.5.589
oblatio munda to.5.409
obliuisci sui in secundis rebus, difficile to.5.32
obnutescere plus q̄ obticescere to.5.372. & 385
obnubere quid to.5.521
obsequium tutum to.5.588
obsequij formulae to.1.551
Obscurationis nis to.5.740
obscenus qui to.5.598
obscenis arridere, nequitia to.1.864
obscuritas alicubi in sacris literis to.9.1068
obscuritas scripturae unde to.9.1038
obscuritas quoties officit uitada to.1.300
obseruantiae diffinitio to.1.348
Obscurationes carnales arbitrarias, non obligatorias esse debere to.1.544
Obtrectator to.4.544
obtrectator corripitur to.3.508
obtrectator odio ducitur to.4.551
obtrectator uitae pestis to.5.258
obtrectatores licet alicui calumnia tenent schemata to.4.553
obtrectatio latius apud Christianos quam unquā regnat to.4.551
obtrectatio ueneficij genus est t.5.421
obtrectatio olim ab Heraldis notata to.4.551
obtrectatio etiam malis hominibus inuisa to.4.556
obtrectatio figurata to.4.553
obtrectationis uitium t.4.551
to.3.7
Obtestatio per epilogum to.5.740
de obtestatione to.1.338
obtestationis formulae to.1.338
Occasio to.5.779
occidere manu aut mortis ansam praebere non interest to.1.245
to.9.112. & 244. & 257. & 1284.
de oeconomio & deo simile to.5.69
oeconomi uerbu cōuenit ecclesiasticis to.5.651
Occasio anceps dijs i manu est. 1.244
to.1.694
ocium omnibus pestilens t.5.600
oculū mulieribus longe perniciosissimum to.5.552
ocium à negocijs secularibus sita sacerdotibus to.5.661
oculū precipua morū pestis to.5.561
ociosi pellendi to.4.463
occidere leuius est corporis quam animi to.1.426
occidere aut seruare nolle idē t.1.366
Octauij Caes. Aug. apoph. t.4.188
octauij Caesaris ciuile i genitū t.4.521
oculum

O P E R V M E R A S M I

Obscurationis nis to.5.740
obscenus qui to.5.598
obscenis arridere, nequitia to.1.864
obscuritas alicubi in sacris literis to.9.1068
obscuritas scripturae unde to.9.1038
obscuritas quoties officit uitada to.1.300
obseruantiae diffinitio to.1.348
Obscurationes carnales arbitrarias, non obligatorias esse debere to.1.544
Obtrectator to.4.544
obtrectator corripitur to.3.508
obtrectator odio ducitur to.4.551
obtrectator uitae pestis to.5.258
obtrectatores licet alicui calumnia tenent schemata to.4.553
obtrectatio latius apud Christianos quam unquā regnat to.4.551
obtrectatio ueneficij genus est t.5.421
obtrectatio olim ab Heraldis notata to.4.551
obtrectatio etiam malis hominibus inuisa to.4.556
obtrectatio figurata to.4.553
obtrectationis uitium t.4.551
to.3.7
Obtestatio per epilogum to.5.740
de obtestatione to.1.338
obtestationis formulae to.1.338
Occasio to.5.779
occidere manu aut mortis ansam praebere non interest to.1.245
to.9.112. & 244. & 257. & 1284.
de oeconomio & deo simile to.5.69
oeconomi uerbu cōuenit ecclesiasticis to.5.651
Occasio anceps dijs i manu est. 1.244
to.1.694
ocium omnibus pestilens t.5.600
oculū mulieribus longe perniciosissimum to.5.552
ocium à negocijs secularibus sita sacerdotibus to.5.661
oculū precipua morū pestis to.5.561
ociosi pellendi to.4.463
occidere leuius est corporis quam animi to.1.426
occidere aut seruare nolle idē t.1.366
Octauij Caes. Aug. apoph. t.4.188
octauij Caesaris ciuile i genitū t.4.521
oculum

I N D E X

Oculum animi esse intentionem to. 5. 331
oculus diuine iustitie nec sanctis tolerabilis to. 5. 391
oculi et facies in colloquio quomodo moderandi to. 1. 869
oculi plus uident quam oculus to. 1. 700
oculi sapientis in capite to. 5. 347
de oculo purgato, et corde mundo simile to. 5. 646
oculi bene narrandi magistri to. 4. 439
ex oculis estimari faciem to. 5. 495
oculos quid deceat to. 1. 863
Occupatio in laude to. 5. 736
occupationis ratio to. 5. 815
Odiu in literis mysticis to. 5. 690
odium deo nunquam placuisse to. 9. 475
odium et contemptus imperia subuertunt to. 4. 457
odium querere, dementia to. 1. 347
odium in fratres quale peccatum to. 9. 365
odium in sacris literis multifariam accipi to. 9. 475
odium unde to. 4. 457
odij meta suprema to. 5. 19
odit qui cogitur seruire to. 4. 72
odium coccum est, et iudicio caret to. 4. 413
Oedipo dis enigma to. 1. 712
cedipodem cur to. 5. 214
Oenopole taxantur to. 4. 72
Offendicula uitanda to. 1. 583
Officium uirtutis, unicuique se accomodare to. 1. 348
officij uocabulum to. 5. 574
officij non multi meminerunt, sed dignitatis to. 5. 630
officia uite to. 5. 910
officia precibus, non ira eliciuntur to. 1. 170
officiorum uocabula to. 1. 55
officiorum prisca nomina uariata to. 1. 320
officiorum exempla ubi plura extent to. 5. 575
officiorum uocabula ex historio gra-

phis petenda to. 1. 310
officiose epistole genus to. 1. 416
Ogdoas resurrectionis glorie dicata to. 5. 396
Ogmij dicendi uis to. 5. 116
Olea et quercus dissidium t. 1. 746
oleum sanctum quomodo olim confectum to. 5. 279
oleum spiritus to. 5. 278
oleum chrisimatis to. 5. 219
Ollam accommodato accipere a sociu uxorem nouam to. 5. 580
Olympias Alexandri Magni mater to. 5. 569
olympiadis apoph. to. 4. 295
Omissionis peccatum to. 5. 136
Omnis affectus inutilis ad iudicandum to. 1. 233
omnia uni non dantur to. 1. 73
omnia non posse, turpe non est to. 4. 78
omnia non ubiq; neq; omnibus contingunt to. 4. 371
Omnipotencia dei to. 1. 615
Onan sacra in scriptura execratur cur to. 1. 363
Onomademi dictum to. 4. 30
onomademi apoph. to. 4. 279
Onus ingens principem agere to. 4. 380
Opalus gemma adulteratur ab Inridis to. 1. 503
opali gemme natura to. 1. 502
Operari deum in nobis in bonum to. 9. 1153
Opus serulle to. 5. 991
ad opus bonum duo simul agere to. 5. 627
operis humani tres gradus t. 9. 1017
opera habere lucem suam to. 5. 659
opera bona an giuant fidem, an fides pariat bona opera to. 9. 1297
opera charitatis quomodo necessaria ad salutem to. 5. 420
opera charitatis ex fide nasci to. 5. 248
opera duplicia to. 5. 196
opera nostra quando deo grata to. 5. 30
opera bona to. 5. 580
opera uicina superstitioni to. 5. 892
opera carnis to. 5. 196
operum lux sine ardore hypocrisis

est to. 5. 660
operum lex to. 9. 1003
opera moraliter bona uarie estimantur to. 5. 920
operum bonorum duplex genus to. 5. 654
operibus in externis quatuor uitandis to. 5. 655
operibus in bonis minima portio uirium humanarum to. 9. 718
opes modestis moribus coniuncte non fugiende to. 4. 47
opes contempserunt etiam ethnici to. 5. 681
opes quidam fraudibus colligunt to. 5. 336
opibus necessaria philosophia to. 1. 424
de opibus contemendis to. 5. 1037
Ophitae to. 3. 558
ophitarum heresis to. 5. 399
Ophthalmia leuior insania to. 4. 49
Opifex sex erit to. 1. 694
opifex deus ex opere conijciendus to. 5. 959
opifices taxantur to. 5. 418
opificum quorum tumultus erga euangelium to. 5. 681
Opimij apoph. to. 4. 277
opinio uitiosa fons malorum to. 4. 462
Oppianus de pisciu et ferarum naturis scripsit to. 5. 67
opportunitas non obseruata quamnoxia to. 4. 20
oppositio to. 1. 350
oppositum in adiecto to. 9. 1058
oppositorum genus to. 5. 774
optatores stulti to. 4. 371
Optimos tibi adiungito to. 1. 386
optimum facilius discitur to. 1. 773
optima statim discenda to. 1. 443
ad optima semper conandum t. 1. 319
optima ex optimis imitanda to. 4. 455
optimis assuescere consultiss. t. 1. 569
optimis assuescendum to. 4. 459
ab optimis auspiciari plurimum refert to. 1. 452
Opulentia sordida to. 1. 733
opulentum comitari ferociam to. 5. 333
Oracula raro produntur to. 4. 510
oraculum to. 9. 793
Orandum quid to. 5. 934

O P E R V M E R A S M I

orandum quomodo to. 1. 707
ab orando non cessare quid to. 5. 926
in orando quatuor potissimum spectanda to. 5. 920
orandi multiloquium non esse uirtutem to. 5. 6
oranti quibus locus sacer to. 5. 589
orare uerbum to. 1. 816
orare sine intermissione to. 5. 326
orare ad uini amphoram to. 1. 265
orare iugiter psallianos to. 5. 976
orare pios nihil nominatim to. 5. 439
orare quosdam exitium proximi to. 5. 444
orare, donum dei to. 5. 426
qui non orent to. 5. 927
oratio fidelium to. 9. 551
oratio inutilis to. 5. 589
oratio sine intellectu qualis tom. 9. 706
oratio pro pace ecclesie to. 5. 1015
oratio ad Christum to. 5. 1011
eodem to. 5. 1015
oratio pijs qualis to. 5. 332
oratio Christianorum prae se ferat religionem to. 5. 325
oratio probati et leuis uiri non idem ualeat to. 1. 942
oratio quid requirat to. 5. 426
oratio animi speculum to. 4. 537
oratio fugifera to. 4. 518
oratio numerosa pedibus constat to. 1. 793
oratio sine rebus id, quod corpus sine ossibus to. 4. 427
oratio non deponenda quoadmodum onus to. 4. 566
oratio sine ornamentis sordida to. 1. 836
oratio quorundam stulta to. 5. 935
oratio quasi uestis rerum to. 1. 831
oratio certissimus animi index to. 5. 549
oratio ad quem dirigenda to. 5. 929
orationis partes laudabiles. t. 4. 521
orationis exornatio to. 1. 350
orationis utilitas to. 5. 921
orationis modus to. 9. 503, 724
orationis uariis habitus to. 5. 843
orationis partes to. 5. 719
orationis officia quinq; to. 5. 718
ab oratione nunquam cessandum to. 5. 326
orationes funebres olim habitas to. 5. 618
5. 716
orationes uariae quolibet tempore to. 5. 1001
orator optimus qui sensum alterius ad quem mittitur callet. t. 1. 540
orator quidam sitijpsi loquendi uelocitate calamitatem ingentem accersuit to. 4. 568
orator bonus, unamquamq; uocē suo loco statuere debet to. 1. 322
oratori quatenus gesticulatio commissa to. 1. 788 et 789
orator bonus bonus uir to. 1. 824
oratoris ad dicendum compositio to. 9. 1398
oratori fidem quid conciliat tom. 1. 821
oratorum in confingendis orationibus studium et iactantia. t. 4. 354
oratorum bonorum oratio cui similis to. 4. 515
Orbis uniuersus stultitia templum to. 4. 372
orbitas res misera to. 1. 586
orbitas nulla ubi charitas to. 5. 575
Orchades insula ubi to. 3. 222
Orchanes dux to. 5. 296
Orestes et Pylades exemplum amicitiae to. 1. 182
orestes furijs agitur to. 5. 1049
Ordo rerum quarundam triplex to. 5. 22
ordo concordiam alit to. 9. 983
ordo in populo Dei seruandus to. 9. 990
ordo publicus non turbandus. t. 5. 95
ordinis sacramentum to. 5. 930
ordinem non esse ociosum apud deum to. 5. 506
Organorum cantus an utilis to. 5. 422
Origines uerba to. 1. 44
originale peccatum to. 9. 802
originalis peccati reliquia to. 5. 18
originali peccato quida plus nimio tribuunt to. 9. 884
Origines Adamantius to. 3. 1151
origines laus to. 5. 1139 et 1063
origines felicissimus artifex in tradendis allegorijs to. 5. 107
origines in allegorijs principatum tenet to. 5. 26
origines quare damnatus to. 9. 618
origines qualis etharodus to. 5. 358

origenes unde suum errorem habu serit to. 5. 971
origenes diligens interpres to. 9. 118
origenis Homilia in Lucam to. 9. 82
origenis lectio fructuosa to. 3. 351
origenis uictus to. 3. 1153
origenis locus de peccato to. 9. 803
origenis lectio quam utilis to. 5. 99
origini multum tribuedum to. 9. 75
originem diligentissime historiam tractasse to. 9. 82
originem Platonica philosophia seruauit to. 5. 653
origenistas ad impietate iudeorum accedere to. 5. 957
Oricularum munus to. 3. 39
Ornamenta uera Christiane societatis to. 5. 590
ornatus preciosissimus to. 5. 577
ornandi epitheta to. 1. 71
Orontis apoph. to. 4. 213
Orpha nomen a superbia to. 5. 621
orphi cantus quid to. 1. 361
Orsinis apoph. to. 4. 344
Os quomodo componendum to. 1. 863
os mane prolucendum to. 1. 864
Ossa et oua quomodo purganda to. 1. 867
ossa significare robur fidei tom. 5. 347
ossa dea fame to. 1. 698
ossa dea apud Homerum to. 3. 148
ossa dea linguacis. to. 4. 393
Osci rhetoris apophtheg. to. 4. 347
osculatio risus to. 1. 864
osculum Christianum non oris, sed peritoris to. 5. 91
oscula manuum et genuum t. 5. 685
ostentandi libido to. 4. 571
Oswaldus Myconius to. 3. 56 et 144
ὠπαισας Darius sibi constituit to. 4. 73
Othomanus Turca to. 5. 195
Otho Brunfelsius to. 3. 590
othoni Brunfelsio to. 3. 681
othonis apoph. to. 4. 255 et 334
othonis Syluij pietas to. 4. 440
othonis Syluij mors to. 4. 410
Otium to. 4. 123, 134, 140, 143, et 145, et 194, et 199, et 215, et 232, et 235, et 265, et 275, et 284, et 351
Otium apostolorum to. 5. 923
otium

I N D E X

otium uitandum to. 4. 564
otium nutrit loquacitate to. 4. 554
otium iam adfert dignitatem to. 1. 771. & 773
Omnes ad otium proclives sumus to. 1. 768
Otiosum esse prestat quam nihil a gere to. 1. 532
otiosi, pauli exemplum respuunt to. 4. 538
otiosi stulti to. 4. 372
Ouem mactare to. 5. 262
oue nihil imbecillius to. 5. 402
oues dei to. 5. 268
ouium Christi natura to. 5. 282
de ouibus & Christianis simile to. 5. 285
de ouibus & ijs qui ediscunt sacra uolumina simile to. 5. 287
Ouille carnis salubrior Bubula to. 1. 556
Ouidius nucem descripsit to. 4. 355
ouidius elegias adolescens scripsit to. 1. 445
ouidij in poesi facilitas to. 1. 829
Oze subita morte perit to. 5. 656
Ozia quid acciderit to. 5. 280
oziam subita morte perire to. 5. 8
ozias rex lepra percussus. t. 5. 666
P.
Abulum anime lex dei to. 5. 36
Pacti diffinitio to. 1. 348
Pacuij apoph. to. 4. 344
Pax de uirginis matre to. 5. 1025
Pædagogiorum prædicia to. 1. 542
pædagogus an domi alendus tom. 5. 596
Pædareti apoph. to. 4. 121
Pæc Aſiæ to. 5. 601
πᾶν princeps uocabulum to. 9. 265
πᾶν λαοῦ quid to. 5. 951
Pægnis quomodo abolutus to. 5. 309
Palæſta to. 5. 376
Palam loqui to. 9. 153
Palatis uarietas plurima to. 1. 556
Paleotus Camillus to. 5. 134
Pallas Athenienſium male conſulta, in bonum exitum uertere conſueuit to. 1. 255
Palma arboris deſcriptio to. 5. 711
palmetæ martyribus tribui. t. 5. 155
Panice herba to. 1. 510
Pandarus ſeipſum ira commotus der.

O P E R V M E R A S M I

480 & to. 5. 578
parſonia ſimilia to. 1. 431 & 482
Parſa male, quibus legantur heredi bus to. 1. 222
parthenones to. 5. 597
parium delectus to. 5. 733
particeps to. 9. 146
Partitio uitioſa to. 5. 731
partitionis tractatio to. 5. 780
Participia græca præſentis tempo ris to. 9. 151
parſatis apoph. to. 4. 213. 521
Paruli non ſemper ſerendi to. 5. 218
parulis baptizatis olim corpus & ſanguis domini dabatur tom. 9. 686
parulorum tenaciſſimas memoria to. 1. 420
de parulis baptizatis to. 9. 659
Patria quam dulcis to. 1. 549
Pæſ quid to. 5. 380
Pæſchales riſus to. 1. 6. & to. 5. 718
de pæſchali die contentio to. 3. 1146
Pæſchalius Berſelius to. 3. 146. 231
Pæſphæ aſtologia ſtudioſa to. 1. 294
Pæſij Pauli apoph. to. 4. 331
pæſiones carnis quomodo ſerendæ to. 5. 983
Paſtor bonus gregis exigui to. 5. 684
paſtor nullus quando populo detur to. 5. 683
paſtor clam admonendus to. 1. 626
paſtor malus ob rebellionem populi datur to. 5. 644
paſtoris nomine qui indigni to. 5. 670
paſtoris innocentiam duas res cuſto dire to. 5. 665
paſtoris officium to. 5. 72
paſtoris ueri deſcriptio to. 5. 518
paſtoris uarium officium to. 5. 266
paſtorem decet hoſpitalitas tom. 1. 624
paſtores mali quomodo audiendi to. 7. præf. 4
paſtores ſynceri quō audiendi. to. 7. præf. 4
paſtores uicani to. 5. 676
paſtorum princeps unus to. 5. 35
paſtorum cura to. 5. 269
paſtorum ignorantia to. 7. præf. 4

paſtorum uitia quare in ſcripturis diuiniſ to. 9. 650
Pater cur ſolus dicitur Deus to. 1. 617. & to. 9. 159
patris æternitas & autoritas to. 5. 910
patri quæ propria to. 5. 909
patrem deum qui ignorent tom. 5. 319
patris & domini diſcrimen to. 1. 435
pater etiam peſſimus liberorum ui tijs offenditur to. 1. 249
patri etiam uerba danda quando de re agitur to. 1. 389
patriæ educandi qui patriæ nati ſunt to. 4. 434
patriſ Aſchimi mira lenitas to. 5. 480
pater quij eſſe debeat to. 1. 425
patres quidam in obiurgando ſupra modum ſeui to. 5. 601
patres ueri to. 1. 421 & 422
patres dimidiati to. 1. 424
patres liberos maxime amant to. 1. 169
patrum deteſtanda negligentia to. 1. 422
patrum erga liberos negligentia to. 9. 1393
patermitæ to. 9. 189
πᾶνδρ to. 5. 815
patri propter iuſtitiam quid to. 5. 224
Patriæ uincere honeſtiſſimum ui ſtorie genus to. 5. 573
patientia, honeſta malorū perpeſſio to. 1. 348
patientia diffinitio to. 1. 348
patientia, tolerantia to. 4. 133. 144. 146. & 148. & 202. & 242. & 297. & 302. & 304. & 310. & 319. & 348
Patina quoties mutandæ to. 1. 695
patina quomodo apponendæ to. 1. 695
Patria quam dulcis to. 4. 395
patria cuiq; chariſſa. to. 4. 587
patria ubicunq; bene agitur to. 1. 372
patriæ omnia debentur to. 4. 587
patriæ poſt deum ſecundæ debetur pietas to. 4. 400
patriæ tractatio to. 5. 757
patriam obijcere ineptum. to. 9. 1263
Patrimonium Petri, quid & quali ter deſindendum to. 4. 382
Pauca requirens, multis non fruſtra tur to. 9. 159
Paula mater Euſtochijs ægrotati, ui num bibere noluit to. 5. 622
paula quando Bethlehem conceſſerit to. 5. 655
paulam Euſtochijs matrem hebræicas literas didiciſſe to. 9. 625
Paulominus, quid Latinis to. 9. 41
paulominus biſuriam accipi to. 9. 58
paululum & paulominus to. 9. 25
Paulus paciſ doctor to. 4. 489
paulus deum nominans, patrem in telligit to. 9. 185
paulus quare ter orauerit, ut diſce deret ſpiritus ſatane to. 5. 385
paulus in dicendo uariuſ. to. 7. 569
paulus ſcientiæ charitate comitatam querit to. 9. 1411
paulus ſutoriam exercuit to. 1. 575
paulus impolitus in Græco ſermone to. 9. 876
paulus magnifice de ſe loquens in uſa inſirmitatem ſuam. tom. 1. 715
paulus ſtulti cognomē libenter agno ſcit to. 4. 384
paulus obtreſtationē inter Chriſtia nos inaigne fert to. 4. 557
paulus comitate agit cauſam coram Feſto, Felice & Agrippa to. 9. 1364
paulus, Petrus, & gentium, & Iudæ orum errores eleuant to. 4. 556
paulus præcipuus ſpiritus aſſertor to. 5. 28
paulus ſeipſum non audet iudicare to. 5. 11
paulus ter max. to. 1. 862
paulus inter apoſtolos omnium re rum ſcientiſ. to. 9. 1411
paulus Chriſtianorum legum conſul tus & interpres to. 5. 40
pauli conſilia to. 1. 675. labores no ſturni to. 4. 553. Comitas. to. 5. 83. ſeueritas cum lenitate 34. mo deſtia & ſubmiſſio 648. libri 657 uſuriciuſ. to. 7. 617. uotum de continentia to. 9. 486. ſtilus & ſermo 538. & 539. ambitio 876. œconomia laudabilis 1267 gloriatio 1292
pauli epiſtolæ ediſcendæ to. 5. 56

I N D E X

pauli & apostolorum modestia to. 1. 714
 pauli scripta quomodo legenda to. 9 1107
 pauli consilium in concionando to. 5 887
 pauli oratio accommodata auditoribus to. 5 888
 pauli persecutio in ecclesia to. 5. 43
 paulum uxorem habuisse to. 9. 566 710 & 742. & 973
 paulum sibi undiq; constare to. 5. 652
 paulum legem ad pedes Gamalielis didicisse to. 5. 668
 paulum paucos satanae tradidisse to. 5 475
 paulum generis sui autorem nonnulli adhuc predicant to. 4. 578
 paulo stimulus carnis quare datus to. 5 16
 paulo Hieronymum tribuere usfructum to. 9. 44
 paulus amylius to. 1. 848
 pauli Aemilij dictum de successu fortunae to. 5. 474
 pauli Aemilij apoph. to. 4. 238
 pauli Aemilij erga filios cura to. 1 429
 paulus Aemilius repudiata uxore, nihil criminis effutit to. 4. 549
 paulus Bombasius Cardinalis sanctorum quatuor ab epistolis to. 1 232. 376. 543. & to. 3. 848 & 92
 pauper quis to. 1. 753
 de paupere & diuite simile. t. 5. 333
 paupere superbo nihil deo inuisus to. 5 431
 pauperum a saturno petitio. to. 1. 159
 pauperum securitas to. 1. 215
 pauperum in diuites inuidencia to. 1 159
 pauperum de diuitibus falsa sententia to. 160
 pauperum cura quibus olim t. 5. 703
 pauperum impudentia to. 1. 162
 pauperibus subueniendum to. 5. 626
 pauperibus deum fauere to. 5. 432
 pauperrimus Christus to. 5. 333
 paupertas to. 4. 117. & 175. 309
 paupertas cui magna diuitia to. 5 355
 paupertas quem uirum faciat to. 1 225
 paupertas docet modestiam t. 1. 727
 paupertas ridiculos facit to. 4. 516
 paupertatis querimonia to. 1. 159
 paupertatis remedium to. 5. 47
 paupertatis prospera uoletudo to. 1 225
 paupertatis commoda to. 1. 223 & 214
 paupertatis satellitium to. 1. 223
 Pausania apoph. to. 4. 120
 Pausania plistonactis apoph. t. 4. 120
 Pausania cappadocis apophtheg. to. 4 327
 Pausonis pictoris apoph. to. 1. 353
 Pauoni qui similes to. 5. 387
 pauonis & Columbae amicitia to. 1 745
 Pax quid to. 4. 486
 pax ubi deus to. 4. 489
 pax corpus & animam connectit to. 4 486
 pax iniquissima aequis. bello potior to. 4 495
 pax nonnunquam emenda. t. 4. 496
 pax publice priuatiq; predicanda to. 4. 496
 pax nullibi apud Christianos locum inuenit to. 4. 488
 pax opus iustitiae to. 4. 489
 pax decima parte redimitur qua bellum geritur to. 4. 499
 pax quam saluifera to. 1. 471
 pax absoluta felicitas to. 4. 489
 pax solida non constat affinitatibus to. 4 495
 pax. saluatio iudica to. 1. 317
 pax Christiani uocabulum amplectitur to. 4. 488
 pax pro patria to. 4. 468
 pax iniqua ingens lucrum to. 7. 115
 pax iniqua potius eligenda, quam aequissimum bellum to. 5. 7
 pax gemina to. 5. 345
 pacis & belli collatio to. 4. 414
 pacis pars magna, pacem uelle to. 4 497
 pacis negocium agebat Christus to. 4 490
 pacis minima pars ad reges redit to. 4 586
 pacis ratio sola agnoscit dotes to. 4 486
 pacis artes in omni uita usui to. 4 413
 pacis beneficio animata & inanimata ferociunt to. 4. 486
 pacis symbolum crux. to. 9. 488
 pacis doctor Paulus to. 4. 489
 pacis conuiuium. sacra mensa to. 4 492
 pacem iniquam amplecti consilius, quam aequissimum bellum suscipere to. 4. 415
 pacem docuit necessitas to. 4. 487
 pacem nato Christo angeli annunciant to. 4. 490
 pacem optat Dominica precatio to. 4 490
 pacem etiam impij spiritus colunt to. 4 487
 pacem sanxit sacrosancti panis & calicis Philotesij communio. t. 4. 491
 pacis comites & columna to. 3. 43
 pacis sermo to. 5. 1098
 pacem perfectam in hac uita non contingere to. 5. 345
 pacem ueram solam pietatem donant to. 5. 342
 paci fauenti quid cogitandum to. 4 498
 paci nulla in principum aulis sedes to. 4 488
 pacem natura instituit to. 4. 487
 pacem praesentur Apostoli in suis epistolis to. 4. 490
 pacem tota sacra tractat scriptura to. 4 491
 pace ablata perit Christiana societas to. 4 491
 e pace leges uniuersae pendunt to. 4 490
 Pazaites aureis catenis uinctus circumlatus ad extremum uita diem to. 5 296
 pazaites Solynum fratrem dolo necant to. 5. 1296
 Peccatum quid to. 5. 48
 peccare non posse ex deo natos to. 5 150
 peccare qui diu non possunt t. 5. 455
 ad peccandum nemo Christianus liber to. 5. 418
 peccandi causa leuior crimen exagere to. 5. 30
 peccantem mille incommoda sequi to. 5 45
 peccatorem conuertere praecipuum pietatis opus to. 5. 97
 peccatorem conuertere plus esse, quam defunctum. excitare to. 5. 692
 peccatorem in hac uita sola spes serparat a gehenna. to. 5. 1059
 peccatorum

OPERVM ERASMI

peccatorum commissio. abluui lachrymis to. 5 52
 peccatum in totum non sublatum to. 5 1085
 peccatum hominis omnia uitare to. 5 895
 peccatum plumbum to. 1. 557
 peccatum filiorum luet parens to. 1 425
 peccati inuoluntate celatur to. 5. 417
 peccatum in spiritum sanctum to. 5. 338
 peccatum non abesse in multiloquio to. 5 340
 peccati sermo capitale. sumptibus immodicis nonnulla extruere monasteria to. 1. 575
 peccatum a falsis opinionibus. t. 5. 34
 peccati fructus to. 5. 48
 peccati stimuli a natura to. 1. 362
 peccati sarcina seponenda. t. 1. 750
 peccati procliuas in homine to. 9 1014
 peccati uox to. 5. 961
 peccati nomine omnia uitiorum genere intelligi to. 5. 398
 peccato nihil execrabilius apud deum to. 5 966
 peccata accusare apud deum to. 5. 33
 peccata capitalia sepe pijs in pietatis cumulum cedunt to. 5. 47
 peccatorum onus graue to. 5. 322
 peccatoris amplum domicilium. t. 5. 228
 Peccatae naturae obsequuntur to. 1 414
 Pecunia unde dicta to. 5. 768
 pecunia to. 4. 135. & 146. & 149 223. 245. & 109
 pecunia uetat arbitrio uiuere to. 1 952
 pecunia tanquam mala non accusanda to. 9. 1407
 pecunia theatra to. 9. 217
 pecuniae studium communis pestis to. 3 159
 pecuniae quomodo amanda to. 5. 3
 pecuniae dispendium leuius quam famina to. 1. 531
 pecuniae dispendium, leue damnum to. 4 508
 pecuniae non negligenda to. 1. 280
 pecuniae contactu Franciscani cur abstinent to. 1. 741
 pecuniam mutuantibus obstendendum quomodo to. 4. 76
 pecuniam possidere non esse culpam to. 5 52
 pecuniarum gratia omnia fiunt to. 1 23
 pecuniarum similia t. 1. 477. 484 502. & 503. & 506. & 509. & 519. 522
 pecunias esse animam miseris mortalius to. 5. 995
 Pedes orationis unde constant to. 1 793
 Pedes pro affectibus to. 5. 64
 Pediculi exanima corpora. cur deserunt to. 1. 470
 Pegasus non omni roganti cedit to. 4 75
 Peierare Christianis ferme ludus est to. 4 540
 peierare nec ioco nec serio phas est to. 1 685
 Pelagij sententia de libero arbitrio to. 9 1003
 Pellicani mentio to. 5. 595 & 676 & to. 9 1314
 Pellucidum. pellucere. &c. unde to. 1 781
 Pelopidis apoph. to. 4. 232
 πέλυς to. 5. 452
 Penuria facile occurritur, auaritia nequaquam to. 4. 53
 Pensandi formulae to. 1. 45
 Percontandi formulae in congressu to. 1. 529. 530. 531. 532. 533
 percontatio de timere to. 1. 530
 percontatores uulgo inuisi to. 1. 615
 Perdenda opera to. 1. 51
 Perdiscere omnia non licere. t. 3. 104
 Peregrinatio to. 4. 146
 peregrinatio longa Erasmi. t. 3. 228
 peregrinatio expeditis. ad sapientiam uia to. 4. 401
 peregrinatio religionis ergo. t. 1. 656
 peregrinatio Solonis to. 4. 401
 peregrinationis fructus to. 1. 535
 peregrinationes quid to. 1. 620
 peregrinationes parum prodesse to. 5 54
 peregrinationes inutiles to. 4. 372
 peregrinationes quomodo nonnunquam suscipiuntur to. 1. 535
 Perfectum uere nihil in rebus humanis Perfidia gentibus nonnullis (to. 5. 71 familiaris to. 5. 14
 perfidiose dicta to. 4. 118
 Periclis apoph. to. 4. 216
 periculis eloquentia to. 5. 116
 periculosum diuinam naturam lingua exprimere to. 1. 829
 periculum duplex pios habere. t. 5. 45
 periculum ecclesiae duplex t. 5. 47
 periculum optare crudeliss. t. 4. 413
 periculi imminens to. 1. 62
 pericula contemneret quid t. 4. 412
 Peripatetici quomodo cum stoicis conueniant to. 3. 380
 Periphrasis mutatio quibus constat modis to. 1. 13
 de periphrasi generali to. 1. 46
 Periurium to. 4. 532
 periurum non esse, qui secreta reuelare nolit to. 5. 129
 periurium blasphemiae genus. t. 9. 673
 periurio fallere detestabile scelus to. 5 258
 periurio est proximus qui mentitur serio to. 4. 540
 periurorum omnia plena to. 4. 535
 Permissiois ratio to. 5. 826
 Permutationis usus to. 5. 829
 Pernicies ex homine subita. t. 1. 500
 pernicies summa unde maxima utilitas to. 4. 504
 Perpetuum nil suauis, & huiusmodi to. 1 533
 Persarum mos to. 4. 44
 persei in mutuanda pecunia cautio to. 4 77
 persis to. 5. 1133
 Persecutionis diffinitio to. 1. 348
 perseuerantia, in bonitate permanensio to. 1 348
 Persona patris to. 5. 894
 persona in unaquaque quid considerandum to. 1. 353
 persona ficta quomodo inducenda. t. 1. 69
 persona diffinitio to. 1. 355
 persona descriptio to. 1. 68. & 393
 persona nomen & personarum diffinitio to. 5. 910
 persona propria admixtio in reprehendendo to. 5. 744
 persona partes to. 1. 363
 persona admixtionem mitigare. t. 5. 740
 persona decorum nosse to. 5. 694
 personarum ratio in scripturis obseruanda to. 5. 72
 personarum uariarum apud uarios auctores descriptiones to. 1. 68
 personatus amicus damnum dare potest to. 1. 328
 Persuasio plurimum ualeat to. 1. 837
 Peritina

I N D E X

Pertinacia rixarum parens to. 5.64
Pescennini nigri apoph. t. 4.259
Pessima semp plurimis placere. to. 4.370
Pessimis quado plurimum licet to. 1.
de Peste & oratione impioru (672)
simile to. 5.149
Peshilētie tpe qd pio agēdū. t. 5.141
Petitionis parū honeste, oblique, ex-
emplum to. 1.377
petitoribus molestis quomodo occur-
rendum to. 4.79
petitorie epistole sylvia to. 1.380
Petrus à Paulo correptus to. 9.607
petrus dicitur quibus Christianus
to. 9 870
petrus quare permissus labi t. 5.488
petri phrasis paulina perplexior
to. 7 773
petri claves to. 4.376. lapsus t. 5.45
negatio to. 5.1069. aburratio. 736
consiliū 886. epistola secūda to. 9
698. primatus. 966. cōfessio 219
petrum typum gessisse totius eccle-
siae to. 9.211
petrum uxorem habuisse to. 5.495
& to. 9 742
petrum destinata. malitia non pec-
casse to. 9.53
petrus Aegidius to. 3.131. 209. 279
petrus Alcyonius to. 3.364
petrus Aliacensis to. 1.371
pet. Anglebermius medicus. t. 5.246
petrus Barbirius. t. 5.143. t. 4.431
petrus Castellanus to. 3.1024
petrus Cocles to. 3.279
petrus Decimarius to. 3.757
petrus Falco Bluetius to. 3.45
petrus Halcionius to. 3.45
petrus Manius to. 3.442
petrus Mosellanus to. 1.850. & to.
3 239
petrus Marsus to. 3.870
petrus Mornycus Abbas sancti Sul-
pitij to. 3.745
petrus Nothus to. 3.315
petrus Phaedrus to. 3.870
petrus Richardotus to. 3.1112
petrus Scotus to. 3.46
petrus Vitricius to. 3.254
petrus Vychimannus to. 3.559
petrus Zutpenius Casiletanus to. 3.
254 & 399
Phaeton Astrologus to. 1.294
de phaetone & monarcha stulto si-

O P E R V M E R A S M I

philippi ciuitas to. 3.250
philippi ciuitas to. 1.851
philippus episcopus Vltraiacti-
mus to. 3.178
philippus Montius to. 3.146
philisti rhetoris apoph. to. 4.329
philo in catalogo Hierony. t. 9.136
φιλοκολαει quibus malis laboret.
to. 4 5
philosophari res iciuma to. 1.558
philosophastri reipub. pernices to.
4 361
philosophia to. 4.149. 151. 152. 153
156. 157. 158. & 160. 162. 169. 171
172. 178. 217. & 219. 203. 310. &
314. 348
philosophia quid to. 5.13
philosophia quare discatur to. 1.389
& to. 5 958
philosophia opibus necessaria to. 1.
424
philosophia Christi neglecta t. 5.117
philosophia Christiana in quo consi-
stat to. 5.119
philosophia sobrie diuini aduiscen-
da to. 9.88
philosophia uera to. 4.432
philosophia Christiana unde ad nos
demigravit to. 1.835
philosophia optima consolatrix to.
3 370
philosophia doctrina to. 4.46
philosophia duplex ratio ibidem
philosop. summa in quo sita. t. 1.455
philosophia similis to. 1.467. &
489. & 473. 475. & 478. &
480. 485. & 484. & 485. &
486. 487. & 488. 489. & 491
& 493. & 498. & 500. 501. &
502. & 503. & 509. 510. 513. &
515. & 520 521
philosophia euangelica speculum
to. 5 986
philosophia precepta oculi sunt ani-
mi to. 1.427
philosop. aulicæ rudimenta. t. 1.388
philosophia sobria cognitio nō dam-
nanda to. 3.1148
philosophia suam esse libram to. 3
106
philosophiam esse summam musicam
to. 5 205
philosophiam qui optime docent to.
1 445
philosophi

dentia 63. sanctitas to. 5.35
Phrygij modi to. 5.352
phrynes factum in conuiuio to. 4
83
phrynes lusus lepidus t. 1.876
phryx polystrati heres to. 1.277
Phyfica impia curiositas to. 4.365
Picam sacrificare to. 5.263
de pice accensa & impotentia men-
tis simile to. 5.373
pictoris effurgendo homine uariatio
to. 1 828
pictores celeberrimi to. 1.268
pictorum impias ineptias proscriben-
das to. 5.580
pictura habet suum senium to. 1.
566
pictura tacita loquax res to. 5.580
pictura adulatrices to. 4.453
pictura ex canonicis scripturis an u-
tiles to. 5.421
picturam loquacitatem esse oratione
to. 5 599
Picus mirandula to. 9.87
Pie dicta to. 4.93. 94. 122. 128. 140
183. 198. 199. 214. 219. 220. 238
241. 261. 269. 271. 274. 276
278. 280. 281. 282. 289
pie uiuens suauiter uiuit to. 1. 751
pietas quid to. 5.993
pietas uera in ceremonijs non sita to.
3 457
pietas ab infantia discenda to. 5.659
pietas in eos qui dederunt uitam, &
huic adherentia to. 5.905
pietas in patriam to. 5.905
pietas proximorū ueneratio t. 1.348
pietas perfecta to. 5.24
pietas populi quibus ex causis frige-
at 94
pietas multum liberis debet to. 1.422
pietas in parentes & preceptores
to. 5 901
pietas uera in qua re sita to. 5.95
pietas in patriam to. 5.900
pietas magnus questus to. 5.242
pietas in deum & huic cognata to. 5
904
pietas uera in nulla re uisibili to. 5
56
pietas heroica & moralis to. 5.990
pietas animi omnium communis
to. 5 94
pietas in parentes, & que circa hanc
to. 4.323. & 77. & 17. prouit
to. 5 905
pietas quorundam impia to. 5.23
pietas fide nititur to. 9.1392
pietatis uera regula to. 5.18
pietatis regula unde petēda t. 5.570
pietatis nomen duo cōplecti t. 3.824
pietatis fide similia to. 1.502. 503
505. 506. 507. 508. 516. 524
pietatis negotia to. 1.589
ad pietatis officia qui magis instituti
to. 5 608
pietatis prima rudimenta to. 5.342
pietatis exemplum à Christo peten-
dum to. 5.34
pietatis omnia occasionem præbeant
to. 5 24
pietatis negotio omnes affectus post-
habendi to. 5.102
pietatis diffinitio to. 1.348
pietatis in occasionem omnia Christi
uertisse to. 5.98
pietati locus nullus ubi regnat libido
imperandi to. 1.242
pietatis prima pars to. 5.24
pietate suas atates habere to. 5.442
pietatem habere suam indignationē
to. 3 522
pietatem ex quibus imperita multitu-
do aestimet to. 5.656
pietati est sua libertas to. 3.234
pietatem habere suam infantiam to.
3 889
pietatem ueram non esse sitam in re-
bus externis to. 9.872
pietatem ueram nunquam esse otio-
sam to. 5.157
Pignora to. 5.575
Pietate uera nihil hilarius to. 1.772
pietate nihil melius homini to. 5.
998
à pietate auocans consilium non ad-
mittendum to. 5.95
Pilatus reuerentis innocentiam Chri-
sti to. 5.649
Pilapiorū gentis exitium to. 3.1086
pilapios scythia populos à Chri-
stianis principib. premi t. 5.679
pile lusus to. 1.540
de pile leporinis & amore simile
to. 5 568
Pindari dictum to. 4.27
pindari dictum in laudatorem to.
4 9
pindari grandiloquentia to. 5.446
pingenda non omnia in templis esse
to. 5 599
4 pinnata

I N D E X

Pinnatera to. 1. 516
Piscos semper piscem olet to. 1. 658
Piscos Hyrcani to. 1. 478
Piscos gula non ualetudini congruunt to. 1. 558
Piscium esus quos morbos inducit to. 1. 558
Pisistrati apoph. to. 4. 219
Pisonis serui to. 4. 563
Cnei Pisonis apoph. to. 4. 338
Pittaci mitylenae apoph. to. 4. 298
Pittaci dictum de uxore ducendato. 549
Pius Carpenfis comes to. 9. 1304
Pij et impij simile to. 5. 375
Piorum sedes to. 4. 51
Pij et nautae simile to. 5. 375
Pius omnia in bonum to. 5. 375
Placere hominibus quid to. 5. 435
Plagis non omnes emendantur to. 1. 434
Plagosi preceptoris facinus horrendum to. 1. 436
Plagosi magistri to. 1. 547
Plagorum grammaticarum praemium to. 1. 312
Planetae to. 5. 1132
Plato in oratione excidit to. 4. 36
Plato ebrietatem cur laudauerit to. 4. 512
Plato apud Dionysium Siciliae tyrannum egit to. 5. 610
Platonis scripta to. 5. 714
Platonis specus to. 5. 380
Platonis mentio to. 1. 848
Platonis fastu calcavit Diogenes to. 5. 166
Platonis dogmata ad Christi doctrinam accedere to. 5. 59
Platonis dictum de regibus to. 5. 194
Platonis lectio frugifera to. 3. 100
Platonis epistole to. 3. 2
Platonis familiares to. 4. 8
Platonis inedia summa to. 4. 1410
Platonis dictata to. 4. 2837
Platonis oratio cum Dionysio to. 4. 19
Platonis apoph. to. 4. 307
Platonis de ocio ad monitio to. 4. 41
Platonis literae commendatitiae to. 4. 77
Platonis ciuitas to. 4. 363
Platonis opera didicit loquax esse sapientia to. 4. 504
Platoni fastus obijciunt to. 5. 704
Platonem multos perstrinxisse to. 9
Platonem non abhorrentia a doctrina Christi habere to. 5. 77
In platone subductionem scapularum fuisse to. 5. 593
Platonica coena to. 1. 553
Platonicus specus to. 5. 35
Platonici inter philosophos sequendi to. 5. 8
Platonici periodi to. 5. 971
Plantandi ratio to. 1. 427
Plauti uox to. 1. 783
C. Plautij apoph. 4. 271
Plebe infima nihil uicciusius to. 5. 12
Plinius in balneo auscultabat lectorem et in conuiuijs to. 4. 564
Plinius literaturem seueriorem admodum net to. 1. 439
Plinij maioris apoph. to. 4. 331
Plinij similia to. 1. 501
Plinium immortalitate animarum irridere to. 9. 79
Plistonachis apoph. to. 4. 121
Plotini apoph. to. 4. 340
Pluma aulico e galero detrahitur to. 5. 822
Plutarchus de moribus feliciter scripsit to. 5. 714
Plutarchus inter Graecos auctor sanctissimus ac lectu dignissimus to. 4. 81
Plutarchus philosophiam in cubiculo conclusit to. 4. 56
Plutarchus qualis scriptor to. 4. 56
Plutarchi patria to. 4. 56
Plutarchi moralia quid doceant to. 4. 83
Plutarchi apophtheg. deprauata to. 4. 81
Plutarchi apoph. to. 4. 121
Plutarchi moralia sanctimoniam ad miraculum plena to. 1. 578
Plutarchi operibus summa debetur religio to. 4. 81
Plutarchi scripta to. 5. 714
Pluto cur dis appelletur to. 1. 162
Plutus praeses diuitiarum to. 1. 220
Podagra leuior phrenesi to. 4. 49
Poenitentia uelut alter baptismus to. 5. 131
Poenitentia Theodosij imperatoris to. 5. 416
Poenitentia uelut alter baptismus to. 5. 979
Poenitere dei to. 5. 179. 183
Poenitentia apud Chrysostomum to. 9. 218
Poenitentiae modus qualis olim to. 5. 125
Poenitentiae falsae aliquando to. 5. 488
Poenitentiam agite, Euangelij prima uox to. 5. 448
Poematis genus triplex to. 9. 485
Poene malum to. 5. 1061
Poenam a multis, pro peccatis unius sumere non equum to. 1. 464
Poena quae delenda to. 4. 574
Poenitentia aqua duplex to. 5. 73
Poetarum genus furiosum to. 1. 608
Poetarum et philosophorum gentium libri legendi to. 5. 5
Poesis uera quid to. 5. 712
Poesis ad quid to. 4. 373
Poeticos quosdam contemere to. 5. 69
Poetis plurimum habere momenti to. 410
Poetae freguli decorum to. 5. 9
Poetae legendi a theologis to. 5. 68
Poetae quomodo legendi, et quales to. 5. 8
Poetae mirabiles rerum omnium adumbratores to. 5. 57
Poetae Christiani to. 5. 27
Poetae boni to. 1. 765
Poetae Philauti to. 4. 369
Poetarum liberum genus to. 4. 373
Poetae et rhetores, quos laudem to. 4. 354
Poetae excellentiores qui to. 1. 839
Poetarum fabulae to. 1. 64
Poetarum fontes to. 5. 272
Poetarum fatum to. 9. 1048
Poetarum certamina to. 5. 396
Poetas Gentium Paulum apud ethnicos citare to. 5. 888
Ποιμαίνω quid to. 5. 266
Pogij Florentini mentio to. 1. 847
Pogij Attici apoph. to. 3. 191. naturalis facundia 269. scripta to. 9. 7. facit 79
Pogoniae to. 5. 1132
Polemon quomodo a Xenocrate imitatus to. 4. 22
Polemonis apoph. to. 4. 325
Πολιτεία to. 9. 89
Politia duplex to. 5. 643
de politica externa et sacra simile to. 5. 643
Pollicendi

OPERV M ERASMI

Pollicendi formulae to. 1. 533. 534
Pollicitationibus nostris quae addenda conditio 541
Pollionis apoph. to. 4. 336. 341
Polonia praece integritatis amantiss. to. 4. 503
Polonorum stomachus to. 1. 735
Politis apoph. to. 4. 213
Polycarpus Ioannis Euangelistae discipulus to. 3. 1145
Polycteti apoph. to. 4. 291
Polyerates laudauit Basridem to. 4. 353
Polyerates Samius in mare anulum abiecit to. 5. 474
Polyerates praeposterus to. 1. 419
Polyeratis apoph. to. 4. 122
Πολυλαρία to. 1. 694
Polydorus Vergilius to. 3. 34
Polydori Alcaemenis filij apophth. to. 4. 122
Πολυδάμας to. 5. 457
Polygamia Hebraeorum ac Persarum to. 1. 362
Polygamia detestabilis to. 5. 611
Polygamiam apud ethnicos male audisse to. 5. 650
Polygynia in totum sublata to. 5. 516
Polymetor auri gratia Polydorum occidit to. 1. 938
Polyphugia consuetudinis res est to. 1. 736
Polyphemus in Galateam amor to. 1. 276
Polypi et locustae piscis odium mutuum to. 1. 745
Polyposia consuetudinis res est to. 1. 736
Polyxena ab Achille postulat ut mactetur, eiusque descriptio to. 1. 938
Polyxenus Dialecticus to. 4. 521
Poma unde dicta to. 5. 156
Pompasineralis to. 1. 690
Pompeius taxatus to. 4. 29
Pompei magni apoph. to. 4. 197
Pomponij Attici apoph. to. 4. 273
Pomponij lati mentio to. 1. 848
Pontanus Simia Ciceronis to. 3. 36
Pontani opera dialogo to. 1. 856. to. 5. 79
Pontanum clericos maledictis imitari to. 9. 7
Pontificis partes serere concordiam to. 1. 673
Pontificis summi primatus et auctoritas to. 9. 887. 966
Pontificis Romani principatus, primatusque to. 9. 869. 870. 7. 113
Pontifices Max. Romani olim to. 4. 494
Pontificem an licet illum gerere to. 5. 748
De pontifice summo quid Erasmus sentiat to. 9. 324
Pontifices Romanos olim alij titulis appellatos quum nunc to. 9. 901. 902
Pontificum ingenia quid sibi uelint to. 4. 381
Pontificum condonationes to. 4. 368
Pontificum auctoritas sacrosancta quando to. 9. 1361
Pontificum leges an utiles to. 5. 151
Pontificum quaedam leges quomodo enatae to. 5. 524
C. Popilij apoph. to. 4. 246
Populus in gens bellua to. 4. 352
Populus studio magis quam exacto rerum iudicio ducitur to. 1. 233
Populus undique praeposteris agitur iudicijs to. 1. 686
Populi obedientia to. 4. 580
Populi docilitas to. 5. 705
Populi superstitiosi ritus to. 5. 701
Populo aliquando obsecrandum to. 4. 459
Porphyrius serpens to. 1. 511
Porsenae apoph. to. 4. 271
Possessio quae firma to. 5. 578
Possessio nulla cum hominis uita conserenda to. 1. 719
Possessiones quae parandae to. 1. 873
Postes olim inungebantur quum non uia sponsa infirretur to. 3. 511
Posthumi unde to. 5. 769
Posthumia notata to. 4. 29
Portiae minoris apoph. to. 4. 330
Portiae dictum de pudica matrona to. 5. 611
Portij latronis oratio to. 1. 823
Portij latronis apoph. to. 4. 347
Portoria to. 4. 464
Potationis praemia to. 1. 753
Potorum praemia to. 1. 867
Potentia falsa to. 5. 38
Potestas in gens odijs exposita to. 4. 412
Potestati rebellare impiu to. 9. 1291
Potestatem summam citius suaderi quam persuaderi to. 5. 608
Potiora eligenda to. 1. 822
Potus immodicus sibi accersit to. 1. 571
Potus quomodo dandus to. 1. 695
Praebenda Erasmi in pensionem uertisse to. 3. 59
Praecepta duplicia to. 5. 896
Praecepti transgressor qui to. 9. 1125
Praecepta Christi ad omnes spectantia to. 5. 711
Praeceptorum uarietas to. 5. 712
Praecepta dei inpossibilia homini, secundum quosdam to. 9. 1006
Praeceptor liberis multa uigilantia perquirendus to. 1. 433
Praeceptor cuius aetatis esse debet to. 1. 489
Praeceptor bonus rara uis to. 5. 60
Praeceptor amandus to. 1. 387
Praeceptor qualis deligendus to. 1. 386. 429
Praeceptoris amor, primus descendit gradus to. 1. 434
Praeceptoris commedatio to. 1. 384
Praeceptoris grauitas to. 1. 540
Praeceptorum imprecari impium to. 1. 547
Praeceptorum comitas adfit to. 1. 769
Praeceptorum bono discipulo plus debet, quam parenti to. 5. 238
Praeceptorum frequenter mutare inuultile to. 1. 429
In praeceptore quod spectandum to. 5. 595
Praeceptores plagosi to. 1. 434
Praeceptionis ratio to. 1. 826
Praeclara magno negotio contingunt to. 1. 508
Praedae spes reddit fortem to. 1. 537
Praeda opima to. 5. 681
Praedestinatio modus to. 5. 331
De syncretis praedicatoribus simile to. 5. 647
Praedicatio uerbi sit gratuita to. 5. 702
Ad praedicationis munus non temere irrumpendum to. 5. 95
Praefectus urbis olim, iam Marchio uocatur, seu locum tenens to. 1. 320
Praegnantem quid precantur to. 1. 428
Praefectus quis to. 9. 289
Praemium calcar uirtutis to. 1. 238
Praemij magnitudo to. 5. 682
Praemij sine, minuire uim flagelli to. 5. 506
Praeuidia

I N D E X

preiudicia to. 5. 750
 precludere to. 9. 447
 Prenomen apud Romanos to. 9. 132
 prenomen a maiorib. mutatur to. 1. 318
 preparatus qui to. 3. 338
 prepositus, dignitatis nomen to. 1. 661
 preputatus qui to. 5. 100
 prescientia dei certissima t. 9. 1048
 prescientia dei non necessitat to. 9. 1010
 Presidia apostolica to. 7. 615
 prestabile quid to. 5. 483
 presulum quorundam ignavia to. 5. 694
 Prandium quando inchoandum to. 1. 565
 prandium unius horae to. 5. 677
 Praxaspis apoph. to. 4. 288
 Praxiteles Polyclethus Phidias coelatores to. 1. 284
 Precatio dominica to. 5. 1017
 precatio ad patrem to. 5. 998
 precatio ad deum pia & elegans to. 1. 582
 precatio brevis penetrat caelos to. 1. 756
 precationi addenda bona opera to. 5. 654
 precationis armis pugnare to. 5. 6
 precationem puram in coelum subducere affectum to. 5. 6
 precationis cuiuslibet non est eadem ratio to. 5. 426
 preces deo acceptae to. 5. 409
 preces assidue quando apud deum ualeant to. 5. 621
~~to. 9. 903. & 922. 964~~
 presbyterorum officium to. 3. 133
 ad presbyterij gradum qui admittendi to. 5. 674
 presteris natura to. 4. 534
 Princeps non sumptuosus sed splendidus esse debet to. 4. 47
 princeps malus fatalis Cometes to. 4. 410
 princeps Christianus omne bellum spectum habere debet to. 4. 471
 princeps alterius iniuria nulli beneficere debet to. 4. 465
 princeps quomodo imperium exornare debet to. 4. 460
 princeps supra vulgares opiniones to. 4. 478
 princeps debet exercere corpus to. 4. 475
 princeps, omnium gentium consuetudines noscat to. 4. 467
 princeps bonus nisi cum uitari non potest bellum suscipit to. 4. 470
 princeps absit ab omni mali specie to. 4. 476
 princeps luxui & profusioni occurrit to. 4. 467
 princeps ne sibi indulgeat to. 4. 439
 princeps quomodo mouendus to. 4. 456
 princeps utilis to. 4. 410
 Preter etatem iuuenari to. 1. 279
 Primatus pontificis to. 9. 308. & 321
 primatus pape to. 9. 301
 primatus qui to. 5. 961
 Primogenitus Christus to. 5. 950
 primum quid significet to. 5. 961
 Principium durationis to. 9. 156. & eternitatis to. 9. 157
 princeps inferiorum index, maiorum emulus to. 4. 475
 princeps quas cedere debet leges to. 4. 461
 princeps quid sit to. 4. 444
 princeps qualis eligendus to. 1. 968
 princeps omnium oculis expositus to. 4. 780
 princeps cum priuatis certare non debet to. 4. 591
 princeps augendo remp. seipsum auget to. 4. 592
 princeps satellitij opus habet to. 4. 591
 princeps iurat to. 4. 533
 princeps quando deo sacrum offert gratiss. to. 7. 373
 principi quemadmodum deo tria in sunt to. 4. 440
 principis animus incorruptus sacra anchora to. 4. 440
 princeps affectans munus indignum officij aut stultus to. 4. 441
 principis decretum perpetuum neminem ledere to. 4. 451
 principis ac populi ius mutuum to. 4. 448
 principis maiestate qui ledunt to. 4. 465
 principis absentia alienat multitudinis animum to. 4. 457
 principis uita undiquaq. sit inculpata to. 5. 138
 principis boni & dei collatio to. 4. 440
 principi historiae quomodo legenda to. 4. 455
 principi quomodo paranda populi beneuolentia to. 4. 457
 principi qualis uxor ducenda to. 4. 468
 principi Christi decreta inprimis insignenda to. 4. 436
 principi quid discendum to. 3. 378
 principi adulatio uitanda to. 4. 452
 principi quae leges mutandae to. 4. 475
 principis boni epitheta to. 4. 444
 educatio 433. educatio corrupta 434. excellentia in quibus sita 437. informator malus. 435. amici quales esse debeant 407. descriptio 443. uigilantia 449. imago 450. cultus ibid. ministri 452. uultu 454. amor in suos 456. amici 458. oratio ibid. moneta 466. aequitas erga exteros 461. maiestas 465. fides summa 467. officium 469. ueritas 476. grauitas & urbanitas 477. maiestatem qui ledant to. 5. 42. boni pictura to. 9. 441
 principem probum agere arduum to. 7. 618
 in principe ciuitatis Plato duas res requirit to. 3. 61
 principes clari to. 5. 609
 principes quid discere uel legere debent to. 5. 942
 principes stulti quando populo dantur to. 5. 191
 principes quosdam pro famulis episcopi scopos habere to. 5. 688
 principes preces horarias dicere to. 9. 512
 principes Christi gerunt imaginem to. 4. 500
 principes quales erga remp. esse debent to. 4. 65
 principum malorum studium to. 4. 380
 principum aulae quibus picturis ornandae to. 4. 454
 principum affinitates noxae to. 4. 457
 principum hereditas filij relinquenda to. 4. 474
 principum

O P E R V M E R A S M I

principum insignia quid moneant to. 4. 437. 450
 principum filij quomodo educandi to. 4. 434
 principum uita quare scriptura haberebet to. 9. 630
 principum uita quid to. 5. 381
 principum peccata qualia to. 5. 470
 de principibus duris & maritis simile to. 5. 572
 de principe similia to. 1. 468. 469. 470. 473. 478. 480. 481. 483. 490. 491. 492. 496. 498. 501. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520
 principibus etiam malis suis deserendus honos to. 4. 542
 principatus to. 1. 450
 principatus cui committendus to. 4. 433
 principatus summam desiderat prudentiam to. 4. 474
 principatus Christianus to. 5. 42
 principatum apud Christianos esse administrationem to. 3. 102
 principium sine principio solus deus to. 9. 845
 principium generis idem omnibus to. 4. 492
 Prisci res dignas scitu confictis ac iucundis fabulis asperserunt t. 4. 83
 prisci de diuinis loquendo nobis religiosiores to. 9. 1269
 priscille heresis to. 5. 399. 401
 Priuata to. 5. 774
 priuata uitio reip. imponi non debentur to. 1. 952
 priuigni inuisi nouereis to. 1. 172
 Probanda quae sunt to. 5. 38
 probationum duplex officium to. 5. 750
 probationum loci to. 5. 750
 Probi imp. apoph. to. 4. 264
 probi gramatici libellus de decurtatione dictionum to. 1. 776
 Probi apoph. to. 4. 328
 probitas quondam quantum ualuit to. 4. 510
 Problema to. 1. 747
 probum accipere to. 5. 25
 Proceres aulici to. 4. 380
 Procius to. 9. 129
 proci sponsas si norint silere, citius assurguntur to. 4. 527
 procorum quorundam mos t. 5. 553
 Prodigiorum finis to. 4. 52
 Proditor qui to. 4. 547
 proditor suippius nemo esse debet to. 9. 1386
 proditoribus Augustus infestus to. 4. 557
 in proditores dicta t. 4. 96. 188. 346
 proditio scelus inuisum to. 4. 526
 Profanum nil quod pium to. 1. 573
~~Profanum nil quod pium to. 1. 573~~
 Profanum nil quod pium to. 5. 25
 Professio tam sancta nulla quin scelestos aliquot alat to. 1. 459
 professio communis omnium Christianorum to. 5. 40
 Profusio to. 4. 166. 170. 173. 179. 242. 252. 260. 312. 315. 319
 Progenies unde dicta to. 9. 132
 progenies Mariae reginae Vngariae to. 5. 605
 Prognose to. 4. 375
 Prologium conditionale t. 9. 1105
 Prometheus imitandus pio to. 5. 29
 prometheus gentis humanae amator to. 1. 283
 promethei apoph. to. 4. 330
 Proculis apoph. to. 4. 352
 an promereamur aliquid post hanc uitam to. 5. 931
 Promissa in scripturis to. 5. 897
 promissa qui non statim prestat per fidei tamen non tenetur t. 9. 1386
 promissiones stultae to. 5. 1097
 de promissis diuinis nihil hesitandum to. 5. 19
 Pronunciandi recte, ratio to. 1. 780
 in pronunciando distinctio to. 5. 802
 pronuntiatio quid to. 1. 789
 pronuntiatio recta commendat orationem to. 1. 765
 pronuntiatio recta quomodo assequenda to. 1. 812
 pronuntiationis recte ratio t. 1. 806. 807. 808. 809. to. 5. 797. 827
 pronuntiationi summam totius eloquentiae tribuit demosthenes to. 5. 502
 Prophanus qui to. 5. 427
 Prophetae qui t. 5. 351. 683. 667
 prophetiae et typi de Christo t. 5. 7
 prophetas nonnullam amentiae speciem praese tulisse to. 5. 322
 prophetae filij dei to. 9. 336
 prophetae sedecim to. 5. 689
 propheta esse doctorem to. 5. 253
 prophetarum genera to. 5. 688
 Prophetia quid to. 5. 313
 prophetia spiritus aeterni donum to. 5. 64
 prophetiae donum qui habeant to. 5. 66
 prophetiae donum ad mensuram fidei datum to. 5. 252
 prophetiae genus in ueteri lege duplex to. 5. 692
 Proportionis uis & ratio excutitur to. 9. 34
 Propositio sit breuis & dilucida to. 5. 728
 propositiones unde inueniendae to. 5. 746. 753
 propositiones non coherentes to. 5. 731
 Proprium quid to. 5. 355. 768
 proprium quod soli speciei accidit to. 1. 355
 proprietatem Christianam charitatem non nosse to. 5. 39. to. 9. 890
 ex proprietate rei pendere intellectus mysterij to. 5. 67
~~το. 5. 389. 416. 920~~
 Prosperitas malorum, certam perniciem indicat to. 5. 474
 Protogenes pictor to. 1. 505
 Protagora apoph. to. 4. 324
 Prouerbia salomonis sapientiam docent to. 5. 78
 prouerbiorum liber semper nobiscum circum frenendus to. 1. 569
 Prouidentia, futurum uidet to. 1. 348
 Proximo quomodo remittendum to. 5. 589
 proximum qui uere diligit t. 5. 248
 Prudens to. 5. 52
 prudens foro uti abhorret to. 4. 363
 prudens quis haberi debet t. 4. 401
 Prudentius Christianae philosophiae praeclearus choraulus to. 5. 353
 prudentij scripta to. 5. 446. 715
 prudentia naturalis to. 5. 653
 prudentia mundi to. 5. 38
 prudentia peruersa nil prudentius to. 4. 363
 prudentia, rerum multarum memoria to. 1. 345
 prudentia penes stultos uerior to. 4. 364
 prudentior

I N D E X

prudenter dicta to. 4. 85. 89. 94. 95
99. 100. 111. 115. 136. 117. 243
281. 311
prudentialibus obtemperare commo-
dum to. 1. 944
Prusiam Graecis adimitur to. 5. 296
Psalliani to. 9. 726. & 928. 976
psalmi in conuiuijs pronuntiatu to. 9
628
psalmorum laus to. 5. 924
psalmorum argumenta an semper ex
historia repetenda to. 5. 361
psalmorum tituli uarij to. 5. 158
psalmorum ordo Esdrae tribuitur to. 5
166
psalmis olim nihil popularius to. 3.
1172
psalmus graecis quid to. 5. 918
in psalmos commentaria Hieronymi
contaminata to. 5. 317
in psalmos commentatores multi to.
3
952
psalterium gallicum to. 9. 610
psalterium octaplum to. 9. 22
psalterij octapli autor to. 9. 66
Pseudapostoli rem Euangelicam in
suum quaestum uertentes to. 7. 616
pseudapostolorum epitheta to. 4. 555
pseudoeuangelici to. 1. 708
pseudoeuangelici quam impatientes
iniuriarum to. 9. 1319
pseudoeuangelici Euangelio incom-
modissimi to. 9. 1383
pseudoeuangelicorum spiritus to. 9. 1319
pseudomonarches germanis gratiss.
to. 1
605
Psylli populi to. 4. 404
psyllorum natura to. 1. 507
ψυλλος to. 5. 333. & 431
ψυλλολογία to. 1. 641
ψυλλοποιος to. 1. 624
Ptolemai philadelphiae studium erga
bonas literas to. 3. 250
ptolemai Lagi filij apoph. to. 4. 218
ptolemai Lagi filij mansuetudo to. 4. 50
publij Mimographi excellentia to. 1.
821
publij Syri apoph. to. 4. 265
pudesci qui sint to. 5. 332
pudescens tandem a specie turpitudi-
nis commouetur to. 4. 444
pudescens facile mollem habet ani-
mum ibidem
pudica puella quae to. 5. 597
pudice dicta to. 4. 100. 108. 115. 138.

161. 168. 185. 214. 220. 226. 246
250. 295. 315. 325. 330. 331
pudicitia unde dicta to. 5. 762
pudicitia comes frugalitatis to. 5. 581
pudicitiam uirginis seruare illibatam
magnum esse rem to. 5. 597
pudicitia quod subueniendum to. 4. 72
pudicitia diffinitio to. 1. 348
pudicitia uirginis anxia custodia to.
5. 597
pudicitiae templum esse thalamum
to. 5
582
pudicitiae profitenda quae etas ido-
nea to. 5. 632
Pudor quis esse debeat to. 1. 863
pudor iusti probri metus to. 1. 438
pudor ratione fit utilis to. 4. 74
pudor multos reddit ad dicendum
inuitiles to. 5. 713
pudor et pudicitia dos max. to. 5. 617
pudor custos innocetiae to. 5. 130. 504
pudor qualis res to. 5. 1111
pudor Dionem perdidit to. 4. 75
pudor obstupescit in genij uigorem
to. 4
73
pudoris immodici incommoda to. 4. 75
pudorem uirtutem esse negat Aristot.
teles to. 4. 73
pudore uacans, ex male factis dolore
non sentit to. 4. 74
de pudore utili & inuitili simile to. 5
463
Puer quomodo allecendus ad literas
municipalis to. 5. 593
puer quomodo se componere in lecto
debeat to. 1. 544
puer quomodo in congressu se accom-
modare debeat to. 1. 859
puer quid a Christo petere debeat
to. 1
543
puer quando se conuiuijs subducat
to. 1
868
puer omnibus dictis aut factis non
arrideat to. 1. 864
puer quomodo erga conciones affe-
ctus esse debeat to. 1. 545
puer quomodo scholam adire debeat
to. 1
543
puer uana quomodo refellere debeat
to. 1
870
pueri cubitum euntis precesiones to.
1
544
pueri ante meridiana negotia to. 1.
544
pueri sermones in conuiuijs to. 1. 863

pueri in loquendo modestia to. 1.
870
pueri erga Christum gratiarum officio-
nes to. 1. 545
pueri dimissi ab schola officium to. 1.
544
pueri gestus in mensa to. 1. 867. 868
pueri consortium to. 1. 546
pueri animus in uultu relucet to. 1.
863
puero quid festis diebus agendum to.
1
544
puero quomodo poeta legendi to. 1.
546
puero improborum sodalium fugien-
dum to. 1. 646
puero quotidie confitendum to. 1.
545
puero tria quomodo maxime curanda
to. 1
546
puerum peperisse quam puellam cur
felicitius to. 1. 649
puero quomodo orandum to. 1. 545
puero in conuiuijs quoties bibendum
to. 1
867
pueri prima statim etate bonis literis
imbuendi to. 1. 309
pueri templa spiritus sancti to. 1.
771
pueri quomodo instituendi to. 1.
773
pueri serius fari incipientes lingua
euiadunt firmiore to. 4. 118
pueri olim a nutricibus in ludum
mittebantur to. 1. 309
pueri tota die cursitantes cur non sen-
tiant lassitudinem to. 1. 442
pueri priscorum Romanorum a qui-
bus instituebantur to. 1. 431
puerorum lingua quomodo formari
da to. 1. 447
puerorum amor to. 1. 747
puerorum memoria tenaciss. to. 1.
432
puerorum ingenia ad excitandum si-
mili duo acerrimi to. 1. 437
puerorum anni non contemendi to.
4
561
puerorum Christianorum educatio
to. 5
34
puerorum ingenia triplici incommo-
do afficiuntur to. 5. 707
puerorum de fide examinatio non im-
tilis to. 7. in praef.
6
puerorum prima institutio to. 1. 431
puer

O P E R V M E R A S M I

Pueris ieiunium inutile to. 1. 545
pueros instituendi ratio non simplex
to. 1.
862
pueros ingenuos ab illiteratis excar-
nificari sacrilegium to. 1. 312
pueros exponere an utile to. 1. 592
pueritia plagis asuescere inutiliss.
to. 1.
437
pueritia incunda & amena conue-
niunt to. 1. 440
puerile corpus magis crebro quam
copiose reficiendum to. 1. 869
pueritia magnum sacramentum to.
1
504
puerile corpus ab ortu protinus eu-
uadendum to. 1. 652
puerilis natura curatio to. 5. 592
puerpera to. 1. 648
puerpera cur ad sextam usque hebdo-
madam lecto incubunt to. 1. 649
puella uix decem annorum apud Gal-
los est uxor to. 5. 565
puella Graecis & latinis literis eru-
dienda to. 5. 575
puella si annorum octodecim ante-
quam uiro nubat to. 5. 555
puellam teneram nubere septuages-
nario prodigiosum to. 5. 555
puella quibus artibus instituenda
to. 1. 421. to. 5. 552
puella uitate ducenda aut cum do-
te eloquenda to. 5. 554
puellarum gratia ultronea incun-
dis to. 4. 585
puellarum castitas duabus rebus po-
tissimum periclitatur to. 3. 548
puellarum quosdam fingere de deco-
ra, quando sprete sunt to. 5. 553
puellarum stultitia quae nubunt bel-
latoribus to. 5. 561
pugna inter carnem et spiritum to.
5
915
pugnae genus Senensis ciuitatis to.
9
427
pudicitia ac forma res m-
nea to. 1. 270
pudicitia diuis uerae fons deus to. 5
568
Punendum sero to. 4. 63
Punire quomodo decet to. 4. 63
Purgatorij meto to. 5. 971. 977.
1101
Pueritas hominum apud deum impu-
ritas to. 5. 928.

Pusillum pusillo appositum, acerrimū
efficit to. 1. 421
Pyladis apophtheg. to. 4. 283
pylaes & orestes optimi amici to.
1
182
Pythij apophtheg. to. 4. 343
Pyrrata ad Alexandrum responsio
to. 4
520
Pyrrhonis Eliensis apophtheg. to. 4.
322
Pyrrites gemma to. 1. 501
Pyrrhi apophtheg. to. 4. 220
pyrrhi elementia to. 4. 512
Pyrrichius tumultum accurritum
ad pugnam habet to. 5. 1121
Pythagoras in Apsalam to. 1. 214
pythagoras praestigiator to. 1. 215
pythagoras cur initium animantium
cedere prohibuit to. 4. 30
pythagore risus to. 1. 214. meta.
morphosis ibid. apophthegmat.
to. 5. 336. 320. pudicitia to. 5. 35
pythagore symbolum per uiam po-
pularum ne eas to. 5. 19. 288
pythagoram in idaeo antro multa
arcana didicisse to. 5. 15. 47
pythagoram in celestibus orbibus
admirabilem concentum depre-
hendisse to. 5. 357
Pythagorica symbola to. 4. 76
pythagoricus quaternio to. 4. 368
pythagoricus Gallus to. 4. 368

quaestionum omnium diuisio generat-
lis to. 5. 767
quaestionum Labyrinthi to. 9. 8
Quaestus ibi ubi populus to. 1. 654
Qualis uir talis oratio to. 4. 537
Qualitas status to. 5. 744
Quercus miranda in campo diui Pe-
tri apud Basiliam to. 1. 1005
Querele quorundam post uigilias
ieiunium &c. to. 5. 391
Quise non accommodat rebus pra-
sentibus peruerso facit to. 4. 363
Quietem omnem silentium dici to. 5.
372
Quiescere quid to. 5. 511
Quing. liberorum ius to. 1. 360
de Quinto Curtio iudicium Erasmi
to. 3
142
Quintij apophtheg. to. 4. 237
Quintilianus formatae pueritiae ar-
tífex to. 1. 312
quintilianij apophtheg. to. 4. 352
Quintinus egregius pictor to. 3. 125
Quirini sophistae apophtheg. to. 4.
329
quirinus Talefius to. 3. 837
Quo is formula to. 1. 551
Quod, pro, quoad & quantum to.
9
883
Quod, specialiter usum to. 1. 352

Q VADRAGESIMALI lege qui ex A
cipiuntur to. 1. 682
quadrati admiranda eruditio to. 9.
426
Querendi uerbum to. 5. 331
Querere quid to. 5. 233
Quaestio circumstantijs inuoluta to.
5
749
quaestiones scholasticorum curiosae
to. 9.
840
quaestiones habere recessus secundos
to. 9.
1072
quaestiones difficiles inuitiles q; apud
imperitos to. 9. 998. 1035. 1038
quaestiones in diuinis scripturis ni-
tandae to. 5. 113
quaestiones de anima Christi to. 9
470
quaestiones uariae circa natiuitatem
Christi to. 9. 1069
quaestionum uaria genera in diuinis
litteris to. 9. 998. 1059.

R Litera sonus & usus to. 1.
804
Rabini scholastici elati notatur to. 9.
889
Raccha uox to. 5. 994
Raphael Cardinalis sancti Georgij
to. 3
70
raphael Regius to. 3. 45
raphael angelus medicus to. 1. 457
raph. angeli laus to. 5. 1108
Rasura caput reddit purius to. 1.
597
Ratio qd philosophis to. 5. 146
ratio corrupta male in dicat to. 9.
1015
ratio facit hominem to. 1. 424
ratio temperat affectus to. 4. 363
ratio minimum quiddam, sed uirtutis
efficaciss. to. 1. 522
ratio in consilium adhibenda to. 1.
585
ratio hominis obscurata non extinguitur

I N D E X

ratio uehementia magnitudineq; cupiditatum excutitur to. 4. 14
ratio semper reclamatur to. 5. 13
ratio tanquam rex to. 5. 13
rationis uis to. 4. 58
rationi exemplū to. 1. 351. & 352
rationis diffinitio to. 1. 427
rationis doctrina to. 1. 428
rationis ac perturbationum discrimen quidam ignorat to. 5. 17
ratione homo ab brutis secerntur to. 1. 428
rationum mentio to. 1. 353
Ratiocinationis ratio to. 5. 854
Reclinare caput to. 5. 1085
Reconciliatio to. 4. 157
Recta quando utilitatem adferunt to. 5. 371
rectum quid to. 5. 35
rectum, quando sit uirtute et officio to. 1. 348
recti diffinitio to. 1. 348
recti nomine multa comprehenduntur to. 5. 732
de Regeneratione mystica & ecclesiastica simile to. 5. 844
Referre uerbum ambiguum to. 1. 816
Reginaldus polus Anglus to. 3. 577
Regionum communis Philantia to. 4. 370
Regule humane scripturae diuinae inaequales to. 9. 1275
Relapsi in crimen quare olim in ecclesiam non recepti to. 3. 558
Relatiua to. 5. 774
Religio quid to. 1. 543
religio quid proprie sit, et irreligiositas to. 9. 695. 843. 846
religio Christiana quare in angustiis contracta to. 3. 1086
religio in quatuor rebus sita & quibus to. 1. 543
religio resonantia optima to. 9. 1401
religio ad quid uis uitiū preterendatū cōmodū palliū to. 9. 1402
religio absq; superstitione laudanda to. 1. 546
religio uis deorum metu hominū ducens to. 1. 348
religio in nuptiis to. 5. 516
religio quid in scripturis to. 5. 852
religio Christiana suadet, nō cogitur to. 5. 300
religio iusticia to. 9. 506
religio piorum simplex to. 5. 976
religionis pericula to. 7. 615
religionis Christianae rudimenta to. 5. 450
religionis omnis fons to. 5. 619
religionis prisci antisites to. 3. 59
religionis fucus accommodus ad secula legenda to. 5. 358
religionis disciplina à quibus genibus ad nos manarit to. 5. 713
religionis prima semina to. 5. 94
religionis titulos multos perdere to. 5. 602
religionem Christianam tribus praecipue rebus constare to. 5. 608
religionem matrimonia soluere to. 5. 534
ad religionem nouam nemo perpendendus to. 5. 424
in religione disidium à quibus ortum to. 5. 93
religionem esse partem pietatis to. 5. 573
Religiosa quae inreconsultis to. 5. 262
religiosum arcanum to. 5. 979
religiosi quicumq; Christi sequuntur praeccepta to. 1. 589
Reliquiae sanctorum to. 5. 421
reliquiarum mentio to. 5. 738
Remedia aduersus uenenat. to. 4. 534
Remora piscis to. 4. 508
Renascentia ex uerbo dei to. 5. 537
Reprehendere quod non intelligas turpiss. to. 1. 763
reprehendendi qualis sit libertas to. 4. 18. 19
reprehendere ubi & quomodo non conueniat to. 22. 23. 24
reprehensor etiam parum eruditus admonet to. 4. 4
in reprehendendo persona, & ordinari parcendum to. 5. 890
reprehensorem semper prodesse to. 3. 192
Repudij uocabulum to. 9. 775
Repugnando conuitium deterius euadit to. 4. 573
Repugnantiā to. 5. 775
Rei diffinitio to. 1. 354
Res quae cum laude contemnantur et quae secus to. 9. 1403
rei humane friuolae to. 1. 173
Reverentia puero debetur to. 5. 597
Reum duae res liberant to. 1. 468
Rex quis to. 1. 697
rex uere qui dei seruus to. 5. 435
rex unde to. 5. 435
rex pastor populorum to. 7. 374
rex est qui metui nihil to. 1. 337
rex, ciuitatis sit studiosus to. 4. 588
rex bonus multitudinem non offendit to. 4. 48

O P E R V M E R A S M I

dit to. 1. 952
rex uitijs deditus, seruus est to. 4. 362
rex uni legi pareat to. 5. 12
regis enigma to. 9. 450
regis plures sunt oculi to. 1. 265
regis allegoria to. 1. 869
regis indignatio fulmen to. 5. 311
regem impium asciscere stultum populum to. 5. 185
regem agere facilius quam episcopatum to. 5. 686
de rege, marito & deo simile to. 5. 471. & 472
reges in amoribus etiam infelices to. 4. 585
reges opulentia minime participes to. 4. 586
reges deorum filij to. 4. 517
reges boni magno bono orbis to. 4. 505
reges qui to. 5. 172
reges olim in os panegyricis laudantur to. 5. 56
regis & Tyranni differentia to. 4. 441. 442
reges raro sentescunt to. 1. 702
reges deorum discipuli to. 4. 584
regum matrimonia priuatis inferiora to. 4. 585
regum archana non perscrutanda to. 4. 68
regum propriae dotes to. 5. 13
regum partes quae to. 4. 474
regum infelicitas to. 1. 216
regum esse intelligere to. 5. 193
regum propriae functio to. 5. 942
regum officium malefacti uolucisci to. 1. 951
regum impotentia quomodo medetur to. 1. 569
regum indignatio to. 9. 1294
regum qualis sit oratio to. 4. 517
regum proprium munus to. 5. 317
regum praecipua officia to. 5. 694
regibus donanda quae to. 4. 474
regibus uite incommoda molestiora quam priuatis to. 4. 583
regibus maxime cauendi qui to. 4. 585
regibus parendum quatenus to. 4. 546
regibus uitiū nō danā cur to. 4. 528
regij informatoris officia to. 4. 4
regum male audire ac bene facere to. 1. 346
regie potestatis informatorisq; domini collatio to. 1. 767
Reginam suo regi placere sat est to. 1. 533
Regnum Ethnicorum uocabulum to. 4. 446
Reginae Angliae erga sacras literas diligentia to. 7. 207
Regia maiestas to. 1. 115
Regnum quo pacto florentius rediditur to. 4. 470
regnum dei quae uis expugnandum to. 5. 254
regni uera decora to. 3. 11
regni aut ciuitatis ordo elegantiss. to. 4. 466
regni incommoda to. 4. 464
Rhetorica to. 4. 365
rhetorica tribus constat to. 1. 859
rhetoris uitium maximū to. 4. 510
rhetori in petitione quatuor obseruanda to. 1. 376
rhetorica non ars, sed prudentia to. 5. 708
rhetorica quid à dialectica differat to. 9. 650
rhetores sero apud Romanos in pretio to. 4. 510
rhetorum stultitia to. 4. 373
Rhinoceros to. 1. 515
Rhiglus pancratiasta to. 4. 33
Rhododaphne to. 1. 509
Rhododendri frondes to. 1. 521
Rhodiensis mediocritas to. 1. 3
Rhodope Aesopi conserua Pyramidem miraculosiss. construxit to. 1. 503
Ricardus Paceus uir uirtutibus cumulatus to. 1. 850. to. 9. 1389
Richardus Bartholinus to. 3. 59. 260
Richardus Berus abbas Glasconensis to. 3. 595
Richardus Charnocus to. 3. 89. to. 9. 1097
Richardus Sampson to. 3. 123
Richardus Sperchensius to. 3. 810
Richardus Sbrulius to. 3. 434
Richardus episcopus Vintoniensis to. 3. 198. 256
Ridere to. 5. 179
rideri ab improbis est penè laudari to. 5. 971
Ridiculum spe ali to. 1. 259
ridicule dicta to. 4. 124. 158. 169. 173. 235. 239. 277. 284. 313. 314. 331
Risus ex titillatione qualis to. 4. 34
risus uariis to. 1. 864
rixae in conuiujs quomodo sedentibus to. 1. 696
Ritus uisibiles quare à patribus adhibiti to. 5. 125
ritus uarij to. 5. 900
Robertus Caesar to. 3. 48
Robertus Aldrisius Anglus to. 3. 790
Robertus Anglus to. 3. 204
Robertus Gaguinus to. 3. 209
Robertus Piscator to. 3. 218
Rochus quare à quibusdam cultus to. 5. 23
Roffensis in Lutherum to. 9. 1360
Rogatiani heretici to. 9. 52
Rogerus V Ventefordus to. 3. 305
Roma Babylon to. 7. 570
romam Eras. laudat ut admo neat to. 7. 578
romani pontificis potestas to. 1. 75
romana calamitas to. 9. 1072
romana urbe olim nihil inquinatius to. 5. 609
Romanae urbis laus to. 3. 68
romanae urbis status sub Leone pontif. Max. to. 7. 570
romanam remp. dissidentem apolo gus in concordiam reuocauit to. 4. 362
romani cuiusdam adulatio in Iulium pontif. Max. to. 1. 832
romani ab urbe condita, à consulis bus tempus supputabāt to. 1. 325
Rom. populi amor erga Augustum to. 4. 395
romanum plumbum auri habet uenas to. 1. 536
romanorum dij to. 5. 398
romanorum laus to. 7. 569
romanorum monarchia uariatio to. 7. 697
romanorum oratio è pectore to. 4. 515
Romuli apophtheg. to. 4. 271
Rodolphus Légius to. 3. 204. 211
rudolphus Agricola franciscanorū habitū sepultus est to. 1. 758. & 971
rudolphi Agricole laus to. 5. 767
 2. Ruel

I N D E X

Ruellius to. 1.850
Ruffi imprecatio to. 3.805
Rumores to. 5.750
Rustice dicta to. 4.136
Rusticus quidam post accepta hostia expiravit to. 9.1329
Rustici belli mentio to. 3.1002
Rusticorum in oppido Tabernis trucidatorum numerus to. 9.1439
Ruta medicinis habilis to. 1.427
Rutgerus Rescius to. 3.542
Ruth pietas to. 5.621
Ruth nomen festinantis to. 5.621
Rutherij libertas et gratia in consilijs aequanda Nestori to. 1.460
Rutilia praefecti Casarei uxor to. 203
Rutilij apophtheg. to. 4.278
Rutilianus nimium superstitiosus to. 202
S
Litera cur a Gallis raro, ab Hispanis sepe proferatur to. 800
Sabbatum Hebraeis quid to. 5.992
Sabbatum a deo institutum to. 5.90
Sabbatum in diem Dominicam mutatum to. 5.978
Sabbatum suum seruare to. 5.304
Sabbata uaria to. 5.395.992
Sabbatarij to. 5.424.865
Sacerdos unde dicitur to. 5.762
Sacerdos uicarius dei to. 5.384
Sacerdos a rusticis uinui sepelitur to. 398
Sacerdos in templo manebat, quantum diu sacris operabatur to. 5.583
Sacerdos quodammodo omnis Christianus to. 5.583
Sacerdos a medicando arceatur to. 300
Sacerdos imidoneus to. 5.141
Sacerdos talis qualis populus to. 626
Sacerdotis lingua bona multifariam instrumentum to. 4.582
Sacerdotis auari precatio to. 1.154
Sacerdotis futilitas quam noxia to. 4.528
Sacerdotis Mosatici sanctio, et euangelici quid differat to. 5.666
Sacerdotis coniugium to. 5.663
Sacerdoti etiam malo debetur honor to. 5.688
Sacerdoti non omnia licere, quae plebi to. 5.663
Sacerdotibus cur honor exhibeatur to. 4.48
Sacerdotem consecrare corpus et sanguinem domini to. 5.1094
Sacerdoti caput aperire to. 5.664
Sacerdotes olim honorati to. 5.685
Sacerdotes mali ferendi to. 5.141.1.697
Sacerdotes deligere quorum sit to. 5.684
Sacerdotes nullum ius occidendi habere to. 5.300
Sacerdotes taxantur to. 5.50
Sacerdotum quinque munia praecipua to. 3.693
Sacerdotum uulgus praesulum imitantur sanctimoniam to. 4.382
Sacerdotum uitam bonam populi fauor sequetur to. 4.565
Sacerdotum quorundam infamia to. 28
Sacerdota uel uelociter a deo avertuntur to. 4.528
Sacerdota uelociter a deo avertuntur to. 4.528
Sacerdotibus gustare uinum apud Aegyptios nefas to. 4.528
Sacerdotibus cum prophanis communi mune quid to. 4.382
Sacerdotibus Aegyptiorum uinum bibere nefas to. 1.571
Sacerdotium beatum quando to. 1.694
Sacerdotium felicitas non medioeris to. 1.536.623
de illo qui a sacerdotio abarceatur, et connubio simile to. 5.350
Sacerdotia sincere conferenda to. 5.677
Sacerdotia ut captantur to. 1.536
Sacerdotiorum coaceruandorum nullitas to. 5.283
Sacerdotium a deo avertuntur to. 9.919
Sacerdotij uocabulum sacrificia

OPERV M ERASMI

uita uirtutum nominibus donari to. 4.4
uita qui uere detestantur to. 5.35
ad uitam unde propensio to. 5.12
uitorum radix to. 5.902
uitorum consuetudo to. 5.1046
uiti quomodo medendum to. 9.6
uitiosa uerecundia to. 4.73. et inde uitis sine nemo to. 4.359. et 410
uitis brasicae refugit to. 1.746
uita uapor to. 5.506
uita aeterna, cur in symbolo promittitur to. 1.618
uita fugax to. 1.421
uita decorosa inimicis gratissima, amicitia molesta to. 1.606
uita quae uelis emittitur to. 4.61
uita praesens, mors praesentis to. 4.363
uita to. 4.159.168.197.276.274.319.334.347
uita hominum umbrae somnium to. 4.481
uita mortalium una diecula to. 4.481
uita mortalium mera fabula to. 9.365
uita praesens erumosa to. 5.49
uita aeterna quid to. 5.999
uita temporalis mors uerius quam uita to. 5.339
uita mortalium quid to. 5.3
uita hominis tota dies una to. 5.444
uita Christianorum to. 7.616
uita miseria to. 4.363. et to. 1.365
uitae fontes duo to. 5.513
uita humane conditio qualis to. 3.158
uita posthabenda omnia to. 3.128
uita priuata commoda to. 4.588
uita breuitas summum decorum inueniunt to. 4.501
uita ratio nimium exacta inutilis to. 4
uita similia to. 1.474. 475. 478. 491. 496. 497. 498. 500. 501. 509. 511. et 522
uita genus hominem deo non commendare to. 5.288
uita exemplum to. 5.71
uita solitarie felicitas to. 5.1043. et 1049
uita pbitas sine supercilio to. 5.577
uita omne genus erumnis plenum to. 20
uita spiritualis usus to. 5.32
uitam humanam aestuarijs quibusdam uicibus uolui to. 5.324
uitam sibi ipsi abrumperere to. 5.995
uitam piorum esse militiam super terram to. 5.50
uiuere uoluptuarijs quid to. 5.637
uiuendi ratio ex sacris literis petenda to. 5.984
uiuisse bene, magnus est titulus labiorum to. 1.758
uitulum immolare to. 5.262
uirichus Farembuler to. 5.212
uiricus Zafus to. 1.852
Vlysses ab Hecuba uita donatus to. 941
Vlysses dementiae simulauit to. 5.312
Vlyssis fabulae unde uoluptas uoluptatis ignauia to. 1.536. et 1.259
Vmbrae uocabulum quid to. 1.551
umbrae mortis to. 5.289
Vngari ingentem cladem accipiunt to. 5.296
ungaricus tumultus to. 3.1022
Vnctio uera to. 5.262
unctionis usus to. 4.538
unctionem prophanare to. 5.664
unctiones prodesse pueris to. 5.593
Vnigeniti uocabulum to. 5.960
Vnitas Ecclesiae Christianae to. 4.415. et 9.145
Vocationes uariae to. 9.1233
uolenti nihil difficile to. 1.620
uoluisse magna pars facti to. 1.235
uoluntas quid to. 9.1250
uoluntas ubi sit to. 9.1099
uoluntas humana et diuinae gratiae to. 9.1017
uoluntas Adae ante lapsum recta liberata to. 9.1002
uoluntas Dei incommutabilis to. 9.1047
uoluntas signi ibid.
uoluntatem distinguere a uelle ibidem
uoluntas Dei absoluta et conditionalis ibid.
uoluntas hominis quomodo corrupta et obscurata to. 9.1002
uoluntatem liberam tribus modis dici to. 9.1099
uoluntate dei non facere quid to. 9.517
uoluntatem praeclearam Deus remunerat to. 1.235
uoluntates tres in Christo constituae to. 5
uoluptas uera et unica to. 5.36
uoluptas quod rapuit to. 5.50
uoluptas to. 4.142.148.164.171.235. et 202
uoluptas perpetuitate perit, permixtione crescit to. 1.277
uoluptas esca malorum to. 5.13
uoluptas turpis to. 1.808. et to. 5.24
uoluptatis pie usus immodicus, impius euadit to. 1.755
uoluntatis bona homo to. 9.615
uoluptates ab animo in corpus scaten tes perniciosissime to. 4.34
uoluptates carnis esse acerbas to. 1038
uoluptatum connubialium solus thalamus sit conscius to. 5.582
uoluptas non semper turpe to. 1.864
uomitus peculiare malum to. 4.40
M. Votacilij apoph. to. 4.265
uotum non necessarium aut inutile to. 9.790
uotum continentiae ibidem
uota monastica ibid. et 971
uotum solenne et simplex ibidem
uotum castitatis, an prohibeat contra cum coniugium to. 5.529
uotum Salomonis ac Saide diuersa to. 4.450
uotum priuatum et solenne to. 676
uotorum mentio to. 3.1053
uota perplexas habere dubitationes to. 5.539
uita non temere suscipienda to. 1.758
uota to. 4.133.142. et 156.163. et 189. et 257
Vox corporis sit modesta in oratione to. 5.439
uocis exercitij commoda to. 4.37
uocis aliqua mutatio secundum naturam to. 5.798
uocis intentio nimia danatur to. 5.799
uocis moderatio to. 5.797
uoces impiae de deo sunt reprimendae to. 5.240
uoces pharisaicae to. 5.289
uocum caudae inutiles to. 5.422
uocum concentus atque discrimina to. 1.64
uocabuli mutatio in amplificando to. 5.807
uocabula rerum to. 5.710
uocalium natura to. 1.784
Urbanus regij laus to. 3.67.84.87
urbaniter dicta to. 4.85.90.105. et 109.110.177.178.187
urbium et adificiorum descriptio to. 1.394

Vrse occurfus quando formidabilis	to.1	764	uxor equalis ducenda	to.5	549	xerxes rex mari plagas incutit	to.4	4				
urfarum partus	to.1	424	uxor quomodo deligenda	to.3	101	xerxis Darij filij apoph.	to.4	211				
urfi & equi pugna	to.1	744	uxor solitudinis tedium depellat	t.	564	Y						
urfinus uclius	to.1	852	uxor caeca à quodam ducta	t.	557	Y Litera sonus	t.1	805				
Vsus quid	to.9	155	uxor morosa quare detur	to.5	559	Y graeca uocalis pronuncia	to.1	786				
usus apud Hilarium	to.9	147	uxor accommodata fit uiri moribus	t.	562	Z						
usus partes	to.1	354	uxor quomodo admoneda	t.	584	Z Quo pacto sonandum	to.1	800 & 801				
usus sermonis rex	to.1	317	uxor grauida à congressu quiescat	to.5	583	Z litera in geminum	ssuertitur	to.1				
ab usu antiquo non facile discedendū	to.5	420	Vxor ecclesiasticas cōtiones frequen	ter audiat	to.5	775	Zabuli uocabulum	to.9	247			
usurande	to.5	777	uxori nulla autoritas in uirum	to.5	579	Zabulus pro diabolo	to.3	1169				
Vsura res detestanda apud ethnicos	to.5	258	uxorem Socratis uasa mense subuer	tisse	to.5	863	Zacharias Deiotarus	to.3	597			
usuram Christiane leges in totum	damnant	to.5	748	uxorem per totam domum obrepere	decet	to.5	579	Zachariae incredulitas	to.5	252		
ad usuram pecuniā dare	to.5	252	uxorem pugnare cum uiro est cum	deo pugnare	to.5	573	Zafij laus	to.3	934 & 935			
de usurā concio	to.5	748	uxorem non decere multa uerba de	absente marito facere	to.5	574	Zelotes an uxorem amet	to.1	1111			
Vtilitas	to.4	104	142	154	244	uxorem quidam oculis duxit non au	ribus	to.5	550			
utilitas commendat eloquentiā	(323)	to.1	956	uxorem qui dicitur in quomodo	sumendum	to.4	522	Zelus	to.9	815		
utilitatis nomen longe patere	to.5	734	de Vua & noua nupta simile	to.5	560	uxores male ferendae	to.1	694	Zenobia apoph.	to.4	165	
de Vua & noua nupta simile	to.5	560	Vualsingamica uirgo	to.5	1109	uxores quosdam uertere in ancillas	to.5	572	Zenonis Citei apoph.	to.4	316	
uiscellus	to.9	1332	uiscellus	to.9	1332	uxoribus imputari male educatos li	beros	to.5	557	Zenonis Eleatae apoph.	to.4	312
Vulcani genealogia	to.1	283	Vulgus pessimus uivēdi autor	t.	555	uxoriae fidei experimentum quomo	do sumendum	to.4	522	Zenonis continentia	to.4	353 & 354
Vulgus pessimus uivēdi autor	to.1	730	650	uulgus non loco sed pectore metiri	to.5	25	uulnerare deum & satanam	to.5	385	Zeuus apophtheg.	to.4	290
uulgus non loco sed pectore metiri	to.5	25	uulnerare deum & satanam	to.5	385	uulpem immolare	to.5	263	Zeuus apophtheg.	to.4	290	
uulperum natura sagax	to.1	517	uulpius qui similes	to.5	860	uulturnum natura sagax	to.1	517	Zeuus apophtheg.	to.4	290	
uultuosi	to.5	805	uultus hilaritas	to.1	864	Vu litera sonus	to.1	802	Zeuus apophtheg.	to.4	290	
Vu litera sonus	to.1	802	Vuigorniensis episcopus	to.3	74	Vuittenbergensis literatura Melan	chthoni debetur	to.9	1329	Zeuus apophtheg.	to.4	290
Vuigorniensis episcopus	to.3	74	Vuittenbergensis literatura Melan	chthoni debetur	to.9	1329	Vxor sero ducenda	to.1	694	Zeuus apophtheg.	to.4	290
Vuittenbergensis literatura Melan	chthoni debetur	to.9	1329	Vxor unde	to.5	521	uxor fottia sit hilaritatis	to.5	562	Zeuus apophtheg.	to.4	290
Vxor sero ducenda	to.1	694	uxor bona bona fors	to.1	570	uxor bona donum dei	to.5	545	uxor qualis deligenda	to.1	429 & 430	
uxor unde	to.5	521	uxor bona bona fors	to.1	570	uxor bona donum dei	to.5	545	uxor qualis deligenda	to.1	429 & 430	
uxor fottia sit hilaritatis	to.5	562	uxor bona bona fors	to.1	570	uxor bona donum dei	to.5	545	uxor qualis deligenda	to.1	429 & 430	
uxor bona bona fors	to.1	570	uxor bona donum dei	to.5	545	uxor qualis deligenda	to.1	429 & 430				
uxor bona donum dei	to.5	545	uxor qualis deligenda	to.1	429 & 430							
uxor qualis deligenda	to.1	429 & 430										

LOCI SCRIPTURARVM PASSIM

EXPLICATI IN OPERIBVS

Erasmi subsequuntur.

EN. 3. Non mo	tur tibi	to.9	1260	Esa. 45. Vae qui contradicit factorē	suo	to.9	1012											
riemini to.5	2. Para. 15. Dominus uobiscum uos	estis cum eo	t.9	1260	Esa. 50. Dominus dedit mihi linguam	eruditam	658											
Gen. 4. Quare tra	Iudith historia	to.5	618	Esa. 62. Super muros tuos constitui	custodes	to.5	697											
tus es & cur cō	Iob 19. Scio quod redemptor meus ui	uit	to.5	873	Esa. 52. Ipse uulneratus propter inia	quitates nostras.	to.5	697										
cidit facies tua	1005	Psal. 8. Minuisti cum paulo minus ab	angelis	to.9	116	Esa. 52. Quam pulchri super montes	pedes	to.5	696									
Gen. 4. Nōme si bene egeris recipi	es	to.9	1118	Psal. 26. Credo uidere bona domini	in terra uiuentium	to.5	873	Esa. 58. Cuius lauā ne cesses	t.5	696								
Gen. 6. Non permanebit spiritus me	us in homine quia caro est	t.9	1192	Psal. 44. Accingere gladio tuo su	per simur	to.9	447	Esa. 65. Inuentus sum à non querenti	bus &c.	to.9	1236							
Gen. 6. Cūta cogitatio cor dis inten	ta esset in malum	to.9	1013	Psal. 50. Et peccatum meum coram	me est semper	to.3	325	Hiere. 3. facies meretricis facta est tibi	to.5	859								
Gen. 6. Non permanebit spiritus me	us in homine	to.9	1012	Psal. 54. Quis dabit mihi pennis si	cut columbae	to.5	929	hiere. 4. Nouate uobis nouale uirū	Iuda &c.	to.5	707							
Gen. 8. Sensus & cogitatio cordis	humani	to.9	1013	Psal. 77. Pluuiam uoluntariam segre	gabis	to.5	699	hiere. 10. Scio domine quoniam nōis	est hominis uia eius	to.9	1206							
Gen. 18. Procul uisus occurrit Abra	ham	to.5	882	Pro. 5. Deriuentur fontes tui foras	to.5	580	Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris	to.9	1126									
Gen. 20. Dic soror illius sum t.5	588	pro. 15. Responso mollis frāgit iram	to.5	869	pro. 15. Mors & uita in manibus lin	guae	to.5	698	Ezech. 36. Dabo uobis cor nouum	to.5	646							
Gen. 24. Historia de Isaac to.5	546	pro. 16. Hominis est animam prepa	rare	to.9	1258	pro. 21. Sicut diuisiones aquarum ita	cor regis in manu domini	t.1	569	pro. 11. Cor regis in manu domini	to.9	1208						
Gen. 25. 26. 27. & 28. de Esau	& Iacob to.5	15	Exod. 9. Indurat dominus cor Pha	raonis to.9	1010 & 1011 eodem	Exod. 20. Vi sis longeuus super ter	ram	t.5	600	Leuit. 10. Capita uestra nolite disco	perire	to.5	662					
Exod. 9. Indurat dominus cor Pha	raonis to.9	1010 & 1011 eodem	Exod. 20. Vi sis longeuus super ter	ram	t.5	600	Exod. 34. Qui reddis iniquitatē pa	trum filijs &c.	to.9	732	Leuit. 10. Capita uestra nolite disco	perire	to.5	662				
Leuit. 11. Ne caecus aut claudus aut gib	bo deformatus &c.	to.5	700	Leuit. 21. Sup nullius mortui animas	ingredietur	to.5	662	Deut. 6. Ligabis ea quasi signum in	manu tua	to.5	865	Deut. 30. Testes inuoco hodie caeli	& terrā quod proposuerim &c.	to.10	1005			
Leuit. 21. Ne caecus aut claudus aut gib	bo deformatus &c.	to.5	700	Leuit. 21. Sup nullius mortui animas	ingredietur	to.5	662	Deut. 6. Ligabis ea quasi signum in	manu tua	to.5	865	Deut. 30. Testes inuoco hodie caeli	& terrā quod proposuerim &c.	to.10	1005			
Deut. 6. Ligabis ea quasi signum in	manu tua	to.5	865	Deut. 30. Testes inuoco hodie caeli	& terrā quod proposuerim &c.	to.10	1005	Deut. 30. Mādatū hoc quod ego pra	ecipio tibi hodie non est supra te	&c.	to.9	1130	Deut. 37. Miserebor cuius & misere	reor	to.11	43		
Deut. 6. Ligabis ea quasi signum in	manu tua	to.5	865	Deut. 30. Testes inuoco hodie caeli	& terrā quod proposuerim &c.	to.10	1005	Deut. 30. Mādatū hoc quod ego pra	ecipio tibi hodie non est supra te	&c.	to.9	1130	Deut. 37. Miserebor cuius & misere	reor	to.11	43		
Deut. 30. Testes inuoco hodie caeli	& terrā quod proposuerim &c.	to.10	1005	Deut. 30. Mādatū hoc quod ego pra	ecipio tibi hodie non est supra te	&c.	to.9	1130	Esa. 30. Si reuertamini & quiescatis	salui eritis	to.5	551	Esa. 30. In silentio & spe erit fortitu	do uestra	to.5	509		
Deut. 30. Mādatū hoc quod ego pra	ecipio tibi hodie non est supra te	&c.	to.9	1130	Esa. 30. Si reuertamini & quiescatis	salui eritis	to.5	551	Esa. 30. In silentio & spe erit fortitu	do uestra	to.5	509	Esa. 40. Super montem excelsum de	scende tu	to.5	695		
Deut. 30. Mādatū hoc quod ego pra	ecipio tibi hodie non est supra te	&c.	to.9	1130	Esa. 30. Si reuertamini & quiescatis	salui eritis	to.5	551	Esa. 30. In silentio & spe erit fortitu	do uestra	to.5	509	Esa. 40. Super montem excelsum de	scende tu	to.5	695		
Esa. 30. Si reuertamini & quiescatis	salui eritis	to.5	551	Esa. 30. In silentio & spe erit fortitu	do uestra	to.5	509	Esa. 40. Super montem excelsum de	scende tu	to.5	695	Esa. 40. Suscepit de manu domini	pro omnib. peccatis suis	t.9	1196	Matth. 10. Exquirite quis in ea sit di	4	gna

I N D E X

gnus	to. 9. 1116	Luc. 11. de nocturno postulatore	to. 5. 920	bris meis	to. 9. 1243. & 1244
Mat. 10. Non enim uos estis qui loquimini	to. 9. 1017. & 1018	Luc. 11. Lucerna corporis tui	to. 9. 141	ibi. Mulier alligata uiro.	t. 9. 778
Matth. 10. Dabitur uobis in illa hora quid loquamini	to. 1. 142. 9	Luc. 11. Si ergo uos cum mali sitis	to. 9. 1236	ro. 8. Vos in carne non estis	t. 9. 1135
Matth. 10. Nonne duo passeret assuecunt	to. 9. 1018	Luc. 12. In sublime tolli	to. 9. 142	ro. 9. Iacob dilexi Esau odio habui	to. 9. 1010. & 1011
Mat. 10. Omnes uestri capilli numerati sunt	to. 9. 1019	Luc. 12. Ut inter fratres diuideret hereditatem	to. 5. 661	ro. 9. Nunquid dicit lutum figulo	to. 9. 1012
Matth. 13. de parabola Zaniorum	to. 9. 858	Luc. 14. Beati qui comedunt hunc panem in regno dei	to. 9. 335	ro. 9. Qui est super omnia deus bene dictus in secula	to. 9. 849
Matth. 16. Quid dabit homo quod redimat animam suam	to. 9. 116	Luc. 17. Cum feceritis omnia	to. 9. 1018	ro. 11. Quis uoluntati eius resistet	to. 9. 1133
Matth. 16. Abi post me Satana	to. 9. 116	Luc. 18. Ite et ostendite uos sacerdotibus	to. 9. 226	ro. 11. Gentes ex oleastro insite sunt in oliuam	to. 9. 1161
Matth. 19. Quid boni faciam, ut habeam uitam eternam	to. 9. 486	Luc. 18. de iudice iniquo	to. 5. 920	ro. 14. Omne quod non est ex fide percatum est	to. 9. 1136
Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi serua mandata	to. 9. 716	Ioan. 1. Et deus erat uerbu	to. 9. 336	1. Cor. 3. Lignum, fenum stipulam	to. 9. 184
Matth. 21. Verebuntur sorte filium meum	to. 9. 113	Ioan. 1. Quotquot autem receperunt eum etc.	to. 9. 1237	1. Cor. 6. An nescitis quoniam qui adheret meretrici	to. 5. 17
Matth. 23. Ut ueniat super uos omnis sanguis iustus	to. 9. 732	Ioan. 1. De plenitudine eius accepimus omnes	to. 9. 1238	1. Cor. 8. Omnia mihi licent, sed non omnia conducunt	to. 1. 571
Matth. 25. De uirginibus decem	to. 9. 120	Ioan. 3. Non potest homo recipere quicquam nisi fuerit ei datum de celo	to. 9. 1240	1. Cor. 6. Sed ego sub nullius potestatem redigar	t. 1. 571
Marc. 1. Rectas facite semitas dei	to. 9. 852	Ioan. 5. Doctrina mea non est mea, sed patris	to. 5. 371	1. Cor. 7. Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus	to. 5. 581
Marc. 3. Ipse uos baptizabit in spiritu et igni	to. 9. 865	Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis	to. 5. 219	Reuertimini in idipsum quid apud Paulum sit	to. 9. 114
Marc. 5. Cognoscens uirtutem de illi exierat	to. 9. 121	Ioan. 6. Caro non prodest quicquam	to. 5. 26	1. Cor. 7. Liberata est a lege uiri	t. 9. 220
Marc. 9. Quid inter uos conquiritis	to. 9. 122	Ioan. 7. Nondum enim erat spiritus sanctus	to. 3. 893	1. Cor. 7. De inuuptis autem acui diuis	t. 5. 631. to. 9. 566. & 583
Marc. 10. Erunt duo in carne una	to. 9. 123	Ioan. 8. De adultera	to. 9. 160	1. Cor. 8. Scientia inflat	to. 9. 140
Luc. 1. Pars reliqua fuerunt	to. 3. 13	Io. 10. Fures sunt et latrones	t. 5. 267	1. Cor. 14. Qui prophetat hominibus	to. 9. 1074
Luc. 1. Non discedebat a templo	t. 5. 625	Ioan. 11. Lazarus fleuit	to. 5. 662	1. Cor. 15. Primus homo de terris renouus	to. 5. 15
Luc. 1. Inuenisti gratiam apud deum	to. 9. 492	Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere	to. 9. 1016	1. Cor. 15. Omnes quidem dormiemus	to. 9. 184
Luc. 1. Respexit humilitate ancille sue	to. 1. 717	Ioan. 16. Spiritus arguet mundum de peccato	to. 9. 1242	1. Cor. 15. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur	to. 9. 350
Luc. 1. Quid respexit humilitatem ancille sue	to. 5. 856	Act. 3. Et nunc scio fratres quod per ignorantiam fecistis	to. 9. 1140	2. Cor. 1. Non superbia carnali	t. 9. 1198
Luc. 1. Respexit humilitatem ancille sue	to. 9. 493. & 494	Act. 4. Aduersus sanctum puerum tuum Iesum	to. 9. 344	2. Cor. 3. Non quod sufficientes sumus cogitare	to. 1. 1017. to. 9. 1156
Luc. 2. Quae cum audisset	to. 9. 128	Ro. 1. Ex resurrectione mortuorum	to. 9. 179	2. Cor. 5. Ut referat unusquisque propria corporis pro ut gessit	tom. 9. 1154
Luc. 2. Gloria in excelsis	to. 3. 795	Ro. cap. 1. 2. 3. & 4. declarantur	to. 9. 1106. & 1107	Gal. 3. Ex operibus legis spiritum accipistis etc.	to. 9. 1130
Luc. 2. Et non cognouerunt parentes eius	to. 9. 131	Ro. 1. Tradidit illos in reprobum sensum	to. 9. 1012	Gal. 3. Conclufit scriptura omnia sub peccato	to. 9. 1111
Luc. 2. Simeon senex puero Iesu	to. 9. 496	Ro. 2. Omnes declinauerunt	t. 9. 1224	Gal. 3. Quid igitur lex propter transgressionem	to. 9. 1109
Luc. 5. Non ueni uocare iustos, sed peccatores	to. 9. 1123	Ro. 4. Abraham credidit deo, et reputatum etc.	to. 9. 1235	Eph. 5. In Psalmis hymnis et canticis spiritali	
Luc. 7. Puella tibi dico surge	t. 5. 662	Ro. 7. Video aliam legem in mem-			
Luc. 10. Hoc fac et uiues	to. 9. 692				

O P E R V M E R A S M I

Socratis dictum	to. 4. 35. & 72	Solomon quid orauerit	to. 5. 193	de Speculo et uxore simile	t. 5. 862
Socratis erga calumniam patientia	to. 4. 574	Solomonis peccatum	t. 5. 253	Specus platonius	to. 4. 371. 387
Socratis et Platonis interpestiuae oburgationes	to. 4. 22	Solomon Polygamos	to. 1. 362	Spectacula regibus chare emenda	to. 4. 584
Socratis dictum de operibus hominum	to. 1. 574	Solomon cum Tyrijs philosophabatur	to. 9. 1419	Spectandum est in quem, et quo exemplo facinus commissum sit	t. 1. 252
Socratis de anima sententia	t. 1. 574	Solon quid Croeso de felicitate percontanti responderit	t. 4. 12	Spectrum nocturnum fasle dedolatur	to. 3. 854
Socratis in cobibenda iracundia ars	to. 4. 59	Solonis dictum	to. 4. 31	Spectris non multum fidei adhibenda	to. 1. 636
Socratis uaria sapientia	to. 4. 361	Solonis de alēdis parētibz	t. 5. 561	Sphaera lus per anulum ferrent	to. 1. 542
Socratis dictum egyptium de philosophiae operatione	t. 5. 473 (546)	Solus quid excludat	to. 5. 842	Sphaeri apophtheg.	to. 4. 320
Socratis interrogatio de sponsa	to. 5. 704	Sōmā quasi cōnuā	to. 5. 5	Sperma quid xenoni	to. 4. 65
Socratis familiaris ironia	t. 5. 704	Somnij dulcis commemoratio	to. 3. 212. & 213	Spes quid	to. 5. 382
Socratis dictum de reipublica muneribus	to. 5. 148	Somnij narratio	to. 1. 581	Spes aurea quid	to. 1. 263
Socratis patientia	to. 5. 407	Somnij similia	to. 1. 481	Spes omnis in Deum ponenda	to. 5. 15
Socratis apophtheg.	to. 4. 342	Somnus imago quaedam mortis	to. 5. 242	Spes nihil habens, maxime in malis solatium	t. 5. 352
Socratis eloquentia	to. 5. 116	Somnus mortis germanus	t. 1. 719	Spes metusq; hominum Tyranni	to. 1. 197
Socratis dictum de sermone	t. 5. 549	Somnus Iesu	to. 7. 9	Spei et fiduciae discrimen	to. 5. 213
Socratis laus	to. 5. 58	Somnus unde	to. 1. 719	Spei contraria	to. 5. 904
Socratem nullius nominis liberos reliquisse	to. 5. 557	Somnus mors quaedam	to. 1. 719	Spe certā quae signa facit	t. 5. 215
Socratem tolerantiam ab uxoribus didicisse	to. 5. 80	Somno occupati nec uiui nec mortui	to. 1. 719	Spem ponere in idolo	to. 5. 957
Socraticum crimen	to. 1. 281	Somno moderato corpus uegetatur	to. 1. 718	Spe qui aluntur, pendunt, non uiuunt	to. 1. 530
Socraticum iuramentum	to. 9. 1398	Somnum amississe solum	t. 5. 1049	Species non raro fallit	to. 1. 566
Socraticum speculum	to. 5. 57	de somno et peccatoribus simile	to. 5. 482	Speciem generi adiungere amplius candi sit gratia	to. 1. 65
Socrus male uelle nurius	t. 5. 579	Somniolosorum mores	to. 1. 538	Speculatores serui publici	t. 1. 685
Sodalitates facticiae	to. 5. 852	Sophistae qui	to. 3. 1133	Spina uetus pungit acris	t. 1. 248
Sodomitarum exemplum	t. 5. 468	Sophista araneorum telas texit	to. 1. 694	Spiritus rectus et principalis	to. 5. 647
Sol massi candefacta	to. 1. 173	Sol istarum studium quale olim fuit	to. 4. 354	Spiritus diuinitas declaratur	to. 9. 835
Sol dei simulachrum	to. 4. 44	Sophistarum quorundam tumultus	to. 9. 88	Spiritus sanctus prodigioso more apostolis adfuit	to. 1. 1430
Sol amaris aquis paschitur, et luna contra	to. 1. 513	Sophistarum nomen Athen. inuisum	to. 4. 510	Spiritus sancti cognomina	t. 5. 909
Sol uis omnis luminis	to. 4. 384	Sophisticae contentiones	to. 4. 40	de spiritu sancto error quorundam	to. 5. 972
Sol mens diuina	to. 5. 24	Sophoclis apophtheg.	to. 4. 340	Spiritus sanctum ex utroque procedere, Graeci non professi	t. 9. 879
Solis post exortum stertere turpiss.	to. 1. 718	Sordes	to. 4. 147. 167. 256. 343	Spiritus sancto instructos loqui debent homines quomodo intelligendum	to. 9. 1429
Sol et deo simile	t. 5. 215. et 217	Sordidum quid dicatur	to. 9. 123	Spiritus sanctus cur aegre deus a ueteribus dictus	to. 1. 1272
Sol et Christi spiritu simile	to. 7. 230	Sordida uocabula	to. 1. 6	Spiritus sanctus num omnia absque alia doctrina inspiret	to. 9. 1428
Solertiter dicta	to. 4. 85. 87. 93. 94	Sordido preter lucrum nihil dulce	to. 1. 733	Spiritus sanctus quare in colubae spiritus etc uel ignis apparuerit	t. 5. 354
Solertiter dicta	95. 102. 103. 118. 192. 193	Sordidorum natura	t. 4. 34	Spiritus diuinus	to. 5. 909
Solertia muliebris	to. 5. 874	Sordidorum auarorumque naturae ac quomodo purganda	to. 4. 53	de spiritu diuino et hominis similitudo	
Solitudo quibus grata	t. 5. 362	Sorex et ardea inimici	t. 1. 745		
Solitudo pueri et puellis inutilis	to. 5. 600	Sors in alea ludo	to. 1. 238		
Solitudo laus	to. 5. 1047	Sors non flenda	to. 1. 940		
Solitudo monachorum	to. 4. 554				
Solitudo quid	to. 1. 577				

le to.5.160 Statuas esse pastores indoctos to.5. 670
spiritum diuinum proprium habere modum loquendi to.5.9
spiritum propheticum non omnia semper suggessisse to.5.252
spiritus supra concilium to.9.759
spiritus charitatis & libertatis au- tor to.5.31
spiritus uocabulum uarie accipi to. 5 104
spiritus rectus & principalis to.5. 647
spiritum quid uocet Apostolus to.5. 29
spiritum absoluere diuinam triadem to.5. 910
spiritum triplicem David petere to. 5 647
in spiritu uiuere to.5.30
spiritum probandorum duplex ge- nus to.9.1067
spiritualis deum uidet to.5.17
spiritualis uite usus to.3.32
spiritualia sentientes, dementibus si- millimi to.4.389
spithame quid to.5.375
splenis dolor to.4.63
spongia Erasmi to.5.198
spongia auriforum strepitum pre- sentificare to.5.1065
sponsus XXXVII annos ha- beat anteq̄ puellā ducat to.5.555
sponsus olim uirginem & sinu matris ueluti raptā abducebat to.5.623
sponsa ruidis quomodo fingenda to. 1 593
sponsa ruidis eligenda praeuidua to. 5 549
sponsa quomodo apud Rom. in do- mum mariti introducta to.5.521
sponsa sine lumine in sponsi thala- mum olim inducta to.5.562
de sponsa & anima Christiana simi- le to.5.242
sponsae sunt Christi omnes piorum anime to.5.857
Spurij Carulij apoph. to.4.266
Stabile nil to.1.954
Stabius Caesaris historiographus to. 3 81
Standicij insania to.3.469
Stanislaus Turzo Episcopus Olmit- zensis to.5.350
Stare qui dicitur to.5.148
stare à dextris dei to.5.970

Status esse pastores indoctos to.5. 670
de status, & sacramentorum digni- tate simile to.5.517
statuum cognitio to.5.732
Stephanus Brodericus episcopus Pannonius to.3.820
Stephanus Gardinarius to.3.811
Stephanus Poncherius to.3.40. & to.5. 65
stercoranistæ to.3.1177
sterilitatis poena accersita t.1.363
sterilitates mulierū unde to.5.518
sternutatio sensum aurium auferit to. 1 8
stethorus Helenam deformam fa- cit to.3.269
stilponis apophtheg. to.4.305
Stilponis comitas omnia in bonam uertebat partem to.5.704
Stilus iuxta Senecæ præceptum to. 3 374
stili exercitium to.3.34
de Stimulatoribus boum & concio- natoribus simile to.5.642
Stoicus sapiens abhorrendus to.4. 517
stoici qui to.1.554 (363)
stoici mundum conditū esse negant to.5. 313
stoici perturbationes omnes à sapiē- te remouent to.4.363
stoici sapientem sibijpsi sufficere di- cunt to.4.363
stoicorum dogma to.5.119
stoicorum paradoxa to.4.363
Stolidi semper superstitiosi t.1.197
Stratiæ adulatio to.4.330
Stratonici Citharædi apophtheg. to.4. 284
Stratonici dictū in Rhodios t.4.53
Stratonici phisici apoph. to.4.323
Struthiocamelus anium stolidiss. to. 1 348
Studiū p̄ factioso fauore t.4.840
studium literarum quorundā, quo tendat to.5.23
studio melius macrescere quam amo- re to.1.532
studia uaria to.1.730. to.9.1406
studia laudibus alenda to.5.57
studia quandoq; nigere nonnūquā frigere syderum uicissitudine to. 9 1391
studiorum tractatio to.5.761
studiorum ratio habenda to.3.100

Subsistere mentientium gestus to. 1 864
Sulcor letifer to.5.293
Suetonij inimice scripsisse in Chri- stianos to.9.7
Sueuorum pronuntiatio to.1.807
Suffocare to.9.252
Suffundi to.9.798
Sues arationē monstrauit t.1.427
Sui qui similes to.5.387
Sum cuiq; pulchrum to.4.360
Supplex qualis paranda to.5.577
Successibus secundis nō licet confi- dere to.1.954
Salpitia Messalina dictum de mari- to.5.611
C. Salpitiij Galli apophtheg. to.4. 274
Sumptum ferat oportet qui quæ- rat lucrum to.1.699
Superare interdū facilius quā e- quare to.1.824
Superbia gignit iurgia to.1.715
Superbia diuiciarum comes t.1.727
Superbia quantum malum to.5.92
Superbia laudabilis to.5.695
Superbia duo præcipua prohiben- tia to.5.54.
Superbia omnis deo inuisa t.5.429
Superbia sancta to.5.497
Superbia initium omnis iniquitatis to.5. 455
Superbia esse tumultuosam rem to. 5 85
Superborum cura to.1.863
Superstitio foemini familiarior quā uiris to.5.549
Superstitio huius seculi to.7.616
Superstitutionis similia t.1.481.483
Superstitutiones execrandæ t.4.368
Superstitutionū genera ineffabilia to. 4 369
Superstitiosorum iniuria in deos to. 1 282
Superstitiose dicta to.4.163.165. 129.133.146.151.168.171. 242.346.347.747
Surdos nasci apud Stadiam oppidū to.5. 402
Susceptores quales eligantur to.5. 567
Susceptores infantium è baptismo to. 5 537
Sulfuro flagitiosorum calumniatorum gestus to. 1 4 553
Sulfuro pessimus uicinus t.4.556
Sutor calcæorum forma, discipulo oculum excussit to.1.436
Sutoris disputatio similis puerorum lusui to.9.625
Sutoris calumnie to.9.595
Sutoris diuinatio to.9.631
Sybaritica dies quid to.1.551
Sycophantarum morsus t.1.757
Sycophante unde dicti t.4.73
Sydera quedam homini amica, que- dam infesta to.1.747
Syderibus amicitia & inimicitia affe- ctus inesse to.1.747
Sylla scælix to.4.404
Sylla cur scælix to.4.547
Sylla ab Atheniens. conuicijs lace- situs to.4.525
Sylla Athenas quomodo cepit to.4. 529
Sylla apophtheg. to.4.247
Sylla inexpleta crudelitas to.5. 1049
Sylla fundanus to.4.58
Syllaba quot literas habere possit to.1 781
Syllabarum quantitas to.1.788
Syllogismi sophistici in doctorib. or- thodoxis to.9.842
Syluester episcopus V Vigornensis to.3. 49. & 422
Symbolum quid to.5.947
Symbolum Apostolorū to.3.6. to. 147
Symboli apostolici metio to.9.457
Symboli Apostolorū quis autor to. 9 881. & 958
Symboli Apostolorū expositio to.1. 615.616.617.618
Symboli ridicula interpretatio to. 9 198
Symbolum Apostolorum regula si- dei to.5.945
Symbolum apostolorum populo sem- per inculcandum to.5.134
Symbola fidei uaria to.5.951
Symbolorū modus et numerus quā- do increuerit to.5.77
Symbolum Cleantis, Heracliti, Ly- curgi, Sertorij aliorumq; to.4. 518.519
Synagoge uocabulū unde t.5.975

Synaxi mortis Christi representatur to.4. 188
Synaxim ieiuno peragendam curie- stitutum to.1.528
Synesij error to.5.957
Synesius Caluitem celebrat to.4. 353
T Abernacula multa & unum to.5. 389
tabernaculorū festum celebrata tena- ecclesie catholice designare to. 5 396
tabernaculorū cōparatio t.5.409
Tabule to.5.754
Tacere apte, apte dicere, eisdem ar- tis to.4.517
Taciturnitas modica facilius corri- gitur q̄ loquacitas to.4.516
Taciti imp. apoph. to. 4.264
Talarum ludus to.1.711.712. 713.714
Tamberlanes princeps Scytharum to.5. 296
Tantalus sitiens to.5.25
tantali fabula to.1.756
tantali horti to.4.363
Taran dicutis impenetrabilis to.1. 511.516
Tarquinij superbi apoph. t.4.271
tarquinij symbolum to.4.518
Tartarus in imis terre partib. to.5.
tartarus in mudo t.5.453 (571)
Taurus auis to.1.518
taurus purpureū colorem odit to.1. 481
taurea certamina apud Italos to.5.
Teftamenis apoph. t.4.107 (701)
Telectri apophtheg. to.4.152
Telemachus taciturnus to.4.526
telemachi monachi facinor. 7.116
telemachi Penelopem ad suum re- mittere to.5.553
Telephus à cerua, Cyrus à cane nu- tritus to.1.282
Telonia quare instituta to.5.785
Temeritas inutilis to.9.1435
Templum cui rei dicatū to.5.625
templorum dedicatio unde t.5.785
templum dei to.5.198
templum Hierosolymitanum Eihnā- sis etiam uenerabile to.5.395
templum

I N D E X

Templum Hierosolymitanum gen-
tibus uenerabile to. 5. 249
templi Iouisolympij deprædatio to.
I 219
de templo Dei & demonum simile
to. 5. 446
templorum ornatus immodicus re-
prehensum to. 5. 947
templorum usus to. 5. 947
Temulentia bestia nocens to. 1. 4
in Templo mores quales obseruãdi
to. 1. 866
in templo sedere quid to. 5. 506
Temperantia diffinitio to. 1. 348
temperantia chorus to. 5. 902
temperate dicta to. 4. 88. 89
temperaturam suam quisq; noscat
to. 4. 42
Tempestiue ante tempus to. 1. 60
Tempus in prophetis to. 9. 110
Temporis descriptio to. 1. 70
temporũ ratio obseruãda to. 5. 73
tempore suo queq; gerenda t. 1. 719
temporis charus ac irreparabilis sum-
ptus to. 1. 444
tempus humana uitæ apud deum ni-
hil to. 5. 377
tempus omne perit quod studijs nõ
impenditur to. 1. 387
tempus res preciosiss. irrecuperabi-
lisq; to. 1. 544
de ijs qui ad tempus credunt; & ijs
qui maledicunt simile to. 5. 323
Temulentia quid to. 4. 512
temulentia to. 4. 123. 134. 154
252. 264. 299. 308
temulentia effera bestia to. 1. 425
temulentia remedium to. 5. 223
Tetare deum uarie mundũ t. 5. 510
Tentationes ad custodiam uirtutis
necessarie to. 5. 16
intentionem intrare to. 5. 1102
intentionis procella quomodo
pugnandum to. 5. 372
tentatio res acerba carni to. 5. 374
contra tentationem remedia to. 5.
45
tentationum utilitas to. 5. 45
tentatus oret to. 5. 16
Tempor unde nascitur to. 5. 287
Terrarum dimensiones to. 1. 64
terra elementorum grauis. to. 1.
748
de terra & Deo simile t. 5. 486
terra multo minor luna to. 1. 175

terra centrum to. 1. 748
terra natura melior citius corrumpi-
tur to. 4. 435
Terrenus Christus to. 9. 32
Terentius sermonis latini autor uti-
liss. to. 1. 445
Teretis apophtheg. to. 4. 213
Terminus Deus to. 9. 1445
termini Eras. sigilli imago to. 9.
1442
termini apud Ro. cultus t. 9. 1443
terminus Erasmi symbolum quomo-
do interpretandus to. 9. 1377
Terror quid possit to. 5. 656
Tertullianus ecclesie catholice nõ
reconciliatus to. 5. 363
tertullianus in diuinis literis ad pro-
digium usque doctus to. 5. 112
tertullianus qualis citharædus to.
5. 358
tertulliani laus to. 3. 557 & to. 5.
175
tertulliani laus & errata to. 5. 363
tertulliani sententia, an Christianus
fugere possit tempore persecu-
tionis expenditur to. 5. 299
tertulliani sermo difficilis & durus
to. 3. 1149
tertullianum esse durum to. 5. 715
Testamentum uetus ad Christianos
pertinere to. 5. 73
testamentum uetus an euangelii di-
ci possit to. 9. 523
testamenti noui primus sit bonos to.
5. 111
testamenta legitima que to. 1. 692
Testes in omnibus adhibendi to. 4.
77
testis falsus punitur to. 4. 549
Testimonijs sacrorum in diuinis ui-
tendum to. 9. 155
Testudo cumilam bubulam contra
serpentium ictus utilem docuit
to. 1. 427
Tetragrammaton nomẽ to. 5. 907
Thaidis apophtheg. to. 4. 293
Thalamus pudicitie templum to.
5. 582
Thaletis milesij apophtheg. to. 4.
297. 338
Tamyra poeta ira to. 4. 59
Thearidis apophtheg. to. 4. 106
Theatrum dei, piorum & impiorũ
to. 5. 464
Thebani ubi semel Lacedæmonios
repulissent nunquam postea ab
eis sunt superati to. 4. 58
Thema alienum to. 5. 719
thema e scripturis sumere ueterũ
exemplum est to. 5. 720
thematũ formæ pueri t. 1. 448
Themistij apophtheg. to. 4. 106
Themistocles obscurus to. 5. 557
themistocles uno anno sermone per-
ficum didicit to. 1. 432 & to. 5.
680
themistocles proditiõnis insimular-
tus to. 4. 29
themistocles qualiter Simonidẽ
sponderit to. 4. 78
themistoclis apophtheg. to. 4. 222
345
themistoclem obliuiscendi artem op-
tasse to. 3. 341
themistocles spurius to. 5. 590
Theobaldus Feticchius to. 3. 609
theobaldus Bietricus to. 5. 1108
Theocriti Chij apophtheg. t. 4. 78
Theodori Atheniensis apophtheg.
to. 4. 324
theodorus Gaza to. 1. 445 & to. 1.
97
theodoricus Hezius to. 3. 596
Theodosius senior episcopo obedi-
uit to. 685
theod. Casarũ pijsimus to. 3. 1129
theodosij iunioris apophtheg. to. 4.
336
theodosij pietas to. 3. 250
theodosij poenitentia to. 3. 1129
theodosij uisus in uisum uisus
cramentorum abstinerit to. 5.
299
Theologia moribus exprimẽdã to.
5. 65
theologia unde discenda to. 9. 432
theologia to. 9. 77
theologia scholastica to. 9. 955
theologia omnium disciplinarũ ren-
gina to. 5. 1055
theologiam rectius hauriri e fontib.
bus quã e lacunis to. 9. 618
theologia quo peruenit to. 7. 697
ad theologiam que necessario to.
66
Theologus unde to. 5. 783
theologi ueri officium to. 9. 89
theologus uerus to. 5. 118
& to. 9. 77
theologi cuiusdã bella cõtio t. 9. 96
theologum

I N D E X

theologum qui iure se profiteri pos-
sit to. 3. 109
de theologo fabella festiua to. 4. 385
theologi interpretes scripture præ-
cipui to. 5. 8
theologi cum iudicio audiendi, & qui
to. 1. 674
theologi antiquitus habebatur ijdem
qui poetæ to. 9. 1412
theologi recentiores to. 9. 138
theologi ueteres to. 9. 88
theologos ueteres cum Septuaginta
concordare to. 9. 36
theologi quidã taxantur to. 9. 744
theologorum ueterum excellentia
to. 9. 69
theologorum recentiorum barbaries
to. 4. 377
theologorum recetũ proceres to. 9. 87
theologorum cultus & festiuitas to.
4. 377 & 379
theologi grammaticorũ legibus non
aspirandi to. 4. 377
theologorum libri quomodo legedi
to. 5. 855
theologorum uitũ Christi gloriam
sive pessundedit to. 7. 697
theologicam professionem affectibus
non argutis constare to. 5. 68
theologi studij scopus to. 5. 65
theologicus titulus qualis to. 9. 8
Theonis meretrix to. 4. 294
Theopania to. 3. 108
Theophilus Alexandrinus episcopus
to. 3. 1137
Theopompi apoph. to. 4. 106
theopompi sententia de regno. t. 4. 45
Theophrasti apoph. to. 4. 313
theophrasti Atticissimus to. 3. 90
theophrasti morietis uox. t. 9. 1410
Theophylactus abbreviator Chry-
sostomi to. 9. 113
Theramenis apoph. to. 4. 282
Thersiten & Quartanum collaudat
Fauorinus to. 4. 353
Therycionis apoph. t. 4. 107
Thessalonica. Venetis adimitur to.
5. 296
Thesaurarij qui to. 1. 320
Thesopolis e stoico, Canticus to. 1.
166
Theutus Deus Aegyptius. t. 4. 364
Theutus, disciplinas inuenit to. 4.
364
Thyris to. 5. 227

Thoma episcopi tumba splendida
to. 1. 575
de thoma Aquinate iudiciũ. t. 3. 486
thomæ Aquinatis laus to. 5. 66
thomæ scripta to. 5. 715
thomæ stilus to. 5. 633
thomas Cardinalis Caictanus t. 3. 5
thomas Cardin. Eboracensis. t. 3. 140
thomas Cantuariensis episcopi laus
to. 1. 663. 195 & to. 5. 195 &
to. 7. 116
thomas Cronmarus to. 3. 1068
thomas episc. Dunelmensis. t. 3. 257
thomas Greius t. 3. 265
thomas Hulficius to. 3. 353
thomæ Linacri laus to. 5. 93
thomas Linacrus t. 1. 850 & to. 3. 9
thomas Morus t. 1. 228. 433. 850 &
to. 5. 84. 93. 126 & to. 4. 352
thomas Parcius secretarius urbis Ca-
letensis to. 3. 282
thomas Rochefordus t. 5. 265
thomas Truchses to. 3. 284
Thracidi uox t. 5. 798
Thucydidis dictum to. 4. 79
Thuriensum lex to. 4. 70
Thyris to. 5. 458
Tyberij Caf. adulator to. 4. 14
tyberij Imp. apoph. to. 4. 251
tyberij Caf. de Medicis dictum. t. 4.
790
Ticonij regulæ to. 5. 882 (42
Tielmannus a fissa t. 3. 589 & 1045
Tigris fluuius Arethusa in fluit
to. 1. 747
Tilliberus leno to. 1. 196
Timagenes to. 4. 20
Timanthes pictor to. 1. 505
Timedi dominũ ars discenda. t. 5. 338
ut timeas recte dominum, præceptis
opus to. 5. 338
timere est diffidere to. 5. 114
timere dominũ etiã impios. to. 5. 339
Timon dilapidator to. 1. 220
timon & deos & homines odit to. 1.
224
timon opes omnes effundẽdo in pau-
peres redactus est to. 1. 219
timonis Atheniensis apoph. t. 4. 227
& 292
timonis Atheniensis paupertas ob ad-
dulatores to. 5. 362
timonia solitudo to. 5. 1048
timor sanctus to. 5. 451
timoris bonum to. 5. 354
timorem domini impellere ad opera
to. 5. 326
timorem absque spe desperationẽ pa-
rere to. 5. 142
Timotheus dux Atheniensis. t. 4. 382
timotheus Milesius musicus cicitur
e ditone to. 5. 359
timothei felicitas to. 5. 63 & to. 4.
404
timothei apoph. to. 4. 229
timothei dictum to. 4. 35
Tinea descriptio to. 5. 387
Tinnuculus auis columbis amica
to. 1. 745
Tintinabula in ueste sacerdotis to.
5. 665
Typi & allegor. differentia. t. 5. 869
Tirrhenus lapis to. 1. 513
Titanij annotationes to. 5. 102
Titulorum in psalmis mysterium to.
5. 205
titulorum uitium to. 1. 319
Titi Vesp. apophtheg. tom. 4. 256
& 334
Titus Flaminius e senatu motus qui
amplexus esset uxorem presente
filia to. 5. 582
titus Imp. amor mundi to. 4. 404
titus Petronius adulator t. 4. 14
Tenorum & morarum differentia
to. 1. 790
Tonfores cur futiles t. 4. 564
Tonus acutus quomodo a circũflexo
discernitur to. 1. 792
Torcularium metio in tribus psalmis
to. 5. 396
Tormenta to. 5. 750
Torpedo piscis solo tactu nocet to. 1.
507
Toxaris Luciani to. 1. 181
Tractus dei to. 9. 1017. 1022
Traducere uerbum to. 3. 137
traductionis ratio to. 5. 833
Traiani mansuetudo to. 3. 250
traiani imperatoris peritia to. 4. 81
traiani apoph. to. 4. 257 & 334
Traingolipix Mucaletus Turcarum
dux to. 5. 295
Trapezontius Hermogenis compila-
tor to. 3. 20
trapezontium nobis dedisse Chryso-
stomum to. 9. 82
trapezontinum imperiũ subuertitur
to. 5. 296
Tranquillus Parthenius Dalmata to.
5. 197
tranquillus

I N D E X

Tranquillum quid reddat animum
to. 5 948
tranquillitas uera to. 5. 696
tranquillitatis laus to. 5. 1048
Transire & pertransire to. 9. 800
transitionis ratio to. 5. 836
transitionum uariæ formulæ to. 1. 354
transitumcula loco diuisiōis. t. 5. 731
Translationes ueteris & noui Test.
uariae 603, & 604 & 605 &
to. 9 606. 607
translati uocibus quomodo utendū
to. 5 711
Thrasæ apoph. to. 4. 352. & 336
Tribus causis impune homo occidi-
tur to. 1. 251
tribuere sibi multū omnibus institum
to. 5 86
Trinitatis mentio to. 5. 952
de Trinitate, D. Erasmi professio ca-
tholica to. 9. 831
Tristitia corrumpit natiuam inge-
nitatem to. 1. 772
tristitia secundū deū t. 5. 185. 1089
tristitia conuiujs absit to. 1. 866
Triticij uitio quomodo medendum
to. 1 734
Triumphus apparatus to. 9. 1397
Trochili cum Crocodilo amicitia
to. 1 515
trochus piscis seipsum inuit to. 1. 517
Trophonij fontes to. 1. 506
Tropi to. 5. 862
tropi sacre scripture to. 9. 1267
tropi hebraici to. 5. 101
tropi affectati uitandi to. 9. 1076
tropi uarij in scripturis to. 5. 847
troporum cognitio necessaria to. 5
847
tropologie utilitas to. 9. 1076
Tuba sacra to. 5. 696
Tullius ualitudine parum firma to.
3 377
M. tullij iocandi studium to. 5. 704
tulliane loqui diuinum to. 1. 816
Tumultus in ecclesia causa mali ho-
minum mores to. 5. 419
tumultu numinis omnia miscuntur
to. 1 954
Turba inmodica tumultus uerius q̄
concilium to. 1. 715
turbonis apoph. to. 4. 291
Turcæ nomen obscurum in historijs
to. 5 295
turcæ sedus cum hostibus mire coguntur
to. 5. 296
turcæ quō ad fidē pelliciedī. t. 5. 118
turcæ imperanti bonos debitus non
negandus to. 1. 869
turcæ quomodo debellādi t. 4. 497
& to. 9 734
deturca & principibus Christianis
simile to. 5. 301
turcā nostra socordia creuisse to. 5
turcā expugnaturi quid prius (295)
agere debeant to. 5. 301
turcarum secta to. 5. 307
turc. impetus in Christianos. t. 5. 295
turcarū regnū late patere to. 5. 297
turcis quoq; Euangelium non occul-
tandum to. 4. præf. 7
turcas dimidiatum habere Christia-
nismum to. 5. 301
turcas bellicis machinis Christianos
non fieri to. 5. 96
turcis alliciendis, oportet nos Chri-
stianos præstare to. 4. 499
Turpia loquētes poena dig. t. 5. 599
turpiloquium quid to. 5. 598
turpiloquus qui to. 5. 299
turpitudine unicuique malum to. 5. 35
turpitudinem ethnici fugiendā esse
docuerunt to. 5. 44
Tusci to. 5. 265
Turturē adulteriū nescire t. 5. 405
turturis et Pyrali similitas. t. 1. 745
turturum & Psittaci mutua beneuo-
lentia to. 1. 745
Tuti diffinitio to. 1. 358
tutum quod ad incolumitatem perti-
net to. 1. 358
Tychonij dictum to. 9. 94
Tigris tympanorum strepitum non
fert to. 1. 481
Tympana Christianorum to. 3. 915
Tyrannus to. 4. 197. 216. 249. 251
252. 260. 296
tyrannis nulla diuturna to. 4. 445
tyrannidis ars to. 4. 409
tyrannidi idonei qui t. 4. 587
tyrannidis ac Monarchie differētia
to. 1 258
tyrannus pdigiosum animal t. 1. 249
tyrannus priuato minus tutus. t. 4
tyranni & regis nomen olim (586)
idem to. 4. 582
tyranni dona to. 4. 588
tyrannorum artes tres to. 4. 442
tyrannorum filij quales to. 1. 231
de tyrānis & phariseis sile. t. 5. 178

tyrānis in qbus nō parendū. t. 5. 438
tyrānicide que necessaria to. 1. 231
tyrānicidio nullum fac us præcio-
sius to. 1. 233
Tyresia Bocotius uates to. 1. 294
Tyronis liberti Ciceronis accusatio
to. 1 811

V.

Vocalis p̄nūciatio. t. 1. 786
Væ Christus solum Phari-
seis imprecatur to. 5. 95
Vāser qui to. 9. 585
uāse dicta to. 4. 102. 109. 118
Valens imperator ab Ariana secta
reuocatur to. 5. 666
Valentinus Eufsterus to. 3. 810
ualentiniū corporum resurrectionem
negare to. 5. 969
ualentiniā apoph. to. 4. 335
ualentiniā error to. 5. 147
Valerie apoph. to. 4. 331
Valetudo uitrea res to. 3. 100
ualetudo bona diuinū bonū, & quo-
modo tuenda to. 4. 33
ualetudo optima aduersæ ualetudini
proxima to. 1. 829
ualetudinis præclaritatem, moribus
deceat to. 4. 424
ualetudinis bonæ tuendæ rō t. 1. 877
ualetudinis ratio in contugio haberi
da to. 5. 557
Valle laus to. 3. 270
ualla homo rhetoricus magis quam
theologus to. 9. 14
Vanus & uanum quid to. 5. 208 &
233
uanitas to. 4. 51
uanitatis temulentia to. 9. 209
uanitatis multum in uit. Christiano
rum to. 5. 233
Vargule apoph. to. 4. 266
Varietas maxime commēdatur to. 1
Vas multiplex habere testimo/ (858)
nium to. 5. 279
de uase & animo simile to. 5. 45
uasa templi quæ to. 5. 262
uasa inania plurimum sonāt. t. 4. 517
Vatibus Ethnici suorem tribuunt
to. 5 321
Vadricus Zafius t. 3. 82. to. 9. 144
Vælij ualentis apophthegma to. 4
264
Velius Lucani tuba to. 5. 257
Velitis officium to. 9. 1401
Veniū

OPERVM ERASMI

Venatio to. 1. 547
ueneratorum insania to. 4. 368
Veniū quædam secum ferunt Anti-
dotum, & quæ to. 4. 535
uenerum omne cunctis non nocet to.
4 555
Veniū suerandi mos to. 1. 690
Vener omnia docet to. 1. 623
de uentis & leui responso simile to. 5
575
Venus dea placabilis to. 1. 584
uenus stella to. 5. 11
uenus moderata to. 4. 152. 314. 342
311
Veneres duæ to. 5. 50
ueneris imago sup testudine. t. 5. 579
ueneri prisce quare Mercurium ad-
iunxerint to. 5. 565
de uento & sermone simile. t. 5. 645
uenus petis oculis depicta to. 5. 803
Verbum unde to. 9. 100
uerbum à sermone nihil differre to.
9 98
uerbum incarnatum to. 5. 645
uerbum dei quō audiendum to. 5. 33
uerbū increatū omnipotēs. t. 5. 644
uerbū insolens in sermone fugiendum
to. 1 299
uerbi uocabulum to. 9. 97
uerbi ratio triplex to. 9. 100
uerbo dei nihil sanctius post deum
to. 5 669
de uerbo & spiritu simile to. 5. 645
de uerbo dei & imagine mentis no-
stræ simile to. 5. 645
uerba otiosa quæ to. 4. 536
uerborū leuium assuetudo to. 5. 990
uerborum parsimonia quantum laco-
nibus placuit to. 4. 515
uerborum parsimonia prudentiæ ar-
gumentum to. 1. 637
de uerbis regum & domini simile
to. 5 154
de uerbis non disceptandū to. 9. 27
Verberandi cōsuetudo Quintiliano
difficuit to. 1. 512
uerberibus emendare quid proficiat
to. 4 64
Vercundie exemplum to. 5. 722
Vergiliomastiges to. 4. 518. & to.
9 256
Veritas to. 4. 156. 177. 270
ueritas lux to. 4. 537
ueritas, res diuina to. 4. 5
Veritas nimium altercando amitti-

to. 5 590
ueterum cultus to. 1. 831
Vetita aperte à Christo to. 5. 71
Via unica ad salutem to. 5. 248
uia recta & peruersa to. 5. 195
omnis uia uiri recta sibi uidetur ap-
pendit autem corda dominus, quō
interpretandum to. 1. 570
uiam suā impietate habere. t. 5. 449
Vie due to. 5. 20
uie uariæ philosophorū to. 5. 450
de uiatore & pio c. ad mortem pas-
sante simile to. 5. 439
Vicarij to. 5. 675
Vicariorum dignitas to. 5. 1072
Vicelius to. 9. 1265
Victima Iunoni promba sine felle
offerebatur to. 5. 584
uictima demonibus accepta quæ
to. 4 495
uictimā demonib. imolare t. 5. 446
uictimæ quicquid ad ceremonias cor-
porales p̄tinet dicuntur to. 1. 571
uictimæ spirituales to. 5. 408
uictor Romanus Pontifex to. 5. 1146
uictus non desperet to. 5. 47
uictum necessarium dominum submi-
nistare to. 5. 51
de uictu famulorum & coitu simile
to. 5 581
Videre extra ecclesiam deum nemo
potest to. 5. 413
Vidua uere to. 5. 625
uidua Sareptana to. 5. 613
uiduæ cubiculum to. 5. 615
uiduæ domus criminis superstitione
careat to. 5. 634
uiduarū castitate præscribi. t. 5. 611
uiduarum proprium to. 5. 613
uiduarum est apostolicis uiris suppe-
ditare to. 5. 629
uiduarum quarundam noui & uete-
ris Testamenti mentio to. 5. 612
uiduis tria dissuadere iteratum matri-
monium to. 5. 632
de uiduis & Christianis simile to. 5
637
uiduitatem in animo esse sitā. t. 5. 636
Vigilia matutina to. 5. 924
Viglius Zuychemus phrysius to. 5
750
Vilitatis uocabulū to. 1. 727
Victis iniqua nō imperāda. t. 1. 942
uictor nemini fidēs laudabilior q̄ in-
continēs secreti uictus to. 4. 525
uictor

I N D E X

uictor non impugnanda. to. 1.944
uictoria Christi to. 9.63
uictoria fidei to. 5.1099
uictoria amat curam to. 1.540
uictoria to. 4.102.164.196.218.272.234.235.237.245.248
250.272
uictorie premium to. 5.16
Vindemia lasciuarum to. 5.396
Vindicatio peccata punit to. 1.348
uindicationis diffinitio to. 1.348
uindicta duplex to. 5.184
uindicta genus pulcherrimum to. 3
uindicta cupiditatem dominus (537) abesse uult to. 9.677
uini optimi in medio dolij to. 1.718
uinum cicutu temperatum to. 5.654
uini laus, & quomodo diluendum to. 4
59
uini & aqua natura to. 1.750
uino sermo inter pocula dictus inscribitur to. 4.512
de uino aqua diluto & bonis simile to. 5
579
uina corruptentes taxantur to. 5.137
Violatio epistolalis to. 1.350
uolatio qua retorquetur argumentum to. 1.365
uolente dicta to. 4.118
uirgam apostolorum successores habere to. 5.192
uirga non semper instrumentum supplicij to. 5.45
Virgilijs scripta to. 5.714
Virgilium ac Linium caligula displicuisse to. 3.299
uirgo Micydaea to. 1.587
uirgo poenitens to. 1.590
uirginis consensus in matrimonio an requirendus to. 5.524
de uirgine & uidua simile. to. 5.617
uirgines incluse to. 5.676
uirgines sacrae olim liberae, non caru cellis incluse to. 9.938
uirgines sacras carere uerbo dei to. 5
287
uirgines quasdam ad saltus & gestu culationes ali to. 5.599
uirgines quaedam ducentas stuprassse to. 5
128
uirgines tres fulmine ictae. t. 3.914
uirgines inupte apud Italos magna cura domi continentur to. 5
565
uirgines solum apud Germanos olim nubebant to. 5.611
uirgines Graecorum Synaxim peragunt to. 9.1288
uirginum gloria Christus t. 5.494
uirginu malaru descriptio to. 9.7
uirginibus quo subueniendu. t. 5.400
de uirginib. & spso simile t. 9.495
uirginitas animi flos to. 5.498
uirginitas uera to. 5.496
uirginitas in diua uirgine consecrata to. 5.611
uirginitas ppetua Mariae to. 5.930
uirginitas Mariae quomodo probanda to. 5.962
uirginitas rosa lactea to. 5.566
uirgini. caelestis uita imago t. 1.366
uirginitas gaudet rapi to. 1.586
uirginitas diuina res to. 1.363
uirginitatis corruptio to. 5.496
uirginitatis donum to. 9.482
uirginitatis dignitas t. 5.523
uirginitatis mentio t. 5.747
uirginitatis thesaurus irrecuperabilis to. 5.597
uirginitatis uiridaria to. 5.500
uirginit. moriturae indicia. t. 5.499
uirginitatis genus uni tantum esse cognitam to. 5.520
uirginitatis & matrimonij collatio to. 9
886. & 972
uirginitati deferre immanes belluas to. 5
497
uirginitati proximum illibatam coniugium to. 1.363
uirginitatem coniugio quomodo praeferat Hieronymus to. 9.1065
uirginitate non esse triste re t. 5.500
uirginij apoph. to. 4.352
uirilis foemineiq. corporis differentia to. 1.172
Vir bonus, orator bonus to. 1.824
uir malus in consilijs non audiendus to. 5
163
uir caput mulieris, quomodo intelligendum to. 1.649
uir nomen autoritatis uocabulum to. 5
585
uir probati imitandi quatenus to. 5
35
boni uiri officium to. 1.620
de uiro pio simile to. 5.116
uirorum eloquentijs. in initio orationis religio to. 4.571
Virtus quid to. 5.770
uirtutis diffinitio to. 1.348

uirtutis officium quid to. 1.348
uirtutis principatus to. 4.44
uirtus gaudet immotescere to. 1.719
uirtus nulla quae naturae repugnat to. 1
362
uirtus seipsa contenta to. 1.371. & to. 9
1408
uirtus magis elucet in difficultibus rebus to. 5.606
uirtus nobilitatis decus to. 4.363
uirtus sui ipsius premium to. 1.239
uirtus, animi habitus rationi consonantibus to. 1.348
uirtus uera nescit interire. t. 5.568
uirtutis Socraticae descriptio. t. 5.544
uirtus malis quoque ueneranda to. 5
649
uirtutis similia to. 1.488. 492. 502. & 503. & 504. 505. & 509. & 511. & 525
uirtutis uia initio ardua to. 5.14
uirtutis est quaedam ars & disciplina to. 5
18
uirtuti, non stemmatibus praemia decernenda to. 4.78
uirtutis magna uis to. 5.570
uirtutem praesentem odimus to. 1.370
& to. 3
30
uirtutum consensus habere nodum herculanum to. 5.571
uirtutem uim admirabilem habere to. 5.586
(to. 5.904)
uirtutes heroicae, & quae circa has uirt. inter se esse coniunctas. t. 3.1057
uirtutes omnes, uelut ansas inter se conexas to. 5.359
uirtutes morales inter se esse conexas to. 9.682
uirtutu omnium duo fontes to. 5.899
uirtutum omnium colophon t. 5.902
Viribus suis fidere periculosum t. 5
Vitiolum pudorem sequitur (374) poenitentia to. 4.77
uitium omne uirtute uitandum to. 4
18
uitium leue non contemendum to. 5
46
uitium naturae uirtutis nomine non palliandum t. 5.14
uitium uitio inuitari to. 5.20
uitia quaedam corporis habitum seruant qui to. 5.14
ad uitia neminem cogi to. 5.13
uitia quatenus arguenda publice to. 5
742
uitia

OPERV M ERASMI

sacrificia Christianorum to. 5.917
sacrificioru genera uaria t. 5.490
sacrificioru turbam quid inuitauerit to. 3.1179
sacrificiis idigni amouendi t. 5.422
Sadoletii commentarijs in psalmos to. 1
856
Sadoletii lans to. 3.960. & 961
Sausse Christi duntaxat bis legi t. 5
95
Scautiae malo medela to. 5.86
Sale tingi carnem to. 5.27
Salaman drae natura to. 1.518
Salaria praescripta sint cocionatori bus to. 5.672
Salua aduerfus uenena remediunt. t. 1
Salomon pacificus Christi Tyri (5) pns to. 4.490
Sasse dicta t. 4.85. 93. 96. 100
Satis dicta t. 1.26. 128. 149. 163
164. 165. 166. 167. 169. 177
190. 197. 203. 209. 237. 241
254. 260. 267. 269. 277
282. 283. 286. 303. 307. 310
312. 320. 321. 325. 326. 328
332. 334. 352
Saltationis incommoda to. 5.598
Saltus ludus t. 1.541
Saltus non conuenit praesit t. 1.542
Salustiana breuitas laudata to. 1
829
Salus quomodo nobis contingat to. 5
87
Salutare dei to. 5.1099
Salus a salutis autore petenda to. 5
426
ad salutem primus gradus t. 5.450
Saluatoria domus to. 3.1130
salutationis apostolicae interpretatio to. 1.827
salutationibus nil adalationis admiscendum to. 1.318
Saluii Iuliani apophtheg. t. 4.333
Sanctificare to. 5.992
Sanctum quid to. 5.236. 975
sancta quae iureconsultis to. 5.262
sanctus omnis baptizatus to. 5.881
sancti quare sepe in uitia cadant t. 5
43
sancti cur aliquando in peccata cadant to. 5.47
sancti quomodo inuocadi t. 5.937
de sanctis dei & mundi simile to. 5
236
sanctis unde sua innocetia t. 9.467
sanctorum inuocatio unde nata to. 5
934
sanctorum canonizatio to. 9.955
sanctos suos habere Turcas t. 5.336
sanctorum cultus t. 5.23. inuocatio 420. uaria ingenia 760. praesces 1098
sanctoru pura uita exempla imitanda to. 5.27
Sara mater omnium piarum matronarum to. 5.588
Sara ubi periclitata to. 5.55
Sardanapali cuiusda metamorphosis subita to. 9.1417
Sarmatarum laus to. 5.1017
Sarpedon Catonis praceptor to. 1
438
Satan etiam inter monachos to. 3
920
Satanas & quae circa illum to. 5.903
Satanas uocabulum to. 9.116
Satanam tribus machinis nos impugnant to. 5.984
Satanam augere bonoru praemia t. 5
1088
Satanam habere uias oppugnandi uarias to. 5.3
Satellitum officium to. 4.591
Satietas perniciosa t. 1.387
Satisfactio duplex to. 5.139
Saturninus Antiochenus t. 5.1146
An saturnus filios deuorat to. 1
155
Saturni ad diuites epistola t. 1.160
Saturni decursus to. 1.296
Saturnini apophtheg. to. 9.363
Saturnini error to. 5.957
Satyricus nominatus non perstrit gens docet to. 4.353
Saul in numero prophetarum to. 5
689
Saulis odium in Dauid t. 5.311
Saulis superbi arma reicienda to. 5
9
Saonarolae cocionandi modus to. 5
821
Saxo Grammaticus Danus t. 1.851
Scarabei & aquila bellum to. 1.45
Scauri cum Domitio similtas to. 4
30
M. Scauri apophtheg. to. 4.278
Sceleratis opes affluunt to. 1.155
Sceptici to. 9.1033. 1037
Sceptrum regis to. 4.248
Schemat

Vile mte
6. fol.

I N D E X

Schematibus quomodo utendum to. 5 843
 Schiffhusa to. 3. 877
 Schola Catiana to. 1. 555
 Schola publica to. 1. 772
 Scholae quanta ubiq; sollicitudine instituta to. 1. 769
 Scholasticos doctores inter se distingere to. 9. 85
 Sciluri apophtheg. to. 4. 214
 Schismata quod sedanda to. 5. 419
 Schismaticus unde to. 5. 783
 Scientia inficium habet inimicum to. 9 1401
 Scientia a uirtute diuelli uix potest to. 9 1412
 Scientia animalis diabolica quae to. 9 1417
 Scientia comes timor to. 9. 1408
 Scientiam in medijs principatum obtinere to. 5. 22
 Scintilla fidei quomodo excitanda to. 5 983
 Scipio Carceromachus t. 1. 848
 Scipionis maioris apophtheg. to. 4 235
 Scipionis factum to. 4. 525
 Scipionis Africani maiestas t. 5. 704
 Scipionis minoris fiducia t. 4. 519
 Sciuri & anime collatio to. 1. 654
 Scodra ciuitas capitur t. 5. 296
 Scombri pisces to. 1. 516
 Scopae dissolute t. 1. 300
 Scopae Thessali laudabile dictum to. 4 55
 Scopeliani apophtheg. t. 4. 325
 Scorpj & Aconiti dissidium to. 1 746
 Scortatio in matrimonio t. 5. 1113
 Scortum Physiici quid appellant to. 9 1380
 Scotistarum sententia de libero arbitrio to. 9. 1003
 Scoti Silus to. 5. 633
 Scoti doctrina nauisem mouent. t. 1. 524
 Scotis taxantur t. 5. 8 (524)
 Scribendi mos antiquus t. 1. 778
 Scribendi legendiq; cura t. 1. 441
 Scribendi libros ratio to. 1. 732
 Scribere celeriter & bene quare ratio ne discatur to. 1. 775
 a Descriptione nocturna cauendum to. 3 128
 Scriptorem bonum curiosum fuisse decret to. 1. 819
 Scriptores orthodoxi to. 9. 109
 Scriptores librorum to. 4. 374
 Scriptura non pugnat secum to. 9 1002
 Scriptura sa. quam uarie sese nobis offerat tradendam to. 9. 998
 Scriptura sermo mutus to. 1. 777
 Scriptura dei nomen nulli tribuit nisi cum additamento, unde lit. quae non intelligendum de re ad deo to. 5. 908
 Scriptura uniuersa mystica t. 5. 313
 Scriptura et quae circa haec t. 5. 904
 Scriptura quomodo legenda to. 5 43. 107
 Scriptura lucerna to. 5. 272
 Scriptura ex fontibus haurienda to. 9 616
 Scriptura citra allegoriam sterilis to. 5 25
 Scriptura sacra Silenis Albiuicis similis to. 5. 25
 Scriptura quomodo interpretanda to. 9 1262
 Scriptura sancta quomodo tradenda to. 5. 884
 Scriptura quare in uolueris opera to. 5 872
 Scriptura cum scriptura exponenda to. 5. 110
 Scripturae arcana non negligenda to. 5 725
 Scripturae sanctae autor to. 9. 696
 Scripturae detorte ex plj t. 5. 856
 Scripturae quomodo citadae t. 5. 855
 Scripturae sensum deprehendendi ratio to. 9. 364
 Scripturae sacrae autoritas, et de eius autoribus to. 9. 958. 959
 Scripturae scrutanda to. 9. 1069
 a Scripturae sensu nusquam scies discendum to. 5. 393
 Scripturae arcanae quousq; scrutiniu adhibendum to. 5. 114
 Scripturae sensus Germanus in primis spectandus to. 9. 849
 Scripturae canonicae qui uerum intellectum habeant to. 5. 646
 Scripturae Canonicae autoritas to. 5 363
 Scripturae canonicae libri to. 5. 966
 Scripturae sermonem quadrifariam diuidi to. 5. 870

Scripturae series tota ad omnes pertinet to. 7. 5
 Scripturae diuinae qua fide legenda to. 5 8
 a Scripturae sensu germano nullo saluti periculo aberrari to. 5. 232
 Scripturae obscuritates unde & quomodo discutiendae to. 5. 876
 Scripturam uarijs modis nos instruere ad pietatem nos to. 5. 252
 Scripturam figmento exponere to. 5 867
 Scripturam diuinam similem esse mae tabulae to. 5. 331
 Scripturam non fallere to. 9. 751
 Scripturam sacram nihil habere ciosum to. 5. 9
 Scripturam detorquere periculosissimum to. 5. 401
 Scripturam deo tribuere humanam ab hominib. intelligatur t. 5. 893
 Scripturam etiam ueteres torquent quoties cum aduersario diuicidum fuit to. 5. 108
 Scripturam sacram per scripturas agram exponi debere to. 5. 239
 Scripturam labi non posse nec fallere to. 5. 318
 Scripturam esse flumini to. 5. 273
 Scriptur. sanctarum utilitas t. 5. 371
 Scripturarum intellectus uesigandus to. 5. 898
 Scripturarum enarratione summam esse prophetiam to. 5. 689
 Scripturarum uoces alio detorte to. 5 850
 Scripturarum, sacrarum inexhausta uenae fecunditas t. 5. 854
 Scripturarum sacrarum cum prophetis collatio to. 1. 837
 Scripturas esse p. oraculis to. 5. 689
 Scripturas qui recte interpretentur to. 9 783
 de Scripturis bene sententia t. 5. 17
 in Scripturis diuinis omnia adoranda to. 9. 930
 in Scripturis diuinis quads uplex sensus to. 5. 862
 Scripturis in diuinis nihil in fragis rum to. 5. 620
 in Scripturis quae annotada t. 5. 913 de Sen

de Sauto bellatorum, & misericordia dei simile to. 5. 477
 Selyari symbolum to. 4. 518
 Selyarum mores to. 4. 39
 Selyarum iuramentum to. 1. 189
 Selyarum sacrificia to. 1. 284
 de Selyis uictoria t. 3. 824
 Sebastianus de Rotenban eques auratus to. 3. 470
 Segandi cibos ratio discenda to. 1 867
 Secretarij qui scia ex una in dies plures nascuntur to. 9. 1306
 Seta in Iudaismo multa to. 5. 268
 Seculare to. 9. 197
 Seculum malum hoc ac periculosum to. 7 112
 seculi huius calamitates to. 1. 698
 Seculi turbati status to. 9. 828
 Secundi sophista apophthegma to. 4 226
 secundis rebus deus nemini uenit in mentem to. 1. 601
 Sedendum quomodo to. 1. 865
 Sedere ad dexteram to. 5. 969
 Sedis pontificiae dignitas in uirtutibus sita apostolicis to. 9. 1360
 Seditio est bellum inter aequales to. 4 495
 Seditio & heresis ecclesiam scindit to. 5 398
 Seditioe nihil pernitiosus t. 5. 600
 Seducere quomodo dicatur Deus to. 9 1010
 Sela quid to. 5. 235
 Sela aeternitatem non significare to. 5 410
 Selandia insula qualis t. 3. 122
 Selimus patrem regno spoliatur to. 5 52
 Seleuciani baptismum aquae contemnebant to. 5. 981
 Seleucus hospitem ob loquacitatem interemit to. 4. 529
 Seleuci error to. 5. 957
 Seleuci apophtheg. t. 4. 332
 Seleucides aues to. 1. 457
 Semei furiosa petulantia to. 5. 372
 Semidei unde to. 5. 558
 Seminare in iustitia to. 5. 707
 Semiramidis apophtheg. to. 4. 211
 Semiuocalium exploratio t. 1. 804
 Semper pro frequentissime to. 1 326
 Semp. dum uita est CC. uariatur to. 1. 21. 22. 23. 24
 Senatus consulta de legibus matrona libus to. 4. 566
 Seneca bis Stoicus to. 4. 367
 Seneca omnem affectum adimit sapienti to. 4. 363
 Seneca libri de superstitio deorum cultu to. 5. 67
 Seneca lectio utilis to. 3. 100
 Seneca epistola ad Lucilium to. 3. 2
 Seneca scripta to. 5. 714
 Seneca copia laudata to. 1. 829
 Senecam non fuisse Christianum to. 5 1184
 Senecam multos ridere & carpere to. 9 3
 Senecam decretis Christi multa conuenientia habere t. 5. 77
 Senectus morbus ingens t. 4. 595
 Senecta arceri non potest t. 4. 595
 Senecta mors unicuiq; to. 5. 1042
 Senecte incommoda to. 4. 595
 Senecte officium to. 5. 757
 Senectus Eras. qua molestia liberatur to. 9. 138
 Senectus anno 50. hominis animum tentat partem aetheream to. 4 596
 Senectus alia uitia tollit alia mitigat to. 4 57
 Senectus to. 4. 141. 167. 197. 207. 239. 240. 249. 298. 310. 311. 320. 340. 341. 349
 Senectus omnibus imminet t. 1. 364
 Senectus 45 anno hominem fatigat to. 4 595
 Senectutis incommoda praecipua to. 1 621
 Senectutis molestia t. 4. 356
 Senectutis & pueritiae comparatio to. 4 357
 Senectutis familia to. 1. 470. 510
 Senectutis familia to. 1. 470. 510
 Senectutem quae accelerant t. 1. 621
 Senex uix uere pius nisi a puero sit to. 1 543
 Senes loquaciores quam etate uigent to. 4. 564
 Senes uitae cupidi t. 4. 364
 Senes orbi ac diuites curantur to. 1 273
 Senum epitheta ex Aristophane t. 4 4
 Senum mors facilis to. 1. 498

O P E R V M E R A S M Y

Senum amores to. 4. 364
 Senium nulla medela arcetur to. 4 597
 Senium aliquando intollerabiliter inflammatur to. 1. 244
 Senilis animus uindicta cupidus to. 1 241
 Senus non sermonis fiat crimen to. 9 27
 ex sensibus omnibus duo certissimi to. 9 334
 sensib. singulis inesse differentias to. 5 107
 Sententia ratio to. 5. 838
 Sententiae, ornamenta dictionis to. 1 821
 desententis to. 1. 83
 Sepelire mortuos charitatis opus to. 5 662
 Sepis serpentis natura to. 4. 533
 September a Martio septimus to. 5 395
 Septuaginta interpretum autoritas to. 1. 24
 Sepultura Christianorum to. 1. 692
 sepultura pompa exposita to. 9 948 & seq.
 Sequentiae a quibus scriptae to. 5. 68
 Serpente aeneum Christi ad umbras se to. 5. 983
 Serpentes sceniculum oculis prodest se docere to. 1. 427
 sermo unde dictus to. 9. 100. & to. 1 777
 sermo a deo cur nobis datur to. 4 512
 sermonis usus to. 5. 645
 sermonis mutui utilitas to. 5. 563
 sermo sententiosus, ac uerbis parcus cui similis to. 4. 518 (562)
 sermo pudicus suauior omni re t. 5
 sermo uerus no discrepans a mente to. 5 645
 sermo mollis frangit iram t. 4. 558
 sermo Christus Hilario dictus to. 9 99
 sermo dei in scripturis to. 9. 119
 sermo praecipua metis imago t. 3. 33
 sermonis & cursus non idem finis to. 4 567
 sermonis simplicitas uita t. 9. 1426
 sermonis mundities quibus priuatur to. 1. 302
 sermonis facultas usu comparatur to. 1 441
 sermo

I N D E X

sermones Christianorum to. 4. 581	signorum ratio to. 5. 753	simon Pistorius to. 3. 436
sermones in conuiujsuales esse de beant to. 1. 695. 696	Silenus Christus to. 9. 10	simon Riginus to. 3. 1208
sermones uarij unde prodierit to. 5 715	sileni apophtheg. to. 4. 276	simon Samarita magiae peritus to. 3 1146
Sertorij apophtheg. to. 4. 249	Silere terram to. 5. 372	Simonis Athen. apoph. to. 4. 306
Sertorij symbolum to. 4. 518	Silentium quinquenio pythagoram à suis discipulis exegisse t. 5. 340	simonis error to. 3. 558
Seruator to. 9. 385	silentium quosdam sibi per omnem tam in dixisse to. 5. 373	simonidis apophtheg. to. 4. 279
Sermocinationis ratio to. 5. 837	silentium pro quiete to. 5. 238	Simonides leo sapiens to. 4. 583
Seruiliij Gemini apoph. to. 4. 265	silentium perniciosum to. 5. 511	simonidis dictum to. 4. 516
M. Seruiliij apophtheg. to. 9. 276	silentium dei summa laus to. 5. 907	simonidis in Thessalos dictum to. 9. 10
Seruiliij Vaciae apophtheg. t. 4. 351	silentium pudicam matronam orna re to. 5. 573	simonidem nunquam penituit tacuisse se esse locutum sepe to. 4. 34
Seruus uiuum instrumentum domini to. 5 435	silentium sapientibus responsi loco to. 4 77	Simplicitas ac facilitas, mansuetudi nis uaticum to. 4. 64
Serui dei proprie to. 5. 435	silentium in tempore to. 4. 101. 104	simplificiter dicta to. 4. 86. 97
Serui atrienses to. 5. 403	130. 139. 181. 313. 319. 322. 330	Simulachrum in tabula depictum ut lim regibus oblatum to. 5. 56
Serui quando castigandi to. 4. 563	silentij commendatio per exemplum laconicum to. 4. 527	simulacra uocari uanitates to. 5. 208
Serui nomen an recte Christo compe tat to. 9. 344	silentium tutores, hostes formidabi liores reddit to. 4. 526	simulachrorum cultus to. 5. 209
Serui ex peccato to. 9. 30	silentij similia to. 1. 79. 505. 519	Sobrie dicta to. 4. 111. 143. 230
Seruorum consilij multis saluti fuit obtemperasse to. 5. 574	silentij utilitas to. 4. 29	Sobrietatem omnium cupiditatum mode rationem complecti to. 5. 577
Seruos nullos debere esse inter Chri stianos to. 5. 558	silentio quaedam melius significan tur quae loquuntur to. 4. 421	Sobrietati locus in medijs delicijs to. 5 617
de seruis to. 4. 138. 143. 159. 160	silentes ceteris praestant to. 4. 522	Sobrietatem naturae paucis contentat. 5 682
161. 173. 188. 213. 249. 257	Simiamira Augusta to. 4. 565	Soceri olim cum generis non ingru diabantur balneum to. 4. 563
335	Simeon an sacerdos fuerit to. 9. 498	Societas miseriam leuat to. 1. 369
Seruitus uocabulum mortem expe tens to. 1. 943	Similitudo non affectada to. 1. 839	Societates firmas reddere tria to. 5
Seruitus uera to. 4. 440	similitudo mater amoris to. 5. 917	Socrates aureus in foro to. 9. 31 (515)
Seruitus ex peccato to. 5. 914	similitudinem beneuolentiae concu liatricem esse to. 5. 553	Socratis dictum cum damnandus es set to. 3. 1084
Seruitus odiosa res to. 5. 558	similitudo conciliat charitatem to. 1 243	Socrates admonitus per somnium ut operam daret musicae to. 5. 357
Seruitutis uaria genera to. 5. 1046	similitudo frequens in literis sacris to. 5 842	Socrates quaedam pie dixit to. 5. 119
Seuere dicta to. 4. 90. 102. 119	similitudines Socratis pingues to. 1 58	Socrates sitim quomodo expulit to. 4 570
124. 126. 136. 137. 178. 185	Simile de corporibus et agris to. 1 171	Socrates in bello oculatus, in conui uijs linguax to. 4. 527
186. 188. 194. 237. 240. 242	simile quid o. 1. 466	Socrates e caelo philosophiam deduxit in terras to. 4. 56
246. 260. 271. 272. 274. 300	similius usus princeps quomodo ex ponendus to. 4. 436	Socrates uere mortem non contine bat to. 1. 278
323	similium ratio latius tractata to. 5 786	Socrates suate sapiens to. 1. 278
Seueritas summa, truculentiae affi nis to. 1. 829	similiter cadentia to. 5. 833	Socrates quem cibum et quem potum damnet to. 4. 33
Seueri apophtheg. to. 4. 274	Simij et Cuniculi amicitia to. 1. 746	Socrates quomodo adolentes re darguerit to. 4. 23
Seueri apophtheg. to. 4. 259. 288	simij et testudinis inimicitia to. 1 745	Socrates uultu semper eodem to. 5 1065
Sex Tarquinij factum mutum to. 5 313	Simon exemplum nunc consuetudo to. 5 279	Socrates Atticus scurra to. 4. 83
Sexui quaedam adnata to. 5. 114	Simon Grynaeus to. 3. 976	Sorra
Sexus tractatio to. 5. 757	Simonides dictum to. 3. 1043	
Sigismundus Ovestenbergius to. 3 956	Simon Leignicus to. 3. 1112	
Sigismundi regis Poloniae laus to. 5 824		
Sigismundi Imperatoris apophtheg. to. 4 339		
Significationis ratio to. 5. 837		
de Signo belli et dei simile. t. 5. 216		
Signa sua satanam habere t. 5. 460		

LOCORVM SCRIPTURAE

eis spiritalibus to. 10. 5. 918	loco to. 2. 589	iacob. 5. Confitemini alterutrum pec cata to. 9. 858
eph. 5. Viri diligite uxores uestras to. 5 584. 585	1. timot. 2. Saluabitur autem per filiorum generationem to. 5. 598	1. Pet. 1. In quem desiderant to. 9. 203
eph. 5. Hoc enim placitum est domi no to. 5. 600	1. timoth. 3. Qui episcopatum deside rat bonum opus des. to. 5. 673	2. pet. 3. Similiter et mulieres subdi tae sint uiris to. 5. 587. 588
philip. 2. Sed exinanivit semetip sum formam serui to. 9. 338	1. timo. 4. Nemo adolescentiam tuam contemnat to. 5. 701	1. Ioan. 4. Charissimi diligamus in uicem to. 9. 1260
philip. 2. Deus operatur in nobis et uelle et perficere to. 9. 1018	1. timot. 6. Liberos in subiectione ha bita to. 5. 661	ioan. 5. Ut cognoscamus deum uerum to. 9 343
Coloss. 1. Primogenitus omnis crea tura to. 9. 193	2. timot. 2. In magna domo uasa sunt aurea, argentea to. 9. 1186	1. Ioan. 5. Tres sunt qui testimonium dant in caelo to. 9. 230. 519. 579
Coloss. 2. Et iam secundum Christum, quia in ipso inhabitat to. 9. 340	2. timot. 3. Episcopus sit uir uxoris uir to. 5. 54	337
1. Thessal. 5. Et integer uester spiri tus et anima et corpus to. 5. 17	1. timot. 4. Praedica uerbum, insta opportune to. 9. 1052	Heb. 2. Thronus tuus deus in secula to. 9 342
2. Thess. 2. Extollitur supra omne quod dicitur deus to. 9. 1129	2. Cor. 5. Omnia autem ex deo t. 5. 672	
1. Timo. 1. Unus enim deus et unus mediator to. 5. 931	Tit. 2. Magni dei et saluatoris no stri Iesu Christi to. 9. 342	
1. timot. 2. Volo uiros orare in omni 1429		

F I N I S

vide ante 5. 111

